

præscriptorum pro re nata.

Observandum est, post apertas Vesicas Emplastris excitatas, Salvationem fuisse redintegratam, & ad diem hinc usque quartum persistisse. Unde constat, in Variolis, durante Salvatione, Medicamenta calida minime ad rem esse; nisi magnum aliquod Symptoma indicaverit; & jam tunc multum ea debere esse diluata.

Eodem die circa Meridiem ad Patientem accedens, vidi illum, Inquietudine, Delirio, Dyspnoea, Suffocatione, Sedibusque imminem. Calorem solummodo sensu internum; illius, qui Febri Miliari, vel Corticis Peruviani in Febre intermittente præpropere usus succedit, non abfimilem. Ad quem præscripti Margar. pp. ʒj. quinta quaque hora sumendum, cujus efficaciam, ad hujusmodi calorem extinguendum, frequenter expertus sum.

Vespere Febrilis calor erat expertus, nondum tamen Alvus substituit. Volui itaque ut sumeret perlarum pulverem in forma Boli, quo in Ventriculo & Intestinis diutius maneret, transiretque melius in venas. Et ut decoctum album Mixturamque ex Conf. Fracast. &c. in promptu haberet.

Die 28vo minus caluit, sedesque pauciores sunt. Nec recurrere reliqua mala symptomata. Præscripti itaque ut in usu Decocti albi, Bolique cum Julapio sexta quaque hora persisteret:

Vespere in eodem statu erat laudabili quo mane. Ne tamen à Vesicarum Ulceribus, nimis citò desiccatis, morbificæ materiæ pars superesset, jussi Vesicatoria pone Aures applicanda. Scilicet ut Cathartici vicem explerent, donec Purgatio per Alvum foret tempestiva. Et ut Julapii & decocti albi usus continuaretur.

Die 29no similiter ut pridie se habuit. Quemadmodum & diebus 30no & 31. Quapropter & jussi, ut in usu Pilularum ex Asâ foetida &c. & Julapii persisteret. Et hoc die 31mo præscripti Pilulæ Stomachicæ cum Gum. ʒb. hora somni sumendam, & manè seq. Syr. Rosacei solutivi ʒj.

August. 1mo ter quaterve Alvus laxa fuit bonis avibus.

2do Usa est Julapio & Pilulis de Asâ foetida, &c.

3tio & 4to & deinde 5to & 6to Pilulas Catharticas & Syrupum repetendo, à Morbo periculossimo omnino convaluit.

Historia Febris Exitialis, ubi Ager statim à principio suâ voce fuit privatus.

Circâ quintam diem Octobris 1709. digniss. Viri D. *Gulielmi Morisoni* Armigeri Filius, sedecim annos natus, Temperie biliosus, & in iracundiam aliaque Animi Pathemata facile accensus, Febre correptus est. In quâ Tempestate, ab aliquot antea hebdomadis, Febris maligna Londini grassata fuerat.

Cum primùm illum visitaverim, nulla pars ei doluit. Neque ulla Vomitione, aut Ventriculi Aegritudine, Emetici usum indicante, tentabatur. Pulsus erat frequens ac debilis. Et usque à Morbi principio magnâ loquendi difficultate, cum stupore affectus est. Quibus accessere Tremores subsultusque Tendinum; lingua arida & subnigra; Urina coloratior & clara, & ut plurimum involuntariè emissa, cutisque calida & sicca.

Hac pessimorum Symptomatum apparente Syndrome, accitus est D. D. *Greov.* Præscripsimus Alexipharmata ex *Serpentariæ Radice*, *Bezoar*, &c. & paucos post dies maculis rubris & purpureis Aegroti cu-

ticula, imprimis super Pectus, Crura, Tibiasque, scedata fuit. Hæc Symptomata, aliquando paulò mitiora, dies quatuordecim prævalebant. Postea evanescere maculæ, creveruntque adeò Motus Convulsivi, ut Ager plures dies moribundus videretur.

Ferè in Morbi principio Emplastrum Vesicatorium capiti applicandum jussimus; ex quo recolligere mentem, & quodammodo balbutire cepit. Deinde & in Morbi progressu artubus universis alia apponenda; imò & aliquibus renovanda. Semper enim exsiccatis Vesicarum Ulceribus ferociùs ingruerant Symptomata.

Deinceps, cum dies aliquot eadem Vesperi exacerbari videremus, Corticis Peruviani tunc pulverem tunc Infusum, minore Dosi visum est præscribere. Unde motus Convulsivi suppressi sunt. Aegrotus tamen, cujus vires & ipsa caro absumptæ fuere (ita ut in coxâ, in quam cubabat, Sphacelismus generetur) tandem fato cessit.

Notatu non indignum est, quòd Morbi decem aut duodecim ultimis diebus, adeò foetidè spiraret perspiraretque Aegrotus, ut cubiculum odoratis fumigare necessum esset. Et ego ipse, dum paulò propius illi, in os meum respiranti inclinarem, subito Aegritudine & Languore correptus, horas aliquot in patulis agris vehi coactus sum; & inde rediens Vinum Hispanicum Montanum assatum inter prandium bibere.

Dilectum est cadaver perita manu D. D. *Douglass.* Super pectus fusci coloris macularum congeries adhuc erat conspicua. In Arteriis Venisque in Abdomine magis conspicuis, nil contentum erat, præter *Sphæribus* nigricantis Sanguinis, mediis spatiis sero omnino vacuis. Haud equidem vulgare spectaculum. Vel quòd rariùs contingeret, vel ex Febris mortuorum, rariùs dissecarem Cadavera. Etiam si hinc constet, hujusmodi cadaverum, æquè ac aliorum, Anatomem, haud mediocri ex usu fore. Proindeque hanc Febris, licet alterius generis, Historiam apposui; tunc ut exhiberem exemplum, ad Tractatus prioris Appendicem referendum; tunc ut Alios alia hujusmodi Exempla, in communem Medicorum usum funderem proferre. *Haltens DAVID HAMILTON.*

JO. MARIE LANCISII

Intim. Cubicul. & Archiat. Pontificii

LIBER Complectens V. EPIDEMIAS

Perniciosarum, & Castrensiarum Februm, quæ diversas Pontificiæ Ditionis Urbes penè vastarunt.

Premissis iis quæ ex eodem Clariss. Autore, salutaria sunt paludum accolis: & quorum usû effluviis minus ladi possunt.

Cum salubris aër, vicissim respiratione acceptus, remissusque, nostra fluida blandè premat, miscet, dividat, subtiliora, levioraque reddat: undè vigor, & sanitas solidis etiam partibus accedit: insalubris contra, ex palustribus præsertim halitibus, eadem liquida, atque inde totum hominem multifariam labefactet; locus se sperit, ut prophylacticum ostendamus vitæ regimen, quo quis propè lacunas, & stagna habitare coactus, sese à pravieorum exhalationibus utcumque tueri possit. Rectè enim M. Varro *graviora* inquit, *quæ ex cali, terraque insalubritate oriuntur mala, per nostram diligentiam leviora fieri possunt.*

II. Mitto hinc tutissimum illud præsidium, quod ab Hippocrate primum, subinde à Cornelio Celso, atque à Galeno commendatum, jocose postmodum à Capivaccio, aliisque traditum est iis, qui se à pestiferis malis ob cœli inclementiam tutari conservarique cupiunt. Scilicet fugiendi statim locum, ubi pestilentia grassatur. Vocant autem recentiores ejusmodi remedium *pilulas de tribus*, quippe ternis constatas adverbis *citò, longè, tardè*, quæ sanè lenivit, atque perstrinxit carmine Vincentius Alzarius à Cruce, inquit. *Cede citò, longinquè abi, serusque revertè.*

III. Et quidam in censu locorum palustrium celebre est factum M. Hostilii, qui, cum Salapiam ad lacum sitam quatuor millia passuum ab eo loco Salapias transfulisset, civis illos annuâ peste liberavit. Mitto, inquam, hæc; nam in præsentia non alienigenas adhortamur, quibus unicum est pharmacum astate, atque autumno vel non venire in loca palustria, vel saltem in iis moras minimè necesse, multoque minus somnum capere; sed eos amice admonemus, qui aut indigenæ, aut pro munere, officioque, quod gerunt, paludum sunt incolæ, neque ab illis sine certo periculo vel miseris ducendæ vitæ, vel incurrendi dedecoris, vel subtrahendæ populo charitatis, possunt discedere; Eousque sub gravi etiam cœlo per continentiam præsertim, abstinentiamque durare necessum est.

IV. Laudamus itaque in primis, ut indigena, vel hospes, cum procul ac longè à paludibus ne prohibetur, saltem in eo aut Oppido, aut Villa, in quâ degit, aedes muret, vel in ædibus cubiculum; undè de noxiis effluviis quàm minimum teneatur haurire; potissimum verò caveat, ne janua illius domus, quam incolit, neve ejusdem conclavis fenestras recta palustrem sinum spectent. Amphissimum necessitatis, ac bonitatis hujusmodi præsidii argumentum olim nobis præbuit post Hippocratem M. Varro qui, cum *Corcyra esset exercitus, ac classis, & omnes domus repleta essent agrotis, ac saneribus, immisso fenestris novis aquilone, & obstruendis pestilentibus, januaque permutata, ceteraque ejus generis diligentia suos comites ac familiam, incolumes rediit.* Simile quid molitus fuit Empedocles, cum patrios agros sterilitate, ac pestilentia liberavit, obstruendo montis faucibus, per quas auster in campos incidit, ut narrat Plutarchus.

V. Sapientissimi autem hujus consilii præstantiam nos ipsi pluries experti sumus, amicisque nostris inculcavimus, cum Portuense, aut Ostiense litus valetudinis, vel relaxandi animi causâ incolendum peterent; videlicet ut abstinerent à somno in cubicalis ad Euronotum, vel ad Austrum conversis, sed diligenter aquilonarem plagam seligerent: cum contra multos cœli tepore allectos, ex quo conclavia ad meridiem delegerint, capitis gravitate, atque etiam febribus laborasse deprehenderimus. Neque sanè opus est longius rationes persequi, cur per directionem perpendicularem à paludibus in apertas domorum fores effluvia liberius ferantur; sunt enim eadem per se notissima, atque omnibus explorata, ut singillatim, & prolixè expendi non debeant. Etenim quis non intelligit ex lacunato centro effluvia celerius per lineam rectam, ac propterea majori copia fluere, quàm per obliquam, in quâ distrahantur, ac debilitantur, quemadmodum fumus ex camino egrediens, qui quousque recta fertur, densus est, & oculos ferit, postquam verò obliquo itinere decurrerit, dissipatur per aëra, dissipatur, ac resolvitur, ut non amplius sentiantur, aut noceat.

VI. Ad hoc præsidium accedit secundum de incendiis intrâ domos (nam de publicis ignibus egimus superius) resinosis lignis, atque odoriferis baccis, quæ aërem non solum densum, sed inquinatum quoque insectorum ovulis, paulatim dispellunt, attenuant,

& purgant. Inter suffitus verò antiquissimus est, qui ex sulphure paratur: legimus enim Homerum Medicinæ non ignarum, inducentem Ulysses, à quo jubetur anus ferre ignem ac sulphur ad purgandam domum, cadaverum putore inquinatam. Vivum verò sulphur cum pice ac sale decapitato summis laudibus extollit Helmont.

VII. Et quidem quæ sit ipsius sulphuris vis ad extinguenda insecta, quibus conclusus parietibus aëre inficitur, legantur experimenta apud Leëuwenhœckium. Propterea non immeritò ad solvendum corrigendumque aërem P. Salius Diversus, & Paul. Zach. ex Lemnio, aliisque commendant pulverem pyrium, quo sit, ut tormenta bellica diluculo explosa aëria miasmata dissipare, ac discutere passim credantur.

VIII. Tertium deinde in prophylaxi salutare consilium erit, ut optimo quis, parcoque victu utatur. Nam vitium aëris rarò agit nisi in corpora ad excipiendam labem jam parata: præparant verò, ac disponunt peccata potissimum in cibo. Vitant è contrario communem cœli labem, qui euchymis, modicisque alimentis utuntur, ac propterea Celsus de pestilentia observatione agens nos admonet, *cibum tunc modicum assumendum ne crudelitatem moveat.* Apertissima res est *Socratem propter summam temperantiam non solum omnia serè vita sua tempora valetudine inoffensa vixisse: verum, quod nostram ad rem maxime facit, se à pestilentia illius vastitate, quæ in bello Peloponnesiaco, in prima ipsam Athenensium Civitatem internecino genere morbi depopulata fuit, immunem penitus perstruxisse,* quod etiam memoratur ab Aliano. Nobis etiam aliquot ante annos mirum quid accidit observate, XXX. circiter è Romanâ nobilitate quæ Viros, quæ mulieres, qui ad Tiberina ostia circa Kalendas Januarii rusticaturi soccesserant, stante semel improvise, sævoque ex Lybiâ vento tertianis febribus fuisse correptos, uno tantum excepto Equite Marcello Sacchetto Hierosolymitani Ordinis ad Aulam Pontificiam Oratore, qui cautus, & prudens cum sit, tantum cibi, & potionis solet adhibere, ut vires suas reficiat, non opprimat.

IX. Porro qui assatim, & multò facilius cibos mali succi comedunt; duplici ratione ex circumfusò morbido aëre certam perniciem; dubiam verò qui parcè, ac salubriter vivunt, sibi comparant: primum sanè quòd illi cruditates in primis viis perpetuò gerentes, paratam semper escam habent ad alendos vermes, quorum majorem copiam ingerunt, fovent, ac nutriunt qui magis edunt: Deinde verò quòd heliiones, cum habeant vasa, fluidis tumentia, minorem libertatem permittunt itui, ac reditui sanguinis, & lymphæ per universum corpus, atque idcirco facile fit, ut ex levissima quavis causâ in ipsis surgeatur renixus sensilibus, atque insensilibus secretionibus: quinimò ut inhibeatur excursus puri etiam aetheris ex atmosphæra per pulmones in sanguinem, & per cranii foramina ad cerebrum subterfugientis.

X. Ad alimentorum quoque usum referuntur condimenta quædam acidula, & subaustera, cujusmodi sunt succi, & conservæ malorum granatorum, cydoniorum, aurantiorum, citri, atque oxalidis; quæ interdum cibus admixta plurimum valent tum ad compescendum, temperandumque morbidum fervorem, quem edulia intrâ stomachum æstivo tempore concipiunt, atque inde ad figenda citissime alioquin à primis viis per galaxiam fugitive, maligna corpuscula, quæ cum sint urinosa, & cadaverica ab acidulo salibus blandè cicurata præcipitantur cum facibus; tum etiam ad leviter constringenda laetiorum præsertim vasorum orificia, ne infestas particulas ocyus admittant, atque excipiant, quàm per ipsam fermentorum vim cum alimentis probe mixtæ infringantur, ut patet

est, ac levigentur. Quae de re non desunt Auctores, qui Avicennae opinioni adherentes acetum quoque laudant in praeservatione à peste; quod tamen nos in Villicis, ac Messoribus aquae admixtum; viris autem Urbanis aromatibus castigatum commendamus; cujus formulam tradit praeter ceteris opportunissimam Alzarius à Cruce.

XI. Referimus quoque ad praecipua alimentorum studium sumendi semper priusquam quis domo egrediatur, sumendi, inquam, aliquid, quo stomachus roborari, & aëris inquinamento obniti possit. Gracilibus potius frustulum panis assati cum vino optimo; subpinguibus verò tantillum aceti theriacalis cum buccèa similiter panis; sunt qui cum Galenò rusticis magis probant allium: illud certissimum est, unumquemque sibi Medicum esse oportere; itaut modò parum theriacae, modò allium, modò vinum, modò poscatur rosaceam pro temporum ratione accipiat. Uno verbo vitandum omninò est, nè quis vacuo stomacho in publicum prodeat. Nam cum jejunium, sive ut Hippocrates ait, *omnis extenuatio cutim laxet*, & vasa post somnum propter sequutam majorem perspirationem necessario tam foris quam intus plùs solito hient, atque dehiscant, aptiora sunt haec per id temporis ad prava imbibenda, quae in aëre fluitant, corpora. Quare consultius erit jentaculum sumere vel antequàm fenestrae aperiantur. Hic tamen pro coronide tertii hujus consilii animadvertere debemus nos etiam experimentis confirmatum habere in locis damnati aëris aquae cavendum esse à crapulâ, atque ab inedia.

XII. Quartò ad avertendas castrenses febres ex nocentibus paludum habitibus maximum quoque est auxilium qualitas, quantitas, & modus potionum, quibus accole uti debent. Nam, quod spectat ad qualitatem, certè vinum opportunius est aqua, praesertim annuum, defaecatum, austerrum, & subtile: stomacho enim gratissimum est, cardiacum, & vermibus hostile. Quòd si pro hominis temperamento diluendum sit, aqua advehatur ex locis minimè coenosis; haec namque latices ferunt non tantum impuros, sed infedus quoque contemperatos. Mensura autem hauriendi potus longè minor convenit habitantibus prope paludes quam procul. Nam aër stagnis, lacunisque circumfusis aqueis particulis magis redundat, quam apricus subtilis, ac ventilatus. Quare mihi quidem persuasum est homines minus commodè ferre largum potum, ubi aër multum aquae permixtum habet, atque undè non levem fluidi haud compressilis copiam haurire possunt: Quod tandem attinet ad modum, certissimum est portiones non calidas, non tepidas, sed actu frigidas, ac nive per aestatem rigentes ad praecavendum iis conducere, qui paludum, atque humentium litorum sunt habitatores. Nam praeterquam quòd Rasis, Janitius, Ficinus, Nicol. Manard. N. Massini, P. Castellus, P. à Castro, alique multi frigidas ex glacie, aut nive portiones ad hunc finem commendant; refert Plempius, *post usum nivis vino refrigerando inventum rariùs quam solibat pestilentiam Sicilia regnum invadere*: quod confirmari ait à Balthasare Pisanello qui tradit, *diligenti observatione exploratum esse in urbe Messanâ quotannis mille numero pauciores quam ante usum nivis interire*. Idemque probat ex Ludovico Nonnio Hispanorum exemplo, quos febribus malignis minus tentari scribit, ob frigus nivati potus, quo factum esse ait, ut *Hispani Medici doctissimi Vallesius, & Mercatus, usum nivati potus Civibus suis pro utili & jucundo persuadeant*. Sed non oportet aliundè rationes reperere, cum diuturno experimento nobis constet, in regionibus impuri, ac penè lethiferi aëris, praecipuè secundum Tyrrheni maris litus, nullum securius ad tutandos incolas ab epidemias febribus inventum esse remedium ipso nivis usui; cujus profectò eventus causam, cum olim stu-

diosè persequuti fuisset, non aliam verosimiliorem comperimus, quam quòd glacies, & nix contactu, & permixtione rigido-nitrosorum suarum partium, principia hauriendorum liquidorum, atque etiam aëris, qui eadem liquida inter deglutendam committatur, in eum nexum, positionem, ac temperiem redigit, cujusmodi sunt aëris, potionumque particulæ decursu totius hyemis etiam apud ipsas regiones infamis, & damnati aëris, in quibus propter per id temporis ab hominibus impunè solent hauriri.

XIII. Quid? Quòd nitrosi sales in nive redundantes, non tantum possunt invertere, ac figere illas aëris moleculas, ex quibus castrenses febres nascuntur, sed, quod pluris est, coarctare quoque solent, & constringere poros, & immiffaria oesophagi, asperæ arteriae, & ventriculi; undè malignis corpusculis, quæ cum potu, cibo, & aëre ingurgitata subindò in sanguinem, praecordia, & cerebrum subterfugerent, vel nullus vel saltem minor, quam illarum perimeter exigit, aditus pateat. Neque alià certè ratione quosdam ventriculi imbecillitate affectos refrigeratis nive aquis feliciter à Galenò curatos fuisse legimus, quam quia stomachus urinosis salibus, igneisque particulis quandoque obsidetur, eique nihil melius, quam frigidus potus, fluidorum igniculos concentrando, & solidorum fibras constringendo medetur. Valet etiam nivis usus quia ovulorum cicatriculas aestu vigente ita comprimere, ac coarctare potest, ut vitales motus in iisdem inchoari prohibeat; nam hyems vermium ortui obnuitur.

XIV. Quintum erit consilium de vitando nocturno, atque antelucano aëre: Etenim cum alias docuerimus, noxia effluvia in eâ atmosphæra parte, quæ nos circumdat, copiosiora natate abeuntibus solis radiis, quibus cum verberantur, quaquaversum solent dispersis proindè eadem magis compacta, majorique etiam agmine intrâ nostrum corpus, cum sol nondum exortus, vel praecipitatus est, descendunt, ac penetrant. Qui verò publicas ob causas noctu iter facere coguntur, nares, frontem, & aures soveant spiritu vini camphorato, admixto aceto rosaceo, quinimò tabaci foliis, dentibus contritis, vel per fumum exceptis sputum moveant; nam impedimento sunt aëris contagio, quominus ab ore ad caput, infernaque viscera prolabatur. Celebre est exemplum, quod ab Annibale manavit ad posterum. Nam cum strenuus hic dux, licet non aëre, sed verno duntaxat tempore paludes incoluisset, nocturno tamen humore, palustrique celo gravante caput, & quia medendi locum, nec tempus erat, altero oculo capium fuit, ut narrat Livius. Hoc loco juvat animadvertere fugiendum quoque esse magnum corporis motum, quippe quo aër uberius undèquaque per poros tubulosque à nobis excipitur. Etenim cum propter gymnasticam, venationem, agrorumque operas violentius cum fluida, tum solida in nobis agitentur, multo extruduntur corpora, quæ, ubi sanguis, spiritusque resederint, subvacuos poros, carnes, & vasa relinquunt: quo fit, ut ambiens aër tam per auctam respirationem, quam per cutim facilius, & copiosius ingeratur, cumque illo major quoque effluviis malignorum vis cerebrum, ac praecordia petat. Audiendus hac in re Magnus Hippocrates; ubi rectam daturus prophylaxeos methodum iis, qui à malè affecto aëre populares morbos timeant; *Providendum, inquit, ut quam paucissimum aëris influxum in corpus ingrediatur, & ut ille ipse quam peregrinissimus (nimirum ab non inquinato loco) existat*. Factum proindè legimus apud eundem Coum, ut in quâdam aëris constitutione *Mulieres non similiter ut viri à tussi afflicta fuerint, quod non ut viri è domibus prodierint*.

XV. Sextum praesidium ad declinandum putorem aëris maximum est, quanquam sic purè negativum, sedula

dula videlicet abſtinentia à deglutendâ ſalivâ, præſertim cum prope paluſtria loca verſamur. Etenim cum æriam miſma majorem partem ſalivæ miſceatur, & implicetur, viamque intrò ſibi patet in viſcera, non tantùm per aſperam arteriam, verùm etiam per oſophagum, idcirco optimum erit præſervativum, ſalivam ipſam (præterquam dum comedimus) ſemper expuere; quod certè vel ipſa natura nos docet. Nam cum res inſuaves, noxiæ, foetidæ non ſolum naribus ſentimus, ſed vel nudis oculis intuemur, ſtatim ad ſpuendum impellimur. Idem profectò ſtudioſo experimento utiliſſimum ſe comperit habuiſſe narrat primus quem legerim Dobrzeſky cum ſcribat *impulſam naturam ſibi ceſſiſſe in beneficium*; ſiquidem nullo alio præſervativo remedio niſi ſola cautela, nè ſalivam deglutiret, ſed ſemper expuere, quandiu intrâ ſpharam (ſunt ejus verba) *activitatis contagioſorum morborum moraretur, ab omni contagio, à quo cæteroquin nunquam cavit, ſe feliciter tutatum fuiſſe.*

XVI. Quod ſeptimo loco probamus, affine eſt, licet contrariâ ratione, ſuperius expoſito præſidio. Scilicet nobiſcum in paluſtri ære perpetuò geſtandam eſſe ſpongiam liquido acido-volutili imbutam, cujuſmodi eſt acetum theriacale ſpiritui vini permixtum; hoc enim poros narium, atque aſperæ arteriæ benigno halitu implet, & firmat; unde æris venenati, quod etiam non deglutitâ ſalivâ intrò ſubrefugere conſuevit, partim intercipitur, partim corrigitur. Verumtamen opportunè hic animadvertimus, malè ſibi conſulere, qui ſolis odoriferis, acutiſque baſtamicis abſque ullâ acidorum admixtione hiſce in caſibus utuntur: volatilia enim ſpirituofa, ac purè baſtamica meatus, texturamque internæ ſuperficiæ narium, & pulmonum ita laxant, & aperiunt, ut admittendo potius, incunandoque ærio toxico, quàm intercipiendo, repellendoque viam ſternant, ac mutant.

XVII. Octavo quod ſpectat ad pharmaca, equidem ſuadeo iis, qui vitam juxta paludes ducunt, ut blandis, non validis ac violentis catharticis interdum per autumnum, hyemem, atque veris decurſum, totumque menſem Maium utantur: hiſ autem egent, quia conoſus ær, cum ſuaſpè natura craſſus ſit, in cauſâ eſt, ut viſcera imi ventris, præſertimque lien, atque hepar, ſubſidentibus humoribus infarciantur; quare viſcera comperiuntur, quæ ſimul alvum laxant, & ſubtiliant, tonumque viſceribus largiuntur; hujusmodi ſunt piſulæ, quæ à Præſticiſ Ruffo tribuuntur, eaſque à Paulo, & præcipuè ab Avicennâ, ubi de præſervatione à peſtilentiâ agit, video commendatas. Aſſumunt verò Aloë, Myrrham, & Crocum; ſunt qui Ammoniacum etiam addunt, atque ex iſdem exhibent ſæpè ſæpiùs in menſe plus minus ſemidrachmam. Secundò ſunt pariter magna illa antidota Theriaca, & Miſtridatum, Diaſcordium Fracaſſorii, & ſimilia. Tertio Acetum pariter antipeſtiferum, paratum ex Rad. Gentianæ, Scorzonæræ, Iriſ, Centaurii min. Tormentillæ, Contrayervæ, Angel. Pimpinellæ, cort. & fol. Cit. bacc. Laur. Juniperi, Cinnam. flor. Caryophyl. fol. Rutæ, flor. hyperici ana. ad libitum, quæ omnia poſt octiduum infuſionem in aceto q. s. bull. quod ſubindè colatum ſervatur ad uſum. Uſus autem eſt in acetariis, in odoramentis, & in jure, vel aqua dilutum meſura unius, vel alterius cochlearis diluculo haurit. Cæterum cavendum eſt, ut ait Ceſſus, nè in ſecundâ valetudine adverſæ præſidia conſumentur: ac propterea uſum Chiniæ Chiniæ in ipſâ prophylaxi non laudamus, ſed ad caſtrenſium febrium medelam rejicimus.

XVIII. Nonò Prophylacticum remedium eſt ani-

Tom. II.

mi tranquillitas. Etenim timoris, mororifque ſpecies, ſpiritus animales, villoſque cerebri ita ener- vat, ac percellit, ut ſubindè præcordia, atque hypochondria in conſenſum languoris trahantur; quomobrem mororibus individua ſunt ſuſpiria, appetitus dejectus, pulſusque languidi; quæ quidem omnia clarè demonſtrant, partes cum ſolidas, tum fluidas in hoc pathemate non parùm labefactari; idcirco triſtibus, ac timentibus conſueto minor evadit vis cordis ad tradendam quaquaverſum ſanguinem; ſimiliterque propter contidentès muſculo- rum fibras, cutemque ipſam facilis eſt converſio re- ſtuunt fluida, cum ſubrefugiente ærio miſmate à corporis peripheriâ ad idem cor. Contra verò animus magnus, & conſtans, ſeu ſpes bona in ad- verſis id præſtat, ut villi ejuſdem cerebri, ac proxime cordis in vividum tremorem, naturæ amicum, agantur; unde ſuccus nervorum blandè commoveri ſolet, felicitiſque ac velociſ ſus ſemitas excurrere in præcordia. Quare ſanguis niſu ſuo, ac volatili- tate accot magnam partem noxiorum eſſuivorum, quæ cum ære in viſcera ſerpece adnuntur. Neque rationibus duntaxat peruaſi hilaritatem, tanquam peſtilentium morborum antidotum, laudamus; ſed experimentis quoque admoniti idera ultra reci- pimus, ac Lectoribus peruaſedemus. Etenim præ- ter ea, quæ ab illis ſunt animadverti, atque à doctiſſimo Aug. Quirin. Rivino potiſſimum tradi- ta, ſcilicet in peſte timorem plus ad lædendum va- lere, quam ullam verum contagium: itatit ſancitè atteſte ut, *ſe nullum vidit agrum ex peſte* (vidit autem innumeros in Lipſienſi) *qui non à terrore illam contraxerit*; nos quidem Collegas olim ha- buimus DD. Jo. Mariam Coſtancium, & Lucam Tomafinum, qui cum in poſtremâ peſtilentiâ, quæ ſub annis 1655. & 1656. Urbem Romam penè depopulata eſt, propriam operam ægris in Læmo- comio impendiſſent, nobis candidè ſaſſi ſunt, ſe idcirco à ſcævâ illâ contagione evaſiſſe, quod ſtre- nuo hilarique animo donati, mortem adeò non ti- merint, ut benevoli timentium fuerint objurgato- res; cæteros autem timidulos è vivis omnes exceſ- ſiſſe.

XIX. Interea hic nulla mihi erit cum Helmon- tio controverſia, ubi probaturus ille animoſè con- ſidere ſummum eſſe in peſte præſervativum, acri, quo pellet, ingenio divulgavit etiam Amuleta, tum ab Ehoicis ſub formâ Idolorum, tum à ne- bulonibus, inſcriptis ſæpè ridiculis characteribus, inventa, ed ſolummodò ſpectare, ut animum il- lius, de cujuſ collo pendent, quanquam falſâ o- pinione, certâ tamen ſpe validiſſimè erigant; un- de ejuſdem periſpiti ope (quod Zenexon Paracel- ſus appellavit) omne malum à ſe plerumque depel- lunt. Itaque ejuſmodi Agyrtarum ſcæus, licet mul- titudini imponat, non omninò tamen damnanda vi- detur, cum creduli homines eadem ex falſacâ illud animi robur fœnerentur, quod à propriis infirmis viribus nunquam eſſent mutaturi.

XX. Sed ut breviter omnem prophylaxim com- plectamur, verba huc transferemus Cornelii Ceſſi, qui, cum quæ in peſtilentiâ obſervanda ſint, enume- ret, inquit: *Vitare oportet ſatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem: jam neque manè ſurgendum, neque pedibus nudis ambulandum, niſi meſque poſt cibum. Cum verò hac in omni peſtilentiâ ſcientia ſit, tum in eâ maxime, quam aſtri excitant: ad quod genus noxiæ paludum adſpirationes referuntur.*

XXI. At enimverò cum humana præſidia pro- bamus, ſacra præ cunctis maximo in pretio ha- benda eſſe cenſemus, mandamusque ut paluſtrium locorum habitatoribus cordi ſemper inhaereant. Nam cum mala omnia, præſertim verò peſtilentia

ad purganda populorum crimina à Deo immitti soleant; ut passim in Divinis paginis legitur, certè nisi nosmetipsi culpas nostras bonis operibus expiemus, atque assiduis precibus à Deo Optimo Maximo impetremus, ut pestilentias à nobis avertat; frustra tentabimus cetera præsidia, quæ in irritum p[er]irent, ubi summus Opifex benignè nostram clementerque non miseretur.

Ad curativa tandem remedia quod attinet, hæc sequenti libro fusè persequemur.

LECTORI SUO,

JOH. MARIA LANCISIUS,

Super quinque EPIDEMIIS jam describendis.

Quamquam ad enarrandas epidemias, alicui videri possit, nullâ arte, nulloque ingenii labore, sed solo sensuum testimonio, ac simplici memoria monitore opus esse; cum illa successio rerum, quæ in populari morbo contingunt, nuda videatur historia: attamen, si quis animo reputet, se, dum ejusmodi eventa describuntur, non solum simplices, verum etiam aliquando utiles Commentarios sibi adornandos suscipere: in iis certè non parùm curæ, studiique impendendum esse cognoscet: præsertim ad explorationem primarum causarum, quæ, cum sæpè multo jam tempore quacumque epidemiam soleant præcedere, rarè eos non fallunt, qui tantummodo inquirunt in illas, quæ morbum ipsum vel proximè antecedunt, vel assidue comitantur. Sed major adhuc vincenda occurrit difficultas, ubi agitur de febribus perniciosis, & castrensibus, quas nos hic selegimus pertractandas; cum earum & complicata semper, dolosaque sit natura, & medela non consistet multitudine remediorum, at judicii magnitudine, ac proprietate consilii, de specificis potissimum pharmacis decernentis: quæ quidem omnia non cunctis Clinicis, sed solertioribus tantum ingenii se pandunt. Nam, quamquam Artem Medicam primùm genuerit usus; ea tamen etiamnum vagiret in cunis, nisi vires ab analogismo, & perfectionem à ratione accepisset. Sole enim observationes utcumque frequentissimæ sunt, confusam duntaxat exemplorum copiam animis nostris ingerunt; nisi eadem acta partim componentes, partim sejungentes, illud nobismet ipsis lumen accendamus, cujus beneficio quidquid experienciâ compertum est, distinctè, atque ordine distributum videmus, tam in principis, & causis morborum, quàm in progressibus, atque antecessionibus. Imò evidenter conspiciamus modum (ceteroqui per se obscurissimum) conferendi, ac discernendi signa, & symptomata unius epidemice, vel unius agri in unâquaque epidemiâ, à signis, ac symptomatibus alterius, vel diversorum egrotantium in eadem epidemiâ. Undè quedam ex quibusdam colligimus præfagia, quorum gratiâ tam exitus prædici, quàm curationes maturè, atque utiliter institui possunt; quâ certè unicâ methodo ip-

samet Empirica rationis imperio subjici potest. Nam egregiè Hippocrates agens de Medicina profectû, inquit: Sic arbitror universam Artem commonstratam esse, eò quòd ex unoquoque observatio facta est, & consonantia in idem concurrerint.

Daturus autem hoc secundo libro quinque Historias insignium epidemiarum, quæ præ aliis nostrâ atate propter palustres aquas varia Ecclesiastica dittonis loca pervagata sunt, in spem erigor, haud difficulter deducendum fore, quot causis, ac modis aquei latentes tum stagnare, tum urgentibus æstivis caloribus, factâ corruptione, atque uligine in nos armari possint. Nam

Primò in Romanâ epidemiâ clarè apparebit, pluvias, fluviasque lymphas Curatorum, & diliumque negligentiam in fossâ Hadriana Molis, quam Arcem S. Angeli appellant, pratorumque scrobibus putrescentes magnam cladem Vaticana regioni intulisse.

Secundò in Urbevetanâ liquebit, fluviales aquas in fossulis, scrobibusque cum cannabe, ac lino emortuas, sitique corruptas Civitatem illam depopulatas penè fuisse.

Tertio in Balneoregensi, non dulces modo, sed minerales etiam aquas deprehendemus, propter lapsum cretacei collis jugi cursu per æstatem interclusas, putoremque nactas in populum illum crudeliter desavuisse.

Quartò in Pisaurensi constabit, fluidas viarum, cloacarumque sordes in communem canallem confluentes, solitâ per æstivos calores fluenti aquâ destitutas, non fuisse deterfas; quamobrem putidis halitibus ibi loci calamitosum contagium induxisset.

Tandem in Ferentinatæ epidemia luculenter videbimus, aquas non modo dulces, verum etiam Thermales incertis annorum recursibus solito majori copiâ suis è venis erumpentes, cum pares exitui scrobes, fossasque nequaquam invenissent, facile vicinos campos alluisse, fetoremque, lucem, ac perniciem in proxima, humilia præsertim loca transmississe. Quamobrem nemo non videbit quantâ vigilantiam, quantoque studio, quò minus aquæ putrescant, animadvertendum sit; nè idem elementum, quod maximum vitæ nostræ præsidium est, perniciem, mortemque hominibus afferat.

PRIMA EPIDEMIA

Februm perniciosarum, & castrensum, quæ Romæ in Leoninâ nuncupatâ Civitate, finitimisque versùs Neroniana prata regionibus, ex cœnosis fossarum præsertim, & cloacarum aquis, ab æstatis initio usque ad autumnum anni MDCXCV. vagata est.

CAPUT I. De pluviis, deque austrinis tempestatibus, quæ & Tiberis alluviones, & palustres aquas Romana Epidemia causas induxerunt.

Um à nobis exhibenda sit historia castrensum februm, quæ magnam partem incolarum Vaticanæ regionis, quam à Leone IV. Civitatem Leoninam appellant, anno MDCXCV. epidemicè corripuerunt, illosque penè deleverunt; ordiemur ab observatione antecedentium tempestatum, aliarumque rerum, quæ moram, & putorem aquis, labemque aëri afferre poterunt. Ita porò facile intelligemus causas, rationesque symptomatum, quibus habitatores illius suburbii graviter afflicti sunt.

II. Nero sanè luctuosa funera per id temporis Romæ conspiciens, foetoremque in vicis illis percipiens, dubius hæsit, quin causa malignarum, perniciosarumque februm, quæ publicè vagabantur, fuerit multitudo stagnantium, & corruptarum aquarum, tum in scrobibus pratorum, tum in magnâ cloacâ, atque in fossâ potissimum Hadrianæ arcis: sed quoniam ad colligendos eos latices, tam ubertas pluviarum, quam Tiberis inundatio maximè contulerunt; merito à præcedenti autumno, utpote admodum pluvio, atque austrino, originis filum deducendum esse censimus. Rarò enim sola, quæ recens, ac præsens urget, etiam si immoderata sit, anni tempestas, populares morbos progignit; sed plerumque per varios noxiarum tempestatum, aliarumque causarum gradus, & conversiones, accedente hominum indiligentiâ, ad communes morbos paratur via: ut rectè admonuit magnus Hippocrates inquit: *si quis rimatus fuerit, ac præcognoverit temporum occasiones; maxime de singulis sciet &c. & rectâ viâ procedat non minimâ Artis suæ gloriâ.*

III. Itaque autumnus anni MDCXCV. sæpè magnis imbribus, meridionaliumque ventorum flatibus udus extitit: quamobrem tellus jam erat humida, cum Tiberis propter magnam vim aquæ bis auctus est; atque idcirco non solum scrobes, ac fossæ pratorum, & Arcis exhauriri non poterunt; verum, quod maximè aëris insalubritatem inducit, sordes, quæ pluviis prolutæ evertuntur, ac dilabuntur, iis in canalibus, atque in cloacis subsistere coactæ sunt. Simul etiam per humiliora Leoninæ Civitatis loca exundavit, subterraneasque cellas, multosque pauperum puteos hic illic contemeravit. Posthæc negligentia eorum, qui rebus publicis, atque eidem præsertim Arci præerant, initio veris proximi anni MDCXCV. nullum studium purgandis hæc regionibus adhibitum fuit. Hinc mira hæc proluvies in limosam paludem sensim intrâ fossas, scro-

besque conversa virescere jam urgente æstu, fermentari, computrescere, variisque insecta admittere cœpit.

IV. Inter cætera temporis vim hujus causæ plurimum adauxerunt aquæ ex Vaticanis fontibus caducæ; quæ cum versandæ cuidam frumentariæ molæ juxtâ Arcis fossam paulò ante à Romano quodam cive impetratæ fuissent, atque eæ quidem, non nisi aduictâ per moram copiâ, rotam in motum agere nequirent; identidem in cloacâ illâ subsistere, putoremque cum influentibus proximarum domorum fordibus inter æstivos præsertim calores concipere coactæ sunt.

V. His verò malis accessit etiam frequens aëstus vulturni, austrinorumque ventorum, qui à medio Maio, usque ad Septembrem ejusdem anni MDCXCV. identidem recurrentes, non tantum deteriori putredini immotarum aquarum, verum facilliori quoque sublimationi, ac delationi malignorum effluviarum non in vicinas duntaxat ædes, sed etiam usque ad finitimas, adversasque regiones ansam præbuerunt. Undè per ea loca immanis orta fuit epidemia februm, quas Medici communiter vocant malignas, perniciosas, ac pestilentes; nam contagione quoque serpere visæ sunt.

VI. Non absimilem epidemiam in Cœlio Urbis Colle ex eadem stagnantium, & foetarum aquarum causâ ortam describit Domin. Panarolus, qui investigaturus undenam regio Cœlimontana, quam ipse merito salubrem esse contendit, sub initium seculi XVII. notam infamis aëris contraxerit, quamobrem nullis amplius habitatoribus frequentabatur, refert historiam sedulâ animadversione dignissimam, quam ex Etrusco sermone Latinam hæc traducimus. Anno, inquit, 1601. Aqua Mariana, vulgò Marana, suo ab alveo extra portam Cœlimontanam egressa, in proximis vallibus stagnabat; ubi cum diu corrupta hæssisset, per vim solis putidos vapores emisit, qui circumquaque vicina loca afficiens, miseris incolis, aut interitu, aut fugâ perdidit; donec per suffosam cloacam jussu Clementis VIII. stagnans aqua alio derivata fuit, & collis antiqua civentia restitutus: hæc tamen Panarolus. Hanc verò clementiam nunc etiam servat, servabique collis Cœlimontanus; modò tamen Aediles perpetuam curam adhibeant, nè unquam fluviolus Mariana extra suas ripas devolvatur, aut perruptis vicinis aquaeductibus, alicubi restagnent lymphæ, & computrescant; neve Cloaca illa Clementina obstruatur, quemadmodum ante aliquot annos contigit: quo tempore nisi statim unâ cum Illustrissimo Præsule de Augustinis diligentissimo Aedilium Præsædite, jubente CLEMENTE XI. (cui ipse ego impendens periculum significavi) diligenter occurrissemus, rursum gravis illinc serpere, ac dilatari cœpisset epidemia.

CAPUT II. Describuntur nonnulla phenomena, quæ per id temporis noxias palustrium effluviarum vires in Leoninâ Regione palam ostenderunt.

NOtatione autem dignum est quod per id temporis accidit in eadem Leoninâ Urbe, intrâ sacram Aedem, nuncupatam S. Mariæ ad Portam Angelicam, cujus sepulchra, humillimo quippe loco cavata, Tiberinis aquis redundant.

darant. Itaque initio æstatis, quanquam ii latentes maximam partem per terræ poros ad flumen remoissent, arcamen usque adeo humidam, putidamque tellurem reliquerunt, ut cum fortè fortuna quidam ex fraterculis cœnobium illud incolentibus decelisset, ac vespillo in tumulum, nullo quamvis recenti cadavere scædum, descendisset, ad mirationem simul & curiositatem sociis excivit, quæ causa fuisset, cur elapsa jam dimidiâ horâ nec ad supera regrederetur, nec saltem inclamaret. Idcirco secundus illuc descendit, quo mox nullum vitæ signum præbente, tertius charitate inflammatus, subindè à sodalibus ligari, atque intrâ tumulum per funem librari voluit; sed vix accensæ beneficio candelæ quam secum tulerat, gregales suos procumbere, hamente extinctos solo, conspexit; cum illicò vociferare cepit, retractusque mortem vix potuit effugere. Adeo pestifera sunt conclusa effluvia cœnosæ terræ, si cum spiritu ab hominibus excipiantur.

II. Neque sanè illud negligendum videtur capitis incommodum, quod multi eo tempore salubrium etiam regionum incolæ, quod transiissent solum, aut perambulasent loca corruptis iis aquis inquinata, perulerunt; quos inter præ aliis recensemus Illustrissimum Archiepiscopum Battellum meritisimum nunc S. Cæsarii Pontificis à secretis scribendarum ad Principes epistolarum. Is enim sæpè mihi narravit (est enim pro sua in me benignitate amicissimus) decursu illius epidemice, se interdum abstinuisse ab itinere ad Basilicam Vaticanam, cui vespertinæ causâ psalmodiæ pro munere suo addictus erat; quæ statim se capitis dolore correptum sentiebat, cum veheretur curru à faucibus externorum Arcis munimentorum (quæ vulgò dicuntur *la cortina*, et *il rivellino*) in suburbium novum: nam ibidem magna ad dexteram fossa putidas, melleque olentes aquas, obstructo emissario, continebat: quo sanè cruciatu non prius levabatur, quam cum ad ædes suas in Quirinali rediisset: ut minime dubitandum videatur, quin à corruptis aquis noxii vapores exciterentur, qui ad nostram perniciem per cranii etiam foramina sibi aditum aperiant.

III. Confirmabatur quoque exitialis putidarum aquarum vis mutatione coloris à florido in flavum, luridumque, quo non quidem meridionalis, sed tantummodò septentrionalis illius plagæ habitatores, utpote paludibus propiores, sub veris finem fœdatis conspiciantur; imò verò multitudine culicum, cruciarum, muscarum, aliorumque insectorum vicis illos, serbes, & fossam, putidamque aquam per æstatem frequentantium.

CAPUT III. De certis hujus epidemice limitibus, quos lethifera cœnosarum aquarum effluvia minime præterierunt.

Sed inter hæc mirandum planè fuit popularem morbum haud per universam Leoninam Regionem; sed per eam duntaxat partem deservisse, quæ à viâ, quam vulgò appellant *Borgo novo*, ad septentrionem, hoc est ad mœnia, prata, Arcemque protenditur, latèque pater. Contrà verò ædes magis ad meridiem conversæ, scilicet in semitis suburbiarum, vulgò *di S. Spirito*, è *Borgo vecchio*; quemadmodum etiam quæ ad dexteram Basilicæ Divi Petri positæ sunt; carceres nimirum S. Inquisitionis, aliæque do-

mus ad Vaticanæ collis clivum excitatæ, à communi lœe penitus liberæ, solutæque permanserunt, ita ut ducta quasi videretur linea diagonalis à posticâ Pontificii Palatii parte, quam *Belvedere* appellant, usque ad emissarium magnæ illius cloacæ, quæ in Tiberim juxtâ Arcis fossam eo loco speritur, ubi ab onerariis navibus Puteolana terra, lignaque exponuntur. Per hanc verò diagonalem affabrè distinguebantur incolæ æris contagione, quæ boream spectat, affecti, ab iis, qui, quæ respicit austrum, omnino erant intacti. Illud tamen minime hic dissimulandum, ædes nimirum Nobilium de Altovitis, nihil obstantè Tiberis interjectu, ab infamibus cum fossæ cum cloacæ halitibus (nam ferè contra illas respiciant) se tueri non potuisse, quin Præsul. ad purpuram natus, ex confluenti perniciosâ febris ibidem interierit.

Salvus autem, atque secundus status in tantâ miseriarum vicinâ, idè retentus est in habitatoribus Leoninæ Civitatis ad meridiem; quia illorum domos neque Tiberis alluvio (quippe solo altiores) neque palustris effluvia, utpote à fossis, pratibusque longius prodeuntia inquinare valuerunt. Imò verò, quod maximi refert, ac rarò accidit, australes venti, qui per ea tempora frequentissimi spirabant, ita eas juverunt, ut lethiferas exhalationes, & procul, & in contraria detulerint; secus atque contigisset, si septentrionales ventos tunc habuissent. Noxia enim spiramina à pratibus, fossisque etiam usque in suburbium S. Spiritus, atque in proximum præcipue Jniculi colliculum, ubi positi sunt Barberinorum horti, transiuncta fuissent: quemadmodum de hujusmodi ventis Leoninæ Regioni insalubribus latè demonstrat Paulus Sanguiricus in dissertatione quâdam Hetrusco idiomate editâ 1630.

III. Hæc autem clarè docent, epidemiam illam à corruptis duntaxat fossarum aquis originem habuisse; cum qui noxios halitus respirarunt, & coïnquinatas lymphas biberunt, communibus malis plerique omnes correpti sint. E contrario autem ab eâ contagione illi servati fuerunt, qui domos incolabant extrâ hanc effluviarum quasi dixerim sphaeram ædificatas.

IV. Nec sanè novum est in Urbe Româ epidemias certis, ac determinatis terminis cœcitas quandoque fuisse: cum apud Alex: Petronium, Marsilium, Cagnatum, & Jo: Baptistam Donium occurrant historice consuetudinem malorum, modo in patulis, & humilibus, modò in editioribus Urbis locis. Imò verò (hoc autem ad nostrum alluvionis casum bellè facit) elegans est descriptio epidemice tertianæ, colonos Mutinenses sub anno MDCXC. affligentis, in quâ, ut doctissimus æquè, & cum viveret amicissimus Ramazzinus diligenter animadvertit: popularem illum morbum in humilioribus tantum locis, ac ubi stagnavit aqua, sedem fixisse, & non ampliora spacia occupasse: cum incolæ caterarum regionum, quæ ab hujusmodi atmosphæra remotiores erant (ut totus tractus suprâ viam *Emilianam* versùs colles) nunquam aliàs à febribus magis securos se vixisse meminissent.

V. Illud insuper observandum nostrâ obtigit in Epidemiâ; nimirum vires ejus ad Montem, quem Marium dicunt, pervasisse; ita ut Cœnobitæ, villici, alique illius collis incolæ, quanquam sesquimillario clivi à pratibus, multoque majori à fossis itinere distiti, tamen pestilentibus febribus magnam partem occiderint. Hoc sanè infortunium ortum habuit

habuit ab iisdem cœnosis corruptisque aquis, quibus prædictæ fossæ, & subjecta Monti Mario Neronians præta scatebant. Etenim facili negotio à spirantibus dilucido Euronotis malignæ aquarum exhalationes, veluti à scopis absterse, atque elata, usque ad prædicti montis verticem attollebantur. Quibus luculenter admonebamur, effluvia per aërem dispersa, majorem tunc ad lædendum potestatem habuisse, quàm puteales aquas, quæ certè illo in monte penitus innoxie hauriebantur: ut D. Jo: Baptista Maçada ordinarius tùm Leoninæ regionis Medicus, & prædicæ indolis amicus evidenter se comperisse narravit.

CAPUT IV. De mechanicâ ratione, qua ejusmodi epidemia sub initium averti, depellique potuisset.

Sæpe ignavia ac negligentia suæ pœnas luunt homines, cum sani, atque incolumes tentari morbis incipiunt, quorum causæ ex illorum potius desidia, quàm ex naturæ necessitate proficiscuntur. Hujusmodi certè fuit in Leoninâ Regione lues aëris, quæ tempestivis à mechanicâ depromptis præsidis, vel anteveriti, vel saltem quàm citissimè profligari valuisset. Inter mechanica verò auxilia præcipuum, expeditumque fuisset deducere in Adriane Arcis fossam aquas omnes, quæ ex Vaticanis fontibus tam intrâ hortos, quàm extrâ, scilicet in Plateam Basilicæ D. Petri jugiter effluunt, ex quibus procul dabo, si in unum alveum confluerent, non exiguis annis assurgere.

II. Hanc porro sententiam deferre tunc temporis non dubitavi ad Eminentissimum Cardinalem Palutium de Alteris, Virum sanè non acri solum judicio, sed diuturno etiam difficillimarum rerum usu mirabiliter subactum, cum scilicet, nè suo deesset muneri (erat enim S. R. E. Camerarius) seiscitatus esset à me, qui Medicinam apud eundem faciebam, an, & quale inveniri posset opportunum præsidium ad compescendam stragem suburbani illius populi, ex palustribus aquis frequentissimè decedentis. Etenim illic non voce tantum, sed scripto etiam respondi, me probè cognoscere principio, quo tunc urgebatur, æstatis mortuas eas aquas, corruptumque cœnum citrà formidinem augendæ perniciæ, nec penitus removeri, nec vel minimum, interno illato motu, agitari posse: reliquum idcirco esse, ut ad depellendam epidemiæ causam duo alia in usum revocarentur auxilia, videlicet: Primò fluxus jam memoratus uberrimæ, dulcisque Vaticani Collis lymphæ per omnes Arcis fossas, quæ quidem temperatæ prolutæque sordes sensim in cloacam, ac Tibetum dilaberentur. Secundo: Simul etiam resinosis ex lignis accensus ignis per octo saltem dies intrâ majores fossas, potissimum verò in marginibus, quæ spectant aedes, & vicos Leoninæ Civitatis: ardebat enim ab igne, & flamma non infecta solum comburi, sed aëris quoque misermata ita comminui, & conteri debere, ut partim anti-quam indolem exuerent, partim sublimius exilerent, atque extruderentur. De quo sanè ignis præsidio, cum plura dicta à nobis sint Parte 2. lib. 1. cap. 5. non est ut hic cum Lectorum nausea crambem recoquamus.

III. Sed quanquam, ut mihi quidem videbatur, ejusmodi consilia validis rationibus instruerentur, ac præcipuè defluxus jugis aquæ paratu

admodum facilis videretur: neutrum tamen cum Eminentissimus Princeps ad economicum quendam cœtum rem derulisset (consiliis in diversa abeuntibus) probatum fuit. Et quidem, quantum spectat ad facilitatem, utilitatemque fluxus perennium aquarum in fossas Adriane Arcis opportuno tempore deducendarum: nos ipsi anno MDCCIX. usu frugiferum comperimus. Cum enim Sanctissimo Patri CLEMENTI XI. necessitatem hujus remedii ad præventendam ex fossarum cœno aëris labem sub illius veris initium imminemem, demissè exposuerimus, è vestigio Summus Pontifex rem effici mandavit, ut de Rheumatica epidemia scribentes fusè demonstravimus.

IV. Unum dumtaxat subitò, quippe nullà impensâ perficiendum, prohibitum fuit, nè scilicet aquæ à Vaticano cadentes ad versandam molam propè Arcis fossam adhiberentur. Subsistebant enim identidem in cloacâ, ut superius cap. I. animadvertimus. Quod quidem ab eo tempore dejectis etiam molaribus machinis, accuratissimè observatum est.

CAPUT V. Duplex Februm epidemicarum natura, & qua maxime agros symptomata afflixerunt.

His pro rerum fide, ac perspicuitate narratis, ad ipsam veniamus epidemiam. Paulatim medio Maio, atque sub initium Junii per solam plebeculam in suburbiis S. Angeli, Pio, aliisque propè mœnia, fossasque degentem, serpere cœperunt tertianæ febres, eoque primùm simplices, benignæque indolis: modò tamen Medici à phlebotomiâ abstinere. Nam quibus regis vena secta fuisset, illorum febres in continuas, & malignas statim convertebantur. Mox verò caput extulerunt febres reipsa perniciosæ, ac pestilentes, quæ ad Idus usque Octobris ferocius, latiusque contagione quoque vagatæ sunt.

II. At enim verò illud maxime notandum fuit, non eandem per æstum in omnibus promiscuè naturam morbi sævisse, sed secundum varios eo tempore corporum habitus, diversosque sæpè dormorum situs, plus minusve à fossis distitos, varias etiam malignarum februm differentias prævis quidem sed inter se diversis distinctas signis emeruisse. Potrò duobus potissimum dissimilibus symptomatum agrinibus in aciem tunc temporis prodigunt; aliæ siquidem primis illic diebus intermittentes, sed omninò perniciosæ tertianæ, eoque frequentissimæ extiterunt. Aliæ verò, sed infrequentiores, statim videbantur continuæ, pestilentem pariter naturam præ se ferentes.

III. Tertianæ quidem exitiales eos potissimum corripiebant, qui improbâ victus ratione utentes, jam ante exortam epidemiam, viscerum obstructionibus obnoxii fuerant. Hæ quidem principio ut plurimum tertianæ simplicis, rarò duplicis, semper tamen intermittens typum servantes, quintâ plerumque die perniciosissimum morem in continuas versa detegebant, ægrosque non rarò septimam inter, & undecimam jugulabant, paucis hercle ad decimam quartam perringentibus; nisi si cui morbus in dysenteriam, aut in chronicam febrem, per totum subindè autumnum, hyc

hyememque afflicturam, concessisset.

IV. Hoc autem modo pestilentes ejusmodi tertianæ corripere, atque increfcere solebant. Primum facies incolentium vicos illos promiscuè cum foeminarum, tum vitorum, tam adolescentium, quam adultorum à noxiis effluviis subflava reddebatur. Subindè ab inappetentiâ cum gravativò capitis dolore, rigor ingens repente corripiebat cum vomitu non solum phlegmatis, ac variegatæ bilis; sed plerumque minutissimorum etiam vermium; denique calor, & sitis è vestigio urgebat. Sæpè febris duobus primis paroxysmis effusò sudore ità remittebat, ut Infirmi ab omni se penitus malo immunes, ac vindicatos putantes, secundâ, imò quartâ etiam die non modò surgere, sed interdum in publicum prodire visi fuerint. Verùm intereâ temporis urinis croceis, crassis, imò sæpè confusis, & ut aiunt, subjugalibus redditis, febris quintâ die novo rigore cum ingenti præcordiorum anxietate, ac jactatione in tantum crescebat, ut lippis etiam ac tonforibus naturam continuæ, & morem perniciosissimum ostenderet. Cæterum lingua erat arida, & subobscura; verùm accedente mentis motione, nulla ut plurimum querela sitis audiebatur; pulsus vari, sæpius parvi, atque inæquales; artus frigidi pusillis convulsivis motibus, quos jectigationes dicunt, omninò inconstantes; papulæ in cute lividæ, facies cadaverosa, frequentes lipothymie, venter elatus, tensus, ante delirium dolens, ac frequenter post sextam pallidobiliofis, & foetidissimis, non rarò etiam cruentis liquaminibus solutus. Lumbrici ab ipsò morbi principio magnâ copiâ, plerumque mortui, per sedem etiam deturbabantur. Denique gravi cum sopore, algido sudore, urinis tenuibus factis, parotides erumpebant, ac septimâ, vel nonâ die, rarò undecimâ plerisque ægros, priusquam opportuna inventa esset medendi ratio, suffocatos de medio tollebant.

V. Febres verò, quæ initio ideam continuæ pestilentis ostendebant, rarè admodum fuerunt, atque in his duntaxat Civibus spectabantur, qui paulò longius à fossis positi meliori tum victus ratione usi, tum vultus colore præditi, innoxiorum humorum speciem, antequam ægrotarent, exhibuerunt. Invasionis autem modus erat cum levi ut plurimum horripilatione, magno, gravique capitis dolore, inappetentiâ, oris amaro sensu, atque minori, quam in tertianis, ad vomitum propensione; deindè excitato ingenti æstu dolor capitis augebatur; mox continuâ persistente, solumque pomeridianis horis crudescente febrili, cum pulsu, magno potius, quam parvo, periculæ ad cutem rubræ, subindè livescences erumpebant. Augebatur malum quartâ die cum vaniloquio, & sopore, accedentibus primùm levibus jectigationibus, subindè apertis convulsivis motibus, cum linguâ aridâ, & facie aliquantulum rubrâ, lotioque nunc subjugali, nunc tenui; sanguis è naribus post sextam largâ copiâ non inutiliter multus effluxit. Per alvum intereâ circâ septimum biliosa cum paucioribus quam in tertianâ vermibus erumpebant. Tandem supervenientibus ut plurimum parotidibus, auctoque sopore, multo apoplectico modo decedebant nonâ, vel undecimâ die, frigidis sudoribus magnâ copiâ ab universò corpore exundantibus. Paucissimi interim naturæ ope servabantur, vel crassarum urinarum copiâ, vel conversione in alium morbum, scilicet in dysenteriam, aut quartanam: licet postea inventâ curandi ratione, ut mox dicemus, multo pristinæ valetudini fuerint restituti.

CAPUT VI. *Quæ in cadaveribus decedentium propter epidemicas febres observata fuerint, eorumque rationes afferuntur.*

UT duplex epidemicarum febrium genus per id temporis grassatum est, ità duplex quoque constanti exitu fuit animadversionum genus, quod in cadaveribus eorum egimus, qui vitam cum morte commutarunt.

II. Primum in his, qui ob tertianas perniciosas occiderunt, ingens malorum sedes sub aspectum venit in abdomine, ubi extra penè omnia livida, & potissimum hepar subfasci, ac bilis cystica attricoloris passim occurrerunt. Intestina autem ferè undique sphacelo tentata continebant foetidissima recrementa, vermiumque copiam; imò verò circulares hic illie subnigras maculas exhibebant, quarum in centris scissuras quasdam insculptas vidimus, quas nemo nostrum propter lumbricorum viciniam ambigere potuit, eorundem esse vestigia morsuum, atque erosionum. Cæterum præcordia, alioqui mollia, & laxa, nigro cruore quo etiam cerebri vasa disfluebant.

III. Studiosè verò inquirentibus nobis in causam, cur abdominis viscera, atque inter ea grande quidem morbosæ vastationis theatrum hepar, atque intestina præ aliis viderentur, repetenda est unius rei superius explicatæ recordatio, scilicet ægros illos jam antequam tertianis febribus tentarentur; tum naturalium viscerum dyscrasiâ, tum improbâ victus ratione usos fuisse. Quamobrem facili negotio imi ventris organa, & præsertim jecur propter morbidam bilem; atque intestina (quoniam in illorum cavitatem, tanquam in cloacam multigena liquida à glandulis suis quæ externis, quæ internis secretis confluere solent, ac detineri) peculiarem labem contraxerunt. Potissimum verò quia enormis illa complexio corpusculorum, quæ à palustri solo cum organica, tum inorganica elevarunt, & per oesophagum cum saliva, cibus, & potibus in accolarum stomachum feruntur, fovendis principio, multiplicandisque lumbricis nostris aptissima esse consuevit. Quod sanè vermium genus (ut in externis passim observamus) quemadmodum alimentis naturæ suæ analogis majori semper & mole, & numero augetur, ità deinceps inducto, ac fervente febrili æstu, evertisque paulatim ad summam acrimoniam pravis intestinorum succis, usque admodum commovetur, ut quaquaversus inusitatâ rabie eorundem intestinorum parietes morsibus adoriatur, ac venefico quasi afflatu contemeret, & afficiat.

IV. Nec sanè irrequietos indè factos lumbricos huc illuc discurrere dubitandum est, ubi experimento abundè constat, eosdem fugam exitumque ab ejusmodi ægris per os, & podicem, admirandâ certè industriâ, pro viribus exquirere; quinimò illos gravissimè ægrotare, atque interire; cum ut plurimum, hisce in casibus, vel phlogosi affecti, vel mortui deficiantur. Dùm igitur noxia paludum effluvia quaquaversum sanguini, & liquido nervo permixta in viscera, & artus debacchantur, ipsi etiam lumbrici suis istibus, ac veneficâ veluti salivâ intestina ità labefactant, ut vulneris labia aliis etiam confluentibus, interceptisque pravis, toxicoque similibus succis, postremò necrosim concidant.

V. In corporibus autem, quæ ex continuis pestiferis febribus apoplectico modo decedebant, inter viscera naturalia, certè ipsa intestina à vermicibus neque multum obfessa, neque adeo depravata comperimus; secus verò cerebrum frequentibus varicibus, & plerumque sanguineo sero intra corticis sulcos effuso deprehensum fuit: indicio profectò satis manifesto tum fibras, tum fermenta viscerum imi ventris apud robustos, & continentes homines aëris inquinamenti quoquo modo obstitisse; ut inter morbi initium feracissimum lumbricorum ovarium augeri admodum, ac multiplicari passa non fuerint. Quamobrem vulneta, ac necrotis, quemadmodum in vulgaribus, malèque nutritis aegrotantibus intra ipsa intestina non admodum sunt conspecta. Verùm sulphureo-venetica atmosphære effluvia partim per pulmones, & cranii meatus; partim per galaxiam in venas sulphureo jam liquido plenas admissa, omnem in cerebro (suffragante etiam inventà apud aegros plecthorà) vim suam coagulando fluida, & utitando solida exercuerunt.

CAPUT VII. *Per summam Innocentii XII. charitatem novum in Civitate Leonina Nofocomium pro aegris mulieribus excitatur.*

Vulgares femine, quippe pauperibus affidue famulantes, cum læviente Romana epidemia præ viris frequentius decumberent; simul etiam propter rerum ferè omnium egestatem majori numero decederent; cumque in Leoninà Civitate nullum ad excipiendas mulieres Nofocomium, maximum verò S. Spiritus in Saxia aegrotantibus tantum viris pateret: Summus Pontifex Innocentius XII. tunc felicissimè regnans, pro ingenti, quo ergà egenos flagrabat, amore, statim atque accepit, aliquot pauperulas ita necessariis præsidiiis jacuisse destitutas, ut sine assidentibus, atque adeo absque Christianæ pietatis officii naturæ concessissent; iussit publicum instrui pro sequiori sexu Valetudinarium, loco quidem minus insalubri, nimirum in suburbio, quod vulgò Novum appellant (nunc autem cæsit in Hospitium Sacerdotum) illudque non solum quavis domesticâ suppellectili, verùm etiam accitis, quod magis interest, Sacerdotibus, constitutisque Medicis, Chirurgis, universaque, & Assidentium, & Ministrorum Familia, quàm celebrimè comparatum, ornatumque voluit. Atque hinc factum est, ut sua nec animæ, nec corpori medicina deesset; mirumque proinde fuerit cernere, miseras illas aegrotantes optimis cibis, remediisque fotas, magnam partem à mortis periculo fuisse vindicatas. Adeo verum est, Romam præ cunctis totius orbis Civitatibus singulari pietate, & charitate (ut innumeris exemplis demonstrat Amydenus) resurgere: Romanosque Pontifices nullis usquam sumptibus, laboribusque parentes, de utraq; hominum salute in perpetuum esse sollicitos.

CAPUT VIII. *Quenam in nostrâ epidemia maximè profuerint, & primò de methodo curandi tertianas perniciosas.*

Idum sanè videtur in Medicos, quod à magnis, ac sapientibus viris traditum legimus, historiam esse lucem veritatis, ac vitæ magistratam. Nam, cum ingens sit in rebus Medicis obscuritas, nostris verò in judiciis infirmitas, nisi semper historiarum, atque observationum faces memoriæ obversentur, ac præluceant; sæpius certè, ac facilius in errorum, atque incitiæ tenebris maximo cum Republicæ detrimento versamur.

II. Observationes itaque jatrophyicæ ad veritatis lancem, non ad nudam lectorum delectationem sunt expendendæ: Propterea in describendis grassantium febrium curationibus, candidè commemorabo eum ea, quæ nocuisse, tum quæ opitulata esse à nobis comperitum fuit.

III. Quoniam verò vix ulli fuerunt, quos à tam diro malo sola natura vindicavit, scilicet pauci duntaxat ex iis, qui longius à paludibus habitantes per abscessum dysentericum, aut urinarum multitudinem liberati fuerint, idcirco de internis viribus minus consili ad remedia, eaque valentissima, ac præsentanea confugere debuimus.

IV. Diu sanè à nonnullis cum incipiente epidemia, non frustra tantum, sed magnà cum agrorum noxâ pugnatum est, validissimis nunc purgantibus, pulvere scilicet Cornachinæ, nunc sanguinis missione, quæ non nisi rarò, ut dicemus, juvit. Nam in consequentibus morbis tardè plerumque accidit, ut securior detegatur ratio medendi: Proinde per summam solertiam adjuvante analogismo tandem detecta fuerunt specifica pharmaca, quibus postea, qui tempestivè sub prudentium Medicorum imperium venerunt, magnam partem liberati sunt.

V. At cum capite quarto monuerimus, duplicem tunc obcigisse febris speciem, alteram frequentiore tertianæ perniciosæ, alteram verò minus sæpè animadvertam ab ipso initio continuæ malignæque naturæ; dicemus seorsim, quæ in utraq; febrè potissimum profuerunt.

VI. In primis verò, qui perniciosis tertianis corripiebantur, & illicò Medicum arcessiebant, aegrestes quidem homines drachmis quatuor, aut quinque elect. lenit. malsaxati cum ol. amygdalino, vel Trypheræ Persicæ; Urbani autem, ac delicatuli totidem florum cassiæ cum drachmis duabus pulpæ Tamarindorum, & scrupulo ocul. canc. pp. blandè ac utiliter levabantur. Aliquibus, quos à lautâ cenâ febris corripuit, placidus statim vomitus emolumento fuit, excitatus tamen solo amygdalino oleo admixtis aqua theriacali, & jure insulso: interdum robustioribus ferunt vinum etiam Emeticum ab initio profuisse. Cogitavi quoque de usu pul. radicis Ipecachuanæ; sed ea tum fuit inventa; tamen magnum jure commodum aliàs expertus fuerim; præsertim in illo pravorum humorum apparatu, à quo malignæ dysentericæ progignuntur. Qui contra non nisi post tertiam diem curationi se submittebant, clysteribus potius;

potius, quam ullâ etiam leni purgatione tractandi erant. Etenim multiplicatâ per id temporis in primis viis malignorum succorum copiâ, ob vim eorum, quæ alvum movent, agitari magis, fundi latius, ac potius intrâ vasa urgeri solebat, quam evacuari; quinimò hinc, cum irritati vermes glandulas, ac fibras intestinorum pungerent, atque exederent, cruciatus, dysenterias, ac postremò etiam intestinorum necroses facilius arcescebant. Sed in castrensis iis febribus invenire ad amissim minuendi occasionem tam est raturum, ac difficile, quam optimum esse Medicum, quem semper hortabor, ut memor sit experimentorum magni Hippocratis, qui in Constitutione pestilenti ex nimis pluvio, atque adeò palustri solo exorta, claris verbis periculum à purgantibus perstringit, *Purgationes plurimas amplius ladebant; & paulò infra, qui ex acutu, maxime ex iu, qui per alvum secedebant, mortui sunt: omnes enim alvus sustulit.* Legatur Vallesius in Commentario.

VII. At enim verò duo præsidia huic malo comperita sunt utilissima, vesicantia nimirum, & cortex chinæ chinæ, quæ opportunè adhibita jure ac merito apud nos specifica medicamenta perniciosarum ejusmodi febrium dici poterant, cum salus multorum iisdem constiterit.

SECTIO PRIMA. De locis, ac tempore, quibus vesicantia adhibebantur; & cur miram utilitatem hisce in febribus afferant.

Vesicantia primò cruribus, quinimò etiam femoribus, præsertim in carnosò & subpingui habitu prædiis; deindè brachiis etiam, atque occipiti, cum affectu comatoso urgere cœpisset, adhibebantur. Porò singularem, ac penè incredibilem operam, si properè admota fuissent, ægotis nostris attulerunt; quò magis laudandum venit mōitum Herculis Saxonie, qui, cum disputationem scriberet de Pisavensi epidemia, quæ nostræ huic Romanæ quàm simillima fuit: *Tempus, inquit, administrandi vesicantia in febribus pestilentialibus sit eodem die, si fieri possit, & primâ horâ, qua morbus incipit; imò verò si eos, qui febrî pestifera tentandi sunt, ante quam in morbum incidissent, dignoscere possemus, vesicantia ante agrotationem apponere conducibilis esset.* Nam tunc maxime proficiunt, cum nondum ullus decubitus in visceribus sit inchoatus. Quemadmodum è contrario tunc nocent vesicantia, cum vel erosiones in interaneis, vel cachectici in cruribus tumores adfuerint; facile quippe, ut expertus admonet Petrus à Castro, ipsi ægri in necroses immedicabiles delabuntur.

II. Modus autem, quo hisce in febribus phœnigmata, & vesicantia vim suam exercere, atque utilitatem solent afferre, duplex est; Primum quidem quòd particule acro-volatiles sinapis, euphorbii, cantharidumque nimium coherentia nostrorum fluidorum corpuscula cuneorum ac menstruorum instar summovent, ac solvunt, undè fluxiliora redduntur liquida, atque ad separationes facilius comparantur. Secundò, quia ab acerbis hisce stimulis necessariò augetur in artibus vis tensiva, & circumpulsiva canalium, qui propterea validius premunt contentos humores, quorum serosa, ac lymphatica pars, quæ per vesicantium emissaria elicitur, malignas particulas scilicet salinas potissimum solutas continet,

cum pulsionibus promptis obsequatur, per ipsa vesicantium emissaria utiliter secerni solet: quo fit, ut viscera à malignâ congestionem, lethaliq; decubitu præserventur.

III. Prodest etiam hoc remedii genus, quia per illa ulcera artificio reserata facilis citèque promovetur excretio eorum corporum, quibus ambiente ab aere ipsæmet carnes (quas tùm ex ventre, tùm extrinsecus aliquid semper ellicere docuit Hippocrates, in palustrium locorum incolis imbutæ sunt.

IV. Sed ut rem hanc summo perè necessariam altius repetamus, perniciose fermenta, quæ intrâ sanguinem, & viscera turbas agunt, extrâ corpus difficulter derivari possunt per eas glandulas, quæ naturalibus duntaxat secretendis liquidis ob assuetudinem comparatæ sunt; atque ideirò crifes salutares in pestilentibus affectionibus rarò spectantur. Nam recrementa verè maligna, quoniam ob peculiarem particularum cohesionem, motumque toto, ut aijunt, genere à naturalibus succis differunt, ægermine cum ordinariis secretionum organis, benignorum tantum succorum molli, & crasi congruentibus, accommodari, atque commensurari solent. Huc accedit, quòd pestiferi succi ita solidarum quoque partium fibras enervant, ut nativo in iis deficiente tono, propulsiones etiam à centro ad circumferentiam, & ab extremis canalibus in glandulas mirum in modum elanguescant. Quamobrem in ejusmodi morbis, qui cæterò qui non ferunt inducis, necesse est, ut ad ægorum valitudinem redimendam emissaria præter naturæ ordinem statim ab ipsâ arte parentur. Etenim cum Medicus naturam probè agentem debeat imitari, certè à vesicantium usu hisce in casibus minimè potest abhorreere, cum ægros viderit aliquando ab his morbis validâ adnitente nativâ, per soles abscessus liberari, quod peritioribus Clinicis superfluum est pluribus inculcare.

IV. Illud utique nunquàm satis accuratè à nobis reperitum erit, scilicet in hac epidemia ægros eò citius, tutiusque convaluisse, quâ major saniei copia à plagis vesicantium effluxisset, imò quòd deterior etiam ejusdem qualitas sphaceli metum injecisset.

SECTIO II. De usu Chinae Chinae, tanquam altero specifico hujus epidemiae, & quibus ea modis uti liter fuerit propinata.

Alterum deinde præsidium peculiare, ac specificum experti fuimus chinam chinæ minimè adulterinam, quæ tamen ante tertiam, vel saltem quartam diem in perniciosis tertianis exhibenda erat. Nam, si cui propter incuriam, vel serum Medici adventum, tardius propinabatur, ejus salus plerunq; desperanda. Etenim fermenta maligna virus suum in præcordiis, & nervorum principiis figebant; tùm vermes in rabiem acti suis moribus gangranam intestinis inurebant.

II. At enim verò non eadem chinæ chinae formula singulis perniciosâ tertianâ ægotantibus pariter profuit, sed secundum varios corporum habitus, diversaque symptomata, sua cuique aptanda fuit. Porò quos vires languidæ, artus frigidi, temperamentum phlegmaticum, neque dùm coma, aut delirium urgebant; iis quidem

dem cum æquali meracioris vini, & aquæ scorzonæ copia, nempe ad uncias tres bis. singulis paroxysmorum diebus, diluculo scilicet, & vesperi; diebus autem vacuis semel tantum jejuno stomacho exhibebatur. Quibus verò corpus gracile, & cerebrum aliquot læsionis signa jam ostendisset, tunc china solis aquis cardui sancti, & scorzonæ infusa proderat, additis semper guttulis olei Matthioli. Dosis chinæ singulis vicibus non excedebat scrup. 2. vel drach. 1. sed bolaris formula nostro, aliorumque experimento præ aliis probata est. Ita sanè perniciem febris, quæ præcordiorum anxietate, extremorum algore, comate, & convulsivis motibus ad augmentum properabat, hoc potissimum remedio revertere solebamus. Parabantur itaque boli, cum scrup. 2. corr. chinæ chinæ, & guttulis VI. ol. Matthioli, addito ab aliquibus etiam scrupulo diascordii Fracastorii: hi verò, donec morbus vigeret, nimirum usque ad nonum, bis imparibus, semel paribus diebus; deinde verò usque ad 14. semel quolibet die nostris febricitantibus opportunè exhibebantur. Incredibile dictu est, quàm felicitate chinatis hæc Leoninæ paludis hydra fuerit interfecta. Nam Peruvianus cortex suo alcali amaro, atque austero, mutatis quoque particulis balsamico-oleoso-volatilibus ab ol. Matthioli, se præbuit pharmacum simul febrifugum, anthelminthicum, stomachicum, ac vulnerarium. Enimverò dum Romanam hanc epidemiam secundis curis pertractamus, nempe Mense Augusto anni MDCCXV. nobis mirandam, planè vim ejusmodi alexipharmaci videre contigit in Excellentissimo Principe Michaële Angelo de Cajetanis, qui cum à tertianâ perniciosa virio palustris aëris animam penè ageret, post adhibita infernis artibus vesicantia, solo usu chinæ chinæ guttis olei Matthioli inspersis brevi convaluit.

SECTIO III. *Recensentur alia præsidia, & quamvis victus ratio adhibita.*

NEquè interim tacendum est aliquibus theriacam etiam profuisse; cujus profectò vires in edomandâ castrensi febrium pernicie plurimum quoque laudavit Hercules Saxonia omni laude dignissimus Auctor. Theriaca enim, cum sit pharmacum aromaticis, amarisque potissimum herbis constans, vicem chinæ ex Peruvianis regnis nondum advectæ, olim gerere solebat. Imò verò nostrâ etiam ætate plures ex algidâ febris ad necem properantes, solâ theriacâ cum vino exhibitâ, feliciter liberatos conspeximus.

II. Interea temporis usu moderato, diu nocturne ad diluendum sanguinem, & blandè volatilizando, cicurandosque sales acres, tum jura alterata ex rad. scorzonæ, contrayervæ, limat. CC. eboris, & foliis, succove sonchi, tum aquæ stillatiæ ex iisdem simplicibus cum slib. diaph. nitro sibiato, CC. philosoph. marg. præparatis, & smarag. orientalibus. Gelatina etiam CC. apud divites, atque emulsiones ex amygd. & sem. card. san. cum marg. & smarag., nec non confect. de Hyacinth. de Alcher. & diascord. Fracastorii utiliter propinabantur.

III. Victus erat tenuis; imò nihil magis aliquibus obfuit, quàm largè nutrirî, die potissimum paroxysmi, in cujus idcirco progressu satis erant jura optima pullorum, nunc simplicia, nunc cum ebullitione.

lito pane, & CC., nunc verò cum unico recentis ovi vitello.

IV. In ejusmodi autem medendi, curandique ratione ut plurimum usque ad decimum quartum diem manere oportebat, scilicet donec ægri omnem acutiei vim effugissent. Sed quoniam plerisque eorum, qui evasuri erant, in diuturna mala, ac præsertim in quartanam morbus concedebat, superfluum reputamus methodum subnectere, quâ iisdem liberabantur. Nam satis est indicasse, alios simplici cœli mutatione, alios usu rhabarbari cum china; nonnullos tartar. emetico; aliquos etiam decoct. salviæ, & pul. myrrhæ sub hyemem, vel ad veris exitum percommode convaluisse.

CAPUT IX. *Quæ profuerint in febre continua pestilenti.*

HAstendens, quæ maximè juverint in tertianis perniciosis exposuimus, nunc quibus potissimum continuæ pestilentes oppugnatae sint, describamus; illud tamen minimè dissimulantes valida purgantia in iis etiam sub initium plurimum obfuisse. Nam præterquam quòd boni, vel saltem minus inquinati succi à visceribus, ac sanguine magna cum virium jactura à catharticis eliciuntur; semper stimulorum copia, in quâ præsertim eorundem aëtuositas viget, mortiferas turbas in fluidis, & solidis acutè febricitantium excitatura relinquitur. Quò magis admiramur summam Hippocratis sapientiam, qui filios Artis admonuit, ne inter acutorum morborum initia alvum inconsultò movesant; sed Clinicorum prudentiæ; ne dicam timiditati hujus rei deliberationem commisit, inquiens, *In acutu morbu raro, & in principis medicinis purgantibus uti, & hoc cum præmeditatione faciendum, scilicet diligenti observatione inquirendum, num febrile fermentum primis viis ita hæreat, ut citrà turbationem purganti medicinæ possit obtemperare; num contra universæ humorum massæ intetius permixtum, (quod in continuis, & præmalignis, passim contingit) vehementibus purgantibus obfistat, quò minus revelli atque amoveri patiatur; imò verò deterius agitur, acutaturque. Nam sæpè, ut probè sua in epidemiâ advertit Cagnatus ægri quo die medicamentum biberint, eadem in mediâ purgatione occiderunt. Satis igitur fuit aut nullum, aut primo loco placidissimum tantum lenitivum, scilicet ex drachmis aliquot pulpæ tamarindorum cum floribus cassiæ, nimirum addita drach. sem. pul. oculorum cancr. & scrup. sem. rad. contrayervæ ante tertium diem exhibere. Interdum verò solis clysteribus omnem purgationis indicationem securius explevimus.*

II. Sed quoniam communis istius quoque febris causa fuit atmosphææ miasma, naribus, ore, cuteque haustum, & Incolarum fluidis adglutinatum; igitur secundò, vesicantia maturè adhibita, magnam opem contulerunt, ob rationes superiori capite adductas, de quibus ne crambem hic recoquamus, dicere superfedemus. Tertio, china chinæ maturinis juribus, & aquis diaphoreticis infusa, non leve attulit emolumentum; quod tamen non aded præsentaneum extitit, quemadmodum in tertianis perniciosis, in quibus, donec intermissio viget, lues aëris parte sui minimâ universo sanguini, maximâ verò (propter viarum impedimenta, quæ in corporibus malè affectis obtingunt) subsistit in osculis, & folliculis glandularum tum cutis, tum imi præsertim ventris; idcirco major

perniciosa fermenti moles primarum viarum succis irrecita specificum excipere, illiusque vim sentire facile potest. Secus atque in continuis, quæ homines alioqui magis robustos, & specie incolomes corripere solent, noxa aërea propter pervios galaxiæ, pulmonumque ductus libere intrâ vasa devolvitur; ac præparato quoquomodo sanguini associatur; quamobrem hujus febrifugi usu nec subitò, nec tam validè emendari potest; quia antequàm ipsius chinæ vis ad subclaviam ascendat, succorum stomachi, atque intestinorum torturam subire debet, quibus non modicè perturbatur, atque invertitur. Utinam interdum vitium non concipiat: proficiebat nihilominus amarum hoc pharmacum, medioeri dosi exhibitum, quòd blandam quandam acrim, acidarumque particulum cum volatilibus mixtionem promoveret, vitiosique humores industâ veluti coctione eam crassim, ac mobilitatem adipiscerentur, quâ opus est, ut ad loca salutarium abscessuum proclivius devolvantur.

III. Deindè cum in ejusmodi continuarum februm specie pulsus essent validi, dolor, & calor capitis urgerent, sæpè larga etiam sanguinis copia è naribus effluens non levem multam utilitatem attulit.

IV. Cucurbitulæ scarificatæ tam infernis artibus, quàm sub scapulis, & juxta occiput, atque, ubi cerebrum comate, delirioque obsidebatur, aliquibus profuerunt.

V. Quintò, sectio venarum jugularium opem tulit; hæc siquidem venæ cum sanguinem à sinibus duræ matris, ac propterea è penitioribus cerebri partibus referant, si aperiantur, ac sanguinem fundant, necessariò augent momentum motus recirculationis, quod opponitur è diametro momento adhæisionis, & moræ, quam idem sanguis intrâ cerebrum sustinere, & comatosum morbum inferre cogitur. Multi pariter levati fuerunt persectâ in fronte venâ. Ex quibusvis enim locis, modò fuissent à scapulis, & collo sursum, venarum, vulnera iis in casibus stipatum, nec libere resluentem sanguinem, partim evacuando minuebant, partim ad motum promovendo, prohibebant, quò minùs intrâ cranium pertinaciter subsistens certam, citamque mortem induceret.

VI. Cæterum emulsionem sem. card. sancti, melonum & cucurbitæ cum stibio diaphoretico, nitro stibato, ac præsertim margaritis, & smaragdibus maximopere utiles visæ fuerunt; Hyacinthina quoque, cardiaca, suaveolentia, & pretiosa, quæ dicuntur pharmaca, præter vim dulcificandi blandèque vivificandi, profuerunt etiam, quia sub gemmarum imagine, & odoris suavitate spem aliquam in credula plebe sustentant.

VII. At enim verò cum tria potissimum singularia mala, quæ apud Medicos nomine symptomatum venire solent, tunc temporis tam ægris, quàm Curantibus crucem maximè figerent, scilicet ingens verminatio; suffocans parosis, & dysenteria perniciofa; idcirco de istorum morborum medela singillatim tractare constituimus.

CAPUT X. De Remediis vermes necantibus.

Nemo sanè, qui naturalem historiam vel modicè caller, nescius est, vermes infiniti propemodum generis reperiri, rebusque ferè omnibus, vegetabilibus potissimum, & animalibus peculiares in asci, atque innutriti: ita non eadem pharmaca cunctis infectis promiscuè habeantur hostilia, quæ

Græcè dicuntur anthelmintica: cum vermes, qui in amaris nidificant, amaris etiam; qui verò in dulcibus, dulcibus quoque; qui in acidis, aut acerbis, acidis pariter, acerbisque nutriti, non autem profigari, aut occidi consueverint: experientiæque compertum sit peculiaria plerunque remedia certam vermium speciem in fugam conjicere, atque interimere. Oleum duntaxat, & Mercurius omnia penitus infecta (modò ad illorum contactum venerint) indiscriminatim fundunt, ac perimunt: oleum quidem: Nam cum hæc animalcula non per unicum pulmonum tracheam, sed per innumera bronchiorum foramina, in univèrsam corporis ambitum aperta, respirent, statim atque oleo merguntur, perire solent; scilicet quòd iis obstructis, viæque aëri omnino interclusâ, vitales motus amittunt, qui ab aëre, tanquam à fluido apud viventes majoris usus, magnam partem proficiscuntur. Mercurius verò, cum scateat corpusculis perniciosissimi motus, simulque sub parvâ mole ingentem metallicæ materiæ quantitatem contineat (undè mirè gravitare solet) non solum facile in tenella insectorum viscera, minimamque villorum texturam penetrat; sed suffocat etiam, enervat, atque interimunt.

II. Verùm, ut propius ad humanos vermes accedamus, satis jam conitat lumbricos, de quibus fermonem nunc instituimus, ita esse intestinorum incolæ, ut eorundem intrâ cellulas concipiant, deponantque ova, dulcibusque chyloso-lymphaticis succis alantur, atque augeantur: quamobrem merito Clinici ab ejusmodi curationibus penitus arcent dulcia, lactantia, iisque similia. E contrario autem, amara, acria, oleosa, & mercurialia plurimum laudant.

III. Sed quemadmodum sæpissimè accidit, ut in pestiferis constitutionibus Medicorum artes deludantur; similiter in nostrâ contigit epidemiâ, ut quam operam, studiumque in profligandam vermium sobolem, eorumque malignitatem cicurandam contulimus, plerunque perdidimus: quia scilicet lumbrici non fuerunt solitarii, sed cum febrilibus pestiferis ipsi quoque maligni, atque pestiferi. Idcirco sublimatum dulcificatum, quod alioquin in communi verminatione specificorum maximum esse solet, non tantum nullum in nostro casu emolumentum, sed lugendam planè perniciem attulit: dysenterias enim omnino lethales acceleravit, iis nimirum salibus motum præbens, qui suapte natura proni erant ad erodendam: sola infusio mercurii vivi parata in aquis card. sancti, & rutæ capraræ si non profuisse, saltem nihil nocuisse comperta est. Tutius tamen anthelminticum fuit oleum de scorpionibus Matthioli tum simplex, tum chinæ chinæ, imò oleo amygdalarum dulcium admixtum. Clysteres quoque ex jure, & lacte, additis guttulis ejusdem olei Matthioli mortuos vermes per sedem feliciter educebant; quo sanè oleo, & guttulis spiritus citri si nares atque umbilicus inungerentur, non levis utilitas ægrotantibus accedebat; contulerunt pariter terra sigillata M. D. C. C. philosoph. & pul. corallinæ cum succo rutæ capraræ, vel decocto scordii addito c. cervi unto.

IV. Illud verò candidè fateri cogimur, omnia planè verminecia (sic denuò verbo venia) fuisse inutilia, ubi viscera, atque intestina præsertim ex veneficis moribus summam labem, & erosionem contraxissent. Sed nè moremur amplius in parte hæc, in quâ plùs fortasse à peritis lectoribus intelligi, quàm à nobis scribi poterit.

CAPUT XI. De Parotidibus, earumque curatione.

I Nfidum planè morbi genus meritò cunctis iis, qui longo Jarricæ Artis experimento subacti sunt, tumor ille habitus est, quem in glandulis parotidibus vix natum sæpè sæpiùs adultum repente in febricitantibus videmus. Nam, tametsi vitiosus in visceribus, & canalibus humor per vim naturalium motionum fluxilis reddatur, tandemque totus fortè (in quo universa ferè critici decubitus ratio posita est) ad enunciatas glandulas urgeatur; plerumque tamen in epidemicis febribus evenit, ut tanta sit influentis ac subsistentis ad externum angustumque glandulæ locum maligni succi copia, ut non solum infarciat, impleatque sanguinea, ac lymphatica illius vasa cum omnibus folliculis, atque excrescentiis ductibus; verùm etiam ad vicinas quaquaversum membranas, musculos, adenasque cogatur divertere; ac propterea abscessus, quæ viâ liberare primum visus fuerat, obruat, deindè suffocet, & quàm citissimè perimat. Porrò facit hoc non quatenùs nuda est, simplexque parotis, sed quia deleterius humor, cum salivale fluidum jam affecerit, & cohibuerit (ejusmodi enim ægrotantes, cum maximam jam aëriae luis partem ore primum exceperint; ac futurarum parotidum quasi semina eas in glandulas recondiderint; multò priùs, quàm parotis erumpat, implacabili siti, aut certè linguâ asperâ, & nigra laborare solent) facit in refertas, oppletasque parotidum glandulas totus ingredi prohibetur; atque idcirco per finitimos arteriarum carotidum ramos in circumposita, subjectaque membra minimo negotio urgeri, ac derivari consuevit; videlicet in musculos inferioris mandibulæ, præsertim verò masseteres, atque in superincumbentes adenas. Ad glandulas pariter, & musculos ossis hyoidis, linguæ ac faucium; quas quidem partes lædi, a pertis cadaveribus, evidenter deprehendimus. Undè congeries hæc tumorum partim vasa ex cerebro reflua, partim laryngem, pharyngemque premeudo, atque in suis motibus intercludendo, miseros infirmos cum inexplebili siti ocysimè jugulat, & interimit.

II. Accidisse etiam nonnunquam observavimus, ut qui ab acutis, malignisque febribus, rupto foris, vel sponte vel per artem ejusmodi abscessu, crediti fuerant evasisse, ob inductas postea internas suppurationes paulatim extabuerint. Etenim à Chirurgis in parotidibus id perpetuò animadvertitur, quod M. A. Severinus gravissimus Auctor expertus admonuit. *Parotides, scilicet, raro quâ parte extubuerant, aperiri per se se, sed per viam obliqui ductus effundi; addimus nos, penetrare internè ad aures, in os, in fauces, atque in thoracem: nimirum ad eas partes, ad quas erodens humor novos cuniculos, quò minori vi solida resistunt, per inclinationem, aut pulsionem sibi effodere: ac propterea frequenter tum Medicos tum Chirurgos suâ de spe depulso ceruimus. Nam victo priori, eoque pestifero malo, ægros suos in alvi fluxum, purè symptomaticum, atque in tabem concessisse, tandemque mortem oppetiisse dolent.*

III. Placet idcirco meminisse duorum, qui cum à curatis per externa suppurationia utcumque feliciter parotidibus in vadò jam esse putarentur; uterque tamen, alter empyicus, alter ex mandibulæ carie, scorbuto, & alvi fluxu sublato fuerunt. In priori enim quoniam vicini, sed pro-

Tom. II.

fundiores tumores ipsas parotides comitabantur; idè in musculis ossis hyoidis, & in glandulâ thyroideâ, varii quoque sinus juxtâ asperam arteriam intrò repentes (fortè etiam in pulmonibus) producti sunt; idcirco plùs in thoracis cavitatem illapsum, collectumque fuit. In posteriori autem ægro, cum per id temporis, quo parotis orta fuit, in tumorem etiam abierit adenosum illud corpus, quod replet cavitatem supra musculum masseterem, & à Jul. Cæsare Arsentio tanquam *sedes abscessuum, qui postremò in aures aperiantur*, consideratur; facit in fluorem utrobique acta est sanies, atque illa quidem salivalem suam ductum; hæc verò vascula, quibus maxillæ articulatio obliniri solet, corrodere coeperunt; quæ de re tum ulcera in ore, tum caries in iis ossibus paulatim exciterunt; corruptaque indè salivâ, scorbutus, diarrhoea, ac tabes, quæ mortem denique accessit, suppularunt. Hoc ipsum verosimile est olim accidisse duobus Ægrotantibus ab Hippocrate memoratis *Cratistona* nimirum, & *Pictoris Ancilla*, qui propter ipsam parotidum suppurationem mortui narrantur; & ut rectè admonet in Commentario Vallesius, *facto majori abscessu, quàm ut ferri posset, & lethaliter quibusdam particulis computrescentibus.*

IV. Sed nè ad Romanæ epidemice fidem veritas historice usquam desideretur, candidè fateamur tunc temporis plerosque, quibus parotides eruperunt, interitisse; nimirum quis illæ non erant, ut appellantur, criticæ, sed symptomaticæ, quippe quæ per augmentum morbi cum urinis aqueis, & frigidis sudoribus apparentes brevi jugulabant; id quod magnus etiam Hippocrates animadvertit in Coacis, inquit, *In parotidibus urina citè, & paulisper modificata pestifera, & qua hujusmodi est refrigeratio pessima.* Significatur enim factam fuisse permutationem moris prævium humorum in deterius, hoc est malignum crassamentum, quod priùs subjugales urinas reddebat; inductâ deinceps in renali cribro, vel irritatione, vel obstructione, non amplius excipi, trajicique per tubulos in ureteres, sed inter circulandum per arterias, partim ad caput, partim ad corporis peripheriam subsistere, atque utrobique capillaribus vasibus, tanquam impedimentum recirculanti sanguini adherere; ac propterea malignus fluor, quemadmodum per externas carotides projectus in parotidibus finitimisque locis restagnat; ita quoque in subcutaneis venis (ubi ceteroquin lentissimè circuit) congelatur, lethiferumque frigus, ac sudorem inducit; nimirum quia latex sanguinis à reliquarum particularum consortio sejunctus per naturalem membranarum, ac muscolorum concidentiam, & contractionem ab universæ cutis spiraculis, frigidi sudoris specie extrudi solet.

V. Sed cum nihil in morborum eventibus addèdè rarum, ac perdifficile excogitari possit, quod aliquando non contingat; fuerunt nonnulli in tantâ nostrorum ægrorum frequentia, qui apparentibus quanquam parotidibus convaluerunt, scilicet moribificis humoribus vel conversis rursum ad vias urinæ, easque crasso sedimento saturantibus, vel transductis ad glandulas intestinorum; undè dysentericus, sed criticus fluor exoriebatur. Id ipsum sanè accidisse in quâdam à se visâ constitutione narrat Hippocrates. *Qua circa aures, inquit, in febribus erumpentibus tubercula cum dolore, quibusdam, deficiente judicatorie febri, neque sanantur, neque suppurant. Hac diarrhoea biliosa, aut dysenteria, aut crassarum urinarum subsidencia solvit; ut Hiermippo Clazomenio, cujus historiam tradit*

Fff 2

Ægrot.

Ægrot. X. ejusdem constitutionis. Quamobrem Medicos cautos esse oportet in sistentibus alvi fluxibus, qui parotidibus superveniunt. Narrat Balthusius Epid. 1. pag. 7. de quodam Empirico, qui *repressâ ventris profusione hominem parotide laborantem necavit.*

XI. Fuerunt quoque, sed omnium rarissimi, quibus visio mirè profuit. Hi autem fuere, quorum morbidus humor fortè fortuna tum copiâ minor, tum malignitate lenior, externas solum aures, non verò internas etiam faucium glandulas obsederat. Neque porrò *Hippotomus Palamida*, quem Magnus Hippocrates commemorat *vixisse ustum, & purgatum*, atque undè posteritas exemplum urendi parotides derivavit; malignâ, vel pestilenti febrî vexatus fuit: sed ei, cæterâ sano, *supervenit parotis, postquam vulnus accepisset in fronte.* Quare illius tumor, vel morbus, vel symptoma nuncupandus erat, ad externi decubitus naturam referendus, atque ita tractandus, ut quàm citissimè per ignem suppureret. Sed hæc aded sunt incerta in variis epidemiis, atque etiam in diversis tum locorum, tum corporum temperamentis, ut nihil certò futurum de parotidibus pronuntiare possit Clinicus; nisi cum præsens fuerit, omniaque signa agitaverit, atque penderit.

VII. Itaque multò magis nullâ expectatâ suppuratione, ignitum ferrum admovendum videtur parotidibus apud malignè febrientes, quotiescunque aut critico, aut saltem semi-critico modo erumpunt: hoc est cum humor glandulas duntaxat externas occupat, ac tumefacit; nec verendum sit, nè major humoris copia jam interna faucium obsederit. Hoc sanè remedii genus commendat in malignis parotidibus gravissimi viri, Franciscus Valleus in Com. lib. 6. epid. num. 16. & lib. 7. num. 92. Th. Grossius in Com. de Febr. ac potissimum M. Aurelius Severinus Chirurgorum doctissimus de offic. Chirurg. & de abscessu critico cap. 31. ubi agit ex professo de Parotide malignâ, quam *non solum urendam, sed cunctantem in exitu, affixâ cucurbiturâ, alliciendam suadet.*

VIII. Contrâ verò sæpè vidimus in nostrâ epidemiâ iis, quos parotides cum magnâ internarum ad fauces partium tumefactione corripiebant, interitum ab ustione fuisse acceleratum: quia scilicet inducta fuit repentina corrugatio in succutaneâ parotidibus superextenso musculo, venisque ac nervis illis; undè citius liquidorum intro refluxus, & suffocatio inferebatur, quàm inducta per ignem eschara decidere, atque inde maligni humoris effluxum posset promovere.

IX. Dolet autem, tunc temporis à nobis illud non fuisse tentatum malignarum parotidum remedium, quod Clarissimus Riverius laudat tanquàm à se in Mompeliensi Epidemia feliciter expertum, scilicet *sanguinis missionem non semel, sed sæpè etiam, parè tamen repetitam*: ad quod fortè inventiendam præsidium hic Auctor excitatus fuit ab Hippocrate, qui in Proth. animadvertit *eos non mori, quibus tumore circa aures maximè ex acutis febribus oborto, sanguis è naribus fluit.* At enim verò terruit me, aliosque, quòd in ejusmodi tertianis perniciosis certam apud nos perniciem afferebat Phlebotomi lanceola. Hùc accedit, quòd in Mompeliensi constitutione nulla sic mentio de Paludum effluviis, neque de veneno per vermium morsus fluidis communicato, quæ nostrâ in epidemiâ compertissima habuimus. Candidè tamen fateamur, si res adhuc esset integra, in continuis potissimum febribus à nobis incertam à

phlebotomiâ spem certæ desperationi fore anteponendam: præsertim cum à Pisaurensibus Medicis in constitutione febrium eâ in Civitate per annos MDCCIX. usque ad MDCCXI. ex palustri labe grassantium salvatellæ, aut isphenæ sectiones ad parotidum curationum feliciter fuisse tentatas, postea resciverimus. Vide epid. 4. & cap. 5. §. In progressu.

X. Superest nunc coronidis loco subijcere quosdam Chirurgos curandarum parotidum methodum solere ad compendium conferre: admoto scilicet statim tumoribus vini spiritu, nè ad suppurationem vergant, neve affecta pars cataplasmatibus gravetur, fasciisque prematur: E re namque futurum magis putant, ut subtiliores influentis humoris particule addito volatilis spiritus calcari ad perspirationem, crassiores verò ad refluxum promoveantur, quàm ut per suppurationem crescat influxus, & cætera, quæ subsequi solent, mala excitentur. At enim verò quemadmodum non diffitemur parotides, quæ in benignis febribus pallidæ, ac veluti statulento liquido tumentes erumpunt, quæque Græcis ad Phlysemata referuntur, & vel per alvi, aut urinæ vias der vari solent, ejusmodi methodo tractari tutissimè posse; ita inficiari minimè debemus sæpè sæpius observatum, ubi parotides malignarum febrium critici sunt decubitus, illas longè deterius hoc remedii genere habuisse. Eòsque Hippocratis oraculum nostris mentibus semper obverteatur oportet: nimirum à Medicis non multa, sed opportuna præstanda esse.

CAPUT XII. De duplici dysenteria, quæ in Castrensi Romana febrisuit animadversa.

Dysenteria quædamque per se peculiarem intestinorum morbum constituit, nonnunquam succedit alteri morbo ob ejusdem causæ ab uno in alium locum translationem, quam Latini decubitus, Græci verò dicunt necastatm. Jam verò dysenteria nostros apud ægros utroque modo spectanda occurrit. Nam cum hujusmodi ægritudo sit exesio internæ tunicæ, & glandularum intestinalium, per quas ichores, mucus, sanguis, ut Hippocrates in Coacis admonuit, non rarò etiam purulenta, & puriformia cum dolore egeruntur; primùm exesio ista crebrò in Romanâ Epidemiâ per morbi augmentum à vermium morsibus excitabatur. Quamobrem pravi succi ad solum locum confluentes ægritudinem geminare solebant; quo certè in casu (qui frequentissimus erat) semper dysenteria mortale malum, & signum habitum est: idque clariùs postea cadaverum dissectiones ostenderunt, quibus perspicuum fuit, intestinorum gangranam, quæ à malignis humoribus fovebatur, ab insectorum icibus fuisse acceleratam. Altera similiter dysenteria species, quæ per translationem febrilis causæ à sanguine, ac visceribus ad intestina producitur, per id temporis observata est, de quâ in præfenti tanquàm de crisi principalis morbi paulò fusiùs agere constituimus.

I I. Itaque, cum Medicorum præsertim sic veritatis investigatio, qui pe quæ ad hominum vitam regendam, conservandamque nentes dirigit, atque illustrat; illud hic repetendum est, quod cap. 5. à nobis indicatum fuit, scilicet aliquos in tantâ nostrorum funerum frequentia ab eminenti fato per dysenteriam, evanescentibus sensim comate, ac parotidibus, fuisse servatos,

tos. Consentaneum igitur rationi est credere, lymphicum humorem, qui exoticis salibus imbutus subsistendo prius tam in cerebro, quam parotidibus, memorata mala moliebatur, per venas in gyrum rediisse; tandemque secretum partim per externas intestinorum glandulas, hepatis nempe, ac pancreatis, partim per internas, coli videlicet, rectique adenas, tenuissimam earundem membranarum texturam corrodere, ac dysentericum fluxum inducere potuisse.

III. Sed quoniam in malignis constitutionibus ipsi morbi complicari sæpè solent; idcirco factum non raro deprehendimus, ut, cum salutaris ad intestina decubitus inchoaretur, nunc fractis nimirum viribus, modò accedente deleterio vermium morfu, aut etiam intempestivâ medelâ, ægri decederent. Opportunum itaque erit methodum curandi tradere hujus vel symptomatis, vel decubitus, vel abscessus, ut ut appellare velimus: possumus enim quomodolibet.

IV. At verò dicamus primùm quæ minùs contulerunt, imò quæ in subitissimis casibus vitanda erant; quanquam statim parùm in Arte peritis eadem certò profutura viderentur. Hæc autem fuerunt diaphoretica, & opiata. Nam, cum hæc dysenteria excitaretur à naturâ quatenus crassos, erodentesque humores à circumferentiâ ad centrum deducebat; cumque iidem humores copiâ etiam redundarent, nullo modo erant retinendi, rursùmque ad præcordia, cerebrum, & peripheriam per sudorifica propellendi; sed omnis linquenda critico motui libertas, donec diminuta, depulsaque esset major morbidi succi moles. Adeò verum est, quod peculiari schediasmate nos demonstrandum suscipimus, *haud quaquam omnes morbos esse curandos.*

V. Medela deinde verò opportuna hisce in casibus mitis tantùm, & blanda fuit: scilicet quæ indicationibus satisfacere demulcendi sales acres, laxandi irritatas, tensaque vias, tandemque partim detergendi, partim tuendi exesa loca. Propterea sub dysenteriaè initium identidem per os exhibebantur cum emolumento cochlearia ol. amygd. dul. recent. extracti; oleum enim cum aquâ agitatum etiam apud C. Celsum laudatur in pestilentialibus febribus; atque in ipsis dysenteriaè proponitur à Sennerto. Crystallus etiam montana, nec non Smaragdus orient. cum granis aliquot terræ sigillatæ M. D. opitulabantur. Cysteres quoque commodè injecti fuerunt ex jure, incoctis hordeo, atque hædino, aut vervecino omento, additisque ol. amygd. dulc. unciis, & guttul. ol. Matthiol. Utilitatem aliquibus etiam attulerunt clysmata ex jure, & aqua Testucciana. Postremò, nimirum cum non tantùm febris, sed & ipsa cerebri symptomata remississe comperiebantur, contulerunt leviter adstringentia, & pægorica; videlicet parùm Theriacæ recent., vel quod meliùs, Diascordii Fracastorii. Sic data tempore profunt, etiam in morbis, *quum alter, ut aiebat Hippocrates, alteri succedit, & plerunque occidit.*

EXITUS Romana Epidemia sub initium hyemis.

Cum ex Vaticanis hortis aquæ per æstatem, quod consilium dederamus, in Arcis fossam ad emendanda palustria inquinamenta, non fuissent derivatæ; peropportuè quidem naturæ beneficio contigit, ut post idus Octobris coelestes aquæ effusissimè deciderent, eaque, ut sunt puræ atque incorruptæ, vitiosas, corruptas, ac terrestres paulatim diluendo, ac temperando, malignam aëris labem corrigerent.

Tom. II.

Plantibus verò paulò post borealibus ventis, tum quæ per aëra dispersæ, tum quæ supra stagnantes latentes emerferant miasmata, diffusa sunt. Atque inde malorum fomes, ac semina partim compressa, partim everfa fuerunt. Hyeme deinceps adulta, penitus deleta sunt, apertis nimirum quæ ad Tiberim hiant cloacarum ostiis, nec non scrobibus fossisque pratorum penitus expurgatis.

Quod autem ad morborum indolem spectat, succedentibus temporum vicibus, malignæ febres in chronicas concesserunt, quartanas nimirum, & lentas cum viscerum obstructionibus, quas sola cæli mutatio celerius omni arte profligavit; quod sanè in cæteris diuturnis morbis usu venire solet; undè edocti sumus *colum fugere, quod fecit malum.*

SECUNDA EPIDEMIA

Castrensiū Februm, quæ per aliquot annos usque ad MDCCV. in Urbe Veteri grassatæ sunt propter vicinitatem stagnorum, in quibus linum, & cannabis macerabantur.

CAPUT I. Urbis Veteris descriptio, & situs.

Mons est in Etruriâ Pelicæ nomine, cui subjecta ferax pariter, atque arenosa planities quinque passuum miliaribus in longitudinem, ac duobus ferè in latitudinem explicatur; eaque compluribus undique collibus, disparis tamen altitudinis, circumscripta est. Hos inter cosaceus quidam tumulus ejusdem planè fastigii orientem inter, atque austrum assurgit; productoque dorso ad orientem solem per tria millia procurret.

II. In istius collis vertice, subsidentibus paulùm lateribus, primi ejus Urbis conditores tum Domos tum elatiora quædam Fana sine ullis quidem muris (quoniam prærupti collis altitudo, & civium fides, ac virtus pro mœnibus futura erat) excitarunt, appellaruntque locum Herbanum, donec posteri, nova gestientes imponere nomina rebus, idem Oppidum, nunc temporis attributum Provinciæ Patrimonii Sancti Petri, Urbem Veterem vocitarunt, hujusmodi certè nomenclaturâ illius vetustatem collaudantes. Egregias autem hujus Urbis dotes, quippe historiis jam celebratas, reticemus; illud tamen à Procopio minime prætermissum hic silentio obvolvare non possumus, scilicet Urbem Veterem aliquot Pontifices, magnosque Etruriæ Viros, dum Barbarorum excursionibus vexaretur Italia, diu tutos, incolumesque servasse, ut propterea amplissima semper ab aliis, multò verò maxima à Regnante SUMMO PONTIFICE acceperit beneficia, ad quæ proculdubio deferenda non parùm contulit, quòd Sanctissimus Pater, quum primùm Ecclesiasticam iniit Præfecturam, ab Innocentio XI. ejus Urbis Moderator, & Governator designatus, inde summam nominis claritatem sibi paraverit, ac susceptam in eos Cives benevolentiam retinuerit.

III. Urbs igitur Verus, quum in longitudinem protendatur, ac paulò elatior in medio sit, ovatam speciem bellè repræsentat, cujus quæ

pars ad occidentem vergit, vulgò *Cavea*, quæ verò spectat ad orientem, duplo quidem major, *Postieria* nuncupatur: hanc verò Caveam magis apricam salubremque, non tantum oculus eiusmodi rerum speculator, ac iudex, quantum dissimiles Incolarum mores, variorumque corporum affectiones indicio sunt.

IV. Ventis quoque omnibus obiectus est collis, & primum aquilonibus, qui nullo propinquorum montium jugo refracti, ex Peliae latere in subiectis valles, ac tumulos vehementissimi incidere solent: deinde etiam ex occidente, atque ex oriente nascentibus, qui licet non parum à circumiectis collibus retundantur, cum impetu tamen illati undique vias Urbis, & vicos liberè pervagantur; ita scilicet, ut pars ad orientem solem posita venientibus indidem ventis, quæ contra, ex occidente perflari consueverit. Austris denique adeo frequenter ibidem seviunt, ut in eam Urbem veluti ad destinatum locum ferri videantur. Cæterum, quamvis eadem vel in arduo monte constituta, nullos omnino fontes habeat, salubribus tamen cisternarum aquis, quæ publicis quæ privatis abundat; potissimum verò ex altissimo puteo omnes aquari possunt, ad quem in tofo cavandum, construendumque priscos Cives frequentium obsidionum necessitas coegit. Hic quidem instructus est cochles, quæ latissima quum sit, atque ad planum illud depressa pertingat (quod subiecto anni respondet ad libellam,) facilem iumentis etiam aditum præbet, ut ad jugem aquam illinc hauriendam possint descendere. Quapropter hic puteus elegantioribus Italiae opificiis, jure ac merito vel apud celeberrimos Architecturæ scriptores acceperit.

V. Urbs insuper Vetus fluvii amenitate gaudet; nam ab Amianis Montibus Pallia delabitur, qui suas, aliorumque torrentium aquas in subiectam vallem devolvit, eumque pressiori alveo, placidiorique cursu meantem, non procul inde Clavis irumpit (aquarum olim, quæ nunc temporis copia major; navigia enim sustinebat) brevi tamen spumâ demissa nomen amittit: ita ut Pallia crebris rivulis planitiem Urbi circumpositam distinguantibus, collesque rigantibus acceptis, majori vi, ac mole influat in Tiberim. Ex proximis verò fonticulis, quos Pallia flumen absorbet, prætereundi minimè sunt, qui ex Urbevetani tofi radicibus hinc illinc featurientes, pingui, quo saturantur, limo circumjacentibus agris fecunditatem largiuntur.

VI. Hos inter præcipuam animadversione dignus est ille, qui orientem spectans falsedinem quandam præ se fert, ac thermalium instar liberaliter haustus, alvum, tamen nullo præmissa dejectorio, benignè solvit, & laxat; adeo ut Medici tum ad abstergenda apud dysentericos intestinorum ulcuscula, tum ad depellendas plerumque hystericas, nephriticasque affectiones, hanc aquam, quippe Testucianæ non absimilem, feliciter soleant propinare.

VII. De aëris verò salubritate tantam fidem facit Jo: Villan. ut quondam apud Romanos honestum in præmium militibus de Republica benemeritis cessisse referat, cujus veritatis gravissimum argumentum nostris quoque temporibus præbet senum, ac decrepitorum Civium numerus haud exiguus, quem ipse meis oculis vidi; cum puerilem illic ætatem salubriter exegerim.

CAPUT II. *Cause grassantis per æstatem multis ab hinc annis Epidemia.*

Quoniam verò Urbevetanus aër suapte naturâ salubribus adnumerandus sit, nihilominus propter cannabis præcipuè macerationem, quæ multis ab hinc annis propius illam Urbem, quam olim, fieri coepta fuit, ab Augusti principio ad exactum usque Septembrem adeo infestus evasit, ut per ea tempora multos Cives & læserit, & perdidit. Cannabis enim, quum apud omnes gentes magno in usu, pretioque habeatur, incitamento semper fuit Urbevetanis tum Civibus, tum colonis, ut horrea sua hujusmodi mercaturâ avidius instruerent, quam deinde, ut à cognatis quisquiliis facilius citiusque vindicare possent, suo quisque in suburbanò fundò cis fluvium, & propè Urbem foveas (quas vulgus *Vorgas* dicit) ad id accommodatas majori sensim numero excavare, inque eas, derivatâ ex flumine aquâ, cannabis in fasciculos collectam simul ad putrescendum relinquere coeperunt. Etenim quum superioribus annis trans fluvium Palliam duntaxat, longius ab Urbe, nimirum certis quibusdam locis, atque interiectis plerumque arboribus, ejusmodi serobes pararentur, vel nulla, vel celerius dissipanda maligna effluvia ad Urbem poterant pervenire: postea verò primum villicorum, mox etiam Dominorum avaritiâ eò ventum fuit, ut juxta ipsas Urbis radices multitudo fossarum ad hunc usum effoderentur; quibus factum est, ut dum homines brevitati itineris, & suo quisque compendio studerent, minimè animadvertent se ipsos in vitæ periculum conjecisse; quum hinc minimo negotio noxii vapores nullâ ex parte refracti intrâ eam præcipuè Urbis Veteris regionem deferrentur, quæ excipiendis halitibus pronior, & vicinior erat.

II. Huc accedunt Urbanarum viarum quisquiliæ, gravesque mæstatarum pecudum sordes, quæ tunc temporis obstructâ veteri cloacâ, elui prohibebantur; ac teterrimus proinde odor quoqueversus effundebatur; aëremque contemerebat; quinimò aquæ etiam, quibus Cives utuntur, graveolebant, cum nonnullæ cisternæ vermibus scaterent. His profectò de causis plerumque ab Augusti Kalendis per totum Septembrem, & amplius perniciosæ, quæ propter comites perpetuè vermes, verminosæ vulgò appellantur, multis ab hinc annis febres coardebantur, quæque sexcentos circiter illorum Civium singulis æstatibus de medio tollere solebant. Superstitibus præterea mæstique Cives optimorum etiam Medicorum suâ in Patriâ defectum accusabant: diminuto enim stipendio minus sanè peritos obscuriorisque nominis, quam antea conducti assueverant; quamobrem ægrorum curationes minus diligenter, ac imperitè, quod forsitan à veritate alienum erat, fieri censebant. Has porò causas omnes è Civibus nonnulli per supplicem libellam SS. Patri CLEMENTI XI. exposuerunt.

CAPUT III. *Natura, Symptomata, & Medela epidemiarum febrium exponantur.*

Ab iis autem, qui per ea tempora apud Urbevetanos Medicinam faciebant, doctissimis quidem viris, qualitates, atque indoles vulgarum

tarum illie febrium accepimus. Nam, licet pro peculiari corporum apparatu, atque idiosyncrasi (ut ferè contingit) diversæ plerunque indolis nascerentur, sub duplici tamen specie majoris perspicuitatis gratiâ contineri posse videbantur. Etenim aliæ intermittentiæ, aliæ verò continuarum malignarum indolem ab initio referebant.

II. Febres intermittentes tertianarum more, vel quotidie, vel alternis solum diebus cum frigoris horrore invadebant, simulque copiosissimo sudore minimè dubiam primis diebus intermissione mentiebantur; postea tamen doloso incremento circa septimum in continuas versæ, mortis periculum plerisque intentabant. Hasce autem ab initio biliosi vomitus, vel alvi resolutio; capitis, & lumborum dolores; cardialgiæ, hypochondrium contentio, & quandoque tormina comitabantur: certa demùm latentium vermium indicia. Deinde tamen eundem ab exortu tenorem penè servarent, leniori tamen calore augebantur, & pauco, aut nullo sudore declinabant, tantamque spiritibus perniciem afferre sueverant, ut quinto, aut septimo die, hoc est tertio, vel quarto paroxysmo, præcedenti nondum expleto, ægri omninò algidi evaderent; febribus videlicet in Lypitiæ naturam transeuntibus.

III. In iis autem curandis præfens periculum ex Phlebotomi lancolâ vel apud ipsos plethoricos impendebat; venæ autem sectioni tutissimè subrogabantur cucurbitulæ, frictions, ac potissimum vesicantis. Contrâ verò si quando sub morbi principium lenem vomitum, aut purgationem, excitare Clinicus potuisset, plerunque res erat in vado. At enim verò in ipsò incrementò turpius erat clysteres injicere, & juscula incoctis herbis sale partim volatili, partim subacido aspersis exhibere: in statu subindè utiliora diaphoretica, & alexipharmaca, ac tandem in declinatione à quovis purgante abstinere opus erat, quoniam ægri in eundem cerè morbum recidebant, ac non rarò vitam cum morte commutabant.

IV. Febres verò continuas, vulgò malignas pestilenciales, graviores quidem, ac deteriora sequebantur incommoda; nam, cum rarè singulis diebus remitterent, reliquæ (quæ omnium periculosissimæ) alternis recrudescabant: iisdem porrò præludebat rigor, quem magni æstus, inquietudo, membrorum jactationes, horrendæ lipothymix, sitis immodica, linguæ ariditas, deliria, tandemque agrypnix, hoc est immanes vigilix excipiebant; vigilix tamen minoris erant periculi, quam vertigines, & soporosi affectus, qui ad apoplexias, vel convulsiones iter brevissimè aperiebant.

V. In eo rerum statu sanguinis missio, quemadmodum in gravidis mulieribus perrarò optatum non habuit eventum, ità longè aliter sæpè contingit in viris, & mulierculis non prægnantibus. In utroque sexu ubi recrementorum saburra in primis vis fuisse observata, ab initio lenis vomitus, aut blandè solvens medicamen, veluti in incremento subacida-nitrata proficere non rarò deprehendebantur; iisdem tamen acidis, nonnisi magnâ cautione utendum erat: nam sanguis subsidente fervore, facillimè per metastasim, ut aiunt, in capite remorabatur. Contrâ verò diaphoretica hanc ob causam apertissimè habebantur suspecta, quòd nimio certè illa o fluidis motu, recrementa per carotides in cerebrum, mox ibidem cohibenda, urgere solebant; ac propterea cucurbitulæ tantum, & vesicantis tutissimè adhiberi poterant.

VI. Ex iisdem autem febribus, quæ insolitam inquietem, cordis oppressionem, sitim inexplebilem, deliria, atque artuum dolores modò certos, modò incertos, tandemque horrificam nervorum convulsionem, vel soporem afferbant; ad exitum præ cæteris properabant, tamen illas comitarentur (quoniam omninò symptomaticæ) biliosæ dejectiones; urinx verò nunc claræ, nunc turbidæ; pulsus nunquamnon debilis, & inæqualis; sudores sæpè sæpius frigidi, & graveolentes; imò verò livida exanthemata, & vibices, nec secus parotides, quibus ægri jugulabantur, erumpabant. Hæc interim symptomatum syndrome unâ eademque methodo tractari non poterat. Illud solum cunctis ægrotantibus utilissimum novimus, exhibuisse scilicet blandum sub intia dejectorium, ac viduum pro tempore moderatum, additis juribus ex fenchò, & C. Cervi, Confectionibus Hyacinthi, & Alchemes, Diacordio Fracastorii, & similibus, quæ ad maligni fermenti mitigationem, expulsionemque plurimum conducere existimantur.

CAPUT IV. *Ætiologia hujusmodi febrium breviter expenditur.*

SI quis in hæc attingendâ Ætiologiâ omnis ambiguitatis caliginem vitare cupiat, animadvertat primùm oportet, humana corpora modò in hypochondriis, aliisque per viscera artusque dispositis glandulis, modò in universâ sanguinis massâ talem, tantamque morbidorum humorum copiam ex longo collectam retinere posse, ut procul etiam quavis epidemia identidem vel continuâ, vel intermittente, imò etiam malignâ, & pestiferâ febrî corripiantur: deindè autem animo perpendat, apud Hippocratem morbos in iis corporis partibus statui, atque firmari, quæ antè plus minus laboraverint. Cùm igitur in epidemiâ ægrotantes licet ab unâ eademque externâ causâ, scilicet ab effluviis potissimum cannabinis, non unâ tamen, eademque febrî divexarentur, id sanè diversæ corporum temperationi, aut humorum copix, aut præcedentibus viscerum affectionibus tribuendum. Nam nonnulli in imo solum ventre, reliqui verò etiam in sanguine, atque in cerebro morbida recrementa collecta retinebant. Ideirò iis, quibus hypochondria pridem erant affecta, palustria miasmata tertianas primùm perniciosas excitabant: secus verò illos, qui certo aliquo sanguinis vitio, ac præsertim plethora, & ob quamcumque easam à capite prius laborabant, acuta statim, continuaque febris occupabat, cui subindè graviora nervorum symptomata, scilicet vigilix, convulsiones, vel gravissimus sopor adjungebantur: perpetuò tamen comitibus lumbricis, quia inter effluvia ex palustri solo sursùm elata, organicæ etiam insectorum partes ovula nimirum vagabantur, cibisque, & potibus admixta vel nativum lumbricorum seminarium in a grotis saginabant, vel de integro producebant.

II. Neque autem hic locus esse videtur in omnia utriusque febrium generis symptomata sedulo inquirendi, tum quia de re jam præteritâ, & procul à nostris oculis posita judicemus; tum vel maxime quia superfluum putamus ejusmodi laborem, ac studium iterare, quod alibi forsitan operosius, ac præsertim ubi de Romanâ Epidemiâ, præstitimus. Quæ humanissimos Lectores à supervacaneâ nunc molestiâ liberamus, in spem erecti prægratum is fore, si, quæ ab Optimo Principe, ut

labis hujus causæ ab Urbevetanis Civibus amoverentur, fuerint peracta, narravero.

CONSILIUM EXHIBITUM
SANCTISSIMO PATRI

Ad avertendam Epidemicam lucem, Urbem Veteri favientem.

CAPUT V.

BEATISSIME PATER,

SI quid nobis, SANCTISSIME PATER, in hac vitâ cæteris præcipiendum, atque ardentissime fuerit expectandum, primo sanè loco diurnam incolumitatem, ac prosperam valetudinem censeo numerandas. Enimverò cum à Deo hominum generi vita tanquam præstantissimum munus tributa sit, eam ipsam jam indè ab initio insita quædam in animis nostris vivendi cupiditas consecuta est: ita ut omnes naturâ ipsâ, sine Doctore, Magistrâ, summo studio appetamus ea, quæ nobis salutis consecutionem allatura confidimus; & è contrario à nobis illa, quam maxime possumus, repellamus, quæ doloris, aut interitus successione efficere consueverunt.

II. Quamobrem, quemadmodum homines fortunas suas, atque adeò vitam ipsam in Principum fidem, potestatemque permiserunt, ita suæ incolumitatis curam providentiamque eorum sapientie, atque consilio non commississe modò, verum etiam commendasse videntur. Nullum ergò, SANCTISSIME PATER, singularis tue in subjectos TIBI populos benignitatis, humanitatisque præclarum argumentum præbueris, quam cum creditæ TIBI eorum saluti studiosissime prospiciendo, ab omni non solum periculo præstas immunes; verum metu quoque, ac suspitione liberos, & solutos. Et sanè, cum eam in rem ita curas omnes, cogitationesque intentas habeas, ut, inter maximas molestiarum moles, atque operosissima negotia, quibus perpetuò destineris, id unum profectò agere videaris, hanc mihi provinciam demandasti, ut quantâ maximâ possem diligentia grassantiam Urbe-Veteri morborum naturam, & causas investigarem, eosque præsentibus actutum remediis coercerem. Nihil enim Tibi erat antiquius, quam ut primo quoque tempore Civitatem illam, ad quam Ecclesiasticæ Præfecturæ curriculum ingressus sapientissime veneras, è summo Apostolicæ dignitatis fastigio benignè respiceres: meaque qualicumque operâ uti non es dedignatus, ut & afflictam erigeres, ac propè perditam recreares. Id igitur ego, ut SANCTITATIS TUX jussis, quâ par est, celeritate, ac reverentiâ obtemperarem, sedulò, ac fideliter sum executus. Itaque epidemiciæ causis, ac signis sedulò perceptis, me diu quidem, multùmque cogitantem ratio ipsa in eam adduxit sententiam, ut febriam illarum, quibus Urbis Veteris incolæ aliquot sbhinc annis per æstatem, ac magnam autumnii partem consistari cœperunt, quæque vulgò verminosæ dicuntur, causam, atque originem communem omnibus esse judicarem: quippe quòd illæ in omnes planè Cives humiliorem

Urbis regionem incolentes faviant. Quæ sanè causa, nisi funditus, & quam citissime fieri potest, amoveatur, periculum impendere video, nè incolæ cæteri, atque adeò vicina oppida, & pagi (quòd versùs certi cujuspiam venti cursu bona pars aëris illius ob crudescentem luem magis, magisque in dies contaminandi, possit impelli) ejusmodi contagio polluantur. Neque id mehercule insolens, atque inusitatum videri debet; quandoquidem sæpè Romæ finitimos Marii montis incolæ sub saluberrimò alioquin cœlo in perniciales morbos incidisse comperimus, quòd ventorum impetu ex oriente nascentium, morbidorum effluviolorum pars aliqua ad Neroniana præta, ac fossas Arcis S. Angeli collecta, & quiescens illuc delata fuerit, & monticularum corpora vitaverit.

III. Harum igitur febrium Urbe Veteri latissime pervagantium communis omnibus causa in aëris illius, qui humiliori Urbis regioni circumfunditur, vitio, & contagione posita esse videtur. Hujuscemodi autem luem ex humenibus, æstuosis, corruptisque corpusculis constari existimamus; quæ quidem corpuscula ex lino præfertim, cannabeque putrescentibus (quippe quòd hæc in stagnis, ac lamis, quas indigenæ *Vorgas* appellant, in inferiori regionis parte macerantur) tum etiam ex graveolentibus viciorum sordibus afferantur. Huc accedit teterrima foetidissimorum corporum colluvies circum lanienas collecta, ubi tergora pecudibus detrahuntur; propterea quòd haud quaquam nunc cloaca illa patet, in quam antea confluebant. Itaque lanienarum situs in Urbis mediullio si prioribus causis adlatur, haud parùm conferre videbitur ad hanc pestem importandam, cum eorum quoque calamitate, atque pernicie, qui superiorem, frequentioreque Urbis regionem tenent. Dum autem hæc conjunctim mecum reputo, facile adducor, ut credam illic per æstatem ejus generis putorem enasci, quem Scriptores nostri *Vermisum* dixerunt: undè æstivi solis ardore pestiferum quoddam fermentum tenuissimis vermiculorum ovivis refertum attollatur; quæ deindè ut primùm se se in Civium corpora insinuarint, febres illas verminosæ, popularesque progignant, aliquando, nisi maturè obviam eatur, pestilentiam allaturas. Enimverò ex literis quibusdam accepimus, nè suburbanos quidem pagos hoc anno, tametsi saluberrimo cœlo fruantur, à communi clade incolumes evasisse.

IV. Neque herclè silentio prætermittendum censeo, è puteis, ac cisternis, propter sordes in imo fundo desidentes, insalubres aquas hauriri.

V. In carnes quoque parùm bonæ notæ, quæ illic apud lanios prostant, cæteraque cibaria, quorum summa illic vilitas, culpa confertur.

VI. Postremò, quod præsentissimum hisce malis remedium foret, præstantissimo scilicet Medico Cives destituti sunt, ex quo constituta jam olim honoraria merces imminuta est.

VII. Quoniam verò, SANCTISSIME PATER, æquè magnum atque præclarum ad immortalitatis memoriam, æquè opportunum, ac salutare est hominibus Urbem aliquam à fundamentis excitare, ac positam demùm, & frequentatam à fati faucibus eripere, atque servare: tum sanè videtur (quæ tua est prolixa, beneficaque natura) prospicere summo studio, ac præcavere, ut nè vetustissima ista, ac fidelissima Ecclesiasticæ Ditionis Civitas ad interuersionem usque deleatur. Quod si propria adductus benignitate præsti-

præstitis, & divino illam affeceris beneficio, & æternam ipse gloriam consequere. Quapropter cum gravissimo, certissimoque morbo, & quotannis pertinacissimè recurrenti obviam eundem sit, nequaquam incerta, ac levia, sed certiora, ac præsentiora remedia quærenda esse iudico, nè postmodum non sine magno cum miserandæ illius Civitatis, tum Ecclesiastici ærarii detrimento, si usus postulet, utraque adhibere cogamur; uti ferè affolet fieri, ubi neque gravitas, neque causæ ab initio satis rectâ ratione, atque consilio fuerint exploratæ.

VIII. Primò itaque longius ab Urbe, aut saltem ultra flumen Palliam stagnorum, cannabisque sordes arbitror removendas; quando enim Civium incolumitas longè majoris momenti, quàm cætera, habenda est, de eorum lucri diminutione, aut sumptus accessione, parùm sanè laborandum. At verò etiam si edicto stagna sæpissimè purgari jubeatur, uti non nemo faciendum censet, id sanè vix, ac nè vix quidem ea qua par est accuratone, ac diligentia perfici potest: quod, ut commodè fieri posse concedam, haud tamen omnis sublata est dubitatio, satis nè ex animi sententiâ civium saluti eâ ratione consultum sit: præsertim cum quidam admonent ejusmodi stagna identidem purgari, ac pura haberi non posse, nisi uni, aut alteri Licitori ea cura delegeretur: quod quidem genus hominum, uti nunc tenuiores cannabis manipulos aliquot extorquere solet, ita paulatim quoddam quasi stipendium, ac vestigal imponeret. Atque id planè, ut mea fert sententiâ, novos sumptus tenuioris fortunæ hominibus impendendos ad stagna longius ab Urbe ædificanda, quod certò publicis foret rationibus utilissimùm, exquirere.

IX. Illud verò Præsidis fuerit, publicæ salutis studiosissimi, nimirum interdicto cavere, nè anrè in Urbem importeretur cannabis, quàm probè fuerit exsiccata: quandoquidem narratum nobis est, Constantinopoli perniciosas febres frequentius in populum grassari, quòd linum, & cannabis penè madida Cairo advecta publicis horreis inferantur. In quibus cum illa per æstatem effervescent, ac deinde distrahendi gratia exponantur, pestem illam asserre consueverunt.

X. Nec porro satis est putorem istum, ac sordes in posterum amovisse, nisi illæ utique quibus nunc vicinia omnis obducta est, funditus ejiciantur. Quocirca per hanc hyemem coenum omne, atque odoris foeditatem ex inferioris ripæ fossis auferenda censeo.

XI. Præterea vicos Urbis verrere, ac purgare opus est, putidasque illine quisquillas, ac fæcem Januario, ac Februario mensibus remove, ut altera ista morborum vaporum causa tollatur: neque enim prorsus immemor sum quantâ cum Romanorum Civium utilitate Urbis Leoninæ, Ursi, ac Longariæ regiones incolentium cloacæ, vinariorumque cellæ tuo jussu, PATER SANCTISSIME, fuerint perpurgatæ.

XII. Nec dubium quidquam mihi est, quin eodem tempore putei omnes, ac cisternæ, è quibus publicè aquantur, extergendi sint, cum iis quoque communis morbi causa possit attribui.

XIII. Cæterùm hisce remediis haud planè contentus, Hippocratis consilium capessendum existimam, utpote non mediocri adjumento Civibus futurum; videlicet in veteribus stagnis, & quæ insalubrius est coelum, resinosa ligna, nempe Juniperum, Pinum, Malum Medicam, atque id genus arbores esse concremandas, ut non

modò exitialia morbi primordia, quæ ut superius dictum est, nil aliud esse putaverim, quàm tenuissima vermium semina, in cineres redacta ad terram affigantur, verùm etiam cum alkalicis cineribus caput mortuum superlic, quod ad profundum illius soli perniciem, ac labem eluendam plurimum valet.

XIV. Consilium autem transferendæ extrâ Urbem lanionæ, ut toto saltem anni venientis spatio coria pecudibus novo in loco detraherentur, mihi summopere probatur; ut quàm celerrimè fieri possit, ejusmodi remedia felicem habeant exitum, atque insanabilis pestilentiae finis tandem, ac modus inveniatur. Tunc enim temporis verus illa cloaca recludi, & ad sordes excipiendas accommodari posset. Cum autem sua coelo salubritas fuerit restituta, si è re visum fuerit, necessarium tamen cautionem, ac diligentiam adhibendo in pristinum locum lanionæ tabernæ transferentur.

XV. Præterea id summâ ope curandum erit: ut carnes, ac cibaria minimè sint insalubria: cum eam ob causam in hominum corporibus morbidi humores colligantur; undè illa faciliùs cœli vitio contaminentur. Idcirco Veteres, inquit Vitruvius, *Oppida, & stativa Castra condituri inspiciebant jecinora pecorum, quæ pascebantur in his locis, quæ si livida, & vitiosa deprehendebant, solum vertebant, aliò commigrantes.* Quòd si tantâ curâ, atque industriâ Veteres cœli temperationem, noxia nè, an salubris esset animantibus, explorabant; quantò accuratius & carnes, & cætera alimenta sunt deligenda, quibus nempe potissimùm ali corpora, aut pollui consueverunt?

XVI. Verùm enimverò cum mecum sæpiùs reputarem Hebræos non in humiliori tantùm Romanæ Urbis regione commorantes, verùm etiam perpetuis sordibus, ac putore obritos, valetudine tamen haud quaquam Christianis concedere, hanc demùm causam comperi, cur in tantâ odoris foeditate valeant, vigeantque; eorum scilicet, quod religiosissimè servant, institutum pecudes, quibus vescantur, studiosissimè deligendi. Si enim earum explorator, partem aliquam viscerum morbosam, aut tabe pollutam deprehenderit, & vestigio illas tamquam suæ genti minimè usui futuras rejicit, atque aspernatur. Quæ sanè natio cum Sanctissima humanæ redemptionis Mysteria, veluti depositum quoddam esset servatura, quod reapse præstitit; perlatis à Mose legibus divinitus edocta fuit, quo pacto suam quoque valetudinem sustentaret, saluberrimis nimirum pecudum carnibus eligendis: in aut Medicorum quisque permississimus ex Deuteronomii præceptis, quæ & Theologorum & Philosophorum eruditioni conducunt, conservandi, sustentandique corporis rationem, utiliumque ciborum delectum possit addiscere. Magistratus igitur partes erunt integerrimum quempiam ex civibus, atque iis in rebus intelligentem deligere, cui curatio, ac negotium istud incumbat.

XVII. Præterea si nobilis quispiam Medicus pristina mercede in integrum restituta in Urbem alliciat, non modò Civium saluti quàm optimè consultum foret: meâ planè sententiâ, cum tantæ peritiæ hominem habituri sint, qui & morbos propulsare, & eorum causas in posterum præcavere possit; verùm etiam non mediocriter illis adjumentum, ac levamen allatum iri confido: quòd certæ salutis fiducia, quæ in scientissimo quoque collocamus, præsentissimùm sit

subsidium ad ægrotudines, molestiasque animi depellendas, quæ ad morbos augendos plurimum conferre solent. Quamquam autem eos, qui nunc temporis in illâ Urbe versantur, Medicos ingenio, ac doctrina ornatissimos esse mihi perspectum sit; ipsis tamen id consilium subijcere operæ pretium duco, quod parùm salubri cœlo utentibus in ejusdem malis mirum in modum profuisse comperimus: danda scilicet est opera, ut Cives universi, nè egentioribus quidem exceptis per æstatem, atque autumnii magnam partem ad potum nivem adhibeant: neque enim gulæ irritamentum, aut voluptatis illecebra potus nive refrigeratus in eo rerum statu videri debet, quamvis in eam Seneca Quæstion. Natural. lib. 4. cap. ult. invehatur, sed potius valetudinis firmamentum, atque præsidium. Cujus hercule rei causam cum diligentissimâ inquisitione pervestigarim, tandem feliciter, ni mea me fallit opinio, mihi videor indagasse, quemadmodum fusè cap. ult. part. post. lib. 1. disserui. Enimverò nivis quidem frigus potulenta, hæc verò esculenta, atque ipsum aëra, quem inter edendum ducimus, ad arctissimam illam conjunctionem, connexionemque cum eorum principiis, è quibus sunt orta, sive ad temperiem illam revocare videntur, quam per hyemem obrinebant: ita ut eam nix salubritatem asserre possit, qua frigidissimis tempestatibus sub insalubri cœlo fruuntur.

XVIII. Denique ut sententiam meam in pauca conferam, eo in loco, PATER SANCTISSIME, rem firmam esse censeo, ut quod Hippocrates sapienter effectus est, extremis morbis extrema remedia suadenda sint, atque adhibenda, illa videlicet, quæ mox subijciemus.

Ac primò quidem ista in quibus cannabis maceranda est, quam longissimè fieri potest ab Urbe removenda sint.

Secundò: Januario, ac Februario mensibus, ea quæ jam pridem illic exstructa sunt, abstergenda.

Tertiò: Vicos omnes, ac semitas Urbis, & cloacas esse purgandas censeo.

Quartò: E publicis cisternis, ac puteis sordes funditus exhaustas.

Quintò: Per Febrarium, ac Martium menses in iis regionibus, quæ grassatus est morbus, tum etiam in veteribus stagnorum fossis resinosa ligna comburenda.

Sextò: Lanionis tabernas extrâ mœnia transferendas, eâ tamen lege, ut ad fordium eluviam superat aquæ copia.

Septimò: Cloacam intrâ lanienas in Urbe ipsâ recludendam.

Octavò: Curandum, ut optimæ notæ carnes, salsamenta, panis, cæteraque cibaria importentur; at fungi, & fructus aut acerbi, aut putidi, aliaque ad victum pertinentia, si minus salubria sint, eliminentur.

Nonò: Per hanc saltem æstatem, atque autumnii initium nivati potus usum, vel apud tenuioris fortunæ homines, adhibendum, retinendamque.

Decimò: Id Civibus solatii, gratiæque loco tribuendum, ut clarioris nominis Medico utantur.

Hæc quidem, BEATISSIME PATER, mihi danda succurrebant. Ique omnia tuo peracri judicio, ac singulari mentis perspicaciæ dijudicanda relinquo, ut quamprimum afflictis, perditisque Cives gravissimâ istâ, atque acerbissimâ calamitate levantur, modò tua secundum divinam eximia benignitas, atque Clementia, nostrâ consilia fortunavit.

E Vaticanis tuis Aedibus pridie Idus Decembris, Anno MDCCV.

Hujus Consilii Successus.

CAPUT VI.

CUM autem SANCTISSIMUS PATER commentariolum hoc evolere non esset dignatus, Eminentissimis Cardinalibus Sacræ Consultæ perlegendum, examinandumque mandavit: quod posteaquam illi, omni adhibita diligentia, perpensis, Urbiveteris Præsidi per litteras imperarunt, ut omnia hæc, quo docuimus ordine, ac ratione perficeret.

II. Tandem igitur felices Nuntii allati sunt restitutam Urbevetano cœlo salubritatem, ac pristinam incolis valetudinem; itaut anno statim consequenti, ac deinceps nulla omnino perniciosarum ejusmodi febrium recurreret, postquam scilicet ea omnia, quæ tradidimus, remedia, in usum vocata, ac præcipuè stagna longius ab Urbe remota fuissent. Imperare tamen mihi non possum, quin iterum, atque iterum Cives illos admoneam, nè lucri rursus obtemperantes cupiditati, in eandem perniciem incurrant: quod certò certius futurum suspicor, si prope Urbem suam, ut ante hæc, stagna excavarint.

III. Id verò minimè hoc loco videtur prætereundum, communi scilicet Civitatis, ac Illustrissimi Præsidis Urbevetani Consilio tantum, tamque præclarum beneficium, posito in Romanâ ejusdem Urbis portâ Monumento, consignatum esse, ut posterorum memoriæ commendaretur.

TERTIA EPIDEMIA

Castrensium Febrium Balneoregii grassantium propter nuper inductas lacunas aquarum dulcium, ac mineralium per ætatem anni MDCCVII.

CAPUT I. De Urbis Balneoregii etymo, ac situ.

Balneoregium Urbs est in Etruriâ Pontificiæ Ditionis inter Urbem Veterem, Montemque Physconem, Episcopali Sede nobilis, vulgari nomine *Bagna-rea*, quoniam Balneum Regis appellata, propterea quod sulphureis aquis ibidem loci adhuc superstibus ad recuperandam valetudinem usus fuerit, nec mediocre levamen cepit Desiderius postremus Langobardorum Rex, cujus jussu Balneoregium primum vocari coepit, si qua fides habenda est Edicto, quod ejus nomine marmori incisum extat, servaturque Viterbii, cujus exemplar ad me misit Vir Illustrissimus ejusdem Civitatis Prætor.

II. Illud autem multis de causis confectum elementumque mihi videtur: primò euidem, quod Lacum magnum Tirenibus (quæ Civitas Vulturnensem lacum olim accolebat, ut colligitur ex Adone in Martyrolog. 1x. Kal. Augusti de S. Christinâ) Desiderius adjudicavit, addiditque Vetulonibus, quorum Urbs multis passuum millibus inde aberat, hodièque in rudibus servat nomen *Vetulia* haud procul Populoniæ regionis, atque Plumbino. Deinde quisquis Dionysii Halicarnassii Antiquitat. Romanar. librum 1. (ubi Antiochum Syracusanum vetustissimum Scriptorem laudat) ut præteream Aristotelem *Politico*. l. 7. c. 10. & Strabonem *lib. 6.* accuratè perlegerit, non ignorat profectò primam Itali Sedem

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

P R Æ S U L I

ONUPHRIO ELISEO

BALNEOREGII EPISCOPO,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Magno, justoque dolore acceptis literis tuis confectus sum, ILLUSTRIS-
SIME PRÆ-
SUL, ex illis enim cognovi, malignas febres non sine ingenti animi tui agritudine istuc vagari: verumtamen, ut simul intellexi, bonâ te huc usque valetudine perfrui, eò quidem majori gaudio sum perfusus, quò magis sperare possum consilia mea tibi opportunè subventura. Non enim vigilantissimus Pastor, ubi summa servandi sui Gregis necessitas urget, absque ingenti discrimine, ac mœrore officii suis deesse potest.

II. Et quanquam, ut tibi pro tuâ in me fide, atque humanitate parem gratiam referre possim, totius facti seriem mihi innotuisse oporteret (nam jejuna nimis ad nos historiam scribis) nihilominus tamen cavebo nunc quantum poterò ab incomperitis incertisque præsidii, ne pro salutari periculosum consilium ipse transmittam.

III. Hæc, meo judicio, vacant omni dubitatione, scilicet communem morbum communem habere causam. Communem verò causam vel in aère, vel in potu, vel in cibis, vel in aliis quibusvis corporibus, quæ ad nos extrinsecus undequaque perveniunt, & à quibus nos tueri vix possumus, reperiri.

IV. Tamen verò quenam ejusmodi causarum vigeat Balneoregii probè non noverim; suspicor tamen Hippocratis oraculo (vel cujus cujus sint, quæ habentur in calce libri de naturâ hominis) cum unus idemque sit morbus, qui istuc communiter urget, illius semina in aère potissimum contineri, ac deinde in præparata vestrorum Civium corpora tum proximo contactu, tum per ipsos cibos, & potus ab aère inquinatos, facilimè propagari. Præterea longus rerum usus docuit me, aëris labem, quæ haud tota quidem in provinciâ sit, sed peculiari in oppido, vel Urbe, atque incunte ætate se prodar, plerumque initium capere ab aquis, ex Magistratuum, oppidanorumque indiligentia ad stagnandum, & putrescendum alicubi in vicinia damnatis; undè miasma heterogeneum, crassum, ac malè olens circumfuso aëri minimo negotio permiscetur, quod eadem facilitate puteales aquas, fructus, olera, carnes, & quidquid aliud est alimentorum, ita afficit, ut vitæ auxilia in malorum, mortisque causas brevi convertat.

V. Sed jam cognosco æquitatem tacitæ expositionis tuæ. Etenim non tam causas, quam remedia, quibus contagionem istam præcaveas, vehementer quaerere videris. Morem itaque gero, sed in primis magnopere gratulor, illud à me tibi probari non posse alexipharmacum, quod quantum tribus duntaxat adverbis constitutum, valentius tamen, ac salubrius est quocunque alio, sexcentis constante principiis. Hoc sanè ex Tyaneo desumptum ita habet C I T O, L O N G E, T A R-

D E. Nimirum fuge citò, ac longè, redi tardè. Tu enim, cum pro egregiis tuis meritis isti Ecclesiæ laudabiliter præsis, in illorum coetum felicissimè cooparis, qui à Deo constituti sunt, ut proprias animas ponant pro ovibus suis: ita enim cum Divino Numini reverentiam præstare debeas, dubito, quin poenam illam reformides, quam idem Dominus Prophetæ verbis comminatus est fugienti cultum Dei: *Qui longè est peste morietur.*

VI. Enim verò, quoniam homines continentes rarò, incontinentes, & intemperantes è contrario facilè, & frequenter aëris vitia contrahunt: idcirco nullum tibi securius erit ad prophylaxim remedium, quam prudens, ac religiosus, imò penè supersticiosus sex rerum non naturalium usus.

VII. Verùm ne obscuris Artis Medicæ vocibus Te suspensum detineam, clarâ, simplicique sequentium canonum serie, veluti per laconismum Tibi satisfactum iri confido. Cum enim latrante nunc sirio, cogitari non possit de lacunarum, ac paludum, si quæ istuc sunt, exhaustu (medela namque, propter majorem corruptorum corporum agitationem, & cum aère permixtionem ipsomet malo deterior esset) universam præsertim ex duobus potissimum principiis abundè deduces, quorum alterum est, ut vel nihil, vel quàm minimùm inquinati aëris, cibi, & potus in viscera admittas; alterum verò ut tuum, quoad fieri potest, corpus defendas à collectione morbidi, ut aiunt, apparatus, in quem aëria inquinamenta, uti scintillæ ignem flammamque tantummodò accendunt, ubi idoneam materiam ad conflagrandum inveniunt; scè-
vire maximè solent, ac debacchari.

VIII. Primum itaque cum Tu Illustrissime Vir cœlum fugere prohibearis, locum saltem in Urbe istâ, quemadmodum consilii Hippocrates mutare, si opus fuerit, oportebit; scilicet ut Edes tuæ à corruptis aquis, vel à quovis principio labis aëreæ quam longissimè absint; ac fenestras, si quæ sunt, claudas, per quas ventus à cœnoso sinu insuere possit.

IX. Secundò: Ad vitandas cruditates, & vaporum plenitudinem, quæ morbidam nostrorum corporum affectionem constituunt, protinus cibi aliquid circumcidendum, victuque puro, & simplici utendum erit. Undè facilis alimentorum concoctio. Danda insuper opera, ut carnes eligantur animalium, quæ non in solo Balneoregii passu, sed aliundè advecta, & recens mactata fuerint; cavendumque à fructibus tum multis, tum immaturis, ac præferim à lautâ cœnâ, quam sola panatella cum ovo forbili debet absolvere.

X. Tertiò: In potum adhibebis vinum optimum nive refrigeratum, ac pro ratione temperamentorum vel nullâ, vel modicâ dilutum aquâ, quæ salubris sit oportet, & aliundè, ac, si fieri potest, ex Nuceria fonte delata.

XI. Quattò: Cura, ut domi Te contineas tum ante solis ortum, tum prope occasum: utroque enim tempore aër crassior, ac gravior evadit, putidasque particulas in se firmiter nectit, easque in nostrum corpus pertinaciter intrudit, ac figit. Cave etiam, ne te nimium exerceas; nam, cum per motum rapidius in gyrum agatur sanguis, major proinde ambientis aëris copia intrâ vasa urgetur, & admittitur: quò plus igitur n overberis, eò plus etiam malignorum in aère a antium effluviis copiam asumes.

XII. Quintò: Diluculò semper, & prius quam recludantur fenestras, sæpius vere frusto panis ex vino optimo, aut potu coffe, non rarò sume paucillum Diacordii Fracastorii, & Confectionis de Alkermes; aliquando etiam jusvitulum incoctis,

incœctis radicibus scorzonerae, ac soncho: jejunum namque corpus est veluti spongia ad ea facilius imbibenda, quæ in aëre deleteria sunt femina.

XIII. Sexto: Resinosa pariter ligna, pini videlicet, abietis, citri, aurantiorum, cupressi, fraxini, ac juniperi, quò magis fieri potest, ardeant in camino, & universa domus nunc solo accenso sulphure, nunc herbis odoriferis, & præsertim baccis lauri, & juniperi, modico admixto aceto, suffumigetur.

XIV. Septimo: Spongiam perpetuò tectum feres, imbuam theriaca, quæ aceto rosaceo, & aqua, ut vocant, Reginae Hungariae, ac florum aurantiorum soluta sit, eamque spongiam sæpè naribus admove, cum per Urbem, ac per illam præcipuè ejusdem oram diverteris, quæ suspectam mihi paludem respicit: quibus quidem locis cave, nè salivam deglutias, sed cura illam semper expuere; namque maximum id est contagionis prophylacticum remedium.

XV. Tandem moneo Te, ut plenissimus sis tranquillitatis, atque ut constanti in Deum fiducia, omni que penitus amotià perturbatione animi, non solum sospes vivas sed, boni Pastoris officium gerens, alios spe dejectos, ac pusillanimes erigas. Metus enim, ac tristitia, ubi de febris agitur epidemica, omni veneno peior est; cum inde præcordiorum nervi subtendantur, & liquida intercurrentia suis à motibus naturalibus interclusa faciliè labem contrahant, & fervent.

XVI. Hæc tibi Vir Illustrissime indico, proboque præservationis consilia, quæ summam ferè in universum commodissimè Cicero persecutus est in eo lib. qui de Officiis inscribitur, atque in hanc sententiam, non Antipatro solum, cui asseritur, sed Hippocrate dignam effatus est: *Valetudo sustentatur notitia sui corporis, & observatione earum rerum, quæ aut prodesse solent, aut obesse, & continentia in victu, omni que cultu corporis tuendi causa, & prætermittendis voluptatibus, postremo arte eorum, quorum ad scientiam hæc pertinent.*

XVII. Verùm de iis plura fortassè, quam oportuit, sed pauciora, quam volui. Est enim quædam etiam in scribendo jucunditas, ubi simul impellunt observantia in Te, Illustrissime Præful, & amor erga publicam salutem. Vale. Romæ Id. Aug. Anni MDCCVII.

XVIII. Rationes autem si quis cupit horum consiliorum, adeat postremum capitulum part. posterioris lib. primi, in quo prophylacticam methodum fufius tractavimus.

CAPUT III. *Lapsus integri Colles prope Rhodam in Urbe Balneoregii; unde rivus interceptus, & complures lacuna aperta sunt.*

Illustrissimus itaque Balneoregiiensis Episcopus de stagnantibus aquis admonitus, quas ipse ego sævientis epidemicae causam, atque originem suspicatus fueram, totius eventus seriem Etruscis literis, quas Latinas damus, ad me perscripsit: Id autem fuit, inquit, tantæ calamitatis initium. Scilicet non exigua collis pars, quæ ultra rivum è regione Rhodam spectat, miserando hercle spectaculo Kalendis Maii anno 1707. hora noctis septimâ cœpit loco cedere, & fluentum

Tem. II.

versus prolabi. Quum enim argillosa, irrigua, ac fluxiore terrâ constaret, præcipuè fontibus scauens (unde vulgò dicitur *Fontaniche*) facili negotio corruit, quòd propter assiduas ingentesque pluvias, toto vere delapsas, plus solito subactus, ac mollitus, & pondere, moleque auctus esset, tum vel maximè quòd ejus basis ad fluvii ripam, exuperanti sæpius aquarum copia, vehementer fuisset abrasa, atque suffossa. Neque fortassis è conspirantium canarum numero eximendum culpam videbitur quantumcumque momentum impetus, quod per id temporis addi potuit à proximo novilunio, solisque defectu; quæ licet in sequentem diem inciderint, neminem tamen futurum arbitror ingenuum rerum æstimatorem, qui sublunaribus humidisque corporibus aliquantulum intestini motus ab iis neget accedere.

II. Telluris autem proruptæ latitudo non minor quam bis mille passuum fuit. Ea igitur per biduum sensim in inferiora defluxit multiplici lapsu, atque erratico. Etenim, quemadmodum rivus alveum penitus obstruxit, ita ob inæqualem hinc atque illic occurrentium corporum vim atque renisum, inæqualia pariter plana, ac ridendos ferè casus invexit, si ab incolarum damnis absuisent. Siquidem vineæ aliquot fartis tectisque ordinibus suis, salvis etiam ædiculis, & tuguriis, integræ atque illæsa inferioribus insederunt; ita ut Casa quædam, in qua mulier parturiebat (quæ feliciter interea foetum edidit) 24. pedes incolumis progredere. At pleraque vineæ validissimo impetu provectæ, partim sibi invicem illatæ, partim à mutuis contactibus divulsæ sunt: atque idcirco alibi in tumulos excreverunt, alibi in valles, magnosque hiatus depressæ, discisæque fuerunt. In quæ subinde infera loca eadem aquæ intercepto per rivum cursu, quinimo aliæ etiam sulphureæ ex ipsomet solo ab apertis hic illic recens venis erumpentes exundarunt; variisque in locis collectæ complura stagna, & lacunas quàm citissimè effecerunt, quas quidem numero decem diligenter delineatas vidimus in Topographia, quæ ad nos allata fuit. Harum autem maxima ad meridiem restagnabat, variisque admixtis vegetabilibus computrescebat è regione Patrum Cappucinatorum; qui ex eo tempore ingentem culicum vim, aliorumque insectorum examina, quæ nunquam antea spectaverant, plagam illam invasisse, mihi etiam, qui post tres annos illuc commigravi, affirmaverunt. Præterea putidis vaporibus infecto aëre totus ille tractus pessimè olere cœpit, atque incolarum color ex vivido, ac nitido in flavum & pallidum verti, quod semper fieri assolet, ubi putrescentibus aquis cœli temperies, & crasis immutatur.

III. Et quanquam Illustrissimus Antistes futura mala è stagnantibus laticibus prævidens paulò post majorem lacunam, quoad fieri potuit, apertis scrobibus exhaurire, nec non deductis illuc perennibus aquis ejus solum abstergere, tandemque accenso igne purgare studuisset: nihilominus epidemiam antevertere ipsi non licuit: cum multæ alia stagna, quanquam minora, vitium tamen illi aëri jam illatum assiduè foverent.

CAP. IV. *Inssu* SANCTISSIMI PATRIS mittuntur Balneoregium Medicus, Chirurghi, Pharmaca, & multa pecunia, ut excitato Nosocomio, quam citissime periclitanti populo succurratur. Accedit Auctoris in id Consilium.

Interea temporis BEATISSIMUS PATER non solum Balneoregiensis Antistitis literis, sed nuncio etiam permotus, quem de maligna ibidem grassante epidemia Amplissimi Patres Consultationibus rerum totius status Ecclesiastici praepositi ab Illustrissimo Praesule Foscari Viterbiensi Praetore acceperant, hanc mihi curam injunxit, ut sine ulla cunctatione eidem Episcopo rescriberem, Cives illos, ac praesertim egentiores non tantum opportunis remediis, verum Pontificiis quoque largitionibus, quamprimum sublevatum iri; Quod mehercule ut sedulo perficeretur, quantum maxime potui diligentiam peritissimum Medicum Josephum Mariam Flaschium, ac tres Juvenes robustos, atque in re Chirurgica diu versatos e Nosocomio S. Spiritus in Saxia delegi, illuc quam citissime allegandos, meumque pariter consilium tum prophylacticum, tum therapeuticum exaravi.

II. Itaque constituta iisdem magna, aequa scilicet labori, ac vitae discrimini, quod ab aestu, aerisque labe subire poterant, mercede, discesserunt Romam prid. Id. Augusti MDCCVII, ut cum variis etiam praesidiis Balneoregiensibus irent subventuri. Praeterea idem Clementissimus Pontifex mandavit, ut quantum opus esset auri summa, a Quaestore illius Provinciae eidem Antistiti ad publicum ibidem Valetudinarium instruendum, adornandumque illico subministraretur.

III. Ut autem consilia mea ad restringendas epidemias, quae illo in populo gliscebant, febres, diligentius exararem; e re putavi totius facti seriem ex literis partim Episcopi, partim etiam ipsius Praetoris perstringere, cujus summa sequens est.

HISTORIA FEBRIUM BALNEOREGII GRASSANTIUM.

IV. Tractus ille Balneoregiensis Urbis, hoc est pars Rhodiae, quae lacunas nuper collectas respicit, prima sensit morborum vim; unde Coenobium Cappucinatorum (quorum Praeses, quem Guardianum appellant, tandem castrensi febre correptus diem suum obiit) cum propius stagna prospiceret, luem aeris statim ab initio excepit. Deinceps vero eadem caeli labe sensim per reliquam illam regionem vicatim serpsit, servato tamen more, ut passim fieri solet, scilicet, ut eo gravius incolae plesterentur, quod magis iisdem stagnantibus aquis essent vicini.

V. Atque idcirco altera illius Urbis pars, quae orientem respicit, diciturque Civitas, quoniam longe ab ipsis lacunis distat, elatoque in colle sua est, epidemica affectione non laboravit.

VI. Febres vero, quae populum illum vexarunt, in singulis aegris fuerunt penè similes, sci-

licet invadebant quotidie plerumque cum levi frigore, ac rigore, mitesque perdurabant usque ad quintum vel septimum diem, ac brevibus matutinis intervallis desinere videbantur. Statim ab initio appetitus dejectus, pulsus parvi, & debiles, calor mitis, non saepe urens; vires utique semper languidae, faciei color subflavus; & cadavericus; sitis cum lingua aspera, & subnigra; urinae ut plurimum crassae, & confusae; cum vero clarescere incipiebant, prodromi erant incrementum cerebri morborum. Augebatur subinde malum circa septimum, itaut excretis frequenter per superiora, atque inferiora vermibus quae vivis, quae mortuis, Aegri primum anxietatibus, ac lipothymiis, mox apparentibus per cutim papulis modò subrubris, modò livescens, & accedente capitis dolore, subdelirio, & comate, inductisque levibus tendinum convulsionibus, quas jectigationes appellant, nono plerumque, undecimo, vel decimo quarto die mortem obibant.

VII. Qui vero inter paucos evadebant, si quidem levabantur sudoribus, & papulis copiose erumpentibus, largae etiam narium haemorrhagiae; Atque iis, qui diu cum morbo conflictati fuerant (videlicet prope vigesimum diem) operam tulerunt abscessus ad aures, non tamen suppurantes: quod si fieret, omnes interibant; dummodo tamen dysentericus fluxus supervenisset.

VIII. Caeterum illud miseres reddidit Balneoregienses Aegros, quod cum multi decumberent, & contagione alios afficerent, vix ullus amplius supererat, qui miseris Aegrotantibus succurreret. Quare tantò, & Deo gratiora, & Civibus acceptiora futura tunc sperabantur praesidia, quae à Sanctissimo Patre erant illuc transmittenda.

CONSILIUM AUCTORIS.

IX. EX literis ad hanc diem ab Illustrissimis Viris Balneoregiensi Episcopo, & Viterbiensi Praetore acceptis, ac potissimum ex signis, ac symptomatibus popularis affectionis peculiari in scheda narratis, non obscure intelligemus febres illas, cum in omnes penè Cives eodem modo, ac sine ullo ferè discrimine, magnaque cum strage, atque etiam per contagium grassentur, malignas omnino esse, epidemicas, ac pestilentes, ab una eademque communi omnibus causa profectas, nimirum ex caeli vitio à corruptis laticibus orto; cum, qui prope inductas lacunas degunt, publico malo corripantur; qui è contrario procul habitant, immunes omnino hucusque persistant.

X. Haec autem aëris labe frequentius, quam vulgus opinatur, à stagnantibus in vicinia aquis proficisci solet. Nam cum eadem innumeris vegetabilium, insectorumque corporibus contemperate aestuent, & putrescant; fieri non potest, quin & nidulantium ibidem vermium in musculas, culices, aliosque papiliones abeuntium foetorem augeant, & perennem vim sulphureo-acriam particularum, vitando aëri parem, praebent, faciantque proinde, ut vermiculorum examina, simulque caeterae pestiferæ moleculæ in ipsa aëcoliarum corpora incumbant, in quae illa sensim tum spiritu ducta, tum cisternarum, putealibusque lymphis, ac fructibus etiam admixta minimo negotio illabantur. Civium autem corpora, pro ut ante magis vel minus fuerint affecta, celerius aut tardius,

tardius, magis aut minus in communes morbos incurrunt.

XI. Utraque verò palustris hæc corpuscula, scilicet organica, & inorganica, quibus aër istic contaminatur, omnium primò habitantium cutim fœdant, quemadmodum vapor accensi sulphuris maculare solet vultum fossilia tractantium: simul etiam in stomacho, atque intestinis, in præcordiis & cerebro sedem figunt, atque iis omnibus locis pro diversis partium usibus diversam labem inurunt. Unde mox infirmatis, inquinatisque cum saliva cæteris chyli fermentis, bile præsertim, reliquisque particularibus corporis liquidis, unâ cum succo nerveo cuncta proficiscuntur mala, & symptomata, quæ istic in Aëgris animadvertuntur, nimirum sitis, ac linguæ siccitas, appetitus, viresque dejectæ, vermium copia, febres lentæ primum cum frigore, ac rigore; mox verò, labefactato quoque sanguine, convulsisque præcordiis, anxietate, & syncopticæ, subinde ut transductis ad cerebrum multis pravæ indolis recrementis, dolores capitis, deliria, sopores & convulsionem, ita ad corporis ambitum subsistentibus acro-malignis ichoribus exanthemata, atque apud aures parotides nascuntur. Tandemque mors appropinquat, cum coacta liquida mobilitatem, & fibræ cordis, cerebrique enervatæ premendi, pellendique vim prorsus amittunt.

XII. Sanantur e contra, qui majori solidarum partium robore donati, ac minori pravorum humorum copia, & malitiâ referi noxios humores per crism, vel per abscessus discludunt, atque dispellunt. Quod sanè accidit, quoties confociatis viribus tum liquidarum partium ad depurativam fermentationem tendentium, tum solidarum ad validè propellendum à centro ad peripheriam, atque ad cæteros excretorios ductus quidquid extranei, quidquid etiam pestiferi ingestum fuerat.

XIII. In hoc igitur miserrimo rerum statu, quum per æstum, quo nunc urimur, derivandarum putrescentium aquarum sine magno incolarum incommodo spes nulla affulgeat (quod tamen hiberno tempore nullo negotio, magnoque emolumento perfici poterit) hæc potissimum spectanda supersunt. Primum quidem, ut aquarum, & cœli vitium, quoad ejus fieri potest, emendetur; Secundum, ut Civium corpora tueamur; Tertium verò, ut hujuscemodi malo correptos, pro virili parte congruis pharmacis eripiamus.

XIV. Quod ad primum, & secundum attinet, repetantur ea, quæ in epistola ad Illustrissimum Episcopum datâ in censu prophylacticorum posuimus. Nimirum noctu, atque oriente sole resinosa ligna, juniperi videlicet, pini, cupressi, ac mali Medicæ, qua parte præsertim Urbs lacunas spectat, assatum comburenda sunt. Hoc enim consilio magnus Hippocrates quamdam Græciæ Civitatem à pestilentia liberavit. Aquæ verò pro potu, & coquendis cibariis aliunde, atque ex salubri cœlo supportandæ sunt. Quod si lacunarum circuitus modum non excedat, rudibus, & vivâ calce possent oppleri, ac super aggestâ humo eadem ligna succendi.

XV. Deinde quod ad tuenda incolarum corpora à vitiatæ aëris pernitiæ, cum certum exploratumque sit hisce febribus tentari non solere homines parcos, & continentem; plerumque autem in eos incidere, qui parum moderato utuntur victu, ac minus laudabili: propterea ad

Tom. II.

concionem vocandi sunt Cives, atque admonendi, ut ad Christianæ pietatis normam sobriè, ac frugaliter vivant, atque hæc studiosissime fervent.

XVI. Primò autem impetratâ à Summo Pontifice veniâ, quæ ferè nunquam in ejusmodi rerum casibus abnegatur, per æstatem, ac proximum autumnum carniū jure vescantur vetitis etiam diebus, quibus pro Ecclesiasticæ disciplinæ Instituto est abstinendum. Id enim in causa esset, quò minus probo victu uterentur.

XVII. Secundò cadendas in lanienis pedes è longinquis pascuis curent adduci; & reliqua, quæ jam superius capite secundo deducimus.

XVIII. Denique quod ad curandos Aëgros pertinet, hæc mihi præ cæteris monita saluberrima videntur, quæ non ambiguis indicationibus inhiuntur; scilicet, primò vires Aëgrotis nullo modo adimendi, sed conservandi, ac reficiendi. Secundò expurgandi abstergendique primas chyli vias à palustribus inquinamentis. Tertio ad morbidorum humorum, qui sanguinem jam polluerunt, exitum emissaria aperiendi. Quarto febrile fermentum specificis conterendi, ac debellandi. Quintò reliquias lethiferi succi, qui unversum corpus pervasit, cicurandi, expellendique.

XIX. Hæc autem omnia in usum venire, commodumque pauperibus præstare vix poterunt; nisi Valetudinarium istic quàm citissime instruat, atque adornetur: Nam non aliâ ratione omnes ac singuli Aëgotantes summâ, ut opus est, diligentia ab uno Medico possunt invis, usque à duobus duntaxat, vel tribus pietate viris assidua servitus, & congrua medicamina salubresque cibi adhiberi valent. Huc accedit, quòd si Nosocomium in aliquo Monachorum Cœnobio sub clementiori, ac longè à stagnantibus aquis loco instituat, multo melius Aëgrotis consuleretur: tutò enim, ac facilius illic transferri possent Aëgri, prout Romæ, tametsi ab longè positis regionibus in Valetudinaria conveli solent.

XX. Itaque primùm nè vires detrahantur Infirmis, cautè admodum ad sanguinis missionem procedendum; eamque non nisi corporibus probè nutritis, vermiumque labe minus affectis adhiberi velim. Neque ob id, quòd natura interdum hæmorrhagias utiliter istic tentaverit, sine perspicuis indicationibus, ac procul à contraindicationibus eam cæco casu imitari oportere arbitramur.

XXI. Secundò: Cacoehyma corpora, & parum continentia, atque ad vomitum procliviora vomitu ipso statim ab initio purganda esse censebam, ut exitiale virus, & vermium seminariū tollatur è stomacho, antequam sanguini misceantur. Tartarum itaque Emeticum, aut, si hoc deerit, vinum Emeticum robustioribus propinandum est.

XXII. Tertio: Iis verò, qui nullam ad vomitum propensionem habent, ante tertiam diem mite catharticum præberi velim, veluti cassiam cum Tamarind. Ele&. Alexandrini unciam, aut Trypheræ Persicæ, aliorumque hujus generis semunciam, additâ Chinæ chinæ pulveris drachmâ, & salis tartari fixi, & oculor. cancror. ana gr. x.

XXIII. Quarto: Post lenem ejusmodi purgationem nihil præstantius, aut opportunius

Ggg 2

erit;

erit, quàm admoveve vesicantia cruribus, & brachiis, nec non quoties caput impetitur, pedibus quoque sinapismos.

XXIV. Quintò: Chinam chinam cum ol. Matthiol. quam bis singulis diebus, si res tulerit, dare oportet: Imò post diem decimam quartam observandum Medico est, an locus sit alteri leni quoque cathartico cum China china pariter propinando. Nulla enim alia tutior est via hujus edomandi, ejiciendique è corpore veneni: quandoquidem eà ratione non pauci Romæ exitum in Leonina Civitate ex febribus à corruptis aquis imminens effugerunt.

XXV. Sextò: Præterea sæpissime perfricanda sunt crura, & perungenda Hungaricæ Reginæ aquâ & oleo Matthioli cum nitro, & clysteres etiam injiciendi ex jure cum aliquot guttulis ol. Matthiol. & Sacch. rub.

XXVI. Septimò: Bolos quoque ex Diascordio Fracastorii, & conf. de Alchem. semidrachmam pondo dare operæ pretium fuerit; amara enim, & cardiaca plurimum valere in ejusmodi febribus comperimus.

XXVII. Octavò: Bibant largiter Aegroti modò decoctum ex C. C. ulfo, radicibus Graminis, Scorzonere, atque Soncho paratum; modò aquam Sonchi, & Cardui sancti solutis sem. melon. & admixtis pulveribus C. C. Margur. Smaragdor. & rad. contrayervæ. Quòd si magnus vermium numerus animadvertatur, aliquantulum hydrargyri aquis saltem stillatitii admisceatur, agiturque. Sed vas fictile sit, vel vitreum, non cupreum.

XXVIII. Nonò: Postremò, quod primo loco ponendum erat, tam acerbæ calamitatis remissio à Deo precibus est exposcenda; cum humana consilia, quæ vel artis usus, vel rerum peritia subjicere potest, quæque ipse ego Paternis Summi Pontificis jussis obtemperaturus exposui, nisi Omnipotentis Dei benignitas fortunaret, bonum exitum non sint habitura.

C A P. V. *Erectum Balneoregii Nosocomium; Res Medica diligenter procurata; ac supplicationes, aliæque ad Deum preces per Episcopum institutæ.*

Medicus igitur Flascus tribus sibi Chirurgis adjunctis statim profectus Balneoregium, cum ejus Urbis Episcopo primùm omnium deliberavit de situ domus eligendæ, ad quam, velut in Valetudinarium, Aegroti, præsertim pauperes contrahendi erant. Quam autem omnia studiosè perpendissent, vetus tandem seminarium, quod longè à lacunis, & in salubri cælo aberat, in quod mares convenirent, delegerunt, ac vicinam domum foeminis assignarunt. Confestim hæc domicilia XIII. Kal. Septemb. omni suppellectilium genere excipiendis, curandisque Aegris necessariò instructa sunt, quibus comparandis cœmendisque Benignissimus Pontifex largâ manû pecuniam suppeditaverat. Neque Balneoregii Episcopi pietas silentio est prætereunda; quippè qui partem aliquam eorum pro virili præbuerit, locumque illum à Clementissimo Pontificis nomine CLEMEN-TIÆ DOMINUM in posterum voluerit

appellatum.

II. Itaque collecti seorsum mares, ac foeminae populari morbo laborantes magnâ curâ habitati sunt. Illis enim Chirurgus unus, & duo Capuccini Patres adstabant, his verò suis pariter Chirurgus, & piæ aliquot mulieres inferviebant. D. Flascus autem totûs negotii moderator ubique aderat, opportuna cuique medicamenta præcipiens. At verò cum partitis prudenter ministeriis, & corporis & animæ studium susceptum esset, nil cuiquam omnino defuit, quod ad utramque salutem obtinendam pertineret; itaut postea, & paucissimos morbus absumpserit, & qui fortè interierunt, omnes Ecclesiasticis subsidiis, ac Sacramentis, quæ suis ipse manibus Balneoregii Episcopus ministrabat, adjuti, præsentem hanc vitam cum meliore commutarint.

III. Româ interim assiduè, quæ usui erant, medicamina, etiam pretiosiora afferebantur, nunquam satis laudandâ Pontificis nostri liberalitate, ac munificentia. Quin etiam optima cibaria assatim suppetebant, cum diligentissimè provisum esset, ut præstantissimæ carnes, & salubres aquæ aliundè adveherentur. Impetratâ præterea à Sanctissimo Patre veniâ, per quam etiam qui adhuc incolentes Balneoregii plagam insalubrem habitabant, uti possent jure carniû per eos quoque dies, in quibus propter Ecclesiasticas sanctiones vetitum est.

IV. Cum primùm autem Nosocomium apertum fuit, Balneoregii Antistes sacrorum studiosissimus in tanta divini auxilii necessitate boni Pastoris partes nullas reliquas fecit. Illic enim indixit Supplicationes; habuit ad Populum Homilias; assiduasque preces fudit, ut & Deum votis suis ad prosperos successus flecteret, & Gregem à noxiis criminum pascuis avocaret, illumque ad continentem, castumque videndi morem redigendo, morbos, atque incommoda ex immoderato, atque intemperanti voluptatum usu oriri consueta præverteret. Supersedeo autem hic sigillatim ista omnia recensere, cum Medicam ex instituto, Sacram verò historiam obiter tantùm mihi scribendam proposuerim.

V. Et quoniam momentum non leve tum historicae veritati, tum grato animo Illustrissimi Balneoregii Episcopi detraxisse videri possem, si aliquot Epistolas tam ab eo acceptas, quàm ad illum datas præterirem, idcirco eadem sedulò hic exscribendas curavi.

ARGUMENTUM.

Episcopus gratias agit Auctori pro officiis in Balneoregiensem populum collatis.

ILLUSTRISSIMO CLARISSIMOQUE
VIRO

DOM. JOANNI MARIÆ
LANCISIO,

SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI

CLEMENTIS XI.

Intimo Cubiculario, & Archiatro Pontificio:

ONUPHRIUS ELISEUS EPISCOPUS
BALNEOREGIENSIS

S. D.

Obstricta officiis tuis Balneoregiensis Populi voluntas jure postulat, ut TIBI, VIR ILLUSTRIS, singulares à me agantur gratiæ, ob id præcipuè, quòd mandatis SANCTISSIMI DOMINI NOSTRI diligenter obtemperans, optima huc pharmaca ad ægritudines, quæ in pauperes hosce dirè adhuc sæviunt, fugandas, tantà pietate, animique alacritate mittenda selegeris. Nec minores sunt mihi repetendæ grates, cum pari sedulitate, atque in hunc gregem meum epidemico morbo fatiscentem amore, D. Josephum Mariam Flaschi Medicum Physicum, ac tres Chirurgo non minùs Arte Medica, quàm sedulo studio erga Ægrotos commendabiles accurere jusseris. Dum autem erga Te, Vir Illustrissime, meo fungor munere, hâc mihi occasione oblata, quam inferimus Epistolam, ut SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO humillimè tuis manibus tradas, enixis precibus rogo. Hoc mihi sicut erit gratissimum, ita arctissimo obligationis vinculo me in perpetuum habebis obstrictum. Vale.

Balneoregii Idibus Septembris 1707.

ARGUMENTUM.

Rescribit Auctor non sibi, sed Sanctissimo Patri gratias deberi pro summis acceptis à Balneoregiensi Populo Beneficiis.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

PRÆSULI

ONUPHRIO ELISEO

Balneoregii Episcopo Meritissimo:

JOANNES MARIA LANCISIUS,
FELICITATEM.

Non obscure intellexi ex literis tuis, VIR AMPLISSIME, officiis meis apud SANCTISSIMUM PATREM te, mirificè captum, atque devinctum. At tuæ quidem summæ in me benevolentia, atque amoru tribuendum cenſeo, quòd gratus eorum meminisse volueris, quæ vel mea planè non sunt, vel certè à me prætermitti sine culpa non potuissent. Nam Beatissimus Pontifex CLEMENS XI. tantà animi magnitudine, mentis perspicaciâ, atq; solertiâ; memoriæ firmitate, providendi, cogitandi, perficiendique celeritate valet, ac viget, ut omnia omnium consilia, ac vota præveniat; verèque dici possit miseris hinc, ac luctuosis temporibus cum tot tantaque simul aggredi ac maturissimè absolvere, quorum singula vix multi tardissimè conarentur, ut nulli unquam, nisi nobis, qui semper adsumus, credibile videatur. Mihi idcirco observantiæ tantummodò, & obedientiæ gloria relicta est. Tuam Latinis verbis exaratam Epistolam SANCTISSIMO PATRI demissimè obtuli. Si reliqua erit, quod per mearum virum tenuitatem præstari unquam possit, apertè jusseris; quidquid enim expetiveris non attento solum animo faciam, sed libentissimò. Interim in maximarum turba occupationum, Te bene valere rursus gratulor: sospes namque, & vicens non Episcopali tantum munere accuratè iungeris, sed Nosocomio quoque, jussu Summi Pontificis istuc recens instructo, diligenter præces, Physico insuper, & Chirurgis ad vestram epidemiam depellendam Româ missis, hospitalitatis officia cumulatissimè præbes. Tuam igitur etiam in posterum valetudinem cura, nè tui Gregis, quâ animi, quâ corporis valetudini desis.

Romæ xv. Kal. Octobris MDCCVII.

EPISTOLA Balneoregiensis Episcopi ad Sanctissimum Patrem CLEMENTEM XI. Pro acceptis per universam illam Civitatem Beneficiis.

SANCTISSIME, AC BEATISSIME PATER.

Prædicator Omnipotentis Domini Paulus Apostolus me, & hunc Populum tuum, BEATISSIME PATER, suis monet exhortationibus, ut pro eleemosynis transmissis, totque beneficiis, quæ populo meo es imperitus, fiant sine intermissione gratiarum actiones Deo, & Sanctitati Tuæ, quam in sublimitate Ecclesiæ suæ elegit Deus in salutem nostram, in satisfactione spiritus, & in fide veritatis. Multa igitur medicamenta à Charitate Sanctitatis Tuæ ad ægrotantium languores, morbosque pellendos; ut etiam quadringentos, ad pauperum, ac infirmorum miserias sublevandas centussis accepi: Insuper tuis mandatis huc accesserunt Joseph Maria Flaschi Medicus Physicus, necnon Constantinus Grimaldi, Vincentius Ramagini, & Bartholomæus Puccetti Chirurgicæ Artis periti; quos omnes singulari diligentia, & charitate integram curationem Ægrotis omnibus adhibentes, in hospitium unâ mecum excepi in hoc Civitatis Episcopio. Ex mandato quoque Sanctitatis Tuæ hinc erectum est Valetudinarium pro pauperibus infirmis excipiendis, quod ab Auctoris nomenclatura jure

Ggg 3 optimo

optimo existimavi *Hospitium Clementia* esse nuncupandum. Licet autem magna sit in hac Civitate peritorum hominum penuria; operam tamen dare non intermitto, ut undequaque omnibus necessariis affluat. Ad hoc *Hospitium Clementia* pluries in diem ad infirmorum calamitates sublevandas, necnon aliquid laxamenti præstandum me confero: in quo Divinâ adjuvante gratia, Medicorumque sedulitate usque ad præsens tantummodo supremum diem expleverunt. Ad quod, ut in altera Epistola narravi, non parum contulit computrescentium aquarum expurgatio ex Medicorum consilio: multiplicibus insuper adhibitis ignibus ad aëris infesti corruptelam abolendam: quibus admotis remediis paucissimi mortem oppetere. Pro hujus etiam Populi salute ac incolumitate, secundum pia desideria S. T. Conventum Populi in hanc Ecclesiam ad Christi Corpus Sanctissimum participandum vocavi; ut culpæ omnium iram Dei excitantium cumulatifsimam indulgentiam, quam Sanctitas Tua est impetrata, compararent: sicut alterius Indulgentiæ ad campanarum sonitum, ut animabus suis lucrum facerent, sum exhortatus. Omnibus infirmis præsens opem obtuli: Morbo graves Sanctissimi Viatici pabulo refeci; & à vita excessuris Apostolicam Benedictionem à Sanctitate Tua concessam sum elargitus. Quotidie vespere Venerabile Sacramentum exposui: preces supplicationesque per totam Diocesim ad Dei iram sedandam indixi. Verbi Dei Præconibus commendavi, ut Populo poenitentiam promulgent. Monui hunc Populum tuam, ut tot beneficiis cumulati ad meliorem frugem revertantur. Hanc rerum omnium seriem Sanctitati Tuae hac altera Epistola exponere consentaneum arbitratus sum; ut quæ operatus est Deus in populo, & quæ ipse minimus inter Pastores tuis obtemperans mandatis ad gloriam Dei patravi, Sanctitas Tua compertum haberet, ut in omnibus glorificetur Deus. Gratias igitur agimus Omnipotenti Deo quotquot hic sumus (dicam cum D. Gregorio ad Brunichildem) qui inter cætera pietatis suæ dona, quæ Sanctitati Tuae largitus est, ita Te amore Christianæ Religionis implevit, ut quicquid ad propagationem Fidei, quicquid ad pietatem, & miserorum solamen pertinere cognoscis, devota mente, seduloque agere studio non cesses. Ad tuos igitur Sanctissimos Pedes provolutus, eosque humillimè exosculatus, Benedictionem Apostolicam, licet indignus vehementer exposulans Deum Opt. Max. cuius vires geris in terris, deprecor, ut Sanctitatem Tuam sospitem, & incolumem ad majorem sui Nominis gloriam, Religionis Christianæ firmitatem, & propagationem, & fidelium levamen fervet semper, & muniat. Balneoregii Idibus Septembris, supra millesimum septingentesimo septimo.

SANCTITATIS TUÆ

Humillim. addictis. & devotiss. Servus

Onuphrius Episcopus Balneoregii.

EMINENTISSIMI CARDINALIS

FABRITII PAULUTII

A Secretis Status Ecclesiastici ad Balneoregensem Episcopum Responsio nomine SANCTIMI PATRIS.

ILLUSTRISIME AC REVERENDISIME
DOMINE.

Magno cum animi solatio Sanctissimus D. N. ex binis tuis literis intellexit subsidia à SANCTITATE SUA isti Civitati benignè suppeditata ad repellendam morbi vim, quo ipsa nuper afflictabatur, admodum opportuna, ac salutaria fuisse, morbumque ipsum jam penè omnino depulsum esse. Auxerunt Pontificium gaudium ea, quæ de Christianæ charitatis officio, & Pastoralis vigilantia documentis, quæ hac ipsa occasione ægrotanti populo exhibuisti, multorum literis, constantique fama ad SANCTITATEM SUAM allata sunt. Quamobrem cum boni Pastoris partes, cujus est animam suam ponere pro ovibus suis, tam difficili tempore Te diligenter implevisse compertum habeat, meritis in Domino Te laudibus ornat, sibi que ipsi magnopere gratulatur, quod susceptæ de tuâ virtute opinioni, cum istam Ecclesiam regendam Tibi commisit, cumulatè satisfeceris.

II. Porro secum reputans SANCTISSIMUS PATER publica ejusmodi mala propter Populi, & Cleri peccata, quibus divinæ iracundiæ flagella provocantur, plerumque nobis evenire; Te, quamvis in Pastoralis stadio egregiè currentem, paternis cohortationibus suis urgendum duxit, ut Gregis fidei tuæ crediti mores ad rectam Christianæ disciplinæ normam componere impensius etiam, quam antea, cures; errantes arguas, obsecres, increpes in omni patientiâ, & doctrinâ: præteritarum quoque ærumnarum recordatione, præsentium sensu, ac metu futurarum propositis; peccata publica, si qua fuerint, penitus extirpari, scandala tolli, veramque pietatem induci, & coli studeas. Eos autem, qui Ecclesiastico ordini adscripti sunt, enixè adhorteris, & moneas, ut suæ respondentis vocationi, sanctè, piè, ac justè vivere satagant, & meminerint sibi potissimum onus hoc impositum esse, ut divinam indignationem populorum delictis merito lacestam sacrificiis, jejniis, orationibus, aliisque Christianæ pietatis operibus placare contendant. Nullum denique prætermittas officium, quo ii præcipuè, qui Beneficia Ecclesiastica obtinent, ad veterem vivendi regulam, priscamque morum sanctitatem revocari posse videantur, illosque identidem excites ad recogitandum sibi idè Ecclesiasticos redditus fuisse attributos, ut pro peccatis populorum humiles, assiduasque ad Deum, & Redemptorem nostrum preces fundant, ac pro temporalibus spiritualia bona rependant. Quid enim aliud, qui Ecclesiasticis proventibus fruuntur, quam Populorum peccata manducant? Hæc Sanctissimi Patris Verbis Tibi rescribere jussus sum, qui cæteroque ea omnia Te sedulo præstiturum minimè dubitat pro egregio, quo præditus es, divini honoris zelo, & pro singulari, quam geris istius Ecclesiæ sollicitudine, quod ut alacrius exequaris, sua Sanctitas paternæ

paternæ benevolentiae testem, Apostolicam Benedictionem Tibi amanter elargitur; & ego læta faustaque omnia ex animo à Deo precor. Datum Romæ die 29. Octobris 1707.

Ad officia paratissimum

F. CARD. PAULUTIUS.

CAP. VI. *Latius de Natura, deque sine ipsius epidemia ex Epistola Medici Flasci, in qua tum qua juverint prasidia, tum que in cadaveribus inventa sunt, narrantur.*

Um historiae veritas sedulae innitatur observationi, neque quis possit diligenter observare, nisi rebus ipsis praesens fuerit: idcirco pretium operæ me facturum sum arbitratus, si Latinas literas ad me tunc temporis à D. Flasco datas huc asserem. In iis enim omnia describuntur, quæ sciendi cupidis lectoribus satisfacere possunt.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO
DOM. JOANNI MARIÆ
LANCISIO.

Sanctissimi Domini Nostri à Secretiori
Cubiculo, & Archiatro Meritissimo.

JOSEPH MARIA FLASCI.

S. P. D.

UT fidem tandem liberem, simulque officia mea ex animo Tibi debita, Vir Illustrissime, ac Reverendissime confirmem, pauca de hujus epidemiae statu, exituque, ad quam depellendam à Sanctissimo Patre, tuo rogatu missus fui, breviter perstringam. Dividam autem narrationem hanc in quatuor capita. Primum erit de causa, natura, & symptomatibus popularis febris. Alterum de remediis, quibus plerique Aegri in Nosodochio, quod Clementiae Domus audit, convalescerunt. Tertium exponet quæ in demortuis per cadaverum sectiones inventa fuerunt. Postremum versabitur circa tempus, modumque felicitis exitus ipsius Epidemiae.

II. Non ero autem longus in exponenda causa & indole harum febrium; cum utraque res Tibi jam satis innotuerit; imò verò prius quam quidquam de iis aliunde novisses, omnium cum admiratione hæc divinaveras. Ex aquarum scilicet stagnatione, & corruptione ortam fuisse noxiam coeli labem, quæ febres malignas, & contagiosas, mites quidem primum, mox ferocientes produxerit. Aegri enim vermes per os, & alvum deturbabant; accessionibus syncopiticis, extremorum frigore, ac linguæ ariditate, papulis livescens, delirio, comate, jectigationibus, urinis turbidis, aliisque ejus generis symptomatibus divexabantur. Multis non diu post initium dysenteriae, ac diarrhoeae malignae difficillimi exitus superveniebant. Pulsus plerumque valde crebri, parvi, & inaequales sentiebantur.

III. Crises per sudorem vel narium hæmorrhagiam solæ morbum interdum solvebant; nonnullis maculae rubrae per totum corpus erumpentes morbum mutabant, interdum in pejus, sed sæpius in melius. Quibusdam, qui diu ægrotaverant, abscessus critici in externa, infernaque aliqua parte fiebant; glandulas quoque post aures multas intumuisse, sed nihil naturam per hæc emunctoria criticè deposuisse vidi.

IV. Ab hac febre curati, multi bis, terve in recidivas satis periculosas, ac sæpe lethales incurrebant, in primis si se ipsos, vel nimis citò aëri exponerent, vel in diæta leve peccatum committerent.

V. Quod verò attinet ad remedia, Aegri maximum subsidium experiebantur à vesicantium applicatione.

VI. Emulsionem quoque seminum melonum, ferè semper cum Diacordio Fracastorii, vel Theriaca, ut & Julapia, ac condita refrigerantia, & cardiaca non parùm proderant. Stibium diaph. ad sudores movendos plus contulit, quam ullum aliud diaphoreticum; ab eo tamen abstinendum erat, si alvus lubrica existeret. China china sive sola, sive commissa magnum adferebat levamen.

VII. Lenia in principio morbi purgantia profuerunt, idcirco usus sum Electuario Alexandrino, Lenitivo, floribus Cassia cum Tamarindis, atque ejuscemodi aliis: In aliquibus addebatur Camphora, sed sæpe sæpius China china, atque his variis mixturis varia fiebant alvum solventia, quæ fuerunt magni levaminis.

VIII. Vinum ex cyatho Antimonii Emeticum in principio morbi validis temperamentis propinatum ad detergendas primas vias multum valuit, & quamvis Aegri gravi molestia inter vomendum flavam, viridemque bilem mucosam permixtam afficerentur, symptomatibus tamen non adeò lethalibus progressu morbi divexabantur.

IX. At enim verò dici vix potest quanto Aegris subsidio fuerit erectum hic Nosodochium, ac propterea Balneoregionensis populus Deum Opt. Max. enixè precatur ut Pontifici nostro diuturnitate, & felicitate regnandi pares gratias referat.

X. Cæterum in dissectione nonnullorum cadaverum primum in dura matre reperti sunt sinus minores turgentes sanguine crasso, & nigricante. In processu hujus Anatomicaequisitionis se mihi videndam obtulit copia magna ferofi humoris, non tantum delitescens inter duram, piaque meningem, sed etiam intra ventriculos, & præsertim quartum cerebello proximum. Observatae quoque fuerunt tumentes glandulae plexus choroideis, aliaque, quæ in dura, & pia matre interspersæ naturaliter locantur.

XI. In aliis verò cadaveribus sinus duræ matris occupabantur à polypis sese extendentibus usque ad ventriculos cordis.

XII. In uno ex dissectis corporibus in medio reticularis plexus pinealem glandulam obtegentis conspecta fuit hydatis æquans magnitudinem grani piperis, quæ tumens lymphâ comprimebat eandem glandulam, unde necessario fuerat impedito ad functiones ejus ritè peragendas.

XIII. In alio cadavere offendimus duram; piaque matrem ferè nigrescentem ex cruoris subsistentia in propriis vasis, & sinus ad duas fortè libras. Cerebrum verò æquè in hoc atque in reliquis dissectis cadaveribus erat flaccidum, ejusdemque ventriculi scatebant multa lymphâ. In hoc ipso cadavere animadversione dignum fuit, quòd in superiori, & sinistra Cerebelli parte videndum occurrit, ni-

nimirum depressa macula coloris albi, lata penè duos digitos transversos, & longa tres; ad tactum dura, ac resistens; unde habita primum à nobis fuit pro cicatrice; sed lustratis postea tegumentis, cranio scilicet, & dura matre, nullum se prodidit signum læsæ continuitatis. Facta igitur separatione finitimi segmenti ejusdem cerebelli, quod, ut solet, molle apparuit, nudata est durities illa à nonnullis conveffientibus membranis; ut quid ipsa esset, innotesceret; tandem deprehensa fuit corpus ex pluribus globulis compactum, ad eam ferme molem, & figuram, quibus à Stephano Blancardi delineantur cerebri glandulæ. Propterea existimavimus ab hujusmodi locali vitio, succoque contento convulsivos motus, quibus vir ille cum viveret, erat obnoxius, ortum habuisse.

XIV. Cæterum viscera naturalia, & vitalia ferè omnia magnopere labefactata, & intestina cum vermibus detecta semper fuerunt.

XV. Hæc sunt, Vir Illustrissime, quæ pro mea tenuitate, ut jussis, consiliisque tuis obtemperarem, scribenda habui; doleo tamen si qua parte defecerim: sed ea benignitate, qua præcepisti, precor ignoscas, & humiliter Sanctissimi Patris Pedes tum meo, tum sodalium Chirurgorum nomine osculeris. Nam quod nostrum omnium salus nullis penitus morbis hic fuerit obnoxia, quòdque operam nostram non planè inutilem periclitanti huic Civitati locaverimus, certè id totum acceptum refero piis ejusdem Sanctissimi Patris votis, ac Benedictionibus, quibus in discessu benignè nos cumulavit; atque epidemica lues, quæ immaniter in Balneoregiensem populum sævit, tandem extincta est. Artissimo denique vinculo me Tibi obstrictum esse fateor; Nam si maxima prius beneficia à singulari tua humanitate mihi fuerunt collata; nunc hoc majus elucet, quod ad hoc munus à Te apud Sanctissimum Pontificem fuerim delectus. Vale.

Balneoregii 25. Octobris 1707.

Viro in re Medica expertissimo studiosissimoque

D. JOSEPHO MARIÆ

FLASCO,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Tamet si mihi semper literæ tuæ jucundissimæ fuerint, nullæ tamen jucundiores, acceptioresque redditæ sunt, quàm illæ, quas ad me superioribus diebus dedisti, quippè quæ in summa occupatione tua gratissimam historiam, felicemque exitum describunt epidemiarum februm, quæ istic grassatæ sunt. Cùm Romam revises, quod feliciter tibi futurum auguror, & præstolor, eximes ab animo meo scrupulum, qui à peractis per te cadaverum sectionibus injectus est. Non enim ita diligenter, ut cerebri mala, intestinorum etiam offensiones, ac potissimum vulnuscula à vermibus fortassis insidiosa (quæ tandem in gangrænas abire solent) designare, ac demonstrare videris. Cæterum scripta tua Sanctissimo Patri legenda demissè subjiciam, cùm primum, Deo volente, ex orthopnoea, quæ

nunc vehementer laborat, convalescit: nec sanè dubito, quin Sapientissimus Princeps laudaturus sit studia tua, quæ vel felici rerum eventu commendantur. Tu interim vale, qui multorum valetudini vacas.

Romæ 4. Kal. Novemb. 1707.

CAP. VII. *Quo tum tempore, tum modo deservierit Epidemia, & in quos morbos verterit. Remittuntur Romam Medicus, & Chirurgi cum literis Balneoregiensis Episcopi.*

QUUM propria cuicque Ægrotanti, ac recta tum medicaminum ratio adhibita fuerit in Nosocomio nuper Balneoregii extracto, ex animi sententia res cecidit. Nam brevi in pristinam valetudinem plerique omnes restituti sunt; itaut 8. Kal. Novembris 1707. post longiores pluvias, & septentrionales ventos (quibus diluta, absterfa, ac temperata fuit cum ipsa atmosphæra etiam tellus, & palustris aqua) restincta, ac penitus profligata fuerit epidemica lues. Eo igitur tempore clausum est Valetudinarium superflite duntaxat, ut par erat, Epigraphe. **HIC FUIT CLEMENTIÆ DOMUS.** Unde Pontificiæ humanitatis, beneficentiæ, & Charitatis perenne posteris extabit monumentum. Hunc igitur finem habuit Balneoregiensis epidemia opinione quidem celeriore, quòd in Roma consilia ab Illustrissimo illius Civitatis Antistite, atque à Medico Physico accuratè, ac strenuè fuerint expleta.

II. Quoniam verò ea esse solet vis pestilentis morbi, ut vel occidat, vel Ægros languidos, atque ad longas Ægrotationes paratissimos faciat: hac quidem ratione multi ex iis, qui ab acutis convalescerunt, ut fieri assolet (quod & Juvenalis innuit Sat. 4. *jam lethifero cedente pruina Autumno, jam quartanam sperantibus ægru*) in quartanas febres, in malum corporis habitum, in scabiem, similesque diuturnas affectiones inciderunt; à quibus facilius levati sunt, qui coelum, ut fit, mutaverunt: eos autem, quos res angusta domi retinuit, emeticis præsertim, atque usu Rhab. cum China china adjuti sunt.

III. Postea quàm hæc omnia apud Balneoregienses feliciter gesta sunt, Illustrissimus Antistes facultatem benignè à Summo Pontifice obtinuit, Fulgineum Patriam suam animi, & valetudinis causa per mensem repetendi. Interim verò cùm idem Episcopus pro sua humanitate animadvertisset D. Flaschum, sodalesque Chirurcos magnis exantlatis laboribus jam fessos, maleque contrahendæ valetudini proximos, è re putavit, eos omnes sacro inslituto ad Lauretanam Domum itinere sublevare. Itaque illuc gratias Deiparæ Virgini acturi pergunt. Mox verò per aliquot dies idem Episcopus in amoenissima sua Villa prope Fulgineum rusticationis gratiâ retinuit, videlicet ut resecti viribus tum corporis tum animi, hilarius Romam possent repatere.

IV. Subjicimus autem Epistolam Illustrissimi Antistitis ad Auctorem, in qua hujus itineris, & secessus ratio describitur.

ILLUSTRIS:

ILLUSTRISSIMO, AC SAPIENTISSIMO
VIRO

DOM. JOANNI MARIE
LANCISIO,

A Secretiori Cubiculo, & Archiatro Pontificio

ONUPHRIUS ELISEUS EPISCOPUS
BALNEOREGIENSIS.

S. D.

EX longo tandem intervallo istuc remigrant qui à Sanctissimo CLEMENTE XI. tuo rogatu, Vir Illustrissime, ad Balneoregensem epidemiam depellendam missi fuerant: Itaque post multos labores exantlato Sacram Lauretanam Domum, aliisque religiosa loca mecum inviserunt, in quibus pro Sanctissimi Pontificis salute fudimus preces; eundem dierum aliquot spatio in meæ Villæ Fulginatis amoenitate aliquantulum animos refocillarunt. Ad horum igitur reditum silentio involvere nequeo, quos ipsi sudores, curas, molestiasque pertulerint; quam Artis peritiam ostenderit; quantaque morum integritate se gesserint. Hisce autem de rebus ceram Tibi, Vir Illustrissime, testimonium reddere volui, ut de fructu, te opitulante, percepto nobiscum gaudeas, & manifestam habeas meam in Te propensissimam voluntatem nullo loco defuturam. Vale.

Fulginei 13. Kal. Decembris 1707.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO

PRÆSULI

ONUPHRIO ELISEO

Balneoregii Episcopo Metitissimo,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Multa, & quidem gravissima pietatis, ac benevolentiae tuæ argumenta, Illustrissime Præsul, retulerunt Doctor Physicus Flascus, & tres Chirurgiæ Professores, qui post absolutam feliciter Balneoregii Medicam operam, amoenitate Villæ tuæ corporis viribus recreati, animique etiam virtutibus propter iter ad Lauretanam Domum, aliisque pietatis officia in Sacris istuc finitimis locis præstita, non exhilarati duntaxat, sed fortè meliores facti Romam sospites pervenerunt. Referre ipsi se posse negant quot, quantaque beneficia abs te acceperint, cum sint innumera; dicunt tantummodò quam prolixo ac libenti animo eadem exhibueris. Idcirco, Illustrissime Vir, nunquam eorum excides memoriã, cum ex voluntate potius, quam ex rerum magnitudine hominum munera sint aestimanda. Quamobrem ego ipse, qui summi Pontificis jussu eisdem humanitati tuæ commendavi, Tibi plurimas ago gratias, vicissimque, si quid erit, in

quo meã tibi operã utendum sit; non roges, sed ut præcipias velim. Vale.

Romæ 7. Kal. Decembris 1707.

C A P. VIII. *Proponuntur animadversiones Eminentissimis Patribus Sacra Consultæ ab Auctore exhibitæ, ad lacunas, quæ in Balneoregensi agro extiterunt, tuto exsiccandas.*

ET si multa, eaque grandia, atque opportuna Beneficentiæ argumenta Balneoregensi populo dedisset Sanctissimus Pater, ea tamen nisi novis ad lacunarum exhaustum decursu illius hyemis benignè perfecisset, certè subsequenter annis, recurrente ejusdem cœli pernicie, inutilia, atque irrita profus fuissent: Enimverò ita cum humanis rebus comparatum est, ut priora beneficia interitura penè sint, nisi illa posterioribus cumules. Et quidem hoc præcipuum habent ipsæ paludes, ut quò diutius perseverant, & auferunt, eò deteriores evadant. Quare Clementissimus Pontifex animum simul, & Aurarium suum ad absolvendum opus convertit. Nam Kal. Januarii 1708, jussu Sacra Consultæ in mandatis accepi ab Illustrissimo Præsule Origo, tunc temporis supremi illius Tribunalis à secretis, nunc autem S. R. Ecclesiæ meritis Cardinalis, ut scripto nonnullis quaesitis, quæ Balneoregensi lacunarum exiccationem spectabant, statim responderem. Fuerunt autem

II. Primum, non remittentibus hybernis pluviis, quæ nunc impedimento profus sunt, quo minus in Balneoregensi agro argillosa humus moveri, vertique possit, quo usque differendum sit incilium, & emissariorum opus, in quæ palustres aquæ deris vari debent.

III. Alterum verò, qua ratione fossæ ducendæ sint, utrum scilicet reclinatis tantum earum labris, quæ satis per se firma aliquibus eã ratione futura videntur; an ea ipsa, adactis utrinque per ordinem palis, vel confitis arboribus sint munienda.

IV. Tertio, An ratio habenda sit rimarum quarundam, quæ hic illic in aperta humo, & propè stagnum adhuc supersunt; nimirum an terrã implenda sint, an potius relinquenda, ut tempore, ac proprii ponderis vi subsideant, & coalescant.

V. Denique, Utrum in aperiendis canalibus quos declivi ac rectissimã, quam fieri potest, viã deducere oportet, parcendum sit privatorum aliquot, ac præsertim immunitum Ecclesiasticorum, agris, & prædiis, si qua in itinere obvia sint.

VI. Hujusmodi autem quaesiones adornaverat in suis ad Sacram Consultam literis Illustrissimus Prætor Viterbiensis, cui exhauriendarum paludum cura concedita fuerat.

VII. Itaque quod ad primam dubitationem attinget, respondimus, non ultra Martium mensem prolatandum esse opus; cui si pluviosa tempestas pertinaciter obstaret, quò minus integrè ad exitum perduceretur, in Aprilem quoque mensem, idque sine ullo incolarum detrimento, continuato labore extrahi, atque perfici posse credideram, tum ratione edoctus, tum experientiã. Comperit enimvero exploratumque est, lacunis illis paucas minerales, majorem verò partem fontanas, atque pluviales aquas contineri, nec magnã cæteroquin subsidentium sordium, ac cœni copiã (nondum expleto anno) inquinari. Nam superiori duntaxat mense Maio latices illi stagnare cœperunt; Quamobrem quum veris initio, solis radii hebetes,

atque

atque imbecilles sint, nunquam è defidibus aquis eam putidorum vaporum vim excitare, aëri- que permiscere poterunt, quæ illius regionis cœ- lum per se inficiat atque contaminet. Quod quidem Romæ quotannis experimento potest comprobari, quum pratorum atque Hadrianæ Mollis fossæ denuò cavantur: is enim labor ob recurrentes fluminis alluviones ad Martii mensis initium suscipitur; neque ante medium Aprilem perfici solet. Quin imò impunè aliquando pro- rogatus est; modò nè in Majum aut Junium mensem extractus fuerit; quod cum duode- cim ante annos accidisset, Leoninæ Urbis Cives exitialibus statim morbis conflictati fuere.

VIII. Ad secundum autem diximus multò tutius incilium labra, fossarumque margines con- sitis arboribus, vel saltèm infixis palis ac su- dibus muniri; non solùm propterea quòd eo pacto longè firmiora futura sint; verùm etiam quòd non mediocris illi cœlo salubritas, ac- cederet, si Cives illi tilia, populo, acere, orno, aut similibus ripas illas arbuftarent: so- lent enim corrupti putidique humores, quibus humus imbuta est, ab arboribus penitus exhau- riri: & quodammodo ad vitam revocari; quippè quæ fixos sales per radicem oscula vo- latiles factos in fibras, ac tubulos commeari compellunt. Id igitur Sacræ Consultationi stu- diosius est considerandum, ut quid factò opus sit, flatuat, atque decernat.

IX. Ad tertium verò, quod rimas scilicet, atque hiatus pertinet, omnino aggeran- dos esse arbitramur. Licet enim plerumque suâ sponte coalescant; fieri tamen potest, ut id non antè proximam æstatem eveniat. Inte- rea humor ibidem delitescens, atque in vapores abiens, non exiguam morbidæ contagionis causam aleret, ac foveret, quæ mediâ demum æstate iterùm miserandos incolas aggrederetur. In ea igitur dubitatione præstat tutiora sequi con- silia, quàm dubia.

X. Postremum autem caput silentio præterire constitui: non enim ad Medicinam attinet, neque proindè mei muneris esse videtur ex- pendere, num ab Ecclesiasticorum agris inci- dendis abstinentum sit. Illud tamen in con- fesso est, cum populorum agitur sales, ple- no, atque æquo jure Principem uti debere: ac proindè si ipsi Ecclesiastici sensuri sunt commo- dum exhaustarum paludum, justum quoque est, ut aliquod incommodum patiantur.

XI. Sed cum homines ab eventu de nostris consiliis ut plurimum existimare soleant; idcir- cò placet his Lectores meos commonefacere eti- am de modo, quo lacunarum exsiccatio peracta fuit. Nam quanquam ipse in meis animadver- sionibus S. Consultæ exhibitis, putaverim margi- nes Rivi ad paludes exhauriendas arboribus, aut saltèm palis esse firmandas; (qui modus omnium tutissimus est) nihilominus, quoniam de publico id fieri debuerat, minori sumptu peractum est, ripis nempe ex sola, eâque contusa terra agge- ratas. Opus verò integrum adhuc VIII. post an- nos perseverare novimus. Cæterùm Illustrissimus Episcopus pro sua humanitate ad me postea per- scripsit in conficiendis silicibus, & canalibus Ec- clesiasticos ab omni vectigali, ac tributo, ut aiunt, fuisse servatos.

EPISTOLA Balneoregionensis Episcopi, qua & acceptorum beneficiorum gratum rursus animum attestatur, & nova ad exhauriendas paludes à Sanctissimo Patre depre- catur.

BEATISSIME AC SANCTISSIME PATER,

POSTquam lethiferi morbi tempestas exsævit, fluctibus in tranquillum redactis illius virtute, qui solo nutu procellosum mare sedavit; redeunt ad Te, *Beatissime Pater*, Joseph Maria Flaschi Medicus Phycus, ac tres Chirurghi, qui à Sanctitate Tua ad curam Populi Balneoregionensis mis- si suum munus absolverunt: atque eorum studio frustrati non sumus expectatione nostra. Qua- propter consentaneum mihi visum est, nè virtu- tibus, & laboribus ipsorum desideretur testimo- nia, *Sanctitatem Tuam* omnium *Patrem*, & *Do- minum* certiore facere non de illorum modò vi- gili cura, & charitate erga pauperes infirmos; verùm etiam de religiosa pariter, & spectata in aliorum exemplum pietate.

II. Venimus igitur, *Beatissime Pater*, in altitu- dinem maris, & tempestas non demersit nos, non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed Divinæ Misericordiæ magnitudine. Inter hæc, nè iterùm pereamus, *Sanctitatem Tuam* monitis, & præ- ceptis humillimè pro viribus obtemperavi: nè as- siduitas calamitatum, augmentum criminum fiat; neque uti mereamur prosperis, quia non corri- gimur adversis. Sed quia vetustam Navem, ut loquar verbis D. Gregorii, indignus ego, infir- musque suscepi: per Omnipotentem Deum fle- xis genibus rogo *Sanctitatem Tuam*, ut in hoc mihi periculo Benedictionis Apostolicæ manum porrigas; ut imbecillum divinâ gratiâ munias, & fluctuantem cœlestibus auxiliis confirmes. Ut autem in posterum quibuscunque morbis via præ- cidatur, necessarium est, ut contradicentium post- habitâ quacunque Inhibitione, & Appellatione, *Sanctitas Tua* aquarum stagnantium præcipiat flu- xum ad bonum publicum, nè iterum computres- centes aërem labefaciant; & quæ jam cesserunt, pristinis renascentibus causis, mala cum omnium pernicie pullulascant. Ignoscat autem mihi *Sancti- tatis Tua*, quòd tantæ Celsitudini scribere ausus sim, ac Deum Opt. Max. precor, ut ad *Sancti- tatem Tuam* perenne gaudium ubique terrarum re- sonet vox unitatis, & pacis.

Balneoregii decimo tertio Kal. Decembris an- no supra millesimum septingentesimo septimo.

SANCTITATIS TUÆ

Humillim. addiciss. & devotiss. Servus

Onuphrius Episcopus Balneoregii.

RESPON.

ILLUSTRISSIMO DOCTISSIMOQUE
VIRO

RESPONSIO Eminentissimi Cardinalis
Paulatii à Secretis Status Ecclesiastici ad
eundem Balneoregiensem Episcopum.

DOM. JOANNI MARIÆ
LANCISIO,

ILLUSTRISSE AC REVERENDISSE
DOMINE,

ONUPHRIUS ELISEUS EPISCOPUS
BALNEOREGIENSIS

S. P. D.

E Adem paterna benignitas, quæ Sanctissimum
D. N. dudum impulit ad opportuna illi Ci-
vitati tribuenda subsidia, ut ex morbo, quo
tantopere affligebatur, emergeret, Sanctitati
Suae incitamento fuit ad ea nunc maximè decer-
nenda, quibus ipsa deinceps ab omni periculo
facta tecta servari possit. Mandavit idcirco pau-
cos ante dies, ut necessariis adhibitis remediis
morbi causa omnino tollatur quàm primùm, Ci-
viumque incolumitati quàm diligentissimè cavea-
tur. Pastoralis officii tui erit flagrantem zelum,
quo Sua Sanctitas istius populi salutem corpora-
lem tueri satagit, æmulari in ejus spirituali salu-
te summo, ut facis studio, procuranda, dum
ego læta Tibi faustaque cuncta ex animo à Deo
precor.

Datum Romæ die 3, Decembris 1707.

Ad officia paratissimum

F. CARD. PAULATIUS.

CAP. IX. Exhausta per hyemem lacunis
cautum fuit, nè unquam posthac Balneore-
gii rediret Epidemia.

Q Uum autem hæc, quæ de exhauriendis pa-
lustribus aquis pro mei ingenii tenuitate Emi-
nentissimis Sacræ Consultationis Patribus propo-
sueram, ad amissum, ac veluti ex præscripto Il-
lustrissimus Præsul Foscari Viterbiensis Provin-
ciæ Prætor fieri curasset, abunde in posterum con-
sultum fuit Balneoregiensis cæli salubritati; Non
enim amplius exiccatis lacunis in eam regionem
pedem intulit epidemia; sed prosperâ exinde vae-
ludine, quantum unius cujusque vivendi ratio per-
mittit, huc usque usi sunt incolæ, quod nobis fre-
quentibus literis à Balneoregiansi Episcopo signifi-
catum est.

II. Cùm verò nihil detrahendum sit veritati,
huc afferendam, & pro hujusce epidemice tracta-
tionis coronide transcribendam esse putamus epis-
colam Illustrissimi Episcopi Balneoregiensis, qui
ex maligna febris, qua ejus Vicarius Generalis
ipso vere sequentis anni graviter laboravit, vere-
batur, nè lues rursus caput extulisset. Sed mor-
bus ille, ex quo cæteroquin Aeger brevi con-
valuit, sporadicus fuit, non recrudescens epi-
demie indicium, quæ penitus exiccatis paludibus
oppressa fuit, atque sublata.

Q Uum R. R. P. P. Conventualium S. Francisci
collectus ex tota Romana Provincia cœtus
superioribus diebus in hujus Urbis Cœnobio habe-
retur, oblata est mihi opportunitas observantiae
meæ erga admodum R. P. Magistrum Lancisium
tuum Germanum Fratrem pro viribus significandæ.
Vehementer itaque gaudeo, id mihi contingere po-
tuisse; etsi ista amoris, ac benevolentiae demonstra-
tio acceptis abs te beneficiis nulla ratione respon-
deat. Cæterum in publicis supplicationibus, quæ à
me cum iisdem Patribus, & universa Civitate in
Cathedrali Templo habitæ fuerunt, haud quaquam
prætermisimus pro tua valetudine, ac dignitate,
Vir Illustrissime, cui plurimum debet hic populus,
preces ad Deum fundere. At quia superioris anni
morborum semina videntur revirescere; quando-
quidem meus Vicarius Generalis consimili morbo
implicatus est; opportuna necessitatibus nostris sub-
sidia à D. O. M. proxima die Dominicæ in publica
omnium synaxi implorabimus. Harum rerum Te,
Vir Illustrissime, certiore facere volui, ut & pro
tua humanitate consilia nobis in tempore suppedites,
& meum erga Te amorem, ac studium, gratique
animi memoriam habeas exploratam. Vale. Balneor.
7. Id. Maii 1708.

ILLUSTRISSIMO AC REVERENDISSEMO

PRÆSULI

ONUPHRIO ELISEO

Dignissimo Balneoregii Episcopo,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Q Uod Germanum Fratrem meum humaniter ex-
ceperis, splendideque tractaveris; tum etiam
quod tua erga me benevolentia effecerit ut pietas
Balneoregiansis Populi, publicis à Te in dictis sup-
plicationibus, mihi quoque servandam valetudinem
à Deo Opt. Max. fuerit deprecata: Equidem non
sine pudore ingentes nunc Tibi gratias ago: cupe-
rem enim factis potius, quàm verbis acceptorum be-
neficiorum memorem me Tibi probare. Dolerem
interim, si semina morborum post annum pullula-
cerent: sed magnum habeo solatium, quod, eges-
tis lacunis, quidquid erat noxium, majorem partem
jam exaruerit; adeo accedente curâ, diligentia-
que, præsertim verò tuarum efficacitate precum,
aut nihil, aut saltè minus in posterum, sit certè
vobis extimescendum. Vale, ac persuasum ha-
beas, me tuis semper commodis inserviturum.
Vale.

Romæ 14. Kal. Junii anni 1708.

Totum

Totius Negotii Exitus.

UT præsensimus, ac prædiximus ita accidit, scilicet febrem, quæ Vicarius Generalis Illusterrimi Episcopi, exiccatis antea opportunè paludibus, correptus est, non quidem epidemici prodromum, sed morbifici illius duntaxat apparatus effectum fuisse. Nam postea neque per insequentem æstatem, neque alias usque ad annum 1716, in quo hæc scribimus, ulla æris labe, allusque epidemicus morbus eâ in Civitate vagatus est. Quod semper futurum, & auguror, & spero, si Cives diligenter curaverint, nè usquam prope Urbem aquæ potissimum subsideant, & corruptantur.

QUARTA EPIDEMIA

Castrensiū febrium Pisauri ob stagnantes aquas tum ex fluvii alluvionibus, tum ex lento, ac sæpe interrupto cursu per Urbem illam fluvioli, necnon ex viarum immunditiis per æstates annorum præsertim 1708. & subsequētib; delavientium.

CAPUT I. Pisauri Etymon, situs, ejusque temperamentum ex ventorum, & aquarum qualitatibus.

PISAURUM, Romanorum Colonia, ab Amne Pisauo, vel Isauo, vulgò Foglia, quo alluitur (flumina enim mundo plerunque æqualia sæpe sæpius nomenclaturas, quas ante Urbes conditas habuerunt, ipsis Urbibus impertiantur) appellatum potius censemus, quam vel ab Isis Templo, quod in citeriori ejusdem fluvii ripa nonnulli divites Cives condere potuerunt; vel ab Auro, quod pensatum à Romanis obsessis in Capitolio, & per Dictatorem Camillum de Gallorum manibus ibidem ablatum fuerit; ut Servius aniliter arbitratur. Hoc enim factum, præterquam quod accidit multò antequàm Pisaurum excitaretur: in *semitata solo Urbis*, non extra contigisse narrat Livius. Colonia primùm deducta fuit Coss. P. Claud. & L. Porcio à Triumviris Q. Fab. Labeone, & M. & Q. Ful. Flacco, ac Nobiliore; & quidem, ut idem tradit Historicus, in Gallicum Agrum. Nam tunc temporis Regio illa, quæ ab Ancona Ariminum usque intercluditur, Gallia Togata dicebatur; quemadmodum de ipsomet Pisauo Plinius etiam literis mandavit. Posterioribus verò temporibus, aliter divisis Italiae provinciis, Pisaurum in Piceno sub ditione Pontificia ad oram Adriatici Maris humiliter in situ spectatur, inter Fanum, & Ariminum. Mutatur Subolanum ab Illyrico, Boream à Veneto litore, Austrum à Senogallia, Zephyrum à montibus, qui ab eadem Urbe duo circiter miliaria distant. Planiciem ejus, quæ per x. circiter passuum millia ad mare proteaditur, lento cursu perlunt non solùm Isaurus, cujus ostium in concinnum portum ad excipiendas tantùm vectorias piscatoriasque naves aperitur; verùm multi etiam rivuli, quos inter duo insignes sunt,

alter quidem derivatus sub montibus à superiori ipsius Isuri sectione, vulgari nomine *Vallato* seu *Foglietta*, qui quasi parvus Isaurus per inferiorem illius Urbis partem deducitur, duplicemque præstat utilitatem, cujus prior est, ut eluat, abstergat, atque ad mare abripiat fordes omnes, quæ nisi in ejus fluentem evomerentur, certè in viis, ac plateis (quippè quam-minimum declivo solo donatis) per æstatem potissimum non sine maximo illius æris detrimento subsisterent: posterior verò commoditas est, cum aliquot frumentarias molas ad promptum, expeditumque Civium usum identidem verset. Alter autem rivulus appellatur *Genica*, fluitque per agri illius planiciem prope Urbis mœnia, qua parte spectat Fanum, & Senogalliam. His porrò aquis remissè fluentibus ut fertilitas finitimis agris, ita adventitia circumfuso æri per æstatem, atque autumnum insalubritas facillimè accedit; nisi per summam diligentiam prohibeatur, quo minus eademalicubi restagnent. Inducit autem Pisaurensi Agro adventitiam sæpius inclementiam, quod duo etiam aquarum stagna (vulgo *Guazzi*) alterum minoris prope novum portum, alterum majoris latitudinis in arenoso litore, ubi olim portus erat, inveniuntur, quæ quidem æstivo fermentata calore male olentes, noxios halitus erant. Varias passum est vices Pisaurum. Nam olim à Tosila, ut refert Procopius, eversum, subinde à Belisario celeriter instauratum fuit. Paruit deinde Malateffis, mox Sforziis, diuque etiam Urbini Ducibus, donec ad Apostolicam Sedem rediit, cujus summa semper beneficia, sed postremis potissimum annis regnante CLEMENTE XI, maxima, eaque longum, ut speramus, duratura expertum est.

CAP. II. Pisaurum adventitia olim insalubritati præcipuè autem propter aquas stagnantes obnoxium fuisse, gravissimorum etiam Auctorum testimoniis confirmatur.

AD probandam antiquissimam Pisaurensis cœli inclementiam, eamque sub illius etiam Urbis initium satis esset naturam loci, in quo excitata fuit, quod superiori cap. fecimus, expendere; est enim situs humilis, atque multis lentisque aquis irriguus, ventis etiam euronoto, austroque objectus: quæ quidem sunt veræ causæ, propter quas Pisaurum æstate usque ad æquinoctium autumnale, quum præsertim ab Ædilibus tum cloacarum, fossarumque purgatio, tum aquarum excursus negligitur, per omnem ætatem cœnoso fuerit aere atque insalubri.

II. Sed quoniam lux veritatis uberior ad nonnullos ac vividior ab exemplis, quam à ratione solet pervenire; idcirco juvat huc testimonium afferre Catulli prisici inter Latinos Poëtæ, qui de Pisauo ad Juventium sic loquitur:

*Præterquam iste tuus moribunda à Sede Pisauri
Hospes, inauratâ pallidior statua.*

III. At enim verò suspicantibus, nè à Poëta conficta potius, quam depicta Pisauri insalubritas fuerit, statim succurrunt Auctores inter historicos gravissimi, qui id clarè testati sunt. Etenim Leander Alberti (ut jam obiter Part. Prior. lib. 1. cap. 3. tetigimus) scribit suo ævo paucissimos

producendæ vitæ parum conducens, tunc etiam temporis existimabatur. Sed majoris longè apud nos auctoritatis reputamus sententiam Jo. Colle, quippè qui, cum fuerit Archiater Ducis Urbini, ac propterea identidem Pisauri incola, potuit sedulo inquirere in causas endemicorum malorum, quæ per illius etiam ætatem quot annis Pisauenses affligebant; quas inter stagnantem potissimum aquam, enumerat. Et quoniam maximi ducio, ut uniuersa posteritas, ipsique in primis Pisauri habitatores id à gravissimo scriptore illorum quondam cive, liquidò doceantur; exscriptam, atque huc tradentiam volui partem consilii, in qua idem Auctor tum causas insalubritatis, tum rationes præservandi Pisauensis cœli diligentissimè tradidit.

ARGUMENTUM.

NOBILIBUS ET CIVIBUS
PISAURENSIBUS.

Quomodo Urbs Pisauri sit præservanda ab imminenti malis, & quibus præsidiiis.

JO. COLLE S. P.

Vehementer doleo, antiquissimam, & opulentissimam Urbem, qua æmanica Picem jure, & hortu Italia potest appellari, in qua copia cornu uberrimè floret, aded vinu generosis neccareisque, lacte, oleo, melle, & omni fructuum genere abundat, & quod plus interest, nobilibus, & incolu efficio, munificencia, & doctrina præclaru, hu malu, ac febribus vexari: ipsam enim singulariter post patriam amo, ipsique plurimum me debere profiteor.

II. Cum igitur mala nobilissima Civitatu Pisauri, ut plurimum sint febres tertiana, & duplices, vel tertiana intermittentes, vel continua, qua tribus ab hinc annu mense Julii, & Augusti, & Septembris maximam partem virorum, mulierum, puerorum ætate consentium, divitum, pauperumque, nobilium, atque ignobilium molestant; procul dubio vocabuntur morbi vulgares, & epidemici regionis, & Urbis Pisauri, qui dicentur jure regionales Pisauri, & Endemii, ut ab Hippocrate, & Gal. in lib. 1. epid. in 3. de morbis acutis, & demum in lib. de cibis boni, & pravi succi, scriptum est. Quoniam verò Endemius est ille morbu, qui quotannis statuto tempore, vel singulo biennio, triennove vagatur sine discrimine, eodem modo populum eundem affligit, & ha febres tertiana Pisauri vel duplices tertiana tribus solimmodo ab hinc annis redeant; ideo morbu Endemius recens appellandus est, non huic Civitati propriu, & antiquu, neque talis absolute dicendus est, sed secundum quandam analogiam; quia non procedit statuto, ordinato, & antiquo tempore accessus, ut pestis contigit Cayro, neque arbitrandum est, has vagantes febres esse morbos dictos sparsos, vel sporades ab Hippocrate, & Galeno, quoniam hi specie inter se differunt, oriunturque à diversis causis; sed harum maxima pars refert naturam tertiana simplicis, vel duplicis, oriunturque ab una causa communi: attamen si viger diversitas ulla, potius accidit ob varietatem naturarum, & vicium Agrotantium; uti nos doctè docet Gal. in lib. de cibis boni, & pravi succi, ostenduntque constitutiones epidemica ab Hippocrate recensita: retiu igitur sic stantibus.

III. Hi morbi communes, & endemii ex necessi-

Tom. II.

tate habebunt causas communes, qua numero ternario complectuntur, vel aer, vel vitu, vel contagium disseminatum. At, Deo favente, contagium non extat, nec malignitas, neque ullu superest dubitationi locus, neque etiam cibum è piscibus, è fructibus, & ex aqua hoc præstat, vel ex alio simili, ut exercitibus solet contingere, qui nutriuntur eodem cibo, & eadem aqua sitim extinguunt: nam cibaria non sunt communia, sed varia & optima; quoniam hac in Civitate plures sine fructibus vitam traduxere, & sine piscibus, optima vitu ratione usi fuerunt, & probis carnibus, attamen agrotarunt: amplius quot pravi cibi hac in Urbe, & copiosiores semper extiterunt, neque damnum attulerunt, quod hodie? Idem de vinis, & carnibus sentire oportet. Non negare ausim exuberantiam piscium, fructuum, pravatum carnum, crapulam, & otium non augere vim causa communis; quinimo assero, maxime indulgentes hisce cibis evadere magis aptos, ut agrotent, & magis dispositos, ut morie corripiantur, quod maxime potest testificari, & ratio, & experimentum; imò fieri potest, ut inter hac mala sint duo, tresve agroti febre maligna correpti. Quapropter ex sufficienti partium enumeratione Aer horum morborum erit causa communis extrinseca, qui quidem non est secundum substantiam corruptus, sed alteratus, & permixtus à duabus causis: altera est communis, & cœlestis, nempe venti australes, qui annis elapsis dominati sunt præter ordinem magnopere incrassantes substantiam aeris Pisauri, qui ex se est crassities, & humiditatis particeps, & calefaciens, humectansque illius qualitates: altera causa est particularis, majus asserens damnum, magisque essentialis, nempe vapores crassi, & pravi, qui assidue elevantur à locis aquaticis totius floris ob Genicam agere erumpentem in mare ab Hauri fluvio, paludibus, ab aquis molendinariis, caterisque deservientibus, à stercore, ab aquis miristoris, quarum halitus dum se attollunt, jam reperiunt aerem crassum, & humidum ex sui natura, cum sita collum, & menticolorum circa unde magis, & diutius impressi remanent: expertus possem asserere, & probare, multas civitates evasisse insalubres propter lacus, fluvios, fontes, piscariaque; at exemplum Mondulphi satis superque sit. Propter duas jam recensitas causas aer Pisauri ab his redditus vitiosus, evadit causa communis morbosa regionalis, magis ab una parte Civitatis quam ab alia, prout venti expirant, quia modo vapores paludum, & fluminis vincunt, ideo nocent habitatoribus juxta portum, ut anno contigit elapso; modo vapores Genica Arcis obsunt habitatoribus juxta plateam, ades Episcopatus, & ulmi, ut accidit hoc anno; quamobrem cum aer prædictus communis evitari ab habitatoribus non possit, sensim, & sensim ingrediens per os, & per nates ad cor, & caput, & per poros ad totum corpus inscit spiritus, generat illos crassos, turbulentos, & ita humores debilitat etiam; permutatque naturas, repletque corpus, & partes extimas, quibus superveniens calor assiduus, neque liber patet aditus pororum, & totius corporis; hinc incrassatis, & deturbatis spiritibus, & humoribus, hi ebullire incipiunt, & putrescere, producuntque tertianas, & duplices tertianas exortas ab humoribus pituitosis prædominantibus cum modica portione bilis, hac putrescant, & quando magu corpora sunt obfessa à pravi-cibus, & humoribus, tanto facilius aer vim suam imprimit.

Pro præservatione igitur, primò diligenter inspicienda erunt cause particulares, asserendo, & exiccando loca paludosa, & aquosa; expurgare ductus aquarum Molendinariis deservientium; tollere rē mare prohibeat Genica, & Hauri fluxum palorum structura,

Hhh

una

una sub monte *Arditio*; altera è diametro *Arcu*; emundare aqueductus, viasque accendere, vesperi æli-vo tempore in platea, & locis proximis.

Sere-iffimus *Franciscus Maria Primus* anno 1515. 17. & 18. ut redderet dictam Civitatem salubrem, jussit exicari foveas aquæ plenas, & quosdam locos aquaticos, inservientes olim ad venandas *Anates*; vias prosterni; adificari domos, palatia; & tandem ipsam reddidit optimè munitam propugnaculis, & mœniis, remediisque jam enarratis, ipsam salubrem, fortem, & deliciis ornata fecit.

VI. Caterum si mense *Mai* corpora expurgata erunt ab humoribus crassis, & pituitosis, æstate non agrotabunt; sic si bonos comedent cibos, exercitationibus indulserint, evitantes aërem matutinum diluculo, & vespertinum sero, crapulas, & pisces: frictionibus utentur mane, & exercitio; vesperi verò paucis cibis, & probatis vinis, maneque & vesperi aliquantulum igni habebunt parato è lignis juniperi, rosmarini.

Proximo ante *Collensem* seculo idipsum memoriae prodiderat *Amat. Lusitanus*, qui *Pisaurum* accitus à *Duce Urbinatè* (cujus in salubritate illius cœli tuenda studium, diligentiamque meritis laudibus exornat) *Pisaurum*, inquit, *venimus Urbem antiquam, de qua Catullus dixerat:*

Sedes moribunda *Pisauri*.

Nunc verò *Civitas nobilis est, & magnifica; in qua ita salubri aëre, & clementi, amanaque aura fruatur: ut nusquam (quod sciam) salubrius, aut vegetius vivatur: sed in causa esse, à senioribus Civibus accepimus, in totum exiccatas lacunas, à quibus olim insiciens, & pestilens aër expirabat: item quia silicibus munita via, nunc lateribus sunt ornata. Nam lateritii lapides, cum ex argilla conficiantur, alchalicam naturam servant, aptam scilicet ad noxiam aëris humiditatem imbibendam, acidosque sales dulcificandos, silices verò, quoniam compactam, spissamque partium texturam sortiuntur, cum subacidas aëris humiditates imbibere, ac dulcificare nequeant, illas radiorum solis ictibus percussas in aërem rursus propellunt. Utinam *Romanæ Urbis* semitæ, ut paucis ab hinc seculis, etiam lateritiis lapidibus sternerentur, atque illud, quod *Pop. Rom.* . . . decrevit, curruum, ac plaustrorum frequentiam per defuetudinem abolere non coëgisset.*

V. Ex iis autem gravissimorum scriptorum testimonio, ab experientia deductis, facile constare arbitror *Pisaurense* cœlum suapte natura humidum, & noxiis ventis objectum, si quando stagnantibus aquis laboraverit, insalubre penitus evadere: & quidem, cum laticum mora, & putredo contingere possit modò propter *Genicam* obstructam, lentiusque ad mare fluentem; & tunc sanè superior *Civitatis* pars endemicis morbis affligitur: modò verò propter *Vallati* fluviolum ægrè nimis decurrentem, vel etiam propter *Isauri* alluvionem stagnaque malè olentia; & tunc inferior *Civitatis* pars vulgaribus morbis evadit obnoxia.

CAP. III. *Castrenses* febres ex canosis potissimum aquis *Pisaurum* sub annis 1708. & subsequentibus devexarunt.

T Amet si decursu æstatis 1708. non levis tertianarum, & malignarum febrium soboles *Pisauri* propagaretur; nihilo tamen minùs genui-

na, & quæ maxima dicenda erat, illarum causa, quanquam omnium oculis objecta, ab initio dissimulata est. Nam alii fructuum copiam, multi ventos australes, nonnulli fracescentium bombycum vim, atque, ut fieri solet, alii alia in crimen vocabant. Adeò varia sunt de una eademque re hominum judicia. Item igitur per incerta toto illo anno, donec subsequente æstate, majori cum pernicie, idem mali genus vagari cœpit. Ego verò, cum aliquot ante annos nimirum 1703. & 1705. benignè annuente Sanctissimo Patre, *Pisaurum* adiissem, ejusque situm, ac lentissimum aquarum fluxum attentè considerassem; statim atque audivi *Pisaurenses* endemicis febribus affligi, priùs quàm vera causa *Romæ* innotesceret, asserere non dubitavi lacustres in genere aquas culpandas esse; quæ sanè res divinationi proxima visa fuit Eminentissimo Origo per id temporis *Sacræ*, ut aiunt, *Consultæ à Secretis*, atque aliis in *Pontificia Aula* illustribus *Viris*.

II. Itaque quod seculo priùs ex ipsis stagnantibus aquis *Pisauri* metuendum admonuit *Jo: Colle*, deterius forsitan nostro ævo contigit, cum scilicet *Rivus*, quem *Vallatum* appellant, laucibus suis depauperatus malè olentes lacunas non solum extra, sed etiam intrà *Urbem* in locis inæqualibus, atque depressis reliquit; variis quoque domorum, viarum, stabulorumque foridibus, ac bombycibus præcipuè computrescentibus; Originem deinde ac principium, cur aquæ per *Vallati* canalem parçè decurrerent, primùm ad nos prudenter, scitèque perscripsit *Nobilis*, atque *Egregia Matrona Julia Albani de Oliveriis*, Sanctissimi Pontificis *Amitæ*, quæ cum *Octavo Kal. Augusti 1709. de Præclaro Viro D. Vincentio uno ex filiis suis*, secum ea in *Urbe* degente, malignaque febre correpto apud Eminentissimum *Cardinalem* alterum filium suum tunc temporis *Præsulem*, & *Pontificiorum Brevium* apud Sanctissimum Patrem à *Secretis* conquesta esset, significavit aggeres illos (vocant à claudendo *le chiuse*) quibus recto præpedito *Isauri* cursu pars ad dexteram flectere in *Vallati* rivum cogitur, vetustate, atque undarum vi dejectos penè fuisse. *Fama* mox publica, *Castrenses* febres passim per inferiorem potissimum *Urbis* regionem, non plebeios solum, verùm *Patritii* quoque ordinis viros divexare confirmavit. Quare *Pontifex*, non tam *Sobrini* sui casu, quàm totius *Pisaurensis Populi* calamitate commotus, è vestigio mihi in mandatis dedit, ut literas, quibus tum febris natura, & symptomata *Nobilis Viri de Oliveriis*, tum publicum *Pisauri* periculum describeretur, expenderem, & quo modo iisdem occurrì posset, maturè statuerem. Igitur.

CAPUT IV. *Consilium* extemplo ab Auctore exaratum, in quo tam qualitas febris Illustrissimi *Viri de Oliveriis*, quàm remedia in commune *Pisaurensis Populi* commo-dum exponuntur.

Quamvis integrà tum destitueret *Pisaurensium* malorum historià, jussus tamen à Principe, sententiam qualemcumque meam celeriter scripsi.

II. *Vetus proverbium, Gladiatorum in arena capere consilium; unde ait Seneca: Medicum venatanda est.* Itaque ipse ego absens, (ut *Galenus*

lenus pro Cæcilliani filio scripturus) cum Nobilem Ægrum non videam, sed febre dumtaxat correptum esse, pariterque Pisauri nunc sordes in viis, & aquas in Vallati Rivo putrescere, per literas dumtaxat cognoscam, facile decipi possum: sed quia arbitrio caret suo qui Principi pareat; ideo in tanta rerum obscuritate studiis meis utcumque obsequar.

H. Quoniam verò ex familiari epistola Egregiæ Matronæ Julæ Albani colligitur, febrem, qua sub noctem 21. Kal. Augusti Illustrissimus filius ejus sexagenario minor primùm correptus fuit, esse de illarum continuarum genere, quæ tertio quoque die ingravescent; (tertiam enim nocte vehementior reversa est;) iustus me angat metus, ne aliquid dolosi in ejusdem Ægri visceribus, & sanguine latet; præsertim cum erumpens magna vi sub finem quarti diei sudor nihil profecerit. Auget etiam formidinem sublatentis mali moris in febrili fermento, quod endemica lues, quæ nunc Pisauenses à cænosâ aquis divexit, in corpora pleniori cibo, otioque utentia (cujusmodi est nostri Equitis) certè non mitius, sed multo ferociùs, quam in gracilia, victuque parca grassari solet. Et quanquam non dubitem, quin à doctis Viris ea in Civitate Medicinam facientibus præsidia omnia maturè fuerint adhibita; est nihilominus, ut animadvertam locum forsitan factum esse admotioni phœnigmatum, quotiescunque post sudorem cerebrum lædi, pulsusque deprimi incœperint. Sed quis potest per epistolas acutarum ægrotationum (quæ incerti semper sunt iudicii) curationes in magna locorum distantia, novis tum morbis, tum symptomatibus succrescentibus, enixè suscipere, vel opportunè instituire? Illud tantummodo abiens monere possum, scilicet accelerandum Chinæ chinæ usum, ubi febris, servatis cum extremorum frigore accessionibus, malignam, & corruptivam indolem prodat. Hoc enim præsidii genus Romæ in Castrensi febrium epidemia ex palustribus aquis orta multam utilitatem attulit. At enim verò, nè, ut est in Platónico adagio *Post bellum adsimus*, quamplurima silentio prætermittimus. Nam rarè accidit (licet apud Romanos plerumque contingere Scriptores asseveraverint) ut quæ procul aspiciens sit *Promethæus*.

IV. Ad ea utique diligentius expendenda venio, quæ è longinquo tum faciliùs intelligi, tum meliùs, imò tutissimò distingui, ac provideri possunt. Videlicet ad tollendam originem, & occasionem morborum endemicè istic grassantium. Et quidem putidarum aquarum argumentum non levem semper mihi addidit scribendi alacritatem; cum per multos hujus Pontificatus annos usu sæpe venerit, ut Princeps consilia mea in ejusmodi casibus non inutiliter adhibuerit. Testes sunt Roma, Urbs Vetus, Balneoregium, aliæque Civitates, quæ propter cænosos, putridosque latraces castrensis febribus afflictæ, instaurato postmodum iisdem fluidis cursu, absterisive viarum fordibus, ad pristinam salubritatem sunt restitutæ. Itaque si, quemadmodum narratur, vera, atque maxima causa inclementiæ Pisauensis cœli ipse est præpeditus fluxus aquarum ab Ifauro in Vallati canalem, certo certius in id potissimè incumbere oportet, ut rursus quam citissimè reducat. Neque verò ejusmodi auxilium novum est, ut clara ejusdem testimonia in præcis scriptoribus non inveniantur: Etenim legimus apud Frontinum pub. Edicta, *Nè quis aquam olearet, aut salientem duceret in propria, vel cloacas non purgaret. Nam & cœlum pestilentis, ut Ulpianus explicat, & ruinas minantur im-*

Tom. II.

mundicia cloacarum. Itaque Imperatorum mandatum sequens erat:

CADUCAM NEMINEM VOLO DUCERE, NISI QUI MEO BENEFICIO, AUT PRIORUM PRINCIPUM HABENT. NAM NECESSE EST EX CASTELLIS ALIQUAM PARTEM AQUÆ AFFLUERE, CUM HOC PERTINEAT NON SOLUM AD URBIS NOSTRÆ SALUBRITATEM, SED ETIAM AD UTILITATEM CLOACARUM ABLUENDARUM.

V. His igitur animadversis necessariò reducendas Pisaurum aquas illas colligo, quæ illuc antea confluentes, per Vallatum sordes omnes eluebant. Imò verò apertè denunciatio, nisi id primo quoque tempore efficiatur, eò acerbius eadem mala sævitura, quò propius ad æquinoctium accedemus. Id tamen haud satis fore arbitror, quanquam fluxus Vallati aquis restitatur, ut inde Pisauensi cœlo salubritas redeat. Curandum etenim præterea censeo, ut viæ omnes, stabula, cloacæ, & si quæ sunt alia sæcibus, & cæno inquinata loca, mundeantur penitus, atque abstergantur; noctu tamen, clausisque domorum fenestris, atque ut, ubi in comptis, visque immunditiæ diu immotæ jacuerunt, ignis ex fruticibus, lignisque resinosis, saltem per triduum ardeat; sic enim, quicquid impuri, ac cænosi reliquum fuerit, combustum extinguetur: dubitandi siquidem præbet ansam, impuram nunc ubique esse Pisauri Urbem, quippe in qua Germani milites cum pedites, tum equites superiori hyeme stativa habuerint.

VI. Procurandum interea temporis, ut Populus optimo pane, tenui vino, bonis aquis, paucis ac maturis fructibus, salubribusque carnibus utatur: quamobrem Civium corpora, pravis succis minus obnoxia, aëris inclementiæ magis obniti possint. Nam passim videmus, continentes, abstinentesque, etiam in vera peste, à communi labe immunes plerumque servari.

VII. Cæterum, si quid certius, ac singulare rescivero, nova consilia novis rerum eventibus accommodabo.

Romæ 4. Kal. Julii 1709.

CAPUT V. *Historia Pisauensis Epidemici ex literis Medici illius Civitatis ad Auctorem datis clariùs explicatur.*

Interea temporis Doctissimus D. Bartholomæus Traverarius, qui in factanda Pisauri Medicina constanti fama celebrabatur, cum accepisset, Romæ vehementer desiderari historiam indolis, causarum, necnon methodi curativæ febrium, quæ ea in Civitate grassabantur, dedit ad me epistolam, quam hic exscribere operæ pretium duxi; ille enim solus poterat de vero totius epidemici statu nos certiores facere, atque admonere.

ILLUSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO
DOMINO

JOANNI MARIE LANGISIO
SANCTISSIMI PATRIS
CLEMENTIS XI.
PONT. OPT. MAX.

Intimo Cubiculario, & Archiatro Me-
ritissimo,

HORATIUS BARTHOLOMÆUS TRAVERSARIUS
Medicus Pisaurensis Obsequentissimus,

S. P. D.

Damnanda planè nunc videretur, Vir Præclarissime, nimia animi mei confidentia, cum nobiliora tuæ Mentis otia rumpens, epidemicam hujus Urbis constitutionem Tibi exponere aggredior: nisi illam alliceret humanior, sanctiorque tua indoles, quâ nihil avidius, nihil lubentius præstare soles, quàm aliorum morbos propulsare, valetudinem tuam, vitamque mortalibus prorogare; ut idcirco non inconsultò me facturum putem, si, quæ utiliora Pisaurensi Populo esse possunt, à Te, tanquam ab oraculo præcepta retulero, eaque in commune beneficium fideliter traducam.

II. Priusquam verò hujus epidemice historiam exponam, præscias, oportet, Vir Illustrissime, Pisaurum Urbem ad Adriatici Maris oram, non tam arte, quàm natura spectabilem, habere liberum solis ortum, partemque meridiei, arctè tamen quâ spectat Occidentem, & Septentrionem, collium serie cingi, atque protegi. Unde ejusdem atmosphæra tam marinis, quàm iis, quæ ab Austro veniunt, effluviis abunde saturatur, atque hinc hujus Urbis, ejusque agri olera, & fructus mirum in modum sapiunt, ac iis domorum parietes insciantur; imò aquæ etiam tartareis, falsisque corpusculis, quemadmodum in aquæductibus quotannis observatur, redundant.

III. Accedit ad hæc sabrefactus canalis, mediam Urbem perlans, qui tribus ab hinc annis solito aquæ penu destitutus, ineptus quoque evasit commisso muneri detergendi vicos, domosque à cunivis generis sordibus, & præcipuè iis, quæ in latrinis, & in coriariorum officinis abundè collectæ, in eundem sequestrantur, ut & ipsæ tetrum expirantes odorem, Incolas non minùs fastidio, quàm labe afficiant. Nec verò solus aquæ defectus, sed illius pariter excessus in Civium molestiam recidit; non rarò enim contingit, ut Isauri, Amnis aliàs amœnissimi, undas Mare turbatum respuat, atque repellat, quæ supra fluvii alveum excrescentes, humiliorem Urbis partem, & subterraneas cryptas inundant, multoque cœno complent: Canalis quoque pluvialibus aquis exundans extra mœnia in stagna quædam ab alluvionibus olim facta, dilutum cœnum immittit, quod ibidem diu stagnans, gravem expirat odorem. Ad hæc foedum viarum lutum à pluvia-

rum lapsu, & domorum cloacis coacervatum. Tandem sericorum plusquam trecenti furni per Urbem dispersi, in quibus bombycum vellera nentur, ac eorundem Aureliæ in lebetibus putrefactæ per calles, vicosque incautè nimis projiciuntur, inquinando etiam aëri causam præbuerunt.

IV. Culpanda insuper videtur ipsa soli ubertas, præcipuè in fructibus, qui præmaturè, & acervatim huc deferuntur, & ad eminentium placitum venduntur. De pane venali quoque notandum remanet, eum scilicet aquâ præparatæ conditionis, & aëre inquinato, tanquam instrumentis minùs aptis, confici, adeoque malam conditionem, & ipsum præ se ferre: quibus prælibatis, quæ tragicè facta sunt, clariùs nunc referre licebit.

V. Jucundissimæ igitur hujus Civitatis tranquillitatem ab Augusto superioris anni quædam Castrensis febris interturbavit, quæ exinde vario symptomatum apparatu, varioque recursum pro ætatum, & anni temporum discrimine hucusque Pisaurenses acriter divexavit. Et quantum ab æstivo ejusdem anni solstitio ad Caniculares usque dies modò synocha, modò tertiana vel simplex, vel duplex benignioris moris, & felicioris exitus passim afflixisset; tamen ante æquinoctium autumnale sub eadem larva perverfam, malamque ostentavit naturam, ac latius est debacchata.

VI. Hæc itaque febris, vel intermittens, vel continua per subingressum erat, ut modò synocham, modò simplicem extensam, vel duplicem tertianam initio repræsentaret; Primò autem invasionis paroxysmo, cui secundus, & quandoque etiam tertius respondebat, leves rigores, & extremorum refrigerationes præludebant; hosque calor non admodum acris cum frequenti, validoque pulsu, necnon urinarum parvo quidem, sed crudiusculo mistu excipiebat; donec quartus gravioribus stipatus symptomatis, puta prolixiori frigore, summâ patientis anxietate, & anhelitu, sinceris vomitibus succorum felleorum, croceo, vel viridi, & quandoque deteriore colore tinctorum, & similibus per alvum dejectionibus, ad choleram humidam propè accedentibus, latentem anguem detegeret; quibus superatis incommodis, & membrum leni calore excalescentis pulsus humiles fiebant cum siti clamosa, linguaque arida, & aspera, puniceo-nigricantem colorem æmulante, ac lipothymicæ, & cardialgiæ, non minoris momenti mala ita urgere solebant, ut stertentes, ac penè aphonos redderent miseros, mortique vix non committerent.

VII. In progressu verò febris spasmodici manuum, pedumque motus, imò in aliquibus non modò clonicæ artuum, sed & curis universæ vibrationes succrescebant; exanthemata livida, & parva collum, pectus, & dorsum obsidebant; & in vigere proportionalium insultum deliria, & comatosi affectus affligebant. Quidam urinas sanis haud absimiles, alii turbidas, & rubicundas cum nulla, vel admodum crassa in fundo matulæ decumbente hypostasi, excernebant; Nec signa vermium primis in viis latentium deerant, qui modò per superiora, modò per inferiora dejecti, persæpe latentis mali moris conjecturam firmabant: Parotidum quoque intumescentiæ in nonâ, undecimâ, vel decima-quartâ morbi

morbi die apparentes; quoties emplasticis, & maturantibus, vel crudo, ignitoque ferro tractantur, agrorum vitam in angustia redgebant. In portu verò res erat, si post saphenæ, vel salivatellæ incisionem, ac quotidianas frictiones manibus aliquo ad id comparato liquore illitis, affectæ parti resolventia, eaque spiritiosa admoveverentur. Hæc verò symptomata non omnia in omnibus, nec omnia simul invalescebant; sed pro temperamentorum, habituum, & ætatum diversitate plura, vel pauciora hunc, vel illum plus minus angebant.

VIII. Ast Divina Providentia factum videtur, ut hæc centum satellitibus stipata furia, etsi manifestam contagionem redoleret, integras invadendo familias; attamen minis potius, quam claudibus perterret Pisauenses; cum ex ter milibus sævâ hac lue pollutis vix centum è via decellerint. Verùm, ni tantus deserbuisset æstus, tantæque residissent calamitates, recidivi, & valetudinarii Patientes parùm refecti, cerò certius perissent sub prægressæ hyemis rigoribus, ac insolitis algoribus, quorum vi æternæ quoque olivæ emortuæ sunt, & robustiora corpora fibribus lymphaticis, rheumatismis, coryzis, & tussibus contumacioribus facta sunt obnoxia.

IX. Hac rerum varietate jactati Cives nostri in horis conditionis dies sub plus jussu, & in tempestivè calidifculo Aprilis numerabant, licet nimis dispari sorte per finitima oppida Pleuropneumonia constitutio longè, latèque divagaretur, & ocysimè plurimorum vitas demeteret, quæ, nè ulterius in perniciem mortalium progrediretur, interemptorum cadaverum viscera cultello Anatomico scrutantur, morbi que radice perspectâ de tutiori opportuniorique methodo consulitur. Ast Junio appellente subitaneum frigus, ac pluvia, nublaque tempestas exoritur, ex qua variolæ terrellulam ætatem divexare coeperunt, & hucusque mitius quidem, sed latè nimis grassantur.

X. Ita sanè cum puerili ætate agebatur, cum de cætero satis prosperè eâ tempestate majores natu respirassent; nisi interrupta epidemica febris cum solstitio æstivo nuper hoc anno recruduisset, ac in dies increbuisse, ut usque modo plusquam duo millia percussit, licet ex his (absit dicto invidia) vix septuaginta ultimum subierint diem; & quamvis hæc febris nullo modo à superius descripta differre videatur, tum quia eadem servat invasionis tempora, & ordinem, tum etiã quia iisdem fermè stipatur cardiælgæis anxietatibus, vomitibus, alvi fluxibus; vermium exitu, dysenteris, & quandoque tenfimis; nec desint pulsus exiles, & frequentissimi, sitis inexplebilis, urinae crudiusculæ, vel finis similes. Rursus adiunt peticula, parotides, aliaque superiorem comitari solita; tamen aliquid notatu dignum, & singularius exhibet, scilicet quod quamvis sub simplicis tertianæ larvâ, & ipsa ludat, tamen paroxysmum quemque ad triginta horas, & ultra extendit, & sua peculiaris incrementi, & declinationis tempora nimùm protrahit.

XI. Aliud insuper, quod rem animadversione dignam continet, atque propterea minimè reticendum est, quod inferior Civitatis pars, ea nimirum, quæ Carmelitarum Cœnobio, Foro pomario, & Flaminâ viâ circumscribitur, maximè ab hac epidemiâ tentata fuerit, & tentetur, cum cæteroqui superior, & eminentior

Tom. II.

Urbis pars, transacto anno penitus ab epidemiâ immunis fuerit, & hoc anno parum infestetur.

XII. Hæc sunt quæ ad historiam spectant; superest tandem, ut pauca de methodo, & rursus pauca de remediis adhibitis disseram. Porro, quoniam putabamus peregrina in aère corpuscula sanguinis moleculis respirationis, salivæque beneficio commixta, earundem organicum, atque inorganicum motum perturbare, ac in glandulas mesenterii fermentationis ope majorem partem relegari, indeque cum præterlabentibus succis novas turbas inire, rursusque affixa miasmata in liquida majoris usus, quasi circulo vitioso affundi, sicque semel inceptam turbationem continuare, omnem proinde paginam nos impleturos existimabamus, si absorbentia, & antifebrilia alexipharmacis admixta propinaremus; ideoque non sine fructu in usu erant præsidia ex cortice Peruviano elicta, & in mixturas alexipharmacas redacta, quibus Sylviano more sæpius in die exhibitis, etiam sales antifebriles crustaceis commixtos, & aquas omnes diaphoreticas, & alexipharmacas propinabamus.

XIII. Ad advertendas verò Convalescentium recidivas, amaras, & antifebriles decoctiones suadebimus, atque Khababari fustulum cum China contritum præscribimus; ut pro urgentibus symptomatis pægorica, anodysentrica, & vermes necantia exhiberentur, & adhuc iterantur; venæque etiam, si opus fuisset, sectione deplebantur. Vesicantia pariter admota sunt, aliaque multa celebrantur, quæ tibi fusius referre supervacaneum cenfeo.

XIV. Hæc valetudinarius scribebam, quæ tamen actori ingeni tui eximii libenter subijcio. Tu interim ea castiga, oraculisque tuis lucem meæ afferre menti, & patientibus salutem, ut affoles, nè dedigneris, dum ego Nestoreos tibi annos deprecari. Vale.

Datum Pisauri hæc die 28. Augusti 1709.

CAP. VI.

ALTERUM AUCTORIS CONSILIUM,

In quo diligentius expenduntur causa, & proponitur curatio Pisauensis Epidemice.

Sæpe ac magnopere dubitarum est à sapientibus Viris, contemlandonè, scribendoque; an verò agendo, ac multa diligenter navando major Republicæ utilitas afferatur. Scio, paucissimos inveniri, quos maxime Deus amat, qui simul utroque modo, otio nimirum, & negotio hominibus prodesse aut valeant, aut velint; atque ideo cæteris longè præstare, & apud genus humanum magis promereri, qui post diuturnum rerum usum Commentaria perferunt, & posterorum memorie consignant. Nam si illi animadversionibus non tantùm amicis, & qui secum vivunt mortalibus, sed absentibus quoque, & futuris opitulantur. Hoc sanè præstasse mihi visus est Doctissimus Bartholomæus Trevesanus, qui vel inter ipsa experimenta, & assiduas Agrorum curas, namque propriam valetudinem

dinem stylo non pepercit; mihi que argumenta praebebat sequentis consilii, quo sicuti tunc temporis ejus curandi methodum meis rationibus, atque exemplis plurimum confirmavi; ita minimè dubito, quin Cives Pisauenses, & illius, & mei memoriam in posterum sint retenturi, quippe qui tum veras redeuntium per ea tempora quotannis (quid? quod Aedilum indiligentia fortè recursuras) apud eosdem epidemiarum causas deteximus, tum medendi modum pro viribus indicavimus.

H. Quod autem subijcio consilium, ipse ego ad D. Traversarium confestim perscripsi.

VIRO CLARISSIMO STUDIO-
SISSIMOQUE

D. HORATIO BARTHOLOMÆO
TRAVERSARIO,

Poliatro Pisauensi,

JOANNES MARIA LANCISIUS.

S. P. D.

Vehementer laudo, proboque curam, ac sollicitudinem tuam; cum enim videris, castrenses febres epidemicè rursus hoc anno istuc grassari, quanquam consiliis meis minimè egeas, ad me tamen scribis, tanquam ad Archiatrum Sanctissimi illius Principis, qui, pluribus quidem de causis, sed eo potissimum nomine, Pisauensibus beneficentissimus est habendus, quòd à praesentibus morborum casibus majorem noxae partem providentissimè averterit. Etenim Sapientissimus Pontifex, cum duos circiter ante menses resciverit malignas istuc febres communiter vagari, confestim jussit, praecipuas causas, curandique methodum à me quam diligentissimè vestigari. Ego verò multarum jam Urbium periculo doctus, admonitusque etiam prudentibus observationibus excellentè illius, ac Nobilissimae Matronae D. Juliae Albanæ de Oliveriis dignissimae nostri Pontificis Amicæ, statim suspicatus fui, stagnantes, corruptasque aquas una cum viarum, cloacarumque immunditiis in Urbe ista, alioquin plano in litore excitata, & vorticibus meridionalium ventorum objecta, labem aëris attulisse. Idcirco Principis mandato non solum ipse ego medicam consultationem vernaculo idiomate tunc temporis scripsi, in qua summam quidquid remedium vestris popularibus tum causis, tum aegritudinibus adhiberi posset indicabam, verum etiam curavi, ut Aegidius M. Bordonus insignis aquarum librator Pontificio aere istuc è vestigio contenderet, ac reducendae per suos canales aquae diligenter studeret. Nunc verò nihil mihi gratius tuis literis venit; declarant enim maximum tuum in Pisauenses studium conjunctum cum pari in me benevolentia, atque humanitate.

H. Quanquam verò ingeniosa, pariterque vera sint, doctissime Poliater, quae de origine istius epidemiae meditaris; tamen cum videam abs Te judicium quoque meum desiderari, mihi quidem ita laborandum, nè quâ parte videat

hanc de me fiduciam studiosissimi Viri fecisse. Veniam igitur dabis, si paulò aliàs principia debacchantis istuc febris repetamus, atque experientia simul, ac ratione utentes, tutam viam sternamus iis, qui non ab effectis solum, eventibusque; sed à causis, ac principii naturas morborum rimari consueverunt.

III. Constat in primis historica fide, Pisaurum inter Urbes infamis aëris olim connumeratum fuisse, quod non tantum Catulli, qui eam *moribundam hominum sedem* appellat; sed etiam Leandri Alberti testimonio probatur: qui totius Italiae Urbes enumerans, cum ad Pisaurum pervenit, candidè fatetur non multos ibidem ad aetatem quinquaginta annorum pertinere. Hanc verò coeli inclementiam quibusdam circa Urbem istam collectis paludibus inductam fuisse, non solum legimus apud Jo. Colle, sed accepimus quoque à Viro gravissimo Michaeli Angelo de Paulis, Patritio, & Medico olim Pisauensi, nunc verò Pontificiae Aulae in Urbe Physico, & Protomedico Generali; quam postea Civitatem beneficio Serenissimorum Urbini Ducum exiccatis lacunis, perductaque per canalem ad abluendam Urbem perenni aqua, ab omni ferè damnati aëris censura vindicatam fuisse, firma traditio est.

IV. Deinde narras, Vir ornatissime, tribus potissimum ab hinc annis, aëtivo praesertim tempore, istuc defecisse fluxum ejusdem aquae, quae ab Isauo deducta per descriptum canalem humiliores Pisauri regiones excurrit, omnesque sordes, eò per multas cloacas confluentes, abstergere, atque abripere solet. Unde fruentibus aestibus fundum ejusdem rivi, quo coria etiam abasque cadaverosa corpora dejecta cernuntur, coenosum planè, ac graveolens redditum est. Huic rursus infortunio duo alia accessisse perscribis, orta nimirum ex infama civitatis parte, subterraneas multarum Aedium cellas implevit, sed paludes quasdam propè moenia, ac versus mare, nonèum exiccatas, reliquit. Cognoscimus insuper tuis ex literis, vias ferè omnes non coeno solum turpes, & immundissimas adspèctu, sed quasi pestilentes evasisse teterrimo corruptarum aquarum odore, illarum praesertim, quae ab extracto, netoque serico cum bombycibus computrescunt.

V. An non deducendum modò videtur, Pisaurum, florentissimam alioqui nostro aëvo Italiae Urbem, paulatim ad antiquam, vitiatique aëris luem istud stagnantium aquarum de causis tacitè recasuram; nisi Divino propemodum consilio Sanctissimus CLEMENS XI. inter tot tantisque Sacri Regiminis labores, ac sollicitudines, vestrae curam civitatis amanissimè suscepisset.

VI. Sed quid haec confector, & colligo, quasi verò brevi, ac jejuna oratione complecti possim quae Pisauensis Magistratus, nè qua intercipiat oblivio, tum in publica Acta mittenda, tum incidenda in aere cogitabit? Ad ea nunc venio, quae ad sapientem Medicum pertinent; scilicet ad rimandam naturam, causamque febrium communiter istuc saevientium.

VII. Ad ideam porrò istarum febrium quod spectat, non admodum laboramus, castrenses nè, perniciosae, an pestilentes vocari debeant, quippe qui de nominibus minimè solliciti

soliciti in res ipsas inquirimus. Illud utique, quod te non præterit, maximè advertendum arbitramur, nimirum febres istas verminosas, ac sæpe mortiferas esse, contagione in affidentes migrare, atque in omnibus plus minus similes observari.

VIII. Quoniam verò communes, similesque febres communibus, similibusque causis inducuntur; profecto principalis causa in aërem, noxiis imunditiarum, palustrumque aquarum effluviis inquinatum, referenda esse mihi videtur. Non enim ulla res plebeios reges, divites, ac nobiles afficit, præter aërem, quem divinus *Cœlis Spiritum* appellat, atque reum paritate ubivis epidemice per hæc verba convincit: *Communis febris propterea omnibus accidit, quod eandem spiritum omnes attrahunt, fitque, ut simili corpori similes spiritum, similiter permixti, similes gignant febres*; quam sententiam repetit ad exclusionem Diætae lib. de nat. homin.

IX. Neque sanè inficias imus, venalem panem, graveolenti aqua conglutatum, fructusque pravos, qui in foris istis prostant (ut sulphur ignem,) communem febrem apud inopes potissimum protulisse. Solent enim hæc multo um quoque vermium ovula in corpus nostrum ingerere. Sed hæc inter Principes vestrorum malorum causas minimè recensenda putamus. Etenim illhæc epidemia non in omnes æqualiter Pisciari habitatores, sed rariùs in C. v. s. illos, qui superiorem partem, quam qui inferiorem incolunt, vaga est: quanquam pauperes eodem pane, islemque fructibus ubique, & universè vescantur. Accedit, quòd popularis morbus, non solum lævit in eos, qui duriter victitant, sed etiam in Partios, qui in omni rerum ubertate viventes, optimo probabiliter pane uti solent, quos inter duos, alterum ex Oliveria, alterum ex Adizia familia, amicos utpote nostros, è vivis illic ereptos graviter in præsentia dolemus.

X. Similiter Austri, licet noxia interdum morborum semina crebriori flamine aliunde soleant convehere (quod vestra ab epidemia non alienum censeo) plerumque tamen, cum solo impetu flant, visum tantummodo, atque auditum hebetant, cæteraque exigua mala hominibus afferunt, que in Aph. recensuit Hippocrates, non verò hujus generis febres inducunt, nisi cum stagnantes aquas, morticini corpora, aliasque immunditias alicubi invenerint, quibus se immiscant, isque copia, quam comportant salium, ac sulphuris, ad putrorem materiam addunt, motumque impertiantur. Palustres igitur aquæ cum tot, tantisque sordibus, quæ infernam potissimum Pisciari partem (præsentis epidemice hæc) occupant, verè ac principales causæ aëri istius inquinamenti erunt asserendæ.

XI. At enim v. id nec novum, nec rarum est calidis præter in tempestatibus malignos halitus ex palustribus aquis in hominum perniciem jugiter effluere; cum nihil apud præcos Auctores frequentius occurrat, quàm monitum, nè quis juxta paludes vel ferat, vel ad siccet.

XII. Sed hæc vulgiora forè tibi videbuntur, quàm, ut mereri possint longiori disputatione tractari. Sæculò igitur nonnulli tecum agitabo, quæ cæcitiens vulgus non videt. Tria verò hujus generis maximè utilia arbitramur inquirantibus rationes malorum, quæ è noxiis paludum effluviis proficiuntur.

XIII. Primò, cujusnam indolis ac mixtionis sint effluvia, quæ ex aquis stagnantibus, aliisque corporibus simul corruptis ætate potissimum partim assurgunt, partim urgenitur in aërem?

XIV. Secundò, qua via ejusmodi particulae in accolatum corpora insulant, ac peneitent?

XV. Tandem, quomodo castrenses febres unà cum tot tantisque symptomatibus inducant?

XVI. Non est dubium (ut à priori ordiamur quæsito) accedente propius ad nostrum hemisphaerium sole, suisque radus validius nos verberante, cœnosis aquas intestino motu agitatum iri, multaque is permixta corpora ad putrescendum, aut ad vitam proferendam propensa, submoveri, effluviaque de se emittere mixtura, quorum pauci naturam, ac discrimina noverint. Enimverò experimento nobis constat, à palustribus, aliisque ex aquo humido corruptis corporibus, duo præ cæteris exhalationum genera, per vim solaris ignis, ac ventorum in circumfusum aërem efferri. Alterum quidem est congeries inorganicarum, atque inanimatarum particularum impuri sulphuris, salumque lixivio acrum, ac volatilibus, aliarumque exoticarum, quæ aqueis halibus crasse obvoluntæ ingratis etiam naribus empyreuma propinant. Alterum verò effluviarum genus constat multitudine vermiculorum, atque ovularum, quæ animatum quasi agmen instruant in aëre, de quibus fusè egimus lib. I. part. I. cap. 16. & sequen.

XVII. Hujusmodi autem insecta, eorumque semina, tametsi nonnullis ex recentioribus propè lateant, in acutos tamen Præcorum oculos evidenter incurrisse testes sunt M. Varro, & Columella, qui vicinam paludem æstivis caloribus, idcirco noxiam arbitrati fuerunt, quod inde vermium examina, infestu aculeis armata, in proximos habitatores insiliant, cacosque morbos (nempe difficultum cognitionis, tum curationis) producant.

XVIII. De viis equidem, per quas è utroque effluviarum genere inquinatus in humana corpora penetret, pauca nunc apud Te Doctissimum Virum arbitror suscitatura, utpote cui satis innotuerit ex Hippocratis libris, sed magis adhuc ex viventium Anatomie, quatuor præcipue meatus in nos aërem ingerere; primò cuius spiracula; demum quæ ex naribus auribusque intrà cranium desiliunt foramina; tertio naribus, atque os in pulmones usque connatis; postremo ex istis ostiis per pharyngem, sive celo hægum, in ventriculum, & intestina apertum tubum.

XIX. Porò ejusmodi meatus, si nihil obstitit, sordido aëri obstruati esse non possunt, qui salubri semper patefunt. Illud tantummodo, me judice, in dubium venit, an omnes hujusmodi viæ reclusæ sint omnibus aëris inquinamentis. Ego enim in eam sententiam adhaeror, ut credam, inorganica, atque inanimata paludum effluvia per singulos cor oris hiatus, si nullum adsit impedimentum, subreptere posse; secus a que organica per œsophagum duntaxat in ventriculum, atque intestina cum cibis siliis, & potibus descendere, vel saltem non nisi is in locis aptum nidum fovendis nutriendisque lumbricis invenire. Nam hujusmodi vermes, quemadmodum ab Aëgris, qui à castrensis febribus correpti sunt, plerumque per vomitum, ac per secessum deturbantur; ita semper eorum in cadaveribus non magni solum, sed aded parvi, ut vix cerni possint, in ventriculo, etiam, atque intestinis confertissimi deprehenduntur.

XX. Tandem quomodo hujusmodi effluvia

castrenses febres tot tantisque symptomatibus stipatas inducant, facillimum erit summam cognoscere, si spectemus foedam istam sordium, ac vermium in aëre societatem eos graves, & periculosos morbos nostris in corporibus conjungere, quos discretos, ac separatos modò à solis vermibus, modò à nudo, inanisque pravorum humorum apparatu passim produci animadvertimus.

XXI. Sed rogo nunc, Vir optime, animum intendas, ut distinctè ac particulatim cognoscas, palustria inquinamenta advesari partibus penè omnibus humanæ machinæ, non solum fluidis, salivæ primùm, deinde fermentis primæ digestionis, mox chylo, lymphæ, ac sanguini, tandemque succo nerveo: verùm etiam solidis membris, quæ majoris usus dicuntur, ac potissimum ventriculo, & intestinis; cordi, & appensis sanguiferis; necnon cerebro, ac nervis ipsis. Nam in febribus, quas ejusmodi atmospheræ labes gignit, ab ore usque ad peripheriam corporis, tam liquida, quam solida afficiuntur ac labefactantur, ut nulli dubium esse possit, quin æstivo tempore, ubi palus ac cœnosa tellus proxima est, incolarum corporibus paulatim noxa iaducatur, in fluidis quidem per turbationem motus, & mixtionis, cui mox multarum particularum coagulatio, multarum fuso, ac demum utrarumque corruptio, ut vocant, conjungitur; in solidis verò propter fibrarum, villorum, vasorum, oscillorumque irritationes, spasmos, ac erosiones, à quibus, si tandem aut valida obstructio, aut pertinax compressio, aut immedicabilis necrosis inducatur, Egrotantes decedunt. Nos enim, cum singula hæc peculiari libro rimati simus, nostrâ hoc tempore referre maximè putamus, ut, si quid Tu melius fueris philosophatus, nobis, Vir doctissime, commentaria in lucem daturis uberiori fœnore suggeras.

XXII. Verùm de iis hucusque plus fortè, quam simplicis epistolæ, vel consultationis ratio postulat. Nunc quid de harum febrium prognosi, ac medelâ dicendum, paucis accipe. Miramur profectò, castrensem febrem mihi vobiscum egisse, quam apud nos, aliosque consueverit. Nam plerunque, ubi pedem figit, in magnam partem eorum, quos corripit, stragem exercet. Hunc autem felicem præ aliis vestræ epidemice exitum duabus potissimum deberi causis sum arbitratus, quarum altera ab Adriatici litoris ingenio pendere mihi videtur, utpote quod exoticorum salium venis minus fortè, quam Tyrrenum ferax, residet, ac putrescentes aquas non adeò veneficâ mixtione (unde extremam illam lædendi vim utraq; effluviarum genera accipiunt) imbuit, insicitque. Alteram verò petendam censemus à prudenti, tutaque methodo, quâ vos ægris vestris mederi hætenas studuistis; dici enim vix potest, quantum hujusmodi ægrotantes à turbatâ, tumultuosâque magnorum remediõrum administratione vexentur, franganturque eorum vires, sine quibus nulla unquam spes salutis affulget.

XXIII. Nec sanè mirum alicui videri debet, per æstatis initia, erumpente primùm cœnosis palustribusque è locis crudo solùm, ac sine vermibus phlegmate, tertianas vel simplices, vel duplices, utrasque tamen benignas, istic exortas fuisse; mox verò ingravescente æstu, magisque fermentatis sordibus, deterioribusque id-

circo sursum elatis effluviis, ac potissimum insectorum phalangibus, perniciosas omnino, ac pestilentes ortum habuisse, quæ quidem, ut istem assidue valentibus, ascendentibusque exhalationibus ad medium usque ætumnium, nihil elapso apud vos anno remittentibus symptomatibus, protractæ sunt; ita certè ubique locorum, quò celerius post æquinoctium copiosi imbres cadunt, ventique ab australibus in septentrionales commutati brumam inducunt, eò citius mitescere, atque in chronicos idèò facile converti solent; quia aëris labes (elutâ cœni pernicie, occisisque vermibus) simplicem lentorem induit, qui nostris liquidis nudas compedes injicit, quibus pertinaces obstructions chronicorum malorum radices facile cumulantur.

XXIV. At verò quid longius ea tecum commemoro, quæ diuturni doloris causæ fuerunt? Tibi potius atque Universo Pisaurensi populo magnoperè lætor, quippe cui PONTIFEX, verè CLEMENS, ita, dum hæc scribo, opportunè providit, ut primùm jussit vindicari à putore panem; deinde, nullis aut consiliis, aut sumptibus parcens, per Civitatis canalem juges aquas reduci, quæ sordes omnes, atque immunditias viarum, & cloacarum, illuc confluentium, brevi absterferint, & vel ante æquinoctium, quod mirandum erit, communem morbum demerferint ac suffocaverint. Nec dubito, quin, dum ipse Pisauro vehementer gratulor, Pisaurenses etiam in spem certissimam possim adducere, fore, ut per summum CLEMENTIS XI. beneficium, mutato inferiùs extra mœnia alveo torrentis, qui sæpe superbit, atque in Urbem exundat; exiccatis juxta maris litus stagnis, elevatoque Isauri ad portum aggere, per quem facilis in vicinos campos ejusdem fluminis alluvio coningit, posthac perpetuâ cœli salubritate sint gavisuri.

XXV. De curatione verò istarum febrium postremo loco dicturus, sanè duplicem, præservativam nempe, & curativam expendendam susciperem, nisi de prioris methodo, te planè silente, nos aliàs fusè disseruissemus. Posterioris itaque rationes facile assequemur, si trifariam secundum triplicem malorum, quæ hisce in casibus contingunt, indolem diviserimus. Etenim, cum hujusmodi epidemici morbi, ut supra tetigimus, se prodere soleant, primo loco, specie febrium tertianarum, ut aiunt, benignarum, circa æstatis initia (neque enim synocharum meminisse oportet, quippe quas natura tempore, ac diætâ appositè curat) secundo medio æstu, ac principio autumnii, castrensi, ac pestilentium; Tandem sub autumnii finem, ac per totam quandoque hyemem chronicarum, earumque in quartanas, ac dysenterias maximè desinentium; nemo certè eadem methodo universos morbos tractabit, cum non eadem omnium, sed diversa singulorum sit causa.

XXVI. Et quidem benignis tertianis compendio non minus, quam feliciter medebimur, si animo perpendamus, eorundem fermentum communi fluidorum massæ nondum esse permixtum, nec malignis adhuc vermibus sociatum; sed ab hypochondriis in sanguinem, & nervos certis diærum horis traduci. Hoc itaque fermentum partim à primis viis extra corpus suaviter derivandum erit, partim specificis ita corrigendum, nè turbas deinceps in sanguiferis

sanguiferis concitet. Utramque verò paginam, ut puto, implebimus, si, post habitam omnimissionem sanguinis, quæ plerumque istiusmodi febres continuas, ac interdum mali etiam moris reddit, blandum leniens, scilicet Aquam, vulgò Angelicam, aut Electuarium lenitivum cum sale tartari fixo, & oc. canc. præp. ante tertium diem, si fieri potest, Aegrotis nostris propinaverimus. Deinde, nè fermentum febrile multiplicetur, ipsomet purgationis die, ubi adversari incipit, utamur pulveris Chinæ chinæ scrup. 2. cum scrup. 1. conf. de Alchermes, eamque postea chinam ter singulis diebus usque ad duodecimum, vel decimum quartum diem repetamus, eo tamen consilio, ut bis in hebdomade rhabarbari electi drach. 1. vel saltem scrup. 2. semper eidem chinæ admisceantur. Hanc verò mixtionem rhabarbari cum china ipse ego apud Italos xx. circiter ab hinc annis primus fassam, prosperamque hisce in casibus expertus fui, felicemque exitum cum aliis per epistolas communicavi. Cum enim tunc temporis cogitarem, undenam febris, quæ exhibitio ex veteri consuetudine Peruviano cortice extincta quidem visa fuerat, interdum dulci, acido proinato medicamine, tam facile caput effretet, ægrosque, pejus interdum reversa, quam primo incursum tractaret; subit profecto animum, posse usum solius chinæ chinæ, nullo interjecto purgante, vivum ignem doloso cineri supponere; posse itidem acidum, aut dulce pharmacum amaræ vim chinæ admodum infringere, ac labefactare; quare fermentum utroque modo nervos suos rursus intenderet. Itaque per id temporis nos optimè de nostris ægrotis meritos putavimus, si conjungendo chinam cum rhabarbaro à præstantissimo, quale ipsa china est, medicamento, omnem censuram tolleremus; & quidem voti compotes facti fuimus. Rhabarbarum enim quatenus est amarum, amarum hujus febrifugi vim non solum non infringit, sed auget; quatenus verò benignè abstergit, & purgat, opponitur austeræ ejusdem chinæ virtuti, propter quam minimo negotio glandularum oscilla coarctantur, intusque febrile fermentum non raro concludunt, ac retinent. Rhabarbarum contra, ex glandulis, quæ suis excretoriis canalibus in stomachi, intestinorumque cavitates hiant, sepulta, ac denuo pullulatura februm semina facilis eruit, delet, & fugat. Itaque hujusmodi Aegri, nè recidivas incurrant, oportet, ut diligenter caveant à dulcibus, & acidis tam in potu, quam in cibo per quadraginta saltem dies: frustra siquidem amarum adversus acida pugnatum esset, si, novis infusis acidis, eorundem vis, atque potentia denuo excitaretur.

XXVII. Sed, in multo jam difficiliorem Castrensi febrium curandi rationem descendentes, aperte fatemur, nihil Tibi, Vir optime, opus esse, ut consilia à nobis exquiras, utpote qui rem hanc, vertente iterum anno, tam prudenter, ac feliciter istic gesseris. Nos igitur argumentum per summa tantum capita tecum agnabimus, tum nè noctuas (ut in adagio est) Athenas feramus, tum nè crambem, quam semel in libris nostris coximus, modò cum nausea recoquamus.

XXVIII. At enim verò illud nunquam satis admonendum inculcandumque arbitramur, cum ægris ita agendum esse, ut nihil eorum, quæ tuta, ac necessaria sunt, omittamus; ni-

hil secus, quod dubium, periculosumque sit, admittamus, salutaris illius moniti perpetuò memores, quo divinus Senex Medicos non multa, sed opportuna facientes voluit laudandos. Atque hinc sæpe mecum æstimavi, quanto plures ex ea hominum multitudine, quæ cæteroqui gravibus à morbis vindicari potuisset, anceps remedium occiderit, quam ipsa temeritas servaverit; versà verò vice, quam multos à Medicis quasi desperatos sola natura aut lenibus adhibitis pharmacis, aut secretis duntaxat suis conatibus statim, aut sensim juverit; etiam cum agryta per caniculos ad ægroti cubiculum penetraverit. Etenim quilibet circumforaneus, si solers fuerit, nil præter verba, aut non entia chymica (sortes suas ab ipso casu fraudulenter expectans) vendere consuevit. Natura enim, si blandis ac tempestivis medicamentis juvetur, propriis quæ fluidorum, quæ solidorum viribus deleterias particulas validè subigit, easque per cutis spiracula, per cæterarum glandularum filtra, & quod in malignis morbis frequenter accidit, non tantum per obvias, & consuetas, quantum per novas quoque vias, scilicet per abscessus, ac decubitus, cujusmodi sunt parotides, tubercula, vesicantium ulcera, cum levamine pellit, atque extrudit. Idcirco ipse ego, si quando vehementer ægrotarem, præclaram mihi fortunam putarem obigisse, si in Medici manus inciderem, docti quidem, sed cautioris; omnia nimirum, nè graviter erraret, maturè circumspicientis: contra verò magnum arbitrarer, maloque ipso fortè deterius infortunium ab eo Clinico curari, qui (proh dolor!) scientiam, atque industriam Artis credi vellet, nunquam à medicamentis ferari, seu, quod idem est, assiduum, & perenne bellum naturæ non indicere solum sed facere.

XXIX. At curationem igitur castrensi febrium, quod attinet; quanquam fateor, illam, quam Tu, Vir Clarissime, apud Pisfaureses instituisti, hoc maxime probandam esse, quod pauci ex tuis ægrotantibus è vivis sublaci fuerint, nihilominus tamen neque molestum, neque inutile Tibi futurum censemus, si, dum tuam laudibus prosequimur, nostram non absimilem methodum flagitanti tibi libenter deprompserimus. Licet verò probè sciam, medendi rationem non eandem ubique locorum, eodem quantumvis in morbo, esse debere: differre namque pro natura regionum genera Medicinæ, scripsit Celsus, ut aliud opus sit Romæ, aliud in Ægypto, aliud in Gallia: me tamen non latet, eum optimum esse Medicum, qui à certis, atque exploratis signis sua cuique præsidia petit, eaque ad singulos ægros sapienter accommodat. Multum enim interest, ut Hippocrates primus factus est, inter corpus & corpus; inter naturam & naturam.

XXX. In primis autem Naucerus Medicus, ut Hippocratica phrasi utamur, hujus tam procellosæ vim febris deflexurus ad Aegroti lectum, tanquam ad clavum sine pyxis de certè federet, nisi animo præciperet quid sibi secundum veras indicationes agendum esset. Indicationes verò generatim sumptæ non sunt eadem, neque in omni ægrotante, neque in omni ægrotationis tempore: etenim principio hujusce febris id propositum esse videtur, quam citissimè, primo scilicet die, si fieri potest, vel saltè secundo, suaviter abstergendi ab hypochondriis partem aërii inquinamenti, quod tam

in vasa traduci, quàm morâ ipsâ (urget enim vermium seminarium) multiplicari, ac deterius fieri solet; cavendo semper ab acribus. Mox verò quidquid reliquum est morbidi fermenti, quod tum à chylo, & lympha in sanguinem, tum per recensitas cranii vias in cerebrum, ac per pulmonum, & galaxiæ semitas exceptum fuit, partim corrigendi, solvendi, ac volatilizandi, partim etiam aliò derivandi, ad loca tamen minoris usus, nè in membra majoris lethaliter decumbat.

XXXI. Quòd si autem accidat, ut Medicus non nisi in statu morbi ægrum suum possit invifere; tunc certè prudenter se geret, si, curatis, quantum in se fuerit, symptomatibus, ac revulsis à partibus majoris usus pravis humoribus, ipsi naturæ cardiacis, & specificis subveniat.

XXXII. Celebre est monitum Hippocratis, quod in utrumque, opportunum scilicet, vel ferum visitationis tempus ad amissim quadrare videtur. *Ægros, inquit, considerare oportet statim in constitutionis morborum principio, qua re opus habeant, & quales sint, ut pharmaco purgentur, aut ut aliud quid, quodcumque tandem volueris, exhibeas. Si verò omisso principio, ad finem jam vergente morbo exhibueris, in desperato jam corpore forte quiddam præbere veritus, periculum est, nè magis delinquas, quàm successum consequaris.*

XXXIII. Itaque si primo, vel secundo die ad ægros accersamur, tunc quidem, quum turgens pravorum humorum colluvies occurrat in primis viis (rarò autem non occurrit,) nec dum latè fermentata sint ipsius aëris purgamenta, vermiumque semina subsideant, profectò juvabit blandum emeticum, aut laxativum; emeticum certè, si ægrotus à cœna gravis, & facilis ad vomitum surrexerit. Hoc in robustioribus ex Tartaro etiam, vel vino emetico parari poterit: securius tamen in debilioribus concinnabitur ex olei amygdal, dulcium recenter tracti unc. 4. & aquæ theriacalis unc. 2. cum jure pingui tepido. Quòd si Ægrotus minùs ad vomendum sit proclivis, tunc simplex laxativum ex drach. 4. elect. lenit. (quod non video, cur blandum alioqui medicamentum, insignis quidam Author criminetur) cum drach. 3. pulv. tamarind. nec non pulv. corallinæ, semin. santon. & oculorum cancrorum ana scrup. 1. ad omnem denique cautionem malaxatâ mixturâ cum ol. amygd. rec. Tempestiva enim alvinarum fordium subductio hisce in casibus saluberrima est, non solùm quia partem detrahit maligni fermenti cum aëre, cibo, ac potu nuper ingelli; quòd si statim, non removeatur, evadit deterius, atque in vasa transductum, longè magis est nociturum; verùm etiam quia præcavere potest lethalem diarrhœam ex commixtione earundem fordium cum vermibus, ac multiplicibus massæ sanguineæ particulis oriri consuetam; quæ sanguinis partes circa febris augmentum symptomaticè solvi, fundique solent. Unde providentiissimè Pet. à Castro suos per hæc verba discipulos admonerat: *Obstate principiis secundum exigentiam, ante quartam evacuate: sic quanquam in progressu morbi eveniant symptomata, mitiora erunt, ac superata facilliora.*

XXXIV. Secus autem si post quartam diem ad ægrotum accesseris, solis clysteribus utendum tibi esse suadebit adaucta jam in humoribus fermentatio, per quam liquida secundaria copiosius compinguntur, & abscedunt à sanguine, ac plerunque per intestina symptomatico mo-

tu funduntur; quem sanè motum tantùm abest, ut promovere oporteat, ut potiùs impetu reflexo per diaphoretica, paregorica, ac subadstringentia à centro ad circumferentiam plerunque temperare conducatur, atque compescere.

XXXV. Dubitatio est, ac non levis inter Medicos controversia, utrum vena sub initium hujus morbi sciendenda sit. Equidem cum hîc agamus de pestilentibus febribus ab extrinseco aëreo principio conceptis, rarò sanguinem, ac non sine magna cum præmeditatione phlebotomia movendum esse arbitror; quia scilicet causa introrsum magis, atque ad præcordia ducitur: propterea experimentis edoctus scripsit Fracastorius, plerosque, quibus sua ætate in ejusmodi febribus detractus fuit sanguis, paulò post aut obiisse, aut in deterius lapsos. Quid verò progressu morbi, aut de cucurbitulis scarificatis, aut de jugularium venarum sedione statuendum sit, proximè dicemus.

XXXVI. Utique solers Clinicus, tam scilicet initio morbi, quàm in augmento advocatus, ad febrifuga diaphoretica, & vermicidia (novo sit verbo venia) animum statim convertere debet. Hæc autem aptè conflantur ex drach. 2. chin. ch. gut. 6. ol. Matth. & gr. 1. camphoræ, bis etiam in die repetendis: illud siquidem Medici perpetuò spectare debent, cuique morbo, præsertim populariter vaganti, applicare specifica; quæ, cum simplicia non temper naturâ, vel usu occurrant, suo Marte diuternâ, sedulaque praxi subactis compinget, & conglutinabit. In febribus verò à malignis paludum effluviis, ac potissimum in iis, quæ tertianæ perniciosæ typum, modumque servant (servant verò plerunque) nihil certius, aptiusque alexipharmacum, post blandam primarum viarum lenitionem, à nobis Romæ inventum, deprehensumque est, præfatâ missione corticis chinæ, atque olei Matthioli, quæ, dum cætera medicamenta pravorum humorum copiam diminunt, aut quaquaversum expellunt, ipsa deletariam, ac veneficam vim corrigunt, vermefque potissimum enecat.

XXXVII. Et quoniam aëris inquinamenta præcipiti motu etiam propter copiam sæpe sæpius feruntur in partes majoris usus, ibique irritatione, & concretionem firmiter hærent, idcirco quàm ocysimè adhibenda sunt vesicantia tum cruribus, & brachiis, tum etiam cervici, præsertim si ægri sopore graventur. Dicit enim vix potest, quanta sit hisce in casibus utilitas, quæ fluit ab hujus fonte remedii, quod agit tum quia nervorum, ac membranarum retia stimulat, unde pressiones liquidorum augentur, indeque eorundem contactus non rarò mutantur in melius; tum vel maximè quòd cantharidum fermentum, quo tempore intrâ vasa coherentes lymphæ particulas solvit, ac per urinæ vias deturbat; simul etiam per loca emissariorum, quæ in cute aperuit, extra corpus derivat.

XXXVIII. Enim verò dum hæc aguntur, providendum maximè erit, nè sales exotici, deficiente potissimum aëreo fluido, propter exiccantem febris vim, æstate præsertim, cum nativo sanguinis sulphure concreverint; ideo frequenter in die propinari debent largæ portiones nunc ex aquis stillatitiis fonchi, card. sancti, rutæ caprar. scorzonæræ, ac similibus

cum pulver. cardiacis; nunc ex jure pullæ galinacæ junioris incoctis rad. contrayervæ, scorzonæræ, sem. card. sanct. & fol. sonch. contusis, nunc etiam, si urgeant vigiliæ, & summa linguæ asperitas, ex multis sem. mel. amygd. dulc. & card. sanct. cum prædictis aquis, vel Nuceria, quibus sanè aliquid semper ex Diacord. Fracast. & confect. de Hyacint. cum C. C. phil. Lapid. Bezoar. stibio diaph. & nitro fixo, in formam condai præparatum præmittere, vel admiscere conveniet.

XXXIX. Sed cum nunquam ejusmodi ægris magis metuendum sit, quam cum in statu morbi vel translatio humoris in caput, vel ejusdem copiosa per sedem colliquatio, vel tandem immodica, & citra ullum levamen, sudoris eruptio fieri contingat: Igitur singulis hisce casibus prospicere quam diligentissimè oportebit.

XL. Etenim si primum accidat, nulli dubium est, quin malum omen portendat ægris; quoniam id plerumque fit propter furentem humoris motum ex emergentibus, solusque quibusdam in sanguine particulis specie levioribus, quæ cæteras alis quasi suis per arterias carotides evehendo, cerebrum, ac nervos ita irritant, atque implent, ut non modò dolores, ac delirium, sed convulsiones quoque, soporem, ac denique apoplexiæ speciem gignant. In hoc autem casu unica ferè spes est, si, dum per vesicantis ad occiput emissarum noxiæ particulæ paulatim abscedant, superfluitas in sanguine, & nervis mitescant, ac cicurentur Bezoarico potissimum Joviali, vel Auro diaphoretico cum Diacordio Fracastorii. In celebri nostro S. Spiritus Nosocomio etiam sectio venarum jugularium hisce Ægris gravi sopore detentis aliquando mirabiliter profuit, præsertim si pulsus validus fuerit, & artus calidi. Similiter in spem aliquam erigi potest Medicus, cum propter inductam vividiorum circumpressionem in Ægrotantis meningibus totoque genere villorum, qui illius caput, & collum constituunt, repente viderit exursum, ac veluti sequestro positos eosdem pravos humores circa loca parotidum. Sed hic adeò fallax, & periculi plenus est abscessus, ut sepe indè mortis discrimen impendat, unde salus ægris sperabatur. Quare in eam sententiam tecum descendo (quanquam id Romæ usu venire non viderimus) ut quam citissimè illius humoris motus ac transpiratio promoveatur, quod (nullâ expectatâ, quæ raro in pestilentibus constitutionibus opportunè accidit, coctione) statim, si vires ferant, promovebitur ex Riverii Consilio per sectionem saphenæ, aut salvatellæ; sin minus scarificatis ad scapulas, & respondentem humerum, ac brachium cucurbitulis, admotaque unctioe cum oleo cheirino, chamæmelino, & Matthioli, vel consimili demulcente, ac dissolvente topico.

XLI. Si verò urgeat diarrhoea, hæc quidem raro, hisce in casibus à vitæ discrimine abesse solet, non solum quia universam sanguinis massam fluidioribus partibus privat; quare eadem ad concrendum paratior est; sed etiam quia intestinum in malignam dysenteriam convertitur, vermium scilicet morfu, & acium fluidorum interceptione apud intestina cœcuntibus. In hoc quidem casu, etiam si valda adstringentia usurpâri non debeant, utpote quæ venenum, nondum cicuratum sanguini remiserent; at tamen adhibenda veniunt, acridinem demulcentia, & quæ ab imo ventre ad peripheriam diverunt, cujusmodi sunt missima opiata diaphoretica

ac testaceis permixta: Itaque elysteres sint ex ol. amygd. dulcium nov. tract. cum decoct. omenti vervecis, & guttis aliquot ol. Matth. vel drach. i. Diacordii, ac consimilibus. Per os itidem subacida, ubi immanis fervor urget, alexipharmacis sunt admiscenda ex succo vel granatorum, & citri, vel sonchi in jure cum gran. falsi absinth. Conferunt similiter gelatin. C. C. & mixtura lapid. pretiosorum, qui cum crystallo duriores sint, fragiles per se erodentium salum angulos comminuant, atque confingunt: quo fit, ut in venenis corrosivis tempore commendentur. Juvat quoque memoratum Diacordium, quod à celeberrimo Fracastorio ad coercenda seminaria pestilentium febrium inventum fuit; cæteraque diaphoretica utilia sunt, quippe quæ symptomatum fermenti motum à centro ad circumferentiam divertunt, simulque deleteriam indolem mulcent. Sunt qui, quoties urget dysenteria, ad ol. amygd. cui guttul. ol. Matth. ipse admiscere soleo, etiam per superiora exhibendum confugunt, & magni faciunt, tanquam expertum dysenteriarum antidotum.

XLII. Sudores tandem colliquativi, ac syncopici, præsertim si pulsus parvos, atque inæquales comites habeant, lethales esse consueverunt; indicant enim sanguinis massam à sua crasi jactatam in copiosum serum facessere, quod ex universis venarum sinibus partim convulsis, nec reducere sanguinem potentibus, partim nimium laxatis exprimitur, atque excidit; cui sanè symptomati nullum tutius obstitit remedium, quam quod ærura miama, tam diu mali auctorem, imbibit, cicurat, & coercet. Hoc autem pro viribus facit indicata china ch. cum ol. Matthioli, & terra sigill. Potiones similiter aquarum destillatarum, gelat. C. C. parata cum aqu. papav. rhead. atque hujus generis alia: præsertim verò vinum cum Theriaca, quam veluti specificum pharmacum in Pissurenibus Febribus inter alia proposuit celeberrimus Hercules Saxonia.

XLIII. Sed hæc ad te rerum istorum scientissimum verbosiora forte videri possent, nisi me, meaque tam benevolè exciperes. Pauca nunc supersunt de curatione chronicarum affectionum, quæ autumnii fine, & decursu hyemis apud palustrium locorum incolas, vel ægre revalescentes, vel lentè decumbentes observari solent.

XLIV. Sunt verò mala hæc secundum varia corporum temperamenta, in aliis tertianæ nothæ, in aliis quartanæ, in nonnullis contumaces dysenteriae. Si de tertianis, quartanisve sermo sit, usum compertum habemus has facile cedere primum emetico antimoniâli, mox verò decoctionibus amaris, præsertimque flor. hyperici, aut salvæ, vel pulv. myrrhæ electæ, aut etiam ch. ch. cum intermixto rhabarbaro.

XLV. Ad diurnas tandem dysenterias optimam experti sumus radicem Ipecacuanhæ, cujus nomen, ac vires ex Occidentali India mirabili sanè nostratum etiam eodem modo primus in Europam invexit Guliel. Piso. Neque certè ullum tam facile invenire est præstantius remedium adversus plurimos morbos, ex longa obstructione ortos, atque in primis ad ventris fluxus, qui à veneficis causis dependent, curandos: est autem benignum vomitivum, ac suave subastringens; unde, & ab affectis intestinis revellit, & laxis partibus tonum largitur.

XLVI. Cæterum, si coelum, etsi clemens, ubi morbum fecit, saluberrimo Celsi consilio, mutandum est, præsentissimum certè remedium erit hoc ipsum in morbis longis mutare, cum suapte naturâ morbidum fuerit, atque insalubre.

XLVII. Tu interim da operam, ut quàm citius in publicum commodum, atque in amicorum, præcipuè verò mei solatium convalescas. Quamquam enim Platoni valetudinarius Medicus non improbetur; Hippocratis tamen meminisse magis debemus, qui censet Medicorum incolumitatem arguementum in illis esse scientiæ, ac felicitatis, quò facilius alii se iisdem permittant. Vale. Iterum. Romæ Idib. Septembris MDCCIX.

ARGUMENTUM.

D. Bartholomæus Traversarius gratias agit Auctori pro accepta epistolari ejusdem Dissertatione, quam summopere laudat: significat epidemiam in summo aestu propter aquam canali restitutam remisisse: Pollicetur ad illius opinionis confirmationem duas observationes à se factas de consimilibus epidemicis febribus.

ILLUSTRISSIMO ET REVERENDISSIMO
DOMINO

JOANNI MARIE LANCISIO
SANCTISSIMI
CLEMENTIS XI.

Intimo Cubiculario, necnon Sapientissimo Archiatro.

HORATIUS BARTHOLOMÆUS TRAVERSARIUS
Obsequentissimus S. P. D.

Doctissimam tuam epistolarem dissertationem Illustrissime, & Clarissime Vir, Pisaurensis epidemiæ Annorum MDCCVIII. nuper elapsi, & vertentis MDCCIX. abditam originem, atque indolem, sapienter, atque enucleatè aperientem summâ cum voluptate perlegi. Hanc tam sedulo, & adamussim semioticæ ejusdem narrationi, quam superioribus mensibus ad Te misi, accommodas, ac tanto mentis acumine examinas, ut non tantum in privatum hujusce Civitatis, sed etiam in totius humani generis commodum, atque adeò communem Litterarii orbis utilitatem sine cunctatione publicam lucem videre mereatur. Coërcita autem est hoc anno (quod miraberis, & gaudebis) castrensis febris decedente ipso Augusto mense, hoc est fervente adhuc aestu, cum jure metuebamus, nè grassantis luis strages usque ad solstitium hyemale produceretur; Coërcita, inquam, est tam felici exitu, ut nè Valetudinarii quidem, aut saltem admodum pauci consuetis chronicis morbis nunc pertinaciter angantur. Tantum profectò beneficium spem nostram longè superans, & communia vota præveniens, providentissimæ Beneficentiæ Sanctissimi Domini Nostri CLEMENTIS XI. debet amoenissima hæc Civitas. Namque statim ac ab expertissimo amico nostro Bordonio

Hydrostata celeberrimo per hujusce Civitatis canalem libera aquarum excursio restituta fuit, majori ex parte retusam est Pisaurensis aëris inquinamentum, ac pristina valetudine Cives usi sunt. Dixi majori ex parte; quoniam tunc etiam temporis absoluta fuerunt serica opificia, quæ odore gravi Pisaurensium, ut reor, saluti magnopere adversabantur. Utinam & in posterum hujusmodi ars longè à Civitate ablegaretur: Urbanum enim aërem à noxiis incoctorum, corruptorumque bombycum miasmatis vindicatum cerneremus. Auguror huic etiam Civitati, fore ut per novum canalem extra moenia construendum foedus cloacarum latex rectà ad mare deducatur, quemadmodum laudatus Bordonus monuit, ac spem nobis iniecit; Hinc enim exiccationem Palastrum jam diu prope litus Aquarum futuram confidimus. Sed ut redeam ad elaboratissimam tuam dissertationem, Illustrissime, & Consultissime Vir, tuis obsequentissimus annuo consiliis, tam quod ad indaginem originis, Indolis, morumque transactæ Pisaurensis epidemiæ, quàm quod attinet ad ejusdem communium procatarticarum, atque internarum causarum, modique earundem in humani corporis perniciem agendi: nè quid dicam de methodo verè Hippocratica istiusmodi febres curandi. Ad tuæ itaque solidissimæ doctrinæ confirmationem duæ apud me extant epidemiarum constitutionum observationes; una quidem synochæ patridæ proportionatæ: & altera simplicissimæ tertianæ intermittentis, geminæque perniciosissimi moris, quæ multis ab hinc annis grassatæ sunt in Portus Cæsenatici Incolas, primò verò rurales habitatores Terræ Sancti Archangeli, & partis inferioris ejusdem loci, tunc cum Clinici munus enunciatis in oppidis exercebam, quas certè (modò sublimiores tuæ curæ permittant, nec mea hic negotia pressius detineant) communicare Tibi audebo: & cum faciliè exorari soleas, me amare perge, diuque vive, & Vale.

Datum Pisauri Idibus Decembris 1709.

C A P. VII. *Improbatur à quodam Anonymo China china usus in febribus Pisauri epidemicè grassantibus, cujus epistola ab Etrusco in Latinum conversa hæc traducitur.*

UT semper illos Medicos laudaverim, qui cum hominum valetudinem tueri, ac quoad fieri potest, in longum producere debeant, id maxime secundum Magni Hippocratis consilia, & ipsi per se cavent, & aliis cavendum proponunt, nè quidquam in malorum curationibus moliantur, quod ægrorum vitæ, aut saluti quoquomodo adversetur. Clinicus enim satis præstitit, si, cum juvare nequit, saltè non læserit: ita profectò dicaces quosdam obtrectatores ferre non possum, qui malevolentia potius, vel invidia, quàm veritatis studio æstuantes, aliorum facta tametsi præclara, & curationes optimâ methodo institutas insectantur, & carpunt. In horum porro censum, ut arbitror, venit quidam Medicus; cujus hic nomini parcimus, qui nec præsens, nec prudens; scilicet, neque visis Pisaurensibus Ægrotis, neque auditâ Polatri relatione sequentem ad Amicum suum criticam epistolam dedit, quam

quam nos, ut operi nostro congrueret, ab Etrusco in Latinum fideliter vertendam curavimus; & quidem eò libentius, quòd luculenta, & omnibus numeris absoluta apologetica responsio per D. Bartholomeum Traversarium exarata, mihiq; nuncupata fuit.

Epistola Anonymi ad Amicum.

Utinam aliquando, Amicorum optime, Natura cæteroquin benefica, ad aliquam præcavendam calamitatem, suas opes non patefaceret, nec nimium curiosa hominum mens, ad ipsarum indolem, virtutem, ac robur investigandum, ingenii aciem intenderet. Sic enim plerique mortaliū tranquilliorē agerent vitam: inopinatis ærumnis obnoxiam minus, nec ita facilè mortis tempus ab ipsa natura constitutum antevertent. Superioribus seculis Medicorum Respublica, ut scribit Henricus Tenkius, veterum industriam vicit, invento Cortice Peruviano, quo sanè remediò ad febres non intermittentes solum, sed continuas etiam fugandas nullum antea præsentius reperit fuerat. Verum istud tantæ utilitatis acceptum à natura donum, atque arte elaboratum, utinam nostra ætate, exitiale, ac pestiferum infelici hominum generi non evasisset, & cum febres vi suâ extinguendæ forent, vitam potiùs non exstingueret, aut saltem in contumaciores morbos non converteret. Id autem haudquaquam ejusdem Corticis vicio, quasi suas vires amiserit, nec ob diversam febrium indolem, aut ob mutata corporum elementa contingit; sed Medicorum imperitiâ, negligentia, qui, dum sæviant epidemias, ægris frequentioribus diligentem dare operam nequeant. Hinc enim verò nullo studio, nullaque Christiani hominis charitate, febre correptis exhibent eisdem nimis Peruvianum Corticem; non satis cogitantes, quid inde periculi obvenire possit. Quin etiam in hoc pernicioso instituto perseverant, quanquam videant, ac sensu ipso teneant, Corticem illum non modò febrium radicem non evellere, sed ægros celerius morti objicere, aut diuturno morbo, insuperabilique; immemores profectò, aut ignari Hippocratis effati: *Judicium difficile, experimentum periculosum.* Nemo porò de hujusmodi Corticis sermonem fecit, qui non statuat ab eo tamdiu abstinendum, quoad plures dies febris ingruerit, ac nonnisi semel, atque iterum purgato corpore, adhibendum esse. Cui quidem sano, æquissimoque consilio, meâ sententiâ, aliud non minus utile adjiciendum est, ut scilicet Medici advertant animum, ubi terrarum degant, qui febris laborant, & quo utantur vivendi more. Montani siquidem cum aërem subtiliorem hauriant, quo à sanguine lentorem arcant, præsertim si sobrietatem amaverint, facilius, & maturius morbos depellunt; contra verò Maritimi, ut qui Pisaurum incolant, australibus, falsisque ventis obnoxii, unde fluidorum cûsus retardatur in corporibus præcipuè edacitati deditis, diuturna febre corripit consuevere; quippe cujus sit in causa fermentum densum nimis, & contumax. Quamobrem nisi Medici ita animo præoccupati in istud solertes incumbant, ut miti, repetitaque purgatione cruditatis impedimentum auferant, atque obstructions vel omnino removeant, vel imminuant; difficultatis profectò, ac periculi plena erit curatio, quæ solo Peruviani Corticis remediò instituat. Quanquam & cortex ipse, si illum propinare velint, cum aliquo aut volatili sa-

Tom. II.

le, aut tinctura, aut spiritu necessariò copulari debet, ut stypticam densantemque retundant vim, quæ plerunque, & vix non semper fœdus init cum morbi causa. Igitur mirum utique non videatur, si prætermisâ hujusmodi cautione, eaque adhibitâ, quam initio diximus, methodo, Pisauri nonnulli usque à superioribus annis valetudinarii sint, ac spem vix habeant ullam recuperandæ salutis; vel improvisò quoque, ut scribis, occumbant.

II. Quibus equidem Valetudinariis ad pristinum statum breviori via restituendis crederem, nihil utilius esse, nihilque priùs perficiendum, quàm, ut se ad aliquem montanum locum, Borealibus ventis apertum, conferant, atque ibi corpus diligenter per epiciasim purgent, adhibitâ præsertim rhabarbari tincturâ paratâ aquis per balneum Mariæ distillatis è succo taraxaci, cichorei, agrimonias, aliarumque hujusmodi, obstructions dissolventium herbarum, repetitoque per singulas hebdomadas aliquo miti Cathartico, veluti è floribus malorum persicorum saccharo condicis, aut eorundem syrupo, vel aureo. Quæ sanè remedia viginti, & amplius dies præbeantur. Laudarem quoque dum prandii coenæque initium sit, elæosaccharum cinnamomi, vel absinthii, julepum cinnamomi; quidpiam elixiris proprietatis Paracelsi; tincturam juniperi, citri cortice temperatam; atque ista quidem, ut depressam, obtusumque ventriculi fermentum coquendis cibis comparatum vires, motumque suum instauraret; hinc autem salubrior chylus evadat, secumque in sanguinem deferat eorundem medicamentorum virtutem, quò sanguis ipse lætior, vegetiorque fluat. Quòd si adhuc nihilominus non sese à morbi causa expedierint, maximæ foret utilitatis Marte uti diaphoretico, qui cum ligno sassafras, cum rosarum radicibus, ac rosis marini floribus ebullierit, idque plures dies crederem propinandum; recreato simul corpore modicis ambulanculis. Quæ cum peracta fuerint, tum demum Corticem Peruvianum tutò adhiberem vel in pulverem redactum, vel in bolos divisum; deinde vinum absinthio conditum præciperem, cochlearis mensura sæpius iteratâ portione, quod vinum aqua chalybeatâ temperetur. In ditiorebus verò, vinum excipiat jus incoctis viperina carne, & radicibus chinæ. Infimum ventrem foverem, ungeremque spiritu aliquo volatili; & si quidpiam impedimento esset, nè hujusmodi remedia ad affectam valetudinem restituendam sæpius iterari possent, clysteribus uteret ex pari mole aquæ Tecturii, & hordei cum rubro saccharo.

III. Quòd verò attinet ad Pisavaenses Agrotos qui novo febrium genere, lento scilicet, ac intermittenti corripuntur, ita rem agerem; scilicet stomachica peptica præberem, scilicet syrupum acetosum, salem essentialem absinthii, tartarum vitriolatum, tartarum solubilem; quæ omnia cum aqua theriacali, aut totius citri commisceantur. Eos autem, qui vicibus pollent, aut nimia ciborum ingurgitatione premuntur, purgarem sex, aut septem granis tartari emetici diligenter præparati, infuso jure dissolutis, aut immixtis conserva florum persicorum. Idque tribus ante cibum horis, ac post horæ intervallum, cyathum juris pariter infuso hauriendum traderem; quibus omnibus morbosus liquor è stomachi glandulis extrudatur; unde contumax illa febrium causa exoritur, ac perseverat. Quòd tùm ita gestum fuerit, manè uncias aliquot exhibeantur succi è soncho, aut è sylvestri cichoreo per arenam percolato,

lii

colato,

colato, qui vel unā cum syrupo Altheæ Fernelii, vel è cichorio composito, permisceatur, vel post syrupum propinetur. Antecedat verò tres horas cibum potio huiusmodi, ac per octo, vel decem dies absorbeat, quo tempore, dum vigent paroxysmi, ebibendas traderem aquas è carduo sancto, & ruta capraria, è scorzonera secundum artem distillatas, conspersasque pulvere veri sibi diaphoretici, Lapidis Bezoaris occidentalis, sanguinis hirci præparati; aut guetatum infuso spiritu salis Ammoniaci dulcificato, aut tincturâ contrayervæ. Quibus autem pecunia hifce comparandis remediis non sufficit, tribui decoctum poterit è cervini cornu limatura, vel è bardanæ pulvere. Et quoniam febres istæ intermittunt, modico vino prandentes, meâ sententiâ, uti possunt, ut reficiantur, easque cibo vires addant, quibus illum maximè indigere indicat morbi causa. Post diem decimum quartum leniter alvum purgent; deinde Tincturam Dolei febrifugam hauriant, aut febrifugum Hadriani A Mynsicht; quibus omnibus si febris resistat, tunc Peruviani corticis auxilium implorandum est; siquidem temporibus Medicina nocet; data tempore profunt. Et data non apto tempore vina nocent.

IV. Præcipuè verò à Phlebotomia caveant, nisi illam postulet Pleuritis, aut aliquod molestum symptomata. Tunc pedum aut manuum vena secetur, vel Hæmorrhoides aperiuntur.

V. Pato me de re huiusmodi satis scripsisse, & si temporis, cujus angustiis excludor, habeatur ratio, plusquam satis. Cæterum consilium, & facultas mihi sanè fuisset plura proponendi, non ut quemquam docerem, cum neminem docere ausim, quin à quovis doceri cupiam; sed ut morem tibi diligentius gererem, qui familiariter imperasti, ut, quæ mihi tutior, faciliorque videatur, curationem ostendam febrium chronicarum, quæ istic modò deserviunt, & quo pacto citius Aegri, quoad liceat, à morbo convalescere possint; quin etiam ut Apoplexiæ causæ arceantur, quæ frequens adèd Pisauri est. Quo quidem mortis genere dum paucis ante diebus correptus est furor quidam, illinc ad nos profectus, cives nostros maximo concussit metu. Utinam verò illorum nemo è patria sua fatum fugiens, huc, aut aliò se conferat, convehatque secum pestiferum huiusce arboris semen. Vale.

Dabam v. Kal. Octob. MDCCX.

CAP. VIII. *Difertatio Apologetica D. Traversarii ad illustrissimum Lancisium, in qua ostenditur perutilis china china usus in febribus perniciosis.*

ILLUSTRISS. AC REVERENDISS. DOMINO
JOANNI MARIE LANCISIO

Archiatro Pontificio,

HORATIUS BARTHOLOMÆUS
TRAVERSARIUS

Meldulensis, Medicus Pisaurensis,

S. P. D.

CUM Tua singularis humanitas, Vir Illustrissime, tum eximia sapientia, quâ in Rebus Medicis ita cunctis præstas, ut meritò nostri sæculi præcipuum ornamentum habeas; tum etiam incorruptum iudicium, quo polles, mihi calcæ addidit, ut hanc ad Te epistolam dissertationem super Chinæ Chinæ usu in febribus castrensibus, quæ Pisauri grassatæ sunt, iterum darem. Huc etiam accedit quòd suo quodam peculiari jure huiusmodi pertractatio Tibi deberi videatur, qui non modò Peruvianum corticem ritè exhibitum non improbas, verum etiam, ut eo uteretur in posterum auctor mihi fuisti, atque utilissima monita, de recta ipsius exhibendi ratione, addidisti. Ut autem ad hanc descriptionem animum appellerem, eò inductus sum, quòd Vir eruditus, (utinam etiam ingenuus, atque integer) suo quodam scripto, quòd Tibi etiam mitto, veluti quodam classico nostræ curandi methodo bellum acerrimum indixit, quo adèd accolarum animos commovit, ut præstantissimum hoc remedium non modò aspernentur; verum etiam tanquam à præsentis veneno abhorreant; ac plerique etiam ejusdem ope curati, panico timore acti, ac penè lymphati, residuum medicamenti virus adhuc visceribus inhærere, imminentemque vitæ perniciem infixam medullis gerere conquerantur. Quamobrem in majus discrimen cives nostræ curæ commissos conjici dolemus, ob hanc animorum pestem fraudulentè ab erudito viro disseminatam, quàm ob aëris virulenta miasmata: Siquidem arma nobis è manibus eripi videmus, quibus febres huc usque desævientes confecimus.

II. Illud autem mirandum, sapientem hunc prudentemque scriptorem, qui tam diligenter aliis consulere studeat, tam malè sibi, ac suæ famæ consuluisse, utpote qui nec morbi causâ, ac naturâ perspectis, nihilque de remediis, quæ adhibuimus, cognoscendis sollicitus, tanquam vates divinitus, atque inopinato exortus ex tripode de ignotis rebus divinando potius, quàm ratiocinando respondeat, ac decernat. Quod Tu, Vir Doctissime, facile noveris, si ejus dissertationem humaniter conferre digneris cum morbi historia, quam describere aggredior:

III. Anno 1709, epidemica febris iisdem signis ac symptomatibus, quibus anno 1708. invasit, quem-

quemadmodum ad Te aliâ dissertatione perscripti: seviriter iterum coepit paulò post æstivum solstitium usque ad medium Septembrem; quo tempore penitus fuit extincta, neque unquam in chronicos morbos, ut verebamur, desit; salubri itaque autumno, atque hyeme prorsus usi sumus exceptis nonnullis, qui post Autumnale æquinoctium eadem febris leviter correpti, facillimè convalescerunt. Ast circa initia Februarii 1710. numerosissimæ quadam, benignæ tamen, etæque simplices tertianæ debacchari coeperunt, quæ per totum usque Martium paulò post vernal æquinoctium perduraverunt, & sanè absque ulla patientium cæde suam expleverunt cursum; proprium ut plurimum circulum post quintum vel septimum, & quæ longiores erant, post nonum paroxysmum vel simplicissimum, vel nullo argumento medico, exceptâ diætâ, compulsæ perficiebant.

IV. Propterea totum opus naturæ relinquebamus. Verum spem nostram fallebant sæpe sæpius repetitæ patientum recidivæ, fortè quia iidem imbellem negligentes hostem, gulæ postmodum nimium indugebant: familiare enim primùm est hoc in sex rebus non naturalibus, præsertim apud vulgares homines peccatum, quod nullis usque nunc cohortationibus tolli potest; & licet recidivis blandæ purgationes, & mitiorum antifebrilium usus subministrarentur, tamen ad corticem Peruvianum rhabarbaro copulatum tanquam ad sacram ancoram, cui decoctiones, vulgò aperientes, superbibebantur, recurrendum erat, quo propterea auxilio ægri pristinæ securitatis valetudini restituebantur.

V. Hoc tempore cruciarum per civitatis mœnia, ædiumque parietes perreptantium, atque intima quoque domorum penetralia pervadentium ingens vis observata fuit. Non enim remotæ fuerunt causæ (quemadmodum Tu quàm diligentissimè faciendum docuisti,) hunc æterem inquinantes; quare ut insectorum ovula, abunde à phalangibus volantium animalculorum anni 1709. æstate, & autumno sine foetura relicta à subsequenti non admodum rigida brumâ coercita fuerunt, non extincta; quæ tandem blandiusculo ineantis veris calore foia, foetus ediderunt; ita pariter ab iisdem æris motoribus noxia effluvia, quæ apud Pisauenses latitabant, novum ad motum convocata occasione descriptis insurgentibus veris febribus consumaciter præbuerunt.

VI. Ab ineunte igitur Julio 1710. per totum subsequentem Augustum febris hæc, licet perniciosi ingenii, felicitis tamen exitus fuit; in paucorum enim necem sinebat, & tantum nonnullorum, vel qui principio mitiorem ejusdem morrem negligentes, antifebrilia retardari posse arbitrabantur; quæ proinde, aucto morbo, incassum postea catharticis, phlebotomiis, absorbentibus, blandè oleosis, alexipharmacis, diaphoreticis, & si quæ sunt hujus census, aliis præmissis usu veniebant. Ast epidemica hæc febris paulò ante autumnale æquinoctium, quo tempore anno 1709. penitus edomata apparuit, immaniùs usque ad totum Decembrem seviriter tam perniciose symptomatum, quàm ægrotum numero: ita ut Accolarum nec tertia quidem pars ab eadem immunis fuerit. Toto hoc luctuoso tempore, quanquam penè omnes ægotantes non minores numero sex milium usque ad orci fauces perducti fuissent, tamen vix ducenti extincti fuerunt, remedium ab antifebrilibus, & quidem porissimùm à cortice Peruviano postulantes, præmissis, vel etiam prætermisissis pro ægotantium temperie, habitu, sacochyma, vel plethora, nec non pro urgen-

Tom. II.

tiore symptomatum exigentia, blanda catharsis, & phlebotomia. Laudabamus idcirco tuum de propero Chinæ usu, amplissimè Vir, consilium experientiæ millies firmatum. Nec sanè nimia celeritate patientium curationes præcipitavimus, nos imperiti, inconsulti, cæcique Artifices ab Anonymo nuncupati. Nam cum felix ægritudinum exitus nostram methodum saltem repentinas patientium nece præpedientem plerunque roboraverit, negligebamus quicquid multi opinione propria lyncei ac sapientes, contra præmaturam hujus corticis exhibitionem oblatrabant.

VII. Et quanquam nonnullis contigissent recidivæ per totum, & ultra Octobrem periculossimæ; quod, ut scriptum est, superioribus annis, non eveniebat; mitiores tamen factæ sunt, minusque crebræ ineunte Novembre, & multò benigniores appropinquante hyemali solstitio. Tunc enim temporis multi singulis octonis diebus vel majori, vel minori adhuc interposito spatio, à tribus vel quinque ad summum harum Febrium, jam mitissimarum redditarum Paroxysmis infestabantur, quæ exactâ duntaxat observatâ vivendi normâ sponte finiebant.

VIII. Suspiciabantur nonnulli operâ Antifebrilium suspensas tantùm, non edomitas febres; coërcitis videlicet turgentibus succis intrâ primos canales; donec excursu Antifebrilium fræno, vomitu, & per secessum egerentur recenter illaqueata fluida; quorum cum vitia superata non essent, denno recurrerant febres: Dixi antifebrilium, non solius corticis Peruviani usu suspensis febribus; Namque ex his adhibebantur vel sales Antifebriles, vel decoctiones amaræ à Sydenham propositæ, vel concreta, sive tincturæ ex eodem cortice extractæ; aut Mortoniana, aut essentialis Dolei à sagacissimo Censore hac in constitutione laudata.

IX. Suspicionem videbatur augere de Blegnis in suo Opusculo Quinquæ usui dicato, loquens de Febribus, in quibus cruditarum ingens copia stabulatur: *Pituitosa*, inquit, *sordes in Ventriculo stabulantes*, *Corticis particulas oblinunt*, & *quasi visco implicant*, eaque de causâ plurimum obtunditur, & impeditur, & quandoque gravissima, & insuperabiles mæsa efformantur, quæ eundem opprimentes, *Febrientibus vitam eripiunt*: Verùm nostram in Epidemiam non quadrat monitum de Blegnis; ex hujus corticis enim usu, nec febris, nec symptomata urgentiora eandem concomitantia intendebantur; immò eadem unâ cum Febre penitus edomabantur; Itaut nemo repentino facto ea in ægritudine, quæ cortice oppugnabatur, peremptus fuerit.

X. Sed quoniam post Febres Antifebrilibus delatas hypochondriorum tensio aliquos detinebat, in curationum progressu epicraticas per alvum egestionem blandis Catharticis qualibet hebdomade excitabamus ex decoctionibus rad. aperientium cum antifebrilibus, stomachicis, ac roborantibus, paratis; quibus etiam Rhabarbari, ope Tartari, tincturas eliciebamus. Itaque non unico Cortice Peruviano enarratas Febrium causas edomare tentabamus, quod modestissimum Censorem latet, cujus amaræ in Pisauenses Medicos objurgationi obsequium meum pacata mente devoveo. Sciat tamen velim anno nuper elapso novas pensitatas Antifebriles Tincturas, volatilibus aculeatas: cujus exemplum sequens sit, quæ maximum Pisauensibus contulit beneficium: scilicet spatio 24. horarum Pulverem Chinæ Chinarum, & Radicis Gentianæ in vase vitreo arenæ calore digerebamus spiritibus vini

& Salis Ammoniaci; affuso hinc vino rubro generoso, producta similiter infusione ad quinque vel sex dies, phialam saepius agitando: Mox per chartam emporiticam liquor percolatus bis in die Aegris exhibebatur ad aliquot uncias; Nec obstat quod ait D. Monginot in suo tractatu de Februm curatione per usum quinquinae: Cavendum scilicet esse, ne quid in quinquinae preparatione accersatur, à quo vel imminuatur, vel quod moram injiciat illius actioni: Cui adstipulatur Thomas Sydenham epist. respons. ad Robertum Bradii scribens: *Cum sanè, qui aliquid Cortici adjiciunt, prater vehiculum eidem in ventriculum transmittendo necessarium, aut ignorantia peccant, ut mihi videtur, aut dolo malo, à quo vir probus ex animo abhorrebit: Nam volatilia, ut spiritus vini, & salis Ammoniaci, energiam Antifebrilem Corticis potius augent, quam minuunt; unde Clarissimus Joannes Raius autumat Antifebrile Americanum volatilibus armatum febrem sine recidivæ metu deletere; & in Bibliotheca Pharmaceutica Mangeti, ubi de Antifebrilibus agitur, hæc ejusdem Raii verba leguntur: Verum sanè asserere possum, me in millenis agris exhibitionem cortici nunquam satè tutam observasse, omnique prorsus recidivæ antevirtenda aptam, ni volatilia etiam in largissima dosi admiscuerim: Hanc veritatem hic quoque Pisauri experientia constantissime firmat.*

IX. At enim verò non vulgi solum, sed nonnullorum quoque sapientum redargutionibus culpabatur tanquam descriptorum symptomatum potissima causa, Americanum Antifebrile, præcipue quia educta fluida per vomitum, & per secessum, colore illum, ipsiusque tinturas æmabantur, & eos, qui novarum redeuntium Februm immunitate enecabantur, China chinae, tanquam veneno sumpto, interfectos fuisse asserbatur. Superioribus quoque annis 1708. & 1709. Symptoma expositum, licet non tanta feritate, corripiebat Patientes, de quo secunda mea dissertatione, ruditer scripsi. Nec fortè vitium Peruvianum Cortici tribuendum est, sed potius misammatibus agrè fortassis Anno 1710. in tantum hostem, laudatissimum istud Antifebrile vim suam alexipharmacam exerebat, quòd morbus esset vehementior ob majorem perniciosorum effluviurum copiam, vel etiam quia siccissimis hujusce Anni Tempestatibus æstiva, & autumnali (Pluviae enim quatuor, & ultra mensium spatio desideratae fuerunt) eadem effluvia udis vaporibus non lenirentur.

X. Quæ cum ita se habeant, causasque præsentis epidemice, quas ego rudi stylo sum persecutus, tuque, Vir consultissime, doctissima tuâ dissertatione eleganter ac disertè exposueris, nimis injustè redarguitur Chinæ chinæ usus, sine quo profectò penè dimidia Pisaurensium pars desideraretur.

XI. Hæc quidem Antidotus non suspendit febres quatenus coercet, vel potius illaqueat tantummodo causam; Verùm etiam quia illas quam perniciosissimas absque recidivæ metu profligat, Agrosque pristinae valetudini restituit, & eò celerius, quòd citius ad ejusdem usum, nobis sedentibus Aegri recurrunt, dummodo castigatissimâ vivendi normâ præsidium hoc minime enervent. Licet autem interdum ægrotos perfectè non restituerit, à morte saltem impendenti liberavit. Quòd autem anno 1710. recidivæ suis radicibus pejores successerint, hoc peculiari, ac peregrinae causæ tribuendum fuit. Nam attentâ observatione in nostra hac Epidemia compertum habuimus Recidivarum causam Americanum Cor-

ticem esse non potuisse, cum recidivas passi sint & quidem frequentiores, ac pejores, qui Chinam non sumpserunt.

XII. Pensitata enim re in plurium graviter febricentium curationibus nec laudatum Corticem, nec aliud antifebrile ego, pariterque doctissimus Consultissimusque in arte Medica sodalis meus Dominus Christophorus Cervasius exhibebamus; periculum scilicet facturi, an tot recidivarum, & diuturnarum molestarum agrotationum causa fuisset Quinquina. Verùm abunde docti sumus illas aliunde ortum traxisse. *Respirant enim Aetcola multu ab hinc annu Aetem alienu seribus inquinatum, nondum emendatu putridorum effluviurum fomitus, quos alia mea dissertatione exposui. Insuper jam tribus ab hinc annis repetunt descriptæ febres, quarum ob annum recursum, cum ipse non possint non magna ex parte eisdem lacessere Patientes (licet elapso anno 1710. plurimos, qui non prius epidemicas nostras febres experti fuerunt, corripuerit) ideo jure suspicandum pertinaces factas esse in glandulis imi ventris salinas aggestiones, ac tenacissimos lentores, qui simul acquiescunt, in secretioni illarum partium penitus; naturalis Oeconomice functiones saltem insensibiliter lædunt; certis autem anni temporibus, potissimum æstivo, & autumnali, ab aëris particulis celerius agitatis cientur, ac propterea fermentescens felleum, ac lymphaticum humorem inquinant, unde, ut opinor, novarum februm paroxysmi excitantur. Igitur immeritò Cortex Peruvianus, tanquam enunciatorum Recidivarum, infelicitumque, & contumacium valetudinem auctor redarguitur. Potissimum quia absque ipsius usu difficillimè convalescent aegri, quin potius vel in autumnales contumacillimas quartanas, quarum anno 1710. & currenti 1711. non exiguus est numerus, vel in Cachecticas Leucophlegmaticasque affectiones Hydropi insuperabili affines incidunt. Accedit quòd cum non desuerint Lumbricorum in intestinis, & ventriculo enormes tumultus, ob hanc etiam causam Chinæ chinae usus fuit summopere necessarius.*

XIII. Venio nunc ad id, quod solertissimus censor de prætermissa purgatione, ante Chinam chinam objectat, quòd quidem non inconsultò, Vir doctissime, à nobis factum agnosces. Considerare enim debuerat peritus ille magister, febres in hac Epidemia ab initio ferocissimam faciem deregere, & miseros ægros enecare solitas; ut ideo temporis spatium non permisissent purgandis præparandisque corporibus. Quare experientia compertum habemus, quam plurimos non adhibito statim febrifugo interiisse, plerosque propinatâ è vestigio Chinâ convalescisse, quos inter nonnulli hujusce Civitatis Nobilissimi Partitii sine ulla penitus sub initium instituta purgatione convalescerunt; & nunc prosperâ valetudine fruuntur. Sunt, fateor, pauperculi quidam, qui ob inopiam, extremamque egestatem gregaria in posterum vivendi norma abutentes, tandem non propter exhibitam Chinam, sed omnium rerum inopia oppressi, ac millenis postmodum voluti in sex non naturalibus erratis occidunt non culpa remedii, cujus ope diutius vixerunt, sed propria, ut passim etiam, ubi nulla grassetur epidemia, solet contingere. Hisce profectò de causis, credo, ille, de quo doctissimus censor adeò exclamat, apoplecticus interiit.

XIV. Cum verò castrenses febres non adeò celeriter ad necandum ipsa moventur, atque ubi primarum viarum urget plenitudo, tunc quidem, ut, Tu Vir expertissime, nos docuisti, blandia lenien-

Ienientibus, ac Clysteribus iter Chinae chinae sternimus; Hippocratis etiam monitum præ oculis habentes, qui agens de tertianis lib. de Affectionibus num. 18. *Tertiana*, inquit, febris, cum apprehenderit, siquidem videbitur tibi non purgatus esse, quarta die pharmacum datur: si vero pharmacum non videbitur opus habere, medicamenta in potu exhibeto, quibus febris aut transmutetur, aut deficiat. Videtis, Doctissime Lancii, ut divinus Causa Chinae inventioni præfuit. Immerito proinde censor noster ea verba (nec prudens certe nec sciens) excussit; nos scilicet nullo studio, nullaque Christiani hominis charitate eum nimis Peruvianum corticem febre correptis exhibere. Nemo autem non novit, quam difficile sit de aliorum operibus, cum absumus, iudicium ferre. Neque verò (ita nos Deus amet) unquam hic periculosum experimentum tentavimus. In eo utique attentos fuisse oportuit, ne præcipitem occasionem perderemus, quam quando censor longè à Pisauri habitans cerneret, ac expendere potuerit non video; cumque omnia purgantia, ut ait Etmullerus Thef. 17. habeant in se venenum excepto Rhabarbaro, & Aloe, ideo nostris ægris ad tollenda capita mortua, ut ita inquam, febrilis ignis (Te quoque suadente) Rhabarbarum cum China interdum propinabamus.

XV. Cæterum, tacere non possum experimentum in Pisaurensi epidemia adamulsum respondisse animadversionibus ejusdem Etmulleri. Nam hic Auctor de maligna febre scriptum reliquit: Nil exitialius est, & hominem febre maligna correptum certius ad interitum, & cuius trahi, quam quacunque in specie ingens & superflua purgatio: saepe enim utebar in delicatulis potissimum Matronis duabus mannae uncias clarificatae, emulsione seminum melonum lege artis exceptis; & tam jucundum catharticum plus quam viginti copiosissimas sedes insigni nobilissimarum Patientum incommodo provocabat; Nec non etiam aliquos robustos viros, hac castrensi febre correptos observavi, qui à recentis pulpæ Cassiæ uncia copiosissimè, & crebris dejectionibus comitatis à torminibus intestinalibus, & tenesmo, non sine notabili virium jactura purgabatur. Remittat igitur Censor ab acri nimis loquendi modo, quo nos immanè quantum vellicat, seu potius quò ipsemec in turpitudinem venit.

XVI. Nullam itaque aliam purgationis necessitatem invenio, nisi ut præviæ intestinales, stomachicæque impuritates egerantur; & quidem quam citò, in februm nempe principio, ne in progressu causam febrilem augeant, vermium foeturae pabulum præbeant; sicuti etiam, ut osiola vasculorum succos felleos, & lymphaticos deferentium liberius hient, patulasque præbeant vias specificis præsidii febres jugulantis, secundum nuper expositum Hippocratis præceptum si verò pharmacum non videbitur opus habere, medicamenta in potu exhibeto, quibus febris, aut transmutetur, aut deficiat.

XVII. Beneficium educationis illarum impuritarum, consentientibus omnibus sanioris consilii Auctoribus, feliciter, & propriè emeli, quam catharsi assequimur. Inquit enim Etmullerus: Certum namque est, quòd radix curandarum intermittentium consistat in vomitu. Fortassis primò ob breviorè, per quam educendi succi, viam provocantur: secundò quia stomachicis & intestinalibus tunicis stimulo emetico, à pyloro versus cardiam in inversas vermiculationes proripatis, adherentes illis viscositates faciliùs extricantur, & vomitu viscus, & filaments multoties tanta aciditate infecta, ut dentes oblupefaciant, educantur:

Tom. II.

Tertiò quia intestinales liquores, felleus videlicet, & lymphatici vomitu à ductibus chyliifero, & lymphaticis avocatur, quod non contingit catharsi; unde Riccardus Morton, egregius Chinae chinorum Patronus, prolixam non tantum istius Corticis Historiam, sed etiam varios ejusdem casus, primavum apud Europæos usum, inchoatum nempe ab anno 1649. diversas apud Auctores, vel descendentes, vel oppugnantes, fortè exponens, exercit. prima cap. 8. inquit: Me quod attinet, ut ut nausea insolita suadente, lenius emeticum ante usum corticis prescribere, nonnunquam necessarium duxerim: & nisi cachexia urgente catharticum non commendat, cum paulo infra citato loco ait: Et in cachexia insigne Catharticum propinaverim. Igitur sanius consilium cenleo in homine robusto ad vomitum alias prono, & debitu observatu cautè, in Februm principio, emesi enunciatas insurritates educere.

XVIII. Alias nisi fordes istæ intestinales urgent, sicuti profectò non urgebant in Hominiibus sobriæ vivendi normæ assuetis, quorum quamplurimi à Castrensi febre corripiebantur, potissimum fervidiori tempestate, qua tribus elapsis annis immanis grassabatur epidemia, tum enim humani corporis succi summa laborabant fluiditate, & motus utriusque celeritate. Quare perverso etiam februm characterè inspecto tot tantæque purgationes, repurgationesque cortici Peruviano præmittendæ non erant.

XIX. Laudatus præterea Morton eodem loco, ubi de catharsi, & emesi ante corticis usum promovendis, præmittendisque sermonem facit: nullo autem, ait, absque evidenti indicatione quicquam hoc un præparationis gratia ministratum curationi conducere, multo usæ expertus sum: Jure merito igitur Raymundus Restaurandus citato loco inquit: si nonnulli Chinam china usurpantes ejus opæ febres non expugnant, id illorum imperitia adscribendum est. Hodie purgans exhibent; postmodò Chinam china porrigunt; qua die data illa est, febris desinit; purgans verò de novo paroxysmum accersit, adeò sibi invicem adversantur. Injustè igitur doctus Censor asserit omnes Auctores has corporum purgationes, repurgationesque ante corticis Peruviani usum imperare. Audiatur rursus modò citatum Auctorem cap. 7. namque inquit: Reverà huic medicamento nihil magis repugnat, quam cathartica, quæmòrem id in usum duxi, majori emolumento impurgatis meo agru præmissa plena phlebotomia, injectu clysteribus, exhibitisque jusculis refrigerantibus: Hinc Dominus Monginot in suo de februm curatione per usum quinquinae tractatu scribit; purgatio necessaria quippe est ante corticis Peruviani assumptionem (sed quando, audiamus quæso) cum pluribus impuritatibus scæter infimæ venter, vel si primarum viarum non adest libertas: Auctor verò annotationum inscriptarum in libro febris China china expugnata, postquam Auctorum opiniones de purgatione præmittenda nec ne corticis Peruviani usui exposuit (problema enim est ab utraque parte rationibus, & auctoritatibus fultum) hæc scribit: In ea ego semper fui sententia, non esse equidem longo purgantium usu, & repetita saepe vena sectione vires atterendas, neque labesandam esse corpori æconomiam, at levem aliquam primarum viarum expiationem procurandam esse clysteribus, saltè, aut cassia, antequam ad corticis exhibitionem deveniatur: & licet Mangerus in sua Bibliotheca Pharmaceutica, ubi de antifebris agitur, inquit: Antequam febris fugam exhibeatur, & vena sectiones necessaria, & purgantia quibus febricitantem accommodata, sunt administranda; nam in eo vix cum clarissimo Morton convenimus,

lii 3

quòd

quod fermento febrili venenato antidotum suam, corticem scilicet, sine ulla præliminari præparatione, ut plurimum opponat. Hoc siquidem nobis feliciter non cessit, indeque recidivas non infrequentes, atque perniciosissimas enatas vidimus. Attamen huic sententiæ obstat experientia in hac Pisarenis epidemia milles firmata. Quamplurimi enim, qui fervente Sigris à castrensi luxuriante febre correpti fuerunt, absque præliminari præparatione, saltem exactâ vivendi normâ observatâ, victuque admodum tenui præmissis, opera unius corticis Americani felicissimè sine recidivis evaserunt; inter quos etiam nuper elapso anno 1710. mea conjux, filii mei, uxoris meæ famula, & ego recensentur, qui duplici tertiana satis perniciosi moris transacti anni Augusto urgebamur. Unico enim febrifugo Americano selectissimo, canonicè adhibito, per multos dies absque novarum usque nunc febrium recursum convaluimus, Deoque opitulante, jucundissima potimur valetudine; modo, quo insignis Pharmacopæus Donzellus de se ipso fateatur suam proferens sententiam, quod omne prosperiori à cortice febres fugantur, non præmissis purgantibus.

XX. Licet autem sub annum 1709. ego & domestici mei à consimili febre tacti fuisset, non quidem anno 1710. recidivi censendi fuimus ob chinæ chinarum abusum, vel saltem ob malè sanam, & incautam methodum, qua ipsi utebamur; sicuti neque tales dicendi videntur numerosissimi Pisarenenses, qui tribus expositis annis, per ea scilicet tempora, quibus epidemia sæviebat, à recurrente febre correpti fuerunt; cum enim perfectissima sanitate (qua nunc etiam fruimur] integro anno absque minima ulla œconomix naturalis læsione vegeti, ac bene colorati gavisi simus; quomodo febrile semen chinæ chinarum nodo illaqueatum in penitioribus nostrorum viscerum angulis conscriptum latere credendum est absque eo quod nostrorum corporum machina nec tantillam inturbaretur? Igitur Dominus Monginot in citato opusculo inquit: *Si quis enim sibi fingat febrem post menses aliquot ingruentem reliquias esse præcedentis, fraudem sibi facit: & pauld post ait: addo ut ejusmodi reditu iniquè priori fermento tribuendi essent, cujus portio in quapiam parte foret residua, quin potius illi, qui recentibus ex occasione suscitarentur.*

XXI. Speraverim autem eruditum Censorem ob eum, quo Cathartica etiam in Febris Chinæ curandis prosequitur, amorem, hanc methodum non malè auditorum, præcipuè cum multorum Auctorum testimonio fultam viderit; nam Monginot inquit: *Et hoc necessariò hic adponendum fuerit, ut Curatio ex voto remedii usum sequatur, ac recidiva præcaveatur, purgantia leviora pauld post quàm febris desierit, requirit; circa quorum usum perpendendum est primò, opportunum esse, ut adjungantur quibusdam præparationibus quinquina; hoc quippe modo ab ipso tempore, quo instituitur purgatio, via remedii citra interruptionem transfertur. Subdit deinde sapiens Auctor: Cathartica in genere, quorum delectus habendus, ea sunt, qua amaro, aut aliis qualitatibus cum Quinquina conveniant; juvenda ergo illius operationis, aut saltem non inturbanda, veniant in exemplum Rhabarbarum, Aloë, extractum Colocynthidum, vel qua serum superfluum nata sunt abripere, cujusmodi sunt extractum, vel resina Jalappa: Et revera Rhabarbarum cum cortice miscbamus, non solum quociens diuturnæ, & chronicæ hæc febres evadebant, sed etiam cum eadem reperitis recidivis valendinarios Pisarenenses relinquebant, eosque biliosis egestio-*

nibus urgebant: censbamus enim ad causarum febrilium correctionem quoque spectare promovendam corroboracionem viscerum intus ventris, quod cum solo cortice consequi metueremus, ipsi Rhabarbarum addebamus, quod non tantum cathartica, sed etiam subtypica vi potitum, medicatam patientibus opem præstare valebat; nec propterea ipso infructuosè utebamur. Hoc beneficium ab isto suppeditandum præsidio, tu quoque, sapientissime Vir, permonuisti tua in doctissima dissertatione, ubi cum ad præcavendas recidivas consilium præbes, inquis: *Itaque tunc temporis oprime de nostris Ægrotis merere putavimus, si cum china Rhabarbarum intermiscendo, à tam utili, quale ipsa china est, medicamento, omnem censuram tolleremus, & quidem voti compotes facti sumus. Ast superiori Anno 1710. Cortex cum Rhabarbaro non ea felicitate stimulabat alvum, qua annis 1708. & 1709. & propterea opus fuit illius remedii usum, grandioribus Catharticis interrumperet. Huic sententiæ adstipulatur pariter Dominus de Blegnis suo sæpius citato opusculo, nec non Doleus asserit Chinam de China cum purgantibus mixtam exhibendam: quinimo & Bartholinus in cent. 2. epist. 42. scribit: Fermentum istud Quartanæ hoc medicamento quasi vinctum, & in unum compactum, nisi apti cujusdam & proportionati purgantis beneficio è corpore educatur, vim suam fermentativam tandem exerturum.*

XXII. Cæterum si quis Chinâ chinâ abutatur, non dubito, quin ita lædendus sit, quemadmodum à quovis alio, quanquam innoxio alkalico, puta crustaceis omnibus, atque inter hæc inculpabili pulvere Margaritarum, ocul. cancorum, & similibus, quorum certum est, diutino, seu minus cauto usu non exigua mala processisse.

XXIII. E contrario non pauci sano fortè consilio opinantur, Quinquinæ vires Catharticas minime inturbandas fore, nè materiam, quam unum vincit pharmacum, aliud solvat, motusque perverfos succorum, quos Cortex sedat, purgantia redintegrent; ideoque expertissimus Sydenham in epistola responsiva ad Robertum Brady pag. mihi 352. monet: *Vitandas ante omnia evacuationes qualescunque, cum vel blandissima Cathartica, quinimo Enema ex lacte Saccharato in morbi discrimen certissimè, fortè in morbum ipsum devotè Ægrum conjiciat: Raymundus verò Restaurandus cap. 7. ait: Nulla ergo incumbit necessitas illi purgans exhibendi, qui per Quinquinam curationem adepti sunt, præcavendarum ergo recidivarum.*

XXIV. Solvit tamen quæstionem laudatus Raymundus Restaurandus citato loco, hæc scribens: *Nec tamen purgationem improboverim, si modò ejus indicant Cacoehymia adfuerit, ac Febris character nullus omnino supersit; Porro ut id securius succedat, concedendum est aliquod temporis spatium præterire, imò die uno vel altero ante usum cathartici, & die subsequente utile est infusionem China china assumptis in aqua frigida factam, quod nisi factum fuerit, postliminio redit febris; quare satius sit abstinuisse, quàm periculo ægrum exposuisse: Quam methodum nos secuti sumus, ut ex jam dictis videre licet.*

XXV. Pertæsum jam prorsus, Vir clarissime, Te arbitror longissimæ hujus Apologiæ, quare pudet variam nunc persequi exhibendæ Chinæ methodum, quâ in Pisarenis epidemia feliciter usus sum, illamque appositis historiis illustrare: illud itaque dixisse satis erit, secundum diversum in Ægris temperamentorum, & reliquiarum morbi

morbi occursum, diversas quoque chinæ formulas adhibuisse, plerumque tamen ad 40. usque dies remissa sensim dosi continuatas. Quibus inus venter duriosculus, & sinistri hypochondrii dolor cum faciei pallore à gravi malo supererat, propinabantur per 15. aut 20. dies boli ex Chinæ, & Rhab. extract. ana drach. semis. cum scrup. sem. martis diaphor. & jusculo tartarizato incoctis radicibus aperientibus: aliis vino rubello infusam Chinam exhibebamus; multis cum succis concretis: in omnibus tamen unâ cum congrua victus ratione. Nam ut rectè animadvertit D. Monginot, *Nemo sibi fingat solius Quinquina beneficio præcaveri posse damna ex erratis in diata commissis emergentia*: Inter quæ procul dubio ipsæ sunt recidivæ, quas etiam vidimus arcessitas adulterino cortice, qui facilè per Mercatorum fraudes sæpe sæpius optimo solet admisceri; ut etiam Ermullerus & idem Monginot testantur.

XXVII. Sed tempus jam est, ut scribendi finem faciam, Teque, Vir amplissime, precer, obtesterque, ut mihi in causa propria fortè plura, quàm opus fuerat, dicenti humaniter parcas. Vale.

Datum Pisauri die 15. Martii 1711.

CAP. IX. *Ad confirmandum animum Domini Traversarii, immeritò ab Anonymo insimulari, Auctor tum hujus objecta refellit, tum illius argumenta corroborat.*

CLARISSIMO DOCTISSIMOQUE VIRO
D. HORATIO BARTHOLOMÆO
TRAVERSARIO,

Poliatro Pisaurensi,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Cum primùm abs Te missam Anonymi censuram graviter accepissem, acriorem postea quàm putaram, fallisque criminacionibus refertam dolenter inveni, simillimam scilicet Auctori suo, quisquis ille fuerit, contumeliosam, minacem, indignam profectò, quæ de Te urbanissimo peritissimoque Viro loquatur. Conceptam tamen animo indignationem, tum inde plurimùm lenivit Apologetica Epistola tua, in qua Adversarii impetum ira debilitasti, tantæque humanitate acerbiter vicisti, ut nihil addendum ad optimæ causæ, seu veritatis confirmationem reliqueris. Enim verò temere ille objecerat novitatem nullâ Scriptorum auctoritate sussultam propinandæ chinæ sub initium, si necessitas postulaverit, malignarum febrium: nam semper nova erunt remedia, tametsi vetera, apud parum peritos Medicos, qui recens aurumare solent, quod ipsi non usurpaverint. Et quanquam ego nullo duce ante annos 20. eam Romæ methodum in epidemia castrensi febrium tenuerim; deinceps tamen nunquam non de felici exitu sum gratulatus: cum ceteroquin illos ægros passim interire animadverterim, quorum Clinici, nè aleam recentis inventi tentarent, maturum, ut vocant, tempus exhibendi febrifugi

opperiebantur, atque exinde aliis in dies experimentis eandem medendi viam ab amicis quoque munitam viderim. ac expeditam.

II. Miror proinde Censorem tuum, cum gratis Tibi tanquam Magistro acturus esset, convicium pro beneficio reposuisse. Quid? Quod perniciosæ febres, cujusmodi plerumque sunt, quæ in epidemicis constitutionibus grassantur, sæpe sæpius intra septimum diem perimunt ægros, ut accuratè observaveras, sapienterque monueras; ita ut si 14. vel 21. diem quis expectare voluerit, non ægrotum, neque cadaver, sed resolutos penè illius cineres curandos susciperet. Hinc planè perspicio quàm longè absit obrectator tuus, non solum à docti Censoris officio, verùm etiam à simplicis Empirici munere, & cognitione: duo enim beneficia à Censoribus, qui ex veritate, non ex odio nos nostraque assimant, solemus arcessere, rectius nimirum cogitandi, & accuratius agendi; ut, quæ bona sunt, animo præcipiamus, quæ mala, opportunè in agendo devitemus. Scire autem pervelim, quid Adversarius tua in epistola fuerit commentatus, unde vel Tu, Clarissime Vir, vel quisquis alius levia saltem, aut ethica, aut physica monita possit haurire. Fateor ingenè mihi quidem videri illius scriptum non nisi detestandam calumniandi procacitatem, vulgaremque ac summo opere penitentiam medendi methodum præ se ferre.

III. Quod autem interdum à Chinæ usu ægrotantes in eundem morbum relabi Censor objectet; miror sanè non intellexisse, recidivam potius quàm mortem expectandam esse, ubi hæc impendet; nisi febris subito profligetur. Ceterum ii quoque, qui absque Peruviani corticis præsidio ab Epidemicis febribus convalescunt, ipsa morbi indole recidere in febrem solent, ut longè ante detectam chinæ vim observavit Hippocrates, qui secundum Valesii divisionem primo epid. sect. 1. num. 7. refert morbidam constitutionem, in qua quicumque *Supersites manserunt, per multas solum recidivas evaserunt, multique illorum (ut illic contigit) per hyemem ægrotarunt*, & num. 36. sect. 3. inquit, *nullum novi, qui supersuerit, cui non contingerint recidivæ.*

IV. Risum autem tenere non potui, cum legerim quass turbas exciter, ut querelas misceat, & clamet, propterea quòd unus è vulgo diem suum repente obierit, posteaquam febrifugo curatus istinc discesserat: perinde quasi qui Chinâ utantur nusquam sint morituri; vel sani etiam homines improvise ubique locorum interire non soleant, præsertim cum salutare Christi (Luc. 21. 34.) præceptum minimè servaverint: *Attendite, inquit, vobis, nè forte graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & cura hujus vitæ, & superveniat in vos repentina illa dies.* Jurè igitur ac merito tuorum revalescentium auribus in Apologia inculcasti, nè inductam à China china bonam valetudinem aut lautiori, aut mala diæta (ut sæpe fit) labefactent, & corrumpant. Nolo interim hic velut pro aris, & focis cum Censore tuo scriber pugnare, ubi Te (neque fortassis tacitè) in crimen ideo vocat, quia non purgas, nec repurgas febrientium corpora. Nam ubi per tempus licet, id prudenter opportunèque facis, facioque & ipse; sed interdum malumus ægros nostros sine purgatione supersites, & recidivas in deterius lapsos, atque sublatos. At video, me longius adhuc provehendum, si omnibus illius Criticæ capitibus vellem respondere; cum potius pudeat malevolentissimam ipsius obrectationem

tionem rescribendo esse hactenus prosequutum.

V. Laudo utique eam patientiam abs Te legatis Adversarii calumniis exhibitam, tum lenitatem respondendo insigniter probatam: quem quidem fructum unicum reputo, qui tibi ex illius acerbitate provenerit: neque Anonymo minore certe utilitatem accessuram confido, si responsionis tuæ moderationem, doctrinamque ritè animadvertit. Vale.

Romæ VIII. Kal. Aprilis MDCCXI.

CAP. X. *Consilium scripto datum à Doctissimis Bononiensibus Archiatris in dubio recursum Pisaurensis Epidemice, ab Eminentissimo Urbini Legato ad Auctorem missum:*

Quoniam sub initium veris anni MDCCXI, omnia jam Pisauri procurata fuissent ad inhibendas stagnantium aquarum, aliorumque corporum computrescentium causas, quas suo loco singillatim recensimus; ac proinde summa, pro cœli illius ingenio, valetudinis tranquillitas vigeret; tamen, quia nonnullorum Civium animi inter dubitationes futuri malorum recursus fluctuabant, placuit Eminentissimo Cardinali Tanaræ Bononiensi, tum Vigilantissimo Urbinis Ducatus Legato, ad duos Clarissimos Patriæ Academiæ Medicos perscribere, ut diligenter expensâ totius facti serie (quam Dominus Bartholomæus Traversarius Pisaurensis Poliater adornaverat) consilium ederent, quod, ut accepit, datis ad me benignè literis idem amplissimus Princeps è vestigio misit. Hoc autem, cum non modò summo pere eruditum invenerim; verum etiam in posterum valde utile, ac salutare ejusdem Urbis Populo fore censuerim, quemadmodum Eminentissimo Legato tunc per epistolam vehementer commendavi, ita pretium operæ me nunc facturum existimabam, si præsentibus Actis inferuissem. Porro hic præterire nequeo magnos Viros, tametsi longo temporis intervallo disjunctos, cum viderint consimiles casus publicis rebus incommodare, ad consimilia excogitanda præsidia concordare incidere, & convenire. Nam Eminentissimus Tanara mentem suam ad illud idem nostrâ ætate convertit, quod olim, scilicet exeunte seculo XVI. Franciscus Maria Urbini Dux excogitaverat, qui nimirum, cum animadvertisset Pisauri Cives pestilentium febrium recursum per singulas ætates affligi, Celebratissimum Herculem Saxoniam per id tempus Patavini Lycei splendorem, & ornamentum consuluit, cujus dissertationem typis editam inter hujus Auctoris opera legimus, legendamque Pisaurensibus Medicis suademus.

TYPOGRAPHI MONITUM.

Quod hic subjungendum erat, Consilium Auctoris Medicis Bononiensibus jam diu remisit, quò si opus esset, ab eis castigatius acciperet: Quod cum se facturos recepissent, nondum tamen expleto jam anno suam fidem liberarunt: Nè igitur vanâ fortasse ipsius spe, urgentes jam typos retardarem, illud necessario prætermittendum duxi.

CAP. XI. *Agitur pressius de causis, qua noxia effluvia ad Pisaurense Cælum labefactandum per æstatem potissimum, & autumnum emittunt, & quibus amovendis jussu CLEMENT. XI. trium annorum decursu consultum est.*

Cum igitur Pisaurense Cælum variis de causis, unde maligna extiterat epidemia, contaminaretur, haud quaquam fieri potuit, ut omnes è vestigio tollerentur. Sed trium annorum spatio quotidianâ penè diligentia, atque assiduitate provisum est, ut popularium morborum radices stirpicus evellerentur. Juvat autem hoc loco eisdem ordine recensere, ac veluti sub unum conspectum dare, cum de earum amovendarum rationibus verba facturi simus; nec posteris infructuosum erit edoceri, quid sibi potissimum præcavendum sit.

I. Primam quidem præteritæ Epidemiæ causam censemus Vallati, qui mediam Urbem perlabitur, aquarum inhibitionem ob everfos subrutosque aggeres vi fluminis; à quo superius ad quintum lapidem in eandem Urbem derivatur: quamobrem, cloacis omnibus in eum canalem sordes exonerantibus, eadem variis in locis hæsitantes putrescebant, quòd præ aquæ penuria elui non possent.

II. Præterea tunc temporis Vallatus extra Urbem inferius ad novum, quem vocant, portum mutato in fluviolum nomine vulgò *Foglietta*, aquas suas in idem flumen effundebat, à quo superius deducuntur: quare facillè eveniebat, ut Isaurus, ubi pluvii aquis intumesceret, Vallati aquas, quo minus insuerent, remorsaretur, simul etiam in eundem superfusus, inferiora plana Urbis, & agros inundaret, quibus demum vinariæ etiam cellæ, ac stabula stagnantibus obducebantur.

III. Quoniam Isauri fluminis ripæ propè litus, ac portum depressiores erant, quoties illud aquarum auctus attolleret, humilior ejusdem litoris ora, vicinique campi alluvionibus erant obnoxia.

IV. Nec prætereundas censemus lacunas duas, putido semper humore refertas, minorem unam ad Portum novum, majorem alteram, ubi vetus olim Portus, quæ longè graveolentior inferiorem Pisauri regionem teterrimis vaporibus afflabat.

V. In eundem censum venit magna vis firmi putrescentis, & stagnantium aquarum in ortis suburbanis, haud dudum quâ Urbs ad orientem solem, & ad euronotum pertinet, conficit; unde noxii halitus emergunt.

VI. Bombycum studium serici opificii gratiâ; unde quæstum tacitum Pisaurenses, non nihil ad inficiendum ærem contulisse videtur. Quum enim in ea Urbe fluentis aquæ inopia laboretur; excoctis

excoctis bombycibus in magno leberum numero, foetidam illam decocturam cum vermium cadaveribus, ac quisquilis in vicos projiciebant, in quibus, quod nulla penè declivitas sit, semper putidus humor inhærescit.

VII. Compertum est coriarios strigmenta pellium, & corrupta præsegmina; similiter lanios varia inquinamenta in Vallatum conjicere consuevisse, quamvis tenui rivo vix flueret.

VIII. Pistorum parum bonis aquis panem subigere, qui propterea malè olebat, ac longè deteriorem fuisse, qui publicè prolabat; quandoquidem omnia ferici quæstus cupidine in furnos ipsos, cæteroqui ad panem coquendum comparatos, madida bombycum involucria condebant exiccandi gratia: quæ res illos haud mediocriter polluit, atque contaminat.

His omnibus, aliisque putidorum effluviis causis summâ diligentia, sumptuque, magno amore, & charitate Principis provisum est.

CAP. XII. *Quæ peracta fuerint, ut Isauri aqua per Canalem Vallati ad liberum fluxum restitueretur.*

Quum primum Sanctissimus Pater circiter Kalendaras sextiles anno MDCCIX. præ cæteris Vallati cursum interseptum esse cognovit, conventum indixit in Quirinale Palatium, ut quæ revocandis in eundem alveum fluminis aquis opportuna essent consilia, quam citissimè caperentur. Convenerunt itaque Excellentissimus Vir Dominus Horatius Albani Pontificis Germanus frater, Illustrissimus Nanzianzenus Archiepiscopus Alexander Bonaventura, egregius Physicus Michael Angelus de Paulis, quippe qui loci naturam, ac Pisaurense cælum apprime norant; nec non Agidius Bordonus Hydrostaticæ peritissimus, atque ipse ego, ut enarrarem omnibus, atque exponerem, quæ ante alios de popularium morborum acerbitate didiceram.

II. In eo autem consilio, etsi de cæteris Epidemiarum causis actum sit, præcipuè tamen in deliberationem venit totius rei caput, atque principium: de restaurandis scilicet superioribus aggeribus potissimum deliberatum est, ut in Vallati alveum fluminis aqua reduci posset. Sed quia moletrinarum redditus, quæ intrâ Urbem iisdem aquis circumaguntur, Serenissima Medicea Familia hæreditario jure capit, in hanc sententiam discessimus.

III. Primò Exorandum Sanctissimum Patrem, ut ad Magnum Etruriæ Principem daret literas, quibus eundem impelleret ad peritos homines Pisaurum mittendos, qui cum Pontificis Medico consultarent; quippe quod Pisaurensis Civitatis salus ageretur, cui præfens auxilium sine ulla cunctatione ferendum esset.

IV. Secundò Primo quoque tempore allegandum esse Pisaurum aquarum Libratorem Agidium Bordonum, Eminentissimi Cardinalis Paulutii à secretis, Status Ecclesiastici literis non solum Urbinati Prolegato (quum Cardinalis Legatus abesset) verum etiam Pisaurensibus Magistratibus commendatum, ut eum omni ope juvarent, & usui necessaria suppeditarent.

V. Tertiò Mandandum eidem Illustrissimo Prolegato, ac Pisaurensibus Magistratibus, ut darent operam, nè quidquam sordidi, atque impuri

posthac in Vallati alveum conjiceretur; sed purgamenta omnia extra Urbem ad mare deferri juberent, aliaque hujusmodi ad tuendam Coeli salubritatem procurarent.

VI. Hæc autem omnia non minori celeritate, ac diligentia perfecta sunt; enim verò Sanctissimus Pontifex suâ manu ad Serenissimum Etruriæ Principem literas scripsit, ut ad ferendas Pisaurensi Civitati suppeditas operam secum conferret. Haud ita multò post Agidius Bordonus (præbente sumptus Sanctissimo Pontifice) Româ profectus xv. Kal. Septembris, Pisaurum venit xi. Kal. ejusdem mensis, quò pariter se contulit N. Franchus Magni Etruriæ Principis Architectus. Ambo igitur diu, ac sæpius collocuti in eo consentirent, ut impensâ ejusdem Principis, qui ex moletrinis quæstum perciperet, aggeres restituerentur.

VII. Sed quoniam iidem aggeres multis abhinc annis ligneo tantum opere refecti fuerant, quod parum firmamenti, ac roboris contra vim fluminis habere videbatur, statuerunt eosdem vel constructo muro, vel saltem projectis faxis in cunei speciem, atque oppositis defensoribus communitè; itant lapides, & sibi mutuo pondere incumbentes, & arenæ aggestione paulatim coagmentandi satis validam molem haud longo temporis spatio effecturi essent adversus aquarum impetum; etiam cum sese major vis fluminis incitaret.

VIII. Cæterum vix dum se se operi accinxerant, quum in Vallati alveum aqua decurrere cepit, quæ continuò sordes, ac cænum, & putrida animalium cadavera magnâ ex parte deterrit: quod ut majori cum fructu fieret, vetuit Bordonus, nè statim aqua ex majore Vallati alveo in rivulos ad molas circumagendas deduceretur; in iis enim incilibus fluitantia corpora, ac præcipuè peccatorum cænum, sæni labem allatura, substitissent.

IX. His rebus effectis remisit epidemica lues, ac tandem abolevit, quod summâ curâ provisum fuit, nè posthac insalubris panis, ut antea, fieret, nec sordida crassamenta, ac bombycum cadavera in vicos, & Vallatum deicerentur.

CAP. XIII. *Proponuntur duæ opiniones de mutatione alvei Pisaurensis Vallati ad avertendas alluviones, quæ per hyemem in inferiori Urbis parte, atque extra mœnia contingunt, ac primo expenditur, & excluditur obliquus percutiendus canalis in fluvium prope Portum.*

Subinde verò de arcendis impostero eluvionibus actum, quæ potissima cura omnium animis infederat, ut, quod reliquum erat, Pisaurensium incolamitati consuleretur. Dictum est autem superiùs, Vallati aquas ab Isauri flumine ad quintum ab Urbe lapidem derivari, quæ postmodum mediam Urbem emensa extra illius mœnia in inferiori regione effundebantur in alveum fluminis paulo depressioris eorum superficie, per lineam, quæ ad rectos penè angulos præfluentem secabat. Quapropter quotiescunque aut largorum imbrum, aut liquecentium nivium copia flumen augebat, non modò Vallati aquas aditu prohibebat; verum etiam in ipsum superfluens redundabat: unde inferior Urbs, & finitimi agri stagnis opplebantur;

blantur: eoque facilius, quod sæpenumerò contingebat, ut neque exundantes pluviae ex Urbe ipsa in Vallatum receptae in Isaurum effundi, neque Isaurus procellosis ventis repellentibus in mare posset erumpere: has ob causas Ægidius Bordonus in quodam civium conventu coram Illustrissimo Præsule Francisco Barbarigo Urbini Prolegato Vallati sive *Folietta* cursum necessariò mutandum esse contendit, quæ oratio æquis animis accepta est.

II. Sed, ut sunt hominum vel sapientissimorum de unaquaque re semper diversa judicia, in duas potissimum sententias distrahi coeperunt, quas hic luculenter exponere non incongruum existimavi; non modò nè quidquam historice fidei detraxisse videar; verum etiam, ut, si quando alibi consimilis necessitas, ac difficultas oboriatur, hinc nullo negotio discat posteritas quid optimum factum, ac magis expeditum in ejusmodi temporibus, usu ipso, & rerum eventu comprobatum sit. Prioris itaque sententiæ Auctor Vir quidem Egregius, & Mathematicis disciplinis non mediocriter eruditus opinabatur longiorem alveum ad inferiorem fluminis ripam prope maritimum ostium esse ducendum: posterioris autem eundem alveum rectà ad mare per majoris stagni finem satius esse perducere.

III. Quod ad priorem attinet, hac ratione contendebat illius Auctor, omnino obstruendum esse Vallati canalem A C (ut in apposito schemate videre est) qui ad angulos penè rectos in flumen D C B illabatur, ac propterea majo-

rem fluvialium undarum renisum experitur, quod recto impetu in easdem incurrat: novum verò alveum A B effodiendum, cujus incidentiæ angulus C B A quum obliquior sit, longè proclivior aperiens exitum Vallati aquis in fluvium.

IV. Verum Ægidius Bordonus hujusmodi sententiam, quanquam in genere veram laudibus sit profecutus; eà tamen ad usum Pisauri revocatà haud quaquam alluvionibus obviam iri censebat, quod semper restagnationis periculum immineret, si Vallato in fluvium erit exitus; propterea quod largiores imbres è montibus delapsi Isaurum supra Vallati superficiem in omne tempus sublatari sunt, quocunque in loco istius emissarium in flumen aperiatur. Huc accedit quod novus alveus A B quum longior esse debeat, utpote obliquior, aquis retro labentibus auctus, pluribus in locis per agros restagnaturus sit, quam si brevior excavetur. Præterea, quum Vallatus ingentem limi, ac sordium ex Urbis cloacis absterfarum copiam vehat, ac propterea tardissime fluat, si propius portum, & fluminis ostium illius emissarium effodiatur, extra omnem dubitationis aleam est, destitutis illic sordidis purgaminibus portum tandem aggeratum iri, atque complendum; quod herculè summo opere cavere debemus, ac majores nostri præcaverunt mutato fluminis alveo in rectiorem ac breviorē lineam, ut concitatius laberetur, ac portum cavaret potius,

quàm oppleret. Hæc igitur huic sententiæ officium incommoda; quo circa satius erit novum canalem rectà ad mare deducere.

C A P. XIV. Vallati Fluvium novo aperto alveo per lacunam antiqui portus rectà ad mare deducendum, ut simul antevertantur inferiores Pisauri exundationes, atque ipsa lacuna per alluvionem exiccetur.

Postquam iis rationibus, quas superiori capite recensuimus, priorem sententiam confutasset Ægidius Bordonus, Vallati alveum ita mutandum judicavit, ut rectà ad mare per majorem, graveolentiorēque lacunam veteris portus deduceretur: idque non solum facillimum factum; verum etiam non poenitendum consilium, atque utilissimum esse Reipublicæ demonstravit.

II. Ac primò quidem se nullo negotio id effecturum, nec fore unquam, ut Principem ejus operis impensarum poeniteret, ostendit; quod quum sæpius totam illius campi planitiem à flumine ad maris litus quaque versus libellà examinasset (cujus rei descriptum exemplar attulerat) maris superficiem Vallati fundo, & quolibet fluvialis alvei loco depressiorem esse comperisset, deprehendissetque, quamvis procelloso mari reluctantē, Vallati aquas recardari quidem parumper posse; sed intrà suas ripas coerceri, nec eas unquam præterire.

III. Quin etiam ex novo canali à se delineato triplex commodum, atque emolumentum perceptum iri docuit. Primùm quidem, quod haud quaquam in posterum frequentissimæ antea fluminis alluviones essent extimescendæ, quum scilicet montanis aquis adauctum, & eminens supra Vallati superficiem, in eundem torrentis instar exundabat.

IV. Alterum nec planè contemnendum emolumentum ex commotione, agitationeque palustrum aquarum in majori lacuna desidentium, quæ ut posthac computrescerent, nunquam fore opinabatur. Et quidem perfluente eas Vallati rivo, non segni motu ciebantur, tum ob perennem profluentis impetum, tum ob illius refluxum urgentibus à mari ventis, ita ut impressione factà palustris humor in omnes partes commovendus sit, simul etiam in mare abripiendus.

V. Tertium verò aggeratio obtinebitur ex limofarum, turbidarumque aquarum transitu per ejusdem lacunæ finem ex Vallato decurrentium, quæ porrò illuc delatæ necessariò quicquid grave, ac terreum vehunt ad latera, ubi fluenti vis elanguescit, compellent atque destituent; quod certè omnibus in locis palustribus sinuosisque contingit, quæ per alluviones aggerari solent.

VI. Verum quia nullum penè consilium tam perspicuis rationibus confirmatum comprobatumque reperire possis, quod si in frequenti consensu propositum, non in difficultatem aliquam aut dubitationem incurrat; ideo mirum videri non debet, si hujusmodi Bordoni sententia nonnullorum reprehensionem effugere non potuerit. Diluit tamen ille eorum objectiones, quarum præcipuas hic referemus.

VII. Prima in eo sita est, quod etiam si campi planities ac situs ad libellam expensus sit, hydrostaticæ scientiæ scriptores velint, quum de aquis decurrentibus agitur, ut singulis decempedis certa declivitatis incrementa respondeant; quæ

quæ tamen in longissimo alvei ductu haud tanta foret, quantum res ipsa postularer.

VIII. Sustulit verò hanc dubitationem Agidius Bordonus, negavitque optimos Auctores, qui de aquarum decursu scripserunt, præcipere libratori, ut eum strictè servet ordinem, ac toties singulis decempedis declivitatem metiatur. Idque demonstravit exemplo canalis ad libellam constituti, atque horizonti circulo ubique paralleli, ex quo aquæ, concepto jam motu, sine dubio elabuntur, si in aliquo fundi loco foramen pateat ad illarum exitum.

IX. Aiebant secundò fieri posse, ut Subsolanii venti, ac maris procellæ congestis arenis novi alvei ostium obstruerent.

X. Ac nihil incommodi ex tempestatibus eventurum Bordonus ostendit. Enim verò intumescente ob ventorum impetum aequore, necessarium omnino esse, ut novi canalis aquæ iidem ventis commoverentur; ac proinde pro suo modulo ad parvam quoque altitudinem assurgerent: sed nihil causæ esse, cur omnino inhiherent cursum, neque in mare saltem per partes subterlabentes erumpere. Deinde paulatim quiescentibus ventis sedato maris aestu easdem, nihil profus immutata, imò aucta sui ponderis vi, submoturas sensim quidquid arenarum aggestum foret, ostiumque sibi facillimè cavaturas, ac propterea id nunquam obstruendum iri. Eaque res Genicæ fluvii exemplo confirmata est, qui licet longe minorem Vallati aquam vehat, semper tamen apertum in mare, atque expeditum exitum habet sine ulla hominum industria, atque labore, quod cæteris omnibus, qui in mare exeant, rivulis usù venire deprehendimus.

XI. Tertio denique verebantur, nè averfis aliò Vallati aquis Haurus semper tenuis flueret, ac propterea ejusdem portus sensim oppleretur.

XII. At metus iste facili ratione discussus est: quum enim compertum sit omnibus tot mensium spatio, quibus & flumen, & Vallatus fluento penitus destituti fuere, haud quaquam id incommodum accidisse, nihil profectò metuendum erit in posterum, si exigua Vallati aqua adimatur Haurus, cujus portus tot retro annis identidem exiccato flumine nunquam est aggeratus; quippe quem maris aestus, ac septentriones venti excavare potius, ac purgare solent.

XIII. Hoc accedit, quòd Vallati aquæ officere potius eidem, quàm prodesse valeant; illuc enim perveniunt sordibus ac limo graves, quæ omnia illic ad ostium deferuntur, & cumulantur.

XIV. Hæc igitur fuit peritissimi Viri sententia: sed quo pacto ad exitum perducta sit, deinceps capite sequenti narrabimus.

CAP. XV. *Quomodo post multas difficultates Vallati alveus per majorem lacunam ad mare deductus fuerit; Deque magno inde emolumento, tum ad antevertendas exundationes, tum ad lacunam ipsam exiccandam.*

Sed quia non satis erat novi alvei utilitates in genere demonstrasse, nisi de ejus aperiendi ratione, & quâ circumjacenti agræ regione essendus esset, eodem tempore statueretur: propterea suasit Bordonus, affirmavitque nihil præstabilius esse, quàm si Vallatus, ubi primum ex Urbis moenibus erumpit, in canalem ad semicircu-

li, vel saltem ad obtusi anguli speciem excavatum effunderetur, ut proclivius dextrorsum ad majus stagnum iter arripere; neque inflexa ad rectum, vel acutum angulum viâ detortus in Urbem regrederetur.

II. Verum quia longior futurus erat alveus in semicirculum ductus, ac proinde gravior sumptus non solum ad majorem Canalem, incidendum; sed etiam ad extruendum lapideum pontem, quo publica via interrumpenda erat: Patricii quidam ac præsertim egregii Viri Comites Petrus Antonius Santinellus, & Joannes Franciscus Almericus, quibus iudicio Eminentissimi Cardinalis Tanaræ Urbini tum Legatione surgentis Agidius Bordonus perficiendi operis negotium commenderat, supervacuis impensis ob temporum difficultatem parcendum existimabant. Quapropter Vallati canalem extra moenia per amplam Urbis fossam ad eum modum deduxerunt, ut curvato in rectum ferè angulum itinere dextrorsum ad usque propugnaculum, quod vulgò *Rocchetta* nominatur, perveniret, atque inde ad stagnum, & mare decurreret. Vix tamen ejus operis labore perfecto, nonnulli ex Civibus patriæ studio præ se ferentes novum consilium improbarunt, ac Pontifici Maximo supplicem libellum Decembri mense, anno septingentesimo decimo supra millesimum portexerunt. Tria verò hæc possimum obiciebant.

III. Primum, Quòd Urbis moenia paulatim aquis subrutum iri metuebant, si secundum ea longo alvei ductu, ac propè *Rocchetta* propugnaculum laberentur.

IV. Secundum, Quòd verebantur, nè major lacuna, ubi portus olim fuit, immisso fluente latius se effunderet, ac cælo deterius vitium afferret, quòd ejus stagni solum mollissimum esset, ac ventis sudibus referum.

V. Tertio, Sumtus denique magnitudine terrebantur; quoniam aliudua cura, ac diligentia providendum foret, nè alvei ostium ad litus occluderetur.

VI. Ac supplex libellus à Sanctissimo Patre ad Amplissimum Cardinalem Legatum missus fuit, ut iis de rebus cognosceret, terretque sententiam. Ille igitur objectas dubitationes scientissimè sapientissimèque dissolvit VII. Kal. Martius anno MDCXI.

VII. Quòd ad primum attinet, nihil causæ esse respondit, cur tantopere formidarent; quum Urbana ædificia haud tantam firmitudinem, quantum moenia, ac propugnaculum haberent, & parum altis fundamentis, nullaque objecta crepidine superstructa, nullum unquam prælabentibus Vallati aquis vitium fecissent; præsertim quòd antea exploratis muri fundamentis, quàm operi manus admovebantur, compertum sit, easdem multis pedibus novi alvei fundo esse depressiora: quòd sane periculum nuper ad imum quoque propugnaculum factum erat, ejusque fundamenta hinc opere ædificata quatuor circiter pedes infra alvei solum jacere deprehenderant. Cæterum spatii aliquantum intercedere aiebat inter alvei ripam, & muri basim, qui inferiore sui parte sex pedes crassitudinis, superiore tres ac dimidium haberet, ac præterea validissimis, & confertis trabibus ex interiori parte sustinens esset.

VIII. Alteram verò difficultatem ratione diluit, atque experientiâ. Ac primò quidem stagnantium in veteri portu aquarum superficiem longè editiorem mari esse confirmavit, quam ob causam eò versus decurrere cogentur aperto canalis ad litus emissario. Deinde eventum ipso comprobatum esse demonstravit longè aliter re evenire;

evenire: quum paucorum mensium intervallo, ad-
vesto per Vallatum limo in angustioem jam sinum
redacta esset lacuna, & majorem partem aggera-
ta; quin etiam fluentis aquæ motu purgata,
atque deterfa antiquam graveolentiam exuif-
set.

IX. Quod ad tertium spectat, hyeme illa ob
ingentem siccitatem, humorisque defectum sæpius
obrigisse confessus est, ut maris tempestates no-
vi canalis ostium obstruerent, quod raro tamen
per hyemem accidere consuevit: sed reversam è
montibus in Vallatum aquam sua sponte congef-
tas circa litus arenas depulisse. Id præterea conti-
gisse narravit, ut intumescens maris fluctus in stag-
num insuerent, ac palustris aqua eorum impetu
abrepta per novum alveum sursum versus regrede-
retur, sed paulo post, quam fluctus resedissent, in ma-
re, ut antes, decurrerit: nunquam tamen Urbis
fossam, nedum finitima mœnibus ædificia, stagnan-
tibus aquis fuisse obducta.

X. Per idem tempus SANCTISSIMUS PATER
mihi pariter mandavit, uti Bordini sententiam
sciscitaret. Quinque idem Ravennam propediem
profecturus esset, alia scilicet negotia ab Apo-
stolicæ Cameræ Ministris sibi commissa procura-
turus; ab ipso igitur percontatus sum. I. An
immurato ejus consilio, quatenus Pisauenses se-
cundum Urbis mœnia novum alveum direxissent,
aliquid noxæ iisdem inferri posse putaret. II.
An prono lapsu aquas per novum canalem desfluere,
ejusque ostium marinis tempestatibus obstrui animad-
vertisset. III. An stagnum devesco cœno aggerari nec-
nè deprehendisset.

XI. Ille autem ad interrogata respondit, se
nuper in Pisauensem agrum contulisse, omnia-
que ad voluntatem fluere comperisse; quamvis enim
delineatum ab eo exemplum in recens cavato alveo
aliquantulum esset innovatum; rem tamen ex ani-
mi sententia succedere, cum nec quidquam omnino
Urbis mœnibus esset metuendum, & labentes per no-
vum canalem latices liberè ad mare devolverentur,
quod eorum superficies marinis undis longè esset edi-
tior.

XII. Præterea quoniam Vallato cursus in ma-
jorem lacunam datus fuerat, ut exitiales vapo-
res ex inertibus corruptisque aquis erumpentes
arcerentur, eam rem, prout in optatis fuerat,
intra paucos menses effectam asseveravit; quan-
doquidem profluentis impressione putida, pin-
guia, & bituminosa corpuscula ad summum
stagni emerferant, paulatimque fluenti impetu in
mare abrepta fuerant. Quin etiam majorem
lacunæ partem adhærescente alvei lateribus cœ-
no, terreisque sordibus aggeratam esse confirma-
vit.

XIII. Huc addidit, quod quamvis sæpenume-
ro per id tempus montanis torrentibus auctum
flumen excrevisset, atque illius aquæ effluentie
in veterem alveum redundassent, attamen Urbem
non amplius alluvionibus obducerent: sed, ubi
primum ad mœnia pervenissent, continuo in no-
vum canalem rectâ irrumpentes ad mare celeri-
ter delaberentur. Unde pro comperto haberetur
quantam novus alveus utilitatem, atque emolu-
mentum afferret. Quamobrem Cives non mediocri
læticia perfusos gaudere, quod tenuissent tandem
propositum, ut & à fluminis auctibus nihil sibi in
posterum metuerent, & stagnum per profluentis ag-
gestionem opplerum viderent.

XIV. Hæc igitur occasione arreptâ Bordonus
Pisauensibus persuasit, ut veterem Vallati alveum,
ac ostium in flumen apertum præcluderent, his præ-
fertim de causis. I. Ut tota fluminis aqua, si

quando excrevisset, per sinum alveum fluere;
quapropter & altior, & rapidior foret, ac porrum ve-
hementius excavaret. II. Nè turbida unda per no-
vum alveum ad mare decurreret, ac litus, paulatim
aggestâ humo, longius promoveret.

XV. Bordonus denique orationem conclusit ma-
ximo affectos beneficio Pisauenses per summam San-
ctissimi Principis munificentiam ob novi operis con-
siliium tam feliciter Pontificio aere absolutum, ex
quo tantum fructum brevi temporis spatio perce-
pissent, ac majorem adhuc, ut sperabat, percepturi
forent.

CAP. XVI. *Pisauri status sub anno MDCCXVI.
circa ea, quæ de arcendis amorendisque cau-
sis palustrium effluviolorum superioribus Capituli-
bus enarrata sunt.*

Imprudens profectò forem, si meam nunc fi-
dem minimè persolverem, lectores videlicet
non admonendo novissimum Pisauensis Civitatis
statum: Unde facile colligere possint, Maligna-
rum, & Castrensiū febrium ibidem sæturam ex
palustri cœno, noxiisque inde assurgentibus efflu-
viis omni tempore ortum habuisse. Perferpsi au-
tem epistolam ad Eminentissimum Cardinalem nunc
Urbini Legatum: nemo enim qui aut diligentius
exquirat, aut fidelius referat, occurrit. Itaque
cum literas, quas ad eundem Cardinalem dedi-
mus, tum illius responsa Latine reddita hic adjun-
gimus.

EMINENTISSIMO, AC REVEREND.

PRINCIPI,

JO. ANTONIO DAVIÆ

Amplissimo S. R. E. Cardinali. & Urbini
Legato vigilantissimo,

JOANNES MARIA LANCISIUS
Diurnam felicitatem.

Quoniam multo ab hinc tempore de Noxiis
Paludum Effluviis, eorumque remediis. (ar-
gumento à nemine hætenus, quod sciam, de in-
dustria pertractato) scribere aggressus sum; stu-
dium nunc apprime necessarium servandæ ubique
historicæ veritatis, juvandæque Reipublicæ me
impulit, ut Te, amplissime Cardinalis, graviori-
bus quanquam negotiis intentum audaster interpel-
larem. Quum enim describam inter cæteras ex
palustri cœlo ortas Pisauensem Epidemiam per
tres annos nostra ætate crudelissimè grassatam, ac
tum Pontificis Max. jussu cuncta per literas non
modò ab ejusdem Civitatis Medicis, verum etiam
ab Eminentissimo Cardinali Tanara per id tempus
Legato, & ab Illustrissimis Præsulibus Barbarigo,
& Cavalerio Prolegatis diligentissimè fuisset scis-
citatus; mihi tamen nonnulla adhuc ad præsentem
Pisauri statum pertinentia supersunt exploranda,
quorum apertâ cognitione, ut opusculum pro viri-
bus perficiam, carere non possam.

II. Primum igitur magni interest, ut resciscam
utrum aggeres (vulgò *le chinse*) qui sub anno
1709. refecti fuere, ad hunc diem integri firmi-
que permaneant; unde Vallati rivus satis vehe-
mens sit ad sordes quam citò eluendas; quæ ex
Pisauri

Pisauri cloacis in eum immittuntur.

III. Deinde utrum vetus ejusdem Vallati emissarium, sive, ut Pisauenses dicunt, *Folietta* ostium in flumen, nunc penitus obstructum sit: an sola cataracta occlusum; ac proinde num Isauri inundationes ex ejus alveo in prædictum ostium refluxu, olim contingentes, omnino desierint.

IV. Tertio num ex recessu aperto Vallati alveo stagnum veteris portus, advectâ per alluviam humo, penitus fuerit solidatum.

V. Præterea non minus rescire cuperem, num alii aggeres, qui ad Isauri ripam propè Carmelitarum propugnaculum, ut prohiberentur fluminis exundationes, diligenter excitati fuerint, etiam num facti testique serventur.

VI. Denique te rogo, atque obtestor, Eminentissime Princeps, ut inquiri jubeas, an Pisauenses sedulo faciant, quæ ipsis anno MDCCX, fuerunt imperata; iis enim exquisitè provisum fuit, ut stagnantium aquarum, & noxii odoris causæ ubique locorum tum intra, tum extra Urbem radicitus tollerentur. Humanitatis quoque tuæ editi exemplar, si typis impressum istic fuerit, ad me mittere. Præceptionum autem tunc temporis editarum specimen ad hujus epistolæ calcem rejicio.

VII. Hæc sunt, Eminentissime Domine, quæ à Te percontari necessitas ipsa coëgit; quorum plenam perfectamque notitiam pro tua singulari benignitate me consecuturum esse confido; nam ad publicam, ut vides, incolumitatem, qua nihil tibi est antiquius, omnia referuntur. Ejus sane beneficii gratia nunquam aboleat, atque interim ego, quoad vixero, futurus sum Eminentissimæ Tuæ observantissimus, ac studiosissimus cultor. Vale.

Romæ v. Nonas Octob. MDCCXVI.

Summa rerum Pisauri promulgatarum Principis Edicto.

Pistores ad sabigendum panem salubribus aquis utantur, non inquinatis, ac malè olentibus.

II. Nè quis in Furnos vel publicos, vel privatos bombyces cum involucribus condat, exiccandi gratiâ.

III. Nemo eosdem in lebetibus excoquat, nisi altissimam domi fossam habeat secessus causâ, in quam decoctura projiciatur.

IV. Lebetum Domini bombyces interiori velamine exuant, prout à publicæ salutis Curatoribus docebuntur.

V. Bombycum cadavera nè conjiciantur in Vallatum, quum aquâ deficiatur, sed ad mare, ubi pharus est, deferantur.

VI. Laniones, & Coriarii similiter purgamenta, non in Vallatum, fluente destitutum, sed ad Isauri pontem deversa in flumen congerant, & sicco flumine in mare projiciant; si aliter faxint, puniantur.

VII. In singulis domibus, quarum sordes in Vallatum immitti solent, altissimæ serobes defodiuntur, quo eadem conjici debeant, quum Vallati rivus exaruerit.

VIII. Ne quis in hortis intra vel extra Urbem aquam pluviam in aquariis, aut serobibus diutius collectam seruet: liceat tamen Olitoribus putealium aquarum habere receptacula; modò carent, ut semper pura, ac munda sint, & procul à sîmi cumulis absint.

Tom. II.

Responsum datum ab Eminentissimo

CARDINALI DAVIA

Rescripsit autem nobis pro sua humanitate Eminentissimus Pater, atque ad interrogata exquisitè, accuratèque respondit.

I. Vallatum quidem, adhuc ut antea in Isaurum: flumen per antiquum alveum effundit novum verò canale alluvionibus maximo esse impedimento; nam abundantibus tunc temporis ab Isauri aquis, subito per eundem canalem patet iter ad mare, quibus arcendis non satis erat cataracta ad inferiorem Urbis partem aquis objecta; illud utique diligenter animadvertendum Princeps Eminentissimus contendit, ut, cum turbidi latices lentissimo cursu per novum alveum fluant, ac paulatim subsideant, summâ cum diligentia, quemadmodum jam semel purgatus fuit [quàm longissimè jumentis asportato ceno] ita, & in posterum, cum res postularit, prospiciatur; semper tamen ineunte vere, nè mediis ætatis caloribus magno cum vitandi cœli periculo uliginosa humus commoveatur.

II. Majorem, malèque olentem ad veterem portum lacunam, accumulato limo ex lentè fluentibus per novum alveum turbidis aquis maximam partem esse aggeratam, parumque abesse, ut eadem passus fiat.

III. Similiter aggeres ad dexteram Isauri fluminis ripam, & Carmelitarum propugnaculum nuper excitatos, obolare, quò minus in hincitas Urbis regiones exundet, & agri ad veterem portum restagnent.

IV. Quandiu Isaurus Vallato aquam suppediat, omnino urticas sordes abstergi; quod fieri minime potest, si quando per ætatem fluvius exarescit.

V. Præterea Pistores quàm optimis possunt aquis (sunt verò puteales) panem sabigere, neque in iis furnis coquere, in quibus per id temporis bombycum involucria siccantur.

VI. Quin etiam domos illas, in quibus bombyces lebetibus excoquuntur, altissimas fossas habere, quò grave olens decoctura, non verò in Urbis vicos, projici solet.

VII. Id quoque studere eos, qui serico opificio dent operam, ut bombyces extremo velamine exuantur, neve iidem in Vallatum, quum fluente destitutum, conjiciantur.

VIII. Nec minus olitoribus curæ esse, ut pura, ac munda sint aquaria, nè quid aëris officiat salubritati.

Eadem confirmantur ab Eminentissimo

CARDINALI TANARA

Hæc quidem omnia Amplissimi quoque Cardinalis Tanaræ, qui paulò ante Urbini & Pisauri Legationi præfuit, literis benignè ad me datis, confirmata sunt, itaut non alius planè videatur Pisauri Legationis rerum status, quem si perpetuò contra stagnantes ac putidas aquas studio, curaque servaverint cives illi, nunquam fore arbitror, ut in miserandam epidemicarum, & pestilentium febrium perniciem relabatur.

Kkk

CAPUT

CAPUT XVII. *Quid ad præcavendas Pisauri Epidemias adhuc præstandum esset?*

Cum superioribus Capitibus rationes omnes fusè sim persecutus, quibus trium annorum decursu consultum fuit, ut aquæ sordesque tum intrâ, tum extra Pisaurum per æstatem præsertim, & autumnum à stagnatione, ac congelatione vindicarentur; quamobrem ea Civitas recurrentibus Epidemiis non est amplius obnoxia: nunc, qui meus est erga eandem amor, haud committam, ut diligentia curaque mea ad reliqua ibidem castrensiùm febrium semina extinguenda ullâ in re desideretur. Neque enim illinc vernaculorum aliquot morborum radix unquam protus evelli poterit; siquidem humilis loci situs, ingens fructuum, pisciumque vis, meridionalium ventorum flatus, & non levis aquarum desidia semper ignavam illius Urbis, incautamque plebem infernas præsertim regiones habitantem, ægrotationibus facilem reddet. Cives tamen ac Patritii se in posterum promptius à novis Epidemiis tueri poterunt, si non solum omni industria (quod à nobis hæcenus inculcatum est) sibi caverint ab aquis unâ cum sordibus in Vallato, in vicis, in hortis, intrâ vel extrâ mœnia computrescentibus; verùm etiam diligenter curaverint, ut posthac minor lacuna prope novum portum penitus oppleatur. Cum autem id aggesta humo, aut aliunde advectis cœmentis sine ingenti sumptu fieri nequeat, promptius esset per alluvionem eandem aggerare. Quod quidem minimo negotio obtineri posset, ducto scilicet canali ex propinquo-ri fluminis ripa ad ipsam stagnum, alteroque canali ex opposito stagni latere ad mare exciso; itaque, cum omnis limpidus est, canalus ostium in ripa apertum demissa cataraclâ claudatur; eadem verò elatâ inluat per canalem in stagnum, cum luvulentus, ac turbidus est: hac enim ratione (quemadmodum in majori lacuna jam contigisse diximus) aqua turbida illuc delata torpentibus permiscebitur, & in latius spatium diffusa hebetior fiet, ac propterea graviores terræ particule paulatim ad stagni latera, atque ad fundum decident, dum interim purior lymphæ per alterum canalem ad mare decurret.

II. Postremùm, quod non minus ad Pisaurensis Civitatis elegantiam, atque ornatum, quàm ad ejusdem aëris salubritatem collaturum censerem, illud est, ut canalis, cui nomen Vallatus, intrâ mœntia fornice, ad instar cloacæ, ubique locorum contegatur; videlicet nè pravorum ellavio- rum expiratione aërem vicinarum Aedium inquinet: Hoc quidem opus nec novum, nec arduum videbitur illis, qui ejus rei illustre exemplum viderint apud Plinium ita ad Trajanum scribentem:

Amastrianorum Civitas, Domine, & elegans & ornata habet inter præcipua opera pulcherrimam eandemque longissimam plateam, cujus è latere per spatium omne porrigitur nomine quidem flumen, revera cloaca sordidissima, qua sicut turpis, & immundissima aspectu, ita pestilens est odore teterrimo. Quibus ex causis non minus salubritatis, quàm decoris interest eam contegi, quod fiet si permiseru, curantibus nobis, nè desit quoque pecunia operi tam magno quàm necessario.

III. Quod sanè Consilium Trajano fuisse probatum ex sequenti ipsius epistola intelligitur: *Rationis est, mi Secunde Charissime, contegi aquam istam que per Civitatem Amastrianorum fluit, si in-recta salubritati obest, Pecunia nè huic operi desit,*

curaturum te secundum diligentiam tuam certum habeo; Porro hæc dubio, quin, modò paulatim negotium hoc Pisauri etiam procuraretur, factu facillimum esset; præsertim si Pontifex, ut sæpe sæpius liberaliter fecit, pro sua beneficentia subsidio veniret. Ita enim Pisaurenses omnem veneficorum miasmatum occasionem arcerent, ac repellerent; ut proinde salubri cælo incolumes perpetuo usuros, ut maximè velim, considerem.

IV. Verùm longius fortasse sum progressus salente amore, ac studio, quibus sollicitus anxiusque feror in singulas salubritatis causas omnium quidem Civitatum; quæ sub imperio sunt Clementissimi Nostri Principis, sed præcipuè Pisauri, cujus à Civibus multa benevoli, gratique animi testimonia tam præsens, quàm absens accepi, inter quæ maximum certè est, quod subnectimus.

Exemplar Latine redditum literarum, quas Pisaurensis Magistratus pro acceptis beneficiis ad Auctorem dedit.

ILLUSTRISS. AC REVERENDISS. DOMINE.

URBEM nostram tot pridem ærumnis, & ecclesiæ nunc gravitate vexatam, maximè Te, Illustrissime Vir, prosequuntur officiis, ope, benevolentia apud Optimum, Maximumque Pontificem certiores sumus. Tanto verò beneficio obstricti, quo finis erga Te grato animo, utinam possemus re comprobare; sed, cum modò vires deficiant referendæ gratiæ, hanc Tibi à nobis haberi amplissimam, omniaque tuâ causa velle, certum, atque exploratum tibi esse vicissim cupimus. Id sanè officii eximia tua in nos merita æquare nequit, sed illud studio, ac desiderio nostro, non exiguitate sua metiri debes. Cumlabimus autem, cum Tibi, Vir Illustrissime, gerendi morem occasio se offerat. Non enim frustra se se obtulisse comperies, ac nos Tibi diligentius, nobisque satisfecisse. Vale.

Pisauri xv. Kal. Novemb. MDCCXI.

Dominationis Tuæ Illustriss. ac Reverendiss.

Additissimi, ac Devotissimi ad obsequendum Vexillifer, & Decuriones Pisauri.

Exemplar in Latinum Conversum Epistole, quam Auctor Pisaurensis reddidit.

ILLUSTRISSIMIS VIRIS
VEXILLIF. ET DECURION. PISAURI.

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Quicquid ad restituendam Urbi vestræ salubritatem aëris consultum, factumque est, id omne Optimi Principis providentiæ, ac liberalitati referendum est, meumque salutis vestræ studium, cura, cogitatio, datumque non nihil eidem tuendæ consilium, atque opera ex ipsa æternam commemoranda, ac penè divina Summi Pontificis beneficentia profecta sunt; Quod tamen eâ de re literas ad me, Illustrissimi Viri, scribere

scribere volueritis officii, ac benevolentiae plenas, ago, habeoque vobis singulares gratias; atque ita vobiscum animo reputetis velim, me vestra humanitate provocatum, vos Viros Illustrissimos in dies magis magisque diligentius observatorum; etsi à me quidpiam nobilissimo Municipio vestro accedere possit utilitatis; curaturum tamen, ut ratio vobis constet perpetui obsequii, & voluntatis meae. Valere.

Romae x. Kal. Novembris MDCCLX.

QUINTA EPIDEMIA

Castrensium Februm quae Ferentini, Anagninae, Finitimisque locis Anno MDCCCLX. grassatae sunt.

CAPUT PRIMUM De Situ, Planicie, & Aquis Ferentini, Anagninae & Frusinonis.

Antiquissimae, magisque illustres Hernicorum Urbes, Ferentinum, Frusino, & Anagnina: haec facta ab Antonio cum Fulvia divortio, ductaque in matrimonium Cleopatram celebris; Bonifacii quoque Octavi Patria: Omnes tophaceis in Collibus, nec multum editis ad Orientem, & Austrum sitae sunt. Quinque circiter millia ab invicem distant; se tamen mutuo respiciunt, atque inter sese agrorum fertilitate contendunt. Earum quippe interjecta, & quaquaversum extensa planicies montium veluti coronam terminatur. Harum autem Caelum minime insalubre esset, nisi noxiis lentè decurrentium aquarum effluviis per aetatem saepe sapius inficeretur.

I. Occurrit porro in agris, qui Ferentinum inter, & Frusinonem interjacent, primum jugis aqua vulgò di *Tufano*, quae ex continuis montibus fluit, paulatimque collecta tantam demum copiam discurrit, ut pontem exegerint viarum commercia, & duabus frumentariis molis versandis ipsa sufficiat. Aestate per incertas plerumque annorum periodos suis è venis solito uberius manat; ita ut, cum scrobes, per quas olim liberè decurrebat aggregatis modò fordibus, & succreto sensim limo, magnam partem inveniat obstructas, per campos necessaridè disfluere, redundare, corrumpique cogatur.

III. Profectò observatione dignissimum est, quod nos ipsi, cum iter quatuor abhinc annis ad Coenobium Montis Casini Religionis causa suscepissemus, in effusissimis campis Anagninae animadvertimus: nimirum antiquum dicti superius Amnis alveum tartaris concretionibus, ac protuberantiis ita inaequaliter obductum, oppletumque, ut eadem supra tellurem emergentes murorum rudimenta eminè viderentur.

IV. Quamquam verò hujusmodi aqua nullum saepe naturam spirer odorem, nullaque alia pravà, infestaque qualitate praedicta videatur; tamen propter caeparum in vicinis hortis sationem, linique, & cannabis in ea macerationem hic illic malè olere solet.

V. Praeter aquam istam tophaceam inter Ferentinum, & Frusinonem quinque fontes scaturiunt, quorum alii dulces sunt, alii verò minerales.

Tom. II.

VI. Primus ad lapidosi collis radicem emergens Ferentino propior est, isque plures in rivulos dirimitur. Sed erumpentes aquae, cum per inaequale, & plano-concavum solum liberè decurrere nequeant, ideo saepe sapius praegrandem lacunam omnes simul confluentes efficiunt; vulgò, dictam *Scrofino*, tum Ferentinaribus, tum Finitimis adeò perniciosam, ut vulgare, tritumque illud per ora Provincialium circumferatur: *Quando esce Scrofino atterza Anagni e suexa Ferentino.*

VII. Provisum quondam fuit, ut torpidae, ac putres hujus generis aquae ad liberum promoverentur cursum per declivem, ingentemque subterraneam Cloacam è Saxo in fornecem exculptam, ad quingentos circiter passus, idest ad Theletem usque Campaniae flumen, protensam, satis latam, atque etiam altitudine insignem, ut quilibet, tametsi procerus homo intra eam & stare possit, & commodè incedere: non exiguam proinde credendum est in id operis impensam erogatam à Romanis Aedilibus, quorum studio extractum fuisse, verosimillimum est. Nam, ut eadem diù duratura aperiretur, continuatum lapidem scalpro excindi, atque altè excavari oportuit. At enim verò elaboratissimum hoc opus jam ob Civium incuriam, Colonorumque avaritiam, sationum potius lucro, quam aëris salubritati studentium, terrà, coenoque infarium erat, undasque nostrae, nostrorumque Patrum memorià interciperè, ac repellere potius, quam excipere valebat. Quam ob causam Regio illa omnino aquis obducta palustris evasit.

VIII. Secundus deinde fons, ut aiunt di *Scrofinello*, qui à primo non longè distans, è terrae poris exaestuans emergit totus sulphureus; atque idè insigni fectore nares percellit, suamque per scrobem fertur in Caveam aquae, *Oleutu* nuncupatae, ubi cum superius memorata scrophinica permiscetur.

IX. Tertius apud Hernicos appellatus *fontana Oleutu*, nascitur in medio Viae Consularis, totus pariter sulphureus, cui tamen duo rivuli junguntur, alter dulcis, qui ex proximà Cavernula defluit; acidulus alter, qui è saxo scatus effunditur in subiectum terrae sinum, Concha simillimum. mirà Naturae elegantia, tanquam artis ingenio margine circumvallatum. Illic vetustissima quaedam observantur Aedificii vestigia, quae quidem Praefectorum Balnearum rudera esse nemo non conjiciet.

X. Quartus etiam sulphure imbutus est, eique dulcis aqua permiscetur, quae à loco vocitato *Bagnatois* initium sumit.

XI. Quintus, & maximus à Montis Radicini visceribus biceps oritur sulphureus, & dulcis, quem, cum solito alveo contineri non posset, per arva diffundi necesse fuit.

XII. Hujusmodi igitur aquam capta ferè omnia thermalia sulphure potissimum abundant; nam aliorum mineralium (excepto vitriolo) particulae vix se se manifestant. Id sanè testari videtur nedum sapor, & odor, verum etiam color: albicans enim; cum caeteroquin pura lymphà diaphana sit, alumini admixta splendet, quod Insectoribus compertum est. Non aliunde igitur, quam ex sulphureo halitu lactae possunt apparere. Hinc eleganter Virgilius: *Sulphurea Nar albus aqua, fontefque Velini.*

XIII. Neque hic silentio est praetereundum, scrophinicum lacum musco viridescere.

XIV. Tanta praeterea in iis stygiis ferè laticibus inest acrimonia, ut etiam lapides, in quos incidunt (cui

ossa per cariem] corrodamur. Extrinsecus adhibita curam abstergunt, scabiemque tollunt.

XV. Demum non abs re fuerit animadvertisse, aquas hujusmodi, quasi Nili æmulas, ætivistis feroribus non tantum non minui, sed interdum etiam mirum in modum auferere: Id quod ut plurimum singulis septenis, aut octonis annis solet recurrere.

XVI. Cum igitur pleraque omnes sub æstatem anni MDCCIX. copiosius, atque licentius suis ex fontibus erumperent, promptius etiam, ac largius extrã proprios alveos redundarunt, inque campos effusæ tum deprehensas segetes enecuerunt, tum ærem morbosus feminibus fecundarunt, quod clarius infra docebimus.

XVII. Et quoniam multa eorum, quæ præfenti capite breviter perstrinximus, à Domino Antonio Cocchi, Medico apud Hernicos Eruditissimo, per summam diligentiam conquistata fuerunt, nobisque scripto communicata; Idcirco huc adnectendum arbitramur Exemplar literarum, quas tum ad illum grati animi nostri testimonium libentissime dedimus.

ERUDITISSIMO DOMINO

D. ANTON. COCCHIO

Rerum Naturalium studiosissimo, ac de Medicinã apud Hernicos optimè merito,

JOANNES MARIA LANCISIUS

S. P. D.

Impetravi tandem, quod vehementer cupiebam, Suavissime Cocchi, postremis tuis literis integram Ferentinensium, & Anagninarum Aquarum historiam, quam sanè abs Te, si non misisses, petere rursus constitueram: Non enim alterum librum de Noxiis Paludum Effluviis, quo vestram etiam Epidemiam complector, pro viribus retractare, atque absolvere potuissem; nisi principium æreæ labis vestrorum Camporum, quæ singulis plerunque septenis annis recurrit, ab istis veritatis quasi fontibus hausissem. Sciebam utique adhuc puer crebrã Maronis lectione Populos esse, qui

..... rosida rivis
Hernica saxa colunt.

sed numerum, indolemque istiusmodi laticum, quæve olim arte ad proximum flumen liberè derivarentur, præsertim cum incertis legibus copiosius suis è venis effluent, penitus ignorabam. Maximas itaque Tibi gratias ago, pares videlicet immortalitati hujus beneficii, quod in publicam utilitatem Tu quoque contulisti.

II. Scitu sanè dignum, gratumque accepi, fuisse quondam isthic provisum, nè usquam male olentes aquæ torperent; sed contra, ut summo artificio proestæ cum ingenti Accolarum emolumento adigerentur ad cursum; exciso nimirum duro saxo, apertaque longã, ingenti, declivique subterraneã fossã, quæ mihi id quidem revocat in memoriam quod Plinius Junior scriptum reliquit in Epistolã IC. lib. x. ad Trajanum de scdissimã cloacã Mastrianorum, quæ celo patens, sicut turpis, & immundissima aspectu, ita pestilens erat odore terribissimo; quamobrem non minus salubritatis, quàm decoris interesse judicavit, ut fornice contegeretur. Eò usque etiam apud

Priscos perennis, & constans fuit cura munditiæ Viarum & clementiæ ipsius æris; quã quidem semper Hernici procul dubio fruenter, nec per sæcula conterraneorum suorum morces vulgari, quod apponit, proverbio lugerent, si cloacam illam perpetuò integram, perviamque servassent. Hoc sanè docemur, pleraque mala propter nostram desidiam, ac negligentiam nobis accidere; frustra quoque nos de naturã (ut nequiter de Superis) conqueri; cum sortis nostras nostris in manibus habeamus. Tu interim perge, ut facis, in Patriã orari, strenuè tamen, acque actuosè; Nam, ut Menander ait: *Ignorantium Ignavia sunt cogitationes.* Vale.

Romæ IV. Kal. Octobris MDCCXIII.

CAP. II. *Febres Castrenses ex Ferentinensium Aquarum stagnatione apud Hernicos Anno MDCCIX. epidemicè grassantes describuntur.*

Sub æstatem Anni MDCCIX. ab Illustrissimo Præsule Curtio Origo, tunc Sacræ, ut aiunt, Consultæ à secretis, nunc verò meritissimo S. R. E. Cardinali, interrogatus, quid opinaretur in causã, cur per id temporis in humiliori Hernicorum Regione Anagninæ scilicet, Ferentini, ac Frusinonis malignarum febrium genus communiter grassaretur; contra verò Incolæ limitiorum montium nullã penitus labe afficerentur; illico [quod miratus est Præsul] paludes aliquas nuper iis locis inductas horum malorum originem esse sine ullã hæsitacione respondi, obsecrans, ut rem ipsam diligenter exquireret. E vestigio autem, cum id à Campaniæ Præsule postularetur, non aliam reverã, quàm hærentem, corruptamque in agris illis aquam debacchantis Epidemiæ causam extitisse, rescitum est.

II. Porro Ferentinenses Aquæ mense Julio præfati Anni tantã mole suis è venis eruperunt, ut extra alveos torrentis in modum effuse universam penè planiciem inundarint. Ex scdissimã verò horum laticum desidiam, quã malignorum morborum semina foventur, ea demum æris labe emerfit, unde perniciosissima, ac populares febres æstate, & autumno ad hyemis usque initium per ulcina loca vagatæ sunt; Quarum sanè indoles, mos, & phænomena in sequentibus ad nos datis literis descripta exhibentur.

Viro Amplissimo, & Archiatro Pontificia

JO. Mariæ LANCISIO

ANTONIUS COCCHI

S. P. D.

IN magnis morbis ad Te recurrimus, tanquã ad Latinum Hippocratem, Vir Amplissime. Crudelis hoc tempore apud nos viget Epidemia Castrensiū Febrium ab acri, ac penè re-algarinã, Aëris diathesi oriunda. Hanc porro dolemus calamitatem, ut ipsum, quo vivimus, quod die, nocteque inspiramus, in communem perniciem evaserit Elementum. Scias, itaque oportet, diligens Naturæ Scrutator, ut per consilia Tua nobis opportunè succurras, Ferentinum inter,

ter, & Frusinonem palustres aquas jacere. Sunt
verò sulphureæ præsertim, atque enormiter foeti-
dæ, quæ hoc potissimum Anno supra modum
auctæ, humiles agros, & sata penè omnia inun-
darunt. Minerale sanè particula, quæ hisce aquis
per abditos Terræ sinus evectæ, atque indiscussæ
retinentur, æstivis postea ardoribus in Atmos-
phæram elatæ tantò quidem deterius ad morbos
parantur, & cladem, quanto magis pertinaciter in
foveis oriofarum aquarum Linum, & Cannabes ma-
cerantur. Adde inquinamenta Ranarum, Bufonum,
atque Amphibiorum consimilium, quæ nunc humi
degunt, nunc aliis cum vermibus viles aquas
inhabitantes: Ex quibus omnibus, Syrio acue, &
pestiferi vapores procedunt, qui, ubi per aërem
discutuntur, alitè feriunt hominem respirantem.
Vix oppida in Montium Verticibus sita, à labe
secura sunt. Eorum namque Plebecula susceptas
in subjectâ Ferentinensi planicie febres convehit
ad montana. Verùm Frusino, Ferentinum, &
Anagnina virulenti Aëris damna maximè sen-
tiunt.

II. Febres sunt verè malignæ, & epidemicæ,
quippe in omnibus similes: cum rigore tamen,
horrore, & artuum frigore periodicè recrudescunt:
Nempe unius, aut duplicis Tertianæ ty-
pum initio servant, perniciosissimam indolem suis
mox phaenomenis detecturæ. Torva occurrit, &
plurquam icterica Agrotantium facies. Pulsus,
qui est Cordis Echo, parvus, creber, inæqualis.
Affligunt Capitis dolor, tinnitus Aurium, si-
tis, cibi fastidium, vomitus verminosus, Cardialgia,
& Syncope: mordicato enim stomachi ore, per ner-
vos ibi delinquentes, Cerebrum, & Cor in consen-
sum trahuntur. Vires usque ad languorem pro-
cumbunt: nec desunt pernicitates vigilæ, anxie-
tates, deliria, & motus irregulares, quos puto ex
convulsivâ duræ Meningis oscillatione pendere.
Ob exhaustos, vel torpidos animales spiritus, co-
matulos obrepit sopor. Lingua, cui utpote pa-
pillis nerveis contextæ magna fides debetur in
morbis, arida est, scabra, & nigra, vel lento quo-
dam lacte obducta. Urinæ corruptum lixivium a-
mulantur. Exanthemata, modò purpurea, modò li-
vida, efflorescunt in Cute. Parotides interdum ex-
tuberant, interdum verò exostoses, gangrænosique
decubitus patelant.

III. En trillis apud Nos grassantium febrium
aspectus. Nunc verò earum facinora expendamus.
Septimo, & Undecimo solent occidere,
raro decimum quartum attingunt, ut Ferentini
præsertim observamus, cum ipse ad plures Cives
curandum accesserit. Quæ superantur, nullâ un-
quam crisi integrâ solvuntur: ipsa enim Cœli
impuritas criticos Naturæ motus distrahit perpe-
tuo, ac turbat; Sed absumptis spiribus, enerva-
toque sanguinis robore in Viscerum obstructio-
nes, Cachexiam, Quartanam, & alios hujus-
modi Chronicismos migrant. Vidi septem Rusli-
cos montium incolas, qui ad secandam novam Ce-
rerem in Ferentini agro semetipsos, ut mos est,
pro pane oppignerantes, morati fuerant. Hi verò,
cum non aërem solum venenatum, sed æstivâ siti,
laboreque extenuati, aquas etiam veneni fontem
hausissent, colore turpissimo infecti, se intus
uri, simulque Caput in partes quasi dissilire, con-
questi sunt: tanta erat gravitas, pondus, & do-
lor. Circa quartum morbi diem reducti ad pa-
trios lares, angustiores rei domesticæ homines,
brevis tam funesto malo, & nonnulli parotide
præcedente, jugulari sunt: quò sanè facit illud
in Coacis: *Quæ dolenter ad aurem asurgunt, pestifera:*
Aliqui lethargo stertentes, Alii verò adjuncto dylen-

Tom. II.

terico fluxu [factâ scilicet salium aerium, &
dentium ad Intestina metastasi) occubuerunt. Plu-
res intra hsdem ferè symptomatibus affecti, cum per
opportunitatem reditum tempestivæ medelæ locum de-
derint, optè sanati sunt in valetudinem resti-
tuti. Hinc con-... e fas est, quantum contulerit mon-
tana Aër ob tenuem, purgatissimum nitrum, vege-
tamque elaterem.

IV. Non est hic, ut Te, Vir Amplissime, de-
tineam inutili causarum, symptomatumque expli-
catione: Cum Te non lateat, sales alchali-
acres, ipso aëre, seu menstruo duros, atque
inspiratione haustos per tenella Pulmonum cribra
filtrari: primò salivâ quoque ad Ventriculum able-
gatos unâ cum Chylo in massam sanguinis tra-
nare. Quò cum pervenerint, tragicas agunt me-
tamorphoses: fuso enim sanguine, ac veluti à sui
foedere se jondâ parte lymphaticâ, fibros densatur,
ut lac ex feri secretionem concrevit. Hinc febres oriun-
tur à coagulo dicitur.

V. Curationem autem sic instituimus. Initio,
cum urget aut vomitus, aut vomendi proclivi-
tas, tincturam emeticam impero, ex croco Me-
tallorum per vinum album elicitam, & quories
vomuerit Ager, aut alvum exoneraverit, hordei,
& seminum Citri decoctum, ut nempe inania tor-
mina præcaveantur, & vomendi conatus auspi-
catò procedant: Id, quod in Cholera morbo
utiliter fieri solet. Aëris labe salivæ impressa, &
ad stomachum detrusa, prius quam tota in sangui-
nem iuret, per viam omnium brevissimam elimi-
nanda est, quam scilicet innuit Natura, & ejus-
dem fidelis interpretes Græcus senex: *Medicari
astate superius, hyeme verò inferius convenit:* secus
non posset non insequi diarrhæa, quæ sanguinis des-
pumationem, ut in Pleuritide anacatharum, im-
pedit, quæque diuturna cum sit, in dysenteriam
non raro degenerat. Paregoricum semper sub
noctem exhibeo, ut tumultus ab Emetico in-
ductus sedetur. Sunt mihi præterea in usu Aqua
Prophylactica Sylvii: Gelatina Cornu Cervi, ut
Mucilage suâ sitim compescat, & sales acres
cicuret, leniatque: Emulsa ex Amygdalis dulci-
bus, & Melonum seminibus cum aquis scorzone-
ræ, & sonchi, ut feri defectum resarciant. Contrayer-
væ radix balsamico-sulphurea, Cornu Cervi phi-
losophicum, stibium diaphoreticum, & Bezoarti-
cum Jovis, ut peregrini fermenti moleculas Præ-
cordiis potissimum, ac Cerebro hærentes solvant,
& ad extrema vasorum urgeant, expellantque.
Nec ea tandem omituntur, quæ gregum helmin-
ticum destruere valent. R. Scib. diaph. gr. xv:
Bezoart. Jov. gr. vi. Jecor. Viperin. gr. xv. Ol.
scorp. Matthioli gutt. 11. Confect. Hyacinthin.
s. o. Discoford. Fracastor. ana scrup. 1. Coge in bo-
los, & inaura; quos deglutiat horâ somni, & bibat
Aq. Card. benedict. unc. v. tot. Citr. unc. 1. Lau-
dan. liquid. Sydenham gutt. x11. Cum inde opta-
tus sudor emerit, si febris nonnihil remiserit, statim
ad Peruvianum Corticem, veluti ad Sacram ancho-
ram convolamus, & tertiâ quaque horâ ejusdem do-
ses repetimus.

VI. Cum autem præceptis instat à coagulatio-
ne malum, vix præmissis Enemate, aut leni
dejectorio, ad stimulantia solidum, & liquidum
iners, ad vesicantia scilicet festinamus, præsertim
ubi æger pessimâ febris jactatus ad lethargum pro-
pender.

VII. Juvenis quidam temperamenti salino-ter-
rei, tam victu, quam Venere incontinentis, nec
aëris pravitate, nec tot funerum exemplis de-
territis Ferentinum concessit, ubi propter nego-
tia plures duxit dies, noctesque. Nondum erat

reversus, cum cepit segrotare: incidit enim in febre popularem cum vomitu vermium. Idcirco vires morbo accederent, pro crastinatio remedii, sequentem misturam præscripsi. *Mercur. dulc. gr. xii. diagrid. sulph. gr. v. p. abarb. elect. serop. i. Ol. scorp. Matth. gutt. .v. Syr. flor. Perficor. unc. sem. m. Non solb. viscida, & bilitosa graveolentia, sed extinctos lumbricos magnâ copiâ sursum, deorsumque, sine ullo tamen levamine, ejecit. jura deinde Cornu Cervino, soncho, radicibus scorzonerae, & Graminis alterata mane, & vespere potabat cum Pulvere sudorifico alcholino fixo, & veneni acrimoniam simul retundente. Quinto largissimè sudavit, sed adhuc frustra: Quæ enim aderant symptomata, efferata sunt; quæ non aderant, supervenerunt, nempe cruoris stillæ è naribus, surditas, & faucium absque tumore ad deglutendum impotentia. Undecimo convulsus interiit. Miramur tamen, quomodo sudor in die critico per universam cutim excitatus prodesse nequiverit: Miramur scilicet, acerrimum febrile fermentum nec desummatum esse, nec fractum, sed suimet inter scorias potius invaluisse.*

VIII. Non amplius Te moror, Vir Amplissime, veritus, nè Tibi sim tædio. Culus tamen erga Te meus, & devotio illud exigit, precor, ab Oraculis Tuis, ut mihi adversus febres malignas verminosas ab aere oriundas methodum aliquam peculiarem aperias, & Patrocinio Tuo me foveas. Vale, atque iterum vale, Pontifici nostro Clementissimo.

Datum Fumone xiiii. Kal. Septembr. MDCCIX.

CAP. III. *Auctoris responsio, quâ idea, causa, & curatio Castrensiarum earum febrium perstringitur.*

ERUDITISSIMO VIRO
ANTONIO COCCHIO

De Medicina apud Hernicos optimè merito,
JO. MARIA LANCISIUS

S. P. D.

PEtis à me, studiosissime Cocchi, ut tibi referbam equid de palustribus isthic hærentibus aquis, deque inde ortis, & frequentius hoc anno per æstatem grassantibus malignis, aiant, febribus sentiam. Quid rursus agendum, nè libitina adeò immunitè tuos in ægros desæviant, mihi videatur.

II. Antiquissimam fortè putabit aliquis querelam, quam apud me habes, & in qua vehementer doles, ornatissime Vir, partem nempe Provinciæ, quam incolis, Ferentinum inter, & Anagniam, palustribus aquis plus solito identidem inquinari. Etenim Strabo, diligentissimus ille Romani Agri descriptor, postquam lib. V. Geographiæ omne Latium à salubritate commendavit; loca excipit quæ palustria sunt, atque morbosa, qualis, inquit, est ager inter Anagniam, & Lavinium, usque ad Pometiam, & Serini agri quedam, & circa Tarracinam, & Circejum; quo sanè locorum circuitu isthæc etiam finitima tellus comprehendi posse videtur.

III. Sed non omnia, quæ dolemus, eodem jure quæti possumus. Vel enim Regio ista, ob jugem aqua-

um scaturiginem, nullâque hominum industria vincendam telluris humilitatem, olim etiam cœnosa fuit, & culpa in eos conferenda est, qui primi coluerunt, vel propter temporum injurias (ut arbitror) non corrivatis sedulo aquis, in hujusmodi statum pervenit, & excusanda minus est posterorum, præsentiumque negligentia, quæ eosdem latice torpere sinit, qui apertis tum veteribus, tum novis scrobibus, & canalibus, in amnes, ac mare tempestivè derivare potuissent.

IV. Quid quodd multi, inductâ paulatim exaggeratione, desertis palustribus locis prudentissimè succurrerunt? Alterum siquidem excitandis lacunis, ac stagnis semper subservisse compertum est, scilicet alicubi vel non inventa circumstantis declivitas soli, per quam nascens, aut influens aqua liberè possit excurrere; vel importunè occurrens major altitudo proximi fluminis, aut pelagi: unde pigrum fluentum repellitur, quod illorum admisceri undis, ad integrum paludis exhaustum, oporteret.

V. Cæterum mirari desines, mi Cocchi, cur isthic hoc anno affluentiore aqua, tam dulcis, quam mineralis, suis ex scatebris effluerit, & vicinos campos inundaverit: etenim dum algidissima hyems aqueos vapores è terra excitari prohibuit, recens, exterumque nitrum abundè nimis infusum est. Ver autem pluvium subterraneas venas latice magis implevit; exinde, sub æstatis initium utraq; de causâ potuit uberior lymphâ manare. Vidit phænomenon hoc ante mensem ipsa etiam Roma, timuitque, cum in valle juxta mœnia montis Cœli exigua cæteroqui scaturigo, tantam aquæ copiam ocylsimè reddidit, ut brevi locum illum impleverit; & insectorum, amphibiorumque multitudinem admiserit, certò certius circumfusæ etiam atmospheræ plurimum nocitura, nisi summa CLEMENTIS XI. providentia udam sinuosamque vallem citissimè aggestâ terrâ oppleri jussisset.

VI. Inertes verò latice, idèd tanto putore humilia circa Anagniam, & Ferentinum loca infecerunt, quia iidem ex enormi diversorum, quæ vegetabilium, sensilium, & insensilium, quæ etiam mineralium corporum mixtione inquinati, agitante solis æstu, corruptivum fervorem cum innumera-bilium vermium exortu subire coacti fuerunt, quam sanè fermentationem suis, quos defert, igneis salibus, ipse quoque per æstatem sæpè sans auster, adauxit, qui, cum semper ex imis ad sublimia enitatur, ex palustribus, verminosisque aquis lethifera effluvia & abripit, & attollit, facile etiam ad montana oppida evecturus, nisi eadem effluvia in sublimè delata multum dispertirentur, ac partim ipso in volatu caderent, partim fumorum instar disperderentur, ac dissiparentur. Undè fit, ut Patria tua, super montem posita, innoxio Cœlo fruatur.

VII. Quæ verò ratione hujusmodi labis semina, five animata, five inanimata castrenses, ac pestilentes febres gignant, & Tu innuis, & nos latius in opere de Noxiis Paludum Effluviis, brevi edendo, demonstrabimus. Nunc autem satis fuerit M. Varronis sententiam, hujuscemodi infortuniis pulchrè accommodatam, referre: *Advertendum, inquit, etiam, si qua erunt loca palustria, & propter easdem causas, & quod arefcunt, animalia quædam minuta, quæ non possunt oculi consequi, & per aëra intus in corpus per os, ac naves perveniunt, atque efficiunt difficiles morbos, quos deinceps Columella Cæcos appellavit, quoniam subdit, eorum causas nè quidem Medici (nempe suæ ætatis) perspicere queunt: non enim per ea tempora vermium ex seminio, ovulisque propagatio tam clarè patuit, sicuti nostro ævo, quo vulgi etiam sermonibus trita est,*

VIII. Nec

VIII. Nec deest probabilis conjectura, exotieum liquidum nostris fluidis incongruum à vermibus, dum stomachum, atque intestina corrodunt, suas per tenues proboscides, veluti per totidem siphunculos, in albas, rubrasque venas, immo in nervos etiam magis cum ægotantium discrimine infundi. Accedit denique, quod per eadem ulcuscula multis aliis ab aëre derivatis particulis suapte natura nobis insensis, latius (præter pneumonicum) iter aperitur in sanguinem.

IX. Triste sanè experimentum consimilis Epidemiae Roma cepit superioribus annis, cum ad duo circiter millia hominum in Leonina Civitate propter stagnantes, corruptasque in Fossis Hadrianae Arcis aquas, verminosâ, & pestilenti febre trimestri spatio perierunt. Sed quemadmodum tunc temporis nobis accidit, ut funestis læta successerint; nimirum ingruentibus prope autumnale æquinoctium pluviis, ventisque in contrarium versis, ita vobis, defervescentibus posthac aestibus, arbitror eventurum, & in antecessum gratulor. Cæterum, cum forit ex paludibus morbus, initio præsertim æstatis, vix ullis remediis, aut arceri penitus potest, aut reprimi; nè si Esculapius quidem ipse, & Machaon propulsatores, & curatores adessent. Unde ingenuâ, magnoque viro dignâ confessione scriptum nobis reliquit Hippocrates in æstiva quadam constitutione, *nihil memorabile sui ægotantibus profuisse, scilicet, non ventris turbationem, non vena sectionem, neque quancumque alia, quæ ipse tentavit, quem omnia cum ratione tentasse purandum est: habent enim effluvia ista certum incrementi tempus, quod plerunque totâ æstate sinitur; cujus decursu affatim irrumpentia in hominum corpora, quæ magis propensa sunt, (sunt autem valetudinaria, aut quæ minus congruâ vitæ ratione utuntur) duplici potissimum viâ (præter minus conspicuas) respirationis nempe, ac cibi penetrant, pariterque in fluidas, atque in solidas humani corporis partes debacchantur. Sed, cum pluere incipit, æstusque temperatur, tunc certè palustris humor, imbris dilutus, ut docuit Columella, citius mirefcit, & flantibus ventis è septentrione, non solum lethiferæ subsident in paludibus exhalationes, sed quæ jam in aërem sublatae fuerant, aliò converti solent, ac dissipari.*

X. Ad curationem potèd grassantis morbi quod spectat, illam tu quidem sui duxisti viâ, parim infusum venenum detrahendo, parim corrigendo, partim etiam volatilizando, ac dissolvendo. Sed quoniam mala sæpè sæpius Artis vim eludunt, propterea illud Hippocratis ob oculos perpetuò à nobis habendum est, *si non profis, saltem nè noceas.* Ac ritè quidem Divinus Senex Medicum Gubernatori navis comparavit: quemadmodum enim ille magnis in tempestatibus ita gubernaculum, & vela moderatur, ut ventorum imperus, secundos quidem, excipiat, adversos verò declinet, ne vel illidatur scopulis, vel mergatur undis; sic profectò solers Medicus nunquam, nimîâ cupidine celerioris curationis, multiplicandis cum temeritate, vel confusione remediis, adduci debet; Sed ita diligenter naturæ motus observare, ut salubribus faveat, noxiis obstitat, ægrumque, translatione saltem in chronicum morbum (quod est hac in re ut admodum frequens, ita summopere utile) ad salutis portum utcumque perducatur. Exinde fit, ut hujusmodi in febribus, rarò purgantia, nisi ab initio, & quidem cum absente diarrhæa; quotidie remiserint, aut alternis diebus rigore, aut saltem frigore exacerbentur, juvare solent; tunc enim, quoniam non levis febrilis fermenti portio hypochondriorum glandulis, quæ in primas vias hiant, hæere solet, non ægrè illinc blandis subitò emeticis, aut dejectoriis evelluntur; ut indè locus fiat usui Chinæ chinæ, guttulis Olei

Matthioli irroratæ, tanquam specifico hujus pestilentiae alexipharmaco, quod experimento quoque utilissimum compertum est apud illos, qui continuis quanquam febribus, gelido tamen artuum frigore laborant. Sed hæc purgatio non nisi primâ, aut secundâ die laudatur: postea verò, quoniam sæpè (excitata diarrhæa, vel dysenteria) ad alvum confluit malignus humor, ab omnibus purgantibus penè cum superstitione abstinendum est, solisque diaphoreticis, & alexipharmacis utendum.

XI. At verò, si febris servaverit ideam continentis, stipereturque delirio, lethargo, & convulsionibus; nullumque urgeat extremorum frigus; quoniam significat acre, malignumque fermentum, majori ex parte intrâ sanguifera vasa furere, atque in præcordia, cerebrum, & nervos impingere, purgantibus exasperari solet, etiam si nausea, ac vomitu æger vexetur; exigique tantummodo blanda crebraque enemata, stillaritiæ aquas vel simplicia, quæ longa vocant, jura acido volatilia, ex decoctione rad. scorzonerae, pimpinellæ, gramin. contrayer. acetosæ, ac foliis contusis sonchi; postulat pariter emulsionem ex semin. melon. cardui sancti, & amygdalis, additis temperatis diaphoreticis, & cardiacis, modò ex sibi diaph. succino, & camph. modò ex C. C. ac lapide Bezoar, vel guttulis spiritus sal. volat. sal. armon. modò ex confectioe Hyacinth. de Alcher. ac potissimum Diascordio Fracastorii. Quin imò, cum primùm coacti sicuti sanguinis indicia apparuerint auri etiam tinctura, ritè præparata, vel spiritus Mannæ, quem vitæ appellant, ægris exhiberi potest. Sed vesicantia præcipuè non solum artubus, verum etiam cervici tempestivè, atque utroque in casu, modò absit dysenteria, admodum erunt.

XII. Hoc tibi fortè mirum videbitur, quod; quamquam in maligna ista febre viperei dentis inflat censeatur phlebotomi lanceola; nihilominus tamen ægotantes plethorici, qui eadem febre cum dolore capitis, pulsuque magno, & æquali corripuntur, sectâ vena frontis, vel jugulari, tunc maxime, cum majori mentis motione, soporeque, imò parotide premerentur, quandoque levati fuerint; Sectiones enim istæ (modò extremorum frigus absit, & vires consent) accensentur illis, quas laudat Hippocrates, & proximi ventris appellat; evacuant namque, & revocant in præcordia, ac subindè in vitalem circulum multas cruoris partes, quæ piceam, & quasi non dixerim, polypeam, consistentiam nactæ, sinibus duræ meningis, atque universæ propemodum cerebri superficiæ, perinde quasi supremi, mortalesque decubitus, pertinaciter adhæserant, atque illinc deturbari naturæ operâ non solent, nisi magno, ac plerumque irritò, parotidum conatu.

XIII. In eundem præter scopum collimant non solum viscera recens mactatorum animalium, cranni futuris adhibita, utpotè quæ proprio sale oleoso-volatili, illas sanguinis particulas diluunt, leniunt, ac subnovent, quæ summo capiti erant defixæ; verum etiam cucurbitulæ siccæ, atque adhuc semel scarificatæ, si opus fuerit, ac præ cæteris frictions per totum orbi cursum, muræis manibus oleo amygd. & Marth. cum camphora, identidem repetita, torpescuntibus liquidis naturalibus motus inspirant.

XIV. Sed vereor, nè Tu arguas, meâ ex memoriâ discessisse remedium maximo opere necessarium pellendis necandisque vermibus, quod fortè primas in hoc morbo tenere debuerat. Potèd illius non sum oblitus, sed valdè dubito, nè dum pharmacum (præter quàm ex amaris vegetabilibus, Chinâ præsertim, atque ex acidiusculis cardiacis) quæ-

rimus, venenum inveniamus, quod egros citius, quam vermes perdat. Mercurialia enim in tantâ naturalis œconomiae confusione, nervorumque potissimum oppressione quid quæso aliud, nisi, mortiferâ in cerebrum inductâ epigenesi, novas turbas facere possunt? Igitur in alexipharmacis, ipso in tempore, denique in naturæ præsertim solertia, quæ docta est sine magistro, spem omnem collocare oportet, ut filii Patris simus, qui nos admonuit, ut saltem non noceamus. Namque Medicina est quoddam experimentalis prudentiæ genus, quæ vix doceri ab ullo potest: tota ferè sedulo, peritoque ab artifice in arena ipsa invenienda, ac tractanda est. Macte igitur animo, mi Cocchi. Sed, dum aliorum valetudini incumbis, fac, ut tuæ quàm diligentissimè servias.

Romæ prid. Kal. Sept. MDCCIX.

CAP. IV. De modo, & Fine Ferentinensis Epidemice.

Conducit etiam ad Posterorum utilitatem, ut eos non lateat modus, ac tempus, quibus Epidemicæ constitutiones solent definere; ut inde non tantum naturam, ordinemque rerum ediscant; verum ut, quid Ars quoque præstare aliquando possit ad malorum exitum anteverendum, aperte deducant. Cum enim Ars sit imitatrix, & ministra naturæ, valebit certè, si locorum id ferat ingenium, debilitare, atque enervare causam Epidemice, cum illa maximè furit, ut aliàs diximus, & nunc rursus admonebimus.

II. Itaque Ferentinensis Epidemia Anno 1709, circa solstitium æstivum orta, sextili mense aucta est, & ferè toto Autumno sic viguit, ut quingentos penè homines enecuerit, Ferentino præcipuè, & Anagninâ Civium jacturam sentientibus. Hyemis tandem initio ejusmodi luis incendium deferbuit: cum scilicet copiosi à Cœlo decidissent imbres ad temperandum, extinguendumque fervorem fracescentium aquarum, quæ postea obrigentibus frigore campis coactæ sunt; imò verò aquilonaribus ventis, quæ in aërem evedæ jam erant, morbidorum vaporum cohortes partim fugatæ, ac dispersæ, partim ad ima repercussæ, simul, & cum propriis ovulis penè omnibus infecta in paludibus suffocata, atque exanima reddita sunt.

III. Pluviae igitur in memoratâ Epidemiâ primum omnium juvare deprehensæ fuerunt: Nam sales alchhalino-acres tum dilui, retundi, ac mitescere ceperunt; non secus ac spiritus acido-urinosis, imò sales arsenicales; & venefici multitudine aquarum permisti de turbativâ, & corrosivi vi magnopere remittunt.

IV. Hinc verò nemo non videt, quòd si Campaniæ flumen è vicinis Ferentino montibus transverso alveo Agros illos, & Consularem viam secaret; vel dulces aquarum fontes ab iisdem montium radicibus majori copia decurrerent; fieri facile posset, ut, si quando mediâ æstate thermales potissimum aquæ ob Villicorum negligentiam illic sinantur corrumpi, statim per Aquilegem novis apertis canalibus, & scrobibus, vel adhibitis syphonibus eadem aut fluminis, aut fontium lymphæ, quò oporteret, deductæ, corruptos latices pluviarum instar temperarent, atque diluerent. Quamobrem illa, quæ tot funera inferre solet, perita ab inquinatis aquis deleteria vis, per ipsasmet, dulces tamen, jugesque aquas (ut à magnis olim Medicis factum fuit) penitus extingueretur.

CAP. V. De Præsidis per Summum Pontificem adhibitis, ne aqua in posterum in Agro Ferentinensi resideant.

Sacratissimus Princeps CLEMENS XI. cujus præcipuum studium est in publica commoda maximas, paternasque curas dividere, ut etiam subditis, quos non videt, quàm diligentissimè proficiat, mandavit, ut in Sacrà, quam vocant, Consultâ negotium hoc sedulo ageretur: quod cum Eminentissimi Cardinales illius Cœtus accuratissimè fecissent, decreto statuerunt, ut exactis Kal. Januarii Egidius Maria Bordonus R. C. Apostolicæ in librandis aquis Architectus Ferentinum contenderet, & mala illa præsens contemplatus, remedia pro sua peritia opportunè adhiberet. Eò itaque Vir diligentissimus se contulit, quumque omnia perpendisset, certò comperit Aquam scrofinicam tum copiâ, tum pravitate cæteras antecellere, eamque fuisse fontem, & originem grassantis per superiorem annum Epidemice.

II. Hanc igitur primò in cursum per antiquam cloacam revocandam censuit, ac propterea mandavit, ut saxus ille, atque ingens, quem initio innuimus, subterraneus ductus à terra, cœnoque liberaretur, sed vix amoris operculis tererrimas, & penè suffocantes, quales spelunca Canis Neapoli, vel ubique locorum frumenti puteus nuper referatus emittere solet, exhalationes expertus est; imò verò passim jacentium hic illic aquarum odore sulphureo caput adeò gravari sensit, ut ipse, ejusque Ministri, atque Operarii ad aquam Regiæ Hungariæ, & nescio quæ balsama naribus, temporibusque admovenda non semel recurrere coacti fuerint.

III. Deinde Ferentini planum per horizontis libram expendens, illud ad fluminis usque alveum fati inclinare deprehendit, & idcirco fossas in solo recens effodi curavit, ut aquæ cæteræ ab invicem dissitæ moras rumperent, & singulæ ad Theletem Campaniæ flumen liberè devolverentur: id quod etiam in Anagninæ Campis confectum est. Cum enim Hernicarum aquarum vitia Bordonus diligenter perspexisset, alias scilicet in eo tantum peccare, quòd in sinuosis locis orientur; alias infestum etiam sulphur olere, & ferè omnes tartaro sui generis abundare, quo sensim accreto, & lapidescente, ipsæ sibi vias impediunt; idcirco novos aquarum ductus altè effossos declivitate, atque margine munitos esse voluit. Nam telluris inclinatio nova sensim decurrentibus lymphis velocitatis momenta solet adjungere, quæ graviores, ac tartareas, quas illæ secum deferunt, partes in alveis subsistere ferè nusquam patiatur.

IV. Non defuerunt tamen ex Agricolis, qui, ut cannabem, linumque macerare, & cæpas serere, atque alere commodè possent, diffusas huc illuc aquas in novos canales reduci, & liberè per suos alveos decurrere noluerunt. Sed quàm misera est hominum conditio, qui tenue lucrum propriæ nedum salutis, verum vitæ etiam anteponunt! Nonnulli autem Anagninæ Cives lacunam quandam reliquam fieri fatagebant, quò hyeme anates præsertim venatum irent, malum, quò subsequente æstate imminerebat, minime præsentientes. Demum Sonnineses, cum eorum oppidum ad fluminis dexteram situm sit, ne prædictæ aquæ in illud exonerarentur, temerè obstabant, ignorantes flumina novarum aquarum accessu non quidem retardari, sed potius ad velociorem cursum

sum impelli, quemadmodum lymphas ad fluxum promotas, ac dulcibus permixtas mortiferum virus non amplius emittere.

V. At enim verò, superatis ejusmodi impedimentis, ad exitum res perducta fuit, scilicet non amplius in Hernicorum Agris latites resident: Lini, & Cannabis maceratio, cæparumque etiam satus Eminentissimorum Patrum decreto verita sunt. Quamobrem incolæ illi, si de propria salute parùm solliciti, tam necessarios aquarum ductus deinceps tueri neglexerint, & aut dilabente terra infasciri, opplerique denuò sinant, aut rupto aggere lymphas ad irrigandos hortos rursus derivare tentaverint, utinam, adventante jam jam septennio, in pristinam, quod Superi avertant, haud recidant calamitatem.

Hactenus Clariss. LANCISIUS de Febris Castrensis, cum quo finem faciemus in qua de Theoriâ ac Praxi Februm omnium in Genere & in Specie adducenda habebamus. Consultò jam omittimus alius quasdam Curationes, priori hujus Bibliothecæ Editioni insertas, tanquam minus necessarias; & continuò pergitur ad Consultationes, Observationes & Anatomica Inspektiones in omni februm variarum specie scriptas, & institutas.

CONSULTATIONES.

Pro quòdam in Aulâ Imperatoris Febre diuturnâ & saepe recurrente afflicto.

Dilucida luculentaque signorum & symptomatum, quæ in laborante Domino observantur, enumeratio, exprellam morbi speciem, omnesque illius, tum interiores, tum evidentes causas nobis ob oculos posuit. Corporis forma, figura, habitudo, omnisque constitutio, deinde functionum tum naturalium, tum animalium integritas, nativum temperamentum laudabile commonstrant: sed quod paulùm in calidius divergere ostendit venarum amplitudo. Id ætate annorumque decursu sensim calidius evaît. Tandem etiam naturæ convenientem modum excessit, magnis animi perturbationibus, vigiliis, curis, solitudinibus, quas Dominus sedulo in rerum magnarum administratione subiit. Ab his similibusque causis evidentibus jecur incensum, multæ bili gignendæ accommodatum est, quæ tempore coærvata & exæstians, omnium quæ traduntur symptomatum efficitrix est. Hæc vel in secunda valetudine celetes vehementesque animi perturbationes, crebramque excandescentiam gignit. Hæc eadem causa est cur alvo adstrictiore, acri vapore caput tentetur, reliquumque corpus non excretabile sentiat inæqualitatem, & manuum volæ plantæque pedum exæstuent, quod etiam jecoris calidioris est indicium. Itaque bilis retroactis annis tempore exuperans effecit, ut corpus universum, quasi liquefens, in quandam extenuationem collapsum sit, atque etiam ut bilis tempore non expurgata, sed coërcita ac subinde putrescens sepiusculè sui generis febres excitavit: idque multò crebrius postremis annis, quibus illa copiosior cumulabatur. Et cum corpus proclive sit & præparatum, ut ex levissimis quibullibet occasionibus calor, frigoris, laboris, perturbationum animi, atque victus in ejusmodi febres incidat; hisque promptè corripitur, argumentum sanè est exuperantis causæ interioris, maximeque redundantis, quod sit naturæ gravis, & supra modum molesta. Quinetiam febris species invasionisque modus interiorem causam demonstrant atque exprimunt: nam rigor initio, calor æris, faciei rubor & inflammata cum levi mentis alienatione, pulsus creber, similisque respiratio, urina rufa atque crassa, excretiones sub morbi finem biliosæ, omnes quidem notæ sunt exuperantis flavæ bilis, quæ ex permissione sanguinem tenuissimum servidamque reddit. Itaque & febris, & omnium quæ

narrantur symptomatum causam non aliò quàm ad bilis exuperantiam, & ad jecoris immoderatum calorem referri potest. Eodem etiam erysipelas & omnium fluxionum, quæ in crura procumbunt, cura pertinet: quandoquidem erysipelas febrim continuò succedit, quasi illius quædam indicatio, ex eo nimirum humore qui febrim accenderit. Cæterum, si quis tumor pedum œdematosus erysipelata discussisseprehenditur, etiamsi per sanitatem adesse consueverat, & familiaris putetur, suspectus tamen esse debet, & metuendum ne imminens cachexia sit præcuncius; ferè enim jecur multâ crassâque bile obstruendum, obscura scirrhi rudimenta contrahit, quæ dam sensum & sine sensu adolefcunt, in cachexiam, hydropemque præcipitant.

Licet autem februm reversiones & crurum inflammationes desluxionesque agris inveteratæ sint, ætasque laborantis jam inclinet: Si quis tamen tempus diligentiamque sumet, poterit in illa valida robustaque senectute, vel integram sanacionem, vel certè summam levationem sperare: maxime vero si in dextro hypochondrio nihil renitens, aut durum, contactu, decubituveprehenditur.

Medendi autem scopus erit jecoris obstructions expedire, exuperantem illius bilem sensim expurgare, ipsumque viscus refrigerare & corroborare: quæ qui opportunè præstabit, omnem causam febris adimit, desluxionum fontem exhauriet, & in multos annos vitam producet.

Primum igitur decernatur purgatio ex diluto ʒi. rheubarbari, ut docet, apparato, quò omnis illa redundantia, & crudorum ac semiputrium humorum in ventriculo, & circa mesenterii ad venas fluctans, abigatur, aut emendetur. Deinde jecoris lienisque obstructions referando his remediis quæ dum extenuant & referant, simul obstructionis materiam in alvum sensim deducunt: Hujusmodi est syr. de cichor. compos. qui pro dosi habeat ʒij. rheubarbari. Hic diebus alternis, aut tertio quoque die offerendus tribus horis ante cibum sine custodia. Si longius erit intervallum, irrita erunt omnia, nec quem sperabamus effectum assequemur: ita enim laxatis aperisque viis sensim natura assuescet bili in alvum expurganda.

Syrupus ad retorridam bilem.

ʒ. Rad. cichor. acet. gramin. aspar. ana ʒi. agrim. ceter. cuscute, lupulor. adiant. capill. vener. ana man. j. fol. senn. mund. ʒij. F. decoctio ad lb. f. In colatura dissolve succorum depuratorum buglossi borrag. fumar. & acetos. ana ʒi. sacch. alb. lbj. paratur syr. perfectè coctus. Et cum decoqueatur, adde expressioni ʒvj. rheubarbari electi in aq. endiviat. infusi cum ʒij. cinnam. electi. Capiat bis in hebdomada ʒi. vel ʒij. pro dosi, cum aquis hordei, vel mellis, sine custodia. Diebus interjectis alvus molliente clytere proritetur.

Ad cruditatem pituitosam, quæ aliquando per hyemem contingit:

ʒ. Rhabarb. elect. ʒi. aloës optimæ, pulver. hierag. simpl. agar. recenter præparat. ana ʒj. cum syr. absinth. formeur massa. Hæc evacuationum genera omnem bilis exuperantiam sensim detrahent per alvum, nec febrim accendi, nec fluxionem in crura procumbere sinent: nec tamen vires frangunt, sed potius augent, dum naturam humorum noxiorum sarcinâ, veluti pondere gravi, relevant. Hæc æstate residua, dum æstu corporis humores adhuc fluxi sunt, & quasi fusi, in hanc curationem incumbant.

Scopus alter curationis erat jecur, universumque corpus refrigerare & corroborare: id autem præstabitur victus ratione potius quàm medicamentis. Sic igitur victus tenuis initio curationis, qui modicè refrigeret, ac humectet: jura gallinarum ex lactuca, acetosa,

acetosa, omphacio, buglosso, boragine. Carnes assae macerentur condimento refrigerante, ut succo acetosae, omphacio, succo mali punici, citrei, vel arantii. Vitet salsa, piperata, aromate condita, quae jecur & humores adurunt, saccharata omnia quae promptissime in bilem faciscunt: allium, porrum, caepam, sinapi, nasturtium, hujusque classis omnia. Vitet etiam vina generosa, debilia diluere assuescat, nec timeat stomachi imbecillitatem. Cerevisia interdum utilis, sed quae nec multum acris sit, nec admodum crassa. Corpore puriore jam factò cibus augeatur, servatà quantitate. Peractis viginti diebus curationis, sorbeat manè hordeum mundatum paratum ut decet; hinc si potest indormiat, continuetque in duos aut tres menses, aut si velit in omnem vitam, torum exemplo qui hoc salubriter & magno valetudinis commodo uti assueverunt.

Cruribus nihil adhibendum censo praeter aquas aut succos solani, plantaginis, & rosarum cum aceti octava parte, dummodò quantum fieri poterit, illa sublimem locum obtineant. *Johan. Fernellius in Consiliis Medicis.*

De Febre Intermittente dolorifica.

Laborans de qua scribitur, gravissimà febre intermittente afflicta, cum vomitione crebra, cum syncope, & cum summa corporis totius, sed maxime viscerum imbecillitate, quoniam omnium remedium opem neglexit, nec tempestivè medicamentis paruit, in sevilissimas ventris torsiones merito incidit, quibus diu ac vehementer cruciata est. Febris enim peccans materia, è visceribus (in quibus febris omnis intermittens fomes consistit) inter peritonaei & ventris membranas devoluta, febrem finivit, sed dolorem accersivit. Ex his postea membranis, cum minimè excidere posset, nec viam expeditam inveniret quàm in alvum illaberetur, velut furiosa, aliò tandem impetum faciens, transfiliit in caput, & in corporis artus, ubi & novos cruciatus movet. Metuendum, ne tandem nervos occupans & tendones, paralysis speciem ingeneret, quae ex colico dolore fieri traditur à Paulo, & de qua non pauca scriptis notavi.

Hae sunt sanè omnium malorum gravissima, quae neglectis, & perperam curatis febribus intermittens supervenire solent: his autem remedia quaerenda. Licet autem minus quàm olim purgationes nunc profuturae sint, imperandae tamen sunt, caequae satis valida, ut noxium humorem è summis partibus revellant in alvum: aut si minimè paritura est laborans, his saltem levioribus, sed identidem repetitis purgetur, quibus jam aliquoties est usa. A purgationibus conferent unctiones dolentium partium, anodynae & discutientes, quales comparari possunt ex oleo lumbricorum, irino, & oleo de terebinthina, his tandem adjectis, quae ad paralysis conferunt; conferent quoque balnea in quibus incoerint herbae cephalicae, multòque magis vaporariae, aut aestuaria sicca, si modò ea perferre queant laborantis vires.

Porro morbus pernicissimus in laborante male obtemperante, dubium, aut etiam sinistrum plerumque exitum expectat. *Idem ibidem.*

De febre lenta & variis affectibus à Gallico.

Ut certò satisfacere possim quaesitis ad me missis de febre lenta, operae pretium est ejus veram causam & originem investigare, quae quoniam aliis febribus intermittens & erraticis successit, in ea sum sententia, fomitem ejus latere, vel in renibus, vel

in jecoris aut lienis prava qualitate; est enim symptomatica. Cujus ut planum haberi possit indicium, urinae sunt perpendendae. Si enim crassae, spissae, albæ, purulentæ sunt, aut si quando alias cruentæ fuerunt; indicium est, abscessum aliquem, aut ulcus in renibus subesse. Quòd si nihil alienum in illis conspicitur, à jecore vel liene causa repetenda. Non enim doloris colici, vel nephritici, quibus D. laborans conflictatus est, hæc confectaria esse videretur. Sicis cerevisiamque bibendi lubentius quàm vinum cupiditas, quæ teneret, ciborum aversio, præcipue esculentorum, ructus, rugitus, ventriculi stridor, & ad concoquendum absurditas, cum lipothymia ad synopem usque, manifestum ejus & ab eo noxam demonstrant; tum proprio vitio, tum hepatis & splenis viciniae ac sympathiae. Neque verò pleniori (si quæ in ventriculum decumbit) tantopere mens adjicienda: non enim tam laeva accidentia solus catarrhus parit.

Remedia tum ad febrim, tum ad alios affectus blanda & epicratica esse debent, de ætate, diuturnitate, debilitate, considerationis partem ad se trahentibus. Alternis ergo diebus, si alvus non respondeat, injiciatur clyster ex formula.

℞. Radic. alth. ℥j. flor. chamæmeli, meliloti, anethi, absintæ, fustur. macri, ana m. j. sem. anisi & fœnic. ana ℥ij. F. decoctio. In colatura ad ℥ij. dissolve mell. rosat. ℥ij. olei comm. ℥ij. Fiat clyster. Si non satis detrahat crassæ & lentæ pituitæ, addes hieræ simpl. ℥vj. vel ℥i. Per hebdomadas syrupum infra præscriptum hauriet, ut sensim ventriculus detergeatur, cæteræque partes hujus mali fomites. Quòd si sapiusculè uteretur largius, prodesset. Nullo enim pacto debilitat, imò valenter roborat.

℞. Radic. acetos. cichor. gram. & petroselinii, polypod. querc. ana ℥b. agrim. ceter. cusc. ana m. ℞. fol. senn. mund. ℥ij. fiat decoctio ad ℥ss. in colat. dissolve sacch. alb. ℥ij. fiat syrup. perfecte coctus, cui inter bulliendum adde expressionem ℥ij. rheubarbari elect. infusi in vino albo cum ℥j. cinnam. electi. Capiet ℥ij. pro dosi in aq. hordei manè, tribus horis, nec pluribus ante cibum. Nonnunquam loco syrupi uti poterit pilulis sequentis descriptionis.

℞. Aloës optim. rheubarb. elect. pulver. hier. simp. ana ℥j. agar. præparat. ℥b. malaxentur cum syr. absint. Capiat pilulas v. pro 3. manè horis 4. ante cibum.

Diebus interjectis ad roborandum ventriculum & firmanda viscera expediet conditò sequenti liberaliter indulgere.

℞. Cortic. citr. conditi ℥j. myrobal. conserv. rosar. ana ℥b. pulver. elect. rosati aromatici maj. ℥ss. cinnam. elect. santal. citrin. rasur. ebor. & C.C. ana ℥j. sacch. rosat. q. s. F. conditum autò cooptatum. Capiat cochleare unum manè, & per horam ante cenam.

Ad sitim biber julepum similis descriptionis.

℞. Aqua rosar. ℥ss. succi granat. ℥iv. succi limonum ℥ij. sacch. alb. ℥viii. Fiat Julep. Utatur in siti longè à cibo, cum triplo vel quadruplo aquae coctæ. Neque alii potui indulgebit, aut aquam vel pitisanam vulgarem, ven. cerevisiam hauriet: sed supradictò julepo contentus erit, vel syrup. granator. vel succo citri, aut aurantii, extra cibum, atque etiam cum cibo. Quòd si eum lipothymia quadam inceslerit, præstaret multò hæc superiora illi propinari, quàm vinum. Eo tamen in pastu gustare mediocriter poterit, ut nulla postea sitis consequatur. Ad ventriculi autem labores, dum cibus coquendis incumbit, erit ex usu pauca & paulatim præbere.

præbere. Quod si esca solida sit, succis supra dictis irroretur. Neque te victus refrigerans magnopere deterreat: placidius enim ad frigida quam ad calida ejus se affectus habebunt. *Idem ibidem.*

De Febre Quartana pro Regina

Leonora.

Ab annis teneris, & à priore usque pueritia deprehensa est obnoxia asthma, quod humidioris caelo, & quoties Luna illucoscit, nova destillatio vehementius fatigat, magnò & periculoso uteri strangulatu saepe correpta est; in quo & mens & sensus omnes pereunt, & suffocationis vehementis, cervicis, oculorum, & faciei venulae dehiscunt, ut hinc rubrae maculae diutius perflant viscerum, maximeque jecoris, illae numerosae infunt obstructions, ex quibus saepe in continuas & in tertianas febres, easque diuturnas, saepe & in icterum admodum contumacem incidit. Quam tali esset constitutione, annum superiorem totum in otio transegit, nec tamen quidquam detraxit de victu, qui uberrimus esse consueverat. Hinc crudorum humorum, omnisque generis excrementorum ingens proventus, & obstructions geminatae, quae tandem effecerunt ut mensium hæmorrhoidumque evacuationes parcius, nec statò tempore procederent. Quibus ex causis tandem universum corpus cepit ingravescere, & quindecim diebus antequam morbo prehenderetur, mirà lassitudine spontanea fatigari. Simul & appetentiam sentit desicci, quam tamen vario obsoniorum genere, variisque gulae irritamentis conabatur excitare, ut non minus intemperanter quam olim viveret.

Ab his causis quartana invasit secundà Septembris, ex se ipsa, non ex alio antecedente morbo: sed principis adeò tenuibus, atque obscuris, vix ut à quoquam deprehenderetur. Secunda accessio manifestè exhibuit intermittens febris speciem; in qua omnis generis vomitiones eruperunt. Tunc cepimus & syrupis & clysteribus, & tenuiore victu corporis humores præparare. Tertia tamen accessio multò vehementior evasit, tum frigore, tum vomitione, tum suffocatione ex asthma permissione, tum jastratione corporis atque siti. Proinde medio accessionum intervallo, & proximò die minoris accessions blandè purgavimus. Licet autem vacationes undique & pituitosæ & biliosæ arte sponteque procederent, febris tamen manifestè increvit, habuitque quartam, sextamque accessionem, & acerrimam, & longissimam, ut jam nulla integritas, aut intermissio deprehenderetur. Nullus enim sudor unquam erupit, qui accessionem finiret. Quam igitur febris non minus continuæ quam quartanae patriceps videretur, ne forte in deteriori degeneraret, utile visum est venam secare basilicam sinistram, è qua corrupti sanguinis unciae circiter octo detractæ sunt, magnò quidem usu & facili tolerantia. Nam præter febris continuæ suspicionem, id faciendum suadebant mensium, hæmorrhoidumque suppressio, victus in otio intemperantior, faciei rubor, & venarum ingens ac turgens plenitudo, ob quam sanguis è naribus subinde emanabat. Ab eo tempore corporis integritas, & intermissionis puritas major apparuit, sed pariter accessionum violentia, cum cibi fastidio & nausea, cum vomitione & oris amarore. Quæ symptomata, cum nec victus ratione, nec syrupis, nec clysteribus mitescerent, secundò medicamento, eoque blandè purgandam duximus post accessionem no-

vam. Cæteræ accessiones hinc leviores insequuntur sunt, sensimque decreverunt, ut neque febris molestum sit, nec calor interpellat. Quocirca totò mense Octobris sola victus ratione idonea, & emollientibus clysteribus occursum est, nisi quòd semel, dum gravi nausea & linguæ amarore premeretur, sorbitioni incocti sunt foliuli sennæ, & paucis ante diebus ad levem ex destillatione russim syrupus adhibitus jubinus.

Quæcunque posthac ad reliquam curationem idonea videbuntur, horum imitatione prudenter decernentur, quibus id muneris erit committendum. *Idem ibidem.*

Ad Quartanam destillationi implexam.

Cum multis ac variis affectibus, fereque assiduè destillatione, jam diu constitaretur Generosus D. Cathalaunensis, censimus non soli quartanae febris, quæ torquetur, sed aliis quoque implicitis affectibus succurrendum: quòd his præsentibus ægrotò possit quartana febris profligari, quòdque eà profligatà variis nihilominus querelis futurus sit obnoxius. Itaque omnibus quæ licuit animadversione æstimatis, duximus non differendam, sed summà diligentia suscipiendam curationem; quæ tum medicamentis, tum victus ratione, & veteres morbos, & hanc vitiosam corporis constitutionem immutet.

Victus ratio prorsus sicca sit & attenuans, moderateque calida, ut hanc frigidum mucosumque habitum emendet. A sorbitionibus prorsus abstinendum, à liquidis omnibus, ab elixis carnibus, à piscibus, à caseo, à fructibus, ab immoderato potu. Carnibus vescendum euehymis, hisce omnibus aliis, aut petardè elixis, quas tamen si voler conditionis intingat ex pipere, gingibere, cinnamomo, nucè moschata, interdum & sinapi. Vinum generosum sit ac minimè vaporosum, album, aut subrubrum, tenue, non supra modum dilatum, quòd & parè utetur in pastu.

Medicamentorum, sed blandorum frequens sit usus, & quæ crudos noxiosque humores sensim; nullaque vi detrahant. Alvos saepe clystere sollicitetur, qui in decocto emollientium habeat hieræ simplicis, diaphanici ana ℥vi. mellis anthos. ℥ij. olei rutæ & anethi ana ℥ij. sextò aut octavo quòdque die, pridie accessions dentur cataplasia, quæ consistunt ex pulvere hieræ simplic. rheubarbari, aloës & agarici, quæ paribus portionibus malaxantur in syrupo absinthii, sumatque pro dosi ℥j. vel ℥iv. Nonnunquam vice pilularum purgetur hoc syrupo.

℞. Rad. apii, petrosel. feniculi, & capparum; polypod. quercin. semin. carthami ana ℥b. agrimon. beron. hyslop. origan. lupul. ceter. thymi; epithymi ana manip. j. sem. anif. fenic. & melon. ana ℥iij. fiat decoctio ad ℥xv. in qua infunde per noctem folior. senn. mandator. ℥iv. agarici albi ℥ij. gingiber. ℥ij. bulliant manè parum, & fiat expressio in qua dissolve sacch. albi ℥ij. Paretur syrup. coctus ad perfectionem, & non clarificatus. Capiat ℥ij. pro dosi cum aqua baglossi vel alia convenienti. Convenit interdum dissolvere in eo expressionem ℥j. rheubarbari electi infusa in vinò albò, ut sensim genus omne humoris separetur, vacueturque. Ita igitur illorum usus continuandus est alternis diebus, ut vix ulla prætereatur; quin pridie vel clyster, vel pilula, vel syrupus adhibeatur.

Præparandis syrupis non admodum fatigandus est D. Laborans, sed omnis præparatio idonea

non ea victus ratione tentanda. At quoniam interdum per accessiones, bibendi necessitas urget, loco pitisanæ aut aquæ hordei, vel alterius potus refrigerantis, & compingentis humores propinandum est oxymeliti simplex Galeni, aut syrup. acetosus aquâ multâ dilutus: sed tamen parvus potus apprime utilis est, omnemque morbum breviorē reddit, at liberalior naturam occupat, revocatque ab humorum coctione. *Idem ibidem.*

Pro Juvene egregio tertiana intermittente exquisita laborante.

Juvenem propositum laborare febre nemo esset sanæ mentis, qui denegaret, corripitur namque calore quodam extraneo supra naturæ modum ad modum excedente, ac per totum diffuso. Verum cum ex febribus alia sit diaria, alia hæctica, alia putrida; febris hæc erit de genere putridarum, quoniam symptomata, quæ spectantur in hoc patiente, non ad febres diarias, non ad hæcticas, sed ad putridas attinent. Et quoniam febrium putridarum alia est continua, alia verò intermittit, hæc quia rigorem sibi conjunctum habet, est de serie intermittentium, ac Tertiana intermittens existit, non quidem notha, sed exquisita. Hoc autem ex forma, causis, & symptomatibus cum Galeno secundo de Crisi, secundo, facile deprehendo; Et forma primùm, quoniam æstus adest insignis, calor est æris, idemque citò movetur, atque durat circiter octo horas (hujusmodi enim febris duodecimam horam non transcendit) ita causis secundo quoniam bilis flavæ peccat, quemadmodum vira antea, tempus anni æstivum, temperies biliosa, ac ætas Juventutis patientis ipsius persuadent. Ex symptomatibus demùm, sicuti dolor capitis, sitis clamosa, rigor intensus, & non extensus, vomitus bilis flavæ sinceræ, ac urinæ bilem flavam attestantes manifestè docent.

Causa interim immediata hujus febris est fuligo putrida cordi communicata, elevataque ex minera biliosa sincera putrescente in venis ambitus corporis, & quod ibi putrescat non solum sudor, verum etiam rigor in singulis suadere videntur, putrescit autem ob prohibitum transpiratum ab obstructione, generatur verò in hepate calidiori ob errores in sex rebus nonnaturalibus insignes perpetratos ad unicam bilis generationem idoneos.

Ut propterea scopi curativi sint refrigerare, & humectare, non solum ratione febris, verum etiam ratione jecoris fervidioris, præterea, & materiam putridam eradicare, putrescentem per refrigerantis, atque siccantia corrigere, obstructionesque refrigerare.

Quos scopos obtinere non erit impossibile, nec arduum quantum ego existimo, quoniam febris intermittit, itemque symptomata omnia, finita accessione, finiuntur.

Deveniens itaque ad curationem, statuo venæ sectionem non probare, quoniam deficit sanguis, nihilominus occasione doloris capitis cucurbituli scarificatæ partibus infernis applicatæ, sicuti & frictions, deligaturæ, & lavationes earundem non improbantur.

Quantum verò ad pharmaca attinet, primùm lenienda est alvus syrupo violato solutivo cum decocto tamarindorum, præparandi sunt humores decocto endiviæ, acetosæ, lactucæ, ac hordei, addito in sine tanullo aceti propter obstructiones; Purgandi denique sunt infuso Rhabar. & syrupo violato dicto, dummodo tamen sudor non prohibeat, prohiberet autem, ubi cum aliqua morbi remissione proferebatur, quo in casu naturæ tanquam per se

bene operanti totum esset opus curationis hujus febris committendum. Quod si fortè fortuna progredere quidem sudor, sed imminute admodum absque insigni alleviatione morbi, tunc ab aqua hordei tum cortice copiosè in fine accessione assumpta pro sudoris vigoratione, nullo pacto esset desistendum.

Atqui pro alteranti conveniet demùm serum cum succo endiviæ, & lactucæ sumptum, exteriusque succo endiviæ, & semper vini cum aceto jecur perfundi poterit.

Sed quoniam patiens de dolore capitis insigni, de sitique clamosa præsertim querelas habet, idè pro dolore capitis frontale ex lacte cum succo limonium, vel ex oleo rosato completo cum aqua rosacea, & aceto addito ovo integro mihi videtur opportunum, & eò magis si sincipiti quoque hoc remedii genus adhibeatur.

Pro siti mihi arrident sillicidium supra linguam ex aqua cisternæ frigida factum, aqua hordacea sumpta, quantum unico haustu sumi potest, vel aqua acetosæ, & violarum cum succo limonis; Hæc perinet loco ex mucilagibus seminum psylli atque cotoneorum cum succo limonis, & saccharo candido ex juleb violato, frusta etiam cucurbitæ, & caules lactucæ saccharo condita, & in aqua cisternæ macerata supra linguam delecta mirificè valent.

Sed inter cætera victus refrigerans est addendus, locetur igitur patiens in sere frigido, cujus census, si naturalis haberi minimè poterit, arte erit præparandus, cujus occasione patientem inspirare supra vas magnum aqua frigida repletum, maximè proficuum erit, quemadmodum & eundem velci pitiana cum lacte seminum majorum frigidorum, necnon pane ex jure, lactuca, endivia, acetosa, & similibus alterato; Potus sit vini granatorum cum aqua cisternæ necesse est, reliqua verò omni respondeant secundum proportionem. Et Deus patienti succurrat, sic etenim iudè, citòque, & non injucundè præsidia modica operabuntur. *Julius Casar Claudinus in Consultationib. Medicin.*

Pro quodam Nobili Juvene febre tertiana continua notha proportionata correpto.

Quod juvenis propositus laboret febre ita de se constat, ut nulla penitus indigeat confirmatione, calet enim in toto plusquam conveniat secundum naturam; Quod rursus febris hæc sit putrida, ex præsentibus Symptomatibus colligitur, quæ sunt perpetui comites febris putridæ, non autem diariæ, neque hæcticæ. Et quoniam febrium putridarum aliæ sunt continuæ, aliæ intermittentes, febrem, de qua interim agitur, esse continuam, quia est immunis à rigore, dignoscitur; Quoniam rursus continuarum aliæ sunt continentes, aliæ proportionatæ, febris nostra est proportionata, nam æternis diebus habet exacerbationem, sine qua febris continua continens existit, ut unica accessione contineatur; Demùm quoniam febris proportionata, vel est tertiana, vel quotidiana, vel quartana, febris præsens est tertiana, nam pendet à bile, quod cognosco ab ægri temperie, dolore capitis, siti, inquietudine, ac tempore anni æstivo, quæ omnia in unius bilis generatione, & collectione conspirant; Verùm ob viram antea tantam pituitæ, ac humoris crudi feracem (plurimum enim in usu tractuum, ac lacticiniorum patiens deliquit) puto febrem hanc non legitimam, sed spuriam esse constituendam.

Utrumque tamen causa immediata ejusdem est fuligo putrida cordi communicata; causa verò remota est minera biliosa, & aliquo modo pituitosa, à qua fuligo illa putrida elevatur, quæ quidem minera putrescit in venis mediis ob prohibitum transpiratum

piratum inductum ab obstructione illarum venarum, atque hanc obstructionem oriri tum à multitudine sanguinis, tum à crassitie & lentore humorum existimo; A multitudine quidem sanguinis, quoniam patiens est temperamenti sanguinei subdominantis: hinc excernit quoque urinas crassas, & rubras; A crassitie, & lentore humorum, ob vitam prægressam. Tandem causa remotissima est intemperies calida jecoris, bilem multiplicans.

Quibus ita constitutis, ad Medicum strinebit refrigerare, & humectare, materiam putrefactam eradicare, putrescentem per refrigerantia, & siccantia corrigere, obstructions per evacuantia, attenuantia, & detergentia auferre, jecurque attemperare.

Cæterum intentum assequi, non erit undequaque tutum, febris namque est continua, nulla autem febris continua periculo vacat, & summa cum ratione, quoniam sub ea major est recessus à statu naturali, putredo est in venis, plura Symptomata conjunguntur, imminet tabes, & vires læpius non resistunt.

Ideo (quantum ad materias medicas attinet) omnis profusa diligentia est necessaria, quare lenita prius alvo clysteri, venam cubiti dextre secandam esse statuerem, & si febris ultro progrederecur, ita ut vigesimum diem transcederet, & salvatellam sinistrae manus secari posse non absque fructu putarem. At si opus fuerit ob capitis dolorem, extrema fricari, deligari, atque lavari poterunt.

De medicamentis verò statuo, ut leniatur alvus ante venæsectionem clystere ex decocto hordei, & herbarum communium, oleo, melleque violaceis, saccharoque rubro parato; post venæsectionem cum syrupo rosato solutivo, & sero, addito modico mellis rosati solventis. Deinde pro humorum præparatione probo decoctum ex soncho, endivia, acetosa, hardeo, & boragine, adjecto modico aceti in fine, interdum verò serum depuratum copiosum, & cum succo cicorii, ac acetosæ datum ad remittendum fervorem febrilem non improbo. Et ad humorum evacuationem omnibus præfero infusum Rhabarbari, & modicum Agarici trochiscati cum syrupo rosato solvente, postquam evacuationem alterantibus uti licebit, inter quæ ego primum omnibus præfero idem serum cum succo sonchi: deinde laudo conservam cicoraceam cum pulvere confectionis ex tribus sandalis. Exterius valet irrigatio hypochondrii dextri cum succo sonchi, endiviæ, & aceto cum pulvere sandalorum. His non conferentibus, ac febre ultro progrediente, necesse erit deobstruentia mediocria propinare, inter quæ mihi aridet, vel pisanæ facta cum radice Apii rec. vel oxymel simplex cum jure pulli decoctionis agrimonii, vel decoctum agrimonii, Capillorum ven. citrac. radice Apii rec. cicorii, & boraginis cum aceto, quibus non conferentibus, ad trociscos de Rhabarbaro, de eupatorio, de rosis, & de absinthio deveniendum; tandem repetenda purgatio pilulis de Rhabarbaro, vel aggregativis, adjecto item Rhab. Febreque progrediente, & absente prohibente, balneum aquæ dulcis omnino laudarem; Ac viscera tandem corroboranda Diarhodone Abbat. & confectione ex tribus sandalis.

Pro victu autem primum eligendus est ser frigidus, deinde nutriendus est æger Prisana, & pane ex jure pulli, pro potu verò dandum est vinum granatorum aqua dilatum, quò perinet & decoctum prunorum vel passularum. Alvus mollis est servanda clysteri jam dicto, somnus (si fuerit opus) lacte feminum papaveris cibaritis immixto conciliari poterit: Demumque corporis,

Tom. II.

& animi quies imperabitur. Et hæc Deo auspice cedant in salutem ægrotantis. Idem ibidem.

Pro Illustrissima Beatrice Estensi de Benivolis Parvo hæmitrico, febre inquam putrida quotidiana continua, necnon tertiana intermittenti, ac puerperio imminuto laborante.

Postquam à viris clarissimis constitutum fuit, Excellentissimam Matronam à sexdecim diebus febre laborare, & à septem jam puerperam esse, habuisseque partum in mense octavo, qui per biduum tantum vixit, mihi interim meas partes agenti quatuor erunt examinanda. Primum qualesnam sint illi propriè affectus, qui eam infestant. Secundum an sint sanabiles, Tertium quibus remediis. Quartum quibus remediorum materiis.

De primo statuo febrim, & hanc ipsam putridam (ut fatentur omnes) necnon puerperam valde imminutam, esse vitia, quæ Illustrissimam Matronam affligunt, & circa quæ mihi interea est digrediendum, ea tamen ratione, ut cum Galeno initio primi ad Glauconem ex medendi Methodo remediis illis convenientia invenire, inventisque rectè uti possim: sed cum remedia varientur pro varietate essentia, ac existentia morborum, idcirco morbi propositi considerandi erunt quoad propriam tum generationem, tum læsionem, nam illi ad essentiam, hæc verò ad existentiam attinet: Ad hæc quoniam generatio supponit quidditatem, & morbi lædunt cum intensione, seu remissione, sub aliquo more, ac in tempore præfinito, ideo non tantum mihi de quidditate, & principiis generationis horum morborum est agendum, verum etiam de intensione, more, ac tempore, seu motu; nam tempus, ut numerus motus, ex motu innoscitur.

Ut igitur à primo exordiar, ad febrim me convertito, quam tanquam putridam ab omnibus receptam & ipse recipio; verum quoniam febrim putridam aliæ continuo, aliæ cum intervallo assilunt, febrim hanc nunc esse mixtæ naturæ puto: continuo namque affligit, ut nemo jugi pulsus frequentia, celeritate ac inæqualitate, febrim putridam propriis ductus negare potest, cum intervallo autem, quoniam alternis diebus horror quidam invadit, qui à continuis, ex Galeno, non modò si intensus, sed etiam perseverans, est sejungendus. Ut ex his pateat, febrim hanc interim esse de genere hæmitricorum, nam primis diebus fuit febris tertiana simplex interpolata, sed valde extensa.

Et si quis objiceret nunc forsitan etiam extensam esse, ac paroxysmum alterum alteri subingredi: Dicerem primum non dari tertianam quæ novum paroxysmum attingat, nam accessio tertianæ ad quadraginta horas tantum extenditur, & amplius extensa dicitur. Secundò, dato quod hoc esset, jam non appareret ratio, cur ea die, qua horror non accedit, febris præfens circa Vesperas exacerbaretur, cum accessionem præcedentem cum horrore ingruentem, suam exacerbationem citius habuisse patitur.

Febris igitur nostra est composita ex quotidiana continua proportionata, ac tertiana intermittenti, qui complexus semitertiana etiam, atque parvus hæmitricus vocari solet ad medii, & majoris hæmitrici differentiam: ille enim ex tertiana continua & quotidiana intermittente, hic verò ex tertiana continua, & quartana intermittente componitur. Nostri autem parvi hæmitrici meminit Hippocrates primo Epid. Commentario primo tom. 23. & primo ejusdem Comm. 3. Tex. 5. qui cum duplex sit, exquisitus, & non exquisitus, ille sit ex pituita,

L 11

ac

ac bile ex æquo putrescentibus, hic verò ex iisdem humoribus, quorum unus alteri dominatur.

Pituitam in Illustrissima Matrona prædominari, ab hora motus, nam febris quotidiana putrescentis pituitæ toboles circa Vesperas (quo tempore pituita movetur) exacerbatur, item ab urinis, & alvi excrementis pituitosis facile est intelligere, in ejus confirmationem facit sitis non molesta, & mador quidam lentus, ac viscidus per totum erumpens, vita sedentaria, atque etiam totius habitus sub-pituitosus, quinimo (ut accepi à Viris Doctissimis) non tantum excrementa potissimum alvi sunt succo pituitoso, & hoc ipso vitreo referta, verum etiam & vomitus, quem superioribus diebus, Nobilissima Patiens habuit, eodem penè humore scatebat, quibus omnibus & illud addo, quòd Mulieres utero gerentes hujusmodi succi collaviam ob menstrui retentionem vitata prima coctione sibi comparare solent, ut ex his alicui mirum videri non debeat, si Nobilissima Matrona utero gerens in fine septimi mensis, generationem prædicti humoris excrementitii, & ab hujus generatione febrim quotidianam incurrit, quæ (ut illud etiam non omittam) videtur quoque sapere naturam illarum febrium quas Galenus contra Lichum, Tiphodes, & Elodes vocabat, sub quibus ægrotantes sæpe jugiter sudant.

Cæterum, tertianæ febris notæ, sunt quæ bilem putrescentem ostendunt, calor inquam fatigis mordens, qui alioquin mitis esse ob pituitæ copiam deberet, atque hic circa meridiem, qua hora bilis movetur, accedere solet, dolor etiam capitis punctorius, vomitus biliosus, sitis aliqua, quamquam non molesta ob pituitæ præsentiam, ætas primi floris, atque Archigenis conjectura, quoniam scilicet istis diebus tertianæ vagatæ fuerunt.

Atqui, dicit ille, tertiana hæc dubio procul erit de genere notharum propter pituitæ redundantiam, ita ut tertiana majoris famæ dici mereatur, quo dato jam insignis occurrit difficultas, quòd videlicet cum denominatio fiat à prædominanti, & pituita, ut statutum fuit, longe, lateque prædominetur, potius febris hæc intermittens quotidiana, quam tertiana vocanda erit.

Dico respectu febris quotidianæ pituitam non tantum copiam, sed etiam virtute dominari, respectu autem tertianæ copiam tantum, bilem verò virtute; modò denominatio à prædominio virtutis fieri debet, & summa cum ratione, idè cum bilis in casu nostro secundum virtutem prævaleat, jure febrim propositam tertianam dixi.

De puerperio ita sentio, ut circa omnem controversiam sic imminutum; quia tamen Illustrissima Fœmina non sit sanguine repleta, ut hac ratione non videretur hoc mali genus pati posse, nihilominus, quia jam septem tantum dies à die partus distat, puerperium adhuc emanare debere rationi esset consentaneum, & ed magis, quoniam corpus illius valde catochimicum pravisque succis redundans observo, quibus accedit quòd ultra solum moesta Nobilissima Patiens existit, quæ duo hoc morbi genus insequi solent.

Cum igitur hæc sint vitia curanda, puto ea ipsa à communi causa, unica nempe pituita pendere: hæc enim in venis ad uterum attinentibus recepta pariter obstructions, à quibus expultrix uteri impedita in proprio opere frustratur, atque sic puerperium, quod est Symptoma secundariū in genere excretorum, in quantitate decenti non expellitur. Rursus eadem pituita in venis mediis totius corporis suscepta pariter illas obstruit, transpiratum prohibet, putredinem in pituita, in iisdem venis existente parit, à putredineque summi exusti cordi communicantur: hinc occasio febris quo-

tidianæ continuæ proportionatæ; nam, ut omnes norunt, in febribus continuis proportionatis locus putredinis sunt venæ mediæ; Ad hæc eadem pituita per venas capillares ad ambitum corporis attingentes propagata, similiter illos obstruit, & modo jam d. & febrim in humoribus pituitoso, ac bilioso simul mixtis accendit.

Et si quis quaereret, quo modo fieri possit, quòd in venis mediis aliqua bilis portio non subsit, quoniam in his febribus absque dubio humores ii simul mixti transmittantur à venis majoribus ad medias & capillares, nam febres cum accessionibus pro majori parte ortum habent à transmissione materiæ.

Dicerem id contingere, quoniam transmissio bilis, & pituitæ simul non fit eadem hora, qua transmissio pituitæ tantum, quoniam bilis propter sui acrimoniam, facultatem expultricem irritando, est sibi met causa, ut ad venas usque extremas expellatur: cui favet & agilitas ejusdem humoris ad motum, necnon habitus corporis admodum rarus?

Et si rursus aliquis quaereret, cur non fiat rigor, sed parvus horror, ac frigus, quando bilis ob rationes dictas solet rigores efficere,

Dicerem hoc evenire, quoniam portio bilis, quæ à venis capillaribus ob concitatum motum expultrici egreditur, ac per partes sentientes discurret, permixta est cum aliqua pituitæ tenuioris portione, à qua & ipsius acrimonia, & ad motum promptitudine imminuta rigor de more non succedit.

Jam verò febrim hanc ratione saltem Symptomatum concomitantium nullam intensiorem habere existimo, quando hæc ipsa in casu nostro nullam magnitudinem præ se ferant: non nego tamen ratione essentiae, qua scilicet febris duplex est, atque altera continua existit, magnam dici posse.

De more illud pro certo habeo, quòd nimirum febris proposita sit bene morata, atque à malicia immunis: nulla namque Symptomata, quæ pravitati attestantur, hucusque magna supervenerunt, magna, inquam, & in propria essentia, & ratione præstantiæ partis laborantis, ac malæ tolerantiæ.

Tempus autem ejusdem febris ex motu morbi, motus ex alteratione & coctione materiæ, coctio autem, ex Galeo Meth. capite quinto, non tantum ex urinis à posteriori, verum etiam à priori ex pulsu innotebit: Quare cum urina signa coctionis manifesta, sed imperfecta præ se ferat, patet febrem hanc non ita cito esse terminaturam, ut meo judicio ad quadragesimum diem possit pervenire; nam quamquam sit in augmento universali, quod immediate ipsum statum præcedit; quoniam tamen augmentum in morbis, qui à materia crassa, & lenta dependent, semper protrahi solet, non abs re idè ad quadragesimum diem, & forsitan etiam paulò ultra morbum hunc pro majori parte à materia crassa dependentem deduci posse sum arbitratus; Idem etiam ex pulsu liquet, quis hic ipse in Illustrissima Matrona non usque adeò validus observatur, ut hujusmodi caloris nativi robur præ se ferat, quod citam humorum coctionem, & proinde proximum morbi finem possit polliceri.

Sed jam (quod pertinet ad secundum propositum) explicemus quisnam sit futurus hic finis. Ut igitur libere loquar, puto finem salubrem futurum, quoniam Illustrissima Fœmina facile spirat, dolore non angitur; bene dormit, atque morbum hunc facile tolerat, præterea prudens, & obsequens est, ut his omnibus rationibus adductus sanitati restitui posse confidam. Et quamquam febris hæc, ut dicam, aliquod sibi periculum adjungat, & in longum protrahi multum possit, nihilominus anni tempus æstivum,

vum, atque Medicorum curantium solertia, & diligentia satis insignis, hæc duo poterunt quam facile emendare. Provincia tamen hæc ab omni difficultate, & periculo immunis minime censenda est, nam præterquam quod plures morbi simul complicantur, & contraria remedia exigentes, agendum est contra febrem continuam, & quæ tertio quoque die fortior sit, quam periculo non vacare scribebat Hippocrates.

Quænam autem sint remedia in hoc casu convenientia, sic adinvenire licet. Morbi ii habent suæ occasionis initium à pituita copiosa, lenta, & crassa, genita in ventriculo frigidior, necnon à bile copiosa, à jecore fervidiori producta, & utrisque ad locum putredinis transmissis, ergo hosce succos oportet evacuare, sed eosdem prius calefacere, refrigerare, detergere, ac attenuare: oportet etiam & eos à loco putredinis retrahere, ad quem ubi pervenerint, si sint putrefacti, oportet illos tradicare, si putrefiant refrigerantibus, & siccantibus corrigere, atque puerperium fluxile reddere, & ut Nobilissima Matrona magis, ac magis præserveur, ventriculum calefacere, ac jecur refrigerare necesse erit; Interimque calor febrilis attemperandus, & virtus alimonis erit conservanda.

Postremò quantum ad Materias Medicas attinet, sic procedendum arbitror, ut lenita alvo clysteri communi mane, qua hora febris remittit, vena tali aperiat, deinde partes infernæ jugiter fricentur, deligentur atque ventosentur, ut scilicet puerperium imminutum jam evocetur.

Verùm & medicamentis utendum, quæ ad evacuantia, & alterantia redigo. In genere evacuantium tum lenientia, tum purgantia propono. Et quamquam lenita fuerit alvus medicamento accommodato ante partum; puto tamen interea leniri iterum deberi tum clysteribus emollientibus, alternis diebus injectis, tum medicamento per os dato (transacta inquam secunda die) ex melle rosato sol. & diacatholico composito. Apparentibus verò signis concoctionis, componendum est pharmacum ex infuso Agarici troscifati, & Rhabarbari, adjecto melle rosato solvente, quod progrediente morbo pluries repetendum erit, nam in hisce morbis corpora delicatiora obsidentibus (quale est corpus Illustriss. Fœminæ) per epierasim est procedendum, in quem finem præter pharmacum propositum, mihi maximè arident, vel cataplasia de tribus cum Rhabarbaro, vel quod ex infuso agarici præparati in decocto cartami facto adjecto syrupo de cichoreo cum Rhabarbaro componitur, nam à valentioribus ob rationem etiam de epierasi adductam, est abstinendum. Ad hæc & medicamenta insensibiliter evacuantia, febre nimis in longum tendente videntur ex usu; Idcirco jus Galli tantopere à Dioscoride celebratum maximè probo, & eò magis si Gallus junior in præsentem seligatur, & China, aut etiam salsa cum tantillo ligni sassafras alteretur.

Medicamenta autem alterantia sunt quæ materiam morbificam, atque viscerum discrasias respiciunt. Priora sunt quæ & materiam crudam præparant, & sanguinem nunc immobilem, veluti fluxilem paulo post reddunt, quapropter in casu nostro mihi maximè arideret, ut manè Nobilissima Patiens. unc. s. oxymellis simplicis assumeret; ac statim apozema biberet ex jure decoctionis cichorii, betonicæ, boraginis, pimpinellæ, capillorum veneris, & ciccerum rubeorum, eo tamen constituto ut ipsis uteretur quousque coctio in urinis appareret. Peracta autem prima hac præparatione, ad validiorem deveniendum erit, quocirca & oxymel longum cum decocto simplicium jam dictorum, necnon quinque radicem aperientium, cuscute, camedris, & arte-

Tom. II.

misæ paratum, ante cujus assumptionem troscifos de Rhabarbaro, vel de eupatorio devoratos oportuna exitimo: Hunc jus Galli prædictum omnibus enarratis simplicibus medicatum, itemque oxymel, vel acetum scyllinum syrupo de pomis, vel de corticibus citri castigatum, veniunt referenda, scio etiam, & veluti experimento quodam, pulveres ex camedri, vel ex milio solis, vel radice gentianæ paratos plurimum valere in finiendis febribus hujus census nimis in longum protractis. Verumtamen & ad putredinem corrigendam, ne scilicet in venenatam, ac perniciosam qualitatem abeat, ea, quæ citra adstrictionem operantur, ex usu proficuo esse posse existimo. Sunt autem lapis Bezoar (qui menses etiam evocat ex sententia Mercati) datus ex aqua scorzonæ, necnon aqua cordialis, quæ in febribus pestilentibus usurpatur, tandemque acidum citri cum pulvere boli Armeni lutei, & scordii veri, quemadmodum etiam aqua scorzonæ stillatitia bibita.

Cæterùm & jecoris fervor compescendus erit succo cichorii depurato tum interius assumpto, tum exterius, speciebus adjectis cerati sandalini, modico spicæ, & aceto sub forma perfusionis adhibito.

Ventriculus quoque calefaciendus tum decocto absinthii pontici in jure columbi parato, vel cortice citri condito, vel aromatico rosato sine musco, & ambra assumptis, tum unguento ex oleo amygdalino dulci cum vino Cretico, Cinamomo, absinthio, & massiche in duplici vase ebullito, & facta colatura adjectis succo absinthii concreto, & cera. Ceratum quoque ex massiche cum aromatibus aliquot maximè proderit: Atque his non conferentibus ad stillidium ex oleis cum simplicibus stomachicis, ac aromatibus, bezoino, myrrha, & ligno sassafras medicatum erit deveniendum.

Quibus omnibus & victus compar adjiciatur oportet, quare maximè aridet, ut prosequatur in usu pitansæ, quam audio pipere medicatam esse: laudo etiam ut ferculis utatur cum ovo, atque acetario cichoreo cum floribus boraginis, in progressu autem ex Capparibus salitis erit opportunum, & sicuti nunc juribus sunt incoquenda pimpinella, & acetosa, ita posthac petroselinum, fœniculum; Bibat interim Nobilissima Patiens jusculum tenue; febris enim, & materiæ copia atque cruditas, vinum prohibent, sicuti puerperium aquam vetat; Ac febre remittente, cocta materia, atque etiam minorata vinum fulvum, aut eam sabrum propter consuetudinem tenue, pauciferum, & non austerum concedatur: Alvus in proprio munere servetur clysteribus, alternis diebus injectis, paratis ex decocto communi, adjecto fursure in linteamine deligato; ex melle ros. sol. oleo communi, saccharo rubro, ac similibus, quibus in progressu & hieram simplicem adjicere præstabit.

Amplius danda est opera, ut animo, & corpore Illustrissima Fœmina quiescat, & si aliquando sub hoc morbo corpus esset exercendum, exercitio substituantur frictions, quæ meo judicio, sicuti & alia omnia Deo annuente Nobilissima Matronæ sanitatem restituent. *Idem ibidem.*

De Febre Lenta, dolore ventriculi, & macie insigni totius corporis. Pro Nobili Matrona.

Ex disertissimis scriptis Viri Præclarissimi constat apertissimè, Nobiliss. Matronam quadragenariam de duobus præcipuis affectibus conquestam esse, dolore scilicet ventriculi cum rugitu, & febre lenta cum insigni corporis macie. Pro quorum debellatione plura Medica præsidia successivis temporibus fuerunt à Viro Præclarissimo ex methodo proposita, summaque

LII 2

cum

cum utilitate administrata, sed ob inordinatam victus rationem omnia in deterius lapsa sunt, perseverante febre cum macie, & forsitan cum dolore ventriculi & rugitu; ideoque de agendis consulitur.

Quod ut pro virili præstemus, statuendum censentis, non solum ab incomposita victus ratione, sed & ab inordinata mensurâ purgatione, omnimodaque eorundem suppressione intempertivâ, omnia cum presentia, tum præterita mala originem traxisse, rediisse, & adhuc foveri, & conservari: Mensibus enim deficientibus, morbi sunt ex utero, Divini Senis testimonio. Impurus namque sanguis, & à prædominio melancholicus in Nobili Patiente genitus à jecore præcalido, & in corpore detentus, labefactare potest calidum innatum, non ventriculi tantummodo, cui maxime consentit uterus, sed & totius venosi generis, hincque dolores, rugitus, febres, torusque corporis macies, non sine suspitione melancholici hypochondriaci.

Qui proinde affectus cum ex sui natura, tum ex victus incontinentia difficillimæ curationis erunt. Verumtamen cum antehac beneficio remedium administratum semel atque iterum recellerint, sperare quinetiam possumus, fore ut iisdem repetitis omnino tolli possint, cum habemus ex Avicenna, quod illa remedia, quæ semel assumpta juverunt, repetita sanare possint. Dabitur tamen quis facile possit, utrum ventriculi dolor à viginti annis per intervalla recurrens, proveniat à materia pituitosa, & cruda, vel ab humore melancholico ad ventriculum transmissio: ab utroque etenim morbi diuturni provenire possunt, habitusque corporis, & aversio à vino id suadere possunt. Attamen si à juvenibus & lædentibus indicia sunt desumenda, cum referat Vir Excellentissimus, quod in juventute dolores accesserunt absque ullâ mensurâ imminutione, vel inordinato cursu, quodque aqua Tetuiana, Chinæ decoctum & stillicidium stomacho bis administratum quammaxime juverunt, cum filiam pepererit, dolorque omnino remiserit, & ad proprias functiones absque ullo impedimento redierit, in eam inclino sententiam, quod potius provenerit à materia pituitosa: non negando tamen jecoris fervorem, ventriculi imbecillitatem, & sanguinis impuritatem, ac obstructions venarum uteri, maciei, & febriculae lentæ occasionem dedisse.

Quare suaderem ut Nobilis Patientis præmissa corporis expiatione, sanguinis detractione tum ex saphena, tum ex hæmorrhoidibus, repeteret aquam Tetuanam, & decoctum radicis Chinæ cum Santalis & lentisco, paratum cum columba turricola, utpote iterum fiat stillicidium ventriculo ex oleis stomachicis, dum sumas in hoc anni tempore ad frigidum properante. Interim tamen laudarem ut singulis mensibus aperirentur vanae sedales in plenilunio, & tandem, ut vere ad æstatem vergente, repetita purgatione, daretur serum lactis caprini, modo depuratum, cum syrup. de pol. tanquam dejectorium, modo destillatum cum syrup. capillorum ven. tanquam diureticum, pergendo in missione sanguinis ex venis sedalibus; & post horum usum, ut denuò admitteret lac humanum: in morbis enim longis, longa quinetiam medicatione opus esse censeo. Et hæc sunt, quæ annotanda duxi. Faxit Deus, ut sint cum juvamento Nobilis Patientis, alvo interim lubrica servata familiari aliquo medicamento. *Bened. Silvaticus Consil. & Respons. Medicin. Cent. 1.*

De Febre Mali Moris. Pro Illustrissimo Abbate Gustagutto.

Illustrissimus Abbas quinquagenarius, habitus gracilis, hirsutus, venosus, gravibus negotiis addic-

tus, diuturnæ scripturæ, hacque occasione cutis constipationem perpessus, ob ambientis frigiditatem, hora vigesima secunda, parum riguit, & incaluit; die secunda bene habuit; tertia pransus cum Eminentissimo Legato, à prandio in curru cum eodem riguit, evomuit cibum, & pituitosa excrementa, decubuit, & magis incaluit; quarta dies quæta: in quinta rigor vehemens circa decimam quintam horam, febrisque valde calida, urinae crassæ, rubræ, non subsidentes; sexta vesperi sine rigore incaluit, accessitque dolor ostocopes in femoribus, & cruribus valde molestus, ictericus fuit, cui tamen icterici dicitur obnoxius: septima rediit febris cum rigore, & cum levi lipothymia; urinae fuere copiosæ: octava sponte biliosa deiecit, vesperique magis incaluit sine rigore; nona levis rigor, horror, refrigeratio postponens per quatuor horas circiter; ac deinde incaluit, denuòque biliosa deiecit; decima perseveravit febris cum obscura annotatione; undecima visus est melius habere, nulla observata manifesta accessione, febre tamen semper durante, quæ continuè diebus subsequenter persistit, ita tamen ut horis matutinis visus sit magis febricitare quam vesperinis; linguæ siccitas ferè continua: urinae modò minus coloratæ, modò colorem intensiorem habentes, hæque vel sine contentis, vel cum obscuro suspensio, vel cum crasso, & inæquali sedimento: pulsus modò parvi, modò majores, inæquales, celeres, & frequentes: somni in primis diebus infirmis turbati, mox quieti, & ita faciles, ut comatosus videretur: quando tamen excitatur à somno, promptissimus est ad actiones omnes animales cum principales, tum sensitivas & motivas: post decimam quartam urinae sanorum similes, pulsus minores, & sic protractus est effectus usque ad vigesimum cum febre continua, obscurissimis accessionibus, extenuatione corporis, & cum imbecillitate virium.

Pro ipsius curatione sexta die leniens exhibitum biliosa purgavit; octava sanguis e ductus ex venis sedalibus; decima præmissa Clystere cucurbitulae scarificatæ dorso, & lumbis fuerunt applicatæ. Alterantia, & Benzoinica non omittenda; undecima Clyster mollis denuò præscriptus, à quo tardè, & parum purgatus fuit; decimatercia syrup. ros. solut. clarificatus præscriptus nil purgavit: propterea vesperi præscriptus fuit Clyster acris ex pulpa Colocynth. cum centauro, melle rosat. solut. & hiera Logadii, ex quo habuit dejectiones biliosas in copia; decimasexta iterum Clyster acris injectus, præmissa vnt. 1. flor. Cassiæ, & serup. 1. pilularum ex Aloë, hincque etiam copiosæ dejectiones biliosæ: duo etiam adhibita vesicantia; decimo octava ante diluculum sumpsit serum caprinum depuratum ad libras duas: postea denuò præscriptus Clyster acris cum electuario de succo rosarum, loco hieræ, & cum aliis jam præscriptis, vomuit biliosa, & pituitosa, & valde corrupta, & fetida, hincque major virium prostratio, quæ tamen decimanona die parum refectæ sunt.

Febris hæc quemadmodum communi Clarissimo Virorum consensu, duplex tertiana continua spuria iudicata fuit, ita in dubium revocatum an continua essentialiter, & maligna semper fuerit, an primis saltem diebus fuerit continua per subingressum paroxysmorum, non autem essentialiter talis, & benigna: communior tamen fuit opinio ipsam fuisse in tribus primis paroxysmis tertianam, & subsequentibus, usque ad undecimam, duplicem tertianam continuam per subingressum paroxysmorum, non autem essentialiter, quod ex rigore in paroxysmorum principio apparente fuit confirmatum, juxta Hippocratis doctrinam in Aphorismis dicentis: Quibus

Quibus quotidie rigores fiunt, quotidie febres solvantur. Etenim rigor in febribus apparet vel invadit in principio ipsarum accessionum, vel in progressu febrium continuarum, vel perseverat inæqualiter per totum paroxysmum, & febris progressum. Quando invadit in principio singularum accessionum, non potest non arguere febrem ex natura sua intermittentem fore, propter transmissionem materiae morbificæ per partes sentientes, quæ possunt esse tum ambitus corporis, cum Aëlimaro, cum visceribus naturalia, cum Fernelio, præsertim si reperat singulis paroxysmis. Nam aliquando incipit febris cum rigore, quæ tamen est continua, & symptomatice, dependens scilicet ab inflammatione pleuræ, vel aliarum partium sensilium: siquidem in principio ipsarum inflammationum, dum materia transmittitur à venis ad partem affectam, rigorem infert; sed talis rigor non amplius reperit: at quando rigor ipsas febres subsequitur, id fit vel critiche in febribus ardentibus salutaribus, juxta Hippocr. in Aphor. A febre ardente habito rigor superveniens bonum; vel symptomatice in lethalis, de quibus idem Hippocrates. In febre non intermittente rigor superveniens ægei jam debili, lethale. Quod si rigor inæqualiter invadat, hoc utique fieri potest etiam in continuis malignis, quas horrificas vocat Galenus, necnon in febribus semitertianis, à Græcis Hemitritæis dictis.

Cum itaque in casu nostro rigor per quinque paroxysmos tertio quoque die sese manifestaverit, luce clarius constat febrem hanc de genere biliosarum, periodicarum intermittentium fuisse, ideoque non immerito vocatam fuisse duplicem tertianam spuriam, continuam per subingressum, ex sua tamen natura intermittentem, à bile prædominante, cum magno subdominio cum pituitæ, tum melancholæ: humoresque hos non potuisse tunc temporis in venoso genere; quoniam habemus ex Galeno in secundo de differ. febr. ultimo, quod quibus per circuitus ægritudinum accessiones fiunt, in his partem aliquam esse affectam necesse est. Pars autem affecta in casu nostro fuit hypochondrium dextrum, & fere viscera naturalia. Propterea dejectiones fere biliosæ, & continuè apparuit lipothymia, quæ successit transmissa prædictæ materiae portione ad os ventriculi. Imò & linguæ siccitas aliqua ex parte id confirmat, quamquam & narium angustia respirationem impediens possit esse causa quod lingua, & fauces siccescant. Tunc autem temporis, quando febris fuit de genere intermittentium, benigna quoque censenda fuit, solum quoad excellentiam putredinis: siquidem si respiciamus symptomata assidentia, & supervenientia, negari non potest quin mali moris extiterit. Illa enim icteritia ante septimam apparet, illa urinarum crassities, lipothymia, & dolor ostocopus non possunt non præ se ferre malum aliquem morem prædictæ febris. Cæterum sicuti usque ad undecimam sapuit naturam intermittentis, ita in illa die, dum melius habere visus fuit, degeneravit febris in continuam essentialem. Natura enim gravata à sarcina materiae, quæ premebatur, & à mala qualitate humorum atrabiliarium, quibus scatet hoc corpus, non potuit amplius detrudere materiam extra venas, prout antea fecerat, cum præsertim serositates in septima pro majori parte fuerint evacuatae: ideoque facta fuit febris continua, periodica tamen, sed ex illis, quæ accedunt magis ad naturam continentium, propter obscurissimas annotationes: propterea licet remiserint accidentia præterita, quo nomine melius habere videbatur, non tamen melius habuit; sed Illustrissimo patienti evenit id, quod & Hermocrati ab Hippocrate descripto tertio Epidem. qui un-

decima melius habere visus fuit, & decima quarta fuit immunis à febre, nihilominus in vigesima septima obiit. Dum autem facta est continua, dumque natura gravata fuit ab humorum prædictorum copia, & mala qualitate, destitit ut plurimum à concoctione humorum peccantium, languente calore nativo, ideoque tenuis quiescit calor febrilis, & vehementia Symptomatum.

Nihilominus tamen in dies vires magis labuntur, ut propterea suscipiari possimus de Hermocratis eventum, quod Deus avertat.

Interimque agendum, & insistendum primò & principaliter virium conservationi, cum natura sit morborum medicatrix; & quia virium imbecillitas provenit à copia, & mala qualitate humorum, incubendum erit revellentibus, evacuantibus, & bezzardicis corroborantibus cor.

Atque ideo præmissa sanguinis detractione, antehac à Viris Præclarissimis præscripta, non erit abs re cucurbitulas cum flamma infernis partibus aliquando repetere: vesicantis famoribus, & brachiis applicare, frictionesque toti corpori, cum inunctione Aëtii administrare, non omnia reperita alvi purgatione, etiam cum acibus clysteribus horis minoris assidionis. Bezzardica tamen temperatiora principem locum obtinebunt. Cujus generis erit aqua ex succo acetosæ, de rura capraria, ex scorcionera; Julæ gemmatum, lapis bezoar, aqua cordialis Magistralis Saxoniana; conserva ex acido citri cum cornu cervi usito, & margaritis præparatis; aliquando Michri lactica confectio in pauca quantitate, confectioque de hyacintho, abstinendo ab omnibus adstringentibus, ab impetu calefacientibus, & exsiccantibus, ob continuam linguæ siccitatem, internam phlogosim indicantem; ob quam serum lactis caprini destillatum cum succo citri, perfusa hordeacea, emulsionisque seminum frigidorum proficient summopere; sic potius loco aqua hordeacea, aqua fragorum, & humectantium in ore detenta. ex usu erunt; non omittis externis epirhematibus, & inunctionibus cordi, & jecori appositis, Viris Præclarissimis notissimis, quæ propterea lubens & volens omittenda duxi. Faxit Deus ut ad vota succedant. Idem ibidem.

De Febre Populariter Bergomi grassante, ad Excell. Medicorum Cæterum jussu Illustrissimi Johannis Grimani Urbis prætoris, Responsum.

Temporibus inconstantibus morbi equidem fiunt inconstantes, dummodo illorum perduraverit inconstancia: sed quando ipsorum inæqualitas uniformis aliquamdiu persisterit, prout factum est per duos annos fere continuos, ut qui plurimum fuerunt austrini, ventosi, frigidi, pluvii & cum maxima aquarum illavie, morbi supervenientes constantes apparent, & fere uniformes: cujusmodi sunt febres hoc tempore grassantes, non Bergomi tantum, sed Bononiæ, Venetiis, in Foro-Julienfi, agro Patavii, Vicentiæ, & fere ubique locorum. In his enim omnibus locis populariter saevierunt febres, non quidem verè pestilentes: quis licet multos interfecerint, ut plurimum tamen fuerunt salutare, nec alicui (quod fuerit observatum) communicatum fuit contagium: sed sunt ardentes continentium naturam accedentes, invasuræ, ad continentium naturam accedentes, invadentes cum dolore capitis, colli, lumborum, & totius corporis, perseverantes cum siti, vigiliis, comate vigili, paraphrenitide, & aliquando cum vera phrenitide, vermicibus, & cum peticulis erumpentibus plerumque rubris, aliquando violaceis, nigris, diversis temporibus, ut plurimum circa septimam, & in puerulis, cum morbillis & variolis,

& urinis tenuibus; aliquando crassis, & turbatis, & cum aliis accidentibus malum morem harum febrium commonstrantibus; hæcque febres viros magis quam mulieres affligunt, eosque ut plurimum infra secundum seosum constitutos, si præsertim plethorici, biliosi, aut melancholici fuerint, si locorum humidorum fuerint incolæ, si incompote vixerint, immodicè incaluerint, veneri indulerint, vitiosive facis redondaverint, raro claustrales, tanquam minus incompote viventes.

Harumque febrium sicuti causa adæquata fuit vel insignis exustio, vel excellens & vera humorum peccantium corruptio, aliquando superante natura, aliquando eadem superata: ita causa communis fuit inæqualis æris intemperies, quoad ævias qualitates, cum excessu humiditatis quoad passivas: Hinc enim accidit ut caput pluribus humidius sit redditum quam conveniat, & interna viscera vitiosis humoribus cujuscumque generis, à prædominio tamen serosis & biliosis fuerint repleta, impeditaque ipsorum ventilatione cum à cutis conspatione, propter ambientis frigiditatem, tum ab internis obstructionibus, computruerint, & putrescendo febrium prædictarum causæ fuerint, cum enarratis symptomatibus, pro varia parte affecta, & diversitate dispositionis viscerum principalium. Foveri quidem potest hæc febris ab annonæ charitate, cujus merito facta est major congestio vitiosorum humorum: hæcque ob causam pauperes febricitant magis quam divites, & frequenter intereunt; non tamen annonæ charitas fuit causa principalis harum febrium, ut quispiam forsitan suspicari possit, non enim divites his febribus fuissent correpti, ut potè qui annonæ charitatem non fuerunt experti.

Originem autem habuerunt hæc febris ut plurimum à putredine circa viscera naturalia, ideoque & vermes fuerunt excreti, & diarrhoeæ non raro subsecutæ, cum criticæ, tum symptomaticæ: ferè tamen semper sese insinuavit putredo in totum venosum genus, non sine aliqua pulmonum inflammatione, ut apparuit ex dissectione cadaverum: hincque factum fuit, ut ferè in omnibus apparuerint peticulæ, pluribus supervenerint sudores aliquando diaphoretici, non raro salutare, & ferè omnes indicati sint per urinas copiosas.

Quæ cum ita sint, sperandum etiam est, morbum hunc pestilentem non futurum, dummodo austrinæ constitutiones tamdiu non perdurent, ut hinc ær non solum intemperatus fiat, verum etiam corruptionem & putredinem concipiat per admixtionem vaporum putridorum. Quod ne fiat, ventilationes, ignis accensionès, viarum mundities, & diligentes cadaverum humationes erunt necessariae.

Pro curatione autem harum febrium, insistentium duximus refrigerantibus, exsiccantibus, divertentibus à partibus principalibus, deobstruentibus, bezoarticis, & vires conservantibus.

Ideoque inter Chirurgica præsidia principem locum deberi censuimus venæsectioni, dummodo vocari fuerimus statim in principio, in ætate vigente, non præcedenti immodico venetis usu, vel simili quopiam vires prosterente, & hoc nomine sectionem prohibente. In febribus enim omnibus putridis, internis inflammationibus incipientibus, & obstructionibus internorum viscerum, nullum magis accommodatum remedium excogitarunt veteres venæsectione. Neque obstat, incipere putredinem à visceribus naturalibus, vel in his febribus adesse exanthemata, aut superventura. Per venæ enim sectionem neque trahuntur humores à visceribus naturalibus ad vens, neque impeditur transmissio ad cutem, quando pauca sanguinis copia detrahitur, ut faciendum censemus; imò potius sequitur id quod

dixit Galen. 2. Aphor. 29. quòd scilicet natura levata ab eo, quo veluti pondere premebatur, residuum materiæ facilius vincere valet. Si enim Galenus 2. in 6. epidem. 30. expendens historiam Simonis ab Hippocrate descriptam, in qua apparet quòd Simoni lata apparuerunt exanthemata, dixit, etiam in hoc casu convenire purgantia, & venæsectionem, non quidem ad evacuandam materiam ad cutem transmissam, sed ad tollendam humorum superfluitatem in venoso genere existentium, antequam topicis evacuetur materia ad cutem transmissa, cur & nos venam secundam non censebimus in febre ardente, acuta, viribus permittentibus, antequam materia transmissa fuerit ad cutem: eligimus tamen potius salvatellam dextræ manus quam jecorariam, ob minus virium dispendium. Quòd si vires non permiserint venæsectionem, in hoc casu venarum sedalium apertionem laudamus, quamquam non fuerint innatæ, cum ratione revulsionis à partibus principalibus, tum ratione evacuationis à venoso genere, antequam ad topica deveniamus; paulò tamen postea cucurbitulas cum scarificatis tum non scarificatis lumbis, & infernis partibus sæpius applicandas censemus; frictions & inunctiones injungimus, dummodo natura non tendat excretionem materiæ per alias partes corporis. Vesicantia præsentaneum & tutissimum remedium semper fuere: ideoque nullo modo prætermittenda, si præsertim materia impetum habuerit ad caput, ad cor, & partes spirituales, dummodo non adsit aliquod urinæ impedimentum, tunc etenim vel non applicanda, vel non ex cantharidibus, sed ex ranunculo, aut flammula.

Inter pharmaceutica laudamus quam maxime blandas alvi subductiones, quando natura non transmittit cum impetu ad cutem, omniumque maxime largas potationes aquæ hordeaceæ, aut feri lactis caprini, cum spiritu chalcantii: refrigerant enim, sicut sedant, urinam movent, sudorem alliciunt, & omnibus intentionibus mirificè satisfaciunt, non omittis bezoarticis illis, quæ vel non sint calida, vel parum, nec sint valde adstringentia: inter quæ unusquisque sibi eligit illa quæ sunt magis familiaris. Medicamenta ex citro sunt tutissima, ideo Venetiis paratam habent aquam ex toto citro, qua familiariter utuntur: Margaritæ præparatæ, cornu cervi, sunt exsiccantia.

Duretica, sudorifica, temperatissima. Conf. hyacinthina sine ambra, Aqua cordialis Saxoniana: Pulveres Bergomenses Magistrales, Juleb gemmatum magni D. Gelatina ex cornu cervi, & alia. Inter externa oleum scorpionum Matthioli, vel quid tale.

Vitium non exquisite tenuem laudamus, præ cæteris commendatur ab omnibus prisana hordeacea, & in progressu morbi, facta corporis evacuatione, vinum oligophorum interdendum non censemus, sicque progrediemur in harum febrium curatione. *Idem ibidem.*

De Morbo Epidemico Luca grassante. Ad Præclarissimum Virum Franciscum Mariam Florentinum, Medicum Lucensem, pro Republica Responsum. Anno 1648. mense Augusto.

Morbi grassantes in Nobilissima Urbe Lucensi, ipsiusque agro, necnon & in Hetruria, inter epidemicos absque dubio sunt reponendi, si non ratione essentiæ, quo nomine sporadici potius dicendi forent, cum plures afficiant sub diversa forma, synochi scilicet, hemitricæ, ardentes, tertianæ, ephemeræ cum variis quinetiam symptomatibus: ratione tamen

tamen causæ, epidemici & communes sunt dicendi, utpote qui à causa communi ortum duxerunt, aëre scilicet valde humido, & in aëtivis inæquali, modò calido, modò frigido, qualis ab autumno præterito ad hodiernam usque diem perduravit.

Et quia hic affectus magis viget in planitie, quàm in montibus, ubi magis ventilatur aër, hinc factum est quod in montibus degentes non egrotaverunt; ægrotantesque variæ exortant, pro diversâ patientium temperaments, & variâ victus ratione. Si enim excedens aëris humiditas corpora afficiens ea disposuit ad putredinem, cum humiditas sit putredinis subjectum, putredoque hæc sese insinuavit in humores in corporibus prædominantes, eosque vel sanguineos, hinc synochi putridæ; vel biliosos, hinc ardentes, & triacophyes; vel cum pituitosis putrescentes, hinc hæmorrhicæ. Nec solum variæ fuerunt febres, pro diversitate humorum; sed etiam, pro diversitate loci, in quo putrescent. Hinc ob causam bile prædominante, modò facta fuit ardens, dum putuit in venis, modò tertianæ naturam referens, dum putuit in parte determinata, vel in carnibus ipsis; circa quas serositas biliosa inventa fuit in copia, dum facta fuit cadaverum dissectio. Nec solum variæ febres fuerunt subortæ, varia etiam symptomata fuere, concomitantia, & supervenientia, pro varietate loci in consensum tracti à materia putrescente. Dum enim impetum habuit ad caput, dolores ejus, comatosæ affections, vigilæ, deliria successerunt, & hæmorrhagiæ narium, dum intravit in ventriculom, cardialgias, anxietates, sitim, Anorexiam, vomitum huius porraceæ, æruginosæ induxit: dum ad intestina, verines, diarrhæas, dysenterias; ad renes, varias urinas; ad ambicum, lassitudines, sudores modò indicantes, modò non. Dubium tamen est, cur morbi prædicti non apparuerint hyeme præterita, quo tempore sër erat utique humidus & pluvius. Secundò cur ex pluribus graviter infectis pauci interierunt. Tertio cur deterius habuerint euchymia abundantes, quàm vitiosis succis scatentes. Quarto quid prædicendum. Et quintò quid agendum.

Prima difficultas contingit etiam tempore Hippocratis. Refert enim 2. in primum Epid. 2. quòd totus annus fuit humidus, frigidus, & borealis, & nihilominus quòd per hyemem salubriter degerunt. Ratio est quia non statim ac tempestas aliqua incipit intempestiva fieri, afficit adeo corpora, ut morbis corripantur: sed tunc tantum, quando intemperies aëris ea tali intemperie afficit; quod sane in instanti fieri non potest. Ad secundam quod attinet, ratio propter quam major pars affectorum evasit, duplex est: prima, quia aër fuit tantum alteratus non corruptus, nec putridus, ut contingit in peste Thucydidi, propterea morbi isti non sunt pestilentes; secunda causa est, quia putredo in humido genita, non semper maligna fuit, sed aliquando benigna, & quando maligna, nec semper provenit à venenata, & occulta qualitate; talis enim plures interficit, sed tantum ab illa putredine, quæ fuit proposita à Galeno, primo de differ. febr. 6. quam duplicem esse dixit; aliam superante natura, aliam ea superata, addita tertia facta partim superante, & partim superata natura. Fit autem superante natura, quando est junctis cum concoctione facta à calido nativo dominante calori extraneo, prout fit in inflammationibus ad suppurationem devenientibus: pus enim album, læve, & æquale fit à calore naturali prædominante: superata verò natura, quando calor extraneus ita dominatur naturali, ut hic pugnare non possit cum causa morbifica; quod Hermocrati contigisse retulit Hippocrates primo in tertium epid. qui decima

quarta immunis fuit à febre, & non sudavit. 17. rediit febris, 20. ab ea immunis, sed sine sudore, 27. obiit. Dicit Galenus ipsum immunem exstitisse à febre, quia natura non pugnavit cum morbo, & propterea non supervenit aliqua evacuatio; hæcque est vera illa excellens, & summa putredo, quæ interficit, extincto calore nativo, non sicut ac fit in gangrænis, nunc verò quibusdam ex febribus prædictis, plerisque tamen ipsarum contigit cum dominio naturæ: propterea patientes evaserunt superveniente vomitu, diarrhæa, dysenteria, vel sudore, dummodo is non fuerit diaphoreticus, ob nimiam raritatem corporis, & vitium imbecillitatem; qualis contingit aëre præterito, & præsentis. Quòd si quis febre intermittente obiit, hoc necessario evenire debuit ex vehementia symptomatum, aut ex nimia spirituum dissolatione: cum febres intermittentes ex sui natura sint semper salutares. Si quis tertio querat, cur boni succi pleni interierint facilius, quàm succis vitiosis referti? Responderi potest dupliciter: primò quia vitiosis succis redundantes facile à levi quacunque causa affici possunt, cum in symbolum facilis sit transitus; plethorici verò non illi à violentiori causa, propter robur calidi innati, causæ autem validæ magis efficiunt quàm debiles. Secundò dici potest, quòd humores vitiosi, ut plurimum protruduntur ad partes remotiores, ac inde ipsorum putredo minus afficit: boni autem succi se inveniunt in toto venoso genere, ideoque ipsorum putredo facilius irruit in viscera principalia, & cor ipsum.

Ex his elici potest quid sit prædicendum. Veteri enim debemus, ne in dies magis ingravescat affectus. Si enim aër æstivus ex sui natura calidus resistere non potuit corruptioni, cum alioquin febres pestilentes æstare cessare solent, quando æstivum tempus servat propriam naturam, longè facilius extingui vel remittere saltem debuissent affectus præfentes. Nec ab autumnali præsentis tempore quidquam sperandum, utpote valde inæquali. Faxit Deus ne ita contingat.

Pro curatione corpus expandendum erit diligentissime etiam cum sanguinis missione, quantum vires permiserint, nec adfuerint symptomata ipsam impediencia. Nec omittenda sunt bezoardica medicamenta, quorum sylvæ habentur apud scriptores: præceteris tamen debent esse refrigerantia, & exsiccantia, utpote quæ contraria, febrî ratione refrigerationis, putredini verò per exsiccationem. Pro præservatione autem habitatio sit in locis montosis. Quòd si fieri non possit, vitandus saltem aër austrius. Provocandus somnus, & alvus continuo lubrica servanda. *Idem ibidem.*

Febris Synocha.

Omnia mala, tum præterita gestationis tempore & à partu in Puerperio, tum præsentia, Matronam Excell. infantia, à sanguinis vitio produsse & procedere, non est in arte versatus qui dubitare possit: id enim apertissime demonstrant ea quæ tum à priori, tum à posteriori elici possunt: sanguineum enim est ipsius temperamentum, hinc vitium in quantitate & submelancholica dispositione considerat, unde mala qualitas, acris nimium & quodammodo adusta atque acida; ejus sanguinis effectus pravi non adeo manifestabantur ante uteri gestationem, dum natura per uterum exonerabatur, secus autem in uteri gestatione, ejusdem evacuatione suppressa, & præsertim primis mensibus: cum enim parvulus fœtus abundantem sanguinis molem consumere nequiret, Medicus ejusdem per venam sectam evacuationem moliri coactus fuit, ut à tot molestiis Mulier Excellentissima vindicaretur.

Et quoniam à partu non satis, quinimò valde imminute expurgata fuit, deteriora successerant, sicuti Lochia deterioris, quàm Menstrua, conditionis existunt, dum absumpto à foetu utiliori sanguine, vitiosior permanet, qui sicut singulis mensibus antea per uterum exercebatur, ita in puerperio sub lochiorum titulo expurgari necesse est, alioquin, ait Gal. aut uterus phlegmone corripitur, vel ad superiorem aliquam partem irrepens sanguis varios affectus producit; & nisi aptissima & quàm celerima medela præstata fuisset, ad evidens vitæ periculum Matronam Excellentiss. deduxisset: Galenus enim memoria tenendum esse monet, in omnibus Mulieribus in quibus à partu impeditur purgatio, nonnullas in extremum mortis discrimen devenire, perpauca verò modice laborare, dum considerabat Philiini Uxorem quæ filiam pepererat, quia non bene expurgata fuerat, die vigesima à partu obiisse: quod idem reperebat in Hittoria Mulieris in Cizico decima septima defunctæ. Verùm quia per sanguinis missionem diminuitur quidam ejusdem quantitas, remittitur quoque prava qualitas, at portio vere peccans ex toto à massa sanguinea evelli & educi non potest, ideo factum est ut à puerperio melius quidem habuerit Excell. Mulier, at non omnino convalescit, & ideo contigit quod divinus prædixit noster Senex, Ipsam nimirum febrile & horrorem habere, quia partus purgamenta non fuerunt expurgata, nec postea satis Menses prodierunt; sic & magna febre correpta fuit, quæ Synochæ naturam sapit, & gulæ inflammatione atque ulcusculis. Febris tamen cito remissa est, quia peracuta; & quoniam congruis & magnis remediis adhibitis cessit, ut ipse Hippocr. innuebat dicens, quòd Nisi à partu Mulier repurgetur, magno morbo tentabitur, vitæque periculum incurret, nisi quis celeri adhibita curatione convenientem purgationem promoveat. Et licet extrescentias quasdam febrem habere observetur, id evenit, quoniam ut Continens sit febris, fat est sanguinem fervescere & fermentari in venis alicujus partis cum corde, pulmonibus, faucibus, imò & venis communibus magnum consensum habentibus.

Quibus ita se habentibus, cum febris ista non modò acuta, sed peracuta censetur, cito & bene terminaturam sperandum, quia cito & apte auxilia medica administrata fuere. Restant autem indicationes considerandæ, nimirum vitiosi sanguinis correctio, qui quatenus adhuc quantitate peccat, imminutionem indicat; quatenus qualitate, commoderationem; quatenus motu, revulsionem & diversionem; calor verò febrilis, si perseveret, contemperationem expostulat vitiumque sui conservationem.

Et à fonte Chirurgico repetenda adhuc esset sanguinis missio, si Viro prudentissimo adstanti opus visum fuerit; sicut frequentes partium infernarum frictions, necnon calidæ lotiones non sunt omitteandæ.

Ex pharmaciâ reliqua sunt depromenda pauca remedia, hæcque alterantia, evacuantia & ab affectis partibus repellentia; ideo opportunissimus esset exiguæ Cassiæ ad drachmas quotidianus usus, superepoto copioso sero, aut saltem aqua Nocer. maturinis horis; (sicuti in statu febrilis caloris) aquæ stillat. de succo cichor. & acetosæ cum syr. vel Conserva de acido citri, de succo limonum aptissimæ erunt; & gargarismi repellentes jam propositi & administrati, ex aqua plantag. cum sale prunellæ, vel succo granat. vel succo agrestæ, vel mororum immatur. à dulcibus omnino abstinendo, & ulcuscula spiritu chalcanti tangendo. Meliora proponenda pro statu præsentis non habeo, congrua victus ratione Prudentiss. Viro commissa. Verùm exacto

convalescentiæ tempore, Patavium ut se conferat Excellentissima Matrona consulo, ut levi præmissa primarum viarum expurgatione, ad aquas B. V. e-potandas disponatur, ut jecoris fervor contemperetur, ne forsan impostherum valetudinarium vitam ducat. Hæcque sint dicta potius, ut acta & proposita confirmentur, quàm ut nova agenda proponantur. *Raym. Job. Fortis Consultation. & Respons. Medic. Tom. 2. Cent. 2.*

Febris continua.

Quoniam primis diebus febris Illustriss. Comitissam cum refrigeratione invasit, nec adeo sensibilibiter operationes, læsit, cum domo exierit, neque à consuetis muneribus destiterit, ideo acutam nondum fuisse censendum, sed neglectam, acutiem quarta die acquisivisse credendum, sicque continuam primò per subingressum, mox non modò periodicam proportionatam, verùm & essentialiter continuam redditam esse existimo. Quare biliosam mineram putrescentem cum sanguine, coque crudo atque melancholico (unde lassitudo, si non phlegmonosa, saltem tenuis) in venis majoribus supra jecur cum Viris Excellentiss. reperiri credo, ut facile ex urinis turbatis cum sedimento inæquali & obscuro, pulsusque frequentia atque celeritate conjici potest. Dolor autem capitis, aurium tinnitus, somnus parvus atque turbatus, si febrem comitentur, magnitudinem seu ejusdem vehementiam arguunt; sicut malum morem, si supervenerint & mox apparuerint; vapores enim à toto venoso genere turbato atque confuso, vel auram malignam atque veneficam ab eodem ad caput elevari significant, quæ in capite continuum solvendo, dolores: spiritus agitando & cerebrum calefaciendo, somnos exiguos atque turbatos: & serem implantatum commovendo, aurium tinnitum excitare valent. Putredinis autem occasionem præbuerunt humoribus jam dictis errores prægressi, in assistentia Illustrissimæ defunctæ peracta: à vigiliis enim cruditates multiplicentur; ab animi motibus, utpote corpus calefacientibus, bilis adaugetur, & ab iisdem perseverantibus exustiones atque animi moerores tandem oriuntur; unde sanguis totus excalefactus quoad illam partem facile putredinem nactus fuit, & eo facilius, remorata & tardiori reddita ab ejusdem crassitie totius circulatione, non parum ad hæc omnia conspirantibus imminutibus Menstruis, pravi sanguinis congestionem in promptu significantibus.

Sed circa jam dicta considerandum occurrit, cur modò accessiones non solum refrigeratione, verùm etiam cum horripilationibus invadant, nec tamen febris ulla declinatio observetur, quinimò semper magis in vigore sustineatur, quod non ratione febris contingere credendum, sed verendum potius ne aliqua portio sanguinis è venis ad partem aliquam deponatur, quæ in exitu per partes sentientes discurrendo, horripilationes inchoantibus inflammationibus familiares excitet, quod confirmare quoque videtur alvus turbata, biliosa, cruda & tenuia excernens, naturæ irritatæ indicio.

Quibus omnibus ita constitutis & consideratis, nil certi, præsertim absens, prædicere possum: affectus enim adhuc inserti, in augmento nimirum reperitur, cum hucusque vix apparuerit coctionis rudimentum, febrisque pravis symptomatibus comitata sit; vires tamen in hæc florenti ætate, proba temperie & anni tempore saluberrimo forsan valere possunt, quousque natura dominari & coctiones peragere valeat: acutus enim cum sit, celeres mutationes ad utramque partem suscipere potest.

Ideo

Ideo ad agenda deveniendum, ut indicationibus à Viris Excell. propositis satisfacere nitamur. Et ut ordine executivo procedamus, cras summo mane sanguis ex altera Saphæna omnino erit educendus ad septem uncias, si pulsus permittant: non enim dierum numero, sed uni virium robori attentos esse oportere jubet Galenus; assistat itaque Vir Excell. Illustrissimæ Patienti in ipsa sanguinis educatione. Nec alvus irritata cum exigua materie expulsionem hoc genus remedii vetare poterit, nisi fortasse pluribus vicibus & copiosam excreverit peccantem materiam. Duo Vesicantia coxis, à Viris excell. proposita, jam apposita suppono; nec frictions sunt infernis partibus omittendæ, toti corpori verò caute administrandæ in præfenti alvi commotione; licet enim cruda existat materia, ideoque motus criticus esse non possit, quandoque tamen fit ut motus hujusmodi, mediis paulatim critici tandem evadant, & ideo post sanguinis educationem, nocte sequenti exigua portio floris Cassiæ præberi poterit, superadditis sero.

Alexantia erunt aqua distill. de sacco acetosæ, addita quoque portione scorzonæræ, cam syr. vel conserva de acido citri. Alexipharmaca cordialia necessaria sunt, non tamen diaphoretica, tum propter alvi motum præfentem, tum propter Menstruorum imminuentem. Verùm si alvus supprimatur, nec Menses erumpant, & lassitudo totius perseveret vel augeatur, adeo ut humores ad ambitum corporis vergant, tunc diaphoretica intrinsecus, ut lapis Bezoar, cornu cervi phil. Extractum Contrayervæ in aquis cordialibus; & extrinsecus cucurbitulæ siccæ & incisæ, frictions & Aëri inunctiones erunt exercendæ. Omnibus congruam victus rationem addendo Viris Doctissimis notissimam, sicut reliqua quoque omnia ab iisdem proposita, & à me confirmata. *Idem ibidem.*

Febris Chronica

Vestalis Illustrissima, temperamenti calidi & humidissimi, annum agens trigessimum sextum, jam septimus annus est, ex quo post improbitum mortis dulcissimi fratris nuncium, mœlissima facta, post varios animi angores, febre etiam correpta fuit, qua per totum fere hoc temporis spatium divexata est. Principio febris continua proportionata evidens fuit, quæ eadem hora per hebdomadas quotidie invasit, mox verò medicamentorum ope evanuit, sed brevi interjecto intervallo, absque manifesta causa Nobilissima Virgo iterum febricitavit eodem febris ordine, sed typo non adeo distincto, ita ut aliquando non solum ab accessione, sed ab ipsa febre liberaretur, à qua etiam repetitis medicamentis omnino evasit. Cæterum vix convalescens, male servata victus ratione, imo neglecta, spretoque Medicorum consilio, non solum improporionata numera obeundo, sed præcipue jejunando, & piscibus pravisque aliis edulis vescendo, maxime in suo, ut vocant, adventu, iterum in febrem incidit, à qua usque in hodiernam diem continuo assligitur. Febris hæc quotidie nocturno tempore invadit, accessione satis obscura, nullo prævio rigore, sed aliqua tantummodo universali lassitudine, quæ per multas horas perdurat, nec integre dissolvitur, nisi in fine augmenti ipsius paroxysmi, quo tempore vehementem calorem ut plurimum percipit, & præcipue circa caput, de quo non leviter conqueritur. Toto hoc molestissimo morbi curriculo, corpus ejus permansit, ut vix ex aspectu qui fere naturalis est & & nativo roseo decore præditus, aliqua à naturali statu declinatio desomat. Pulsus satis firmi, urinae non multum tenues, calor satis mitis, hypochon-

dria mollia, somni breves, appetitus potius dejectus, maxime pharmacorum tempore, à quibus semper alligitur, corporis vigor satis debilis, ut à quocunque faciliori motu offendatur; menstrua purgationes ordinatæ, non imminuta. In hac pertinacissimi morbi natura, frustra de Peritissimorum Medicorum Vincentis repetito consilio, & de meo pluribus expertis remediis, graviora exitia metuens, alienam, me jubente, requirit opem, ut tandem à Divis juvantibus, evadat.

Virginem Illustrissimam, multis abhinc annis claustrali vitæ dicatam, ob dilectissimi fratris obitum septem jam annis cum intensissimo perseverante ejusdem animi nigrore secutum, melancholicam fuisse redditam, quinimò & affectu melancholico correptam pro certo habeo: distractis namque spiritibus, cum naturali calore à ventriculo ad caput ob intensas & diurnas & nocturnas continuas meditationes, chylosi imminuta, cruditates genitæ, & in venis lacteis atque melenicis diutius detentæ, à jecoris calore terree, arefactæ & in melancholicam naturam convertite, affectum hypochondriacum illegitimum excitare potuerunt, cui brevi temporis tractu succedere solet melancholicus, dum ab hujusmodi clausuris, hypochondriorum & jecoris calor non ventilatus acuitur, intensiorque redditur, qui postea sanguinem à ramo coelico & melenico emanantem, ac melenicas & solenicas portæ venas ingressam, ut ad hepar, indeque per cavam ad cor circulando feratur, magis magisque excalescendo, crassiorem & ad motum ineptum reddit, ut propterea in eodem loco stabulans, symptomata aliqua melancholica, vel in corde, vel in cerebro excitare solat, à quibus omnino immunem est. Virginem Illustrissimam vix credere possum, sicuti hypochondriaca affectione decineri pro certo habeo. Quoniam verò per consensum ab hypochondriaci ventriculi læsio perseverat, juges ideo quotidianas cruditates emergentes, & à jam dictis obstructionibus detentas, ab æstuante calore non solum esse vesicatas, verùm & fermentatas. febriculae causam esse non est mirandum: sicut enim illarum portio quodvis consumitur, ita quotidie quoque reproducitur, eoque magis prava addita victus ratione. Putridum verò rangens non putridum, putridum illud reddit, sicque febriculae perseverant horis vespertinis aut nocturnis obscure intendentes, quia licet in ignobili loco cruditates fermententur atque putrescant, quia tamen clausæ per partes sentientes dimoveri non possunt, ideo neque manifestas accessiones prodere.

Neque viscera obstructa & inquinata esse credere possum, adeo ut Femeliana febris ex labefactatis visceribus enascatur; siquidem neque floridus faciei color, neque totum corpus adeo nutritum conservari possent: hucusque enim si non cachecticum, cacochymum saltem fuisse reddidit, insigniter læso jecore, nutritionis principio: sed pulsus alterationes febriles facile sover; conseo ab æstu hypochondriaco, ut observare solemus in Hypochondriaci, præferim à cibo, & in hac Nob. Virgine potissimum horis vespertinis atque nocturnis, dum coena licet levis, prandio non adhuc bene confecto, superingeretur.

Ab hoc febrili & valetudinario statu vindicari posse Patientem Illustrissimam non dubito; & licet non adeo facile nec brevi, quia in febribus corpus pro ratione non imminui & contabescit, morbi diurnitatem, sicut plus iusto periculum minari solet: tamen congruis repetitis remediis febrem celluram, in hac gratiosa ætate optimoque temperamento pro certo habeo.

Quod assequi poterit, primas vias expiando; Obstructiones, licet non adeo tactu manifestas, reser-

tando;

raudo; Hypochondriorum & Jecoris calorem con-
temperando; Et tandem ventriculum, licet non
positivè, sed privativè affectum, nonnihil corro-
borando.

Pro quibus explendis intentionibus, à fonte Chi-
rurgico sanguinis missio petenda ex superioribus po-
tius, quàm inferioribus venis, ad eventandum je-
coris totiusque venosi generis calorem, & ad con-
ditionem sanguinis explorandam, ne forsan adeo
diuturni temporis tractu, totum quoque succo me-
lancholico sit inquinatum. Et cum in Utero nulla san-
guinis portio commoretur, quæ derivatione indi-
geat, ideo ex venarum sedalium apertione, ab u-
tero recte operante diversio verenda esset.

Præcipua remedia à Pharmacia sunt desumenda;
& pro primis viis expiandis, electuarium lenit. pro
prima & secunda evacuatione sufficiens erit: sicut
quinque intermediis diebus erit quoque sufficiens
julapium acet. cortic. citri aromatizatum, quod
exigua aqua totius citri dilui poterit. Inde ad
ulteriora Præparantia & Aperientia erit devenien-
dum, quæ semper exsiccatam materiam humectare
valeant, & meo judicio, succi depur. opportunif-
simi erunt: mellita namque & saccharata Hypochon-
driacis non valde conferunt; quare parabitur syru-
pus præparans ex succo depurato cichor. borag. &
pom. dulc. ad ℥iij. in decoct. borag. endiv. malvæ,
violarie & agrimonie. Sex autem transactis diebus,
aliquod benigne Purgans erit exhibendum ex flore
cass. & semidrach. extracti fenæ & pilularum de tri-
bus, cui superbibat jus pullæ tenuæ, herdeo vel
malvæ alteratum. Mox iterum succorum usus repe-
tendus, succum agrimonie vice pomorum dulc. ad-
dendo, quinimò & tartari vitriol. grana in deco-
ctione erunt dissolvenda; sequenti verò die nos cas-
siae ad ℥ij. addito scrupulo rhabbari opt. præbea-
tur, & post horam superbibat feri capr. aut asin.
destill. cyathum, tribus verò horis ab assumpto sero
prandeat; Tertia die repetat succos, ut supra,
quarta rhabbarum cum cassia, & ita alternatim
perseveret supra viginti dies; præbendo interim, si
opus fuerit, duobus diebus succos ipsos: & quar-
to quoque die cassiam cum rhabarb. si evacuatio
sequeretur abundans.

His peractis, ut venulæ in hypochondriis jam
excalescæ contemperentur, & removeatur siccitas,
serum copiosum caprinum aut asinum depur. si
non bis aut ter, semel saltem ab libras propinare op-
timum erit, cum vehiculo syrapi ros. solut. vel po-
tionis ex man. clarif. ut inde jecoris & sanguinis
quoque fervor remitti possit lactis usu, quod pote-
rit primò artificiale parari ex emulsione seminum mel-
lon. & amygdalarum dulcium, sero capr. destillat.
aut aqua de succo cichor. extrahenda, addita uncia
syrup. de succo limonum, ut postea si Viri Excellen-
tiss. prudentie visum fuerit, ad lactis quoque asini-
ni usum cum saccharo Illustrissima Patiens ducatur:
refrigeratis enim prius hypochondriis & visceribus,
non adeo facile corrumpetur. Nec à febricula pro-
hibetur, cum ab Hippocr. iis qui non multum fe-
bricitant, concedatur.

Et si interim ventriculo quoque aliquam corrobo-
rationem afferre placuerit, à cibo duo grana masti-
ches deglutire poterit, vel rotulas ex aromar. ros.
aut aquæ cinnam. cochlear.

Quibus omnibus congrua victus ratio erit addenda,
ab Eximio Viro in Arte versatissimo præscribenda,
cui etiam reliqua omnia corrigenda libenter relin-
quo. *Idem ibidem.*

*Febris Chronica, & decumbendi difficultas ab
Hypochondriis.*

Illustrissimus Comes annorum sexaginta trium,
temperamenti calidi & humidi, cum prædominio
tamen ipsius caloris, jecoris & capitis fervidioris,
pituitosis destillationibus obnoxius, ob quas tran-
sactis temporibus aliquando febricitavit, pyalissimo
subditus, Autumno præterito, magno totius cor-
poris æstu correptus fuit, cui succedere in uni-
versa cute multæ efflorescentiæ, & hæc in ali-
quam molem elevatæ cum pruritu (vulgo Effere)
à quibus solâ victus ratione convaleuit. In-
cipiente Vere incidit in capitis gravedinem & fe-
brem, quam cathartalem putavit, & ideo sine Me-
dici assistentia per aliquot dies decubuit; postea verò
ingravescente morbo ad medicam opem confugit, à
qua, licet medicamentis secundum rationem præscrip-
tis, & sanguinis missione è venis superioribus insti-
tuta, levari non potuit: imò observatum fuit febrem
ipsam potius adaugeri, licet naturæ intermittens &
erraticæ, cum etiam circa quadragesimam, post u-
sum lactis caprini per tres dies in ferulis usurpati,
lapis sit in passionem stultissimam molestissimam sym-
ptomate ipsum divexantem, à qua frequentissima ni-
dorosa eructatio exorta est, & aliqua per inferiora
crepituum emissio, cum aliquo ventris rugitu & ven-
triculi extensione, cum impotentia decumbendi, adeo
ut fere mensis spatio erecta cervice & somnum capere,
& integrum diem sedens degere coactus fuerit: cum
enim solitum decubitus vel pronum, vel supinum,
vel ad latus tentat, statim surgere conatur ob immi-
nentem suffocationem, quam forsitan Æger potius
timet, quàm nos credamus, cum nulla in ipso pulsu
vel interceptio, vel intermissio, vel inæqualitas per-
cipiatur. Quibus tamen non obstantibus, licet secun-
dum rationem & propositis & adhibitis, febris ad-
huc perseverat sine intermissione: perseverat & status
qui gravior sit in assumptione cibi, & ingruente febre,
licet nunc remissior appareat. Ceterum febris magis or-
dinatâ ac determinatâ periodo Patientem aggreditur
vespertinis horis absque notabili refrigeratione, sed sen-
sim irrepit alternis diebus gravior paucâ pulsuum coar-
tatione & urinarum mutatione, quæ potius crassæ sunt
& rubræ cum sedimento copioso: quæ tamen febris
matutinis horis manifestè declinat sine ulla evacua-
tione, quo tempore etiam status remittit. His omni-
bus accedit frequens sanguinis stilla, præcipuè è na-
re dextera, coloris satis vividî. Medicamenta quæ
ex tuo consilio exhibita hætenus sunt, fuere potio-
nes ex manna clarif. bis repetitæ cum sero capri-
no depurato, à quibus copiosa successit evacuatio
materiæ potius biliosæ tenuis, non sine aliqua pi-
tuitæ permissione, quod evacuationis genus etiam in
ipsis clysteribus sæpius apparuit, & aliis levioribus
medicamentis observatum fuit omissis succis depu-
ratis, & horum loco decoctionibus earundem herba-
rum substitutis, quæ ventriculo ipsius Pat. magis a-
micæ visæ sunt. In hoc rerum statu, cum febris
& difficillimus decubitus Ægrum ipsum & nos tor-
queant, & cum tum ratione stillæ sanguinis, tum
efflorescentiæ ipsius capitis, conveniret sanguinis
missio, hanc ex hæmorrhoidibus perfecimus. De salu-
te autem Illustrissimi Viri anxii, ut par est, perdu-
rante præcipuè utraque affectione, tam universali,
quàm particulari, tum ipsa decumbendi impoten-
tia, à quibus majora infortunia metuimus, ipso
Hippocrate teste, ad Te Nobilissimi Ægroti jus-
su confugimus, ut salubriora consilia recipientes,
optatum finem, qui salus Ægri est, consequi valea-
mus.

Ab exacta relatione status Illustrissimi Comitis, à Viris Præclariss. descripta, mihiq; transmissa, constat, duos esse affectus præcipuos Virum Illustrissimum affligentes, febriculam nempe & decumbendi difficultatem, quibus illi accedunt considerandi, perseverantes nempe in hypochondriis flatuositates, à cibo præsertim invalescentes, & forsitan aliqua à capite destillatio eidem Comiti familiaris & fore connaturalis, si non in partes spirituales, saltem in naturales, quæ sicut utriusque affectus fons & origo fuit, ita in præsens eosdem fovet atque conservet. Sed quamvis res ita se haberet, nobis tamen causæ proximiores & immediate præcipuorum affectuum occurrunt curandæ, hypochondriorum nempe obstructions jam diu factæ & confirmatæ, necnon phlogosis aliqua in hypochondriis ipsidem excitata; etenim dubitari non potest, quin febricula prima autumnalis à catarrhali destillatione, unâ cum cruditatibus à libertate vivendi productis originem primam traxerit, nempe alteratis & purifacis istidem humiditatibus in ignobili loco à corde distante, ut propterea sine Medicis auxiliis diu degere & manere poterit: sed tractu temporis, pituitosa hujusmodi & cruda materia ab hypochondriorum calore clausa & inmensi reddita in terram naturam conversa copiosè flatuositas in causa fuit, quæ exhalationis potius, utpote ex terra minera elevata, quam vaporis naturam obinet, & ideo haud facile dissolubilis: hinc ab istidem clausuris & à calore intensiori reddita niderulentæ ciborum corruptiones precedebant, depravatæ concoctionis indicium, quam tamen & immortam in ventriculo sequi quotidie credendum, aded ut quotidianæ cruditates emergant, addita facile catarrhalis materiæ portione, à quibus febricula pender, quæ vespertinis horis sine sensibili annotatione, pulsive contractione, exacerbati observatur, cum urinis tamen coloratioribus, ob calorem in jecore adhaesum, & crassioribus ob cruditates ab hypochondriis ad jecur & venas delatas; jecur enim præcalidum habuisse virum Illustrissimum significabant quoque tum effluventiæ universales, tum frequens vividus sanguis à nate dextera stilla, & ideo facilius hypochondriorum calor intensior fuit redditus, qui nunquam cessat, tum recentes humiditas cruditates, tum antiquas jam exsiccatas in halitus levare atque convertere; à quibus compresso diaphragmate, respiratio ipsa læditur, eoq; magis in decubitu, tam quia facilius ad septi compressionem concurreit, tum quia maxime in decubitu à flatuositatibus ipsis copiosis facilius comprimentur vasa lævis, qua compressione spiritibus liber transitus impeditur, sicque difficilis, imo intolerabilis redditur decubitus ipse: neque hujus decumbendi difficultatis alia mihi causa suppetere potest, nisi forsitan quantitas aliqua subtilioris materiæ catarrhalis à capite in pulmonum cavitates paulatim sese insinuasset, quod etiam sine tussi evadere potest, ut monebat Gal. dum scilicet per parietes asperæ arteriæ non assatim & confertim, sed sensim ac sensim delapsa fuisset, quo modo frequenter pulmonum hydropes fieri solent: quæ tamen causa si adesset, Præclariss. Virorum notitiam subterfugere non potuisset.

His igitur ita se habentibus, non est qui non videat pro salute Comitis Illustrissimi necessarium esse ut cruditates evascentur, obstructions reserentur, & hypochondriorum atque jecoris fervor contemperetur, dum interim sanum discussio non est negligenda, sed capitis destillatio tantummodo consideranda, & aliquo modo divertenda, alioquin vel in Hydropem siccam, vel in Cachexiam labi posset status Comitis Illustrissimi, ut omnem repentine suffocationis Periculum,

Idcirco omnia agenda, ut Vir Illustrissimus prætinam sanitatem recuperet; in quem finem rursus primæ viæ à recentibus cruditatibus sunt expediendæ manna clarificata, serocopiolo superepoto. Mox ad validiora Aperientia deveniendum, quæ prohibere non potest febricula, imò indicare: paranda itaque decoctio aperiens horis maturis exhibenda. Parcne autem mihi Præstantissimi Viri, si descriptionem subdam, ut Pat. Illustrissimo morem geram, quæ tamen descriptio ab istidem Viris Adstantibus abstrahitur, prout melius illi visum fuerit.

℞. Salsæ paril. electæ, Chinæ opt. an. ʒss. Radic. althææ ʒi. Aqu. stillat. lat. cicher. malv. agrim. an ʒij. M. F. inf. per horas 24. deinde adde quartam partem pulli junioris, & bull. ad consump. dimidii, deinde fiat colat. pro duab. vicib. matutino tempore exhibenda, in qua dissolvantur gr. x. salis tart. fixi, & tertio quoque die parum ante prandium præbeaturn castia, aut elect. lenic. ad ʒij. Altero vero die injiciatur clyster. ex lact. com. syr. ros. solutivo, adeo ut quotidie & obstructionum aperio, & humorum evacuatio procuretur, sed blandioribus jam dictis remediis, cum præcipuorum malorum minera in distantibus partibus non sit querenda. Quod si forsitan dubitari posset de melancholici humoris subministratio à toto, ideo progressu aperiri poterit Jecoris dextra, Medico præsentem, ad explorandum potius, quam educendam sanguinem, nisi forsitan niger & crassus apparet, tunc enim ad aliquot unc. educi posset ad sanguinem ipsam deprandam jecorisque calorem contemperandum, memores quod Gal. etiam in quartana intermittente venam aperiri jubet sanguinemque educi, si niger fuerit, non ratione causæ conjunctæ febrem facientis, sed ratione causæ antecedentis, ne scilicet à toto venoso genere melancholica minera foveantur, & materia suppeditetur.

His caute administratis, & obstructionibus magna ex parte reclusa, libenter devenire ad usum aquæ Nocerianæ, primis quatuor aut quinque diebus, cum vehiculo dejectorio reliquis vero cum diuretico, quale esse possit spiritus tart. ter rectific. ad semidrachmam in primis cyathis: sicut pro vehiculo dejectorio potio ex manna clarif. ut minus insuavis; quo bene cedente remedio Comitem Illustrissimum ducere ad usum lactis almini, ut quod residuum exsiccatæ materiæ emollire, hypochondriorum æstus & jecoris fervorem contemperare, totum nutrire, neque caput tentare valeat; & dum jam dicta omnia sunt, totum abdomen humectantibus & laxantibus illinire non parum proderit, victus rationem addendo cum intentionibus nostris proportionem habentem; quæ opatum finera habitura spero sub Præstantissimorum Virorum accuratissima assistentia & infallibili judicio, quibus ideo omnia & alteranda libenter relinquo. *Idem ibidem.*

Plures febres Chronica.

Febria qua Illustrissima Mulier decem abhinc mensibus per intervalla divexatur, longa quidem atque chronica in genere dicenda est, in specie autem erratica, si totum tempus à quo febricitat, consideretur. Verùm si in particularia intervalla ingruentis febris examinentur, plures febres, non unica tantum censendæ erunt: si quidem erraticæ febris natura est, errando suis accessionibus perseverare, sed febres istæ aliquot diebus intermittunt, rursus reperiunt, quatuor aut quinque dierum spatio recedunt, aliquot post dies denno invadunt, qui procedendi mos me ad credendum inducit, quod sicut febres hujusmodi causam unam stabilem habeant, à qua

qua foveantur, ita altera iisdem per intervalla pareatur & addatur, per quam excitari possint. Igitur ego iudico obstructions reperiri in aliquo viscerum naturalium hasque contumaces, quæ à retentis sive imminutis Mensibus sanguinis impuritate arguentibus, foveantur & conserventur; non tamen ab his febrem hanc excitari credo, quoniam sicut firmatae manent obstructions ipsæ, continuè quoque insurgerent febres, & aut tertianæ, aut quotidianæ, aut quartanæ naturam reuocantes perseverarent; verùm per intervalla repetunt, dum alia superadditur causa, quam in visceribus potius naturalibus, quam spiritalibus exoriri arbitror, forsitan & facile ex incongrua victus ratione, genitibus nimirum cruditatibus, vel ex prava ciborum qualitate, necnon à ventriculi imbecillitate in adeo diuturno morbo contracta, & à catarrhali destillatione valde adaucta, quæ cruditates antiquis obstructionibus superadditæ, utpote obstructionibus ipsis humidiores existentes, & idcirco ad putredinem paratioris, calore præter naturam efficiuntur, & febriculis excitant cum aliquo horrore, quia jam reperiuntur circa viscera naturalia, nimirum circa partes sentientes, quarum naturæ & conditioni conveniunt & competunt pulsus non valde frequentes, urinæ cruda & albicantes, moderataque siccitas cum calore remisso; his autem cruditatibus tribus aut quatuor diebus consumptis, consumitur & ipsa febris, donec aliæ cruditates cumulentur, ut febris iterum quatuor aut quinque dierum excitetur. Non autem adeo facile accenditur febris ex catarrho in pulmonibus corrupto & putrefacto, sicut excitata non adeo facile cederet: præterquam quod Senibus potius, vel Javenibus hæmoptoicis familiaris esse solet; & ita tres omnes causas diuturnarum febrium à Galeno cum Hipp. 3. Prognost. 23. propositas, ad hanc quoque febrem constituendam concurrere existimo, nimirum partem curatu difficilem, humores crassos, viscidos & lentos, evacuationi resistentes, & errorem aliquem in victu.

Ita de præsentis febre decerno; & idcirco Curationem à Vito Excellentissimo propositam, quæ præsertim ad obstructions aperiendas, ad sanguinem depurandum & ad Menstrua consueta revocanda dirigitur, profaturam spero, cui & ego libenter subscribo, sanguinem ex venis superioribus opportuno tempore educendo, atque tandem, sed tarde ex pede, petacta nimirum expurgatione & vasorum refectione: iteratam enim sanguinis missionem, sicut permittit calidum & humidum temperamentum, ita non reclamare ignotam ætatem suppono. Caeterum suspendo, præsertim si viridis fuerit ætas, verùm Excellent. Viro adstanti & copiam majorem, vel minorem distillationis ad pectus delabentis observanti, illud ipsam remitto.

Quoniam vero in adeo diuturno morbo jam primas vias satis expiatas suppono, ideo ad obstructions aperiendas statim descendendum esse existimo, quæ si quodammodo exsiccatae censeantur, prius humidatione præparanda, præbendo per 15. dies alternatim cassiam ad ℥ij. aut ℥ij. cum uno scrupulo rhabarb. ope. quatuor horis ante cibum, cui post horam superbibat jus malvæ, borag. & cortice citri alteratum; diebus verò intermediis hauriat jus malvæ, borag. endiv. alteratum, in quo dissolvatur semidrachma salis prunellæ. Quindecim vero transactis diebus ad usum syrupi Ferneliani à Viro Excellentissimo propositi, tuto deveniri poterit, secundum nostram descriptionem cum rhab. parati, quem assuet 10. aut 12. vicibus, alternis diebus ad ℥ij. in jure endivia, & borag. alterato, diebus autem intermediis præberi poterit jus

alteratum radice cichorii, petroselinii, foliis borag. endiv. capill. Veneris, agrim. omittendo pentha-phylum, deficientibus Menstruis valde noxium, in quo dissolvantur grana x. tart. vitr. aut gutt. xx. spiritus tart. rectific. Quod si fortasse jura alterata respiciat Illustrissima Pat. præbeat cyathus aq. stillac. agrim. & capill. Veneris, iisdem addendo spirit. tart. rectific. guttulas.

His peractis, febrem jam recessisse, viscerum naturalium obstructions siccitas ablatas, satque bene massam sanguineam depuratam fore sperandum, adeo ut ad uteri vasa aperienda devenire possimus hysterico potius, quam diaphoretico aliquo medicamento. Propterea in aqua artemisiæ, capill. Veneris & agrim. stillatitia infundi poterit lignum sassafras ad ℥ss. pro duabus vicibus, quotidie summo mane exhibendo hujusmodi decoctionis ℥vj. quibus affundi poterit oleum sabinæ ad gutt. iij. in cujus defectu substituat unciã una aut altera aquæ ejusdem sabinæ; erit enim validum hystericum Aperiens. Quo eodem tempore extrinsecus quoque spongia magna bis in die utero erit apponenda, decoctione aperiente hysterica insidiosa & expressa, quæ parati poterit ex radice lib. alb. cyclamini, foliis origani, pulegii, calamenthi montani, mercurialis, leucioii, sabinæ, addito quoque calamo aromatico, imo & cyarho vini albi generosi ad faciliorem foras penetrationem: remota vero spongia, tota regio uteri abunde illiniatur oleo lil. alb. cum aromatis.

Et his omnibus congrua addatur victus ratio, sine qua nihil; suspicor enim Illustrissimæ Pat. ventriculum magis appetere, quam concoquere possit, & juges cruditates febrium mineris subministrare: nec enim nos latet quàm difficilis sit in morbis diuturnis continentia. De hac igitur sit valde sollicitus, tum quoad quantitatem, tum quoad qualitatem Excellentissimus Adstant, ut Illustrissima M. optatam sanitatem quamprimum consequi possit, quam eidem, servatis jam dictis servandis, polliceri possum. Idem ibidem.

Recidiva Febris.

Illustrissimus Comes duodecima Aprilis de more annuam exercuit corporis expurgationem, duobus assumptis medicamentis, sex interpositis syrupis, & unica desumpta sanguinis evacuatione ex basilica hirudinum ope; phlebotomiam etenim absque vitæ discrimine admittere non potest. In quorum usu observavi (sicuti & aliis) excrementa produsse fetida ut plurimum, crassa & viscida pro aliqua parte, ultimò tandem biliosa, calida valde, ut igneam præ se ferrent conditionem. Post actos hos expurgationis dies, cum ulteriorem non admitteret Illustrissimus Vir corporis emundationem, in usu tamen refrigerantium & humectantium interne & externe exhibitorum, non parvo tempore perseveravit, in Autumnum ob negotiorum seriem differens ulteriorem corporis expiationem. Interim Venetias se confert: ibi die noctuque animo & corpore negotiis deditus, assiduo Marte versatur. Somnum vix capescit; Victum ex oleribus familiarem, necnon ostreaceis sibi comparat. Gelidum mox vinum, & quidem generosum, nunc aquam pro potu admittit. Tandem rediturus in Patriam, noctes sub dio auræ matutinæ expositus insomnis transigit, domumque reversus, binas repletiones ex necessitate in conviviis sibi adjungit; à quarum ultima, febre superveniente, lecto decumbens Illustrissimus Comes fuit coactus. Febris erat de genere tertianarum spuriarum, sat lenta, per subingressum continua: Pro cujus cura cum bis unciam cremor. tart. sumpisset, & salyatella dextera adaptata fuisset,

set, copiose expurgatus, liber evasit. At vix è lecto Illustrissimus Patiens prodiit, denuo se gravibus negotiis mente & corpore objicit, hinc paucos post dies inappetentis, lassitudinis, & demum febris ex recidiva supervenit. Hujus febris diem assignare adeo exactè ego non audeam, cum non statim Illustriss. Pat. decubuerit: puto tamen diem Veneris, quæ fuit 29. mensis elapsi, febris exordium dedisse, cujus norma erat de genere duplicium tertiarum spuriarum; protenserum, & per subingressum saltem continuatum, invadens hora quarta post meridiem, cum extremorum refrigeratione, paucis capitis dolore, interno calore parùm molesto, corporis aliqua jactatione & potus appetentia, necnon genarum per morbi decursum rubore. Hanc ego die Lunæ sumpsit curandam, & quidem cum omnia medicamenta hucusque dulciter respiceret, syrupum ros. solut. aur. ebibit, cui libenter adjectum serum capr. depurat. nisi experientia doctus fuisset, facile illi vomitum ex quocunque liquore superbibito contingere. Ab haustu bona successit evacuatio & copiosa, serosorum, pituitosorum, necnon ultimò biliorum succorum; illi quidem à stomacho & capite catarrho obnoxio, & continua destillatione ventriculum vexere; illi ab hepate calido ac magis accenso ab obstructionibus, quas frigidi & crassi, vias interceptantes, illi peperere humores. (Ex tactu enim non solum obstructio in parte gibba, verùm & dolor aliquis emicavit.) Et quia vesperi deiecerat aliqua cupiditas Illustrissimum Pat. insistebat, levi clystere intromissis, denudè calidarum & exurentium materiarum aperuit exitus, flavi coloris partim, sed magis æruginosi. Nox fuit illi molesta, inquieta, somni turbati, sed his præbuit maxum & alia causa externa. Mane siciebat, fauces aridæ, tales etiam ob angustiam in naso obortam. Capitis dolor, pulsus celeriores, urina colorata, crassifcala substantiæ cum nube divulsa, crassa, atomis crassifcala circumfusa. Quibus in considerationem habitis, ne febris essentialis continua & mali moris tandem evaderet, jussi sanguinem ex salvatella dextera educi, blando præmissis clystere: B. silicam enim tundere, ob convulsivos motus in quos dilabatur, si plane formidolosum accidit. Sequens accessio invasit hora consueta, quarta nempe à meridie, cum eadem extremorum frigiditate per tres horas durante: Noctu moderate quievit & dormivit, ita ut mane omnia remissa invenirent. Sed nova accessio hora consueta die Mercurii invasit: noxque fuit sat laboriosa, non tamen ut nudius tertius, namque dormivit, sed cum insomniis, & aliqua corporis jactatione. Mane die Jovis, quæ apud me erat sexta, præbui solum ex cal. cum crem. tart. difficillima industria illi exhibitum, & duas post horas seri capr. depur. lib. ij. & quamvis paulo post majorem seri partem evomisset, nihilominus subsecuta fuit bona evacuatio heterogeneorum, crudorum, pituitosorum, & tandem æruginosorum humorum. Febris accessio ea die postposuit plus hora, invadens cum majori extremorum frigiditate, quæ etiam plus consueto protrahatur, forsitan quia non se cooperiebat: ex qua cum calor tarde exsiccari videretur, non solum leves frictions, sed & unctorem Aërii in usum duxi, à qua redit æqualis calor, & nocte, si non perfecte, saltem competenter se gessit, cum paucis sudore mane oborto, sed non universali. Accessio quæ supervenit de more die Veneris, fuit paulum laboriosior. Die Sabbati itaque quia hæmorrhoides intumescabant, præmissis simplicissimo clystere ex lacte, ex quo vitellinæ bilis non parva copia prodiit, sanguis ab illis eductus est, ex quo visus est calor febrilis, & color faciei tantisper refractus. Verùm accessio ea die, tertia post meri-

Tom. II.

diem invasit: noxque fuit sat molesta, faucesque exsiccatæ. Mane injecto simplici clystere, magna vitellinæ bilis copia exivit, in vase ebulliens & spumosa. Eodem die, quæ fuit Dominica, accessio anticipavit hora una, fuitque mitis, nox quæta, & mane omnia meliora, nam vitellinæ bilis copiam ex haustu seri capr. depur. deiecit; tam acris & calidæ conditionis, ut ignem ex corpore effluere exclamaret. Die Lunæ, quæ fuit nonnisi una dies, & forsitan undecima, accessio invasit ut alia: nox magis molesta: hinc mane pulsus celerior, & cætera magis Illustriss. Patientem affligentia, in qua ex sero capr. depur. epoto, magna exivit vitellinæ copia, & adhuc magis calens, ita ut ex lacte clystere imponere ad humoris effluendum mordacitatem, & calorem, fuerit opus. Hoc igitur mane viscera pertracto, nullamque labem, nisi in jecoris gibba reperio, obstructionisque & succo ex primis viis depulso esse non solum tactus, sed biliosi excrementi conditio mihi fidem facere videntur. Fomitum duplicis hujus tertianæ in unico hepate statuerem: vitellinam autem bilem, non solum per affusionem bilis flavæ, verùm & pro parte per misturam frigidorum & crassorum succorum, tanquam causam agnoscerem. Urinam quoad substantiam, mediocrem invenio, vel saltem mediocri assimilem, nubecula crassa, divulsa, coloris citrini, excellentis, & corpusculis sive atomis à succis crassis emanantibus, circumfusa. Pulsus non multum unquam fuit celeres, frequentes, frequentia se tenente ex parte disioles, & parùm duriores. Hucusque, Illustrissime & Excellentissime Domine, morbi hujus progressu devenimus, cujus ideam ea quo potui diligentia, & pro temporis angustia, descripsi, & quidem aliqua fufus recensere potuissem, quæ tamen præterivi. Sunt etenim hæc & alia Sapientie tua prætoribus, cum ex ungue Leonem tibi inter multos noscere Dii concesserint. Quid autem posthac sit agendum, à tua, Vir Illustrissime, eximia Virtute expectabo. Interim ego aperientia, non tamen calida & humectantia quam maxime, ut feci, in usum ducam; evacuationesque, cum tamen copiosa ex solo injecto clystere appareant, vix de simplici medicamento cogitabo: Vires conservabo, hepatisque regionem exterius etiam fovebo. Quibus si accesserint tua prudentissima monita, quorum præstantiam, tum Vir Illustriss. tum ego tanti facimus, sperabo, temporis ductu eundem sanitati restitui posse.

Quoniam à peractis Purgationibus, viscera naturalia nonnihil labefactari necesse est, ideo ut refractas vires à medicamentis resumant, diligenti custodia opus habent, ne nimirum aut nimium cibus onerentur, neve calor naturalis ventriculi, præsertim addito alio errore minuat; alioquin excrementa facile rursus multiplicentur, & sæpe multo majora & deteriora reproducantur, quæ nisi à natura, aut vomitu, aut diarrhoea expellantur, obstructiones in visceribus, aut non solum servescunt, sed fermentata, febres accendunt; quod quidem Corviti Illustrissimo contigit, dum statim ab exacta purgatione Venetias se contulit; errata in victus ratione commisit, excrementa cumulavit, quorum quantitas, domum reverso, à repetitis repletionibus adulecta fuit, & inde pravus uterque successit effectus, non parùm animi pathematis adminiculantibus. Obstructionibus enim jecur refertum est, à quibus impedita ventilatione calor naturalis servescitur & in ignem naturam converti coepit, unde febris, quæ Medicis auxiliis oportune administrata extinguitur & superata fuit. Verùm quia quæ relinquuntur in morbis, recidivas facere solent; ideo cum adhuc in hepate stagnantes humores, licet non ferment-

M m m

141 2

tati, nec putrefacti, relictis fuerint, rursus à novis reproductis cruditatibus, iisdem additis & calorem p. n. adeptis, nova quoque febris germinavit, & priori deterior: adeo ut cum Avicenna recidiva peior sua radice successerit; duplex tertiana nimirum spuria, à bile vitellina copiosa, ex bilis flavæ & cruditarum missione exorta, & in jecoris vasis sedem habente; quæ in si rite & recte à Medica manu tractata fuisset, non solum per subingressam, sed essentialiter continua reddita esset: nec mirum ab illo æstu in viscere existente & corporis jastrationes, & bibendi desiderium, & faciei ruborem, & vigiliis primò enatas fuisse: sunt enim symptomata, hujusmodi febrì propria.

Hoc die Sabbati 13. currentis ingreditur febris diem decimum sextum, quæ cum ex relaxatione mitior visa fuerit undecima die, optatus eventus sperari potest, nisi aliqua inquinati sanguinis portio è vasis in parenchyma jecoris hucusque effusa sit, adeo ut aliqua lateat in jecore spuria inflammatio, cujus dubitandi ansam nobis præbuerant extremarum partium diuturna perfrigeratio, sive saltem tepor, genarum rubor, excrementorum biliosorum copia cum urinarum crassitie quæ non nisi à corrupto sanguine ex nimio fervore procedit; atque tandem ipsius visceris dolorosa tensio, quæ urinam intra limites tantum obstructionum sese contineat: hanc tamen excitatam non fuisse, considerare possumus, ob repetitam sanguinis extractionem aliaque Medica præsidia opportune administrata.

Et ideo in calorem contemperantibus, simulque obstructiones aperientibus insistendum, quousque febris adhuc mitior fiat & ad chronicam vergat: tunc enim magis attenuantia, incidentia & aperientia in usum duci poterunt.

Quibus ut satisfaciamus, pauca mihi proponenda restant, siquidem majora remedia ab initio administrata fuere, juxta Hippocr. monitum, in principis morborum, si quid videtur movendum, move; ideo sanguini missiorem iterandam proponere absens non audeo, quæ tamen conveniens non esset sine inflammationis præsentia. Jecori epichema ex succo cichor. cum succo limon. addita quoque exigua aceti ros. portione, tepidam appositum prodesse poterit: sicut etiam illinitiones unguent. ros. Mes. succo cichorei condensato misto, ut reformari possit.

Per os quotidie flos cass. ad ℥iij. exhiberi poterit, cui superbibat, hora transacta, feri capr. destill. lib. j. idque tribus horis ante prandium. Pro alterante, in vigore febris exhibendo, succo cich. depur. & per arenam trajecto, erit utendum ad ℥iij. in decoct. cichorac. addita quoque uncia succi lim. vel offeratur aq. stillat. de succo cich. cum succo lim. vel ʒß, Salis prunellæ; sicque erit procedendum, evacuando & alterando, donec inflammationis suspicio omnino evanuerit. Tunc enim unguentum ros. Mes. usurpari poterit, exiguo ol. de absinth. & portio succi absinth. epithemati erit addenda. Cassiæ verò gr. v. aut vj. tartari vitriol. erunt commiscenda; sicut succo quoque cichor. ad gr. x. cum julap. acer. & reliqua dulcia abhorreat. Aquæ verò stillat. pro alterante, esse poterunt de succo cichor. & de succo agrim. addito pariter tartaro vitriolato. Atque tandem contumacioribus se præbentibus obstructionibus, ad usum rhabarb. effect. deveniendum, primò in substantia, vel cassiæ mistum, vel comansum, superpræbendo serum destill. post horam, ad concavam jecoris expansendam; sicut progressu in aqua cichor. & agrim. infusum, ut ad gibbam quoque aperiendam pervadat.

Hiscæ omnibus congrua pro tempore erit addenda victus ratio, à Peritissimo Viro præscribenda, cujus Judicio reliqua quoque jam dicta administrau-

da remitto, pro salute Illustrissimi Comitis, quam eidem à Deo Opt. Max. enixe precor. Idem ibidem.

Hæctica febris, cum catarrhali desillatione.

Tres abierunt anni postquam Vir iste Illustrissimus quibusdam tempestatibus tussi infestatur, quæ sicca fuit, nullo vel admodum exiguo sputo infestante: inde humidior facta est, cum sputo tamen admodum tenui. At proxima Æstate non solum sputum aliquod sanguinis tussim secutum est, sed semel & iterum copiosa floridi & spumosi sanguinis excretio, ad quinque vel sex uncias qualibet vice, à qua pluribus transactis diebus, tandem, serò tamen ad Medica præsidia confugit, quæ sanguinis sputa omnino suppressere. Modò tribus abhinc mensibus crassiora sputa cum tussi ejicit, & aliquando etiam livida & putrida. Corpus multo gracilius evasit, continuaque febre detinetur, licet ab ipso Pat. non sentiantur, nisi quod à cibo manifeste incalescit, & vesperi febris cum frigore aperte invadit, cui nocte postea non medicus calor succedit, præsertim in partibus spiritalibus, cum insigni rubore faciei. Quamobrem de his malis sententiam tuam Vir Sapientissime, Patiens Illustriss. enixe exposcit.

Præceptis & perennis pituitosæ materiæ à capite desillatio in partes tum spirituales, tum naturales, quæ Illustrissimum Virum agit, non alio quàm catarrhi nomine cum Gal. appellari potest, symptoma vere in excretis immodice fluentibus, cujus essentia in motu consistit. Quoniam verò ad quemlibet motum quinque concurrere solent, Motor scil. Mobile, Terminus à quo, Terminus ad quem, & spatium per quod, in nostro casu Motor dici potest retentrix capitis facultas à copiosa humida materia imbecillior facta, genita ab intemperie capitis insigniter humida, & per consequens desillationibus maxime obnoxii. Ab hac igitur intemperie Mobile producit, nempe materia pituitosa tenuis, quæ à capite tanquam à termino à quo, per asperam arteriam & œsophagum, ut per spatium, in pulmones & stomachum, & inde in mesenterium tanquam ad terminum ad quem, copiose descendit. Partes igitur istæ quæ diximus esse terminum ad quem hujus motus, sunt partes affectæ, materia namque ista in pulmones recepta, ut objectum noxiam, expultricem irritat ad sui expulsionem; frustra tamen ob materiæ ejusdem tenuitatem, aëris impulsu effugientis, quæ ideo in pulmonum substantiam sese insinuat, ibique diu immorans, ab eorundem calore falsifacit, aliquam illis venulis corrosit, unde excretio illa & copiosa, & repetita sanguinis secuta est, non quidem per Anastomofin, nam Patientis habitus plethoricus non est, non per Diapedesin, quia excretio adeo copiosa non fuisset, sed per Diæresin, ut dictum est, eroso scil. à materia jam dicta pulmonum vasculo, quod postea callo obducto, coaluit iterum, unde nullus postea sanguis apparuit.

At ab ista putrida materia in pulmonibus inhaerente vapores in cor elevantur, quod dum eisdem repellere conatur, celerius & frequentius movetur: cumque omnis motus sit causa caloris, calidam & siccam intemperiem cor idem acquisivisse censeo, ejusdemque substantiam esse modo in calefacto esse, sicque toti corporis communicato calore; jam fixam & habitualementem febrem constitutam esse, quam cum hætenus non roridas solum humiditates, sed adiposam & carnosam substantiam absumpserit, ad finem secundi gradus jam pervenisse credendum; quæ omnia facile confirmari possunt à prava corporis conformatione, pectoris scil. angustia

angustia, collo oblongo, & prominentibus scapulis, & à juvenili ætate, cujus hujusmodi mala ex Hippocr. propria sunt: præterquam quòd febrile continuo, nec febrem percipere, & calor à cibo, sunt hæcicæ febris pathognomonica signa.

Alia verò ejusdem materiæ portio in ventriculum, & inde in mesaraicas venas delapsa obstructions facit, quas prohibita transpiratio, & hanc postea calor extraneus necessario consequitur, sicque febricula illa catarrhalis, quæ vesperi manifeste invadit; adeo ut febrile hæcicæ putrida quoque adjungatur.

Ut horum malorum Curatio instituat, ex dictis necessariæ sunt eliciendæ indicationes, quæ duplicis generis erunt, Curativæ pro febre hæcicæ, Curativæ & Præservativæ pro putrida, Primis satisfaciendum erit medicamentis refrigerantibus & humectantibus substantiis; secundis, refrigerantibus quidem & humectantibus, sed etiam moderate attenuantibus & incidentibus; hoc tamen ordine, ut prius febrile putridæ occurramus, & catarrhali destillationi tanquam causis sine quibus non, & postea fixam ipsam febrem curare tentemus.

Intentiones quidem maximæ utilitatis, sed quæ fortasse adimpleri non poterunt, dicente ipso Galeno quòd caliditatem hujusmodi cum siccitate conjunctam tollere impossibile est; & ad magis quòd à sanguinis sputo Phthisis ait Hippocr. quòd clarius etiam expressit Gal. his verbis: Cum vas in pulmone ruptum est, nisi statim glutinatum sit, antequam phlegmon exciretur, se re aperire licet, id postea insanabile fore. Sed in hoc casu serò medicamenta adhibita sunt, ergo, &c. Difficultatem præterea auget virium debilitas, & ipsarum indicationum repugnantia. Attamen ne solo Prognostico Patiens Illustrissimus relinquatur, cum præsertim omnia scuturus sit quæ Medici imperaverint, aliquis sunt proponenda, quorum ope diutius saltem vita protrahatur.

In Chirurgico igitur fonte, nisi prostratæ adeo essent vires, & totum corpus macie confectum, aliquam sanguinis portionem ex Salvatella juberem, ratione phlogosis aut inflammationis quæ circa corosum vas in pectore supponitur, & ratione etiam putridæ febris; quia tamen ex dictis prohibetur, omitti potest. Caeterum verò in altero brachio infigatur, ad revellendam & divertendam materiam quæ in pulmones cadit, quæ quoniam præceptum quoque labitur, opportunissimum esset Ceratum futuræ coronali applicitum, quòd tamen Sinapismo omnino similis non sit, ratione caliditatis capitis, sed compositum potius ex rosis, myrto, santalis, mastiche, tragacantho, thure, betonica, & similibus. Lotiones etiam crurum in aqua dulci tepida convenient, ad diversionem vaporum qui in caput ex infernis partibus ascendentes destillationem fovent.

In Pharmacia, expiandæ prius primæ viæ modica cassia & modico agarici trochiscati. Humores præparandi syrupo de farsara, julapio acet. & syr. de hyslopo; repetito postea eodem medicamento, cum validior & calor, & macies, & vires nullo modo permittant. Facta hac levi primarum viarum expurgatione, quæ sufficiens fuerit, cum antehac aliquod tempus medicamentum subinde Patiens assumpserit, quòd corpus purum servaverit, Decoctum Chinæ, santal. & exigui lentisci, cum beton. farsara, cichor. hyslopo in jure pulli, tentarem per 20. aut 25. dies, & amplius etiam, si opus fuerit. Quòd si interea tussis urget, & somnum noctu impediret, necessarium erit uti pilula aliqua Cynoglossæ, aut Laudani Nepenth. quæ non solum somnum conciliare valeat, sed destillationem etiam in pulmones intercipere. Nec interim materia

jam in pectore hærens negligendâ erit, sed sæpe Lambitivo utendum parato ex oxymel. simpl. syr. de farsara, de liquir. de hyslopo, pulvere I-reos & rad. enulæ. Suffumigium ex myrrha per os attractum, non exigui juvamenti esset, prout in Patientis quoque cubiculo alterum parari posset: ex aqua rosac. myrrha, santalis, rosis, thure.

Hoc tempore, si cessasset destillatio, & putrida febris sanata esset, opportunus foret lactis usus, quòd omnium maxime in hisce casibus Galeno placuit, cum ex eodem lac frigidum & humidum sit, facilitatæ concoctionis, optimi nutrimenti, & substantiis humiditates mirifice reparat. Prius itaque eligatur ac humanum, & assumatur ad ℥ij. vel ℥iv. donec appareat, num toleretur à stomacho, cui postea succedat asinum majori etiam quantitate.

Antequam tamen lac assumatur, Balneum aquæ dulcis ab ipso Gal. summopere probatur, vel saltem universalis intinctio oleo amygdalino & violaceo.

His addendus exactissimus vivendi modus. Aëre itaque cubiculi temperatus fervetur. Quies convenit, non verò exercitium. Alvus lubrica semper sit, vel humidis alimentis, vel etiam aliquando drachmis aliquot cassiæ recentis. Somnus diurnus laederet potius, nisi nocturnum suppleat. Cibi sint refrigerantes & humectantes. Vinum sit tenue, album, dulce; & coena parcissima. Post cibum utatur aliquòd astringenti, ut saccharo ros. & alacriter vivat. *Idem ibidem.*

Febris Fernelliana.

Illustrissimus Comes temperamenti calidi & humidî, cum subdominio bilioso & melancholico, olim mediocriter carnosus, ætatis annorum quinquaginta quatuor, cui caput negotiosum, non sine notis hypochondriacæ affectionis, pro quibus multoties Veris tempore, purgato corpore, acidulas Sancti Mauriti sumpsit. Modo hoc Autumnali tempore fructibus horariis summopere delectatus, ac etiam in aliis sex rebus non naturalibus non leviter errans, septem abhinc septimanis febre continua constitatur, licet singulis diebus cum proportione de tertia in tertiam fiat exacerbatio, cum levi & obscura extremorum refrigeratione. Primis duabus septimanis, vehemens atque adeò acutus capitis dolor torfit Illustriss. Patientem, ut de Apoptemate in capite latente sæpe ac sæpius dubitarum fuerit. De ingenti hypochondriorum aestu & tensione, præcipue dextri, etiam antiqua; de siti inexhausta, ne non de maxima ciborum abominatione serè toto morbi decursu conquestus est. Tribus vicibus, singulis octo vel novem diebus in considerabilem lapsum facultatis vitalis incidit, ut pulsus vix perciperetur, & fere semper inconstans, & hoc cum intensa extremorum refrigeratione & somno satis profundo præter solitum molestante. Novam abhinc diebus dolore maximo circa hypochondrium dextrum prope hepatis regionem molestante, plurima & per superiora, & per inferiora deiecit, pituita crasse substantiam, & bilis porraceæ & æruginosæ colorem præ se ferentia. Hodie Illustrissimus Comes pluribus abhinc diebus absque ullo capitis dolore vivit, nec non cum reliquorum symptomatum remissione, febrilis tamen calor singulis diebus mutata hora percipiuntur leves adnotationes cum robore facultatum principum. Urget jam diu, & nunc totius corporis insignis extenuatio, cum maxima hypochondriorum & totius abdominis depressione, & cum colore nescio quid cachectici præ se ferentis. Alvus rarissime sponte respondet, arte semper, epe nempe Clysterium: flore Cassiæ parumper ante cibum in

parva dosi sumpto. Urina primis septem Morbi diebus visa fuit quasi laudabilis, in substantia, colore & contentis; de cætero modò cruda, modò subviridis, modò tenuis, modò crassa, semper copiosa; nunc cum aliqua materia crassa, semper copiosa; nunc cum aliqua materia crassa in fundo matulæ existente. Pulsus observantur paulo validiores, magis æquales & constantes. Plurima tentata sunt medicamenta, evacuantia, alterantia à qualitate manifesta, & occulta preciosiora, non neglectis roborantibus, derivantibus, & revellentibus præsidis: Multoties namque sanguis missus fuit ex hæmorrhoidibus, applicitis hirudinibus, & per Cucurbitulas scarificatas: imò etiam Vesicantia primis diebus coxis fuerunt applicita. Evacuatum fuit totum corpus per syrupum rosatum solutivum Magistralem variis vicibus & tempore congruo. Deinde per epicrasin cum syrupo de cichorio Nicolii cum rhabarbaro, cum flore Cassiæ & cremore tartari: imò etiam variis Clysteribus, cum lenitivo, lacte atque aliis. Inter Alterantia ex usu fuerunt destillata Magistralia cum sero lactis, serum ipsum copiosum, cum syrupo acetoso simplici, Emulsionem seminum frigidorum; aqua Noctriana, hordei: Jus parvæ pullæ alteratum Cichoraceis & aperientibus; succus cichorii depuratus, cremor tartari. In praxi etiam posita fuit inunctio totius corporis cum oleo amygdalino & violato, non sine illinitione etiam cordis regioni, cordialibus appropriatis. Balneum universale aquæ fluvialis tepidæ, alterata refrigerantibus & humectantibus cum lacte quatuor vicibus; ultimò lac ipsum Asininum sumptum secundum leges Medicas. Perdurante igitur febre supra descripta, cum siti adhuc molesta & totius corporis insigni extenuatione, petit Illustrissimus Comes à singulari tua humanitate & ab eximio Virtutis tuæ candore responsum: Primò An usus lactis Asinini aliquo temporis spatio adhibitus possit proficere, unà cum Balneo. Secundò An cortex Chinæ, vel quædam alia Medicina febrifuga passim apud Authores descripta, possit esse salutaris. Tertiò An purgatio per epicrasin, vel cum cassia, aut lenitivo cum portione rhabarbari vel syrupo de pomis Regis Sabor, vel syrupo cachectico Fernelii, vel alio consimili Morbum possit extirpare. Ultimò An quid peculiare pretiosum ex arcanorum thesauro depromere valeas atque digneris, quod falcem ad radicem mittat, pro omnimoda istius morbi profligatione.

Si Galeno difficile visum fuit, Agris absentibus consilium dare, difficillimum utique id mihi videtur in Febricitantibus: ut propterea rarò & ægre pro istis scribere consueverim. Nihilominus quoniam statum Comitris Illustrissimi à Doctissimo Medico Adstante adeo exacte delineatum video, ut tactu excepto sub sensu cadere videatur; idcirco quid sentiam describere, & Viris Excellentissimis considerandum proponere non recusabo.

Febris itaque quæ Comitrem Illustrissimum primò invasit, sicut biliosa spuria, cum subdominio pituitosi & melancholici humoris statuenda fuit, ita semper aliquo maligno characterismo comitatum fuisse credendum, accidentali & symptomatico saltem, si non essentiali, cum cerebrum ab initio vehementer doloribus infestaverit, progressu verò cum vitium virium lapsu cor occupaverit, & tandem cum hypochondrii dextri dolore, & forsan durtis, hepar obsederit: quas quidem febres eum hypochondriorum dolore, malignas appellabat Hippocrates. At cum jam quadragesima dies hujus febris præterierit, conditionem mutasse, non est quod dubitemus, sedemque propriam in hypochondriis sibi firmasse, & præsertim, ut ego judico, in hepate, adeo ut in

febrem Fernelianam degeneraverit. Hujus autem affecti visceris indicia non desunt, nempe prægressa vivendi ratio: longi temporis hypochondriaca affectio: dolor mox superveniens in eadem parte: cibi fastidium: sitis perseverans: & quod magis est, imminuta non solum, sed depravata quoque totius corporis nutritio, macies videlicet etiam præter rationem insignis cum fædo totius cachectico colore. Verùm quoniam Febrim Fernelianam non unicam semper & eandem in visceribus naturalibus labem habere voluit ipse Fernelius, sed nonnunquam solas obstructions in hepatis vasis, nonnunquam humores excrementitios in parenchymate ipso reperiri, substantiam ejusdem visceris labefactantes, & quodammodo corrumpentes, ut nobis insinuavit quoque Avicenna ante Fernelium: Propterea utra hujus visceris pars sit febris minora, dubitari potest. Et quamvis hanc determinare, parum Curationem alterare aut mutare possit, non tamen idem de Prognostico asserendum: Medicæ namque intentiones in unum conspirant, in obstructionum scilicet reserationem, peccantium humorum evacuationem, visceris roborationem, & universi corporis renutritionem, caloris febrilis semper habita ratione, de quo dicebat Galenus, refrigerandam esse quantum sufficit. Sed cum ab Excellentissimis Viris, tot tantisque remediis rite & recte administratis, adversus hanc febrim incassum hucusque pugnatum fuerit, ideo spem salutis in angusto positam esse video, cum etiam lethales affectus, hepar diutius, quam cor & cerebrum, tolerare soleat: Non ideo tamen dura provincia defendenda est. Et licet Medicamentorum Sylva, ad jam propositas intentiones explendas, nobis offeratur consideranda, præcipua tamen fiducia in rhabarbari usu reponenda mihi videtur, ut quod aperiendi, educendi, & hepar ipsum roborandi facultatem obtineat; & propterea jure merito *Pater hepatis* à Medicorum Schola dictum fuit. Quoniam verò ad intimas & penitiores hepatis partes, ad substantiam scilicet pervadere debet, ideo ejusdem infusio aptissima erit, quæ partes tenuiores ipsius Rhabarbari magis penetrantes & aperientes in se continet: & ita parari possit.

℞. Aquæ stillat. de succo cichor. de succo agrim. an. ℥iij. Succu limon. ℥j. Rhabarb. maturi incisi & in petis alligati, ℥iij. M. F. inf. per horas 12. & colatura tertio quoque die præbatur, cui si placeat, sacchari semicochlear, ad gustum Illustrissimi Patientis, immisceri poterit. Intermediis verò diebus aliquod validum Aperiens, non tamen valde calefaciens, licet exsiccans, adversus putrilaginem erit offerendum; nec aptius excogitare valeo, spiritu tartari alchalizato ad 12. vel 15. guttulas in iisdem aquis exhibendo. Et interim ad uberiorem humorum evacuationem, si opus fuerit, semel in hebdomada syrupum Fernelianum, secundum descriptionem nostram ad ℥iij. cum sero destillato exhiberem: etenim humorum educationem per vias urinarias, forsan ab infusione Rhabarbari inceptam, divertere minime poterit. Et si fortasse calor febrilis urgeat (quamvis magis causæ quam febrim modò sit incumbendum) sola aquæ cichorii infusio fieri poterit, & serum destillatum copiosius cum syrupo propinandum. Extrinsecus quoque Medicamenta hepatica, moderate calefacientia, discutientia & aperientia erunt apponenda, ut succi cichorii, eupatorii & absinthii simul misti, quibus addi potest unguentum malvinum vel rosaceum, & cum cera fieri linimentum. Pro Alterante verò in accessionis vigore, succus cichorii depuratus, imò & per arenam trajectus ad ℥j. vel iij. in jure Cichoraceis alterato, vel in aqua stillat. additis granis salis absinthii & tartari, opportunus fore mihi videtur. Quibus omnibus,

omnibus, si febris non cedit, tunc tutior esse poterit pulvis Peruvianus, China Chinarum dictus, ut febrifugus & visceribus naturalibus amicus; moxque sedata, aut valde imminuta febre, lactis asinini usus locum habebit, cum non valde multum febricitantibus ab Hippocrate concedatur. Et dum jam dicta omnia administrantur, viriorem ratio præcipua habenda est, & vinum album pauciferum, tenue & oligophorum facile concedendum. Pro potu vero confueto, aqua carnis stillat, herbis & radicibus aperientibus alterata parabitur; & lactis usum alia Edolis facilis coctionis, distributionis & optimæ nutritionis supplere debent: sicut Balneum inunctiones universales jam propositæ. Meliora & turiora mihi absenti proponenda non suppetunt. Ita Summus Deus, Illustrissimi Comitæ meritis assistens, omnia salutaria reddat. *Idem ibidem.*

Febris Ferneliana ab Hepate.

Illustrissima hæc Matrōna sexagesimum circiter annum agens, temperamenti hepatis & totius calidi & humidus, habitus mediocriter carnosus & nonnihil obesi, colorisque ad album vergentis, à naturæ primordiis usque ad annum quinquagesimum sextum inculpata valetudine degit; quæ olim Viro nupta, fecunda fuit, & multos feliciter peperit filios, semperque sat bene menstruata. Sed quoniam postremis annis ob laxatum peritonæum in inguine dextro vitam sedentariam ducere coepit, non mutata vivendi libertate, alimenta crassi succi comedens, & vina crassiora bibens, addidit etiam animi pathematibus, tribus abhinc annis conqueri coepit de dolore in hypochondrio dextro ad ventriculi regionem sese extendente, à Patiente Illustrissima semper neglecto; & cum bis in anno gravissima Pleuritide correpta fuerit, fuit etiam nobis concessa abdominis exploratio, & tumor in hepate considerabilis observatus, ventriculi quoque situm occupans. A jam dictis acutis morbis evadens, nunquam tamen pristinum statum recuperare potuit: imo paucos post menses adeo copiosa narium hæmorrhagia supervenit, ut animi deliquium induxerit, quæ remediis multis administratis suppressa, virum tamen languorem per multos menses reliquit. Interim aliqua semper spirandi difficultate cum tussicula laboravit, quæ Autumnum proxime præterito magnopere invaluit cum siti molesta quam extinguere conabatur pomorum atque pyrorum comestione; & quoniam existimabat Illustrissima Patiens dolores spirandi difficultatem inducentes à flatibus provenire, ideo vinis generosioribus in mensa utebatur. Vere autem proxime præterito pedum tumores œdematosi supervenire, tuncque ad Medicos confugere coacta fuit, & observata insigni tumore in hepate, non sine ventriculi quoque læsione, cum ad mucronatam usque cartilagineum tumor cum dolore sese extenderet, initum fuit consilium, & statutum symptomata omnia ab hepatis tumore pendere, & hydropem imminere, quo morbi genere affectis visceribus etiam ipsius Mater defuncta est. Quare inausulto præmissio Prognostico, ad majora præsidia statim deveniendum esse decretum fuit. Ad hunc finem præscripta est illi statim portio Magistralis solutiva, inde Præparans ex Julap. acer. cum crem. tartari, & modico aquæ cinnamomi. Interim missus est sanguis ex salvetella, in modica tamen quantitate: postea applicitæ sunt hirudines hæmorrhoidibus. Deinde expurgatum est denuo corpus eadem portione Magistrali, addita infus. thabar. & agarici. Post hæc corporis evacuationem, opportunum duximus præscribere illi syrupum cachecticum Fernelianum quem ca-

Tem. II.

peret alternis diebus, deinde Tettucianam aquam experiri mens erat, ut inde ad medicamentum ali-quod ex chalybe confectum devenire possemus. Sed vix coeperat uti prædicto syrupo Ferneliano, dum morbus hic qui hucusque ex propria natura chronicus fuerat, repente fere, in acutum mutatus est: nam febris quæ antea levis percipiebatur, magnum incrementum sumpsit cum ingenti extremorum calore; urinæ quæ antea potius tenues & aquosæ erant, valde flavæ & subrubræ crassæque substantiæ evadere coeperunt; sed quod majus faciebat negotium, respiratio adeo difficilis reddebatur, ut fere suffocari se crederet. Quare supradictorum remediorum usum intermittere coacti fuimus, cum non levis suspicio adesset, ne phlogosis aliqua in hepate superveniret. Cumque per decem aut duodecim dies tam gravibus conflictata esset symptomata, postremis hæc diebus morbus paulatim ad consuetum statum rediit.

Matrōna Illustrissima eum optimum ab ortu naturæ sortita fuerit totius & viscerum temperamentum, fecundaque extiterit, & abundantibus Menstruis semper adjuta, quamvis errores in vivendi ratione, & præsertim in ciborum crassi succi comestione, & vinorum promiscua potatione commiserit, atarum semper incolumem vitam duxit usque ad quinquagesimum sexum suæ ætatis annum. Verum quoniam terminato Menstruorum tempore & declinante ætate, vivendi modum mutare non animadvertit, hinc factum fuit quod vitio sanguine, pleuritidis aliisque effectibus obnoxia reddita fuerit, & copiosa immodica narium hæmorrhagia successerit, atque tandem humiditates excrementitiæ redundantes corpus totum obesum reddiderint, & ab isdem peritonæo laxato, Hernia intestinalis, Bobonocèle dicta, excitata fuerit. Quoniam vero abyssus abyssum invocat, ob hanc ideo, cum vitæ sedentariæ se dederit, cruditates multiplicatæ in jecoris valis stagnare coeperunt, in quo viscere, ut dicebat Galenus, ob vasorum angustiam & permeantis substantiæ copiam crebræ sunt obstructions; facilius vero, ut notat Mercurialis, in Mulieribus quam in Viris, eo quod eadem vasa angustiora habeant, adeo ut nonnunquam crassi succi infima jecoris parte instar collæ adhæreant. Et quia medica auxilia renuit, obstructions ejusdem visceris quotidie magis magisque aduactæ fuere, & progressa humores extra vasa duci & in parenchyma impelli, & cum Avicenna, obstructions in eodem viscere construere coeperunt. At nos dicamus quod potius tumorem constituerunt. Verum tamen est quod si huic tumori nomen imponere velimus, scirrholus quidem non est, quoniam magnopere dolet: minus cancerosus, temperamento, parvi & peccantibus humoribus minime consonus: nec œdematosus, cum Galenus crediderit, Oedema in hepate fieri non posse. Inflammatorius igitur esse deberet, qui tamen non sine febre acuta brevis esse consuevit. Quare crediderim ego, tractu temporis hujus visceris substantiam heterogeneis excrementis refertam, adeo inquinatam fuisse, ut labem Fernelianam contraxerit, levi febricula perpetuè comitatam. Non tamen hoc fuisse Fernelii inventum ego judico, sed à Galeno deceptum, dum primo ait quod consequitur impedita distributio & plenitudinis collectio in Mesaræo & si nis venis, unde vel concoqui necesse est, vel phlegmonem, vel corruptionem sequi: & alibi adhuc melius habet, quod Humores in obstructionsibus non possunt tales manere, sed aut concoquantur, aut assimilantur, aut corrumpuntur, pu resunt & febrem faciunt. Quoniam vero hepatis obstructio, ex Avicenna, est omnium Aegritudinum Mater, idcirco mixtum non sit, si vitio sanguine pedum tumores

Mmm 3

succes-

succurrunt, tachexiæ & hydrops nuncii, præterea si repletum viscus dolore afficiatur, & sepium suo pondere deorsum trahendo difficillimam reddiderit respirationem: Lobum enim hepatis superiorem, ventriculo in omnibus superequitatem, etiam citra ipsius ventriculi læsionem, circa ejusdem regionem Illustrissimi Patienti molestiam potius afferre credo, eum ventriculi operationes læsas non audiam. Ex jam veò dictis facile ratio elici potest, cur medicamentis deobstruentibus, parumper calidioribus exhibitis, hepar exasperatum fuerit, & cum adaucto dolore febris ita increverit, ut veræ imminentis inflammationis Adstantibus Excellentissimis suspicionem & metum intulerit: ab iisdem enim Medicamentis humores jam fermentati & semicorrupti, intensiorem effervescentiam adepti, ipsum parenchyma magis magisque excalefacere & ad inflammationem ducere coperant, quæ omissione eorundem medicamentorum rursus remissa fuit.

Quibus ita se habentibus, spem salutis in angusto positam esse, imò vitæ discrimen præponderare & ad perniciem tendere, non est in Arte versatus qui non videat: altissimas enim radices malum hoc ab Illustrissima Patiente diu neglectum sibi jecit: pro quibus extirpandis pars ipsa læsa propria medicamenta jam tolerare non potuit, ut ideo vel tractu temporis Hydrops, vel potius brevi hepatis inflammatio lethalis immineret. Non est tamen solo Prognostico deferenda Illustrissima Patientis, sed in iisdem intentionibus aptissime ab Excellentissimis Viris istis sibi propositis insistendum, remediis materiam tantum alterando, quæ sine multo calore aperiendi & putredini resistendi, atque quandoque evacuari facultatem habeant. Quibus intentionibus satisfaciendis, succus cichorii depur. aprissimus mihi videtur, si ad ℥ij. in jure pullæ tenui Cichoraceis & malva alterato, tertio quoque die exhibeatur, cum apud Galenum prærogativam habeat, ut hepati valde prodest, nec ventriculo noceat; cui progressu dierum addi poterunt grana tartari vitriolati, utpote aperiens, & putredini magnopere resistens. Intermediis veò diebus idoneis mihi videtur Cassiæ usus ad ℥. ij. addito unico scrup. rhabarb. maturi, cui post horam superbibat Patientis feci destill. cyathum, & duabus horis ab epoto sero prandeat. In quorum omnium usu pluribus diebus perseverandum erit, facta diligenti successus observatione. Et interim quinto aut sexto quoque die Minorativum aliquod præscribi poterit ex flore cassiæ, cum semidrach. pilul. de trib. cum rhabarb. cui serum depur. superbibendum offeratur; ut inde, si debet Deus, ad validiora deobstruentia deveniri possit, nempe vel rufas ad sycupum Fernelianum, cum sero destillato, aut cum aqua de succo cich. exhibendum, vel saltem ad rhabarb. infusionem in aqua de succo cich. paratam, tertio quoque die præbendam: diebus veò intermediis ad spiritum tartari alchazatum, qui ad penitiores visceris partes permeare & pervadere poterit, si aqua de succo cichorii & agrimonie offeratur. Non omitto externa auxilia, inunctionem scilicet ex unguento rosaceo, cui superponatur Epithema ex succo cichorii cum exiguo succo ablinthii, addito quoque succo limonum. Et hæc pauca Eximius Viris consideranda propono; quibus congruam victus rationem instituendam relinquo: illud unum addendo pro siti remittenda, quod stillatum è jure pullæ Cichoraceis, malva & frustulis pomorum dulcium alterato parari poterit. Quibus omnibus assistat Divina Clementia. *Idem ibidem.*

Febris Hæctico-Gallica.

Nob. Juvenis annorum unius & viginti circiter, temperamenti ex constitutione naturali sanguinei quidem, sed excedentis caliditatis, ut etiam habitus, ex primæva constitutione, moderate carnosus, nunc veò multum à priori differentis & exsiccatus; à quatuor jam mensibus ex multis in sex rebus naturalibus commissis erroribus, præcipue veò circa frequentes Venæ illecebras, quibus impuras contraxit Gonorrhœas, in manifestam totius corporis imminutionem incidit, extenuari enim universaliter cepit, vividum vegetumque amittere colorem, pro ipsoque pallido fuscoque indui, viribus destitui, consueto appetitu spoliari, & quadam difficultate etiam cibaria assumere, obnoxiumque catarrhalibus fieri destillationibus, licet non falsis nec diu perdurantibus: & ex duobus circiter mensibus continua detineri febre, sed lenta, & ad vesperam maxime ingravescente: quo tempore, dolore satis molesto in summitate humeri sinistri correptus est, qui tamen post quinque vel sex dies ex reo ediorum usu & topicis inunctionibus evanuit. Remansit vigetque adhuc descripta febris, & cum ipsa, universalis emaciatio chlorosisque descripta. Quæ omnia Sapiensissimo Judicio tuo subijcio, ut ab hoc labyrincho Nob. Adolescentem erueret valem.

Arduus quidem, gravis & periculi plus est casus Illustrissimi Adolescentis, à Te, Viri Excellentissimi, exacte & eleganter delineatus: siquidem, dum totius corporis macies insignis substantificam humectationem desiderat, hanc ipsam verabunt, maciemque adaug. bunt medicamenta exsiccantia; ex petita à læ gallica, cujus caracterismus quamvis sit ipsa adauctio, ipsa tamen fundatur in corruptione putrilaginosa & humida: ut propterea difficillimum sit, substantificas humiditates servare magisque reparare, simulque excrementitias absumere. Nihilominus in his angustiis & contraindicationibus audio summam Prudentiam tuam scopum attingisse, nam febriculam hæctico-gallicam, à putrilagine multò magis occulta, quam manifesta procedere tecum & ego sentio. Et ideo post jam præmissam necessariam excrementorum expurgationem, Alexipharmacis propriis tabum gallicum expugnare tentandum esse censo, cum impossibile sit quod ex pravo ac venenato sanguine caro gigni, & corpus totum nutrirî possit, nisi prius venenum ipsum ab ipso sanguine, imò & ab ipsis visceribus segregetur & adimatur. Statim igitur dura hujusmodi provincia suscipienda, Decoctum sudorificum ita parando:

℥ Salsæ parillæ el. incisæ, pulpæ guajaci pinguis & rec. Chinæ opt. an. ℥ss. Aq. stillat. cich. borag. an. ℔j. Cardui sancti ℔ss. M. F. inf. per horas 24. deinde adde quartam partem pulli junioris, ranarum mundatarum, caudarum astacorum an. n. 4 m. bull. ad consumpt. dim. & celatura fervetur pro duabus vicibus, maturino tempore una hora ante sudorem exhibenda. Sudor autem in Balneo provocari debet, aquæ dulcis alteratæ foliis malv. viol. salicis & pentag. in quo non valde fervido, & potius linteo cooperto, maneat per horæ quadrantem circiter: etenim & in lecto perseveret ipse sudor. Tribus transactis diebus, libenter experiet hypocaustum, ut mox ad Balneum revertatur, & quarto aut quinto quoque die sudorem in eodem hypocausto provocarem. Quod si fortasse cum difficultate erumperet sudor, præmitti poterit ante Decoctum bolus ex uno scrupulo Extracti falsæ granis 4. Mercurii dulcis. Victus ratio interim nec tenuis, nec multum extenuans esse debet: etenim caro puliæ

pullæ junioris, etiam elixa concedi debet: permitti quoque ova recentia, prifana hordeacea, præsertim in cœna ex ferculo excellentissimi Saxonie parata. Emulsionem quoque amygdalarum rec. & pineorum in panatellis; sed una cum carne ebulliant semper caudæ cancerorum, ranæ, imo & portio carnis Testudinis nemoralis, unâ cum taleolis optimæ Chinæ. Pro potu consueto, secunda parari poterit ex residuis, addito saccharo & frustulis citri recentis: in prandio tamen, & cœna cyathum quoque vini albi tenuis subdulcis libenter permitterem, ad vires recreandas, & ut vehiculum ad alimentum distribuendum. In quem finem manibus inunctis, cutis hinc inde sublevatio & levis frictio erit quotidiana administranda. Nec medicamentis, quamvis levioribus, ventrem solventibus, ut mos esse solet, utendum, sed potius Clysteribus ex lacte, butyreo & saccharo paratis alvus erit excitanda: vel ad summum Cassia ad ℥ij. vel ℥v. erit offerenda. Absoluto verò sudore, ad usum lactis & Balnei aquæ dulcis alteratae ducendum esse Nob. Patientem existimo. Quæ pauca dixi, sed appropriata, ut à senili Prudentia in Juventute tua recto usu executioni mandentur. *Idem ibidem.*

Febris post Colicam cum lue Gallica & suspitione ulcers in Mesenterio.

Ex erudita & eleganti relatione Præclarissimi Viri in Arte consummati, quam ore tenuis confirmavit, & auxit Excellentissimus Medicus, Hippocraticæ atque Galenicæ Doctrinæ fidelis Cultor, colligi posse mihi videtur quod Illustrissimus Co. annum a gens quinquagesimum quintum, temperamenti secundum totum calidi & humidum, capitis, humida intemperie affecti, & ideo rheumatismis obnoxius; mollioris habitus, & præsertim abdominis, propterea herniosus jam factus fuerit, qui negotiis implicatus, in reliquis liberam vitam semper duxit, & Veneri præsertim indulgit, à qua fructus Colicos reportavit, quos propriis medicamentis alexipharmacis semel dimisit, sed rursus cum eadem infecta Muliere repetito congressu, resumpsit, nec amplius dimittere valuit, præceptis Medicis obtemperare renuens. Interim copiosior multo quam antea, apparuit materia catarrhalis destillatio, præsertim in ventriculum: sed ob ejusdem redundantiam, non solum ad vias deglutitionis, sed & respirationis irruere cœperat, cum metu potius, quam sensu suffocationis, erumpentibus interim variis in locis etiam nonnullis gummatibus & pustulis Gallicis. Tandem multis abhinc mensibus Colici dolores invadere cœperunt cum febriculis & Ictero, ab initio fere nigro, deinde progressu, flavo: cedebant autem evacuantibus medicamentis, non omnia sanguinis ex venis sedalibus extractione; sed revertebantur, & eodem modo cessabant, & paucis post mensibus (ut retulit Excellentissimus Medicus ex auditu) pus verum atque legitimum, multum ab Excellentissimis Adstantibus per alvum excretum visum fuit, ob idque abscessum abruptum fuisse unanimes judicant; post cujus excretionem Illustriss. Co. melius habuisse sibi visus est. Sed duobus circiter transactis mensibus, rediit Colica febre comitata, ut supra, Evacuationibus cedens; mox octava die pluries reversa, inde nono quoque die, & denique cedente Colica, mansit ipsa febris, quotidie vespertina & non adeo manifestas habens exacerbationes, sine ingenti calore, cum modica siti, & absque aliis symptomatibus, acutem conitari consuetis. Modo Illustriss. Co. status hujusmodi mihi considerandus proponitur, de quo quid sentiam paucis perstringam, & ad agenda deveniam, cum rebus magis

quam verbis Illustrissimi Aegri & ægritudinis conditio opus habeat.

Febrim itaque omnium primò considerandam atque curandam, cum Viro Excellentissimo & ego sentio, quæ ab initio Colicos dolores comitabatur: non quia à doloribus ipsis accenderetur, sed quoniam ab eadem causa dolorum, nimirum à copia catarrhalis materiae à capite delabentis, ad alperam arteriam ingressum quidem tentantis, sed per oesophagum ad ventriculum, indeque ad intestina pervenientis, in cavitatibus, non in venis fermentatae excitabatur: facile autem medicamentis evacuantibus cederet, quia loci conditio facile evacuationem admittebat; Octava vero & Nonana facta fuit Colicæ periodus, & inde eodem modo octava & nonana febris, quoniam tantum temporis requirebatur pro crudæ & catarrhalis materiae novo apparatu atque proventu, ut Colicam & febrim ipsam excitare valeret. Verùm quoniam progressu materia quæ prius in cavitatibus manebat, & à debili calore in status conversa, intestina extendebat Colicamque excitabat, & utriusque bilis ductus comprimens, brevem Icterum inducibat, facileque evacuationibus cederet, tandem ad vasis aliqua ex parte sese insinuavit: idcirco non amplius spatia distendens, sed in vasis fermentata & alterata moram faciens, non amplius ideo Colicam excitat, sed febrim conservat, quam quidem putridam, sed catarrhalem potius, quàm humoralem censendam esse crediderim, quoniam remanentem: cum magis à catarrhali materia continuo à capite in ventriculum delabente, quam à vera & legitima pituita proveniat; cui tamen exiguam quoque bilis portionem à jectore transmissam immisceri negandum non est, pro frigida materiae accessione; Unde Hippocr. omnes febres à bile, id est, non sine bile fieri pronunciat. Sed interim ob visum non oportet copiosæ evacuationis materiae per alvum excretæ, ab abscessu in mesenterio disrupto emanantis, ut asserbant Viri Excellentiss. Adstantes: spatium namque quod antea purulentam materiam continebat, est supponendum: nescio verò quomodo detersum, unitum & curatum fuerit, nisi forsitan materia illa non fere purulenta, sed catarrhalis & cruda in intestinorum cavitare diu detenta & corrupta fuisset: scitu namque mihi necessarium esset, num prægressi fuerint continui & diuturni ventris dolores: cum ab Hippocr. habeamus, A ventris dolore diuturno, suppuratio. Præterea continue febres unâ cum doloribus necessariò prægressæ essent, juxta illud vulgatum Hippocr. dictum, Dum pus conficitur, dolor & febris magis, quam purè jam confecto; de quibus omnibus certiorum me reddere non potuit Excellentiss. Medicus ut nuperrime accersitus. Ad febrim redeo, & præter rationem non esse existimo, circa mineram dubitare, materiam catarrhalem fermentatam hæere in mesenterio, relicto ulcere additam. Nec nos tutos reddit levamen post puris evacuationem, aliquo tempore à Viro Illustrissimo perceptum: si quidem post purulentæ materiae excretionem levamen ipsam respectivum, non absolutum forsitan fuit, ita ut mox spatium, sive ulcus relictum, quotidie magis sordidum reddi potuerit, pro evidenti febricula postea gignenda: & multo facilius, addita Gallici præsentia. Horum omnium malorum auctorem fuisse copiosam à capite in subjectas partes destillationem, ab intemperie quidem naturali scaturientem, quæ tamen non leve augmentum suscepit à Gallica lue contracta, à qua viscera quoque naturalia non parum labefacta fuerunt, non est qui non videat.

Utinam materia superioribus mensibus per alvum excreta, verò purulenta non fuisset, sed fuisset

cruda & catarrhalis in intestinis potius corrupta, & ad formam sive speciem puris redacta; & si purulenta, spatium relictum, deterfum, satis exiccatum, unicum & cicatrizatum fuerit: ita enim de Illustriss. Viri salute dubitandum non esset; superata namque febre, expeditis intestinis, etiam hoc tempore incongruo, & Gallica lues, & materiae catarrhalis proventus non parum remitti poterunt, si que arceri Colicæ iterati insultus. Quod ut assequamur, intestinorum spatia mundanda; humores visceri & lenti in vasis mesenterii, & forsan etiam cavæ viscerum, sunt attenuatione & deterfione præparandi, atque per Epicrasin educendi; mox alexipharmaco aliquo medicamento vi Gallici retundenda, simul humida capitis intemperies corrigenda, & si fortasse ulcus relictum adesset, exiccandum.

His autem ut satisfaciamus, à fonte Chirurgico aliqua sanguinis missio ex salvatella dextera esset petenda, nisi Pharmaceuticis remediis cesserit febris. Cauterium autem brachio sinistro affixum, jam indicavit copiosæ materiae catarrhalis in capite perennis reproductio. Interim quotidiani Clysteres laxantes & detergentes in usum ducendi, dum per os assumptis, materiae præparatio erit ineunda, nimirum melle ros. simpl. addita, si placet, portione julap. acet. cum vehiculo, sive diluto ex aqu. aur. jure hordei, in quo cochlear crem. tart. cum frustulo cinnam. ebullierit, facta colat. post secutam imprægnationem. Quarto autem aut quinto quoque die Minorativum erit exhibendum ex semi. onc. elect. lenit. addita semi drach. pilul. de tribus cum rhab. ut vis medicamenti ad vasa perveniat; cui medicamento superbibendum dari potest jus hord. & rad. cich. alteratum. Ita progrediendum esse præparando & evacuando, xv. saltem diebus existimo, ut inde ablata, aut saltem valde remissa febricula, aqua Tetticiani propinari possit, tribus, aut saltem duabus vicibus. Sicque tandem ad postremam intentionem exequendam devenire possimus usu aquæ nostræ stibiatae, quæ ita parari poterit:

℞ Salsaparillæ electæ, visci querc. veri, Chinæ opt. an. ℥i. Aq. font. lb. vi. M. F. inf. per horas 24. deinde adde antim. crudi electi rud. contusi, lapidis pumicis rud. contusi sacculo simul cum antimon. repositi, an. ℥iij. m. bull. omnia ad consumm. duarum partium, ita ut remaneant lib. ij. & colatura servetur pro tribus syrapis matutinis. Aqua verò pro potu consueto ita paratur.

℞ Salsæ electæ, visci querc. veri an. ℥iij. Chinæ optim. ℥vi. Aq. font. lib. xv. M. F. infus. per horas 24. deinde adde antim. crudi electi lapid. pum. an. ℥v. contund. crasso modo, & ponantur in sacculo, deinde bull. ad consumpt. tertiæ in fine adde cinnam. integri ℥ij. bull. parum, & colaturæ adhuc serv. adde sacchari albi ad libitum, & frustula citri rec. ut agitando s. aqua vulgo dicta Cedrata. In hujus autem usu quadraginta diebus insistendum erit: & decimo quoque die potio ex manna clarif. exhibenda, interdicens omnino vini potum, sicut comestionem piscium, lactis, eduliorum ex pasta, fructuum & olerum; Potus sit aqua præscripta ad libitum. Toto vero hoc tempore sub ingressum lecti Conservam aliquam capitalem in usum ducere poterit, è floribus rosarum, beton. salviæ, rot. mar. additis speciebus aromar. rosati, & aliquot guttulis tincturæ corsl. chymicæ. Panca hæc suppetunt mihi proponenda, à Sapientibus Viris potius consideranda, quàm executioni mandanda, cum selectiora istidem non desint, pro meliori statu Illustrissimi Co. comparando, ut, Deo dante, Vere venturo ex toto perfici possit, *Idem ibidem.*

Febris Ephemera.

Nobilis Juvenis, 25. annum agens, temperamenti totius ad calidum & humidum vergentis, rari habitus, in victus ratione non valde aberrans, sed moderatè vivens; cum æstivo tempore, triduo abesset ab hac Urbe, matrem acuto morbo laborare per certum nuntium accepisset, nulla interposita mora, jejuno ventriculo, per dispositos equos, sub radiis solaribus, cum exiguo cibo, domum versus iter suscepit, quò perveniens, matrem animam agentem invenit, quæ paulò post expiravit. Interim Juvenis ex itinere defessus, parùm nutritus, & animi mœrore confectus, decubuit, febricitare incipiens; ob idque Medicus statim accersitus, ab adstantibus accepit febrem cepisse absque ullo rigore, pulsive coarctatione, ipse autem observavit liberum caloris ascensum, absque ullo pravo symptomate: præterea pulsus æquales & celeriores in dilatatione quàm in constrictione: urinam, cum naturali suspensio, omnino coctionem ostendentem: calorem suavem & halituosum, sed cum cutis siccitate: status clementiam, ægrique facilem tolerantiam. Perterriti autem Consanguinei, celeri matris interitu, postridiè me ad consilium de ægendis accersiverunt, qui postquam jam dicta, à Medico observata, audivissem, & juvenem, cum febre decrecente medentem, invenissem, absque ulla de reditu febris suspitione, meam ità sententiam in medium protuli:

Licet aut nulla, aut valde exigua ope Medica indigeat Nobilis iste Juvenis, attamen, quia tempus non operandi, æquè ac operandi, Medicus cognoscere tenetur: remedia verò, non à medicamentorum, sed affectuum cognitione sumuntur, ideo tenetur quoque Medicus affectus cognitionem habere (& quidem prima die) ut præstantissimæ hujusce Facultatis peritum semetipsum ostendat. Quare jure gloriabatur, Gal. nullius Diaricæ cognitionem prima die ipsum aufugere potuisse. Et quidem Diaricam existimo hanc esse febrem, quia unius diei febris etiam ab Hippocr. dicta est, ideo & ephemera appellari solet, sumpta denominatione ab ephemeris quibusdam animalibus, apud Hypanim flavium, qui ab Europæ parte in Pontum defluit, nascentibus, & unico die viventibus. Neque exercitatio Medico difficile erit, hanc febrem statim cognoscere, si ea, quæ à Viro Excellentissimo accuratissimè observata fuere, examinentur.

Et primò, quòd febris sine rigore & horrore inceperit, citraque pulsus coarctationem; cum enim rigor impetuofum motum humoris, aut crassi vaporis, per musculos requirat, extra febres humorales non reperitur, sicuti sine his neque opprimi, neque gravari potest pulsifica facultas: horripilationes autem quædam contingere possunt, quando Diaria ex cutis obstructione provenit, quæ tamen facile solvuntur & evanescent.

Secundò, ipse observavit liberum caloris ascensum, quia à materia non opprimitur, sed liberè augetur; substantia enim spirituum subtilissima cum sit, facile inflammatur atque resolvitur.

Tertio, pulsus æqualem & celerem in diastole, tardiorum in systole, quia refrigerium, magis quàm excrementorum expulsionem, Diaria desiderat.

Quarto, urinam statim concoctionem ostendentem, quoniam nulla in venis humorum putredo reperitur, quod signum proprium & inseparabile est ab ipsa diarica.

Quinto, calorem suavem & halituosum; sicut enim ephemerarum calor suavis est, ita putridarum acris & mordax, ut aridus hecticarum.

Sextò,

Sextò, status clementiam, à facili ægri tolerantia desumptam.

Septimò, videre mihi videor terminandam hanc febrem cum madore quodam universali; quia temperamentum est calidum & humidum, non autem cum sudore, ob prægressam lassitudinem & inedia. Et licet febris humoralis non sit, spiritus tamen cum consent ex tenuissima sanguinis parte, & subtilissima æris inspirati portione, dum in accensione attenuantur, crassior ipsorum portio in sudorem abit.

Et tandem incipit à procatartica causa, quod est omnibus ephemeris proprium, facta namque fuit, ut notissimum est, ab insolatu, lassitudine, inedia & animi mœrore, prout ex lassitudine non senel Diaria fuit correptus ipse Gal. Has omnes occasiones appellabat Gal. sicut causa, est accensio spirituum, non naturalium, quia non dantur, nec animalium, quia contingeret delirium, sed vitalium, non tamen semper immediatè, sed nonnunquam mediante jecoris vel cerebri accensione, & ita sibi constat ipse Avicennas.

Quibus omnibus addamus cutis siccitatem, quæ in lassitudine major est quàm in reliquis ephemeris omnibus, ætatem, spirituum accensione idoneam: temperamentum, ad calidum & humidum vergens, in quo spiritus accensionem suspiciunt & conservant, cum in bilioso, si spiritus accendantur, accensionem non conservent, sed illicò ad exultionem transeant, & tandem vitam anteaquam, ab impuritatibus & excrementis immunem, quibus præsentibus non adeo facillè ephemeræ accendantur, sed potius excitantur.

Ephemeræ omnes, ex sui natura, sunt salutaris, quæ 24. horarum spatio terminari solent, & licet adeo breves sint, non tamen inter acutissimos morbos collocandæ, quæ ne vix quidem inter morbos ponendas esse existimabat Cels. unde moderatissimas hæc appellabat Actuarius. Et hæc quidem talis censenda hoc anni tempore calido, & diatriaria victus ratione à prudenti Medico omissa, ex Medicorum enim insicilia ephemeræ, ab hisce causis, non solum ad hæcticas, verum & ad tabem ipsam atque marasimum transeunt.

Quod ut averteret peritissimus Medicus, in statu forbitionem, & potionem in declinatione Patienti obtulit, siquidem in hac febre curanda duplex debet esse Medici scopus, alter febrem ipsam, alter partem affectam, cujus causa febris fuit inducta, respiciens. Priori satisfaciendum remediis universalibus, refrigerantibus & humectantibus, posteriori verò particularibus, affectæ parti appropriatis.

Universalia remedia tria proponuntur ab Avicenna: Potio frigida: Balneum & inunctio, necnon congrua victus ratio.

Potio frigida offerenda in vigoris principio, ad lib. 6. 7. & 8. Aquæ fontanæ dulcissimæ, non mineralis, sed cavendum ne adsit aliquod prohibens. Prohibentia autem quinque esse possunt, corporis fragilitas & extenuatio, cruditas præsentia, alicujus visceris imbecillitas, insuetudo, & anni tempus frigidum, quibus absentibus est certè remedium ingenus profectus, quod quidem in præfenti casu aliquo convenire potuisset, nisi præverso ordine, forbicio refrigerans potioni præmissa fuisset, ut in cura costæ se gessit Gal. Etenim præter inedia, & ab ea accidentalem quandam corporis extenuationem, reliquæ omnes aderant pro frigida potu conditiones, sed quoniam remedium hoc hisce nostris temporibus se è profus obsolevit, ut ego puto ob climatis qualitatem & ob aquarum impuritatem, ideo Excellentissimus Adeptus, frigida substituit serm a-sinum ad lib. 3. & quidem depuratum, ut quædam

lactæ evaporatione caput quoque humectaret. Propinari quinetiam possunt aquæ stillatiæ cichor. fenci, endiv. acetos. cucurbitulæ, cum julap. viol. ros. syr. de ribes, de berberibus, & hujusmodi aliis.

Balneum aquæ dulcis secundum est remedium quod antiquitus sanis quoque familiare esse solebat, quodque ex quatuor constabat, ære calido, aqua calida, aqua frigida, & loco detersioni apto. Hoc administrari potest calidum & frigidum, calidum in ephemera curandæ, convenit in cutis constipatione, otiosis, somniculosis, æbriis & hujus ordinis aliis, sicut perniciosissimum in ephemera ab inedia, vigiliis, mœrore, insolatu, verbo, à causis omnibus digerentibus & exsiccantibus excitata. Frigidum verò contra, sicuti prioribus causis infensum, ita utile posterioribus, quod tamen gracilibus & valde extenuatis coporibus, ab initio tepidum, & sub finem frigidum institui debet, tum ut humectatio facilius ad internas partes pervadere valeat, tum quia actu frigidum nervosis & membranosis partibus parùm amicum esse monuit Hippocr. quod quidem in casu nostro usurpari poterit, prout in Menandro Gal. sub cibo brevi exhibendo, cui post leves detersiones, inunctiones ex oleo amygdal. & viol. succedere debent, hocque remedii genus triduo continuato administrandum.

Victus ratio tandem sit refrigerans & humectans, ei quoque nutriens. Cubiculum ad Septentrionem, vel saltem ad Orientem sit expositum. Quoniam verò facilius est impleri potu quam cibo, ideo convenient ptisana hordeacea, Panatellæ, cum emuls. sem. mel. & amygd. dulc. Ova recentia, Panis vino madefactus, vinum enim sine formidine præbet Gal. Somnus sit consueto diuturnior. Quis omnium maxime necessarius. Alvus, si fuerit opus, clystere ex lacte, butyro & saccharo sollicitetur, & tandem alacri animo æger degat.

Partem affectam quod attinet, hæc particularia postulat auxilia, potest autem affici in ephemera febre cerebrum, cor, jecur, aut ventriculus, at in præfenti casu afficitur cerebrum ab insolatu & cogitationibus intensis. Cor verò à mœrore. Caput igitur refrigerantibus & humectantibus irrigandum, ol. ros. viol. & vigiliis urgentibus, copioso nenupharino. Ablutiones quoque capiti parari possunt, ex aqua dulci, violis, malva, lactuca, nenuphare foliis & salicis alterata, quibus, æstu existente majori, adduntur quoque papaveris capita. Cordi verò epithemata parentur ex aqua florum citri, aurantium, rosarum, addito aceto rosaceo & speciebus cordialibus temperatis, frigidiora namque in mœroribus, cor non postulat. Quæ satis, superque. Idem Tom. 1. de Febris.

Synocha.

Juvenis Nobilis, 25. annum agens, temperamentum totius calidi & humidum, plethoricus, & densi habitus, otio, somno & ventri magnopere indulgens, cum temporibus hisce bacchanalium, in suburbium recessum, ad convivium, cum commensalibus amicis, pedibus incedens concessisset, post prandium, & foetidissimos calices, eodem modo domum reversus, valde excaletus, rursus cum iisdem compotatoribus potavit largius, ac interim mador, licet exiguus, qui per totum eruperat corpus, perfrigeratus est. Cubitum ivit, nec unquam somnum capere potuit, sed æstu intolerabili interno correptus, huc & illic se jactabat, & de universali lassitudine, dolore capitis gravativo, & nonnunquam pelfarivo, conquerebatur. Accersitus ego; in Pat. observavi rubram faciem, & quodammodo tumentem, cum delatione in somnum, nec sine aliqua

qua respiracionis læsione, calor tactui erat minimè mordax, pulsus maximus, æqualis & vehemens, urina & crassitie, & colore, à naturali non multum aliena, ac ipsi nares valde pruriebant. Medico autem domestico his perterrefacto, ita pro salute Pat. sum allocutus.

Morborum primis aspectibus non statim fidentum est, Excellent. Vir, siquidem, sicut aliquando debiles & parvæ febres malignæ sunt atque lethales, ita vehementes & magis, nonnunquam simpliciores & longè minus periculose evadunt, è quarum numero erit præfens, febris sanguinea & synocha dicenda, quoniam ex sola sanguinis effervescentia, citra putredinem fuisse excitatam sat nobis superque persuadere possunt res, non solum præter naturam, sed & naturales & nonnaturales: etenim, si febrilem calorem consideremus, est halituosus, fumosus & minimè mordax, benigni humoris accensis, sed non putrescentis indicium; si pulsam contractemus, æqualem invenimus, utpotè qui non à fuliginosis vaporibus, à putrida minera inæqualiter elevatis, agitur, unde Gal. hanc febrem in diariarum numero reposuit, maximum præterea ob sanguinis accensis redundantis copiam, vehementem atque frequentem, ob nativi caloris maximum incendium. Urinam inspiciamus, à naturali statu parum distantem, ac solum paulò consueto crassior, & rubram, quia ex multo, crasso & accenso sanguine producta est, somnum verò ab initio hujus febris capere non potuit, ob ætiam internum, angorem quandam inducentem, licet ad somnum adit proclivitas, quæ in febris progressu semper augebitur, imò somnicalosus, & quodammodo soporosus evadet Patiens, ob multas fumositates ab universo sanguine accenso elevatas, quæ caput gravant, & replent pectus atque pulmones, unde aliqua respirandi difficultas, quinimò totum corpus replent & inflant, & ideo ab aliquibus, febris inflativa dicta fuit, atque ab Avicen. febris profundi somni, ob multitudinem vaporum condensatorum, ascendentium, & cerebrum humectantium. Ab aliis, cum Gal. ephemeræ plurium dierum appellata, nisi quispiam, non ineptè, hanc potius humoralem non putridam appellare malit, tum ut ab ephemeræ, quæ à solis spiritibus, tum ut à putridis distinguatur, & huc ratione non multiplicentur genera febrium.

Sic causa immediata hujus febris, est evaporatio in cor & totum corpus, à sanguine multo, non putrefacto, sed solum accenso, elevata. Quantitatis autem sanguinis cause sunt in Patiente nostro, naturales & nonnaturales, temperamentum scilicet calidum & humidum, habitus plethoricus, & oriosa, ac in cibo & potu libera vivendi ratio, prout accenso in sanguine fuit excitata à motu in itinere facto, huic pleno corpori, laborioso, sed multò magis à prohibita transpiratione, quæ copioso sanguini, & cutis densitati, tum naturali, tum à perfrigerato calore adaustra, successit, copia namque sanguinis prægravat naturam, qui ideo depurari non potest: plurimi verò vapores à sanguine elevati nec dissipati, eundem, & unà spiritus naturales ac vitales, in arteriis & venis contentos excalefaciunt, sicque, cum vapores eleventur, & ob cutis densitatem non dissidentur aut resolvantur ab iis, sic ebullitio sanguinis, prout multi in dolio, ad quam non adeo facile consequitur putredo ipsius sanguinis, quoniam à natura custoditur ob vitæ necessitatem, nisi interna intercedat prohibita transpiratio, ab humoribus crassis ac lentis: sic in hujusmodi febribus accendi posse universum sanguinem, asserbat Gal. Experientia siquidem sæpe videmus frumentum, propter denegatam transpirationem, sine putredine multum incalefcere; qua synocha, sine putredine, detinebatur Liber ille juvenis, à Gal.

descriptus, ex otio & intermisso exercitio, cui aderant reliqua symptomata, in nostro Patiente quoque appetentia, nempe intolerabilis æstus, lassitudo totius tensiva, capitis pulsationes, vigiliæ, jactationes, & narium pruritus, synochis omnibus communis; quibus rursus addantur considerandæ res naturales & nonnaturales, nimirum totius temperamentum calidum & humidum, habitus plethoricus, copioso sanguine abundans, & juvenis, otio, comestationibus & computationibus deditus, pleno corpore exercitatus.

Unicam itaque habebit accessionem febris hæc, si benè tractetur, ne transeat in putridam, in quam valde propensa est, ob cutis densitatem, & plenitudinem totius, ac præterea, quia non paracraftica & decrefcens, nec homotona & æqualiter affligens, sed epacraftica, hoc est semper increfcens observatur, idque, quoniam plus est quod evaporat quàm quod resolvitur, & ideo non unius, sed plurimum dierum erit hujusmodi accessio.

Febris hæc, cum sit continua & continens, periculo vacare non potest; eò magis cum sit epacraftica, nimirum semper increfcens, homotona & paracraftica periculosior. Et licet mitior, ac cæteris simplicior nominetur à Gal. locutus tamen fuit respectivè ad putridas, sit enim ex sanguine, inter humores benignissimo & non putrido. Hæc paucis diebus terminanda, nunquam enim hebdomadam excedit febris hujusmodi, & benè judicabitur rectè tractata, non enim tolerat pigritiam, aut Medicorum ignorantiam, quin degeneret in putridam, aut in phrenitidem, anginam, vel pleuritidem.

Ideo nihil cunctandum, sed Medicis scopis illiè satisfaciendum, sanguinem evacuando, alterando, & meatus totius corporis aperiendo. Quapropter tria proponuntur à Gal. potissima remedia, Sanguinis missio, usque ad animi deliquium, frigida potio, & balneum.

Et primò à sanguinis missione curationem esse inchoandam, idem præcipit, quia nullo modo differenda, & licet nonnulli Gal. arguant, quòd in curando juvene illo libero, sanguinis missionem distulerit in tertium diem, attamen ipse spontè in secundum tantum eam distulit, ut certior fieret de natura febris; dilatio verò in tertium, non ab ipso Gal. ut patet ex ejus verbis, sed à cæteris vincenibus Medicis decreta fuit.

Quamprimum igitur, injecto elytere, ad sanguinis missionem deveniendum, nulla expectata febris declinatione, quæ in epacraftica futura non est usque ad integram ipsius febris solutionem. Educatur autem usque ad animi deliquium, quidquid dicat Averr. contra Gal. & Hippocr. ipsum, forsitan non distinguens animi deliquium à syncope, ut distinxit Gal. dicens, quòd dum educitur sanguis usque ad animi deliquium, pulsus mutationi attentos esse oportet, ne syncopen incurrant. Hæc igitur evacuatione abundans ferventis sanguinis copia minuitur, totum corpus perfrigeratur, & ad naturalem temperiem deducitur, unde sublevata natura, residuum expellere ac superare valet, adeo ut eorum qui, ex cutis obstructione, hæc febre correpti fuerunt, nemo in putridam incidit, hoc administrato præsidio, cujus, in casu nostro, adest omnino permittens, & abest quodcunque prohibens, quod item remedii genus indicatur magis à præfenti epacraftica, ab homotona minus, & adhuc minus à paracraftica.

Secundùm, continentium febrium maximum remedium, est frigida potio, quam omisit Gal. in curando juvene illo libero, quia sola sanguinis missio sufficiens fuit. Hoc autem remedium agro, copiosa sanguinis evacuatione indigenti, perniciosum esset, quia copiam intra corpus incassando, coerceret atque

atque firmaret, & innatus calor, à multo & crasso sanguine veluti suffocatus, à frigida pota obrueretur, cum tamen aliqui Medici Hæmiphobi, falsè crediderunt frigida potum esse remedium venæsectioni substituendum, licet sine detractio sanguinis administrari non possit, aded ut venæsectio sine frigida potu admitti quidem possit, ut in juvene libero, non autem frigida potus sine præcedente sanguinis missione.

Propinetur itaque Patienti nostro frigida, levis & copiosa, ad pallorem; egregius enim potator est, & omnium prohibentium expertus, corpus etenim gracile non est, robur habet omnium viscerum naturalium, absunt tumores & obstructions, nec deest consuetudo, & licet tempus æstivum non sit, hæc tamen parvi momenti conditio prohibens, præsentibus cæteris omnibus permittentibus.

Quod si, aut Medicus Phychrophobus, aut Patientis Hydrophobus fuerit, absentibus quoque frigida potum prohibentibus, tunc frigida potioni substituenda est potio aquæ stil. eichor. acet. end. aquæ hordei, feri capr. aut sinini destill. quibus addi poterit julap. ros. violæ. syr. de succo lim. de acido cit. de succ. acetosæ.

Interim flos cass. cum pulpa tamarind. locum habebit, cum sero capr. aut aqua Noceræ, si febris protrahatur.

Balneum aquæ dulcis, tertium est medicamentum in casu nostro administrandum, calidum scil. tum ad meatus recludendos; tum ad vapores expurgandos ac discutendos.

A balneo abstersiones non adeo leves fiant, & ab his, frictions pannu calido, inunctionibus omittis, ut poris quæ poros cutis obstruant & torum humectent.

Extra balneum refrigerantia conveniunt, Hepati, Cordi, Renibus & Testibus. Sic pro hepate,

℞. Succ. eichor. depur. lib. j. succ. lim. unc. iij. acet. ros. unc. j. specier. trium sandal. drachm. iij. m. pro epith. hepatis. Pro corde

℞. Aq. melissæ, borraginis an. lib. j. Aq. flor. cit. ros. an. unc. iij. succi cit. acet. ros. an. unc. j. f. specier. cord. temp. drachm. iij. m. pro epith. Cordis.

Pro Renibus, ℞. Unguent. ros. Mes. infrigid. an. unc. j. sandal. popul. an. unc. f. m. pro renum illitu. Sic testibus aqua rosacea, cum aceto frigida applicata, magnum affert toti refrigerium.

Victus ratio sit refrigerans & humectans, tenuis, ita ut sola prisana sufficiat, vel lactuca cocta, vel cucurbitula, cum aliquo ex fructibus refrigerantibus. Potus sit aqua hordeacea, vel stillatitia acet. aut end. Vinum oligophorum, dilutum, tandem concedit Serapio in declinatione. Et hæc pro salute Nobiliss. Patient. satis. *Idem ibidem.*

Synocha Putrida.

Juvenis Illustrissimus, 25. annum ægens, temperamenti totius & hepatis, calidi & humidissimi, carnosissimi atque plethorici habitus, valde edax & bibax, vinis dulcibus & substantiæ crassioris usus, otiosam vitam ducens, tandem, adveniente Vere, ut sibi extremas partes, imo totum corpus excalefaceret, frigusque illius diei importunum fugaret, ad parvæ pila ludum cum sociis se contulit, ita excalefactus sudavit, vinum potavit, nec indulum jam madefactum mutavit; coenavit; & nocte sequenti febricitavit, cum quibusdam horroribus inæqualibus, & totius corporis lassitudine phlegmonosa, mox autem parentes Medicos statim advocarunt, ut de ægendis consulerent. Invenimus Nobilissimum Patientem æstuantem, huc illuc per lectum

sele jactantem, cum intenso rubore faciei & oculorum, capitis gravitate, & dolore circa fauces. Calor ad tactum multus erat, non adeo æris & mordax, ut vulgò in cæteris putridis observari solet; nec tamen adeo suavis & halituosus, ut in ephemeris, semper autem æqualem manui tangenti sese offerebat. Pulsus erat magnus, frequens, mollis, vehementis, & major in systole quam in diastole. Urina rubra, & crassa. Quibus à nobis observatis, alterans ex refrigerantibus aquis stillatitiis, mox prisana cremorem præscripsimus, & ut interim natura febris clarius nobis innotesceret, in vespertam consultationem distulimus, tuncque Patientem observavimus eodem febris tenore divexatum, atque iisdem symptomatibus afflicto, absque ulla status mutatione aut alteratione. Quare pro ipsius salute ita consultum fuit.

Magnam & acutam febrem affligere Juvenem hunc Illustrissimum, statim coniecimus ex æstu magno, & quoniam statim extremos habuit labores dum illico ad statum pervenit, synocham eandem judicavimus, quæ continens; à continuo fervore, à Gal. & Antiquioribus dicta fuit, & ab Avic. conclusa, estque illa febris quæ nullas habet exacerbationes, sed à principio usque ad finem uniformiter progrediendo, unica accessione terminatur, de qua Gal. dicebat quod unicam habet accessionem, quia nulla est corporis pars quæ præcipue sit offensa, quæ vel mittat, vel suscipiat, vel generet, vel attrahat superfluitates, sed humores habeat in venis omnibus & arteriis, præsertim maximis, & plurimo calore abundantibus, putrefactos. Ex quibus Gal. verbis patere potest sanguinem, pro tota massa sanguinea sumptum, putrescere in hac febre, & æqualiter in cor evaporare, quidquid dicant Avic. Averr. Mercatus, Argentæus, Capivaccius & alii, Gal. redarguentes quod asseruerit sanguinem, dum putrescit, secundum partem tenuiorem, in bilem, secundum crassiorem vero, in melancholiam converti, & ita non dari febrem sanguineam. Etenim si ita sensisset Gal. febrem synocham dari negasset, neque eandem ab ardente distinxisset, ac potissimum febrem sanguineam sanguinis missione usque ad animi deliquium non curasset, quam in biliosa febre nunquam admittere ausus esset, & præterea, sanguinem corrumpi, putrescere, & febrem accendere, iisdem verbis asseruit Gal. ipse: credidit tamen dari synocham, & legitimam, & spuriam, legitimam quidem, à tota massa sanguinea, omnes humores æquali proportione continente, ut in illo Juvene; spuriam, ab eadem cum bilis exuberantia putrescente, quam ideo quodammodo biliosam appellabat ipse Galenus.

Hanc autem legitimam synocham existimamus, & homotonam, tanquam æqualiter affligentem, & quia peccantis sanguinis nullum nobis defuit indicium, quia ætas juvenilis est, temperamentum totius calidum & humidum, habitus plethoricos, sanguine refertus, necnon vita antea sanguinem multiplicans, sic dicebat Gal. bene habiti corporis, ac valentis ætatis propria est, & ideo nec in frigida ætate, nec in frigido temperamento fieri solet.

Præterea, æstus insignis cum corporis jactatione, copiam fervidi ac putrescentis sanguinis indicare possunt, sicut calor ille, multus quidem, verum suavis & semper æqualis, non æris, mordax & inæqualis, ut in cæteris putridis, benignum humorem, sanis, ut in cæteris putridis, significat. Pulsus magnus, ob copiam spirituum arteriam dilatantium, frequens, ob usum adactum à caloris intensione, mollis, ob sanguinis copiosam præsentiam, vehementis, ob virium robur, procedens à copia sanguinis & spirituum, majorem autem habet contractionem quam dilatationem, ob

ob majorem necessitatem expellendi fuligines.

Urina rubra & crassa, copiosa sanguinis peccantis indicium, prout esset biliosa, rufa & flava. Lassi- tudinem totius pulmonosam & capitis gravitatem à copioso sanguine, & multo magis à nimia vaporum copia provenisse credendam, necnon facies rubra, cum rubris oculis & venis, veluti sanguine suffusis, ac faucium glandulis intumescens, exuberantis sanguinis indicia existunt.

Sanguis autem iste copiosus, à parva pile ludo, utpote violento exercitio com notus & exalesctus, nec à venis repletis ventilatus, putredinem concepit, & quidem facilius ex progressu totius corporis cutis densitate, sudore perfrigerato, & inde prohibita universali transpiratione, ob quam retrocesserunt excrementa, adausus est calor internus, & præterea ex retentis vaporosis excrementis, universali horripilatione, febris jam dicta synocha putrida, eaque homotona secuta est.

Febrim hanc inter simpliciores enumerabat Gal. unde, nisi accidat error, sperari potest crisis in quarta, aut per hæmorrhagiam aut per sudorem, ad summum verò in septimana: synochus enim, vel incipit à vigore, vel tribus aut quatuor horis, ad vigorem pervenit, imò totus synochorum decursus, status est. Error autem, qui maximus in continentibus committi potest, est curationis dilatio, apud nos verò, præter dictam, secundum & frequens est, omnia sanguinis missio, aut quia timidi sint Patientes, aut quia Medici imperiti, hæmophobi & cucurbitularii, & ideo, si febris hæc hebdomadam pertransierit, acutissimi, maximi & gravissimi morbi contingere poterunt, unde & ipse Hippocr. dicebat, quod morbi qui ad febres continentes consequuntur, sunt maxime acuti, & accidunt laboriosissimi, qui plurima cura & exactissima curatione egent.

Protractionem autem, imò & exitum infelicem, nobis plurimum præmonstrant urinae, quæ si ab initio ab albedinem vergant, diuturniorem fore febrim significant, si albæ & tenues, plurimumque mortem prædicunt. Cum itaque in casu nostro rubrae & crassæ appareant, & quia nullus in curatione error admittitur, salutarem ac brevem fore speramus, cum verò densus sit Patientis habitus, hæmorrhagia facilius quam sudor expectari poterit.

Utrunque, statim ineunda curatio, quæ quatuor perfici debet. Refrigerantibus & humectantibus, ratione febris. Refrigerantibus & exsiccantibus, ratione putredinis. Attenuantibus & incidentibus, ratione obstructionis. Et tandem evacuantibus, ratione materiae peccantis. Inter has autem indicationes, illa quæ à febre desumitur, dignior est & cæteras obscurat, ut Galeno visum fuit.

Et in Chirurgico fonte, in primis consideranda sanguinis missio, quæ si in ulla alia febre conveniat, in hac necessaria censetur à Gal. dicente, Saluberrimum autem est in febribus venam incidere, non modo continentibus, verum etiam aliis omnibus quas humor putrescens concitat, ubi nec ætas, nec vires prohibent. Ratio autem est, quoniam adest vitium in sanguine, & morbus est magnus: sic servus, synocha putrida laborans, missio sanguinis à Gal. septima omnino liberatus fuit.

Quantitas autem sit usque ad animi deliquium, quam evacuationem admisissent quoque Averroes, Celsus, Brasavolas, si inter se distinxissent exolutionem, animi deliquium, & syncopen. Exolutionem quippe distinxit Hipp. ab animi deliquio, dum dixit, A tuberculi intus ruptione, exolutio, vomitio, aut animi defectus. Deliquium autem distinxit Gal. dicens, Quod si crassi succi, neque obstruant, neque

onerent, syncopen certe non inferunt, sed animi deliquium. Sanguinem itaque mittit Gal. usque ad animi deliquium, non usque ad syncopen, nimirum usque ad incipientem pulsus mutationem, non ablationem, ita enim totum corpus refrigeratur, & ad pristinam temperiem deducitur, ac natura copiam peccantis humoris, per nares, vomitum, alvum, urinam aut sudorem expellit, eoque audacius in tali casu molienda evacuatio, cum juvenis sit plethorici habitus, neque cruditates prohibeant; quæ si ommitteretur, periculum incurreret suffocationis, aut syncopes, nisi plurimus sudor, aut largum sanguinis profluvium, ipsam à morte vindicarent, atque ita nihil agrotantis vita, non in manu Medici, sed naturæ suffocatae posita esset. Tempus sit, quamprimum, immisso clystere, antequam sanguis majorem putredinem nanciscatur. Quod si ob metum patientis, aut Medici, nonnunquam differatur sanguinis missio, sexto, septimo, ac sequentibus diebus erit usurpanda, non enim dierum numero, sed uni virium robori in hujusmodi febribus attentos esse oportet.

At si forte ægri parentes sanguinis missionem usque ad animi deliquium reformidarent, repetatur bis aut ter, adeo ut cum Avic. multiplicatio numeri quantitatem suppleat. Conveniunt præterea frictions totius corporis, nec non cucurbitulae leves, ad cutis obstructions referandas, & liberam transpirationem ac diaphoresin conservandam.

Et quoniam, maximi continentium febrium remedia duo sunt, detractio sanguinis, & potio frigida, ideo, si sanguinis missio sufficiens non fuerit, frigidam propinandam esse, præcipit sic Rusticum quandam, synocha laborantem, gelidæ potu post venæ sectionem, sanavit ipse Gal. & ideo hoc quoque remedium patienti nostro conveniet, ut qui nativi caloris robore gaudeat, viscera omnia ab obstructionibus, tumoribus & inflammationibus immunia habeat, copiosis gelidæ potibus sit assuetus, nec gracile sit ipsi corpus. Quare, aliqua tantum, licet non perfecta, sed incipiens saltem concoctio expectanda foret, & primæ viæ ab excrementis mundandæ. Hoc autem statim ab educto sanguine curandum, syr. ros. sol. & manna, cum decoct. pulpæ tamarindorum, flore cass. cum tart. quibus superbibat seri depurati lib. ij.

Dum autem expectatur concoctio, cæteris indicationibus satisfaciendum, attenuantibus & incidentibus, juleb. scil. acer. vel cum Avic. acido cit. in aqua hordeacea, vel syr. de acido citri, de succ. lim. in aquis stillat. de succo cich. acer. endiv. imò & jusculis cichoraceis alteratis.

Frigida propinata, observanda naturæ propensio, quæ plurimum solet esse ad sudorem vel ad urinam, nisi hæmorrhagia secuta fuerit, ideo parari poterit pulvis, repetendus, qui, ut exsiccans, putredini quoque resistere valebit.

℞. Corn. cerv. philosoph. drachm. j. lapid. Bezor. occid. drachm. sem. m. pro duabus vicibus, & præbeat in aqua Card. sanct. & scorzonæ, cum gutt. spirit. vit. mane & vesperi. Clysteres quoque frequentes injiciendi, contemperantes, & ad alvum allicientes, ex decoct. malv. viol. mercurial. hordeac. cum cass. & syr. rosar. Solut.

Tandem, ab rhabarb. exhibitionem cum cass. vel syr. rosar. solut. cum copioso sero capr. depur. deveniri poterit, caute tamen, & non nisi apparentibus manifestissimis signis coctionis, nimirum sub finem, ne relinquatur in morbo quæ recidivam facere possint, alioquin, ante signa coctionis, calor febrilis augetur, turbatur concoctio, neque sequitur humorum evacuatio.

Extrinfecus interim, refrigerantia, Jecoti, Cordi, Renibus, & Testibus apponi debent.

Et pro

Et pro jecore, ℞. Aq. de succ. cichor. lib. j. de succ. hepat. lib. s. succi lim. vel aurantium unc. iij. aceti ros. unc. j. s. specier. trium sandal. drachm. iij. m. pro epith. jecoris.

Pro Corde, ℞. Aqu. viol. ros. an. lib. j. Aq. flor. cit. unc. iij. succ. cit. aceti ros. an. unc. j. s. specier. cord. temp. drachm. iij. m. pro epith.

Cordis. Pro renibus, ℞. Aq. nymphae lib. j. plantag. ros. an. lib. s. album. ovar. rec. n. ij. m.

Pro testibus, ℞. Aq. ros. unc. vi. Aq. semperivi, aceti ros. an. unc. iij. m.

Victus sit refrigerans & humectans, tenuis, ut emulsio sem. mel. cum pauxillo pane, vel ptisana sola, jubet enim Hippocr. in sorbitionibus & potionibus degendum esse donec febris imminuta fuerit. Vinum omnino interdicitur. Et hæc pro salute Nobilis Patientis dixisse, satis. *Idem ibidem.*

Ardens.

Mercator Nobilis 25. annum agens, temperamenti totius, & jecoris, calidi & sicci, gracilis habitus, & ut ad operationes omnes exercendas promptissimus, ita ad iram facile pronus, cum sub Cane, ut Nundinas adiret, pluribus diebus sub radiis solaribus iter fecisset, diurnam sitim passus, vina meraciore abunde potavit, iisdemque diebus, domum reversus, in exhausta siti detinebatur, & totius corporis lassitudine dolorosa corripit cepit, cui paulo post successit vehementissima febris, cum ingenti calore & inextinguibili siti, quæ prima & secunda die continua perseveravit, absque ulla declinatione cum linguæ ariditate, oris amaritudine, vigilis, inquietatione corporis, aliqua interpolata mentis alienatione, & dejectionibus per alvum biliosis non sine aliquo morfu, modo ad tertium pervenimus diem, in quo, pro febris, & symptomatum declinatione, potius omnium exacerbatio, licet non cuilibet evidens, à nobis Medicis convocatis observatur, cum respiratione magna, celeri atque frequenti, pulsu pariter celeri & frequenti, temporum pulsatione & urina flammea, cum aliquo ramentum apparente suspensio. Quare de agendis pro salute consulit.

Calor exurens & sitis inextinguibilis, sunt duo symptomata pathognomonica, adeo ardenti febrim propria, ut omni, soli & semper ipsi convenient, biliosorum enim omnium maxima est ardens, si magnitudo febris à magnitudine caloris est desumenda; Deurentem enim & Causonam, sive Causonidem, ab incendio, eam Græci dixerunt, quam proprie & peculiariter ignem appellavit Hippocr. in Sileno, Philini Uxore, Metone, & Erasino. Talis est quidem præfens febris, qua torquetur egregius iste juvenis, in quo, pro abundantissima bilis generatione concurrunt causæ omnes internæ & externæ, naturales & nonnaturales. Juvenis enim est Patiens, temperamenti totius & jecoris, imò & ipsius cordis, calidi & sicci, cum & ad operationes omnes & ad iram promptissimus sit, habitus quoque gracilis, quia serositatibus biliosis, non probo sanguine abundat, unde carnosus evadere potuerit, iter longum fecit sub radiis solaribus, & sitim diutius passus est, quam extinguere credidit potibus meracioribus, sed præterea copiose bilis in venis putrescentis, & ardentem febrem

Tom. II.

excitantis, præsentiam sat superque attestantur, lassitudo ulcerosa, quæ primò futuram febrem pronuntiabat, modò præsentem ostendit, biliosorum enim ac tenuium humorum acrimoniam significat.

Pariter reliqua signa ab Hippocr. & Gal. proposita, nec non à Paulo, Orbasio & Aëtio recepta, nimirum lingua aspera & sicca, dejectiones liquidæ & pallidæ, ventris morfus, vigiliæ, interdum mentis alienatio. Et primò quidem lingua aspera, & sicca, ob insignem exustionem; biliosæ dejectiones & liquidæ, à calore colliquante; ventris morfus, ex confusu acrum humorum ad ventrem, à quibus elevati vapores ad ventriculum, inquietudinem & angorem inducunt; vigiliæ, ob vaporum acrimoniam caput petentium & exsiccantium, mentis alienatio, à raptis in cerebrum, non vaporibus solùm, sed biliosis humoribus, spiritus agitantibus & cerebrum calefacientibus, nondum tamen inflammantibus. Respiratio est magna, celer & frequens, quia os aperientes continuo respirant, ut majori exustatione spiritus ignis levetur ipse Patiens. Pulsus celer & frequens, ob necessitatem calorem eventilandi & fuligines expellendi, prout temporum pulsatio, ex spiritu, à vehementi calore impulso atque commoto. Urina tandem flammea & lucida, utpotè ignea & biliosa, & in ardentibus perniciosis, aut nigra, aut alba; nigra ob flavam bilem superassutam, alba, & omnino cruda, dum tota bilis ad caput fertur & phrenitidem facit.

Quibus omnibus in copiosa bilis præsentiam conspirantibus, à nobis consideratis, ardentem febrem necessario secutam vidimus, dum hoc æstivo tempore, venulæ exsiccatae à toto ad sese biliosos humores attraxerunt: sicut enim siticulosus quædam æstivo tempore redditus, si liberalius aquam salutem, vel vinum purum bibat, siticulosior evadit, ita attractrix vasorum facultas acres humiditates attrahit, quæ in uno membro, erysipelas, in toto, causum faciunt. Hæc autem biliosæ humiditates sunt primò, bilis excrementitia, utpotè magis putredini obnoxia; progressu verò & alimentalis, quæ ratione ignis prius in aridioribus stipulis accenditur, mox in virgultis, & lignis, tuncque pulsus & urinae peiores evadunt. Sic de Ichoribus loquuti fuerunt Hipp. & Gal. 4. Acut. 11. de Morb. 27. & 4. Aph. 57. De humoribus verò, 4. Aph. 58. & 59. 2. de Crisib. 3. & 2. de Diff. Feb. 9. Bilis autem hujusmodi tertio quoque die accessionem non excitat, quia putrescit in venis maximis & cordi proximis, annotationem, & exacerbationem quandam præbet, licet obscurissimam tum ob ejus insignem activitatem, tum quia solet putrescere in venis, maximum consensum habentibus cum corde & faucibus, & ideo calor exurens, & sitis inextinguibilis, sunt signa ab hac febre inseparabilia, quas partes voluit esse Gal. ventriculum, hepar & pulmones.

Ardentem febrem acutissimam & perniciosissimam appellabat Gal. quæ, si expulsa intra hebdomadam terminatur, quia adeo ingentem calorem, & symptomatum vehementiam, diutius natura tolerare non potest, quare statim aut vincit aut vincitur. Hæmorrhagia expectari potest, cum hujusmodi febrim & familiaris & salutaris esse soleat, familiaris quidem, quia sicut in musto effervescente, ob spirituum copiam dirumpuntur & utres & dolia, quid mirum si in ardentibus aperiantur venæ narium? Salutaris verò adeo esse solet, ut Hippocr. dixit, quod

Nnn

maximè

maximè servabantur illi quibus ritè & largiter sanguis per nares erumpebat, quorum nullum vidit mortuum. Philiscus verò, Epaminondas & Silenus, quibus parum, quarto & quinto die de naribus stillavit, mortem obierunt. Gal. addit in Comm. quòd servati quoque nonnulli sunt, quibus aliæ fiebant excretiones, aut per sudorem, aut per urinam. Heraclides autem, apud Aristoclidem, ardente febre detentus, auriginosus factus, etiam ante septimam, quia has tres habuit omnes evacuationes, servatus est, sed per alvum servati fuerunt Bion, Critonis puer, & ipse Milo.

Exitalem autem, & omninò perniciosum eventum, in ardentibus pronuntiavit liberè Hippocr. ex quo mors futura à sex potioribus signis tuto prædici poterit. Et primò quidem si diebus paribus intensior febris fiat. Secundò si adsit siccitas linguæ, nec tamen æger illam persentiat. Tertio si illa meri sanguinis appareat. Quarto si rigor ægro jam debili superveniat. Quintò si superveniat icteritia ante septimam. Sextò, extremarum partium refrigeratio.

Cùm igitur nullum horum adsit in Patiente nostro, & remedia tempestive administrantur cum ægri obtemperantia, & sedulitate assistentium, speranda salus.

Pro curanda hac febre, à nobis considerandus modus quo pereant ardente febre correpti, exsiccati namque moriuntur. Quare, indicationes sunt desumendæ, ab ipsa Febre, à Causa, & à Viribus. Et primò quidem febris validissima postulat refrigerantia. Causa, bilis nimirum, & ipsa refrigerantia quidem primò, verum & secundò evacuantia. Vires verò tertio indicant sui conservationem, alimentis refrigerantibus & humectantibus, neque sunt negligenda symptomata.

Pro explendis intentionibus, jam dictis, tria præcipua ab Antiquioribus considerantur remedia, Venæsectio. Frigidæ potio. & Balneum.

Venæsectionem in curatione ardentis febris proposuit Gal. cum Hipp. quam tamen damnat Avic. & Arabes à Græcis dissentire videntur. Verum neque Græci in vera, legitima & exquisita ardente curanda, sanguinis missionem proponunt: sic neque Paulus, neque Trall. neque Aëtius ullam de sanguinis missione mentionem fecerunt: pariter Hipp. & Gal. hoc remedii genus omnino prætermiserunt, & ratio est quoniam dum sit à pura bile excrementitia, cum defectu sanguinis, in temperamento calido & sicco, habitu gracili, facileque resolvable, cum prægressa victus ratione calida, in regione & anni tempore calido, vires constare non possunt. At si fiat à sanguine bilioso, aut à bile sanguini mista; mittitur sanguis ad caloris ventilationem, sanguinis effervescentis moderationem, fuliginum dissolutionem, & ad calidi humoris à corde diversionem. Animos autem addit ad sanguinem mittendum, crisis, seu iudicium, per largum ex naribus sanguinis profluvium, quod ardentibus febribus familiare esse solet. Nec valet Avic. object. quod effrenetur bilis, quoniam æqualiter educitur effrenans ac effrenatum, nam in divisione misti, unaquæque pars illius divisionis constat ex omni simplici constituyente totum mistum. Unde Avic. in non exquisita sanguinis missionem admittit, dicens & non phlebotometur, fortasse enim inflammabat, in pura scilicet & exquisita, non inflammabit, in impura & non exquisita. Quantitas tamen nullo modo sit usque ad animi deliquium, licet talis evacuatio proponi videatur à

Gal. in febribus ardentissimis, intendit enim, ut Brasavolus, & cum eo omnes Professores interpretantur, per ardentissimas febres, fortissimas & vehementissimas, quales sunt synochi. Educatur itaque, habità virium & humoris peccantis, ratione, parcè tamen semper; imò, non constantibus viribus, venæsectioni subliuantur cucurbitulæ, vel hirudines venis sedalibus admotæ, præsertim urgente delirio, in quo casu phœnigmi quoque applicantur.

In nostro autem casu, cùm omnes adsint ardentis puræ, legitimæ atque exquisitæ conditiones, à sanguinis missione erit omninò abstinendum, & ad frigidæ potiois considerationem deveniendum, est enim secundum principale remedium; in curatione febris ardentis, à Gal. propositum, his verbis. Nullus, cui frigidam propinavi, mortuus est, quia opportunè propinavi: neque perniciosè habentibus eam administrare unquam sum conatus. Hoc autem remedii genus satisfacere poterit Medici intentionibus, non solum curativis, quatenus æstuantem calorem febrilem contemperat & extinguit, verum etiam præservativis, quatenus bilis mordacitatem & acrimoniam moderari, demulcere, ejusdem tenuitatem incassare, & non raro eandem per vomitum, alvum aut sudorem evacuare solet.

Cautè tamen frigida præbenda, etenim, licet adsit indicans, sæpè tamen adest prohibens. Prohibentia autem plurima sunt, gracilitas corporis, imbecillitas caloris nativi, viscerum obstructions, tumor, vel inflammatorius vel scirrhosus, vel œdematosus; insuetudo, tempus non æstivum, & signa cruditatis, quam tamen admittit Trall. in inflammationibus erysipelaceis. Sed quoniam prævidit Gal. difficilimum fore, ut omnia dicta prohibentia à febricitante abesse possint, & ideo egregium hoc remedii genus rarissimè usurpari posse, restrinxit ad tres conditiones. Prima est, quòd febris sit ardentissima, & est indicans. Secunda, quòd adsit totius & viscerum robur, & est permittens. Tertia quòd appareant signa coctionis, & sic non adest prohibens. Et quoniam scio multos instare, quòd si expectentur signa coctionis, tunc æger in tuto est, & ideo frustra futurum remedium, si verò non appareant, nunquam locum habebit, undè contra Gal. Aver. insurgit, pluresque adducit rationes, concludens exhibendam esse antequam ad exsiccationem ducatur, sicque moriatur æger: Hanc ob causam, Galenum explicando, dico, sufficere quòd aliqua appareant signa coctionis, quæ observantur in augmento, antequam æger exsiccetur, nec in tuto reperiat, brevissimum enim est febris ardentis principium.

Quantitas sit ità copiosa, ut potentior ipsa febre evadat, ad extinctionem sitis, quantum unico haustu haurire potest. Patiens, ad extinctionem verò febrilis caloris usque ad mutationem coloris ad plumbeum, ad lib. 6. 7. & 8. gelida autem in assuetis sit, naturalis verò frigiditatis, in desuetis.

Tempus universale sit, transacto principio, nimirum in augmento, præsumpto medicamento leniente, vel syrup. ros. solut. cum sero capr. aut flore cass. cum eodem sero, non autem purgante, quidquid dicant Averr. Trall. & Paul. Et licet Hippocr. proposuerit sorbitiones attractorias, non novit nostra lenientia, sed præterea cibum medicamento commiscendum, innuit, ad siccitatem arcendam, quod nos etiam in lenienti-

nientibus exhibendis observare tenemur, & ideo serum copiosum superbibendum præbemus. Particulare verò tempus sit, horis minoris afflictionis, recedente statu, tuncque tegatur Patientis, quiescat, & somnus imperetur ut sudor provocetur. Ac proinde in Patiente nostro, frigidis potibus assueto, cum adsint conditiones requisitæ, ad gelidam exhibendam, & aliqua signa coctionis apparere cœperint in urina, frigida propinari poterit, in præsentis exacerbationis status declinatione, jam dictis omnibus observatis, & alvo prius flore cassiæ lenita.

Quibus concedi non potest frigida potio, alia refrigerantia, & bilem ac calorem contemperantia substitui possunt. Hippocr. Causo laboranti, aquæ mulsæ coctæ & aquosæ, quantum æger voluerit præbendum jubet, imò & lac asinæ concedit, sed Gal. in Comm. serum præfert. Ægyptii utebantur aquis stillatitiis angurizæ, cucumeris & melonum. Trall. narrat se frequenter ardentem febrem sanasse succo peponum, & aqua copiosa superhausta. Sennertus dat emulsionem seminum melonum, cum sero asinino. Fonsæca copiosam aquam hordei, cum drach. j. salis prunellæ. Nos, potionem ex aquis de succo cich. acet. endiv. cum syr. de succo lim. Mox pro secundo alterante, decoct. viol. lactucæ, portulacæ, hepaticæ, nymphæ, sempervivi, cum succis acidis refrigerantibus. Et licet Massariis reprobaverit acida, ut adstringentia, forsitan non cognovit quod stypticorum alia sunt crassæ substantiæ, ut pontica & austera, sorba, corna & hujusmodi alia adstringentia, alia tenuioris, ut acida, succus citri, limon. acetum, vitriolata omnia, hæcque non adstringentia, sed aperientia sunt, quæ ideo potionibus refrigerantibus, imò & aperientibus immisceri possunt.

Balneum tandem, est ardentis febris tertium præcipuum remedium, ex aqua dulci, malva, violis, lactuca, nenuphare alterata, paratum; tepidum initio, pro resolutione acrimiarum humorum, ulcerosam lassitudinem causantium: frigidum in fine administrandum, licet robustis corporibus, æstivo tempore, frigidum quoque statim & semper permittat Gal. Sed quoniam Balnei usus hisce nostris temporibus jam obsolevit, ideo in nostro casu omittatur, & capiti, cordi, jecori, renibus & testibus refrigerantia apponenda substituantur. Sic capiti applicentur lintea, aqua rosarum, violarum, lactucæ, salicis & papaveris imbuta.

Cordi, ℞. Aquæ nymphæ, viol. ros. buglossi an. unc. iv. flor. cit. unc. ij. aceti ros. succ. lim. an. unc. j. specierum cord. temp. drachm. ij. diamargarit. frigid. drachm. j. camphoræ gr. ij. m. pro epith. cordis sæpius repetendo.

Hepati, ℞. Succis depurati cich. lib. j. end. lib. f. lactucæ unc. ij. succi lim. unc. ij. aceti ros. unc. j. specier. trium sandal. drachm. ij. m. pro epith. jecoris. Renibus applicentur folia nymphæ, aqua frigida lota, vel lintea lacte madentia.

Vel ℞. Unguent. ros. Mes. infrig. Gal. an. unc. ij. m. illinantur renes, mox folia vitis, aqua lota, superponantur. Testibus applicentur lintea aqua ros. frigida, cum aceto ros. imbuta.

Dum hæc omnia sunt, frequentes sint clysteres refrigerantes & humectantes, ex decoct. malv. viol. hordei, cum oleo violac. butyro & flore cassiæ, vel ex lacte, butyro & saccharo parati. Et hæc pro febre satis.

Symptomatibus præterea occurrendum, quorum frequentiora & principaliora solent esse,

fitis, vigiliæ; delirium & ventriculi angor ac æstus.

Sitim quod attinet, primò observandum præceptum Hippocraticum. Siti carentem, os claudere, tacere, ventum, cum potu, frigidum introducere, quo non sufficiente, aquæ potum & quietem addidit. Frequentes itaque sint oris collutiones aqua frigida, vel emulsione quatuor sem. frigidorum, cum aqua hordei aut cucurbitæ extracta. In ore detineat Crystallum, Achatem, vel alios lapillos, nive refrigeratos. Illinatur ventriculi regio unguent. ros. Mes.

Ad vigiliæ, præbeatur unc. j. syrup. de papav. Vel ℞. Sem. papav. albi drachm. ij. aq. lactucæ unc. iv. M. F. emulsio, vel Nepenth. Querc. à gr. j. ad gr. ij. Extrinsecus illinantur nares & tempora. Nep. Querc. aqua ros. vel viol. Vel, de more Rhasis, totum sinciput oleo nenuph. illinatur. Pedibus lotiones tepidæ, ab assumpto cibo, administrandæ, ex decoctione foli. lactucæ, nymphæ, vitis & salicis, nec non capitum papav. albi.

Ad delirium præcavendum, est revellendum, repellendum & refrigerandum. Revellunt pedum lotiones, aqua calente, ante coenam, frictiones, cucurbitulæ siccæ, & urgente delirio, cruribus sinapismi, & phoenigmi coxis. Clysteres quoque quodammodo aciores, ex decoct. malv. bet. mercur. chamæm. addito syr. ros. sol. imo & elect. de succo ros.

Repellunt hæc, ℞. Ol. ros. omph. unc. ij. succi lim. unc. j. m. pro oxyrhod. frigido apponendo & quibus caput est firmum, nec destillationibus obnoxium, capiti applicari poterit etiam linteam aqua frigida imbutum.

Ad ventriculi æstum & anxietatem, calor ad inferiora trahendus, frictionibus, siccis cucurbitulis. Deinde sub exacerbationis tempus.

℞. Aqu. Torzon. tot. cit. succi granat. an. unc. ij. Margarit. præparat. drachm. j. m. & per os cochleari præbeantur. Sed potio frigida sat esse solet.

Extrinsecus ventriculus illinatur ol. ros. vel succo portul. aut agrestæ, ut Trall. à quo proposita vesica, gelida aqua semiplena, est reprobanda, ne difficultas spirandi, singultus & interitus accidant, ut observavit Benivenus.

Victus rationem quod attinet, decumbat æger in lecto amplo & molli, cum linteis nitidis. Aër cubiculi frigidus sit & arte refrigeretur, tectus tamen maneat æger, adeo ut tangat calidum, & inspiret frigidum. Victus sit refrigerans & humectans; tenuis; quia morbus peracutus est, non tamen tenuissimus, hac recordatione, quod Gal. contra Diatriarios, in juvene calido & sicco, in accessione, cibum præbere coactus fuit. Unde & Rhasis non probat in Causonide victus rationem ab Hipp. in acutis præscriptam, nimis enim calor febrilis accenderetur, qua ratione etiam sani, calidi & sicci, ex media febricitant. Sic parum & sæpe, potiones & sorditiones, suo tempore, actu & potentia frigida offerendæ, opportunè scil. & propè declinationem, etenim Philonis Filia. septima die in tempestivè coenata, defuncta est, licet è naribus sanguis profluxerit, cum tamen Gal. in Com. asserat quod omnes, quibus copiosè sanguis è naribus profluxerat, servati fuerint. Potus sit aqua stillatitia cich. end. acet. & cucurb. Nec potus adeo denegandus, ne miser Patientis ducatur in hecticam, ut notat Gal. contra Medicos ignaros, & perperam rigidos. Somnus

omni industria procurandus; ita & quies. Alvus clysteribus ex lacte, butyro, & saccharo, vel flore cass. sollicitanda, & animi commotiones, ira præfertim, arceantur. Hæcque sint dicta pro salute Patientis. *Idem ibidem.*

Ardens Spuria:

Vir quinquagenarius, temperamentum totius & jecoris, calidi & sicci, gracilis habitus & vorax, cui juveni alvus lubrica fuit, nunc verò exsiccata, est, diebus bacchanalibus, lautissimis, cum juvenibus, cœnis interfuit, & noctes infomnes duxit, à quibus ingenti febre correptus fuit, cum ingenti & acri, at non exurenti calore, sitque molesta, cui, cum tribus antè aut quatuor diebus, alvus omnino adstricta fuisset, prima febris die soluta est, & excrementa, non biliosa, sed potius corrupta & cruda deiecit, lingua tamen non nigra, sed potius albicans, cum sapore non amaro, sed salso, & statim cum delatione in somnum, pulsus celer quidem & frequens, at non adeo ut in ardente legitima, sicut urinæ crasse sunt & crudæ, non flammæ. Modò, tertia volvitur dies sine nova repetita accessione, die secunda à Medico assistente flor. cass. cum crem. tart. exhibio. In præsens de agendis pro salute consulit.

Febris hæc, quæ nudius tertius invaluit, absque ulla repetita accessione, cum ingenti calore, & siti molesta, necessario inter conclusas & continentes collocanda venit, nec ob ætatem, temperamentum, habitum Patientis, inter sanguineas & synochos, sed potius inter biliosas enumeranda videtur, præsertim, si calorem insignem & acrem, situmque molestant, ac pulsus celeritatem & frequentiam consideremus, sicque Caufonidem, & ardentem eandem constituemus. Verùm quoniam neque calor adeo exurens, neque sitis adeo magna, nec lingua adeo aspera & nigra, imò albicans observatur, neque urinæ alvique excrementa biliosa apparent, & loco vigiliæ, delatio in somnum, ideo ardentem notham & spuriam hanc omninò dicemus. Et licet Hippocr. in descriptione Causi nothi, posuerit alvum solutam, sitim magnam, linguam asperam, siccam, salam, urinæ interceptionem, vigiliam, excrementorum refrigerationem, ipse tamen descripsit Causum malignum, non enim perpetuò nothus est talis Causus, nec tamen posuit linguam nigram, quippe cui non competat, ut ardenti legitime, sitis magna & inextinguibilis.

Hunc autem nobis confirmant ætas inclinans & vita antea, veracitatibus dedita, cum spontaneis vigiliis, ad crudos & pituitosos humores coacervandos maximè idonea, unde dicebat Hippocrat. febrem ardentem pituitosos quoque corripere, & hyeme magis, hoc est, vehementius, non autem frequentius, ardentem febres fieri asseruit Aristot. nec sine ratione, cum spuria ardentes sint germanis periculosiores, ut observavit Tral. At quoniam, Patientis temperamentum totius & jecoris, calidum & siccum, habitusque gracilis est, ideo in eodem quoque bilis assata proventus est supponendus, quæ fusæ pituitæ associata, salam eandem reddidit, & in venis maximis, cum corde & faucibus consensum habentibus, copiosa firmata, nec ut antecedentibus annis, per alvum excreta, putredinem concepit, majorem fæcedinem acquisivit, ac febrem ardentem notham excita-

vit. Quibus enim juvenibus alvus humecta est, iis senescentibus exsiccatur. Spuria autem est, ratione materiæ, non ratione loci, sit enim & causus iste nothus, ex phlegmate falso, putrefacto, & quidem in venis, quæ sequuntur partes cordis, ut Avic. verbis utar.

Febris hæc notha, legitimam ardentem periculosior à Trall. censetur, eoque magis si in senes fiat, tunc enim lethalis habetur, & ratio est, quoniam eum à materia crassiori procedat, naturæ viribus eget, tum ad concoctionem, tum ad expulsionem ejusdem perficiendam, quæ ut plurimum & serè semper, per abscessum sequi solet ad aures, ut Antiphoni, Critobuli filio, cui 24. abscessus fiebant, & 40. prorsus liberatus est. Aliquando tamen & ad crura, aliasve corporis partes abscessus fiunt; unde & Averr. ab ardente febre fuit liberatus, materia noxia ad artus transmissa, frequentissimè tamen per parotidas judicantur, quæ si apparuerint, & non erumpant suppuratæ, pereunt, nisi horum alterum superveniat, aut sanguinis fluxus copiosus è naribus, aut crassa & copiosa in urinis subsidentia. Noster autem Patiens, cum non sit adeo senex, viribus valeat, & tempestivè se ipsum obsequentem Medico præbeat, fore ut sanitati restituatur sperandum est.

Curatur autem ab Avic. eo modo quo tertiana continua notha, evacuantibus, præparantibus, & modicè contemperantibus.

Ad sanguinis missionem quod attinet, convenire non videtur, nisi multo sanguine æger abundaret, tuncque parè, & potius ad eventilationem quàm ad evacuationem. In casu nostro, si in progressu caput lædatur, & somnus profundior evadat, venæ sedales aperiri poterunt, nec tamen id differendum quousque natura deponere inceperit, narrat enim Rhasis quòd Causo correptus, expulso humore ad partes extremas, judicatus, facta phlebotomia intempestiva, mortuus est.

Evacuantia quod spectat, cum leniens jam fuerit exhibitum, ad humorum præparationem erit statim deveniendum iis quæ attenuandi, detergendi, at non multum calefaciendi facultatem obtineant. Paulus, & Oribasius mulfam proponunt, imò & Hippocr. quæ ut vim quoque acquirat incidendi, acetosa reddetur, addendo duodecimam partem aceti, præberique poterit ab lib. j. vel julapium acet. cum decoct. borrag. end. melissæ & betonicæ.

Ad caloris verò remissionem, quoniam potio frigida huic ardenti non competit, utpote nothæ, ideo substitui poterit aqua hordei cum saccharo, ut quæ & attemperandi, & abstergendi facultatem obtineat, sic pariter sua nitrositate serum asininum, aut capr. depur. quod facilius ad alvum ducetur addito julap. acet. ad unc. iij. sicut, si ad urinæ vias natura vergere videatur, emuls. sem. melon. cum succ. limonum & pauxillo saccharo. Vel talis parabitur convenientissima potio,

℞. Sem. mel. mundat. unc. iv. angurizæ, cucurbitæ, cucum. an. unc. i. liquiritiæ rasæ unc. f. semin. fœniculi drachm. iij. sacchari fini unc. j. m. conterantur omnia in mortario, & aqua rosacea irrorata in linteis colligentur, & cum aquæ hordei lib. ij. fiat emuls. quæ bibenda præbeat, sitim enim extinguit, calorem febrilem satis contemperat, & urinam provocat.

Interim clysteres injiciantur, ex decoct. malv. betæ, mercurial. addito melle ros. sol. & oleis. Vel repetatur minorans, ex cass. lenit. & tart. vel

vel ex syrup. ros. solut. mel. ros. solut. quibus superbibat Patiens ser. depur. lib. ij.

Et apparentibus manifestis signis coctionis, nimirum febre declinante, aliquod leve purgans exhiberi poterit, audacius quam in legitima, & in hac potissimum existimarem Hippocr. proposuisse sorbitiones attractorias, ita ut attractenti pharmaco sorbitiones misceamus, vel statim post medicamentum eas præbeamus, ad calefactionem nimiam & exsiccationem evitandam. Itaque sic parari poterit potio,

℞. Pot. Magist. ex manna clarif. unc. v. addendo infusioni consuetæ agaric. troch. drach. ij. Rhab. opt. drach. s. fiat potio, tribus autem horis ab hac assumpta, præbeantur aquæ hordei, aut feri capri lib. ij. & duabus horis ab assumpto sero prandeat.

Vel boli, ℞. Flor. cass. recent. extr. elect. lenit. diacath. an. drach. ij. pil. de tribus, vel de agaric. drachm. j. M. F. Bol. & post horam præbeatur serum, quatuor verò ab hoc, prandeat.

Balneum, pro tertio remedio febris ardentis, jam fuit ab Hipp. Gal. Avic. ac omnibus Medicinæ Principibus propositum, utpotè, quod possit calorem contemperare, & humorum coctionem, simulque resolutionem adjuvare. Sed in ardenti spuria, dubium est, an conveniat necnè, & dubitandi occasionem præbent Gal. & Avic. non concordantes. Gal. enim ait, quòd Balneum, corpore evacuato, prodest, si à bile, non adeò, si à falsa pituita putrefacta oriatur febris ardens, cui subscripsit & Paul. Avic. verò docet, Balneum in ardente notha vitius esse quam in exquisita. Conciliantur autem dicendo, quòd finis & effectus Balnei duplex est, alter ad ardorem contemperandum & compefcendam bilis effervescentiam, alter verò ad reliquias humorum discutiendas & evacuandas. Pro prima intentione, convenit in ardente exquisita, non solum apparentibus signis coctionis, verum & antè, tuncque convenit frigidum; in ardente verò nostra notha, convenit calidum, ut quòd possit falsam pituitam, quæ difficilioris est resolutionis, attenuare atque resolvere, in quem finem Avic. Balneum in ardente notha commendat, sed calidum, Gal. verò & Paulus damnant, sed frigidum. At quoniam balneum in febribus putridis apud nos administrari non solet, idè ejus loco, in hac febre notha frictiones universales quotidie, in remissione febris, usurpentur, manibus tali oleo mundis.

℞. Olei amygdal. dulc. cum igne ext. unc. ij. vini albi dulcis unc. j. niri drachm. j. m. bull. ad consumpt. vini pro frictione totius.

Videtur rationem quòd attinet, cum ardens notha adeo acuta non sit, neque victum adeo tenuem postulat, licèt magis extenuantem, si diuturna evadat. Et hæc pro salute nostri Patientis considerata sufficiant. *Idem ibidem.*

Tertiana Exquisita.

Nobilis juvenis, 30. annum agens, temperamenti calidi & sicci, gracilis, & rari habitus, libere vivens, biliosis diarrhœis quolibet mense obnoxius, quæ sex abhinc mensibus suppressæ cessarunt, post iter unius diei, celeriter æstivo tempore, sub radiis solaribus peractum, siccibundus factus, domum reversus, ita æstivans in cellam vinariam descendit, & abunde vinum dulce generosum potavit, à quo, nocte sequenti, inquietus, nihil dormivit, & totius

Temp. II.

corporis lassitudine defessus, decubuit, circa verò meridiem impetuoso rigore fuit correptus per horam, cui calor successit multus, acris & mordax, cum molestissima siti, oris amaritudine, æstivationibus, renum & capitis doloribus. Accertitus Medicus jam dicta omnia observavit, & præterea, pulsus magnos, celeres, frequentes & inæquales, juxta diastolem, urinam subrufam & subflavam, moderatè crassam. Præscripsit autem ei alterans, ex sero capri depur. in statu febris propinando, & recessit: mox, hora 24. ad visitationem reversus, invenit Patientem totum mutatum, cum exiguo febris residuo post quatuor biliosas spontaneas per alvum evacuationes, cui pituitam, cum ovo sorbili, pro coena, hora tertia noctis, præbendam præcepit, & abiit. Nocte autem sequenti quietè dormivit, sequentem diem omnino sine febre transegit, sumpsit tamen syr. ros. solut. cum sero depur. cui copiosæ, biliosæ, & serosæ materiæ successit evacuatio, inde noctem sequentem infomnem duxit, & die tertio, duabus horis antè meridiem, rediit febris, eodem, imò vehementiori modo, tuncque me quoque accesserunt, ut de agendis pro salute ægri consuleremus.

Vehementissimam apparere febrem tertianam, quid mirum? si de genere ardentium esse, licèt intermitentem, expressit Gal. Tertiana autem dicenda febris hæc, quia tertio quoque die invadit, hæcque exquisita, quia non protrahitur ultra duodecimam horam, si cut spuria foret si ultra 21. extenderetur, tuncque protensa, sive extensa dicitur, prout quæ intra 12. & 24. horam concluditur, simplex tertianam à Gal. appellatur, quæ quidem, neque exquisita, neque notha est, sed inter utramque media. Fit autem hæc febris, à flava bile per totum corpus affluente, quæ sincera est, non quidem sinceritate permissionis, talis enim in solo folliculo felis reperitur, sed sinceritate qualitatis, etenim ubi adest copia bilis putrescentis, & plurimus calor, reliqua excrementa in bilis naturam convertuntur, cum in illo loco biliosa vis adeò vigeat, ut si quidpiam alterius humoris ei misceatur, pro nihilo habeatur, sicque purus atque sincerus dicatur, prout si vinum exiguum & meraco aliqua portio aquæ superfundatur, adhuc tamen vini puri conditiones, quoad colorem, saporem atque odorem servabit, quia aquæ portio jam in vini naturam transit. Et idè, toto tempore quo tertianæ accessio durat, febris ardentis symptomata observantur, qua ratione omnium febrium maximè biliosas Galenus appellabat tertianas, imò biliosissimas, ab ardentibus enim in eo tantum differunt quòd ardens habet flavam bilem ebullientem in venis, tertiana verò eandem in totum corpus discurrentem, sicque non ratione materiæ, sed solum ratione loci differt hæc nostra febris tertiana exquisita ab ardente. Focus autem putredinis, in casu nostro, sunt inania spatia viscerum naturalium, quem nobis demonstrat copiosæ bilis flavæ per alvum spontanea excretio. Non tamen semper bilis in hoc loco putrescit, in exquisita tertiana, ut falso credidit Fernellius, nec in solo ambitu corporis, ut perperam existimavit Altimarus, sed in utroque, ut facillè deducere possemus ex locis duobus, per quæ natura bilem flavam peccantem excernit, alvum nimirum & vomitum, vel per sudorem. Et propterea non minus in ambitu corporis, quam circa viscera naturalia, bilem in exquisita tertiana putrescere posse

posse censuit Galenus; & ipse, dum non à jecore, ut Fernelius, sed à venis majoribus ad minimas, & à minimis ad spatia aut totius corporis, aut abdominis, bilis exuberans à natura transmittitur, quo impetu quoniam à bile ipsa vellicantur partes sentientes, ideo rigores excitantur.

Exquisitæ autem tertianæ signa elegantissime proponuntur à Gal. quæ octo enumerata, omnia observantur in nostro Patientē. Et primum quidem, rigor vehemens, veluti à re quapiam acuta & pungente proveniens, ad differentiam rigoris tertianæ nothæ, quotidianæ, atque quartanæ in quibus rigor, ab initio, nec tantus, nec talis observatur: concurrunt enim omnia in hac febre, quæ ad vehementem & magnum rigorem puncturum statim exercitandum, necessaria sunt, nimirum quantitas bilis sufficiens, qualitas acris ejusdem, facultas movens robusta, & partium sensibilitas.

Secundum signum desumitur à calore, qui statim multus, acris & mordax percipitur, adeo ut à calore ardentium non distinguatur, paulo post tamen sub manu remittitur, cum in ardentibus, quanto diutius manus imposita detinetur, tanto molestior & acutior perferriatur, idque quoniam in tertiana humor quidem tenuis est, sed per universum corpus dispersus, & ideo facile dissipatur atque resolvitur, in ardentibus verò non dissipatur, cum copiosus intra vasa contineatur.

Tertium signum desumitur à pulsu, est enim magnum, celer, frequens, ingentis caloris indicium, sicut inæqualis, inæqualitate spectante cordis ventilationem, nam inspiratio, quæ diastole fit, systole & expiratione longior.

Quartum signum est ab urina, quæ subrufa, subflava moderatèque crassa est, bilis copia in venoso genere redundare significans.

Quintum signum desumitur ab accessionibus, accessiones enim fiunt de tertio in tertium, nec protrahuntur ultra duodecim horas, quanquam citius terminari possunt, unde Avic. septem horis id si ri posse asseveravit. Varietas autem durationis, pendet ab humoris quantitate & qualitate, facultatis robore, aut imbecillitate, cutis raritate vel densitate, & ab aliis causis externis.

Sextum signum dependet à modo solutionis paroxysmorum, solvuntur enim cum sudore, vomitu, aut bilis per inferiora evacuatione. Per vomitum quidem & alvum, si bilis circa viscera naturalia putrescat, per sudorem verò, si in ambitu corporis, unde Avic. dicebat quod vomitus in principio, aut aufert, aut miavit febre, & Gal. quod morbi materiales, qui humidi sunt, hoc est, habent evacuationem annexam, salubriores ac breviores evadunt.

Septimum signum desumitur à symptomatibus, hanc febre concomitantibus, suntque sitis, oris amaritudo, æstuationes, renum dolores, dolorque capitis pungitivus, non gravativus: quæ omnia ab humore bilioso necessario provenire nemo est qui facile non videat.

Octavum signum constituitur à prægressis, quæ interna & externa sunt. Interna, temperamentum calidum & siccum, habitus gracilis, ætas juvenilis, & suppressa bilis consueta, ut in casu nostro, evacuatio. Externa verò sunt, anni tempus æstivum, nimia exercitia potissimum, ut in casu nostro, sub radiis solaribus, & inde statim viar meracioris copiosa potatio, ac tandem, totius obstructio ab ambiente frigi-

do in cella vinaria contracta. Sicut autem omnia superius allata signa in nostro Patientē tertianam exquisitam significant, ita omnia, ab octavo signo deducta, bilis flavæ redundantiam necessario demonstrant, quæ tandem naturæ molesta, à genere venoso successit, & facilius ad centrum, nimirum ad viscera naturalia, quam ad circumferentiam & ambitum corporis delata fuit, tum quia ad alvum jam antea eandem deponere consueverat ipsa natura, tum quia ab ambiente frigido repellente, unà cum excrementis retrocedentibus, vias occudente atque intercipientē, bilis ad centrum repulsa fuit, & circa viscera concitato motu discurrens, rigorem, & inde quiescens atque putrescens, febre hanc excitavit.

Si de eventu hujus febris loquamur, nunquam de se lethalis est, idque confirmat cum Hipp. Gal. dicens. Solæ febres, quæ in quietem febre vacantem desinunt, periculo vacant, etiam si vehementissimam, & valde longam habuerint accessionem; si verò adeo brevis fuerit, ut in tertianis exquisitis, minori duodenis horis tempore circumscripta, non modò sine periculo talis est febris, sed etiam citò judicatur. Neque obstat, quod sincerus humor sit periculosus, & pessimus, quia biliosus multam caliditatem, pituitosus multam frigiditatem significant, id enim tenet de bile sincera, cujus humiditas ab ardenti calore fuerit exusta, ut in ardentibus, non autem in tertianis. Longam, aut lethalem vocavit Hipp. si vel non curetur, aut malè curetur.

At quoniam magni Viri, Collerius & Mercatus, tertianas intermittentes lethales viderunt, quinque proponunt casus, in quibus lethalis reddi potest. Primus, quando biliosus humor ad aliquod principale membrum impetuosè decumbit. Secundus quando nimis tenuis & summe putridus est. Tertius, quando bilis flava non est, sed vitellina, porracea & æruginosa. Quartus quando tenuis crassis humoribus commiscetur. Quintus, quando habet aliquod symptoma perniciosum annexum.

Si de longitudine aut brevitate loquamur, & primò de tempore particulari. Quibus in febribus quotidie rigores fiunt, quotidie solvuntur, ita & tertiana. De universali, tertiana brevissima, quartana longissima, utraque sine periculo, unde tertiana exquisita septenis circuitibus, quod longissimum est, terminatur, ait, quod longissimum, namque si prima die, in urinis appareat subsidentia alba, levis & æqualis, tertium circuitum non transcendit, si verò nubecula alba, pendens, ut in casu nostro, conspiciatur, in quarto paroxysmo terminandam sperandum, sicut, si urina potius rubicundior, sine nebula & suspensa, ad septimum usque protraheretur. Nec tamen unquam est morbus acutus, quia brevis, ut falsò Altimarus fuit opinatus; acutus enim morbus, cum Gal. & Archigene, ille est, qui habet cum brevitate periculum.

Si de modo, Tertiana & ardens, ut plurimum sudoribus terminari solent, maxime verò si bilis, totius carnes & ambitum corporis occupaverit, ut si circa viscera naturalia extiterit, facilius per vomitum aut per alvum expurgabitur, namque, delationis impetu, ipsa bilis per seipsam expurgatur.

Curatur hæc febris, alterantibus potius quam evacuantibus, nimirum summe refrigerantibus & humectantibus, cum flava bilis calidissima & siccissi-

siccissima sit. Secundò, evacuantibus. At quoniam, ut diximus, delationis impetu ipsa per seipsam expurgari solet, ideo attente observandum quò vergat, an per vomitum, alvum, sudorem, urinam expurgari desideret. Tertio symptomatibus occurrendum. Quarto vires conservandæ. Quæ intentiones ut executioni mandentur, consideranda sunt remedia Chirurgica, Pharmaceutica & Diætetica.

Et in Chirurgico fonte, primò sanguinis missio consideranda venit, num scilicet conveniat, quando, & ex qua parte. De convenientia, dicant quid velint Mercatus, Mercurialis cum Actuarius, ex usu esse posse, auctoritates enim & rationes eam non admittendam persuadent. Et primò quidem Gal. in erysipelate curando sanguinis missionem dimittit, & purgationem instituit, ita in herpete, & quod magis est, in curatione tertianæ exquisitæ, omisit omnino sanguinis missionem; cum tamen in cura tertianæ nothæ, & quartanæ, eandem proposuerit. Et licet Gal. sanguinis missionem non admisisset, dicant, eò quòd non sit morbus magnus, vel quia non sit periculosus, vel quia in exquisita tertiana vires constare non possint, ratio tamen potissima est, quia sanguinis missione exquisita tertiana in continuam, imò in ardentem migrare posset. Ardens enim, & exquisita tertiana intermittens, conveniunt in materia, differunt tantum loco. Quòd si in tertiana exquisita sanguinem detrahamus, exinanitis venis, eadem bilem à toto ad sese attrahere poterunt, & febrem continuam, imò ardentem excitare: etenim, nullo alio modo fit febris ardens, nisi, quando æstivo tempore venæ exsiccatae ad se biliosos humores attraxerint: hæc autem venarum exinanitio & exsiccatio, sanguinis missione facillimè induci potest, in corpore exquisita tertiana laborante: cujus temperamentum, habitus corporis, ætas, anni tempus, regio, sunt omnes conditiones exinantes; idè bilis per universum dispersa facillimè à venis exinanitis attrahi poterit. Excusari verò possunt Actuarius, Mercatus atque Mercurialis: eò quòd sanguinem esse educendum proposuerint in tertiana, ab exquisita recedente. At quomodo defendi possit Avic. non video, qui, & circa quid, & circa quando, omnino errasse videtur, dum ait; phlebotomiam post tertiam accessionem exercendam esse: primò enim non convenit, & si conveniret, in principiis morborum, si quid videtur movendum, move; quando consistunt, melius est quiescere, neque concoctiones turbare. Sed status exquisitæ tertianæ est circa tertiam accessionem. Ergo &c. Quare, in casu nostro, cum omnes adsint exquisitæ tertianæ conditiones, omnino à sanguinis missione erit abstinendum. Et quoniam rarò omnes simul uniuntur, adeò ut exquisitam tertianam constituere omnino possint: ideo quanto magis ab exquisita recedet, tantò minus prohibebitur sanguiniseductio, maximè ex venis sedalibus, in doloribus capitis & renum, ut fiat à capite revulsio, & à renibus, per venam cavam derivatio. Vel, applicitis cucurbitulis incis, dum in ambitu corporis putrescit bilis: vel siccis, dum ab ambiente frigido cutis densata fuerit: quo casu & frictions, ut in ægro nostro, toti convenientes erunt. Ita, ex hoc fonte, pedum lotiones à capite revellentes, ex aqua calente, ante cibum: somnum verò concilians, à cœna, ex aqua tepente, malva, viola, lactuca, salice & capitibus papaveris alterata.

A Pharmaceutico præcipua desumenda remedia, in quorum administratione, mirum quo modo Mercatus & Sennertus adeò male fenserint. Statim itaque à nobis erit consideranda facilitas materiæ educendæ, naturæque inclinatio: etenim, si materia circa viscera naturalia putrescit per vomitum, aut per alvum: si in ambitu corporis, per sudorem est educenda: idè aptissimè Vir Excellentissimus, præ omnibus, alvum leniens exhibuit. Per vomitum autem nunquam est educenda materia, adeò mordax, ob oris ventriculi sensum exquisitum: nisi quando natura eò vergat, ut nimium celerius è ventriculo educatur: & tunc utendum aqua tepida, ut Tral. vel paretur vomitorium epicerasiticum, ex jure pullæ malva alterato: addus oleo amygd. & julap. acet. omittis antimonialibus & valentioribus vomitoriis à Chymicis propolis, atque à Sennerto admittis. Per alvum autem tutior evadet humoris peccantis excretio. Et licet Hippocr. pharmacum deorsum purgens exhibendum proponat, tertiam solum transacta accessione, cui subscribit quoque Celsus; eo tamen utebantur magni isti Viri, aliqua tantum coctione prægressa; cum nostra lenientia & minorantia non cognoscerent, quibus & in principio nonnunquam copiam biliosorum humorum, cum tenues sint, & ad expurgationem paratissimi, mira cum utilitate educimus. Nec tamen ob id purgans ab initio exhibendum; ut perperam Rhallis, quem carpit Avic. Et licet tenues humores purganti medicamento educi posse asserere videatur Gal. intelligit tamen tenues, serofos & aquosos; imò & nos, neque post tertiam accessionem, exhibere purgans audemus, nisi appareant manifesta signa coctionis; tuncque rhab. infusum usurpamus, cum syrup. rosar. solut. superhausto sero capr. aut aqua hordeacea, ad libras.

Tutius autem fuerit, in nostro casu, minorativum repetere, & quidem die intermissionis, non verò accessionis; ne afflictio addatur; ut quidam perperam, exempl. Hippocr. in quartanæ curatione, purgans, duabus horis ante accessionem, præscribens; id enim facit ob humoris peccantis pertinaciam; quia facilius educitur dum à natura movetur; quæ perunacia in tertiana exquisita non reperitur.

Interim, præparandi humores, refrigerantibus & humectantibus, decoct. cichor. acet. end. viol. lactucæ, nenuph. cum julap. viol. rosac. & syr. de acido citri; vel, quod melius, cum succis depuratis acetosæ, & end. dulcia namque & saccharata, in hac biliosissima febre, suspecta censenda. Præbeatur autem matutinis horis diei intermissionis; in die verò afflictionis, sicut frigidæ potio conceditur ab Hipp. ita nos hujusmodi alterantia propinare poterimus.

℞. Aq. still. ex succo cich. acet. end. cucurbitæ an lib. f. syr. de acido cit. de succo lim. an. unc. j. m.

Vel ℞. seri capr. aut asin. depur. lib. ij. Julap. acet. syrup. de acido citri an. unc. j. m. pro potu, in itatu febris, quando scilicet extrema fuerint æque ac præcordia calida; propinando; tribus verò transactis horis ab hac frigida assumpta potione, sorbitio, nimirum jus cichorac. alteratum, erit offerenda; nec perperam, contra Hippocr. mentem, ut multi faciunt, sorbitio potioni præferenda.

Dum biliosi humores refrigerantibus & humectantibus alterantur atque præparantur, clysteribus

steribus ex lacte, butyro, saccharo & flore cassie, frequenter sunt alliciendi. Die verò accessionis, cum Petro Salio, sub ejus principium acrior injiciatur; addendo syrup. ros. solut. imò & elect. de succo rosarum.

Apparentibus signis coctionis, absinthium, pro rhab. cum melicrato proponit Gal. utpote quòd ad inferiora biliosos propellat humores, & ventriculum à morfu egregiè defendat. Et licet Tral. asserat se uti absinthio tantum in nothis tertianis, ob pituitæ misturam; hic tamen Gal. semper adeo impugnat, ut sæpe veritatem non cognoscat; qui certè in hac re se ignarum demonstrat; absinthium enim bilem contentam expurgat, quæ etiã stomacho & ventri inhæret. Pariter, de urinamoventibus carpit Gal. eò quòd anethum proposuerit, ut minus calefaciens: cum in secundo gradu calidum & siccum sit; permittit verò apium, calidum & siccum in tertio. Non desunt autem, si opus fuerit, urinam moventia temperata; ut aqua hordei, cui, media ebullitione, addatur radix graminis, & sub finem, semina melonum mundata & contusa; colaturæ verò, addendo succi limonum ad libitum. In nostro verò Patiente facilè locum non habebunt; sicut neque sudorifica; quæ verò bilioso humore in ambitu corporis putrescente, administrantur, temperata esse debent, neque calefaciendi, neque humores liquandi vi prædita.

Ut ℞. Cornu cervi philosoph. drachm. j. Aq. Card. sanct. unc. v. m. & exhibeatur; à quo statim præbeat potio hujusmodi;

℞. Aq. acet. lib. j. scorzon. unc. iij. m. & cooperiatur æger, sed moderatè. Fernelius enim vidit aliquos vestibis multis, siti & sudoribus extinctos.

Vel. ℞. Aq. acet. unc. x. card. sanct. scorzon. an. unc. iij. spirit. vitrioli gut. v. m. pro sudorifico.

Extrinfecus Antiqui ad biliosum humorem, atque febrilem calorem contemperandum, Balneo utebantur; nos autem, Balnei vice, epith. apponimus & inunctiones.

Sic pro hepate, ℞. Succu depur. cich. end. an. lib. i. succi lim. unc. iij. aceti ros. unc. iij. specier. trium sandal. unc. f. m. pro epith.

Pro renibus, ℞. Ung. ros. Mes. unc. ij. infrig. Gal. unc. j. camphoræ gr. v. m.

Pro toto abdomine, ℞. Decoct. cich. end. hordei lib. vi. succi aurantiorum lib. i. m. & linteum madefactum tepidum abdomini applicetur.

Symptomata, quæ urgeant, non habemus in casu nostro, excepta siti, & quodam angore. Pro siti itaque sedanda, folia acetosæ, aqua gelida refrigerata, ore detenta in usu esse poterunt, sicut pruna parva, rotunda, recentia (vulgò amoli dicta) decorticata, aqua gelida imbuta, & in ore diu cum suo nucleo detenta, mirificè sitim sedant, & id genus alia Excellentissimi Viri prudentiæ notissima. Ad angores autem arcendos, panem lotum, frigida agrestia aspersum, offerebat ante accessionem Amatus. Tralliani verò experimentum temerarium quodammodo mihi videtur; qui, hora una ante accessiones pepones impensè refrigeratos comedendos offerebat; mox statim aquam frigidam copiosam propinabat; atque se frequenter accessionem præcavisse, dum aliis sudor, aliis copiosa bilis per alvum fuit excreta.

Victus rationem quod attinet, refrigerans & humectans esse debet. Aër frigidus arte paratur, ut inspiret frigidum, & tangat calidum;

Cibi sint cucurbitæ; lactuca, ptisanæ; pisces saxatiles; volatiliu caro tenerrima, cerebra animalium, ova recentia: solam autem ptisanam, usque ad statum, non valdè deliciosis proponit Gal. Cibandi tempus, apud veteres erat dies intermissionis. Apud Avic. novem horis ante accessionem. Apud nos, potissimum in hoc Patiente, facilè resolvable, hocque anni tempore æstivo, quatuor horis ante febris insultum; ut à cibi præsentia etiã bili fortè ascendenti iter intercipiatur. Potus sit aqua still. cich. aut acet. cum succo ribes, granatorum, citri, limonum. Apparente coctione vinum concedit Gal. tenue, aquosum & paucum. Album autem acerbum magis refrigerare quàm aquam solam asseruit idem, & confirmat Aëtius; æquè namque refrigerat; sed ad refrigerandas omnes corporis partes, magis quàm aqua sola permeare atque penetrare valet. Ex methodo autem, in principio accessionis, nec cibus, nec potus ullus est offerendus; nisi vires Patienti deficient, aut angor corripiat; tunc enim, etiã in principio cibum offerebat Gal. Ptisana autem tunc concedenda, vel panis agrestia, aut vino granatorum imbutus. Hæcque pro curanda hac febre, dicta satis superque. *Idem Ibidem.*

Tertiana Notha.

Adolescens quidam dives, 20. annum agens, temperamenti totius calidi & humidu, frigidioris ventriculi, & hepatis plus æquo calidioris; carnosu & obesi habitus, coloris potius albicanstis, in deliciis educatus, æstivo tempore proximè præterito, de more, gelidis computationibus vini meracioris, & aquarum odoratarum, ac frequentibus comestationibus usus, otio omninò indulgens, febre tertiana correptus fuit, septenis circuitibus judicata. Sed quoniam febricitationis tempore, & aque frigidæ, & feri copiam, non solùm Medici jussu, sed multò majorem clandestino potavit, pondus in utroque, sed præcipuè in dextero hypochondrio, à convalescentia emerit, cum manifesta tangentis tensione; quæ consuetà prava vivendi ratione semper augmentum suscepit; & tandem, cum hoc anni tempore autumnali, ambiente licèt refrigerato, exutus vestibis incederet, languente interim cibi appetentia, noctem insomnem ac inquietam duxit, & in aurora, spontaneo, sed difficili excitato vomitu, pauca pituitosa rejecit; ac tertia posthora perfrigeratus, horrore diuturno correptus fuit, cui paulatim successit calor, non adeo acris & mordax, factis moderata sitis; nec pulsus adeo vehemens, potiusque tardus & rarus ac inæqualis, plenus, cum quadam tamen durtie, digito tangenti obvia. Urina cruda, & tenuis. Hæc febrilis accessio totà sequenti nocte perduravit, qua tamen æger utcunque dormitavit. Mane sequenti accersitus, jam dicta omnia ab Excellentiss. Viro adstanti accepi, & simul visitantes Patientem eam invenimus febricitantem adhuc, cum insigni tamen declinatione, toto corpore madentem; sic ante nostrum discessum, cibum circa meridiem offerendum jussimus, mox hora 22. ad visitationem reversi, illum fere prorsus febre vacantem, post sudorem in somno, à prandio secutum, invenimus. Præmissis clystere communi, addito mel. ros. solut. cœnam instituimus. Subsequentem noctem insomnem transe-

transegit; & mane sequenti, eadem hora, eodemque modo febricitavit. Nos autem accedentes, patientem ægrè vomentem invenimus, cui vomitorium ex jure, seminibus citri & oxymelite paratum obtulimus, quo viscidam pituitam & crudam excretam vidimus, cum quodam, sub finem vomitus, amarore. Inde ad aliud cubiculum adducti, consilium pro salute infrascripti tenoris inivimus.

Febrem hanc Typus, qui jam tertianarius fuit observatus, tertianam esse nobis apertè demonstrat; & quoniam accessiones habet, non solum ultra 12. horas perdurantes, verum usque ad 30. horam protractas, ideo non solum simpliciter notham, verum & extensam, sive protensam jure merito eandem appellabimus; quò enim longior est accessio, eò febris impurior, & exquisitè tertianæ magis contraria; & ideo dicebat Gal. dari febres intermedias, ex extremis constitutas, adeò ut exquisitè tertianæ accessio, intra 12. horam terminetur; quòd si ad 18. extendatur, tertianam notham simpliciter appellatur; si ultra, semper dicitur extensa, sed si extensio producat ad 24. horam, dicitur simpliciter extensa; si ad 30. parum extensa; si ad 36. multum extensa; si ad 40. horam, & ultra, dicitur plurimum extensa. Hanc igitur nos propriè Tertianam exquisitè notham, sed parum extensam appellabimus.

Notha autem redditur hæc tertiana à permissione, & unione perfecta pituitæ cum bile ipsa; si enim fieret sola superadditio, non una tantum, sed plures suborirentur febres; in hac verò missione prædominatur bilis, ratione activitatis; sicut pituita, ratione molis; cum febris usque ad 40. horam potèratur. Et licet aliquando in hujusmodi febre, bilis melancholicæ quoque, non pituitæ misceatur; à qua missione, tertiana notha non exquisita producitur; de hac tamen non est quòd cogitemus in præsentem Patientem nostrum, temperamentum calidi & humidum, cum obeso habitu, & albicans coloris, ex frequentibus comestationibus, gelidisque potibus, licetque, non solum à frigida ventriculi intemperie, sed multò magis objectis improprietatis, cruditates continuò congerente, nec ullo exercitio easdem attenuante aut resolvente; quæ omnia in pituitosi humoris, non melancholici præsentiam conspiciant. Et licet calidius sit hepatis, bili producendæ aptum; non tamen adeò fervet ut sanguinem atrum reddere, aut humorem melancholicum producere possit; quòd si superioribus mensibus præcessit febris tertiana exquisita, quæ humores adurere potuerit, attamen tanta fuit humectantium assumptorum copia, ut quamcunque exustionem inhibere & superare valeret. Quare, à bile vitellina majoris famæ, nimirum ex bilis cum pituita permissione, non ex vitellina minoris famæ, ex permissione scilicet bilis cum melancholia, præsentem febrem ortam censemus. Hæc autem vitellina bilis, nota non Arabibus tantum, ut quidam falsò crediderunt, sed & Gal. quam citrinam seu croceam appellavit; imò & ipsi Hippocr. qui in historia filii Cydis, dixit, quòd in eo produit subbiliosum, viscosum, & velut ex ovo conquisato subpallidum; ad differentiam vitellinæ bilis, per assationem in venis genitæ, quæ crassa est, non viscosa, prout hæc per commissionem extra venas genita, & in hac præsentem febre, circa viscera naturalia putrescens, præcipuè circa jecur, ubi tensio major, majorque obstructio

percipitur, quæ naturalis caloris ventilationem prohibendo, antecedentium excrementorum putredinem acceleravit, cui febris hæc tertiana notha extensa mox necessariò successit.

Hanc commodè nobis significare possunt, primò horror in principio, inter rigorem & frigus, mediis: nam sicut rigor bilis est proprius, ita pituitæ proprium frigus. Secundò, calor mitior, & in vigore non adeò mordax: nec ita confestim per totum corpus diffusus, ut in tertiana exquisita: quia à pituitæ præsentia interceptur. Tertio, pulsus non adeò vehemens, tardus & rarus, cum pulsu tertianæ exquisitæ comparatus, & inæqualis, non solum febrili, verum & collectiva inæqualitate; quia vitalis facultas ab humorum putredine oppressa est: durus etiam percipitur, potissimum in principio, cruda existente materia, cujus coctione incipiente mollior redditur: hujus autem durities fit, non à siccitate condensante, nec à frigiditate congelante, sed à copia humorum replente, & arteriam distendente. Quarto, urinæ sunt crudæ & tenues, pituitæ & bilis præsentiam ostendentes. Quintò, modus invasionis & solutionis: invadit quippe cum vomitu pituitoso, & solvitur cum crasso & leato sudore. Sextò, tempus durationis, & primò quidem particulare, quòd non solum 12. horam pertransit, sed attingit 30. Universale verò, quia ultra septimum circumum progredi solet. Septimò tandem, res naturales, nonnaturales & præter naturam præteritæ, utriusque humoris exuberantiam nobis significare possunt: ut totius temperamentum calidum & humidum, habitus obesus, ventriculi frigiditas, jecoris caliditas, vita anteacta oriosa, delicias, gelidæ meri & aquæ comestationibus ac comestationibus dedita: & tandem tertiana exquisita præterita: cujus occasione, ex potibus copiosis, cruditates, indeque in visceribus obstructiones genitæ ac resistentæ fuerunt.

Febria hæc, propria ratione, periculo caret, cum sit intermittens: longa tamen esse solet, ob viscidam humoris commissionem. At si errores, aut ab ægro, aut à Medico committantur, non solum longa, sed periculosa evadit. Hinc Gal. dicebat, quòd si quis eam incipientem curet, neque longa, neque periculosa est: si verò non curet, aut malè curet, & longior sit, & sæpe occidit: nam vel transit in quartanam; vel, prægressis obstructionibus cachexiæ succedunt: & sic periculosam existimavit hæc febrem Gal. in illo Adolescentulo 18. annum agente: quia delinquebat, nec satis obsequens erat. Quibus consideratis, verendum ne in hoc Nobili Patientem hæc diuturna & periculosa quoque evadat: Primò, quia ipsum in deliciis educatum habemus: prout ille Galeni: sed præterea adfunt obstructiones in visceribus, & potissimum in hepate, febrem ipsam foventes; quæ si augeantur, viscera naturalia semper magis intemperata reddunt, unde cachexiæ & hydrops.

Pro curatione itaque, in primis protestandum huic Adolescentulo ut obsequentem se præbeat: alioquin Medicus aut parum, aut nihil proficere poterit. Deinde à nobis considerandum quòd intentiones, in hujus febris curatione, valde diversæ sunt à scopis curandæ tertianæ legitimæ exquisitæ: & ideo, non sine ratione, tertiana notha exquisitæ maximè contraria dicta fuit: in exquisita enim omninò refrigerare & humectare oportet: quia coincidunt indicationes cum febre, & causa febris: at hæc febris indicat refrigerantis,

frigerantia, causa verò calefacientia. Quare refrigerandum & humectandum, ratione febris; moderatè tamen: calefaciendum, attenuandum, incidendum & evacuandum, ratione causæ: deobstruendum, ratione obstruendum; & tandem, magnâ diligentia & observatione, vires conservandæ.

Et in Chirurgico fonte, in primis consideratur sanguinis missio, quæ in Patientè nostro, præmissò clystere & lenienti medicamento, necessaria erit, ex jecoraria dextera, parçè sanguinem educendo; incisiones enim, & detersiones, purgant obstructions, non venæsectiones; educitur tamen ratione causæ foventis. Undè & Gal. dicebat, quibus sanguinem mittere opus est, his statim, in primis diebus mittendus, servatis conditionibus; & evacuandum quantum convenit. Sic Paulus & Oribasius, cum conditione, si opus fuerit, Aëcius limitat moderatè sanguinem esse mittendum. Avic. autem ait; quod dum phlebotomaveris, clysteribus non indigebis; ita clyster contrâ, erit succedaneum venæsectionis remedium. Et si caput coassiceretur, hirudines quoque venis fedalibus applicari possent, revulsione gratiâ; sicut frictions quotidianæ non sunt omittendæ, & Balneo substituendæ, manibus inunctis oleo amygdalino & chamæmelino. Laudat præterea Gal. ut hypochondria foventur, supposit enim in visceribus naturalibus obstructions. De his autem infra dicemus.

Ex Pharmaceutico fonte, sunt desumenda Lenientia, Præparantia, Contemperantia, Evacuantia, per vomitum, alvum, urinam, sudorem, prout opus fuerit, Deobstruentia, viscera Roborantia; & tandem, à proprietate Juvantia.

Leniens crassino mane exhibendum, poterit esse cass. cum lenit. & tart. vel syr. ros. solut. cum lenit. quibus superbibat jus, aut aquam hordei. Secundò, præparantia sint ab initio leviora, ut julap. acet. ad unc. iij. cum acetum mulsim proponat Aëcius. In progressu efficacius reddi poterit, macerando in aqua agrimonie & aceto, radicem petroselinæ, pentaph. cich. fœniculi; & expressioni addendo sacchari q. s. pro julapio, cui superbibat succum cich. ad unc. iij. in decoct. cich. borrag. end. agrim. beton. Tertio, refrigerantia valdè moderata esse debent; quare, facillè sufficient succus cich. depur. jam propositus; vel, urgente calore, feri depur. lib. cum copioso julap. acet. Quarto, evacuantia consideranda, & primò quidem vomitoria; solis namque vomitionibus à cibo, Gal. asserit se hujusmodi febres diurnas sanasse; ita Paulus, Aëcius, & Oribasius. At notanda illa verba, in longis hujusmodi febribus; cum enim per vomitum materia conjuncta evacuari nequeat, evacuatur antecedens, quæ quotidie ab imbecillo ventriculo generatur, nè evadat conjuncta & febrem foveat. Ab initio autem, sola prima die vomitus ciendus, ut factum fuit; in progressu verò vomitorium parabitur ex jure sem. cit. alterato, cum oxymel. & succo raphani.

Per alvum purgantia præbeantur, ex Tral. verum cõsione apparente, ex Oribasio, quæ benigna sint, humores enim purgandi non sunt distantes; & præterea, nè calor febrilis augeatur. Inter ea verò rhab. primas tenet; sed & agaric. Aloë, folia Sennæ. Quare parentur bol. ex cass. lenit. & pil. de tribus cum rhab. Vel inf. rhab. agr. Sennæ; cinnamomi integri; addito syr. ros. solut. quibus superbibat aquæ mulsæ,

ex aqua hordei paratæ lib. ij. At quoniam materia hujusmodi requirit evacuationem per epicrasin factam; ideo tutius erit, quarto quoque die, cassiæ unc. sem. cum drachm. f. pil. de tribus exhibere, cui hora transacta, superbibat jus hordei, & prandeat.

Si ad urinam materia tendat, ita ut crassas eadem reddat;

℞. Decoct. agrim. petrosel. apii, capill. ven. unc. vj. spirit. ammoniaci gutt. v. m. Ægyptii utebantur chamæmelo, Soli consecrato, ad febres fugandas.

Si sudor moveatur, ut in brevibus, non in diuturnis aliquando evenire videmus, præbeatur decoctio verbenæ & Cardui sancti, cum aqua cord. pr. Sax. addito cornu cerv. philoph.

Quintò, deobstruentia & aperientia sunt necessaria; obstructions enim, licet febris minera non essent, caloris tamen ventilationem prohibendo, aliorum humorum putredinem fovent. In hanc rem hyssopum & origanum proponit Gal. Nos uti solemus troch. de eupat. de rhab. de absinth. in jure aperientibus alterato. Pariter, syr. de cichor. cum rhab. & in contumacibus, decocto falsæ, cum attenuantibus & incidentibus; habet enim falsa subtilissimas partes & maximè permeabiles, quibus angustissimas quoque vias pervadere potest; neque verenda ejusdem caliditas, calidiora quippe sunt apium, hyssopus & origanum; ipsa vero in activis temperata censetur.

Quare, ℞. Salsæ optimæ incisæ unc. j. radic. petrosel. fœnic. an. unc. f. Aq. cich. lib. ij. agrim. lib. j. m. fiat inf. per hor. 24. deinde bul. ad consumpt. dimidii; in fine bul. addendo fol. capill. ven. rec. agrim. pentaph. an. pug. j. bul. parum, & colat. fervetur pro duabus vicibus; cui præmittatur bol.

℞. Succo condens. eupatorii, cich. troch. de rhab. an. drach. f. tart. vitriol. scrup. j. m. & cum vino albo reformetur bol. iv. & aur. quorum unus ante decoct. exhibeatur.

Sextò, viscera roboranda, in quem finem præstantissimum est absinth. ponticum, si ex eo paratur conserva; vel sal absinthii, vel vinum absinthites.

Extrinsicus verò, pro ventriculo; ℞. Ol. de absinth. mastic. de mentha an. unc. j. pulv. mastic. diarrhod. Abb. an. drachm. j. vini albi generosi unc. j. f. m. bull. ad consumpt. vini; in fine, addendo ceræ parum, ut fiat linim. molle.

Pro hepate; ℞. Ung. ros. Mes. unc. j. f. ol. de absinth. unc. f. suc. cich. depur. unc. ij. pulv. absinth. agrim. an. drachm. j. m. bul. ad consumpt. succi; sub finem, addendo ceræ parum, pro linim.

Pro splene; ℞. Ol. de cappar. amygdal. amar. de cyclamine an. unc. pulv. tamaricis; cort. radic. cappar. an. drachm. j. succ. fumar. depur. unc. ij. aceti acerrimi unc. j. f. m. bul. ad consumpt. aceti; in fine, addendo ceræ parum, pro linim. lienis.

Ultimò, à proprietate, juvantia, in hac tertiana notha, solent esse decoct. verbenæ & Cardui benedicti, centaurium minus febrifuga dictum, Chymici præbent salem Centaurii minoris, ad gr. v. in aqua ejusdem. Ægyptii utebantur Chamædry. Extrinsicus apponitur pulsibus manuum apium silvestre tusum.

Victus ratio sit moderatè refrigerans & humectans, sed attenuans; ideo ptisanam cum pipere offerebat Galenus. Nos autem cum integro cinnam. Crassior verò in hac quàm in exquisita

quisita tertiana; quia diuturnior est. Non tamen, more Galen. & Avic. alternis tantum diebus est æger nutriendus; nostris enim temporibus, quia multo cibo assueti sumus, tantam ciborum dilationem vires ferre nequeunt, sed die quoque accessionis, quinque horis ante eandem cibum, sed consueto tenuior est offerendus, à Galen. verò & Avic. forsitan plenior prohibebatur. Vinum non conceditur nisi apparentibus signis manifestæ coctionis, ne cruditates deducantur ad venas, quod in legitima tertiana minus verendum. Et hæc sint factis pro hac tertiana notha curanda. *Idem ibidem.*

Tertiana Duplex.

Vir quadragenarius, temperamenti, secundum totum & secundum jecur, calidi & sicci, gracilis habitus, & multis ab hinc annis hypochondriacus, liberè vivens, potissimum in potu copioso & fructuum usu delinquens, ineunte autumno, post vomitum continuato triduo, multiplicium & heterogeneorum humorum, amari, acidi, & insipidi saporis, cum alvi stypicitate, hora xx. febricitare cœpit, cum totius corporis horripilationibus. Calor tactui erat ab initio non adeo mordax, qui in progressu acrior percipiebatur; cum siti molesta, ventriculi angore, capitis dolore: Pulsus non magnus, non vehemens, non adeo frequens in diastole; sed valde inæqualis, & systole frequentior. Urina cruda & tenuis, quoad substantiam; sed quoad contentum, crassa & confusa. Perseveravit febris, cum corporis jactatione, tota nocte, quam solo jure cichorac. alterato transegit, summo verò mane sequenti præbuit illi Medicus cassiam cum tart. Et quia valde sitiebat æger, & ipsius hypochondria maximè æstuabat, serum depur. superbibendum concessit; mox ptisanam eum ovo sorbili sumpsit pro prandio; & inde somno se tradidit, capite tamen adhuc dolore vexato. Paulo post meridiem expergescens est, cum adaucto calore in toto, capitisque majori dolore, molestiori siti, hypochondriorum æstu, corporis jactationibus atque inquietudine. Quare Medicus accessit, ægrum cum novo febris assultu invenit, cujus progressus præterito valde ab similibus, imò molestior fuit observatus. Ideò tertio die, matutinis horis, præmissis clystere, sanguinem ex jecoraria dextera educendum; mox prandium præcepit Excell. Adstans, somnumque imperavit, quem quidem cepit; sed capite semper gravato. Hora autem 20. refrigeratis parumper extremitatibus, intensius totum incaluit, cum aliqua mentis alienatione, molestiori siti, & corporis jactationibus: tunc verò me ad consilium accesserunt, qui, cum omnia jam præterita, & acta à Viro Excellentiss. accepissem, observato pulsu valde inæquali, calore ad tactum perdurante multum acri, urinis crassis, confusis & ferè turbulentis, quæ mox clariscebant, ita sum factus.

Quod excrementorum varietate abundet Nobiliss. iste Vir, indicio sat est quòd hypochondriaco affectu detineatur: in quo cum fervet jecur, hypochondriaque æstuent multis abhinc annis, coctiones in ventriculo, tum imminutæ, tum depravatæ sequutæ fuerunt, unde modò nidorulentæ, modò acidæ, modò pituitosæ & insipidæ materiæ proventus, non quidem, ut vulgus Medicorum falsò credit, ob frigidam ventriculi intemperiem, sed ob impro-

portionatum objectum, sive potius, ob calorem excedentem, à jecore & hypochondriis ventriculo communicatum, qui, utpote improporcionatus, cum coctio à moderato & halitioso calore perficiatur, ciborum corruptiones, vel saltem concoctiones imminutas, efficere solet; atque ita ferè perpetua est excrementorum productio, quæ tractu temporis, & obstructiones in melancicis, atque lacteis venis adauget, & venosum genus conspurcat, dum interim nec cessat biliosi humoris generatio; tum à jecore fervidiori, tum à copiosis vini potibus, & fructuum dulcium consueto usu. Quapropter biliosorum, pituitosorum & melancholicorum excrementorum colluvies, in venis viscerum & totius acervata atque commista, nec amplius à natura moderata, mediantibus obstructionibus, liberam transpirationem prohibentibus, putredinem, nondum quidem in venis communibus, quia febris continens sive conclusa non est, sed in venis viscerum, scilicet hepatis & cavæ principio, concepit, unde febris continua sequuta est, non per subingressum paroxysmorum; quia accessiones, neque declinationes adeò manifestæ sunt, neque continua omninò essentialis, quia exacerbationes habet, Medico & Patienti notas, sed est continua periodicè proportionata. Prior quidem manifestior; quia in venis hepatis magis particularibus sedem habet; secunda verò obscurior, quia in trunco venæ cavæ magis communi hæret: duplex enim requiritur putredinis locus, cum duplex sit tertianarius typus, tertio quoque die sibi correspondens, quæ ideo tertiana duplex continua, sive duæ tertianæ continuæ nominantur; & quidem spurix; ratione materiæ, ob aliorum humorum cum bile missionem: unde pulsus, urinae, calor & symptomata omnia, ab exquisitis declinant.

Symptomata concomitantia sunt, sitis, ob ingentem febrilem calorem; capitis dolores, ob evaporationes è venoso genere sursum elatas: angoris autem, & hypochondriorum æstus causa, potius hychondriacus affectus quam febris censenda est. Delirium verò, licet in vigore febris solùm observatum fuerit, & ideo paraphrenitis, & pseudo-delirium sit existimandum, nihilominus in acutus semper malum & exitiale signum fuit; ut in Hermocrate Adolescente, in Melibœa, & aliis, ab Hippocr. fuit observatum.

Quare acutus quidem morbus est, qui acutissimos, maximos atque gravissimos affectus secum ducere potest, & ideo valde periculosus; eoque magis cum non exiguus excrementorum apparatus argui possit, ex vita antea acta, naturalium viscerum constitutione, accessionum vehementia, & pulsus inæqualitate, qui in systole celerior est quam in diastole, copiosas expellendi fuligines necessitatem significans, ac tandem, ex urinis crassis ac turbulentis, quæ crudorum humorum copiam in venis, à calore non moderatam significantes, aliquem capitis affectum indicare solent.

Pro hujus febris curatione tribus est prospiciendum. Morbo, Causæ & Symptomatibus; Morbo quidem, refrigerantibus & humectantibus, Causæ, attenuantibus & incidentibus; nec non detergentibus & evacuantibus. Symptomatibus, Cor, Cerebrum & Hepar præmuniendibus, nè aliquis in hisce partibus affectus inducatur;

catur; observando semper quò putredo vergat; namque si ad adustionem alexipharmaca refrigerantia & humectantia convenient; si ad totalem corruptionem, frigida exsiccantia.

In Chirurgico fonte, sanguinis missio necessaria fuit; quoniam putredo in vena cava & hepate viget, ad jecoris refrigerationem & ventilationem; ita enim major innibetur putredo, & calor febrilis remittitur; sicque febris formæ & materiæ medetur; imò, si in progressu caput magis coarctatur, venæ quoque sedales aperiendæ erunt; ut vaporum & humorum, caput petentium, fiat revulsio, & forsitan aliqua ab hypochondriis derivatio. Et si non solum coarctatur, sed essentialiter quoque caput ipsum lædatur, aded ut dolor sævior evaderet, & delirium diutius perseveraret, phœnigmi duo coxis apponendi essent, & de duobus aliis brachis applicandis, cogitandum foret.

Ex pharmaceutico fonte depromenda sunt, Lenientia, Præparantia, Frigida aperientia, Alterantia, Evacuantia & Symptomatibus occurrentia.

Leniens jam fuit exhibitum; modò præparantibus & alterantibus, suo loco & tempore eis insitendum.

Et pro præparante, saltem duabus horis ante prandium, julap. acet. ad unc. ij. opportunissimum erit, in jure pullæ in quo ebullierit semuncia crem. tart. lævigati, factâ prius colaturâ. Secundum præparans, ordine executivo, proponam.

Alterantia in vigore febrilis caloris sunt omninò necessaria, ne exurantur & confundantur in venis humores; hoc enim remisso, coctiones à naturali calore facilius fieri possunt. In quem finem, in febribus biliolis & sanguineis, Hipp. & Gal. aquam libenter propinabant. Sic Hipp. 3. Acut. 40. & 42. & Gal. pluribus in locis, aquæ potionem commendat; ut in Lib. de Caus. Procat. cum suo Gorgia, contra Erasist. 1. Meth. contra Thessalum. 7. Meth. ventriculo malè affectos, frigida potione, unica die sanatos testatur. 8. 9. 10. & 11. Meth. gelidæ potum probat in febribus biliolis & sanguineis, sive putridis, sive non putridis; servatis tamen servandis, præfatus nimirum conditionibus ad frigidæ potum necessarius; quæ plures enumerantur à Gal. sed omnes tamen ad tres redigendæ, dicente. Ergo, si vires cunctæ valentes sint, febris ardentissima; & coctionis notæ appareant frigida propinari poterit; quæ quoniam in casu nostro non adsunt, ided frigidæ potio, licet à Pœtente expectata, à nobis tamen non est admittenda. Quare substituenda potio alterans, ex quibus stillatibus cich. acet. borrag. end. ad lib. ij. cum syr. de acido cit. vel de suc. lim. vel cum conserva de acid. cit. quæ potio in febris vigore, quando nimirum calor major ad pedes descenderit, est offerenda. Quatuor deinde transactis horis præbeat alterans, quod præparandi quoque & aperiendi vim obtineat; alterum scil. duorum, aut jus cich. borrag. end. acet. pentaph. malva alteratum, addito suc. depur. cich. ad unc. ij. aut unc. iv. Julap. acet. si humores ad alvum vergant; quòd si ad urinam, præberi poterit, pro sorbitione, emuls. sem. mel. mundat. extracta in jure pullæ, si nutrimento sit opus; si minus in aqua cich. & endiv. addendo utrique syrup. de succ. lim. ad unc. ij. vel ij. Inde in remissione (qualiscunque ea fuerit) pitifana hordeacea, cum ovo

forbili, aut jure pullæ instaurante, erit offerenda. Sed hora una ante cibum, aliquod cordiale exhibendum; quale esse poterit jul. gemm. M. D. ad gutt. x. in aq. scorzon. & tot. cit. Vel julap. perlatum, in isdem aquis, ad scrup. j. utpote minus calefaciens & vaporosum, cum sine moscho & ambra paretur. Nec ad efficaciora cordialia, diaphoretica scil. deveniendum; nisi præcedant, & coctionis signa, & naturæ ad sudorem propensio.

Eodem ordine erit sequentibus diebus procedendum; sed interim clysteres frequentes erunt injiciendi ex lacte, butyro, syr. ros. solut. vel mel. rosar. solut. parati. Et ante septimam, minorativum medicamentum erit repetendum, ex flor. cass. & tart. vel ex syr. ros. sol. & manna; quibus superbibendæ præbeantur feri capri, aut aq. hord. lib. ij.

Transacta septima, facile apparere poterunt aliqua signa coctionis, febre nimirum ad augmentum properante; & ided tunc observanda erit naturæ propensio, ad expellendam materiam concoctam; quæ propensio ante coctionem expectanda non est, nulla enim excretio ante coctionem apparens, critica esse potest; ac proinde, neque à natura vincente tentata; & ided irritandi Medici illi qui, ante signa coctionis, de evacuationibus solliciti sunt, cum tamen naturam operantem, & bene operantem imitari debeant, sive ad sudorem, sive ad alvum, sive ad urinam ipsa moveat.

Et si ad sudorem sudorifera sint temperata ut Corn. Cerv. philosoph. spirit. vitr. Bezoar. Orient. pulvis Contr. yervæ, vel jus extractum, Aq. pa. Cord. Sax. Aqua Card. sancti, Aq. scorzonetæ, & quotidianæ leves frictions.

Si ad urinam, spirit. vitr. qui ad urinam & sudorem promiscuè se habet, sicut pariter Bezoar. Occidentalis, in aqua capil. Ven. agrimon. gram. hord. addito aliquo cordiali, ut aqua totius citri, cum succ. cit. aut lim.

Si ad alvum: exigua cassiæ portio sat erit, vel fer. cap. j. depur. cum portione crem. tart. vel aqu. hord. cum julap. acet. naturæ namque moventi exiguum sufficit auxilium, operanti verò, nullum, juxta Gal. dicentem. Neque si febris fuerit cum profluvio alvi, alia opus est evacuatione, verum hæc sola sufficit, etiamsi non fuerit pro multitudinis ratione, quicunque enim, aut sanguinem mittere, aut ventrem movere tentaverunt, in gravissima pericula ægros duxerunt. Hæc Gal. qui licet de purgante medicamento sit intelligendus, attamen & lenientia valde cautè sunt admittenda.

Externa interim non sunt omittenda, cordialia, & Hepatica.

Sic cordi. ℥. Ung. ros. Mes. unc. ij. specierum cord. temp. drachm. ij. camph. gr. ij. acet. rosar. succ. cit. an. q. s. M. F. lin. pro Corde. Pro hepate refrigerando, valet ung. rosar. Mes. cum suc. cich. aut totum illinatur abdomen; proderit enim & æstuantibus hypochondriis, Symptoma tum si aliquod supervenerit, illi occurrendum propriis remediis de quibus suo loco.

Vicius ratio tenuis esse debet; quia morbus acutus est; memores tamen quod latitudinem habet ipsa tenuitas; sit autem refrigerans & humectans. Ita, pitifana hordeacea, si ad alvum materia vergat; sicut si ad urinam, panatellæ cum emuls. sem. mel. ova sorbilia, contusum pulli, jus instaurans. Lactuca quoque in jure cocta concedi potest; sic & cucurbita, & deficientie

ciente somno, pitane addatur emuls. amygdal. dulc. Fernel. exemplo.

Porus sit aqua hord. ex qua parari etiam poterit emuls. sem. mel. valde diluta; vel eidem addatur julap. acet. aut de suc. limon. Hæcque in casu præsentis facis. *Idem ibidem.*

Tertiana continua.

Vir Nobilis, 35. annum agens, temperamenti totius, & jecoris calidi & sicci, gracilis habitus, pallidi coloris, Hyeme sicca & aquilonia præcedente, Vere autem pluvioso & australi, hoc anni tempore caniculari, post immodica exercitia & meri computationes, ex tempore febre correptus fuit, circa meridiem, cum ingenti calore, siti molesta, oris amaritudine, ciborum abominatione, & ad vomitum propensione; iracundia item præter consuetum, vigiliis & levibus somnis. Pulsus statim frequens & celer fuit observatus; urina flammæ, livida & tenues. Accersitus Medicis consuevit illico excitavit vomitum, levissimo vomitorio; qui humorem, exiguum quidem, sed flavum ac viridem, valde amarum vidit excrevit; & alterans ex cicchorac. paratum, vesperinis horis, pitaneque exhibendam mandavit; postmodum, matutinis horis, Symp. ros. solut. cum copioso ser. capr. præscripsit, à quo biliosorum humorum evacuatio fuit observata; vesperi vero rursus ferri lib. ij. cum julap. acet. & pro coena, pitanam. Interim vigiles noctes, vel cum levissimo somno transiegit; & usque ad hunc tertium diem, febris ferè semper ejusdem tenoris, sine ulla accessione fuit observata. Accersitus ego, simul cum aegri Medico, decrevimus unanimes clysterem ex lacte, baryro & saccharo injiciendum; pitanam inde esse dandam, & novam febris accessionem, circa horas meridianas esse observandam; vesperi vero, de agendis consulendum. Hora itaque 21. reversi, invenimus Patientem intensius febricitantem, & quodammodo aliena loquentem, omnibus jam dictis symptomatibus adactis; licet adstantes nullum signum accessionis observare potuerint. Modò de agendis cogitandum.

Febrem hanc, tribus abhinc diebus Nob. Virum affligentem, ab Excellent. Medico, primis horis, in genere putridam atque biliosam esse, summa cum ratione creditum fuit; dum excrementa omnia, per vomitum, alvum, urinam, biliosa visa fuere, simulque observata reliqua omnia symptomata, nimirum oris amaritudo, vigiliis, somni leves, facilis exacerdescencia; quæ peccantis bilis facile nobis certissimum testimonium præbent; ut idè adversus bilem aptissime Medica auxilia direxerit. Speciatim verò, tertiana continua essentialis observatur; quia tertio quoque die invalescit, nunquam recedit; quinimò, declinationem insensibilem habet, cum imperceptibili exacerbatione; quàm de genere ardentium esse Gal. existimavit, eandem proinde eandem appellans, sicque delineans. Si qua febris tertio quoque die exacerbatur, neque per minimum intervallum ita mitescat, & in eà febricitans eò deveniat, ut propè sinceram integritatem esse videatur, hanc febrem acutam nominabimus, ex illis videlicet, quæ tertio quoque die exacerbantur.

Hujus autem febris causa, est bilis, eaque excrementitia; etenim à sanguine bilioso, fit biliosa synochæ; nec tantum flava, sed vitellina; imò & porracea, ex dictarum exustione, in venoso genere producta; conspirantibus rebus omnibus, & naturalibus, & nonnaturalibus, ad bilis exustæ procreationem, atque nimirum, in quâ exustiones fiunt, temperamento totius & jecoris, calido & sicco, habituque gracili,

Tom. II.

atque pallido, bilem non solum, verum & exustam significantibus. Sic præterea hyems, sicca & aquilonia, in siccitatibus enim febres acutæ fiunt; & præterea anni tempus æstivum; ac tandem immodicum exercitium, & meri vini potus. Sic puer quidam, ex meri potu, apud Grammaticum, acute febricitans subortus vigiliis & delirio, interit. Quæ omnia simul juncta, & quidem eodem tempore concurrentia, non solum bilem producere & coacervare, verum etiam jam antè productæ, aliquam portionem assare poterunt; quæ simul ab adactis & præternaturali calore, in venâ cavâ putrefactæ, hanc febrem excitare valuerunt, & quidem circa meridiem semper exacerbata, quia à bile fit, quæ exacerbationem, non solum à loco, eo quod non in omnibus venis, sed in cavâ, statim supra jecur putrescat humor, sed etiam à copiâ & æstivitate ejusdem humoris provenire credendum. Verum, quoniam causæ omnes, calorem & exustionem inferentes, simul concurrunt, & sævis symptomatibus, solius flavæ bilis non adèd propriis, comitata observatur, ut vomitu porraceo, conrumacibus vigiliis, delirio; idèd, non flavam tantum, sed pejoris conditionis quoque bilem, ut diximus, putrescere arbitramur.

Febria hæc periculosa est, non solum quia continua; sed quia habet hanc conditionem, ut tertîa die fortior fiat; estque illa de quâ propriè loquutus est Hippocr. Febres quæcumque non intermittentes, tertîa fortiores fiunt, magis periculosa; hoc est, quàm reliquæ continuæ, quod idem confirmavit in Coacis. Et nos semper hujusmodi febres formidavimus; cum in praxi à nobis observatum fuerit, malignas, ut plurimum, evasisse: facta nimirum in venis biliosi humoris superaffatione, adèd ut flava vitellina evadat ex sup. rassa verò vitellina, prasina; & ex superaffata prasina, æruginosa. Malignam autem, non ob excellentem putredinem, quæ ab excedenti humiditate, cum deficiente calore procedit, cujus finis est fortior; sed propter exustionem, quæ provenit ab excedenti calore, in humido deficiente, cujus finis est cinis & exustio; utraque namque modò humores coctionem respuunt, & in urinâ signa præbent contraria coctioni; tuncque actum est de salute Patientis, quoniam à privatione ad habitum non datur regressus. Datur verò tertîa putredo humorum, quæ ad maturacionem tendit, cujus finis est concoctio, quam vix admittere potest bilis prasina & æruginosa; non quia prasina juxta Aponensem, putrescere non possint; sed quia putrefactæ secundo modo, ob earum crassitatem & adustionem, concoctionem non admittunt, sicque maligna febris suboritur, de quâ dicebat Hippocr. quod si quis in febre continua, quartâ die, & septimâ affligatur, & undecimâ judicatus non fuerit, plerumque perit.

Incerti itaque de hujus Patientis salute, curationem aggrediemur, quæ valde convenit cum curatione febris ardentis; in eo autem differet, quod non adèd intensè refrigerandum sit. Sunt autem petenda à fonte Chirurgico, Pharmaceutico, & Diæterico, medicamenta, recto ordine administranda; adèd ut, Primò bilis putrida evacuetur. Secundò, ejusdem calor contemperetur. Tertîò, attenuantibus, incipientibus ac detergentibus, obstructions auferantur, ut sic libera reddatur transpiratio, & ulterior putredo inhibea. Quartò, cardiacis utendum, refrigerantibus & exsticcantibus, ut cor roboretur. Quintò, symptomatibus occurrendum. Et tandem vires custodiendæ.

Et à fonte Chirurgico, in hac febre curanda convenire solet sanguinis missio, dum modò abundet, ex jecorariâ; ad totius venosi generis ventilationem, & exurentis caloris moderationem. In hoc autem casu

000

valde

valdè cautè procedendum; cum ægri corpus ferè squa-
lidum videatur; tempus sit caniculare, & bilis pravæ
conditionis reperitur in venis, quæ sanguinis missio-
ne semper deterior evadit. Quare possumus, ante quar-
tam jecorariam aperire, & sanguinem ad quatuor vel
quinque uncias educere; ad jecoris & sanguinis ven-
tilationem atque moderationem; moxque delirio, a-
lioque capitis affectu invalescente, venæ sedales refe-
randæ, parè tamen, & ad solam revulsionem sangui-
ne misso; quo casu phœnigmi quoque coxis erunt
apponendi.

Ad Pharmaciam devenientes, considerandum Gal.
documentum, quòd non licet valdè refrigerare &
humectare bilem, nisi priùs putrida evacuetur. At
quoniam peccat in venis supra jecur, non video quo-
modò absque electivè purgantibus educi possit; quæ
tamen ab initio non conveniunt. Verùm crediderim
ego de solâ indicatione, ab humoribus putref-
centibus deductâ, Gal. eo loci loquutum fuisse, diù
ait: At verò, in humorum putredine, & excretio,
& refrigeratio, & ventilatio, & semiputridorum con-
coctio; ipsius verò febris refrigeratio, oppositio est.
Sicque etiam, antè putridæ bilis crassæ evacuati-
onem ratione febris, refrigerandum est; præterquam
quòd lenientibus quoque excitatur natura ad hu-
morum in venis redundantium evacuationem tenian-
dam; & idè in acutorum principio, sæpè videmus
solo syr. ros. solut. bilis quantitatè & qualitatè
evacuari, quam vasa infra jecur procul dubio cepe-
re non poterant. Leniens itaque erit à nobis repeten-
dum, ex cass. & tarr. vel ex syr. ros. viol. solut. qui-
bus superbibat feri depur. lib. ij. Et interim biliosi
humores præparentur, & eorundem fervor contempe-
retur, ne ulteriori affatione crassiores reddantur.

℞. Aqu. still. de succ. tichor. end. acet. an. lib.
f. Julap. viol. rosac. an. unc. j. m. pro syrup. exhi-
bendo, quando major calor ad extrema descendit.

Vel, ℞. Seri capr. aut asin. depur. lib. ij. Julap.
ros. viol. an. unc. j. m. pro pot. ut supra, præ-
bendo.

Vel, ℞. Aq. nocer. legit. lib. ij. Julap. viol. ros.
syrup. de ribes an. unc. j. m. pro potu ut supra. De-
clinante accessionis vigore, nimirum quatuor horis
ab assumptâ potione, sorbitio aliqua poterit exhibe-
ri; sic parabitur emulsio sem. mel. in jure pullæ, aut
in decoct. ex jure tich. borrag. end. acet. hepaticæ,
foni & portulacæ, ad unc. 8. addendo Julap. ros. &
viol. In declinatione verò præbeatur pitifana, cum
pulli junioris contuso, aut jure instaurante. Hunc
ordinem nobis proponit Hippocr. dicens. Detur aqua
mulsa aquosa, altera autem die qua febris detinet,
aquam frigidam quantum bibere voler, dabis; ubi
verò remiserit febris, pitifanæ succum sorbeat. Un-
dè perperam faciunt Medici illi, qui sorbitionem
potioni anteponunt. Interim diebus sequentibus ali-
quod minorativum erit repetendum, & refrigeranti-
bus insistendum.

Et quoniam bilis refrigerata coctionem admittere
possit, quâ natura ad ejus expulsionem moveri so-
let, idè tunc ejusdem naturæ propensio observanda,
quæ solet esse ad alvum, vel ad urinam, & frequentis-
simè ad sudorem. Si ad alvum inclinè, sola aqua
hordei copiosa, ut detergens & gravans, vel ser. capr.
depur. ut nitrosum, poterit alvi motum jam coeptum
conservare; maximè si iis addatur Julap. acet. quo
in hoc casu uti possumus; namque ex Avic. bilem in
pituitam, & pituitam in bilem vertit. Si ad urinæ
vias natura tendat, præbeatur serum asinum destill.
cum syr. de succo lim. & de acido cit. vel emuls.
sem. mel. extracta cum jam dicto sero destillato.
Parari quoque poterit decoctio in aquâ hordei, ex
sich. borrag. acet. endiv. capill. ven. & radice pen-

taph. Gal. addit quoque anethum, quem reprehende-
rit Tral. cum tamen ipse in eodem casu, utatur apii
radice calidiori. Si ad sudorem fuerit natura propen-
sa, coadjuvetur tali portione.

℞. Aq. acet. borrag. tormentillæ an. lib. f. Aq. cord.
Sax. unc. ij. spirit. viir. gutt. v. m. pro potu.

Vel, ℞. Aqu. acet. borrag. Card. sancti an. unc. v.
scorz. unc. ij. butyri sulph. aut sq. sulph. gutt. v. m.
& est eximium sudorificum, ab Hartmanno proposi-
tum, maximè præsentè bile pravæ conditionis.

Quòd si natura nullam promoveat evacuationem,
alvus sollicitanda blandis clysteribus ex lacte, buty-
ro & saccharo paratis. Interim cardiacis medicamen-
tis, & à proprietate juvantibus utendum; & in hoc
casu, diamargarito frigido; Margaritæ quippe præ-
paratæ habent adversus has biles singularem proprie-
tatem; sicut alexipharmacum & pralinæ & ærugine-
sæ bilis, à totâ substantiâ, est pulvis levigatissimi Cay-
stalli, à drach. f. ad drach. j. ut observavit Aponensis.
Præbeantur autem hi pulvetes, cum aquâ totius ci-
tri & rosarum.

Extrinsicus quoque convenientissima erunt epith.
jecori & cordi.

Jecori itaque, ℞. Succu eich. depur. lib. j. Succu
portul. unc. iv. Succu lim. unc. ij. Succu absinth. ace-
ti ros. unc. j. specier. trium santal. drachm. ij. m. pro
epith. jecoris.

Cordi; ℞. Aquam mellissæ, buglossi, an. lib. f. Aqu.
è floribus cit. totius citri, rosar. an. unc. ij. Succu lim.
unc. ij. aceti ros. unc. j. Camphoræ gr. v. spec. cord.
temp. drach. ij. m. pro epith. cordis.

Superest tandem symptomatibus, necnon morbis
supervenientibus occurrere, quæ solent esse Coma vi-
gil, Coma somnolentum, Phrenitis, Lethargus, Paro-
tides & alii abscessus, de quibus suo loco, à Medici-
næ Professoribus agitur.

Vitus ratio sit refrigerans & humectans. Potus, sit
tinctura rosarum, extracta cum succo lim. in aquâ a-
cetosæ paratâ, sed longa & valdè diluta, vel aqua
hordeacea, vel aqua secunda Saxon. aquæ acetosæ
mista. Quæ pro præsentè curatione satis. *Idem ibi-
dem.*

Febris Tritaophyes.

Juvenis Nob. calidioris hepatis, mediocri habitus,
delicatè vivens, ventri, gulæ, otio & Veneri in-
dulgens; diù totâ ætate præsentè, vina generosa,
nive refrigerata potavit, & fructus pariter eadem re-
frigeratos uberrimè comedit, tandem, modò astate
cadente, in febrem incidit; quæ cum horripilatio-
nibus invasit inæqualibus, atque ingenti & acri
calore succrevit, necnon siti & amaritudine oris;
sequenti die declinavit quidem, at nunquam in-
termisit. Tertiâ verò die rediit; at cum minori
horrore, & postponens, cum eodem calore iisdem-
que symptomatibus jam dictis. Medicus domesti-
cus accersitus, præmissq leniente, sanguinem ex je-
corariâ mitti iussit, alterantia præscripsit, quibus
adhibitis, post septimam febris ipsa remisit, verùm
modò, decima quarta, eodem typò perseverat, sed
inordinato, plurimum tamen circâ vesperam. Et licet
non adeò intensa, magis tamen extensa est, non e-
nim gaudet remissione febris, & symptomatum, quæ
remissæ vehementiæ sit proportionata; conqueritur
enim de capitis gravitate, somno profundo, sed tur-
bato. Pulsus non adeò frequentes, ut antè, urinæ
non adeò coloratæ, sed crassiores observantur; alvi
excrementa, non amplius flava & tenuia, sed re-
missi coloris, viscida atque mucosa; febrisque ea-
dem tertianarium servat typum. Quare de agendis
pro salute consulit.

Febrem Nob. Juvenem affigentem, de genere
bilio-

biliofarum esse, & in specie, tertianam, significat nobis typus tertianarius; sicut eandem confirmant res naturales, ætas nimirum, atque calidior jecoris intemperies; necnon res præter naturam, nampe calor acris & mordax, sitis non exigua, oris amaritudo & excrementa, ab initio biliosa. Hanc verò acutam statim fuisse censemus, quis contrarius, calor acris & ingens, sitis non levis; ex quibus conjectare licebat, futurum cum brevitate aliquod periculum, quæ sunt acuti morbi conditiones. Verùm, acutam adhucnum, saltem ex decedentia, perseverare putamus; accessit enim capitis gravitas, ad somnum nimia propensio, cum somnis turbatis atque confusis, quæ symptomata prava & consideratione digna sunt habenda.

Verùm, quia hujusmodi, & alia, in tertianâ nothâ contingunt, bile nimirum tenuiori resoluta & evacuatâ, crassiori verò remanente, pituitæ commista, idèd forsân tertiana notha appellari poterit; vel si symptomata perseverantia, & accedentia, prava censentur, facilè tertiana continua nuncupanda fuerit.

At si propriè de hac febre loqui velimus, neutra tertianâ verè est; sed tertianæ naturam referens, Tritæophyes ab Hippocr. & Galen. dicta; de quâ dicebat Gal. Quæ tertio quoque die invalescunt, ego quidem nominare consuevi Tritæophyes, hoc est, tertianarum naturam referentes; quæ ad declinationem quidem, sed non ad infabricationem terminantur. Hæc Gal. Subdamus nos. Si hæc febris, tertianæ naturam refert, ergo tertiana non est. De hujusmodi autem febribus ita loquutus fuit Hippocr. Continuae febres gestabantur, quæ invadebant omnes more febris naturam tertianæ referentis; & uno die aliquantum remittebantur, altero ingravescebant. Mox subdit. Rigores autem omnes inordinati & errantes erant, & paucissimi in his, in aliis verò febribus, majores; diebus verò decretoriis deteriores fiebant.

Facta fuit febris hæc ab humore bilioso, à jecore calidiori, ex vini meracioris consueto potu & fructuum usu, genito; nec non à pituitoso, cum à nivis abusu, otio, & potissimum à nimia venere, labefactato ventriculi calore innato, quotidianæ cruditates jugiter productæ fuere. Ex quibus omnibus, in venis hepatis, & infra, putrescentibus, febris cum horripilationibus invasit, commotis nonnihil per partes sentientes humoribus ipsis, inæqualiter tamen & inordinatè, ob viscosi atque tenacis humoris præsentiam, à quo tandem, saltem quoad molem, prædominante, & diathesin quandam pravam atque narcoticam continente, crassi & narcotici vapores in caput elevati, quâ ratione gravitatem, in somnum delationem, & biliosis vaporibus mistis, somnos confusos induxerint, unicuique notum esse potest.

Modum verò remissionis istius febris, & ejusdem durationis, præclarè recenset ipse Gal. dicens. Generantur Tritæophyes, non ex succo uno, sed pluribus, quorum calidior febrem acutam succendit, statimque disceritur; quæ cum corpus tenet, contingit frigidioribus corrumpi ac putrescere, itaque iterum accendi ex illâ remissione, quod est, veluti requie & imminutione febris, atque nâ febris deterior evadit priore, videlicet, quod vires à prioribus molestius defatigatas offendat. Hæc Gal. Et in hoc statu modò sumus, undè non sedèo tuta salus videtur; atque idèd, violentissimæ, longissimæ, atque laboriosissimæ ab Hippocr. dicebantur, licet lenes ab initio viderentur hujusmodi febres. Nihilominus, Patientis viribus, cum Medici quoque accedat peritia, febrem hanc expugnari posse sperandum; eoque magis cum opportuna hucusque, à Viro Ex-

Tom. II.

cellentissimo Medica auxilia adhibita fuerint.

Insistendum itaque in humorum evacuatione, præparatione, eorundem à capite revulsione, caloris febrilis remissione, aliqua cordialium alexipharmacorum exhibitione, & virium conservatio-

ne. Pro quibus adimplendis, à fonte Chirurgico nova sanguinis missio deprecanda erit; eaque ex venis fedabilibus, ad revulsionem vaporum & humorum caput petentium; quo satis non obstante auxilio, si caput magis adhuc repleatur, ita ut sopor adaugeatur, phœnigmi duo coxis apponendi erunt, & quotidiana infernæ frictions; atque calentes pedum lotiones administrandæ. Clysteres aciores, tum à capite revellendi, tum præparatorum humorum portionem per epicrasin evacuandi vim obtinebunt, parati ex decoct. malv. mercur. betæ, parietariæ; addito melle ros. sol. vel hiera magna, vel elect. diaphœn. Neque oxyrhodina repellentia, eo casu erunt omit-tenda, ex oleo ros. acetoque parata.

A fonte Pharmaceutico sunt desumenda minorantia, attenuantia, incidentia, ac detergentia, calorem febrilem, pro usu remittentia, & alexipharmaca, vim etiam narcoticam respicientia.

Minorantia erunt, in præsens, elect. lenit. cum crem. tart. & si febris ultra viginti dies extendatur, ut credibile, addi poterunt pil. de trib. cum thab. vel elect. diacath. Attenuans, prout hucusque fuit julap. acet. ita deinceps esse poterit oxymel simpl. & nonnunquam, duabus horis ante prandium, semuncia pollinis crem. tart. in jure cort. cit. alterato, dissoluti. Calorem febrilem sat contemperare poterit, decoctio in jure eich. borrag. endiv. petroselino & agrimonia alterato, parata; dissolutis in progressu, gr. x. tart. vitriol. ut cum alteratione attenuationem quoque, & viarum referationem obtineamus. Tandem, vapores narcoticos reprimere & infringere valet cochlear acet. squillit. in aquâ agrim. Spiritus vitrioli in eadem aquâ, aut in aquâ totius citri, cum primâ cord. Sax. Cochlear quoque aquæ thetiacalis, in iisdem aquis, ad pravam in humoribus occultam qualitatem oppugnandam. In usum duci poterunt etiam confectioes hyscinth. Alchermes quoque, cum succis citri, aut lim. paratæ tamen cum Magisterio fragmentorum pretiosorum.

Vitus ratio potius tenuis esse debet, & nonnihil attenuans. Sic convenit pissina cum succo citri aut lim. vitelli quinetiam ovorum in jure dissoluti, addita acet. portione. Aviculæ montanæ concedendæ. Potus sit aqua hordeacea, sive Nocerriana, cum julap. acetoso; vel cum syrup. de acido citri; vel de succo lim. Hæcque pro hujus febris cognitione & curatione, satis. Idem ibidem.

Lipuria Febr.

Nobilis Juvenis. annum circiter 30. agens, temperamenti totius & jecoris, ad calidum & humidum vergentis, habitus carnosus, liberè vivens, & pravis alimentis potius usus, postquam noctes quasdam exiguo somno transegit, & diu negotiis domesticis, rursus sub radiis solaribus intentus, atque cum sodalibus, hoc anni tempore caniculari, convivatus, & vina meraciora, nive refrigerata copiosè bibens; tandem febre correptus, cum exiguo horrore, decubuit, cui calor intentus, cum sibi molestâ successit, tepidis tamen semper externis momentibus partibus, noctemque satis inquietam duxit; sequenti mane accessit Medicus, Patientem Nob. invenit adhuc valdè febricitantem, cum pulsu parvo & languido, urinisque flavis atque tenuibus. Quoniam verò quandoque ephemeris febribus erat obnoxius, idèd secundam

O o o 2

dam

dam diem sine ullo Medico auxilio præterierunt. Interim, circa meridiem febris rursus exacerbari visa est; non tamen adeò evidenter increvit ut primâ die, & sequenti tertiâ, quæ accessit anticipans, cum inexplebili siti, æstuque interno intensissimo, & partium extramarum tepore; imò, in accessionis progressu, cum refrigeratione, & universali tenui atque tepido sudore, ac insigni anxietate & inquietatione; adeò ut nec ullam corporis positionem locumve ferre posset ipse Patiens. Urina verò crassior & biliosior visa est. Aquæ Nocerianæ copiam in vigore præbuerat Excell. adstant; nec tamen quicquam sitis sedari videbatur. Nos itaque statim, post aquæ portionem, accersiti, ita consulimus.

Lipyriæ febris, Nob. Patientem modò affligentis, natura adeò dubia fuit, ob Græcorum & Arabum discordiam; quinimò & ipsiusmet Gal. inconstantiam, ut nonnullos gravissimos viros, & potissimum Fernelium, ad credendum induxerit quòd proprium genus ipsa non habeat, neque sit Febris per se; sed esse malignarum & ardentium differentiam; idque desumptum videtur ab Hippocrat. dicente; quòd in febribus non intermittens, si exteriores partes frigidæ; interiores urantur, & sitim habeant, lethale est. Quod generatim de quacunque febre, ab eòdem pronuntiatum fuisse videtur, & potissimum de malignis & ardentibus. Verùm decipitur in hoc Fernelius; Lipyria namque febris habet suam propriam essentiam, ab ardentibus distinctam; unde Galen. dicebat. Si intus & in ipsis visceribus calorem sentiant ægri; in externis verò partibus universis, frigus, tales sunt Lipyriæ, & præterea, quoddam ardentium febrium perniciosum genus. Ergò lipyria ab ardentibus differt; ut differre quoque, non solum Græci, sed multò magis Avic. cum Arabibus voluerunt; dum ille lipyrias collocavit inter febres pituitosas intermittentes; voluitque, modò fieri à pituitâ vitreâ putrescente, à quâ vapores eleventur crassi, nec adeò fervidi, qui possint exteriora calefacere, eòque minus, si adsint frigidi humores in ambitu corporis, caloris expansionem inhibentes; modò vult fieri à bile pauciori & crassiori; cujus propterea vapores non possint ad ambitum corporis pervenire, & ita partes externas calefacere. Galen. autem, Lipyriam febrem malignam appellare consuevit, quæ, non ob viscerum inflammationem internam, sed ob humorum, à quibus pendet, malignitatem, ita dici meretur; idque duplici ratione, vel primò, ob putrescentes humores pravâ & malignâ qualitate præditos, ut sunt bilis præfina & æruginosa; qui cum à calore nativo vix concoqui possint, natura omnibus viribus totoque conatu contendit ad eos, non modò concoquendos, sed multò magis expellendos, sicque spiritus, & humores, & calorem hoc sine, ad interiora revocat, & exteriora frigida relinquit. Vel secundò, ob eorundem humorum veneficam qualitatem; cum enim veneni proprium sit officere cordi, ideò natura, ut partem nobilissimam tueatur, ipsique auxilium afferat, unde quaque spiritus & sanguinem ad cor, ut ad partem nobiliorem transmittit, sicque per accidens interiora urantur, & exteriora frigescent. Quoniam verò ab intenso calore liquantur humores; ideò sudores tenues & calidi erumpunt; diaphoretici tamen, non autem syncopici, ex liquatione scil. solidarum partium; tunc enim & crassi & frigidi fuissent. Utramque verò causam, in præsentem lipyria constituenda, locum habere credibile est; cum Patiens liberam vitam duxerit, & ex consuetudine, pravis alimentis, potibusque meracioribus fuerit usus, bilis peccantis pravæ conditionis, in venis magnis putrescentis indicio; & ideò urinæ valdè flavæ, valdèque tenues, & insignis præcordiorum æstus, cum molestissimâ siti observantur; ac tertiâ quaque die,

simul cum febre, omnia magis exacerbantur; adeò ut licet verè ardens febris non sit, ardentis tamen naturam sapiat atque referat.

Veneficæ verò qualitatis indicium præbent pulsus, statim ab initio parvi atque languidi; verum atque præcipuum malignæ & veneficæ qualitatis signum; sic angor, inquietatio, & difficilis unius situs tolerantia, permanio, auræ veneficæ cor & ventriculum infestantis sunt argumenta. Sic Philisco externæ partes undequaque frigidæ erant, & sexta obiit; ita Pythio in Thaso toto morbi decursu refrigeratus, die decimâ interiit ob venenatam putrescentium humorum qualitatem.

Hæcque febris est Lipyria, propriissimè dicta, sicut improprie talis est quæ pendet ab alicujus visceris inflammatione; quam potius symptomaticam febrem appellabant Antiqui; sicut, ne Avic. omninò excludatur, lipyria proprie dici poterit, quæ fit à paucâ & crassiori bile putrescente, cum pituitâ frigidâ & crassâ, in ambitu corporis existente, & ita caloris expansionem impediente.

Febris hæc, Medicis ipsis, nedum Patientibus & Adstantibus semper timorem incutit, externarum enim partium refrigeratio in acutis, internarum insignem effervescentiam atque malignitatem; in diuturnis verò, nativi caloris imbecillitatem significat. Et ideò jure merito dicebat Hipp. quòd si exteriores partes frigidæ, interiores urantur, lethale sit; aliud enim est, esse frigidæ partes extremas; & aliud, esse frigidæ partes exteriores; nam frigiditates extremarum partium aliis quoque febribus, præterquam lipyriis, competere potest, frigiditas verò externarum, nimirum cutis universi corporis, soli lipyriæ propria est. Attamen, cum inter malignas hæc recenseatur, & malignarum natura sit ut periculum quidem minetur, sed spem salutis omninò non adimat; statim est aggredienda curatio; duo potissimum observando, ut naturæ imitatores, ejusdem ministri evadamus. Alterum, quòd si septimâ die, in hæc febre, rigor & febris vehemens apprehendat, & sudor subsequatur, bonum est. Alterum, quòd si cholera superveniat, bilis videlicet sursum & deorsum effusio, pariter bonum.

Quibus consideratis, ad curationem accedendum. Et cum febris quodammodo ex ardentium genere non solum sit, verum & malignarum, indicantur refrigerantia & humectantia, calorem ad exteriora revocantia; cardiaca, diaphoretica & alexipharmaca, veneficam qualitatem oppugnantia.

A Chirurgico fonte, aliqua sanguinis missio, per venam sectam est depromenda, licet enim febris hæc sapiat naturam ardentium, non tamen verè ardens est; parca tamen, & semel tantum, tum ut vires conserventur, tum quia biliosorum humorum pravâ & adusta conditio à sanguinis præsentia remitti solet. Cucurbitulæ siccæ leves & frequenter repetitæ, potissimum in febris remissione, principem locum habent, sicut & universales frictions. Pariter sinapismi cruribus, & brachiis, & tandem quoque phœnigmi.

A fonte pharmaceutico, sunt desumenda Evacuantia, Præparantia; Majorem exustionem inhibentia; Diaphoretica, Alexipharmaca.

Evacuantia sint lenientia, syr. ros. solut. ad unc. vi. cui superbibat serum capr. aut asin. depur. ad lib. iii. Deindè in progressu febris, per intervalla, præbeatur Cassia cum aquâ hordeacâ. Præparantia sint julap. viol. rosac. syr. de succo citri, de succo lim.

Alterantia quammaximè ab hæc febre expetuntur, adeò ut Paul. & Æt. gelidæ potum convenire asseruerint, non tamen in principio, sed in statu, hoc est,

est, apparentibus signis coctionis. Et licet gelidam propinaverit. *Ab.* eundem mulieri, non expectata coctione; erat tamen illa lipytia impropria, ab erysipelate ventriculi excitata, cuius proprium remedium gelidæ potum esse, docuit quoque Galen. 9. Meth. 5. Nos autem libentius, in hoc casu, eligimus aliquod alterans, quod suâ quantitate calorem nativum obruere non possit; sed potius qualitate, vim & facultatem refrigerandi & humidificandi obrineat: cujuscumodi esse solent aquæ still. de succis acet. cich. imò & angurizæ, quæ ab lib. i. f. propinantur, additis tribus aut quatuor uncis aquæ scorzonizæ; quæ portio, quinque aut sex horis à febris initio, erit exhibenda. Ut autem facilius calor ad externas partes feratur, aut saltem, ne ab eodem adeò graviter viscera suffocentur, aut attingantur, abs re non erit tribus horis ab initio accessionis, exhibere Patienti, non quidem jus sem. cit. alteratum, ut perperam fieri solet, nihil enim tunc temporis, quod alimenti naturam habeat, est ostendendum; sed tres aut quatuor aquarum cordialium uncias præbeantur, tot. cit. scorz. & Sax. portione alterante; mox, ut dictum fuit, exhibita; & ab eâ, duobus aut tribus transactis horis, forbitione nimirum ex jure alterato cich. borrag. endiv. pentaphyllo & tormentilla; additis syr. de acido cit. & de succo lim. necnon convenienti portione juris instaurantis.

Duabus vero horis antè coenam, præbeatur aliquod alexipharmacum diaphoreticum temperatum; quale esse poterit lapis bezoar. occident. ad scrup. i. vel drach. f. Vel cornu cervi philosophicè præp. ad drach. i. in aqu. cord. tot. cit. scorzon. cardui sancti & Sax. ad unc. iv. vel v. Sed insignem prærogativam, præter cætera omnia, habet lapis hystricus, in aquâ scorzon. de more oblatas. Verùm, antequam hæc diaphoretica præbeantur, cucurbitulæ siccae passim universo corpori sunt apponendæ, & statim removendæ; moxque frictions universales faciendæ, manibus perfuis suffragio ex vino albo, in quo chamæmelum sit decoctum, elevato.

Extrinsicis quoque hepatis & hypocondriis epithemata parant Orib. & Paul. ex succo cich. & portulacæ; addito succo lim. & aceto ros. *Acrius*, ex succo sempervivi intybi, portulacæ, solani, plantaginis; cum aceto rosato.

Vistus rationem quod attinet, debet esse tenuis, refrigerans & humidificans; adeò ut Hipp. 2. de Morbis, solam ptilianam hordeaceam præbeat; cui tamen addit vinum album, colore & substantia aquæ simile, quod aquosum dicitur, & ratione corporis humani, est natura frigidum; imò aquâ frigidius, refrigerat enim primò s. à quosâ qualitate & frigiditate, mox etiam suâ acerbitate, & penetratione, iquam aqua habere non potest; quod cognovit quoque Gal. hocque vinum præbuit Hipp. suis temporibus, ut diaphoreticum, ad calorem foras expellendum; quo & nos etiam simul cum diaphoreticis uti poterimus; apparentibus tamen signis coctionis. Interim autem illa jam dicta diaphoretica præbenda erunt. Et hæc de casu præsentis dicta sunt satis. *Idem ibidem.*

Febris Typhodes.

Nob. Adolescens, temperamenti totius & jecoris calidi & siccî; generis habitus, abstemius. & valdè edax, post validâ exercitia, solatii gratia, remigando peractis, hoc anni tempore caniculari, circa meridiem, præcipitavit in febrem, terrifico modo illuc invadentem; quandoquidem pulsus protus inæqualis & syncopizans observatus fuit, atque deficient, cum aphonâ & in soporem inclinatione; ingruente ipsâ febre, levis horripilatio, at non in

ambitu corporis, verùm in abdomine, circa viscera naturalia; ab ipso Patiente percepta fuit; cui calor ingens successit, cum sit molestâ, totius corporis acritate atque squalore. Febris tota sequenti die perseveravit, cum exigua declinatione, & nocte vigili: tertiâ vero die rorsus eodem modo iidemque symptomatibus exacerbata est; quinimò in augmento & statu deliravit Patientis. Urinæ interim valdè flavæ & pellucidæ apparuerunt. Secundâ die leniens medicamentum præbuit Medicus assistens: Modò in tertiâ, de agendis pro salute consultitur.

De biliosarum genere febrem esse, quæ Nob. Adolescentem assilgit, unicuique, vel mediocriter in arte versato, facile patere potest, considerata tertianaria exacerbationum periodo, ingenti & aceri calore, siti molestâ, vigiliis, urinæ valdè flavis atque pellucidis; & præterea rebus naturalibus, ætate nimirum adolescentiæ, temperamento totius calido & sicco, & anni tempore Caniculari; necnon rebus nonnaturalibus, violentis scilicet exercitiis prægressis, omnibus biliosi humoris præsentiam, & febrem ipsam biliosam simul attestantibus. Verùm adeò facile patet species ejusdem; licet enim cum Ardente, Tertiana continua, & Tiphophye non exiguum similitudinem habere videatur, ab his omnibus tamen, rectè consideranti, diversa apparebit; calorem enim adeò exurentem, nec sitim adeò inextinguibilem, ut ardens inducit. Hæc cum horripilationibus exacerbatur; quæ conditio mitemam, sive focum putredinis, à continuâ febre diversum significat; hæcque acuta potius, quoniam sæva symptomata statim ab initio secum ducit. Tertiana vero continua, statim ab initio acuta est, potius ratione causæ, & loci affecti, quam symptomatum: Tiphophyes tandem, lenes à principio esse solent; in progressu vero violentissimæ, longissimæ atque laboriosissimæ evadunt. Typhodes igitur & siccam, non humidam hanc appellabimus febrem; quam inter acutas & Ardentes recensuit ipse Galen. iidem tamen paulò longiorem; inter quas mediæ sunt semitertianæ. Ratio autem jam dictorum est quoniam in Ardente peccat pura bilis flava, in majoribus venis; in Semitertianis, putrescit flava bilis extrâ venas; & intrâ venas pituita; in hæc vero Typhode febre, bilis, non modò flava, verùm & crocea, crasse pituitæ mista, in ramis venæ portæ, cava scilicet jecoris parte; à quorum humorum putredine adeò exandescit jecur ipsum, ut inde, ab eodem, varia ac sæva symptomata procedant, etenim præter ingentem calorem per venas cordi communicatum, ingens quoque evadit calor ipse febrilis, sitis molestissima assilgit, & vigiliæ, quinimò accensis atque turbatis spiritibus animalibus, exalescuntque cerebro, etiam parapsyrenides excitantur. Et quoniam non minus crassi quam calidi vapores, à putredinali mitemâ ad Cor & cerebrum elevantur, arterias levas & nervos quodammodo obstruunt, caputque gravantes, hinc pulsus valdè inæquales atque syncopizantes, in exacerbationis principio & augmento, necnon sopores & aphonæ observantur.

Ad humorum autem jam dictorum generationem; quam maximè concurrere potuerunt ætas, temperamentum totius & jecoris calidum & siccum, habitus gracilitas & facilis resolutio; anni tempus æstivum, & immodica atque violenta exercitia; sicut ad pituitæ generationem, potus aquarum & ciborum voracitas; à quibus omnibus jam dicti humores originem non solum; sed & augmentum, nature limites excedens, habuerunt; qui in jecoris cavâ parte coacervati, & mediantibus obstructionibus putrefacti, ac in accessionis principio ad partes abdominis sentientes detrusi, horripila-

tionem excitare valent, quæ ab ipso quoque Patientis in abdomine percipitur, non autem rigorem; quia pituitæ tenacitas impedit, quominus bilis conferri & concitatur, per partes sentientes moveri possit. Causa verò adeò intensi caloris, est ipsius materię peccantis crassities; ignis enim in densioribus corporibus, majorem adivitatem obtinet.

Acuta cum sit febris hæc, periculosa quoque censenda, huic enim sæpè succedere solet hepatitis inflammatio, tuncque lethalis evadit. Quare accuratissime tractanda est, & quàm citissime auxilia medica adhibenda sunt, nec obstant pulsus syncopizantes, & languorem ostendentes; utpotè qui virium oppressionem potius quàm resolutionem significant.

Quare, humorum evacuatio est procuranda, calor intensus remittendus, symptomatibus occurrendum, jecoris inflammatio inhibenda, & vires conservandæ.

Pro quibus explendis intentionibus, aliqua sanguinis missio necessaria videtur, ad febrilem calorem contemperandum, & jecoris inflammationem arcendam. Et licet anni tempus sit Caniculare, & corpus gracile, cum quòdam squalore, prægressaque sint immodica exercitia; vires attamen constant, undè jam dicta omnia, non missionem sanguinis, sed quantitatem eductionis prohibere solum valent. Aperitur itaque salvatella dextera, & sanguis ad uncias sex educatur. Ad revellendos autem vapores, cor & caput infestantes, opportunissimi erunt duo phoenigmi, coxis appositi. In accessionis verò principio atque augmento, repellens oxorrhodinum futuræ coronali admoveri poterit, ex ol. rosæ & aceto paratum. Sic & hepatis epithema refrigerans, ex succo cich. depur. sacco lim. & aceto rosato compositum.

Reliqua auxilia à fonte Pharmaceutico petenda. Et primò quidem, evacuatio rursus tentanda, flore cassiæ & tartaro, aquam hordeaceam superbibendo. Præparantia esse poterunt, julap. acer. & tart. cremor, adeò ut julap. ad unc. iii. præbeatur, semel, aut bis, cum alterantibus, cremor verò tart. ad drach. v. vel drach. vi. duabus vel tribus horis ante cibum, in jure, vel aqua totius citri dissolutus, vim enim habet julapium incidendi, cremor verò tartari magis attenuandi, & viscidos humores liquandi. Sit autem primum alterans, aqua hordeacea ad lib. ii. & si sopor, aphonia & pulsus syncopizantes cedant, serum quoque depuratum propinari poterit, vel saltem destillatum. Secundum verò alterans, sit decoctio ex cichoraceis parùm ebullitis, in linteis colligatis & expressis parata.

Interim per epicrasin præparatorum humorum evacuatio erit repetenda, modò clysteribus ex decoctione communi, cum melle ros. solut. paratis, modò ex flore cassiæ, cum crem. tart. & semi drach. pit. de tribus, bolis paratis, super præbendo semper portionem, quæ refrigerandi, exsiccationem prohibendi & abluendi vim habeat, & potest esse serum depur. aqua hordeacea jus, vel malva alteratur.

Ut autem vires cordis foveantur, parùm ante cibum, aqua scorzonæræ, totius citri, cord. Sax. cum julapio gemm. offerri poterit.

Victus interim sit potius tenuis, non valdè tamen, habitus ætatis, anni temporis, consuetudinis, temperamentis & habitus corporis ratione, imò quoniam febris hæc protrahi solet, ratione, imò, quoniam febris hæc protrahi solet, ratio victus medioeris tutior erit, & pro potu aqua hord. cum saccharo, aut julap. acetoso præbeatur. Hæcque pro præsentis febris curatione, dicta satis, *Idem ibidem.*

Hemitritæus.

Juvenis Nobiliss. 30. annum agens, temperamentis totius & jecoris, calidi & ficci, ventriculi verò frigidi, deliciis affluens, Veris præteriti, pluviosi & australis occasione, cum domi ferè semper se contineret, sicque otio, simulque crapulis, superingestionibus & computationibus indulgens, nec veneri parcens, modò, hoc anni tempore æstivo, frequenter spirantibus austris, quibus libenter se ipsum exposuit, tandem non sine aliqua hypochondriorum tensione, quatuor abhinc diebus, correptus fuit febre, quæ incepit cum horrore, ad statum usque inæqualiter perseverante, adeò ut modò in summo esse, modò retardari visus sit. Calor in statu statim multus, acris & mordax observatur; cum tamen, paulò post, fumosus, humidus & vaporosus perciperetur, tardè ad statum perveniebat, eundemque percurrebat, cum siti satis molestâ, undè tarda quoque in diem sequentem declinatio. Sicuti verò incepit cum ventriculi angore, & biliosæ atque pituitosæ materię vomitu, in declinatione terminari visa est cum mediocri sudore, licet ad infebriationem non devenerit. Pulsus non adeò magni, celeris & frequentes, ut in tertianâ, sed neque debiles, parvi ac tardi, ut in quotidianâ. Urinæ subflavæ, & non adeò tennes. Adventante verò nocte, nova observata fuit febrilis accessio, cum extremarum partium perfrigeratione potius quàm horrore, calor verò succrevit humidus & halituosus, neque acris aut mordax, nisi diuturno tactu, percipiebatur, semper tamen inæqualis usque ad statum, ad quem tardius quàm in præcedenti accessione pervenire potuit, cum minori siti, verùm cum inclinatione ad somnum. Pulsus observari fuerunt tardi, parvi, debiles ac inæquales. Urinæ subflavæ & moderatè crassæ, ac tandem declinato, sequenti die, cum exiguo madore usque ad vespèram, quo tempore nova apparuit accessio, à prima nusquam absumilis, imò ejusdem tenoris usque in quartam diem, in quâ, propè noctem, quarta fuit observata accessio, secundæ omninò similis. Cum autem febris hæc Patientem Nob. magnoperè torqueat, ac ejusdem vires atterat, modò in quintâ, de agendis, pro salute consulit.

Equidem febris hæc ex illis est quæ, utpotè facta ex plurium februm commissione, cognitionem difficilem habet, adeò ut non modò primam, sed secundam, tertiam, & omninò quartam diem requirat ad sui cognitionem, ejus difficultatis exemplum adducebat Gal. semitertianam, in illo Adolescentis, qualis est hæc Juvenem Nob. attingens, Latinis Semitertiana, Græcis verò Hemitritæos appellata. His quippe Hemi, dimidium, Tritæos verò, tertianam significat, quasi esset febre tertianâ minor, sicut semimalum minus malum significat, cum tamen diverso, imò contrario modo se habeat, & ideò hunc improprium loquendi modum Hippocr. ab antiquioribus desumere noluit, sed de hæc loquutus, dicebat. In febre, quam Semitertianam vocant. Placuit autem ipsi potius horrificam nominare. A Gal. tamen, nomen hoc Semitertianæ, sive Hemitritæi, usurpatum fuit, etenim, cum ejus natura confusa, ex quotidianâ & tertianâ intermittente constituatur, dimidiam partem ex utraq; retinens, ab evidentiori tamen, efficaciori & adiviori nomen sumpsit humore, prout enim à Deo, non ab homine, semideus: ita febris hæc, à tertianâ potius quàm à quotidianâ denominari debuit.

Quatuor autem modis complicari potest Tertiana cum Quotidianâ. Primò, tertiana intermittens cum intermittente, quotidianâ. Secundò tertiana continua cum continuâ quotidianâ. Tertio, continua

tertiana cum intermittente quotidiana. Ultimò, intermittens tertiana cum continuâ quotidianâ. Et hoc ultimo tantùm modo fit verus atque legitimus hemitritæus, aliis enim tribus modis deficient conditiones ad hemitritæum necessariæ, ut infra considerabimus, & idèd nonnisi improprie & abusive hemitritæus dici poterit. Quare rejicienda Sennerti & Zacuti opinio, qui existimant quòd ad hemitritæum constituendum, sufficiat alteram harum quamlibet continuam esse, alteram verbò intermittentem; liquidò namque patet, quòd si tertiana fuerit continua, deerit horror, nec amplius, cum Hippocr. horrida dici poterit. Nec ullo modo admittendus Spigelius, qui Semitertianam semper ab aliquâ internâ inflammatione proficisci crediderit, nec viderit quòd diebus paribus, quibus sola quotidiana succenditur, remitti non posset, quinimò acutissima æqualiter semper esset.

Componitur igitur legitimus ac exquisitus hemitritæus, ex Tertianâ intermittente & Quotidianâ continuâ, ab humore biliòso extrâ venas, & à pituitoso æqualiter in venis putrescentibus; tanta enim debet esse pituitæ, quæ bilis rigorem compescat, quanta vis ipsius bilis, quæ rigorem remittit, horrorem scilicet excitare valeat, inæqualem ad statum usque; dum enim utriusque humoris vires æquales, diurno tempore pugnant, modò unus vincit, modò alter, & ita inæqualis quoque horror ipse observatur.

Neque hoc sufficit ad legitimi & exquisiti hemitritæi constitutionem, verum necesse est ut tertio quoque die simul moveantur bilis & pituita, uno & eodem tempore, atque Tertiana pariter cum quotidiana coëat & confundatur, undè confusæ à Gal. dicebantur, sicut si diverso tempore, complicatæ forent, nec legitimus esset, nec exquisitus hemitritæus. Et licet ex hac bilis & pituitæ commistione, fieri possit etiam tertiana notha, erit tamen unica febris, unica humoris forma ac in unico loco putrescens: in hemitritæo verbò duo humores, forma distincti duas excitant febres, uno eodemque tempore invadentes.

Sed hic instat Cardanus, at non solvit. Si in hac febre alter humor reperitur in venis, alter verbò extrâ venas, quomodo simul putrescunt, simulque uniantur? Et si respondentur, satis esse quòd simul moveantur & putrescant, licet simul non uniantur, rursus urget instantia. Si non uniantur, quomodo pituita in venis putrescens, poterit bilem extrâ venas putrescentem cohibere ne rigorem, sed potius horrorem excitet? Cui quæsitio frustra constatur satisfacere Amatus, dicens, horum humorum fuligines miseri, calidas & humidas, nec vidit fulgines omnes adustam obtinere naturam, neque idèd affectum jam dictum producere posse. Quare dicamus, quòd dum tempore accessionis pellitur bilis ab intrâ ad extrâ venas, secum ducit portionem aliquam pituitæ putridæ, quæ potest bilis activitatem adèd remittere, ut pro rigore horror excitetur: ex quo fit etiam ut ipsa Tertiana producat, quòd non contingeret, nisi aliqua adesset mistio, sive pituitæ superadditio. Cessante autem tertiana, quoniam minora vera pituitæ in venis stabulatur, idèd perseverat ipsa quotidiana, & continua persistit.

Tensiones verbò hypochondriorum à flatibus, & aliquid quoque obstrictionibus, provenire possunt, quæ prout etiam sine febre observantur, sæpè ita ab his foveri videntur, at omninò pendere febrem non est asserendum.

Licet autem febris hujus Semitertianæ, legitimæ & exquisitæ cognitio apud omnes difficilis sit, facilis tamen nobis redditur, considerantibus quatuor conditiones ejusdem, ab Hipp. traditas, nempe, quòd sit horrida, continua, acu-

ta & periculosa: & quòd altera die gravior, altera levior sit.

Primò horrida, non quòd solùm cum horrore incipit, sed quia perseverat inæqualiter horror, vel totâ accessione, vel saltem usque ad statum. Ex quo elicitur componi ex tertianâ intermittente & quotidiana continuâ.

Secunda conditio, quòd sit continua, & idèd ex duabus intermittentiibus componi non potest. Et licet dari Semitertianam intermittentem asseruerit ipse Gal. loquutus tamen non fuit de verâ atque legitimâ Semitertianâ, qualis est hæc præsens, & ab Hipp. descripta.

Tertia conditio, quòd sit acuta, imò & lethalis. Nec obstat, quòd Tabidis fiant semi tertianæ, & idèd non acutæ, sed longæ esse possint, nam licet tabes sint morbi diurni, non implicat quòd eisdem morbi acuti supervenire possint, ut semitertianæ febres.

Quarta conditio, quòd altera die gravior, altera levior fiat; gravior quidem ea die qua duæ simul uniantur accessiones, tertiana scilicet & quotidiana, levior verbò qua sola quotidiana invadit; ut enim sit legitima & exquisita semitertiana, ambæ accessiones in unum & idem tempus coincidere debent, ut horror inæqualis diu perseveret, undè horrida dici possit, & idèd confusa quoque dicebatur: quòd si diverso tempore fiant accessiones, non erit amplius exquisita, sed spuria semitertiana dicenda.

Quibus jam dictis, rerum naturalium & nonnaturalium consideratio erit addenda à nobis in casu nostro, quæ æqualiter concurrunt ad bilis & pituitæ generationem, dum ex unâ parte ætas est juvenilis, temperamentum totius & jecoris calidum & siccum, anni tempus æstivum; ex alterâ verbò, temperamentum ventriculi frigidum, Ver pluviosum, Æstas australis prægressum ortum, Venus, comestiones, comorations & crapulæ, ob quam casusum diversitatem Romæ incolis semitertianæ familiarissimæ sunt, ubi Regio calida, & constitutiones humidæ observantur, perier, & quidem magis in Æthiopiâ, ubi aer calidior est, constitutiones verbò humidissimæ vagari solent. Et tandem urinæ, pulsus, cæteraque symptomata, bilis & pituitæ præsentiam æqualiter nobis confirmant.

Febrem hanc lethalem appellavit Hipp., periculosam verbò Gal. miratus quòd omnium deterrima sit, idèdque vix superabilis, quinque de causis: Primò quia est composita ex causis specie diversis, ægrè superabilibus. Secundò quia ipsi inflammatio aliqua interna supervenire solet. Tertio quia alia symptomata sæva ei non raro succedunt. Quarto, quia frequenter epidemicam malignitatem in se continet, quam obrem hanc, feram Gal. & Serenus mortiferam appellabant. Quintò, quando diurnis aliis morbis succedit.

Nostra tamen, cum statim ab initio invaserit, non adèd periculosa erit ac si aliis morbis diurnis supervenisset, tunc enim lethalis omninò est, longitudo tamen timenda, cum nonnunquam ultra semestrem extendatur.

Quare, magnâ industria atque diligentia curanda, cum enim bilis & pituita in unum coëant, dum adversus bilem refrigerantia adhibemus, pituita pertinacior redditur & augetur; dum verbò calefacientibus contra pituitam pugare intendimus, bilis fervidior fit & copiosior, sicque, dum adversus neutram causam vires Medicis integras adhibere possumus, fit ut febris diurnior evadat, & ab humore vincente prava symptomata superveniant, sicque ægræ vita periclitetur. Et idèd duo illa communiæ axiomata, in hac potissimum febre, sunt observanda, urgentiori scil. incumbendum, altero non

neglecto, utque prodesse festinemus, ita non nocemus.

Et licet metela hujus febris eliciatur ex curatione tertianæ & quotidianæ, in his tamen componendis plures sunt necessariæ cautiones, quas omnes suo loco attingemus, dum indicationibus satisfacimus. Sunt autem primò utrumque humorem præparare & evacuare. Secundò, vias referare. Tertio, calo em febrilem contemperare. Quarto, symptomatibus occurrere. Ultimò, affectas partes roborare.

Et primò, si de sanguinis missione loquamur, nulla hujus apud Græcos, nec apud Arabas, mentio fit, conceditur tamen à Celso inter initia, si corpus plethoricum fuerit, ne fervidior tota massa sanguinea reddatur, sicque putredo augeatur. Parte tamen educatur, quia humores peccantes in venis, pituitosi sunt, extrâ venas verò, biliosi, parçissime autem in Patientis nostro, ex jecorariâ dexterâ: quod si ætas declinans esset, venæ fedalis aperirentur.

A fonte Pharmaceutico desumenda Lenientia, Præparantia, Purgantia, Contemperantia, Aperientia, Symptomatibus occurrentia, Viscera roborantia, & tandem à proprietate Juvantia.

Lenientia erunt, vel assumpta, vel injecta. Assumpta, vel dejectoria, vel vomitoria. Vomitorium itaque primò præscribatur leve, ex jure seminibus cit. alterato, & julap. acet. Et mox clyster injicitur, ex decoct. malv. mercuriali. betæ, hordei, syr. ros. sol. ol. chamæmel. sale & ovi vitello. Medicamentum per os sit, syr. ros. sol. & mel. ros. sol. cum aquâ flor. cit. Vel cass. & lenit. cum tart.

Secundò, præparatio est procuranda, ut inde frequens, & per epistram sequatur humorum minoratio, eoque ordine, ut prius præpararetur & minoretur bilis, mox pituita, vicissim tamen & alternatim, ut tantumdem bilis quantum pituitæ, utpote æqualiter peccantes, præparentur & evacuentur. Verùm quod potissimum est, non sunt miscenda simul, uno eodemque tempore præparantia & purgantia bilem atque pituitam, ac si multi essent humores, ut in tertianâ notâ fieri solet, utque decepti multi faciunt; sicut enim hi diversi atque contrarii, duobus in locis putrescentes, quibus uno eodemque medicamento, ex Calefacientibus & refrigerantibus composito, utrumque præstare minimè possemus.

In nostro tamen casu, julap. acet. utrumque humorem respicere poterit, ut quod bilem in pituitam, & pituitam in bilem vertat, narrat enim Khafi, se paucis diebus semitertianam malignam curasse & sanasse, pituitam, julap. acet. & vomitu. Bis igitur de die exhibeatur, ad unc. iij. manè duabus horis antè prandium, & noctu in statu febris, cum jure pullæ, alterato cich. hortag. endivia, acetosa, pentaphyllo, quibus absinthium addit Avic. ad statum prope rantem febre. Quod si julapium respuat Patientis, substituantur crem. tart. ad drach. iij. bilem enim compescit, & pituitam attenuat, fundit atque detergit, & urgente calore, cum Avic. acida tenuium partium sunt usurpanda, ut syrup. de acido cit. de succo lim.

Alterantis, sive febrilem calorem contemperantia, varia esse possunt, pro caloris majoris vel minoris indigentia, refrigerandum enim quantum sufficit. Quare in Patientis nostro, cum calor febrilis multum excedat, sicque tempus æstivum, aquam hordei propinare possumus, vel mulsam dilutam acetosam, vel aqua hordei paratam, qua uti solebat Hippocr. in curatione ardentis spuræ, etenim calorem febrilem contemperat, & materiam pituitosam attenuat.

Quod si fortè aliquæ latitarent, in cavo viscerum, obstructions, egregium remedium aperiens & alterans fuerit, succus cichor. depur. ad unc. iij. in

jure præscripto propinandus, cui addi quoque poterunt grana tart. vicriol. si manifestæ obstructions adessent, sicuti gutt. spiritus tart. pluries rectificati, si ad urinæ vias tendat ipsa natura.

Apparentibus signis coctionis, observandum in hac febre curandâ, cujus humoris in urinis appareat coctio, licet bilis prius apperere soleat, tuncque leviora purgantia lenientibus commiscenda, ut rhab. vel pil. de tribus cum rhab. & cassia, vel pro pituitâ, agaricus, sive potius aliqua portio pil. de hierâ cum agarico, vel de agarico Mesues, cum cassiâ, aut elect. lenit.

Symptomatibus interim occurrendum: solent esse inflammationes, internæ, vel externæ, quibus, cæteris omnibus posthabitis, est incumbendum. Et si internæ, revellentia, repellentia & alterantia conveniunt, & idem sanguinis missione, substypticorum appositione, & internis refrigerantibus opus erit. Si verò externæ ex humorum metastasi, aut ex crisi, per decubitu à naturâ procuratâ, sive materiâ, ex continuo decubitu diuturno, ad partem aliquam attractâ, hæc quàm maximè à Medico erit observanda, à diversionibus abstinendo, tum sanguinis missione, tum medicamentis, præcipue purgantibus, procuratis, sed levioribus præparantibus alterantibus, & clysteribus insitendo. In enim Chirurgus partem recipientis cura incumbit, ne inflammatio in gangrænam migret, nativo totius & partis calore, in febre diuturnâ, imbecilli reddito.

Viscera facillè roborantur. Ventriculus quidem, conservâ menthæ, vel sale ejusdem. Jecur, conservâ absinthii, vel sale ejusdem, & sic Diarrhod. Abb. Extrinfecus, illitionibus, fomentis, epistematibus, quæ Vitis Excellentiss. hic non sunt præscribenda.

A proprietate juvantia in diuturnis adhiberi solent. Sic apud Varignanam, valet decoctum lilymbrii. Apud alios, decoctum centaurei minoris. A Chymicis, sal ejusdem in eadem aquâ. Smaragdum proponunt collo appensum.

Victus ratio non adeò facilis est, undè dicebat Celsus, quod sub errore perperam cibari ægri, facillè moriuntur, & idem subdit, quod talis esse debet ut non incitet febrem, sed longum ejus spatium sustineat. Sic die alterius paroxysmi copiosior cibus exhibendus, sequenti verò paucior, memores quod error major committitur in tenuiori, quàm in paulo pleniori victu. Alimenta sint boni succi facilisque coctionis. Vinum in duobus casibus conceditur, primò, vitibus deficientibus, secundò, apparentibus signis coctionis, paucum, tenue & oligophorum. Hæcque satis, curando huic legitimo hemeritæo. *Idem ibidem.*

Quotidiana.

Paella Nob. 10. annum agens, temperamenti, secundum totum & jecur, ad calidum remissam, sed valdè humidum vergentis, obesi habitus, albicantis coloris, vitam sedentariam, seu pingendo ducens, & fructibus, autumnò proximè præterito, copiosioribus usâ, ac intempestivè cibus, superingestioni scilicet assuetâ, hoc anni tempore hyemali, septem abhinc diebus, febricitare cepit circa vesperam, & quidem, hucusque eadem hora, eodemque modo quotidie, quæ febris, ut Medicus domesticus observavit, incipit cum extremorum refrigeratione, prosequitur cum calore fumoso, valdè humido, & magis vaporoso quàm acri, tamen tætu diuturno percipitur mordax, semperque inæqualis. Pulsus parvus, debilis & inæqualis. Urina alba & tenuis primis diebus, nunc verò subpallida & obscura incipit apparere. Et sicut calor, neque in vigore adeò vehemens est, ita

ita neque sitis valde molesta, ructus nonnunquam acidus edit, & capitis percipit gravitatem, cum delatione ad somnum, quinimo somnolenta est, ejusque facies pallida, & quodammodo sublivida apparere incipit. Protrahitur autem quælibet accessio ad 18. horas, & cum madore terminatur. Modò & ego sum accersitus, ut simul de agendis pro salute consulamus.

Febris hæc, quæ quotidie Puellam Nob. septem abhinc diebus, invadit, idèdè vere quotidiana est, quoniam quotidie, eadem hora, eodem ordine, eademque proportionem accedit: etenim dicebat Gal. quòd circuitus 24. horarum, dicuntur quidem quotidiani. Alibi verò subdit, dummodò eodem modo fiant. Rationem autem reddit, dicens, dantur enim plures aliæ febres, quotidie invadentes, quæ quotidianæ non sunt, dùm tertianariam, aut quartanariam servantes proportionem atque correspondentiam duplices tertianæ; aut triplices quartanæ sunt, nuncupantur. Est autem quotidiana, non solum exquisita, sed & exactè exquisita, quæ à Grecis Amphemerina appellatur, quia diei & noctis particeps, ut expressit Aet. sicuti, si continua esset, Catamerina proprius diceretur, quam rarissimè dari credit Fern. sicut falso nunquam Platerus. Talem hanc designant omnia signa, nullo deficiente, à rebus naturalibus, nonnaturalibus & præter naturam desumpta.

Et primò quidem, inter res præter naturam, consideretur modus invasionis, dùm incipit cum extremorum perfrigeratione, non cum rigore; cum enim fiat ab insipida pituita, quæ omni caret acrimonia, rigorem non infert, sicut acida & salsa, à quibus quotidiana quidem, sed non legitima provenit.

Secundò, calor fumosus & valde humidus tactu percipitur, magis quidem vaporosus quam acris, ob humiditatem à minera effluentem, & inæqualis, est enim veluti ignis à multà humiditate suffocatus, qui eandem superare tentat, secutà verò victorià, mordax & æqualis magis evadit.

Tertiò, pulsus debilis, parvus & inæqualis, tum quia ob excessum pituitæ virtus opprimitur & velut suffocata jacet, tum quia febris hæc fieri solet affectu ventriculo, quo læso facillimè trahitur in consensum cor ipsum.

Quartò, urina est alba, tenuis, propter obstructions, & præsentem frigiditatem, sicut in progressu, fieri solet crassa & rubra.

Quintò, sicut calor neque in vigore vehemens est, ita nec sitis molesta, totum enim corpus præhumidum est; liquatæ pituitæ ratione.

Sextò, ructus acidi sunt ob imperfectam concoctionem, à pituitæ præsentia, & imbecillo ventriculo proveniente, somnolenta item sit, ob humidos vapores, caput petentes & occupantes.

Septimò, facies pallida & sublivida apparere incipit, quia patitur ventriculus, & compatitur hepar.

Octavò, accessio protrahitur ad 18. horas, licet valde paucos ad totalem integritatem pervenire asserat ipse Gal. quia pituita tenax, glutinosa atque copiosa est, & idèdè exquisitam quotidianam intermittentem, semel se vidisse asserit idem Gal.

Tandem terminatur cum madore, in progressu verò, cum sudore defutura, humore attenuato atque concocto.

Quòd si secundo loco, res naturales consideremus, puerilem scilicet ætatem, ob ingluviem ciborum huic febri obnoxiam, totius & jecoris temperamentum humidum, obesum habitum & albicantem calorem, anni tempus hyemale: omnia ad

pituitæ productionem, proindè ad quotidianam exquisitam constituendam prorsus conspirasse manifestissimum sit. Quibus adduntur quoque res naturales, nimirum fructuum usus, superingestiones, & vita otiosa sive sedentaria, quæ cause omnes pituitæ naturalis excrementitiæ copiam accumulare valuerunt, quam insipidam Avic. dulcem verò Gal. appellare solent, cujus generationis locus, ventriculus est, putredinis verò, extrà venas, circà viscera naturalia. Intermittens autem est, licet non habeat sinceritatem illam, & purum intervallum, prout febres biliosæ & melancholicæ, ut observarunt cum Gal. quoque Tral. & Paul. & ratio est, quia materia pituitosa non modò crassa, sed summè viscida est, adeò ut non possit nisi cum maximà difficultate resolvi, & video quòd ægrè potest febris ad exquisitam integritatem devenire.

Febris hæc, licet intermittens, excipitur tamen ab Hippocraticâ sententiâ, quoniam habet intervallum breve, & illud quidem satis imperfectum & obscurum, undè Avic. dicebat, quòd sicut raro contingit quartanam continuam esse, ita raro reperitur quotidiana intermittens. Quare asserbat Gal. quòd ex intermittentibus, brevissima & mirissima est tertiana, longior, & de se, sine periculo, quotidiana est, eoque periculosior quia legitima est, quæ ut solvatur, multum pituitæ externi oportet, & multos in toto corpore sudores erumpere, & idèdè quoque longior: ad 40. enim, imò 60. diem protrahi solet, interdum & ad sex mensis. Habet autem principium valde longum, longam quoque declinationem, augmentum longissimum, & brevem stætum. Periculosior autem, quia est diurna, ita sententia Hipp. & ratio est, quia status & declinationes diurnæ, incidunt in noctem, in quâ remissio difficilior est, nam habitus corporis densatur, color putredinalis ad viscera contrahitur, putrida excrementa retinentur, & ita diuturnior evadit, tum quoad accessionem, tum quoad tempus universale, & in diuturnitate periculosior.

Attamen, quia principium coctionis jam apparere incipit, cum urina ex albâ tenui, subpallida & subrubida fieri incipiat, coctionis signa erunt evidentiora si nebula alba apparebit, evidentissima verò, quando nebulam rubentem videbimus, cum subsistentiâ benè coloratâ, & mediocri consistentiâ, ut nos docet Gal. idèdè salutis spes concipienda.

Pro hac autem febre curandâ, 1. materia pituitosa attenuanda, incidenda. 2. eadem per varias vias evacuanda. 3. ratio caloris febrilis habenda. 4. partes producentes roborandæ. Et 5. vires totius conservandæ. Nec audiendus Tral. dùm carpit Gal. eò quòd differentiam non posuerit inter arceutnantia, pro pituitæ varietate, hoc enim prudenti iudicio Medici assistentis commisit, præterquam quod Pro. ad Glauc. 12. exquisitæ quotidianæ curationem tradidit, qualis nostra est.

Jam dictis intentionibus explendis; in Chirurgico fonte, si sanguinis missionem consideremus, omissa fuit hæc à Gal. quia neque adest indicans, neque permittens, nisi adestet plenitudo in toto, quæ in puellâ nostrâ non est, tunc enim in omnibus febribus sanguinis missionem commendat Gal. ipse, dùm scilicet apparet rubor non consuetus, tumor in toto, venæ eminentes, quibus addit Avic. ruborem in urina, omnia totius plenitudinem denotantia. Fomentationes quoque circà viscera naturalia conveniunt, ad quas tamen, consilio Tral. non est festinandum corpore plano, ne fusi humores à visceribus excalescentis attrahantur, & inflammationes, aut saltem obstructions excitentur. Toti corpori

leves frictiones, universalem transpirationem ad humorum resolutionem præstare poterunt.

A pharmacâ præcipua sunt, dâsumenda remedia. Et primò quidem, ventriculus exonerandus leni vomitorio. Secundò, clystere. Tertiò, lenienti medicamento. Vomitus procuretur decoct. mercurial. malv. betæ, pariet. additis melle ros. solut. oleo chamæmel. ovi vitello & sale.

Leniens erit elect. lenit. cum tart. & modico hieræ. Vel mel. ros. sol. cum mannâ & decoctione cordiali.

Pro præparante, primis diebus, oxymel præscribit Gal. mox urinam cientia, & interim victus rationem attenuantem & incidentem. Hæc omnia quoque Paul. Tral. & Aet. Avic. pronit. Geleniabin, hoc est mel rosaceum usque ad septimum diem. Præscribitur igitur ita.

℞. Oxymel. simpl. unc. ii. mel. ros. simpl. unc. i. aquæ cinnam. cochlear. m. pro syr. & sic pro aliis. Materia in ventriculo præparata, leni purgante educatur, in quem finem agaricum laudat Avic.

Sic. ℞. Elect. lenit. drach. vi. crem. tart. drach. ii. pil. de hierâ cum agerico drach. i. m. f. bol. Vel fiat in f. agarici, cum modico rhab. in aquâ mellissæ & melle ros. solut. fiat portio. A quibus, si sitis infestet, propinerur mulsâ, ex aquâ hordei parata.

Secunda validior, non tamen validissima præparatio, ita procuratur.

℞. Decoct. agrim. cichorii, capil. Vener. borrag. absinthii. end. sam. cit. unc. v. oxymel. simpl. unc. i. syr. de cortic. cit. de duabus rad. an. unc. f. m. pro syr. & sic pro aliis.

Præparata verò materia expurgabitur ita.

℞. Electuar. lenit. diacathol. an. unc. f. pil. de hierâ cum agaric. de tribus cum rhab. an. drach. f. m. f. bol.

Vel. ℞. Agaric. trochisc. drach. iii. fol. sennæ mund. drach. ii. cinnam. drach. i. aq. agrim. q. f. m. f. inf. per horas xii. expressioni addendo mel. ros. sol. unc. v. m. f. Pot.

Quibus si non cedit febris, ad validiora attenuantia, incidentia, aperientia, & inde purgantia erit deveniendum. Sic Syr. Fernel. apertissimus erit, eidem addendo rhab. præbeat autem ad unc. ii. vino albo tenui, aut jure diuretico, decem aut duodecim diebus. Quod si id genus medicamenti Puellæ non placeat, aliud substituatur.

Ut, ℞. Pil. de tribus cum rhab. de hierâ cum agaric. aggregat. an. drach. i. m. & cum syr. de quinque radicibus, ref. pil. n. xii. & aurentur, quarum quatuor præbeantur quarto quoque die: diebus verò intermediis.

℞. Troch. de eupat. de rhab. de capil. Ven. an. drach. i. m. & cum syr. bizant. q. f. f. pil. n. 12. & aurentur, quarum quatuor præbeantur, iisque superbibat jus alteratum cich. borrag. end. petrosel. agrim. capil. Ven. rad. gram. fœniculi, spii, & in adultis, ut efficacior evadat, additur syr. quoque de cich. cum rhab. oxymel. simpl. an. unc. f. m. pro syr. diebus intermediis, declinatione febris offerendo. Dum omnia jam dicta sunt, vomitus in usum ducendus, ut consulit Gal. & omnes Medicinæ Principes cum eo, ab abstempto cibo, radiculis comestis, præsertim in hæc Puellâ, quæ ad vomitum prona & facilis est, & in quâ ventriculus est cause morbificæ minera, proderit enim educendo materiam antecedentem, antequam febris causa conjuncta evadat.

Et nisi jam propositis febris cedit, ad jus columbæ, & salsa & ligno sassafras alteratum deveniri poterit, ita parandum.

℞. Salsæ elect. incisæ, unc. i. f. ligni sassafras in-

cisi unc. f. aq. comm. lib. iiii. m. f. inf. per horas 24. deinde adde dimidium columbæ turricolæ, & bul. ad consumpt. medietatis, in sine addendo chamædryos, tantoperè à Tral. commendatæ, cardui benedicti an. pug. i. bull. par. & colat. servetur pro tribus vicibus matutinis horis assumenda, cui præmitti poterit, si ad sudorem fuerit propensa, bol. hujusmodi.

℞. Pulv. corn. Cerv. Philosoph. præparati scrup. i. salis card. sancti gr. vi. julap. gemmati q. f. m. ref. bol. & aur. Quod si ad urinam vergat, hic paratur.

℞. Tereb. nostræ, lotæ in aquâ agrim. drach. f. salis theriacalis gr. vi. m. ref. bol. & aur. quotidie jure jam dicto præmittendus. Et interim, singula hebdomada alvus moveatur ita.

℞. Pil. mastich. vel de tribus cum rhab. drach. f. magist. mechoac. gr. xx. m. ref. pro unâ vice tantum.

Tandem ventriculus, utpotè hujus febris minera, erit roborandus, ideò Gal. utebatur absint. Nos conf. vino, vel sale absint. utebatur & diacal. diatrium pipereo. Avic. ad magnas antidotes ascendebat. Nos, ad confect. aromat. ros. & diarrhod. Abb. dissoluto saccharo cum aquâ cinnamomi.

Extrinsicus quoque fomenta & inunctiones parari poterunt. Fomenta quidem, ex decoct. absinth. mentæ, torismarini, salviæ cortandr. præparat. cortic. citri, in vino nigro subaustero. Inunctiones, ex oleo massichino, de absinthio, de menta, addita cera, vel oleo M.D. de corticibus citri. Et in diuturnâ, ventriculo valdè frigido existente, ætate senili, cachexia imminente stillicidium quoque administrari poterit, ita parandum.

℞. Col. amygdal. dulc. massic. an. lib. s. f. vini albi montani lib. i. spicæ, absinthii, mentæ an. pugn. i. caryophyl. macis, cinnam. gingib. an. drach. i. m. inf. omnia per diem naturalem, deinde bul. ad consumptionem vini, & facta colat. servetur pro stillicidio.

A proprietate commendat Tral. chamædryos decoctionem. Potens est etiam aqua stillat. chamæmeli, undè chamæmelum ab Ægyptiis Soli fuit consecratum, tanquam eximium inter febrifuga medicamentum. Extrinsicus Tral. laudat lapidem ætitem, idest Aquilinum, alligatum. Ex aliis, inunctio spinæ oleo de scorpionibus Matthioli. Ex Avic. frictiones ex telis araneorum in oleo maceratis.

Victus ratio sit attenuans, calefaciens & exsiccans, primis diebus quodammodo tenuis, ut pituita dulcis ad naturam sanguinis reduci possit, quod in cæteris pituitæ speciebus succedere non potest, & ideò dicebat Tral. quod sicut una non est pituitæ species, ita nec una victus ratio, fames tamen in universum commendatur ab omnibus in hæc febre. Sic Hipp. consulit ut patiens febrem hyemalem custodiatur in fame. Rhafis, quod nil melius sit longâ fame. Celsus, quod triduo primo à cibis abstineat. Cautè tamen in nostrâ puellâ agendum, primò, quia victus humidus pueris confert, secundò, quia qui crescunt plurimum habent calidi innati, & ideò plurimo egent alimento.

Potus sit mulsâ cum cinnam. Vinum non admittit Gal. in hæc exquisitâ quotidianâ, sicut concedit Avic. in non exquisitis, pituita nimirum valdè frigida existente, & apparentibus signis coctionis. Vigiliæ & motus magis in hæc febre quàm in nullâ aliâ putridâ conveniunt. Sic, pro exercitio, frictionibus utendum. Clysteribus alvus lubrica servetur, & nonnunquam ventriculus, vomitu leniter excitato, evacuetur, ac tandem alacri animo recreetur & blandè tractetur. *Idem ibidem.*

Febria Quotidiana Nocturna.

Excellentiss. Senator, annum agens 65. temperamenti calidi & humidum, boni habitus, dum elapsis annis podagram pati cepisset, medicorum consilio, cymbæ usum deseruit, & pedibus incedere, corpusque continuo exercere cepit; verum, anno præterito, Sereniss. Principis creatus Consiliarius, ac proinde habito dignitatis respectu, rursus cymba vestitus, & præterea in Magistratibus, vitam sedentariam agere coactus, hoc autumnali tempore in febriculam incidit, noctu semper invadentem, cum aliqua horripilatione, sive extremorum perfrigeratione, cui calor succedit, sensim ac tardè accensus, cum pulsu inæquali, at raro potius, & parvo, molli, non tamen undoso. Urina alba & cruda primis diebus, modò crassa, & quodammodo turbata conspicitur, de totius corporis gravitate, & articularum laxitate conqueritur. Cessatis horribilibus somnis supervenit qui non adeò facillè præveni aut prohiberi potest, & horis vespertinis sequens diei, exigua valdè percipitur ipsa febris, nunquam tamen Excellentissimus Pat. ad ejus immunitatem pervenit. Modò de agendis, ut liberetur, & ut in posterum degat incolumis, auxilium petitur.

Febria quæ paucis abhinc diebus Senatorem Excellentiss. corripuit, quotidie, eadem hora, eodem modo ac ordine invadit, quotidiana dicenda, & quia nocturno tempore accedit, quotidiana nocturna propriè appellanda; eaque continua, rarissimè namque esse potest intermittens, quia, cum à pituitoso, lento, & tenaci humore excitetur, vix prorsus destrui potest inquinamentum in minera relictum. Fit igitur ab humore crudo, pituitoso, in ventriculo genito, & in venis congesto, à liberâ vivendi ratione, ætatis mutatione nunquam mutata, qui humor, superioribus annis, ad articulos decumbens & podagram Patient. Excell. infrensus, exercitii beneficio coercitus est, atque consumptus, quo, ab eodem intermisso, ut patriæ inserviret, rursus in venis coacervatus, mediante prohibita transpiratione, ab aliqua obstruptione excitata, modò tandem putredinem contraxit, & jam dictam febrem excitavit. Cujus non desunt propria signa, siquidem cum horrore atque refrigeratione incipit, nunquam enim cum rigore invadit, dum humor ad partes sentientes detrudditur & per easdem lentè moveretur. Calor autem tardè accenditur, quia humor, temperaturâ frigidus & humidus est, consistentiâ verò lentus & tenax. Pulsus autem inæqualis valdè observatur, quoniam inæqualiter evaporationes à putridâ minera elevantur in cor, rarus & molli, propter materiam peccantis humidam conditionem, parvus item veluti ignis à lignis viridibus suffocatus, non tamen adhuc undosus, ut evadere solet in progressu, quando attenuata materia futuros sudores prædicat. Urina in principio alba & cruda, cruda omnino, & nihil prorsus segregato humore peccante, sicut modò in progressu, crassa & turbulenta observatur, dum aliqua ex parte segregatur, quâ etiam ratione, & de totius corporis gravitate, & articularum laxitate conqueritur Senator Excellentiss. dum redundantis humoris portio, tum ad musculos, tum & ad articulos decumbit, potius quam criticè ab ipsâ naturâ expellitur. Quod autem somnus, imò & sopor sit hujus febris proprium symptoma, qualitas humoris peccantis facillè docet, quod & Gal. ipse confirmat.

Febria hæc, ut quotidiana, longe esse solet, nec sine periculo, ex ipso Gal. Itâ Hippoc. dicebat, quod febris nocturna non admodum lethalis est, ergo mediocriter lethalis. Subdit autem in *Tex. Hipp.* quod diurna longior est; Nec mirum, siquidem resolutio

peccantis materiam, quæ sit in declinatione, cadit in noctem, nostræ verò nocturnæ cadit in diem, & ideo brevior prædici potest.

Curari debet febris hæc ut quotidiana, verum, cum nocturna magis pituitosa quàm diurna censetur, efficacioribus quoque eget medicamentis. Incidendum itaque, detergendum, evacuandum, & roborandum.

Et primò quidem, ex fonte Chirurgico, in casu nostro, aliqua est de promenda sanguinis missio, licet à Gal. omissa, idque quoniam Excellentissimi Patientis corpus calidum & humidum, atque succis repletum est, unde sanguis, si non ut causa principalis, saltem ut fovens concurrat, præter revulsionem à capite, ne adeò facillè in accessionibus repleatur, & ad soporem deducatur, in quem finem, ratione quintæ ætatis, aperiri poterunt venæ sedales. Frictiones etiam convenientes erunt, non solum universi corporis, verum & articularum, qui à fluxionibus olim infestari solebant, ut, si possibile fuerit, ipsa podagra revocetur.

Et quoniam, statim ab initio, à medico domestico præter viam fuerunt expiata, melle ros. solut. cum tart. & momento aquæ cinnam. & postmodum, per integram hebdomadam, humores præparati oxymelite simplici, melle ros. commisso, repetito quintiam jam dicto medicamento, & præter illis bolis ex hiera, cum exiguo lenitivo reformatis, duabus horis ante medicamentum exhibitionem, ideo in præsens, de ulteriori præparatione cogitandum, quæ bis per diem naturalem procuranda erit. Sic primò in vigote febris, oxymel. tantum erit præbendum, ad unc. ii. cum gr. tart. vitriol. in decoct. cich. borrag. end. beton. melissæ & sem. cit. Et quoniam calor difficulter dissanditur ad partes externas, & non nisi post multas horas, ideo, ut promptius & citius succendatur & se exeret, præbeat hujusmodi aqua.

℞. Aq. tor. cit. scorz. cord. præ. Sax. an. unc. i. julap. gemm. MD. gutt. x. m. & exhibeatur. In augmento verò febris, abstinendum omnino à jure sem. cit. alterato, & quâlibet aliâ portione alimentali, utpote quæ potius calorem ad interiora revocandi, quàm ad exteriora expellendi vim obtineret.

Præterea, eodem tempore spinali medullæ inunctio fieri poterit, ol. de scorpionibus Matthioli, exiguo vino malvatico dissoluto.

Alterum verò præparans, magis attenuans atque incidens, exhiberi poterit tribus horis ante cenam, nimirum in febris declinatione, quod poterit esse oxym. cum syr. de prassio & de cich. cum rhab. in decoct. cich. borrag. agrim. beton. chamædry. rad. dicis petroselin. atque fœniculi. In quorum præparantium usu ita pergendum erit, & quarta quoque die, per epierasin, præparati humores sic evacuentur:

℞. Pil. de hierâ cum agarico scrup. ii. elect. lenit. drach. iii. m. f. bol. & præbeantur hora una ante cenam, ut ab his operatio sequatur hora accessionis. Vomitus, quoniam difficilis est ipsi Patienti, omnino omittatur.

Quod si appareant signa coctionis, & nihilominus perseveret febris, ad fortiora medicamenta purgantia deveniendum.

℞. Elect. diaph. ros. Mes. an. drach. i. flor. cass. drach. v. m. f. bol. quibus superbibat mulsam dilutam, ex aquâ hordei paratam.

Vel ℞. Pil. de hierâ cum agarico, de tribus cura rhab. aggreg. an. scrup. i. flor. cass. rec. ext. drach. vi. m. f. bol. quibus pariter superbibat jus, solo hordeo alteratum.

Dum

Dum hæc sunt, ventriculi potissimum cura est habenda, siquidem quotidiani ventriculo male affecto fieri solet, idem absinthii conserva, vel sal absinthii in usum duci poterunt. Confectiones quoque ex aromatico ros. & diarrhodone Abbatis, dissolvendo saccharum cum aqua cinnam. & manifestis apparentibus signis coctionis, magnæ antidoti quoque locum habere poterunt, Michridatica scilicet, confectio, & Theriaca ipsa, exigua tamen dosi.

Quibus omnibus congrua victus ratio erit addenda, quæ attenuans quidem, at non tenuis esse debet, idque pax ipsius Celsi, qui alternis diebus tantum cibum offerebat. Potus sit mulla, coriandro, vel cinnam. alterata, & apparentibus signis coctionis, vinum libenter concedatur. Quæ pro curatione hujus febris dicta sint satis. *Idem ibidem.*

Febris Lumbricalis.

Nob. Puer, decem annorum, temperamenti totius, calidi & humidi, habitus carnosus, subrosi & albicantis calor, sanus alioquin, sed repletionibus frequenter distentus, à quibus tum vomitu, tum alvi dejectione spontanea se exonerabat, cum excretionem, non modo cruditarum & materiæ pituitosæ, verum etiam sæpe vermium, qui albi coloris, rotundi, palmariæque longitudine, mittere jam dictæ immiscebantur, quia, ut unigenitus, pravè quoque educatur, namque fructus, carnes, lac, & ex eodem parata, alique prava alimenta quolibet tempore eidem conceduntur, modò, pravâ eadem educatione perseverante, postremis hæc præteritis diebus decurrentis autumnii, consueta appetentia dejici & nauseare incipit, tandemque febrile, præcedente anhelico fœtore, dentium stridore, quinimò & clamoribus, & motibus convulsivis, in somnis. Febris autem, nudius tertius, circa vesperam, cum inæquali extremarum partium refrigeratione invasit, & hesternâ die, plures accessiones passum esse ab assistentibus creditum fuit, licet exacerbatio vera à Medico pariter circa vesperam fuerit observata, sicut & hodie nos accersiti observavimus. Clysterem ex lacte, butyro & saccharo paratum, huic injiciendum jussit, quem nulla subsequuta fuit evacuatio, idem hoc mane tartari cremorem præscripsit, cui successit cruditarum & pituitosæ materiæ copiosa excretio, quatuor rotundis, albis commista vermium, vivis adhuc. Puer interim quietus, & potius soporosus jacet, cujus pulsus non adeo frequentis sunt, valde tamen inæquales, urinæ pallidæ & tenues, frequentes item mutationes observantur, & coloris, & calor, præsertim faciei, qui calor, nec principio, nec augmento accessionis, æris percipitur, sed potius fumosus, & salivatio in totâ accessione copiosâ perdurat. Modò sub noctem, ita de Pueri statu consolkum fuit.

Febrem hanc Puerum Nob. divexantem, Lumbricalem, & Vermicularem appellare placuit vobis, Excellen. Viri, quod nec mihi certe displicet, si vermium, qui eam comitantur, copiam consideremus, non verò quod à vermium febris ipsa procedat, siquidem vermes, in febribus, ut signum, non ut causa, locum habent. Unde Hipp. de his pronuntiavit, quod eunte in judicationem morbo, lumbricos quoque teretes descendisse, nihil nocet. Siquidem, dum cum aliis excrementis sub finem morbi excernuntur, tunc fit ex naturæ judicio, si verò in vigore, malignitatem in humoribus præsentem, à quâ fugantur, significant, prout, si in principio morbi prodeant, ut in casu nostro, ex subjunctâ materiâ potius contingit, atque ita semper rationem signi; non autem causæ, in febribus subeunt, non enim ubi vermes, ibi febris necessariò reperitur. Quare idea hujus febris prius

investiganda, mox vermium præsentia consideranda.

Febris igitur, hæc usque quotidie horis vespertinis, eodem modo, eademque proportione invadens, quotidiana dicenda jure videtur, quæ & confirmatur à rebus naturalibus, à non-naturalibus, & præter naturam. Et primò quidem, ætas puerilis, ad pituitæ subdulcis generationem aptissima observatur, ob cruditates à ciborum ingluvie procedentes, temperamentum præterea calidum & humidum, anni tempus autumnale, prægressa dissoluta vivendi ratio, ad crudos & pituitosos humores congerendos opportunissima sunt, ac tandem, hoc idem confirmant res præter naturam; etenim, cum extremorum refrigeratione invadit, pituitosis febribus propria, præterea calor febrilis, primis horis accessionis, non adeo æris & mordax percipitur, imò potius fumosus, adinstar ignis in viridibus lignis accensi. Urinæ sunt pallidæ & tenues, pueris quidem consueta, modò, crudæ pituitæ, indicio. Pulsus inæquales, ob pugnam caloris febrilis cum pituitosâ materiâ gravante, & putridos vapores ad cor elevatos, à putridâ minerâ, à vermium inæqualiter commota. Lingua salivosa, sive copiosa saliva madens, à cujus præsentia oris ventriculi suctio atque corrugatio inhibetur, undè non solum inappetentia, verum & nausea febrem ipsam præcessit. Et tandem copiosi adsunt cum hæc febre vermes, qui non nisi à pituitâ excalescētâ & putrefactâ gigni possunt, ut asseruit Avic. & ante ipsum Gal. dum probat amara, neque facillè putrescere, nec vermes generare posse, prius tamen Arist. id ipsum affirmavit, asserens unumquodque nutriri iis ex quibus constat, vermes autem, nec acidis, neque amaris nutriuntur, quia nec ex iis constant. Quibus subscriperunt quoque Aër, & Paul. Quare, cum neque ex acidâ melancholiâ, neque ex amarâ bile, neque ex sanguine, à naturâ tantoperè custodito, vermes generentur, asserendum omninò quod à pituitâ putrefactâ ortum ducant, à quâ procedit quoque hæc quotidiana febris.

Et licet in febribus quoque acutis, biliosis, atque malignis, vermes generari ac excerni frequenter videamus, non tamen à biliosis & malignis excrementis, nec in eodem loco, ubi putrescunt, generantur (quamquam & in pluribus corporis partibus generari posse negandum non sit,) sed in primis visis, intestinorum scilicet regione, ex pituitosis & crudis excrementis, in casu nostro producantur, quinimò, si portio, vel exigua, aut biliosa aut maligni humoris, à venis superioribus, per ductum cholidocum ad intestina feratur, fugantur ipsi vermes, & vel per alvum dejiciuntur, vel ventriculum petentes, per vomitum excernuntur.

Sed, cur ad vermium putredinem non semper sequitur febris? An quia licet vermes ex Arist. generentur ex putredine terræ, nihil tamen, ex eodem, generatur putrescens, sed concoctum, quasi dicat, quod ex integra & consummata, vel excellenti putredine, vermes non generentur, unde dicebat, quod viventia in rebus putridis generantur, cum naturalis calor facultatem eorum cogendorum acquiris, quamvis enim materia putrida sit; oportet tamen vermium generandis, ut à naturali calore coquantur, quam concoctionem Avic. rectificationem vocavit. Hinc Gal. ait, quod sola putredo non est ad generandos vermes sufficiens, sed & calore plurimo indiget, sicque vermes, & per putredinem, & per concoctionem generantur: per putredinem quidem, quoniam ut missi putredo præcedat necesse est: per concoctionem quoniam opus quoque est, ut postea calor ejusdem missi reviviscat, ita ut & coquere & in unum cogere valeat, quam vim ac facultatem suscipit à celesti

coelesti calore accedente, dum missi calor nondum permisit integram humidi à sicco dissolutionem, ac proinde neque integram putredinem, cum alioquin ex hac non solum vermes generari non possint, sed ab ipsa intensiori reddita, vel necentur, vel fugentur, atque ab hac quidem febris generatur, non autem à priori putredine vermes producente. Ideo, pluries vermes excreti, sine febre, à Pueris, & ab aliis visis fuerunt, tum ex corruptione ciborum, tum ex pituitosa materia, à lactis usu, carniū & fructuum, atque dulcium alimentorum genita, dulcia enim in humidis temperaturis, & puerili ætate potissimum, non adeo facile bilefunt. Horum autem signa patentia sunt, nimirum oris fetor, à putredine in primis viis, dentium stridor, motusque convulsivi in somnis, è vaporibus, vel nervorum principium, vel os ventriculi vellicantibus, uade & clamores. Quoniam verò ex vermium copia, frequenter febris minera commovetur, & agitur, hinc plures singulo die repetere videntur febrium accessiones, cum frequenti coloris & caloris mutatione, ab eadem causa procedente.

Febris hæc periculo non vacat, licet in primis viis putredinis mineram habeant, vix enim fieri potest ut pituitosa materia, viscida atque lenta, & potissimum hoc casu copiosa viginti quatuor horarum spatio febrilem calorem exuat. Unde Avic. dicebat, quod sicut raro datur quartana continua, ita raro reperitur quotidiana intermittens. Augetur autem periculum in casu nostro, à copia vermium, qui semper mali, quia putredinem, si non intensam, extensam tamen significant, quæ ipsius febris causa fovens evadit.

Attamen quoniam statim ab initio accersiti sumus, Puer satis obsequens, & assistentes solliciti de ejus salute observantur, hæc speranda est, eoque magis, cum, & morbus, & symptomata ætati, temperamento, anni tempore, & vivendi rationi convenient. Neque ut Medicorum vulgus, juxta cum mulierculis, vermium præsentia, ut signum malignum, formidanda, nisi fortasse istdem in morbi progressu, mortui, aut vivi, fugientes excernerentur, intensiori nimirum putredine reddita, atque loco mutato; verbo, mutata febris natura. Sicut magni faciendi quoque teretes, morsu lædentes, præsertim os ventriculi, quoniam & lipothymiam, syncopen, & interitum inferunt.

Intentiones medicæ, pro hac febre curanda, atque Pueris sanando, sunt dirigendæ adversus febrem primò, secundò verò adversus vermes; non quia sint febris causa, sed quod alia symptomata inducere possunt. Quare, primo materia pituitosa, attenuatione, incisione & detersione præparanda. Secundo, eadem evacuanda. Tertio, calor febrilis, pro usu, contemperandus. Quarto, partes producentes robotandæ. Ultimo, vires totius, congrua victus ratione conservandæ.

Vermes vero prius deturbandi atque necandi. Secundo expellendi. Tertio, si irritati, morsum, aut aliquod aliud prævum symptoma inducant, eorum ferocia mitiganda.

Quibus intentionibus ut satisfaciamus, in fonte Chirurgico, non est quod de sanguinis missione loquamur, non solum febris ipsius ratione, & causæ ejusdem, quia nimirum non adest indicans, verum etiam ratione ætatis, quia non adest permittens, prout & ab ipso Gal. omissa fuit.

Tom. II.

Ex Pharmacia itaque sunt desumenda remedia, Et primo, pro ventriculi & primarum viarum exinanitione, injectus fuit clyster ex lacte, butyro & saccharo, à vermium præsentia facile absorptus atque consumptus, mox exhibitus cremor tartari, quem crudorum & pituitosorum excrementorum justa excretio sequuta est. Quare alterantibus & præparantibus modo insistentibus.

Alterantia esse possent jura, cich. borrag. end. ruta capraria & gramine alterata, quibus oxymel dilutum aqua de succo rutæ capr. & acetato paratum, ad unc. ii. immisceri poterit. Verum quoniam jura hujusmodi, utpotè amara, respuit ipse Pateriens, ideo substitui possunt aquæ stillat. de succo cichor. acetosæ, rutæ caprariæ & graminis, & oxymeliti, julapium acetosum, noctu in febris vigore offerendum. Mane vero solum præparans exhiberi poterit, julap. nimirum jam dictum, ad unc. ii. vel iii. vel ejus loco cremoris tart. & sacchari fini an. unc. i. vel in jure, vel in aqua rutæ capr. aut scorzonæræ dissoluti. Interim, quodidie clyster injecendus, non solum ex lacte, butyro, & saccharo, verum & ex lacte, cum syr. vel melle ros. solut. Et septima transacta die, minorativum præbendum est cassia. tartaro, & semi scrupulo aloes, si possibile fuerit, sin minus, substituat illi syr. ros. solut. aureus; vel pot. ex manna clarif. addendo tamen infusioni agaricum, ab Avic. tanopere commendatum.

Quod si forsan in progressu, calor febrilis augetur, alterantis locoungi poterunt aquæ stillat. cich. & acet. vel aqua hordei, cum melle ros. simpl. quod Avic. proponit, sub nomine Geleniabini, ut eodem tempore & alterationem & præparationem obtineamus, quibus omnibus in gratiam Pueri, nonnunquam & acidum citri, aut lim. commisceri poterit, licet enim acida hujusmodi frigida sint, attenuand. tamen & putredini resistendi facultatem obtinent.

Sed in progressu, perseverante febre, aliquod cochlear syr. de cich. cum rhab. in aqua, vel decoct. jam dictis, opportunissimum erit, atque ita, quæ alterando, quæ præparando, & per epicrasin evacuando, plura alicujus, vel masticinæ, vel de tribus, necnon clysteris frequentiori usu, erit procedendum usque ad febris consumptionem. Facilis quippe tunc fuerit ventriculi roboratio, confectioe aromati rosati, vel sale absinthii & mentæ.

Dum jam dicta omnia fiunt, vermibus semper prospiciendum, & primò enecantibus internis & externis. Secundò educentibus.

Enecantia, in hoc Pueris tenellæ ætatis atque delicato, poterunt esse aquæ, succi, spiritus, pulveres. Aquæ stillat. nimirum absinthii, rutæ capr. citri, scorzon. card. sancti & omnium maximè, cordial præclariss. Saxon. Succu suavis, citri, limon. Spiritus salis, ad gutt. in aquis jam dictis. Sed calcanti spiritus celeberrimus habetur ad vermes enecandos, nec unquam fallit.

Pulverem ex corallina, sive musco marino, quem circumforanei in Plateis vendunt, mirabilem deprædicant Matthiolus, Brasavolus, Mercurialis. Celsus præbet nitrum bibendum. Nos vero paremus pulverem ex corallina, cornu Cæphil. præpar. cum cort. citri, nec non margaritis præparatis, quibus addantur quoque grana mercurii dulcificati, & exhibeantur in aquis cordialibus jam dictis.

Ppp

Extrin

Extrinfecus enecat vermes linimentum ab Aet. Paulo, & Orib. propositum, ex succo absinthii, bryonia, aloe & felle taurino, verum in Puero hoc febricitante, sufficiat oleum Abacuc, Venetiis paratum, vel de scorpionibus Matthioli, aceto squillitico dissolutum.

Educentia in casu nostro, poterunt esse crem. tart. repetitus, vel aloe lota, tantopere à Paulo commendata. In sine rhabarbarum quoque, in minutissima fragmenta redactum, & saccharo incrustatum, prout Venetiis paratum habetur, valde utile, sic & conserva è floribus persicorum, enecat simul & expellit.

At si fortè fortuna vermes ori ventriculi, morfu pertinaci adhæreant, tunc minimè sunt irritandi, sed potius à morfu revocandi, atque alliciendi: hinc Aet. utebatur oleo, quod tamen nos non adeo tutum putamus, cum ab Arist. proditum habeamus, quod olei tactus insecta omnia interficiat, ideo Avic. carnes, & carniū contusam offerbat, mox carnibus enecantia commiscebat, ut vermes deciperet. Nos autem, lac, omnium præstantissimum existimamus, vel cum saccharo ipso, & quidem copiosum, ut ventriculum distendere, & diutius in eodem manere possit, simulque vermes prolectare valeat, sicque ad lac conversi ventriculum mordere desistant, quod etiam clysteribus erit injiciendum.

Quibus omnibus congrua erit addenda victus ratio, non adeo tenuis, ut in reliquis quotidianis, licet pituita sit dulcis, ob vermium præsentiam, & puerilem ætatem. Potus consuetus solet esse mulsa cum cinnam. qui in casu nostro poterit esse aqua hordei, cum saccharo, & cortice citri, imò, & nonnunquam, cum acido, cæteraque proportione respondeant curationi quotidianæ, superius traditæ. *Idem ibidem.*

Epiala Febrü.

Vir quidam dives, sexagenarius, temperamenti olim calidi & humidi, habitusque carnosus, modò ad obesitatem tendentis, qui semper deliciosam vitam duxit, cujus causa, aliquando colicis doloribus fuit obnoxius, qui solvebantur pituitæ vitreæ evacuatione, per clysteres sollicitata, tandem multis abhinc mensibus, ob rixam & hostile dissidium, ab Urbis Prætoris domi se continere iussus, in qua adhucnum hæret, comestationibus, computationibus & otio omnino indulgens, tandem hoc hyemali tempore, quo colica tentari solebat, febre correptus est, horis nocturnis, quæ cum quodam horrore incepit, non tamen recedente calore, adeo ut usque in subsequenter diem, toto corpore, simul eodemque tempore, & calorem & frigus se percipere asseruerit ipse Pat. & per totam diem usque ad novum febris insultum. Accersitus Medicus invenit Patientem de algore & calore simul conquerentem, sed sine siti, cum pulsu parvo, tardo & raro, urinisque crudis & aquosis. Statim iussit ei offerendum jus sem. citri alteratum, tribus additis uncias aquæ cord. Sax. in eum finem ut totum tandem, in toto febris progressu, incalesceret corpus, quod tamen non successit, sed adventante nocte, novaque accedente febris accessione, invaluerunt & calor & frigus, uno eodemque tempore, per universum corpus, & utraque affectio pariter usque ad matutinam Medici visitationem per-

severavit, quam rem miratus Medicus, cum domesticis, consilium à nobis capiendum decreverunt. Interim tamen optimè se gessit Medicus ipse, etenim summo mane, primò hoc præscripsit vomitorium.

℞. Juris carniū, raphano & sem. cit. alterati unc. x. oxym. simpl. unc. iij. m. pro vomitorio. Secundò, clysterem hujusmodi injiciendum iussit.

℞. Decoctionis utriusque centaur. mercurialis, chamæmeli, parietariæ lib. i. m. mel. ros. solut. ol. rutac. an. unc. iij. elect. diaph. unc. s. vit. ovi m. pro clyst. Tertid, præscripsit leniens, quod tamen distulit in cassinum sequentem diem, ita quoque rogante Patientem, à duabus secutis evacuationibus nonnihil defesso, à quibus pituitosi & crudi humoris copia excreta fuit.

Quotiescunque febricitant ægri & rigent simul, atque eodem tempore in toto corpore, per totam accessionem, utrumque sentiunt effectum, epiala febre laborant, ita Gal. Patiens iste ita se habet, ergo epiala febre tenetur. Et licet ab epias & alos, à maris nimirum tranquillitate, ita dicta fuerit, ed quod insignem calorem non excitet, & ideo tranquilla. Hinc, ut mare, licet tranquillum, horrendum semper est, sic & in Epiala, licet calor tranquillitatem ostendat, utpote mitis, horrida tamen evadit, ob rigorem perpetuum ejusdem, unde à quibusdam, febris algida dicta fuit.

De causa hujus febris convenire videntur Avic. & Arabes omnes, cum Gal. & Græcis omnibus, sicut & de modo omnino dissentiant, omnes enim voluerunt causam esse pituitam acidam, crassam, quam vitream appellat Praxagoras, circa viscera naturalia putrescentem. Modum hujusmodi admisit Avic. ut scil. pituita vitrea, putrescens, vapores ex putredine calidos mittat ad ambitum corporis, & ita exteriora caleant, cum verò materia sit frigida & lenta, interiores partes refrigeret, non secus ac dum pomum crudum in ignem projectum incalescit, quod quidem ferventem ac vaporosam exhalationem in aërem de se transmittit, quam ideo calefacit, ignem vero proximum & sibi circumpositum adeo refrigerat, ut illum ad extinctionem ferè deducat. Gal. verò voluit quod Patientes febricitent & rigeant simul, eodem tempore, in quavis corporis parte, & in tota accessione, idque quoniam frigidissima ac densissima acida pituita, si per partes sentientes moveatur, sine putredine, rigorem sine febre excitat; si verò modicè putrescat, præcedit quidem rigor, sed postea subsequitur calor, devicto nimirum frigore à putredinalis caloris vigore. Verum tamen est quod humor iste, cum sit frigidus & tenax, vix potest æqualiter & totus putrescere, & ideo ex parte putrescit, & ex parte non putrescit, atque ea quidem qua putrescit, excitat calorem, qua vero non putrescit, frigus; & ita, uno eodemque tempore, & una eademque in parte, & calor & frigus persentitur.

Quam Græcorum sententiam nos libenter amplectimur, cum febris sit calor in corde accensus, & à corde in totum corpus diffusus, unde interiora algere, & exteriora incalescere non possunt, ut credit Avic. quia unumquodque fortius agit in proximum quam in remotum, quare calefieri non possunt externæ corporis partes, quia prius internæ calefiant. Et quamvis Philosophantes quidam Gal. opinionem

nem arguant; eò quòd duo contraria, simul uno & eodem tempore, in unico subjecto reperiri nequeant: solvit tamen objectionem ipse Gal. dictum hoc scilicet verum esse quoad sensum, non quoad rationem, & quoad partes dissimilares atque organicas: non quoad similes; etenim, manus frigida & calida, ut pars organica, ad sensum esse videtur, cum tamen similiarum partium, eandem constituentium, alia frigida, alia calida verè sint.

Igitur à pituita vitrea, inæqualiter extra venas putrescente, fit febris hæc, Patientem hunc affligens, cujus productio difficilis non fuit, hac ætate sexagenaria, humido temperamento, habitu corporis obeso, delicata vita, à quo olim colici excitabantur dolores, quorum causam ostendebat pituitæ vitreae copiosa per alvum excretio, quæ tandem ab intermisso exercitio, imò ab omnimoda quiete, & erroribus in cibo & potu adauctis, adeò multiplicata est, ut crassior etiam consueto reddita, ad intestina à natura detradi nequierit, quinimò in mesenterio firmata atque putrefacta, febrem hanc epialam excitaverit, quam in genere quotidianarum collocavit ipse Gal. cum tota Græcorum Arabumque schola, & in qua, nulla fuit, calor mitis, pulsus parvus, tardus & rarus, cum urinis crudis & aquosis, jure merito observantur.

Neque huic Galenicæ veritati refragatur ejusdem auctoritas, Lib. de Inæquali Intemperie Cap. 11. ubi asserit, epialam ab amara bile, simul cum pituita vitrea putrescentibus fieri posse; rationi quippe consentaneum, quod sicut in cæteris omnibus, ita & in hoc genere februm, & legitimæ & spuria dentur species, dum legitima ab uno simplici humore, spuria verò, à duobus simul commissis producit. In hac tamen frigus usque ad finem accessionis non perdurat, sed, vincente calore, in progressu cedere solet, secus ac in legitima.

Febris hæc, licet inter quotidianas intermittentes reponatur, cum humor per partes sentientes moveatur, ad rigorem vel horrorem excitandum, nihilominus, quoniam vera quotidiana non est, adhuc minus sincerum habet intervallum, ob materiæ lentorem, atque temporis breviter, unde si illa, non sine periculo fuit judicata, tantò minus tuta erit hæc epiala, ut quæ à densissima omnium, atque frigidissima pituita, vitrea scilicet, excitetur. Ideò & Gal. inter febres continuas epialas collocavit, quæ tamen continuas, per subingressum paroxysmorum est intelligenda.

Sperandum tamen, cum Patientis vires validæ sint, ut attenuata materia, vel in veram quotidianam degeneret, vel sequuta ejusdem pituitæ ad intestina metastasi superveniente colica, febris ipsa recedat.

Quare confidenti animo curatio est aggredienda, quæ potius causam quam febrem ipsam respiciat. Sic primò materia pituitosa calefacienda, attenuanda, incidenda, & evacuanda. Secundò, calor febrilis modicè contemperandus. Tertio, ventriculo afflicto prospiciendum, cum ex eo animi defectiones contingere soleant. Quarto tandem, vires totius conservandæ.

Quibus intentionibus satisfaciendum remediis à tribus fontibus desumptis. Et primò quidem à Chirurgico; non est quod ullam sanguinis

missionem depromamus; etenim, si Gal. in quotidianæ curatione nullam sanguinis missionis mentionem fecit; sicut neque Avic. (nisi rubedo in urinis observata fuerit) hoc est, nisi subsit sanguinis plenitudo, quantò minus indicatur sanguinis missio in epiala hac febre, in qua pituita adeò tenax & frigida peccat, quæ majori calore pro concoctione eget? Quare nec indicans adest, nec, nisi vix, adesse potest permittens. Frictiones asperæ, in progressu febris, locum habere poterunt, ad porositates rarefaciendas, atque pituitosos humores attenuandos ac resolvendos, imò & inunctiones, quæ parari solent ex oleo chamæmelino, ad cujus tamen evitandam odoris insuavitatem.

℞. Ol. lilior. alb. unc. iij. nitri drach. ij. vini albi odoriferi unc. j. m. bul. omnia ad consumpt. vini & madefactis manibus, post frictiones, fiat universalis inunctio. Spinali verò medullæ.

℞. Ol. lil. alb. cum aromat. unc. ij. ol. de spica drach. j. m.

Ex fonte Pharmaceutico præcipua sunt desumenda remedia, lenientia, præparantia, purgantia, animi defectionem prohibentia, & ventriculum roborantia. Lenientia possunt esse assumpta, & injecta. Assumpta vomitoria, & dejectoria. Vomitorium aptissimum, jam ab Excell. Adstante fuit præscriptum, sicut & clyster acris opportunissimus. Præscripsit quoque leniens hujusmodi, per os exhibendum.

℞. Elect. lenit. unc. j. crem. tart. drach. ij. species. hieræ simpl. drach. j. m. f. bol. Et si potio, talis erit.

℞. Mel. ros. solut. unc. vj. crem. tart. tenuiss. pulveriz. unc. s. m. f. potio. Præparantis secundo loco consideranda veniunt, eaque multo validiora quàm in quotidiana, ut ratio, atque Aetii & Pauli auctoritates suadent; observando tamen, cum Avic. quòd paulatim ad fortiora sit ascendendum. Primum igitur præparans sit.

Oxym. simpl. mel. ros. colatian. unc. j. salis mentæ gr. vj. vel aq. cinnam. unc. s. m. pro syr. matutino tempore, duabus horis ante prandium exhibendum, quod attenuandi quoque & incidendi facultatem obtineant, hoc esse poterit.

℞. Decoct. cich. borrag. buglossi, beton. mentæ, cort. citri unc. vj. julap. acet. syr. de cort. cit. an. unc. j. m. pro alterante.

Interim clysteribus acrioribus erit materia subducenda, & apparentibus aliquibus signis coctionis, purganti medicamento erit minoranda, & quidem potius bolo quàm potione, præscribendo, cum minus crudam materiam exagitet.

Ut ℞. Elect. lenit. drach. j. m. f. boli.

Inde ad validiora præparantia, attenuantia & incidantia erit deveniendum: unde Dioscorides selseli semen cum vino bibendum dabat in Epialis; nos verò, pro syr. matutino.

℞. Oxym. comp. unc. j. syr. de hyssopo de prassio, bizantini cum aceto, an. unc. s. mulsæ acetosæ, cum aqua agrim. paratæ unc. v. m. pro syr. matutino.

Pro nocturno verò, ℞. Oxymel. simpl. unc. j. syr. de cort. cit. de menta, sive de absinth. an. unc. s. decoct. cich. borrag. buglossi, beton. agrim. petrosel. salviæ unc. v. m. pro syr. Et ita per epicrasin, dum materia peccans præparatur, eadem, vel clysteribus acrioribus, vel

præscripto medicamento erit educenda. Frustra autem, quod aliqui perperam faciunt, diureticis ejusdem materię per urinam evacuatio tentatur.

Ventriculo afflicto corroboratio tandem procuranda: & potissimum post assumpta medicamenta purgantia. Sic Paul. diatriumpipereon, succum cyrenaicum, imò & castoreum exhibebat. Nos autem contenti sumus confectioibus, ex aromatico ros. oleo de citro, anisorum, sale absinthii & mentę.

Ad animi defectiones autem arcendas, aqua cord. præclariss. Sax. ad unc. i. cum unc. s. aq. cinnam. efficacissima erit.

Victus ratio debet esse quidem attenuans, at non adeò tenuis, unde Tral. dicebat, quòd sicut non una est pituitę species, ita non una debet esse victus ratio. Decipiuntur autem qui credunt tenuiorem victum esse debere in hac epiala, quam in quotidiana simplici, cum tamen omninò debeat esse plenior, & ratio est, quia in quotidiana, peccat pituita dulcis, quę per ulteriorem coctionem in sanguinem & nutritionem converti potest, quod de vitrea sperandum non est, eademque ratio est habenda in reliquis pituitę speciebus præter naturam. Potus sit aqua mulla, aniso & cinnamomo alterata, vinumque addatur, apparentibus signis coctionis. Hęcque pro hac febre curanda dicta satis. *Idem ibidem.*

Febris Singultuosa.

Vir quinquagenarius, delicatè vivens, temperamenti secundum totum, subfrigidi & humidi, frigidi & humidi ventriculi, denli & obesi habitus, vitam otiosam & de more sedentariam ducens, copiosis, frigidis & crassis alimentis usus, quotidianis vomitibus pituitosę materię, multis abhinc annis obnoxius, sex autem abhinc mensibus, suppressis, postquam hoc autumnali tempore, frequentibus conviviis interfuit, eduliaque copiosa, ex lacte parata, & fructus comedit, incidit in febrem, quę sub vesperam, sine evidenti rigore, horrore & frigore, quotidie, eodem modo invadit, cujus calor paulatim increvit & augetur, nec unquam valde excedens observatur, fumosus potius quàm acris & aridus, cum inquietatione, sibi molesta, & singultu in principio febris, continuo, usque ad finem status ejusdem perdurante, qui eidem omninò somnum eo tempore interdicit. Pulsus observati fuerunt non adeò celeres & frequentes, urinae crudę, sed quodammodo crassiores. Modò in tertia nos de agendis pro salute consulit.

Febris hæc quotidie, eodem modo, horis vespertinis invadens, cui fumosus nec vehemens calor succedit, in Patiente humido atque obeso, de genere pituitosarum, sive quotidianarum esse asserendum, & cum statim ab initio singultus accedat, sive potius, cum eadem febre invadat, & usque ad statum semper, inclusivè, eandem comiteur, ab hoc symptomate febris hæc denominationem suscipere solet, & quotidiana singultuosa, sive potius tantum singultuosa appellari, cum nulli aliū febrili singultus perpetuò, usque ad declinationem associetur, in hepatis namque inflammatione, à calore inflammatorio, per nervos ventriculo communicato, singultus excitatur, nec tamen febris illa singultuosa dicenda. Pariter, si in eadem inflammatione, ab hepa-

te, humores biliosi ad ventriculum transmittantur, singultus quidem sit, non autem febris singultuosa, sed necesse est ut singultus statim ab initio, cum ipsa febre quotidie invadat, & fere tota accessione febris perseveret, ut febris singultuosę nomen mereatur. Quod expressis verbis prodidit cum Hipp. Gal. dicens, Fuerunt etiam in febrilibus, qui in singultu erodentem acerrimumque vomuerunt humorem & vomitu à symptomate liberati fuerunt; verum, febris hujusmodi nequaquam singultuosa appellatur, namque ut singultuosa vocitetur, permanere amplius debet singultus, vel etiam per totum morbum simul cum febre exacerbari. Hęc Galenus.

Fit autem hujusmodi febris à pituita in ventriculo putrescente, & facultatem ejusdem expultricem irritante. Hęc verò nonnunquam putrescit, ori ventriculi adhærescens, & si in cavitate, halitus tamen putridos, corruptos, acres vel acidos, atque malignos ori ventriculi communicans, vel putrescit in venis ejusdem ventriculi, & potissimum in gastrica, coronaria dicta, prout in casu præsentis dubitandum videtur, dum totum corpus obesum & humoribus pituitosis refertum est, atque anteaquam ejusdem vitam expendimus, ad copiosam atque redundantem pituitam generandam omnino idoneam.

Hęc autem pituita, non est succus ille pituitosus, qui per ulteriorem coctionem succus sanguineus evadit, in venis contentus, ad partes frigidas & humiditas nutriendas destinatus, neque excrementitia illa pituita, propriè naturalis, succus scil. à sanguinis perfectione declinans, crudus & incofectus, qui in ventriculo generatur, nec naturalis impropiè, ut sputa & mucositates, sed est pituita præter naturam, non per excessum caliditatis, à qua fit salsa, sed per frigiditatis exuberantiam, acida dicta, quę tamen tantam in se frigiditatem non continet ut vitrea reddita sit, cujus copiam atque præsentiam facile attestari possunt ætas, anni tempus, temperamentum, habitus corporis, vita ante acta otiosa, ventri gulęque dedita, hæc autem superioribus annis, vomitu quotidie ab ipso Patienti excerni consueta, modò verò pluribus abhinc mensibus suppressa, & in venis coarctata, ac per venas ipsas ad os ventriculi delata, ibidemque putrescens, præsentem parit febrem, prout & valde acida ac facultatem expultricem irritans, continuum in hac febre, usque ad declinationem, singultum excitat, donec scilicet pituita ipsa in vigore febris, à calore febrili attenuata fuerit, & os ventriculi excalescens, tunc enim, vel insensibiliter digeritur, vel à loco dimovetur, unde cessat singultus, ut in casu nostro, cum tamen quandoque contingat, ut frigida existente eadem pituita, debili verò febrili calore, cum ventriculi ore valde refrigerato singultus per totam accessionem quoque perseveret.

Singultum autem excitat hæc materia, non repletionem, aut inanitionem, quemadmodum sit convulsio, sed irritamento, quod est proxima causa singultus, alioquin, si concedatur repletio, & fervetur Hipp. tanta hæc non est quę continuum solvere, & dolorem excitare possit, ut in convulsione, ea tamen quę simul cum aciditate irritamentum facere, & singultum sine dolore excitare valeat.

Febris hæc periculosa censenda est, quoniam continua;

continua, & quoniam perpetuum habet adjunctum singultum, vires debilitantem, edque periculofior quia materiam non ori ventriculi hærescentem, verum in venis putrescentem habet. Attamen, quoniam vires validæ sunt, nec adest propensio ad vomitum, ægrum nostrum defatigans & ventriculo inflammationem inducens, nec animi deliquium conjunctum habet, mineraque non adest maligna, salus sperari potest, prout quendam alium, hac febre laborantem, sanitati restitutum vidi. Sic & Cardanus duos febre singultuosa laborantes vidit & sanavit, quorum alter juvenis, alter octogenarius erat. Quod si stertutamentum superveniret, facilior evaderet curatio. A singultu enim habito, stertutamentum superveniens, liberat. Plenitudo enim violento motu opus habet ut moveatur, ait Gal. in Com. Judicari autem solet, aut sudoribus, aut urinis crassis & acribus, aut abscessibus.

Pro curatione itaque, primò calor febrilis moderatè contemperandus. Secundò materia peccans attenuanda, incidenda, detergenda & evacuada. Tertio singultu occurrendum. Et tandem ventriculus roborandus, quibusdam alexipharmacis non omisis.

In Chirurgico fonte, missioni sanguinis locus non est, nisi suppressa fuerint menitrua; tunc enim saphena, aut, si consueta hæmorrhoidalis evacuatio, venæ fedales essent apriendæ; parè tamen semper sanguinem mittendo. Cucurbitula sicca ventriculo repetita, tanquam remedium ingentis profectus proponitur ab Aët. ut quæ possit materiam impactam ventriculo, suo calore attenuare, & motu disturbare atque dimovere. Avic. verò sinapismum proponit; nisi tamen obftet calor febrilis, aut imminens inflammatio. Revulsiones, ut frictions, ligaturæ, pedum lotiones, sinapismi & phœnigmi, convenire solent, dum halitus à minera maligna ad os ventriculi ascendunt.

Ex Pharmaceutico fonte desumenda sunt Lenientia, Præparantia, Evacuantia, calorem febrilem Contemperantia, Singultum sedantia, à proprietate Juvantia, & ventriculum Roborantia.

Primò lenientia, per superiora & inferiora exhibenda; atque in primis vomitus leniter ita provocandus.

℞. Juris carniæ sem. cit. alterati unc. x. oxym. simpl. ol. amygd. dulc. an. unc. iij. m. pro vomit. Inde eadem crastina die præbeat leniens.

℞. Elect. lenit. drach. vij. crem. tart. drach. iij. m. f. bol. quibus, transacta hora, superbibat Pat. mulsam dilutam, ad lib. ij. vel potu.

℞. Mell. ros. solut. mannæ cum crem. tart. clarif. an. unc. iij. aq. cinnam. unc. f. m. f. P. & tribus transactis horis, superbibat mulsam; à mulsâ verò, duabus post horis, prandeat.

Præparantia sint ab initio leviora, deinde validiora. Oxymel. statim suspectum habetur apud Hipp. & Gal. qui in singultuosa febre acetum formidandum esse præcepit.

Quare ℞. Mel. ros. colati unc. ij. aq. cinnam. unc. i. m. pro syr. In progressu verò ad validiora procedendum. Sic Hipp. proponit laserpitii succum oxymel. dau. um, cyminum. Laserpitii verò aut succus Cyrenaicus, lacryma illa est à nobis belzoinum appellata, quæ à Cyrenaica provincia ad nos transferebatur, Silphium quoque dicta; quam legitimi nostris temporibus non habeatur. Attamen tale paretur præparans.

Tom. II.

℞. Oxymel. simpl. diluti unc. ij. belzoini. pulv. cymini an. scrup. f. aq. cinnam. unc. f. m. pro syr. matutino tempore exhibendo; sicuti nocturno.

℞. Decoct. cich. borrag. beton. agrim. pentaph. malvæ unc. vj. oxymel. simpl. unc. ij. m. pro syr. alterante & præpar. Quod si calor febrilis urgeat, addatur iuccus cichorei depuratus, cum minori decoctionis quantitate.

Præparati humores commodissimè evacuari poterat hiera picra; nisi calor febrilis obftet.

Ut ℞. Elect. lenit. flor. cass. rec. an. unc. f. hieræ picræ drach. f. m.

Vel ℞. Elect. lenit. flor. cass. rec. an. unc. f. pil. de hiera cum agar, scrup. ij. m. f. bol. quibus omnibus superbibat aquam hordeaceam, ad lib. ij.

Evacuatur quoque materia peccans, per urinam & sudorem, si illuc vergat natura ipsa; idè ad urinam ducere poterit aqua hordei, dauco & feniculo alterata, ex qua emuls. sem. melon. diluta commodè parari poterit. Ad sudorem verò eadem aqua, cum uncia aquæ cinnam. vel semi uncia aq. vitæ, addito cornu Ger. philosoph.

Et licèt in casu nostro maligna minera manifesta non adsit, aliqua tamen alexipharmaca, utilia esse poterunt; quale erit extractum de scorzon. in aqua card. sancti, totius citri; Aqua Excellentiss. Saxon. Confectio alkermes; & in progressu, aqua quoque theriacalis.

Singultum contumacem respiciunt opiata, quæ tamen in causâ calida, tutiora sunt; idè in frigida cautè valdè adhibenda. Philonium Romanum, apud Galen. quam maximè commendatur, sicut à nobis theriaca recens, vel laudan. nepenth. cum pulvere tormentillæ, bolum reformando.

A proprietate juvantia interna, & externa esse possunt. Inter interna, validissima sunt elixir vitæ, cum cochleari aq. cinnam. Item rotulæ ex oleo anisor. vel ocymi, vel potissimum cymini, cum saccharo paratæ. Tertio, balsamum naturale, ad scrup. i. in vino malvatico, vel urgente febrili calore, in aqua cord. Sax. dissolutum. Quarto, gingiber conditum, sed recens, ad castaneas quantitatem. Extrinsecus ol. de spica, de pipere, scutella cinere quercus repleta, & vino malvatico aspersa, ventriculoque applicata.

Ventriculum roborantia erunt jam dicta, idè repetenda non sunt.

Victus rationem quod attinet, ab initio ad tenuem vergat: sic pisanam cum melle dabat Hippocrat. nos cum pipere, in globulo ebullito; panatellam quoque cum cinnam. integro coctam, emulsionem amygdal. dulc. cum pisanâ. Vinum album vinosum Hipp. Nos autem utimur ossa panis, vino imbuta, vini tamen potu interdicto; in progressu condiendi cibi, salvia, satureia, origano. Hæcque satis pro hac febre curanda. Idem ibidem.

Febria Syncopalis Humorosa.

Vit quadragenarius, pinguis habitus & albi coloris, ventriculi frigidi & humidi, humidique capitis, delicate vivens, multam deliquit in victus ratione; & primo æstivo tempore nuper elapso, fructus copiosos comedit, gelidas aquas, variis saporibus conditas, indulgentius potavit, & vina nive refrigerata, in prandio & cœna, de more hausit; alimenta præterea crassi suc-

ci, ut lactinia, juniores anseres, anates, pisces a que conchylia, ad mensam, ut plurimum usurpavit; piscium quietiam venatione delectatus, frequenter ante lucem surgens, sibi somnum necessarium subripuit, sub dio, in navicula eorum capturae hamo intentus, tandem hoc autumnii tempore, post prægressam in appetentiam, & totius corporis lassitudinem insolitas, suppressumque pituitosæ materiæ vomitum, ferè quotidianum, horis vespertinis febricitare cepit, cum extremarum partium refrigeratione, febrili tamen calore valde remisso; quod verò magni faciendum, frequens lipothymia, imò syncope, cum absoluta asphyxia, externarum partium perfrigeratione, & sudoribus frigidis, crassis atque lentis; in quam lapsus est Patiens, non semel, sed pluries, nec solum in accessione, verum & in toto febris decursu, præcedente semper ventriculi angore, sine morfu tamen. Accessit rursus febris eadem, iisdem horis, eodem modo & ordine, cum frequenti syncope, pulsu valde inæquali, obscuro, raro & tardo, urina tenui, aquosa, hypochondriorum inflatione, & facie quodammodo tumida, nonnunquam pallida ac livida, cum delatione in somnum; quæ omnia declinare videntur in ipsius febris remissione. Modò in fine secundæ accessionis, Medicus adstans, remediiorum administrandorum anceps, ob syncopen frequenter ingruentem, Nos de agendis consulit.

Duo magni affectus, quibus Nob. noster Patiens duobus abhinc diebus consistatur, quorum alter febris est, alter verò syncope vera atque legitima, num unius tantum radicis ambo germia sint, an diversam causam agnoscant, & à loco diverso sobolescant, non levis hucusque apud nos hæsitatio fuit; atam n, dum consideramus hanc febrem de quotidianarum genere esse, ut accessio horis vespertinis, uno eodemque modo, eodem ordine, eademque proportionem corripens, nobis significat; (quæ enim quotidie invadunt sine his conditionibus quotidianæ non sunt; dum, tertianariam, aut quartanariam servantes periodum, aut duplices tertianæ, aut triplices quartanæ sunt, & nuncupantur); & præterea, ut res omnes naturales & nonnaturales; necnon syncope hæc frequens, quam à ventriculo ortam conjicimus, unde & syncopes hæc stomachicæ, ab eodem Gal. jure merito appellantur, confirmant; idcirco unam, & eandem habere causam, eundemque locum, quotidianam hanc febrem & syncopen ipsam obtinere credimus; licet ordine primum locum febris habeat; prout ratione dignitatis & urgentiæ, syncope ipsa; unde non sine ratione à Medicis Scriptoribus, febris syncopalis humorosa appellari solita fuit, ad differentiam alterius syncopalis minutæ.

Fit enim hæc febris à tanta crudorum & pituitosorum humorum copia, ut obstruant, obruant & nativum calorem onerent, ita ut syncopen inducant; alioquin ait Gal. si crassi succi, nec obstruant, nec obruant ac onerent, lipothymiam potius quam syncopen inducere possunt. Et licet universum corpus, unà cum ventriculo, crudis hisce humoribus abundet; portio tamen putrescens, & febrem hanc quotidianam producens, intra ventriculum circa viscera naturalia reperitur ac stabulatur, cum perpetua ventriculi imbecillitate atque angore. Unde hujus febris essentia erit, quòd sit continua, quotidianas accessiones, eodem modo, horis vespertinis

habens, cum facili & frequenti syncope; dependens ab humorum crudorum sarcina, in ventriculo potissimum, sed & in toto existente, cum ventriculi maxima imbecillitate.

Crudus autem humor, à quo febris ista procedit, non est ille crudus, stricto modo ita dictus, quem Galen. dicebat esse sanguinem semicoctum, per ulteriorem coctionem ad sanguinis naturam pervenientem; nec est humor ille, latissimo modo ita vocatus, quem biliosum quoque crudum appellabat, nondum scilicet à natura victum; sed est humor ille crudus lato modo, copiosa scilicet pituita, crassa & viscida, quæ obstruere, obruere atque onerare valet calorem nativum, sicque syncopen frequentem facere in tota fere febris accessione. Ad tantam autem crudi hujus humoris copiam cumulandam, non defuerunt res omnes, tum naturales, tum nonnaturales; Patiens quippe pinguis est habitus, ventriculi frigidi & humidissimi, humidique capitis, fructibus, aquis & vinis refrigeratis atque alimentis, pituitosos humores multiplicandis usus, somnumque concoctionibus necessarium sibi subtrahens, sub dio, matutinis crepusculis, seipsum frequentet exponens; & quod consideratione dignum, multis abhinc mensibus suppressam per vomitum pituitosæ materiæ evocationem passus; à quibus omnibus facilis fuit copiose pituitæ, crassæ, viscidæ & lentæ productio atque retentio, ex qua & febris, & grave symptoma, syncope scilicet, tandem ortum duxerunt; hinc calor febrilis non adeò intentus; hinc pulsus, valde quidem inæqualis, obscurus tamen, rarus & tardus; hinc urina tenuis & aquosa, hypochondriorum inflationes, facies quodammodo tumens, nonnunquam verò pallida ac livida, cum delatione in somnum; quæ omnia hanc febrem reliquis omnibus quotidianis pituitosiorum ostendunt; sicut veram atque legitimam syncopen, præceptis omnium virum lapsus, cum perfecta asphyxia, externarum partium omnium perfrigeratione, & sudoribus frigidis, crassis atque lentis, utpote non diaphoreticis, sed verè syncopoticis.

Febris hæc semper periculi plena est; etenim, si cum Gal. longa, nec sine periculo est quotidiana, quid erit pronunciandum de hac febre, quæ omnium maximè pituitosa est, & syncopen, mortis imaginem, habet adjunctam? Periculum autem patet, tum ex parte causæ febris, insignis enim adest cruditas, unde cibus exhiberi non potest, ut inducatur concoctio, vires verò ipsius ægri sine cibo labuntur; tum ex parte remediiorum, quæ administrari nequeunt ob syncopen frequentem, non abscedente interim ipsa febre. Lethalis autem, & omnino impossibilis curationis evadit, tribus casibus. Primus, dum totum corpus fuerit crudis humoribus plenum; tunc enim adest causa fovens. Secundus casus, quando succi non modo crudi, sed corrupti sunt adeò, ut appareant signa contra rariam coctionem. Tertius, quando languentibus viribus, alicujus visceris inflammatio superveniat. Quare in casu nostro, febris hæc parum à lethali abesse videtur; cum in toto quoque humorum cruditas reperitur.

Verum, quoniam in febris declinatione syncope nonnihil cedere videtur; idè omnino deplorata salus non est, quanquam spes augetur, si urinae crassiores & pallidiores redeantur.

Pro regulari curatione. Primò, materia cruda frigida & puitosa esset attenuanda, incidenda & detergenda. Secundò, evacuanda. Tertio, ventriculus roborandus. Quarto, vires ejusdem & totius conservanda.

Verùm, quoniam hic, symptoma, nimirum syncope urget, coacta non regularis adhibetur curatio, symptomati occurrendo, unde Gal. spem totam collocat in frictionibus, quiete & inedia; quod desumpsisse videtur ab Hippocrat. à quibus dissentiunt Arabes, Avic. Rhafis, imò & Averroes. Tral. quoque, & Recentioribus Mercatus, Saxon. & alii, quorum aliqui voluerunt cibum esse offerendum, alii medicamenta evacuantia præbenda; nonnulli quinetiam sanguinis missionem admiserunt, & tandem frictiones propositas, alii tanquam suspectas, omnino damnarunt.

Nos autem, pro tuta ac methodica hujus febris curatione, circa tres scopos perpetuò versandum censemus. Et primò quidem considerandam esse partem affectam, nimirum ventriculum ipsum. Secundò, materiam peccantem, puitosam scilicet & frigidam. Tertio, vires ipsas. Ex quibus omnibus, urgentiori semper incumbendum, cæteris omnino non neglectis.

Quòd si itaque ventriculi passio urgeat, & frequentem synopen inducat, adversus hanc nostra intentio dirigenda; cum legitimæ curationi, quæ est causarum ablatio, locus non detur, nec tempus concedatur; idèo præsentem synope, cum à caloris & spirituum suffocatione proveniat, calor in corde suffocatus, foras est evocandus; facultas excitanda, & spiritus vivificandi, internis & externis. Inter interna, liquida sunt eligenda; tum ad faciliorem introductionem, tum ad celeriore operationem. Sic præstantissima est aqua theriacalis; aqua totius citri mista; Pariter aqua cord. prima Six. Oleum cinnam. ad gutt. ij. in aqua scorzon. Quinta essentia roris marini. Omnium maxime spiritus revocat, & vires restituit vinum; utpotè quod quam celerrimè nutrire dicat Galen. cuiusmodi namque concoquitur atque distribuitur, quia minima indiget alteratione; unde maximum penetratorem hoc appellabat Avic. ut jure merito Aret. in solo vino refrigeratis spem vitæ reponat. Sit autem, neque aqua frigida diuturnum, quo uti solebat Gal. neque meracum. Non primò, ob insignem ventriculi imbecillitatem, & frigidæ materiæ præsentiam; non secundò, ob febrilem calorem, metum inflammationis internæ. Sit insuper nigrum, austerum & substypticum, non generosum. Quandoque tamen syncope adeò diuturna atque pertinax est, ob crudi humoris copiam, frigiditatem atque lentorem, ut posthabito febrili calore, ad validiorem attenuationem & calefactionem, aqua vitæ quoque uti cogamur; quæ ita paranda:

℞. Fol. melissæ, pulegii, majoranæ, anthos, ros. rub. an. pug. i. caryophyl. cinnam. macis, cardam. an. drach. i. ossiculor. cord. Cer. n. ij. santal. citrin. drach. ij. moschi gr. v. incidantur incidenda, contundantur contundenda, & macerentur in sufficienti quantitate vini albi optimi; mox destill. B.M. cujus cochlearia frequenter præbeantur.

Extrinsecus, mos invaluit ut in syncope fiat aspersio in faciem, vel aqua frigida simplici, vel rosacea, vel vino albo adstringenti; quam proponit Gal. reprobatur verò Avic. Gal. quidem, in defectu spirituum, ut retrahantur in auxilium

cordis. Avic. verò eam jure merito reprobatur, quando à spirituum suffocatione procedit syncope, ut in casu nostro.

Conveniunt itaque potius cucurbitulæ siccæ, frictiones, calorem nativum excitantes, cutim universam rarefacientes, & humores crudos attenuantes, ac in halitus digerentes, oleis laxantibus, prius in vino malvatico fervefactis. Sic extremarum partium madefactiones, aqua vitæ caryophyllata, calidis manibus factæ: Cordi quoque epithemata & inunctiones conveniunt.

℞. Aquæ melissæ lib. j. aquæ Flor. citri, ros. vini malvatic. an. lib. s. aceti ros. unc. iij. troch. de gallia mosch. serup. s. camphoræ gr. v. m. pro epithemate cordis.

℞. Ol. de scorpionib. Matthioli drach. ij. Troch. de gallia mosch. serup. s. aceti ros. par. m. fiat linim. amoto epith.

Secundo loco materia consideranda venit, quæ evacuationibus, calefactionibus & attenuationibus eget; sed in his intentionibus explendis, tanta semper fuit inter medicinæ Principes dissensio atque diversitas, ut apud Recentiores adhuc sub judice lis esse videatur.

Primò enim, in fonte Chirurgico, sanguinis missio à Gal. aureis verbis omissa fuit, dicente: Nulli talium sanguis mitti sine maximo dispendio solet; cum tamen evacuationem desiderent; verùm nec sanguinis missionem, nec purgationem sustinent, utpotè quòd sine his syncope facile adortur, multò verò facilius cum his. Tral. verò, quem sequuti sunt & Rhafis & Averr. sanguinis missionem convenire contendunt. Attamen, parum aut nihil à Gal. jam dicti magni Viri dissentire videntur, dum conveniunt omnes in indicante, quòd scilicet conveniret; sed neque discrepant in permittente; etenim & ipse Tral. subdit, quòd si vires imbecilles fuerint, sit abstinendum. Quoniam verò vires neque præsentis, neque futuræ, in syncope, & insigni humorum cruditate constare possunt; idèo in casu nostro, ut & frequentissimè in omnibus hisce febris, à sanguinis missione abstinendum; relicta Recentiorum inepta illa decisione, quòd humor considerari debeat, num crudus, vel semicrudus, vel extremè crudus fuerit; ad sanguinis missionem statuendam.

De medicamento exhibendo, pro minoratione puitosæ atque crudæ materiæ, pariter dubitatur. Gal. enim apertis verbis, ut superius visum fuit; neque minorationem per medicamentum admittit, quòd accepit ab Hippoc. cujus quinetiam opinionis fuit Orib. & Paul. dicentes: Neque venæ sectionem, neque purgationem ferunt; namque sine his repente in synopen cadunt. Quos sequuti fuerunt Arculanus & Recentiores multi; imò & hoc idem experientia comprobavit ipse Gal. dum ventriculo afflicto, & nondum ad synopen perducto, multos vidit defunctos, quibus medicamentum fuerat exhibitum; Quid igitur dicendum erit præsentem synope?

Sunt tamen non pauci, Tral. Rhafis, Averr. Mercatus, Sax. & alii plurimi, qui medicamentum minorativum libenter exhibent, dicentes, quòd leniter imminuta humorum copia, recedit syncope; & ita reliqui crudi humores commodus præparari possunt; additque Tral. quòd cum vires à copia suffocentur, de copia modicum subtrahere est necesse, cum frictionibus, cæterisque à Gal. propositis, humores adò copiosos & crassos attenuari & discuti posse, imò

possibile videatur; & si fieri possit, non nisi longo tempore; quam diuturnitatem febris hæc cum syncope tolerare nequit.

Decisio itaque adeo gravis controversiæ sit, quod cautissimè in hoc magni momenti negotio sit procedendum; ab Hipp. edocti, quod absolutissimâ tum custodia, tum diligentia in hac febre curanda opus sit; adeo ut si syncope toto paroxysmo perseveret, impossibile sit medicamentum solutivum exhibere, qualecunque fuerit; ventriculo namque perpetuò afflicto afflictio addenda non est, alioquin stomachicæ synopes irrevocabiles fiunt atque lethales, ut observavit Gal. At si in accessionis declinatione cedat ipsa syncope, ut in casu nostro, & ut frequentissimè accidit, prius roborato ventriculo, aliqua crudæ materiæ minoratio procuranda, clystere prius, mox etiam vomitu, si ad vomitum pronus sit Patiens. Interim attenuantia, & concoquentia præbeantur, ut medicamentum leniens, si non antè quartam, paulò post tamen exhiberi possit. Exercitatum autem Medicum, vel saltem valde cautum desiderant hujusmodi febres.

Ad praxia itaque ut revocentur omnia; primò Clyster paretur ex decoct. malv. mercur. betæ, chamæm. in aqua hordei; addito melle ros. cum oleo amygdal. vitello ovi & sale. Primò autem, mel ros. non sit solut. & adhuc minus, addenda hiera, diaphcen. quæ in progressu, concocta & attenuata materia adhiberi poterunt; injiciatur verò extra accessionem synopes. Secundò, vomitus provocatio dubia esse solet; cum enim materia valde cruda, viscida & tenax sit, à debili vomitorio procul dubio educi non poterit, sicut à validiori valida quoque agitatio excitabitur, cui facilius syncope succedit. Nihilominus, provocandus vomitus si prius spontè procedat, vel saltem Patiens, ut in nostro casu ad eum sit pronus; eò enim evacuetur saltem materia innatans, & minus adhærens. Quare, leve vomitorium sufficiet.

Uti ℞. Juris carniæ sem. citri alterati unc. viii. oxymel. simpl. ℥vj. m. In progressu verò, magis concocta materia, succus raphani adhiberi poterit, vel pulvis asari, vel semi uncia diasari Fernellii. Tertio, medicamentum poterit esse mel. ros. solut. cum manna clarif. & tart. aqua cinnam. aromatiz. vel lenit. cum tart. castia quoque, urgente febrili calore, cum tartaro; suo namque lentore & ipsam pituitam quoque ducit, ut notabat Mes. In progressu verò, additur hiera, imò & pil. de hiera ipsa, cum agarico; quibus omnibus mulsâ diluta, ex aqua hordei parata, ad lib. i. s. vel ij. superbibenda, ut ab ea sequatur ablutio. Circa medicamentum exhibendum, observatione dignum est quod à potione, quantum fieri potest, sit abstinendum, & potius forma solida exhibendum sit; potio namque majori vehementia operatur, sicque majorem in humoribus commotionem excitat, majoremque spirituum dissolutionem infert, & ventriculum exolvit, unde facilius in syncope lapsus.

Præparantia sint attenuantia, incidentia, detergentia, & quidem calida, quantum febrilis calor perferre potest. Sic Hipp. oxymel aquosum proponit. Gal. mulsam crudam, ut ut magis sublucentem, & minus nutrientem, proponit etiam oxymel cum hyssopo. Orisatio placuit mulsâ diluta, decocta; imò & ipsi Paulo. Nobis autem hæc sunt in usu.

℞. Oxymel. simpl. unc. ij. syr. de cortic. citri unc. i. vel

℞. Oxymel. simpl. mel. ros. colat. an. unc. j. s. aq. cinnam. unc. s. m. pro syr. & sic pro aliis; cui in progressu addatur modicum juris, hyssopo, prassio & menta alterati.

Hæc agenda in casu nostro, quoniam in febris declinatione syncope cedit, ac si in tota accessione perseveraret, vix clyster, nedum vomitorium, minusque medicamentum administrari possent, quorum loco, in frictionibus potissimum & inedia, totam curationis spem reponit Galen.

Licet autem iste quinetiam curandi modus suas habeat objectiones, & primò quidem, cum redundantibus crudis humoribus prohibeat Galen. frictiones, exercitationes, & quemvis corporis motum. Secundò, quod corporibus impuris exercitationes prohibet Hipp. Tertio, quia in diarrhoea ex cruditate, prohibet Gal. abstergentia & cutem deobstruentia, attamen, omnibus concessis, quoniam longè majus ex his sequitur beneficium quàm damnum, idè frictiones sunt adhibendæ.

Sed ne error aliquis committatur circa frictionum usum, in hac febre, quæ nullum vel minimum errorem admittere potest, quinque sunt consideranda. Primum, finis ob quem instituntur. Secundum, quæ partes corporis sint fricandæ. Tertium, quales frictiones esse debeant. Quartum, quo instrumento. Quintum, quantum.

Primum quod attinet; frictiones primò facultatem emorientem excitant. Secundò, humores crudos & copiosos, spiritus & calorem suffocantes, à corde divertunt. Tertio, eisdem humores attenuando ac resolvendo, diminuunt. Quarto porositates aperiunt, ut facilius insensibiliter resolvantur.

Quantum ad secundum, in primis crura & coxas fricare oportet, ad inferiora trahendo, ut major fiat diversio. Secundò, brachia & manus, à spatula incipiendo. Tertio, à collo ad spatulas, per latera.

Quoad tertium, incipiendum à fortioribus; nam materia in principio frigidior & crassior est; prout & porositates obstructæ valde; unde Avic. usque ad abrasionem cutis; nos autem usque ad ruborem; in progressu verò, materia magis attenuata, leviores sint.

Quarto, fiant panno aspero, fumigato potius sustumigio ex ligno aloes, moscho & cinnam. ex Avic. vel cum Gal. laxantibus oleis atque digestibus; quibus nos & spiritum vini addi posse credimus.

Quinto, licet Avic. jubeat perpetuò frictiones esse faciendas, vel cum somni exclusione; cautè tamen agendum, ne ægri pereant fricantium inscitia, ut observavit Tral.

Tertio & tandem, vires ventriculi, cordis & totius sunt conservandæ; in quem finem julapium præstantissimum atque suavissimum hujusmodi pareretur.

℞. Vini malvatici lib. j. aq. ros. unc. iij. caryophyl. cont. drach. s. cinnam. contus. drach. j. in sindone ligentur; mox adde sacchari fini unc. iv. & bul. lento igne, ad julapii consistentiam, cujus cochlearia frequenter assumat Patiens. Pro ventriculo verò, potissimum erit ol. juniperinum; vel cinnam. ad gutt. j. in cochleari aquæ cinnam. pariter & ol. zedoariæ, tum intrinsecus, tum extrinsecus.

Vires totius congruâ victus ratione conservandæ. Et primò aër, nec valdè calidus, nec valdè frigidus sit, suffumigio alteratus; ex ligno aloës, fantalis citrinis, cortic. citri & cinnam. in aqua ros. & è flor. citri fervefactis. Victus ratio valdè tenuis, cum Hipp. cui subscripsit quoque Gal. nihil enim ab initio, præter oxymel aquosum afferebat; addunt tamen, dum vires consent. Nos, tribus primis diebus, solam ptisanam offeramus; secundis, addamus pulli instaurans; postremis, attenuata valde materia, ova recentia & pulli confusa. Vinum quoque conceditur, dilutum, etiam in cibo. Juscula alterentur quoque cinnam. caryoph. nuce myristica. Somnus, licet concoquat, tempore tamen præsentis & imminentis syncopes, interdicens. Quies omninò necessaria; adèd ut neque ad ventrem exonerandum, neque ad meiendum surgat; domumque obscuram, & lectum mollem habeat, ex Hipp. Venter clysteribus sollicitetur, & tandem animi accidentia, quæ possint virtutem exolvere atque agitare, sunt devitanda; licet nonnulli itam moderatam juvare crediderint. Et hæc, pro tantæ febris curatione dicta sufficiant. *Idem Ibidem.*

Febris Syncopalis Minuta.

Vir 40. annum agens, temperamenti totius & jecoris, calidi & sicci, gracilis habitus, & quodammodo squalido aspectu, post siccam præteritam anni constitutionem, & longum iter sub radiis solaribus, vina meraciora potans, & vigiliis nimis indulgens; suppressa quoque frequenti diarrhoea biliosa, plurimum salubri, tandem hoc anni tempore Caniculari, incidit in febrem circa meridiem, cujus quidem initium cum levissima horripilatione; progressus verò cum insigni calore, &, quoddam pejus, dolore, morfu, aestu & anxietate oris ventriculi; necnon totius corporis inquietatione, oris amaritudine, siti molestata, nausea ac exiguæ flavæ bilis amaræ vomitu sine levamine, cum extremorum refrigeratione, atque in progressu, omnium quinesiam externarum partium, pulsu exiguo, inæquali & inordinato, & nonnunquam omnino deficiente, supervenientibus sudoribus frigidis & crassis, cum animi exsolutione. Urina autem pauca, sed flava & tenuis apparuit; secunda die omnia paulò mitiora visa fuerunt; sed tertia, eadem hora, eodemque ordine omnia invaluerunt; adèd ut statim à febris initio ventriculi affectus vehementes atque terribiles apparuerint, & præcipitem syncopen, cum evidentiissimo vitæ discrimine induxerint. Quare nos accessit, ita de hac febre verba fecimus.

Acutam, imò peracutam, hanc febrem jure merito existimamus, propter sævitiam accidentium ejusque celeritatem; cum hac tertia die, Patientem nostram, ferè ad interitum deduxerit, propter veram atque legitimam syncopen, quæ præcipiti modò febrem ipsam fuit comitata; in quam, vix quodammodo levatus, rursus præcipitat, velut ejusdem symptoma concomitans, quinimò & cum ipsa oritur; quam idèd febrem syncopalem, à symptomate, Medicinæ Scriptores appellare consueverunt; quæ quoniam, non à quantitate materiæ, calorem & spiritus opprimente atque suffocante, sed ab exigua bile os ventriculi vellicante, & spiritus vitales resolvente, procedit; idèd, à Barbaris potissimum, minuta dicta fuit, ad differentiam febris syncopalis hu-

morosæ.

Fit igitur febris hæc à flava bile excrementitia, in ora ventriculi ebulliente ac putrescente, non autem à vitellina, cærulea, prasina, vel æruginosa, hæc enim sunt crassæ substantiæ & tardi motus, à quibus rarissimè oritur hæc febris, tuncque exquisita non est, quæ quoniam non per spacia, sed per venas illuc fertur, hinc vomitus exiguus sequitur, sine Patientis levamine; conclusa namque in venis reperitur bilis hujusmodi, undè circa ventriculum, & fortis æstus, & cordis morfus, à quo facillimè trahitur in consensum cor ipsum, accedente passione cardiaca, & spiritibus languentibus, atque deficientibus, sequitur vera atque legitima syncope; quam asphyxia, externarum partium refrigeratio, sudores frigidi, crassi atque syncopici cum animi exolutione, manifestissime nobis ostendunt. Biliosi autem humoris indicium præbent res naturales, nonnaturales atque præter naturam; ætas nimirum consilens, temperamentum totius & jecoris, calidum & siccum, gracilis habitus, squalida facies, præterita anni constitutio sicca, & præsens anni tempus; præterea, diuturna mora sub radiis solaribus, iter longum atque violentum, potus vini meracioris, immodicæ vigiliæ, quæ sanguinem biliosum reddere solent, & bilis evacuatio suppressa, quæ Patientem ipsum ab affectibus biliosis præservare solebat; ac tandem, præsentem bilem apertissimè demonstrant, hora invasionis meridiana, periodus ejusdem febris tertianaria, acrimonia febris caloris, urina flava, ventriculi morfus & æstus, ac exiguæ flavæ & amaræ bilis vomitus; sicut enim causæ naturales & nonnaturales, ad bilis hujusmodi generationem omnes conspirant; ita bilis ipsa, licet non multa, in ore tamen calida, in ore ventriculi effervescent atque putrescens, hanc febrem syncopalem minutam simpliciter excitare valet; quæ alioquin, si ad ambitum corporis transmitteretur, & unâ cum spiritibus insensibiliter exhalaret, syncopalis minuta, per halitum digerens oriretur; prout, si sensibilibiter per sudorem, syncopalis minuta, digerens per sudorem, diceretur; tribus enim jam dictis modis fieri potest hæc febris, & excitari syncope ipsa.

Acuta, imò peracuta & perniciofa solet esse hujusmodi febris, cum intra septimam frequenter terminari solet; in animi namque defectio- nibus & syncope, tentiora omnia excrementa in ventrem influunt, & veluti abyssus abyssum invocant; sicque perpetuè syncope, cum spirituum defectu, diù perseverare non potest absque Patientis ruina & interitu; imò, per halitus digerens, vel digerens per sudorem, tertia die interficere solet. Curationem quoque omninò recusat, si jecoris atque ventriculi superveniat inflammatio.

Statim itaque acceleranda curatio, quæ diversa, imò contraria est curationi syncopalis humorosæ; omnia enim agenda ut crassiorem materiam reddamus, refrigerantibus & humectantibus eutem densemus, & transpirationem adstringentibus arceamus, atque syncopi occurramus.

Quibus ut satisfaciamus, alia sunt agenda præsentente syncope, alia antequam ingruat.

Ante syncopen. Primò ventriculus roborandus. Secundò, totus habitus densatus. Tertiò, revellendi sunt ascendentes ad ventriculum humores.

Roborantia

Roborantia sint externa & interna. Interna quidem, emulsio margarit. præpar. cum aqua rosac.

Ut ℞. margarit. præparat. drach. j. aqu. ros. unc. iij. m.

Vel ℞. Margarit. præparat. drach. j. vini granat. aq. scorz. an. unc. ij. m. & cochlearia plura assumantur ante accessionem. Extrinsecus, ventriculo apponatur placenta rosarum, vino austero, vel granatorum, vel omphacio, vel aceto rosac. aspersa.

Secundò densantia, sint totius inunctiones, oleo viol. & myrt. & urgente exolutione, unguento ros. & infrig. Gal. Cordi.

℞. Aq. ros. nymphaeæ, plantag. an. lib. s. vini albi tenuis unc. ij. specier. diamargarit. frigid. drach. ij. camphoræ gr. v. succi citri unc. ij. m. pro epith. cordis. Hepati.

℞. Succu cich. depur. lib. j. suc. lim. unc. iij. specier. trium santal. unc. s. m. pro. epith. hepatis. Testibus applicentur lintea madefacta in aqu. ros. & plantag. cum aceto rosac.

Tertiò revellentia, sint frictions partium externarum, ligaturæ, rubificantia, vesicantia; ut quæ possint serofos & biliosos humores à ventriculo revellere. Clyster quoque ex decoct. malv. viol. hord. cum syr. ros. oleo violaceo, & ovo integro.

Accedente verò syncope, spirituum resolutio primò est impedienda; & secundò, eorum regeneratio procuranda. Sic statim aspergatur facies, vel aqua frigida simplici, vel aqua rosar. vel aqua, vino adstringenti mista, ut cutis densetur, spiritus retrahantur, & effluviu prohibeatur. Secundò spirituum regeneratio procuranda odoribus. Sic naribus admoveatur panis calens, vino, vel aqua cinnam. aspersus. Sed quoniam essentia virium, quibus regitur corpus; non in spiritibus solis, sed in solidorum temperamento quoque consistit; ideo utraque integra conservanda. Et idcirco partes solidæ quàm celerrimè instaurandæ; etenim, quæ longo tempore extenuantur corpora, lentè reficere oportet; quæ verò brevi, breviter. Cùm itaque odore solos spiritus, non solida nutrant; ideo solidis, alimento succurrendum & quidem potu; facilius enim est impleri potu, quàm cibo; sic præbeatur vinum, frigida dilutum. Interim facultas excitanda extremorum contorsionibus, pilorum evulsionibus, vociferationibus & hujusmodi aliis spiritus non dissolventibus.

Remissa syncope, febrilis calor contemperandus, & biliosi ac tenues humores præparandi hac potione.

℞. Aq. de succo acet. de cucurbita, de anguria an. lb. s. syr. de ribes, de agresta, de portulaca an. ʒ. s. m. pro primo alterante. Pro secundo verò, in majori declinatione.

℞. Juris alterati cich. endiv. acet. portulaca, violis, nenuph. hepat. ʒ. vj. succi cit. ʒ. ij. instaurantis pullæ cochlear. j. m. tribus autem transfactis horis ab hoc jure, offeratur cibus plenior, præmittendo bolum hyacinthinum, cum aqua totius citri & scorz. Cibus autem sit pitifana hordeacea acida, scil. cum agresta, cum pullæ instaurantis, & ossa panis, in vino nigro austero imbuta, vinum quippè dilutum necessarium maximè existimarunt Medicinæ Principes; paucis verò horis ante novam accessionem, cibus rursus exhibendus, ut necessarium censuit Gal.

Et nisi virium lapsus ægro interitum minetur,

sub pleniori cibo; exhiberi poterit cassia cum pulpa Tamarind.

℞. Flor. cass. rec. extr. drachm. vii. pulpæ Tamarind. drach. iij. m. f. bol. hora una ante cibum exhibendi.

Jam dictis omnibus congrua & accurata victus ratio addenda. Sic aer frigidus paretur, insperione frigida putealis, cum frondibus, virtute & actu frigidis. Cibus sit jam præscriptus, sed præterea, concedi possunt fructus aliqui austeri, ut mora, cerasa austera, & nostro potissimum Patienti, persica cocta. Potus consuetus, sit aqua acetosæ, cum julap. ros. aut vino granati præter offam panis, vino austero imbutam. Somnus, sicut præsentis syncope, interdicens, ita extra syncope erit omni arte procurandus. Quies quàm maximè conducit. Inanitiō semper in hac febre est repletionis periculosior, & idè ut dixi, parum & sæpè Patientis nutriendus. Excrementa, clysteribus ex lacte, butyro & saccharo paratis, educenda, omnibus animi passionibus est ablegandus, & confidenti animo recreandus. Quæ pro hac syncopali minuta simpliciter curanda dicta satis. *Idem ibidem.*

Febria Amatoria, sive Ictericia alba.

Nobil. & formosa Juvenis, 25. annum agens, temperamenti calidi & humidi, carnosus habitus, & antehac rosei coloris, tribus abhinc annis cogitabunda & mœsta præter consuetudinem esse coepit, cùm ob egestatem Patris, Viro nubere non posset: hinc vigiliis subortis, & querelis de ventriculo male affecto, rugitibus hypochondriorum, mensuris quoque interim imminutis: roseus faciei color in album, & mox in pallidum conversus est, timores ac mœrores accesserunt, cum capitis gravitate, necnon paulatim spirandi difficultas, cordis tremores, cibi fastidium, stupor & torpor, cum febre inordinate repetente, in dies quinetiam semper magis magisque imminuta, imò tandem omnino suppressa mensura fuerunt: superveniēibus totius colore livido atque plumbeo, palpebrarum & crurum intumescencia, omnium membrorum gravitate, & virium languore: quibus demum accesserunt strangulatio, sive præfocatio, & Dæmoniaca phantasmata. Tandem à Religiosorum exorcismis & signis nullam opem experta, ad Medicorum manus confugit: quibus & mihi accersito, abdomine contractato occurrerunt in uteri regione ac mesenterii, obstructions: febricula circa vesperam quotidie, cum horrore invadente, non adèò intenso calore: molesta tamen, nec sine aliqua, nocturno potissimum tempore, mentis alienatione. Modò Parentes mœsti insignem adèò mutationem admirantes, causamque horum ignotam existimantes, nos omnes in subsidium advocant.

Hanc febrem, quam Hipp. erroneam, non sine ratione: alii febrem albam, sive albam ictericam nuncuparunt: albi namque & frigidi humoris plurima symptomata indicium præbent. Primò siquidem mensura suppressa, in juvenili ætate, temperamento calido & humido, nativum calorem suffocando, in toto frigiditatem induxerunt, non parum ad id conspirantibus obstructions in mesenterio & utero, forsan etiam in cava jecoris observatis, quæ naturalis caloris ventilationem prohibentes, ejusdem suffoca-

suffocationem fovent; unde horum symptomatum plurima frigidam intemperiem attestantur.

Hujus autem affectus Virginei causa primitiva, fuit intensa meditatio hujus Virginis, qua avocato nativo calore & spiritibus à ventriculo, cruditates genitæ fuere, obstructionum in venis lacteis & mesentericis origo: unde hypochondriaci affectus ortus, & de ventriculo malè affecto, & hypochondriorum rugitibus querelæ: inquinata quinetiam universa massa sanguinea: quæ crassior reddita, nec uteri venas statutis temporibus libere permeans, ac in iisdem stabulans, obstructions in utero quoque congestit, & menstruam purgationem diminutam reddidit: quibus adauctis, perfecta eorundem suppressio subsequuta fuit: sanguis enim effluxum non habens præ multitudine, refluit in cor & septum. Quando verò hæc repleta fuerint, cor fatuum fit: deinde ex fatuitate, torpedio, postea ex torpedine delirium apprehendit: sicut, cum aliquo longo tempore desidente, sanguis ex coxis & femoribus depressus, in tibias ac pedes, torporem inducit: à torpore autem pedes ad iter faciendum impotentes fiunt, donec sanguis ad se ipsum revertatur. Hæc habet Hippoc. quibus subdit. Revertitur autem celerrime; citò enim propter venarum rectitudinem refluit, & locus corporis non est periculosus; at ex corde & septo tardè refluit; venæ enim obliquæ sunt, & locus periculosus, & ad delirium ac insaniam paratus, quum enim hæc partes repletæ fuerint, & horror cum febre ingruit; quas febres erroneas appellant. His autem ita se habentibus, præ adaucto calore insanit, præ caligine timet atque formidat; præ compressione circa cor, strangulationem & præfocationem patitur; præ sanguinis malitia, animus mœrens & anxius, malum attrahit.

Nos verò addamus, quòd totum, non solum cacochymum, sed cachecticum quinetiam redditur; ut patet ex colore totius adeò vitiatò, virium languore, & palpebrarum ac pedum intumescencia.

Verùm, nec à solis suppressis menstruis, sed à retento quoque semine malum hoc provenire posse, innuere videtur Hippoc. dum Virgines liberari asserit, si aut Viro cohabitent, aut menses suboriantur; præsertim verò in hac Virgine, temperamentum calidi & humidum, & boni habitus. Verùm, cum jam menstruorum suppressionem, tanquam causam evidentissimam habeamus; idèd seminis retentioni uteri præfocationem, potius quàm febrem hanc erroneam tribuamus.

Ut autem ab hac febre vindicetur Nob. ista Juvenis, & in pristinum redigatur statum, res adeò negotiosa atque difficilis est, ut exercitatus quoque Medicus, in tota curatione anceps & dubius, medica semper auxilia sit administraturus; totum enim habitum renovare, & menstrua revocare oportet, metu alioquin, ne ad hydropem præceps ruat infelix Juvenis.

Nec in præsens Hippoc. monitum locum habere poterit, nisi prius massa sanguinea purificetur, & ad laudabiliorem statum redigatur.

Quod ut assequi valeamus: Primò ventriculi & primarum viarum expiatio præmittenda. Secundò, mesenterii & lactearum obstructions referandæ. Tertio totius venosi generis cacochymia est auferranda. Quarto, incipienti cachexiæ insuper proficiendum. Quintò, menstrua hystericeis aperi-

tibus sollicitanda; necnon interim iisdem à proprietate juvantibus, symptomatibus occurrendum. Ac tandem viscera roboranda. Quæ omnia jam præscripto ordine sunt executioni mandanda, medicis auxiliis à tribus fontibus desumendis.

Et in fonte Chirurgico, de sanguinis missione sicut dubitari non potest, cum hic peccet copia, substantia & motu; ita in præsentis statu, cautè agendum circa quantitatem; jam enim sanguis in cacochymiam descivit. Et licet Hippoc. doceat, quòd hujus affectus curatio, sit sanguinis detractio; id tamen jubet in principio esse faciendum antequam totum corpus cacochymum, & minus adhuc cachecticum reddatur, unde in diuturna & confirmata suppressione, idem Hippoc. ventrem sursum atque deorsum purgat; quoniam cacochymia non sanguinis missione, sed purgatione tollitur. Hinc à copiosa diarrhœa Ancilla illa restituta fuit. Quod videns Gal. canosis & albicantibus, scarificationes potius quàm venæ sectionem præscribat.

Locus autem sit jecoraria dextera, ut detrahatur, non subtrahatur sanguis, prius quàm obstructions uteri referentur, & perviæ reddantur; tunc enim & saphena aperiri poterit, sanguinem educendo tantum, ratione motus.

Interim cauterium coxæ inurendum. De reliquis autem topicis infra.

Pro ventriculi exinanitione, Pot. ex manna clarif. vel elect. lenit. cum tart. Ad primarum viarum præparationem, oxym. simpl. mel. ros. simp. an. unc. j. f. aq. cinn. unc. f. m. pro syr. & sic pro aliis v. Mox repetatur alterutrum jam dictorum medicamentorum.

Indè mesenterii & lactearum obstructions, attenuantibus, aperiuntibus, & evacuantibus sunt curandæ. Præparans igitur ita paretur.

℞. Succu cich. depur. unc. ij. succu borag. unc. j. tart. vitriol. gr. x. decoct. cich. borag. end. pentaphylli, petroselin. agrim. unc. v. m. pro syr. ante auroram exhibendo; cui præmittatur oxymel dilutum, ad unc. ij. quibus decem dies insistendum; atque intermedio intervallo præbeatur hoc.

℞. Pil. de Tribus cum rhab. de hiera cum agarico, an. scrup. ij. elect. lenit. drach. vj. m. f. b. Decem verò transactis diebus.

℞. Electuar. diacathol. drach. iv. rosat. Mes. drach. iv. pil. de Tribus drach. j. m. ref. bol. quibus, transacta hora, superbibat jus hordeo alteratum; vel aquam hordeaceam.

Ad accuratam verò ventriculi & intestinorum detersionem, & ablutionem, aqua Tettuciana, tribus diebus, cum vehiculo mell. ros. sol. de more offeratur.

Cacochymia, à sanguine, per epicasin auferranda, præparatione, atque frequenti expurgatione; neque febricula pertimescenda; in hoc enim casu causæ omnino incumbendum, habita febris perexigua ratione. Instituat itaque tale præparans.

℞. Succu depur. cich. borrag. agrim. fumariz. an. unc. j. decoct. cich. borrag. melissæ, beton. agrim. cardui sancti, absinth. unc. iv. m. pro syr. & sic pro aliis; & nisi renuat Nob. Virgo, addatur quoque oxymel. squillit. unc. j. His autem duodecim diebus insistendum; sed quarto quoque die hoc præbendum.

℞. Decoct. epih. Mes. unc. vj. vel, si bolos potius eligat.

732

℞. Extracti fennæ drach. j. helleb. nigri drach. s. elect. lenit. vel flor. cass. rec. unc. s. m. f. b. quibus superbibat serum deput. quippe veratrum vim in se obtinet valde exurentem.

Tribus hisce purgantibus assumptis, totum venosum genus ab impuritatibus defæcatum esse fidentium non est. Quare repetenda purgantia, quæ aperiendi quoque facultatem habeant. Instituta ut itaque hujus liquoris usus.

℞. Radic. petroselinæ, fœniculi, asparagor. apii au. unc. ii. fol. agrim. capil. ven. hyslopi, prassii, pulegii, calamenti montani, an. m. j. agariaci troch. unc. i. s. fol. fennæ rec. mund. unc. v. epith. unc. ij. radic. veratri nigri unc. s. cinnam. integri unc. s. aquæ agrim. capil. ven. an. lib. j. m. macerentur omnia viginti quatuor horas: deinde fiat fortis expressio; & colat. adde sacchari fini q. s. bull. ad syr. consistentiam, cui mox infunde rhab. opt. unc. j. spicæ serup. j.

Hujus autem unc. ij. præbeantur quotidie, in semi cyatho vini albi, tribus vel quatuor horis ante prandium, persistendo in hujus usu ad dies xx.

Hinc ad cachexiam intenti, carnosam partem depurantia, & à pravis humiditatibus vindicantia administranda forent, diaphoretica scilicet sensibilibus evacuantiâ, & insensibiliter digerentiâ; cui intentioni satisfacere poterit sudor, præmissis convenienti decocto; vel viperini pulveris diuturnus usus. Verùm, quoniam uteri venas aperire, menstrua provocare, & universum corpus, per vias illas naturæ proprias atque consuetas expurgare, potissimum noster debet esse scopus: ideo, ne à centro divertantur ad circumferentiam humores, hac posthabita intentione, hysteriæ aperiendi & mentes moventium usus erit prius usurpandus.

Ad uteri contumaces obstructions referendas, chalybis usus ab omnibus medicinarum Professoribus extolli solet, & præsertim potabilis M. D. cujus vis ut ad uterum perveniat, vehiculo uterino indiget. Paretur itaque decoctum, quod & id præstandi, & totum exsiccandi facultatem obtineat.

Ut ℞. Salsæ optimæ unc. j. guajaci pinguis, radic. gentianæ, ligni sassafras an. unc. s. aquæ stillat. cich. capil. ven. artemisiæ an. lib. j. m. f. inf. per horas xxiv. deinde bull. ad consumpt. dimidium, & colat. fervetur pro duabus vicibus, summo mane exhibenda; cui addantur chalybis potabilis M. D. gutt. aquæ sibiricæ cochlear unum; vel ol. ejusd. gutt. v. cujus loco, præmitti posset bolus ita paratus.

℞. Troch. de myrrha scrup. j. salis artemisiæ gr. vj. m. ref. b. j.

Extrinsicus quoque venarum apertio procurari debet, non quidem pessariis aut injectis, sed forinsecus admotis. Tale igitur paretur fomentum.

℞. Fol. malv. meliloti, origani, pulegii, calamenti, mercurialis, matricariæ, an. m. s. sem. fœnic. apii, ameos, an. unc. s. radic. althææ, lil. alb. cyclam. an. unc. j. aquæ comm. lib. x. m. bull. ad consumpt. quartæ partis; cui in fine, adde vini albi generosi cyathum unum, & spongia magna foveatur uteri regio: eandem partem, post fotum, illinendo ol. lib. alb. aromatizato. Infectiones quoque in aqua sulphurea Aponensis, efficacissimæ erunt.

Hysteriæ symptomatibus occurrentia esse poterunt, aqua theriacalis, cum aqua totius citri.

Oleum succini ad gutt. ij. in aqua cinnam. Theriaca mediæ ætatis: vel Triphera sine opio, cum aqua pulegii, aut matricariæ.

Tandem viscera roborabunt magni antidotæ, sales theriacales, sal absinthii, mentæ. Vinum ad mensam, roremarino, ligno indico, sassafras, medicatum sit.

Quibus omnibus congrua addenda victus ratio, non tenuis, sed attenuans. Hæcque dixisse satis, pro exacta cognitione, & curatione hujus febris. Idem Ibidem.

Febris Lenta.

Mulier quinquagenaria, temperamenti totius & jecoris, ad calidum vergentis, potius carnosa: cui jam menses abunde fluxere, quatuordecim ab hinc mensibus, iisdem omnino suppressis, valetudinariam semper vitam duxit: & potissimum circa hypochondria frequentes molestias percepit, cum appetitus prostratione: cujus causa edulibus pravi succi, de more usa est: unde floridum totius colorem deperdere, & pondus quoddam in hypochondrio dextro percipere, ac tandem, tribus abhinc mensibus, leviter febricitare cepit: qua tamen non obstante febricula, ad amoenissimum suburbanum secessit, ubi solutam adhuc magis vitam agens, fructus & herbas frequentissimè comedit, vina bibens dum quandoque à febre se immunem crederet: & ideo nonnulli transacto integro mense domum, in urbe, reversa, medico se tradidit: qui febrem tollere curavit lenientibus & præparantibus: sanguinem quoque misit ex pede: quod tamen ex voto non successit, hepate adhuc tenso atque repleto, cum dolore ad tactum, muliere forsitan continuò in eadem victus ratione peccante. Idcirco, pro hac febricula sananda, ad consilium accessu fuimus.

Si morbi qui omni periculo vacant, multis magnisque deinceps erroribus commisi in lethali naturam vertuntur, quid mirum si febricula, Mulierem hanc Nob. molestant, ob errores commissos diuturna evaserit? quinimo mirandum quod acuta atque lethalis facta non fuerit: cum non levem causam ab initio quoque habuerit, ab intempestiva menstruorum suppressione ortam, siquidem, cum in Patiente, calido & humido temperamento à natura prædita, & sanguine abundanti, supra quinquagesimum quinetiam annum expurgari debuissent, immaturè suppressa, non quidem in venis uteri, cum non appareant hysteriæ affectiones: sed in toto venoso genere, regurgitarunt ad hepar, in cujus vasibus obstructions coarcescere coeperunt. Et quoniam ex vaporibus, ab iisdem ad ventriculum elatis, & appetitus & coctiones labem aliquant acquisiverunt, hinc Pat. ad appetitum excitandum, alimentis pravæ conditionis usa est; à quibus, cruditatibus congestis, obstructions in dies majus semper incrementum susceperunt; quæ tandem, impedita libera ventilatione, putredinem contraxerunt, & febriculam excitarunt: ut mirum non sit si antehac affecto jecore & pravis edulibus nutrita, floridus totius color fuerit corruptus: ex cujus solo vitio Gal. primo aspectu hepaticos cognovit. Hepaticam autem mulierem hanc nuncupamus: quia non solum obstructions, ex humoribus crassis atque tenacibus, in vasibus existentibus, verùm & in ipsa carne, sive hepatis parenchymate reperiuntur: ubi temporis progressu, vel inflammationem excitare

nem excitare solent: vel corruptæ, febriculam, ut in casu nostro, quæ non solum à Patientibus, verùm & ab imperitis medicis non raro negligitur.

Hæc autem febris, lenta appellari solet: de qua fuscè verba fecit Fernel, quam fieri asserit ex lente obstructione atque putredine, quæ visceri contumaciter adhæret impactaque est: adeo ut substantia visceris plerumque labefactetur. Hæcque innuere voluit Gal. dum dixit, quod sepe splenis aut hepatis affectus febres inferunt.

Febris hæc diuturna esse solet, ut videre est in hac nostra Patientē: & cum viscera non solum obstructa, verùm & quodammodo corrupta supponat, vel ad cachexiam & hydropem, vel ad atrophiam & tabem Patientes perducit; prout de cachexia, in casu nostro potius dubitandum: cum mulier carnosæ & boni habitus fuerit, neque hucusque ad notabilem gracilitatem devenit.

Omnia tamen agenda, si fieri possit, ut ab imminente jam dicto malo præservetur, & à præsentī febre liberetur, totum evacuando: jecur deobstruendo, ventriculi & ejusdem jecoris tonum conservando; & vires sustinendo.

Quòd si res non ex voto succedat, à Celso consilium capiendum, dum ait: quòd in hoc casu Medici cura esse debet ut morbum mutet: fortasse enim curationi opportunior fiet. Etenim, circumspicere hominis est novare interdum & augere morbum, & febres accendere: quia curationem, ubi id quod est, non recipit, potest recipere id quod futurum est.

Interim ex fonte Chirurgico nova est deprecanda sanguinis missio, ex jecoraria dextera, ut venosum genus purificetur, humorum confluxus à jecore divertatur, & jecur ipsam ventiletur: sit tamen parca, quia copia sanguinis in cacochymiam jam abiit. In hoc casu commendat Celsus frictions universales, cum oleo & sale.

Sed à fonte Pharmaceutico præcipua sunt desumenda remedia, præparantia, & aperientia, cum jam lenientia, & aliqua quoque purgantia, à Viro Excellentē fuerint administrata: alterantibus verò, aut parum aut nihil sit opus. Idem, statim ad usum syr. Fernel. erit deducenda Patientē ipsa, cum rhab. parati, qui alternis diebus, aut in vino albo non dulci & tenui, aut jure cich. & absinthio alterato, ad ℥ij. erit præbendus: diebus verò intermediis præscribendum validum aperiens, quod sit subtilium partium, nec multum esefaciat: quale esse poterit decoctum salsæ, ita parandum.

℞. Salsæ optimæ, incisæ, radic. cich. petroselin. an. ℥j. aq. stillat. cich. ℔ij. agrim. ℔ij. m. f. inf. per horas 24. deinde adde dimidium columbæ turricolæ, aut perdicis, & bull. omnia ad consumpt. dimidi, & fiat colat. pro duobus vicibus: cui præmitti poterit bol. ex tart. vitriol. rhab. extracto, & sale absinthii paratus: vel ex confect. cyphoidis, quæ in hoc casu prærogativam habere solet, cum succo cich. densato reformata. Quibus forsitan efficacior fuerit spir. tart. ter restif. ad ℔j. in decocto dissolutus: utpote qui citius & facilius ad hepar permeare possit, atque pervadere.

Quibus per mensem peractis, nec cedente febre, ad contumaces obstructiones superandas atque expugnandas, chalybis usum, medicinæ Professorum proponere solent, vinum chalybeatum, à Fonseca descriptum, Patientibus exhibentes: quod poterit quoque Celsi præceptum adimplere. Ego verò uti soleo croco martis aperitivo, cum acido sulphuris parato, ad gr. ij. vel iij. vel sale martis, sb uno grano, ad duo. Reformantur autem cum succo eupato ii condensato, quibus super præbeatur aut decoctum præscriptum, aut aquæ agrim. cyathus, cum spiritu

Tom. II.

tartari. Tertio verò aut quarto quoque die, pilula de tribus cum rhab. est offerenda, drach. ij. elect. lenit. aut diacathol. mista.

Dum hæc exhibentur, extrinsecus emollientia regioni jecoris erunt quotidie apponenda.

℞. Ol. amygd. dulc. ℥ij. butyri recent. adipis gallinæ, anseris, anatis, medullæ crurum viruli, ol. nardini, aut irini, an. ℥ss. succi absinthii ℥ij. m. bull. ad consumpt. succi, & mox adde, squinanth. drach. s. m. pro illitu jecoris.

Vidus ratio jam dictis omnibus propositis proportionem respondeat. Sic autem extenuans; ut monet Gal. Vinum concedatur album, tenue, non dulce, non acerbum. Surgat Patientē à lecto, sed ante cibum; motum enim à cibo prohibet Celsus. Et si Deus pristinam valetudinem Nob. Patienti restituere dignatus fuerit, febre sanata in usum ducat frequenter pil. de tribus cum rhab. Quæ pro præsentī casu, dicta satis. Idem ibidem.

Febris Chronica.

Vir Nob. quadragenarius, temperamenti calidi & sicci, mediocri habitus, liberam vitam ducens, cui hæmorrhoidalis evacuatio, multis abhinc annis, singulo mense familiaris erat, licet hoc anno postremo omnino sponte suppressa fuerit, cum capitis doloribus, & corporis lassitudinibus, superioribus mensibus fuisset obnoxius: tandem ineunte proximo præterito autumno, febre continua, sed periodica proportionata correptus fuit, quæ eadem hora semper invasit, usque ad 27. diem: cum interim 24. sudores apparuerint, ut & 20. non tamen febrem judicantes. A 27. usque ad 40. remissa febris visa est, verùm semper mutationes frequentes, modò ad frigus, modò ad calorem observatae fuere, & sicut urinae antea tenues, & cum exiguo sedimento semper se prodiderunt, circa 40. coloratiores, nec sine aliquo sedimento visæ sunt. Febris autem à 40. erraticum modum & ordinem servasse videtur, cum pulsu duriori, angusto & humili, & urinis, cum sedimento crasso ac farinateo: ita his quidem omnibus ad hunc usque diem 80. perseverantibus. Quæ à Medico domestico observata accepimus, ad consultationem acciti, qui Patientem invenimus, primis hæc febris diebus, potibus: postremis verò, cibis nimium indulgentem: cujus licet totum corpus adeo gracile redditum non sit, pro horum ratione; in liene tamen tensio manifesta percipitur, & dolores quidam in cruribus, & potissimum articulis, cum aliqua quoque exigua intumescencia. Modò pro ejusdem salute hujusmodi habita fuit consultatio.

Febribus acutis longas succedere videmus, cum aut aliqua pars affecta curatu difficilis est: aut humores crudi & crassi abundaverint: aut errores in vivendi ratione à Patientē, assistentibus, aut rebus exterioribus commisi fuerint. Quæ omnia cum in præsentī Patientē nostro concurrant, nedum aliqua, mirum videri non debet si diuturnam & chronicam febrilem affectionem perpetiatur: pars enim difficilis sanationis fuit totum venosum genus, atro, melancholico, necnon crudo atque pituitoso sanguine scædens, qui multis abhinc annis per hæmorrhoidas à natura excerni consuetus, postremo hoc anno suppressus, & in toto venoso genere retentus neque coacervatus est: à quo tandem lien infectus, obstructus & durus evasit. Crudos verò humores facile congestos fuisse credendum: cum liberam vitam semper duxerit Patientē in omnibus rebus nonnaturalibus, & potissimum cibo, potu & venere. Errores autem in potu, primis diebus, in cibis, posterioribus, novæ cruditates adauxerunt, & antiquarum coctionem

reardarunt, atque impederunt: non parùm quin etiam prohibente anni tempore autumnali, quippe à jam d. his humoribus, sanguine mistis, antehac per venas fedales expurgati consueveris, nunc verò suppressis, & in venis putrescentibus, febris hæc ab initio ortum duxit; qui cum biliosi, melancholici & pituitosi fuerint, non adeo facilè à natura attenuari, segregari, concoqui, & excerni potuerunt, sed in progressu ad venas inferiores, ramos scil. venæ portæ, imò & ad lienem transmissi, febris conditionem mutarunt, & cum antea brachychroniam, tandem polychroniam induxerunt; quam non parùm fovenerunt errores in vivendi ratione. Cujus futurse diuturnitatis nec signa defuerunt: urinæ namque ab initio tenues, sine ullo sedimento apparuerunt: prout & Cleonastidi, usque in diem 49. qui, 80. judicatus fuit; & cui, quoniam post 40. subrubræ, cum sedimento rubro se prodiderunt, ideo diuturniorem, sed perquam salutarem febrem fore existimavit Gal. prout pariter & accessiones, quæ eadem hora quotidie revertentur, judicium difficile prædicebant; longitudinem, quinetiam sudores, diebus judicatoriis supervenientes, nec febrem judicantes: tunc enim eam prorogari, & multam significare humiditatem, proferebat Hippoc. Sed, quid dicendum de frequentibus illis mutationibus, modò ad frigus, modò ad calorem? quæ cum multas variasque humorum redundantium in corpore dispositiones significant, à natura proinde exiguo tempore non conficiendas, longitudinem idèò indicare allerebat cum Hipp. Gal. à quorum humorum varietate, febris quoque erraticum ordinem contraxit. Postremis autem hisce præteritis diebus, pulsus duriore, angusti & humiles, longi morbi indicium præbent, & diuturnioris quinetiam urinæ, cum sedimento crasso atque farinaceo, quæ non solum præsentem, sed futuram longam affectionem significant, cum longè à concoctionibus sint alienæ: quam diuturnitatem tandem nobis confirmavit totius corporis status, non valdè à naturali mutatus, partium densitatis, & humorum crassitie signum evidens, qui chronicam proinde, ac diuturnam fore febrem significat: unde à ratione alienum non est, si labores, & intumescencie in crurum articulis fiant: cum redundantes serofos humores, quos natura extra corpus expellere non potest, veluti per abscessum ad crura deponat.

Hujus autem febris eventus anceps foret, si ejus longitudo ab erroribus non penderet; exolutionis enim virium ante coctionem periculum immineret: neque mirum videretur si vel ob solos commissos errores diuturna evasisset: cum in sanis quoque gravia delicta morborum lethalium cause fiant. Cum igitur apparere incipiant signa coctionis, vires satis consent, nec totum corpus sit valde consumptum, & potissimum imus venter non adeò extenuatus, speranda unique salus. Ita, qui in Dealcis horto jacebat, sedimenta instar farinæ crassioris in urinis ostendens, die tamen 40. judicatus fuit: quia exitialis signa non habuit, prout Silenus qui obiit.

Judicium tamen per crisim expectandum non est, sed, vel per concoctionem, vel per abscessum, diuturnorum alioquin morborum proprium. De abscessu veteri posset, ne scil. febris hæc in quartanam migret: quoniam erratico modo procedere videtur: & præterea, quia tumet lien: congrua tamen adhibita curatione, aliqua spes est per concoctionem terminandam fore: etenim dolores in articulis qui supervenerunt, licet febrem judicare non potuerint, inutiles tamen non sunt.

Medicæ autem intentiones, pro hac curanda febre atque extirpanda, dirigi debent potissimum ad versus causas, extremitarios humores, tum parandum evacuando: obstructa viscera aperiendo: deinde ad versus febrem, ejus calorem satis remittendo,

tandem & ventriculi, & reliquorum viscerum, atque totius vires conservando.

Ex fonte Chirurgico, aut panca, aut nullum superest desumendum remedium: jam enim ab Excellentiss. Adstante, ex vena fuit sanguis eductus, & ex hæmorrhoidibus repetitus. Quare, illud solum considerandum venit, ut una aut altera hirudo venis fedalibus, bis per mensem apponatur, non quidem sanguini educendo: sed ut ad partem illam rursus proluciat, & spontanea hæmorrhoidalis evacuatio revocetur. Frictiones quoque leviores toti corpori utiles erunt, ut transpirabile servetur, neque tamen extenuetur.

Ex Pharmaceutico quoque fonte à Viro Excellentiss. propria & adæquata remedia deprompta fuerunt: in posterum autem, ad validiora attenuantia & aperientia erit progrediendum, quæ tamen humectandi quoque vim obtineant: tum ad exullionem, tum ad maciem totius corporis evitandam, quas partes satis implet fumaris, nam facultatem humidam habet, detergentem, aperientem, & moderatè calefacientem, ac quodammodo ipsa viscera firmantem; prærogativam autem in hisce febribus longis obtinere solet syr. de cich. cum rhab. Nicol. sic & byzantinus cum aceto. Quare in casu nostro, tale præparans parari poterit.

℞. Decoct. cich. borrag. end. petrosel. agrim. scolopendrii ʒ. iij. succi sum. depur. ʒ. j. syr. de cich. cum rhab. byzantini cum aceto an. ʒ. iij. m. pro syr. matutino tempore, in febris declinatione exhibendo; sicut pro alterante, in accessionis vigore, hic præscribi poterit.

℞. Decoct. cich. borrag. endiviæ, fumar. ʒ. v. succi depur. cich. borrag. pom. dulc. an. ʒ. iij. m. pro syr. & sic pro aliis.

Vel ℞. Aq. still. agrim. ʒ. iij. cich. ʒ. iij. tart. vitriol. gr. vi. m.

Dum præparantia hujusmodi, & alterantia administrantur, per epicrasin diminuendi atque evacuandi sunt humores, exhibendo singulis, quatuor aut quinque diebus, pilul. de tribus cum rhab. ad drach. j. cum ʒ. flor. cass. aut elect. lenit. Clysteres quoque, diebus præparationis locum habebunt, parari cum melle ros. solut. elect. diaph. oleo & sale, in decoct. malv. betæ, mercur. & parietariæ.

Quodd si quindecim dierum spatio non cedat febris, ad usum syr. Fernel. erit deveniendum; cujus elegans & congrua descriptio talis esse poterit.

℞. Radic. cich. petrosel. fœnic. cappar. polypod. querc. seminum cathami an. ʒ. ʒ. fol. hysopi, prassii albi, origani, agrim. cetrach. cuscute, adianti an. m. j. sem. anis. fœnic. endiviæ, melon. an. drach. j. aq. agrim. ʒ. iij. m. bull. ad consumpt. tertiar. colat. postea infunde per hor. 12. fol. fenæ mund. ʒ. xv. agarici albi ʒ. ij. epith. ʒ. ʒ. rad. helleb. nigri drach. ij. gingib. drach. ij. postea bull. parum, & expressioni adde sacchari fini ʒ. ʒ. bol. ad syr. consistentiam, deinde adde rhab. in sindone ligati ʒ. j. & servetur ad usum. Exhibendus autem ad ʒ. iij. in febris declinatione, tribus horis ante prandium, dissolvendus in jure cich. vel end. alterato. Et si forte ab eo evacuatio sequatur nimis copiosa, tertio quoque die solum exhibeatur, non omisso, diebus intermediis, præscripto præparante. In hujus autem syr. usu perseverandum ad xv. & xx. dies, cedente licet ipsa febre, ad obstructions omninò expediendas. Quem modum magis compendiosum existimo, magisque proprium, adversus febris pertinaciam: mirabilis quippe ab hoc, in his casibus, effectus observavi, quos non comperi ex jure columbæ, aut perdicis, china & herbis aperientibus alterato, minusque ex jure Galli, quod si calidis aperientibus, & non evacuantibus, ex more alteratum offeratur, humorum

offeratur; humorum exustionem potius adauget; obstructions contumaciores reddit, & facile quartanam inducit.

Omitto quæ peculiari facultate adversus has febres longas pollere tradiderunt graves Medicinæ Scriptores, Aquam scilicet cuscute Avic. Eupstorum. Mes. Fœniculum, Rhasis. Chamæmelum; ab Agyptio boli consecratum; omnia tanquam febrifuga ab iisdem proposita.

Extrinsecus addo ego lienis illius, ex oleo de capparibus, de cyclamine, & amygdal. dulc. adipe anseris & anatis, ad ignem, cum cera, ad exigui accerim acetum consumpt. linim. reformando.

Et quoniam in loco putredinis, in diurnis febribus inquinamentum quoddam fermento simile produci & relinqui solet; à quo humores, licet non adeo pravi, fermentantur & corrumpuntur, ideo ad huiusmodi fermentationem defendendam, humorumque sistendos, congruis, præmissis evacuationibus, ut in casu nostro, evenire licet ad Chinam Chinæ, in principio accessionis, cum vino malvatico exhibendam, modo & quantitate jam eniliber Medicorum notissima.

Quibus omnibus congrua victus ratio accedat, non quidem tenuis; quia in morbis longis cum victu tenui egri delinquant; sed attenuans & incidens. Sic heram cum sinapi concedebat Galen. Nos autem aliquando mustardam & salitos pisciculos. Pariter & acetum pro condimento concedi poterit; cum pasculis ebullitam, & pro acetatis condendis, potissimum ex capparibus, prout & ex radicibus cich. & petroselinis. Pro potu confusio; pariter stillatim ex pulla, prius radice cich. petrosel. gramin. pentaphyl. foliisque barrag. & endivie alteratum; licet vinum quoque album, paucum & dilutum concedi possit; apparentibus enim signis coctionis, eadem adjuvat, & urinas movet; quod ideo in his casibus aqua utilius esse dicebat Gal. Hæcque pro præsentis febre curanda, dicta satis. *Idem ibidem.*

Febris catarrhalis à Capite.

Excellentiss. Senex Patricius, ætatis annis 65, temperamenti totius & jecoris, calidi & humidissimi, humidioris tamen capitis, boni habitus; qui præterquam quod fere toto vitæ cursu, caput semper pluviosum & maximis negotiis habuit implicatum, in cæteris omnibus etiam liberè vixit, lacustribus voluerum venationibus delectatus, quotannis capitis destillationibus divexatus est: dum postremo hoc hyberno tempore iisdem vacaret venationibus, plurima incommoda perpassus fuit; potissimum verbò à nocturnis algoribus, dolore capitis fuit correptus, cum delatione in somnum, capitis gravitate, ad motum pigritia & inappetentia. Caput interim nihil per nares aut os, ut solebat antea, transmitterebat, quibus omnibus, paucis transactis diebus febricula quotidie horis vespertinis accessit, cum somnis turbatis; & post paucos dies catarrhalis materia à capite in pulmones decumbere cepit, quæ Nob. Patientis gustui salsa, olfactui graveolens, & Medici oculis atque iudicio, corrupta & putrida observata fuit. Interim capitis dolore remisso, perseveravit tamen febricula, quotidie circa vespertim invadens, cum tussi & jam dicta materia, tum per os, tum per nares expurgatione, totius quinetiam corporis macie accedente. Modò læto decumbens, coactus, nos de agendis pro salute consulit.

Nob. Senex, semel solum in anno, destillationibus antehac obnoxius fuit: tum quia præ humidum & calidum caput à natura sortitus, quod ab injuriis ab illis facile læditur; tum maxime quia

Tem. II.

seris inclementia, potissimum hyemali tempore, in venationibus illud exposuit, licet in pristinum statum, domum reversus, redigeretur, solo congruo vivendi modo, absque ullo Medici auxilio: robusta namque ipsius natura genitricem, in capite intemperatam materiam expellebat, & ejusdem intemperiam facile corripuit: quod tandem in hac senili ætate præstare non valuit: cum enim capitis temperies, postmodò ab injuriis veris externi valde alterata non exiguum libram contraxerit, non modò facultas concoctrix catarrhalem materiam, ab intemperie in capite genitam coqueat, & à corruptela tueri non poterit: sed neque ipsa exultrix eandem à capite propellerit: unde accidit ut genita, & in capite detenta, neque à calore nativo ejusdem custodita putredinem in eodem conceperit, à qua febricula, circa vespertim exacerbata solita, catarrhalis scilicet, suborta: prægressis prius ab ejusdem materie præsentia, capitis gravitate, in somnum delatione, ad motum pigritiam, gravato scilicet, & tumefacto cerebro: & præterea inappetentia, ob consensum non exiguum inter cerebrum, & ventriculum ipsum: quibus, post febris accessum, somni turbati supervenere, excalefactis n. cum cerebro spiritibus ipsis, materia ipsa catarrhalis, à febrili calore quodammodo fusa atque liquata, ad motum proclivior facta est: quæ putrefacta, ac proinde salsa reddita, facultatem expultricem irritando, ad subjectas partes, pulmones scilicet, expulsa atque darsosa fuit: & ita, licet tussis oborta est, sic capitis dolor gravativus, ex ipsius decubitu non parùm fuit diminutus. Perseverat tamen febricula: quis in capite nova regeneratur & putrefit materia catarrhalis: quæ ideo salsæ & graveolens à Patientis Excellentiss. observatur, prout à nobis per tussim à pulmonibus rejecta, corrupta & putrida conspiciuntur. Neque credendum putredinis miseram in pulmonibus esse: quia febricula aliquot diebus molesta fuit ante tussim. Cujus catarrhalis materie putredinem in capite observavit quoque Hipp. ipse, dum ab eadem putrefacta ad pulmones delabente, tabem fieri posse existimavit, & ideo mirum non videatur, si modo totius aliqua consumptio & macies observetur, quæ ibidem super præcedere & anteire solet.

Quæ statim optat medicam Senæ Excellent. præstare convenit, antequam pulmones vel à salsa corruptave materia exulcerentur; vel ab ejusdem copia flacciditatem non solum, verum & frigiditatem concipiant; sicque vel prima, vel secunda Hippocratis tabe afficiantur.

Id autem non consequi posse speramus; quoniam Senex Excellentiss. robustus est, macies parùm progressa, & affectus adeo recens, ut pulmones nondum luxuriam & flacciditatem contraxerunt.

Dirigantur itaque medici scopi contra causam, multò magis quam contra febrem ipsam, primas vias primò expiando. Secundò, totum & caput purgando. Tertio catarrhalem materiam à pulmonibus divertendo atque interceptando. Quarto, pulmones & caput exsiccando, non neglecto febrili calore, quoniam sufficit, contemperando.

Quibus ut satisfaciamus, à fonte Chirurgico aliqua sanguinis missio est deprecanda, non quidem ex venis superioribus; quia id non requirit morbus, neque ideo bene permittit ætas, sed ex penis sedalibus. Et quoniam caput destillationibus obnoxium est, non solum pro curatione, verum & pro præservatione, cauterium brachio injuri poterit. Frictiones quotidianæ, à nuca incipientes, per dorsum descendentes, valde conferent; prout pedum calentes loignes & Clysteres acres. Capiti quoque pulveres exsiccentes aspergantur, ex ligno carioso, radice Iridis Florentinæ, cornu Cervino usto, ossibus

sepiarum combustis, rosæ rubris, majorana, & roremarino parati.

Ex Pharmacia reliqua sunt petenda medica auxilia; & primò quidem pro ventriculi & primarum viarum expiatione, præbeatur potio ex manna clarif. Inde per quinque dies, oxymel simplex dilutum ad ℥ij. vel ℥v. quolibet mane; mox repetatur eadem potio manna clarif. addendo parvum agarici infusioni consuetæ; cui superbibat mulsam dilutam, ex aqua hordei paratam. Deinde ad validiora præparantia erit procedendum, ex decoct. in jure, cich. borrag. end. malv. beton. præmittendo oxymel. iteatum ad ℥ij. In quorum præparantium usu persistat, saltem octo vel decem dies; quibus transactis, purgans conveniens erit ex infus. agarici, rhab. & fennæ, in aqua beton. addito melle ros. solut. & manna. Vel, ita permittente febre, ut sperari potest, parentur pil. de agarico Mes. de hiera cum agarico, & aggreg. an. drach. ℞. & m. ref. Quibus omnibus superbibat Patiens Excellent. mulsam dilutam jam dictam, ex aqua quineriam stillatitia malvæ paratam.

His peractis, ad capitis expurgationem deveniendum, quæ commode pil. obtineri solet. Itaque

℞. Pil. cochiar. aurear. an. drach. ℞. mastich. ℥j. m. ref. pil. & sur. Quod si hucusque administratis febricula non cesserit, cassia erit addenda, & pilular. dosis minuenda, iisdemque serum asinum depuratum, aut aqua hordeacea, sive ex malva destillata, ad ℥ij. erunt super præbenda. Pilulæ autem tribus vicibus sunt repetendæ, quarto aut quinto quoque die; & diebus intermediis præparans tale exhiberi poterit.

℞. Succ. depur. malv. pom. dulc. beton. an. ℥j. decoct. cich. borrag. beton. stochados, malv. ℥v. m. pro syr. & sic pro aliis. Interim matutinis horis, ante prandium, pro errhino utatur hoc.

℞. Pulv. majoranæ, ireos an. drach. ij. nigellæ drach. j. m. & attrahatur per nares, ad modum tabacci.

Dum jam dicta administrantur, catarrhalis materia est quoque intercipienda, nocturnis horis in ore detinendo diatragacantum frigidum cum bolo; vel rosarum conservam tabulatam cum eodem bolo; penidiorum quoque usus spernendus non est.

Sed jam fluxam ateria expectoranda erit, usu oxymelitis iteati, syrupo de ibisco commisti.

Et tandem perseverante materiæ in capite productione, & inde ejusdem ad pulmones destillatione: humida ipsius capitis intemperies exsiccantibus erit remittenda; pulmonesque ipsi roborandi. In quem finem decoctum in jure ita parari poterit.

℞. Ligni rorismarini, radic. chinæ optimæ an. ℥j. radic. ros. damascen. santal. citrinorum, radic. enulæ campanæ an. ℥℞. aquæ still. cich. ℥j. ℞. beton. pulmon. an. ℥ij. m. f. inf. per hor. 14. deinde adde quartam partem pulli junioris, & bull. ad consumpt. dimidii; colatura verò servetur ad usum pro tribus vicibus; cui infundantur spirit. sulphuris gutt. ij. præmissis bolo ex terebintina nostræ, & pulvere liquiritiæ ref. In cuius usu perseverandum ad dies triginta, nisi antea sistatur fluxio, cessante licet febre.

Hujus autem calor moderatè contemperandus, cichoraceorum decoctione, additis malva atque beton. in febris vigore, circa noctis nimirum medium offerenda, cui præmitti poterit juls. acetosum.

Quibus conerua vivendi ratio addenda, non crassa; quia catarrhalis materia per spuram educenda eget attenuatione; non tenuis, quia affectus hujusmodi protrahi poterit ad quadraginta, imò & ad sexaginta dies; sit igitur mediocris. Utatur ferculo Sax. Vinum album, tenue, subdulce, sed

modicum concedatur, cum Hipp. ad materiæ expectorationem, & ad ejusdem coctionem. Interim de more bibat mulsam dilutam acetosam, ex aqua malvæ vel hordeacea paratam. Cibum claudat conserva rosarum, & persistentibus somnis turbatis, exhibeatur conserva viol. lactuca condita. Quies, tam corporis tum animi procuretur. Quæ pro hac caranda catarrhali febre, dicta satis. *Item ibidem.*

Febris Catarrhalis in Pulmonibus

Nob. Senex, 60. annum attingens, temperamenti totius ad calidum & humidum vergentis, capitis humidioris, sicut & calidioris hepatis atque pulmonis, liberam vitam ducere consuetus, hyberno tempore aucupis volatilium palustrium immoderatus occupatus, incidit in tussim, diu noctuque molestantam, nullo Medici auxilio duobus mensibus sanatam; & quia supra modum sitiebat, copiose quoque vina meraciore bibit. Interim, materia per tussim excreta, crassa, abundè colorata, imò & graveolens observata fuit, superveniente febricula quadam, horis vespertinis invalescente, & tota nocte perdurante, aliquot diebus, à Patiente ipso neglecta. Tandem à nobis consilium petere decrevit, qui invenimus Nob. Patientem, matutinis horis adhuc febricitantem, cum aliqua, sed exigua spirandi difficultate, roseo genarum colore, pulsu molli & mediocriter sequenti, urinis crassioribus, ruborem potius quandam præ se ferentibus. Materia, quæ tussim excernitur, crassa est, non valde viscida, diversicolor, flava nimirum, viridis quineriam & alba, pallens, & cujus substantia facile dissolvitur, aque dissolvitur; totum corpus quodammodo emaciatum, consueto tamen probo colore præditum. Modò, hoc Veris tempore, de agendis pro salute consultit.

Catarrhus est omnium morborum fons & origo; cujus vi totum corpus languere dicebat Gal. quod forsitan desumpsit ab Hipp. asserente, fluxiones magno tædio atque molestia naturam frangere. Fiant autem, valdè perfrigerata & excalesceta carne, dum à frigiditate exprimitur humiditas: à caliditate verò rarefit & tenuior redditur, idque, quoniam ab utraque intemperie introducit imbecillitas, quæ immediata catarrhi causa existit. Ita Nob. iste Senex, in omnibus liberam vitam ducens, hyeme præterita ante locum surgens in aquis palustribus volacrum capturæ intentus, ipse captus fuit; frigidam enim intemperiem, in capite alioquin valdè humido contraxit, unde multò major, quam antea, catarrhi proventus ab eodem fuit observatus: qui ad fauces, imò ad tracheam defluxus, indeque ad pulmones, facultatem expultricem irritando, molestissimam tussim induxit: ita enim se habet Rheumatismus affectus; & generatur, ut in ventre diarrhoeæ ex mala coctione.

Ad pulmones autem defluxit, qui ut naturâ justo calidiores, undequaque à toto corpore materiam attrahere solent, imò & ab eorundem calore, ex positionibus quoque meracioribus aducto, catarrhalis ipsa materia facile putredinem concepit: unde febris suborta, totum corpus jure merito gracilius reddens, horis vespertinis invadens, quod materiæ ejusmodi proprium: prout & pulsus quoque molles, nec adeò frequentes. Urinæ autem, nec albæ, nec tenues apparent, sed potius rubræ & crassiores: quoniam putredo, & putridus calor, non longè distat à majoribus vasis; de qua putredine, sicut & de loco, non est quod dubitemus; cum jam materia, quæ per tussim excernitur, varii coloris observetur, & potissimum graveolens, & quæ facile stylo dividitur, cum colore ex albo & cineritio composito, putridæ

putridæ p̄vitiæ indicio minimè fallaci: sed præterea adest ponderosa quedam respiratio, & genarum rubor, affecti, aut excalescenti pulmonis certissima signa, juxta cum aliorum syndrome.

Status Patientis hujus periculo plenus est: destillationes enim ad pulmones, sicut à Celso postiferæ, ita ab Hipp. malignissimæ dictæ fuere, maximè in casu nostro, dum catarrhalis materia in pulmonibus delitescens, pravam qualitatem, in d̄ putredinem jam contraxit, pulmonibus adversariam quàm maximè. Et licet gravedini & ræcedini febris superveniens, ad eorum coctionem non inutilis sit, unde febris suspitum sanat: id tamen verum de catarrho solum, adhuc in capite hærente, non autem in pulmonibus jam firmato & putrescente: tunc enim facile ad tabem inducit: hæcescunt enim temporis progressu pulmones, & tandem frigidum fiunt, unde secunda suboritur t̄bes, ab Hipp. descripta: tuncque affectus quidem protrahi potest etiam in tertium annum: sed postea moriuntur omnes. Quem infelicem eventum, in Patientem nostro vereri oportet: cum pulmones laxos & excalescentos habeat, à quibus catarrham vix removeri posse dubium putamus, potissimum cum senex sit: nam et si ræcedines & gravedines in valde senibus coctionem non admittant, Gal. tamen in Comit. subdit, quod si ex humore frigido fiant, nec facile in juvenibus. Nihilominus, cum non valde Senex & robustus sit, neque pulmones adhuc labem contraxerint: nunquam enim spiritum ullum crevatum fuit observatum, quod pulmonum substantiam frigidam atque exesam significare possit: ideo desperanda salus non est: difficillima tamen sanatio futura censenda.

Quoniam ve d̄ in fluxionibus, omnium præd̄ fontem mali tollere oportet: caput ipsam firmando, id assequi difficillimum fore credendum, non præcedente totius, capitis & pectoris expurgatione, nec non caloræ febrilis convenienti remissione.

Quibus intentionibus ut satisfaciamus, ex fonte Chirurgico primò est desumenda aliqua sanguinis missio: quæ ex venis fedalibus, in hisce casibus, institui solet, utpote pulmonibus valde utilis. Verùm, quoniam pulmones ex metu concitato, in diuturna tussi, & ex catarrhi putredine, ac tandem ex febrili calore multo magis incaluisse existimandum est: idèd ut ventilentur atque refrigerentur, ex venis superioribus potius sanguis fuerit mittendus, mediana nimirum brachii dexteri: parèd tamen, ut secundo, si opus fuerit, ex venis fedalibus mitti possit. Cauteris præterea duo brachii inurenda, ut divertatur à pulmonibus catarrhalis ipsa materia, quousque fons ejusdem exsiccetur. Nec omittendæ quotidianæ frictions ante prandium, à nucha, per dorsum: sicut vespertinæ, aut nocturnæ pedum lotiones, aut levi conam. Quod si forte contingat ut expurgatione peracta, catarrhalis ad pulmones à capite distillatio sisti nequeat, ad fetaceum in occipite trahendum confugere opus erit.

Ex fonte Pharmaceutico depromenda erunt lenientia, præparantia, calorem febrilem contemperantia, catarrhalem fluxionem sistentia, totum & caput evacuans, expectorantia; & humidam intemperiem, tum capitis, tum pulmonum exsiccantia. Lenientia erunt pot. ex manna clarif. cassia, elect. diasebess. Trochisc. de viol. sive scammon. tremor tartari. Præparantia primas vias tantum, sine diluto præscribenda, oxymel, & mel. rosæ. simpl. ad ℥ij. Et quinque, aut sex transactis diebus, præparata materia, evacuanda, melle ros. & syr. viol. solut. potione quinquaria ex manna clarif. flor. cass. cum Troch. de viol. & lenit. Interim alterantia, caloræ febrili & pulmonum quotidie contemperando, in sta-

tu febris exhibenda, parata ex decoct. eichorac. additis foliis malv. viol. pulmon. & frustulo pomi p̄pii; cui decoctioni præmittatur julap. ad ℥i.

Hoc tempore, accuratior humorum præparatio procuranda, syrupis, quatuor horis ante prandium exhibendis, paratis ex decoct. malv. viol. pulmon. pomorum dulcium, siliquarum, & hyssopi, in aqua hordeacea; cui decoctioni præmittendum oxymel ireatum, duabus additis aquæ sulphuris guttulis; vel, si magis Patienti ipsi arriserit, mulla, in aqua hordei vel malvæ, & pulmonariæ, cum melle Hispanico parata, & mox ireata, atque acceti portione acetosa reddita; cui pariter, aut julap. acet. aut oxymel præmittendum. Et dum hujusmodi instituitur præparatio, clysteres frequentes injiciendi non solum molliores, ex decoct. malv. mercurial. betæ, parietariæ, addito melle ros. sol. &c. verum & actiores, addita utraque centaurea, necnon elect. diaphænicone.

Præparati humores erunt expurgandi, agaricum addendo infusioni consuetæ pro potione clarif. vel elect. lenit. & cassiæ addendo Troch. de viol. cum scammon. cum scrup. j. aut drach. 6. pil. de agarico Mesues; quibus superbibat Patientis, vel mullam dilutam, ex aqua hordei paratam, vel aquam ipsam hordeaceam. Agaricus quoque pulverizatus, in oxymelice dissolutus, à drach. ʒ. ad drach. j. tertio quoque die, pluribus vicibus exhibitus, pulmones commodè solet expurgare, diebus intermediis, præbendo succos depur. malv. & pomorum dulcium, in decoctione jam præscripta.

Si hucusque febris aliquantulum erit remissa, pil. caput & totum expurgantes præberi poterunt: aureæ scil. aggregat. & de agarico Mesues, ad drach. ʒ. an. superbibendo aquam hordeaceam, vel malvarum stillauriam, ad calorem remittendum; quæ ter saltem poterunt repeti, quarto quoque die; diebus verò intermediis, præbeantur succi depur. malv. beton. & pomorum dulcium, in decoctione præscripta.

Quo tempore per nares quoque caput expurgandum, errhino ex pulv. major. ireos & nigellæ parato. Nec tamen toto hoc tempore expectoratio negligenda erit; imò quotidie, maturinis horis, ante syrupos aut alia medicamenta, sicutanda, & quidem oxymelice ireato, cum aliquot guttulis olei sulphuris. Egregium quoque expectorans expecti fumus, ex oleo sacch. & julap. acet. paratum.

Tempore somni, aliquod medicamentum sistens, & fluxioni viam interceptans, erit à Patientem in ore tenendum, quod esse poterit diatragacantum frigidum cum bolo, prout & conserva rosarum & violarum; à cibo sistenda.

Tandem humida capitis intemperies, ut mali fons, est auferenda, & pulmones, pro virili, exsiccandi: in quem finem decoctum cum sudore eric instituumdum, ex chinæ radice, visco quercino, ligno guajaco pingui recenti: quo solo Erasius, Fracastorius, Vega, Zacutus, pulmones quoque flaccidos, imò & fracos, integræ sanitati restituerunt. Excitandus autem sudor in hypocausto quidem, ratione ipsius capitis, sed perficiendus mox in lecto, capitis quoque cura potissimum habita, & quidem primis diebus; in progressu verò addi poterunt ipsi decocto gutt. aquæ sulphuris, vel grana butyri, aut decocto gutt. aquæ sulphuris, vel pulvere pulmonis vulpis præparati, bolum formando, ipsi decocto præmittendum. In cujus usu mensum saltem erit persistendum. Quibus actis, si pulmo majori indigeret exsiccatione, ad quos sulphureos Aponitanas se conferat Patientis: & conservis interim utatur, ex flor. beton. salvis;

salviæ, rotifmarini, botridis, potissimum sub ingressum lecti.

Victusque ratio congrua addatur, quæ alia debet esse præsentis febre; alia eadem recedente, catarrho residuo extirpando. Sic, primis diebus, febre præsentis, pituitæ familiaris sit usus, cum saccharo, eadem verò recedente, ferculum Sax. addito chinæ pollinæ, erit opportunum. Vinum autem omnino interdicitur; cum Celsus jubeat à sole, balneo, vino & Venere esse abstinendum, & mulla dilata sit pro potu consueto; in progressa verò, febre recedente, vinum album, tenue, subdulce concedi poterit; materiæ namque catarrhalis concoctionem & expectorationem non parum juvare potest; ut considerabat Hippoc. ipse. Et licet attenuans & exsiccans generatim convenire videatur, cavendum tamen ne in pulmonibus materia crassescat & exsiccetur; tunc enim maximè resistit; unde Tral. dicebat, quod anhelosis semper copiosus potus est exhibendus, quod non de potu solum, verum & de cibo accipiendum: Reliqua verò, ad victus rationem azinentia, Medici assilientis summæ prudentiæ committimus. *Idem ibidem.*

Febris Catarrhalis in Mesenterio.

Adolescens 18. annum agens, temperamenti, secundum totum & jecur, ad calidum & siccum vergentis, capitis verò calidi & humidum, mense Maio proximè præterito, febre tertiana duplici correptus fuit, à qua liberatus, externa quadam præcedente occasione, tussim contraxit, cum copiosa materiæ catarrhalis & tenuis à capite destillatione, quæ nunquam salsa, aut acida, minus amara ab eodem Pariente observata fuit. Interim, paucis transactis diebus, rursus febricitare coepit, paulo post liberatus, secutis evacuationibus per alvum à Medico procuratis; nunquam tamen vires omnino reintegrare potuit; forsitan quia non adeò congrua victus ratione usus; unde obstructions in visceribus, & potissimum mesenterio congestæ fuere; à quibus quodammodo enascari coepit, & totius corporis color corrumpi, semper tamen perseverante tussi, cum excretionis copiosæ jam dictæ materiæ, quandoque tamen paulò crassioris & flavescens. Modò quatuor præterierunt menses, quibus adhucnum jam dicta molestissima tussi laborat; & præterea febriculis, inordinato & erratico modo invadentibus, quæ, evacuatione per alvum sollicitata, intercipi solent, adeo ut nonnunquam matutinis horis, à Medico sine febre observatus fuerit, superstitibus tamen in hypochondriis obstructionsibus. Modò ut sanitati restitueretur consilium petit.

Equidem rectè dicebat Gal. quòd destillationibus obnoxii, in multos & varios morbos proni sunt, pro variarum partium imbecillitate; ac proinde, cum præsens Adolescens invalidos pulmones à natura sortitus fuerit, cum laxitate quadam musculorum laryngem constringentium, quos Thyroarytanoideos & Cricoarytanoideos cum Anatomicis appellabimus: cerebrum enim, dum ipsum de se ipso plurimum liquefecit, in prægressis febribus imbecillum redditum fuit, & catarrhali materiæ producendæ maximè idoneum; unde & Gal. dicebat, catarrhum fieri, dum cerebrum, vel nimis perfrigeratum, vel nimis æstuans, imbecillum redditur, & ita male concoquit, & plurima excrementa generat, quibus retentrix facultas cedere cogitur; unde necessariò fluxio ad inferiora concitatur, quæ per tracheam ad pulmones delabens, & eorum facultatem expultricem irritans, tussim excitat, & quidem molestiorem, si destillatio aquea, tenuis & copiosa fuerit; tunc enim extremè cruda est, adeo ut à pulmoni-

bus cogi, extolli & excerni nequeat, prout ab initio conspectum in Adolescente nostro. Molestissima quoque tussis evadere solet in nonnullis, dum acris & salsa, licet exigua; tunc enim continuo expultricem irritans, tussim siccam potius quam humidam excitat. Verum, quoniam jam dictæ contumaci & confirmatæ destillationi febriculæ successerant, quæ in præsentis erratico modo invadere non desinunt; de his consideratione dignum, num à catarrho proveniant: & si à catarrho, minera necessario indaganda. Neque enim nos latet, quibus caput facile impletur, & in pectus destillationes præcipitat, non solum febricules, sed & tabem suboriri, maximè si fluxiones diurnæ fuerint; unde à pituita copiosa in capite existente, putrefacta, in pulmones delabente, tabem fieri protulit etiam Hippoc. de Internis Affect. Si tabes, ergo facilius febricula. Verum quomodo febris à catarrho, non adhuc putrefacto atque corrupto excitari possit, non videmus: cum tamen, qui ab Adolescente nostro per tussim excernitur, neque consistentia, neque colore putridus observetur; neque ab eodem atris, acidus, aut graveolens percipiatur: præterquam quòd à Medico, immunis à febre Paciens ipse, non adeo facile sæpius observatus fuisset, non diminuta catarrhi copia, & ejusdem prava qualitate semper in deteriori labente. Quare, sicut febrem hanc, putridam quidem, at catarrhalem, non humoralem statuimus: ita catarrhi mineram putridam, non in spiritalibus, sed naturalibus cavitatibus delitescere credimus: siquidem, longè major catarrhi quantitas per oesophagum, in ventriculum & mesenterium illabitur quam per tracheam in pulmones. In mesenterio autem hæc diuturno tempore detenta, nec ventilata, calorem putrefacientem frequenter concipit, & febrem excitat: non parum ad putredinem admixtantibus obstructionsibus, ab improba victus ratione contractis, accedente eadem catarrhali destillatione, quæ eas fovet. Quod confirmare videntur evacuationes per alvum, arte procuratæ, quæ febrem ipsam pellere, & adolescentem non semel à febre immunem reddere valuerunt: quod certè evacuationibus non successisset, si febris minera in pulmonibus extitisset. A partibus autem infernis naturalibus vapores, tum per venas, tum per spatia, in caput ferri non est dubitandum: sicut de cruditatibus quoque à toto venoso genere non levis suspicio: non enim adeo probus esse potest sanguis, dum corpus totum & emaciatum & pravi coloris conspicitur: qui circulus est ab Hipp. deterrimus habitus.

Nec cuiquam forsitan mirum videbitur febrem hanc, putridam at non humoralem dici debere: siquidem alimentis aquosum spurum, & serositates à cerebro destillantes, Gal. humiditates excrementitias, at nunquam pituitam appellare voluit: & ratio est, quoniam pituita definitur, quòd sit succus à sanguinis perfectione declinans, crudus scilicet & imperfectus sanguis: cerebrialis verò succus, sive impropria pituita, est tertie coctionis excrementum: & ideo inter humores pituitosos recenseri non potest. Sed dantur quoque aliæ febres putridæ, non humorales, ut quæ ab interno aliquo ulcere procedunt, omnes tamen propriè symptomaticæ dicendæ.

Celsus dicere solebat, quòd destillatio neglecta longa est: quæ si ad pulmones delabatur, pestifera ab eodem dicebatur: unde in nares, leve malum; in fauces, pejus; in pulmonem, pessimum, nec præter rationem, dum Plato existimavit pituitam acidam & salsam, omnium morborum à destillatione provenientium originem esse; idè in adolescente nostro, neglecta destillatio longa facta est, quæ si salsa aut acida fuisset, pestiferos, in pulmones delapsa, effec-

effectus peperisset: sicuti non levia mala toti corpori intulit, coctiones vitando & obstructions producendo: febrem quippe & cacochymiam toti corpori induxit. Hoc autem magnum nobis successit negotium: cum destillatio auferri non possit, impuris tum hypochondriis, tum toto vano genere inuentibus, tanquam prohibentibus & causam foventibus. Apget præterea difficultatem febris, vel quotidie, vel frequenter invadens, quæ in præsens vires prolestat, & in futurum, usum medicamentorum quodammodo prohibere poterit. Nihilominus, quia Patiens Juvencus est propria & generosa remedia nondum experens, non est omnino desperanda salus, sed congruo ordine instituenda curatio.

Primo, primas vias mundando. Secundo, obstructions aperiendo. Tertio, calorem febrilem moderate contemperando. Quarto, venosum genus & caput leniter expurgando. Quinto, capitis humidam & calidam intemperiem termitendo: & tandem destillationem omni arte, à larynge & œsophago diverteado.

Et primo in fonte Chirurgico, si de sanguinis missione loquamur, aperienda brachii vena, non solum ad viscerum ventilationem, sed potius ut sanguinem exploremus quam evacuemus. Caeteris nullomodo sunt omittenda: alterum quidem in brachio: alterum in nuca: quoniam, si res urgeat, recedente febre, seraceum quoque abs te non erit. Quotidianæ interim frictions conveniuntissimæ sunt, matutine, à nuca ad dorsum: & postea lotiones vespertinæ, ante coenam. Caput tonsam serverat, pulvere quotidie asperso, ex majorana, radice iris, cornu cer. rosis damascen. sepiis ulla, & cario lignorum parato.

Ex pharmaceutico fonte reliqua sunt deprecanda medica aut illa: & primo quidem por. ex manna clarif. primæ viæ expandæ: cui superbibendum præbeat jus, hordeo vel malvis alteratum, ad exsiccationem evitandam. Mox præparanda materia in primis viis hærens, julap. acet. ad unc. ii. cum drach. ii. crem. tart. Interim opportunè calor febrilis erit contemperandus: id autem præstare poterit succus cich. depur. injure cichorac. alterato; simul quippe, & calorem contemperare, & quodammodo obstructions aperire valebit. Ita per aliquot dies progrediendum, eysters interim injiciendo, ex decoct. malv. viol. hord. mercurialis; addito syr. aut melle ros. solut. &c. Mox repetenda erit humorum præparatorum evacuatio, vel jam præscripta portione, vel bolis ex cass. lenit. & tartaro paratis, serum superbibendo, aut aquam hordeaceam.

Verum, quoniam obstructions nondum fuerunt ablatae, ideo aperiencia paulò validiora erunt administranda, quæ esse poterunt, præsentè adhuc febre, succus cich. depur. ad unc. ii. cum succo agrim. ad unc. j. in jure cichorac. alterato: in quo dissolv. gr. vi. aut vii. tart. vitriol. Quòd si recesserit febris, succis jam dictis addatur syr. de cich. cum rhab. ad unc. j. vel præbeantur aquæ agrim. & cich. an. unc. iv. in quibus drach. j. rhab. integra nocte infusa fuerit. Et ita aliquot diebus progrediendum: mox pil. de Tribus cum rhab. & cassis præbeantur, quibus superbibat Patiens serum depur. vel aquam Nocet. ad libitum.

His peractis, ad capitis expurgationem deveniri poterit, dum uno eodemque tempore sanguis adhuc magis purificabitur, & ideo pil. præstabantur de tribus cum rhab. aggreg. & aureæ, summo mane, in aurora præbendæ, vel ex Teal. circa noctis dimidium: quibus mane superbibat Patiens aquam hordeac. vel Nocet. quæ, nisi quid obster, bis aut ter repetendæ: eodemque tempore caput erbino expurgandum, ex radice Iris & majorana parato.

Supereff ut capitis humida intemperies corrigatur,

simulque pulmones exsiccantur: quod tentandum decocto aliquo exsiccante quidem, at non valdè calefaciente: quod tamen sine sudore, aut parum; aut nihil profuturum credimus: liquati namque humores, tum in venis, tum in capite existentes, per ambum corporis sensibilibet evacuari debent, ne in partes affectas irruant. Decoctum itaque ita paratur.

26. Radic. chinae opt. unc. j. ligni rosimar. radic. ros. vulg. radic. cannae montanae, radic. euclad. an. unc. f. aquæ cich. pulmon. beton. an. lib. j. m. f. inf. per horas 24. deinde boll. ad consumpt. dimid. & colat. servetur pro duabus vicibus summo mane exhibenda: cui in progressu addi poterunt aq. sulph. gaur. iii. aut iv. ita enim, & facilius sudor prolicietur, & pulmones promptius exsiccari poterunt: sudor tamen in hypocausto tantum moveatur, & in lecto absolvatur. Decimo vero quoque die præbeat patienti portio ex manna clarif. nec victus adeo tenuis præscribatur, habita virium & fragilitatis ratione.

Toto vero jam præscripto tempore purgationis, aliqua intercipientia sublingualia non sunt omittenda: ut confectiones diacodii & diatragacani frigidi cum bolo: expectorantia matutino tempore exhibendo, ut oxymel, aut julap. acet. itaque, ante usum syrupor. decoct. & omnium jam præscriptorum medicamentorum.

Tandem aliqua caput & pulmones corroborantia sunt in usum ducenda: ut conserva ex radice helenii, cum pulv. pulm. vulpis præp. & butyro sulph. additis passulis & pomorum dulcium succo, cum saccharo q. s. ad ignem, S. A. elect. reformando. Ex usu quoque eius solet conserva è floribus horridis, butyro sulphuris addito. Pro capite, conserva è floribus beton. salviae, rosism. itro & rosarum, sub ingressum lecti assamenda. Vinum quoque pro mensa medicatum, paratur ex ligno torismarini, & santalo rubro, ad unc. j. pro unaquaque situla.

Quibus omnibus congrua addatur victus ratio, quæ neque tenuis, nec nimis attenuans sit: licet Celsus iubeat quòd dimidia pars cibi sit demenda, & sitis, quantum fieri potest, sustinenda. Omnia autem prudentiæ Medici assistentis committenda. Et hæc satis. *Idem ibidem.*

Erratica Febris.

Vir 35. annum agens, temperamentum secundum torum, maxime secundum jecur, ad calidum & siccum vergentis, ventriculi vero frigidioris, pituitosis vomibus affuetus, qui tamen sex abhinc mensibus cessarunt, præterito mense Septembri correptus fuit febre duplici tertiana continua noctis, à qua die vigesima liber evasit. Verum, nonnullis in vivendi ratione erroribus commissis, post paucos dies rursum à coena febricitavit, cum horrore universali, calore non valde acri, sed tarde & cum difficultate foras se exerente, pulsu non adeo frequenti, urinis crudis & albicanibus, cum siti moderata: quæ febris spatio viginti quatuor horarum, cum universali madore cessavit: sed sequenti die, circa vespertam, rursus invasit, cum rigore toti corpori dolores inferente, & calore ab initio remisso: qui tamen in progressu paulatim succensus, intensior evasit, cum pulsu potius raro, & urina cruda. At nocte sequenti, hora decima febris, nova ejusdem nocte manifeste invasit, cum horripilationibus & accessio manifeste invasit, cum horripilationibus & subsequenti calore, jam dictis non absumiti: hæcque post trigessimam horam, longo lenoque matore omnino cessit, duobus integris diebus Patientem immuni relicto: quæ tamen iterum vespertina

horis quartæ diei eundem corripuit. Hæc autem febris inconstantia, à Medico & ipso Patiente observata, ansam dedit Medicis consulendi, ac de eisdem causis, eventu, & de agendis, eorum sententiam in medium adducendi.

Inter febres periodicationes habentes, ea quæ Patientem nostrum infestat, periodorum nullum ordinem servat, sed inordinate movetur, cujus est ordo, nullum ordinem servare; hæcque Erratica dicitur, sive errabunda, quia semper errando procedit. Dicitur quoque Planetica; plane enim Gr. error Latinis, vel à Planeta Saturno, cum quo similitudinem habet; nam sicut Saturnus præladium melancholice, ita erratica febris principium quartanæ statuitur; ut plurimum enim, & fere semper in quartanam degenerat, ut observavit cum Hippocr. Gal.

De hac loquutus definitione, Auctor dixit; errabundas febres esse, quæ non præfinitio, neque certo ordine, sed incerto procedunt. Gal. verò dicebat quòd inordinate, seu erraticæ febres, aliquando stant, aliquando moventur, nunquam verò ordinatè procedunt. Ita febris Pat. nostram affligens; primo namque die, post eoriam febricitavit, spatio viginti quatuor horarum à febre liberatus; die sequenti, circa vespèram rursus eadem correptus fuit, & nocte sequenti, hora decima durationis hujus, nova febrilis accessio fuit observata, quæ post trigèsimam horam omnino cessavit, & quidem duobus integris diebus; eadem tamen iterum quarto die, vespèrtinis horis, recurrente febre. Ex quibus patet, inconstantem & inordinatam, febrem intermittentem, propriè erraticam appellandam esse.

Neque decipimur in hujus febris cognitione, à plurimum febrium, sive circuituum complicationibus, ut monebat Gal. nec minus ab aliarum febrium anticipationibus, prout Medici non exerciti, quos carpebat ipse Gal. primò, quia jam præcessit alia febris humores adurens, & cruditates inducens. Secundò, quia nulla proportio tertianaria, aut quartanaria stabilis observatur; & præterea intervallum & quietem duorum, triumve dierum concedere solet hæc febris; & idè dicebat Gal. quòd aliquando stant, aliquando moventur hæc febres erraticæ. Tertio, quia non desunt melancholici humoris putrescentis signa. Quarto, quia invadit hoc tempore autumnali, & supra juventutem.

Pendet autem hæc febris à diversorum humorum permissione; quæ tamen non est adèd perfecta, ut in tertiana notha; sed uterque humor suam propriam servat naturam; & idèd distinguitur hæc ab illis febribus, quæ sunt ab una simplici materia, in quibus observatur diversorum humorum eam componentium, natura. Humores verò in casu nostro, sunt melancholici & pituitosi, qui antea per vomitum externi consueverant; hi verò simul misti, in uno tantum loco circa viscera naturalia putrescunt, & ita à febrium complicatione distinguuntur; dum enim humores isti, in uno eodemque loco invicem contendunt, modò unus, modò alter suam facit accessionem, ut observavit Gal. in Cleonactide; & idèd utriusque humoris signa observantur, in pulsibus, urinis, calore, siti, & invasionis modo; etenim rigor dolorem afferens, fere Ostocopos, ab humore melancholico & acido, sicut horror à pituitosa materia, cum aliqua aciditate conjunctis, proveniunt; & ita ordinem variant humores, & sic erraticæ febris, donec, progressu temporis, exustioæ qualiter ambobus humoribus inducitur, & quartana ordinata evadit. Idèd Avic. dicebat, quòd de proprietate harum febrium est, ut stent in suo sine secundum ordinem unum, hoc est, quòd perducant ad febrem, servantem ordinem unum, nimirum ad ip-

sam quartanam.

Febris hæc, cum sit intermittens, periculo vacat, diuturna tamen semper esse solet, cum partim humores crudos & viscidos, partim verò exustos & melancholicos auctores habeat: undè rarò fit quin in quartanam migrer atque degeneret. Sic Gal. dicebat, quòd errabundis febribus quartana succedere solet: & Hipp. Oportet, inquit, talem expectari abscessum per febrem continuam: in quartanam verò difcessuram, quoties intermittat, prehendantque errabilem in modum, atque ita agendo, autumno propinquet. Quod tamen præcognoscere durum erit nobis, si in urina nigra nubeculæ appareant; tunc enim quartana expectanda.

Curationem quòd attinet, videtur Hipp. potius huic febrì eandem denegasse quam proposuisse, dum ait, inconstantes febres, donec consent, sinere oportet, ubi autem constiterint, victu, & purgatione convenienti curabis. Gal. tamen in Com. obscurum hunc loquendi modum considerans, explicavit, dicens. Inconstantes febres sinere oportet; donec qualisnam febris sit cognoverimus. Quare, si statim erraticam febrem cognoverimus, ut præsentem: statim quoque curationem ejus aggrediemur. Primò quidem evacuantibus. Secundò, magis attenuantibus, incidentibus, detergentibus & aperientibus. Tertio, exustionem remonentibus. Quarto, viscera roborantibus.

Et in fonte Chirurgico, si sanguinis missionem consideremus, cautè valdè agendum; nam sicut, si ab initio invaderet, mediana brachii aperienda foret, ut sanguinis qualitas exploraretur, ita in hac, quæ aliis succedit, in quarum curatione jam sanguis extractus fuit, non adèd auctores in eodem iterum mittendo esse possumus. Salvatella itaque sinistra in casu nostro aperienda, & parè sanguis mittendus, ad ulteriorem humorum exustionem inhibendam; sicut in aliis, quibus vires non adèd constant, venæ hæmorrhoidales aperiiri possent. Caetera locum habent; nam morbi diuturni, non per crism, sed per abscessum sanantur; Medicus autem debet esse naturæ imitator. Frictiones quotidianæ toto corpori convenientissimæ erunt: ut humores crassi attenuentur, & simul discutantur & resolvantur.

A fonte Pharmaceutico sunt petenda evacuantia, præparantia, alterantia, aperientia, & viscera roborantia. Lenientia esse poterunt, syr. ros. solut. de polypodio: vel elect. lenit. cum tart. aut cum diacath. quia aliis febribus successit.

Et idèd, præparantia efficaciora statim esse poterunt: ut oxymel, syr. byzant. cum aceto, de duabus radicibus; & tandem oxymel compositum, cum syr. de cich. cum rhab. addita semper decoct. cichoraceorum, necnon agrimonie, pentaphylli, scolopendrii.

Purgantia esse poterunt, decoctio epith. Mes. syr. ros. solut. temperata; cui superbibat Patiens feri capr. depur. lib. ii. Prærogativam solent habere pil. de tribus, & aggregat. an. drach. s. cum flore cass. ad unc. i. sero pariter superbibito.

Interim præparantium usui insistendum erit, & per epicrasin purgandum. Quòd si obstructions contumaces fuerint, ad decoctum salsæ Recentiores devenire solent, in jure galli, additis herbis & radicibus aperientibus paratum. Nos verò ad syr. Fernelianum, libenter & utiliter properamus; addito, non solum rhab. verum & modica radice nigra helleborinis qui alternis diebus propinari poterit; diebus verò intermediis, exhibitis succis depur. hoc modo.

℞ Succ. depur. cich. barrag. agrimonie an. unc. i. decoct. borrag. endivie, melissæ, capsil. ven. ʒ. v. m. pro syr. & sic pro aliis. Si verò continuandum ad viginti & triginta dies, si opus fuerit, namque ex his omnibus consequemur deobstructionem;

præpa-

præparationem, caloris remissionem, & humorum, per epicrasiam, paulatinam evacuationem.

Tandem viscera corroborant, conservæ abstinthii, baglossi, borraginis, cum speciebus aromatici rosati; succus abnctui condensatus; vinum abstinthie.

Victus ratio erit attenuans, ac non tenuis, quæ morbis longis convenire non potest. Apparentibus signis coctionis, convenit vinum paucum, tenue & oligophorum; utpote quod possit humorum coctiones adjuvare, & evacuationes promoveri. Quæ pro hac febre erraticâ curanda, satis. *Idem ibidem.*

Quartana Legitima.

Juvenis Mercator, 30. annum ægens, temperamenti totius & jecoris, ad calidum & siccum vergentis, mediocriter habitus, sed fuscæ coloris, hysteris hypochondriis: negotiis quammaxime addictus, & cibus usus, de more, crassæ substantiæ, ut carne bubula, leporina, salicis carnibus atque piscibus, leguminibus, brassica, caseo veteri & acetariis, atque copiosis potibus: antehac quartana deventus, hoc autumnali tempore, dum febres grassantur quartanæ, equo longum iter, mercaturæ causa facturus, secundo itineris die circa vespere, febre correptus fuit, cum exiguo rigore, carnisque rarius corporis, usque ad ossa, profunda & dolorosa lassitudine: cum calore, statim ab initio, satis remisso, qui mox paulatim succensus, flammens potius & siccus quàm fumosus ab ipso Patientis fuit observatus. Perseveravit autem febris usque in sequentem diem; sicque die tertia, sine febre domum reversus, & ad consueta negotia, licet viribus non parum refractis, noctem transiit inquietam; quarta vero die surrexit è lecto, cibum, ut sanus assumpsit; sed hora 24. eodem modo febricitavit ut antea, cum vomitu picuoso; quorum causa Medicum accessit, qui pulsus potius tardum ac rarum observavit: urinam albicantem, aquosam ac decoloratam; & in reliquis, quæcumque in antecedenti paroxysmo observata fuere. Præscripsit autem leniens, ex elect. lenit. paratum, & tertiam accessionem die quarta attente expectavit, quæ ferè eadem hora comparuit; in ejus primo insultu pulsus observavit, non solum tardus & rarus, sed etiam parvos ac debiles, & præterea rigorem consueto paulò vehementiorem. Et licet febrem periculo vacare cognoverit & ipsa Patientis, anxius tamen de salutis celeritate, ut negotiis propriis omnino incumbere possit, à nobis consilium quærit.

Non est qui ignoret febrem, egregium hunc Mercatorem divexantem, esse quartanam; maxime vero cum imperum grassantium morborum & temporis conditionem unusquisque attendere solet; sed præterea cum & ipse Patientis se quartanarium agnoscat; & quidem per intermissionem; quia post vigesimam quartam accessionis horam, à febre immunis observatur. Rarissime autem continua evadit; etenim, non ab alimentali melancholia fit: quia est adeò pauca in venis, aliis humoribus alimentalibus mista, ut difficulter putredinem concipere possit; nec ab excrementitia: quia ut valde naturæ inimica in venis non detinetur, sed foras protrudatur, & ita febrem intermittentem producit.

Hæc autem, non spuria & notha, sed legitima est, utpote genita, non ab humore melancholico præter naturam, & exusto, sicut fieri solent quartanæ per abscessum, post prægressas alias febres; sed ab humore melancholico naturali. Neque admittenda Tral. in Gal. criminatio, quod aliam quàm legitimam quartanam, à naturali melancholia factam non cognoverit ipse, & ideo solus tantum-

modo legitimæ curationem assignaverit; etenim non observavit Gal. dicentem: Aram bilem, ex qua quartanæ ortum habent, graminam fortiri generationem; unam ex flava bile terorruda; alteram ex crasso sanguine. Quod idem alibi reperit; curationem tamen non proposuit, eò quod, cum biliosarum curatione coincideret.

Reliqua quoque signa omnia illegitimæ quartanæ præsentiam confirmant; Et primo quidem rigor ostocopus, hoc est frangens ossa & carnes; quis humor, utpote crassus ac terrestris, in profundo hærens, ossa veluti frangit & carnes contundit; & ob hanc causam ab initio rigor vehemens observari non solet, sicut in progressu; quia crudus, & non attenuatus, adeò facile concitatus moveri non potest.

Secundò calor, qui ab initio remissus & paulatim succensus, flammens & igneus, non fumosus evadit; non secus ac in testa terrea, à qua parum aut nihil fumosi elevari potest; secus vero in materia pituitosa, quæ idè lignis viridibus comparari solet.

Tertiò observavit Medicus, in secunda accessione, prægressi nocte gravi atque molesta, pulsus tardum & rarum; quia cor, ob humoris frigiditatem, exigua indiget ventilatione; & præterea in principio tertie accessionis, eundem pulsus parvum ac debilem quoque notavit; arteris enim quasi alligata, & ad interiora retracta videatur, adeò ut liberum ascensum non habeat, ob humoris gravitatem.

Quarò, urinam albicantem, aquosam & decoloratam vidit, certum humoris melancholici naturalis indicium; talis enim non est in quartana spuria, ab exusto humore producta; & idè aptissime dicebat Gal. quod in quartana urinae varietate sunt, sed crudæ omnes.

Quintò, longitudo accessionis & intervalli; accessio nempe, ut observavit Serapio, plurimum ad 24. horam extenditur; intervallum vero adeò longum est, ut vix dari posse quartanam continuam admittat Gal.

Causa hujus febris, est melancholicus humor, excrementitius quidem, ac naturalis, non exustus, aut præter naturam, in primis viis, circa viscera naturalia putrescens: ob prohibitam transpirationem, ab obstructionibus, ex humore melancholico, copia & crassitie peccante. Ad cujus non exustæ melancholice redundantiam, conspirant causæ remotæ omnes; ut ætas, totius & jecoris temperamentum, anni tempus, vita antea, ut studia; ciborum melancholicorum & aceti usus; non aliter enim fit ex vino acetum, quàm ex sanguine melancholia; & tandem copiosi potus, qui si aquosi, lienem inflant; si meraciores, replent & humores adurunt.

Harum autem causarum consensus & conspiratio, antehac eundem Patientem quartanarium reddiderunt, pace Aetii, qui hominem semel tantum quartana corripit credidit, Hipp. auctoritate, Lib. de Septenario: spurius quippe, non vero Hipp. genuinus est liber ille, cui innititur Aetii opinio, cum potissimum experientiæ repugnet; etenim Villicus apud Benivenium, prima vice quartanæ correptus, ab ingluvie & meri computationibus liber evasit; quia aderant signa coctionis; secunda vero vice rursus quartana correptus, eisdem crapulis dum seipsum liberandum sperabat: quia omnia cruda erant, mortuus est. Et ita concedit opinio Aetii, Sicut nullo loco habenda Fernelii sententia, asserentis ab omnibus, in utero materno, contrahi quartanæ causam, cum tamen multi, toto vitæ cursu quartanæ nunquam correpti fuerint.

Cum autem quartana sit Medicorum opprobrium, eorumque

eorumque operam atque medicamenta sæpiſſimè e-
ludat; quoniam longiſſima ſemper eſt, & potiſſi-
mum autumnalis; hinc accedit ut Empirici, Chy-
mici, Paracelſici, Vanhelmontici, Methodici, Vul-
gares & Dogmatici, omnes ſibi propriam atque ſin-
gularem propoſuerint, in quartana curanda, diver-
ſam rationem. Et quoniam humor melancholicus
agrè, & nonniſi diuturno tempore coctionem admit-
tit, idèd Patientes impatientes sæpiſſimè evadunt;
& licèt prudentes ac divites, poſt dogmatica ali-
qua medicamenta experta, aliis ſectis pseudomedi-
cis ſeſe committunt; & quamvis sæpius cum vitæ
propriæ discrimine, aliquando tamen evenit, ut ſe-
quitis coctionibus, beata vetula accedat die critica;
vel, ut obſervavit Celfus, ubi ratio non prodeſt,
aliquando temeritas adjuvet.

Nos autem, relictis Empiricorum vanis & vali-
dis antimonialibus; Chymicorum & Paracelſicorum
medicamentis mercurialibus, Vanhelmontii febrifugo,
quod nobis, & forſan ipſi ignotum reliquit;
Methodicorum, ventrem & vomitum moventibus
Balneis; Agyptiorum quinetiam clyſteribus; Vulga-
rium improba vivendi ratione, prava & copioſa a-
limenta ingurgitantium, & meraciora vina biben-
tium, Dogmaticorum veram atque legitimam curatio-
nem delineabimus: etenim hæc noſtra Secta, vera
ac legitima eſt; ut quæ ratione procedat: ex ca-
dem & experientia compoſita.

Diſtinguamus primò exquisitam Patientis noſtri
quartanam, à notha, quoniã diverſe deſumuntur
ab uniuſcujuſque cauſa indicationes, ut contra Gal.
notavit Tral. & exquisitæ, cum eodem Gal. curatio-
nes proponamus, deſumendo indicationem à Febre,
Cauſa febris, & à Viribus. Inter has autem, quæ
à febre deſumuntur parvi faciendæ; & ideo Gal. pro-
hibet refrigerantia. Hippocr. verò præcipit quòd om-
nis febris ſit refrigeranda, præter quartanam. Sint
itaque medicamenta, ratione febris, in activis tem-
perata, & potius calida in primo gradu; in paſſi-
vis verò, humectantia. Ratione cauſæ attenuantia,
incidentia, aperientia, & ventriculum roborantia.
Ratione virium, nutrientia, & vires conſervantia.

In fonte Chirurgico, omnium primò conſideran-
da ſanguinis miſſio, an conveniat, quo tempore,
& ex quo loco. Convenire ſanguinis miſſionem præ-
cipit Galen. cui ſubſcripſit quoque Avic. dummo-
dò tamen ſanguis niger & melancholicus abun-
det in venis, ut facilè eſſe ſolet cum plerumque in
quartanariis laboret lien, qui maſſam ſanguineam
depurare non valet: tuncque quoniam minera quar-
tanæ febris à toto venoſo genere ſoveri poteſt, e-
ducitur ſanguis ratione cauſæ ſovantis & antecedentis:
non autem ratione cauſæ conjunctæ. Quòd ſi
in toto niger ſanguis non reperitur, tunc ſtatim ſi-
tendus; & idèd Medici præſentiam præcipit ipſe Ga-
lenus.

Tempus ſolet eſſe in principio, cum Galen. ſi ſan-
guis in toto abundet, niger & craſſus, in quibus
lien malè habet; ſi minus, non in principio, ſed
cocta & digeſta melancholica materia, cum Avic.
tunc enim à ramis venæ portæ ad cavam digeritur,
hoc eſt diſtribuitur, quo tempore venæ craſſiores
quoque apparent, & idèd indicans, vitium nimi-
rum in ſanguine, reperitur quòd ab initio non a-
derat. Sic itaque conciliantur; Gal. enim ab initio
educit ſanguinem, ratione cauſæ antecedentis, ſi ad-
ſit. Avic. verò in progreſſu, ratione cauſæ conjunc-
tæ, ut depuretur ſanguis ab humore melancholi-
co, à minera febris ad venas diſtributo; cautè
tamen, & nonniſi parcè educendus, ſed potius
melanagogis electivè purgantibus, tunc temporis
coctione apparente, maſſa ſanguinea eſt purifi-
canda.

Locus, eſt jecoraria, ſive mediana ſiniſtra ex

Gal. vel lateris magis affecti, ex Art. Salvatella ſi-
niſtra ut Galen. ex aliorum ſententia, cui ſubſcrip-
ſerunt Paul. Nicolus, Cardanus, Amatus, Vele-
ſius, & ipſe Areteus. Communior autem, & ma-
gis uſitata ſententia eſt Aetii, quòd ſanguis ex late-
re magis affecto educatur, neglecta interna aut me-
dia, omnes enim ab axillari procedunt; ſed magis
apparente & evidentiori tuſa, ut craſſior ſanguis e-
manare poſſit. Sic in caſu noſtro, aperitur vena
brachii dexteri; cum ſanguinem melancholicum in
toto abundare, ex ætate, temperamento, habitu
corporis, hirtutis. & vita anteaſta facile arguere
poſſimus; non omiſſa tamen obſervatione, Medico
præſenti expendenda circa ſanguinis effluentis qua-
litatem, à Gal. nobis præſcripta. Aperiantur quo-
que venæ ſedales, ſi ſuppreſſa eſſet conſueſta hæmor-
rroidalis evacuatio; & in mulieribus, ſaphena,
menſtruis retentis aut diminutis. Caeterum in ca-
ſu noſtro, locum non habet, ut in diuturnis quar-
tanis.

Ex Pharmaceutico fonte, ſi curationem à Gal.
propoſitam attendamus, lenientia omnium primò
ſunt depromenda, mox præparantia. Et quoniam
melancholici plerumque cruditatibus abundant; i-
dèd, ante humorem melancholicum, pituitoſi eſt
habenda ratio, qui à primis viis detrudendus, pri-
mò vomitu; ſecundò clyſtere; tertio lenienti me-
dicamento. Vomitorium paretur, ex jure carni-
um, radice raphani alterato; addito julapio acer. & oxy-
mel. ſimpl. Clyſter mollis paretur ex decoct. malv.
mercur. chamæmeli, betæ; additis mel. roſ. ſolu-
lut. oleo chamæmel. ovi vitello, & ſale. Leniens
ſit elect. lenit. cum crem. tart. & modico hierre
picræ. Vel in potu mel. fyr. roſ. ſolut. cum lenit.
& decoct. cord. q. ſ. pridè ante acceſſionem aſ-
ſumendum.

Prima præparatio ſit fyr. ſine diluto, ut diutius
ventriculo immorari poſſint.

Ut ℞. Syr. de cortic. citri, oxymel. ſimpl. aq.
cinnam. an. unc. i. m. pro fyr. & ſic pro quinque.
Inde reperatur aliquod ex prædictis lenientibus; cui
ſuperbibat muſam dilutam, ex aq. hordei paratam.
Expiatis primis viis ab humore pituitoſo, diebus
vacuis à febre, in die quoque acceſſionis, aliqua
erunt agenda, humorem melancholicum reſpicientia.
Sic ſi ingruente paroxyſmo vomitus ſponte movea-
tur, erit adjuvandus; etenim, ex Avic. aut era-
dicat, aut alleviat: levioribus tamen id fiat, pri-
mis diebus, ut ſupra; validioribus autem in progreſ-
ſu, apparentibus ſignis coctionis.

In ſtatu febrili, aliquod alterans erit offerendum,
quod tamen non valdè refrigeret, omnis enim fe-
bris perſrigeranda, præter quartanam, ex Hipp.
& idèd Ariſt. quoque dicebat, quòd in quartanis,
ſemper ignis ſit injiciendus. Sic itaque jus malva,
althea, borr. liquir. pomis apiis, & corticibus ci-
tri alteratum; cui addatur aquæ cinnam. cochlear.
Vel paretur tale julap.

℞. Succ. pom. dulc. unc. vi. aquæ flor. citri unc.
iii. moſchi, ambrae an. gr. iii. ſacchari ſini lib. i. m.
ad ignem paretur julap.

In febris progreſſu, evacuantia & præparantia
paulò validiora exhibenda, & tandem, apparen-
te coctione, etiam valde purgantia. Ita clyſteres va-
lidiores parari poterunt, ex decoct. malv. mercur.
chamæmeli, utriuſque centaureæ, fol. ſennæ; ad-
ditis elect. diaph. oleo chamæmel. vitello ovi &
ſale. Vomitorium ita paretur.

℞. Jure carni-um, raphano alterati unc. x. dia-
ſari Fernelli unc. ſ. m. & niſi præſtò ſit diaſarum,
ſubſtituatur pulvis aſari, à drachm. i. ad drachm.
ii. Medicamentum verò eſſe poterit.

℞. Elect. lenit. drach. xi. extract. ſennæ poly-
pod,

pod. an. drach. i. m. f. bol. vel potus.

℞. Fol. epir. fennæ, an. m. i. cinnam. integri drach. i. aq. melissæ q. s. m. f. inf. per horas xii. deinde facta forti express. colzt. adde syr. de polyp. unc. v. aq. flor. cir. aut cinnam. unc. s. m. f. p. cui superbibat jus malvâ, aut hordeo alteratum.

Validiora præparantia erunt decoctio buglossi, borrag. melissæ, card. sancti, gentianæ, petroselin. ni, apii, cui addantur succi depur. borrag. & fumar. potius quàm saccharata & dulcia. Amara tamen & acida misceri possunt, ut syr. de cich. cum rhab. præsentibus obstructionibus; vel syr. byzantinus cum aceto. Et licet de usu aceti in præparando humore melancholico, dubitaverit Galen. cum Hipp. conceditur tamen, quando ejus curationem, non autem quando præservationem intendimus; etenim, ad expurgationem non parùm conducit fermentatio, quæ ab aceto excitatur.

Qua prægressa præparatione, & apparente humorum coctione, ad purgantia deveniri poterit; ut ad decoct. epir. Mes. ad unc. vi. vel ad drach. s. extracti veratri nigri, cum cassia; quibus superbibendum præbeatur ser. capr. aut alin. ad lib. ii. ob hellebori vim exurentem. Quæ purgantia, si ante coctionem præberentur, miseros ægros in damna irreparabilia præcipitent, nam vel triplex quartana, vel diuturna, vel continua, vel alvi fluxus, macies, ac tandem mors etiam ipsa consequeretur. Avic. autem intelligendus de humore antecedente, non conjuncto, ab initio purgando; sicut Tral. de quartana per abscessum facta, idest notha, in cujus principio facilè aliqua coctionis signa observari possunt.

Apparentibus itaque signis coctionis, præbeatur purgans etiam die accessionis; quicquid dicant Gentilis, Savonarola, Mercatus, cum Gal. & Avic. Hipp. enim primò tribus aut quatuor interpositis diebus, pharmacum furtivum purgans exhibendum præcipit, in ipsa accessione; mox intercurrentibus aliis diebus, pharmacum deorsum purgans præbendum jubet. Pronunciavit autem indefinitè; aliis diebus, non tribus, aut quatuor, ut innuat, humorum coctionem esse expectandam. Die autem accessionis facilior & uberius sequitur humorum expurgatio à pharmaco purgante, quinque aut sex horis ante accessionem, humor ipsa à natura movetur, exhibitio.

Humore autem iterum atque iterum expurgato, si aliqua in visceribus producta fuerit obstructio, syr. Fernel. cum rhab. paratus, opportunissimus fuerit, pluries exhibitus, in vino albo tenui; ut qui egregie apertendo, & humores crassos attenuando, uno eodemque tempore eosdem educat.

Mox Galen. diatrium pipereon, diaspoliticon, aquam cum pipere exhibet. Et tandem, manifestis apparentibus signis coctionis, Theriacam præbet; non autem ante, ne attenuati & commoti crudi humores, duplicem & triplicem quartanam excitent; ut contigit Eudemo Seni, Romæ, qui ab Archigene & Martiano, primæ nothæ Medicis, præmaturè Ther. exhibitâ, in triplicem quartanam incidit. Datur autem Theriaca antiqua, duobus horis ante accessionem; molestos etenim rigores mitigat, & humorem attenuatum per varias partes expellit.

Quòd si contingat ut rigor diuturnus & vehemens evadat, sitque molestus, præbeatur spiritus vitrioli in aqua prassii, ab initio, ut Gesnerus; vel gran. vj. piperis integra, cum paucis generoso, ut Amatus Lusitanus; & spina prælinatus oleo de Scorpionibus Matthioli, vino malvatico dissoluto; vel theriaca aquâ vitæ dissoluta.

A proprietate juvant interna & externa. Interna, Gentiana plures dies assumpta optima censetur. Die accessionis, in aurora, gutt. x. quintæ essentiaë rorismarini, in exiguo vino cretico, tribus vicibus. Sic aqua theriacalis, aqua vitæ juniperina. Præstantissimum autem censetur oleum myrtæ, in vino cretico sumptum, ad gutt. v. Inter externa, Marcellus Medicinæ Princeps, proponit lapillos albos & nigros in ventre hirundinum inventos. Cardanus, dentem Serpentis appensum. Fernelius viventem arseneam, in testa juglandis clausam, collo appensam.

Victus rationem quod attinet. Aer sit calidus, ut consule Arist. Victus, primis duabus hebdomadis, sit tenuis, mox plenior, sed attenuans; edulia sint à salsa & sinapi condita. Acrius tamen aliquam expectat coctionem, ante salsamentorum usum. Ab omnibus glutinosis, flatulentis & refrigerantibus cibis abstinest, & potissimum à carne suilla. Pro potu, aqua, tanquam pestis fugienda; sit itaque vinum album, tenue, calefaciens. Somnus, sub accessionem conceditur; impedit enim, vel saltem accessiones moderatur. Exercitium coctiones adjuvat, dum calorem excitando, crassos humores movet & attenuat. Animi motus quartanam aliquando solvunt; ideo ex Gal. multi liberati sunt, ex solo gaudio; alii ex magno timore, ut narrat Rhafis. Sic Quintus Fabius fuit à quartana in prælio liberatus, ut refert Plinius.

Tandem, documentum circa vivendi rationem nobis tradit Celsus, dicens. In vetere quartana prodest mutare subinde victus rationem, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum; à lenibus cibis ad acres, ab acris ad lenes transire, comedere radicem, deinde vomere; Jure pulli gallinacei ventrem solvere; oleum ad frictions adhibere; calefacientia, ante accessionem; forbare aceti cyathos, vel vini cretici, cum sinapi; per hæc enim, & similia corpus agitandum, & de illo statu movendum. Monet præterea Celsus ipse, quòd dum Febria quievit, diù meminisse ejus diei convenit, adeoque vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinem; facile enim revertitur. Hæcque, pro curatione hujus quartanæ legitimæ, dicta satis. *Idem ibidem.*

Quartana Spuria.

Juvenis Nob. annorum 28. temperamenti totius & jecoris, ad calidum & siccum vergentis, mediocris habitus, boni coloris; in vivendi ratione, potissimum æstate proximè præterita, in usu fructuum & potibus gelidis delinquens, ineunte autumno præfenti, in febrem tertianam incidit, extensam; pro cujus curatione, serum & stillatias aquas præscripsit Medicus; verum genio nimium indulgens, Medico inscio, easdem gelidas potavit largius, unde obstructiones in visceribus, & potissimum lienæ, oboriri cœperunt. Cessavit nihilominus tertiana febris, licet postea valetudinarius vixerit, imò paucis transactis diebus, rursus febricitaverit, febre quadam, quæ modò tertianæ, modò quartanæ, modò quotidianæ typum servabat, idèdque erraticas à Medicis existimata fuit; donec tandem in quartanam, modò sub finem autumnus, firmata est; quæ cum vehementi rigore ostocopo invadit, cum dolore tamen in hypochondrio sinistro, ubi lien tumidus tactu percipitur. Pulsus sunt frequentiores, calor acrior, urina colorata, sed cruda, sitis molesta, appetitus defectus, perpetuus incertor, & frequens ad iram propensio, tumentes quinetiam habet hæmorrhoidas. Consule autem de salute adipsenda.

Non

Non unicam esse quartanæ speciem asseruit Gal. dicens, quod Autumno quartanæ sunt non quartanæ; quia ex atrabile ortum habent, quæ duplicem habet generationem; alteram quidem ex flava bile superflua; alteram verò ex sanguine crasso. Quod idem alibi reperit, dum ait, Quartanam ex atrabilario humore consistere; qui vel à sanguine crassiori, & respondet proportionem in venis, subsidenti in dolo vini faculæ; tum etiam ex flava bile vehementer affata, quæ atrabilis malefica est. Et sicut legitima fit à puriori atrabile, ex crasso sanguine orta, melancholia scilicet naturali, ita non legitima, & spuria, ab illa quæ ex flavæ bilis exustione oritur, quæ atrabilis præter naturam dicitur; & ideo hæc per abscessum fieri solet, nimirum post alias febres, & humorum exustionem; rarissime autem statim ab initio invadit; quarum quartanarum distinctionem si cognovit Hipp. cur eandem ignoravit Gal. ut falsò carpitur à Tral. Hujus generis autem est præfens, Juvenem Nob. affligens; qui post errores in vivendi ratione, & præsertim fructuum usu, & gelidis potibus commissos, in febrem tertianam incidit, atque in iisdem perseverans, in erraticam; tandem obstructionibus in liene adactis, in firmatam quartanam lapsus est. Lien enim ab Hipp. fons aquæ dictus fuit; quia, tanquam spongia, nimium potum trahit; unde imbecillis & tumidus factus, nec humorem melancholicum attrahere, aut, si cum potibus attrahat, eundem dimittere nequit, & ideo obstructiones tumoresque excitantur; siue dicamus aquam appellasse melancholiam Hippoc. quia ubi adactio, ibi multa liquata & expressa humiditas reperitur. Erat autem in adustionem naturâ pronus Nob. ipse Patiens: sed præterea à prægresso febrili calore, etiam absque ulla naturali propensione, facilis in eam insisset lapsus, quæ, accedentibus obstructionibus, & ab his libera transpiratione prohibita, in liene & ramis splenicis computrescens, febrem hanc quartanam illegitimam excitavit. Cujus cognitio neminem latere potest, non modò quia typus ejus ideam generatim nobis significare solet; verùm quia & pulsus frequentiores, & calor acrior statim, urina colorata, siccis molesta, & proclivitas ad iram adsunt, & omnium maxime, quia aliis febribus & erraticis successit hæc febris; quæ sicut flavæ bilis exustionem, ita quartanam illegitimam attestantur.

Hoc autem exustos humores, majori parte attenuatos & fufos esse ex eo patet, quod ad venas sedis irritata natura eos deposuerit; quod statim ab initio rigor vehemens & ostocopus factus fuerit, qui alioquin non nisi in progressu fieri solet, attenuato nimirum, in decursu ipsius febris, melancholico humore. Nec exiguum hujusce exustionis signum præbere solet appetitus dejectio, ut contigit Onesianacti cum humor melancholicus naturalis, ad appetitum excitandum destinatus, desit, nec ob vias obstructas, à jecore ad lienem demandari possit; sic & incror immodicus, exustionem jam factam, & ita præceps, sientem adhuc nobis designant.

Febris hæc, licet, ut quartana, securissima sit, ex Hippocrat. attamen, si ex liene procedat, & cum ejusdem tumore fiat, periculosa evadit; imò ex hac nonnullos defunctos vidit Galen. etenim vel ad rabem juvenes, vel ad hydropem senes ducit. Ideò non adeo tuto præfens habenda; cum tumeat lien, & ut potè spuria, ac per abscessum facta, difficilius curationis semper evadet.

Utrunque tamen, longissima semper est, & hæc præsertim; primò, quia spuria; secundò, quia cum lienis tumore, tertio, quia autumnalis, & hyemem attingens. Nihilominus, si Patiens deliciarum oblitus, obtemperans omninò fuerit, si non proximo solstitio, æquinoctio saltem verno, liberandum spe-

ramus, cum appetentiæ dejectionem ab initio, brevioris febrem prænuñciare observaverit Brasavolus. Nec formidandæ observationes duodecim annorum, enarratæ ab Avic. neque vigintiduum, à Massaria, in quadam Matriona Veneta, nec triginta, à Foresto, sunt enim rarissimi casus, qui in exemplum modò non sunt adducendi.

Curatio autem hujus febris coincidit cum curatione tertianæ nothæ; quam ideo Galen. non proposuit. Quare medicæ intentiones, pro hac tollenda, ab illis pro legitima curanda à Galen. propositis. Primò enim materia antecedens evacuanda. Secundò refrigerandum & humectandum. Tertio lienis obstructiones aperiendæ. Quarto humores præparandæ. Ultimò expurgandi.

Et à Chirurgico fonte primò desumenda sanguinis missio, quam magis in hac illegitima convenire quam in legitima quartana puto; cum in prægressis febribus exustio in venis & calida jecoris intemperies fuerit contracta. Aperiatur itaque mediana sinistra; modicè tamen sanguine educto, licet adfit indicans & permittens, cum Patiens noster satis viribus valeat.

Et si ulterius probatur ipsa febris, cum lienis obstructionibus, ex venis quoque sedalibus repetenda erit sanguinis missio. Et præterea cauterium sinistræ coxæ inurendum, ad ferocitates melancholicas educendas.

Sunt qui Balneo non ineptè utuntur, redundantibus potissimum in hac febre exustis & melancholicis humoribus, parato ex aq. dulci, malva, lauro & casamento alterata, etiam ante manifesta signa coctionis. Verùm, hoc tempore frigido, Balneo substituendæ universales frictions, & inunctiones oleo amygd. cum quo vinum malvat. ebullierit.

A Pharmaciâ depromenda lenientia, præparantia, alterantia, aperiencia, purgantia, à proprietate juvenis & sistentia. Lenientia autem erunt primò vomitoria. Secundò clysteres. Tertio leniens. Vomitus, ratione causæ antecedentis, levioribus procurandus. Clyster parabitur ex decoct. malv. viol. pariet. mercurialis; additis syr. ros. solut. oleo comm. maturo, aut amygdal. vitello ovi & sale. Prout autem ab initio clysteres molliores, ita in progressu aciores conveniunt, idèò addi poterunt syr. de polypod. elect. diacath. disphoen. & hujusmodi alia. Leniens erit, syr. ros. solut. de polypod. cum momento aquæ flor. citri. Vel lenit. cum tart. quibus superbibat jus, hordeo, vel malva alteratum.

Alterantia erunt exhibenda in accessionis vigore, ut decoct. cich. borrag. endiviæ, malv. melissæ; additis succ. depur. borrag. endiviæ, pomorum dulc. concessio nonnunquam sero. Acrius quippe & læc asinum præcipiebat; & Tral. frigidam; quam reprobat Avic. Laudavit autem Aëius, ad heminas duas; sed instante accessione, ad rigorem inhibendum.

Præparantia erunt ab initio, julap. acet. ad unc. iii. cum drach. iii. crem. tart. & gutt. aquæ cinnam. quod, diebus immunitatis, mane, tribus aut quatuor horis ante cibum, quinque aut sex vicibus exhiberi poterit, à quo minorativum medicamentum conveniet, ut syr. ros. solut. vel mel. ros. solut. cum manna clarif. aut lenit. cum diacath. & tart. solo; namque diacatholicon quartanarium liberavit Rhasis, quibus superbibat jus hordeo alteratum. Ad validiora præparantia & aperiencia mox deveniendum; qualia esse poterunt syr. de cich. cum rhab. syr. de pomis, vel de succo borrag. julap. acet. in decoct. cich. borrag. endiviæ, agrimonie, scolopendrii, solutis in hac eadem decoct. tart. vitriol. gr. x. quibus utendum septem aut octo vicibus. Sequatur

quatur postmodum præparatorum humorum expurgatio, decoct. epith. Mes. syr. ros. solut. mista. Vel elect. lenit. & diacath. additis pil. de tribus cum thab. quibus superbibat serum depur.

His peractis, si non cedant lienis obstructions, ad usum syr. Fernel. erit deveniendum, qui in aqua agrim. paratur, radice veratra nigri infusioni addita, necnon thab. globulo, eidem jam completo, infuso, qui ad unc. ii. in vino albo, per 10. dies præbeat, diebus intermissionis.

Quod si neque his cesserint obstructions, nec febris, ad validiora deobstruentia properandum, ad decoctum nempe ex salsa electa, ligno tamaricis & cortic. rad. capparum, in aqu. stillat. agrim. cich. capit. ven. paratum, quotidie assumendum, cui præmitti poterit bol. ex ammoniaco, & troch. de capparibus compositus, cum aceto squillitico; vel in disco decocto insillentur gutt. x. aut xii. spiritus tart. pluries rectificati, in cuius usu diu insistentum.

Interim exterius pars obstructa illinenda oleo de capparibus, de cyclamine; cum adipe anseris & nitro reformato linimento. Mox formetur ceratum diachylon, cum ammoniaco, aceto squillitico, dissolutum, alura inductum, lieni applicandum.

A proprietate juventia in hac quartana specie, interna esse poterunt, aqua destill. ex succo flor. chamæmeli, ad unc. ii. vel iii. quotidie; decoctio clinopodii in vino; in hoc vero Patiente, cor leporis præparatum, prout pulmo Vulpis & pulverizatum, atque pro tribus vicibus divisum hora paroxyfmi, in vino malvatico propinatum.

Extrinsicus vero, Scarabæus vivus, sulvo linteo alligatus, & collo appensus. Sic viridis lactea. Pariter, prima menstrua virginis, brachio dextero alligata.

Sistentia tandem sunt consideranda, quæ vel rigorem sedare, vel totam accessionem listere, ac firmare possunt. Ad rigores sedandos, Amarus Lusitanus expertus est cyathum aq. ros. in principio. Sic Aëris frigidum ad duas heminas propinabat. Extrinsicus, illinatur spina oleo majoranæ; vel juniperino, vel oleo antimonii.

Sistentia quoque dantur, cuilibet speciei quartanæ accomodata; sic & narcotica ante accessionem, apud Myresum Medicinæ Principem in usu fuerunt. Hisce autem temporibus, in hunc finem passim exhibetur Chinæ Chinaram pulvis, ad drach. ii. in vini malvatici cyatho propinatus, in accessionis præludis; qui tamen tuto exhiberi non potest nisi præmissis copiosis & repetitis evacuationibus, in diuturno scilicet febris labore. Secundò, visceribus ab obstructionibus ac tumoribus immunibus, ne alioquin alterutrum horum trium malorum accidat; aut enim paucis post diebus, copioso existente humore, revertitur febris, aut in venis humor retentus, febrem continuam & acutam parit; aut tertio, in via firmatus, visceribus scilicet extrinsecam inflammationem inducit. Quod si China Chinæ deficiat, substitui poterit, ex compositis, Theriaca, Michridarium, Confectio ex succo Cyrenico. Ex simplicibus vero, pulvis Gentianæ, vel clinopodii, pariter in vino malvatico.

Victus rationem quod atinet, sit refrigerans & humectans, ut in tertiana nota, quidquid dicant nonnulli: ita enim sentiunt Tral. Paul. Aer. Orib. & Avic. Vinum sit album, ut jubet Galen. & Avic. cum illo. Caveat Patientis ne impatientis reddatur, & quorundam exemplo, qui voracitatibus & comorantibus liberati fuerunt, liberam vivendi rationem præferat: etenim natura, licet in angustiis infurgat, & concoctos hu-

mores superet, atque expellat: iisdem tamen crudis existentibus succumbit, ægerque moritur. Cuius rei exemplum habemus apud Benivenium, in villico bis quartanario, qui cum prima vice, concoctis humoribus, sub erroribus gravioribus in victus ratione, convaluisset visus esset, postea, illis crudioribus, ob eosdem errores, interiit. Hæcque satis pro hac quartana illegitima curanda, *idem ibidem.*

Febris Quintana.

Vir quadragenarius, temperamenti totius & jecoris, calidi & siccis, gracilioris habitus, gulæ & veneri indulgens, meracioribus vinis usus, incunite currente autumno, febre tertiana non exacte legitima correptus est, quæ decimaquarta transacta, in levam quartanam degeneravit, cuius peractis septem accessionibus, quinto quoque die manifestissime invadere cœpit, cum horripilatione, quam mox subsequitur calor manifestus, paulatim increpescens, qui in progressu febris, acris & igneus evadit. Pulsus ab initio, valde obscurus, rarus & tardus est. Urinæ ante accessionem, diebus intermediis, crudæ, tenues & albæ, in accessione coloratæ & paulò crassiores: sicut post accessionem, sequenti die coloratæ & crassæ. Terminantur vero ipsa accessio circa 24. horas, vel paulò supra, & reliquo tempore omnino infebriticans degit Patientis, cuius febris jam tres observata fuere periodi, quinto quoque die, eademmet hora. Quod Patientis ejusque domestici mirati, à nobis consilium petunt.

Nec raro occurrentia Professoribus admirationem injicere debent: prout quintana febris hæc, Patientem nostrum tandem invadens: quæ quidem rara semper fuit, sicut rarissima septimana, nonana, aliaque plurium dierum: quatum raritas Gal. movit ad has omnino negandas. Et licet Hipp. admiserit quintanas, septimanas, & nonas: unde eisdem, quibus judicentur circuitibus, considerandas monet. Galen. tamen has febres dari non solum negat, verum & ab Hipp. de iis tradita, ejus non esse, sed ab alio infarsa suspicari sustinuit: cum tamen re vera dentur, & observata fuerint ab Avic. Khafi, Halyabbæ, Aëtio, & Celso: quinimo decimanam in sexagenario observavit Zacutus: quindecim dierum, Gentilis: annuam, Benivenius & Amatus: quolibet septennio, Forestus. Et ipse Galen. tandem cognovit periodos, longè supra quartanam; cuius verba sunt hæc. Quartanus typus est, qui quarto quoque die unam & eandem facit accessionem, ac unam & eandem remissionem. Eisdem de quinano & septimano intelligenda sunt. Subdit præterea: Et quintanæ inter se conjungantur, & cum sextanis, septimanis, decimanis, vigesimalis, trigesimalis, quadragesimalis, &c. Hæc Galen. Quæ antea non protulit, quia forsitan periodos hujusmodi nondum observaverat.

Harum omnium causam Avic. voluit esse melancholiam phlegmaticam, factam scilicet per pituita asfationem, vel per melancholiam cum pituita mistionem. Secundum alios, utroque modo fieri potest: alii namque humores, licet assati, non sunt ita tenaces ut adeo lentè moventur, & tardius putrescant; qui tamen crassi & lenti humores valde pauci sint oportet, & extra venas communes non solum, verum & ipsorum viscerum, nimirum circa mesenterium, ut adeo tarde putredinem concipiant. Sic febris hæc quintana, in nostro Patiente, ab humore atrabiliari, exulsa pituita permixta procedit; qui si paulò copiosior esset, citius accenderetur, & quartanam, non quintanam excitarer; prout & eandem, si exigua & sola esset atra bilis: quoniam diuturno

tempore hanc perferre non potest ipsa natura, ut quintanam, septimanam, aut nonanam inducat. Ad hujusmodi humores gignendos, concurrunt in Patientem nostro, res naturales, temperamentum nimirum jecoris calidum & siccum, ætas quoque consistens: nonnaturales quoque, pituitæ feraces, meracioris scilicet vini consuetus potus, immodica Venus, alimenta copiosa: & tandem prægressæ febres non parum exactionem auxerunt, dum primò à bile, pituitæ mista, tertiana notha producta fuit, inde, exustione introducta, in quartanam degeneravit: & tandem, minorata materia, sicque prorogata periodo, in quintanam firmata est: in qua, horror quidem, sed levis observatur: quia crassus humor, per partes sentientes non adeo facile movetur; calor paulatim succenditur, qui postea acris & igneus percipitur, prout in testa ignita; pulsus tardus & rarus, ob frigiditatem, urinæ variæ, sed crudæ omnes; non enim adeo facile hujusmodi humores concoctionem admittunt.

De hisce febribus loquutus Hipp. hæc protulit. Septimana longa est, verum non lethalis; Nonana, hæc longior etiam, ac non lethalis: subdit verò. Quintana pessima est omnium; etenim, & ante tabem, & tabidis superveniens, perimit. Contra quod prognosticum obmurmurans, ait Galen. in Com. quod Hipp. præ se fert oculis, hæc arbitrata conscribere; quasi quod febres hujusmodi somniaverit, non autem viderit. Aliqui non inepte confirmant quintanam esse septimanam, & nonanam periculosiorem; eò quod hæc à sola atra bile, quam diutius natura perferre non potest, proveniat; reliquæ verò ab atra bile pituitæ mista. Sed revera quintana omnium pessima est; tum si præcedat tabem, tum si tabidis superveniat: non quidem ratione sui ipsius, sed ratione tabis; adèd ut si simpliciter consideretur quintana, magis periculosa esse non possit quartana ipsa, utpote quæ à minori quantitate atrabilis humoris proveniat, & longius habeat intermissionis intervallum. At si quintana tabem habeat, aut proximam, aut conjunctam, tunc lethalis est, quod scilicet natura sustinere non possit & hepticam & atrabilem febrem. Tabes autem facilius quintanæ, quam septimanæ aut nonanæ accedit: quia humor magis atrabilis in illa quam in his peccare solet.

Curatio hujus febris similis esse solet curationi quartanæ: quam idèd utpote notissimam, consultò omitto, ne tædio, sine Patientis utilitate, afficiam; nonnulla tamen peculiaria addere non verebor, ne in necessariis deficiam.

Et primò, quod major in ea, intensior & longior requiritur attenuatio & incisio: minor verò & tardior humorum purgatio, quam in quartana; idque quoniam humor, sicuti crassior, ita paucior existit, unde majori præparatione, & minori expurgatione eget.

Secundò, quod vomitum commendat Avic. die paroxysmi, ex validioribus, dum acre naturaliter ad vomitum fuerit pronus.

Tertiò, clysteres proponit Rhasis, die paroxysmi.

Quartò, Avic. proponit sudoris provocationem in progressu, & balneum resolutivum: quibus tamen caute utendum monet Arculanus, si quintanæ accedat ad hepticam propensio.

Tandem notandum, quod Zacutus sanavit puerum per integrum annum quintanam laborantem, decoctione eupatorii quotidie exhibita.

Victus rationem tenuem laudat Avic. & somnum digerentem in principio; deinde in progressu, ad pleniorum victum transit. Quæ de hac febre quintana, reliquisque plurium dierum, dicta satis. *Idem*

ibidem.

Febris Maligna tota Substantia.

Vir 35. annum agens, temperamentum totius & jecoris, calidi & humidum, mediocri habitus, negotiis non parum implicatus, ventre gulæque indulgens, & pravi succi alimentis continuo usus, post itineris laborem, quo, ultrò citròque, pedibus ad amoenissimum suburbanum suum secessum, ineunte ætate commesbat, ubi cum sodalibus comestiones atque comotationes immodicas agitabat, domum reversus, de totius lassitudine triduo continuo conquestus est: mox cum exiguo horrore decubuit, cui calor febrilis, exiguus potius successit, sine ullo symptomate pravo, sive molesto; liquidem neque sitis urgebat, nec anxietas, aut angor Patientem premebat, non vigiliæ, non cibi fastidium, solo alvi fluxu hac secunda die, sed moderata tamen quantitate, apparente; qualitate verò, liquidæ materiæ colliquatæ specie: in pulsu vix ulla unquam inæqualitas percepta, velocitate, tarditate, frequentia & raritate, sanorum pulsibus alioquin simili: languido licet quodammodo & humili; urina pariter sanorum urinæ parum dissimilis; & quod mirabile ac rarissimum; cum virium tanta statim labe atque prostratione, ut vix è lecto surgere posset Patientem; quod domesticis, nos accersendi, ad consilium, sub finem secundæ diei, ansam præbuit.

Sicut malignum hominem, boni speciem simulantem, distillime cognoscere licet, dum genium malum, malamque voluntatem corde premens, bona tamen dat verba, & blanditiis atque adulationibus sodales decipit, ac male agendo eosdem infectatur, atque tandem exterminat, ita de febre maligna asserendum, quæ quidem se placidam, atque mitem effingit, unde Galenus dicebat, quod Debiles & parvæ febres quandoque valde malignæ sunt; sicut contra calidæ & incendentes, stomacho angustiam, calorem & sitim intolerabilem asserentes, nihil tamen habent nonnunquam periculosum. Et ideo subdit; Licet ad manus sint mites, tamen Patientes perdunt. Hanc, Nebiliss. Par. nostrum assilientem, talem esse atque futuram suspicamus; cum duo in eadem observentur pathognomonica signa, malignis febribus essentialibus propria: quorum alterum est alvi fluxus colliquativus, non superveniens, ut tradidit Galenus, sed concomitans, ut melius observavit, dicens, quod, Colliquatio est perpetuum symptoma febris, quam pestilentialem privati vocitant, quæ mortales vel citra pestem corripit. Hoc est, maligna idealis, quæ vocari potest etiam pestilens, à febre pestilentiali distincta. Alterum verò signum, est celer atque cita virium imbecillitas, à venefica qualitate cor inficiente proveniens: unde statim pulsus humilis & imbecillis observatur. Nec obstat, quod Galenus in hac febre, pulsus esse similem sanorum pulsui asseruerit, hoc enim locum habet, quoad velocitatem ac tarditatem, frequentiam ac raritatem: cum venefica qualitas, potius quam insignis calor putridus cor ipsum corripit: quare in motu quodammodo naturaliter se habet: non tamen validus neque magnus, quidquid dicant Altimarus & alii, impossibile quippe ut à vincente veneno, corde affecto, vitalium virium non sequatur debilitas: quinimo & nonnunquam subitus casus. Et licet pulsus citra omnem ordinis perturbationem, æqualis servetur, hoc signum est, non putredinis, sed potius veneficæ qualitatis in corde existentis; cujus effectus causa proditur à Galeno, quod sit nimirum repugnantia temperamentorum in ipso corde, dum in eodem calido continetur materia venefica frigida: ita enim in statu medio

medio servatur, in quo pulsus quoque ad tempus in æquilibrio conservatur. Sic & urina à naturalibus parum distat: quoniam venenum magis urget quàm putredo; & idè hujus febris principio, putrefacta quodammodò natura, neque pugnam contra causam morbificam aggredi tentat.

Quòd autem febris hæc putrida sit, ac proinde à putridis humoribus pendeat, non est quòd dubitemus, & quidem biliosis perpetuò, ex Hippocr. in casu tamen nostro, eruditoribus commissis, quorum generatio hæc difficilis fuit in nostro Patiente, calido & humido, ventri gulæque dedico, valdeque negotiis implicito. Et quoniam hujusmodi cruditates, ex alienis non modò copiosis, sed etiam pravi succi in venis congestæ fuerit, idè malignam, imò veneficam qualitatem tractu temporis contraxerunt; quæ tandem, levi etiam putredinis occasione commotæ, hanc febrem malignissimam produxerunt, modo à Galeno descripto, dicente, Ab omnibus pravi succi edulis conseo abstinendum, etiam si ea quibusdam concoctis sint facilia: nobis enim non advertentibus, pravi succus ex ipsis, post longum tempus, in venis colligitur, qui postea exiguum ad putrescendum nactus occasionem, febres malignas accendit. Venefica autem hujusmodi qualitas, spirituum vitalium generationem inhibere, & genes per halitum digerere ac resolvere potuit, unde lassitudines, quæ neque tensivæ, neque ulcerosæ, neque phlegmonosæ, sed ex laxata atque debilitata facultate provenientes, malignam hanc febrem prænuñciabant, mox præterea humoribus & partibus solidis colliquationem inducens, fluxum colliquativum, febres comitem excitavit.

De febris hujus eventu nihil certi pronunciaripotest, nos enim later efficacia veneni atque proprietatis, in qua occulta fallacia, cum una raro aut nunquam alteri assimilatur, ita ut possit observatio per similia de hac judicium facere. Illud tamen, cum Gal. & Hipp. statuerè possumus, quòd Malignæ febres, periculum minantes, spem tamen salutis non adimunt, malignissimæ verò perniciosæ atque lethales sunt, in quibus simul cum metu, nulla spes salutis superest. Talis autem est præsens, in qua venenum magis quàm putredo negotium facellit, quòd malignissimum est, vincente namque veneno, brevi tempore subito sequitur virium casus, & idè, nec à pulsibus, neque ab urinis, de salute aut futura morte Patientis quicquam certi prædici potest, quòd vitæ periculum Patienti auget, unde febrem hanc omnium gravissimam Medicinæ Principes appellaverunt.

Statim itaque & attentius est instituenda curatio, in qua omnium potissimum venenata qualitas inspicienda, secundò proinde, Vires; tertio febris ipsa, quartò, ipsius causa, & tandem symptomata præsentia & supervenientia. Sicque primò indicantur varia alexipharmaca. Secundò, alimenta optimi & celeris nutrimenti. Tertio, alterantia, quantum sufficit. Quartò, causam præparantia & evacuantia. Et tandem symptomatibus, tum concomitantibus, tum emergentibus occurrentia, atque ita refrigerantia, exsiccantia, necnon cogentia, ratione colliquationis.

Quibus intentionibus satisfacere nullo modo potest sanguinis missio, per quam tolli non potest venefica qualitas, præterquam quòd vires eandem non permittunt, & colliquatio prohiberet: cum non ex colliquante calore, sed ab insigni venefica corruptela atque putredine proveniat. Et licet Gal. in Aëria pestilenti febre correptus, sibi metipso libras sanguinis, scarificationibus detraxerit, quæ à toto evacuant, ut asserbat quoque Apollonius apud Orisbalium, & Amyllus, facile fortan tunc urgebat febr-

* Tom. II.

lis calor, vires valentiores erant, nec aderat prohibens. Phoenigni quatuor, brachiis & coxis adhiberi, ad venenosos humores à corde evocandos conferte quin etiam poterunt quàm maxime.

A Pharmaceutico fonte, ordine executivo, defumenda evacuantia, præparantia, alterantia, alexipharmaca, & symptomatibus occurrentia. Evacuantia possunt esse, injecta, & assumpta. Clyster itaque statim infundi potest, ex decoctione malv. mercurialis, parietariae, betæ, hordei, cum syr. ros. solut. oleo, sale, & ovi vitello. Leniens potest esse syr. ros. solut. cum crem. tart. & aqua flor. citri. Verum, ratione colliquationis, flos cass. cum pulp. tamarind. & paucò pulv. scordii, ad rem magis usurpari poterit, cui superbibatur aqua Nocerianæ quantitas. Interim ni progressu repeti quoque poterit pulpa tamarind. ut quæ nonnihil evacuat, & magnum ad colliquationem momentum habere possit. Præparantia parantur potius ex succis, quàm saccharata aut mellita, sic succus depur. acet. acidi citri, in decoct. cich. borrag. end. acet. card. sanct. scabiosæ, tormentillæ, pentaph. locum habebunt, vel si calor febrilis invalescat, paratur præparans ex aquis stillat. de succo acet. & scorzon. aut totius citri, quibus addatur succus citri, vel lim. aut spirit. vitr. ut cogantur humores, & ad urinæ vias divertantur.

Alexipharmaca, malignam, occultam, atque veneficam qualitatem oppugnantia, varia ac multiplicia simul exhibenda, cum interna, tum externa. Interna duplicis ordinis esse possunt, vel simpliciter veneficæ qualitati adversantia, vel diaphoretica. Hæc rursus omnia, magis putredini, vel veneno potissimum opposita, Putredini magis resistentia, sunt refrigerantia & exsiccantia subtypica. Veneno verò adversantia, sunt etiam calido, calori vitali nativo amica: occulta enim qualitate agunt adversus venenum facultatem vitalem uniendo ac roborando, & spirituum substantiam fovendo. Hæc autem recte in nostro casu usurpanda sunt, confectio scil. Alchermes, pulvis radices contrayervæ, confectio lactificæ s. Rhasis vel elect. de gemmis Mes. julap. gemmarum, potissimum M. Duc. Exer. & tandem magnæ, antidoti, præcipue verò theriaca medice ætatis, cujus insignis est prærogativa, ut quæ ex pulveribus alexipharmacis sit composita, omnia cum aliquo vehiculo aquarum cord. exhibenda, qualis aqua card. sancti, tot. citr. scorzon. de succo rutæ caprariæ, & omnium maxime cord. Exc. Sax.

Quòd si febris progressu natura ad cutem vergat, alexipharmacis diaphoreticis tunc erit locus, cum enim veneni quantitas exigua esse solet, solo sudore unius diei febres malignas non semel resolutas vidimus, tuncque spirit. vitr. Corn. cer. philos. Lapis Bezoar. uterque in aqua scorzon. card. sanct. cord. Sax. copiose exhibita, primas tenent. Pariter lapis hystricis, infusus in aquis cord. mirabilis observatur ad sudores cientios, & veneficos humores vincendos atque expellendos. Egregium quoque alexipharmacum diaphoreticum, est extractum contrayervæ. Quæ tamen diaphoretica omnia, non admodò indistincte, neque in principio malignæ febris sunt præbenda, nisi diminutis humoribus, & non nisi natura ad cutem movente.

Extrinsicus quoque, cordi linimenta & fomenta ad moveri debent. Fomentum quidem hujusmodi:

℞. Aq. melissæ, buglessi, card. sanct. an. lib. i. è floribus citri, ros. an. lib. s. acet. ros. unc. iii. succ. citri unc. ii. specier. cord. ten. per. drach. iii. m. pro epith. cordis, quo amoto fiat illitum, talis:

℞. Ol. de scorp. Matthioli drach. ii. Theriacæ antiquæ drach. i. zibethi, benjuini an. drach. s. acet. ros. q. s. m. dissolvantur, & summo digito, in infecor illinatur.

Rit 2

Symp

Symptomatibus quarto loco occurrendam. Et quoniam omnia ad unam syntexin, sive colligatam rediguntur, ideo huic incumbendum, non quidem frigida potione, quam propinabant Aet. Paul. & Orib. adversus calorem colliquantem, sed potius remediis cogentibus, densantibus, substyptica facultate præditis, qualis erit terra sigillata vera, ad scrup. i. sic & bolus armena, pulvis item smaragdi, ad gr. x. aut xii. omnia in aqua plantag. & succo cydon. exhibenda. Et urgente necessitate, ad opiata gradatim erit ascendendum, & primò quidem ad syr. de papav. inde ad laudanum nepenthes; & tandem ad Theriacam recentem, cum margaritis reformatam.

Vires tandè omni industriis atque arte conservandæ observando cum Gal. quòd dum vires laborantis debiles fiunt, cum insigni corruptione, parùm & sæpe cibus sit offerendus, isque facilis coctionis ac distributionis, exiguique excrementi, ut ova recentia, instaurans pulli, cum sacculo cordialibus repleto paratum, condiantur cibi acido citri & lim. Vinum in principio interdicitur, ob humorum cruditatem, quod in progressu conceditur, est enim eximium cordiale, spiritus vivificans & refocillans, vires instaurans, & putredini resistens; interim pro potu consueto utatur aqua stillat. borrag. & acer. cui addatur quoque portio scorzon. vel aqua secunda cord. Excell. Sax. Hæcque, pro curatione hujus febris, dicta satis. *Idem ibidem.*

Maligna Febris Superante Humido.

Juvenis Nobilis, 30. annum agens, temperamentum totius & jecoris, calidi & humidum, plethorici & pinguis habitus; ad obesitatem pendens, otiosam vitam in quodam suo secessu, alicujus quidem emolumenti, sed paludoso degens: crapulis & comotationibus deditus, hoc ineunte Autumno, cum extemporaneis flantibus ventis frigidis, totus ambiens frigidior consueto factus esset, levioribus verò ipse æstivis vestibus indueretur, vehementer refrigeratus, gravibus adèdò doloribus totius corporis posttridie correptus est, ut neque stare, neque decumbere posset, sequentique die, hæsterna scil. matutinis horis, intensè febricitare coepit, ac propterea adventante nocte, secessit Medicus, Patientem invenit febre, semper æqualiter affligente correptum, & conquerentem de totius corporis dolore gravativo, ac de absoluta impotentia ad motum, cum pulsu satis magno, sed languido & valde inæquali: urina semper rubra, crassa & confusa: cum foetidissimo halitu ac expiratione, & externarum partium tepore. Modò in principio secundæ diei, nos de agendis consultit.

Synochos ne, an potius maligna febris hæc appellari debeat, dubitari posset cum Fernelio, qui malignitatem febribus, etiam sine putredine, accidere posse falsò credidit, atque ex anthrace, sive punctura venenatorum animalium; febres, vel sine putredine excitari à solo veneno existimavit, non animadvertens forsitan putredinem sequi puncturam, illam verò, febrem. Idèdò synochum putridam, verum malignam, hanc nominare satius fuerit. Synochum quidem: quia, sicut hæc neque in frigida ætate, neque frigido temperamento fieri solet, ita præsens, in juvene temperamenti calidi & humidum, habitusque plethorici se prodit, quæ semper æqualiter affligit, horisque matutinis invasit, cum præludio lassitudinis totius corporis phlegmonosæ, perseverans cum pulsu magno & valde inæquali, insignis putredinis indicio, urinaque rubra atque crassa. Verum malignam, & quidem magis magisque futuram, etiam hujus principio deprehendimus, primò ex pulsu,

qui cum alioquin magnus & vehemens esse debuisset, languidus tamen observatur; mox ex urina, quæ modò valde confusa, turbidam omnind atque subjugalem minatur, præterea ex halitu fastido, quem expirat ipse Patientis, excellentis putredinis indicio, ad quam jam pronus fuit, utpotè plethoricus, licet imperfectè, & ad obesitatem potius proclivis, quibus accedit externarum partium, si non frigiditas, saltem tepiditas, inter maligna signa à Galen. cum Hippocrat. recensita.

Causa autem potissima & immediata hujus febris, fuit improbi sanguinis copia, ab alimentis copiosis, vel potius à consuetis crapulis, merique comotationibus congesta, accedente potissimùm vita otiosa: sicut enim, non impleri cibus, & impigrum esse ad labores, tanquam sanitatis fundamenta ab Hipp. statuuntur; ita ægritudinum orium, & repletio, non parùm quin etiam adminiculante in paludoso celo habitatione, cum spiritus, animæ & omnium superationum instrumentum, ex aere & tenuissimi sanguinis portione perficiatur atque consistet. Copiosa itaque in puri sanguinis sarcina in venis, tractu temporis, prava vivendi ratione coacervata, nec ab exercitiis, aut ullo alio modo purificata aut diminuta, tandem ex obstructione universali cutanea, ab ambiente frigido, & impedita diaphoreli, excrementis insensibiliter digerendis, intra corpus hærentibus; & cessante consueta atque necessaria totius corporis transpiratione, internus calor intensior & præter naturam redditus, putredinem in venis omnibus, vel communibus & maximis, ac plurimo calore abundantibus excitavit, à qua æqualis elevatur sanguinis putrescentis evaporatio in cor & totum corpus, sicque febris synochus, eaque homotona accensæ est. Verum quoniam humiditas excrementitia in venoso genere redundat, quæ à tepido, & languido naturali calore moderari minimè potest, idèdò, calore febrili atque præternaturali dominatione, sequitur ejusdem corruptio ac putrefactio, cujus finis est foetor, sive foetida materia in præsentem casu manifesta, sicut finis corruptionis nonnunquam est ipse cinis, dum ab excedenti calore sit exustio, & humiditatis consumptio, quarum corruptionum egregiè meminit ipse quineriam Atil.

Febris hæc periculi plena est, quia in hoc ejusdem principio, ab insigni putredine pendere, cum malignitate, ostendunt urina, quæ meiuntur, turbidæ, eademque permanent, vigentem in humoribus perturbationem significantes: præterea summa lassitudo phlegmonosa, copiam humorum, naturam opprimentium ostendit, prout pariter pulsus languidus, valdeque inæqualis, insignem non modò, sed excellentem putredinem denotat, quam halitus foetens confirmat, futuri in febribus, imò & propinqui obitus præsegiunt, ut observabat Amatus. Et si in principio, quo omnia, cum Hipp. imbecilliora esse solent, eadem adeo prava conspiciuntur ac considerantur, quid in augmento & progressu ominandum erit atque expectandum?

Nulla itaque interposita mora, cura est aggredienda. Primò, humores, extra & intra venas redundantes diminuendo. Secundò, febrem & præternaturalem calorem, quantum satis, contemperando. Tertio, ulteriorem putredinem inhibendo, & veneficam qualitatem oppugnando. Quarto, symptomatibus occurrendo. Quintò, vires cordis & totius conservando.

Humorum minoratio, medicamento, & sanguinis missione obtineri potest: & quoniam, ubi medicamento, juxta & sanguinis missione egemus, sanguinis missio præferenda est, idèdò primò consideranda venit: de cujus indicante dubitari non potest, cum corpus plethoricum sit, venæque copioso,

ne non vitioso sanguine sint repletæ, unde lassitudo phlegmonosa & gravativa procedit. Negotium tamen facillime videtur permittens, cum pulsus, licet magnus, vehemens tamen non sit, ut esse deberet, at tamen, si consideremus quod sine sanguinis diminutione, dubio procul putredo semper intensior atque excellentior futura sit, cum malignitatis proinde majori semper gradus incremento, atque Patientis certo exitio: sanguinis missione omnino admitti debere determinamus. Quam dubitationem consideravit & ipse Gal. dum dicebat. Intemperantes, vinosos, ventri guleque deditos, nec sanguinis missione, nec medicamentis magnopere adjuventis: etenim per vitæ intemperantiam, copiam vitiosorum humorum oculis colligunt, quibus nec manum admoveere quidem esset tentandum. Quibus verbis nobis insinuat, quam periculosa sit medicatio in magno & pravo humorum apparatu, cum tamen periculosissima evadat, & lethalis auxiliorum prætermisio.

Injecto itaque clystere, statim ex Jecoraria dextra sanguis educatur, non tamen copiose, minusque usque ad animi deliquium, ut in hujusmodi febre, verum non maligna, educere solebat Gal. in duobus illis Jovenibus, sed moderatè, Medico præsentate, & pulsam tangente: ita enim totam massam sanguineam ventilando, ejusdem quoque ulterior putredo inhiberi poterit, & natura sublevata à facina, qua premebatur, quod r. liquum erit facilius, si non educere, saltem concoquere, & superare valebit.

In progressu autem ejusdem febris, ac constantibus viribus, vel saltem multum non deficientibus, reperi poterit ex venis sordalibus sanguinis diminutio, cum venæ externæ hæmorrhoidales, ut constat, à toto evacuent, quod admittit quoque Gal.

Nec ab hac sanguinis missione deterrere valebunt maculae, seu petiulae, quæ facile in cute efflorescere poterunt, sanguinis corruptionem & liquationem significantes, quoniam motus ille, ut symptomaticus, ac proinde ut signum, non ut causa considerari debet, quia de euentis in melius non statim apparent, ut nos monuit Hipp. Poterunt tamen tunc temporis applicari cucurbitulae universo corpori, ac etiam dorso; cucurbitulae enim, non ad profunda, sed à profundis semper ad extimas partes trahere solent, idque non peticularum, sive exanthematum ratione; sed ut sensibilior per sudorem proluciat & procuratur evacuatio.

Phoenigmi quoque, in hac insigni humorum putredine, cor occupante, locum habent, utpote qui à toto venoso genere vapores & humores putridos, nec non ab eodem corde divertere possunt, Frictiones interim aspersas non omitendo, manibus suffragio ex decoctione malvæ & chamæmeli elevato, perfusus, oleorum enim usus, utpote obstruens, non adeo nobis arridere potest.

Educto sanguine, excrementa primarum viarum, per alvum sunt excernenda, syr. ros. solut. ad unc. vi. addita portione crem. tart. tenuissimè pulveriz. vel unc. s. elect. lenit. Vel bolo ex cass. cum lenit. & tart. addito scrup. i. pulv. scordii, qui in progressu febris, erit semper cassiæ immiscendus, & tertio quoque die clysteres, cum melle ros. sol. in decoct. malvæ, mercurialis, hordei, betæ & parietariæ injiciendi.

Interim præparandi humores copioso julapio acet. bis saltem per diem exhibendo, nimirum ad unc. iv. cui nonnunquam addi poterit crem. tart. tenuissimè pulveriz.

Neque calor febrilis remissio negligenda, sed pro usu administranda, ne summe refrigerantibus adhi-

Tom. II.

bicis, in tanta humorum exuperantia calor natus obruator, diminuat, sicque putredo adaugetur. Eligantur autem in casu nostro, potius aquæ stillatitiæ quam serum, utpote, quæ magis putredini resistere valeant, ut

℞. Aquar. de succo acer. ℥ij. scorzon. ℥iij. syr. de acido citri, de succo lim. an. ℥j. m. pro potu, & in vigore febris, qui etiam in typho, certis horis observari solet, propinanda. Quod si natura ad curam vergat, addantur quoque spiritus vit. gurr. v. Tribus verò transactis horis, exhibeatur sorbitio hæc.

℞. Decoctio cichor. borrag. endiviæ, acer. rutæ caprarie, card. sancti, pentaphylli, calendulae, dictamni cretici, ℥vii. cui præmittatur julap. acer. ad ℥iv. ut supra, quod secunda vice præberi poterit maturino tempore, duabus, aut tribus horis ante prandium.

Uterior putredo inhibetur refrigerantibus & exsiccantibus substypticis. Hæc autem sint tenuis substantiæ, ut acida, succus citri, lim. acetum, & hujusmodi alia, non autem crassioris, ut pontica & austera, forba, corna, & alia hujusmodi. Ita quoque pulveres frigidi & siccæ, hujusmodi conditionis ut in farinam terri possint, & bene cum liquidis commisceri, cæteri namque obstructions pariunt, vel in intestinis remanent. Quod cum intellexerit egregius Vir Hieronymus Rizzerus, Pharmacopola Venetiis, ad signum S. Margariæ, & peritissimus Chymicus, Conf. hyacinth. cæterasque, cum Magist. perlum, & fragmentorum pretiosorum componere cepit, cujus exemplum ut omnes sequantur, in publicæ utilitatis gratiam, hortamur. Quare seci poterunt decoctioni jam dictæ immisceri, ut succus citri, lim. acetæ, cyani majoris & minoris. Pulvis verò statim ab initio parari poterit.

℞. Corn. cer. philos. margar. præp. boli Arm. Orient. ana drachm. j. m. dividatur pro tribus vicibus, & exhibeatur cum aquis ita paratis.

℞. Aqua totius citri. scorz. de succo rutæ caprarie ana ℥ij. m. & cum pulvere exhibeatur ante cibum. At si natura ad curam vergat, addatur quoque lapis bezoar. Orient. vel infusio in aquis cordialibus scorzoneræ, & præclariss. Sax. lapidis hystricis, tuncque, non sub cibum, sed tribus vel quatuor horis ante, pulvis præbeat. Quæ omnia non unico die, sed quotidie, pro oportunitate sunt repetenda, sicut composita quoque aliqua; & potissimum confectio Al hermes in usum duci poterunt, prout urgens putredine, & venetica qualitate. Theriaca quoque medicæ ætatis, à Medicis celeberrimis exhibetur: indicatur enim à maligna febre, quoniam attenuando aperit, & exsiccando superfluas humiditates, putredinem delet, & facultatem à proprietate roborando, veneno occurrat. Verum debet adesse permittens, & abesse prohibens. Permittens autem est virium robur, sicut prohibens, est puerilis & senilis ætas; cum enim Theriaca, & theriacalia omnia, ex Gal. mediam quandam habeant naturam inter corpus humanum & venenum, ideo proprietatem quoque habent humano corpori contrariam, quam superare non valent pueri, senes, & viribus imbecilles. Cautè itaque semper exhibenda Theriaca, nec adeo facile pueris & senibus, prout facili negotio ægris, etiam brevi morituris, à nullo exhiberi solet, tunc enim vitalis facultas languida, ab ætate theriacæ extinguitur, eadem ratione quæ exigua flamma à magna.

Extrinfecus quoque, fomentis & illius regioni cordis sunt administranda. Fomentum ita parari poterit.

℞. Aquatum melissa ℥ij. è floribus cit. vini albi odoriferi, aquæ rosar. an. ℥ss. succi cit. aut

Rrr 3

limon.

limon. ℥iij. aceti ros. ℥i. Troch. de gallia moschata ℥j. specier. cord. temp. ℥6. m. pro epith. cordis. Illius autem hic erit.

℥. Theriacæ antiquæ drach. j. oi. de scorp. Matth. drach. f. zibelli, benjuini an. ℥j. ung. ros. Mel. ℥j. succi citri, aceti ros. an. q. s. m. ref. linim.

Symptomatum quoque, tum concomitantibus, tum supervenientibus occurrendum. Et quoniam hucusque alia non observantur symptomata, præter totius corporis lassitudinem & colliquationem, adeo & his succurrendum, non solum frictionibus jam dictis, verum etiam asperioribus, nec tantum lintheis asperis, verum & manibus vino malvarico madefactis, in quo sal & nitrum dissoluta fuerint, colliquationi verò cordialibus, addendo veram atque legitimam terram sigillatam, sicut & bol. armen. orient. Aliis autem quæ supervenire poterant, diligenter erit attendendum.

De viribus cordis conservandis satis jam dictum fuit. Vires autem totius alimentis erunt sustinendæ, quæ celeriter, facile & optime nutrant, parumque excrementi contineant; erunt autem prisana hordeacea diluta, panatellæ dilutæ, emulsionem sem. mel. conditæ, pulli instaurantis, atque junioris contusum, ova recentia, succo citri, lim. vel etiam aceto diluta, in quibus parandis globulus, pulveribus cordialibus repletos, commisceri poterit. Ita & in contuso pulli extrahendo, aspergatur aqua ros. flor. cit. cum succo citri aut lim. Parum autem & sæpe cibus est offerendus, cum vires debiles sint, & humores insignem putredinem, imo malignitatem concipiant. Idem in hunc finem dicebat Hipp. Et quibus semel, aut bis, & quibus pluram, an pauciora offerre oporteat, considerandum esse, habita quoque consuetudinis ratione. Cum noster Pater assiduis crepulis & comotationibus deditus, Vinum, in duobus tantum casibus nostro Pateri concedi poterit, apparentibus scilicet signis coctionis, non autem in hac præsentis summa cruditate. Secundus casus erit, in extremo vitium lapsu, vires enim inter omnes indicationes primum locum tenent. Et hæc satis pro casu patienti. *Idem ibidem.*

Febris Maligna Superante Sicco.

Nobilis Juvenis, 30. annum agens, temperamenti totius & jecoris, calidi & sicc, gracilis habitus, hirsutus, laboribus, & exercitiis quam maximè deditus, venationibus potissimum, pilæ ludo & remigationibus delectatus, in victus ratione præterea, meracioribus potibus, itemque aromatibus, pro conditura ciborum, usus, præteritis annis, tertianis febribus frequenter correptus, tandem modò, hoc autumnali tempore, acuta febre detinetur, quæ cum inæqualibus horripilationibus nudius tertius, circa meridiem invasit, parum, aut nihil, hesternæ die remissa, ut Medicus domesticus observavit noctes omnino insomnes transiit, circa caput & pectus parum sudavit, hodie verò, horis matutinis rursus exacerbatæ est, ac sine ullo horrore aut frigore, cum vomitu porraceo, molestissimo capitis dolore, necnon præcordiorum, & potissimum circa ventriculum insigni aestu atque corporis jactatione. Pulsus sunt celeres atque frequentes, valdeque inæquales, nec adeo constantes, urinæ copiosæ, tenues, nec valdè coloratæ, alvus hodie turbata est, & sponte reddidit excrementa cruda, & sincere biliosa, dum interim Pater ipse, & domestici assistentes, leniens medicamentum à Viro Excellent. præscriptum hesternæ die, recusarunt, clystere solo contenti. Modò accersiti, de agendis pro salute ita consulimus.

Acuta non solum, verum & aliquo modo mali-

gna habenda febris hæc, ut mos ipsius invadendi nobis demonstrat, sævit enim intensè, & atrocior statim ab initio, in qua quidem, & qualitas, & substantia, & quantitas spirituum, humorum, atque continentium labefactantur, & quodammodo resolvuntur vires, ut ægrè resistat Pater, unde delecteriam aliquam, ac malignam qualitatem ad ægri perniciem atque labores concurrere censendum est; cum enim ex Hippoc. principia & fines omnia sint imbecilliora, nec nisi vi adausi morbi adaugentur symptomata, si intra principii limites statim appareant sæviora, signum est præsentis causæ vehementissimæ, & aliquo pacto veneficæ. Unde rectè quidem Hipp. dicebat, quod simplicissimæ febres, ac signis firmatæ securissimis, quarto die, aut citius desinunt, deterrimæ verò, aut signis assilientes difficillimis, quarto die, aut citius interimunt. Per deterrimas autem, malignas intellexisse, subdit Gal. Præterea idemmet Hipp. scripsit, quod febres cum comate, labore, lucis turbulentia, vigiliis, & sudoribus, malignæ sunt, maligna namque symptomata, statim in principio apparentis, arguunt contractam antea malignitatem: vel ex malo & multiplici humorum apperatu, vel ex prava humorum corruptione, vel ex maligna humorum combustione, quæ subitanum effectum producant. Quod quidem suspicari possumus in Nob. Juvene, in quo humores quidem biliosi, ab eisdem jecoris & totius temperamento producti fuerunt, unde præteritæ febres tertianæ, quæ facilius contingebant, cum corpora calida & sicca, ex Gal. ad febres valdè disposita sint, licet ab ipso Avic. diversus sit. Verum hi tandem, tum ab ætate, tum à nimis exercitiis, tum & à meraci vini atque aromatatum usu, exustionem contraxerunt; pravamque naturam induerunt, qui modò in venis majoribus putrescentes, præsentem hanc febrem biliosam, acutam atque essentialem continuam, pravis symptomatibus comitatam, ideoque malignam produxerunt. Quis enim unquam in bene morata febre, statim ab initio, vigiliis, porraceos vomitus, dejectiones crudas sincere biliosas, capitis dolores, præcordiorum aestum, insignem corporis jactationem, & exiguos sudores in capite observavit? Etenim, primò cum vigiliis Adolescentulus in mendacium foro decumbens, non dormivit, & septima obiit. Sic mulier apud Pentimedem, non dormivit, deliravit, & obiit. Ita Silenus, nec prima, neque tertia, nec postea dormivit, & undecima obiit. Cum vomitu sincero, & bilioso, Mulier in mendacium foro decumbens, & Paterius in Thaso, post quàm octava die, nedum in principio, biliosa, deinde nigra evomuerunt,ambo perierunt. Ita Philistes vomuit primò biliosa, inde flava & virulenta, & obiit. Cum capitis dolore, Sileno statim cepit dolere caput, xi. obiit, ita & Philistæ caput diu dolebat, etiam ante morbum. Sic præcordiorum, & potissimum ventriculi aestus, non solum ingentem in venis majoribus calorem, verum & in venis ipsius ventriculi, flavam bilem ebullitionem significat, quibus consequitur corporis jactatio, quæ contigit quoque Casvo in Larissa, quarta die defuncto. Sed sudores quoque, quantitate, & tempore peccantes, Deficientes enim semper mali: unde Hippocr. observabat in illa pestilenti constitutione, quod sudabant quidem, sed non toto corpore. Ita Sileno caput parum sudavit. Sic Pythion in Thaso, secunda die circa caput modicum sudavit, & ambo mortui sunt. Tempore vero: in principio enim, ante signa coctionis sunt, decernentia verò in melius non statim apparet.

Febris autem essentialem vehementiam, cum pravis symptomatibus concomitantibus, ab humoribus, non solum impensè biliosis, sed vehementer exustis atque

pulveriz. julap. perlatum M. D. omnia quidem in aq. tot. citri, scorzon. addita quoque portione cord. Excellentiss. Saxon.

Extrinsicus cordi linimenta, atque epithemata. Epith. ita.

℞. Aq. viol. ℥. j. rosar. melissæ an. ℥. s. è flor. citri ℥. ij. succi lim. ℥. ij. diamarg. frig. drach. j. camph. gr. v. m. pro epith. cord. Linim. verò.

℞. Ung. ros. Mel. ℥. ij. speciet. cord. temper. drach. ij. diamarg. frig. elixir vitæ an. drach. j. succi cit. & lim. an. q. s. m. pro illit. cord. poste pith. adhibendo.

Vires tandem sunt diligenter custodiendæ, observando, quòd sicut corpus cacochymum à multo cibo, ita ab exiguo valde læditur. Quare parùm & sæpe Patiens iste erit nutriendus, parùm quidem, quoniam multum non sustinebit virium imbecillitas: sæpius autem, quoniam multus indiget dispositio corruptiva, & hujus corporis raritas atque facilis resolutio, defectus siquidem exigit adjectionem: corruptio verò temperamentum. Sint itaque, ptisana hordeacea, panatellæ, cum emuls. melonum, ova recentia, potissimum succo citri, aut aqua rosar. alterata, instaurant pullæ, ex margaritis paratum: condimenta ex acido citri, aut lim. Porus, aqua stillat. acet. end. cum acido citri, aut lim. & pauco sacch. aspersa. Vinum in progressu erit concedendum, tenue & oligophorum, apparentibus scilicet signis coctionis, vel viribus deficientibus. Hæcque satis pro casu præsentii. *Idem ibidem.*

Maligna Febris Symptomatum ratione.

Generosus Juvenis Mercator, annum agens 25, temperamentum totius, & jecoris, calidi & sicci, mediocris habitus, vini potator egregius, cum hoc ætate tempore, parùm ante canem, iter diuturnum, concitatis & dispositis equis, sub radiis solaribus peregrisset, & vina meraciore uberrimè potavisset; tandem dolore capitis & febre correptus decubuit. Hæc autem cum insigni calore incessit, & exigua, die postera, declinatione; perseverante semper capitis universali dolore pungitivo, cum rubore faciei: & venarum oculorum turgentia. Mane sequenti accessit Medicus invenit juvenem acutè febricitantem, cum pulsu celeri, frequenti & duro, urina tenui & flava, siti inexhausta, capitisque dolore acutissimo. Quare statim, imposito clystere refrigerante, sanguinem mediana dextera misit, & hora transacta, cassiam cum pulpa tamarindorum præscripsit, atque altera transacta hora, serum capr. potandum ad ℥. ij. ptisanam verò pro prandio. Post meridiem febris exacerbari visa est, juxta cum capitis dolore, ideo addidit Excellentiss. Adstans oxyrrhodinum, ex rosaceo, succo citri & succo lactucæ, bregmati frigidum frequenter repetendum, serum pariter depuratum, pro primo alterante, cum julapio violaceo & rosaceo propinavit, sicut aquam hordeaceam, cum conserva de acido citri, pro secundo. Tertia die summo mane, cum alvus ab assumpta cassia bene respondisset, ex altero brachio sanguinis missione parcam idem Medicus mandavit. At circa meridiem febris multum invaluit, cum intensiori calore & siti, adeo pro alterante præscripsit aquas stillaritas de succo cich. acetosæ & anguriæ additis julapiis jam dictis, sicut pro secundo succos depuratos acetosæ & sonci, in cichoraceorum decoctione: & interim duo phœnigmos coxis apponendos præcepit. Noctem tamen æger profus insomnem duxit, manè verò universalis icteritia effloruit, dolore capitis parumper sedato, cum urina valde flava & crassa, pura linteola tingente. Quarta die, febris non adeo intensè rediit, sed cum die secunda proportionem servavit, circa vesperam verò, parùm de naribus nigri sanguinis stillavit, & rursus reperit nocte

qua parum dormivit. Modò in fine quartæ diei nos accessit, ut de agendis consulamus, invenimus jecur nonnihil elevatum ac durum, de quibus omnibus habita fuit hujusmodi consultatio.

Licet error non exiguus in vivendi ratione, à Patiente nostro fuerit commissus, motibus violentis, & diuturnis exercitiis sub radiis solaribus, hoc anni tempore ferè sub Cane peractis, accidente præterea vini meraciore uberrimo potu, à quibus equidem, tum jecur magis excalescit, tum tota massa sanguinea biliosior reddi poterit, nihilominus, biliosum apparatus in eodem antea extitisse proculdubio credendum, si Patiente ætatem, temperamentum totius & jecoris, vitamque anteaquam consideremus, omnia enim ad bilis generationem conspirant. Quare mirum non est, si postrema accedente valida ac vehementi occasione, bilis adacta, & ab aliqua ejusdem crassiori portione, vel ab aliqua quinetiam cruditate occulsa, calorem puridum in venis supra jecur conceperit, & febrem excitaverit, quæ sicut in genere biliosa est, ita in specie tertiana duplex appellari potest, & quidem essentialiter continua, quamvis aliquam proportionem, tertio quoque die respondentem, observare videatur, etenim & febris ardens non sine tertianaria proportionem procedit, à qua quidem parùm hæc declinare videtur, cum intensissimum calorem, & molestissimam sitim secum ducat, quem invasionis modum, adeo vehementem in principio, quodammodo malignum appellare licet, cum qualitas, substantia & quantitas spirituum, & continentium labefactetur, resolvantur vires, & succumbat corpus, ex qua symptomatum intensione, innoscit deleteria aliqua & maligna qualitas, præter spirituum, humorum & solidorum vitium, cum alioquin ex regula, in morbis circa principia & fines omnes imbecilliora esse soleant, & nonnisi invalescente morbo adaugeantur symptomata, nunc verò, statim ab initio, sævus capitis dolor invaserit pungitivus, cum aliqua pulsus duritie, rubore faciei & oculorum, qui proinde facile Patientem ipsum ad phrenitidem perduxisset, nisi Medicus, repetita sanguinis missione, oxyrrhodino repellente, phœnigmo revellente, aliis refrigerantibus præsto fuisset.

Verum malignitati jam dictæ, à febris vehementia & intensione procedenti, accedit quoque malignitas symptomatum supervenientium ratione, icteritia videlicet ante septimam, necnon meri sanguinis stilla reperita, bilis enim portio quæ caput peribat, & in eodem dolores pungitivos continens excitabat, dum à Medicis administratis remediis repellentibus, revellentibus à capite revocata fuit, in venoso genere redundans, vi ejusdem irritante, non autem à natura dominante & critica expellente, ad cutem detrusa fuit, sicque intempestivè icteritia comparuit, quæ ante septimam, nimirum ante coctionem, nullo modo critica esse potest, expressis Gal. verbis, Nullum abscessum, nedum auriginosum, ante coctionem, criticum esse posse: quæ proinde mala ab Hippoc. fuit pronuntiata, nisi forsitan ante septimam cum rigore invaderet, tunc enim morbum solveret. Quare pravum & malignum symptomata censendum fuerit, potissimum cum hepar tantum atque durum, tactu ipso percipiatur, incipientis inflammationis in hac acuta febre indicio. Sic maligna quoque stilla meri sanguinis, quia significat quòd natura quidem cupiat quod superfluum est excernere: sed ob propriam imbecillitatem id nequeat assequi, vel propter sanguinis crassitatem, vel propter facultatis imbecillitatem, vel propter partium densitatem, vel tandem, propter omnium concursum. Quare dicebat Hippoc. quòd quibus ritè & largiter sanguis per nares erumpebat, maxime servabantur, nec ullum vidit mortuum. Philiscus verò, Epaminon & Silenus, quibus quarto aut quinto die parùm de naribus stillavit, mortem obierunt.

obierunt. Ideo nonnisi malignissimum symptoma superveniens hoc nuncupari potest, unde & febris, ratione symptomatum, maligna censenda.

Febris hæc, utpote magna, ratione propriæ essentiae magnificanda, vel eâ imprimis ratione quod statim ab initio pravis symptomatibus sit stipata; scilicet gravissimam quippe febrem, ejusque eventum exitialem non raro observavimus. Sicut enim simplicissimæ febres, signis firmatæ securissimis, tunc & citò solvuntur, ita terretimæ, ac signis assidentes difficillimis, citò interimunt, ut docebat Hippoc. Augetur adhuc periculum à symptomatibus, non solum concomitantibus, ut diximus, verum etiam mox apparentibus, quorum ratione maligna hæc febris constituenda. Primum enim icteritia ante septimam omnino lethalis esse solet, nisi à jecoris fervore & copiâ bilis proveniat, ut observavit Gal. vel, nisi superveniat trium evacuationum aliqua, per hæmorrhagiam scilicet per alvum, aut per urinam, unde Hermogenes, sexta die auriginosus evadit, Heraclides apud Aristoclidem, sexta auriginosus factus, vigesima judicatus est, quia omnes jam dictas habuit evacuationes, secus autem Phanagoreon servus, cui cum nulla ex jam dictis evacuationibus contigisset, perit. Sed his accedit stilla sanguinis meri, quæ ferè semper mortem portendit. Attamen, quoniam Patiens juvenis est, viribusque satis robustis, salus deploranda non est, cum natura hucusque à Medico aptissime & tempestive aliqua & sublevata, dictarum evacuationum aliquam facillè Medici possit, in septima.

Ad quas nos interim eadem invitare & sollicitare debemus. Primum humores leviter ad alvum & urinam ducendo. Secundò eosdem ad concoctionem præparando. Tertio, calorem febrilem, utpote intensam, remittendo. Quarto jecoris vias refrigerantibus aperiendo. Quintò, vires cordis & totius conservando.

Quibus intentionibus hucusque satisfacere optimè tentavit Vir Excellentiss. Adstans, etenim in fonte Chirurgico, repetita sanguinis missione febrilem calorem intensissimum remittere tentavit, capitisque dolori occurrit, sicque imminentem phrenitidem interceptit, quam, cum dolore, pulsus quoque durus minabatur. Ita docet Hippoc. Ut capitis dolorem sedes, sanguinem de venis detrahit. In eundem finem, oxyrhodinum repellens frigidum apponendum præcepit, & phœnigmos coxis applicandos. Quare ab hoc fonte alia non supersunt deprecanda præsidia, præter clysteres refrigerantes & humectantes, ex lacte, butyro & saccharo, vel ex decoct. malv. viol. hord. cum ol. viol. & rosac. & naribus fomenta ex aqua tepida, vel ejusdem aquæ tepidæ malva alteratæ, attractio per nares, ad hæmorrhagiam proliciendam.

Ex fonte Pharmaceutico sunt desumenda, alvum, & urinam leniter moventia, præparantia, refrigerantia, nonnihil aperientia.

Alvum & urinam simul leniter movere poterit flos cast. ad drach. ij. bis per diem, sub prandium & cenam oblatum. Urinam quoque movebit sal prunellæ, in aqua de succo cichor. & acet. ad ℥ ij. dissolutus, sicuti utrumque, crem. tart. in pollinem tenuissimum redactus, exigua quantitate, ad drach. ij. scilicet exhibitus. Alvum quoque leniter cedere poterit julap. acet. ad ℥ iij. in ℥ ij. feri capr. depur. quibus jam dictis propositis intentionibus satisfieri poterit, præsertim si secundi alterantis loco, instituat decoct. cich. end. acet. sonchi, hepaticæ, additis syrupis de acido citri, de succo lim.

Quibus opportunè administratis, si aliqua succedat ex jam dictis evacuatio, quod natura verget, per loca conferentia & convenientia, eò ducere conveniet, sive per alvum, sive per urinam, sive nares,

quæ sic perfectè operabitur. Quæ judicantur, & judicata sunt integrè, neque movere quicquam, neque innovare oportet, sed sinere. Spes enim, quæ in arguslo posita, in aliqua jam dictarum evacuationum omnino collocata est.

Tandem, vires cordis conservare aliquo temperato cardiaco licebit, ut margaritis præparatis, magist. earundem, cum aquis temperatis scorzon. totius cit. de succo acet.

Vires autem totius, alimentis refrigerantibus, & humectantibus, facilis coctionis & distributionis, erunt conservandæ, quæ liquida potius, quàm solida sint, cum facilius sit impleri potu quàm cibo; inclinè autem victus ratio ad tenuem potus, moderatè tamen habitâ consuetudinis & anni temporis ratione. Potus sit aqua cich. vel acet. Quæ pro casu præsentis, dicta satis. *Idem ibidem.*

Febris Peticularis.

Mulier Nobiliss. 25. annum agens, temperamentum totius & jecoris, calidi & humidum, sedentariam vitam degens, superioribus annis fecunda, modò abhinc tribus infecunda, post austeras aëris constitutiones, cum ruri, non longè à stagnantibus aquis diu morata fuisset, & alimentis indiscriminatis, crassi potus & mali succi nutrita, in urbem rediit, non multos dies, hoc autumnali tempore, incidit in febrem acutam, cui, cum quadam horripilatione, ab initio calor successit intensus, cum lassitudine totius corporis, oculorum rubedine, & capitis gravitate, in ipsius febris progressu. Vocatus fuit Medicus domesticus, qui mane sequenti vix ullam declinationem ejusdem observare potuit, licet ante meridiem exacerbari visa fuerit. Modò, horis vespertinis, ad consultationem accessit, invenimus Patientem acute febricitantem, facie rubra, cum oculorum rubedine, & maculis, pectore, & brachiis potissimum, necnon & dorso quoque efflorescentibus, quarum aliqua superficialis tantum, plurimum rubri, aliqua tamen etiam violacei coloris, alia nonnihil quoque extuberantes, & ad tactum asperæ, colorisque flavi. Instant menstruæ purgationes, quæ ipsi imminutæ esse solent. Pulsus frequentes, valdè inæquales & parvi. Urinæ potius rubri quàm flavi coloris, sed valde obturæ; crassæ & ferè turbidæ. In quo casu loquuti sumus.

Licet hanc febrem synocham nobis patefaciant unica accessio, hucusque observata, rubra facies, cum oculorum rubedine, totius lassitudo quodammodo phlegmonosa, capitis gravitas, pulsus frequentes, urinæ rubræ, crassæ & ferè turbidæ, eandemque confirmant, totius & jecoris temperamentum calidum & humidum, necnon retenti sanguinis redundantia, nihilominus cum ad cutem statim, diversi coloris, & variæ conditionis maculæ & efflorescentiæ apparuerint, peticularem, sive petichialem appellari posse credimus, à nonnullis etiam purpuratam, atque in Regno Chinarum, febricam nominatam, à symptomate scilicet, sicut singulosa à singultu, & syncopalis à syncopæ denominari solet. Ab una tamen eademque causa, febris & peticulæ procedunt, sanguine nimirum in venis maximis putrefacto, cujus putredo insignis & excellentis censenda est, adeò ut sanguis ipse propriam consistentiam, & naturalem unitatem amiserit, & liquatus ad cutem facillè ab irritata natura expelli poterit; cui, quoniam aliqua portio ejusdem necnon biliosus humoris, non adeò corrupta associatur, idèd periculæ quoque, non modò violacæ, verum etiam rubræ in cute apparere, necnon eminentiæ quædam, à bilioso humore productæ, exanthematis dictæ,

diſtæ, ſicut, ſi humor craſſior fuiſſet, totumque corpus magis denſum, papulæ, eminentiæ ſcil. majores, variis ſimiles apparuiſſent, ut in Sileno. Peticulas autem antiquioribus notas fuiſſe habemus ex Hippoc. qui maculas obſervavit in phereſida, cuculorum morſibus ſimiles, licet ex medicinæ principibus Græcis, ſolus Aſturius de iſdem loquutus fuerit. Raræ autem de hiſ mentionem fecerunt antiqui, quidquid dicat Fracaſt. qui ab ann. tantum 1505. in Italia obſervatas fuiſſe valuit, quia parum aut nihil ad morbi curationem faciabant, non enim habent rationem indicantis aut prohibentis, quia non eſt per accidens, non poteſt indicare, nec prohibere id quod eſt per ſe. Quare ſi ſub noſtram conſiderationem veniant, ut ſignum conſiderandæ, copioſi ſcilicet fuſi & corrupti ſanguinis, cujus corruptionis major vel minor intentio arguitur ab illarum calore, rubræ enim à ſolo ſanguine, etiam ebulliente provenire poſſunt, ſicut flavæ, ab eodem in bilem converſo, violacæ à corrupto; & nigræ, ab intenſiori adhuc putredine procedunt. Quam corruptionem nobis ſignificare poteſt pulſus, ſi non modo parvus, verum & languidus fuerit, urinæ item non modo obſcuræ & craſſæ, verum etiam turbidæ & omnino confuſæ.

Inſignem verò putredinem contraxit Nobil. Mulier in ſanguinis maſſa, tum ob ejuſdem copiam, ſuperioribus annis fecunda, nunc verò ſterilis, atque imminutè ſingulo menſe purgata, tum ab auſtrina conſtitutione præterita, necnon quia paluſtoſa loca diutius habitavit, & pravis alimentis nutrita, ſedentariam vitam duxit. A quibus omnibus cauſis, ſanguis adaugeri, & putredini atque corruptioni aptus reddi potuit, & peticularis huius febris auctor fieri.

Quamvis hæc febris à fuſo & corrupto ſanguine, abſque venenica qualitate nonnunquam fiat, de hac tamen, in caſu præſenti, dubitari poteſt, cum peticulæ violacæ plures obſerventur, color autem non parum faciat ad ſanguinis corruptionem dignoſcendam. Unde Critoni in pede ſecundo die puſtulæ nigræ viſæ ſunt, eodemque die obiit. Sileno autem, qui papulæ octavo die rubentes apparuerunt, ad undecimam ejuſdem fuit protracſus interitus. Nobis itaque ſtatuendum putredinem inſignem adſiſſe in caſu noſtro, quæ tamen adhuc venenicam qualitatem non contraxerit, quia pulſus, licet parvi & oppreſſi, non tamen languidi ſunt, & præterea, quia non omnes maculæ violacæ, minus verò nigræ in cute apparent, quanquam febris principium adſit, quæ juxta tum ejuſdem cauſæ, aut extenſivè, aut intenſivè, aut utroque modo augmentum neceſſario ſuſceptura ſit, unde periculi plena. Et quoniam inter omnino lethales & ſalutares reponenda eſt, idè non desperata ſalute, ejuſdem curatio intrepidè eſt aggredienda.

Quæ perficienda erit evacuantiſ, alterantiſ intenſiorem putredinem inhibentiſ, cardiacis alexipharmacis, & vires totius conſervantiſ.

Et in fonte Chirurgico, præ omnibus conſideranda venit ſanguinis miſſio, peccat enim ſanguis, tum quantitate, tum ſubſtantia, quia multus & putridus eſt. Quare de indicante non eſt dubitandum, ſicut neque de permittente, cum in principio pulſus parvi oppreſſionem, non virium reſolutionem ſignificare poſſint. De prohibente dubitari ſolet à Medicinæ Profeſſoribus, ſive, ut proprius loquar, à vulgaribus Medicis ob apparentes maculas, ſive peticulas, motu veluti natura critico, cum tamen primò vix concedi poſſit, quocunque tempore, conſertam peticularum eruptionem febrem judicare poſſe, minus verò, aut nullo modo, in principio, ante ſigna coſtionis, cum decernentia in me-

lius non ſtatim appareant. Quare ut corrupti ſanguinis ſignum, non ut cauſa à nobis ſunt conſiderandæ, & ideo ſanguinis miſſionem prohibere minimè valent, quinimò, ſi indicandi aut prohibendi vim obtinerent, ſanguinis miſſionem potius indicarent, quam prohiberent. Educatur itaque ſanguis, in caſu præſenti, antequam vires deficient & ſanguis majorem putredinem nanciſcatur, injecto tamen prius clyſtere, ex ſaphena, cum menſes immineant, & quidem moderata quantitate. Verum, ſicut proculdubio ſanguis mitti poteſt in principio, non tamen adeo tutò id licet in progreſſu, non quidem ratione peticularum prohibentium, ſed ratione virium non permittentium, dum enim inſignis in ſanguine evadit corruptio, deficient ſpiritus, concidunt vires, ſicque deſit permittens, unde mos invaluit, ut in huiusmodi febre, alii poſt quartam, alii poſt tertiam diem jure merito à venæ ſeſſione abſtineant. In huiusmodi namque caſibus miratur quoque Galen. quòd Hippocrat. ab initio venam non ſecuerit, quòd tamen excuſat quòd forſan accerſitus fuerit, morbo jam progreſſo. Et licet Amatus Luſitanus ſanguinem ex vena, etiam decima die eduxerit, facile maculæ illæ rubræ, non verò prævæ conditionis fuerant.

In progreſſu, ſi aliquis ſudor appareat, adèd ut natura ipſa dominatrix, non irritata, ad cutem moveat, cucurbitulæ ſcarificatæ applicandæ erunt, non ſpatulis, ſed lumbis, & infra, ut à partibus nobilioribus quam longiſſimè materia abducatur, & revellatur. Sic obſervabat Orbiſius ex Galen. quinimò & coxis ipſis, & furis, menſtræ purgationes imminutæ prodierint. Friſtiones quoque fieri ſolent, inunctione Aëcii manibus pertuſis, & ſi aliqua pars princeps magnopere afficiatur, phœnigmi quoque, coxis primò, mox etiam brachiis erunt admovendi, necnon clyſteres molliores opportune injiciendi.

Interim primæ viæ expiandæ ſyr. roſ. & viol. ſol. flore caſſ. cum crem. tart. ſuperpræbendo ſer. depur. aut aquam Nocet. ad ꝑꝑ. vel ij. quòd ſi caſſia repetenda fuerit, eidem modicum ſordii addendum. Remittendus febrilis calor aquis ſtill. ex ſucco cich. & acet. cum ſyr. de acido citri, & de ſucco lim. Pro ſecundo alterante, patetur ſuccus depur. acet. vel præbeat ſyr. de ſucco acet. cum modico ſucci citri, in decoſt. cich. borrag. pentaphylli, ſive tormentillæ, & rutæ caprarie, addito in progreſſu julo. acetoſo.

Uteriorem putredinem, inhibere poterunt frigida, & ſicca, tenuium partium, ut ſunt ſucci acidi jam dicti, citri & lim. ſpir. vitr. pulv. margarit. præpar. bolus armens, tinctura corallor. & huiusmodi alia. Alexipharmaca, & cardiaca debent eſſe huius conditionis, quæ febrilem calorem non augeant, ut emulſio ſem. napi, decoſtio acetoſæ, card. ſanct. rutæ capr. tormentillæ, pentaphylli, & potiſſimum in uſum ducenda cardiaca diaphoretica, in quibus primum locum obtinebit lapis bezoar uterque, lapis hyſtricus contrayervæ, ol. ſulphuris, ad gut. vii. & viii. benignius enim cenſendum ol. virioli. Inter compoſita verò præpoller aqua cord. præclariff. Sax. efficac quoque cord. Fonſecæ, ad ꝑꝑ. in aquis cord. exhibendam, nec ſpernendus quoque pulv. à Fracaſtor. ita deſcriptus:

℞. Terræ lemmæ, boli armeni, tormentillæ, dii, cornu rhinoceronis, vel oſſis de corde cervi ana drach. j. m. Doſis drach. j. in aquis cord. inſignis quineriam efficacæ è nobis comperta fuit conſectio alkermes legitime parata.

Extrinſecus cor illinatur, vel aqua à Fonſeca deſcripta, vel ol. de ſcorpionibus Matthioli, ſucco citri diſſoluto.

Vires quoque totius ſunt congrua viſûs ratione conſer-

conservandæ. Sic sër sit quidem frigidus, adeo ut Patiens inspiret frigidum, sed tangat calidum. Alimenta sint refrigerantia, ut prisana hordeacea, panatella, cum emuls. sem. melonum ova recentia, instantia pullæ, cibisque parùm & sæpe offeratur, humorum enim malignitatem demulcere solet, & spiritus frequentius instaurare, qui insigni sanguinis corruptione deficiere solent. Potus sit aqua hord. succ. citri alterata, nec vinum concedatur, nisi ob insignem humorum corruptelam atque malignitatem vires deficiant, tunc enim corruptioni resistere, & vires restituere valet. Sit autem tenue, oligophorum. Quæ pro hac curanda febre, dicta sunt. *Idem ibidem.*

Febris Colliquativa.

Nobilis Juvenis, 35. annum ægens, temperamentum secundum totum, calidi & humidum, calidioris tamen hepatis, mediocri habitu; fructibus copiosis assuetus, cibis condendis aromatibus usus, & vino meraciora bibens hoc tempore æstivo, febre acutissima correptus est, cum ardenti calore & siti incompehensibili, quæ tertio quoque die obscuras quasdam exacerbationes habuisse visa est. Medicus accersitus, syr. ros. ventri solvendo exhibuit, cum sero copioso superhausto, inde sanguinem ex jecoris detrahit, & potiones refrigerantes præbuit. Quarta autem die alvus sponte soluta est, cum evacuatione excrementi crudi, liquidi, sincere biliosi atque spumosi, quæ quinquies, & interdum sexies, usque ad septimam perseveravit, septima verò urinae mullæ apparuerunt, post rationem atque mensuram excedentes, & undecimâ oleosa observata urina, cum supernatante nimium pinguedine, ad instar telæ aranearum, perseverante tamen semper alvi excretionem, quotidie magis magisque graveolente, nonnunquam pingui, & strigementorum speciem referente. Patientis interim totum corpus emaciatum apparet, plusquam ratio postulet: febris perseverat acuta, lingua aspera, sicca cum vigilis; & nonnunquam mentis alienatione. Modò nos de agendis pro salute consulit.

Febrim, quæ ab initio Patientem Nob. corripuit, ardentem fuisse existimandum, quia ardentis duo pathognomonica signa, eandem concomitantia, statim ab quarta initio apparuerunt, calor nimium exurens & inexhausta sitis, cui, quoniam die supervenerunt crudæ, liquidæ, sinceræ, spumosæ atque biliosæ excretiones, non conferentes, nec ullum unquam iudicium facientes, & in septima urinae copiosæ, cum supernatante pinguedine, colliquationis indicio, apparuerunt: colliquativam febrem eandem factam fuisse certò credimus, quam alvi excrementa confirmant, quæ primò sincerè biliosa atque spumosa apparuerunt, ac tandem graveolentia, pinguis, atque strigenti specie. Hæc autem colliquatio non à malignitate humorum, sed à vi caloris febrilis, seu à magnitudine febris provenire solet, ut consideravit Gal. cujus caloris causa, non solum fervido jecori imputandæ, verùm & vitæ antea, nimirum frequenti omnigeno fructuum usui, qui facillime bilefcere solent, multò verò magis ob aromata, nec non meri potum. Quæ omnia, tantum in jecore & toto venoso genere fervorem excitant, ut non solum biliosissimus sanguis genitus fuerit, verùm & ipsa flava bilis excrementaria copiosa, quæ in venis magnis, cum corde & faucibus consensum habentibus, putrescens, mediante prohibita transpiratione, ardentem febrem produxit, ut patet, non solum ex duobus jam dictis signis, verùm ex lingua aspera, sicca, ut & mentis alienatione. Hæc autem viscerum, & venarum effervescencia, quæ neque sangui-

nismissione, neque potionibus refrigerantibus cedere potuit, humores non solum, verùm & adipem atque pinguedinem colliquandi vim obtinuit, quod excrementa & nitida totius corporis consumptio facili produnt, atque hinc colliquativa ipsa febris facta fuit.

Quibus duplici nomine periculosa est. Primò quia citò interficere potest, ut acuta, ubi enim biliosorum humorum dejectio, hypochondriorum fervorem non extinguit, maleficam eam febrem appellabat Galen. cujus acutis quoque superata, tabis tamen adhuc periculum adest; ideo Parium in Thasso, acuta febre correptum, cui sexta die urina oleosa apparuit, & 120. die obiit, tabidum forsitan atque consumptum obiisse crediderunt aliqui.

Omni arte itaque atque industria Patientis à febre acuta vindicandus, & interim ulterior colliquatio inhibenda. Quibus scopis satisfaciendum summè refrigerantibus & humectantibus, corruptos humores evacuantibus, in progressu humectantibus subtilissimis, incrassantibus, & quodammodo adstringentibus.

Pro quibus explendis intentionibus, frigidæ portio principem locum habere videtur, tum ratione febris ardentis, tum ratione ejusdem colliquativæ: sicut enim mullæ portio adversissima, ita utilissima portio frigida frigidam quoque in casu nostro proponunt Aët. Paul. & Orib. & ratio est, quoniam ardenti calore febrili, simulque colliquanti, remedium est. Unde Gal. omnes conditiones ad frigidam portionem requisitas, ad tres redegit, ad vires scilicet valentes, signa coctionis, & ardentissimam febrem, quæ postrema conditio se habet loco indicantis, vires permittentis, ut coctio, prohibentis, in hoc autem casu de indicante & permittente non est quod dubitemus. Et licet prohibens dubio vacare non videatur, quoniam tamen vehementissimo calore febrili non remisso, signa coctionis apparere posse, si non impossibile, difficillimum saltem videtur, idè, non apparentibus etiam manifestis signis coctionis, frigida statim à nobis est: exemplo Aver. qui frigidam propinabat non expectata coctione, æger liquidum, dicebat ipse, mori potest ante coctionem exsiccatus, nos autem dicamus, colliquans atque consumptus. Præbeatur itaque, sed non adeo copiosa ut possit calorem nativum obrogare, ad lb. scilicet v. vel vi. summum, sequentibus verò diebus, substituantur aq. stillat. ex succo cich. acet. end. & in progressu quoque, plantaginis, pro alterante primo, pro secundo verò præbeantur succi depur. end. & acet. in decoct. cich. end. viol. acet. hepaticæ.

Interim extrinsecus quoque visceribus epithemata refrigerantia apponantur cordi.

℞. Aq. viol. nymphææ, acet. rosar. an. lb. species diamarg. frigid. drag. ij. camphoræ gr. vi. succi citri ℥ ij. acet. ros. ℥ lb. m. pro epith. cordis. Pro jecore:

℞. Succo cichor. depur. lb. j. fœnci, lactucæ an. lb. species trium santal. drach. iij. succi, citri acet. ros. an. ℥ ij. m. pro epith. jecoris. Totum verò abdomen illinatur ungu. ros. Mes.

Quòd si aliqua excrementorum major desideretur evacuatio, præberi poterit cass. cum pulp. tamarind. an. drach. iij. cui mox superbibat aquam Nocer. aut serum depur. sed facile sola aqua hordeacea aut serum depuratum utpote nitrosissimum, sufficere poterunt.

Colliquationis quoque progressus est inhibendus, in quem siem terra sigillata, vera atque legitima, insignem prerogativam habere solet, ad scrup. j. cum squæ plantag. aut portul. portione exhibenda, sic & bolus armena pallida.

A proprietate verò agere dicuntur, pulvis smargadi, ad gr. x. præparati, in aqua plantag. & succo cydon. exhibitus.

Quibus addenda victus ratio refrigerans & humidans, ac mediocris, non tenuis, non crassa, ardente febre perseverante, qua cedente, minus refrigerans, & magis substantificè humidans atque incaffans locum habebit: sic panatellæ convenient, cum emuls. amygdal. dulc. sem. melon. & nucleorum pincorum, ova recentia semicocta, cum toto albumine sumpta, jura gallinarum, foliis lactucae quandoque alterata, quibus aliquando addatur quoque pes aut portio capitis vitulini. Instaurans paritur cum corallis, margaritis. Et tandem remissa, aut omnino sublata febre, corpus totum jam emaciatum, ad usum lactis ducendum, & ex eodem edulia concedenda, observando interim, quòd durante colliquatione alimenta omnia, non calida, sed tepida, imò etiam frigida exhibeantur. Potus sit aqua still. acet. stillatum pulli, quibus addi poterit aliquod cochlear succi cydon. vel granat. cui tandem aquæ immisceri poterit vinum austerum, tenue & oligophorum. Quæ satis pro præfenti febre. *Idem ibidem.*

Febris Hungarica.

Hungarus quidam Nob. nec minus eruditus quàm dives, Patavium accedens cum aliis sodalibus, à nobis consilium petiit quonam modo se totamque Nobilissimam familiam, à quadam febre, secundo quolibet aut tertio anno ferè totam Provinciam Hungaricam invadente, tueri & liberari posset, multos enim occidere solet, licet plures quoque ab eadem evadant. Febris autem ab eodem ita fuit descripta. Hæc potissimum invadit post austrinas atque pluviosas anni constitutiones, atque fluminum inundationes, & multos eodem tempore eodemque modo attingere solet, invadit magna ex parte juvenes, plethorici habitus & sanguine repletos, cum horripilationibus in principio, quibus succedit calor multus, nec adeo suavis, sed potius acris & intensior, magisque intus quàm extra, cum molestissima siti. Pulsus sunt frequentes, potius molles, ab initio quoque magni, qui tamen progressu dierum, à quarta scilicet, parvi à Medicis percipiuntur. Urinæ rubræ & turbæ, rubedo adest oculorum, cum acutissimo capitis dolore, & delirio nonnunquam, cum totius lassitudine tensiva, ac oris ventriculi dolore, non sine aliqua duritie. Febricitantibus missio sanguinis, sicuti ante quartam plurimum prodesse solet, ita post eam, multos è vestigio de medio tollit. Terminatur autem, ut plurimum circa septimam, sive ad salutem, sive ad mortem. Qui servantur, sudoribus disfluunt, & nonnunquam tumore quodam, vel pustulis corpore erumpentibus, aut post aures, quibus tamen tardius sanitati restituuntur.

Vir Nobiliss. Tutelam ab hac febre, seu præfervationem non adeo facilè consequi poteris, cum sit morbus regionis, qui Endemius quoque sive Patrius, seu Vernaculus appellari solet, febris Hungarica, à Recentioribus dictas, plurimos enim uno eodemque tempore, eodemque modo, in hac tua regione invadere solet, qui quoniam à causa communi originem trahit, hæc difficulter ab incolis evitari potest; aliqua tamen ad hujus præfervationem recensere, abs re prorsus non fuerit.

Et primò, aër cubiculi suffitu alteretur, ex aqua rosacea, santalis citrinis, ligno aloës, corticibus citri, cinnamom. & camphora parato. Totum corpus, vestitus ac linteamina, nitida omnia, & à sordibus immunia, ferventur, aërque nubilus, & potissimum

caliginosus, summo mane, & horis vespertinis arceus, præfertim verò si austrina fuerit constitutio, & prægressæ aut præfentes inundationes.

Secundò, inter condimenta ciborum, aromata non adeo ubertim usurpanda, nec meri fœcundi calices hauriendi.

Tertiò, parcè, & nonnisi nocturno tempore somno indulgendum.

Quartò, corpus quàm maxime, ante cibum præfertim exercendum.

Quintò, si alvus sponte non bene respondeat, crem. tart. ex jure, corticibus citri, vel cinnam. alterato, dissoluto, sollicitanda, & plethorica corpora, Vere saltem, sanguinis missione evacuanda.

Ultimò, animum exerceant, nè cum ingenio, terreat quoque calor innatus.

Pro curatione autem hujus febris, consideranda veniunt ejusdem Idea & Cause, ut ab iis indicationes pro medela desumi possint. Febris igitur, synochos putrida biliola erit statuenda, quàm abundè attestari possunt pulsus frequentes quidem, sed quodammodo molles, & in principio magni: urinæ rubræ & turbæ, sed præterea oculorum rubedo, necnon capitis dolor, ac tandem, quia corpora plethorica corripere solet, quæ sanguinis missione opportunè administrata, levantur ac liberantur. Hæc tamen legitima synochos non est, sed quodammodo biliola, & ideo pulsus non adeo pleni, magni & molles in progressu observantur, dolor capitis pungitivus potius adest quàm gravativus: quinimò, & à biliosis tum vaporibus tum humoribus caput calefacientibus, deliria quoque excitantur, sitis molestior quàm in legitima synocho ægros molestat, & lassitudo, quæ in synocho phlegmonosa esse consuevit, in hac tensiva, mista nimirum ex phlegmonosa & ulcerosa se prodit, sicut à bilioso sanguine, per venas ad coronariam perveniente, ventriculi fit tensio dolorosa.

Verùm quoniam peracuta est, septima namque die, ut plurimum interficit aut liberat Pat. Præterea, quoniam plures occidit, & cito vires prostermit, pulsusque parvos ac languidos reddit, & nonnunquam per pustulas, papulas, aliosque tumores, decubitus facit, ideo maligna non solum, sed quodammodò pestilentialis quoque, sine peste tamen censenda erit. Quare à sanguinis corruptione in venis maximis & cordi proximis provenire eam credimus, qui insignem & excellentem putredinem adipiscitur, à multis cibis, iisque pinguibus & pravi succi, est enim piscivora gens illa, præterea melones, cucumeres uberrimè comedunt, vinaque meraciora divites, aquam verò pauperes bibunt, æstate potius lulentam, quia frigida est, quàm Danubianam, quia calida. Ab his autem omnibus sanguinis quidem proventus, verùm & ad putredinem idonei, eoque facilius accedente aromatum & vini meracioris frequenti & copioso usu, adactus enim & præternaturalis redditus calor, in humidum non naturaliter agens, illud ipsum corrumpere, atque intense putrefacere potest, corruptio autem optimi pessima, quæ non solum intensive, sed extensive quoque ultrò progressa, aded massam sanguineam insicit, atque corrumpit, ut spirituum brevi temporis spatio instaurationem prohibeat, sicque post quartam vires concidunt, &eductio sanguinis prohibeatur. Quòd si vires alicui satis vegetæ fuerint, corrupti & venenati humores ab expultrice facultate ad ambitum corporis per sudorem expelluntur, eoque facilius si tenues fuerint, quibus crassioribus, nec facultate adeo valida præditis, abscessus fiunt, pustulis, aut tumoribus aliis, per varias corporis partes erumpentibus.

Jam autem observatum fuit febricitantes illos evadere, quibus copiosi sudores, vel abscessus putridi superveniunt, quod Gal. quoque non præterit. Sicut servari quoque possunt per abscessus ad stranguriam qui non per decubitum sed per effusionem fieri dicuntur, quibus urinae copiosae, crassae, variae, rubentes, veluti & purulentae, cum dolore fluunt.

Statim itaque tentanda curatio, naturam gravatam sublevando, veneficæ qualitati occurrendo, ulteriorem putredinem inhibendo, spiritus & vires conservando, febrilem calorem remittendo, atque symptomatibus occurrendo.

Quibus intentionibus ut satisfaciamus, statim à fonte Chirurgico, injecto clystere sanguinis missio petenda est, monet enim Celsus in hac febre, etiam cum aliqua temeritate remedia esse adhibenda, statuitque optimum esse sanguinem mittere, si vires consent, adest enim plenitudo in venis, & natura à sarcina exonerata, facilius quod reliquum est ejicit & vincit, parcius tamen debet esse sanguinis evacuatio, ob veneni præsentiam, & habita virium futurarum ratione. Locus autem sit vena pedis, ut fiat à capite revulsio, Gal. exemplo, qui in febre pestilenti, per crurum scarificationes libram sanguinis sibi mitti jussit. Quòd si vires non adeo consent, ob ætatis conditionem, aut febris progressum, venæ sedales aperiantur.

Quarta transacta die, frictions asperæ convenire possunt, sicut & curbitulæ siccae, quimo & scarificatæ, sanguine redundante, & constantibus viribus. Applicentur autem non solis infernis partibus, ut quibusdam consuetum, verum & dorso, cum non ad profunda, sed à profundis attrahant, omittantur tamen si abscessus quispiam ad aliquam partem apparere inceperit. Phoenigmi quatuor coxis & brachiis apponendi, ratione revulsionis à capite & revulsionis atque derivationis à corde & à ventriculo. Oxyrrhodina capiti repellentia apponenda, ex rosac. & aceto ros. parata. Ventriculus præterea ung. ros. Mef. illinendus, & tandem, oleo amygdalino exiguo, rosac. immisso perfundendus.

A fonte pharmaceutico reliqua sunt desumenda remedia. Et si primo de evacuantibus loquamur, quidam missio sanguine, & apparente humorum turgentia, ad cor potissimum, purgans exhibent medicamentum, ut elect. de succo rosar. vel ros. Mef. cum flore cassiæ, sero copioso super epoto. Verum hoc magna indiget præmeditatione, ideo Celsus, in hujusmodi febre curanda, dicebat: Non facile sanguinem mittere: non facile ducere alvum: non cruciare vigilia, fame, aut nimia siti convenit. Quòd si purgans præbendum videatur, id fiat die secundo, aut summum, tertio; primo quoniam ultra secundum diem humores non amplius turgere solent, & præterea, quoniam progrediente putredine, vires deficient, unde dicebat quidam: Cui vita chara est, transacto tertio die à purgatione, omnino à sanguinis missione absteineat. Leniens itaque juxta regulam offeratur, ex flor. cass. tart. & pulv. scordii, aut granis mercurii dulcificati, cui superbibat serum, vel aquam Nocerianam. Ulteriorem putredinem prohibentia erunt frigida & sicca, ut succus citri, lim. in aliqua decoctione, nimir. cich. acet. tormentillæ, pimpinellæ, cardui sancti, melissæ, opportuno tempore præbenda. Statim pariter varia alexipharmaca, ve-

neficam qualitatem oppugnantia; sunt in usum ducenda.

Ut *N.* Semin. napi, citri an. drach. j. cornu. Cer. off. de corde Cerv. zedoariæ an. drach. s. m. cujus dosis est drachma una, in aqua cord. Sax. & card. sancti. Robustioribus verò convenit decoct. scordii, card. sancti, in aqua acetosæ & rutæ caprariz. Quarta transacta die, alexipharmaca diaphoretica opportuna erunt, ut humores à centro ad circumferentiam facilius proficiantur, sudoribus enim frequenter levati solent ipsi Patiente. Ideò hujusmodi pulvis in exigua licet febris remissione observata, exhibendus.

Ut *L.* Corn. Cer. scil. præpar. drach. j. lapid. bezoar. orient. ʒ. j. m. pro duabus vicibus, & in aqua card. sancti, & scorz. exhibeatur, cui addi quoque poterit aquæ sulphuris gut. j. Conferre item poterit extractum contrayervæ, ad drach. s. vel ʒ. ij, eidem additis bezoar. orient. gr. viii. cui superbibat Patientis cyathum aq. icorz. & card. sancti.

Interim observanda erit naturæ propensio, ne obnitamur ejusdem proclivitati, licet enim plurimum, in hisce febribus, ad ambitum corporis vergat, quandoque tamen movet ad alvum vel urinam, & frequentius ad aliquam partem abscessus facit, tuncque quò vergit, eò ducere convenit.

Neque negligenda febrilis caloris remissio, & humorum calidorum contemperatio. Ubi enim turgēt effervescentia febrilis, Celsus in hisce febribus frigidam quoque potionem exhibebat; transacta tamen tertia die, & expectata aliqua humorum coctione. Nos verò libenter eandem omittimus, ob virium imbecillitatem, ac caloris naivi labefactionem, ob veneni præsentiam, qui facile obrueretur; quæ præterea prohibetur à ventriculi dolore, non sine tumore. Quare tutiorem censemus usum aquar. stillatitiar. refrigerantium, de succo acet. end. cum syrup. de acido citri, vel de succo lim. aut julap. ros. & viol. sicut & succi depur. acet. endiv. in decoct. borrag. hepaticæ, melissæ & rutæ caprariz, pro secundo alterante præberi poterunt.

Tandem spiritus instaurare, & vires conservare oportet. Sic paretur in vase vitreo liquor odoratus, ex aqua ros. & flor. citri, addita per exigua aceti ros. portione: vel aqua rosac. infundantur cort. citr. recentis, & acetum rosatum. Paretur præterea liquor ex aqua scorz. & julep. gemmato vulgari aut M. D. Etruriz, cujus haustus per intervalla à Patiente sumatur.

Vires tandem sunt omni industria conservandæ, ita ut æger parum & sæpe nutriatur, non verò gravetur; & ideò paretur instaurans pulvis, addito pulvere margarit. præpar. In usu sint ova recentia, in jure dissoluta, cui injiciatur quandoque cochlear aq. rosacæ, vel succi citri, vel omnia simul. Pisana hordeacea diluta convenientissima erit. Et pro potu consueto, aq. stillat. de succo acet. cum acido citri, aut lim. vel cum julap. item aqua secunda præclariss. Sax. vel tinctura rosar. cum aqua acetosæ parat. & succo lim. extracta. Hæcque, tum pro præservatione, tum pro curatione hujus febris dicta satis. *Idem ibidem.*

Febris Anglica.

Medicus quidam Juvenis, qui magnam partem orbis perlustrare decreverat, cum ad Belgas autumnali tempore pervenisset, in febricitantium magnum numerum incidit, & quidem febribus quæ omnes uniformes & sibi similes erant, plurimos unico die interficientes; qua re perterritus, cum de itinere suo corripiendo, & brevi interposita mora perficiendo, ac de urbe lubenti animo quamprimum deferenda cogitaret, obstitit Medicum esse, qui febres illas epidemicas, perniciosas, unam & communem causam habuisse arbitratus, eamque non exigui temporis, à qua proinde non esset ipsi metuendum; ideò medicæ curiositati ut satisfaceret, aliquot dies in eadem urbe moratus est, quibus observavit febres illas acutissimas, vehementissimas, imò & contagiosas, maximè domesticis minus cæteris incolis, & omnium minimè, advenis; quæ statim primis horis pulsus efficiebant languidos, inæquales, frequentes, & celeres, cum inquietudine, anxietate, imò & animi defectu. Urinæ quibusdam tenues & aqueæ, aliis turbidæ & subjugales observatæ: sudor post paucas horas confertim erumpebat, toto corpore manans, quem ipsimet sibi procurabant; ex quo tamen nimis copioso resoluti peribant aliqui, & sine ipse superstes nullus observabatur; quinimò, si vel Patientis incuria, vel medicis remediis omissis sistebatur, citius interibant. Observavit præterea præcessisse humidissimam & austrinam temporis constitutionem, pluvias frequentissimas & copiosas, aquarum item inundationes non modicas. Quibus observatis discessit, & itinere continuato, literis à nobis percontatus est, cujus naturæ febris illa fuerit; cui petitioni satisfaciens, responsum ita scriptis mandavimus.

Febrim, à te nobis adèò accuratè delineatam, Vir Excellentissime, Putridam esse, omni procul dubio asserimus, quànquam non ephemeram, eò quòd unico die plurimum terminetur, ut aliqui falso & perperam arbitrati fuere; qui tamen concedunt infici quoque subtiliorem sanguinis partem. Etenim si solus spiritus putredinem conciperet, quòd quidem fieri posse concedimus, cum ex aère & tenuissima sanguinis portione generetur & confluet, omnia verò putrescere possint præter ignem: pulsus primò inæqualitas non adèò evidens foret, quæ putrescentis humoris propria; à cujus minera putridæ evaporationes elevatæ inæqualiter, propter transpirationem ab obstructionibus impeditam, inæquales idèò reddunt pulsus. Sed præterea urinæ subjugales, crudorum humorum in venis putrescentium agitationem demonstrant, à quorum copia, veluti per cribrum transfusa, cum nativi caloris imbecillitate, tenues & aqueæ quandoque reddantur. Et tandem, solis spiritibus putrescentibus, tanta non succederet sudoris copia; cum solus mador admitti possit. Est itaque putrida febris, eaque continens, & ex iis quæ à plurima ac meracissima bile fiunt, quas de Natura Hominis, indignavit ipse Galen. Alia tamen conditio eidem annectitur, quòd nimirum sit epidemica, perniciofa atque contagiosa. Epidemica quidem; quia plures uno & eodem modo invadit; perniciofa, quia plures exiguo tempore interficit; contagiosa tandem, quia contactu, per miasmata, communicatur corporibus dispositis, & ex communi causa, & quidem facilius sympathia

& sanguine conjunctis atque domesticis. Sed maximè propriè coquendo, epidemicam jam dictam, in Endemica febre contineri asserendum; est enim regionalis apud Belgas & Hybernos, iisdem vicinis regionibus, ab Anglia propagata, ubi primò incepit anno 1486. sub Henrico VII. inficiens Gallos, Belgas & Germanos, febrisque Anglica, sudor Britannicus dicta fuit pestilentialis quoque, & per sudorem digerens appellari solita.

Est autem non solum intemperies calida cordis & totius, sed & morbus à tota substantia, venenatus, magnus, ratione partis affectæ, facultatis & symptomatum, tum præsentium, tum succedentium; in qua tanta est, tum magnitudinis, tum putredinis, tum veneni vis, ut natura ultra diem eandem tolerare nequeat, sed copiosis sudoribus, aut plurimum succumbere cogatur, aut nonnunquam liberetur. Pereunt autem facilius qui rari habitus facile resolvuntur, per sudores non solum diaphoreticos, sed syncopiticos; servantur verò, habitu nec nimis densò, nec nimis raro præditi, à quo admittitur quidem sudor, at sine modum excedenti resolutione.

Febris hujus, sicut causa immediata atque conjuncta, est humor biliosus & valdè serosus excellenti putredine infectus; ita causa procatartica & communis, est, tum in aère, tum in alimentis omnibus, redundans humiditas; ab austrina constitutione, aquarum inundatione orta, solo & aeri communicata, quæ insigni adèò putrefaciendi atque corrupendi facultate donata est, ut serositas quoque biliosas, non adèò facilè putredini obnoxias, intensè corruperit, & venenum ipsi cordi impertiverit. Undè summa cum ratione dicebat Galen. quòd ubi rectè anni tempora procedunt, & in se mutuo convertuntur, neque datur pestis, nec alius epidemicus morbus, sed solum dispersi.

Quòd febris hæc perniciofa atque lethalis sit, experientia satis demonstrat; quæ terribilior evadit quo sudores unicum ferè hisce febribus refugium, febricitantes dissolvendo, interimunt; obstitunt autem, ut diximus, facilius, densorem totius habitum à natura sortiti; quia sudorem quidem, causam morbificam expellentem admittunt, absque tamen integra virium dissolutione; nisi dicamus, & melius, servari posse illos qui putredinem atque venenum in cordis sinibus continent, nullo verò modo, qui in cordis substantia, ut notavit ipse Gal.

Curatio itaque consistit in virium conservatione; humorum putrescentium atque venenatorum eductione; variâ alexipharmacorum administratione, & caloris febrilis contemperatone.

Pro viribus tutandis, quinque vicibus, prima illa die, alimentum & alexipharmacum præbenda, ut totius & cordis resciantur vires ipsæ. Alimentum sit ptisana valdè diluta, cum pullæ junioris instaurante, quæ si non adèò præsto sint, prima vice substituatur emulsiò semmel, cum pullæ junioris contuso; & pro potu, aqua hordei cum julapio gemmato, aut tinctura rosarum, succo limonum extracta. Aqua quoque secunda præclariss. Sax. ad rem esse poterit. Alexipharmacum autem poterit esse pulvis ita parum.

℞. Bol. armeneæ, terræ sigil. margarit. præpar.

℞. Bol. armēnæ; terræ sigil. margarit. præpar. bezoar. occidentalis, ossis de corde Cervi, cornu Rhinocerotis an. ℥ij. radic. contrayervæ ℥j. m. dividatur pro quinque vicibus, & præbeat cum aqua prima cord. præclar. Sax. & quidem una hora ante præscriptum alimentum. Aer cubiculi interim alterari poterit suffumigio ex aqu. rosar. in qua ebulliant cortices citri, myrabol. citrin. & modicum ligni aloës.

Pro evacuatione, sanguis nullo modo convenire potest; ejus namque missio non educit venenum, & vires resolvit. Et licet in peste Asiatica Galen. sibi metipsum, per scarificationes, libram sanguinis eduxerit, acutissima tamen non fuit affectio illa, prout febris hæc; ideò neque audiendus Avenzoar, qui phlebotomiâ juvenem illum è febre pestilenti liberavit. Vesicantia locum habere possent, tum cruribus, tum brachijs apposita, cum serositates venenatas à corde evocent & evacuent; nam & Ægyptii ulcera excitabant, & Recentioribus, raphanum pedibus, sale prius & aceto mundatis, malignitati attrahendæ, apponere usus est.

Sunt qui medicamentis purgantibus statim ab initio venenum expurgare feliciter etiam tentarunt. Sic Matthiolus narrat se plures liberasse antimonio crystallino, in vino albo infuso; quod certè genus remedii tunc admitti posset, si humores veneficos in corpore, non in ventriculis dignoscere possemus; verum quoniam incerta valde hæc conjectura, nec vires satis constant tanto remedio ferendo, ideò omittendum, considerantibus veneficos humores facilius per sudorem quàm per alias vias evocari atque excerni posse, in hac præsertim febre, quæ sudorem potius expetere nobis significat; quæque exacerbatur, atque citius Patientes interficit, si Medicus sudorem sistere atque cohibere tentaverit.

Neque alterantia, & calorem febrilem contemperantia sunt omittenda. Sed quoniam tempus oportunitum non adeò facile nobis conceditur; ideò, vel cum pulvere alexipharmaco jam proposito, integra libra aquæ stillatitiæ de succo acetosæ erit propinanda; vel cum alimento potus erit augendus. Quæ de hac febre dicta sãtis. *Idem ibidem.*

Febris Hellica Gallica.

Juvenis quidam dives 25. annum agens, temperamenti totius & jecoris, ad calidum & humidum vergentis, mediocris habitus, vigesimo suæ ætatis ante gonorrhœam contraxit, ob quam ad Medicum confugiens, ab eodem, au imperito, aut doloso, sanguinis missione & medicamentis purgantibus fuit curatus; quorum usu gonorrhœa quidem evanuit, verum capitis dolores, tumores crurum, & bubo in inguine dextro suborti sunt, & ab hoc suppurato, purulentæ & saniosæ materiæ copia tribus continuis mensibus emanavit. Interim capitis dolor cessavit, crurumque tumores delituerunt, sicque quatuor proximè præteritos annos absque ulla molestia transiit. Verum anno elapso, rursus ab infecta muliere ulcus in glande, & bubonem iterum reportavit, qui pariter à lucri avido, & nefario Chirurgo, perperam sanguinis missione & medicamentis tractatus, in deteriorem statum devenit; evanuit quippè bubo, ulcus

consolidatum, & subinde papulæ in universo corpore, & in capite potissimum eruperunt, è saniosa materia manantes. Dolores insuper, non solum in articulis, sed & internodijs, sæviores spirantibus Austris successerunt, & vires totius defecerunt, ægro in dies semper graciliori; qui tandem duobus abhinc mensibus febricitare quoque cepit, febriculâ circa vespeream invadente, cum levibus horripilationibus, doloribus universalibus atque vigilijs; quæ succrescebat cum exiguo calore, in cujus vigore mitescabant dolores; pulsus tardi & parvi, cum aliqua inæqualitate. Modò febris sæpè, sine ulla horrore annotatione iisdem horis exacerbatur, perexiguam habet declinationem, nullamque intermissionem, & ab assumpto cibo quodammodo incalescit Patientis; gracilis autem adeò factus est, ut non solum ad atrophiam, verum & tabem devenisse videatur. Varias hoc tempore peregit purgationes, decocta sumpsit, vina medicata, aquas sibiatis; at omnia sine sudore, dum gallicum morbum occultate & proprium statum palam facere detrectavit. Modò, in hisce angustijs, congruo hoc anni veno tempore, de agendis ipse, cum domesticis, consilium efflagitat.

Egregium Juvenem, quatuor abhinc annis lue gallica infectum, ab eadem nunquam vindictam fuisse suspicamus; licet enim per suppuratum bubonem corpus totum diuè expurgatum fuerit; attamen ab imperito Medico gallica virulentia, quæ prius in vasis seminalis tantum delitescerebat, gonorrhœa, vi medicamentorum & missione sanguinis avocata, quinimò sursum attracta, indeque per totam massam sanguineam diffusa fuit, & plures alias corporis partes, caput scilicet & crura inquinavit, non adhibitis potissimum proprijs alexipharmacis. Et licet bene habere tres præteritos annos sibi visus fuerit, nulla tamen fiducia, cum enim lues hujusmodi, non solum cum spiritibus, verum & cum humoribus crassis, à quibus gummata, ad universum corpus & solidas partes irrepserit; ideò diuturno tempore latere potest antequam palam fiat, & proprias exerat vires; ut de viru canino exemplum tradidit nobis Galenus. Utcunque autem, illud certissimum est ex novo sædo concubitu, anno elapso, iterum novam luem Celticam contraxisse, quæ statim se prodidit ulcere glandis, ex attritione scilicet in concubitu: necnon bubone in inguine, hepatis emundatorio; unde in jecore primam sedem occupare plerique crediderunt; sicut alii in cerebro, quia humidus est affectus, caput verò Hippocrat. & Arist. testimonio, est pituitæ & seminalis substantiæ metropolis. Ex eodem autem, quo superius, Chirurgi errore, atque præsidiorum Medicorum abusu, materia infecta ab inguine revocata, & totum sanguinem insiciente pustulæ in capite apparuerunt; atque ab eodem inflammato papulæ quinetiam in universo corpore, saniosam materiam emittentes, illis non absimiles quæ in austrina illa constitutione, ab Hippocrat. descripta, grassabantur; in qua describuntur, facer ignis, inflammationes, abscessus, suppurationes, cum materia puri non absimili, verum aliam quampiam præ se ferente; præterea capitis glabrescentiæ, ossium denudationes; hæcque modò cum febre, modò sine febre. Subdit, quod quibusdam brachium, vel totus cubitus decidit; nonnullis totum femur, vel tibiæ, vel pes

totus denudabantur; quibusdam anteriora, aliis verò posteriora afficiebantur; & maximè peribant quibus abscessus non fiebant. Quæ quidem omnia luen veneream Hippocrat. quoque temporibus viguisse quibusdam persuaserunt; præsertim, cum addat ipse Hippoc. quòd omnia gravissima erant, dum pubem & pudenda urgerent. Quibus adduat isti, morbum gallicum in Italia primò innotuisse anno 1495. cum Neapolim oppugnabant Galli, Carolo VIII. regnante, juxta vulgi opinionem; cum tamen lues venerea, ex concubitu contracta, observata fuerit à Saliceto, anno 1270. & à Taranta, anno 1418. Nos tamen cum communiori credimus, sæva illa symptomata ab austrina & humida prægressa constitutione provenisse, corpora ipsa quodammodo corruptente, & symptomata inducente gallicis similia; omnis enim corruptio ab excessu qualitatum procedit; sic & Gallicus ipse putridum quoddam & humidum inquinamentum partibus solidis inurit, quo partes ipsæ obscena putredine laxantur, dehiscunt, imò & corpore excidunt; & idè flantibus austris omnia sæviora fiunt, & circa vesperam, nocturque, juxta cum febre, exacerbantur; præter dolores articulares & internodia infestantes, qui cum à materia sub periostis contenta excitentur, sicut à noctis frigiditate ejusdem resolutione prohibetur, & exacerbantur, ita vigente calore febrili, post noctis medium, eadem attenuata atque resoluta, mitescunt quin etiam dolores ipsi.

Febrem autem, quæ in præsens majus accessit negotium, à virulentia gallica ortam fuisse, non est, quod dubitemus; cum gallica symptomata sit subsequuta, atque horis vespertinis invadat, nocturnis succrescat, non multo tamen calore, pulsu tardo, pituitosâ & melancholici humoris indicio, in quibus tanquam firmiori sede, fundari solet Gallicus ipse; licet non inficiandum, in quolibet quin etiam humore copiosiori atque peccante, firmari posse, utpotè à natura derelicto, sive minus custodito; unde dari posse tum biliosas, sive tertianas; tum pituitosas, sive quotidianas; tum erraticas, & quartanariam periodum servantes, sive melancholicas febres omninò sit asserendum; ut plurimum tamen quotidianæ gallicæ observantur, cum virus hoc statim calorem nativum viscerum naturalium inficiat, & coctiones lædens, crudam atque pituitosam materiam adaugeat, in qua putrefacta febris plurimum in Gallici tantum progressu accenditur; & præterea, quoniam licet Gallica lues in humido putri fundetur, nihilominus in nobis exurentem quandam occultam qualitatem in se obtinet, ut & in mercurio ignem experto observare licet; hinc adusta quoque & melancholica corpora reddit. Quare putridam ab initio fuisse pro certo habendum, ut pulsus inæqualitas, accessiones quotidianæ, cum horripilationibus, attestabantur; quibus evanescentibus, accessiones insensiles factæ sint; cum tamen continuò febricitet æger, exigua licet declinatione, absumpto item cibo incalescat, & gracilis valdè sit redditus; quare dubitatur, num hectica laboret, necne? Equidem, sicut hecticum, non amplius scheticum esse Gallicum virus in hoc Patiente, censendum; ita hecticam quoque posse esse febrem ipsam facile credendum, non quidem simpliciter, sed gallicam, in qua calor præter naturam in corde fixus habitualis non est, quod rarò contingit;

quia in humido putri fundatur lues ipsa; macies tamen hectica citò accedit; & habitualis evadit Gallica febris, ob putridum Gallicum inquinamentum, visceribus & solidis omnibus corporis partibus inhaerens, ex quo febris, citra annotationem veram, hecticæ æmula. Non tamen negandum diuturnis febribus; tum gallicis putridis, tum non gallicis, hecticas quoque veras quandoque succedere; quod docuit & ipse Galen. quæ tamen diuturnitas non præcessit in hoc casu nostro, quam idè veram hecticam simpliciter non esse decernimus.

Cum itaque res ita se habeat, curandum statim ut Celica lues debellectur, quòd febricula quoque, cum cæteris gallicis symptomatibus auferatur, antequam verè tabida evadat. Et licet intentionibus implendis obset totius strophia; difficultatem tamen, at non impossibilitatem id infert. Quare salus desperanda non est; cum juvenis sit Patiens, necdum generosa ac propria fuerit expertus remedia.

Qualitas autem hujusmodi cum sit occulta, alexipharmaca requirit, ut extinguatur; quæ tamen sola non sufficiunt, sed exsiccantia præterea, in manifestis, sint oportet; sicut & in pestiferis affectibus, ab Hippoc. in illa austrina constitutione observatis; Nec validis purgantibus tolli potest, ut falsò quidam crediderunt, & longè minus laborantibus partibus solidis.

Quoniam verò totum, tum purgantibus medicamentis, tum sanguinis missione, satis superque evacuatum fuit; idè in præsens, statim de alexipharmaco cogitandum; habitam tamen insignis gracilitatis ratione; neque propterea vera ac legitima, procrastinanda curatio.

Quare ad guajaci medullam, tanquam ad sacrum & tutum alexipharmacum, est confugiendum; quod licet calidum & siccum gradu secundo, oleaginosum tamen & pingue, dummodò odoriferum, recens & nigrum sit; cui addenda quoque salsa, ut quæ parum aut nihil calefaciat, & humores non modò congelatos, verum & exsiccatos emolliendo, attenuet atque fundat. China quoque admittenda; cui tamen parum aut nihil fidimus, cum citissime eximias suas vires amittat. Nec ab horum usu nos deterreat totius insignis gracilitas; cum animos addant Cardanus, qui solo jure ex guajaco parato, febrem gallicam duplicem tertianam curavit. Sed magis Scholzius, qui tabidum Gallicum decocti guajaci & salsæ sanavit; prout hecticum alium Solenander; quod tandem nostrâ non semel experientia confirmatum vidimus.

De modo autem cogitandum, cum sudorem quoque ad materiam putridam solidis partibus infarctam, attenuandam, emolliendam atque educendam, necessarium existimemus. Decoctum itaque primò paratur, quod nutriendi facultatem obtineat, hoc modo.

℞. Salsæ electæ unc. j. medullæ guajaci, chinæ rec. an. unc. i. aq. still. acet. borrag. an. lib. j. ℞. m. f. inf. per hor. 24. deinde adde dimidium pulv. junioris; bull. lente, & cum operculo, ad consumptionem dimidii; facta verò colatura servetur pro duabus vicibus, hora una ante sudorem assumenda. Inde

℞. Residuum, fol. rec. end. borrag. acet. an. manip.

manip. j. aq. opt. lib. xij. pullæ junioris dimidium m. bull. ad consumpt. quartæ, deinde B. M. destill. ut fiat stillatum pro potu confucto; cui pro lubitu Patientis addi poterit cinam. frustulum, & sacchari fini quantum libet.

Transacta unica hora ab assumpto decocto, sedeat Patientis in labello aqua calida pleno, malva, meliloto, & mercuriali, sive parietaria, alterata, & linzeis superpositis cooperto: ita proluciat sudor, ut minus gracilitati officiat, atque materia putrida galico infecta, solidis partibus inhaerens, crassetata emolliatur atque liquetur: & ita mox facilius educatur in hypocausto; quod octo post diebus subire debet, exigua tamen in eo mora, prolecto potius in lecto sudore: rursusque aliis octo diebus transactis, ad labelum descendat, & alternatim sic prosequatur, ad 40. usque diem.

Sudandi modus iste respicit gracilitatem corporis, & duplici ratione materiam galico infectam, educendam; quæ cum crassa sit reddita, humectatione eget ut demoveatur: cumque & ipsa pituita crassetata, sit quoque humectanda, ut facilius ad motum & evacuationem edatur: prout notavit Tral. à Gal. edoctus, qui propterea anhelosis copiosum potum exhibebat. At quoniam putrida hujusmodi infectio omnino exsiccationem indicat: idcirco in hypocausto ut alternatim sudet ipse Patientis necessarium duximus.

Sed nec vivendi ratio communis & consueta esse debet. Et primò quidem, cubiculum amplum, sed bene clausum sit, ad Orientem situm. Victus non tenuis, non plenus, sed mediocris, nec attenuans: idcirco panis non erit biscoctus, sed subactus cum aqua, china & salsa alterata, Carnes pullæ junioris, vel columbæ turricolæ in prandio quotidie sint in usu: quæ tamen bull. simul cum china, potius elixæ quam assæ. In cœna verò sit ipsi Saxonie ferculum consuetum: vel pitana cum saccharo, & ova recentia, confectiones ex nucleis pineis, & pasulæ: Quæ si viribus non sufficiant, vini quoque cyathus in prandio concedatur, albi, tenuis & subdulcis. Somno deficiente, à cœna comedat panis maris portionem. Quies potius quam exercitium conveniet. Alvus clysteribus erit sollicitanda ex lacte, butyro & saccharo paratis, & decimo quoque die cassia cum tart. præbenda. At si multum interdum ex aqua secunda bibat, tunc portio ex manna clarif. exhiberi poterit, cui tamen superbibat seri deper. libras. Interim totum abdomen ung. ros. Mes. quotidie illinatur, & ut alacri animo degat, ab amicis invisitantibus sollicitetur.

Exacto verò sudore, de lactis prius asinini, mox etiam caprini, necnon de Balnei aquæ dulcis usu erit cogitandum: aquæ enim Nocetianæ, à tanta corporis gracilitate, ab usu decocti, & à sequentis sudoribus venas exsiccantibus, effluxus intercipitur, ut in praxi observavimus: præterquam quòd humectatione substantifica magis egebit Patientis, quam refrigeratione. Tota cœlestas verò, vinum ad mensam, china saltem medicamentum erit parandum, totumque corpus ol. amygdal. quotidie illinendum. Hæcque pro gallicæ febris heclicæ cognitione, atque curatione, satis. Idem ibidem.

Hælica primi Gradus.

Juvenis 30. annum agens, temperamentis totius & jecoris, calidi & sicci, gracilis & rari habitus, post longum iter hoc anni tempore æstivo, quo meraciora vina potavit, iisdem antea quoque delectatus, domum reversus post sudores diurnos nocturnosque de totius corporis lassitudine & imbecillitate conquestus est, cum sit molestia atque inappetentia, ob quam exiguum cibum sumebat, multum tamen meri potabat, præteritis diebus febricitare cepit febricula quadam adinstar diarise, citra ullam caloris molestantiam, & cum acili tolerantia: quæ tamen transacta diarium spatio, non modo non cessavit, sed nec quidem declinavit: imò transactis quinque etiam tribus diebus, sine ulla accessione semper ejusdem tenoris perseveravit: cujus calor licet mitis videretur, aridus tamen & mordax tactu percipiebatur, semperque æqualis & sibi similis: cuius quodammodo aspera, corpus totum, non solum gracile, sed squalens apparebat, molestis quoque vigilis divexatum. Patientis tamen se febricitare non percipiebat; quinimò à febre nonnunquam immunis sibi videbatur, cum tamen solita munia obire non posset: pulsus solito frequentior à Medico domestico, parvus & debilis fuit observatus, semper tamen æqualis, urinae serè sanorum similes. Modò, dubis sic rebus, nos ad consultationem acciti sumus.

Cum Hippoc. ex solo calore tactu percepto, febrium differentias desumere consueverit, nobis quoque suspicari licebit ex acri & arido hujus Patientis calore, febrem adesse; maxime verò si pulsus frequentiam consideremus, usum in corde aductum à præternaturali calore significantem, & sensibilem operationum læsionem; cum Patientis ad consueta munera obeunda iners jam redditus fuerit. Sed quoniam æqualis observatur ipse pulsus, urinaeque serè sanorum similes, putredinem abesse omnino credendum, adeò ut febris hæc putrida haud censeri possit; sed neque diaria, cum diarium tempus consuetum jam excesserit; & præterea, quoniam calor mitis & suavis non est, ut in diaria; sed aridus & acris; & quia in diaria Pat. seipsum febricitare cognoscit, cum alioqui calor febrilis, non semper æqualis & idem sit, sed incrementum & decrementum habeat. Quare à sufficienti febrium exclusione, in tertio genere, hæcico scilicet præsentem contineri necessariò concludendum, quod facile nobis confirmant res naturales, nimirum temperamentum totius & jecoris calidum & siccum, ætas juvenilis, habitus gracilis & facile resolvable; unde dicebat Galen. quòd Nullus habitus humidus ab initio statim hæcica febre corripitur: sed qui naturâ sicciores sunt, calidæque temperaturæ, qui in vigiliis & laboribus degant. Quæ omnia adsunt in nostro Patientis, in quo non minus conspiciuntur res nonnaturales: præcesserunt enim iter longum, caniculari tempore susceptum; præterea meracioris & copiosioris vini potus, ciborum abstinentia, aut saltem parcitas, cum sudoribus redundantibus; à quibus jam dictis procatartica causis febrem hanc excitatam fuisse minime dubitandum. licet hæserint Mercur. Vega, Actuarius & Avenzoar, à causa scilicet procatartica statim provenire posse; quem tamen scrupulum eximit omnino Gal. dum triplicem tradit hæcicæ originem. Primam quidem à causa procatartica.

ctica. Secundam ab aliis præcedentibus febribus. Tertiam ab aliqua prævia interna inflammatione, ventriculi scilicet jecoris, renum, pulmonis & intestini coli. Et licet Avic. quoque quodammodo à Galen. dissentire videatur, consentit tamen: quia rarò aut difficulter id fieri posse affirmavit. Quid si rarò, ergò aliquando; præterquam quòd hecticam ab initio fieri, licet omninò negari possit, à causa tamen procatartica admittendum, præsertim in corpore ad hecticam ita disposito, in quo facilis fuit caloris introductio, non solum in spiritibus & humoribus, verum & in solidis cordis, & totius corporis partibus: qui calor, ut factus & habitualis, ideòque semper æqualis, febriculam jam dictam, citrà caloris molestiam, cum facili tolerantia excitavit, quam hecticam, hoc est ægre solubilem, sive fixam & habitualem, quia totius corporis habitum insideat, vocavit Galenus. Hæc autem in primo gradu constituta est, qui roridam tantummodò substantiam, primis hæc diebus, calor ipse febrilis depascitur, nondum verò carnosam, minusque primigeniam; & ideò nondum signa secundi, minus verò tertii gradus apparent.

Ad prognosticum accedentes, consideramus quòd in morbis semper facilius est redundans minuere, quàm deficiens supplere. Verum quoniam in hoc hecticæ principio, exiguus valde est defectus, ideò non admodum difficilis fuerit ejusdem curatio; rationem reddit idem Galen. dicens quòd, Ubi adest intemperies & sola effervescentia in corde, sanare facile est, at ubi effervescentiam sequitur consumptio, difficile; tunc enim virtus perpeffa est humiditatis inopia. Quare salutis spe concepta, curatio statim instituenda.

Quæ duplicem habet intentionem. Primam à febris essentia. Secundam à viribus desumptam, cum enim causam foventem non habeat, nec præservativam intentionem habere necesse est. Itaque, ratione febris refrigerandum & humectandum; ratione virium, substantiis humectandum.

Quare pro hac curanda febre, nullam convenire evacuationem, nec per sanguinis missionem, nec per medicamenta, nulli non apertum est; sed alterationem atque nutritionem omnes in curatione partes implere.

Pro hac igitur curanda primi gradus, duo generosiora remedia proponit Galen. à reliquis medicinarum Principibus recepta; frigidæ scilicet potum, & balneum. Diximus autem hujus hecticæ primi gradus remedia esse; quia in hecticæ principio, multò magis urget caliditas quàm siccitas, cum non adhuc corpus exsiccatum fuerit, ac proinde refrigerantia potius, quàm humectantia indicentur. In progressu verò, quoniam augetur & invalescit siccitas, & corpus absumentur, ideò tunc vice versa, humectantia magis quàm refrigerantia conveniunt; quinimò à refrigerantibus, eo statu, læduntur corpora graciliora, naturali calore destituta: unde in progressu lactis usum frigidæ potui substituemus, quod expressit Gal. dicens. Primis diebus frigida convenit, dum vires validæ, & sanguis copiosus in corpore existit: non sic in progressu. Unde frigidæ potui Juvenem quendam præservavit, ne in hecticam incideret: imò & sanavit Mulierem, autumnii tempore hectica laborantem, moderata frigidæ

potione. Sic Tral. ab initio frigidam exhibendam docet.

Antequam tamen frigida nostro Patienti propinetur, primarum viarum expiatio procurari poterit, cassi. cum tamarindis, & quidem tutius quàm syr. ros. aut alia potione, quæ confertim evacuando spiritus resolvere, vires minuere & valde exsiccare solet: bolis autem superbibendum præbeatur serum depur. ad lib. ij. Aquæ qualitas sit dulcis, levis, ad vj. vel vij. libras. Neque observandæ omnes conditiones à Gal. propositæ, frigidæ potum prohibentes, nimirum imbecillitas viscerum naturalium, gracilitas corporis, cruditates & obstructions, insuetudo, & anni tempus frigidum, quoniam alibi eandem restrinxit ad febris ideam, virium robur, & signa coctionis. Verum in casu nostro, frigidam postulat idea febris, vires eam permittunt, neque attenditur humorum coctio. Ergò propinanda: quanquam eâ non admissa, aqua stillantia, serum & hujusmodi alia refrigerantia substituenda forent.

Secundum generosum remedium, pro hujus hecticæ curatione, est balneum, quod quatuor habet partes; constat quippe ex aère calido, aqua calida, aqua frigida, & loco detersionis. Huic autem hecticæ principio, convenit frigidum, si audiamus Galen. dicentem, quòd Balneum hecticos nihil juvat, nisi in frigidam dimissi fuerint, & licet periculum sit ne in affectum frigidum deducantur, remedium tamen omitendum non est; satius enim est cum aliqua fiducia, vel etiam periculo aliquid agere, quàm ægrum certæ morti relinquere; item potentibus remediis pugnare quàm nihil agere; præterquam quòd possumus postea calefaciendo mæderi. Hæc Galea. Qui tamen tepidum proponit in hecticæ progressu, sicut tepidum, deinde verò frigidum, dum vires valde imbecilles, & corpus gracilius ac emaciatum fuerit, qui balnei postremus modus, utpotè tuior, à nobis eligi & usurpari solet, namque humiditas aquæ tepore facilius insinuat & detinetur, si illico affatim superaffundatur frigida, in quem finem & Tral. præcipit inunctionem statim à balneo; sic & Aëtius. Quare & nos, post levem linteis mollibus non detersionem modò, sed corporis exsiccationem inungamus oleo amygdal. & viol. simul mistis, toto abdomine ung. ros. Mes. illito: præterquam quòd à tepido balneo facilius quoque redditur alimentorum distributio. Efficacius autem redditur, alteratum foliis malv. viol. nymphaeæ, lactucæ, faliis, brancae ursinae.

A Balneo dormiendum non est, sed potius alimentum assumendum: ideò Gal. à balneo lac exhibet, præsertim imbecillioribus, Tral. autem ptisanam præbet.

Secunda intentio erit dirigenda ad virium conservationem.

Et ideò, primò aër inspirandus frigidus sit. Secundò notandum, quòd hecticis copia ciborum noxia est: quare parum & sæpe nutriendum. Cibi autem in hoc primo gradu, sint æqualiter refrigerantes ac humectantes, nec adedè faciliè resolutibiles: sic ptisana apta erit, pultes item ex lacte, ovis, penidiis, & saccharo: quibus nonnunquam hordei quoque farina addi potest. Carnes decoquantur cum capris & ranis, abscisso capite. Potus sit destillatum pulli, cum sem. frigidis lact. viol. & end.

Vinum

Vinum damnat Tral. at saltem sit album, subdulce, oligophorum. Tertio somnus sit longior, corpora enim extenuata alimentis & longo somno sunt rescicienda. Quarto, parum aut nihil exerceatur: cum balneum & reliqua sit sint pro exercitio. Quinto alvus lubrica seruetur jure malvæ, cum sacch. prima mensa sumpto: vel clyst. ex lacte, butyro & sacch. paratis. Ultimo, animo hilari ab ira & mœsticia: etenim spiritus tristis exsiccat ossa: juxta Poetam.

Attenuant vigiles corpus miserabile cura.

Idem ibidem.

Hæctica secundi Gradus.

Nob. Juvenis annum 30. agens, temperamenti totius, & jecoris, calidi & sicci, gracilis habitus, ad iram maximè pronus, post animi graves affectiones, & meri potum copiosum, caniculari tempore nuper præterito, ardenti febre correptus, & Medico domestico curatus, decima quarta judicatus est, prægresso sanguinis è naribus copioso proflavio. In cujus febris curatione Medicus ipse subundo Patienti potum denegavit, rigide aded, ut præ calore & siccitate, uti atque absumi sibi visum fuerit. Et licet decima quarta ab ardente fuerit judicatus, febricula tamen perseveravit; cujus quoniam nulla unquam accessio observari potuit, ided Patientis se se à febre liberum atque immunem existimavit; licet Medicus febriculam, tanquam obstructionum sobolem, non abesse crediderit. Jam verò integer præterit mensis, cum nequid recedit febris ipsa, imò nec vires instaurare potest Patientis, quin potius in dies languidior atque gracilior evadit; tandemque à Medico familiari observatum fuit, quod duabus ac tribus horis ab assumpto cibo, totum corpus incalcescat, quo tempore pulsus sit magnus & frequens, semper tamen æqualis; urinæ sanorum ferè similes, & in præsens continuè decumbere cogitur, cum nostram poscit consilium. Accersiti itaque, observamus gracilitatem universi corporis evidentem, cum cutis quadam asperitate; pulsus debilem atque durum; caloremque totius aridum & acrem, in primis verò calidiora arteriarum loca; Quibus omnibus consideratis, ita fati fuimus.

Febricitantem Patientem hunc, non modò in præsens, verum & semper, ab ardente febre præterita febricitasse censemus; atque hæcticam febrem istam subsecutam esse sancimus; tum quia symboleitas, ut cum philosophis loquamur, non exigua intercedebat, ætatis, temperamenti totius & jecoris, habitus corporis, anni temporis, & causarum procatardicarum præcedentium, itæ nimirum, mœroris & meri potus; tum maximè ob radentem febrem, quæ exurentem calorem cum insigni siccitate, & sitim inextinctam perpetuè comitem habuit; & potissimum, ob denegatum misero patienti aque frigidæ potum, quæ unica de causa hæcticæ febres ardentibus succedunt. Hujus autem febris præsentiam agnoscimus, ex arido & acri calore, qui nullis tamen tactui ab initio, apparet; præterea, quia semper æqualis fuit, ut ided infebriticantem antehac Patientis se ipsum existimaverit; quia calor factus æqualis nullam infert alterationem, citra quam verò non sit sen-

sus; quæ vera est ac legitima ratio: non autem Mercati, quòd scilicet calor paulatim, non subito & confertim agat in humidum. Hanc verò febrem primum gradum præterisse, & in secundo constitutam nobis significant, primò calor duabus aut tribus horis increfcens à cibo, aded ut incompressa adnotatio facta videatur: quòd signum indubitatum ipsius hæcticæ appellabat Gal. quòd sit propter humiditatem, mediante alimento, in sicco impressam: prout contingit si aqua calci vivæ superaffundatur. Et licet hoc signum ab hæctica inseparabile sit, non tamen in primo gradu discerni potest; cum nondum vigeat siccitas morbosa, quæ ab effuso humido alimento evidenter accendi & alterari possit; quidquid dicat Joannes Bravus. Neque tamen fortè credendum, quamlibet siccitatem esse omninò de febris hæcticæ essentia, ut falsò existimaverunt Mercurialis & Mercatus; quoniam ab initio siccitas exigua valdè existit, aded ut non possit sensibilibus operationes lædere; & ided de essentia hæcticæ febris non est; fat enim quòd aliquo tempore ab hæctica excludi possit. Quòd expressit Gal. dicens: quòd Proprium is qui marasmo sunt affines, siccitas est, quoniam hæctica febris sæpenumero sine siccitate consistit. Sed præterea hanc hæcticam secundi gradus nobis designant, insignis totius corporis gracilitas, ariduscula cutis, arteriarum loca calidiora, non intercepto de calidis vaporibus, à carne superstrata judicio; pulsus item debilis atque durus, ob vires prostratas, & maximam arteriæ siccitatem; qui à cibo sit magnus & frequens, non quidem ratione usus adaucti, sed quia virtus roboratur ab alimento, & arteriæ siccae ex materia vaporosa molliores redduntur; non tamen sit magnus absolute, quia in hæctica nunquam talis esse potest. Urinæ autem in hæcticis, similes sanorum esse solent; quæ tamen si bonæ, parum conferunt ad salutem; si verò malæ & crudæ, periculum adaugent, ut considerabat Gal. cruditas enim & ipsa, facultatis concoquentis imbecillitatem significat. Quibus ita se habentibus, calor hæcticus & habitualis, non modò roridam, verum & carnosam & adiposam corporis partem, cum Gal. sive carnem, cum Avic. occupat ac depascitur; atque ita febrem ipsam in secundo gradu, non exiguè tamen litudinis constituit.

Sicut hæctica primi gradus facilis, tertii verò impossibilis sanationis est; ita hæc in secundo gradu posita, medio quoque modo se habet; aded ut neque facilis, neque impossibilis, sed difficilis tamen sanationis evadat; carnosam enim atque adiposam substantiam consumpta, difficilius quam rorida & longè facilius quam congenita ac radicalis reparari potest. Quare, cum difficultas impossibile non importet, aliqua spes salutis concipienda, atque curatio proponenda.

Pro qua, medicæ intentiones erant, Curativæ, à natura febris; & Vitales, à viribus desumendæ. Præservativas omittimus; cum causam foventem non habeamus, quæ præservativa indigent indicatione; quinimò, quoniam hæctica hæc febris jam progressa est, secundum gradum jam assecuta; curativa intentio cum vitali coincidere videtur. Primò enim & principaliter humectandum. Secundo loco refrigerandum; ratione verò virium, pariter substantificè humectandum; atque ita coincidunt intentio-

nes jam dictæ; quibus substantificè humectantibus satisfieri poterit, quibusdam refrigerantibus non omittis.

Quibus consideratis, frigidæ potioni, quæ hecticæ primi gradus statim convenit, lac erit substituendum; non neglecto secundo generoso remedio, balneo scilicet aquæ dulcis. Antequam tamen ad lactis usum ducatur ipse Patiens, aliqua præcedat oportet primarum viarum expiatio, cass. exhibendo, cum pauca pulpa tamarind. cui superbibat, transacta hora, feri depur. lib. j. à quo tribus post horis prandeat. Aliqua quoque præparatio instituenda esset, vel melle ros. vel julapio acet. tamen sicut pituitosis amicissimum, ita biliosis inimicissimum, à Gal. habetur; acetum autem exsiccare nulli non constat. Quare, julapio aceroso addendus syr. de ibisco, vel syr. de pomis, superhausto jure alterato cich. borrag. end. malva & violis; quinque verò transactis horis, repetatur cassia supra dicto modo. Possimus & Hippocratico more alvum solvere, & primas vias abluere copiosa lactis asini exhibitione, ad heminas, ad integram scilicet, phialam; ventrem enim solvit ita copiosè sumptum, vias abluat atque mundificat, nec ullam partibus siccitatem relinquit.

His peractis, ad lactis usum erit ducendus æger; sitque asinum, utpotè quod facilius per corpus distribuatur, & nonnihil refrigeret. Incipiat autem ab unc. iv. cum dimidio cochleari sacchari fini; mox procedendo ad unc. vi. vel ix. & ad integrum cochlear ipsius sacchari, idè Gal. dicebat, assuefaciendum esse ægrum ad lac ipsum. Asina autem ducatur in cubiculum; recens namque multum esse debet, alioquin, ut genitale semen, vires amittit.

Balneum, ut quod maximè corpus totum humectat, alimenti quoque distributionem valdè juvat, si fiat cibo jam concocto, sicut statim à cibo cruditates parit, & à longa inedia vires dimittit. Quare tribus horis ab assumpto lacte, in balneum duci poterit Patiens, quod tepidum sit, ex Galen. præcepto, in progressu hecticæ, frigidam in fine balneo affundendo, ut constrictis porositatibus cutis, humiditas à tempore introducta contineatur.

A balneo, levissimæ statim deterfiones, mollissimo panno sunt instituendæ, corpusque totum oleo amygd. copioso inungendum. Cordi quoque aliquod epithema, calorem ejusdem habitusalem contemperans, ac spiritus vivificans apponi poterit, ex aquis viol. ros. nymph. flor. cit. additis speciebus cord. succo citri, & limonum. Sic hepatis succus cich. depur. addito aceto ros. utilis esse poterit.

Hisque omnibus congrua victus ratio erit adjungenda, quantitate & qualitate. Quantitas sit, quæ ab imbecillo calore superari possit; & idè in his casibus, parùm & sæpè æger nutriendus. Undè Hippoc. rectè considerabat; Quibus semel, aut bis, quibus plurane, an pauciora offerre oporteat. Qualitas sit substantificè humectans, boni succi, facilis coctionis & distributionis, at non facilis consumptionis. Et quoniam lac hanc obtinet prærogativam, idè lactaria quoque, & edulia ex lacte parata, non solum concedi, sed & in usum duci debent. Pisana secundum locum obtinet, cum ovo recenti, saccharo, & gutt. aliquot aq. flor. citri, aut ros. parata. Ova recentia nunquam omittenda. Contusa pulli,

cum caudis cancrorum & ranis; dempto capite. Jura carniùm additâ testudinum pulpâ. Neque fructus omnino interdicens, ut melonum pulpa, ficus aliquando, & uva pensilis, necnon pyra ac poma cocta. Vinum album, tenue, subdulce & oligophorum concedi poterit. Pro potu autem consueto, paretur aqua ex succo pomor. dulcium & borragine, B. M. destillata: totum diu noctuque mediocriter panis contegatur, ne à nimio frigore calor ad centrum cogatur, sicque magis accendatur atque exsicceatur, neve ad aperta nimium diaphoresis, humiditates substantificæ simul cum viribus resolvantur. Somnus omnibus modis concilietur. Quies omninò procuretur. Alvus passulis, vel prunis damascenis, cum saccharo in jure coctis, aut clysteribus ex lacte, butyro & saccharo paratis lubrica servetur: animique passionis, & potissimum mærores, à quibus sicut ex parte hæc febris hectica originem duxit, ita ab iisdem foveri & conservari posset, arceantur. Quæ pro hac curatione dicta sufficiant. *Idem ibidem.*

Hectica tertii Gradus, sive Marasmodus.

Juvenis, 35. annum agens, temperamentum secundum totum & jecur, calidi & sicci, gracilis habitus, hæmorrhoidali sanguinis profluvio obnoxius, post animi mærores vehementes, propter uxoris & filii dilectissimi obitum, hypochondriacus redditus, tandem, æstate nuper elapsa, in febrem acutam incidit, quæ 14. recessit; superflite tamen febricula quadam, quæ vix ab ipso percipiebatur; quinimò medicus & ipse nonnunquam eundem omninò à febre immunem existimavit. Quoniam verò Patiens parcissime comedit, tenuiori etiamnum diæta imaginatus se ab illa febricula liberandum; cum tamen quotidie calor acrior & aridior fieret, habitus multò gracilior, vires languidiores, & ab inedia, attenuato sanguine, ejusdem profluvium ex hæmorrhoidibus longè copiosius hoc tempore manaret: Propterea ad Medicum rursus confugere coactus est, qui cassiam cum tart. præscripsit, syruposque alterantes aperientes; ratus verò, quotidie, tribus horis ab assumpto cibo febrem exacerbari, cibandi tempus mutavit; nec tamen calor iisdem horis ab assumpto cibo invalescere unquam desit, urinis supernatante pinguedine, telæ araneorum simili. Interim jam duo præteriere menses, quibus hæc febricula detinetur; undè nos ad consultationem accessit fuimus, qui invenimus Patientem febricitantem, cum pulsa frequenti, duro ac languido, necnon parvo; urinis à sanorum non valdè alienis; crudioribus tamen, sed sine ulla supernatante pinguedine antè observata, cum calore valdè arido, asperiori cute, unguibus aduncis, toto corpore squalido, prout & facie nonnulla Hippocraticæ signa præferente; etenim nares acutæ sunt, oculi concavi quidem, nondum tamen partes iisdem circumpositæ, omninò carne destitutæ, collapsa tempora, contractæ aures, cutis, circa frontem potissimum, dura & arida, totius faciei color pallidus atque livens, abdomen valdè depressum atque exsiccatum, nec aded evidenter, ut antea, totum corpus incalescit à cibo. Quibus omnibus consideratis, consultatio hujusmodi habita fuit.

Juvenem Nob. in melancholiam valde pronum;

num, propter dilectiſſimæ uxoris & unici filii obitum, ad hecticam diſpoſitum fuiſſe, quid mirum? ſi præ triftitia quofdam tabefactos periſſe aſſeruit Gal. qui & juvenem vidit, poſt cogitationes, triftitiam atque labores, à Diatriariis ad Marafmum ferè deductum; ſicut pariter ex moerore & vigiliis, Mulier quædam autumni tempore, à Gal. quarto die hectica fuit deprehenſa; adde quòd in præſenti Patientè acceſſit febris acuta, quæ corporis humiditates abſumere, & calorem actiorem reddere potuit: qui tandem, ceſſante quoque cauſa fonte, fixus & habitualis in corde productus eſt. Unde febris primò putrida in hecticam degeneravit; & idèd fe febricitare non percepit Patient. Hæc tamen augmentum ſuſcepit, & invaluit ob tenuiorem victum, ab ipſo Patientè ſervatum; necnon à largo ſanguinis ex venis ſedalibus profluviò; non parùm adminiculante totius & jecoris temperamento calido & ſiccò, & habitu gracili, cum habitus humidus non adèd facile hectica febre corripitur, ſed potiùs naturà ſicciores calidæ temperaturæ, præſertim anni tempore calido, ut docuit ipſe Gal.

Sed quoniam in hectica contingit cor pati, prout in lucerna fomes; in primo namque ejus gradu conſumitur velut oleum in lucerna circumſuſum: in ſecundo, oleum elychnio aſuſum; in tertio verò ſubſtantia elychni, quæ idèd rumpitur, & præ ariditate continuitatem amittit, cui etiãſi magnam olei copiam ſuperfundas, uberius tamen flamma accendi non poteſt, ſed ſemper rara ac tenuis, veluti palpitat & continuò ſit minor, donec omninò extinguitur: idèd conſumptis primis humiditatibus, toridis ſcilicet, cum Gal. & innominatis atque toridis, ex Avic. cum primus jam præterierit hecticæ gradus, qui antehac difficilis quidem cognitionis, facilis tamen curationis fuerat: cui ſecundus ſucceſſerit, nimirum ex conſumpta carnoſa, atque adipoſa cum Gal. & cambio ipſo cum Avic. facilioris cognitionis, difficilioris tamen curationis: imò non cognitus, licèt pinguedo, carnoſa, & adipoſa ſubſtantie colliquationis indicium, in urinis ſupernatans apparuerit: qui tamen neglectus, aut male curatus, in tertium tandem gradum, marafmum ſcilicet torridum, ſive febre marafmodem deſcivit: cujus præſentiam demonſtrare in hoc miſero Patientè haud difficile fuerit: ſiquidem pulſus ſunt frequentiores & parvi, imò & languidi ac duri: urinae crudiores, nativi caloris imbecillitatem arguentes, in quibus ſupernatans pinguedo antea obſervata non apparet: quia jam adipoſæ atque carnoſæ ſubſtantie abſoluta adefſe conſumpſio: cutis totius corporis aſpera, & ſcabra tactui occurrit, & in ſumma, figura naturalis quodammodo corrupta atque mutata videtur: nares enim acutæ, oculi quodammodo concavi, colapſa tempora, aures contractæ, cutis, præſertim circa frontem, dura, unguis adunci, & abdominis depreſſio atque durities, inſignis in toto ſiccitatis indicium præbent: quam nondum ad extremum redactam vix credi poteſt: quouſque enim partes oculis circumpoſitæ nutriuntur, cor certiffimè nondum extrema tabe conſectum eſt.

Quare per gradus, quos omiſit Hipp. & cum ipſo Celfus, qui hecticam febre ſub nomine tabis, nobis propoſuerunt, febris hæc à primo ad ſecundum, à ſecundo ad tertium, ad tabem ſcilicet progreſſa eſt, ut frequenter & ſæpe ſæ-

pius fieri ſolet: licèt aliquando marafmus torridus ſtatim à principio, etiam ſine præcedentibus duobus aliis gradibus fieri poſſit, quiddam dicant Zacutus & Vega: quoniam torida humiditas, caro & pinguedo, ab aliqua alia cauſa colliquari & conſumi poſſunt, quam conſumptionem mox tabes ipſa, & torridus Marafmus ſubſequi poteſt.

Status hujus Patientis potiùs deſerendus, quàm curandus videtur. Tabem enim dicebat Gal. nec quidem curare tentaveris: nam eſt calorem extingui poteſt, tamen remanet, quæ ſeneſcens ritu hominem interficit. Nihilominus tamen duplex reſpectus ad curationem tenendam nos invitât & excitât, juxta Gal. & Tral. Gal. enim Juvenem tabidum curandum ſuſcepit, vivumque in annos ſervavit, marafmum torridum in frigidum marafmum commutans: melius enim, dicebat ipſe, in habitu ſenis vivere quàm illicò mori. Tral. verò ſcripſit, humanum eſſe, atque benignum artis auxilium, cum morbis contendere, & non ceu deploratos ægros omninò relinquere: interdum enim, ubi quis naturam dextram naſtus fuerit, & tabes incipiat, nondumque ſolidas partes torruerit, ſalutem conſequi poterit. Addamus nos, ſi interitum evitare non poſſumus, cum humiditas ſolidarum partium irreparabilis ſit; celeritatem tamen poſſumus coërcere.

Quare, ut longiorem vitam ducat ipſe Patientis, quam maximè fieri poteſt, ſubſtantie totum corpus eſt humectandum. Secundò, ratione caloris febrilis, moderate refrigerandum: ſed caute omnia, ne vel frigiditate nimia calor nativus omninò extinguitur, vel à nimio cibo obtuatur. Idèd dicebat Gal. quòd febris hæc nec leviffimum quidem errorem tolerat.

Duo autem curationis erunt potiſſima remedia, internum unum; externum ſterum; humectantia magis quàm refrigerantia, ob ſiccitatem quæ jam præpollerit. Quoniam verò in tabidis partes ad cibum alliciendum, propter ſiccitatem, infimæ ſunt; idèd alimentum ſit facilis attractionis, tenuium ſcilicet partium, & moderate calidum; quod tamen, quia parùm admodum nutrit, craſſum namque, viſcoſum, firmum, quodque difficulter tranſpiret, ut aſſimiletur, exigetur: in hac repugnantia non ita facile alimentorum copia ſuppedit: mediocriter tamen utrumque præſtare poterit lac, præcipuè ſi æger muliebrem mammam ore ſuxerit, ut Euriphon, Herodotus & Prodicus Gal. Præceptores præcipere ſolebant: vel ſaltem ſit aſinum, adhuc calidum, ut propterea aſina ad cubiculum du-cenda ſit. Lac itaque, ut cæterorum omnium, tum alimentorum, tum medicamentorum præſtantiffimum, in uſum ducendum: utpotè mediæ temperaturæ inter ſanguinem & pituitam, & quod magis accedat ad naturam ſanguinis, ut Gal. viſum ſit: ad frigidum tamen & humidum, ex eodem inclinat, parùm autem à calore recedit, ideoque temperatum. Caprinum omittitur, licèt magis nutriens, eò quòd difficiliter permeet, & ad nutriendas omnes corporis partes non adèd facile pervadere poſſit: minus verò vaccinum, & minus adhuc ovillum, omnium craſſiffimum. Camelinum autem, & equinum nullo modo in uſum veniunt. Sit autem ab initio ejuſdem exigua quantitas, ad unc. IV. cum melle, quia nimis calefaciens & exſiccans eſt; quæ paulatim augeatur. Sic ſi muliebrem mammam ſuxerit, unius mammæ turgi-

dæ sufficiat quantitas; & paulatim ad duas ascendat, saccharo, cum ipso lacte, aut ante ipsum deglutito, idque summo mane. In prandio præbeatur pitana, cum emuls. amygd. & sem. melon. præmisso ovo recenti, in jure dissoluto; vel pulli junioris contuso, eodem modo, cum sacch. in jure exhibitio, vel parentur morselli, & præbeantur ad unc. ij.

℥. Pulpæ pullæ unc. v. nucleor. pineor. amygd. dulc. pistac. an. unc. ij. troch. de gall. molch. scrup. s. sacch. fini dissol. cum aq. ros. & florum cit. q. s. m. f. morselli. Vesperi in cœna rursus mammas muliebres sugat, circa verò noctis dimidium, lac arte paratum præbeatur, nempe ex amygd. nucleis pineis, & sem. mel. in jure cum sacch. cui addi poterit contusum ex caudis cancrorum, vel testudinum carne. Quod si vinum appetat, sit pauciferum, tenue & subdulce, cum offis panis præbendum in prandio, & de nocte.

Verùm quia difficillima evadit in hoc casu alimentorum distributio, idè frictiones, manibus oleo amygd. inunctis, quatuor horis ab assumpto cibo administrari solent, corporis cutem manibus inunctis contrectando atque humectando. Ab aliquibus quoque picationes institui solent; quas nos reprobamus, utpotè nimis res solventes.

Balneum verò antiquitus, potissimùm in hunc finem usurpatum est, ad alimentorum nimirum distributionem adjuvandam, & totius corporis habitum humectandum atque quodammodo refrigerandum. Quare vel manè, quatuor horis ab assumpto lacte; aut vesperi, 4. saltem, aut quinque horis ab assumpto prandio, balneum aquæ dulcis adhiberi poterit, sol. malv. viol. lact. salicis alteratæ; sitque tepidum, ut considerabat Gal. dicens: Quod gracilibus & imbecillis, frigida balneo partes similes offenduntur, à quibus omnes actiones obeuntur. Quare prius in balneo incallescere debent; tunc enim ipsis accidit quod ferro dum intingitur, & in frigidam mergitur; sic enim roboratur. Quare sicut non calida, ne vires resolvantur; nec frigida, ne partes similes offendantur, ex usu est aqua, ita tepida conveniens erit, in sine tamen frigida affusa. A Balneo tandem ad stratum delatus æger, molliter est detergendus, & oleis amygd. & viol. totum corpus inungendum. Abdomen verò unguento rosato illiendum.

Et licet victus ratio jam præscripta fuerit, aliqua tamen circa eandem considerari possunt. Et primò, quod facilius sit impleri potu quam cibo. Secundo, quod eorum quæ velociter nutriunt, veloces quoque sunt excretiones. Tertio, quod & quibus semel, aut bis, & quibus plurimè aut pauciora offerre oporteat, sit considerandum, ætati, anni tempori, regioni & consuetudini aliquid condonando, ac tandem, si non parùm deterior cibus & potus, suavior autem, si quandoque præferendus, Aër interim inspirandus ad frigidum potius vergat. Somnus & quies omninò procurentur. Alvus lubrica servetur clysteribus mollioribus, ex lacte, butyro & saccharo paratis. Animi passiones arceantur, & erecto animo æger semper degere jubeatur. Quæ pro præsentis casu dixisse, satis. *Idem ibidem.*

Febris tertiana intermittens scorbutica.

Studiosus Juvenis, sedulo studio incumbens, indeque ad hypochondriacum malum inclinans, corripitur die 5. Aprilis, cum nox prægressa præter morem fuisset inquieta, & non nihil anxiosa, præcedente artuum lassitudine, & cephalalgia, horrore gravi, cum insequente aitu & siti, aliquot horas durantibus. Negligit autem talia; præsertim cum post noctis suavem quietem sequenti die melius habuerat, nisi quod appetitum minus urgeat. Excipit verò hunc nox inquieta, somno admodum anxio & interrupto gravu: appetente mane, die 7. Aprilis, aliquoties vomit varia liquanina multicoloru, amaricantia, &c. Hunc vomitum insequitur tussis sicca & inanis, ultra mediam horam graviter affligens (locum irritationu scrobiculæ cordu seu cartilaginis ensiformis regionem monstrat) quæ evanescente varia phantasmata & incondita cogitata mentem perturbant, quæ excipit leve corporis frigus, successivè in intenum corporis æstum, & ardorem, extrema imprimis lancinantem, transiens, cum efflorescentibus hinc inde maculis rubris & purpureis: comitantur talia insignes anxietates, ut eger hinc inde miser se jactet, hypochondria simul quoque tendi videantur. Durationis hac tragædia successivè remittendo, ultra 9. horas, ita ut macula etiam pedetentim iterum evanescant, lassitudine saltem artuum & cephalalgia supersite; nox insequens quieta, & somno placido amica, altero mane benè se habet, horis antemeridianis supervenit sudor copiosus universalis, cephalalgia reliquias, & si quid aliud superest præternaturale tollens, à meridie quoque optimè habet; vesperi verò conturbari quid sibi in hypochondriis videatur, artuumque lassitudinem redire, metuens novas turbas, Medicum vocat pro Cura.

Resolutio.

Affectus est Tertiana intermittens simplex:

Ad sunt tamen Symptomata longè plura, & atrociora, quam alias adesse solent, quia æger noster est hypochondriaco-scorbuticus, undè dicitur scorbutica; utut hypochondriacæ febres cum scorbuticis serè coincidunt. Jam verò in nullis subiectis febres intermittentes majoribus symptomatibus comitatæ incedunt, quam in hypochondriacis & scorbuticis mirabiliter affligunt, subindè videntur malignæ, cum tamen non sint. Interim febris nostri Patientis est periodica, non erratica, quales plerumque solent esse scorbuticæ, & nunc semel, nunc bis, unà die Paroxysmus recurrit: unde, quando talis in febribus intermittentibus occurrit typus, indicium est, subesse crasin malsæ sanguineæ scorbuticam.

Cæterùm archæi sub febribus dominium post Paracelsum allegat Helmontius; ejus vestigio insistit Faber & Clariss. Langius in *Commentar. in hunc.* Quoad archeum, ejus vox propriè de spiritu insito, non autem de infuso, cujus affectiones hic explicantur, intelligitur. Ad hæc demus operam, ne, Platonis instar, animal peculiare, archeum, in animali statuamus, quod faciunt plures Medici, hunc & scibilem, & irascibilem & concupiscibilem vulgè

vulgò fingentes & introducentes : summam : hi Autores parabolis quidem rem illustrent, minus verò scientificè eam explicent. Binas potius substantias in corpore nostro invenimus, animam saltem, spiritum immortalem, cum quo Medicis nil est negotii, & hinc machinam corpoream. Hujus ergò pathemata, quantum possibile, ex conditionibus materialibus, quas inter eminent mechanicæ, & post has chymicæ, explicemus : siquidem & ipsi spiritus nostri reverà sunt materiales, adeoque si quæ sunt spirituum affectiones & motus, ex istèdem principiis, tanquam universalibus & sensu novioribus, pro distinctione & clariore affectionum notitia explicare enitamur. Ubi que nempe in corpore spirituum vim & energiam observamus, animalium pariter ac vitalium : illorum in sensum affectionibus, & consequenter spirituum illorum organicis motibus : horum in variis succorum alterationibus, mutationibus, & partium solidarum consequentes plus minus vitis inductis. Sed tamen sobriè & distinctè, non verò quia similitudines aut exempla ab animalibus, & tantum non homine desumpta, rem saltem illustramus.

Uti ergò in omni morbo, ita in specie in febribus, præsupponitur spirituum motus inordinatus & energia, quia corporum viventium affectiones sunt morbi. Hoc ergò ceu catholico vitæ & actionum, iam naturalium quàm præternaturalium, principio præsupposito, speciatim in machina corporea, conficeretur fiendi ratio. Adeoque in omni affectu specialis energia spirituum indaganda : & hinc, dum spirituum impetus per opium sistitur, eo ipso febres suspenduntur : quatenus autem idem spiritus à causa materiali aliter ac aliter afficiuntur, eatenus diversos morbos producant.

Præsupponitur ergò in omni febre vis spirituum animalium : consideretur solummodò, quomodo afficiantur à causa morbifica ?

Videatur jam in nostro ægro, quænam Pars sit affecta : Illa autem distinguetur in specie in subjectum inhaesionis, & hinc radicationis. Subjectum inhaesionis est totum corpus : nam totus homo febricitat, in specie tota massa sanguinea, quod testatur æstus, calor, &c. Radicationis verò subjectum, seu in quo & circa quod, est circa primas vias, stomachum puta & intestina. Hinc enim in quibusvis febribus intermittibus ordinariò frequentia symptomata circa primas vias & hypochondria maximè urgent. Res ut pateat, hic & in similibus febricitantibus consideretur horror, qui in nostro ægro obvius non est ex supra spirituum, sed potius ex impetu eorundem : quandoquidem horror est saltem spasmorum species & impetus spirituum, quia interdum febricitantes, præsertim quartanarii, sub rigore nonnunquam ita corripuntur, ut etiam instar epilepticorum contremiscant. Nam similiter rigor & tremor artuum à frigore externo est motus convulsivus in cute & partibus membranosis. Horror verò in febricitantibus non necessariò sit à positivo frigore, quia in talibus sub rigore manus & pedes attracti positivè calent : quod innuit inchoantem spasmum, qui exacerbatus horrorem & rigorem infert circa stomachum & duodenum : quia Patientes, incipientes frigere, locum vel anteriorem vel posteriorem stomachi monstrant, unde in febricitantibus positivum frigus requiri non necesse est. Imò olea destillata, scrobiculo cordis illita, præsertim caryophyllorum & anisi, præservativè, desuper imponendo laterem calefactum, contra horrorem mirabiliter conveniunt : sicut si internis eundem ve-

limus compescere, præter olea destillata dicta opium primatum ducit, utut saltem palliativè curet, & postmodum saltem morbum concentret, nisi illud cum aliis specificis misceatur. Porro spasmoticam fibrarum in primis viis contractionem excipit succorum effusio, undè anxietas, sitis, vomitus, aliæque symptomata circa præcordia & hypochondria. Scorbunici & hypochondriaci, quando laborant febribus intermittibus, in principio paroxysmi frequentissimè patiuntur anxietates præcordiorum, potissimum in nostro scorbutico, quæ ordinariò sunt ex stomacho : hinc ut plurimum anxietates tales superveniente vomitu cessant, uti in incremento & statu paroxysmi, si urgent hæc anxietates, easdem clysmata optimè sistunt. Vomitus autem variorum liquaminum viridium, in ægro nostro in principio Paroxysmi observabiles, non sunt critici vi naturæ, sed saltem symptomatici, dependentes ex spasms intestinum & locorum vicinorum, quibus non evacuat fomes morbi, sed succi aliàs naturaliter constituti à causa morbifica corrumpuntur & lacerantur, retroeunt ad stomachum. Par ratio est de sudore, qui post Paroxysmum non est criticus, sed symptomaticus. Res ut pateat, succi, qui ejectionur, subinde naturaliter se habent : non secus ac in sanis ex usu antimonii flava rejiciuntur, undè etiam, licet ægrum valdè debilitent, non statim sistendi sunt : sunt enim bonum signum malæ causæ ; sit enim quandoque, ut aliquid de fomite morbi simul evacuetur, & dum rejiciuntur, per accidens symptomata quædam remittunt. Interim tamen critici non sunt ; nisi enim urgeret vis morbi, non sudarent, nec vomerent ægri : non tamen etiam nisi certis in casibus provocandi. Similiter tussis illa sicca nostri ægri reverà erat saltem ex stomacho & primis viis, commoto à febrili fermento, & irritato diaphragmate. Cùm enim dedissem eidem laudanum opium ante Paroxysmum, emanabat tussis ; uti omissio illo illa redibat, & Paroxysmum per semihorium antecedeat : unde non curandæ sunt tales tusses, nec aliquid inferunt, sed dato valido vomitorio cedunt.

Cephalalgia affligens, quæ est absque pulsatione temporum, uti in nostro ægro, frequenter est per consensum stomachi affectu, hinc imminente vomitu intensus urget, & præmissio vomitu cessat ; quæ verò affligit cum pulsatione circa tempora, dependet ex orgasmo sanguinis vehementiori, & solummodo superveniente sudore cessat. Hinc æger post Paroxysmum benè se habet, saltem superest cephalalgia, quæ postero die per sudorem cessat. Tandem etiam Sitis clamosa, ut & hypochondria tensa, de fomite circa stomachum & partes vicinas latente, testantur.

Cæterum considerandum adhuc : mox cum febre cessare appetitum, ægroque extraordinaria appetere, ova, carnes, juscula, aliæque alimentaria nutrientia horrere, sique edunt, saporem nidorosum percipiunt propter fermentum cessans in stomacho, hinc cessat appetitus, digestio, unde alimentaria ingesta tunc temporis putrescunt, & nidorem contrahunt. Contra sitis intenditur, quæ tamen assiliente, non bibunt cerevisiam, ob similem rationem, sed potius coentum, sive aquam simplicem, idè, quod hæc facillè intestina transeant : secus ac cerevisia, varia incommoda quæ excitat.

Ex his ceu universalis ferè axiomatis loco sit : Si in quibusvis febribus, in specie continuis, tantillum adhuc appetitus superest, tunc semper bonum pronunciat : quod idem valet de cerevisiæ appetitu

appetitū adhuc salvo: Imò si in quacunque febre post horrorem redeat denuò sapor vel appetitus cerevisiæ, & gustus ejusdem, optimum indicium renovati fermenti stomachi digestivi suggerit.

Et hæc inter alia sunt symptomata, quæ fermentum febrile in primis viis, fibras nerveas vellicando, producit: Hæc confirmant, subjectum radicationis esse primas vias, ubi symptomata dicta oriuntur, vel per essentiam, vel per consensum.

Subjectum autem Inhætionis esse massam sanguineam, testantur æstus, pulsus, sudor, &c. quatenus fermentum febrile sanguini ulterius communicatum, motum ejus naturalem fermentativum pervertit, sulphur infringit, à quo incalescentia aliàs naturalis tandem spiritus afficit, hinc frigus magis vel minus positivum. Æstus dependet non à spiritibus, quia delassantur, sed ex sanguine nimis æstuante & incalescente corpus, simili ac quidam ex pulsu incalescit, cujus rapidiorem circum & intensiorem orgasmum indicat. Pulsus in qualibet febre frequentior, celerior, & ut plurimum major, bonus est, quia irritatur propter modificatum suo modo motum fermentativum; dum enim à sale volatili sanguinis sulphur subjugatur, incalescit corpus, & febriliter æstuat, donec particulæ istæ acidæ in salsum mutatæ mediante sudore foras excernantur. Sudor hic universalis sanguinem affectum esse ostendit: qui, si mox post paroxysmum apparet, bonum est: quò verò diutius post paroxysmum apparet, eò tardiorem, & magis chronicam futuram esse intermittentem indicat; uti ante paroxysmum affligens sudor malus est; & talis ferè colliquescitivus in scorbuticis observabilis est, & ægros debilitat. Ardor artuum lancinans, ægrum in Paroxysmo corripiens, frequens esse solet laborantibus febre intermittente scorbutica, speciatim, qui subinde dolores graves lancinantes patiuntur, idque interdum & frequentius sub rigore, interdum & rarius sub æstu, ut extra paroxysmum nullum dolorem percipiant, quale quid in muliere quadam, arthritide vaga sub æstu correpta, observavi. Tales ergo dolores artuum lancinantes sensiles unum sunt ex certissimis & primariis signis latentis scorbuti in febribus intermittibus; non secus ac maculæ purpureæ efflorescentes in nostro ægro ordinarius comes sunt intermittens scorbuticarum, in statu paroxysmi efflorescentes, dum summè urget æstus; in declinatione verò nunc mediante sudore, nunc sine eo iterum disparescentes. Cæterum non simus hac in parte nimis audaces; observantur enim, teste Fehrio *Tr. de Scorx. pag. 27.* quoque intermittentes malignæ cum petechiis.

Causa proxima febris in ægro nostro, materialis nempe seu occasionalis, nihil aliud est, quàm fermentum aliquod præternaturale in stomacho, ex læsa ejus digestionem genitum; & in eo exaltatum, quòd massam sanguineam alterando, & primarum viarum nervos vellicando, occasionem suggerit motui spirituum animalium inordinato. Scilicet fermentum illud febrile sunt minima illa miasmata, activa tamen & penetrantia, similiterque alterativa, omnium symptomatum autores, & analogæ ferè (ne dicam similia) contagiis, in aliis morbis & febrilibus observabilibus; præsertim cum & intermittentes quandoque contagiosæ à Lotichio in *Obs.* observatæ sint. Ut itaque non præcisè colluvies morbosa materialis quædam præsens, & febrium causa existat; secus enim

per purgationes illa expugnari posset; cum contra, etli talis febricitans millies purgetur, febris tamen in eodem tenore, nisi specifica adhibeantur, persistet.

Fermentum autem hoc febrile est salinæ pro-fapiæ, & in specie naturæ acidæ, in hoc liquidum conspirant symptomata & cura. Symptomata, v. g. horror, rigor, frigus, lancinationes artuum, vomitus, declarant acidum, cujus occasione, nempe fermentatione in sanguine, mutatio horrores in æstum contingit; & cura demum per salia alcalia, & terrea, maxime acidorum destructiva, instituenda; aded, ut nullum sit artificium, febrem intermittentem curare, modò maturè Medicus adhibeatur.

Origo autem hujus fermenti febrilis est tam ex imminuta, quàm depravata stomachi digestionem, cujus occasione ex acido fermento naturali facillimè præternaturale emergit, & ventriculi rugis se cum recrementis insinuat, sicque vomitum causat. Hoc confirmant causæ antecedentes, quæ acidum stomachale pervertere possunt, nempe perversa ut plurimum diæta, aut nausea super re aliqua intermittentes febres generant; sicut, & ex morbis acutis convalescentibus, quos ordinariò fames ingens affligit, dum avidius & nimis copiosè ingurgitant alimenta, febres intermittentes contrahunt; non secus ac fructus horrei, copiosius ingesti, quàm quòd stomachi fermentum iis digerendis sufficiat, ad intermittentes disponunt. Undè quemadmodum per inediã non raro, destructo fermento febrili, febres intermittentes curantur; ita è contra per largiorem potum, superveniente vomitu, idem interdum expectatur eventus. Hinc intermittentes aded sunt durantes sine vitæ periculo.

Febres hæc distinguuntur in nothas & legitimas. In his est fermentum febrile magis volatile & activum, ubi paroxysmi vehementiores, sed breviores sunt; in nothis verò est fermentum minus volatile, & subjecto viscido irretitum, hinc minus activum; undè paroxysmi sunt leniores, sed diuturniores: Et hæc tertianæ sunt febres lentæ.

Fermentum hoc febrile acidum, delitescens in stomacho, dum exserere se incipit, ratione acidi partes nerveæ primarum viarum vellicantur, & occasione vellicationis dictarum partium spasmi, ratione spasmodum succorum in dictis locis effusio contingit, & ab his duobus omnia viscerum symptomata derivanda sunt, quæ in principio paroxysmi circa præcordia & hypochondria observabantur, nempe rigor, horror, vomitus, lancinationes, tensiones hypochondriorum &c. Nempe succi isti, pancreaticus putæ & biliosus, effusi, prout magis vel minus naturaliter sunt constituti, eatenus varium motum concursu suo excitant; sicque variorum symptomatum autores sunt; uti & in scorbuticis intermittibus, ob varium statum succorum illorum, symptomata variant.

Idem fermentum sanguini permistum activitate suâ materialem ejus motum fermentativum pervertere, incalescentiam debitam, impediendo sulphuris motum, sistere, hinc spirituum animalium debitam emerisionem impedire potest; hinc frigus magis vel minus positivum infert; dum verò à sale volatili sanguinis subjugatur, supervenit major sanguinis fusio; hinc incalescentia & æstus, donec particulæ istæ fermentativæ ab alcali sanguinis in salsum mutatæ, & sero infusæ, mediante sudore excernantur foras.

Ex hoc omnia symptomata possunt deduci. Unus adhuc est scrupulus, nempe certa illa determinatio temporis, quod adhuc nescimus.

Causa antecedens in nostro ægro est nimium studium & ardor in literas. In specie autem meretur considerationem, quod nox paroxysmum præcedens gravior fuerit, anxia nempe & inquieta, quales inquietudines & insomnes noctes, si ægros sine manifestâ causâ, h. e. citrà coras, dolores aut tusses, assillant, fontem ordinariò ex molestiâ quâdam circa præcordia & hypochondria habent, & præsertim ex stomacho oriuntur, vitiatâ vel hujus digestionem, vel chyli in duodeno à fecibus separationem. Hoc confirmatur exinde, quod, qui vesperi largius & ferius cenant, minus suaviter dormiant, quia stomachus sub laboriosiori digestionem istas anxietates molestiâ quâdam circa hypochondria excitat. Sic quoque hypochondriaci noctes inquietas patiuntur, idque ex inæquali alimentorum digestionem, propter acidum præternaturale peccans, undè in talibus hypochondriacis ad conciliandum somnum nil melius est Martialibus, ante cenam datis, continuando eadem.

Quoad Prognosin: metus est, ne fiat chronica; quia diversimodè variant hæc intermittentes, nunc in typo, nunc in symptomatibus. Ratio hujus permutationis est ex currentibus circumstantiis vel causis fermenti febrilis, quæ sunt vel externæ vel internæ. Externæ mala & inordinata diæta, si nempe ægri die intermissionis copiosius, aut antè absolutum paroxysmum, comedunt; aut quando patiuntur paroxysmum pleno stomacho. (2.) Propter abusum acidorum in æstu seu statu paroxysmi: blanda quidem acida proficua sunt, maximè nitrata, sed nimium acida, aut frigidiora alia omnia, in statu paroxysmi bibita, febres & harum symptomata diversè modificant. Sic faciunt hæc (3) medicamenta, præsertim specifica & opiata, quæ malè, sine selectu, & nitris citò applicata, duplicant interdum intermittentes, nisi universalia illorum usui præmissa fuerint; non secus ac quoque, qui sine selectu istem abutuntur, nunc in colicas gravissimas, nunc paralytes, ægros præcipitant. Opiata etiam, nisi aliis appropriatis admixta adhibeantur, hoc præstare queunt, aut febres chronicas reddunt.

Causæ autem internæ sunt vel major vel minor fermenti febrilis æctivitas, hinc febris vel acrior vel minor, &c. itemque prout sanguinis crasis vel nativa vel adscititia, variat, febres intermittentes possunt fieri continuæ, & vice versâ: quò pertinent quoque succorum primarum viarum variorum alterationes, quæ uberius effusi variorum symptomatum & mutationum sunt autores.

Pro Curâ itaque sequentes Indicationes observandæ.

1. Radix mali ex primis viis evacuanda.
2. Fermentum febrile acidum volatile corrigendum.
3. Massæ sanguineæ & universi corporis habitus sudore depurandus.
4. Stomacho & primis viis appropriatis succurrendum, ne recurrat.

Prùs optimè expedit vomitorium, quod in febribus quibuscunque intermittens est optimum, quo radix ex primis viis evellatur, aliquot horis antè paroxysmum dandum, sic optimè operari possunt; si æger autem propter pusillanimitatem abhorreat vomitum, detur digestivum salinum antè paroxysmum & vesperi, & hinc loco Vomitorii sequenti intermissionis die blandum laxa-

Tom. II.

tivum per alvum. Nam purgationes fortes in febribus intermittens sunt hostiles. Irdè ex observatione Gabelchoveri constat, febres intermittentes per fortiora purgantia recidivasse. Venæ sectio nihil valet. Quando verò symptomata ex sanguinis turgescentiâ urgent, ut in statu, æstu, doloribus capitis, turgescentiâ corporis, difficili respiratione, si antè paroxysmum die intermissionis secatur vena, symptomata quidem remittunt, sed ægri diutius morbo laborant, aliàs symptomata quidem sine venæ sectione sunt vehementiora, citius tamen pertranseunt. Interim tamen in mulieribus, quibus menstrua fluunt, si in febribus intermittens sub rigore supprimatur mensium fluxus, antè paroxysmum venæ sectio in talo instituenda est: utur enim menses sub rigore suppressi sub æstu redeant, parùm tamen est, hinc symptomata exasperantur, undè tunc venæ sectio convenit.

Hypochondriacis, quando anxietates ex stomacho patiuntur, etiam in statu paroxysmi utiliter applicantur clysmata pro evacuatione primarum viarum, retinenda tandem, ac retineri possunt.

Externè applicetur emplastrum ex tacamahaca.

Vinum in quibuscunque febribus, etiam malignis, non est interdendum; parùm vini enim est potus medicamentosus, nisi fortè percipiant ex eo æstum. In intermittens in decremento paroxysmi haustulus vini insignis est restaurativum & sudorem promovet.

Alterum scopum obtinemus specificis, quæ vel destruant acidum fermentum febrile, vel istud abstergant, & è stomacho educunt. Priora sunt vel terrea, vel salia alcalia: Terrea sunt lapilli cancrorum, cornu cervi utrum, testæ ossicorum, corallia, & similia: Alcalia sunt aut fixa, aut volatilia: Inter fixa sal absinthii, &c. Volatilia sunt nunc macra, nunc pinguis seu aromatica. Quæ abstergant, sunt nitrosa, nitrum antimoniacum, arcanum duplicatum, sal ammoniacum, sal hypochondriacum, &c.

Talis inter remedia hæc subordinatio est observanda, ut (1.) alcalia fixa & terrea sint optima in frigore, horrore, & symptomatibus hypochondriacis, v. g. coralliorum, salis absinthii à ℞. ad ℞℞. &, si opus est, cum gr. j. laudani opiati, nec non guttula una vel altera olei eujusdam destillati, maritata.

(2.) Quando verò urgent symptomata in massa sanguineâ, ut æstus, &c. commodius dantur nitrosa, uti & alcalia volatilia: v. g. spiritus salis ammoniaci bihorio antè paroxysmum à ℞℞. ad ℞j. vel sal volatile cornu cervi pro sudore promovendo ad ℞j. in minori non datur. Sed salia volatilia aromatica pinguis frigus quidem compefcunt, sed intensiorem æstum concitant, hinc cautè usurpentur: spiritus salis ammoniaci & sal quoddam fixum sufficiunt.

(3.) Opium est saltem remedium palliativum.

(4.) Observetur usus legitimus & abusus horum specificorum. Usus est, ut primò datur legitima dosi & tempore. Legitimum tempus est vel universale vel particulare: Universale quod astringit, non datur, nisi præmissis universalibus; quoad particulare, datur antè paroxysmum horis duabus vel tribus. Medicus autem vocatur ad ægrum, cum nox est gravis, quamque debet insequi paroxysmus sequenti die. Ante omnia ergò noctem inquietam, & impetum ad paroxysmum sequentem, supprimat; hinc isto vespere ordinetur

T t t

tur

tur pulvis felinus.

(5) Si unâ vel alterâ vice non juvet medicamentum, consultum erit variare propter idiosyncrasiam ægrotantium. Simplicia autem sunt optima. Sed posito, quod sal absinthii datum sit ter vel quater, non tamen curat, tunc observanda idiosyncrasia: v. g. noster æger ratione idiosyncrasie abhorret à cochleariâ; si hanc præscriberem, vellemque insistere eidem, non fieret sine læsione.

(6) Sitis compefcitur per aquosa acidula: declinante paroxysmo Julebi aciduli & quilibet potus conveniunt, ad promovendum, si supervenire vult, sudorem.

(7) Intermisionis tempore usurpentur remedia alterantia appropriata, ut essentia cardui benedicti, absinthii, centaurei minoris cum spiritu salis ammoniaci mista, ut promoveatur largius sudor: v. g.

℞. Es. card. bened. ʒij. — — — — — ʒj. M. S. Fieber Essenz.

In nostro autem ægro, altero tandem die superveniebat sudor, quod bonum erat; hinc præmissio vomitorio usurpabat spiritum salis ammoniaci, & promovebatur largius sudor, quem proficuum observavi.

(8) Inguente horrore & anxietate scrobiculus cordis cum oleo matris, anisi, caryophyllorum, &c. cum fructu illinitur, imposito desuper latere calefacto, vel emplastro, de tacamahaca.

(9) Qui cerevisiam fastidiunt, fumant vinum, cerevisiâ largius dilutum.

(10) In febribus intermittentibus diuturnis optime conveniunt Vesicatoria; ex quorum usu speciatim rigor cessare solet: applicantur die intermisionis, ut ita eorum operatio paroxysmum præveniat.

(11) In cephalalgia fronti & temporibus applicatur emulsio papaveris cum camphorâ.

(12) In tussi detur spiritus salis ammoniaci, laudanum opiatum, & opiata.

(13) Delirium sistitur per clysmata, nec non per placentas plantis pedum applicatas.

(14) Tandem, evanescente febre, pro primis viis abstergendis & roborando stomacho, propinetur Elixer proprietatis cum vel sine acido; item sal ammoniacum, vel sal hypochondriacum; uti & in nostro ægro, quia est hypochondriacus, proficua fuissent Martialia, v. gr. tinctura vitrioli Martis Zwelfferi, vel etiam solutio Martis cum succo pomorum, horumque extractum.

(15) Hæcica tertianis malè tractatis superveniens curatur per spiritum salis ammoniaci, cum antihæcico Poterii. *Clariss. MICHAEL ETTMULLERUS in Collegio Consultator.*

Tertiana Maligna.

Juvenis aliàs sanus & robusta constitutionis, octodecim præterpropter annorum, corripitur die Mercurii vesperi levi horrore, post quem incalcescit mediocriter, nox insequens mediocris, manè caput intensè circa frontem dolet, sitis graviter, fauces & lingua sicca, dolor gravativus præcordia occupat, calor adest totius mediocris, lassitudo omnium artuum, &c. capis proprio nutu pilulas cephalicas; sed adit circa meridiem præterea Medicum, qui ordinat pro sequente manè ʒb. Syrupi e-

metici: pilula à meridie semel per superiora, ter per inferiora, operantur. Die Veneris caput vomitorium, undè septies supra copiosa mucosa, oclies infra excernit. Die Saturni vocat Medicum, quia nox progressa gravis, symptomata eadem, sitis clamorosa, appetitus nullus, cephalalgia intensa, fauces arida, lingua aspera, nonnihil nigricans, calor totius acris seu mordax, non tamen adeo intensus, cutu arida, lassitudo omnium artuum, vires prostrata, pulsus celer, frequens, debilis, fere inæqualis, cerevisiam horret & petit auxilium.

Resolutio.

Affectus præfens quin in febrium numerum possit referri, nihil equidem dubito: sed utur ratione periodi typum tertianæ intermittens præ se ferre videatur, attamen non simplicem, sed cum malignitate, tertio vel quarto paroxysmo denum se proditura, simul esse conjunctum, ex funestis symptomatibus tunc satis licet colligere, adeo, ut vero nomine Febris Tertiana Intermittens cum latente adhuc malignitate conjuncta, dici mereatur.

Partes affectæ quanam sint? non est quòd anxie inquiramus. Siquidem primariò huc referenda erit massa sanguinea tanquam subiectum inhaesionis, & præter hanc simul etiam spirituum influorum in v. a. i. o. s. & inordinatos motus concitatorum, habenda veniet ratio.

Causa proxima materialis erit lymphæ vitiosè acido-falsa, ad massam sanguineam lege circulationis delata, ibidemque ratione salis volatilis acris hujus febris causa existens.

Causam proximam formalem nihil aliud dixeris, quam spirituum influorum motum vitiosum, & massæ sanguineæ non debitam fermentationem.

Causæ remotæ vices hic imprimis gerit fermentum vitiosè acido-salsum; ex digestionem ventriculi, vel immutata, vel depravata, præternaturaliter ita alteratum, quod postmodum alimentum vitiosè subigendo, hujus mali fomes, & mater fecunda existit. Quin & huc revocari posset suo modo constitutio ægri robusta & ætas juvenilis, quorum fundamentum in sanguine spirituosum, ejusque laudabili copia, (quæ pro ætatis hujus termino viget) consistit & exinde oritur. Sed quare hæc non simul aliquid vitii subesse queat? jam dicta non vetant, nec refragantur, imò longè majus periculum ægrotanti nostro exinde imminet, siquidem morbus habet, in quod vires suas malignas possit exercere.

Quantum ad symptomata: Primò itaque conqueritur æger noster de dolore capitis intenso, siti clamorosa, faucibus aridis, lingua aspera, & nonnihil nigricante: quæ pathemata omnia in principio febrium si appareant, pessimi ominis sunt, & latentis malignitatis indicia certò certius præ se ferunt. Hæc autem quòd ita sint, colligo inde, quia abest calor præternaturalis febrilis, qui partes hæc posset exsiccare, ut adeo per consensum continuatis membranarum cum ventriculi tunicis oriatur hæc pathemata, & stomachum summè labefactatum esse indicent.

Quibus præterea & hoc accedit, quòd de stomachi affectibus propriè sic dicendis conqueratur æger hic noster, nempe de appetitu prostrato, cerevisiæ fastidio, dolore gravativo præcordiorum: quæ omnia satis superque innuunt, fermentum stomachi pessundatum, & acidum loco hujus prædominans.

Lassi-

Lassitudo verò actuum nullam aliam forcè agnoscit causam, quam lymphæ in extremitatibus partium stagnantis vitia, & impeditum motum localem. Prout autem ejusdem crasis præternaturaliter sæpè vitatur, ita & hic sal aliquid scorbuticum subesse omnino mihi probabile videtur, à quo spasmus membrorum & glandularum subcuraneorum dependet. & hinc cutis etiam asperitas, & calor acris seu mordax, irritando scilicet membranas cutis, derivanda veniunt. Pulsus celer, frequens, debilis, ferè inæqualis, multùm in recessu habet, præprimis autem vigente adhuc fermentationis febrilis motu, siquidem non tertianæ simplicis cuiusdam, sed potius malignitatis adhuc periculum subesse, indicat. Quibus præterea & hoc accedit, quod, utut præmissa sint optimo consilio vocati Medici universalis emetica, febribus in his, quæ aliàs utramque faciunt paginam, nulla tamen exinde euphoria & symptomatum levamen subsécuta fuerint, quæ omnia dicta jam mea de malignitate, in fieri quæ adhuc est, ed magis confirmant.

Quanam autem hoc in casu formanda sit prognosis? non satis mihi constat; siquidem meo quali iudicio tutius foret expectare motum naturæ, eisque aliquamdiù spectatorem agere, quam varia, eaque non satis appropriata, huic morbo, tentare remedia. Prout autem modò dictum, certò laetè arguis sub herba: Itaque ne proisus Prognostico relinquatur Pociens, Cura ejusdem secundum has indicationes institui posset:

1. Fomes materiæ morbosæ in primis viis & massa sanguinea resolvatur & removeatur.
2. Ferrementum febrile & inde nati paroxysmi onerentur, & tollantur; ita tamen, ut semper aliquis respectus habeatur ad latentem malignitatem.
3. Dyscrasia sanguinis & lymphæ, & inde quæ dependent symptomata urgentia corrigantur, removeantur & mitigentur.

Pro primâ Indicatione equidem quævis emetica & Purgantia sufficere possent; præmitterem tamen ego prius sequentem pulverem:

R. $\text{Si essentif. 3j. Lapill. 3j. prap. 36 Campb. gr. vj. M. div. in 3. part. æqual. D. S. Dampffende Pulver, Abends und Morgens eines zu nehmen.$

Hoc ita die intermissionis præmissa, jus faque equidem foret, subjungere emetica: sed quia à vocato jam antea Medico, uti in casu dicitur, negotium hoc ex voto fuit peractum, itaque forsitan nihil ulterius erit movendum, nisi pro aliquali adhuc abstersione viscerum & mucis viscidis, nec non lymphæ vitiatæ, ex cruditatibus chylosis genitæ, sequentes pilulæ adhibeantur:

R. *MP. de trib. Russi gr. xv. 3ii dulc. 3ß. Scamm. prap. gr. ij. Extr. troch. alband. gr. j. Cum f. q. tinct. 3i f. Pilulæ: D. S. Purgierende Fieber-Pillen.*

Speletur etiam huc pulvis Cornachini legitimo modo & dosi adhibitus.

Secunda Intentio obtineri poterit absorbenribus, & specificis sic dictis appropriatis, ex corallis rubris, sale absinthii, antimonio disphoretico, febrifugo Strobelbergeri, &c.

Formulæ tales viderentur mihi proficue:

R. *Theriac. 3ij. Specif. febril. Strobelb. 3ß. Ol. dest. Caryophyll. gutt. ij. M. f. Bolus. D. S. Fieber-Lattwege auf einmal.*

Capiatur pro una dosi ante paroxysmum, cum sequenti sudore.

Vel R. *C. C. f. 3i gr. xv. 3ii diaphor. 3ß. 3*

Tom. II,

vol. Succini gr. vj. M. f. Pulvis: M. D. S. Fieber-Pulver auf einmal.

Quibus etiam repetitis, & alternatis vicibus, pulveres jam dicti absorbentes jungi poterunt.

Pro tertîa Indicatione, & temperaturâ præ cæteris sanguinis:

R. *Sem. Melon. 3vj. Ciri aquileg. à 3j. 3 tarax. Cent. min. fl. samb. ana 3ij. f. l. a. Emulsio: adde 3ij. diaphor. 3j. Spec. febril. Strobelb. 3ij. Sa card. ben. 3ß. edulc. c. Julep. rosar. q. l. M. D. S. Kühl-und Stärck Milch, löffelweise zu nehmen.*

Vel R. *3vubi idai 3ij. Succ. rub. idai 3vj. 3ii diaphor. 3j. Gel. C. C. rec. Syr. rub. idai 3ß. 3ii dulc. q. l. pro grato sapore: M. D. S. Kühl-Julep offteiz davon zu nehmen.*

In specie autem pro averteada faucium inflammatione venæsectionem raninarum sub linguâ ex usu fore mihi persuasum habeo.

Deus interim hisce clementer benedicat! Item Ibidem.

Quartana duplicata scorbutica.

Juvenis noviter creatus Magister, cum antea, ob examinis rigorem, sollicitu studio & ataturis lucubrationibus se fatigasset, peractâ Promotione, cum in bonis finibus largius indulisset genio, brevi post aliquando die Saturni à meridie ex templo rediens, corripitur horrore & gravi frigore, hinc lectum petit, in cæna nil comedit, dormit, evigilans manè caput sentit perturbatum, abdomen tumet, borborygmus audit, appetitus prostratus. Die Solis à meridie egreditur domo circa aliam graviosem noxam, ut & die Luna: die Martis inter prandendum, cum vix mense assidisset, horror & frigus cum alimentorum nausea quaerunt membra, redit domum, lectum petit, sinit insigniter, bibit cerevisia bonum haslum, quem subito revomit; supervenit tam gravis rigor, ut totus lectus cum eo tremere, qui cum per horam continuasset, & in specie dorsum mirè lacerasset, supervenit astus moderatus, qui cum biborium continuasset, denus eger levem horrorem, dorsum successivè perreptantem, unâ cum frigore, & aliquali, non tamen adeo intenso, rigore ac antea persensit, quem per horam perdurantem excipit gravis astus & intersus, cephalalgia, ardor faucium, tandem supervenit sudor, cum quo simul macula hinc inde ex rubro curulescentes instar pulicum morsus erumpunt, qua tamen sudore cessante etiam evanescent; post mediam noctem somnus turbulens. Mane eger die Mercurii debilis, die Jovis robustior, sine noxa: die Veneris manè ex templo rediens horâ novâ frigus & horror unâ cum rigore novo & insequente gravi astu, agrum corripit, simili ratione atque superioribus factum diebus. Die Saturni, dum adhuc est debilis, sperat quietem, sed à meridie horâ primâ ex improvise horror & rigor quaerunt membra, vomitus, astus ac sudor cum maculis supervenit. Die Solis cum omnia essent quæta, nisi quod capitis adesset perturbatio ac virium imbecillitas insignis, vocat Medicum.

Resolutio.

Propositi hujus casus naturam ut accuratius rimemur & investigemus, eò, ut de affectu præprimis constet, allaborandum. Febrim autem intermittentem eò nomine, quòd pertinacissimis & atrocioribus symptomatibus constipata sit, molestam cruciare ægrum nostrum, ex dictis palam liquet; horror enim & insequens æstus febrem, intervalla autem invasionum & paroxysmorum eam intermittentem indicant; & quòd pressius & specialiori nomine illam indigitemus, dicimus febrem hanc intermittentem esse; à tempore invasionis quartanæ proprio. Quartanam, à modo invasionis duplicatam, ab adjuncto verò symptomate, dictam febrem exacerbante, scorbuticam; quorum omnium vestigia è casu historiâ patent.

Partem verò affectam seu subjectum quod attinet: malum hoc cum triplici nomine molestum sit, non iniquam fore puto, si & triplex hujus statusmus subjectum. Et quidem habitò respectu ad febrem, hujus subjectum pronunciamus massam sanguineam, quâ subjectum morbi indigimus; hæc enim præternaturalibus salibus turgida horum febrilium motuum pabulum existit: Subjectum autem causæ seu focum determinat ventriculus & primæ viæ, quæ vitioso acore characterisatæ fomitem quàm simplicissimum præbent: Adjunctorum autem symptomatum, horroris nempe & rigoris, panniculum carnosum, sicuti macularum scorbuticarum, cutem epidermidemve seu subjectum adæquatam esse determinamus.

Ad causam autem hujus mali jam devolvimur, quæ eum proxima & immediata accusanda est dy-crasia massæ sanguineæ, seu crasis ejus à particulis salinis heterogeneis perversa, quæ ob heterogeneitatem suam cum sanguine non miscibiles, hinc ad fermentationem præternaturalem excitandam quàm aptissimæ existunt.

Causam verò mediatam, & quidem proximiorum, quod attinet: quæ particulas has vitiosas & febrilis hujus motus causas suppeditavit, illam latere suspicamur in primis viis, illis nimirum in visceribus chylicationi, chylique à facibus separationi, dicatis; quatenus nempe chylus vitiosus in stomacho ob vitiosorum humorum, præprimis de naturâ acidâ participantium, partim vitiosè digestus, partim non ritè separatus à facibus, vitio succi, præprimis pancreatici, dehinc & bilioli, hinc postmodum sanguini infunditur, adhuc vitiosè particulis characterisatus. Præprimis autem accusandus chylus minus temperatus, sed à dulcedine suâ balsamicâ desciscens, & in aciditatem & austeritatem transiens, in ventriculo productus, quem ulterius augmentavit succus pancreaticus & bilis, quatenus & illi tam quantitate quàm qualitate peccant, in actionibus suis impediuntur, hincque ad fermentandum aptiores fiunt, ut ita cum particulis sanguinis oleosis & alcalibus facile in ejusmodi febrilem fermentationem abire potuerint.

Et nos in dictis confirmant causæ remotiores, adjunctaque simul symptomata: & quidem prædisponentes causæ fuerunt salia scorbutica in corpore latitantia; hæc enim ubi præstò erunt, stomachum semper acidâ cruditate laborare Prædici contendunt, & ubi hoc & succus pancreaticus nimis acidus & austerior redditur, & bilis per consequens balsamicâ suâ vi destruitur, & iners redditur. Nec mirum, undè contraxerit vitia hæc, cum solenne sit admodum literatis ob diuturniores lucubrationes & studia immodicâ, qui-

bus & hic æger noster indulserit, ut illis digestionis primæ actiones insigniter læsæ sint; hinc enim & *κατ' ἄποψιν* hypochondriaci existunt; quibus simul accedit, quòd non paucis curis & negotiis laboriosissimis, animoque plurimis angoribus & metu, ob examen instans, infligentibus, conflictatus fuerit, sub quorum tormento plus justo fermenti stomachalis ætivismus hebetata fuerit, ut hinc, cum se insigniter studiis accuratioribus in seram noctem protraxis defatigasset, ob deficientem simul debitam motionem chylus non ritè fuerit subactus, volatilifatus, sed in liquorem acido-viscidum transmutatus; sic excessus circâ bona finalia fomitem latentem commovendo, hunc morbum excitavit, cum præprimis eò facilius in actum sic potuerit deduci, quoniam fuit juvenis, quibus jam massa sanguinea præexistit facile effervescens, & promptior ad fermentandum, & ob gaudium præsens, novus cum factus Magister, sanguis turgidior magisque ebulliens factus, sicque accedente nimia vini ingestione in bonis finalibus, ob particulas vini spirituosiores, quæ facile cum latentibus succis vitiosis acidis effervescere potuerunt, febrilis hic motus fuit inductus.

Et hæc omnia ita esse patet, si adjunctorum symptomatum naturam explicaverimus. Et quidem ipsum febrilem Paroxysmum quod attinet: hic incipit horrore & gravi frigore, manifestum indicium, acidum in causâ esse; à bile quippe alcalino magis tale quid non metuendum. Turbata enim istâ sanguinis fermentatione naturali salia non ritè invicem agunt, nec partes oleosæ ex motu fermentativo debitum calorem concipiunt, undè calor deficit, & horror atque frigus succedit, & præprimis rigor, cum ab acido disto vellicetur panniculum carnosum, & ferè universum membranarum & nervorum corporis, in specie dorsi & abdominis, systema; hincque in rigore & horrore tali convulsivi quid patiuntur partes membranosæ, & præprimis abdominis. Tumor abdominis & borborogymi effectus sunt acidi in primis viis peccantis, & effervescendo flatus generantis, à quibus & in talibus crebro præcordiorum angustia excitari solent. Ob consensum nervorum plexus mesenterii cum nervis intercostalibus frigus & horror in dorso præprimis perferitur, ita ut perreptate videatur, quod manifestum vellicationis indicium. Nec non ob eundem consensum vellicationis nervorum cum capite communium, & spiritus animales turbantur in suis actionibus, ita ut exinde necessariò caput perturbatum sentiat. Supervenit hinc appetitus prostratus, ex quo sat dilucidè patet, fermentum stomachale à materiâ vitiosâ esse obrutum, & nimis fixum atque iners redditum, ita ut & alimenta nauseet; dum vellicatur orificium sinistrum, se arcè constringit, partim etiam quòd recorderetur de noxâ illi à nimis ingestionibus illatâ, hinc respuit talia illi nociva; & quatenus hæc vellicatio posteriores radices egerit, ut etiam torum stomachum & præprimis pylorum vellicet, vomitus insequitur. Dehinc & sitis insigniter cruciat ægrum, ob halitus vitiosos ex ventriculo ascendentes, & fauces irritantes; quam sitim auget saliva salibus scorbuticis imprægnata & viscidior, non diluens fauces, sed malum sic exacerbans; hinc etiam cum cerevisiam appeteret ad sitendam sitim, vomitus supervenit, itidem indicium stomachi malè dispositi, proindeque materiam injertam sibi infestam rejicientis, præprimis cum æger injecerit islem haustum sub ipsâ febrili pugna, quâ cladem stomachus patitur maximam.

Acidum autem vitiosè effervescens, ita tamen, ut

ut prædominium habeat, autor exiit ejusmodi symptomatum: quamprimum vero a sale volatili subigitur, ut sal nempe volatile emergat; & sui fiat juris, acidum pedetentim infractum temperatur, & subitò vehemens effervescencia excitatur, sub qua partes oleosæ massæ sanguinæ velocius motum ætium corporis excitant, calorque supervenit, & primo quidem in Paroxysmo nullus, in altero moderatus, in tertio gravis & intensus, sicut & in quarto & quinto, pro ratione nempe salis volatilis oleosi massæ sanguinæ cum acido effervescens, supervenit cephalalgia; ex tali enim virescencia sanguis turgidus partim distendit vasa, partim etiam vellicat partes membranosas: hinc & ardor faucium cruciat ægrius ob sal volatile biliosum fauces rodens. Hacque tandem durante, donec superveniat sudor, indicium, terminum pugne febrilis adesse: præcipitatis enim faeces, i. e. acidum vitiosum ab alcali in salum tertium mutatum, & ita correctum à sero imbibitur, & per sudorem evacuat, cum quo simul macule erumpunt, quæ nihil aliud quam salia scorbutica sub cute latentia, & per sudorem excernenda: hinc etiam sudore cessante evanescent, & sic Paroxysmus remittit, donec à similibus re. remanens terrens in n. a. s. a. sanguinea adhuc relicta iterum in notum excitentur, novamque se inducunt Paroxysmum. Post pugnam autem hanc cum n. a. s. a. sanguinea æquabiliter quasi denud fuerint, omnia in corpore quæta, nihil hinc factu, quam imbecillitatem, quantum nempe à systema nervorum sub hac clade non liberum, sed & spiritus animales & vitales confunduntur, hinc debitus vigor corporis perit, & his confusis non potest non sequi somnus turbulenter.

Multiplicationis vero causam puro fabricatam esse in eodem in stomacho, & quidem vitio diatæ; quod patet, quippe æger noster in primo Paroxysmo sicut victo stomacho, hinc & simplex fuit accessus & invasio; altero vero in Paroxysmo inter prandendum fuit correptus, cum ventriculus cibis onustus bibit simul bonum haustum cerevisiæ, hinc & non potest non fieri, quin sub Paroxysmo assumpta non ritè digesta, ex ventriculo præcipitata, & post aliquot horas in salia sanguinea infusa, novam suppedient materiam, ut vix uno Paroxysmo remittente alter statim superveniat, sicque febris duplicata evadat.

Cujus, ut jam Prognosis demus, dicimus, securissimum alias esse affectum febrem quartanam, & sic etiam non adeò periculolum, nisi ratione adjunctorum; scorbutica quippe est & duplicata, appetitusque est prostratus, mala alias quæ signa dant.

Non autem æger sit invidus exinde, cum hoc tantum periculi habeat, ut sit malum contumacius, & nisi citius curetur, viscus aliquod scirrho afficeretur; ægro interim liberationem successivè factam ab hoc malo promittimus.

Quod ut fiat, Curam aggredimur, vestim in duabus indicationibus: nempe.

1. Ut atqueantur & evacuentur succi vitiosi.
 2. Ut Paroxysmi febriles tollantur, & symptomata urgentia removeantur.
- Priori scopo, & quidem humores alterando satisfaciunt salia alcalia, viscidum incidentia, & acidum destruentia; hinc

℞. *Œci depur.* ℥ij. *Di Stiat.* ℥j. *Arcan. dupl.* Myrs. *Lapill. Str. præp.* aa. ℥v. M. f. Pulvis. div. in 4. part. æqu. D. S. *Resolvende Pulver.*

℞. *Œci depur.* ℥j. *Di Stiat.* ℥j. *Misc. div.* in 2. part. æqu. D. S. ut antè. Somniantur mane in vehiculo calido, & vesperti in frigido. Vel

Tom. II.

℞. *Arcan. dupl.* ℥ij. *Lapill. Str. præp.* ℥j. *Misc. div.* in 2. part. æquales: D. S. ut supra. Capiantur eodem modo.

Ut materia evacuetur, convenit vomitus; hinc die Luna, seu Paroxysmi, ante Paroxysmum præscribatur:

℞. *Rad. asari pulv.* ℥j. *Arcan. dupl.* ℥j. M. S. *Brech. Pulver.*

Vel *℞. Tart. emet. gr.* iij. *Sacch. vel Lapill. Str. præp.* ℥ss. M. f. Pulvis. D. S. ut antè.

Sic enim eo tempore agitata massa facilius excluditur. Post Paroxysmum æger sit quietus, altero die jejuno stomacho expectet novam invasionem, alium endo sequens:

℞. *Œci Stiat.* vel potius *Arcan. dupl.* ℥j. *Œci Cent. min.* ℥v. *Ol. dest. Caryo. h. gutt.* ij. M. D. S. *Febr. Pulver.*

Capiat in vehiculo calido, horâ unâ antè Paroxysmum.

Paroxysmo finito, si placet, cibum assumat. Die intermissionis propinentur alterantia appropriata, vel Martialia, ubi acidum vitiosum magis peccat, & infringendum est; vel alcalia, ubi magis febrili Paroxysmo occurrendum.

His peractis, ut febriles Paroxysmos infringamus, ad appropriata antiscorbutica nulla hat accessus:

℞. *∇ Card. bened. fumar.* aa. ℥j. *Œci* ℥j. *Cochlear.* ℥ss. *Œci diaphor.* ℥j. *Ol. dest. caryophyll.* gutt. xv. *Syr. Card. bened.* ℥j. M. D. S. *Febr. Trancklein auf 2. mal.* Mistura hac imminente proximo die Jovis Paroxysmo propinetur. Item

℞. *∇ Card. bened. Meniha* aa. ℥j. *Œci* *Cochlear.* ℥j. *Œci diaphor.* ℥j. *Lap. Str. præp.* ℥v. *Laud. opiat.* gr. ij. *Syr. Janic.* ℥j. M. D. *Febr. Trancklein auf 2. mal.*

Capiat æger hanc portionem pro duabus vicibus; vel melius istam superetrem, & quidem prima dosis horâ unâ antè Paroxysmum, altera in principio Paroxysmi subintrantis. Vel

℞. *Arcan. dupl. Myrs. Mag. Corall. c. s. c.* aa. ℥j. *Œci diaphor. Mial. g. xvj.* *Œci* *vol. viper.* ℥ss. *Laud. opiat.* gr. ij. *Ol. dest. Caryoph.* gutt. xv. M. f. Pulvis. in div. 2. part. æqual D. S. *Febr. Pulver.* Prima dosis horâ unâ antè Paroxysmum, secunda vero sub Paroxysmo imminente.

Symptomatum cruciatu dicta sat infringere & mitigare queunt, in tamen frigus nimis urgeat, inungatur scrobiculo cordis oleum destillatum succini, mistum cum oleo destillato n. acis, & imponatur lateri calcidus; aut emplastrum ex theriacâ factum, quod simul tumores abdominis infringat. Si vis si urgeat, in Paroxysmo, quando frigus urget, non bibat; sed astus cum jam increbuit, potus conveniens non denegandus.

Tandem ne recidiva sit metus, per aliquot dies continuet remedia ex abanthio, v. g. vinum abanthii, de quo singulo mane bonum haustum accipiat: in assumendis cibis mediocritatem sedulo observet, blandum metum imprimat. His enim ritè observatis, sperare est, ut nox bono eventui licet.

Totum hunc affectum curant Martialia, postmodum volacilia sudorifera. Venæsectio nullum habet hic locum, nisi sit à nimia oppressione sole nis alia, cujus evacuationis sanguinis; in autem nimium stuerent hæmorrhoides, optime convenient ad hæmorrhoides sistendas, & febrilem astum sistendum; martialia. Antè Paroxysmum regio lumborum, item regio stomachi, & dorsum, inungantur cum petroleo, oleo destillato succini, macis, &c. rigorem & horrorem præcaver. Loco potus Conveniens prodeit cum

dimidiâ parte vini, injecto pane tosto, nuce moschatâ imbuto, vel serum lactis cum succo citri parùm acidulatum. *Idem ibidem.*

Quartana Splenetica.

Mulier juvenula sterilis, hypochondriaca & splenetica, ratione hereditatis materna, quartanaria cum insigni dolore splenis in hypochondrio sinistro, quoties frigus urgeret, post cujus remissionem etiam dolor successivè remittebat; sed quoties urgeret frigus, etiam urgebat dolor, & quò intensius frigus, eò intensior dolor & contrâ.

Præmissis vomitu jussi capere die intermissionis tincturam tartari simplicem cum elyxire proprietatis sine acido à gutt. 50. bis in die; nam alia amara febrifuga quælibet fugiebat, interdum etiam die intermissionis, qui diem Paroxyfmi præcedebat, præscripti:

℞. *℞ci gr. xv. ℞ Jalapp. ℞b. Misc.*

Sed hætenus omnia sine levamine.

Procedente morbo necesse erat, ut toto die Paroxyfmi, circa quartam saltem pomeridianam repetentis, jejuna maneret, aliàs vomitus, præcordiorum anxietates, graviores rigores & dolores, patiebatur. Hinc ad imitationem observationum quarundam Riverii, ipsâ hypochondriacâ & durioris alvi existente, præscripti:

℞. *Fol. Senn. s. fl. ʒvj. ℞i ʒij. infund. in f. q. v. comm. stent in loco tepido per noctem, manè Colat. lb. adde. Q. E. Cinnam. ʒj. M. D. S. Laxier-Trank auf etliche mal.*

Capiebat omni manè haustulum, undè aliquoties viscosa evacuabat, idque saltem intermissionis diebus; etenim die Paroxyfmi propter supra enatrata symptomata nihil tentare poteram.

Sed cum splenis vitia, scirrhum, similiaque mala meruerem, ob id ordinavi:

℞. *Solut. ℞c. s. p. ʒb.*

Capiebat omni mane gutt. 30. quod cum etiam die Paroxyfmi faceret, commodè admodum, cum pauco splenis dolore, habuit: sed continuo licet reanedi usû, idem levamen continuare noluit. Propterea ordinavi:

℞. *℞i ʒi. ℞at. ʒb.*

dosi 20. gutt. omni mane. Benè contulit, alvum apectam servavit, interposito subindè haustu superioris infusi sennati. Sed febris constans permansit; quinimò ex causis aliis supervenientibus simplex quartana facta fuit triplex; undè cum leniter tractanda esset, ipsâ à medicamentis abhorrente, dedi die, quò primarius urgebat Paroxyfimus, sequentem pulverem:

℞. *℞i ʒb. ℞ epil. ʒial. gr. ij. M. f. Pulvis. Cepit manè, vomuit aliquoties, & per alvum egressit.*

℞. *Corall. r. præp. ʒj. ℞ epil. ʒial. gr. ij. M. f. Pulvis. Cepit vesperti bihorio antè Paroxyfimum, quem vix pensavit.*

Sequenti die hunc pulverem iterùm bis cepit, & nunquam vomitus secutus fuit, potius somnolenta admodum evasit. Tertiò die pro tertio Paroxyfmo eisdem pulveres, sed dimidiatâ tandem dosi accepit, undè Paroxyfmi omnes tres evanuerunt, qui etiam per sex successivè dies penitus non redierunt, ipsâ interim omni nocte profundè dormiente, sed simul lassitudinem insignem membrorum omnium percipiente; propterea res mihi suspec-

ta visa fuit vi anodynâ antimoniali non extirpante, sed palliante febrim, quod etiam eventus docuit. Nam ex improvise statâ die statâque horâ primarius Paroxyfimus cum vomitu, tussi & asthma convulsivo, ac repetentibus subindè epilepticis convulsionibus, rediit, quem etiam ordine cæteri infecti fuerunt; hinc præscripti:

℞. *Ol. ℞ip. d. ʒj. dosi 40. gutt. manè & vesperti trihorio antè Paroxyfimum. Item:*

℞. *Fol. Senn. s. fl. ʒb. rad. belleb. nigr. non præp. ʒb. esula non præp. ʒb. ℞i ʒb. Infund. in v. comm. stent in loco tepido per noctem; manè ℞. Colat. lb. ʒb.*

de quâ bibebat manè bonum haustum, vesperti verò oleum tartari: & itâ alternis vicibus continuando. Paroxyfmi brevi post evanuerunt, saltem primario illo adhuc nonnihil affligente: pro quo profigando præscripti pilulas:

℞. *Extr. Gent. ʒj. Corall. r. præp. ʒb. Cum f. q. ol. dest. Caryoph. f. Pilulæ.*

quas cepit in vehiculo rob Sambuci tribus horis antè Paroxyfimum, qui non rediit.

Continuavit sic adhuc duabus vicibus, die intermissionis oleum tartari per deliquium bis aliquamdiu assumendo, & itâ convaluit.

In hoc casu observandum:

1. Consensus splenis cum febre, dolore isto sub frigore urgente, reverâ splenetico existente, simpliciter convulsivo.

2. Martialia non solum splenis vitis conducere, sed etiam impetum Paroxyfimorum febrilium notabiliter retundere.

3. Anodyna quælibet pro radicali febrim curâ nihil conferre, saltem spirituum impetum & motum naturæ cohibendo morbum palliare, qui postmodum eò intensiori impetu resurgunt, undè etiam cum epilepticis convulsionibus redibant Paroxyfmi; post cessantes.

4. Febres intermittentes lassitudinem membrorum superstitem vel recidivam vel cachexiam, interdum etiam anasarcam minari.

5. Chinam non propinavi, in splenetica enim hac maximoperè nocuisset; figendo enim acidum febrile & concentrando etiam pariter acidum in splene peccans visceris hujus scirrhum, & hinc continuam ægitudinem induxisset. *Idem ibidem.*

Quartana duplicata cum colicâ convulsivâ,

Auditoribus communicata.

Nobilis quartanâ duplicatâ affectus, alio in loco ab alio Medico aliquoties acceptas pulverem China-China, cujus usu semper quidem evanuit febris, sed etiam rediit, idque aliquoties. In hoc pro curâ præmissi:

℞. *℞ dulc. ʒj. Scamm. ʒat. gr. jv. M. Pro Pulvere. Benè profuit.*

Hinc pulveris istius Mercurialis (quem describit Hoffmannus in Cl. Schrader. sub nomine *Antiquar. Riveriani*, utut falsò pag. 275.) ʒj. ad ʒb. sed hic parùm evacuavit, mitigata tamen fuit febris. Ast quis pulvis non evacuaverat, post quadrivium salivatio supervenit ferè per octiduum durans, sub quâ nihilominus febris contumaciter persistit; Hinc post repetita vomitoria:

℞. *Elix. febril. D. Mich. Ess. absinth. Opii ana ʒb. M. pro dosi una antè Paroxyfimum.*

Ali-

Aliquoties hoc accepit, undè remittentes successivè Paroxyfmi evanuerunt. Sed ipse admodum debilis reddi cœpit, & manifestè quasi tabescere, tandem etiam paroxyfmi febrilibus redeuntibus. Hinc intermissionis die creberrimè & copiosè essentiam absinthii, centaurei minoris, & elyxir febrile mista usurpavit, ut tonum viscerum & eucrasiam bilis conservarem: hypochondrio sinistro applicui emplastrum de nicotiana cum gummi ammoniaco, quia ibidem & propè spinam maximè frigus cæteraque urgebant symptomata. Diebus verò paroxyfmorum.

℞. *Lsp.* ℞ *prap.* ℞j. *Sacch.* ℞vi gr. xviii. *M.* pro 2. dof. accipiendo unam manè, alteram verò à meridie, duabus vel tribus antè paroxyfmi horis, cujus usu per aliquot dies continuato febris evanuit.

Sed alvi contumacia & excreta admodum dura supervenerunt, & subindè dolores compressivi sub umbilico afflixerunt, undè Colicam humorosoconvulsivam ex acido viscido, per saccharum Saturni ejusque texturam aluminosam fixato & condensato, passulis laxativis ad ℞v. propinatæ alvi beneficium conservavi; nihilominus colica cum cardialgia complicata, utraque lancinans, constrictiva & pravitè compressiva supervenit; hinc urgente graviter malo ordinavi:

℞. *Ess. Castor.* ℞ij. Capiebatur pro duabus do-
sibus.

℞. *Fl. Chamom.* *M.* iij. *sem. anis.* ℞vj. *pulp. Colocynth.* ℞j. coqu. in f. q. *seri lactis.* Colat. ℞ij. ad-
de Terebinth. in vitell. ovi *diss.* ℞vj. *Mell. rosar.* ℞j. *M.* pro Cysmate, duabus vicibus applican-
do.

Sequenti die passulas laxativas assumpsit. Ex-
tra:

℞. *Empl. matricar. de galb.* p. ij. *Tacama-
bac. bals. Peruv.* ana p. j. *M. f.* Emplastrum, ab-
domini insternendum.

Quibus etiam symptomata levata fuerunt.

Sensit nihilominus adhuc Colicam periodicam per aliquot dies paroxyfmi consueto tempore recurrentem, sed levem, dicto emplastro & usu essentiae castorei ac absinthii tandem evanescentem.

Ex hoc casu observandum:

(1) Salivationem Mercurialem, nisi fuerit insignis, & quæ diu ac copiosè evacuando universum corpus evacuet, non curare quartanas: quod tamen observarunt *Piens de Febr. lib. 2. pag. 273.* item ex *Ballonio Pharus Med. pag. 200. 616. & 653.*

(2) Si immaturè concentratur aut figatur fermentum febrile, præter alia multiplicia symptomata speciatim Colicas convulsivas graves induci, acido fixato partes sensiles saltem fortiter irritante.

(3) Idem ferè esse peccans materiale in colicis indè natis, cum fermento febrili, prout ex eo patet, quod periodum febrilem observent colicæ aliquamdiu, utur interdum lethaliter affligentes. *Idem ibidem.*

*Febris continua ardens benigna,
ex iracundiâ.*

Vir vegetus & sanus (ein Barbierer) tenerioru-
ru licet constitutionis, in convivio vespertino
genio plus debito indulget, Baccho in specie litan-
do; undè post noctem inquietam manè copioso vomitu
& aliquot secessibus se exonerat. Tertiâ abhinc

die gravissimâ afficitur iracundiâ, undè aliquot inter-
jectis diebus, languorem & lassitudinem artuum insoli-
tam percipit, cum aliquali siti, donec aliquando sub
medio noctis post mediocrem horrorem gravi astu cum
cephalalgia intensâ corripitur, vires prostrata, sitis
clamosa, hinc inquietudines cum pulsu frequenti, cele-
ri, molli, magno, & vehementi: Urina intense tincta
emissa, successivè per totum turbida crassa,
& copiosè contentis saturata, ubique conspicitur.

Medicus circâ meridiem vocatus præscribit:

℞. ∇ rubi idai aceros. ana. ℞j. ℞ii diaphor.
℞j. Syr. Papav. ℞j. \sim Di dulc. q. s. pro grato sa-
pore. Misc.

Juber cochlearim pro lubitu istam misturam capere.
Vespere rediens hic ipse, offendit agrum in prio-
ri statu, sed magis anxium, cum fluctuationis qua-
si quodam sensu circâ præcordia, conquerentem si-
mul, quoties de præscriptâ mixturâ caperet; sen-
tire se insignem exaltationem totius corporis, præ-
primis capitis. Hinc quærit ex Medico: qualis sit af-
fectus, & quid porro agendum.

Resolutio.

Morbus est Febris continua ardens, eaque benigna. Dubitari autem meritò potest: an præcisè benigna sit; idque ex eo, quod iracundiâ, quæ causæ remotæ hinc rationem habet, etiam benignam febrem facillè possit reddere malignam. Eandem & hic inducere non improbabile sit, cum præsertim iratorum hominum morsus fuisse virulentos, ita ut cum viperarum aliquorumque venenatorum animalium iratorum morsibus non disparem effectum post se relinquant: Conf. *Hildanus Centur. 1. Observ. 84. & 85.* & *Glandorpianus in Specim. Chirurg. cap. 48. & 49.* Cui accedit, quod febres, occasione iracundiæ nate, pessima concomitantia habeant symptomata, ita ut observaverim instar malignarum eas sævisse. Cæterum non omittendas hic est spirituum vitalium, pariter ac animalium exercitus, quorum impetus inordinatus ac concitator motus in quâlibet febre obvius est, cum turbata massa sanguinea, & primarum viarum digestionis negotio, vitiatò, non possunt non idem similiter turbari. Et sanè, nisi semper in morbis ad primum illud vivens, indeque actionum omnium, tam naturalium quàm præternaturalium, primum efficiens, respectus habeatur, in multis errare necessum est.

Interim non confundamus formam febris cum efficiente ejusdem proxima; cum massâ sanguineâ enim non omittendi sunt spiritus, quorum inordinatus impetus ac motus in quâlibet febre obvius est, propter digestionem primam vitiatam. Si ergò ex hæc hypothese de febrium discurramus natura, ita ut speciatim sanguinem, & hinc spiritus, ceu ejus nucleum, ac sanguinis quasi quintam essentiam, consideremus, forma febris potius consistit in præternaturali isto motu fermentativo; cujus causa speciatim erit heterogeneum salino oleosum seu nitrosum, occasione læsæ stomachi digestionis genitum, & ex hoc in sanguinem illatum, undè hujus & spirituum motus necessariò turbatur. Adedque causa proxima erit sanguinis dyscrasia, vitio chyli in primis viis depravati enata, in talem præternaturalem effervescentiam erumpens: Vel causa proxima materialis erit nidorulentum fermentum, vitio errati digestionis primæ, ob insæquatum objectum genitum, sanguinis secundum minima crasin, & hinc motum ejus fer-

mentativum, pessundans, undè febrilia symptomata postmodum superveniunt.

Causa ergò remota est digestio vitiosa ob inordinatam dietam, quæ fomitem suggestit, quam excitavit iracundia, in movendis corporis nostri contentis efficacissima.

Observandum tamen:

(1) In febribus talibus non semper ad materiam peccantis copiam respiciendum esse, cum admodum febrem malignam uti tantillum contagii, ita tantillum quoque fermenti nidorulentum à vomitu reliquum, ex primis viis massam sanguineam ad febrem ardentem disponere potest.

(2) Effervescentiæ bilis & succi pancreatici non nimium tribuamus, cum succi pancreatici natura adhuc sit controversa. Ponamus: succum pancreaticum esse naturaliter subacidum; non tamen tanta effervescentiâ inde expectari poterit, cum præsertim bilis phlegmate detracto inspissata, lardi instar quidem deflagret, adeoque de oleositate suâ restetur; contra tamen salina ejus acrimonia non tanta, nec de naturâ ejusdem alcalina æquè conficit. Nam licet bilis destillata aliquantulum salis volatilis reddat; tamen nec hoc phænomenon sufficientiam meretur, cum igne non tam rerum formæ inherentes evolvi, quam novas produci, experientia loquatur; undè falsus est Willisius, statuens, bilem pro clysmate esse posse; cum, si perficiat in tali casu aliquid, præstet illud saltem oleositate suâ blandâ & vi saponariâ, cum ex copioso oleo & occulto acido, debito tamen alcali volatili saturato, constet, adeoque lubricando, & abstergendo, non verò stimulando: Ut itaque multum quidem concursui horum succorum in primis viis, non tamen nimium, tribuamus.

Cephalalgia, in nostro agro obvia, dependet simpliciter ex impetu sanguinis.

Porro quoad urinam: ejus inspectio continua in febribus speciatim acutis admodum est necessaria; restatur enim illa de statu & eventu harum. Quamdiu enim in continuis febribus urina est clara & perspicua, tamdiu cruda dicitur; si autem turbida videbitur, signum coctionis denotat: Sicut si in eadem copiosum sedimentum deprehendatur, perfecte cocta vocatur, uti ejusmodi phænomena per experimenta chymica declarari possunt. Et quidem in hujusmodi casibus expectitur ab ægris urina sanguinis, non potus, hinc manè digestionem absolutâ colligatur. Scilicet urina sanguinis (nam hæc manè excepta postuletur) est liquor salinovolatilis-oleosus, seu lixivium, consistens ex aquâ, copioso alcali volatili oleoso turgida, undè prout plius de hoc sale volatili oleoso imbibit urina, eò plius tincta est, ita ut simul, quò plius salis continet, eò consistentiam crassiorem obtineat: quò magis est oleosum hoc sal, habeat tincturam intensiorem, hinc ab oleo tinctura, à sale consistentia: Sic scorbutici intensissimè tinctas urinas emittunt, sed simul crassas, ob copiam salis imbibiti, quod, postquam eadem steterunt aliquandiu, sub arenularum forma præcipitatum, & parietibus vitri crystallisatum, urinas minus tinctas relinquit: contra urinae tenues, intensissimè tinctæ, observantur in hæticis; nempe quando sal copiosum oleum imbibit: Sic Salia volatilia, quando agunt in sulphur seu oleum, emergit color rubicundus plius minus, undè etiam spiritus partium animalium primum aquæ instar clarescunt, postmodum flavescunt aquæ, hinc glutinescunt à sale volatili proprio oleo adhuc juncto; non secus, ac ex destillatione calcis vivæ, salis ammoniaci & sulphuris, pro-

dit spiritus rutilans instar auri; ubi simpliciter alcali salis ammoniaci agendo in sulphur sub turturâ ignis; & dissolvendo istud, hujus caloris causa est: vid. Boyle Philos. Experiment. quod probatur: quando enim illi spiritui instillatur aqua, tunc totus liquor, antea rubicundus, lactescit, secedente ad fundum sulphure nativo, ita ut alcali egerit in sulphur, hoc tamen adhuc vivum sit; sicut alias notum est, quòd ex quibuscunque liquoribus, sale alcali & oleo turgidis, si instilletur illis tantillum acidi, turbentur, & prodeat lacteus color. Ex hisce colligimus: urinam prius rutilantem, postmodum turbidam reddi, simpliciter ab acido, in urinâ existente, per modum præcipitationis, urinam præfatis modis turbante. Ut adeò verissimum putemus illud Hornii in Arcâ Mosis effatum, dicentis: omnem urinam turbidam, semper occultum acidum fovere. Et quidem turbatur vel extrâ corpus, vel intrâ corpus: Extrâ corpus naturaliter, præsertim tempore æstivo, quando urina tunc stans corrumpi, & aliquo modo fermentare incipit, tunc acidum occultum sese manifestat: undè turbatur urina: Intrâ corpus, & quidem in febribus, quando acidum antea ferè deficiens, sed emergens, præcipitat alcali oleosum, undè urina crassa & turbida provenit, & si majus fuerit, copiosa sedimenta ad fundum secedunt. Undè verum est ejusdem Hornii præsegius, quòd nubes in urinâ apparens, signum sit redeuntis in stomachum acidi. Urina ergò, quæ sit turbida in febribus, hoc habet ab acido, præcipitante oleum ex alcali. Quæritur quæ sit acidum? Hoc est reverà in stomacho (Thomsono propepticum vocatum) quod uti est primum digestivum in corpore, ita dirigit etiam illud quascunque digestionem, undè hoc plius minus in febribus redeunte, atque reviviscente eodem, urinae antea claræ per præcipitationis modum quoque sunt turbidæ, & copiosa sedimenta seponunt in fundum. Turbatio ergò urinae est quedam præcipitatio ab acido moderato, agente in alcali, à quo separatur oleum. Jam urina, quando turbida redditur, dicitur esse signum incipientis coctionis, quando nempe incipit fieri præcipitatio ac turbatio. Coctio ergò consistit in separatione quadam, quam sequitur præcipitatio ac turbatio; in separatione nempe quorundam recrementorum ex massâ sanguineâ, sub cursu morbi à fermento febrili genitorum, quæ dum vi acidi stomachi separatur, denuò ex massâ sanguineâ in urinâ per inchoatam præcipitationem transeunt, eamque turbidam reddunt; dum verò perfectè separantur & præcipitantur, urina copiosa deponit sedimenta, quæ est coctio & præcipitatio perfecta. Ad acidum ergò respiciendum, & hinc ad transpirationem.

Et hæcenus dicta de febribus continuis benignis intelligenda sunt. Urinae enim malignarum, sanorum simillimæ sunt, & maximè fallunt; inò in petechialibus ad tres septimanas tenues & claræ sunt, nec, nisi in plenaria earum declinatione, quando nempe maliorescit valetudo, nubecula apparet, & turbantur, ut ita quoque in illis periculosior sit prognoscos eventus.

Porro in nostro agro consideranda venit idiosyncrasia seu constitutio tenerior & sensibilibior, adeoque hæc ob curæ modificationem ponderanda. Scilicet tenerior is dicitur, inòque mutabilior, ratione liquidorum seu contentorum corporis sui partium, quæ tunc dicitur facere constitutionem teneriorem, quando nempe liquida

conten-

contenta ejusdem mutabilia & facile alterabilia existunt, etiam ex levi mutatione, id quod vocamus: *Er hat eine schwache oder weiche Natur*; & opponitur huic robustior constitutio, qualem in rusticis observamus. Fundamentum constitutionis firmiter consistit in acido stomachi propeptico valido, cogente contenta corporis nostri, & quasi concentrante eadem, quo sub firmiori miscela minus mutari queant; sicut contra defectu illius acidi stomachici debiliores redduntur corporis nostri succi. Unde etiam in tenerioribus istis spirituum textura rara quasi est & tenera, facile mobilis & dissipabilis, atque minus fixa: contra in firmiteribus spiritus minus dissipabiles & paulo fixiores existunt. Illustrari negotium hoc potest, conferendo vinum dulce Italicum cum vino Rhenano: Uti enim illud, ob acidi defectum ultra unum vel duos annos sine corruptione non persistit: ita Rhenanum ob acidum præponderans per viginti & triginta annos durat: illud uberiori alcali & oleo, spiritibusque magis raris & volatilibus præditum est: hoc copiosiore acido, spiritibusque magis fixis: unde etiam odor & Gas sulphuris acidum conservat vina à corruptione. Par ratio est cum corpore nostro, cujus firmiore constitutione præditi à fortissimis etiam purgantibus non moventur; secus ac teneriores à lenissimo etiam Purgante insigniter turbantur. Sed quoad sensiliorum constitutionem, Germanis *eine empfindliche Natur*: fundatur illa in fibrarum nervosarum textura molli & delicata: structura reddit subjectum sensile; densa verò minus sensile. Jam ergo in Praxi hujusmodi constitutionum habemus rationem, quandoquidem tenerioribus minus propinanda fortiora, sed moderata & temperata in utrum vocanda sunt, & talibus neque opiata adhibenda, *weil sie davon matt werden*; in firmiteribus verò magis graduata remedia requiruntur, etiam opiata forte possunt. In sensilioris constitutionis ægris contrarium est: qui enim habent genus nervosum delicatum, iis quandoque dari possunt imò debent opiata, aliis admista; contra minus sensibilem texturam habentes, iidem nullo modo egent. Noster æger est talis, unde non mirum, si à rebus extrinsecis facile alteretur.

Cause remotæ sunt læsio diætæ & iracundia. Erratum ab ægro nostro constitutionis tenerioris in diætâ commissum, suggessit fomitem morbosum, nempe fermentum febrile, in quod iracundia quasi scintillas excussit, unde fomes in ignem febrilem exarsit. Scilicet iracundia movere contenta corporis nostri, nocuum est; observetur solummodo pulsus irâ percitorum, qui est vehemens, & simillimus febricitantium. In iracundiâ quibusdam alvus, quibusdam urina stimulat, imò nonnullis horum sanguis è naribus effluit; pathemata omnia monstrant, quantas turbas corpori det iracundia, sub quâ, cum insignis motus humorum à spirituum animalium impetu contingat, à quo quælibet contenta corporis nostri moventur, hinc etiam fermentum febrile in actum secundum quasi deduci potuit.

Quoad Prognosin: morbus in se est periculosus, qui tamen non necessarîo mortem post se trahit: quia

1. Est à causâ externâ. Symptomata verò, quæ sunt à causâ externâ, semper longè mitiora sunt, quàm si febris illa fomitem internum agnosceret. Interim pessimum est, quod ira accesserit, quia quandoque convulsiones, deliria, & alia atrocissima symptomata infert, quod in pistore quodam nimîa iracundiâ mortuo observavi.

2. Malignis febribus laborantes ut plurimum pessimè se habent circa præcordia, hinc anxii, inquieti, clamorose sciunt, & graviora symptomata circa præcordia patiuntur; quæ in quâcunque febre quò mitiora sunt, eo tempore major spes futuræ reconvalescentiæ apparet.

3. Pulsus magnus bonum signum suggerit: innuit enim æquabilem sanguinis motum fermentativum.

4. Quia urina coctionis caractere sigillata, quæ simul incrementum morbi monstrat, sicuti sedimentum illius statum quoque hujus denotat.

Quoad Curam; hæc primò jubet, ut stomachus à cruditate nidorosa liberetur, idque per vomitum. Ubi tamen quaritur: anne etiam hic in nostro ægro vomitus locum habeat? quod ut plurimum felicissimè contingit. Certum quidem est, eum, qui in chronicis & acutis morbis dextrò vomitoria adhibere novit, citius longè curare; imò & in febrium continuarum principio nil melius vomitu. Interim cum æger (1) sex diebus ante invasionem morbi vomitum non-naturalem & quasi symptomaticum, naturâ coactâ, propter ebrietatem passus fuerit, adeoque motus nature non proprius fuerit, dubitari de eo administrando potest; imò, si fuisset ille criticus, natura jamdum se exonerasset, adeoque nec necesse foret, eundem repetere. Verùm ille nil ad curam facit, quia intercessit ab illo tempore iracundia, de novo turbans æconomiam corporis ægri nostri. Ad hæc, cum (2) æger noster sit tenerioris, uti patet ex historiâ, constitutionis, hinc periculum crescit, ne ex vomitorio propinato, aut hypercatharses sequantur, eò quod vomitoria sine violentiâ non operantur; aut ægrum, si eum vomitorio tentare velimus, viribus jamdum satis attritis lipothymia corripiat. Insuper cum (3) urina jam appareat turbida, morbusque adeo principium transenderit, & in incremento sit, sanè & hæc dissuadent vomitorii usum, præsertim, quia hic in principio continuarum saltem conceditur, non verò in incremento, ubi occasio præterlapsa, & (4) ipsa natura jam se exoneraverit. Contra ab alterâ parte, pro vomitu instituendo urgent (α) quod æger anxius sit & inquietus, quæ affecta esse præcordia indicant, adeoque si intermittatur vomitus, metus est, ne dicta symptomata ab affecto stomacho oriunda exasperentur. (β) quia fluctuationis sensum in præcordiis percipit æger, quod signum est, ut Prædici loqui amant, ænoripiam humorum instare. (γ) quia æger dicit, quoties de mixturâ præscriptâ caperet, exæstuationem circa præcordia pati; quod indicium est, spiritum nitri dulcis cum contentis stomachi & vicinarum partium effervescente. Hæc ergo permissentia & dissuadentia vomitum, dum occurrebant, vespertino tempore accedens, quid ægerem? in bivio hærebam; neglectis tamen dissuadentibus, rectè dedi vomitorium, quod ipsam in principio primò advocatus sine deliberatione mox dedissem. Equidem bene nosse aliam convenit Medicos, vomitoria, dum sunt ex illorum manu, non esse amplius in eorum potestate: interim probè quoque distinguere sciebam inter vomitoria ex regnò minerali, & inter purgantia vegetabilia: quorum illa in stomacho & duodeno, & ultra primas vias non operantur; hæc verò ulterius pergunt, adeoque nociva sunt, tam in malignis quàm benignis continuis, idque, quia massam sanguineam colliquefaciunt, causam morbosam evacuant, & symptomata potius augent quàm curant.

Secun-

Secundus scopus est, ut massa sanguinea corrigatur: quod fieri potest misturis alterantibus; unâ operam dando, ut semper æger, quantum possibile, in blandâ diaphoresi conservetur: quippe hâc ratione illa melius longè operari solent, & cephalalgia simul discutitur, undè spiritus nitri dulcis egregius est, ob vim singularem diaphoreticam, quam præ aliis spiritibus acidis habet, & sistendum æstum, ex effervescentiâ humorum natum.

Opiata in incremento harum febrium, aliorumque morborum acutorum, optimè profunt, ritè administrata: Sed in incremento morbi saltem dando cum bezoardicis, præmissis universalibus, vel primas vias mundantibus; sic enim maturè in incremento morbi præventur deliria & majora symptomata, quæ aliàs in statu essent metuenda; ægrumque quietum reddunt: imprimis tinctura Bezoardica cum opio est proficua, de qua vid. Ludovici in *Pharmac.* In statu autem non propinentur opiata, nec si adsit crisis, quæ per vomitum, vel per secessum, aut similem sic expectandum, ubi adest stimulus in nervis; talem enim opium impedit; in cæteris verò crisis per urinam, sudorem, & similia, quæ sunt per internos humorum motus, crisis non sistant.

In usu autem Bezoardici Lunaris, simus cauti ob adulterium lunæ, quod habet cum Venere: quandoquidem aliquando illud in febre ardente cum delirio conjuncta præscribens observavi aliquot secessus in ægro hinc excitatos fuisse; undè nisi ex defæcatissimâ lunâ fuerit confectum, periculum semper imminet, ne de Venere participando, vi cathartica turbas in corpore suscitet, & ad secessus disponat.

Quoad sitim: ægris potus largior concedendus, modò non nimis unâ vice, nec nimis frigide, hauriant; adedque ritè Panarollus *Pentec.* 4. *Observ.* 8. eos perstringit, qui ægrois suis omnem potum interdicit, & siti miserè torquent. Julebi sunt optimi, sed quò simpliciores, eò meliores, v. g. succus acetosellæ, succus cydoniorum recens, rubi idai, &c. uti & reliquis vegetabilium succis acidulis per fumum sulphuris asservatis, condensando quasi massam sanguineam, in continuis cum aquâ simplici propinati, additâ tincturâ quâdam vegetabili, & paucò saccharo: succus cydoniorum optimus est, cum cydonia habeant vim quandam nitrosam, vel cerevisia secundaria, aut aqua cum modico vini & pomo citri in taleolas inciso immisso. Malignæ si sint, gelatina cornu cervi addatur; quia succo nutritio constat, & hinc copioso sale volatili temperato, indè habet vim analepticam, & blandè temperat acriores succos; etiam propter sal volatile temperatum diaphoretica est, vel in potu ordinario, vel Julebo: item decoctum citri Mynsichti & Tilemanni.

℞. *Fontana* ℥ij. *Syr. rub. idai* ℥ij. *Papav. albi* ℥ij. & si placet, adde *Di q. f. M. f.* Julebus suavis. Huic etiam Gelatina cornu cervi ℥ij. ad ℥ij. addi possunt.

Si alvus simul sit obstructa, in his Julepis decoctum tamarindorum, vel solum, vel cum passulis optimè convenit, v. g.

℞. *Decoct. Tamarind. c. pass.* ℥vj. *Syr. acetos. citri* ℥ij. *Di dulc. q. f. M. pro Julepo.*

Nitrum depuratum etiam est egregium; lapis prunellæ verò nil valet. Pro depuratione nitrum ebulliat probè in lixivio forti, & per blandum calorem inspissetur, & aqua eluatur; Vid. Tachenius. Nitrum antimoniacum etiam melius est propter subtilissimas particulas sulphuris antimonii concentratas, sed in largâ dosi propinandum, in

mensurâ nempe unâ potus ad ℥ij. vel iij. addatur; sic optimum successum habet in ægris, servat simul alvum apertam, & disponit ad diaphoresin. Loco hujus sumitur liquor ablutionis antimonii diaphoretici, instillatur acetum, & pulvis in fundum secedit, qui dicitur Magisterium antimonii.

Ad Ægrum vocatus sic curavi: scilicet postquam illi die Solis propinandam jusseram misturam, in casu enarratam, sed postmodum ægrum sic inveni, ut in casu dictum, vesperique ejusdem diei rediens, diù deliberavi mecum, an vomitorium conveniret? tandem deliberatis circumstantiis ei lene præscripti, ex tartari emetici Mynsichti gr. ij. undè factum est, ut horâ unâ interjectâ, æger incideret in vomitiones crebriores, cum copiosissimis alvi dejectionibus, reverâ cholericis pathematibus, superveniente summâ virium prostratione, extremorum refrigeratione, & sudore circa frontem synoptico. His itâ perseverantibus; cum æger non posset surgere præ languore, revocatus jussi ei exhiberi tantillum vini generosi, quietumque simul in lecto manere eundem, ut extrema incallescere, sed mox rejiciebat, & moribundi instar jacebat; nihilominus tamen ordinavi, ut in lecto quietus jaceat, imò etiam naribus crebri ad-movi vinum generosum, ut hujus odore reficeretur. Dehinc interne præscripti:

℞. *Menth. rubi idai ana* ℥ij. *Cinam.* ℥vj. *Succ. Cydonior.* ℥ij. *Theriac. camp.* ℥ij. *Essent. ambræ* ℥ij. M.

Hæc suavis mistura ab ægro successivè assumpta vomitus & secessus sedavit, eumque sequenti nocte quietum reddidit, undè simul regioni stomachali crebrius inungi curavi Theriacam, vel solam, vel in vino generoso calidè dissolutam, propter vim aromaticam: Cum his autem post mediam noctem, & post vomitum præscripti:

℞. *Ebor. f. Δc.* ℥ij. *diaphor. aa.* ℥j. *Bezoard. Car. gr. xv.* *Laud. opiat. ferm. gr. iij.* M. f. Pulvis pro tribus dosibus.

Quartum unam cepit post mediam noctem, alteram sequenti mane, tertiam vesperi. Hoc facto atrocitas symptomata ex voto evanuerunt, & æger maximam partem levatus fuit, de febre ardente moderata aderant vestigia.

Hinc externè pro cephalalgia arcendâ, ordinavi emulsionem sequentem:

℞. *Sem. Papav.* ℥ij. *v. fl. sam.* ℥ij. f. l. 2. Emulso: adde *Camp.* (si ferre eam potest æger) gr. vj. Misc. pro Epithemate, fronti applicando: sic æger restitutus.

Sed audite, quid porrò factum! Æger biberat cerevisiam novellam, hinc ex ejus usu & impetu in stomacho adhuc debili, & cerevisiam non digerere valente, nova reviviscebant symptomata febrilia, frigus cum insequente æstu, &c. quæ dolores astuum comitarentur, quotidie à meridie itâ redeuntes, ut semper alternis diebus per bihorium anticiparent, & itâ febrem tertianam duplicatam repræsentarent. Hinc ordinavi Tincturam tartari ad guttas 30. omni manè in haustu vehiculi calidi assumendum, uti à meridie antè Paroxysmum, & sub introitum lecti, spiritus salis ammoniaci gutt. 30. in vehiculo omni. Cum æger hoc continuaret, & scrobiculum cordis inungeret oleo destillato baccarum juniperi, itâ sensim continuato usu convaleuit. *Idem Ibidem.*

Febris Continua Periodica.

Juvenis sponfus laudabili constitutionis, fronte serena & facie rubicundâ ornatu, cum sponsâ & aliis sodalibus die Solis rus petit mense Maio, ubi hilares valde convivio exceptis choreas ducunt, potant, vespere domum redeunt. Sponfus in lectum cum sponsâ se conferens, noctem patitur nonnihil inquietam, variis vagis insomniis & vigiliis interruptam. Mane die Luna sitim intensiorem percipit, lingua glutinosa admodum cum aliquali capiti dolore, postquam surrexerit, & vestimenta sibi adaptaverit, frigidum quandam horrorem dorsum vagè perreptantem percipit; hunc excipit successivè frigus intensum cum rigore, quatiens membra. Hinc rejectis vestibus, lectum reperit, prebèque se contegit, ubi brevi demò incalcescit, sed ita intensus astus cum gravi cephalalgia & summa bibendi appetentia supervenit, ut ceu egrotus lectum colere necesse habeat. Bibit avidè cerevisiam, non sapit, sed ob amarorem & glutinositatem eam fastidit, hinc coventum, tandem aquam frigidam, apportari jubet, sed omnia eodem tenore manent. Vespere cum totâ ferè die nihil comessisset, caput ceu euporiston Tincturam Bezoardicam ad ʒj. in haustulo vini, sudat, hinc astus & cephalalgia nonnihil remittunt: sed nox insequens inquieta, ut antecedens; undè manè die Martis omnia eadem atque precedente die, sed non adeò gravia, nihil edit, semper bibit, nox insequens paulò quietior. Mane die Mercurii demò caput istam tincturam, curaturum hâc ipsâ seipsum, sudat, sed eodem modo omnia persistunt. A meridie inclinante vespere gravior cephalalgia eum prehendit, ita ut etiam oculos vix aperire queat: sitis immensa, lingua arida, ut & labia, astus insignis, conqueritur de dolore & anxietate circa præcordia, nauseat, & leviter vomiturit, sub noctem loquitur varia, interdum ridicula; morè symptomata nonnihil remissura. Die ergò Jovis Medicum vocatur, qui accedens, præter enarrata pathemata observat urinam intensè tinctam, aliquantulum turbidam cum aliquali encoremate. Pulsu frequens admodum, vehemens, plenus magnitudine, & celeritate moderatus, respiratio crebra, tangens manum, eam nonnihil madidam, uti & frontem deprehendit, debet curare agrum.

Resolutio.

Quòd Juvenis noster sponfus febre ardente continuâ periodicâ labore, calor intensus atque continuus, sitis insigniter aucta, cephalalgia, & tertiâ quoque die exacerbatio, reliquaque ex ordine symptomata, signa harum febrium pathognomica, probabilissimè testantur.

Cognito ergò effectu, absque ulteriori mora ipsius Partem præmeridè affectam ordine aggredimur, vix verò aliam statvere possumus in hâc febre, quàm massam sanguineam ad vitiosam fermentationem nonnihil dispositam.

Hujus autem febris continuæ periodicæ formalitas hæud dubiè est effervescencia sanguinis præternaturalis.

Causa proxima est dyscrasia sanguinis oleosa

volatilis salina seu biliosa veterum, ratione cujus æger corripitur, febre ardente continuâ: quatenus verò Paroxyfmi tertiâ quoque die exacerbantur, adeoque Tertiana simul, & quidem intermittens, ex digestionis primæ vitio conjuncta est, ob id hæc febris composita rectè dicitur. Conferatur Sylvius. Hinc etiam noster sponfus, tanquam Juvenis laudabilioris constitutionis, & alias massam sanguineam nonnihil oleosam habens, levi accedente occasione, dum nempe exspatiando in rus convivio exceptus ventriculum cibo, & forsan nimio potu, nonnihil onerat, & ex hilaritate choreas ducit, à re nonnaturali, nempe motione nonnihil fortiori, tanquam causa externa, facillimè vitium primæ digestionis nidorosum contrahere; & ita fomitem pro toto morbo in primis viis constituere potuit; undè massa sanguinea ad vitiosam fermentationem disposita in actum secundam erumpit, & fermentatione præternaturali, præsertim mense Maio, tempore nempe vernali, eò citius affligitur. Si enim ægri ardenti aliavè in febre conquerantur de amore oris, certum est, vitium tunc hæere in primis viis, adeoque vel in cruditate nidorosa, vel vitio confluentiæ succorum primarum viarum; ita ut tali in casu ad stomachum imprimis respiciendum sit. Minus bene ergò ægro nostro cerevisia sapit, sed ob amarorem & glutinositatem; & quia ob fermenti ventriculi inertiam, digestionem primâ turbatâ, cerevisia ingesta, utpote nonnihil crassa, mox corrumpitur & cadaverisatur, molestia aliqua excitatur, eam insigniter fastidit. A vitiosa verò illâ chylicatione, & sanguinis fermentatione, vitiosi etiam producuntur spiritus animales, undè sponfus noster cum sponsâ in lectum se conferens, noctem patitur nonnihil inquietam, variis vagis insomniis vigiliisque interruptam, quia spiritus animales turbulentis, & à quiete tranquillitateque naturali impediuntur. Dum autem duo illa talia massæ sanguineæ, acidum & urinosum acre oleosum bilis, motu mutuo in se invicem magis magisque fermentando agere incipiunt, successivè effervescentia febrilem inducunt calorem, & quidem tantò majorem, quò magis oleosa pinguis ac volatilis massa sanguinea existit. In principio autem motus hujus effervescenciæ febrilis, dum acidum fortiter pugnat, & nonnihil præponderat, partes nervæ membranosa, panniculus nempe carnosus, in specie abdominis systema, vellicantur, undè harum spasmi, & convulsivæ vibrationes excitantur, quæ sub formâ horrores & frigoris, in specie in lumbis & abdomine, percipiuntur. Hunc autem frigoris sensum, mox excipit æstus intensus, cum gravi cephalalgia, & summa bibendi appetentiâ conjunctus. Quando enim particula massæ sanguineæ volatiles oleosæ successivè emergere, acidumque pederentim infraactum temperare incipiunt, vehemens excitatur effervescencia, sub quâ partes massæ sanguineæ oleosæ sulphureæ velocius motæ & agitatæ, intimiusque dissolutæ, calorem istum insignem concipiunt. Nihil enim magis effervescendo incalcescit, quàm salia volatilia oleosa. Hinc talis turgescencia sanguinis febrilis, vascula meningum copiosissima distendit, in suo motu nonnihil remoratur, & ita cephalalgiam insignem ægro nostro infert. Nec mirum proinde, quòd tali ardori febrili summa bibendi copuletur appetentia. Acidor enim talis alterat lympham salivalem, fauces humectantem.

Æger ergò noster multis symptomatibus afflictus confugium sumit ad euporiston illud domesticum, tincturam nempe bezoardicam, hinc sudore excretio æstus, & cephalalgia nonnihil remittunt. Dig-
phoresis

proficua est; materia enim fermentativa vitiosa successivè subacta, & instar fœcum in vino precipitata, à reliquarum partium consortio liberata, copioso à sero, vi medicamenti assumpti per rapidiorem circulum sanguinis attenuato imbibita, effuso sudore excernitur, & sic massa sanguinea nonnihil æqualiter iterum fermentante, febrilia symptomata nonnihil remittunt. Noctem tamen iterum inquietam, vigiliisque interruptam, à spirituum animalium inordinato motu patitur. Die Martis omnia symptomata, sed non adeò gravia, iterum ægrum affligunt; nox tamen insequens quodammodo inquietior. Die Mercurii iterum omnia eodem in tenore permanent, à meridie autem inclinante vespere gravior cephalalgia ægrum nostrum prehendit, ita ut etiam oculos vix aperire queat; afficiuntur enim ab hac turgescentiâ sanguinis febrili membranæ internæ, dum & tenuis meningis, à copiâ sanguinis vascula meningum distenduntur & in motu suo remorantur; quia verò membrana illa, dura mater nominata, per consensum etiam pericranium afficit, nervumque opticum usque ad oculum comitatur, ibidemque tunicam scleroticam constituit, ob id ipsi oculi intensè simul dolent, & cephalalgia dolores non parùm exasperantur. Nec mirum quoque, quòd tali effervescentiâ sanguinis febrili æstus insignis, labia & lingua arida, sitisque inmensa, tanquam propria ipsi symptomata, adjungantur. Dolorem & angustiam circa præcordia gravissimam, vomendique levem conatum atque nauseam, à cruditate nidorosa, in stomacho & primis viis hærente, talem molestiam excitante, deduco. Delirium illud, dum æger noster juvenis varia & ridicula sub noctem loquitur, exinde originem habet, quòd calefacto per sanguinem effervescentem cerebro, spiritus animales in cerebro & cerebello inordinate moveantur atque agitentur, hinc occasione talis inordinati & continuati motus vigilie & deliria proveniunt. Urina intensè tincta, maxime oleotum innuit sal peccans. Quia verò febris quodammodo ad statum tendit, urina cruda sit magis cocta, & ex turbulentiâ ejus & aliquali eucoremate recementorum præternaturalium præcipitatio & separatio innuitur, ob id jam morbum in incremento constitutum ad statum properare indicatur. Pulsus vehemens à robore cordis motus dependet; calor autem quò intensior magnam sequitur sanguinis ebullitionem, eò celerius & frequentius vibratur arteria, undè pulsus frequens provenit. Respirationem verò nimis crebram atque austam ut tandem etiam attingam, dico illam originem ducere à rarefactione nimia massæ sanguinæ, hinc celeriori sanguinis circulo per pulmones. Manuum autem atque frontis levis mador, calorem intensum, vaporosum dictum, pro causâ agnoscit: imò naturam diaphoresin augere, & ægrum ad sudorem inclinare, adeòque eundem secundum naturæ motum, per sudorifera curandum, ostendit.

Quod verò eventum stinet: paucis dicimus, febrim hanc, utpote benignam, minus periculosam, potius salutarem esse; brevi enim tempore, quia coctionis signa jam die quarto apparuerunt, fortasse die septimo exitum operatum hæud dubiè, adjuvante Deo, promittimus: idque præferimus, si critico motu natura se exoneret: sin minus, ad aliquot dies diutius, & ita ad paucas septimanas morbum ita protractum, prædicimus. In quorum enim morbis tempus, natura, habitus, ætasque congruit, leviori periculo versantur multò, quàm si nihil horum congruas,

vid. Hippocrates, *sect. 2. aph. 34.* Fontanus *Meth. General. Cognosc. Prædicendi & Curandi Morbos, eorumque Symptomata lib. 2. cap. 3. 5. p. 18. & cap. 56.* Ratione enim naturæ aut temperamentis, morbi alii dicuntur naturæ familiares, & cognati, qui similes sunt; alii minus cognati: Ita juvenibus febres ardentes & acutæ familiares sunt; senibus non. Magnitudo ergo morbi cognoscitur ex indispositione subjecti ad recipiendam causæ efficientis actionem: quò enim subjectum minus est dispositum ad causæ efficientis vim recipiendam, eò, cum receperit, majorum causam adesse necesse est: contra, quò major est dispositio, eò minorem.

Methodum verò medendi quod concernit: medicamenta eò dirigenda erunt, ut

1. Removeatur fomes ex primis viis, qui consistit in scoriis ex chylo vitiatò, à bile præternaturaliter corrupto, genitis, i. e. in cruditate nidorosa.

2. Corrigatur dyscrasia massæ sanguinæ, temperando sal volatile urinosum, plus minus oleosum, effervescentiam excitans.

3. Correcta materia peccans per convenientes vias evacuada, quod optimè fieri potest per sudorem, & per urinam.

4. Symptomata in cursu morbi urgentia nonnihil mitiganda.

Primo scorbutica satisfacit Purgatio, vel per superiora, vel per inferiora. Posterior enim evacuantia, quia morbus jam ad statum pergit, minus convenit. In principio enim, si quid movendum videtur, move: vid. Hippocrates. Potius emetica conducunt, hinc manè:

℞. *℥i emet. gr. ij. Scamm. Δ ot. gr. j. Sacch. albif. gr. vj. M. F. Pulvis. D. S. Brech-Pulverlein auf einmal.*

Vel si vomitoria in formâ pulveris minus placeant:

℞. *Conf. Rosar. \mathfrak{z} ss. \mathfrak{z} i emet. gr. iij. M. f. Bolus. D. S. Brech-Bissen.*

Si febris est benigna, & nondum adeò propinqua statui, consentientibus omnibus circa ægrum circumstantibus, non adeò planè inconsultum videtur venam secare.

Secundo, tertio & quarto scopo satisfacienda, corrigendo nempe sal volatile oleosum, undè plurima symptomata, nempe sitis, &c. proveniunt, sunt omnia acida, sal volatile acre præcipitantis. Imprimis tamen nitrata, & cum eo parata remedia fixa; figunt enim sal volatile acre, oleositatem ejus coercent, simulque per urinam vel sudorem evacuant.

Commodè autem his remediis laudanum opiatum, idque morbo adhuc in incremento existente, adjungitur; in statu enim minus liceret; quælibet enim symptomata reddit mitiora, & præter somnum inducendum, deliria præcavet, turgescensque humores placat & sopit.

Die ergò Jovis vesperi:

℞. *℥ii diaph. \mathfrak{z} ial. \mathfrak{z} ij. Bezoard. miner. gr. xv. Laud. op. ferm. gr. ij. M. f. Pulvis: div. in 2. part. æqu. D. S. Schweiß-treibende Pulverlein.*

Capiendo unum tempore vespertino, alterum post mediam noctem. Vel

℞. *C. C. f. Δ e \mathfrak{z} ii diaph. aa. \mathfrak{z} ss. Laud. opiat. gr. ij. M. div. in 2. part. æqu. D. S. Schweiß-treibende Pulverlein.*

Die veneris ingruente paroxysmo.

℞. *v Cent. min. fl. samb. az. \mathfrak{z} ij. \mathfrak{z} diaph. \mathfrak{z} ij. Bezoard. miner. \mathfrak{z} j. Syr. Papav. albi \mathfrak{z} ij. \mathfrak{z} Dulc. q. l. M. S. Schweiß-Trancklein auff etliche mal.*

℞. Tinct. Bezoard. ℥ij. D. S. Schwefels-Tinct. auff
etliche mal. Dosis gutt. 50. in aqua florum sambuci.
Possunt etiam Spiritus minerales, & acidi &
dulcificati magis, nempe temperati, in potu ordi-
nario & decoctis alterantibus usurpari. Ergo
℞. ℞i dulc. ℥j.
Instillentur subinde aliquot guttulæ in potum
ordinarium.

Vel injiciatur parum de nitro antimoniato.

Die verò Saturni:

℞. Decoct. Tamarind. c. pass. lbj. Syr. ribium
Granat. acid. aa. ℥b. ℞i dulc. q. s. pro de-
bita aciditate. M. pro Julebo, de quo pro lu-
bitu hauriebat bonum haustum.

Quartò symptomata febrilia, in cursu febris
adhuc urgentia, non nihil mitiganda. Si nempe
dolor capitis nimis urgeat, pro mitigando do-
lore applicetur capiti Verbena contusa, vel tali
modò etiam applicetur Betonica, vel unguen-
tum Alabastrinum, cum linteis multiplicatis, vel
conquassatum cum aceto, temporibus imponatur.
Sicut verò intensam antecedentia medicamenta
optimè mitigant.

Febris catarrhalis.

*Virgo nobilis & delicata, facta tempore hyberno
mensium excretionis, conqueri cepit de lassitudi-
ne artuum, ac vagis eorum lancinationibus, alvique
crebriore in liquida forma solutione, ex pancreaticæ
lymphæ intestina stimulant. Supervenit difficultas lo-
quela, & vox aspera & rauca, vix perceptibilis
redditur. Constat hanc accidentia tussis serena sic-
ca, Japids quatiens pectus sine etiam materia rejec-
tione per fauces, qua dolentes & quasi excoriatae
sunt. Tussis hanc subinde eam vexat, magis tamen
noctu quam interdiu, ita ut nimio suffigendi conatu
quomodo decumbenti in lecto accidat. Adest simul calor
præternaturalis, interdiu remissus, vespere gravior,
noctu satis intensus. Caput dolere, sicut moderata,
urina naturaliter tincta, tenuis, cum aliquali eneo-
remate, pulsus frequens, vehementia & magnitudine
moderatus, sub calore tamen vespertino satis frequens
ac celer.*

Resolutio.

Historia symptomatum occurrentium in hoc nos
certos reddit, ut affectum nostræ ægræ compli-
catum esse, asserere nulli dubitemus. Primarium
enim urgens videtur Febris lymphatica catar-
rhalis, & quoad modum invasionis, continua
periodica, interdiu remittens, non tamen planè
intermittens; quæ subinde raucedine, difficul-
tate loquendi, simulque tussis serena, & excre-
tionis modi ratione habitâ, sicca, ceu satelliti-
tibus, causali consortio conjunctis, stipata est.
Et hæc adesse patet; lassitudines enim artuum,
eorum lancinationes vagæ, calor præternaturalis
interdiu remissior, noctu gravior, pulsus frequen-
tior & celerior, febrilem æstum; tussim verò vo-
cemque asperam ægræ nostræ loquela aliisque
simillima manifestissime declarant.

Detecto ergo horum symptomatum fonte, ex
affectu primario focum, in quo hæc accensa,
subjectum puta, indigemus. In hoc autem de-
terminando minus incongruum fore puto, distin-
guere inter subjectum morbi, & inter subjectum
causæ. Morbi subjectum ratione febris catarrha-
lis est massa sanguinea vitio lymphæ in motu fer-

Tom. II.

mentatio vitiosa, in cujus præternaturali effor-
vescentia febrilis æstus ratio formalis petenda,
ratione tussis & raucedinis aspera arteria. Subjec-
tum causæ ceu principale est lymphæ seu latex
Helmontii aquosus, ex glandulis, tam conglome-
ratis quam conglobatis, exsullans.

Hæc ultima ut pressius examinemus, Causam
explicare animus est, seu quis ex hoc foco ortu-
rum symptomatum fuerit Vulcanus. Causam au-
tem proximam quod attinet: illa est lymphæ, non
tam glandularum conglomeratarum, sed quam ma-
ximè conglobatarum, præternaturali acrimoniâ aci-
do-falsâ inquinata; hæc enim dum per partes di-
stribuitur, eas irritat, & ad dolorem lancinantem
commovet, sanguinique immista in vena axillari in
eo effervescentiam febrilem excitat, sicque talium
symptomatum autor existit.

Et se ita dicta habere, lymphamque præterna-
turaliter constitutam esse ejusmodi malorum cau-
sam, explicatio adjunctorum symptomatum dilu-
cidabit. Et quidem, cum duplicem nominave-
rimus lympham, glandularum nempe conglome-
ratarum & conglobatarum, utriusque scilicet di-
versæ, rationem reddere promittimus. Lympham
enim glandularum conglobatarum hic peccare non
illum negare puto: Nam hæc nimis acida, acris
& falsa reddita, dum venæ axillari sinistræ in-
funditur, uti aliàs naturaliter constituta turgescen-
tiam sanguinis promovet, ita vitiosa reddita
& vitiosam omninoque præternaturalem efferves-
centiam excitat; undè postmodum calor ille præ-
ternaturalis & febrilis cum pulsu frequente, ac
sub calore vespertino satis celeri, ceu febris præ-
sentis signo pathognomonico, exoritur. Dum ita-
que sanguini permista lymphæ ista potens fuerit
calorem febrilem introducere, certum hinc, quod
distributa ad partes corporis, ejusmodi lassitu-
dines artuum, membranasque eorum rodendo
lancinationes, easque vagas, induxerit; certo
indicio, non fermentum partium glandulosarum
proximum hic peccare, sed lympham glandula-
rum conglobatarum, utpotè quæ vagè ad cor-
poris artus & viscera universa distribuitur, hinc-
que peregrinis salibus imbuta, tales lancinationes
infert, more salium scorbuticorum, similes ejus-
modi dolores inducentium. Eadem itidem lymphæ
ad caput delata, ob copiosissimarum glandularum
præsentiam, quæ ibi copiosissimæ extant, (cum
cortex cerebri ipse totus glandulosus) & ibi sal-
sedine suâ muriaticâ, simulque acidâ, capitis dolo-
rem exacerbando, molesta existit.

Confirmant nos in dicta sententia, si ulte-
rius uberiores hujus lymphæ vitiosæ progres-
sum indigemus; hæc enim lymphæ acrior ad
fauces, arteriam præprimis asperam, delata,
illas partes dictas irritat, hinc ex lymphæ ef-
fusione vox aspera & rauca, vixque perceptibi-
lis, redditur, quæ à lymphæ acriori ulterius ir-
ritatæ, uberiores lymphæ profluxum concitant;
undè non potest non fieri, quin talis effectus,
raucedo nempe, sequatur. Et hoc ita esse de-
monstrat, quod ejusmodi symptomata comite-
tur tussis serena, ortum suum ducens ab ejus-
modi lymphæ falsa acri, pertinaciùs asperam
arteriam, tam delicate sensilem, vellicante,
istamque rodente; proinde summus tussendi
conatus adest, totum pectus quatiens; cum-
que materia subtilis, minus cocta, Practicis dic-
ta, hinc sine rejectione aliqua materię pro-
cedit, & absque omni effectu, nisi quod for-
tiori hac irritatione exindeque exorta motione;
fauces quasi excoriatæ, & ita quasi phlogosi

Vvv

affec.

lencia. Si talia non suffecerint, in subiecto alias catarrhali seu phlegmatico, manè insequente præscribantur evacuantia per alvum:

℞. *M.P. de succin. Crat. gr. xv. Extr. absinth. Card. bened. aa. gr. vj. Scamm. Lati gr. ij. Extr. troch. alband. gr. j. Cum l. q. tinct. F. f. Pilulæ: S. Flus Pillen.*

Vel ℞. *M.P. de succin. Crat. ℞j. ℞ vol. succin. gr. vj. Res Jalapp. gr. ij. Extr. troch. alband. gr. B. Ol. destill. succini, vel ligni Sassafr. per vesicam destill. gutt. ij. Cum Ess. succini, vel ligni Sassafr. f. Pilulæ:*

Ad indicationem tertiam vesperi præscribatur sequens Potiuncula:

℞. *Δ Card. bened. serpill. aa. ℞j. ~ theriac. campb. Ess. Ligni Sassafr. aa. ℞j. Lign. C. C. succin. ℞j. Syr. Papav. alb. ℞j. M. D. S. Flus Träncklein.*

Dehinc & Catarrhi, reliquorumque symptomatum, necnon pectoris læsi habeatur ratio. Certum quidem quod materia peccante ablata, & catarrhales affectus reliqui cessarent; si tamen adhuc ulterius urgerent, præter laudatum liquorem cornu cervi, ad ℞j. altero die manè, vesperi & sub introitum lecti assumptum,

℞. *Fl. F. ℞j. Antibeit. Poter. ℞b. ℞ vol. succin. ℞j. Ol. destill. Sassafr. gutt. vj. Laud. opiat. gr. ij. M. f. Pulvis pro tribus dosibus: D. S. Flus Pulver.*

Si loquelæ difficultas & raucedo urgeat, commendamus Syrupum diacodii Montani, qui cum baculo liquiritiæ assumatur, & lenè subinde deglutitur;

Vel ℞. *∇ Mentha ℞j. Cinnam ℞b. ~ ℞ ci anis. ℞j. Laud. opiat. gr. ij. Syr. de passul. vel de liquirit. ℞vj. M. D. S. Flus Träncklein löffelweise.*

Si tussis nimis urgeat, usurpentur flores sulphuris, misti cum floribus benzoëis, & in ovo subtili assumantur vesperi sub introitum lecti, simulque pro incrustanda materia, & ut fauces exulceratæ curentur, continuetur usus syrupi diacodii Montani cum baculo liquiritiæ. Posthæc, si ulterius petantur medicamenta, posset dari liquor cornu cervi succinatus bis in die, aut aliud quid, vel essentia, vel quod placuerit, aut pulvis superior, quando placuerit.

Si petat quid pro stomacho, convenit elixyr proprietatis, per aliquot dies propinatum.

Quoad Externa, præprimis ad dolorem capitis mitigandum, convenit sequens:

℞. *Ol. expr. nucisla ℞b. destill. Macis. Major. aa. ℞b. succin. ℞j. M. f. Bals. Qui calidè vertici inungatur.*

Vel instituatursuffitus ex succino, massiche & similibus, qui naribus & ore aperto hauriatur.

Quod si febris hæc corripere gravidam, & degat in octavo mense ingravidationis, abstinat ab ejusmodi volatilibus, quæ partum promonent, & sic illum immaturum expellunt. Cavendum quoque ab Opio, quia nocet foetui maximè. Sin casus, ut in hoc morbo simul menses fluere, & emitteret vel ejiceret sanguinem ex nimio conatu, hic venæ sectio conveniret quàm maximè: sed quod notandum benè, non in brachio, sed in pede; si enim in brachio vena feceretur, materia ad superiora copiosius deduceretur, & hominem jugularet, quod notandum. Si etiam, antequam menses fluere, hæmorrhoides prorumperent, hæmorrhoides relinquendæ, cum sint salutares; quia quod alias per mensum fluxum erat evacuandum, evacuatur per hæmorrhoides. *Idem ibidem.*

Febres & morbi catarrhales epidemici.

Quoad morbum, qui anno 1675. per totam sècè Germaniam epidemicè grassatus fuit, observandum: quod universi anni tempestas fuerit admodum inæqualis seu inconstans, imprimis æstas pluviosa, indeque aquarum repetita inundationes ingentes; cum spirantibus crebrioribus zephyris. In principio Septembris circa æquinoctium nebula spissiores auroram obscurabant, circa meridiem claro solis splendore denuo illucescente, ut tandem pluviosum & humidum tempus superveniret; hinc sub finem Septembris & mense Octobri atque Novembri ubique grassari incipiebat coryza gravis & diuturna, cum copiosa muci per naves rejectione, quam cephalalgia, speciatim dolor gravativus & sensitivus capitis, comitabatur; superveniebat hinc in agris post aliquot dies tussis crebra, serena (ein Schaaf Husten) profunda, frequentissimè hinc pectus concutiens, in principio inanis & sicca, aut in qua pauca saltem, subinde subruenta, rejiciebantur, noctu præsertim affligens, donec post aliquot dies transactos, & successivè humida fieret; unde copiosi rejectis viscidis liquaminibus, pedetentim cessavit. Quidam subitè obmutescebant raucedine, verbum sonorum nullum proferre poterant, cum tanta respirationis difficultate, ut serè suffocari viderentur, ex eo, quod pectus ipsis angustissimum & ubique repletum appareret; unde & tales nec tussire poterant, donec, cessante pectoris angustia, & liberiore facta respiratione, tussis superveniret, rauceditasque paulatim cessaret. Plures cum dicitis symptomatibus, præsertim in principio morbi, frigus vagum, spinam dorsum pererrans, interdum affligebat, æstu plus minus intenso, vesperi insequente post mediam noctem usque, & sic quodidie repetebat. Quibusdam lancinationes artuum superveniebant; plurimi, & tantum non omnes, gravi dolore punctario in alterutro saltem latere, sive dextrum sive sinistrum fuerit, affligebantur, gravissimè occupante spatia costarum imarum seu notbarum, & à regione spinae dorsum lumbari sursum, anteriora versus, ad sternum usque ascendente, respirationem, ob gravissimos dolores, qui per tussim mirè exasperabantur, insigniter impediente. Continuabant hæc aliquamdiu, rejiciebantur tandem in taliter constitutis quibusdam cruenta & viscida glutinosa, horrida, non tamen purulenta: aderat tunc simul calor, in principio intensus, cum pulsu crebro, celeri, magnitudine & vehementia moderato, qui ipse tamen, uti & excretiones, doloribus cessantibus & ipsa cessabant. Urina manè emissæ intensè erant tincta, quæ turbabantur postmodum, & copiosum sedimentum lateritium & farinaceum spondebant. Vires præsternebantur insigniter, ut lectum colere cogerentur. Quaritur: qualis affectus fuerit? unde ortus? & quomodo denique curandus?

Resolutio.

Præfens affectus vocandus est Catarrhalis affectus, ex lymphæ præternaturaliter constitutæ effusione, facta ab irritatione externa, ortus.

Pars affecta sunt glandulæ, & loca glandulosa, quæ in genere sunt scaturigines lymphæ & fontes catarrhorum. Specialiter autem catarrhorum

rorum. Specialiter autem catarrhorum pars affecta variat pro symptomatum varietate; eaque nunc sunt membranæ narium, nunc vasa glandulosa laryngis, nunc circa corporis peripheriam, &c.

Quoad causas: duplex harum genus considerandum est,

nempè

1. Materialis Causa; &
2. Efficiens, quæ illam movet.

Causa materialis est lymphæ vitata & acris, acida facta, plus minus abundans, nimis commota, vel præternaturaliter effusa. Depravata verò illa in hoc casu est imprimis ab inæquali qualitate præcedentis temporis, æstivi pariter ac insecuti autumnalis, asperioris, & matutino tempore nebulosi: aëre enim hoc pluvioso & nebuloso massa sanguinea nostra, per copiam aquarum & zephyri statuum, unâ humidior & magis aquosa facta est, hinc minus spirituosâ eadem reddita, ac spiritus ipsi minus volatiles & mobiles, sed quasi phlegmatici facti; undè tandem etiam lymphæ, tam copiosioris, quam crassioris & acidioris, acriorisque origo. Zephyrus enim est humidus in nostris climatibus, addeque de blando humido calore ferè interpretandus est. Ut nil dicam jam de aëris illo sale universali, quò plus minus enervato, massæ sanguineæ debitam alterationem imprimere non potuit.

Quoad efficientem causam, quæ nempè præternaturaliter commoverit & effuderit lympham ita constitutam extra suos canales, eaque proxima, est spiritus vitalis & animalis; sive insitus sive insitus allegetur, omnium scilicet motuum localium, mediante tamen partium structura, primarius autor; qui occasione irritationis externæ fibras partium variè movit, quibus commotis etiam partium contenta & glandulosa loca forius commovet, adeoque lymphæ effusionem procuravit, sive in statu naturali, sive, uti hic, acris vel præternaturaliter constituta sit; quæ aciditas consistit in particularum pungentium, acidarum, &c. structura.

Causa autem efficiens remota, quæ scilicet moverit istam causam efficientem internam, hoc est, procatacticum materialem, pro inducenda lymphæ in determinata loca effusione & depravatione, est externa; quia malum epidemicum, nempè inclementia aëris autumnalis, nebulosi præsertim, quæ nebulæ scatentes, quorumcunque corporum effluviis, & variis fordibus imprægnatæ, cum aëre inspiratæ, ob contenta acria læserunt intensè nares, fauces, asperam arteriam, pulmones, & loca vicina. Undè hæ partes irritatæ, lympham dimiserunt; sicque coryza, tussis, pleuritis nothæ, &c. prognata est, non secus ac spina infixa dolorem & affluxum facit, qualis spina cum aëre attracta fuit.

Possit aliquis dicere, acrimoniam lymphæ præternaturalem huic phænomeno inducendo sufficere potuisse: sed nego hoc idè, quia malum fuit universale, promiscuè omnia subiecta affligens; quod fieri non potuisset, si una eademque causa stimulans interna latitasset. Undè potius dicendum est, illam irritationem ex causa externa communi, omnes æqualiter afficiente, originem suam derivasse, qualis est aër. Adèd scilicet coryzæ istæ, quæ obveniunt sub mutationibus temporum, à causa externa, irritante nares, semper esse solent. Ac etiam asperior, atomis asperioribus irregu-

laribus stimulantibus; & quasi pulvere sternutatorio refertus, vellicavit & læsit membranam narium internam cum membrana pituitaria superiore, unde ex irritatione fibrarum & spirituum animalium affluxu lymphæ fuit effusa; sicut effectum similem videmus à pulvere sternutatorio, solutione vitrioli albi intra nares attractâ: Conf. Helmontius *Traict. Asthma & Tussis*.

Sic cum tales coryzæ affecti postmodum tussirent, hinc idem aër, irritans & lædens membranas faucium & laryngis, effundentes per suas glandulas lympham acriorem ac præternaturalem, accusandus venit. Tussis autem fuit vel sicca vel humida: Et quidem tussis initio affligebat sicca, à simplici lymphæ effusione, acrimoniâ suâ membranam asperæ arteriæ stimulantis, quæ tenuis adhuc rejici non poterat ob sui ineptitudinem; postmodum tamen, ubi læsio laryngis procederet, & aspera arteria quoad interiora quodammodo excoriaretur, & nonnihil exulceraretur, tunc ex iis succus quidam nutritius, de natura chylosa, emanabat, qui effusus & corruptus in locis istis dat mucum, & tussim humidam: Non secus, ac si e. g. quis cæteroquin sanissimus, miculam panis casu in asperam arteriam dimittit, tunc mox tussis obortur sicca propter irritationem, in humidam tandem, si continuatur, desinens. Undè non mirum, tusses tales phthysicos præmium post se relinquere, excoriatis scilicet istis partibus, & ulterius excoriationem extendentibus.

Raucedo potè ex eadem causâ deducenda est, larynge scilicet & asperâ arteriâ subito à lymphæ nimis humectatâ, imprimis quando quidam humor sanguinolentus conjunctus fuerit, musculos tumefaciens, hinc asthma supervenit. Humectationem laryngis probat fistula, quæ imbuta salivâ raucedine quasi laborare videtur. Asthma autem, *der Stock-Fluss*, in quo sub primo insultu omnia plena circa præcordia esse conquerebantur, utut falsò, dependebat à nimia strictura pulmonum, qui non poterant distendi: Nam thorax non poterat ampliari propter motum convulsivum pulmonum, ex irritatione eorum ab aëre externo; undè irritati, & ratione sui retis fibrosi musculosi contracti, angustiabantur, & asthma convulsivum & vocis defectum constituiebant; undè quia ab irruente aëre iidem distendi non poterant, hinc nec thorax distendebatur. Ac quia nonnulli horum ægrorum liberè inspirare non poterant, propterea etiam nec violenter expirare, hinc dicebant: *Es sey alles voll*, adeoque propter impeditam thoracis ampliationem, nec tussire ipsis licitum erat, quia tussis sit per validam inspirationem & expirationem. Per opiata autem cessabat, sine materiæ rejectione. Ergò causa erat irritatio externa.

Uterius febris catarrhalis oriebatur à lymphæ nimis acida, nervis inimicissima, effervescente in sanguine.

Rigor erat ab acore lymphæ, vellicante partes membranofas intercutaneas & circa præcordia. Aëstus verò insequens, ab aliquali lymphæ ejusdem aciditæ cum sale volatili oleoso massæ sanguineæ effervescentia. Sicut tandem Pleuritis nothæ dependet ab effusione lymphæ circa costas nothas & pleuræ locum inferiorem; undè quoties tales Patientes inspirabant, dolorem puncturium patiebantur, ex lymphæ acri rodente membranam. Conferatur de hoc dolore Sennertus *lib. 2. Prax. de Pectoris afflicibus*, ubi ex mala curata scabie talis pleuritis nothæ meminit: quo

quo loco etiam alium casum refert doloris, ex acri sero circa pectus effuso.

De cætero, circa problema: an scilicet corporis calor vitalis remissior sit tempore hyberno, quam æstivo? tria pensanda sunt:

1. Analogia macro & microcosmi.
2. An transpiratio simpliciter fiat à calore?
3. An hyeme imminuta transpiratio ansam dare possit catarrhis?

Quoad I. nempe analogiam macro & microcosmicam: eam introduxit primus Paracelsus, sed est nimis generalis, & in Medicina, tam Theoretica, quam Practica, inuisilis & nulla. Nam

1. Cùm homo vel ratione animæ, vel corporis, considerandus sit; animæ rationalis ratione microcosmus dici non poterit, quia ratione hujus ab Altissimo creatus est ad imaginem DEI, non verò mundi; nec ratione structuræ corporeæ; nam eadem sic valent de reliquis brutis, quæ de homine, cùm in essentialibus corpora brutorum & hominum æquè conveniant, & non nisi accidentalibus proprietatibus saltem differant; proin & hæc microcosmi dici poterunt: ut taceam, hominem, quoad interiora viscera, comparari sui; sicut quoad exteriora simiæ; analogia autem non est identitas. Unde cùm generalia saltem in analogia ista considerari queant, etiam eadem de bruto, sue, simia, lepore, &c. valebunt, quæ de homine.

2. Porro analogia hæc non æquè commodè insinui potest: nam quando cor dicitur sol microcosmi, non putandum, illud esse fontem vitalem; sed potius, cùm cor sit musculus, à spiritibus & à sanguine vigorem suum derivans, proin non cor, sed spiritus potius erunt sol microcosmi. Malè enim viscera planetis horumque sic putato influxui comparantur, quia viscera omne suum vitale robur non ex se, sed ex sanguine, habent.

Quoad II. An nempe transpiratio simpliciter fiat à calore? hoc est, quod nego cum Helmontio, quia, quæ simpliciter calore solvantur, topium relinquunt; undè si transpiratio à solo calore procederet, necessariò caput mortuum remaneret, abscessuum generandorum sufficiens materia. Ergò potius dicendum: aërem transpirationi fiendæ unà cum calore & partium structura calcari addere, sine ulius capitis mortui remanentiâ.

Quoad III. Ponamus, hyemali tempore minorem transpirationem contingere, an itaque catarrhis occasio proclivior dabitur? Nego hoc. Quanquam enim minus tunc temporis transpiremus, ob corporis calorem vitalem tempore hyemali remissorem, & aërem inclementiorem, cutis poros claudentem, & lympham hæc ratione coacervetur; nonne per alias vias à natura ejicitur? nam ob id eodem tempore magis minguimus, in æstate minus: ac cùm sudoris & urinæ eadem sit materia, hinc, modò hyeme urinæ mictus copiosior secundum naturam contingat, non orientur catarrhi. Ut itaque catarrhi hujus epidemici fons non ex collectione uberioris lymphæ, sed potius ex aëre, derivandus sit. Taceo jam, si thesis illa firma esset, sequi hinc, tempore æstivo nos catarrhis non infestari, cujus tamen contrarium annis 1669, probavit, ubi mense Julio epidemice plures us

Tom. II.

corripiebantur, ob aëris externi alterationem: Imò sequeretur, singulis hyemalibus temporibus nos catarrhis esse obnoxios, adeoque necessitate naturæ, & lege à Creatore sic statuta, necessariò ingruente hyeme ægrotaremus: quod pariter contra experientiam est.

Causam proximam supra allegavi, esse nempe spiritum impetum facientem, qui irritatus à quacunque causa movet contenta quæcunque in locis vicinis; pariter ac continentes partes; adeoque & lympham commovet; quæ tamen, pro ut variè ad locum quendam movetur, ita varia exindè pathemata exsurgunt; hinc mota ad cerebrum & meninges cephalalgiam infert, coagulata per os cribiforme ad nares defertur; Coryza rectè derivatur ex lymphâ acri, ad cerebrum, & hinc ad nares commota, in qua, an in statu naturali aliquid ex cerebro vel ejus sinibus desuat? dubito, argumentis magni Schneidéri innixus; ut in statu præternaturali, quando nempe erosa sunt filamenta nervea, quæ penetrant ad cerebrum, ex locis cerebri foras aliquid amandari posse, non negaverim; in specie, cùm sufficiant nobis aliæ viæ, partim à Stenone *Tr. de Musc. & Gland. & de Vasis Oris & Aurium* detectæ; partim à Schneidero demonstratæ, ad membranam pituitariam superiorem; quæ continuò stillat lympham paulò spissioris, & blandioris, à qua humectantur istæ; quæ si præternaturaliter vellicantur, sit lymphæ acrioris excretio, undè Coryza. Præsupponit autem omnis coryza irritationem summitatis narium molestam, hinc lymphâ post irritationem medianibus spiritibus uberius effunditur, ut quandoque continuò stillent nares. Par ratio est, ac quando sternutatorum quoddam intra nares trahimus, quo coryza facillè inducitur: Sic præscripti aliquandò solutionem vitrioli albi in aqua majoranæ pro ptarmico; Quid autem fiebat? caput ejusdem ægri æstivare incipiebat, tendebatur, gravativo dolore corripiebatur, & primò tenuis lymphâ effluebat, & sic inducebatur perfecta coryza: Hinc denuò eandem solutionem alio in casu similiter periclitabar, & ecce! idem pathema incipiebat, hemicrania scilicet, cum intensa incalescentia, stillante hinc lymphâ. Ex quo discere possumus, coryzas istas, quæ sub temporis mutatione obveniunt, oriri ex irritatione narium, occasione inspirati aëris tunc temporis inclementioris, per consensum membranas capituli afficientis. Undè dolor capituli tensivus per consensum membranæ narium cum cerebri spasmo affectarum, sicut gravativus à sanguine, in dictis locis stagnante & turgescente, oritur.

An autem meninges cerebri vellicantur? dubito ex eo, quia dolor externus pulsatorius se offert ex convulsis capituli integumentis, & pericranio exterioribus; non secus ac odontalgia vexatis, per consensum periostii dentis & maxillæ cum temporali musculo, spasmo correpto, totum hemicranium & universa mala convellitur, in qua tamen emplastrum ex tacamahaca, cum balsamo Peruviano malaxato, convenit saltem, quòd tensio hinc remittat, sicque levamen percipiatur.

Dicis: ergone omnis coryza est à causa externa? Resp. distinguendo, quia quidam semper habent coryzam. Vidi enim v. g. scorbuticam mulierem quotidianà coryzâ vexatam, & sic benè habet in capite; ubi verò remittit, de cephalalgia conquiescit, oriundâ ex lymphâ acriuscula, in talibus

coryza lobo fonticuli infervit, & salubris est. Quando ergo crebrius coryza occurrit, ita ut membranæ relaxentur & flaccidæ evadant, & glandulæ ex uberiori effusione fiant spongiosæ, & quasi patulæ, tunc vel spontè, vel propter levem irritationem à causa externa, vel etiam propter lympham acrem, has partes ob robur inæquale, Helmontio ita vocatum, semper coryzam inacidimus, in specie, quando partes læsæ excoriatæ sunt. Cæteroquin falsum est illud vulgare, quod coryza sit sana, *der Schnupfen sey gesund*; ratio est, quia materia excreta non præexistit in capite, sed fit demùm in naribus ab irritatione.

Potro Tussis oriebatur à particulis lymphæ rigidis circa partes respirationis effusis; sed quæritur: an præcisè ex pulmonibus orta fuerit in hoc casu? Dubito ex eo, quia alias non raro salia talia acra in iis hærent, sine superveniente tamen tussis; sic enim vomica pulmonum laborantes nonnunquam non tussunt, pure quantumvis in pulmonibus hærente. Ut taceam pulmones non aded acutum, sed obusum sensum habere; undè potius tussis ferina obveniens præsupponit partem aliquam sensilem magis, qualis est tam aspera arteria, quam hujus caput, nec non diaphragma. Cæteroquin initio, dum lymphæ fuit effusa in laryngem, tussis sicca fuit, postmodum humida: Sicca erat, quia nihil ejici poterat; lymphæ enim in principio acris tenuisque vellicabat partes illas, sicut aïas quoque ex accensi sulphuris particulis acidis tussis sicca excitatur: postmodum verò humida illa, tanquam ex cavo pectoris prodiens, audiebatur. Quo loco quæritur: undè mucus ille processerit? Sane mucus hic in his ægris non fuit causa tussis illius, quæ remotâ cessasset hæc; sed potius productum morbosum, seque instar puris habet. Scilicet lymphæ acris vellicando asperam arteriam, hanc superficie tenens excoriabat, indè in isto loco lymphæ copiosior fuit effusa, & simul copiosum nutrimentum ejusdem partis proximum spermaticum evacuabatur per poros partis læsæ, quod non assimilatum cum lymphæ copiosè effusa degenerabat in istum mucum, & destillavit in pulmones, qui in bronchiis coacervatus, tandem successivè per tussim eliminatus fuit. Sic spina infixæ etiam talem mucum ex tempore producit. Et hic mucus medicamento quoque locum simul habebat, quatenus oblinebat partes erosas; adedque tertiâ demùm aut quartâ die humida accedebat tussis: nisi præcessisset tussis sicca, non supervenisset humida; quando enim mox in principio tussis siccæ opiata exhibebantur, subitò cessabat tussis, quatenus irritationem impediunt.

Cur autem noctu magis affligit? Ægri orthopnoia, empyemate, aut ulcere & vomica pulmonum laborantes, ex decubitu corporis magis infestantur, & exacerbationem sentiunt. Verùm in his affectibus catarrhalibus notum est, & tussim siccam tempore vespertino magis, sicut humidam continuè, tam interdium, quam noctu, affligere. Ubi observandum, affectus catarrhales omnes, qui modernis à lymphæ vitiosa, Veteribus à sero dependere, stantur, ordinariò vesperti post quintam vel sextam horam exacerbari, ad mediam usque noctem durantes. Ac quidem hoc locum habet in omni febre catarrhali, itemque coryza, ut ex his affectibus laborantes, ordinariò circa vespertam pejus se habeant. Idem fitum patiuntur & experiuntur lue Venereâ infecti, similiter de doloribus, in specie nocturnis, conquerentes,

in quorum lymphæ acidum quoque peccat. In hac autem periodicatione intricata, si conjecturæ locus est, arbitramur, eam fieri, quod vesperi nonnihil insensibilis transpiratio, interdium magis libera existens, impediatur; hinc occasione particularum heterogenearum cum sanguine & lymphæ permistarum, contingit major & sanguinis & lymphæ ad partes irritatas commotio, sicque magis exacerbantur, & deteriora fiunt hæc pathemata, quæ tamen, si sudores superveniunt, evanescent nonnihil, aut, si præveniatur sudoriferis, hujusmodi exacerbationes vespertinæ ferè præveniuntur.

Tandem febricula ex eodem catarrho derivatur: Nempè febris hæc catarrhalis est ex lymphæ acida commota, & cum sanguine effervescente; undè Rigor, quatenus partes membranosæ intercutaneæ vellicantur.

In Prognosi distinguendæ sunt Personæ, catarrhis laborantes, partes catarrhis correptæ, catarrhorum modus, ætates: pro quorum omnium diversitate aliarumque circumstantiarum ratione Prognosis maximè variat.

In causa materiali evacuanda attendatur analogia spinæ digito infixæ, qua dolor, rubor, inflammatio, &c. oriri solet; quæ omnia sunt productum morbosum: sic spina talis ex aere inclementiori naribus infixæ dat coryzam; faucibus raudinem, tussim; circa costas nothas dolorem, &c. Ad hæc materia, quæ rejicitur, se habet instar puris, occasione spinæ geniti, qui mucus non est causa, sed productum morbosum: si consideretur saltem pulvisculus oculo illapsus, quantum inferat dolorem & tumorem, quantum inflammationem, quantum lachrymarum effusionem, &c. pulvisculus ille est causa, reliqua pathemata sunt effectus. Observetur hoc in Praxi, & spina mox, quantum fieri potest, removeatur: Sic apparebit, falsum illud esse, quod dicitur, *der stuss sey auf die Lunge gefallen*; aut si removeri spina nequeat, opiata in tempore administrantur in tali affectu catarrho, quod sic saltem dolores sistantur, tumor & inflammatio, & reliqua pathemata cessent, hinc tandem spina evellatur.

In Cura ergo hujus affectus hæc Indicationes sunt:

1. Ratione causarum efficientium in principio impetus spirituum, moventium partes contentas & continentas, sistendus, & irritationis sensus nimis tollendus: quod fit per Opiata, vel horum succedaneum, sulphur vitrioli anodynum, &c. quæ in principio tussis siccæ præsentaneè juvant, minùs verò excoriatione jam factâ.

2. Ratione cause materialis acrimonia lymphæ per salia volatilia, speciatim oleosa seu balsamica, est temperanda, & hinc ejusdem vel naturaliter constitutæ, vel præternaturaliter corruptæ, abundantia removenda, per sudorifera & diuretica.

3. In incremento & progressu morbi, si fordes quædam in privatis partium culinis, i. e. in naribus ex coryza, pulmonibus è tussis, &c. ceu producta morbosa restitent, ex appropriatis incidentibus & resolventibus removendæ, & si quæ superest partium læsio, per appropriata restitueda.

Præservativè autem cum à coryza affectus nosster catarrhalis inciperet, susci, ut balsamo sponplectico nares, manè in specie antè egressum è domo, & vesperi antè decubium, illinirent: hujus enim balsamica vis in salè volatili oleoso oleorum consistens, temperat & corrigit aërem, imò si alteratio quædam naribus jam inducta fuerit, balsamus

balsamus dictus progressum sistit, & læsionem jam inductam curat.

Cum coryza aut post coryzam semper presso pede insequeretur tussis, quam præcavebam per opiata, assumendo circa introitum lecti laudani opiati Langelotti debitam dosim; quod factò, non rediit tussis, nec aliud amplius afflixit, nisi quòd sudor largus insequeretur, qui bonus est.

Curativè, ubi de coryza & tussi inciperent ægri conqueri, mox tale sudoriferum propinabam:

℞. ∇ Serpilli \mathfrak{z} j. Ligu. C.C. succin. \mathfrak{z} j. (vel loco hujus \sim C. C. essent. \mathfrak{z} ss.) Laud. opiat. ferm. gr. ij. (vel loco hujus Ess. opii ritè par. \mathfrak{z} ss.) Syr. Papav. errat. \mathfrak{z} ij. vel \mathfrak{z} ij. M. pro una vice.

Hanc Mixturem capiendam iussi vesperi cœna antegressa vel parcissima, vel nulla, vel etiam antè eandem, & pro necessitate bis; hinc mox tussis evanuit, correctà sic lymphâ beneficio salium volatilium, quo largiter sudarunt, & placatâ irritatione per laudanum opiatum fermentatum ulterior progressus præcavebatur.

Quibus verò hæc mixtura nauseosa fuit, iis loco hujus præscripsi:

℞. Ligu. C.C. succin. \mathfrak{z} ij. Ess. opii \mathfrak{z} ss. Misc.

Dabantur quotidie bis de hac mixtura in principio hujus affectus & ingruentis febriculæ catarrhalis gutt. \mathfrak{z} o. vel \mathfrak{z} o. sic evanuit febris, superveniente sudore nocturno.

Deficiente verò liquore cornu cervi succinato, exhibui.

℞. \sim C. C. cum \mathfrak{z} o volat. acuat. \mathfrak{z} ss. \mathfrak{z} ss. vol. succini gr. xij. Misc.

Dabantur vel in vehiculo, vel miscebantur cum reliquis in forma potus, pro dosi.

Volatilia enim in affectibus lymphaticis optima sunt, quia penetrant, & immediatè causam peccantem attingunt.

Ubi verò jam fluxerat lymphâ à naribus, & morbo jam aucto spissior mucus easdem obsederat, tunc fuit optimum oleum destillatum anisi naribus illitum, quod equidem mordicat, egregiâ tamen cum euphorâ mucum resolvit, nares obstitentem, ut faciliè excerni hinc potuerit, progressumque coryzæ inhibuit. Loco cujus etiam crebrior salium & spirituum volatilium uinorum odoratus. v. g. spiritus salis ammoniaci simplicis, salis ammoniaci anisati, salis volatilium urinæ, aut cornu cervi, tempore præprimis vespertino repetitus, mucum resolvendo à coryza liberavit.

Hiscæ non sufficientibus, ultimum præsidium extitit pulvis sternutatorius Helmontii, ex ana pulveris radice hellebori nigri & sacchari, cum aliquot gutt. olei destillati caryophyllorum additis; vel alius, naribus injiciendus.

Si autem sub coryza dolor capitis, præsertim tensivus, invalesceret, optimum fuit olei destillati succini aliquot guttulæ vertici illitæ; vel si id nimis acere visum fuerit, ejus loco balsamus Peruvianus illitus, satisfecit.

Ratione tussis porro duo tempora consideranda erant:

1. Quando ea adhuc sicca erat.
2. Quando humida evaderebat.

Ubi ratione prioris, seu in principio & incremento morbi, talia requirebantur, quæ lymphæ acrimoniam temperarent, & ut vocant vulgò, materiam tenuem incrassarent, fauciumque & asperæ arteriæ irritationem dolorosam sifterent, & materiam incrassare poterant. In progressu verò & statu, ubi nempe materia expectorari in-

cipiebat, incidentia & viscidum mucum attenuantia, illiusque per pectus expectorationem promoventia, in usum vocabantur. Sic in principio tussis sicca opiata & his affinia erant optima, e. g.

℞. ∇ scabios. \mathfrak{z} ij. asthmat. \mathfrak{z} vj. Syr. Papav. albi, vel diacod. Mont. \mathfrak{z} j. Misc.

Capiebatur hæc Mixtura cochleatim, imprimis vesperi; cui interdum, si acrioris lymphæ ratio id suadebat, simul aliquid de spiritu salis ammoniaci anisato addebatur, v. g.

℞. Δ scabios. \mathfrak{z} ij. asthmat. \mathfrak{z} vj. \sim \mathfrak{z} ss. anis. \mathfrak{z} j. Syr. violar. papav. albi aa. \mathfrak{z} ss. ad \mathfrak{z} vj. Misc.

Capiebatur cochleatim.

Hæc unâ cum laudano opiato aut essentia opii in principio tussis mista & adhibita, eandem præcavebant, quominus tussis humida fieri posset, si præsertim nocturno tempore vel diurno sudor blandus expectabatur desuper.

Quòd si verò Medicus demum in incremento morbi accederet, aut hic propter medicamenta irrita ad statum properaret, mucosque jam obsideret loca præcordiorum, tunc incidentia & expectorantia erant proficua, v. g.

℞. ∇ hyssopi \mathfrak{z} ij. asthmat. \mathfrak{z} ss. \sim \mathfrak{z} ss. vel qui melior, \sim asthmat. D. Mich. \mathfrak{z} j. Syr. Nicot. \mathfrak{z} ss. ad \mathfrak{z} vj. M.

His interdum \mathfrak{z} j. vel \mathfrak{z} ij. syrupi emetici antimoniales Angeli Salæ addebantur, cujus dosis ordinaria aliàs \mathfrak{z} ss. sic hujus medio magis præcordia, fauces, stomachus & loca vicina stimulantur, & expectoratio eò melius succedebat.

Loco hujus etiam mixturæ raphani orbicularis minutim triti succus expressus, temperatus cum paucis syrupo violarum, vel saccharo candi, & paulatim deglutitus, in mucos præcordia obsidente, incidendo egregiè proficuus erat.

Quòd si autem sub tussi sicca vel humida fauces, pharynx & larynx asperiores, & quasi excoarctatæ factæ fuerint, blandi Linctus, qui lubricas eas faciant, & tantillum excoarctationem temperent, usurpati fuerunt; v. g. Loos vel syrupus passularum cum syrupo diacodii Montani, & paucis syrupo vel succo violarum mixtus, qui cum baculo liquiritiæ lubricando fauces adhibebatur.

Asthma verò convulsivum observavi eadem ratione ac ipsam tussim, esse curandum: scilicet, dum ægri in principio querebantur, sibi præcordia à mucos obsessa esse, incidentia & expectorantia nil profuere, sed potius blanda opiata, & acrimoniam lymphæ irritantem temperantia; sic enim irritatione sublata asthma evanuit, & expectoratio cum tussi postmodum post asthma supervenit.

Quòd si verò suspicio fuerit ex tussi ferina materiae rejectione successivè aliquam læsionem in partibus fuisse inductam, tunc pro auferenda noxa illata in declinatione morbi præscripti balsamum sulphuris therebinthinatum, vel anisatum, vel utriusque simul \mathfrak{z} j. & de hoc quotidie manè in vehiculo calido gutt. x. vel xij. in haustu jusculi vel cerevisiæ calidæ recipiendas iussi; sic enim ejusdem balsamicæ vi læsio partium curata est.

Febrem verò catarrhalem suffulsi per salia volatilia oleosa, imperando sudorem, & in progressu opium omittendo.

Quoad Pleuritidem notham, in doloris puncto, propter consensum pulmonum cum pleura, cum vera certante, sicut etiam maximè vexavit

ægrorum, in hac ratione causæ materialis peccantis, Siua volatilia, ratione doloris verò opiata, adhibebantur, additis specificis, in pleuritide vera aliàs usitatis. Adeoque profuerunt spiritus salis ammoniaci anisatus, liquor cornu cerni succinatus, tinctura tartari cum spiritu salis ammoniaci, dens apri, maxilla lucii piscis, sal volatile eorundem & similia. Undè ordinabatur talis mixtura:

℞. Δ Card. bened. si. papav. errat. ana \mathfrak{z} ss.
 ~ Θ *ci anis \mathfrak{z} ss. Laud. opiat. ritè par. gr. iij. Syr.
 Charesfol. \mathfrak{z} ij. \mathfrak{z} ss. ad \mathfrak{z} vj. M.

Capiebatur cochlearim.

Vel in alio ægro, qui vesperi habebat magnum frigus, & post magnum & insolitum æstum, cum magno pulsu & intensissima respirationis angustia; item pinguivum maximum circa costas nothas dolorem, ordinavi sequens cum euphoria:

℞. ∇ si. sambuc. scabios. aa. \mathfrak{z} ss. Lapill. Sr. prap.
 Dent. apri prap. \mathfrak{z} ij diaphor. ana \mathfrak{z} j. Θ is vol. Maxill.
 lucii visc. gr. xij. Laud. opiat. ferm. gr. iij. Syr. card. bened. \mathfrak{z} ss. M.

Mixturam hanc probè agitatum aliquoties, bis vel ter, ad duo cochlearia, expectando sudorem, hauriendam præcepi, undè sic altero manè magnam partem levatus est æger, & per expectorantia reliquum facilè cessavit.

Cæterum urinæ in hac pleuritide notha erant crassæ, & turbidæ, cum copioso sedimento lateritio, quod separatim & præcipitatum erat sub effervescentia ex sanguine ab acido lymphæ peccantis. Et pro hoc scopo, naturæ scilicet juvamen præstando, in statu & declinatione, præmisso sudorifero, diuretica adhibebantur, & inter ea prævalebat maximè tinctura tartari propter alcali fixum, v. g.

℞. ∇ Mentha serpilli ana \mathfrak{z} ss. tinct. \mathfrak{z} j. ad \mathfrak{z} ij. ~ Θ *ci \mathfrak{z} ss. ad \mathfrak{z} j. Syr. h. d. terr. \mathfrak{z} vj. Misc.

Propinabatur successivè.

Aut capiebatur hujus mixturæ loco simpliciter tinctura tartari, cum dimidia vel tertia parte spiritus salis ammoniaci mista, dosi guttar. 40.

Super cum his internis simul pro doloribus mitigandis applicabantur Externa. Ubi tamen litus & unguenta oleosa, itemque emplastra mucilaginosa aut unctuosa nocebant, aut saltem nihil juvabant, quia fortè pororum obstructionem procurabant; quin potius fetus calidi sicci omnem spei paginam supplebant, adeoque ægri ad fornacem calidum sedentes, sensile levamen percipiebant, ubi præsertim blanda frictio cum lintheis calidis accederet. Quòd si verò dolor anteriora magis affligeret, sacculi tunc avenæ impleti probè calefacti, loco dolenti, permutando subindè eosdem, imponebantur, ubi quidem avena nil salutis promittere potuit, nisi quod calorem diu fovere apta sit. Tandem quoque egregium fuit illud Emplastrum.

℞. Θ vol. \mathfrak{z} ss, vel Θ is vol. Θ *ci \mathfrak{z} ij. Terebinth. \mathfrak{z} ss. vel \mathfrak{z} j.

Hæc mola in mortario marmoreo redigantur in consistentiam spissorem, quibus, ut consistentiam emplastri acquirat, addi potest nonnihil emplastri de meliloto, hincque induci super alutam, & absque syndone applicari.

Est prof. ad maximè commendabile, de quo sapienti satis: loco tamen salis volatilis urinæ, etiam spiritus salis ammoniaci cum terebinthina subigi poterit.

Restat unus adhuc scrupulus eximendus circa opii & opiatorum usum, hoc loco sæpius alle-

gatum: scilicet posset horum usus esse suspectus, quia impedit naturæ motum, in lymphæ uberioris & vitiosæ excretionem consistentem; nam uti illa spirituum, sic quoque omnes humorum motus sistunt: (2) quia periculum est, ne sistat expectorationem per os, undè observavi in quadam muliere, cui, cum inciperet expectorare, liquorem cornu cervi cum essentia opii præscripseram, illam non expectorasse, sed conquestam fuisse ex hujus usu: *es sey ihr so dampflicht um die Brust, obgleich das Auswerffen zwar nicht so stark war.* Adeo scilicet opium nil curat, sed saltem symptomata palliat. Interim quatenus atrociora symptomata præcavet, & talia præsertim, quæ ex doloribus continud urgentibus imminent, & interea, dum ista opprimunt, commodiorem agendi occasionem subministrat Medico; in his casibus iusto tempore usurpari poterit. Aliàs dixi, maturè in principio & incremento morbi ejus usum locum habere, quando nempe tussis sicca aut febricula vesperi affligit, prævenitur enim sic abundantia nimia excernendorum. His verò in statu præsentibus opiata non sunt in usum vocanda, ubi scilicet circa præcordia collecta jam materia est mucosa. Et utur opium omnes excretiones sistat, sudorem tamen opium non impedit, sed magis promovet, adeoque rectè Theriacæ basis à Walæo audit, quippè ejus vis sudorifera ab opio derivanda. Nunquam tamen opiata solùm, sed semper cum appropriatis, & imprimis causæ materiali resistentibus, commixta adhibeantur, v. g. salibus volatilibus oleosis maritentur.

In affectibus lymphæ salia volatilia meliora sunt, quam salia fixa & his cognata terrea; illa enim magis penetrando, & succis corporis nostri se immiscendo, ultra primas vias positivè lympham corrigunt, fixa contra privativè hoc agunt.

De Myrrha autem observetur, eam in affectibus lymphæ corrigendis egregiam esse; undè etiam in variolis & morbillis, in quibus etiam lymphæ peccat, necnon in febribus purpuratis, est egregia, & nunquam negligenda; vel etiam essentia myrrhæ cum tinctura tartari vel spiritu vini tartarificato parata est optima in praxi, quæ etiam in scorbutico convenit.

Purgantia nil valent in affectibus lymphæ; utur enim ejus aliquid per pancreas & vicina loca evacuetur, quia tamen movent & turbant universam massam sanguineam, & bilis excretionem stimulant, ideo illa in hoc casu vitentur. Vera autem & optima Hydragega, seu lympham expurgantia, sunt sudorifera & diuretica, quæ omnem paginam faciunt: quorum hæc omnium optimè conveniunt, quia sine virium destructione operantur, quod in sudoriferis non æquè fit; utpotè quæ nonnihil imbecilles ægros reddunt. Sal volatile succini acidulum egregium est diureticum & lympham corrigens in declinatione morbi, ubi urinæ lateritiæ apparent; pro quibus corrigendis etiam proficuum esse observavi arcanum duplicatum Mynsichti, quotidie bis ad \mathfrak{z} j. assumptum. Alioquin, ubi lymphæ acida peccat, non propinanda erunt diuretica acida, sed potius alcalina; vel oleosa volatilia, olea destillata diuretica, ut terebinthinæ vel juniperi, quæ tamen sunt acris.

Porò si affectus ejusmodi catarrhalis infantem corripere; iisdem spiritus salis ammoniaci anisatus solus, repetitis vicibus usurpatus, sufficere potest; addendo vesperi pro tussis sicca nocturna

na gr. j. vel ij. Theriacæ, quæ aliàs nec in ventris torminibus negligenda, uti aliàs quoque in adultis loco hujus laudani opiat gr. j. vel ij. locum habent, ut supra dictum.

Senibus verò eodem affectu correptis illinatur vertex oleo destillato succini, ob genus nervosum debilius, ne atrociora mala superveniant: vel applicetur vertici emplastrum pro bregmate cum balsamo Peruviano malaxatum, & irroratum cum paucis olei destillati succini; opiata enim senibus tutò non conferunt, sed saltem extractum theriacale in parva dosi usdem concedi potest; contrà felia volatilia cum spirituosiss, oleosis mista, ut spiritus liliorum convallium, optimè conveniunt; hinc sudorifera moderata & diuretica commendata fuerunt.

Gravidis tandem in tussi ejusmodi ob metam abortus opiata nocentissima sunt, nisi cautissimè propinentur, & potiùs repetitis vicibus; hæc enim aut interimunt fœtum, aut disponunt ad abortum; undè loco illorum vel syrupus papaveris, vel diacodion Montani usdem præscribatur: volatilia verò salia mitiora & oleosa seu temperata nec nimis acria cum blando sudore erunt proficua; hæc enim conferunt & foæti & matri in specie. *Idem ibidem.*

Febris continua lenta.

*V*irgo annorum octodecim, & cui difficulter fluere solent menses, negotiis domesticis adjectis, nec aded ordinatâ utenti diætâ, conqueritur de lassitudine artuum spontaneâ, tenuissimâ, quasi contumiditate, cum cephalalgia intensa, & siti pedetentim auctâ. Huic, aliquot diebus ita persistentibus, corripitur aliquando à meridie horrore mediocri per aliquot horas, quem insiquitur nox gravis cum astu mediocriter intenso, cephalalgia gravissimâ, angustius præcordiorum gravativâ, sine somno, &c. manè meliùs se habet, cephalalgia tolerabilior, calor præternaturalis quidem, sed & moderatus, ut & reliqua symptomata: sed circa vesperam, omnia sensim exacerbantur, nox insequens, usdem symptomatu, ac antecedens gravis contingit, sequenti tamen manè omnia denuò remissiora & mediocria, continuò tamen eadem urgent symptomata, quæ saltem vespertino & nocturno tempore exacerbantur. Medicus à meridie vocatus, præter hæc enumerata, agram offendit quidem nonnihil debilem, de cephalalgia & lassitudine artuum præsertim conquerentem, calor ab eo deprehenditur mediocri, naturali tamen longè intensior, isque continuus, non aded acris vel mordax, qui vespere saltem intenditur, & per noctu medium gravius urit: pulsus celer, frequens, magnitudinè & veherentia moderatus; appetitus nullus, siti intensa, potum consuetum cerevisia horret, aquam appetit: urina turbida, crassa, intensius nonnihil tincta, sauces & lingua saliva viscidâ infestata.

Resolutio.

Affectus est febris, eaque continua, generaliter & specialiter sic dicta, ardens quidem, sed lenta, & non aded acuta; quòd symptomata mediocriter urgentia indicant: item est solitaria, & tandem benigna, quòd itidem symptomata mediocritatem servet. Quamvis autem plura adfint illorum, non tamen ea atrociora aded, sed conditione talia, qualia intermittentibus & continuis febribus aliàs familiaria sunt; cum contrà pauca

etiam interdum symptomata malignissimam febrem indicent: v. g. sufficiunt pro febre maligna, si vires mox in principio morbi sine ulla manifesta causa deficient, itemque si mox omnis appetitus prosternatur, & sitis clamosa cum linguæ & faucium squore urgeat. Hæc pauca sufficiunt pro febre maligna, quibus si accedat pulsus celer, frequens & parvus, ed certiores sumus de malignitatis præsentia.

Observentur autem quædam de febribus continuis differentia. Nempè febres continuæ sunt vel primariæ vel secundariæ: Primariæ, quæ per se morbum constituunt, & ægrum primariò ægrum reddunt; Secundariæ, quæ occasione aliorum affectuum tandem superveniunt, quæ propterea dicuntur symptomatice, v. g. quæ superveniunt graviter vulneratis, it. ulceribus partium gravioribus, v. g. pthiisi &c. 2. Febres continuæ primariæ sunt vel acutæ vel minùs acutæ, adeòque plus minùs lentæ: Acutæ, quæ cum gravioribus symptomatis brevi motu absolvunt, & vel ad vitam vel mortem disponunt; minùs acutæ, quæ cum minoribus symptomatis tardius moventur in typo, & ad finem perveniunt. Utræque hæc sunt vel continentes vel continuæ: Continentes, quæ eodem tenore usque ad finem perdurant, quæ sunt raræ: Continuæ autem quæ subindè exasperantur, adeòque per Paroxysmos vagos quandoque affligunt; ad quas pertinent continuæ tertianæ, item hecticæ & lymphaticæ. 3. Febres acutæ sunt vel solitariæ vel comitatæ: Illæ, quæ solæ ægros affligunt: Hæc, quæ secum alium affectum gravem conjunctum habent, ut febres, quæ in pleuritide, angina, erysipelate, &c. affligunt. 4. Utræque hæc acutæ sunt vel benignæ, vel malignæ: sic enim præter febres benignas & malignas varietatæ; dantur etiam pleuritides, anginæ, &c. benignæ & malignæ. Tò malignum est nomen insinuans statum morbi, ratione cujus vel vitam vel mortem infert.

Nostri ergò febris est (1) primaria, (2) continua, (3) non aded acuta, quòd symptomata multa quidem, sed impetu mediocria testantur. (4) est solitaria, (5) benigna, quatenus symptomata adhuc mediocritatem servant (6) lenta. Hinc febris ægræ nostræ ex earum est genere, quæ juxta Sylvium in Prax. l. i. dicuntur lymphaticæ, ex vitio lymphæ, sanguinis fermentativum motum turbantis, naturæ; quales sæpè occurrunt in Praxi; & sanè meretur considerationem ratione Praxeos distinctio allegati Sylvii in febres biliosas & lymphaticas.

Febres hæc Lymphaticæ triplici potissimum modò affligunt:

1. Aut enim eadem superveniunt subindè curatis febribus intermittentibus, si nempè convalescentes ægri sunt admodum voraces, adeòque hinc lymphæ glutinosæ acidæque evadit; aut

2. Quoque ejusmodi lymphaticæ per se affigere observantur sine alio morbo præcedente, & primarium morbum constituunt, quale quid etiam in nostra ægra locum habet; aut

3. In iis quoque observantur, qui lue Venereæ laborant. In his enim vel morbo ingravescente, vel etiam si nimis confertim utantur decoctis lignorum sudoriferis, subindè febres tales lymphaticæ excitantur. Jam verò lue Venereæ causa proxima consistit in acido viscido. Conf. Sylvius lib. 4. Præxeos de Lue Venerea. Lympham autem in specie in lue Venereæ ab isto acido viscido specifici saporis esse inquinatam, monstrat, quòd in specie loca glandulosa, speciatim circa axillas, collum

collum & fauces; afficiantur ab aciditate lymphæ viscida, unde etiam pathemata hæc postmodum per salivationem, ubi lymphæ vitia sub forma lymphæ viscidæ ejiciuntur, curantur.

Adeoque causa proxima nostræ febris est lymphæ acidæ, vitio fermenti stomachici, præsertim ex cruditate acidæ, enata, cujus corruptelæ occasione massa sanguinea simul afficitur, & hujus motus fermentativus turbatur.

Remota verò causa est læsio diætæ.

Et quidem viscidum acidum subesse, patet ex eo, quòd ægra patitur simul mensium difficultatem, & horum fluxum imminutum: quod signum est, vitium hoc non esse præcisè in viis, per quas idem evacuantur, sed in ipso sanguine plus minus viscido, & ad istam turgescentiam, mediante quâ fit menstruatio, inepto, nempe ob acidum viscidum, eandem impediens.

Circa lassitudinem autem spontaneam, assigentem ægram nostram, duo sunt consideranda: nempe quòd præter lassitudinem hanc privativam, quæ ex defectu & inordinato spirituum animalium motu dependet, in nostra ægra simul quædam alteratio positiva adsit, & tensiva quædam contundenque quasi lassitudo. Dicunt enim ejusmodi ægri: *Es sey ihnen, als wenn sie geprugelt waren worden; hingegen sagen sie: Es sey alles so schwehr an ihnen, es verdrieße sie einen Arm aufzubeheben.* Ubi sanè causam positivam latere indicatur, adeoque lympham in nostra ægra acore occulto plus minus viscido præditam esse, quæ talem alterationem in artubus infert, qualis lassitudo contundens quoque & lancinans in febribus catarrhalibus obvia est.

Quoad porrò cephalalgiam; hæc non per essentiam, sed per consensum primarum viarum affligit: nam dolor ille capitis non erat pulsatorius solum, sed simul admodum gravativus & tensivus, qui non præcisè est ex sanguine derivandus, utpotè qui ut plurimum pulsatorius est, sed ex stomacho simpliciter per consensum ortus: id quod etiam Praxis ostendebat; propinato enim vomitorio, adeoque remoto sic fomite, penitus cessabat.

Patiens etiam conquerebatur de saliva viscida & glutinositate faucium, plus minus salsa, vellicante eas, in quibus ordinariò est sitis, & talis saliva febribus lymphaticis juncta est; ubi tamen non crustâ quædam fauces obducuntur, sed saltem sputatio altera alteram sequitur.

Angustie porrò præcordiorum sunt gravativæ, (*denn es liegt ihr da vorne als wie Centner Bley.*) ortæ ex glutinosa pituita, seu mucò plus minus viscido, circa primas vias coacervato, quod facillè potuit fieri in nostra ægra, partim propter causam antecedentem seu remotam, partim quòd fauces viscidæ & glutinosæ lymphâ continuò fuerint obductæ, illaque successivè deglutita, quippe cujus descensui tam angustie præcordiorum, quam prostratus appetitus, debent originem; hinc post vomitum spontè evanescent.

Calor affligens non est adeò mordax & intensissimus, sed quodammodò remissior, & quasi tepidiusculus, & humiditate blandâ junctus, *eine schmauchende Hitze*, qualis proprius est hisce febribus, quæ vesperi exacerbantur, præsertim lymphaticis, nec tamen in ipso Paroxysmo calor adeò est intensior, cessante verò eò calor præternaturalis quidem, sed moderatus circa vesperam semper auctus; undè cum concurrentibus symptomatibus colligitur, ex vitio lymphæ consistere hanc

febrim, quæ calorem minus mordacem & rodentem conjunctum habet, ut etiam hoc signum sit, semper subesse vitium lymphæ, speciatim si vesperi exacerbantur, quia febres lymphaticæ ordinariò vespertino tempore exacerbantur. Summatim: quæ de febribus continuis seu quotidianis Veteres habent, eæ à Sylvio Lymphaticarum febrim nomine insigniuntur.

Horrores & rigores in principio graves veniunt in febribus continuis acutis, quos insequitur insignis & continuus æstus; contra in lymphaticis acutis interdum in medio cursu earum, interdum in exacerbatione Paroxysmi levis horror deprehenditur; quale quid in febribus ardentibus & morbis acutis non obvium est, nisi fortè in statu, ubi signatur quidam motus naturæ excretorius seu criticus versus exteriora, aut & in malignis, *durch einen Friesel*, vel pustulas miliaris: imò & interdum in ipsis variolis, quæ non rarò superveniente horrore expelluntur, utut ægri per triduum jam æstu vexati fuerint. Verùm in talibus febribus lymphaticis non est signum excretionis, sed lymphæ vitiatæ.

Urinæ autem in hisce febribus lymphaticis non in principio apparent turbidæ, in statu verò copiosum deponunt sedimentum.

Quoad Prognosin: Febres hæc in se non lethales, nec admodum periculosa sunt, & faciles curatu; nec (2) morbus est adeò acutus, sed minus acutus, undè intra unam vel duas septimanas solutionem præterpropter promittere possumus; sicut & (3) eæ non subitæ, sed successivè solutione curantur. Cæterum in ejusmodi lymphaticis dijudicandis semper cautus potius, quam temerarius sit Medicus, ne sub specie harum febrium lateat malignitas.

Cura autem peragitur his Indicationibus:

1. Stomachus & primæ viæ à morbofo fomite per vomitum liberentur; hinc
2. Lymphæ vitium in aciditate præternaturali, in subjecto nonnihil glutinoso, corrigatur, & vel per sudorem vel per urinam blandè evacuetur.
3. Symptomatis urgentibus specificis occurratur.

Pro primo scopo Vomitorium convenit in principio.

Opiata in febribus lymphaticis, uti & cæteris lentis, magis nocent, quam juvant.

Ægram præsentem sic curavi: Cùm febres ardentis malignæ in æstate tunc frequentes essent, volui cautè procedere, & mox à meridie vocatus ad eam, venam aperire jussi, respectu mensium vitiosorum, pro meliore motu sanguinis conciliando: Postea dedi eidem misturas alexipharmacas ex antimonialibus fixis, & spiritu nitri dulci, per biduum, imperando successivè sudorem; sed frustra. Interim cùm ita in eodem statu permanerent symptomata, & tutus ipsemet essem de non latente malignitate, dedi vomitorium manè, præsumens esse febrem lymphaticam minus acutam, undè aliquoties supra & infra fuit purgata, & cùm vesperi deberet exacerbari Paroxysmus, mitior fuit post vomitum, sine ulla cephalalgia, noxque quieta secuta.

Facto hoc, præbui lymphæ glutinositatem resolventia, abstergendo primò primas vias, & corrigendo earum cruditates acidas, per salis ammoniaci ʒj. pro 2. dosibus, manè & vesperi assumendis, & recrementa per urinam & sudorem repurgando; vel etiam

℞. Arcan. dupl. ℞iis *ci ana ℞j. vel 3℞. M. pro 2. dosib. manè & vesperi usurpandis.

Quibus ipsis cum esset motus febrilis sedatus, pro lymphæ adhuc melius corrigenda, & pro respectu ad mensium difficultatem, in fine morbi præscripti spiritum salis ammoniaci, bis quotidie de eodem ut capiatur jubendo; sicque continuato hujus usu penitus convaluit. Certè dictum sal ammoniacum egregium est in hoc casu, itemque quando febribus intermittibus diuturnis curatis tandem vestigia Hæcticæ superveniunt.

Vel etiam ex intermittibus convalescentes nimis voraces febrem lymphaticam incidunt: sic enim curavi aliquando juvenem à tertiana convalescentem, sed ex nimia ingluvie continuam febrem incurrentem, quæ omni die exacerbabatur ab hora prima ad horam septimam diei sequentis usque, calor tamen non adeò mordax affligebat, interim erat somnolentus, & rejiciebat per os copiosa viscida. Hunc scilicet ægrum, præmissis repetitis bis vomitu, tandem usu salis ammoniaci restitui, quod admodum convenit in talibus febribus, subindè admiscui antihecticum Poterii, e. g.

℞. ℞i ℞j. ad gr. xxvj. Antihæct. Poter. gr. xij. ad xv. M. pro 2. dosibus.

Opiata in ejusmodi febribus lymphaticis locum non inveniunt, imò magis nocent, quàm profunt, easque magis diuturnas reddunt. Idem ibidem.

Febris continua lymphatica.

MUier sana, sed cui difficulter fluunt menses, negotiis domesticis occupata, negligensque dietam observans, corripitur Tertianâ intermittente legitima, quâ curatâ, brevi post, antequam mensium experitur fluxum, gravida redditur. Graviditatis tempore utcumque se habet, crebrius tamen, præsertim sub fine gestationis, percipit lassitudinem artuum insolitam, tendentem & contudentem, cum cephalalgia intensa, &c. Enixò fetu aliquot postea horis corripitur rigore aliquali cum insigni astu, lochia naturaliter fluunt, cephalalgia intensa, os glutinosum, sitis nonnihil intensior; nox post horrorem gravem, inquieta, æstus intensus, cum præcordiorum angustia, sed intensissima cephalalgia, mucus copiosus in ore, quem crebrius etiam rejicit: manè omnia quidem tolerabilia, ut & sequente die, cum astu & siti moderatâ; appetente tamen vesperâ omnia sensim exacerbantur, adeo ut nox insequentis aquè gravis ac antecedens contingat: sed appetente mane omnia, ut præcedente die, sensim remittunt. Medicus vocatus agram nonnihil debilem, calore mediocri, naturali tamen intensiori, conflictatam offendit, continuo, haud tamen adeo acri ac morâci, vesperâ quavis intenditur, & per noctem medium ferè intensus urit: pulsus hinc celer, frequens, magnitudine & vehementia moderatâ, cerebrum horret, urina crassa, turbida, sanies & lingua salivâ copiosa & glutinosa madens, qualem & crebriore screatu rejicit.

Resolutio.

Præsens, qui sub manibus est casus, Febrim quotidianam continuam præ se ferre videtur, eamque, juxta omnium concurrentium symptomatum indicia, ex lymphæ vitio pronatam, indeque cum Sylvio simul Lymphaticam dicendam esse, nihil omnino dubito. Hæc quòd ita sint, certum sit ex eo, quòd ratione prioris quavis die certam suam servet periodum, & pro more lymphaticarum frequentius circa vesperam exacerbari soleat.

Pars affecta, cui inhæret fomes mali, tota massa sanguinea erit, necnon cæteri humores corporis omnes, qui si salibus à se invicem plus minus diversis turgeant, in concursu suo mutam inter se, & subindè satis intensam, excitant effervescentiam, quod dum ita fit, formaliter sic dictus Paroxysmus febrilis indè resultat. Prout autem in subjecto viscidiorè hæret malum, aut ab acido plus minus acri dependet, nunc lentam, nunc acutam magis, inducit febrem.

His ita præmissis, ad causas nobis transeundum.

Prima igitur causa proxima materialis erit lymphæ acida & plus minus tenax, vitio seu defectu digestionis primæ genita, & ex primis viis, cæca fomite radicationis ferè omnium febrium, per vasa chyliifera ad massam sanguineam vinosè delata, in eoque peregrino suo sapore acido sanguinis motum fermentativum turbans.

Causa autem proxima formalis erit concitatior spirituum impetus; qui à vellicatione acidi, in nervis excitata, dependet.

Causæ remotæ vices sustinere poterit partim diæta neglectius observata, partim etiam febris antegressa intermittens tertiana, minus exactè curata, sed fortè præmaturè nimis præcipitantiæ aut absorbentium abusu impetus naturæ suppressus, indeque particulæ quædam heterogeneæ adhuc relictæ, motum naturæ fermentativum inhibentes.

Accedit & his mensium difficilis subindè excretio, propter acidi præternaturalis viscidii impedimentum.

Quantum ad symptomata, primò lassitudo artuum insolita, tendens & contudens, causam aliam non agnoscit, quàm defectum & inordinatum plus minus spirituum motum, undè languet artuum, imò ferè omnis motus cessatio. Tendens verò dolor & contudens adhuc aliud quid videtur tacite innuere, scilicet lympham motu suo tardiore in subjecto hoc nostro phlegmatico, uti videtur, partibus cæteris dolorem aliquem gravativum & tensivum inducere, quin & acore salso acri, quò abundat, partes extremorum nerveo-membranaceas vellicare, & obscure contudere. Cephalalgia verò intensa, febrium comes indivisa, ferè in hoc morbi genere videtur per consensum stomachi & primarum viarum oriri, uti hoc sæpius, evacuato scilicet morbi fomite, experiri, & à posteriori colligere licet. Sitis affligens ordinariò febribus hisce lymphaticis juncta est, & causam aliam nullam præsupponit, quàm lympham salcedine plus minus scorbuticâ vitiatam, undè etiam glutinositas faucium, & muci copiosi in ore præsentia, crebriorque per screatum ejusdem rejectio, dependent. Quibus & hoc accedit, quòd calor febrilis, sub Paroxysmi tempore satis intensus, omnem humiditatem absumat, & lym-

& lymphæ motum tardiozem hac ratione superinducatur. Præterea ex eo quoque fonte deducendæ nobis veniat angustia præcordiorum gravitativæ, de quibus & nostra conqueritur ægra: Scilicet dum lymphæ, quæ juxta naturæ cursum ordinarium nihil omnino viscida nec tenax esse, sed potius cæteris humoribus præternaturaliter inviscatis pro vehiculo inservire debet, inverso, ut ita loquar, naturæ ordine glutinosa ab acido plus minus viscido redditur, & hinc mucidi instar partes internas obsidet, & vasculorum obstruit oscula, descensu quoque suo & pondere ex faucibus angustias præcordiorum gravitativæ haud raro inducit, quas postmodum, ratione confensus, appetitûs prostratio excipit & insequitur.

Cæterum pulsus celer, frequens, magnitudine & vehementiâ moderatus, nec non urina crassa, turbida, bene nos sperare jubent; quia robur & luctam naturæ æquabilem adhuc ostendunt, & aliqualis coctionis signa, imò motum naturæ, atrociam morbi superantem, præ se ferre videntur. Morbus autem hic, utut non adeo acutus, propter symptomata primâ fronte non ita atrociam, sed mediocriter urgentia, videatur; at tamen quia lenta subindè solet esse hæc febris, & nunc magis, nunc minus diuturna, adeoque nisi cautè curetur, modò in cachexiam, si nempe acuta magis nonnunquam fuerit, modò in hecticam, si scilicet lenta magis extiterit, terminari possit;

Curatio institui potest hoc modo:

1. Fomes mali, & indè dependens vitium digestionis primæ removeatur & corrigatur.
2. Lymphæ vitiosa constitutio, ex aciditate præternaturali dependens, temperetur.
3. Symptomata urgentia mitigentur.

Prima indicatio, ut opinor, commode possit obtineri per evacuantiâ quævis, præcipuè verò per emetica; quia hæc ipsa citius longè ac immediatè magis, quàm reliqua purgantia, ventriculi vitium corrigant, & recrementorum copiam evacuant.

Huius itaque scopo ut satisficeret, præmissis tamen aliquandiu incidentibus sic dictis, uti sunt, liquor terræ foliatæ tartari, nitrum antimoniatum, tartarus vitriolatus, arcanum duplicatum, sal ammoniacum, &c. necnon suo modo masticatorius pro incidendo mucò in ore:

℞. ꝑi emet. gr. iij. solve in ∇ Fumar. ℥ss. adde Sy. rubi idæi ℥j. M. D. S. Brech Safflein. Pro una dosi primo mand sumatur. Vel

℞. ꝑi emet. gr. iij. ☉*ci depur. gr. viij. M. f. Pulvis. S. Brech Pulv. r. Per inferiora:

℞. MP. de trib. Russi gr. xv. ☉i fulmin. gr. iij. scamn. præp. Troch. alband. aa. gr. j. Cum f. q. tinct. ꝑi compos. f. Pilulæ no. xxx. D. S. Purgier-Pillen auf ein mal.

Pro secunda Indicatione obtinenda eò annitendum, ut vitiosum acidum, lymphæ quod subest, & eandem increasat, saturetur, & visciditas ejus dissolvatur.

℞. Crem. Tart. aut Tart. ☉lar. ℥ss. Corall. r. pr. gr. xv. M. div. in 2. part. æqu. S. Zertheilende Pulverlein fruhe nacht zu nehmen.

Vesperti ante exacerbationem:

℞. ☉*ci depur. ℥. Antibel. Poter. ℥ss. M. D. S. Pulverlein.

Huc etiam referri possent diaphoretica & diuretica sic dicta remedia, ex antimoniq diaphoretico, sale volatili succini, cornu cervi, liquore

cornu cervi succinato, spiritu theriacali, sale absinthii, elixyr diuretico, tinctura tartari composita, spiritu salis ammoniaci cum calce viva, spiritu baccarum juniperi, syrupo cochleariæ, &c. quæ incidendo & evacuando mucum viscidum hoc in negotio, prout mihi persuasum habeo, multum auxilii afferre possunt.

De cætero mucus viscidus, in faucium cavitate hærens, ut eò citius & minori cum molestia promoveatur & excernatur,

℞. ∇ byssop. scabios. ana ℥ij. Oxym. squillit. ℥vj. Syr. de byss. ℥ij. ☉is per camp. ℥ss. M. D. S. Losend Tranchlein.

Pro gargarisatione seu oris collutione prædest cerevisia secundaria cum tantillo mellis rosati; vel aqua, acetum, & lapis prunellæ; vel infusum florum malvæ arboreæ in aqua communi, acidulatum cum pauco spiritu sulphuris vel salis, additò modico syrupi appropriati.

Cætera symptomata, quæ sunt effectus saltem & productum morbosum, sublata causâ spontè cessabunt. Idem ibidem.

Febris lenta symptomatica.

V Ir consistenti atatu ex febre acuta & gravi, cum sine notabili materia morbosa evacuatione convalescisset, nullas vero diata regulas observaret, aliquot interjectis mensibus conqueri cepit de sensu doloru gravanti, & nonnihil lancinanti, in profundo abdominis circa umbilicalem præterp. opter regionem, quem tamen negligit. Supervenit sensim sitis intensior, calor quidam præternaturalis, i quo continuus, sed qui incertis vicibus subindè nonnihil exasperatur, appetitus dejectus, corpus sensim emaciatur, sitis i tenditur, abdomen paulatim intumescere videtur, liquida & varia per alvum dejecta. Hac per aliquot septimanas consueta munia obiens, cum pertulisset, Medicum vocat; qui cum enarratu calorem percipit lentum, cum pulsu celsi, frequenti, parvo, duro, vehementi; ta genti abdomen circa loca dolorosa se offerunt vestigia tumori mediocri, agro tatum fortiozem, ob auctum doloru sensum, fugiente: urina intensu tincta, clara, fulgida; Medicum cum per aliquot dies tradisset agrum, exasperatur dolor, intenditur astus, ager inquietus & anxius evadit; supervenit tandem gravis horror totius corporis, qui astu consueto permutat, quem post tres horas excipit intensu rigor, totum corpus quatens, per integram serè horam, quo evanescente, astu intensu supervenit, sensim ad solitum calorem lentum rediens. Accedunt bis excreta tetra per alvum, fetida, varicolora & nonnihil cruenta; urina autem emittantur turbida, crassa, post horula quietem clarescentes, & copiosum sedimentum, crassum, album, saponentes, quod ad levem vitri agitationem subindè dissilit, & hinc indè vago motu urinam impregnat, eamque lacteam reddit. Sapor teter percipitur in ore, aliquot horis ab omni pastu intenditur calor, in vola manus præsertim perceptibilis.

Resolutio.

Morbus est ex genere febrilium lentarum; & tandem hecticarum, earumque symptomaticarum abscessui in viscere quodam interno latenti supervenientium. Nempe in historia morbi duo tempora distincta observantur:

1. Tumoris

1. Tumoris in abscessum abeuntis, seu dum successive suppuratur, & conjunctam habet febrem lentam;

2. Abscessus jam facti suppurati, & simul comitem trahit propriè dictam febrem hecticam.

Oritur ergo hicce morbus ab abscessu in mesenterio collecto, hinc febris lenta, post hectica. Ubi in antecessum monendum, qui fiat, quod tumor hic, cum ceu suppurandus necessariò inflammationem comitem adsciscat (nam etiam coagulum lac nonnisi inflammatione superveniente suppuratur,) non acutam accendat febrem? Responso est facilis; quia nempe tumor ac inflammatio hoc in casu non hæret in parte adèd sensili, nec adèd copiosis vasibus sanguiferis minoribus instructis; unde sine adjuncta febre acuta suppuratio absolvitur; qualem tamen pleura inflammata, ad suppurationem abiens, semper conjunctam habet: mesenterium enim minus sensibile est propter pinguedinem, & minus instructum est vasibus capillaribus; & utur ramos majores vasorum obtineat, illi tamen in intestinis demùm in vasa capillaria abeunt. Cæterùm materia tumoris non dependet à fermento febrili, sed à focis sub cursu febris acutæ enatis: unde in abscessibus his & supervenientibus febribus semper ad conditionem partis simul respiciendum: nempe sicut in intermittentiis, ita etiam in omni febre benigna, & hinc in declinatione malignæ, ordinariè materiæ coctio supervenit, quæ separata & præcipitata, quia à fermento febrili prius viciata excernenda est, per quasunque fieri potest vias; unde & succi hi, sub fermentatione febrili separati & præcipitati, materiam constituunt tumoris, aliàs ex corpore eliminandam. Materia autem hæc rarò præexistit in ægris ante febres, sed subinde fit sub cursu febrium, quatenus fermenta peregrina massam sanguineam reliquosque succos alterant & corrumpunt, quæ præcipitata materiam concoctam constituunt. Monstrat hoc natura sub motibus criticis, quæ excernit materiam, sed non nisi coctam; si tamen secretio & excretio hujus materiæ non fiat, sed intra corpus eadem cum reliquis succis confusa hæret, tunc recidivam parit, vel eadem materia retenta, & tandem in loco quodam corporis interno transcolata affigitur, ubi hostili suâ præsentia, ceu spina quædam præfens infixa, doloris, tumoris, inflammationis & suppurationis causa est: quale quid & nostro ægro quoque contingit.

Queritur autem: quâ ratione distinguenda sunt pus, genitura, & succus chylosus crudus, pituita nomine aliàs veniens, in urina? Vid. Henricus ab Heer *Obs. 10. lib. 1.* scilicet in gonorrhœa, tam benignæ quàm virulentæ, principio, genitura urinæ supernat instar cremoris alicujus, nisi magnam virulentiam nacta sit; contra pus & pituita fundum occupant: pus ad levem vitri motum mox dissilit, & per totam urinam inordinatè vagatur, eandemque imprægnando lactescentem reddit, quiescente verò lorio subsidet; sicut tandem pituita motu spirali cum urina circumgyratur.

Pars igitur, in qua fomes morbosus latitat; scilicet Pars affecta ægri nostri, ratione abscessus & tumoris est mesenterium; ratione verò febris lentæ adjunctæ massa sanguinea & spirituum exercituum primariò consideranda veniunt.

Quoad Causas, tam proximas quàm remotas: præsupponendum, quòd in omni morbo spiritus ceu partes primò viventes, adeoque etiam primò ægotantes, considerandi sint; quia, sicuti spina cadaveri infixa, ob illorum absentiam nec dolorem, nec inflammationem, nec apostema parit; pari ratione spina mesenterio infixa præsupponit spirituum motum & impetum. Ergò hi erunt causa proxima efficiens; sicut materialis seu occasio-

nalis alia est proxima, alia remota.

Causa proxima materialis, movens spiritus ad hos impetus, sunt fermenta purulenta salinæ naturæ. Salinæ nempe heterogeneæ factæ particule (cum omne pus sit salsum,) massæ sanguinæ motum fermentativum æqualem turbando, eamque impuram agitando, febrem talem lentam & postmodùm hecticam, induxerunt. Ubi tamen fermenta illa sunt consideranda vel in fieri, vel in facto esse: nam in illo statu, dum abscessus ad suppurationem pergit, prædominatur adhuc acidum, adeoque fermenta sunt naturæ salino-acidæ; at ubi jam factum est pus ex aleali & acido in subjecto pingui paulò viscido, emergit salsum, unde in facto esse fermenta erunt salia, sed magis viscida; unde febrem non acutam, sed magis lentam, inferunt.

Causa verò remota sunt partim fermenta morbosa (cei producta morbosa, à fermento febrili sub cursu acutæ febris prioris relicta:) partim cruditates in primis viis, tam ex fermenti digestivi minori activitate, quàm ex læsa diæta, in ægro à morbo acuto adhuc debili, genitæ, magis magisque foventes febrem, naturalem motum sanguinis & spirituum inflammando; unde & cruda & viscida excrementa collecta, & motus naturæ, recrementa febrilia restantia eliminare intendentis, turbatus fuit. Nempe nil magis reconvalescentes post morbos acutos ad chronicos disponit, quàm læsa diæta, speciatim excessu si peccent.

Hæc enim ratio quoque petenda, qui fiat, quòd ab acutis morbis reconvalescentes subinde tam diè debiles sint? inò non rarò chronicos morbos, v. g. cachexiam, hydropem, febres intermittentes, tumores pedum œdematosos, &c. incurant? Resp. Nimirum quadruplex causa subest: Vel enim

(1) Fæculentiæ morbosæ non sufficienter motu naturæ spontaneo, vel medicamentorum ope, evacuantur; unde reliquiæ quædam successive sub cursu morbi acuti ex massa sanguinea degeneres factæ, in corpore adhuc resistunt, quæ puritatem contentorum postmodùm turbant, & interdum debilitatem, interdum morbos chronicos, inducunt.

(2) Observandum, quòd alteratio quædam insignior in morbis acutis inducatur, vel succo cuidam corporis nostri primariò imprimatur, vel tandem labes quædam visceri cuidam profundius impressa, ejusdem functionem lædens, afflicta est. Quoad alterationem in succis: ingens dyscrasia oritur, unde ægri vel chronicis morbis obnoxii, vel debiles fiunt. Quoad labem, facile fit, ut, si non ulcera, saltem tumores & oppilationes in visceribus fiant, ratione quarum morbis chronicis obnoxii sunt: Hinc post pleuritidem v. g. aut peripneumoniam sæpe ulcus pulmonum & phthisis sequitur; ex vitio verò fellis inducto ad hydropem, icterum, &c. disponit.

(3) Diæta uberior & voracitas post convalescentiam: nil enim magis nocet, quàm uberior diæta, quia fermentum enervatum est sub cursu morbi.

(4) Perversus quorundam medicamentorum in acutis usus disponit reconvalescentes ad chronicos morbos: quorum prima classis est abusus terrorum & fixorum antimonialium, partium animalium durarum calcinarum, coralliarum, &c. quæ copiosius aut crebrius sub cursu morbi ægris propinata tardissimè eos reconvalescere faciunt; magnam enim viam fermento stomachi digestivo inferunt, illud obtundendo.

Hoc imprimis intelligendum est de magisteriis largiter propinatis, quia sunt calces mortuæ & saltem in stomacho hærentes incrustant eam fermentumque extinguunt: Altera remedium classis est abusus acidorum, & imprimis vitriolicorum, quæ ordinariò solent destruere & obtundere sal volatile massæ sanguinæ & bilis, quo factò, massa san-

guinea in suo motu fermentativo iners redditur, nec bilis secretioni chyli à fecibus sufficit, unde ægri difficillimè reconvalescunt. Hæc ergò Medicos commonefaciunt, ne abutantur duplici horum remedium in acutis genere, præsertim cum & eadem fixa antimonialia in intermittentibus copiosius usurpata convalescentes interdum diu debiles relinquant, imò hi pedes œdematosos incidant. Medium ergò ex his servandum.

Dolor apud ægrum erat obscure lancinans & gravativus, propter partem obscure sentientem.

Ægri in febribus lentis ordinatio conqueruntur de minore humectatione faucium: utur enim lingua sic humida, non est sufficiens, nec saliva glutinosa sufficit diluendis faucibus, hinc tanquam molesta hæret in faucibus, sicque sitim infert.

Appetitus dejectus tam ex cruditatibus ventriculi viscidis, quam spiritibus animalibus affectis, oritur; hi enim, ubi plus minus afficiuntur, plus minus etiam appetitus urget.

Porrò in his febribus lentis ordinarium est, quod, utur à pastu æqualiter calefant ægri ab aliis contractati, in volis tamen manuum iidem per se calorem intensiorem percipiant; cujus rei causa probabilis est, si sicuti conjecturæ indulgendum, quod in volis manuum organon tactus sensilivus sit: hujus suspicionem suggerit titillatio, quæ teneritudinem organi tactus, adeoque sensilitatem sequitur. Quippe tria loca in corpore humano præ cæteris titillationem sentiunt: nempe volæ manuum, hypochondria, & plantæ pedum; in plantis pedum tamen interdum minus urget, quia ferè callum obdixerunt; in tenerioribus magis. Jam quaeritur: in quonam his sensilior tactus consistat? Resp. Respiciendas esse papillas illarum nerveas in extrema cute tactum constituentes, quæ in volis manuum & plantis pedum, ubi nervorum extremitates sunt, peculiarem structuram & conformationem habent. Interim in quonam præcisè harum papillarum conformatio specialiter consistat? latet adhuc.

Consideremus jam in primo morbi tempore excrementa varia præternaturalia, in secundo foetida. Quoad excrementa præternaturalia: in his ad vitiosam chylosin, bilem præcipuè plus minus inertem, ejusque vim alterantem, præsertim respiciendum; quia bilis est instrumentum, quod feceruntur feculentia à chylo, & chylus perficitur. In nostro ægro ex febre ardente & neglecta diæta bilis minus oleosa & volatilis, sed iners existit, quæ concurrens cum ipsis recrementis & cruditatibus primarum viarum, varias rejections efficit. Quoad excrementa verò foetida, sub secundo morbi tempore se manifestantia, & purulenta: sanè foetor ordinariè in corpore humano comes est putredinis, nunc inchoatæ nunc confirmatæ. Scilicet putredo sit ex motu minimorum, quæcunque corpora materialiter constituentium, quando nempe destructo acido actio salis volatilis urinosi agit in pingue; sicut contra fermentatio oritur à prædominante acido in urinosum; unde quando sub actione hac pingue ab alcali urinoso volatili dissolvitur, oritur alteratio illa in odore, quæ vocatur Foetor: qui èd intensior est, quò magis acidum nonnihil occultum accedit. Testantur hoc naturalia: sic enim semper, quoties alcali in subiectum pingue sulphureum agit, si hoc radicibus dissolvatur, foetor emergit: sic ex animalium partibus carnis, licet inodoris, si tractentur per ignem, aut assentur, ubi urinosum volatile exsuscitatum incipit agere in pingue, resolutum ab igne,

provenit foetor, qui vocatur empyreuma: sicut etiam hinc derivandum, cur vegetabilium purgantia sordes eliminatas adeò maxime foetentes, faciunt, quale tamen quid, nec antimonialia, nec Mercurialia, per inferiora purgantia, procreant; in vegetabilibus enim acce istud volatile urinosum colliquat, & ad putredinem disponit succos excernendos: unde in febribus, præsertim malignis, observantur subinde sordes alvi foetentes, quæ habendæ sunt pro pessimo omine, ut & urinae foetidæ, indices nempe certi inchoatæ putredinis; colliquescit enim & deficit virtus in corpore balsamica à spiritibus derivata: Non secus pus laudabile minus foetet, quia est concretum falsum viscidum, concurrentibus alcali & acido cum pingui in æquali dominio; contra pus foetens deterius magis est; alcali enim in pingue actionem, & acidi simul aliquam activitatem, indeque inæqualem horum principiorum motum insinuat, unde de putredinis ob alcali dominium majori progressu metuendum. Hinc abscessus nimis foetentes ad gangrænam vergunt: in omni autem gangræna viget actio urinosi in pingue, destructo acido, unde præcavetur & curatur gangræna per acida, unguentum Aegyptiacum, &c. sicut sphacelus, ne ulterius serpat, præcavetur per acida, v. g. butyrum antimonii, oleum vitriolicum, amygdalarum dulcium oleo mistum, &c. Foetor ergò in hoc casu est signum abscessus rupti, & puris taliter constituti, ubi urinosum agit magis in pingue & ubi ulcus sordidum imminet. Quando verò abscessus in corpore sponte sua rumpere vult, infert ægro horrorem; sicut ruptus rigorem in membranaceis partibus conciliat. Hinc, secundum Hippocratem, ubi suppuratio abscessus intenditur, ibi major dolor & febris, &c. Quò magis ergò cruciat abscessus, èd promptior speranda est suppuratio, & postmodum apertio. Quotiescunque verò abscessus rumpuntur, horror & rigor & hinc æstus, sed transitorii, solent supervenire. Membranae autem secundum Croon de Motu Muscul. omnes sui habent connexionem, tandem cum membranis cerebri, tanquam matre communi omnium membranarum; hinc conspirant per spasmos continuatos. Quòd si autem partium internarum abscessus rupti sanguini permiscerentur, anxietates inducit, & nunc per urinam, nunc per alvum, & alia loca, pus evacuat, uti observavi id in Pleuritis, diarrhoeam purulentam passa, contigisse hoc. Sed quando puris major sit cum sanguine commistio, ex puris injuria, speciatim empyici, interdum subito moriuntur, pure scilicet cum sanguine ad thalamos cordis delato, sicque hujus motum fermentativum sufflaminando suffocationem infert.

Prognosis est anceps; Ab una enim parte salutem promittunt ætas ægri consistens, morbus recens, & naturæ motus pus evacuantes; ab altera verò metus subest, ne, si abscessus mesenterii non ritè mundificetur, ulcus foetidum depascens emineat, phthisin seu talem lethalem post se, sicuti ulcera partium internarum omnia, trahens; imò ne à pure in mesenterio ramus aliquis insignis erodatur, sicque profusio sanguinis lethalis superveniat. Adhuc ægra modò surrexit à morbo acuto, malum hoc contraxit ex imperfecta excretionem materiæ peccantis, & inordinata diæta; hinc massæ sanguinæ insignem alterationem & depravationem, imprimis verò visciditatem, inertiam & deficientem motum fermentativum contraxit; quæ omnia periculosum reddunt morbum.

Quoad Curam verò, cum abscessus hic mesenterii ab acuta febre malè soluta, adeoque ex deficiente materiæ morbosæ excretionem, natus sit; ideo in Cura

1. Similis abscessus in reconvalescentibus ex morbis acutis, & ne hi in morbis chronicis delabantur, præcavendus.

2. Factus abscessus vel tumor saltem curandus.

Fontes, ex quibus morbi chronici post acutos invadant, jam dicti sunt, quando v. g. aliquid eliminandum remanet, hinc ratione præservationis in declinatione morborum acutorum, si quid producti morbo vel materiae coactæ eliminandæ retentum sit, vel per sudorem, vel alvum, vel per urinam, evacuandum. Verissimum siquidem est, nullam febrem solutam tutam esse, nisi in fine sudor universalis supervenerit. Si ergo supervenit, bonum est; si vero non, & tamen in urina feculentia præcipitata hæreant, ne ab his nova noxa fiat, vel per sudorem, vel per blandam tandem laxam intestina stimulentur, ut sic contritior reddatur sanguinis motus; & per pancreas vicinæque loca recreentur morbofa retitencia removeantur. Quod si verò alteratio quædam insignior succorum aliquo corporis nostri sub cursu morbi contigerit, vel à causa morbifica vel etiam ex abusu fixorum terreorum vel acidorum, bilem figentium, adeoque viscidam bilis & inertia fermenti stomachalis & succorum corporis nostri lateat, tunc pro horum alterationibus corrigendis maturè usurpanda veniunt remedia salina temperata, nonnihil spiritiosa, observando simul, an magis necesse sit, stomacho succurrere? quo in casu conveniunt acida blanda cum aromaticis remixa, elixyr proprietatis sine acido, & cum eo, idemque album istud Helmontii per circulationem paratum, item tinctura antimoni ex feris, liquor terræ foliatae tartari, isque vel solariè, vel cum dimidio spiritus salis ammoniaci mixtus; an verò bili ponis calcem addere, cujus ratione amara, & salina volatilia magis locum habebunt, v. g. ex absinthio, centauro minori, juniperio, rosmarino, mentha, &c. parata; hæc enim omnia in declinatione acutarum & præservatione morborum chronicorum locum inveniunt. Tandem

3. Sin labes quædam aut noxa visceris ejusdem interni post acutas, ex læso ejus tono remansisse videbitur, tunc remedia Martialia, blandè adstringentia, & in forma tincturarum, aut solutione liquida, ut tinctura vitrioli Martis Zwelferi, item solutio Martis cum succo pomorum, necnon Vina Martialia, conducent; quippe his ipsis robur visceribus iterum conciliatur.

Quoad Curationem; duo tempora distinguenda esse, monitum fuit. Hinc in cura subministrantur indicationes, tam curativæ affectuum, quam præcavivæ, imò etiam vitales vitium.

Inter indicationes præservativas respectu causarum:

1. Primæ viæ à cruditatibus obsidentibus vindicentur, vel per vomitoria, vel per blanda purgantia.

2. Digestio prima stomachi integra conservetur, vel per dietam blandam, vel stomachica remedia.

Inter Curationem ratione affectus autem distinguenda erunt ante omnia ista tempora in nostro ægro, quorum primum est, quando tumor in mesenterio hærens, tendit ad suppurationem, ubi

(1) Tumor congestus attenuetur.

(2) Materia ejusdem, quorum vergit naturæ motus, per illas vias eliminetur.

Jam verò tumor in mesenterio resolvitur & attenuatur, tam per interna, quam per externa. Externa optima erunt gummeta, ut galbanum, ammoniacum, & suo modo mastix: quæ omnia turgent sapore acris amato, & sub ignis tortura co-

Tom. II.

piofum oleum penetrans amarissimum reddunt: Constant ergo sale volatili oleoso acris, ratione cujus successivè attenuatur & resolvitur materia tumoris congesta. Quibus pro stimulo addenda nicotiana & cicuta, tumores duros emollientia, cum & ipsa nicotiana ob suum sal acerrimum in Decoctis profit. Imò hæc simul addendus est Mercurius vivus, mirabiliter penetrans & emolliens tumores duros, & ad sui discussionem disponens: Nam & plantis pedum is illitus, etiam caput petit, unde emplastrum de ranis Vigonis cum Mercurio vivo, idque tam ordinariè, quam duplici portione constans, tam nobile est in resolvendis viscerum tumoribus & feirthis incipientibus. Equidem Mercurii usum vulgus horret, at sine ratione; novi enim diuturnas cephalalgias ex pituita acida hoc emplastro sublevatas; in splenis enim tumore & infarctu ejusmodi emplastrum ex-erne applicatum omnibus aliis emplastris splenicis palmam præcipit; unde ad imitationem Vigonis, si Mercurius vivus, non autem juxta Zwelferi curiositatem Mercurius præcipitatus, reliquis discutientibus emplastris addatur, pro tumoribus discutendis, feliciorum effectum sperare possumus, præsertim in locis glandulosis, quorum visciditates & heterogenitates inhaerentes mirabiliter dissolvit, & in formas salivas easdem evacuabiles reddit; id quod in lue Venerea conspicere licet. Insuper his adnumeranda olea destillata fetida, ut oleum tartari fetidum, gummi ammoniaci, ligni guajaci, & similia hæc quidem si sola alliantur, insigniter sævent; si vero cum ejusmodi emplastris immisceantur hæc, egregii usus sunt, nec adeo horrida minusque fetida sunt, imprimis si super cornu cervi ullum rectificentur. Hæc ergo emplastra exinde parata, v. g. emplastrum de ammoniaco Quercetani, emplastrum carminativum Sylvii, &c. malaxata cum oleis dictis destillatis, vel etiam cum oleo Philosophorum, loco affecto pro tumoribus duris resolvendis inflantur. Quibus si admiscetur Mercurius vivus, & hinc oleum tale pro malaxatione additur, sperare possumus effectum longè potentiorum.

Inter interna resolventia maximè excellunt tartarea alcalina, tinctura tartari, ex detonatione nitri & tartari calidè extracta, liquor terræ foliatae tartari, spiritus tartari volatilis, & similia salia volatilia, quæ omnia resolvendo, externis remediis adjumentum affert. Tandem hæc pro evacuandi & simul emolliendi scopo addatur Mercurius dulcis, qui vel solus, vel cum extracto hellebori nigri ad ℞j. aut cum massa pilularum de ammoniaco Quercetani ad gr. xv. ℞j. imò ℞b. mixtus, etiam potest adhiberi, ut sic simul emolliatur tumor.

Quod si autem his ipsis administratis non dispereat tumor, & symptomata ingravescant, sed tumor speciatim accrescat, dolor fiat intensior, & pulsationis sensus manifestior, tuncque signum est, tumorem non discussum in, sed tandem ad suppurationem tendere, adeoque blandis alcalinis & oleosis humectantibus, & emollientibus vulgè dictis, naturæ motus ad suppurationem promoveatur, inter quæ nil melius est terebinthina, cujus vel oleum umbilico illitum, vel ipsa terebinthina emplastris formâ imposita, ad faciliorem suppurationem disponit. Interim febriliter lentæ appropriatis, temperatis præsertim tartareis, simul occurratur, & decocto Chinæ cum radice scorzonerae, & caryophyllatæ, &c.

Posteriori verò morbi tempore, quando nampe abscessus est ruptus,

Xxx 2

1. Is

1. Is apertus est mundificandus, & purulentia ejus facta per vias, quò natura vergit, evacuan-
da.

2. Abscessus mundificatus sublato pure consoli-
dandus; &c.

3. Tandem hectica febris per acrimoniam puris
temperantia mitiganda.

Ratione primæ Indicationis, nempe mundifica-
tionis, conducunt balsamica, vi alcalinâ oleosâ
seu sulphureâ pollentia, qualia sunt terebinthina,
item sulphur, & balsamus sulphuris terebinthina-
tus & anisatus, item juniperinus, & quæcumque
ex sulphure parata, juniperi oleum, & Malvati-
cum juniperinum, in casa præsertim, ubi natura
ad vias urinarias vergit. Similiter pro mundifica-
tione conferunt huc lapilli cancrorum, catholi-
cum illud vulnerarium, cum aceto propinatum, ideo
tamen, ne illi penitus ab aceto, sed saltem quasi
inchoativè, dissolvantur: quibus accedunt etiam
alia balsamica, v. g. beazoe, aloë, myrrha, crocus,
&c. ex his parata elixyria, in specie sine acido.

Alteri Indicationi satisfacit consolidatio mundi-
ficati abscessus, putà per vulneraria, vegeabilia,
Martialia & Saturnina; quorum inter illa nota
sunt & excellunt hederæ terrestris, cherefolium,
salvia; uti post hæc succedunt Martialia, imprimis
in forma liquida propinanda: ad quæ pertinet
lapis hæmaticus, medium quoddam inter ter-
ras metallicas & metalla, tam naturalis, quam
artificialis, qui præparari solet ex extractione li-
thargyrii cum aceto destillato facta, cumque spi-
ritu salis præcipitata, & solutione Martis cum spi-
ritu salis, ubi caput mortuum remanens est instar
genuini lapidis hæmatici. Descriptio processus
vid. in M. A. N. C. Ann. 2. Observat. 143. pag.
227. item in Glauberi scriptis, ac fore idem est,
quod tinctura antiphthifica ex vitriolo Martis &
saccharo Saturni parata; ex quibus præparatur hæma-
tites quasi verus. Hæc tamen, tam mundificantibus,
quam consolidantibus, semper admiscantur,
prout naturæ motus adest, nunc diuretica, nunc
per alvum laxantia; inter quæ excellunt rhabar-
barina & aloëtica; sic in usum quoque trahi pos-
sunt clysmata, ex decoctis vulnerariis parata.

Tertiæ Indicationi satisfacimus, & Hecticæ oc-
currimus, per acrimoniam puris temperantia, quæ
sunt sulphurea fixa, ut antimonium diaphoreticu-
m, antihæcticum Poterii, saccharum Saturni,
&c.

Sed quid agendum foret, si in nostro ægro
superveniret fluxus alvi cruentus, ab erosione valis
cujusdam? Resp. pro restringendo fluxu hoc con-
venire imprimis Martialia, & genuinum lapidem
hæmaticum, qui mollior & rubicundior vulgari
(hic enim saltem est minera Martis) deprehendi-
tur, & quæ huic non cedit, rubrica fabrilis.
Hæc posterior forsitan non cedit lapidi hæmatici,
& in talibus casibus, fluxu nempe cruento alvi-
no, ex erosione cujusdam partis, est egregia.

Quid autem tunc faciendum, si æger, rupto
abscessu, pus per os spuendo rejiceret, uti etiam
factum? In hoc puncto grave negotium imminet;
metus enim est, ne abscessu soluto pus acrius in
vesiculosa teneriori pulmonum substantia ulcus &
phthisin inferat. Resp. In tali casu non videri imi-
tandum naturæ motum, quin potius ad inferiora,
per clysmata aciora, & laxantia temperata per
os exhibita, promovenda puris excretio, prospici-
endo tamen simul pulmonibus per temperantia
acrimoniam puris, quale est sperma ceti, trochisci
de carabe, &c.

Balsamus Saturni terebinthinatus nobilis etiam
est in hoc casu, si Hectica ejusdem usum permic-

tit. Saccharum enim Saturni blandâ calcina-
tione fiat friabile, cui affundatur oleum terebinthi-
næ, & in blanda digestionem servetur. Et hoc
etiam egregium est remedium in gonorrhœa viru-
lenta, ubi exulceratio partium internarum subest.

Decoctum etiam radicis Chinæ cum passulis, in
affectibus ex pure natis, multum valet, præsertim
cum passula, ob vim temperandi, Hecticis opti-
mè conveniant. Dulcia autem aliàs omnia, quia
ulcera ob sui acorem, in viscido residentem, for-
dida magis reddunt, fugienda sunt. Item acida
in nostro casu cautè adhibeantur; suppurationem
quippe eadem impediunt, & abscessus ad ul-
cera sordida disponunt. Contra tartarus vitriola-
tus, nitrum antimoniatum, sal ammoniacum, in
hujusmodi Hecticis, cum temperent pus, & ad vias
urinarias deducant, sunt optima, & miscentur
cum sulphureis fixis, cinnabaris antimonii, vel na-
tiva sublimando depurata, mista commendanda;
non secus ac sal ammoniacum cum tertia parte an-
ti-hæctici Poterii continuatum, Hecticis est usitatissi-
mum.

In Hectica quoque & febribus lentis alioquin
cauti sumus & parci in sudore ciendo, quia quan-
doque satis largiter spontè supervenit, ut etiam
opiatas sit sistendus; unde potius blandâ diapho-
retici sumus contenti: pro quo scopo conducit tinc-
tura bezoardica, cum spiritu tartari & vitrioli vo-
latilibus parata.

Tandem Lac sedato & mundato abscessu egre-
gium & optimum est temperativum abscessus, &
nutritivum corporis. Interim necesse est, ut pro
meliori eorum operatione primò mundificetur sto-
machus, ut hic id rectè digerat, aliàs abundo
in viscidum & glutinosum cremorem, plus nocet.
Lac asinum in Italia frequens est propter longæ-
vitatem bestie; verum apud nos caprillum & bu-
bulum in usu est, quorum hoc magis est nutriti-
vum, illud verò diureticum. Idem ibidem.

Febris Maligna.

Virgo sana & optimi habitus conqueritur de a-
liqua imbecillitate corporis, quam tamen non
asimat, accedit insignis appetitus prostratio, cum
siti admodum aucta; dormiens noctu interruptam
nonnihil habet quietem, & hinc inde in lecto se
jactat, nescia ob quam causam? Sic sey unru-
hig, und wisse nicht warum? vocatus Medi-
cus, invenit urinam naturaliter constitutam, pulsus
parum mutatum, ob id vitia hæc progressa cui-
dam diata lesioni adscribit, adeoque elixir pro-
prietatis ordinat, quotidie bis ad 30 gutt.
hauriendum: Patiens exinde nullum percipit le-
vamen, sed potius ariditas faucium cum squalore
lingua insigni exinde supervenit, & virium imbe-
cillitas in tantum accrescit, ut lectum colore ne-
cesse habeat. Rediens Medicus post aliquot dies ip-
sam invenit insigniter imbecilem, de lassitudine ar-
tuum conquerentem, es liege ihr in allen Gliedern,
ut & intensa siti, & aliquanti præcordiorum an-
gustia; menses rectè se habent, qui ante tres sep-
timanas jam rectè fluxerant: Alvus clausa, parum
vel nihil ejicit; tangens etiam, calorem persequit
mordacem, sine hoc, ut de eo conqueratur ægra,
urina naturalis, nonnihil turbida, es ist ihr thomb
und dämisch im Kopff, pulsus celer admodum
& frequens, non adeo validus, magnitudine
saltem moderatus, ad parvitatem inclinans, ip-
sa

sa propinat diaphoreticum præcipitanti ex antimonio diaphoretico, sale volatili cornu cervi & vipera- rum, &c. sed frustra: nullus sudor venit, ardor in- tenditur, caput insigniter aestuat, sit inquieta, oculi fulgent. Ipse Medicus anxius aliam pro mædela simul advocari jubet.

Resolutio.

Mihi casum huncce propositum ejusque sympto- mata accuratè consideranti, primo quasi intuitu Malignitatis nota apparebat. Nam licet quidem subinde varia in febribus malignis observentur symp- tomata assidua, nunc pauciora, imprimis ta- men hæc tria, utpote frequentiora, & in hoc casu concurrentia: nempe subitanea virium prof- ratio, sitis admodum intensa, appetitus dejec- tus citra manifestam causam, vigiliæque perti- naces, Febrim malignam, & quidem minus z- cutam, adesse, infallibiliter indicant atque ostendunt.

Febris autem nostra maligna agnoscit pro parte affecta tam massam sanguineam, ab acrimonia volatili seu spirituosâ inquinatam, hincque in motu naturali fermentativo imbecitam, quam etiam ven- triculum, in specie officium ejus sinistrum, quod optimè probant inquietudines, jectigationes, aliaque molestiæ.

Ordine jam ergo attingenda atque examinanda est Causa proxima, quæ nihil aliud videtur esse, quam sal volatile acre, spiritus plus minus destruens, massam sanguineam enervans, & ad ali- qualem putredinem disponens, hinc massæ sangui- neæ crasi destructâ, & spiritibus affectis, sangui- nisque consistentiâ, fermentatione vitali atque spi- rituali debita, deficiente, mox virium prof- ratio in promptu est. Spiritus enim animales non debite & naturaliter influere possunt in partes pro excitando motu, & licet quidem influant, quia tamen illorum vigor naturalis torpet, partim ob deficientem quantitatem, partim etiam ob deficientem subtilitatem, inepti tamen sunt ad motum na- turalem ordinariæ excitandum, hinc membra qua- si torpent, & virgo nostra ægra insignem lassitudi- nem artuum percipit, quam molestiam per hæc verba explicare conatur: *Es liege ich in allen Gliedern.* Appetitum verò prostratum ut & sitim ætam cum aridura faucium lingueque squalore ex acrimonia volatili, fermentum destruyente, & fau- ces vellicante, originem habere judico. Nox ve- rd inquieta, jectigatio corporis molesta in lecto, ut & præcordiorum aliqualis angustia, ex aff. sto stomacho, imprimis tamen officio ejus sinistro, haud dubie deducenda. Quod verò attinet calo- rem illum quasi mordacem, interne saltem ur- gentem; dico, illum provenire ex eadem acrimo- nia volatili, destruyente texturam massæ sanguineæ, & ita incalcescentiam in præcordiis maxime gliscen- tem, excitante. Quod verò nostra ægra de eo minime conqueratur, delirium imminere auguro, & quod me in hac opinione magis confirmat, sunt oculi fulgidi & quasi ignei, tanquam certissima de- liriorum imminuentium indicia. Accedit & hoc, quod ardor magis magisque intendatur, & caput insigniter aestuare incipiat ex prædominante acrimo- nia volatili, texturam sanguinis salino-sulphuream plus minus destruyente. Quod autem alvus nonni- hil clausa, & illa parùm vel nihil ejiciat, ex pau- citate forsan excrementorum in cellulis intestino- rum, in specie coli, subsistentium, originem ha- bet.

De causa remota parùm habeo quod dicam; Nullum enim indicium causarum remotarum in hoc

Tom. II.

casu inveniendum.

Ad eventum ergo hujus febris malignæ accedo. Est autem Prognosis febrium malignarum, secun- dum Prædictorum in unanimum consensum, admodum incerta: mox enim inopinato vel ad vitam vel ad mortem terminantur, propterea & ego nihil certi prædicere valeo. Hoc tantùm dico: quia febris hæc minus acuta existit, idcirco medicamentis proficuis locum adhuc superesse, nemo nega- bit.

Methodum medendi quod concernit: cum æ- gram nostram affligat febris maligna, eaque in san- guine gliscens, præcordia infestans, indeque va- ria ac periculosa symptomata inferens, observan- dum:

1. Malignum virus destruendum, figentibus & per sudorem expellentibus.
2. Primæ viæ repurgandæ, & fomes ac ipsum virus ibidem affixum removendum.
3. Symptomatis atrocioribus maturè occurren- dum.

Priori scopo veneno nempe maligno corrigendo, satisfaciunt alexipharmaca dicta & sudorifera, eaque tam fixa antimonialia, quam in principio & incre- mento in specie volatilia, simplicia nempe salia & composita thuricallia v. g.

℞. ∇ ex succ. ceras. nigr. rubi idai aa. ℥ss. C. C. f. Δ. ℥j. ℞ii diaphor. ℥j. Syr. rubi idai ℥vj. ~ ℞i dulc. q. s. M. D. S. Tranchlein.

Usurpatur pro duobus dosibus, expectando sub moderatis tegumentis sudorem blandum.

Vel ℞. ∇ Card. bened. scortoner. ana ℥ss. Succ. Citri rec. ℥vj. Theriac. Andr. ℥ss. Bezoard. miner. ℥ss. Laud. opiat. gr. iij. Syr. Mentha. ℥j. ~ ℞i dulc. q. s. si atidior placet hæc Mixtura.

Usurpatur pro tribus dosibus.

Repetenda sunt talia aliquoties. Item

℞. ∇ Card. bened. ℞. samb. ana ℥ss. Aceti vini ℥j. Theriac. Andr. ℥ij. ℞ii diaphor. ℥ij. Syr. acetos. Citri ℥vj. M. f. Potio. Capistur pro lubru.

Secundo scopo vomitus, imprimis sub morbi ad- huc principio, satisfaciit, qui etiam primâ vice ins- titutus videtur, ut remoris ibidem sedibus va- riis & fomes purgetur, & symptomata ibidem ur- gentis præcaveantur; quin & reliquis remediis com- modior operatio concilietur: E. g.

℞. Vitri ℞ii hyacinth. gr. vj. Infund. per ℞ in loco calido in Vini Rhenani q. s. manè filtratur: fil- traturæ ℥ss. adde ∇ Cinnam. ℥ss. M. D. S. Broth Tranchlein auf einmal.

Tertiò symptomatis variis varia appropriata, præ- ferim opiatâ mista, occurrere debent.

In specie pro squalore lingue:

1. Mundetur lingua bene cum virgula aliqua sa- licis rubræ.
2. Profunt mucilagines ex seminibus. Verbi gra- tia:

℞. Mu il. sem. Cydon. Pyl ii ana ℥vj. ℞i purif. ℥j. Syr. rubi idai ℥ij. vel ℥ss. M. D. S. Linderuder Siblen.

Vel pro siti tollenda usurpatur sequens Decoctum.

℞. Decoct. Citri Mys. ℞ss. Succ. Citri rubi idai Syr. Ceras. acid. c. flor. Tun. rubi idai aa. ℥ii ~ ℞i dulc. q. s. M.

Hauriatur subinde bonus haustus, vel sub, vel post sudationem, in specie ubi volatilibus sudor fue- rit provocatus, vel etiam alio tempore.

℞. Decoct. Citri Mys. ℞ss. Gel. C. C. rec. ℥ss. Syr. Ceras. acid. rubi idai aa. ℥j. Succ. Citri & Rubi idai q. s. pro grato sapore.

Externè Epithemata capiti applicari possunt ad præcavendas cephalalgias, & deliria. Verbi gratia:

XXX 3

℞. A

gr. Δ Verben. ℥iij. Spir. vini camphor. ℥j. Opii gr. v. M. f. Epithema.

Applicetur cum lineis multiplicatis tepidè. Idem bidem.

Febris Maligna Petechialis.

Mulier sana, quæ per decem menses lactaverat puerum, eunquæ modo ablactasset, corripitur paulò ante solstitium hybernium per aliquot dies infueto virium languore, idque sine manifesta causa, cum insigni extremorum lassitudine, dicit: Es lege ihr in Armen und Beinen. Appetitus deficit, intenditur sitis, lingua sicca, fauces glutinosæ fiunt: cerevisiam horret, seu nimis amaram, & qua faucium squalorem intendat; hinc cerevisiam secundariam, aut aquam frigidam desiderat. Calor insuitus, isque continuus, corpus occupat, moderatè tamen, & qui interdum, præsertim noctu, incertis vicibus, ad aliquot horas intenditur, caput intensè, præsertim circa frontem, dolet. Ipsa ob id à Pharmacopœo die Luna capit pilulas purgantes, nescio quas, quæ quinque aut sexies eam laxant copiosè, sed sine euphoria, quilibet potius symptomata, præsertim viuum imbecillitas, intenduntur: ob id die Martii vespere, neglecta cæna, capit Theriaca ℥j. in cochleari aceti vini cubitum iterum, dormit exinde inquieta, sudat insigniter; manè melius habere videtur, extra lectum tamen durare nequit. Eadem interea subsistunt symptomata, vires vfringuntur, nox altera die denudò inquieta, variis insomnia turbatur. Adstantes eam crebè in lectum jectigentem, & subinde anxie respirantem, observant. Die Jovis vocatur Medicus, qui mulierem in statu hæcenus enarrato offendit, calorem persentit obscurum, acriorem tamen & præternaturaliter auctum, sed non aded intensum. Pulsus creber, frequens in magnitudine & vehementia moderatus, ad parvitatem declinans, mollis, æqualis, &c. Urina offeruntur clara, intensius tincta sine coeuvio. Dejectiones progressa nocte habuerat quinque tenues seu fluidas, obscure tinctas, insigniter faecentes, & jam iterum quatuor hoc ipso manè; alias hypochondriaca subtrunida & murmurantia sunt, frons & tempora crebro sudore madent. Interrogata ægra à Medico, de quo præcipuè conque-
ratur? respondet: Sie behinde sich gir wohl, nur das sic matt und sehr durstig sey. Interim subinde se jectizat, anhelosa est, torvum videt, &c. flagitat curam, & urget imprimè venesectionem.

Resolutio.

Morbus primarius est Febris maligna, & quia morbus non est aded acutus, suspicio est, eam futuram petechialem, quam symptomata innuunt; nam petechiales ita incipere, & promoveri solent.

Primarium autem & maximæ considerationis symptoma est adjuncta diarrhœa, quæ ex ipsius naturæ motu ægræ supervenit, ut occasione pilularum antea assumptarum nonnihil excitatam fuisse post aliquot dies, concludi potest.

Cæterum contagium in hoc casu non subest, neque corporale, cum de conversatione cum ægro nulla fiat mentio, neque spirituale seu epidemicum, cum pariter nec hic ullæ circumstantiæ. De epidemica enim constitutione Lindanus exclamat: Si quæ sine manifesta causa nausæ corripitur, signum

esse suscepti seminis contagiosi; Sed ægra nostra de ea non queritur.

Pars primaria affecta est massa sanguinea, secundaria verò stomachus, quia quædam hujus symptomata in cursu morbi superveniunt, idque ex ordine effectuum, in talibus febribus ordinariò supervenientium. Imò præter massam sanguineam in febribus malignis etiam spirituum influentium ratio haberi debet, idque periculossimo statu; & quidem nunc vitales, nunc animales, pro ratione malignitatis simul affliguntur: si animales, agrypnia, deliria & convulsionones, aliaque symptomata nervosi generis, adsunt; si verò magis vitales, mox summa virium prostratio, pulsus celer, debilis & formicans, & sudor circa frontem syncopticus, apparere solent. Quòd si tandem ex contagio suscepto febris maligna nata sit, tunc stomachus, qui in malignis aliis secundariò aliàs affligitur, primaria ejusdem sedes est.

Et quidem ægram nostram laborare febre maligna, syndrome symptomatum urgentium confirmat: inter quæ primum est subita virium prostratio, eaque sine manifesta causa; nescit enim nostra ægra, unde hanc sibi contraxisset, sed quia ablactarat forvum, aded chylus in sui ipsius nutrimentum, non verò in foetus, faceretur, hinc incrementum potius virium sperandum fuisset. Aliud ergò quid subest. Jam verò virium fundamentum consistit in sanguine spirituoso; hinc enim vires & spiritus pari ambulat passu, hinc per exercitia, spiritibus exhaustis, reddimur debiles: ac si in quorumcumque morborum principiis vires prosteruntur, vel spirituum influentium plus minus extinctorum, vel talis sanguinis non debitam fermentationem subeantis, causa, ut nempe non possit volatilisari in spiritus, morbum non vulgarem, sed majoris ponderis & mali moris instare, signum est. 2. Conqueritur ægra nostra de siti intensa, faucibus aridis, & lingua sicca; quæ pathemata omnia in principio febrium si appareant, pessimi omnis sunt, vel febrem malignam, vel morbum Hungarico similem, affligere confirmant, præsertim si æstus non fuerit tantus, qui linguam & fauces exsiccare queat. Nam in febribus ardentibus benignis quidem etiam adest talis siccitas, sed in statu denum; imò stomachum summè labefactatum esse, confirmant. (3) Dum conqueritur ægra nostra de stomachi symptomatibus, appetitu prostrato, cerevisiæ fastidio; quæ pathemata periter innuunt fermentum stomachi penitus confundatum; cujus digestionem cessante, in tali subjecto, ubi vires aliàs prostratæ, periculum tantò majus exurgit. (4) Pessimi præsertim omnis est, quòd ægra nostra sit anxia, & inquietata, sine vomituriendi conatu tamen, qualiter affecti ordinariò regionem stomachalem monstrant. Interrogati tales dicunt: Sie wissen es selber nicht, es wäre ihnen bange ums Hertz. Unde tales in principio & incremento morborum anxii & inquieti apparentes, periculossimum se fovere morbum indicant. (5) Pulsus à Medico die quinto exploratus, deprehenditur celer, frequens, in magnitudine & vehementia moderatus, ad parvitatem declinans, ex quo certi esse possumus de latente malignitate. Equidem in principio possumus decipi, quia tunc quandoque naturali similis videtur. At in incremento fit debilior, & tandem tantum non formicans evadit, unde hæc in parte cautum decet esse Medicum; nam pessimus pulsus ejusmodi est. Si verò mox in principio debilis, celer, formicans, parvus, apparet, non est quòd dubitemus de malignitate.

Hæc quinque ergò si conferantur cum febre, æstu,

æstu, &c. liquet, ægram nostram febre admodum maligna laborare, morbumque ipsum plus habere in recessu, quam primitus innuere videbatur: Et dicantur tales morbi mali moris seu maligni, quasi dixeris, *bänisib*; primam facie benignos & blandos se exhibentes, in recessu verò pessimi sunt. Insuper accedunt his pathematibus duo adhuc alia: nempe ægra nostra est anhelosa, accedentisque quovis torvè aspicit, quod pessimum signum est, præsertim si libera fuerit respiratio & mediocri æstu, *wenn sie so seuffzen*, nam juxta Hippocratem tales mente ægrotare, h. e. spirituum animalium circa præcordia motum perturbatum esse, indicatur. Affectus autem torvus, ferrox, & oculis mentis factus, *wenn sie einen so starre ansehen*, innuit imminens delirium & convulsiones, idque præsertim in non aduersis, imò jam convulsi quid musculos oculorum pati, indicium est. Sic ægri tales interdum jacent cum fronte caperata circa nasum, & interrogati, *wie ihnen sey*, de levioribus conqueruntur, quod idem pessimum est signum. Indicat enim tale molestiam quandam intrinsecam non explicabilem, quam in externis sensuum organis non percipiunt, unde taliter constitutos, raro evasisse, observavi.

Cæterum Diarrhœa colliquativa in casu nostro primarium symptoma est, qua apparente in malignis, gaudent ægri, si evadere possint; & quamvis occasionem eidem suggererit pilularum importuna deglutitio, non tamen hinc sequitur, diarrhœam colliquativam esse artificialem, præsertim cum hæc integras tres dies post diarrhœam artificialem deum computaverit.

Dicitur in febribus malignis quibuscumque ad spiritus inflatos respiciendum esse, utut indicationes curatorum ex his habere nequeant: optima ergo est pro cura Hypothesis Sylvii.

Quemadmodum autem vitæ radix consistit in sanguine, & formatur ejusdem in quibus ex quibus dependet vita; ita

Causa proxima in nostro Casu est fermentum febrile malignum, vel Malignitas, ut sic, probabiliter juxta Sylvii hypothesin ex sale volatili acerrimo (minus verò ex acido, quippe quod in variolis, morbillis, periculis, & purpura accensandum est) destitente texturem massæ sanguinæ, salino-sulphureo-oleosam, derivanda est, ex quo præservatio & curatio petitur: Vid. Sylvii de Pest. lib. 4. Confirmant hoc pathemata in nostra ægra circa stomachum & primas vias obvia, v. g. appetitus prostratus, nausea, sitis clamosa, fauces siccae, asperæ, glutinosæ, &c. qualia symptomata interdum etiam acia purgantia excitant, & ab acidis curantur. Imò considerentur assumpta caustica, v. g. arsenicum, quod escharam inducit stomacho, cujus assumptionem mox dicta symptomata insequuntur. Adhæc Purgans assumptum quolibet symptomata exasperavit. Consideremus pathemata, quæ in ægro reteritis constitutionis ab acrioribus purgantibus (quæ occulta sunt venena,) scammoniatis, esulinis, euphorbio, &c. assumptis, superveniunt, ubi omnia dicta symptomata, remedio adhuc in stomacho quantumvis saltem existente, præsentia sunt. Manifestatur etiam sufficienter per diarrhœam colliquativam, quæ etiam eidem acali acii, dissolventi massam sanguineam, ejusdemque texturem, originem debet; quod probò, considerando affectus cholericos, ex bile præternaturaliter in stomachum regurgitante natos: item sitem ex cruditatibus nidorosis, per læsam digestionem introductis, magnas anxietates, siam &c. excitante. Imò etiam in stomacho febribus malignis demor-

tuorum interdum eschara nigra fuit reperta, quæ in fonticulis à salibus causticis acrioribus induci solet. Hinc ergo causticum acre latere concludo.

Jam quaeritur, cum nostra diarrhœa sit spontanea, impetu naturæ nata, an critica, an verò symptomatica ea dicenda? Nam in hoc casu curæ consistit. Et critici quidem motus in morbis acutis, præsertim malignis, bene observandi sunt, nisi remediis generosioribus morbo ante crisin prævenire queamus, ut non opus sit eam expectare. Si talia desunt, necesse est, ut subordinata methodo medendi motus critici ordinari observentur. Cæterum crisin quæ attinet; nil aliud est, quam sobitanea morbi & naturæ mutatio, dum nempe sub regimine materię alicujus, sive sanguinis, sive sudoris, sive urinae, fermentum malignum, aut sub cursu morbi producta alia, in loco quodam vel seponuntur, vel extra corpus excernuntur, ita, ut status hinc pacatus in ægro superveniat. Scilicet tria hæc se invicem in crisi sequuntur:

1. Causæ peccantis correctio.
2. Fermentorum morbolorum & materię correctæ separatio (quod per coctionem exprimi solet.)
3. Concoctæ materię morbosa, aut metastasis, aut excretio, uno nomine exclusio ex contentis.

Vid. Meibius.

Jam verò fundamentum criseos consistit in motu isto fermentativo sanguinis, quo fermenta maligna & corrupta in corpore contenta, sub cursu morbi corrigantur; quæ correctio fit propter texture mutationem talem, ita ut istud, quod fuit acre, fiat temperatum: hinc correctæ ex sanguine separantur, quæ separatio absolvit r motu deum præcipitatorio; Unde & coctio & separatio consistunt in motu sanguinis fermentativo. Adeoque nulla crisis expectanda est, nisi, ubi fermenta febrilia fuerint correctæ, & signa coctionis præcesserint.

Ex dictis his concluditur, qualenam sit nostra diarrhœa? Criticam eam esse, possunt persuadere:

1. Quia fit de quarto, quod ipsum ad minimum criseos, septimo die sublecuturæ, indicium esse possit.
2. Quia ægra de symptomatibus hypochondriorum, i. e. hypochondrii subumidis & murmurantibus conqueritur, quæ innuunt organum humorum circa primas vias, & motum naturæ inferiora versus tendere, & crisin per diarrhœam imminere.

Verum dicta argumenta de die quarto non sufficiunt, nisi alia simul respondeant.

Sed quaeritur: annon sit Diarrhœa symptomatica? Symptomaticam eandem diarrhœam esse, probò:

(1) Quia contingit sine signis coctionis præcedentis; urina etiam clara est, interstitiis inæta & sine sedimento conspicitur, quod signum summæ cruditatis, nec separatorum fermentorum morbolorum est; focus enim turbidus urina fuisse excreta, & adhuc excerneretur; crisin enim semper præcedunt signa coctionis in urina conspicua.

(2) Quia contingit sine ægræ euphoria, sed cum nullo signo. Non enim evadit ægra quæta, nec percipit cum his excretionibus levamen; sed potius sudorem frigidum & crebrum circa frontem & tempora habet: Jam verò sudores particulares circa caput & frontem sunt periculosi, juxta Hippocratem; præsertim si sint maxime glutinosi vel frigidi, aut subfrigidi summæ vitium prostrationis certissimi indices.

(3) Diarrhoeam esse symptomaticam & præternaturalem, patet ex excretorum conditione, quia foetida ea sunt; faecor enim in hujusmodi diarrhoeis pessimi ominis est. In quibuscunque morbis acutis urina & alvi excrementa, faecorem præ se ferentia, semper indicant colliquationem & inchoatam putredinem succorum corporis nostri, ejusque pessimum statum: nam quemadmodum purgantia vegetabilia acriora similes faecentes ac putridas excludunt faeces, quatenus alcali eorum resinotum massam sanguineam dissolvit & colliquescere cogit, & sic texturam sanguinis dissolvit, ut particulae colliquatae per alvum excretæ tali faecore se exhibeant; ita etiam in nostra ægra à fermento febrili acri maligno pingue sulphur massæ sanguineæ dissolvitur, hinc textura colliquescit, & particulae corruptæ putredinem contrahunt, & liquamen foetidum exhibent.

Est ergo diarrhoea spontanea colliquativa à fermento alcalino, dissolvente & ad putrilaginem disponente massam sanguineam. Insuper cum ægra per quadriduum propter nauseam nihil comeditet, & ex quinque vel sex prioribus secessibus primæ viæ redditæ fuissent liberæ, hinc sequitur, subsequentes ex massa sanguinea provenisse.

Quod autem ægra nostra post assumptam theriacam cum aceto sudaverit, hoc bonum est; præsertim cum febre maligna correpti in principio tudent quidem tales ægri, at in progressu aut statu morbi non, aut raro sudare possunt. Unde quamdiu tales ægri post sudorifera propinata in hisce casibus sudant, bonum est: sed hoc fallit quandoque, quia in principio sudant, in incremento non, pessimo omine. Interim quoddam ægra nostra non dormiverit post usum theriacæ, sed inquieta manserit, pessimum omen est; sicut si in principio & incremento malignarum febrium morborumque acutorum ægri ab usu theriacæ & opiorum non fiant quieti, status turbulentiſſimus œconomiae animalis innuitur, quem deliria & convulsiones subsequi ferè solent.

Queritur autem: an assumptio theriacæ ægræ nostræ bona fuerit? Resp. ita: Theriaca enim ratione ingredientis opii, nobilis est, Autore Ludovico, & Horstio in Judic. Chirurgiæ Infusoriæ. Opia enim in principio morbi bona sunt. Et rectius adhuc fecit eadem, quod cum aceto theriacam deglutiverit, cum præsertim theriaca, uti & electuarium discordii, & theriacalia quæcunque, in malignis semper unâ cum aceto debent assumi, quippe hac ratione hæc longè melius operantur, quatenus (1) non tantum æstum, quem excitant, compescunt, sed & (2) longè potentius sudorem movent, & (3) ex sudore ægri non tam debilitantur. Unde etiam sequentem misturam ex theriaca in morbis ardentibus acutis malignis mihi familiarem sæpissimè proficuum observavi:

℞. ∇ fl. samb. ℥ij. \mathcal{R} vini acerv. non destill. ℥vj. ad ℥j. Theriac. vel Mithridat. ℥j. ℥ib. ad ℥ij. unò etiam in robustioribus juxta Horstium & Zwelfferum ℥ij. ad ℥b. Si diaphor. ℥b. ad ℥j. Syr. acetos. Citri, vel rubi idæi, ℥j. M.

Capiatur pro duabus, quod ordinariò sit, vel tribus dosibus; ita sudant hinc ægri, nec adeò debilitantur, quiescunt, dormiunt, & ordinariò melius habent. Adeoque tam in incremento, quam statu malignarum, magni mistura hæc propter quietem atque sudorem, qui supervenit, æstimanda est. Loco cujus in dosi minori proſtat & tinctura bezoardica, quam tam theriacalia, quam acidum vinosum, in spiritu vitrioli obvium, ingrediuntur, cum omnia hæc ingredientia in ea reperiantur, sal-

tem deficit opium, quod tamen & faciliè addi potest.

Quoad Prognosin: Affectus hic est admodum periculosus. (1) Ob morbum admodum malignum, jam jam in incremento constitutum, cum atrocibus aut saltem periculosis symptomatis. (2) Diarrhoea colliquativa, in his febribus aliis ut plurimum est lethalis, nisi eidem maturè occurratur, ad mortem deducit. (3) Quia ægra etiam propter prægressam lactationem viribus maximam partem exhausta fuit, quâ tantum detrahitur matri, quantum foetui in nutrimentum cedit.

Vix autem, si evasura ægra sit, per motum criticum evadet, propter vires per diarrhoeam exhaustas; sed morbus potius pedetentim & paulatim solvetur.

Quoad Curam: Cum jam non curemus febrem malignam in genere, sed versetur cura circa febrem hujus ægræ malignam in specie, hinc selectiora remedia eligenda, considerando simul, quod illa diarrhoeam colliquativam adjunctam habeat. Cæterum occasione alexipharmacorum in ægra nostra usurpandorum, præmoneo

1. Quod fermentum alcalinum acre malignum, appropriatis sit enervandum & corrigendum.

2. Correctum illud per sudorem à consortio reliquorum succorum vitalium, speciatim sanguinis, per coctionem separandum & excludendum.

3. Symptomatis urgentibus occurrendum.

Priores duæ Indicationes primariæ sunt. Methodum autem hanc in primo & secundo scopo monstrat ipsa natura quotidie, in curationibus nempe spontaneis talium febrium. Jam verò, sive per motum naturæ criticum, sive paulatim, absque medicamentorum usu, solvantur morbi, observamus tamen, naturam non mox in principio moliri excretiones, sed demum in statu morbi, ubi scilicet venenum acre jam correctum est, & à partibus succorum à veneno corruptis separatum: hoc enim sub communi vehiculo nutrimenti & excrementi sero involutum, vel criticè, vel successive, per sudorem eliminat.

Imitemur ergo naturæ motum, &

1. Fermentum malignum corrigamus; & dein

2. Illud correctum foras eliminemus.

Adeoque sudorifera sola adhibita, qua talia, in febribus malignis non sufficiunt; turbant enim & perturbant saltem naturam, corpus movent, sed nil promovent, & vires dejiciendo, quia non rejiciunt virus malignum acre alcalinum volatile, plus nocent, quam prosunt, nisi fuerint simul talia, quæ fermentum malignum curant. Contrariâ quoque ratione nec solis alexipharmacis fidendum, quin cum his semper simul respiciatur ad excretionem fermenti correcti per pores cutis fiendam; posito namque fermentum malignum alexipharmacis illis corrigi, nisi simul correctum illud foras ejiciatur, periculum est, ne illud fermentum recrudescat, & ad morem morborum benignorum quasi novæ turbæ seu recidiva sequatur. Correctum ergo venenum etiam per sudorifera emittendum est.

Adeò ergo alexipharmaca corrigentia, & sudorifera eliminantia, simul jungenda sunt: v. g. si ponamus, quendam assumpsisse arsenicum, hunc propter symptomata si simpliciter sudoriferis etiam fortioribus, vel purgantibus etiam validissimis, tractare coneris, incassum ages, nisi simul prius venenum correxeris: sin verò eidem saltem lactici-
nia vel pinguis propinaveris, quæ abundant & corrigant venenum; optimè succedet cura.

His præmissis liquet, qualia sint corrigentia illa fermentum hoc malignum, in sale volatili acri fundatum?

fundatum? Vulgò sunt ista, quæ dicuntur alexipharmaca, aliàs bezoardica. Jam porrò quaeritur: in quonam consistat hæc veneni per alexipharmaca Correctio? Resp. simpliciter in eisdem noxiarum qualitarum temperata, ita ut venenum malignum volatile alcalinum acre temperetur, & mitius atque lenius reddatur: sicut etiam ipsa temperatura in minimorum materialum fermenti virulenti texturæ mutatione fundata est, qua illud, quod fuit acre, blandum; quod volatile, fixius, aut saltem minus mobile; quod spirituosum aut rarum, fiat densius ac spissius, & minus penetrativum; & similibus proprietatibus, quarum castratione & temperatura exierunt vires suas alexipharmaca. Ac elegans omninò est discursus Becheri in *Phys. subterranea lib. 1. sect. 5. cap. 1. pag. 305.* alexipharmaca venena pellere simpliciter vi temperando venena. Alexipharmaca ergò venenorum noxas qualitates temperando & mitigant: Sic itè per simplicem degenerantur & texturæ mutationem etiam pessima venena facile degenerant in micissima remedia, v. g. antimonium per nitram figendo cicuratur in remedium tuissimum; non secus ac Mercurius sublimatus temperatâ simplici redditur innocuus, quando post eum assumitur lac aut quoque temperatur per oleum tartari per deliquitum in vehiculo aqueo; vel quando additur ana Mercurii vivi, sic mitis remedium, ita cum Mercurio sublimatus antea ad gr. viij. cum vires periculo assumeretur, in Mercurio dulci ad gr. xxx. xl. &c. tunc capi queat. Similiter virulentissima vegetabilium purgantia, & horum rex, helleborus albus, evadit innocuus, correctus tam per acida, quam per alcalia, invertentia texturam resinolam particularum ejusmodi purgantium: sicut acida hoc faciunt immutando alcali acre; alcalia vero hoc faciunt, resinolam texturam particularum purgantium dissolvendo, & tertium quoddam innocuum producendo. Ex his patet, fermenta febrilia pluribus modis corrigi & alterari. Notabile est de arsenico, veneno pessimo, quo assumpto, symptomata convulsiva enascuntur, ad orcum ducunt, quod tamen simplici butyro ita miscetur, ut tunc deglutiri queat: vid. *Fehr Tract. de Scorzena*, ubi allegat arsenicum cum butyro præparatum fuisse, pro necandis muribus repositum, ex errore verò à quodam deglutitum, innocuum fuisse; quia butyri pingues particule, arsenici particulas acres virulentas inviscabant, imò post bichorium, mediante Mercurio vitæ rejectum: quod etiam facit lac; temperant enim hæc pinguis arsenici virus, & temperatâ texturam invertunt: Vid. *Bärtholini Alta Hafniens. Vol. 2.* Care um id fieri in febribus malignis pato, ubi fermentum malignum acre per corrigentia alexipharmaca in sua textura materiali mutatur, ut hanc temperantia, quod pluribus modis potest fieri, sicut dictum; hinc etiam quandoque experimenta variant in uno eodemque morbo.

In nostro casu ergò alexipharmaca corrigentia probabilissima sunt vel acida, vel fixata per nitro-sulphurea.

Inter acida, excellunt acerrimum, succus citri, & nitri, & sulphuris. Inter fixa, sulphura mineralia fixa, terræ mineralis fixæ, & partes animalium sine igne præparatæ. Acida ista vorissima sunt, quantum valeant in hisce febribus. Hinc in constitutione maligna epidemica acetum camphoratum est tuissimum præservativum, temperatis volatilissima fermenta maligna; camphora enim probabiliter penetrans pinguetudo est, quæ simpliciter temperando suam vim exicit. Hinc ita acetum sub

curso febrium malignarum raro omittendum soledatur; non secus de nitro & spiritu nitri constat, quod acidum ejus, uti in quibuscumque febribus ardentibus, ita & malignis, proficuum sit: Hinc & antimonialia fixata ratione acidi nitri concentrati in ipsis conducunt, sive jam in humida forma, spiritus nitri bezoardicis mineralibus combicetur, sive in via sicca per liquefactionem cum nitro in antimonio diaphoretico; in utroque enim modo substantiæ nitrosæ cum regulo antimonii connectio fit mediante hoc cum sulphure antimonii. Et sine nitro in præparatione antimonii diaphoretici non attingit sulphur antimonii, sed redit regulum, mediante quo postmodum etiam in sulphur antimonii operari potest. Quoad Sulphur: hujus acidum est egregium quoque in febribus malignis & pestilentibus, hinc post spiritum nitri fixatus sulphuris in tali casu optimo consilio Julepis addendus. Post spiritum sulphuris laudantur liquores sulphurati juxta *Helmontium Tract. Tumulis Pestu*, & *Cocceus de Febris Epidemicis*, tam præservativè quam curativè: Sic quidam Practicus optimum observavit Julebum sequentem.

℞. *Liqu. Cat. lbj. √ lactuc. Cichor. fl. Sam-buc. ana ʒvj. succ. Citri ʒij. Ⓞ Siar. ʒij. Syr acetos. Citri. ribium ana ʒij. Ⓞ Si gut. xxx. Misc. pro Julebo.*

Quoad fixa autem: in specie excellunt sulphura mineralium, partim propter acidum nitrosum fixata, partim propter acre alcalinum agens in particulas sulphureas, & sic semper mitigantur & corriguntur: Item terræ mineralium fixæ, & partes animalium fixiores.

Quoad secundum scopum: inter sedorifera primatum obtinent partes animalium, tam earum salia volatilia, quam sine igne calcinata. In horum verò & corrigentium & sudoriferorum selectu semper observandum est, an magis malignitas, an magis symptomata febris ardenis urgeant? Si prius: tunc ditorum animalium salia volatilia eligenda, cum debitis alexipharmacis mixta; si verò posterius, volatilibus cautius utemur, & potius fixiora, & acida nonnihil alexipharmacis mixta, conveniunt. Ex his animalium partibus & gelatina cornu cervi in febribus malignis egregia, quocumque acre temperando, quocumque symptomata leniens, quia per liquorem sui nutritivum acrimoniam malignam corrigit, & simul ratione salis volatilis temperari ad blandam diaphoresin disponit. Camphora etiam ad quæcumque symptomata egregia est; sed non omnes ferunt hanc: quibusdam mulieribus infer passionem hysterica; item qui habeant spiritus animales texturæ rarioris, ut erudit, his camphora est nimis gravis, perturbat mentem.

Sudoriferis autem subinde interponenda sunt acida, ut sanguini redat debita consistentia, & vires per sudorem perire restituantur, imprimis, si sudor salibus volatilibus prolicius fuerit; sola enim sudorifera, præsertim alcalina aut fixa, sine acidis interpositis non efficiunt, cum ægri nimis debilitentur. Si post sudorem ægri hinc vegetiores, sudoriferis insistamus. Sed in & post sudorem in febribus malignis observandos semper pulsus ad cognoscendam magnitudinem & vehementiam; nempe si in sudore fiat magnus vel nonnihil major, qui ante eum erat parvus, bonum signum est; vel si post sudorem, sedata sanguinis turgescentia, inde paulò major deprehendatur, quam ante sudorem: bonum signum erit, speciatim si simul vehementior nonnihil post sudorem evadat; è contra si in sudore parvus sit, & etiam post sudorem eodem

eodem in tenore perduret, aut minor evadat, pessimum est.

Cum verò ægri post sudorem in febribus malignis multum debilitentur, convenit hic imprimis vinum generosum, propter suum acidum summe analepticum; confortativum enim est optimum post sudorem, tam interius, quam exterius.

Cæterum in nostra ægra, in qua febris maligna admodum adest, juncta cum diarrhoea colliquativa, quæ ceu maxime urgens symptoma sui meretur considerationem, antea dictæ obtinent Indicationes; nam correcto acri colliquante veneno, ceu fermento maligno, eoque per sudorem evacuato, sponte cessabit diarrhoea. Conveniet siquidem mistura alexipharmaca, quam ingreditur electuarium dialeordi Fracastorii, cujus loco electuarium dialeordi correctum à Sylvio, vel Theriaca, substitui potest; item Julebi citrati & nitrati, nec non pulveres ex fixioribus parati: Quibus, si adjungantur moderata opiata, citior successus sperandus; Unde compositiones theriacales propter opium hic primum obtinent, in misturis propinatæ. Non ergo diarrhoea hæc adstringentibus, quæ talibus, est curanda & statim supprimenda, quin serus graves præcordiorum anxietates, singultus, nausea, speciatim inquietudines & cephalalgia intensissima inducerentur, si simpliciter adstringentibus insisteremus, quia adhuc adest motus & orgasmus humorum in primis viis; dein nec diarrhoea hæc per se simpliciter curanda aut sistenda venit, sed fomiti virulento potius occurrendum est; sic sponte cessabit, applicando saltem ratione illius externæ Theriacam, cum vino generoso acidulo subactam sub forma episthematis, fervidè stomacho & hypochondriis, sæpius repetendo, sicut internè pro scopo sistendi turgesceniam simul & fermentativum succorum circa hypochondria & colliquesationum impetum propinari possunt cornu cervi sine igne, terra sigillata, bezoardicum Martiale, antimonium diaphoreticum Martiale, &c. Adeoque in nostra ægra vocatus præmissi misturam theriacalem superius allegatam, à cujus usu bis sudavit. Posset etiam præscribi sequens Pulvis:

℞. ℞ii diaphor. ℞ij. ℞ sigillat. ℞j. Laud. opiat. gr. ij. vel Ext. theriacal. gr. vj. M. f. Pulvis, div. in 2. part. æqual.

Quæ capiantur in vehiculo calido & acidulo. Hinc quieteat ægra, cui si sudor superveniat, eò melius est, aut si blanda diaphoresis subsequatur.

Sed quid agendum, si ægræ nostræ, in tali statu enarrato constitutæ, superveniret menstruatio? Resp. Consideretur

1. Tempus morbi.
2. Tempus menstruationis: an legitimum? an, quod sæpius fit, anticipaverit?

Utrumque morum naturæ excretorium ostendit. Considerandum: an magis criticus, an magis symptomaticus? Si ergo menstruatio debito modo & in legitima quantitate, & sine gravioribus symptomatibus superveniat in incremento morbi; tunc naturæ relinquendum directorium est; cessabit enim hujus fluxus diarrhoea: de cætero consuetis remediis insistendum, nec nimis acida usurpanda. Sin verò deficiat, & hinc symptomata præcordiorum, atque abdominis tormina & similia affligant, tunc quidem pariter diarrhoea exin sistitur, at malo omine: interim supra dictis medicamentis addantur volatilia & myrrhata, moderata tamen in dosi, ut unà superveniente sudore moderato nonnihil stimuletur dicta sanguinis ex-

cretio, idque speciatim, si vires ægræ hoc permittere videantur. Sin verò nimis fluat menstruatio, hæc supprimenda nonnihil; periculum enim ingens inquit, præsertim si forsitan excretio cutanea expectetur, ne inverso sic naturæ motu imminentes petechiæ impediatur, unde in tali casu acidula & remedia terrea, v. g. mineralia blande adstringentia, in usum vocentur; aut quoque opiata cum alexipharmacis maritentur; sic enim ipse nimis rensus fluxus sufflamabitur. Si verò in statu superveniat, in quo jam petechiæ efflorescant, magis suspectus est, ne retrocedant. Consideranda ergo

1. Euphoria ægri.
2. Signa in urina coctionis.
3. Antecedentia fluxum hunc quasi criticum plus minus indicantia.
4. Quantitas, an debita? an excessiva? an defectuosa?

Si ergo in statu, debito menstruationis tempore, debita quantitate superveniat, linquatur; saltem diaphoreticis excretio cutanea conservetur: si excedat, nonnihil cohibeatur: si deficiat, volatilibus excretionem cutaneam unà promoventibus adjuvetur: &c. Idem ibidem.

Enarrantur interrogatoria, circa Febres Contin. & Malignas, ac præcipue Dysenterias, sieri solita. Item, proponitur Casus Præcticus de febre Malig. Pulicari, lethali; & resolutio ejusdem anne editur, ad normam Examinis Practici, quod Monachii sustinent Medici, qui Praxin in Bavaria exercere petunt.

ANno 1666. cum passim in Bavaria grassarentur febres mali moris, sæpius cum dysenteria, aliquando etiam cum maculis pulicibus conjunctæ, in his præsertim locis, per quos transire redeuntes ex Ungaria milites, necessarium videbatur Collegio Medico Electorali, ut singularum civitatum & locorum utriusque Bavarie & Superioris Palatinatus Medici constituti morbos apud se grassantes eorumque accidentia diligenter describerent, ac præcipue ad proposita à Collegio Med. Elect. interrogatoria distinctè responderent: cum scilicet in finem, ut postea, intercedente Sereniss. Electoris Clementissimo decreto, periclitanti populorum sanitati, communi ac opportuno consilio maturè prospiceretur. Interrogatoria erant sequentia.

An dysenteriae conjunctas habeant febres malignas? An febres malignæ (si quæ adsunt) præcedant dysenteriam, vel subsequantur? Quibus signis malignæ febres sese manifestent, & quibus symptomatibus stipentur? an maculæ, exanthemata sint conjuncta? An post mortem cadavera reddantur livida, fœtida, tumida, aut quomodo appareant? An in una habitatione videantur plures infici? An plebei solum homines inficiantur, vel etiam alii ditiores, & melioris conditionis? Quamdiu decumbant ægri? An majori ex parte ægri moriantur? Quenam remedia hætenus videantur profuisse, vel nocuisse? Quid de venæ sectione, evacuatione purgante, alexipharmacis Medici præfentes fuerint experti? An alii morbi passim grassentur; quinam; & quibus accidentibus cognoscantur, & quomodo terminentur, ac curentur? Qualis origo censetur dysenteriae grassantis; an aliunde videatur per contagium illata? An, & quenam circum vicina loca sint infecta? & quibus affectibus? De hisce & similibus præfentes ubivis locorum

locorum Medici distinctè respondeant, ac demum quilibet suam addat sententiam, & consilium.

Ad hæc responderunt varia diversi Medici, quilibet pro suo captu. Cæterum de dysenteria aliisque morbis tunc grassantibus, plura nunc disserere haud lubet; non deerit occasio aliàs de similibus dicendi fusc.

Interim tamen, ne sicco pede omnem isthanc materiam transire hoc loci videar, placet recitare casum de febre petechiali ac lethali pro examine alicui olim propositus, & sequentem in modum à me concinnatus; cum solum in finem, ut juniores Medici normam aliquam habeant, quam similibus in examinibus rectè imitentur. CASUS: *Præcedente hyeme Austrina, tempore vernali sparsim grassabantur morbilli, variola, & alii affectus populares. Vir temperamenti sanguinei melancholici, in eadem constitutione, post inordinatam dietam incurrit lassitudinem cum gravedine capitis & debilitate totius corporis, circa vespere. Subsecuta nox cum vigiliis & insomniis. Subsequente mane vocatus Medicus, conquerebatur Patiens de eadem lassitudine cum inappetentia magna, nausea, debilitate cordis, siti non intensa; urina parum à sanis differens; quemadmodum & pulsus; alvus erat suppressa. Secunda die eadem symptomata urgebant, & nox subsecuta cum insomniis, vigiliis intensioribus. Tertia die ad noctem delirabat, & urina, sine ullo suspensio, tenuiores reddita. Quartâ, accidentia & deliria adaustra cum melancholicis spectris, simul aversabatur assistentes, nec alimenta nec medicamenta admittebat, pulsus videbatur vehemens, celer, cum magna inaequalitate. Quintâ delirabat, atque circa dorsum, colum, pulsus exanthemata, instar punctura pulicum, livida manifestabantur. Sudor circa faciem, & incongrua obloquebatur, requisitus indebitè respondebat, nec de ulla re conquerebatur. Sextâ evanuerunt exanthemata; manente tamen delirio. Septimâ eadem symptomata cum virium prostratione manebant, sudor simul in cavite, pectore apparebat, verum sine remissione febris: succussive balbutiebat, vox simul deficiebat, per vices motus convulsivi molestant; atque in tali statu in principio octava diei mortuus. Queritur affectus & cura.*

Responsio, seu decisio Casus propositi.

Affectus, qui patientem nostrum paucos intra dies abripuit, ex illorum morborum numero fuit, quos dicunt peracutos: febris scilicet continua maligna pulicaris, seu, si ita vocare lubet, synochus putrida, maligna cum exanthematibus. Hoc siquidem non tantum symptomatum communium præsentia, eorundemque vehementia attestatur; sed etiam funesta, quinta die facta exanthematum eruptio confirmat, ac tandem in fine septimæ succedens mors convincit.

Atque hæc ideo accidisse, equidem ita statuo; credibile est: hyemem austrinam tepidâ & humectante suâ vi terram, ærem, tepore humido, opportuno corruptionis fomite, plus nimis imprægnasse, humores sui generis in viventibus cumulasse plurimos: atque adeo tanquam causam communem corpora universim ad corruptionem, putredinem disposuisse. Hinc tempore Veris, dum redux Sol calorem nostrum suscitabat, humores simul agitans, consequens fuit, ut per hyemem cumulatâ putredinis fomes nunc tandem excitaretur; atque ad variolas, morbillos, aliosque putredinis & malignitatis affectus producendos concurreret; adjuvante forsan, uti suspicor, aliquo hisce inferioribus inimico astro, pravum quid in ærem evomente, ita ut causas has communes

morbi populares necessariò fuerint subsecuti, eos præcipue invadentes, qui ad recipiendam hanc labem magis erant dispositi; inter quos etiam Vir ille patiens noster meritò connumerandus: is siquidem non solum à communibus supradictis causis malè affectus est, sed temperamentum quoque putredini valde opportunum (sanguineum intelligo) obtinuit, illaque victus ratione multum usus est, quæ pravas humiditates cumulando, copiosum putredinis fomitem intra corpus alit; ut taceam probabile esse, contagium quoque, inter alias hujusce morbi causas, nostrum patientem afficientes, intervenisse: utpote perpetuum ferè & individualem morborum popularium comitem.

Itaque prædicta maligna febris morem suum observans, in principio invasionis mox lassitudinem totius cum debilitate, capitisque gravedinem produxit: etenim non tam venoso generi, quam principibus animæ & vitæ sedibus infesta, facultatem animalem illicò aggrediens, altius sese insinavit; sed mox à facultatis robore ab interioribus ad exteriora propulsa, motus saltem & sensum tactus depravavit: capiti scilicet dolorem gravativum pravâ quadam narcosi inducendo; nervosâ verò & musculosas partes à motu impediendo, debilitando. Inde malum vires eundo assumens, non contentum sensus exteriores quosdam labefactasse, internos quoque fortius aggressum est, atque vigiliis & insomniis (spiritibus sine dubio ad extraneum hostem occupatis, conturbatisque) nocte mox insequenti induxit.

Postera die manè, qui videtur morbi primus, pravum miasma corporis facultates omnes, quæ hætenus utinque proprio robore firmabantur, fortius afflixit, atque in consensum omnia trahens, ventriculo inappetentiam magnam, nauseam, cordi ceu fonti vitali debilitatem (spiritus vitales mortificando) allavit. Et cum viros hoc principes magis fontes, & spirituum officinas, quam humores circa initium morbi peteret, urina, venosi generis excrementum, à naturali non admodum distabat, putredine in humores nondum satis induta; nec sitis torquebat, cum morbus majori mox malignitate, quam calore urente res suas promoveret: alvus suppressa fuit, facultate expultrice vel aliò avocata; vel ob extraneum hostem sui obliviscente; vel bile, expultrici stimulo, ad vitalia interiora malè jam effecta confluenta. Demum, quod mireris, pulsus à naturali parum mutatus observabatur, vitali interim fonte à labe jam oblesso debilitatoque; sed causam Galenus i. de Causis Pulsuum Cap. 8. reddit, ubi docet, fieri pulsus similes sanis, quia facultas debilis est; & usus suctus, unde ex his duobus pulsus fit veluti moderatus; sanè usus auctus fuit, dum maligna labe vitalia occupans, calorem ibi penè suffocabat.

Secundâ & subsequentibus morbi diebus, cum morbus continuò magis patientem nostrum affligeret, & priora symptomata, morbo scilicet per augmentum crescente, non ingravescerent tantum, sed nova, quartâ præcipue die, supervenirent accidentia: utpote deliria, urinae crudæ, tenues, pulsus vehemens, celer cum magna inaequalitate, spectra observarentur melancholica, renuente interim patiente tum medicamentis, tum alimentis, facilis enim verò tunc erat Prognosis; nam cum dies quarta sit index septimi subsequentis, funestus sanè exitus hujus morbi erat extimescendus: apparebat jam tunc malum eoque radices egisse, ut venosum quoque genus atque adeo totum corpus occuparet, sine ulla excretorum concoctionis nota: humores siquidem venosi generis, postquam & ipsi pravum miasma imbiberunt, ad corruptionem faciles computruere, ac proinde febrili auctâ, & febrili calore extra vitalia magis diffuso, pulsus

pulsus celerior observabatur, & ob putredinem maximè inæqualis. Urinæ crudæ, tenues, naturam & calorem concoctricem à morbo impeditum oppressumque ostendebant. Deliria & spectra melancholica nihil aliud denunciarent, quàm spiritus incendio flagrantem, atque vaporum ab urente vitali foco adustorum copiam, ad superiora impetuosè evolantem.

Quibus ita constitutis, mirum porro non fuit, ut aliis sequentibus diebus apparuerint omnia, quæ naturam à morbo oppressam, succumbentem extinctamque significarent. Ita nempe quintâ die factum est, ut massa sanguinea, quæ à miasmate, seu fermento, sale sui generis contagioso volatili imprægnato, jam antea incalescebat & computruerat, nunc verò naturali calore penè evanido, ob prædictum alienum fermentum ebulliendo effervesceret, à qua maculæ illæ instar puncturæ pulicum enatæ sunt, nihil aliud existentes, quàm humoris fermentantis & ebullientis partes salinæ volatiles ad externa sublimatæ, fermenti sui maligni naturam ad unguem æmulantes; eò peiores, tum quia lividæ apparebant, magnæ malignitatis & caloris nativi extincti indicio; tum quia magis ob copiam & malignitatem humoris ebullientis symptomaticè, quàm ab ipsa natura sese juvante, per crisi, fuerint protrusæ.

Itaque calore nativo paulatim ex toto evanescente, sexta die maculæ illæ iterum disparuere, ab omni expulsiōe (etiam symptomatica) prorsus cessante natura. Interim tamen, cum malum ad intrò saviret, die septimâ, sine remissione febris, sudor in capite & pectore, colliquationis extremæ dederunt argumentum, atque ad eò virali partium rore exsiccatō, nervosarum partium contractiones seu convulsiones, in febribus mortis jamjam prænunciæ, patientem nostrum extremè debilem & proinde balbutientem corripuere, initio octavæ diei, seu, ut rectius dicam, sub finem septimæ denique defunctum; febrî, uti ab initio dixi, maligna: pestilenti dicerem, si pluribus hæc febris iisdem stipata symptomatibus, eodem tempore, per contagium communis & lethalis fuisset. Et hæc de morbi idæa, ejus historia, signis, symptomatibus, symptomatumque causis.

Cæterum quod curam attinet, institui illa debuerat post primam invasionis noctem, nocte vigiliis & insomniis inquietè peractâ. Manè proinde præsentè lassitudine totius cum inappetentia, nausea, debilitate cordis, siti non inensa, pulsu & urina parùm à sanorum distante, alvo tamen suppressâ statim tale clystma injici poterat.

R. Decoct. Emollient. ℞. Cassia pro clysteribus ℞ss. Eleth. lenit. Florenz. Sacchari rubri an. ℞j. Olei Violæ ℞ss. Salis parùm. Misce; fiat clyster.

Injecto clysmate, de sanguinis missione dubitari poterat, nam febris non ad eò magna, & contra malignitatis argumenta non obscura apparebant, vicibus præcipuè jam tunc, uti adstantes credidero, accisis. Verùm cum vires oppressas magis, quàm dissolutas in principio credi poterat; insuper Vir Patiens nosster aliàs boni habitus, & sanguineus, forsitan etiam sanguinis missione assuetus esset, tempusque Vernum corresponderet, sanguinem missilem, sed in pede, tum ut fomitem, & corruptionis materiam subtraherem, tum ut, si massa sanguinea jam inquinata esset, remotior fieret à vitali fonte revulsio, atque unâ simul ipsa plethora depleretur; parcius tamen ob periculum, ne vires magis concidant, quantitate scilicet uncias quatuor vel quinque non excedente. Quod si verò sanguinis missionem æger vel adstantes omnino recusâ-

sent, sanguifugas venis hæmorrhoidalibus, in viro præsertim submelancholico admovissem, per illa loca securè sanguinem evacuans, per quæ excrementa cæteroquin à Natura deponuntur.

Interim præsentè cordis debilitate statim ad alexipharmaca properassem, & juscula pullorum, hordeata cum succo citri (ob præsentem nauseam & inappetentiam) alterata, additis speciebus de Hyacintho, Cordialibus temperatis, Corallis præparatis, vel similibus; non neglectis externis ad stomachum applicatis.

R. Theriaca opt. ℞ss. humectetur cum Aqua Scorzonera, addendo quoque parùm Vini, vel Spiritum Theriacalem applicetur ventriculo instar: Castaplasmatis.

Ad noctem ob vigiliis propinâsem emulsionem ex jusculo pullorum, in quo Acetosa, Buglossum, Scorzonera incocta fuissent, tali modo paratam.

R. Hujus jusculi abjectâ pinguedine ℞vij. Amygdalæ dulc. depil. ℞j. Sem. Melon. ℞ss. Cl. phil. præp. ℞j. Fiat Emulsio, dulcoretur cum Syrup. de papavere ℞ss.

Balnea pedum, non incommodè institui poterant, ex decoctis in aqua fontis, herbis refrigerantibus, Lactucâ, Nymphæâ, foliis Vitium, floribus Rosarum, capitibus Papaverum.

Die secunda, cum eadem symptomata urgent, vel statim ad sudorifera (injecto jam pridie, uti diximus, clysmate) processissem, vel si corpus indigere purgatione, & mora aliqua propter sudorifera interponi posse, tunc videbatur, censuissem pro humorum evacuatione, laxans aliquod propinare: omnia Diagridiata, aliaque fortia exturbantia studiosè evitans, potio talis esse poterat.

R. Syr. Rosat. solut. ℞ij. Manna Calabr. ℞j. Eleth. lenit. Florenz. ℞ij. Cremora Tart. ℞ij. Cum l. q. aq. Scorzonera fiat potio, aromatizanda cum Succo expresso de Corticibus Citri.

Si holum magis expetisset, talem præscripsissem.

R. Eleth. Diacathol. ℞ss. Triphera Persica ℞ij. Pulveris Rhabarb. opt. ℞ss. M. cum Saccharo fiat Bolus.

Tertiâ die, cum malignæ febris indicia semper magis sese proderent, ad alexipharmaca efficaciora me convertissem, & quidem leniter sine magna conturbatione sudorifera, ut

R. Eleth. Diacathol. Fracastorii ℞j. dissolvatur in aq. Scorzonera q. s. additâ quantitate aliquâ Bals. Armeni, vel Spier. libranis, vel Confect. de Hyacintho &c. ad ℞j. vel ℞ss. Lapidu Bezoar grana aliquid.

Quod si medicamentum hoc in pulvere magis arisisset, exhiberi poterat pulvis à Minderero ad eò decantatus, nec immeritò.

R. Smaragdî præp. Bezoar, orient. an. gra. vij. Hyacinthi præp. gra. iij. M. Fiat Pulvis pro una dosi.

Hæc vel similia alexipharmaca de die bis terveo pro re nata, exhibuissem, adhibitis quoque ad exteriora membra epithematibus confortantibus, tum ad pulsus, tum ad cor ipsùm applicatis.

R. Aqua Borag. Buglossi, Melissa an. ℞j. Spier. cord. temp. ℞j. Aceti de Rub. Ideo ℞ss. Camphora grana iij. Croci gra. ij. Misce; fiat Epithema.

Quartâ die, manè, repetito sudorifero; ad vespas, cum febris videretur augeri, cucurbitulas scarificatas applicassem, non quidem ad dorsum, ne ob vicinitatem ad cordis regionem labes magis atraheretur;

traheretur, sed inferius & paulò suprâ nates pro majori revulsione, vel forsan eorum loco ad ipsa quoque vesicantia, pro individuali tunc temporis constitutione progressus essem.

Quinâ die, manifestis jam antea cruditatis signis apparentibus, cum & maculæ pulicares seu petechiæ manifestarentur lividæ, sine remissione febris, aliæque omnia in deterius ruerent, prognosi à me modestè factâ, non nisi cordialibus ulterius processissem, tum intrinsicis tum extrinsecis; intrinsicè hæc aqua videbatur commoda, quæ alexipharmaca & corroborans est, singulis ferè duabus horis in cochleari exhibenda, per modum aquæ confortativa.

R. Aqua Borag. Bugloss. Acetosa, Scorzonera an. ℥ss. Cardui Martie, Bened. an. ℥ss. Speer. de Hyacinth. Smaragd. præp. an. ℥ss. Bezoar. orient. ℥ss. Manus Christi perl. q. s. ad gratitudinem. Misce; fiat Aqua Confortativa Alexiterica.

Extra applicassem tum regioni cordis, tum pulsibus solenne illud in petechiis Oleum Scorpionum magnum Mathioli. Quòd si febre in crescente suis quoque aucta esset, præter potum ordinarium, postea describendum, exhibuissem Rob Ribium, Berberorum, & alia hujus generis. Si ardor linguæ simul infestasset, sicuti in similibus febribus fieri assolet: os eluissem cum Aqua Prunellæ, Plantaginis, addito Rob Diathoron, Sale Nuri, Succo è Sempervivo, & etiam è Cancris fluviatilibus, verbi gratiâ.

R. Decoll. Plantag. Prunella, vel Aquarum eandem. vel Decoll. Hordei ℥ij. Cancrorum fluviatiliam N. v. Herba Sempervivi Mj. Contusis omnibus, fiat Emulsio, & adde Nitri preparati ℥ss. Diamoronis ℥ss. Misce p. o. Gargarismate.

Pro corroboratione & confortatione virium, similibus subinde opiata intervenisset.

R. Conserva Rosar. Vitriol. ℥j. Acetof. Citri ℥vj. Rob. Ribium. ℥ss. Speer. cord. temperat. ℥j. Cc. phil. præp. Smaragd. præp. an. ℥j. Cum Symplo de Rubo Ideo q. s. Misce; fiat instar Opiatæ.

Capiat de hac subinde, & pro lubitu, castaneæ magnitudinem.

Sexta die cum exanthemata denuò disparerent, vesicantia tam ad brachia, quam pedes libenter applicassem; sed in re desperata, & viribus plane concidentibus, remedium hoc cum proprio meæ famæ detrimento adhibere fuisset veritus. Itaque confortantibus suprâ dictis tantummodo instituissem, ipsumque patientem reliquissem Naturæ. Cæterum res naturales ita instituissem: Locus temperatus requirebatur, aëri externo vehementiori minimè obnoxius. Cibus pullorum juscula, & hordeata cum succo Citri alterata, & in quibus Acetosa, Borago, Buglossum, Acetofella, & parùm radices Scorzonerae fuissent incocta; subinde, ut alvus laxior servaretur, & pruna Hispanica Marsiliensia admitti poterant; in quem finem nec clysteria negligi debebant. Potus ordinarius talis exhiberi poterat, suavis & simul alexipharmacus.

R. Aq. cum ℥ij. Cc. raspatis colla ℥ij. Cardui bened. ℥ss. Sacchari ℥j. Cinnamomi ℥j. Succo Limoniorum ℥ss. Coletur & detur pro Potu.

Atque hæc sunt, quæ ad casum propositum & pro examine Practico responderi posse, mihi visa sunt.

Miraberis forsan, amice Lector, quòd, postquam præsens ægrotus febrim malignam pulicari prehensus è vivisjam excefferat, tum demum affectus ipsius pro resolutione fuerit propositus? respondeo, in examinibus istis omnis generis ægrotos consilio proponi, tum qui existunt

existunt etiamnum sanabiles; tum qui desperati jam sunt, vel etiam dudum mortui; ut nempe appareat, quid in casibus gravissimis ac deploratis Medicus examinandus, per totum lethalis morbi decursum, agere probabiliter poterit, ac methodicè debuerit.

Ex hujus naque casus decisione non obscurè innotescit febrium peticularum medendi methodus, atque habebunt exinde juniores Medici normam casus particulares resolvendi in examine practico, quod omnes Medicinæ Doctores, antequam ad Praxin Medicam in Bavaria admittantur, Monachii apud Collegium Medicum Electorale sustinere debent. Sanè hoc examen practicum, quod jam dudum apud D. Legistas à Serenissimo Electore Maximiliano p. m. etiam apud Medicos institutum est. Ego primus fui in Bavaria, qui post absoluta mea studia, & postquam tam in Italia, quam in Germania in praxi aliquandiu secutus fui Excell. Seniores aliquos Medicos, hoc exame Monachii subii; præsentibus & examinantibus Perill. Amplissimis & Clarissimis Viris, D. D. Comite à Colle, Thoma Thiermairio Patre meo, Joanne Jacobo de Maphais, Medicis Electoralibus Cubiculariis, Georgio Eggermair Serenissimi Alberti Ducis Bavarie Medico Cubiculari, Joanne Scheifflero Medico Electorali Aulico, (cujus filius hodie, olim discipulus meus, D. Joannes Henricus, Medicinæ Professorum agit cum laude Ingolstadtii, Vir comperti & eruditi ingenii,) Malachia Geigero Electoralium Hospitalium & Civitatis Monscentis tunc temporis Physico, atque adè quidem feliciter examen hoc, Laus Deo; absolvi, ut paulò post ad conditionem Medici Aulici clementissimè promotus fuero. Universitatum privilegii nullo modo similia examina præjudicant, neque etiam aliis in locis sunt insolita. Viennæ in Austria, Universitate Cæsarea, nullus ex Doctoribus Medicis ad praxin admittitur, nisi qui prius publica disputatione reliquis Medicis Collegiatis satisfecerit. Londini in Anglia nullus Academicarum Doctor artem suam exercet, antequam à societate Medicorum novis examinibus approbetur. Idem in tota Gallia, & pluribus Italiae locis observari attestatur Primerosius De Vulgi Erroribus lib. 1. cap. 2. Henricus Magnus Gallia Rex, inquit Fabricius Hildanus, in Præfatione sui Operis Chirurgici, expertum Medicum, Chirurgen, & Pharmacopœum unà cum Notario Regio, per totum Regnum dimisit, ut indoctos arcerent, eruditos confirmarent. Ad hunc ipsum finem instituti sunt in Hispania Proto-Medici, teste Vallesio in Comment. ad Aphor. Hippocr. Scd. prim. Aphor. 1. ut inepatos à Medicina dimoveant, prohibeantque, eruditos & doctos sustineant. Utinam similia examina & inquisitiones severè magis instituere, ac deinde à Magistratibus constanter foverentur; necessum non foret, commissos toties sepelire errores.

Clariss. FRANCISCUS IGNATIUS THIERMAIRIUS;

De Febrim Maligna.

Juvenis viginti annorum, plethoricæ constitutionis, hæmorrhoidum fluxui assuetus, conqueritur de ingenti lassitudine totius corporis, sequitur horripilatio & inordinatus rigor, tandem calor continuus cum siti, capitis dolore & vigiliis subsequitur. Pulsus erat languidus, nunquam naturali ærum similis: Sæpius ani-

mi deliquium patiebatur; aderat nausea & diarrhoea cum ingenti circa ventriculi regionem dolore; lingua erat arida: urina rubicunda & clara. Queritur quis morbus & quibus remediis curari possit.

Resolutio.

Affectuum cognitio juxta Hippocratem est vera eorum medicatio: Ante omnia itaque inquirendum erit in morbi hujus ideam, antequam curationem suscipiamus, cum in morborum cognitione maximam Fortunæ Medicæ partem sitam esse putemus. Dicimus itaque presentem Aegrum laborare Febri Maligna, defunctis signis diagnosticis à symptomatibus, morbi idea & aliis.

Definimus hanc febrem, quod sit intemperies maligna acris & fervida, cum præternaturali totius massæ sanguineæ effervescentia.

Dicitur febris à *ferveo*, vel ut aliis placet à *februo*, de quo Willisius, Schokius, Vossius & alii videri possunt. Nos parùm curantes Etymologicas disceptationes, illas discutiendas aliis relinquimus. Nobis sufficit notasse, adesse intemperiem calidam & pulsus mutationem, vel ut alii loquuntur, cordis irritationem: quibus postis, necessario ponitur febris. Solebat aliàs vox febris solis febribus ardentibus tribui; hinc canit Virgilius.

Cum furit, atque artus depascitur arida febris.

*Profruit incensos astus avertere, & inter
Ima ferre pedis salientem sanguine venam.*

Ufus verò obtinuit, omnes illas intemperies, quæ aliqualem etiam conjunctum habent calorem, modò febrilis adsit cordis irritatio, vacare febres. Vide disputationes Medicas Sylvi.

Maligna dicitur, quoniam est mali moris, decipiens non rarò aegrum, Medicum & adstantes: symptomata habet graviora, quam febres vulgò habere solent, plures afficit, multos interimit, & eludit vulgaria antefebribilia medicamenta, ita ut ejus natura longè distet ab aliarum febrium idea & genio. Dicuntur etiam tales febres malignæ, quia similes sunt malis hominibus, qui aliud vultu & verbis præ se ferunt, aliud corde occultant, & factis præstant. Dicuntur etiam venenatæ: quia immediate à venenatis particulis, sive intus genitis, sive extrinsecus admittis, oriuntur, ut dicitur capite de causa. Infestæ sunt ipsis Medicis, hinc nonnullis vocatur febris antimédica, Medicorum nappellus & flagellum, quæ hodierno tempore in Germania multi celeberrimi viri obièrunt, loquente experientia. Vide tractatum, Cl. Fehr, de Scorzonera.

Subjectum hujus morbi Universale dicimus esse totum corpus; conqueritur enim aeger de ingenti lassitudine totius; adest horror & rigor; & omnes actiones læsas esse deprehendimus. Particulare verò est cor, quod musculum esse dicimus: Notandum verò ad evitandas falsas aliorum imputationes, nos hic non intelligere nudum illud parenchyma, ut vulgares Anatomici illud in mactatis canibus vel aliis cadaveribus demonstrant; sed potius indigitari à nobis integram fabricam cum insito calore, & insidentibus spiritibus animalibus, sine quibus facultas illa pulsifica, quam nobis antiquorum sectantes erroris velut superadditam quandam ab anima peculiarem virtutem obtrudunt, explicari

nequit, Entia præter manifestam necessitatem multiplicari velint.

Cor esse verum hujus morbi subjectum, patet ab insigni functionis ejusdem læsione; pulsus enim est mutatus, in quo consistit ratio formalis febrium juxta nonnullos, qui demonstrant dari etiam febres frigidæ, & calorem esse saltem effectum motus sive febrilis fermentationis: de quo vide Franciscum Piens Medicum & Chirurgum expertum, ut & magnum nostrum Sylvium. Nunquam, dicentem, probabunt, essentiam febris consistere in illo aestu in corde, hinc & universo corpore p. n. aucto, postquam dantur febres algidæ, frigore continuo & nullo calore aut ægris, aut Medicis adstantibusve aliis notabili molestia? quas, ne suis præjudiciis valedicere cogantur, homines credere, quàm scire magis apti, negant simpliciter & audacter: quoniam in auctoribus suis classicis, atque sua ex se mutuo exscribentibus, quos solos habent pro bonis, talia non legerunt in Museo suo somniis excogitandis & conscribendis, quam ægros circa symptomatibus eorum observandis magis dediti, pro quibus orandum est, ut sit mens sana in corpore sano, ni & hoc ex affectione, quin & quandoque melancholiâ hypochondriacâ sit minus sanum, sicut ex vultu talium tetrico & moroso facile est Medicis-practicis hoc deducere. Sed quid dicent suffeni bonorum auctorum hallucones, ac nil præterea ferè sapientes, de frigore tam sæpè per horas plures tam graviter circa intermittentium initia ægros vexante & lacerante, subsequente non rarò calore leni ac nullatenus molesto? Audebunt ne negare, durante frigore laborare suos ægros febre? An potius dicent toto illo tempore tam longo auctum esse & concentratum in corde calorem suum fictitium ac præternaturalem, quamvis nec sibi nec aliis, nec ægris ullo signo observabilem, præjudicio tamen suo necessario concludendum? sed pro his, pergit, quoque orandum, postquam mirè delirat ipsum mens. An, quæso, assentiemus hominibus omnem tum ægrorum, tum aliorum, tum suum sensum suis præjudiciis postponentibus, & quidem cum quotidiano ægrorum suorum detrimento? Absit, ut hoc agat vir bonus ac Deum timens &c. Certum tamen est, calorem insitum sive ignem naturæ, ut alii vocant, irritari, supprimi, & tandem in manifestam erumpere flammam, accedentibus particulis ad expendendum nunc satis dispositis. Qualis verò sit ignis ille vitalis, multi non capiunt, seque illud nescire apertè profitentur, dicendo, Cælestis esse naturæ. Putamus tamen non opus esse, ut ad extremos mundi angulos confugiamus, cum unus idemque hoc in universo sit color. Cælestia enim, inquit Cartesius, Graydanus, Regius, Tatinghoff, de la Forge, Brokhuysen, Raai, alique Viri Clarissimi: & elementaria tantoperè non differunt. Non sunt duo calores, inquit Piens, neque concipi debent ut duo, sed unus.

Quoad Causam, Negotium hoc est arduum & difficillimum, quod multorum Clarissimorum Virorum torfit ingenia. Morbi pestilentialis, inquit Clarissimus Willis, adèd in tenebris grassantur & ignotam ducunt originem, ut eorum causæ & essentia sine recurso ad occultas qualitates rarò explicentur. Conabimur tamen, quantum possibile, ægro nostro & adstantibus

facies observabatur liquida à sanguine coagulato & circa malas restagnante, pulsus erat languidus à sanguine ad cor transeundum minus disposito, quibus omnibus probè consideratis, deserta vià communi, venæsectio bis adhuc felicissimo successu, aliis contradicentibus administrabatur, & æger è faucibus mortis eripiebatur, non neglectis aliis sanguinis coagulationem impredientibus medicamentis. Et quomodo, quæso, occurrere poterimus symptomatice & colliquativæ urinae in febribus his excretioni? sudoribus illis copiosissimis, sed ægro sanestis; fluxui alvi colliquativo; de quibus optimè Riverius de febris maligna; nisi vim illam fundendi probè cognitam habeamus, tunc enim exulare debent omnia attenuantia & volatilisantia, & illa adhiberi, quæ tonum tum viscerum, tum ipsius sanguinis conservent.

Brevibus itaque dicimus, particulas has acres & malignitatis & effervescentiæ esse causas, ex sola configuratione, quemadmodum videmus in chymicis duos liquores confusos se invicem destruerere, effervescente & strepitum edere, nullo alio accedente movente, præter solam illam texturam, quam à primò habent ortu, & qua, quoties aliis figuræ particulis occurrunt, tales ebullitiones exciunt.

Nunc eadem brevitate etiam Modum Generationis proponemus: generantur illæ particulae vel in corpore ipso, vel alibi generatæ corpus intrant. In nostro ægro utrumque potest esse; Hodierno enim tempore malum hoc Epidemicum est, & hinc indè vagatur, ut quàm facillimè contagium aliundè suscipi possit. Adest præterea consueta evacuationis suppressio, ob quam sanguis restagnans acefcit, & ebullit, quo in motu particulae fiunt aciores, & cordi communicatæ irritationem illam vitiosam, nec non unà cum sanguine ad alias partes translatae, calorem totius corporis excitant, sicque malignitatem induunt, id quod cernere licet in aquis paludosis, aliisque liquoribus diu reservatis.

Symbolum suum conferunt Sex Res Non Naturales; Præ omnibus verò considerandus est Aër: quamvis enim & reliqua quid conferre possint, tamen non tam generare febres malignas, quàm illas graviores reddere putamus. Sine aère vitam nostram conservare nequimus, cum in eo sit occultus vitæ cibus, de quo vide Phæsin Sophicum Domini Johannis Takii, Aër itaque facillimè sanguini suas imprimat qualitates: quòd si alienis & peregrinis imbuatur particulis, insicit sanguinem & labem corpori nostro communicat. Eundem verò alterari & inquinari certò certius est. Sunt autem duo præcipui spiritus, quos in aère observant: quorum unus est acidus, alter volatilis salis, uterque aptus, vel compagem sanguinis solvere, vel cruorem magis figere. Negari sanè nequit, continere in se aerem æstivum particulas salinas lixivias, sed volatiles, aliquid oleosi & aromatici habentes: Hinc, referente Illustri Digbæo, & ex hoc Clarissimo Sylvio, illi, qui exeunte vere aut vigente æstate aère sudo ac sereno per Galliam meridionalem faciunt iter, percipiunt aromaticum plantarum etiam longissimè distitarum odorem & fragrantiam, certissimo argumento particulas subtiles emanare ex illis plantis, atque cum vento transportari per aërem ad regiones alias, Particulae illæ agitatae à calore

Solis magis acuntur, & attractæ per inspirationem augent particulas biliosas in sanguine, infringunt humorem acidum & austerum, quorum munus est sanguini justam largiri consistentiam, & temperare bilis volatilitatem, unde sanguinis crasis valde mutatur & ad corruptionem disponitur. Neque aër inspiratus pulmonibus solùm communicatur, verùm ipso in introitu etiam salivæ miscetur, & glandulas intrat; deglutitur etiam in ventriculum, ibidemque auget bilem, hoc est, reddit illam acriorem: & magis volatilem, humores etiam pituitosos & viscosos ibidem attenuat, & fluxibiles reddit. Clarissimus Sylvius hæc de re ita disserit: An inspiratus aër aliqua sui parte salivæ quoque aliisque humoribus, à cerebro subjectisque ipsi glandulis, glandulosisque tunicis ad os & fauces derivatis, commisceatur, & unà cum illis deglutitus in ventriculo & intestinis tenuibus mutationem aliquam humoribus ibi repertis, aut confluentibus addert? sicut arduum est probare, ita durum videtur negare. Mihi certè, qui veritatem ubique ac unicè sector, non censetur illud improbabile, quamvis putem, plures adhuc requiri observationes ad rem illam obscuram illustrandam, confirmandamque, & ita stabilendam, ut dissentientium cogatur assensus.

Referendi sunt huc venti, qui agitando, confundendo, & apportando aërem vitant. Sic australis alis suis salem volatilem ad nos transportat, nec non spiritum volatilem: Borealis plures acidas particulas secum vehit: suntque vel nitrosæ, vel de sale muriatico & arsenico participant. Denique impurius fit aër, & ad generandas febres aptior à nebulis, nubibus, pluvia, nive, grandine, à vaporibus & tetræ exhalationibus, è cavernis, locis paludosis, vel cadaveribus expiratis: de quibus prolixè agit Sylvius, qui videri potest.

Aër itaque infectus interimit plantas, bruta & homines, ut videmus aquas corruptas & alienis incongruis & peregrinis corpusculis & atomis refertas necare pisces: Venenatæ enira particulae sunt valde agiles, & in momento tanquam radii luminæ per medium diaphanum transeunt.

Paulo aliis verbis, eodem tamen sensu, de hoc negotio loquitur Thomas Willis. Siquidem is admittit innumeras atomos figuræ multiplicis & plurimum diversæ, ob quas varie cohererent, mutuo combinantur, & corpora nostra diversimodè afficiunt. Nam quamdiu in utrisque apta contemperatio intercedit, tam diu vita ac sanitate fruimur. Sin verò corpuscula aëri innatantia sint ejusmodi figuræ & potentiæ, ut spiritibus corporis nostri adversentur, tunc crasis ipsorum perversitur, corpus putredinem concipit, & vita nonnunquam extinguitur. Hinc inter homines ac pecora lues sæpe numero grassatur, quæ simul totos interficit greges. Plura qui desiderat, adeat ipsum authorem lib. de fermentatione & febribus.

Cum verò brevitati studeam, ipsam applicationem Lectori relinquo, vel magis specialia mihi ad cathedram refero, quilibet enim videt ex antedictis veram causam febrium malignarum facillimè ita erui & in apricum duci posse, ut nihil possit esse clarius: Restat ut de Signis agamus, antequam ipsam aggrediamur curationem.

Signa Diagnostica vel malignitatem indicant, vel dispositionem febrilem: utraque à symptomatibus desumantur, quorum syndromæ & congeries signum pathognomicum exhibet. Itaque hæc operæ pretium erit, ordinè referre symptomata, & simul causam eorundem addere, quo signa fiant clariora. Hi morbi cogniti sunt difficiles, solent enim vel sine, vel cum tantillo febris invadere; adest statim in principio ingens lassitudo membrorum, capitis gravitas, & ut plurimum solent ab initio illam indispositionem suscitare, qua quis antea laboravit. Sic in hysterica muliere causantur uterini affectus; in calculosis dolorem renum excitant; qui colicis obnoxii sunt doloribus, in illis colicam mentuntur, in aliis pleuritidem simulant. Sæpius cum hæmorrhæsi adoriuntur, sicque deludat Medicos, ut horum symptomatum, & non febris malignæ rationem habeant.

In præsentis casu, Æger noster conqueritur de ingenti lassitudine totius corporis, partim à copia humorum viscosorum, hinc inde in habitum corporis effusorum, partim etiam ob spirituum animalium vitium. Siquidem autem instar particulæ illæ venenose illant simul liquorem animale, propterea signis inflat, & motum ac sensum cum molestia quadam edit. Accedit & hoc, quòd, læsa sanguinis accensione in corde, illic cesset spirituum animalium genuina generatio, unde paulo post functiones animales non rite peragi possunt.

Sequitur horror & rigor reciprocus; partim ab halibus acris & mordacibus partes sensiles obidentibus, partim etiam ab ipsa cordis irritatione, & flammulæ cordis agitatione. Siquidem observatu dignum, ligna recentia igni imposita ipsi roinam minari, & flammam valde minui, ut penitus extingui videatur: tandem luctâ transactâ, & recuperatis de novo viribus, in apertam erumpit flammam. Eodem modo quoties humor incongruus unâ cum sanguine cor ingreditur, toties flammula cordis opprimitur, hinc rigor & horror ob illam cordis irritationem in universo corpore percipitur: Donec, discussis particulis aquosis, & ad accensionem minus dispositis, reliquæ particulæ fiant fervidiores; Hinc videmus in ægro nostro rigorem subsequi calorem, accenso enim sanguine & auctâ nunc flamma, particulæ illæ agitæ alias vicinas agitant, donec tandem calor in toto corpore deprehendatur. Quæ omnia accuratè explicantur à Jacobo Rohault de Febribus. Cum his concitari possunt Sylvii meditationes, qui rigorem deducit ab halibus acidis & austeris succi pancreatici corrupti ob stagnationem, & bilis dominium superantis: quibus discussis, inquit, bilis sui juris facta calorem sive agitationem particularum minutarum in toto corpore instituit.

Sitis & capitis dolor ab iisdem dependent causis. Siquidem bilis tum per se acrior, tum ab effervescentia febrili adhuc acrior pejorque facta sitim inducit. In capite verò, rodendo, vellicando, & distendendo acrimonia suâ falsâ lixivâ dolorem excitat: unde vigilie contumaces sequuntur, quatenus tam ab acida acrimonia, quam etiam falsa, partes sensiles afficiuntur. Siquidem vigilie tam diu durant, quamdiu sensuum externorum organa vehementer vellicantur. Pulsus est languidus, ob sanguinis corrup-

tionem, ex obstructione hæmorrhoidum pronatum; interdum naturali adhuc similis, quoties istiusmodi particule adhuc ingrediuntur, quæ momentaneam illam accensionem suscipiunt. Notandum tamen, talem pulsum non diu manere, & si accuratè forsitan illum observare velimus, nunquam in omnibus erit naturali similis: Pulsus minor, inquit Clarissimus Sylvius, acceptus ferendus habebus acidis ad cor delatis & sanguini admixtis eundemque solito magis coagulantibus, adeò ut tunc lenior factus, segetius ac difficiliter rarefieri queat. Debilior verò debetur iisdem halibus acidis, sanguinem non tantum, sicut dictum coagulantibus, verum eo ipso ipsum ad partium quarumvis secessum ac secretionem absolvendam ineptiorem facientibus; unde in cerebro animales spiritus minori copia tunc à sanguinis massâ secedentes animalem motum ubique languidiorem efficiunt: quapropter multi eo tempore pedibus suis stare non possunt, aut partes alias commovere.

Præcipuum signum diagnosticum inter alia à viribus desumitur. Videmus ægrum nostrum pati animi deliquium circa causam manifestam; inde concludimus, latere anguem in herba, & summam malignitatem occultari, reliquis diebus magis magisque se prodituram. Sanguinis enim motum valde esse perturbatum, & ob æqualem ejus mixturem, à fermento venenato solvi inceptam cruorem in corde stagnare exinde facillime colligi potest.

Adest Nausea à bile volatili in ventriculo & intestino duodeno fluctuante, & ventriculi substantiam sensilem ad motus peristaltici inversionem irritante.

Alvi fluxus oritur à sanguinis fusione & colliquatione, nec non à bile acriori prædominante, & excrementa diluente. Dolorem circa ventriculi regionem alii à flatibus comprimentibus orificium ejus superius derivant. Nobis magis placent illa, quæ Helmontius habet, dicendo: Sedem suam has febres habere in convexo stomachi, ad quæ loca non nisi arcana provenire; Endemicam enim inspirationem nihil aliud esse, quam odores imperceptibiles, qui per pulmones in thoracem penetrant, diaphragma perspicent, & stomachi superficiem feriant. Linguae ariditas vel sola hujus febris signum inseparabile est, qua persistente gliscit febris: vide Osswaldum Grems. Quæ signa collectivè sumpta, & febrem & malignitatem certò indicant, cujus curationi nunc incumbendum esset, nisi ex re foret Medici, sese prognostico aliquo præmunire, ne, si curatio pro voto non succedat, ejus fama incurrat naufragium.

Urina rubicunda debetur bili, vel particulis sulphureis unâ cum salinis mixtis & incoctis: unde febrilem dispositionem & spirituum accensionem cognoscimus.

Signa Prognostica hoc in affectu sunt lubrica, facillime decipientia & Medicum & ægrum, id quod jam dudum agnovit dictator, dicens §. 2. aph. aphorism. 19. prædictiones in morbis acutis esse incertas, hinc suadet Magnus Roslincius ex Riverio: Satius esse, eloquia nostra suspendere, donec vel naturæ vel morbi victoriae indicia certa se obtulerint.

Siquidem observatum esse, quod quod majora in hac febre apparuerint symptomata, quae aliis in morbis pericula, imò etiam ipsam mortem minentur, eò meliorem salutis exitum respondisse; Mitiorum verò symptomatum praesentia plurimos interisse.

Fallaces ergo sunt his in morbis praedictiones, quia tempora morborum ita accuratè distingui nequeant, cum morbus hic aequaliter sua tempora percurrat, & refert Grembsius quendam sextò die sudasse sudorem frigidum copiosum, & septimo se melius habuisse. Hinc exclamat: ò quam fallaces regulæ dogmaticorum! Idem observavit D. D. Geilfusius, in illustri persona, quod ex relatione Da. D. Waldschmidii habeo.

Est hæc febris ex numero acutarum, hinc ratione temporis praedicimus ad undecimum & decimum quartum diem extendi posse. Est morbus periculosus, insidiosus, curatu difficilis ac multis lethalis. Metum augent graviora nonnulla symptomata; animi deliquium, fluxus alvi, & summa virium prostratio. Recovalescentiam repromittunt ætas juvenilis, mentis constantia, & convulsi moris absentia.

Interim inter spem & metum versamur. Nul- lum dubium est, sanguinem ob praegressam hæmorrhoidum obstructionem valde esse corruptum. Magna spes sita est in earundem apertura, nam in febribus malignis juxta Fabricium ab Aqua pendente plus praestant hæmorrhoidum per hirudines apertiones, quam venæsectio, quoniam referatis arteriis sedalibus sanguis à corde revellitur.

Diligenter quotidie erunt inspicendi oculi, manus tangendæ, & lingua examinanda. Oculi, ut instans delirium prævideatur. Manus, quæ convulsionem instantem indicant: & lingua, quò sciamus, utrum morbus Hungaricus, vulgo *Braune* coincidat.

Pulsus servans æqualitatem bonus. Malus è contra inordinatus & inæqualis.

Pulsus sanorum similes periculosi; significant enim naturam præ imbecillitate à coctione abstinere: juxta Riverium.

Motus convulsi admodum periculosi sunt.

Motus tremuli manuum & linguae funesti esse solent, & plurimum ab Hippocrate damnantur.

Surditas in principio apparens malum portendit, in statu verò salutem pollicetur.

Narium stillicidium malum.

Singultus & cardialgiæ mortem minantur.

Maxima ciborum aversio periculosissima est.

Oculorum inflammatio certum appropinquantis mortis prænuncium, nisi hæmorrhagia narium sequatur.

Per somnium etiam nunquid ex oculis subapparet, inspicendum. Nam si quid non exacte commissis palpebris ex albo subapparet, modo non ex alvi profluvio, aut medicamenti portione, contingat, malum est signum & lethale valde L. 6. aph. 52.

Ex urinis in febribus malignis ferè nulla prognosis elicitur, aut admodum incerta: siquidem, quæ sanorum similis est, sæpius pessimum exhibet signum: Imò verò multi, coctionis signis manifestè in urinâ apparentibus, è medio sublati sunt. Attamen urinæ concoctæ, & laudabile

enzorema habentes, idque multis diebus perseverans, & de die in diem magis sese uniens, ac in matulæ fundum sensim descendens, certam salutem perpetuò pollicetur. Vide Riverium.

Certius prognosticum, sed triste, sumitur ab hoc, quando ægri floccos carpunt, vel plucas supra lectum explicant, vel quodlibet objectum inordinatè arripiunt: quod qui faciunt, nunquam evadunt: quia significat delirium valde intensum, & non solum meningum, sed & oculi tunicarum inflammationem, & spirituum opticorum perturbationem incurabilem; propter quam oculis varia & falsa obijciuntur, quæ æger remove conatur. Vide Hofer, p. m. 346. id aliquando tamen citra noxam & ægri interitum factum fuisse refert Horstius Tom. 2. p. 92. obser. suarum, quæ dignæ, ut noctu diuque à quovis pratico legantur, relegantur, ac in succum & sanguinem convertantur.

Curatio nititur indicationibus: Sunt verò duo potissimum hoc in casu indicantia, intemperies calida, & maligna, illa per alterantia, hæc per alexipharmaca expugnanda. Adsunt etiam urgentiora symptomata, quæ curationem ad se convertunt: vigiliæ, alvi fluxus, animi deliquium & linguae siccitas.

Remedia desumuntur è triplici fonte: Chirurgico, pharmaceutico & dietetico. In primò sese offert venæsectio; quaeritur, utrum in ægro nostro celebrari possit?

Nullum indicans venæsectionem reperimus hoc in casu, excepto calore febrili, & hæmorrhoidum fluxu suppresso. Malignitas enim per se nunquam venæsectionem indicat. Itaque contraindicantia, perhibentia & prohibentia quoque consideranda veniunt. Adest autem alvi fluxus, nausea & summa virium prostratio, quæ illam potius prohibent. Itaque ab illa abstinendum, & ejus loco cucurbitulæ applicandæ sunt, præsertim in partibus corporis inferioribus ad solvendam hæmorrhoidum obstructionem, in quo spes salutis ferè sita est. Convenient etiam hirudines venis sedalibus applicatæ: imò dum applicandi docuit Zacutus Lusitanus, & ex hoc Hoffmannus.

Sanè venæsectio in morbis malignis mihi semper fuit suspecta, & nunquam approbatur, nisi in plethoricis; quia thesaurus iste vitæ humanæ, frænans acres & malignos humores per V. S. aufertur, & sic malignitas facilius prædominari potest. Hoc in nostro casu planè ob alvi fluxum exulare debet, qui est perpetuum prohibens. Et cum sit res maximi momenti, audiamus sententiam pronunciatam à Moræo, pratico dexterrimo, ita dicente: Observandum diarrhæam magnum esse prohibens sanguinis missionis, ideoque in hac nostra maligna febre sanguinem non fuisse emissum, quia ipsa febrem, in qua tamen Hippocrates ita sanguinis missionem commendat, concomitatur. Fundamentum tamen est in ratione, quia cum frequenti alvi dejectione, in qua diarrhææ essentia consistit, plurimum vires deiciantur, sanguis si emittatur, adhuc magis consequenter infirmus viribus destituetur, & sic tandem non superantur quibus possit morbum in vigore consistentem, per durare, quod tamen semper Medicus mēsurare debet, alioquin actum est de vita infirmi. Igitur

Igitur omni morbi tempore, quo diarrhœa adest, à sanguinis missione abstinemus.

Solent alii Medici pro & contra disputare. Et miror Minadom Medicum Italum scripsisse de febris maligna, quod in hac febris audacter sit mittendus sanguis, si verò contingat, ut ægri moriantur, id factum esse, quod sanguis non sufficienter sit missus. Sed quid si ad animi deliquium usque emittatur sanguis, & æger moriatur, valebitne adhuc eximatio illa mortuum esse ægrum, quod non sufficienter sit missus sanguis? Interim procedite cautè, venæsectio est remedium, quod Medicum ad summum honoris & famæ fastigium evehit, & quod ipsum etiam facillimè è solio iterum deturbare potest. Si enim sanguis non est missus, contendunt, si missus fuisset sanguis, forsitan æger evasisset: Si verò mittitur, tunc inculpant venæsectionem, dicendo, febres malignas alexipharmacis expugnari, non verò vires dejecti debent, quibus amissis natura contra malignitatem morbi pugnare nequit; quicquid ergo feceris, vulgi censura impinges, si solus es in cura, tum omnis culpa tibi soli imputabitur, si in mutuum consilium alios Medicos vocaveris, hic venæsectionem, alter sudorifera, alter laxativum proponet, & cum quilibet in sua opinione cedere nolit, sit inanis rixatio, quæ omnia prolixius prosequitur Grembsius.

Vicem venæsectionis supplere poterunt curbitulæ, de quibus supra. Rectè de illis Celsus, ut ex iis minus vehemens est auxilium, sic certè est magis tutum, nec unquam est periculosum, etiam adhibentur, ideoque ubi sanguinem mittere opus est, periculumque à vena secta imminet, hæc potius semper confugite.

Ex hoc fonte etiam vesicatoria petuntur, quæ auram venenosam tam è liquore vitali quam animali potenter revellunt, quæ ægro nostro in pedibus applicanda ordinamus, ne sanguinis motus ad vasa sedalia impediatur. Et quamvis illorum usus à nonnullis in dubium vocetur, plus tamen confidimus experientie tot virorum illustrium. Vide Celeberr. Horstii & Riverii Observationes. Experientiam hanc, inquit Hæferus in tractatu Hercules Medicus inscripto, in memet ipso confirmare ausim, qui, cum Anno 1632. eadem lue Epidemica diebus canicularibus laborarem, & morbo in statu existente, per triduum totali usu rationis sine cibo, motu, loquela destitueret, non sine parentis mei & adstantium stupore, post cantharides nuchæ applicatas & vesicam ruptam pristinae sanitati, Deo opt. maximo medicamentis benedicente, restitutus fui. Cavendum autem, ne instante vel præsentè crisi adhibeantur, vel ne remedia uno eodemque tempore usurpentur, ne eveniat, quod fieri solet in incendio domûs, ubi populus adeo occupatur, ut unus alteri sit impedimento.

E fonte pharmaceutico purgantia prodeunt, quæ etiam nobis prohibentur, tum à malignitate, tum ab alvi fluxu: quo nomine non solum evacuantia propriè dicta, verum etiam lenitiva & clysteres castigantur, & citra temeritatem imò insaniam tali in casu, ubi diarrhœa comitatur febrem malignam, exhiberi nequeunt; illi enim temerarii non intelligunt naturam veneni, & nesciunt, quod particulæ illæ acres levissimo etiam motu agitari, & à circumferentia ad centrum summo cum vitæ periculo, Medici infamia, & perpetuo conscientie mor-

su, præcipitari possint. Interim ignorantia nihil doctus & nihil audacius.

Vidimus nunc, quid de venæsectione, purgantibus lenitivis & clysteribus sit statuendum. Rectè itaque primo statim intuitu aggredimur malignitatem, quæ Bezoardicis expugnanda: & quamvis Hippocrates sudores, sine coctione qui accidunt, insalutares esse statuat, tamen cum materia maligna qua talis coctionem non admittat, si coctionem expectare velimus, omnes humores interim corrumpat, radices altiores agat, & vires magis magisque convellat; rectius ad ipsa statim sudorifera confugimus. Et cum superius dixerim, symptomatum urgentiorum semper habendam esse rationem, ut itaque una fidelia duos dealbare possimus parietes bezoardicis & intestina corroborantibus etiam sic simul hunc curabimus affectum: detur itaque pulvis sequens.

℞. Pulv. Anglici ʒʒ. S. *Englisches Gistpulver auf einmal.*

℞. Aq. è typh. Cervor. f. vin. Tormentil, ana ʒʒ. S. *Wasser zum Pulver.*

℞. Discord. Fracast Div. Aq. Cardui bend.

ʒʒ. Spec. de hyacinth. ʒj. Liqueur diaphor. Myns.

ʒi. M. F. Pot. S. *Schweickgranklein auf einmal.*

Hæc & alia, quoties opus fuerit, exhiberi possunt, & sudores lecto corpore expectari.

Curatio diarrhœæ feliciter peragitur sudoriferis, quoniam illa humores ad ambitum corporis à ventre revellendo non solummodo diarrhœæ, ubi cum maligna febre conjungitur, maxime profunt, verum & ipsa malignitate febrili hæc remedia etiam expostulante, ipsi malignæ febris sunt remedium. Observandum enim hic iterum ex Moravo, hæc diarrhœas nunquam esse nature salutare operationes, quod ex eo patet, quod patientem solummodo in pejorem statum cum virium dejectione deducant, neque sint cum facili tolerantia, aut etiam sequatur conferentia, qualiter sunt illæ, quas in continuis simpliciter putridis febribus cum virium robore morbique remissione non raro in praxi observamus: Neque refert, quod in principio morbi, alvo solummodo primæ regionis excrementa evacuante, non multum videntur debilitare, quoniam notabilis sequitur debilitas, dum diarrhœa continuante, serositates vasorum evacuantur. Interim & caloris & virium etiam habenda erit ratio. Cui intentioni satisficient sequentia:

℞. Aq. Theriacal. ʒi. rosar. regie Viennens. & Nitrum destill. è succ. rub. idæ. ana ʒij. Spirit. refrigerant. gr. xv. Syrup. liberant. ʒi. M. S. *Rubland. und Starckend Wasser.*

Vel ℞. Aqu. ser. lact. destill. horrag. ana ʒi. Juleb. Gemat. C. ʒʒ. M. S. Ut ante.

℞. Spec. de hyacinth. Diamarg. frigid. Pulv. Bezoard. Sen. ana ʒi. Lap. Bezoar. Orient. ʒʒ. Nitrum perlac. gr. xv. M. F. Pulv. S. *Starckend Herz Pulver, in halb. Quintain auf einmal.*

℞. Aq. p. Epithem. cord. rosar. ana ʒʒ. Carbuncul. ʒij. Acet. B. zoard. destill. ʒij. S. *Herz Pulver und Anstreichwasser.* Vigilæ demulceri possunt sequenti Emulsione.

℞. Sem. melon. excortic. cucum. excort. ana ʒij. papav. alb. ʒʒ. Contus. cum Aq. ser. lact. rosar. horrag. a ʒu. emulg. l. a add. Margarit. pp. ʒi. Man. Christ. perlac. ad grat. S. *Besänftigende Nachtmilch sur eilichmal.*

Linguae ariditatem corrigit Mucilago seminis Cydoniorum: Gelatina C. C. vel quod erit

inflat omnium, Aqua rubra ad fauces, vulgò *das rothe Gurgelwasser*, vel *das rothe Pommerische Wasser*. Cujus genuinam descriptionem multi inter arcana habent.

Unicum adhuc notandum de Diaphoreticis & Cardiacis, quæ liberaliori exhibita manu cordis motum intendunt, quin & sæpissimè ejus robur frangunt; quare vulgaris observatio est, quòd cardiaca non rarò mortem accelerant, eò quòd stuorem nimis exagitando, vires citius alterant.

Caveant ergo sic sibi juniores Medici, & discant rectè ex præcedentibus mederi, ne tam multos æterno impostero commendent somno.

Simili prudentia & circumspectione etiam opus circa opiata, hæc enim, quoniam spiritus vitales extinguendo & figendo opus suum perficiunt, si in pulsu debili ac vacillante usurpentur, suffocando somnum perpetuum accersunt, id quòd quotidiana experientia satis superque testatur. Quare in pulsu languido, inæquali ac formicante cae pejus & angue opiata vitanda erunt.

Dietam quod attinet, consistit illa in legitimo sex rerum non-naturalium usu, itaque in illis ægro nostro erit servandus modus: Aër vitiosus corrigendus floribus fragranibus hinc inde sparsis, aut suffitu ex rebus odoratis, miasmatis venenosis resistentibus. Præterquam enim quòd ejusmodi thymiamata aërem infectum corrigunt, etiam spiritus vitales, pravitate venenosa aëris infectos, à foedis inquinamentis depurant, quemadmodum quævis odorata in abdita corporis se trajiciunt, spiritusque valde alterant; ac in lipothymis rerum fragrantium odore evanescentes spiritus revocantur, & in staurantur. Sic referunt, Democritum insignem suorum temporum Philosophum, morti jam proximum, panis calentis odore integrum triduum effluentem spiritum retinuisse. Hinc aliis in plurimis morbis suffitus antiquis fuisse familiares; ut videre est apud Hippocratem, Avicennam & alios: Nec muliebri commentum est, etiam illæ sine consilio re hac sæpissimè utantur, & quamplurimos patientes liberent: vide Neucranz de Purpura.

Victu utatur tenui, cremore pisanae, avenæ, panatella ex cerevisia & pane triticeo, ex jusculis hordei, oryzae, pullorum, caponum, aliisque facilis concoctionis, cum succo citri, cydoniorum, rubi idæi & aliis paratis.

Potus sit decoctum C. C. citri Mynsichti, Emulsiones amygdalarum, julepi refrigerantes & confortantes, Tinctura rosarum. Et cum assuetus sit cerevisia, admittimus tenuem defecatam & probè coctam, cui radix Scorzonerae, rasura C. C. eboris & alia imponi possunt. Vinum jubemus exulare, quia ob leptometiam spontè sursum tendit, caput ferit, & vigilias contumaces & delirium excitat, ac febre suo, à maligno calore accenso, sanguinem inflammat. Et Neucranz in tr. de Purpura, ut & Hæferus in *Hercle le Medico* testantur omnes fuisse mortuos, quicumque vino abstinere noluerint.

Quin & vini, aqua cocta aliave refrigerante diluti, usus meritò suspectus est: Clar. Riverius in nonnullis subjectis vinum concedit, si scilicet febris sit exigua; venata verò qualitas plurimum intensa, & corpus ægrotantis pituitosum. Zacutus Lusitanus, ut in omnibus, sic & in hoc puncto mirabilis, indifferenter omnibus illud concedit. Sic juxta Celsum, sæpè quos ra-

tio non restituit; temeritas adjuvat. Usus acicularum etiam interdictus, quòd interiora nimis refrigerent, & à circumferentia ad centrum moveant. Præsertim cum in nostro ægro habeamus alvi fluxum symptomaticum, qui ab usu acicularum ingravesceret.

Quoad reliqua, decumbat æger quantum possibile quietè, quòd per continuam diaphoresin venenata spicula exspirent. In somno & vigiliis sit moderamen, quorum alterutrum, si extra naturæ legem abeat, convenientibus medicamentis reduci potest. Animi affectus declinentur, qua in re & adstantes suum faciunt officium. Confidat æger Deo, qui potenti suo verbo languores nostros non rarò sanat, ubi omnis consilii humani vis cespitat, ac cuncta desperationi proxima instantem interitum nuntiare videntur.

JOH. MICHAEL in *Praxi Clinica Speciali*.

Hemittitaa Febris.

Vir 40. annorum, robustus, mala diæta diu usus, incidit matutino quodam tempore in horrorem totius corporis; quem infecutus est calor magnus, pulsus creber, celer, perpetuo durans. Sub vesperam ipsum eodem die invasit refrigeratio totius corporis, post quam sequebatur pulsus justò celerior & crebrior. Sequente die, calore illo perpetuo & pulsu celeri & crebro durante, leviter perfrigeratus est, calorque deinde increvit & pulsus increbuit. Tertio die, rursus mane exhorruit & deinde incaluit, & vesperi, postquam refrigeratus esset, etiam increvit calor. Quarto verò die, leviter denuò sub vesperam refrigeratus, incaluit & pulsus increbuit. Adest ventriculi dolor, sius, & capitis gravitas.

Afficitur in hoc ægro totum corpus, ut ex horrore, refrigeratione, & ejus incalescentia: cor, ut ex pulsu viuiato: a sophagus, ut ex siti: ventriculus, ut ex dolore: & caput, ut ex gravitate est manifestum.

Morbus, qui ipsum affligit, est febris, quæ ex tertiana continua, & quotidiana intermittente, composita, Hemittitaa vulgò appellatur. Idque ex symptomatum hic descriptorum ordine, & invadendi ratione & modo, clarè innotescit.

Causa procatartica hujus morbi est mala diæta, qua noster æger diu usus. Inde verò nata cacochymia pituitosa & biliosa, tum in vasis, tum extra vasa existens, antecedentem huic morbo præbuit causam. Pars verò ejus una biliosa, mane alternis diebus horrorem, & perpetuum calorem, pulsusque crebrum ac celerem; altera verò pituitosa, quotidie sub vesperam, primò corporis refrigerationem & deinde corporis totius incalescentiam, & pulsus celeritatem & crebritatem, item sitim, ventriculi dolorem, & gravitatem capitis inducens, continens hujus morbi & symptomatum ejus est causa.

Morbus hic, quia totum corpus affligit, & ex cacochymia contraria, biliosa sc. & pituitosa, maligna & putrescente, originem ducit, facis est periculosus. Curatio itaque diligentissimè est instituenda.

Eaque consistet in causæ procatarticae, antecedentis & continens, ac intemperiei, per contraria ablatione.

Primò itaque injiciatur clyster emolliens, quo intestinis evacuatis, sanguis, ex brachio dextro,

tro, tempore minoris afflictionis educatur ad ℥vj.

Et bibat de hoc julapio: ℥. Syr. acetosi simplicis ℥ij. Capill. veneris ℥j. Aq. borrag. cardui bened. an. ℥ss. Spirit. vitriol. q. s. pro grato acore; Misce, F. julep. Purgatur etiam subinde, tempore minoris afflictionis, tali purgante medicamento:

℥. Electuarii diacatholici ℥ss. Diapruni fol. ℥ij. Calliæ recent. extr. ℥ij. Aq. card. bened. q. s. Misce F. haustus.

Et utatur hoc apozemate: ℥. Rad. petrosel. polypod. querc. an. ℥j. cichor. ℥ss. Fol. agrimonæ, acetosæ, cichori, melissæ, an. m. j. Flor. centaur. min. genissæ an. p. j. tamarindor. ℥j. Decoq. in aq. horid. ℥xvj. addendo sub finem decoctionis fol. sennæ ℥ss. in Colatura dissolve syr. de cichor. cum rhabarb. ℥ss. Misce pro Apozemate, de quo quotidie sumat ℥ij.

Victus sit tenuis, temperatus. Tempus cibandi sit circa horas minoris afflictionis. Potus sit cerevisia tenuis, bene defæcata, item julep. ex aq. endivæ, cichor. rotar. viol. borrag. syr. de succo citri, ribium, & similibus. Perturbationes animi fugiendæ, & cum spe eventus expectandus. *Henric. Regius apud Theodor. Craanem, Medication. lib. ij.*

Observationes

Pro Febre Synochâ Simplicî.

Juvenis quidam Nobilis bene habitus & sanguineus, mense Maio pila palmaria ludens, seque vehementer exercens, adhæc cum antagonista contendens; atque exandescens, postea domum reversus in febrem incidit Synocham, itaque Chirurgo accersito, vena brachii aperta, sanguisque ℥viij. detractæ fuerunt, statimque ad sanguinis fervorem extinguendum julepum hunc propinavit:

℥. Aq. endiv. & acetos. an. ℥ij. succi limon. ℥j. syr. de ribes & de agresta an. ℥j. julep. viol. ℥ss. capiat mediam partem statim à venæ sectione, alteram sub nocte, ut aquam fontis, quam summè expetebat, injecta tamen prius crusta panis, affatim biberet concessi, quia nox inquieta fuit ob turbulenta insomnia & caput dolebat, oxorrhodinum fronti & temporibus applicui.

℥. Aq. ros. ℥iij. aq. plantag. viol. & lactuc. an. ℥ij. aceti rosac. ℥j. album ovar. numero j. ol. rosac. ℥j. agitentur ut fiat oxorrhodinum.

Pulsus cum nihilo remissior esset, iterum crastinò die missus est sanguis ex sinistro brachio bona quantitate. Sub vespere, quia alvus non respondebat, & ut calor magis restingeretur, clystma injectum fuit tale:

℥. Fol. malv. viol. acetos. lactuc. endiv. an. Mi. fl. viol. nymphæ an. pi. sem. cucurb. conquassat ℥ss. sem. psylli ℥ij. F. decoctio in colat. ℥ss. dissolv. sacch. rub. ℥j. cassiæ rec. extract. ℥ss. succi lactuc. ℥ss. ol. viol. ℥ij. salis parum. F. Clyster. hujus usu bis ejecit, post mediam noctem facies & pectus madere cœperunt, indeque somnus subsequi, moxque inter dormiendum egregie sudare: & postea febris eum penitus dereliquit. *Felix Platensis, obs. lib. 2. pag. 277.*

Pro Febre ardente.

Pauper quidam quadraginta annorum correptus est ardente febre cum symptomatis solius, illum paucis & nullius pretii remediis sequentibus sanum feci:

℥. Aq. card. bened. ℥vj. rad. asari pulver. ℥j. M. pro haustu, hausto hoc calide in lecto, sudavit multum, vomuitque nonnulla biliosa, sequenti die basilicam cubiti dextri aperuit, & copiosè sanguinem misit, pro cibo dabantur juscula, potus erat aqua decoctionis fragrantæ, atque his sanè mox subventum est misero. *Martinus Rulandus, curat. 55. cent. 9.*

Experientiâ longâ observavimus in curandis febribus omnibus, & iis equidem quæ nullis pharmacis solvi & tolli potuerunt, illas mox & certò solutas & sublatas esse aqua benedicta. *Martinus Rulandus, curat. 68. cent. 9.*

Paupercula quædam febre ardente lethifera laborans, mox adjuta est & liberata peremptu facilia & utilia ista catapotia:

℥. Pil. sine quibus, aurear. an. ℥ij. agar. troch. ℥ss. cum syr. ros. solut. F. pil. ix. quarum operatio fuit bona & salutaris, potus erat decoctum radicum cichor. *Martinus Rulandus, curat. 69. cent. 9.*

Vir quidam triginta annorum ardente febre extorrescebat, accesserat pertinax vigilia, lingua arida, spiritus difficilis, cibi fastidium, vehemens sius, ab omnibus erat desperatus, urina fuit rufa, turpida & spumosa, hujus deplorati hominis curam suscepi talem, Cibus erat liquidus, sorbilis, humectans, potus aqua julepizata julepo violato, hoc purgatorium propinavi:

℥. Decoct. aperitiv. cum rhab. ℥iij. syr. rosat. solut. ℥j. syr. de rhab. ℥j. M. pro haustu: quo alvus multa biliosa & varia egressa, & febris sese mox inclinavit, urinaque cœpit naturalis fieri. Sequenti die post hanc evacuationem, basilicam venam me admonente pertudit, his ita peractis, præter omnium hominum opinionem, Dei misericordia iterum incolumis restituitur. *Mart. Rulandus, cur. 46. cent. 10.*

Juvenem quendam 19. annorum febre continua periculose laborantem, mox annuente Deo, sanum feci per sequentem potionem & poculum:

℥. Aq. font. vini. an. ℥iij. bulliant simul & semel; postea infundantur in calice nostro chymico per horæ quartam partem, deinde invocato nomine Domini, accepit calicem salutarem, bibitque infusum, & post horam evomit multa phlegmatica & biliosa, ac alvo quoque consimilia excrevit, & statim melius habuit, melior etiam urina, & quatuor dierum spatio sanatus fuit, victus ratio fuit humectans, potus decoctum hordei saccharatum. *Martinus Rulandus, curat. 27. cent. 9.*

Pro Febre continua putri.

Juvenis quidam biliosus 25. annorum, cum tempore verno à cibo, operi rustico valde intentus esset, in febrem continuam eamque putridam incidit. Secundo die à morbi initio ad eum accitus, cum alvum strictiorem haberet, minorativum medicamentum sequens propinavit.

℥. Elect.

℞. Elect. lenitiv. & cathol. an. ℥ij. syr. rosar. solut. ℥ij. aq. cichor. ℥iij. quo & multa biliosa evomuit, simulque ter alvum excrevit, sequenti verò die, ℥iij. sanguinis ex vena brachii dextri exit etæ sunt, cum robustus esset, hora quarta pomeridiana hunc julepum ebibit.

℞. Aq. lactuc. cichor. endiv. an. ℥j. syr. de endiv. viol. oxyfacchar. simpl. an. ℥b. M. Pro capitis dolore fronti oxorrhodium admovi, cumque malè dormiret, tempora inunxi oleo viol. & papav. simul mixtis, cum à sanguinis detractione aliquantulum sudasset, & benè egressisset, quarto die melius habere visus est, quinto autem cum signa coctionis in urina apparent, neque alvum deponeret, rhabarbari infusum sequens dedi.

℞. Rhabarb. el. ℥b. pie ℥b. infund. per noctem facta prius leni ebullitione in aq. endiv. ℥v. fortissimè expressioni adde syr. rosar. solut. ℥j. M. quo optimè excrevit, ita ut febris sexto die minus illum affligeret, & urina crassior facta valde subsideret; septimo autem die per sudorem crisis subsequuta est, & sanitati restitutus fuit. *Petrus Forestus obs. 1. lib. 2. De Febris continuis.*

Puella quædam septem annos nata, laborabat febre continua non admodum vehementi, sed quæ per intervalla, scilicet circa vesperam exacerbabatur, incepit febris cum vomitu pituitoso, quem deinde secutus est alvi fluxus etiam pituitosus, per unum tantum diem perseverans; urina erat pallida & turbata, anhelitus acidus & graveolens. Præscribo potionem ex infuso ℥j. rhei cum syr. rosar. ℥j. quam paulò post assumptionem evomuit, cum pituita crassa & valde putrida; deinde circa vesperam clysterem ex catholic. duplic. ℥b. injiciendum curo: quo & reliquis medicamentis simul operantibus, quinque deiecit tota nocte materiam pituitosam, biliosam, & valde foetentem; manè febris perexigua, & meridie febris expers, ac sanitati restituta est.

Ex hac observatione colligere est, quantum aberrant illi Medici, qui in omni febre continua indiscriminatim à venæ sectione inchoandam esse curationem existimant, cum sæpe in pueris dictæ febres à putridis humoribus, in prima regione stagnantibus orientur; qui purgatione facilè educuntur, in hac autem puella vomitus pituitosus & alvi fluxus talem humorum redundantiam indicabant. *Lazarus Riverius obs. 57. cent. 1.*

Pro Febre summe maligna cum pulsu intermittente.

Nobilis quidam incidit in febrem summæ malignitatis, quam statim ab invasionis principio comitabatur continuus vomitus materię biliosæ, vehemens linguæ ariditas, sitis, inquietudo, intolerabilis æstus ventriculi, cum frequentibus eructationum repetitione, quæ per intervalla gulæ communicabat angustias & coarctationem difficillimam; pulsatio arteriarum deprehendebatur valde inæqualis & inordinata usque ad septimum diem, quo percipi cœpit intermittens, sed hic nondum arripui desperationis ansam, licet haudquaquam me lateret Galeni de hoc signo iudicium prorsus formidabile.

Ad medelam huic affectioni præstandam accitus, neglecta sanguinis detractione, quam hoc anno in quibuscunque malis & pestilentibus

morbis crudeliter grassantibus periculosam compereram, illico exhiberi jubebam antidotum hoc cum aqua card. bened.

℞. Theriac. el. ℥iij. rad. tormentill. bacc. junip. sem. card. bened. an. ℥b. bol. arm. præp. ℥b. diamargar. frigid. ℥ij. sem. acetos. citri. ras. eboris, an. ℥j. syr. acetos. citri, q. s. F. conditum, unde provocato abundè sudore meliusculè habuit, tertio die observata maxima humorum putredine, & apparentibus incendiis adustionisque gravioris indicis, ordinavi decoctum ex hordeo, carduo bened. & scabiosa confectum, admixto saccharo & aceto in formam syr. acidi quo assidue utebatur, quandoque haustum ex stillatitia card. ben. & oxalidis aqua bibebat. Nutriebatur ptisana subacida, avenato in aqua cum paucillo aceti præparato, ac tandem jusculo pulli gallinæ simplicis, in quo vitellus ovi erat dissolutus, assumpsit, quoque succum mali punici. Quinto die contesto diligenter corpore, exhibitæque aqua hordeacea dulcorata, copiosissimè profudit sudor, qui mirè ægrotantem sublevabat anxietatis continuæ molestias. Sexto per secessum prodibant excrementa penitus biliosa cum foetore magno, adeo ut natura materię peccantis diminutionem paulatim moliri jam videretur, sed impedita fuit ab insultu noctis subsequenti: qua symptomatum omnium concursus ingruerat tanta & vehementia & celeritate, ut æger condito ultimæ voluntatis testamento, migrationis è vita momento intenderet. Septimo rediens manè in acerbo consanguineorum astantiumque lectu citra ullam dilationem digitis carpo admotis pulsus percipio intermittentem tertiam quaque pulsatione, qui primo quidem contactu terrorem incussit, ac examinatus interea caterorum accidentium præfugis, indeque certa convalescentiæ spe data, quidquid discriminis portendebat variata illa cordis & arteriarum motio, id totum retuli ad acerrimum naturæ cum vi morbi concertationem, neque profecto conjecturam meam eventus rei sefellit, quoniam reliquo diei decursu expultrix facultas occubatur planè in exonerando stomacho à noxia materię adductæ multitudine, animadversione habita primò ad virtutis corroborationem, odorati mala aurantia eq. rosar. obtuli. Deinde ad juvandum naturæ conatum insciendo vomitu exhibui aquam tepidam cum ol. communi & arantiorum succo mixtam, inde serosa quidem excrementa nonnulla remanarunt. Sed quum minera mali nondum attingeretur, satis ab imbecilliori hoc medicamento, aut ejus tenacissima malignitas infringeretur, sequenti die (qui octavus numerabatur) deliberato animo, & pulsus intermissione quamvis perseverante, ministravi potionem purgantem sequenti modo confectam.

℞. Rhei el. pulv. sen. laxativ. ℥b. infund. serotim in aq. endiv. ℥iij. horis x. post fortem expressionem colat. adde syr. ros. solut. ℥j. M. & quia mentio incidit pulveris senæ solutivi, cujus usum in hac inferiore Germania ego primus introduxi, ejus descriptionem lubenti communicatione obiter subjungam, ut quibus visum fuerit, in suis præparent pharmacopolis.

℞. Fol. sen. purgat. tartar. alb. an. ℥j. sem. anis. caryophyll. cinnam. galang. an. ℥j. diagrid. ℥ij. comminuantur minutissimè in pulverem. S. A. dosis est ℥ij. in substantia & ℥b. in infusione. Ex superscripti pharmaci assumptione sexies æger per alvum excrevit flava, biliosa, adusta, foetida,

foetida, cum sedatione omnium symptomatum: ut etiam testaretur sensibili perceptione sese liberari ab ingenti pondere glomeris per intestinorum longitudinem à ventriculo delabentis. Postea roboravi intrinsecus conf. exhibitione, foris verò illinitione olei ros. immaturi, convaluit probè nobilis hic post universalem corporis evacuationem: saltem pulsus intermittens perdurabat adhuc in nonum usque diem, quo consumtabatur in parvum, rarum, & tardum, qui necessariò debilitatem sequebatur ex mutua naturæ & ægritudinis collucatione natam. Proinde manifestè apparet hanc dicendi cautionem à Medicis esse observandam, ne animo penitus perculso & commoto de valetudinis recuperatione confestim diffidant, si quando ejusmodi pulsus sensui occurrat, cum causæ quidem morbificæ magnitudinem & ancipitem oppugnantis naturæ luctam denotet, non tamen mortis propinquitatem, nisi plurimum lethalem signorum tanquam *ritu* accessione confirmetur artificiosa conjectura. *Joannes Wierus lib. 1. obs. 4.*

In febre maligna hodie frequentissimus est lapidis bezoardici usus; cujus (ut libere loquar) nunquam evidentem ullum fructum contempxi; veruntamen usurpari facile concedo, quod ex iis sit, quæ si non juvent, nec etiam obstant: quæque exerceri à Medico indulgebat Hippoc. *Hier. Mercurialis, consult. 5. tom. 3.*

Ut ingenue dicam, dum Venetus praxim exercerem, maximam lapidis bezoardici copiam consumpsi, nec egregiam operam sculi. Scio plurimos quibus exhibui, fuisse sanatos, sed non retuli in lapidem: Scriptores dicunt, quod sumpto sudor copiosus excitetur, post quem statim sublevantur. Ego tamen non vidi sudorem prorumpentem: vel si apparebat, erat sudor imperfectus, itaque quantum ad me, abjeci omnem spem hujus lapidis in his febribus. *Hercules Saxonia, lib. de Febribus. cap. 38.*

Pro Febre maligna.

Ungula Aleis summoperè in epilepsia commendata mirabiliorem virtutem possidet, ut sæpius nos experiri sumus, contra venena & febres malignas, eo modo sumpta quo lapide Bezoar utimur. Sudorem facillimè movet. Nos exhibuimus in minutissimas partes lima redactam cum conserv. de acredine citri ad septem granorum pondus, mirabilemque effectus in morbi malignitate superanda ægrotis peperit. *Dominicus Panarolus, observ. 33. penicoste 3.*

Vir quidam incidit in febrem malignam quæ ipsum ad convulsiones & delirium perduxit, cum summa pulsus inæqualitate, undè brevi moriturus videbatur. Ex variis quæ illi exhibita fuerunt, maximè profuit aqua theriacalis nostra in febris pestilentis curatione descripta ad ℥iij. exhibita, cum bezoardici jovialis, gr. xii. à quibus sudor copiosus excitatus est, & æger veluti miraculo liberatus. *Lazarus Riverius obs. 66. cent. 4.*

Compositio aquæ theriacalis Riverianæ talis est.

℥. Limones recentes & succulentos, num. xij. cortices & semina exhimentur, succus exprimitur, eique adde cortices prædictos & semina: succi scordi, ℥iij. succi acetos. ruzæ caprarie, scabios. & card. ben. an. ℥j. ras. C. C. ℥iij. theriac. vet. ℥vj. cortices limonum in te-

nues laminas dividantur, semina contundantur, & herbæ quæ minus habent succi inter contundendum succo limonum irrorentur. Omniaque destillentur in B. M. hujus aquæ detur ℥j. per se vel cum aliis liquoribus permixta.

Matrona quædam Sexagenaria febre malignâ laborabat, cum summa virium dejectione ex continuo alvi fluxu ad hientiam tendente, & totius corporis refrigeratione singulis diebus recurrente, & per plures horas perseverante. Cum remedia ordinaria, quæ pro febre maligna alvi fluxu & corroboracione virium vulgò præscribi solent, sedulo ac continuo per biduum usurpata: nihil profuissent, & ægra in pejus rueret, ita ut die undecimo morti proxima ac veluti in agone constituta videretur, ad bezoardicum joviale tanquam alexipharmacum eximium, & potens diaphoreticum confugiendum esse censui; illius gr. xij. exhibui: ab eo tempore non amplius deiecit: perfrigerationes non redierunt, & intra biduum febris expers fuit, ac postmodum brevi convaluit. *Lazarus Riverius, obs. 56. cent. 4.*

Pro Febre maligna.

Post Monspelü obsidionem an. 1623. grassata est per plures menses febris admodum maligna, ex qua media serè pars ægroantium interibat, particulariter verò quibuscunque parotides superveniebant: (quod circa nonum vel undecimum morbi diem solebat contingere) omnes interibant; cum autem plures hujusmodi vidissem, neque ullis alexipharmacis liberare potuissem, cogitare cepi ideo censeri lethales parotides, quod pars illa non sit capax recipere totam materiam morbificam, quæ intus manens, interimit; & supplendum esse naturæ opus: ac quanquam ægroantes pulsum haberent parvum & frequentissimum, ac penè formicantem, ut in agone mortis versari viderentur: quæ etiam brevi succedere solebat: attamen hanc C. Celsi sententiam animo revolvant, multa scilicet in præcipiti periculo rectè fieri, quæ aliàs essent omittenda; & satius esse anceps remedium in uno aut altero experiri, quam tot ægros certo exitio relinquere; sanguinis missionem præscripsi parotis vicibus, propter virium imbecillitatem, bis aut ter eodem die, & sequenti die, purgationem: quæ via omnes quibus hæc remedia administrata sunt, feliciter evaserunt, neque ullus deinceps interit. *Lazarus Riverius obs. 43. cent. 1.*

Vocatus ad quendam febre maligna laborantem, præter remedia ordinaria & julepos cordiacos cum sale prunellæ ter in die exhibendos, hunc pulverem præscribo.

℥. Salis prunellæ ℥6. camphoræ ℥6. M. F. pulvis; qui dividatur in quatuor partes, quarum unam capiat tertia quaque hora: noctu hunc pulverem sumpsit, & mane multò melius habuit; jubeo iterari pulverem cum aliis remediis, & eodem die à præsentaneo vitæ periculo liberatus est, & paucis postmodum diebus omnimò convaluit. *Lazarus Riverius obs. 18. cent. 2.*

Aromatarius quidam viginti & quatuor annorum laboravit febre maligna, ex qua tandem circa undecimum morbi diem incidit in delirium, & paucis postmodum diebus in motus tremulos & convulsivos nervorum, qui phrenitidi lethali supervenire solent, per mensem ferè integrum delirium perseveravit, convulsiones verò per dies duodecim, tandem eva-

fit

sit post multorum remediorum usum: ea quæ magis profuere, sunt sectio venæ frontis, & julepi compositi ex aq. card. bened. ℥iij. aq. theriac. ℥iij. bezoar. mineral. ℥ij. camphoræ, gr. xij. qui quinquies fuere exhibiti. *Lazarus Riverius obs. 62. cent. 2.*

Pro Febre maligna.

Ancilla quædam febre maligna laborare cepit, quæ eam ad deliria & convulsiones deduxit: quia pauperula erat, & parcebat sumptibus, paucis remediis curata est in sequentem modum. Quater secta fuit vena, cucurbitulæ pluries admotæ humidæ & siccæ: pro potu utebatur decocto radicis acetosæ, in quo dissolvebam bis in die salis prunellæ ℥j. spirit. sulphuris. gutt. xv. In jusculis fumebat frequenter bezoard. mineral. ℥j. die undecimo morbi exhibui spiritus fuliginis, ℥ij. in aq. card. ben. & parum sudavit: die duodecimo exhibui ejusdem spiritus ℥iij. cum eadem aqua, & copiosè sudavit, eodemque die febris remissa est, deliria & motus convulsivi desierunt: & inta paucos dies postmodum convaluit. *Lazarus Riverius obs. 36. cent. 3.*

Virgo quædam viginti annos nata, correpta est febre maligna, quæ eò usque processit, non obstantibus remediis ordinariis, ut circa undecimum morbi diem in delirium & nervorum contractiones incidit, quibus accedebant interdum Leipoppsychiæ: in gravi illo periculo præter epithemata & pullos columbinos, aliaque roborantia interna & externa, sequentia remedia præscripsi; quæ in his affectibus maximæ solent esse efficacis, nempe vesicatoria quinque cervici, brachiis & femoribus admovenda; julepos ex aq. card. bened. ℥iij. aq. theriac. Bauderon. ℥iij. bezoard. ℥ij. camphoræ, gr. vi. qui julepi per biduum usurpati fuere manè & sero: tum etiam prædictum bezoard. miner. exhibebatur in singulis jusculis ad ℥j. hisce remediis intra paucos dies, à gravi illo morbo liberata est. *Lazarus Riverius obs. 73. cent. 2.*

Mulier quædam triginta annorum sese mihi curandam obtulit: laborabat febre maligna à duobus diebus, cum dolore capitis, inquietudinibus ferè continuis, sitique intensa, maculis quibusdam lividis circa pectus & dorsum apparentibus: ter intra biduum sanguinem eduxi ad ℥viiij. singulis vicibus, cumque interna omnia remedia adversaretur, ad externa animum contuli: quinto itaque morbi die cataplasma ex cochleis cum suis testis contusis, stupisque superpositis utrique pedi circa plantas applicandum curavi: admotum est hoc remedium circa horam tertiam pomeridianam, inclinante autem die, cepit ægra sentire dolorem quendam molestum & gravem in utroque femore & tibia, qui ad mediam usque noctem duravit, eà sævitiâ, ut ægra de removendo cataplasmate perpetuò cogitaret. Media autem nocte sudor totum corpus invasit, tanto foetore, ut illum sustinere vix posset: mutato indusio, amota sunt à pedibus cataplasmata tetrum adeo odorem exhalantia, ut astantes ferè inficeret: mane ægram alacrem invenio, febre, aliisque symptomatis valde imminutis, & brevi post omninò convaluit. *Jo. Martinus obs. 8.*

Pro Febre purpurata.

Vocatus ad invisendum virum quendam febre continua laborantem ab octo diebus, in quorum spatio ter ipsi vena secta fuerat, & purgans medicamentum semel exhibitum, ex præscripto medici ordinarii; invenio pulsum valde frequentem & inæqualem, unde suspicor febrem esse malignam, simulque eum detegi jubeo, & totum corpus invenio exanthematis purpureis refertum: urinæ erant satis laudabiles, concoctionis rudimenta quædam ostentantes. Præscriptum cucurbitulas multas secundum spinæ longitudinem applicandas, tum siccas, tum humidas, epithemata, inunctiones ex oleo scorpion. Matthioli, confectioem de hyacinto in jusculis, & julepos refrigerantes, cum cardiacis: pro potu utebatur ptisana vulgari, in quam nodulus C. C. mergebatur: hæc remedia continuavit usque ad undecimum morbi diem: cum tamen omnia in pejus ruerent, agerque delirio, & convulsionibus correptus fuerit: dicto die undecimo leviter sudavit sine fructu. Delirium cum stupore quodam conjunctum erat: idè vesicatorium cervici admotum est, & cucurbitulæ continuatæ partibus inferioribus.

Julepi sequentes præscripti sunt.

℥. Hord. integri, p. j. rad. bugl. ℥ij. fol. borrag. pimpinell. scord. an. Mj. sem. curi, acetos. an. ℥6. tamarind. ℥ij. fl. borrag. bugl. ros. rub. an. p. j. dictamn. cretic. p. s. F. decoctio in aq. ℥viiij. ad tertiæ partis consumptionem: in colat. dissolv. sacch. alb. ℥j. F. julep. de quo capiat ℥viiij. mane & sero, addendo unicuique dosi salis prunellæ ℥j. spirit. vitrioli, ℥8. Pro potu præscripta fuit tinctura ros. in jusculis, pulv. ex margarit. corall. ras. ebor. C. C. & lap. bezoard. at postremis diebus instante decimo quarto die cum omnia in pejus ruerent, loco pulveris illius, substitui bezoardicum minerale purum, cujus ℥j. fumebat in singulis jusculis. Cum verò circa vesperam, febris, delirium, & convulsio plurimùm intendi consuevisset; duabus horis ante exacerbationem hunc pulverem exhibuimus.

℥. Salis prunellæ. ℥6. bezoard. miner. ℥j. camphoræ, gr. vi. M. capiat cum aq. card. ben. & exinde melius habuit decimo sexto die cum apparet concoctio in urinis, medicamentum catharticum exhibitum est ex senæ ℥ij. rhei ℥8. in decocto refrigerante infusus; adændo colaturæ, & syr. rosac. an. ℥j. quo blande purgatus est: eodem die pustulæ quàmplurimæ animadvertæ sunt instar variolarum ad suppurationem tendentes magno quidem numero circa vesicatorium, tum sparsæ per dorsum, lumbos, & nates: die sequenti prædictæ pustulæ majori ex parte ruptæ apparuerunt, & ad exsiccationem tendentes: verùm in parte anteriore circa hypochondria & pectus pustulæ perexiguæ, pellucidæ, & diaphanæ, humore seroso referatæ, infinito propemodum numero prodire: febris valde remissa, & delirium valde imminutum: decimo octavo somnus multus fuit, & ferè continuus diu noctuque usque ad diem vigesimum: purgatus est iterùm die vigesimo secundo, & postea febris omninò desit, ac paucis postmodum diebus perfecte convaluit. *Lazarus Riverius observ. 21. cent. 1.*

Raphanus quia magnam vim habet attrahendi malignitatem materiæ, utile est scobem ejus pedibus sale & aceto prius mundatis alligare: idem

Febria

idem etiam occipitio apponi potest, si vehemens capitis dolor adfit. *Joannes Craso* consil. 16. lib. 3.

Pro Febre maligna.

Servus cujusdam Archiep. febre petechiali laborans eò devenerat, ut nulla spe superstitæ, de vita esset conclamatum, ille verò mortis candidatus, qui mori se intelligebat, misso ad Episcopum nuncio, supplex vini haustum expetit ante fatalem horam, quod illi illico concessum fuit largiore quàm expetierat, mensura. Post haustum vini rhenani in sudorem, quævit, & judicata est cum salute febris. Similia exempla plura apud nos memoriæ occurrunt. *Thomas Bartholinus hist. 7. cent. 6.*

Ego certe testari possum, me, cum extremè febre pessilenti decumberem, animique deliquia singulis momentis haberem, quatuorque dies & noctes absque omni somno habuissem, omnesque astantes de mea salute desperarent, sex guttulis tincturæ coralli cum decoctione violarum ex cochleari propinatis, exemplo & quasi miraculosè fuisse liberatum; quamprimùm enim ad duo cochlearia tincturæ sumpleram, cordis spiritus ita recreari, & naturæ gratissimum, quippiam accessisse, ac omnia præcordia subiisse sensi; ut illico quasi luce depulsis tenebris, morbi vim, medicaminis efficaciam, manifestè abigi perciperem. Sudorem enim & crîsim (cujus tamen nulla indicia præcesserant) movebat, maculasque quamplurimas purpureas ad cutem pellebat: quibus sudore continuo delectis, brevi pristinam valetudinem recuperabam. *Anselmus Boerius lib. 2. De Lapid. & Gemm. cap. 154.*

Pro Febre continua in puerulo octodecim mensium, cui à secto Lingua freno Sanguis in ventriculum effluxit, ibique putrescens, Febrem excitaverit cum sevisis Symptomatis.

Quamprimùm vomitus provocetur cum ℥iij. ol. amygd. d. ut putridus in ventriculo contentus sanguis evocari possit mox à vomitu, Clysteriolus quamprimùm injiciatur ex jure pingui & saccharo, vel melle despumato, ut fæces, & ejusdem corrupti sanguinis reliquæ ab intestinis concreti purulentique notabilem copiam evomuit, adhæc unâ cum rejecto clystere sanguinis corrupti grumos per multos excrevit: & sic statim remissa fuit febris: cessaruntque omnia symptomata, neque in postertum quicquam mali pensent. Sanguis in ventriculum fluxit, quod ab opere chirurgico, non statim primum situaverunt infantem, ut ex ore potuerit protinus profluere. *Jo. Zecchius cons. 46. & append.*

Pro Febre maligna cum vermibus in Muliere.

Ab umbilico inuncto sequenti linimento, & pilulis deinde devoratis, novem vermes ejecit, & sic præter omnium spem sana evasit.

℥. Ol. ovor. lilior. fellis bubul. succi cepæ assatæ, butyri rec. an. ℥ij. M. F. linimentum.

℥. Aloes succotinae, ℥j. spec. diatragac. frig. gr. v. cum fyr. viol. F. pil. iij.

Sorbabat autem supra pilul. (ne aloë febrilem calorem auget) cochl. i. fyr. de limon. *Petrus Forestus obs. 4. lib. 6. De Febris malignis.*

Pro Febre publice grassante cum gutturis dolore molestissimo ex Catarrho pene suffocante.

Plurimum profuit ad dolorem gutturis gargarismus subsequens, quo in meipso usus sum, tum in aliis, ita ut cum illo septies tantum gargarissem, dolor ille subito cessavit, simul & angustia pectoris miraculi instar.

℥. Aq. plantag. ℥j. aq. scabios. ℥ss. fl. ros. rubr. p. j. sem. cydon. ℥j. bulliant leviter & colentur: adde diamor. dianoc. an. ℥j. terræ sigill. veræ pulver. ℥j. M. quo cum usus essem, videbar quasi liberatus ab hoc malo, ita ut nocte subsequente optimè dormirem. *Petrus Forestus obs. 1. lib. 6.*

De Febre stata.

Architectus quidam singulis annis stato die, hoc est, quo natus fuerat, febre implicabatur, quæ ex putrescente bile genita suum circuitum servans, decimum quartum non transgrediebatur diem, donec senio confectus, & eadem ex more complicitus febre natali suo die vi morbi prostratus, naturæ concessit. *Antonius Beniventus cap. 84. lib. De abditu morborum & sanationum causis.*

Pro Febre tertiana exquisita.

In principio mensis Junii, cum tempus valde calidum esset, ac impensè circa ægros curandos ipse laborassem, vigiliis, curis, & solitudine, plus æquo occupatus, in tertianam veram & intermittentem lapsus sum: in paroxysmi principio & augmento à somno & potu abinebam, die verò sequenti intermissionis post primum paroxysmum ter in die ex julepo sequenti sumpsi.

℥. Fol. acetos. endiv. viol. lactuc. scariol. an. Mj. prunor. damasc. numero xv. coq. in sero lactis pro ℥ix col. adde syr. viol. ex multiplici infusione ros. de endiv. an. ℥. M. F. julepos: eo alvus non nihil solvebatur. Cibis erat panata vel potum acidum coctum, potus cerevicia tenuis tempore intermissionis, tempore febris pristana ex hordeo mundato & liquir. parata: post secundum paroxysmum die quietis hac leniente medicina usus sum.

℥. Flor. nymphææ, viol. borrag. an. p. j. prun. damasc. num. xij. ramarind. ℥ss. coq. in sero lactis in colat. ℥av. dissolv. diapr. simp. cassiæ rec. extract. syr. viol. an. ℥ss. M. inde habui sex sedes valde copiosas ac biliosas. Postea tertius rediit paroxysmus adeò violentus, ut in statu delirarem. Die verò subsequente, nempe quinto, cum urina aliquo modo tincta spectaretur, & crassior, ex basilica brachii dextri ℥iij. sanguinis extraxi: sed adeo inde debilitabar, ut quasi syncopen futuram præsentirem, nisi Chirurgo imperassem, ut illic venam constringeret: at modico vino rhenano sumpto deliquium animi interciperem, ut non fuerim syncopen passus. Alteratio tamen illa adeò profuit, ut postea non amplius paroxysmum habuerim. *Petrus Forestus, obs. 2. lib. 3. De Febre intermittente.*

Virum quemdam febre tertiana laborantem, Dei auxilio & sequenti medicina r. ox liberavi.

℥. Decoct. card. bened. ℥ij. extract. esul. ℥ij. M. pro haustu, quo multa biliosa phlegmate permixta egressit: per sequentes novem dies in aurora & longè ante paroxysmum accepit decocti sequentis

Zzz

℥vj.

℞vj. calidè & in lecto stragulis benè contextus sudores graveolentes & acres emisit; ac eo penitus remisit febris, sanusque evasit decem dierum spatio. Est autem decoctum tale.

℞. Flor. centaur. min. M. iij. coq. in aq. q. f. ad dimidias. *Martinus Rulandus. cur. 97. cent. 1.*

Pro Febre Tertianâ.

Ad Generosum quendam febre tertiana correptum vocatus, in hunc modum curationem instituo. Primò longè à remisso paroxysmo venam hepaticam pertundo. Sequentibus sex horis ante paroxysmum jejunos assuebat equam hanc frigidè.

℞. Aq. fontis, ℞vj. spirit. vitrioli, gutt. v. vel vj. M. ut F. potio aqua acetosa, quæ dentes non contrahat in stuporem: per hujus primi potus efficaciam & Dei potissimum misericordiam febris arcebarur, atque ex toto quiescebat, nec unquam postea revertebatur: verùm nihilominus per sequentes tres dies febre dicatos aqua ista dabatur ante, ut dixi, accessionem. *Martinus Rulandus. curat. 100. cent. 1.*

Alium febre tertiana laborantem curavi in sequentem modum.

℞. Aq. bened. aq. fontis, an. ℞j. commixtas frigidè exhaustis, atque supra, & infra rectè multumque purgatus fuit, exhibui potionem hanc septem horis ante paroxysmum: sequenti die fecari jussi dextri lateris basilicam, & sanguinem ad decem uncias fluere. Interea supra pulsus manuum per octo dies ligavi sequens Epithema manè, quod per diem retinebat, noctu removebat. Est autem hoc.

℞. Rutæ, Silyviæ, bursæ pastoris, an. Mj. cum aceto rosac. conterebantur in formam pultis, & adaptabantur ad pulsus: post quæ remedia, accessio febris ex toto recessit, nec in posterum rediit: cibus dabatur refrigerans & humectans, sed raro & parcè: potui dabam decoctum hoc ad satietatem quoties urgebat sitis.

℞. Cichor. Mij. rad. ℞ij. liquirit. ras. ℞ß. pasul. corinthiac. ℞ij. coq. in aquæ q. f. ad tertias: & sic omnino convaluit. *Martinus Rulandus. curat. 94. cent. 2.*

Pro Febre Tertianâ.

Alternis diebus febrili paroxysmo corripiebatur Puella Nobilis jam nubilis. Purgavi illam die quietis hoc pacto.

℞. Rad. cichor. dentis leonis, an. ℞j. rad. rhab. pont. ℞ß. absynth. chamædr. chamæpyr. an. ℞ß. fl. cordial. p. i. fol. sen. ℞i. sem. anis. ℞ß. infund. in aq. & vino: coque parùm in duplici vase; colaturæ denuò infunde rhab. ℞ij. cinnamom. ℞i. exprimat: bibat unam dosim, alteram tertio post die quo apyretos est, cum non remitteret, jussi in principio paroxysmi aquam sequentem bibere.

℞. Aq. Cichor. cent. min. & gentian. an. ℞i. M. die febris elapso repetatur hujus aquæ potus: pulsibus applicari jussi in utroque carpo sequens.

℞. Cortic. intern. nucis arboris, maceretur in aceto forti, & ligetur supra pulsus: unde nigra macula, & postea cutis excoriatio secuta: paroxysmus post mitior fuit.

Jussi tertio aquam bibere, & pulsibus sequens apponere.

℞. Fol. thlaspi, bursæ pastoris, & plantag. an.

q. f. contund. cum sale & aceto, & applicentur: vix bis hoc facto, febris cessavit, ipsaque sana facta est. *Felix Platerus observation. libro 2. pagina 288.*

Nobilis adolescens mense Martio febre correptus, duobus diebus continuis paroxysmum habuit, postea alternis diebus paroxysmos aliquot, qui horis nunc tribus, nunc quatuor anticipabant: purgatus fuit, postea vena secta, iterumque purgatus: cæterum cum non cessaret febris eumque miserè affligeret, dedi illi ante paroxysmi adventum, sequentem julepum.

℞. Aq. plantag. ℞ß. syr. de papav. ℞ij. bibat. Pulsibus applicet in carpo, & temporibus unguentum populeonis subactum cum telis aranearum: superveniente paroxysmo statim sudor erupit, calorque longè mitior subsequitur. Postea denuò instante paroxysmo, hæc duo remedia repetit, addendo ad julepum aquam Nicotianæ. Sudavit iterum mox ab initio, & vix frigus perlenit: calor etiam mediocris fuit: postea tandem febris illum deseruit. *Felix Platerus obs. lib. 2. pag. 293.*

Ob inordinatum thermarum usum, in febrem incidi tertianam intermittentem: sequenti die à secundo paroxysmo hausi ℞i. tartar. vitriol. cum gr. ij. diagridii in aliquot cochlear. vini absynthii calidi, cujus operatione bilis evacuatio egregia est subsequuta. Cum autem propter plenitudinem moderandam sollicitus essem, die paroxysmi tertio venæ sectionem institui, idque cum successu, signis concoctionis sese offerentibus: quam ob causam spem bonam de quarto paroxysmo non futuro suscipiebam. Quid sit? Natura ab onere ulteriore liberata sub noctem diarrhæam producit biliosam criticam, qua sanitati, Dei gratia, ab acuto morbo restituebar. *Gregorius Horstius obs. 10. lib. 1. De Febris.*

Pharmacopæus quidam quinquagenarius laborabat febre tertiana intermittente: bis fuit purgatus, bis etiam phlebotomia celebrata: postea ante paroxysmum, sequens potiuncula ei exhibita est.

℞. Aq. cichor. ℞ij. salis absynthii, ℞ß. spirit. sulph. gr. xii. M. ab hac portione accessio non rediit, sed per urinas plurimum fuit evacuatus. *Lazarus Riverius cent. 1. obs. 20.*

Studiosus medicinæ post quinque accessiones febris tertianæ, sectâ venâ bis, & semel purgato corpore, sumpsit initio paroxysmi, aq. bened. ℞i. accessio fuit cohibita, tum etiam operato medicamento per duas horas, postea vomuit quinque aut sexies sine molestia, accessio brevior solito fuit, & in fine illius purgatus est per alvum pluribus vicibus, & omnino curatus est. *Lazarus Riverius cent. 2. obs. 57.*

Gratianopoli vocatus sum ad Equitem quendam ordinis Divi Johannis, febre tertiana laborantem; erat tunc temporis in tertia accessione: prius tamen quam tres illæ accessiones ordinem coepissent, per aliquot dies sine typo febricitaverat: præscripti ad diem sequentem, qui erat intermissionis dies, calomelanos Turqueti. ℞i. diagrid. gr. v. in forma pilul. quibus valde purgatus est; redeunte circa vesperam ciborum appetentia, qua prius destitutus fuerat: die verò accessionis sumpsit ante paroxysmum julepum sequentem.

℞. Aq. cichor. ℞ij. sal. absynth. ℞ß. spirit. sulph. ℞j. F. julepus: quem haustit duabus horis ante paroxysmum, & corpore probè contexto sudavit copiosissime, sicque à febre liber evasit. *Lazarus Riverius cent. 1. obs. 26.*

Pro Febre tertiana duplici.

Consiliarius quidam annum agens 63. febre tertiana duplici laborabat à quinque septimanis, in quarum decursu multa remedia administrata fuerant ab alio Medico; quater secta fuerat vena; pluries purgatus erat, & multi julepi aliaque remedia exhibita: morbus tamen in pejus ruebat, & accessiones graviores evadebant, ita ut eo die quo ego vocatus sum, ipsum attonitum, & comatoso quodam stupore affectum invenerim, & adstantes de ipsius salute maxime dubitarent: tanta autem erat virium prostratio, ut nulli evacuationi locum esse censuerim. Primo igitur die quo ipsius curationi incumbere ceppi, julepum sequentem exhibui hora una ante accessionem:

℞. Aq. cichor. ℥iii. sal. absynth. ℥ss. spirit. sulph. ℞. M. F. julepus. Secundo die idem remedium iteratum est, hora etiam una ante accessionem. Tertio item die eadem hora sumpsit, & accessio perexigua fuit. Quarto die manè sumpsit sequentem potionem:

℞. Sen. mund. ℥iii. sal. tartar. ℥ss. spirit. sulph. ℞. aq. cichor. ℥vi. infund. frigide per noctem, & colaturam capiat cum regimine: pluries purgatus est cum euphoria: & eo die accessio non apparuit, neque deinceps, & ita perfecte curatus est. *Lazarus Riverius, obs. 2. cent. 4.*

Servida quædam septimestris correpta est febre tertiana duplici, quæ per mensem eam afflixit; nulla apparente remissione, quod periculum non exiguum portendebat. Docet enim experientia quotidiana mulieres gravidas, hujusmodi febribus laborantes, difficillime curari, & non paucas abortu interveniente de medio tolliter ipsi secta fuerat vena, purgans medicamentum bis exhibitum, & multi julepi aperientes & refrigerantes propinati, tandem venæ sectione hora ante paroxysmum celebrata, & exhibito immediate ante venæ sectionem julepo, ex decocto fl. chamæm. & crem. tartari parato, febris omnino sublata est: accessio enim quæ post venæ sectionem expectabatur, non comparuit, neque deinceps. *Lazarus Riverius observ. 7. cent. 4.*

Patronus quidam Sexagenarius febre tertiana laborans, post usualia remedia tandem curatus est secta hora una ante paroxysmum vena, præmissis decocto chamæm. & cremor. tartar. & admotione carpi emplastri Strobelbergeri. *Lazarus Riverius obs. 12. cent. 4.*

Pro Febre tertiana.

A spiritu sulphuris cum aqua exhibitio, copiosè sudor provocatur, quod multis experimentis nobis innoscit, qui plures tertianas febres curatas vidimus eodem remedio in summo accessionis æstu, & urgente siti exhibitio, unde copiosi sudores provocabantur, à quibus non solum paroxysmus, sed etiam totus morbus integrè solvebatur. Hac dosi exhibeo:

℞. Aq. frigid. ℔ij. spirit. sulph. gr. xx. M. *Lazarus Riverius obs. 19. cent. 1.*

Retulit mihi D. Chomel se omnes propemodum tertianas curare solitum, exhibendo per horam ante accessionem bonum haustum decocti chamæmel. & cremor. tartar. & statim ab assumpto remedio sanguinem derahendo. Si non sit ad manus decoctum, aquæ frigidæ cyathum exhibet; & idem ferè succedit effectus, purat aquam illam assumptam per phlebotomiam ad venas rari, & materiam ebullitioni proximam diluere, unde accessio im-

Tom. II.

peditur. *Franciscus Chomel obs. 3.*

Vir quidam febre tertiana noctè correptus est, quæ per mensem perseverasset, sumpsit meo consilio vomitorium ex ℥j. salis vitrioli in aqua dissoluti, à quo ter aut quater excitatus vomitus, nec febris amplius apparuit. *Simeon Jacox, observ. 14.*

Civis quidam Monspelienfis febre tertiana laborans, sumpsit aq. bened. ℥j. & à febre liberatus est, hujus etiam medicamenti operatione latum lumbricum excrevit septem pedum longitudinem æquantem. *Samuel Formius obs. 12.*

Perfamiliare remedium febris inter vulgus nostrum ex pipere percipitur: quo cum successu usum magnum olim Zelandiæ Episcopum D. Jo. Resenium teniorem accepimus, in ipsa accessione pipere cum spiritu vini exhibent, vel absinthium in aceto coctum cum paucis pipere tribus continuis propinant, quantum malè multis cesserit, non paucis tamen profuit, sive quod vomitum provocaverit, sive quod horrorem febrilem discusserit. *Thomas Bartholinus hist. 48. cent. 5.*

Ad febrem tertianam intermittentem epidemiam sudorifera maxime profuere, paroxysmo instante, cum alexipharmacis exhibita præmissis ex methode præmittendis. Innotuit in horum censu virtus unicornu nostri Groenlandici, quod non solum ℥ss. pondere cum appropriatis ante paroxysmum exhibitum, sudorem largum procuravit, sed febrem plerumque extinxit, expertus id remedii novi genus sumi magno successu in plurimis. *Thom. Bartholinus, hist. 56. cent. 2.*

Pro Febre tertiana.

Pro minorativo has pilulas dedi:

℞. Extract. pil. coch. ℥ss. diagrid. præp. gr. iij. ol. anif. fœnic. an. gr. ij. cum aq. cinnam. F. pil. vii. deglutivè involutas pulpa pomi sub cinerib. assi, & mediocriter inde deposuit. Sequenti die in ipsa accessione istud expulsiuum exhibui:

Aq. cinnam. card. bened. an. ℥x. C. C. usti præp. ℥ii. confect. alker. ℥ss. lapid. bezoard. gr. vj. M. F. haustus hydroticus, sudavit, & visus paroxysmus brevior. Sequens paroxysmus multum anticipavit, in limine ejus dedi cochlear. 2. hujus pulveris ex cerevis. calente:

℞. Salis absinth. gra. xvi. fol. centaur. min. ℥ijss. sacchar. alb. ℥ss. M. F. pulvis.

Pro potu ordinario utatur hoc decocto:

℞. C. C. usti & præp. ℥ii. coq. in ℔vi. aq. fontis, deinde impone in cantharo cinnam. el. & fracti. & sacch. albiss. an. q. s. superaffundatur decoctum effervesceas, & sinatur sponte sua refrigerari, paroxysmus rursus anticipavit, sed mitior fuit, exhibui iterum dosin pulveris supra scripti, & pulsibus hoc sequens unguentum applicavi:

℞. Ung. popul. ℥ij. tel. araneæ. ℥ss. opii thebaic. aceto solut. gr. iij. ol. fœnic. gr. ij. M. fiat unguentum, paroxysmus non reversus est. Ad reliquias febris discutiendas, unica vice illum purgavi, ita.

℞. Elect. diacydon. lucid. lavar. ℥ss. ex herb. habuit aliquot sedes. bene tulit, & ad pristinam sanitatem rediit. *Petrus Lotubius obs. 1. cap. 5. lib. 1.*

Alteri paroxysmi leve quoddam præludium sentienti dedi ℥ss. sequentis pulveris mei antifebricitici:

℞. Pulv. fl. & fol. cent. min. ℥ii. C. C. usti præp. ℥ii. sal. absinth. card. bened. cent. min. an. ℞. manus Chr. perlat. ℥ij. M. Fiat pulvis, ante sequentem paroxysmum ita accipit.

Zzz 2

℞. Pulv.

℞ Pulv. antefebriticæ supraſcripti, ʒj. ſyr. de pav. ʒiij. cum vino albo, q. ſ. F. hauſtulus.

Abinde ſudore copioſe inſecuro placide dormivit, & ſeſe liberatum prædicavit: illo pulvere contra quaſcunque intermittentes febres feliciter h. Genus utor. *Joh. Petrus Lotichius, obſ. 2. cap. 6. lib. 4.*

Febris Quartana.

Empiricum Pariſienſem plurimos quartanarios decocto radic. lappæ maj. ex vino albo, magno ſuccellu curare ſolitum, accepimus inter obſervationes Celeberrimi Viri Pauli Marquardi Siegelii, nimirum eadem quartanæ & luis veneræ quandoque remedia obſervantur. Sic illam cum tibiæ ulceribus hydrargyroſi curatam narrat Ballonius lib. 2. epid. & ephem. p. 131.

Hanc verò in Henrico tertio Galliarum Rege eodem decocto Bardanæ à Petro Pena deletam teſtatur. *Samuel Formius obſ. 41. Georgius Heronimus Velſchius, obſ. 4.*

Doct. Medicus certò affirmavit, vidiffe ſe quendam quartanarium, cui in decurſu febris ulcuſcula apparuerunt maligna, conſilio quorundam ſiſtiones ex hydrargyro uſurpantur. Sanantur ulcera, imò & febris ipſa quartana. *Gul. Ballonius, lib. 2. Epid. & ephem. pag. 158.*

Hoc unum ſubjicerè libet, quod ab amico ſeu ſecretum quid accepit, & in multis caſibus non inutile deprehendi.

Sanatur cor leporis, & eo modo quo pulmo vulpis ſolet, præparetur, poſtea in pulverem redactum, atque in tres æquales portiones diviſum, tribus vicibus exhibeatur, hora una aut circiter ante invaſionem, vino albo, aut alio convenienti liquore diſſolutum. Vidi ego ſemel atque iterum poſt hujus amuleti aſſumptionem, febrem deinceps non niſi apparuiſſe, aut ſaltem paulatim evanuiſſe.

Verùm hoc non ſtatim ab initio morbi, ſed ubi jam maniſeſta coctionis ſigna apparent, faciendum eſt. *Petrus Monavius, ep. 62. lib. 5. conſil. & epiſt. Cratonii & aliorum Medicor. à Scholtzio editorum.*

Pro Febre quartana.

Quoniam in hoc leviffimum & ſecuriſſimum experimentum incidimus, quod quiſque experiri poterit. Literis id mandare placuit, quod ita ſe habet: Cum frigore quartanarius torqueri cœperit, cyathum ſtillariæ aq. roſ. ebibat, quo multa & biliſa evomet, & ſanus evadet: ita enim multis eveniſſe obſervavimus: proximum eſt hic citare aliud contra quartanæ ingens frigus remedium, quod ex Galeno habetur, & ſæpe à nobis in uſu habitum, & pro vero compertum, grana v. vel vi. piperis integra deglutienda frigoris tempore ægrotanti cum paulo vino generoſo dabis, quo auxilio repetito, æger beatus habebit, ut noſtro accidit ægrotanti, cui quartana poſt tres deſiit paroxyſmos. *Amarus Luſitanus, cent. 2. curat. 97.*

Poſtquam multa & varia medicamenta, quæ tum atram bilem, tum ſolenem reſpiciabant, daremus, tandem propinato pharmaco, atram bilem reſpiciente die paroxyſmi quatuor horis ante acceſſionem, multa & nigra excrevit, ac liber à quartana evaſit.

Hujus evacuationis die paroxyſmi ratio aſſignatur talis, quia commotione ægirata materia facilior ad expulſionem redditur, quam divinus ſenex

contemplatus, in quartana febre die paroxyſmi pharmacum dare mandat, lib. de Affectionibus, non longè à principio (ſi verò quartana apprehenderit, ſiquidem impurgatus fuerit, primum caput purgato, & interpolatis tribus aut quatuor diebus pharmacum ſurſum verſus purgans dato in ipſa apprehenſione, & interpolatis diebus ruruſ aliuſ deorſum purgans dato in ipſa apprehenſione) pes verò hodie hora paroxyſmi vomitum proritamus, ac cum purgandi tempus inſtat, die paroxyſmi pharmacum damus, quibus multa & egregia conſecuti ſumus, adeo ut raro quartanam incuratam hoc incendi ordine dimiſerimus. *Amarus Luſitanus curat. 4. cent. 1.*

℞. Aq. ſi. cent. min. & rad. gentian, an ʒj. julep. roſar. ʒij. M. bibat initio paroxyſmi, & ſpinam dorſi oleo chamæm. & aneth. inungat: bis julepum exhibui, quo fugata eſt febris.

Alieri in principio paroxyſmi hauſtum aq. tabacci exhibui, & valde profuit. *Felix Platerus, obſerv. lib. 2. pag. 302. & 304.*

Aliqui pro ſingulari remedio ſingulis maturinis exhibent hanc aquam deſtillatam ad ʒij. vel ʒiij.

℞. Aceti fortiſſ. ʒiij. panis albi calentis adhuc detracta croſta ʒij. pulv. pyrii ʒj. M. & deſtillentur in B. M. Similiter laudant quidam & hanc:

℞. Aq. Meſſ. ʒij. aq. vitæ ʒij. medull. ebulli ʒij. M. deſtillentur: denur ʒij. per dies aliquot manè aut ſerò. *Felix Platerus, prætic. tom. 2. cap. 2. pag. 138.*

Quidam ante triennium quartana laborabat diu, dicebatque mihi ſe multis remediis uſum eſſe, unum hoc profuiſſe, accepiffe vinum ſublimatum diligenter, quod aquam vitæ appellant, & madefeciſſe petiam lineam, ac adveniente quartana, impoſuiſſe ventriculo: hoc modo ſe eam depulſiſſe: videtur mihi ſatis tura eſſe medicatio, præſertim in ventriculo frigido. *Jo. Crato. epiſt. ad Camerarium, lib. 5. conſ. & epiſt. Cratonii. &c.*

Conſiliarius quidam à febre quartana liberatus eſt caſu rariffimo: cum ſecta illi fuiſſet vena, paulò poſt ocluſum vulnus, & ligatum brachium, fluere cœperunt ex vulnere guttulæ quædam aquæ limpidiſſimæ, quæ facciam penetrabant, & induſia ſæpe mutare cogebant: perſeveravit ille fluxus per multos dies, donec febris quartana ceſſaverit. Notandum eſt illum poſt multos annos ex hydrope interiſſe. *Lazarus Riverius obſ. 70. cent. 3.*

Aromatarius quidam febre quartana ſatis diuturna laborans, quæ multis adhibitis remediis non ceſſerat, miſcuit cum piſanæ porus ordinarii cyathis tribus mixtionem ex ambaro & moſcho, quam pro conſciendis muſcardinis paraverat ſaccharo addito, in qua erant utriuſque gr. viii. & in calore acceſſionis piſanam ſumpſit in tres doſes ſingulis vicibus agitando, ne pulvis in fundo remaneret, unde copioſiſſimi ſudores oborti ſunt, qui moſchum redolebant, & ille perfecte curatus eſt. *Lazarus Riverius obſ. 35. cent. 4.*

Pro Febre quartana.

Multos quartana derentos curavi vomitibus, abſtinentia cibi diebus acceſſionis, purgatione, inunctione dorſi hora frigoris cum ol. ſcorp. & piſguedine auferis & gentianæ ſucco.

Alios verò curavi ſucco rad. verbaſci in potu dato. *Hieron. Cardanus curat. 24.*

Pro Febre quartana.

Anno 1571. multi quartanarii decubuerunt, qui sine remediis derelicti sunt, omnes penè convaluerunt: quibus curiosè adhibita remedia, ii ferè interiè, præsertim si macilentis biliosisque forent, ut febres istæ potius à bile essent uita quàm à fæce sanguinis. Sic cum quartanis agendum mitissime, ne officiosa sedulitas plus obset quàm prosit. *Guil. Ballonius lib. 1. epid. & ephem.*

Pro Febre quotidiana.

Affinis quidam meus gratis innumeros febricitantes febre quotidiana & tertiana detentos pericarpio sequenti curavit: quosdam prima vice, alios secunda, pertinaces tertio. Remediam tale est. Novem Pentaphylli folia radicibus colligit, postea incipiente paroxysmo, arteriæ brachii dextri tria folia cum sale, superque his tria alia folia cum sale, rursusque desuper alia tria folia cum sale pugillo in medio foliorum imponit, & sic mille ad minus febre detentos curavit, multique etiam quartana detenti quatuor folia eodem pacto imponendo curati sunt. *Petrus Borellus obs. 31. cent. 1.*

Malo non cedente, ad Generosum aliquod auxilium confugiendum est hoc.

℞. Lign. guaiac. ʒij. lign. visc. quern. ʒj. lig. assafr. ʒj. infund. omnia horis duodecim in juris pulli galin. ʒi. deinde bulliant ad consumptionem tertiæ partis, sub finem addendo cichor. beton. & menth. viridis an. folia duo colaturæ ʒvii. dentur horis quinque ante prandium per dies aliquot continuos. *Jo. Zechius consul. 22.*

Ad digestionem humorum pituitosorum ordinatum hoc claretum.

℞. Aq. cichor. absynth. foenic. an. ʒij. de cichor. cum theo ʒi. syr. de quinque rad. ʒj. de granat. acid. ʒvj. crem. tartar. ʒb. spirit. vitriol. gutt. vj. aromatizetur cum spec. diarthod. abbat. ʒj. cinnamom. el. ʒj. M. F. julepus instar clareti pro tribus vel quatuor dosibus matutinis & vespertinis, paroxysmus anticipavit & fuit paulo brevior ex usu clareti quod continuabat. Sequenti die ex hac portione purgante ter voravit, & per inferiorem gutturem copiosè evacuat.

℞. Gummi gutt. gr. viij. tartar. vitriol. gr. vj. spirit. vitriol. gr. ij. aq. cinnam. ʒj. M. F. haustulus. Postea sequens expulsiuum in accessio e febris accepit.

℞. Aq. card. bened. cent. min. an. ʒj. an. cinnamom. ʒj. syr. de psav. ʒij. sal. absynth. gr. viij. pulv. fol. cent. min. ʒb. spirit. vitriol. gr. iij. M. diligenter. F. haustulus. Paroxysmus vix tres horas duravit, horum usu continuato intra paucos dies à febre immunis evasit. *Jo. Petrus Lotichius obs. 2. cap. 4. lib. 1.*

Quobus abhinc annis febre quotidiana violenta laborabam, à qua liberatus sum carpis applicando sequens.

℞. Salis marini, lupul. anglie. an. M. ii. passul. corinthiac. ʒij. probè misceantur & contundantur. *D. Robert. Boyle, lib. De utilitate Natural. Philosoph. cap. 10. sect. 5. part. 2.*

Pro Febre Hæctica cum initiis tabis in muliere quadam.

Commendatâ victus ratione humectante & nutriende, sic præeunte divina benedictione, processum est.

℞. Sem. papav. alb. ʒb. gummi arabie. traga-

canth. farin. amyli, an. ʒi. sem. alth. malv. portulbombar. an. ʒij. sem. 4. frigid. maj. rec. & excortic. an. ʒij. ciner. cancr. fluviatil. corall. alb. ust. succ. liquirit. spodii, ros. rub. an. ʒij. spec. diatragac. frigid. diatr. Solom. an. ʒij. cinnam. ʒij. pulm. vulp. præp. ʒi. incis. & non contus. sem. omnibusque loco calente exsiccatis. M. F. pulvis dividendus in tres partes.

℞. Pulv. præscript. partem unam, sacch. ros. vet. ʒj. pineat. rec. amygd. d. rec. excorticat. an. ʒv. sacch. penid. ʒi. aq. rutilag. veronic. ros. odor. an. q. f. ol. cinnam. gr. vi. F. rotula, è quibus deglutiat manè in lecto numero ii. vel iij. elapsaque hora sumat cochl. i. sequentis mixturæ.

℞. Aq. rutilag. ʒi. syr. jobj. ʒi. M. Nocturno verò in ingressu lecti de hocce capiat.

℞. Pulv. præscripti partem secundam, syr. de jujub. de papav. loch. de farfara, an. ʒj. M. F. Elect. cum fol. auri.

℞. Pulv. præscripti partem tertiam, sacch. penid. ʒij. M. ad Scatulam. Familiarem sibi faciat usum istius pulveris interdum.

℞. Fl. ros. ʒi. fl. viol. bugl. borrag. & nymphae, aa ʒi. santal. rub. ʒij. corall. ʒi. caryophyll. ʒi. sem. curi. oymi, an. ʒb. camphora ʒi. conquassatis omnibus F. Sacculus pyramidalis è syndone rubro, ilque interballatus; irrotetur sequenti mixtura.

℞. Aq. ros. odor. ʒi. spirit. ros. ʒi. M. tepide: ista irrotatus sacculus ad roveatur cordis regioni, hisce remediis diligenter cum ministeret, restituitur habuit convaluitque. *Joannes Petrus Lotichius obs. 6. cap. 2. lib. 1.*

Pro Febre Hæctica.

Infanti cuidam trium annorum atrophis & hæctica laboranti, cui brachia & pedes flaccidissimi, venter verò tumidus erat, sequentia consului. Primo de hoc lacte cancrorum detur infanti mane & vespere calidè cochl. j. vel ii.

℞. Cancror. fluviatil. viv. numero v. bene lotis & mandatis: affunde lactis caprini. q. f. contunde parumque coq. Postea per linteum succus expressus edulcoretur sacch. cand. q. f.

Si sufficula adlit, succus raparum sub cineribus cocturum & expressurum sacch. cand. edulcoratus propinetur. Deinde fiat balneum ex aq. dulci fontana tepida, in qua caput, & pedes agni cocti sint, in eo ponatur infans per horam dimidiam & amplius si ferre possit, ante ingressum assumat parum lactis caprini rec. & calidi vel lactis cancrini ut supra. Pro divitiore parari potest balneum è solo lacte caprillo, vel vacino, vel dimidiis partibus lactis & aq. dulcis. Tertio quoque die renovetur balneum, & caput & pedes agni tam diu coquantur, donec caro ab ossibus separetur. Post egressum è balneo pectus cum spina dorsi hoc linimento calidè inungatur.

℞. Adip. capon. anser. an. ʒi. ol. viol. ʒij. ol. amygd. d. rec. exp. ʒi. mucil. g. sem. psyll. cum aq. viol. extr. ʒb. cum pauca cera. F. linimentum extra usum balnei: etiam manè & vespere fieri potest hæc inunctio. *Jo. Petrus Lotichius obs. 3. cap. 2. lib. 1.*

Habui hæcticum in curacione diu, qui siccatu & tabidus, nec balneo, nec lactis potu, aliisque innumeris humidis resicientibus auxiliis unquam potuit restitui, tandem morbi pervicacis pertæsus, ad raparum usum accessi. Stillatitiam aquam ex illis extractam in balneo Mar. cum syr. violaceo permixtam pro potu quotidiano

diano bibendam obtuli: eas elixas cum oleo, sale, saccharo, & balsamentis in coena & prandio degustabat, interdū illi erat pro frequenti usu jus album, factum ex illarum contusa carne, cum amygdalis, lacte, butyro, farina hordei, saccharo, vitellis ovorum: quae omnia respersa cinnamomo, & rosacea irrorata, ad ignemque percocta, conditum faciunt suavissimum, quod optimè nutrit, humectat, impinguat, coquitur facile, citò distribuitur: hoc modo gubernatus hic æger, trium mensum spatio pristinam recuperavit sanitatem. *Zacutus Lusitanus obs. 36. lib. 3. prax. admirand.*

Pro Febre verminosa cum alvi fluxu.

Puella quædam duodecim annorum febre continua laborabat cum alvi fluxu molestissimo, quo materias excernebat colore cineritio infectas, quales apparere solent plerumque in verminosis affectibus: præscripti sunt clysteres detergentes ex rebus dulcibus parati, tum potus vulgares contra lumbricos, & rhabarbarum pulverisatum bis iteratum; ex omnibus tamen his nullum levamen obtinuit, imò febris & alvi fluxus in deterius vergebant ut jam de salute puellæ dubitaretur: tandem sequentem julepum ipsi præscripti:

℞. Rad. acetos. gram. & cichor. an ʒj. fol. endiv. cichor. acetos. portulac. & hyperic. an. Mj. scord. & absynth. pont. an. M̄ss. fl. cordial. p. j. coq. in aq. hord. ad quartaria v. in colat. dissolv. syr. limon. ʒiij. spir. vitrioli gr. aliquot ad levem aciditatem. F. julepus pro quatuor dosibus mane & sero sumendis: intra illud biduum quo julepo usa est, febris & alvi fluxus omnino quieverunt, & perfectè curata est. Si quis miretur tam levi remedio sublatum esse hunc affectum, sciat hypericum & scordium mirabili efficacia putredini resistere, & lumbricorum generationem prohibere, nedum genitos enecare: & verè restari possum me hujusmodi julepis in infinitis pene puerulis lumbricis laborantibus cum felicissimo successu usum esse. *Lazarus Riverius obs. 16. cent. 1.*

Febris Ephemera &c.

Illustris & verè generosus Heros Sigfridus à Kolonitsch, Liber Baro in Burgschlenitz, Haindorf & Idenspoyen, &c. Sac. Cæs. Majest. & Laudatissimor. Ordinum inferioris Austriæ jam per plures annos Dux equitum ferentiarum gravis armaturæ, quam spartam sibi commissam, quanta fide, dexteritate & prudentia exornavit, quovis alios potius, quam me, suæ Magnificentiae domesticum fere, talem esse malo: cum flagrantissimo Sirio 30. Julii Anno 1596. in lenonem quandam castrensem vehementius excandisset, haustumque vini meracioris gelida, & quidem glacie (cujus magnam vim ex subterraneis specubus Facientium Turcarum Ungari protraxerant) refrigerata superbibisset, motuque violentiore incaluisse: in febrem ephemeram, quæ dubio procul, si dextre tractata fuisset, diem unicum non transiisset, incidit. Excoquebamur tum æstu, si quo unquam, certe flagrantissimo: Sub cane, eoque summe ferventissimo, eramus: Sic, ut in ejusmodi, quæ tum quasi epidemicè grassabantur, ne in continuas aut caufonicas febres transirent, magnopere invigilandum esset. Ad primam statim accessionem vocati fuisset, nisi Medicastri cujusdam procax πολυπεργυμοσύνη suæ Magnificentiae ad artem Medicam proclivissimæ, obtulisset. Erat

Medicaster ille Equitatu Austriaco à sacris concionibus: qui cum per transfennam aliquando pharmacopolium quoddam inspexisset, miram hinc artis Medicæ peritiam sibi adjudicarat: Sic ut etiam in corpore hoc Heroico periculum sui profectus satis audacter facere præsumperat. Pularum enim aggregativatum sesquidrachmam quam Chirurgus æque imperius vel ipse Viennæ conglobarat, summo mane stupendi mysterii instar, suæ Magn. obtulit, oblatam intulit. Vix assumerat, ecce boni nostri Prædici Parochus & Barbitorfor, anhelantes accurrunt: rogant ut Heroi, jam morituro, præsto simus: simulque quid tentatum sit in illa consternatione coram cunctis proclamant. Tantas enim intempestiva bilis effervescentis commotio, torsiones, & viscerum erosiones excitat: ac ad suam Magn. accedentes, vix non animi deliquium, aut graviora symptomata vereremur. Enormiter equidem turgens materia evacuabatur: Sed, cum natura suæ Magn. tenerrime tractanda fuisset; utpote quæ etiam levissimis pharmacis irritata, cohibenda potius, quam exstimulanda sit, non injuria quamprimum ad abstergentia & lenientia motumque humorem cohibentia decurrebamus. Fiebat hoc per Ene-mata: quorum primum ex decoctione hordei, alterum ex puris oleis, tertium, propter doloris atrocitatem, ex anodynis constabat: quibus etiam, Christo medicante, paucis horis dolor omnis ita consopiebatur, ut, cum sub serum crepusculum tria Laudani veri grana in emulsionem quart. sem. frigid. major. exhibuissem, suæ Magn. per totam noctem placidissime, usque ad septimam diei horam dormierit. Apparentibus autem signis concoctionis in urinis, nec evidente lassitudine remanente, cum tamen sitis clamorosa suam Magn. tam commotione bilis, quam fervore caniculari exagitaret, ad potum frigidæ non difficulter descendebamus: saltatissimi præsertim fonti viva scaturigine limpidissimas aquas suppeditante. Fons iste tertio à Facia, ex cuius latere Orientali castra metati fueramus, lapido sub tecto, quod Turcæ fontium admiratores, eundem convestierant, de concamerata porticu promanans, venulas suas, ex vicinis montibus, qui Austro recta oppositi auro, eoque purissimo, dubio procul turgent, mutuabatur. Tam blando enim afflatu non solum intestina, sed ipsum cor, irrorabatur, ut experientia penitus convictus, salubriores lymphas nunquam me gustasse, nec unquam gustaturum, putem. Cum autem, propter nimiam subtilitatem nullam ebullitionem admitteret, Saccharo candi & cinnamomo contuso, per manicam Hippocratis infusas aquas transcolabamus: quo quidem clareto non modò mirifice delectabatur, sed etiam fuligines ardentes sic restinguebantur, ut post triduum ad excursionem, quæ Pesshum versùs instituebatur, pancreaticè valeret. Etsi autem in eodem incur-su, hostes provocando, & aliis equestribus commotionibus, Sirio ardente nimium excafcatus, ad recidivam devenire potuisset: tamen, cum assiduum clareti nostri usum continuaret, non modò ad confictum Kerestianum usque (circa quem suæ Magn. catharro, vigiliis & aere humidiorè concitato, psulum inquietabatur) integra sanitate fruebatur: sed medicastros castrenses seriò detestatus, per totum quinquennium deinceps me in castris Heroica fide, & benevolentia complectens, contra Centaurorum Thraconumque fremitus & ronchos, Germana magnanimitate, defendebat.

Quanta

Quanta perditorum hominum, de Medicastro castrensibus loquor, per totum hoc decennium, non ad curandos, sed ad enecandos aegros, in Ungariam colluvies confluerit, vel hinc aestimari potest, quod etiam ex Medicis solemniter pronuntiatis, & tam Sac. Cæs. Maj. quam Ordinum Imperii mandato, sanitati castrensi præpositis, ad quadraginta fere fuerint extincti. Insciatix enim illa Pannonia, voluptatum suarum illecebris, & spe lucri, vel ex remotis regionibus, Medicos attraxerat, ut de Agyptis Judæis, Anabaptistis, Chirurgis, deservatis, tonsoribus, prædicatoribus denique castrensibus aliam sit silentium. Hi enim omnes, illotis manibus ad aegros irrupentes, Plinianum illud, quo solos Medicastros impune in homines grassari asserit, sedulo adimplebant. Si quidem, ut sancta fide confirmare ausim, plures hoc decennio per ejusmodi Harpyias, quam ab ipsis hostibus, trucidatos. Et Clericis fortassis otium, quo, cum rara sit in castris devotio, abunde fruuntur, hic patrocinari posset: Reliqua Medicastro castrensi sentina, unde coram horrendo Christi tribunali patrocinium tantorum scelerum mutuatur sit, non video. Confluit enim ad Pannonas flos militaris, qui non nisi egregie male tractatus, decerpendus videtur. Nec enim facile quis durissimum hoc vitæ genus labire gestit: nisi prius subductis rationibus se viresque suas, utrum tanto oneri suffecturæ sint, æqua lance perpenderit. Felicem autem, & perfelicem, dixerò, si in aieo & hostili solo morbis obrutus Medicum fidum verumque adeptus fuerit: quam quidem felicitatem castris æternam velle, & voluisse, tam serenissimam Domum Austriacam, quam Ordines utriusque Austriæ, ablit ut dubitem: cum hi copis suis in Ungariam fidelissime missis, Medicinæ Doctores adjungi curaverint: Illa publico salario, generali sanitati castrensi paterne prudenterque consuluerit. Quam providentiam paternam utinam reliqui Imperii Ordines imitandam potius, quam vile forsitan aeris exigui momentum comparaturi, devitandam censuerint, de ipsis Thraciæ visceribus jamdudum triumpharemus. Magnum est quod assero, majus subjungo: hæc, ut molliter dicam, negligentia, plenum victoriæ cursum non modò interclusum, sed veteranis paulatim absumtis, Tyronibus neglectis, triariis vix non profus sublatis, tanto majores hosti nervos additos esse, quantos nobis præcidimus: ut de suspiciis, quæ, inhonesta morte milite extincto, non possunt non nubes percurrere, nihil dicatur. Eo usque enim temeritas practicoorum castrensi progressa fuerat: ut Anno 1599. etiam verulæ sagæque & incantatrices ad mactandum descenderent: quarum furias nisi ferro compedibusve coerceri curassemus, vix, ex oppositis ripis Turcis Tartarisque grassantibus legiones, per lemures ejusmodi ad raritatem deductas, eodem Autumno ostentare ausi fuisset. Plus igitur præstitit qui Medicum verum, rebusque necessariis instructum, ad Ungaros demiserit: quam si integra legione militum, non ab hoste, sed morbis & negligentia sanitatis publicæ enecanda, sumtib. vix tolerandis, suppetias rulerit. Merito n. & quidem ipsa experientia suffragante, vix quintum locum Turcæ hosti in Ungaria concessero: cum impietas erga Deum, negligentia sanitatis publicæ, privati commodi studium, livor & invidia Turcas multis post se parasangis relinquit. Impieter erga Deum primo loco pono: quod contra stimulum nos calcitratos vereor, si, Damone quovis de-

teriore sæpe milite, Sathanam Turcicum oppugnare perrexerimus. Et huic quidem malo, plausis præsertim blasphemiarum, quibus castra, proh dolor! circumvallantur, obviam iurus Sereniss. Archidux Maximilianus, Anno 1597. Calend. Aug. sanctissimis edictis, quæ præcinentibus tubis passim in castris divulgabantur, non minus pie, quam fortiter, Christiani Imperatoris mania scribat, quæ tamen paulo post, effreni tam superiorum, quam inferiorum rabie antiquabantur. Negligentiam sanitatis publicæ in secundis pono: cum vel hæc sola omnes, etiam rectissime dispositas molitiones disturbatas, non sine bile recordor. Absit n. ut his, quibus adhuc constringimur, compedibus in Ungaria nos detineri pateremur: si vel in his oculis ad hanc, in castris appime desideratam sanitatem respectaremus. Illi n. qui merationibus castrorum præfati sunt, cum plerumque res sine strepensissent, persuaderi nunquam possunt, ut in designatione mansionum paulo plus milites, quam jumenta respectent: si quidem, ut non raro commodis aquationis tantum inservituri, uliginosas & terribilissimas exhalantes convalles eligere soleant: quæ humi cubanti, misero gregi, ipso aeris attractu, venenum, pro sanitate, infundunt. Nil jam de subvectione comædatis, deque vini, modò rate, modò axe devehendi turbidissimis sentinis, quibus miser miles vere cogitur, dicam: hoc tamen unicuique pensandum relinquo: quænam sanitas illi futura sit, qui pari, modò mucido, modò fætoraceo, modò ex cibano ferventi, carnes adhuc trementes supergerere, potum verò, quavis lacuna turbidicem, superhaurire cogatur. Privati commodi studium terribis hostis erit: quod si uspiam, certe in castris, impunitate summa tyrannidem exercet. Quia n. ut molliter dicam, imprudentia hæc est, quod nulli fere ex Ducibus, quorum fidei turmæ equestres, & peditum phalanges toto hoc decennio conceditæ fuerunt, Medicis unâ deductis, tam sibi, quam suis, consuluerint: cum tamen honesto facis, non tamen nimis fructuoso quinquaginta florenor. stipendio, cuiuslibet legioni & cuiusvis mille equitum turmæ, vel decreto Sac. Cæs. Maj. fuerit prospectum. Qui igitur his denariolis privatum commodum adauferi, Medicis castrensibus subtractis, vel eorundem loco pessimis homicidis, uno & altero nummo conductis, Rempubl. Christianam infanda clade affecerint, videbunt sane suo tempore, utinam brevi! quam se vix homines præstiterint. Livoris & invidiæ furias tanto magis Turcis præponendas scio: quo atrociorum noxam illarum, cum inter nostrates sæpe me spectante grassata sint, experiri costus sum. Nec enim leviter terribimo livore victoriæ nostræ contra Turcas basis hoc decennio fuit concussa: sic quidem, ut vel hoc solo, dum gravi simularum & arrogantia veneno præcordia multorum infecta, omnem rei bene gerendæ occasionem sæpius extorserunt, quemvis Turcam superatum statuam. Ponam tamen in quinto & ultimo loco renoratum nostræ victoriæ Turcam hostem, hominem (si tamen tale brutum pecus hono dicendum est) re vera nihil minus, quam strenuum militem. Quamvis enim concessero, ante decennium per Europæos & Has, Temeswariensem, Budensem & Bosniensem, in his ipsis nostris limitibus florum militum sustentatum fuisse: eundem tamen felicissimo mactam per hæc duo lustra fortiter relictum scio. Scio & ille: fasli mille annorum periodo ad fidem deducta, non prius hos Aquilæ Cæsariæ, Draconisque Turcici conflictus conficiendos, quam

labes priores interneciva hostium clade fuerint absterse. In hoc maturando strenuissimum se his duobus lustris præstitit Dominus Kolonitschius, non modò impietatem erga Deum summo studio à commissis sibi turmis arcendo, sed etiam in meratione castrorum, quemvis etiam incursionibus hostilibus obnoxium locum seligendo: dummodò sanitatis castrensis ratio haberetur. Et hanc quidem, quam sedulo tutatus sit, locuples testis esse possum: cum me, vel per quinquennium non modò honestissimo stipendio in castris decinuerit, sed etiam sua manu sæpe ad infirmos, ex suo equitatu decumbentes, plus quàm fraterne deduxerit, milites, ex grege vel minimi, sanitatem quovis auro redimendam censens. Patuit certè his omnibus non modò ad suam Magn. promptissimus aditus: sed etiam ex foco sæpe & comæatu, qui propter tales semper instructissimus nulli oclusus, saluberrima, & in castris corvo candido rariora pharmaca mutuabatur. Quibus quidem, non dicam artibus, sed debitis communi necessitati & Reip. Christianæ officiis; suffragante divina clementia, effectum est: ut à suæ Magn. ferentariis equitibus toto quinquennio, exceptis illis, qui pulcherrima morte pro aris & focis occubuerunt, fato morbisque vix sedecim fuerint extincti: cum contra sæpe dimidia pars illorum, qui à Ducibus impietate, negligentia & sordibus nulli secundis, ad Ungaros deducebantur, turpissima morte, morbisque inhonestis confecta sit, desiderata. Quoties enim, re ad conflictum spectante, vix quingentos ex mille, quo numero conscripti & authorati fuerant, equitibus in aciem produci potuisse recordor: toties hanc illorum vafritiem & avaritiam toto corde detestor. Cum verò ad legiones & cohortes pedestras respecto, vix gehennæ tormenta, tantam improbitatem excelsura vereor: qua miseri milites, summe etiam data opera ab iis, qui parentum loco esse deberent, in castris confici solent. Sed hæc feverissimo tantorum delictorum vindici commendans, ad secundam ex observationibus nostris transcendendo: cum non sine horrore recorder, quantos crabrones excitaverim: quoties, generali stipendio publicæ provinciæ Medicæ designatus, ad illorum Centaurorum, Thraſonumque rabiem conivere nolui: Sed, conscientie meæ consulurus, pessimis illorum molitionibus, obviam eundo, quidvis molitus sum, gravibus nonnunquam, de publicandis tantis sceleribus, comminationibus interpositis. *Tobias Cœberus Observation. Ungaricar. Decad. 1.*

Febris Gallica, epidemia.

Anno 1635. æstas erat admodum calida & sicca: quò tempore Regis Galliarum exercitus cum nostro conjunctus Lovaniam obsederat, ubi milites magnam rerum, præcipuè panis & aquæ, inopiam patiebantur, atque hinc passim horatios fructus immaturos & crudos, carnes recenter mactatas & insulas sine pane, aliosque mali nutrimenti cibos comederunt, simulque ex stagnis quibusvis biberunt: atque ita magnam crudorum & pravorum succorum copiam sibi ipsis in corpore accumulaverunt. At tandem fame sitique penè consumpti, obsidionem relinquere, & ob Schenckianum munimentum per insidias ab Hispano milite captum, in patriam nostram reverti coacti fuere. Huc cum venissent, præter nostros etiam Gallorum peditatus, maxima pars Noviomagi (ubi tunc temporis habitare & præxin exercere cœpi) aliquamdiu remansit, atque

inter illos milites febris quædam maligna & pestilens paucis diebus ante eorum adventum grassari cœperat. Hic læti milites omnium rerum copiâ fruebantur, meliusque reficiebantur: sed proh dolor! illa maligna febris intra paucos dies maxima sumpsit incrementa, & totum exercitum, præcipuè Gallos, gravi clade multavit; nam præter nostros, intra duos tresve menses hæc dira lues ad minimum tria millia funerum solis Gallis Noviomagi crudeliter extorsit, nec minori sævitia in castris ante Schenckianum munimentum, & aliis in locis inter nostros & Gallorum milites passim dominabatur: atque ab illis etiam ad cives & incolas Noviomagenses contagio delata, eorum ad minimum mille & plures paucis mensibus terræ devorandos objecit, nec minor etiam strages aliarum circumjacentium urbium civibus illata est, imò usque ad interiora patriæ nostræ penetralia malum hoc subiit. Quia autem febris hæc primò & gravissimè Gallos, infecerat, deinde autem reliquos, vulgariter Febris Gallica, à multis etiam Morbus Gallicus appellabatur.

Non parvum huic morbo aderat contagium, quod maxime per contactum & attractionem putridorum ac foetidissimorum vaporum, sudoris, &c. aliis communicabatur; ac proinde qui agris inferviebant, vel diu aderant, eorumque fetores suscipiebant, plurimi eodem malo corripiebantur. Toti autem Noviomago brevi tempore contagium undique ingestum fuit, hac imprimis de causa, quod ob tantum exercitum tota civitas militibus plena esset, ita ut ipsæ quoque plateæ & viæ publicæ undique militibus tam sanis, quàm agris, ad latera platearum decumbentibus, repletae forent, atque hinc sordes & excrementa tam agrorum quam sanorum in vias publicas projecta ubique abundarent, nec quicquam, ob hominum sibi invicem occurrentium nimiam multitudinem, expurgari posset: ex hac enim foetidissima colluvie elevati maligni ac putidissimi vapores, totum aërem, atque ita maximam totius civitatis partem contagio morboque infecerunt.

Febris hujus causa non tam in spirituum, quàm humorum maligna corruptione consistebat, atque propterea non admodum improprie pestis in humoribus appellari poterat. A peste autem in eo differabat, quòd in peste imprimis spiritus vitales, in hac febre humores malignò modò corrumperentur: præterea quòd pestis contagium aëri imprimis inhaereat & magis ad distans inficiat, hujus verò febris contagium maxime per malignorum vaporum immediatum contactum & attractionem communicaretur: denique, quòd pestis longè acutior & periculosior morbus sit, & cum quo plures moriuntur quàm evadunt, cum in hac febre longe plures evadant quàm moriantur.

Febris hæc nonnullos acriter, plurimos autem leniter in ipso principio invadebat, aliis sine, aliis cum levi frigore & rigore. Magnus, paulò post initium, in multis subsequeretur calor, cum siti vehementi, qui ardor, subinde brevibus intervallis leviter intermittens, ad septimum plerumque diem, vel diutius continuabat. In multis etiam calor intensus non percipiebatur, atque in iis cor magis ab humorum malignitate, quàm à calore affici videbatur, namque & his vitalis facultas magis læsa erat.

In principio morbi statim magna aderat debilitas seu ingens virium dejectio, nonnullis deliria, plurimis anxietates, multis capitis dolores, vigiliæ, omnibus sitis cum maxima linguæ siccitate, multis quoque non diu post initium

initium dysenteriae & diarrhoeae malignae, difficillimae curationis, superveniebant: pulsus plerumque valde creber, parvus & inaequalis sentiebatur.

Diebus criticis aegri se semper pejus habebant, paucissima tamen crises laudabiles fiebant; videbatur natura velle moliri crises, sed propter humorum corruptorum copiam & malignitatem, viriumque summam dejectionem, perficere non posse. Crises per sudorem vel narium & menstruorum haemorrhagiam solae morbum interdum, sed rarius, solvebant, nam plerumque imperfectae erant: per alvi fluxum periculosa multisque lethales erant. Nonnullis parvae maculae rubrae (Italis lenticulae, punctulae & petechiae appellatae) per totum corpus in cute erumpentes, morbum mutabant, interdum in pejus, sed saepius in melius. Quibusdam qui diu aegrotaverant, abscessus critici in aliqua parte salubri fiebant. Anthraces nusquam apparebant. Glandulas quoque in inguinibus, post aures, vel sub axillis nulli intumuisse, nihilque naturam per haec emunctoria deposuisse vidi.

Ab hac febre curari, multi bis terve recidivas satis periculosas ac saepe lethales facili de causa incurrebant, imprimis si se ipsos vel nimis cito aeri exponerent, vel in dieta leve aliquod vitium committerent.

In curatione hujus febris primum & maximum subsidium adferebatur sanguinis missione, ter quaterve, imò in nonnullis sexies septiesve repetita: vidi etiam Gallos quibus à suis Medicis quatuor dierum spatio sanguis duodecies è brachiis satis magna quantitate detractus fuerit cum summo fructu: maximum enim levamen à venesectione sentiebant aegri, quod brevi tempore adeò notum evasit omnibus, ut plurimi aegri, etiam sine Medicorum consilio, sibi ipsis aliquoties venam secari curarent, atque ita multi à morbo liberarentur. Ita ut praecipuum hujus mali remedium venesectione revera fuerit. Sed quod mirum videri possit, cum à sanguinis missione alioqui debilitentur vires, in hoc tamen morbo natura post extractum majore copia sanguinem, à malignorum humorum gravamine manifesto levati & vires resumere videbatur, omnesque aegri, etiam illi quibus vires ad extremum dejectae erant, venesectionem fortiter ferebant. Nulli remedio febris istae magis cedebant quam sanguinis missione. Sanguis duabus vel tribus primis vicibus extractus admodum corruptus erat in omnibus, nec in tanta istius temporis aegrotorum multitudine ullum me vidisse memini, cui sanguis laudabilis extractus fuit in principio; sed ut plurimum albicans, saepe ex livido virens apparebat: cui parum rubri sanguinis admixtum erat: mucilaginosus erat instar decocti pedum vituli: in plurimis coagulabatur, in multis etiam vix coagulabatur, fibris nempe putredine magna ex parte consumptis, & hi maxime periclitabantur. Tertia quartave sectione sanguis erat laudabilior.

Accedentes igitur ad aegros, primo statim vel clystere injecto, vel levi medicamine alvo parum citata, venesectionem instituebamus quam citissime fieri poterat, tanquam, si vires permitterent, postmodum repetebamus, extrahentes quaque vice à semi-libra usque ad libram sanguinis, idque deinde adhuc ter quaterve (pro virium robore & febris magnitudine) uno, duobus aut tribus interpositis, reiterabamus. Interea tamen temporis modo exhibitis medicamentis purgantibus, modò clysteribus subinde alvus citabatur, & quia ma-

lignitas morbo aderat, sudorifera & antidota saepius dabantur. Julebi & condita refrigerantia ac cardiaca, ut & apozemata refrigerantia & diuretica vim habentia non parùm quoque proderant, praecipue si admiscerentur talia, quae simul etiam malignitati resisterent. In nimis vigiliis (quae admodum frequentes erant) & deliriis, tantum hinc aliquod soporiferum temporibus illinebamus, narcotica enim per os nunquam tunc exhiberi poterant.

Febres malignae & pestilentes quomodo sive vera peste dari possint, & quid ab ea differant, latius docuimus in Tractatu nostro de Peste, lib. 1. cap. 12. annotat 4 5. Sunt autem haec febres variae, neque semper ab eadem causa procedunt, neque eodem modo invadunt, neque eandem curationem admittunt. Interdum solius aëris infectiones, interdum humorum ex prava dieta aliave causa pessimae corruptiones, interdum rerum putridarum & corruptarum nocentissimae exhalationes, interdum temperamentorum aëris & corporum pravae dispositiones, vel singula haec seorsim, vel aliqua ex his conjuncta, vel omnia simul hujusmodi epidemias febres generare valent, à quarum varietate etiam earum, ut & curationes causarum varietas maxime dependet: atque hinc est quod hujusmodi febres malignae ac pestilentes vix unquam bis sibi plane similes visae sint. Fracastorius lib. 2. & 3. de morbis contagiosis, describit febrem petechialem, quae multum differat ab hac nostra febre, nam ab aëre certa infectione originem sumperat, & maxime spiritibus, non autem humoribus, bellum indixera, a quo in primis curabatur antidotis; venesectiones vero nocebant. Contra, haec nostra humoribus magis inimica quam spiritibus, venesectione praecipue sanabatur. Wierus lib. observat. medic. etiam mentionem facit febris malignae & pestilentis, quae circa Rhenum tractum crudeliter grassabatur: ad illa quoque longe diversa fuit ab hac nostra, quod docuit curatio, nam scribit se comperisse in his venesectionem admodum periculosam fuisse. Ab hac nostra febre etiam multum differunt illae quas Forestus lib. 6. observat. 4. 5. & 6. describit, in quibus neque eadem aderant symptomata, neque curatio venesectionem repetitam admittebat. Lazarus Riverius, vir doctissimus, centur. 1. observat. 17. unum adfert exemplum febris malignae, quae in multis cum hac nostra conveniebat, & quinque iteratam venesectione curata fuit: cui non multum ab similem etiam nos in Gallia quondam vidimus anno 1622. cujus antea mentionem fecimus observat. 3. Verum ut quomodo aegri hac jam dicta maligna febre laborantes optime tractati fuerint, melius innotescat, jam his proximis observationibus unum aut alterum exemplum ex multis subiiciam. *Lebrand. de Diemerbr. in Observat. & Curation. Medicis.*

Febris Maligna.

Hermannus Thomas, pistor, praedicta febre maligna correptus fuit 5. Septembris, cum ingenti aëtu & magna virium dejectione ab ipso morbi principio (nam febris haec omnibus aegris statim vires potenter deiecit) pulsus erat creber, nec parùm inaequalis, sitis quoque maxima, cum linguae magna ariditate. Totum corpus aequaliter affectum esse videbatur, ac proinde nullum usquam dolorem sentiebat, de sola maxima cordis anxietate querebundus. Prima morbi die circa vesperam ipsum invadens, statim clysterem emol-

lientem

lientem injici curavi, à quo alvum ter exoneravit. Ad sitim hunc julebum pro potu dedi:

℞. Aquæ cardui benedicti, borraginis, acetosæ, ana lib. i. succi citri recenter è pomo expressi, syrupi de acetositate citri, violacei, rob. ribesiorum rubr. ana unc. i. olei sulphuris q. s. ad gratum acorem, misce, fiat juleb.

6. Septembris tempore matutino è vena mediana dextri brachii sanguinis libram venæsectione extraximus, cum summo levamine. Sanguis erat valde corruptus, cujus dimidia superior pars ex livido virecebat & mucilaginosus erat, inferior nigricans vix coagulabatur, serum quoque virecebat. Postridie dolorem in gutture sentiebat, qui sine tumore erat, ad quem sedandum gargarisma conveniens præscripsi. Etiam mane sumpsit medicamentum leniter purgans, à quo quinq̄ies excrevit. Ad sitim utebatur interdum cervisia tenui, interdum julebo dicto. 8. Septembris, febre in eodem statu permanente, sanguinis unc. x. è sinistro brachio extraximus, qui corruptus erat ut prior. 9. Septembris manè hoc sudoriferum datum est:

℞. Diacordii Fracastorii drach. i. confectio- nis de hyacintho, extracti cardui bened. salis rutæ; ana scrup. i. aquæ theriacalis, cardui, ana scrup. i. olei vitrioli gut. ix. misce, fiat haustu. Hinc bene sudavit, sed tamen continua febris (quæ singulis diebus per aliquot horas tantum pauillum remittebat) debilitas, dolor gutturis, sitis & oris siccitas in eodem statu permanferunt, quibus etiam vigilie ferè continuæ aderant. Post prandium hujus apozematis duos haustus bibit, coque etiam sequenti die usus fuit.

℞. Radic. cichorei, graminis, asparagi, ana unc. i. herlenii, eryngii, petroselinii ana unc. s. herbar. acetosæ, cardui ben. borraginis, centaurii minoris, scordii, scabiosæ, ana m. j. pomum citri integrum, in taleolas dissectum. sem. 4. frig. major. ana drach. i. s. fruct. tamarindorum, tartari rhenani, ana drach. vi. passularum corinth. unc. i. s. coquantur in aquæ communis q. s. ad lib. ij. adde colaturæ syrupi de limonibus unc. iiii. misce, fiat apozema. 11. Septembris, præmissis enemate emolliente, rursus sanguinis uncias septem è dextro brachio cum euphoria extraximus, à qua venæsectione febris multum minuebatur. 12. Septembris manè ab assumpto priore antidoto rursus copiosè sudavit. Post meridiem apozemate usus fuit. Sequenti die, cum alvus non satis responderet, hunc pulverem dedi, quem cum pauxillo sui julebi mixtum assumebat, atque inde ter alvum exonerabat.

℞. Rhabarbari optimi drach. i. cremoris tartari drach. s. fiat pulvis. Hic pulvis 16. Septembris reiteratus fuit. Intermediis autem diebus ut & sequentibus tribus, utebatur antedicto apozemate, & interdum particulam hujus conditi comedit:

℞. Pulveris liberantis drach. i. s. diatrium fantalorum scrup. ii. confectio- nis de hyacintho scrup. i. s. cortic. aurantiorum condit. rob. ribesiorum rubr. pulpæ tamarindorum, ana unc. s. syrupi de limonibus q. s. misce, fiat conditum. A 12. Septembris febris in dies magis magisque minuebatur, ita ut 19. Sept. aeger jam expertus febris videretur, neque angeretur, neque sitiret amplius, sed cibi appetentior esset. Tunc in victu forte leviori aliquo errore commisso, 22. Septembris recidivam passus est febrisque magna cum vehementia rediit. Hinc rursus præmissis clystere, statim è sinistro brachio sanguinis semi. libram extraximus, cum tanto levamine, ut hac una venæsectione febris

fecè in totum supprimeretur. Postridie manè sumpto antidoto copiosissimè sudavit, atque illo, & sequentibus tribus quatuorve diebus apozemate antedicto cum condito utens, à morbo in totum liberatus fuit. Durante hac curatione, diæta tenui nutritus fuit, ex jusculis cum acetosa, borragine, pomis citri, hordeo mundato, uvis immaturis, & similibus paratis. Interdum cervisia tenui, interdum tenuissima (quam *scherbier* appellant) interdum julebis pro potu utebatur, sæpe intolerabilem sitim fallebat cum pulpa tamarindorum, vel masticando frustum pomi citri saccharo immersum, vel linguæ imponendo folium tempervivi majoris, detracta exteriori pellicula, in aqua maceratum. *Idem ibidem.*

Febris Maligna.

Gertruda Coets juvenula circiter 24. annorum, eadem maligna febre correpta fuit. 8. Septembris vesperi (qui erat morbi die quartus) ad illam vocatus, inveni agram admodò debilem, ut vix loqui posset, singulis momentis animo linquebatur, ob malignos vapores cor obruentes. Pulsus erat omninò parvus, creber, & inæqualis, calor tamen non admodum intensus, cum materia morbifica malignitate magis quam calore infestaret. Statim hoc sudoriferum exhibui.

℞. Lapidis bezoar. orient. s. diacordii Fracast. muhridatii Damoc. confect. de hyacintho, scrup. i. aquæ cardui ben. unc. i. misceantur pro haustu. Quamvis ob debilitatem non dia sudaret, tamen hinc valde levata fuit. Ad sitim hunc julebum præscripsi.

℞. Aquæ cardui bened. melissæ, acetosæ, scabiosæ, ana lib. s. cinnamomi unc. i. succi citri recenter expressi unc. i. s. syrupi de limonibus, violacei, ana unc. i. s. olei sulphuris q. s. misce, fiat juleb. 6. Septembris manè alvus suppositorio citata est: post duas abinde horas è vena mediana dextri brachii sanguinis lib. s. extraximus, qui valde corruptus, mucilaginosus, è pallido virecens erat, cum sero viridi, parum boni sanguinis in fundo continens. Non obstante magna virium debilitate, fortiter tulit venæsectionem, indeque magnum levamen sentit. Hujus conditi subinde particulam comedit.

℞. Pulv. liberantis drach. i. salis prunellæ scrup. i. rob. ribesiorum rubr. pulpæ tamarindorum, conservæ rosarum, ana unc. s. confect. de hyacintho drach. s. s. syrupi de limonibus q. s. misce, fiat conditum. Postridie in iisdem continuatum est. Cervisiam tenuem olei vitrioli paucis guttis acore levi donatam pro potu ordinario bibit. 11. Septembris ultimum sudoriferum rursus sumpsit, indeque levamen aliquod sentit. 12. Sept. febris, anxietas & debilitas rursus augeri videbantur, quapropter è brachio sinistro extraximus unc. vi. qui corruptus erat ut prior. Ab hac venæsectione magnum levamen successit. Libenter apozemata & alia quædam medicamenta præscripsissem, sed quia per se delicatula erat, & jam à morbo valde nauseabunda, ferè nihil assumere potuit. 13. Septembris rhabarbari pulverisati drach. i. cum cremoris tartari drach. s. cervisiam tenui immiscuimus, atque ita non sine molestia exhibuimus, undè ter alvum exoneravit. Postridie paulò melius habuit, & antedicto condito usa est, febris valde exilis evasit. 18. Septembris in somnam recidit debilitatem. Tunc hanc maxime in cochleari exhibui, à qua aliquantum levari videbatur:

℞. Lapidis bezoar orient. scrup. s. confect. de hyacintho scrup. i. aquæ cinnamomi drach. i. cardui drach. ii. misceantur. 19. Septembris, iterum è brachio dextro sanguinis unc. v. extractæ sunt: qua venæsectione febris admodum mitigata fuit. Illa & sequenti die continuatum est in usu conditi & julebi. Hoc tempore etiam in consilium advocatus fuit D. Gisbertus Coets, vir doctissimus & Arnhemii Medicus primarius, qui inter cætera tanquam expertum & convenientissimum remedium commendavit suam aquam theriacalem, quam Carbunculi aquam nominabat, & instar magni secreti celebrabat. Hujus aquæ illius consilio bis terve de die offerebatur ægræ cochleare unum. 21. Septembris, febre rursus ingravescente, hoc antidotum dedi:

℞. Salis absinthii, confectiois de hyacintho, ana scrup. i. lapidis bezoar. orient. xii. aquæ carbunculi, cardui, ana unc. s. misceantur. Idem illud 22. & 23. Septemb. manè & vesperi reiteratum fuit. Septemb. immisso supposito, vix septem alvum deiecit. Vesperi hoc sumpsit:

℞. Lapidis bezoar orient. gr. xii. margaritarum præparat. scrup. i. aquæ carbunculi unc. s. misceantur, & dentur è cochleari. Sequenti die è massæ pilularum Ruffi gr. xii. duas pilulas deglutivit, à quibus circa vesperam bis deiecit: quæ pilulæ 28. Septembris reiteratæ sunt, ut & 2. Octobris. Intermedio autem tempore continuatum fuit in usu conditi, julebi, & aquæ carbunculi, & tenui victu ex jusculis nutrebat ægra. Atque his tandem integræ sanitati restituta fuit *Idem ibidem.*

Usus lactis in Putridis.

Civis Nicolasburgensis sexagenarius, cum ultra annum febre quartana intermittente simplici pressus esset, multisque remediis incaussum adhibitis, febre tamen permanente, sensim deperdit ciborum appetentiam, ad Tabem properare visus est. Diffidens de salute patiens, me una cum Excell. Dn. Georgio Francisco Goll, Physico civitati Nicolasb. in consilium vocat. Inter alia dum de prognostico discurremus, appetitum deperditum in hac febre, præsertim ætate hac declinante, pro malo signo ediximus, testante id ipsum Wolfgang. Hæsero in suo Hercul. l. VI. f. m. 158. quod & alii plures observant. Orta quæstio, an in hac febre Lac tuiò propinari possit? contrarium tenente prænominate Dn. D. Goll, allegavit Hipp. sect. 5. §. 65. Lac dare caput dolentibus malum, malum verò & febricitantibus &c. Sed alius mihi hunc Aphorismum speculanti, in quibusdam febribus putridis Lac exhiberi posse statui, præsertim in ægro nostro ad tabem disposito: & in quo præter febrim nil aderat quod Lac impediret. Ac proinde pensitandis omni die, qua Patiens à febrili paroxysmo immunis esset, Lac caprinum methodicè exhibuimus, eo quidem effectu, ubi per aliquot tempus continuasset, notabiliter incrassari, resciri, & viribus restitui coepit, redeunte appetitu, & paulò post medicamentis anti-febrilibus sumtis, febris desit.

Hic nonnemo de audacia in Lacte exhibitio hæsitabit, sed ubi quis Aphorismi prædicti sequentem translationem antiquam diligentius pensitaverit, aliter procul dubiò concludet, quæ sic se habet: Lac dare caput dolentibus, malum; malum verò febricitantibus, & in quibuscunque hypochondria suspensa rugiunt, & sit iculosus: malum verò quibus felleus secessus, & in acutis febribus, & in quibus sanguinis egestio multa facta est. Con-

venit verò Phthificis non valde febricitantibus: dare verò & in febribus longis nullo prædictorum signorum præsentis, & extra rationem tabesactis.

Supponit ergo phthificos febricitare non nisi febre hæctica, ergo per febres longas quasdam putridas intellexit, sed cum nec in omnibus febribus putridis tuiò Lac conveniat, duas addidit conditiones requisitas: 1. ut cum eiusmodi putridis non jungantur capitis dolor, neque sitis &c. 2. ut febribus similibus laborantes, toti quasi consumti conspiciantur.

Ad hunc modum cum se haberet Patiens noster, ceu ad Sacram Anchoram, confugimus; consulente & ipso Rhase 13. contin. cap. de Lact. qui caprinum Lac in Phthisi & febribus antiquis proponit. Neque credibile est, ipsum per febrim antiquam, Hæcticam intellexisse, ceu quæ sub phthisi comprehensa esset, omnis enim phthificus perfectus, Hæcticus. Consentunt nobiscum Theodorus Gaza & Hieron. Accorombius Eugubius tractat. de Lacte, qui tres similes Historias febrium Putridarum, per Lac curatarum, recenset. *Joh. Ferdinandi Hertodii.*

De stercore Suilli vi Antifebrili.

Non jactet amplius Gannaperidem suam Peruviana regio, quæ febribus tertianis, quartanis & aliis cum frigore invadentibus antidoto exiit; habet & Europæus Orbis remedia ubivis obvia, quæ si non excellentiora, saltem in effectu non mitiora & paria observantur. Non tibi memorabo hic Carduum Benedictum, cujus succum ad cochleare unum semis assumptum febres tum tertianas, tum quartanas petere experientia docet, quod idem præstat infusum ejusdem herbæ in spiritu vini Rhenani. Referam jam, quomodo Nobili cuidam Westphalo Tremonia febris curata sit. Hæc per sex menses febre tertiana intermittente laborat; remedia à Medicis præscripta nihil proficiebant: consulit ergo Monachum quendam Dominicanum, qui in Curatione febrium multum præstabat. Hic veniens dari sibi perit libram semis spiritus vini Rhenani, in eoque infundit stercore suillum, quod in pera atulerat, digerit per horam; inde colat per linteum cum expressione forti. Colatum hoc Nobili una vice assumendum propinat, qui inde in sudorem lapsus egregiè sudat. Hinc abijt febris. Factum postmodum experimentum in aliis nunquam fefellit, alii qui tamen post mensem ab assumpto remedio recidivam passi. *D. Alardi Hermanni Cummeni.*

Pulveris corticis China-China usum contra febrim quartanam in Dania probatum.

Ante aliquot annos coepit autoritas pulveris hujus febrifugi in pretio esse, quem non diu post singulari opusculo ventilavit celeberrimus Jacobus Chiffletius, quo gratiam ejus potius improbavit, quam laudavit. Deinde defensionem ejus suscepit R. P. Honoratus Fabri (sic licet nomine Antimi Conygyi adscripto opusculo Romæ edito Anno 1655.) atque tam propriis experientia quam multorum observatione utilitatem ejus commendavit. Celeberrimus vir Willisius postea, multis experimentis edoctus, statuit libro de Febribus, eximias esse hujus pulveris in febre Quartana debellanda; id quod & nobilissimus Rob. Boyle testatur in diversis editis à se scriptis. Quare neque nos decurit

decait usum ejus in terris hisce Septentrionalibus salutare fuisse silentio prætermittere, ut optimis rebus honos imprimis habeatur, neque in medicamentorum cognitione confessa cum ancipitibus & obscuris confundamus. Anno 1679. Epidemica in hisce oris sævit febris quartana, pluresque omnis conditionis mortales infestavit, magis tamen extra Civitatem Hauniam quam in ipsa urbe. Æstas præcesserat calidissima sine pluvii fere tota transacta, quæ videbatur non minima causa fuisse hujus febris. Me quoque autumno invaserat ægritudo. Rediens quippe Hauniam mense Octobri, postquam in prædio meo Lindholm rusticatus animi relaxandi gratia essem, sentii die 25. ejusdem mensis rigorem toto corpore, quem paulo post insecutus est modicus calor, qui tum non admodum gravis erat. Sed insequens post diem tertium accessio majores vires attulit, atque hoc suo typo quartanam prodidit. Nam hac vice notabantur pleræque febres quartanæ non tam rigore quam calore infestæ. Præmissis ergo universalibus medicamentis, purgantibus & sudoriferis, cum in tertiam hebdomadam durasset febris, viresque admodum debiles reddidisset, coepi cogitare de pulvere febrifugo ex cortice China China, cujus usus nondum hic admodum celebris erat. Cognoveram tamen olim valde eum conducere huic morbo, eo tempore cum Romæ olim innotescere ejus virtus coeperat, unde etiam aliquot doses mecum domum attuleram, quæ jam consumptæ & amicis impensæ erant. Assumpsi igitur incipiente paroxysmo pulveris istius ℥i. infusi aliquot horis ante in vino albo Gallico; quo facta, paroxysmus solitas vires exercuit, licet mitius, sed sequens paroxysmus plane intermisit.

Quare cum non nescius essem præcipuam ejus pulveris noxam esse, in eo quod paroxysmus quidem tollat, sed quin per aliquot dies redeat prohibere non possit, & sæpe tum in duplicem quartanam transeat, in memoriam mihi revocavi antiquum axioma politicum posse quoque in Medicina locum habere, melius esse prævenire quam præveniri: sæpius pulveris hujus eandem dosin reperere volui ineunte paroxysmo, ut si qua pulveris virtus esset in expellenda febre, eadem quoque in ea præcavenda valeret. Neque eventus fefellit. Nam cum multis vicibus iterassem hanc medelam, non rediit unquam febris, & Dei gratia liber evasi, neque graviora symptomata perpessus sum, quam quibus sæpius antehac per intervalla eo anni tempore, meo temperamento maxime infesto, solitus eram, nempe flatibus hypochondriacis, capitis dolore & similibus, quæ solent Scorbutico attribui: Meo exemplo multi edocti pulveris hujus usum tentarunt, omnes ferè prospero eventu, nisi vel ipsi nimiam intemperantiam fallerent spem medicamenti, vel non rite usi essent præscriptis. Domestico quoque meo præcepti eandem medicinam, sed quia robustiori corpori majorem suasi dosin, nam drachmarum duarum pondus fuit pulveris. Neque frustraneum erat consilium, nam desit similiter paroxysmus, quamvis non ipsa febris, quæ, quia neglexerat sæpius idem reperere medicamen, sicuti suaseram, rediit aliquo tempore interjecto, duplici paroxysmo infesta, sed ejusdem pulveris usu mox liberatus ab utraque est, & iterum iterum iterumque rediens eodem modo desit. Adeo ut verissimum esse deprehenderim quicquid laudati autores de hoc pulvere bono publico divulgaverunt, neque in hisce terris minorem esse

ejus nobilitatem, quam in Meridionalibus. Est sententia Hippocratis, illa quæ reliquantur in morbis recidivas parere; & recidivas deinde majoris mali periculum asserre, notum est. Non video tamen cur ab hoc pulvere abhorreant multi, quia ejus usus semel probatus recidivas præcavere non possit, cum aliquoties iteratus facile id præstet. Id quod convenit omnibus ferè aliis remediis, quæ non nisi sæpius usurpata profunt. Neque ideo proscribendum ejus usum existimaverim, quod paroxysmus absque ulla evacuatione evidenti tollat: primo quia necesse est corpus rite esse præparatum, deinde, quia oportet ægrum nihil omittere eorum quæ methodus medendi præscribit. Multa quoque medicaminum essent rejicienda ex hoc fundamento, quod operentur sine evacuatione vel ratione sensibili. Quæ cum ita sint, amplectimur grata mente Divinum hoc beneficium, & efficacissimum hoc medicamentum, quod præsentaneo remedio tollit paroxysmum & morbum, cæteris paribus; quæ utilitas raro ab aliis speratur; adeoque auxilium hujus, quo contra quartanas pollet, hic commemorari debuit, præsertim in tanta inopia præsentaneorum medicaminum. *Erasmus Bartholini.*

De curatione Febris magicæ, seu per Transplantationem.

Honestæ matronæ Juvenula Anna Palivra, viri, dum viveret, integerrimi, Joannis Rechenbergeri, civis & Mercatoris Thorunensis conjux, Anno 1661. Mense Maio, febre Tertiaria simplici correpta, eaque] variis remediis à nobis s. a. frustra adhibitis [usque in Junium protractâ, moræ impatiens, suavis cujusdam mulierculæ insciis nobis sequenti remedio usa est: Subsecavit scilicet manuum pedumque ungues (ad modum fermæ à Johann. Schrodero in Pharmacopœia Med. Chym. lib. 5. class. 1. cap. 23. propositum) eosque in lintheo colligatos caudæ tincæ piscis alligare jussit, posteaque halitum ori ipsius ter insufflavit, atque sic piscis cum additione verborum quorundam à vetula illa Vistulæ fluvio urbem præterfluente immixtus est. Mirum sanè dictu, quod à remedio hoc nullus amplius Paroxysmus febrilis ægram invaserit; Sed illa volens vitare Charybdin, in Scyllam verè incidit misera, in locum enim febris dolor Colicus atrocissimus successit, qui tantò molestior fuit, quod sine intermissione duraverit, & vix selectissimis remediis post multos dies cesserit: ita ut ægra præ illo dolore pristinam febrem aliquoties sibi optaverit. Cujus quidem curationis rationem hucusque nullam invenire potui, Sed talium ferè curationum, seu transplantationis morborum exempla, demonstrationes & rationes curiosus Lector inveniet apud Robertum Flud. aliàs à Fluctibus, in Philosoph. Moyfaica Sect. 2. lib. 3. membr. 1. cap. 3. 4. & 7. Similes etiam curationes reperiuntur in Opusculis Germanicis, Chymico-Magico-Medicis Johannis Pharamundi Rhumelii: in Cura Magnetica Herniar. cap. 5. Cura Podagrica Magica cap. 6. in Medic. melit. cap. 4. item cap. 11. 12. 13. 15. 16. 18. 19. 20. 21. Vide etiam Phil. Theophr. Paracels. Oper. Germ. Part. 4. p. 227. & alibi. Item Thom. Bartholin. Hist. Anat. & Med. rar. Cent. 3. Obs. 66. & Cent. 6. Hist. 53. Hic mihi in memoriam venit vidua Novo Oppidana Thorunensis Benigna Reichia, quæ cum sæpissime, dum viveret, ab Ictero defœdaretur, ex diuturno usu Medicamentorum eorundem pertæsa, tandem urinam propriam ipso die, quo emissa est, acervo superfundendam curavit, & hoc modo, morbum transplantando,

do, ab eo liberata est: quod quidam remedium ei tantum dicitur causa proposui, sed illa experientia propria veritatem ejus confirmare voluit. Quae ratione purgatio per transplantationem iustici debet, proponit ejus aliquot exempla Johannes Tilemanus in Appendice de materia Medica ad Aphor. Hippocr. Therapeut. p. m. 250. Addo hisce, quae verissime observavi in Moniali quadam, scilicet Constantia Sibylla à Ludingshausen wolfis, Monasterii Culmensis Ordinis S. Benedicti Priorissa, habente catellum nigrum, cum ipsa in eodem lecto cubantem, qui, quoties illa agrotat, tories ille male habet, nihil comedit neque bibit, sed vomitus patitur, tam diu donec illa se melius habere percipit. Quibus adnectenda sunt notatu digna verba Excellentissimi Bartholini loco ultimo citato sequentia: Ego duarum causarum hic concursum desidero. Attrahentis animalis calorem, & morbo corporis effluvia, nisi tertiam addere placuerit, occultam animalium potentiam, quae individuorum varietate est diversa, sæpius tamen illis animalibus inest, quæ quotidianâ consuetudine & ciborum similitudine hominibus sociantur. *D. Simonis Schultzeij.*

*De singulari & rara Febris continua
curatione.*

Quidam Nobilis multorum adstantium titillanti admiratione, ipsius etiam Illustrissimi ac Excellentissimi Domini, recensuit, quod febre continua laborans, tribus diebus ita viribus exhaustus sit, ut vitæ simul cum anima exhalationem timuerit, nesciebat ipse præsentem aliquo remedio comitantem inextinguibilem sitim compescere, ardoremque febris mitigare: Erat etenim in castris, ubi ordinaria quies & cura deficiebant: Sibi itaque procuravit remedium. Jussi bonam quantitatem favi mellis virginici adferri, & sex stillos aquæ invicem mixta uno haustu (ut oris propriis ipsius Generosi Domini) absque intermissione ebibi, dormivi, maxime sudavi & convalui. *Andrea Croffeli.*

Febris continua, qua solum latus sinisterum incallescerebat, frigido dextro.

Mirari subit vasorum calidior consensum in variis morborum generibus illorumque curationibus conspicuum. Non ita pridem uxor Amici mei, Febre continuâ detenta, sinistro latere toto admodum incaluit ut manum tangentium fere combureret; frigido latere dextro, cui demum calor consuetus rediit exhibitio sudorifico. *Thom. Bartholini.*

Febris Acuta hæmoptysin sequuta.

Judex Provincialis Zelandæ, vir integerrimus, Casparus Severini Hiorn. tenero corporis habitu, præditus, hæmoptysi frequenter infestatur quocunque acuti fluxu, sæpe turbulento, venulas pulmonis vellicante & erodente. Mense Maio 1673. malum ingravescens plurima subsidia artis admisit, me & *D. Matthiæ Jacobæ* operas mutuas tradente, quibus etiam consilio suo Cl. Bortichius subvenit. Tandem post largissimos rivos cruoris profusentes, post frequentes venæsectiones, post varia Eclegmata, Tincturas varias, quibus cursus inhiberi solet, Emulsionem, juscula roborantia, & innumera alia, quibus anima purpurea sistitur, suppressum sanguinem qui adhuc in emaciato corpore superfuit, vidimus

Tom. II.

& lætabamur. Sed cum bono successu valetudinis æger ipse ad spem novam excitatus de lecto linquendo cogitaret, dictum, factum, cum omnia salva viderentur, febris continua eum adorta est cum delirio, quæ, nihil proficientibus Alexipharmacis aut Opiatis, sensum optimum Virum consumit, ut tertio decimo die à febris invasione placide spiraret: nullo amplius cruoris vestigio comparente, sive quod sanguis calidior universum corpus occupaverit, sive quod fibrilis calor escharam induxerit vasculis pulmonariis læsis & apertis, sive denique quod inflammationem pulmonum febrim accersiverit. Hippocratis Oraculum est Corc. 427. intensè febricitare in hæmoptoisi, minimè esse conducibile, idque, sicut interpretes commentantur, propter ulcus pulmonum, sanguis non fluxit, nec vehementer tussit, nec doluit; ut suspicio certa nobis nata sit febrim acutam & malignam, quæ ipsa hac tempestate passim in Provincia & Urbe grassabatur, corpus nimio sanguinis fluxu debile & prostratum invaluisse per insidias, & vitæ pausam imperasse. Utina certè, malo omine, ut solet in malignis, sanorum similis apparuit. Et quamquam non paucos febres epidemicæ septimo die hoc anno jugulaverint, selectissimis tamen alexipharmacis ægrum nostrum XIII. diem servatum credimus.

Tertent plerisque sanguinis sputa, sive ex liene per vomitum, sive ex pulmonibus per tussim rejecta. Neque ille metus vanus censendus, quippe morte purpurea plerumque terminandus, si sibi relicta extra mediocritatis terminos evagetur. Non is quidem per se letalis; κακόν enim dicit Hippocrates IV. Aph. 25. non θανάσιμον. Nam qui ex liene lienem expurgat, ægrumque splenicum sublevat, si modum fervet, & vires sint ferendo. Vidi ad mensuras plusculas evomuisse lienem per dilatata vasa cruorem obstruentem, salvo ægro & superstitite. Vidi etiam eodem affectu extrema passos. Quem pulmones per vices fundunt, onere ingenti vasa levat. Cui est Oraculum IV. Aph. 47. excretiones cruentas bonas esse, si commodè procedant, in febribus nempe cum conferentia. Venæsectionis vitariæ sunt. Si menstrua vel suppressa vel imminuta supplent. Invicem enim succedere, ex V. Aph. 32. dicimus. Matronam optimam novi sanguinem floridum tussi rejicientem tempore menstrui fluxus, quamquam satis copiosi; quia sanguinis corpus abundat. Tussi arida præsentit imminentem hæmoptoysin. Bona igitur est hæmoptoysis ad vasorum delectionem, quando vires integræ supersunt, etiam si largior sit, V. Aph. 3. licet parca extra periculum magis nos ponat, si per vices effluat. Nam illustis quidam Vir senex malè habuit, quoties hæmoptoysis solennis suppressa fuit. Alius mihi notus jam per integrum annum sputa cruenta quotidie videri, à phlebotomia abhorrens. Malum, quod inde metuit, phthisis est, quam per plurimos annos vitam prorogasse observavi, magno senis solatio. In exulcerato enim pulmone sanguis effluens suppuratur. Hinc puris sputum à sanguinis sputo. Junioribus periculosior est propter sanguinis fervorem & acrimoniam, vasorumque teneritudinem: Neque enim ob motum Pulmonis citò consolidantur vasa quocunque modo patentia, & consolidata citò recrudescunt tussi, motu thoracis perpetuo & acrimonia cruoris: Hæ causæ infamem sputationem illam reddunt, & remedia in tempore postulant, ne malum per longas moras invalescat. *Thoma Bartholini.*

Febris ardens spiritu vini curata.

Quaedam Virgo Buxtehudana in Ducatu Bremenſi, ardente febre laborans, petiit vinum aduſtum: accepit eo, largum fecit hauſtum; inebriata hinc in ſomnum & copioſum ſudorem lapſa, præter omnium ſpem, priſtinæ ſanitati fuit reſtituta. *Job. Ludov. Hannemanni.*

Febris continua lethalis cum variis excretionibus ſymptomaticis.

Puellus quinquennis Viri pl. Reverendi Johannis Gyzicki ad D. Mariæ Thorunii Concionatoris Polonici filiulus unicus ante ſeſquiannum febre continuâ correptus, primùm diarrhœa continua, dein vomitibus vexabatur, quibus utrinque ſubſiſtentibus, maculæ purpureæ hinc inde cum pruritu quodam erumpebant: ſed mox iis evaneſcentibus, ſudore copioſo reſolutivo moleſtabatur; quo etiam ceſſante, hæmorrhagiam narium per aliquot dies paſſus eſt: tum faucium & gingivarum putredine, cum fetore & ulcere augebatur. Iſta ſubſequebatur ex aure ſiniſtra ichor quidam ad mortem uſque fluens gravis fetoris: tandem urina ſanguinolenta: quibus omnibus ultima rerum linea, mors, colophonem impoſuit. Cauſam tam febris continuæ, quam concomitantium ſymptomatum magnam hæmorum putredinem non ſine ratione accuſavimus. *Simonis Schultzi.*

De Febre Pemphigode ſeu Bulloſa.

Minimè recte eos ſentire autumat Couſ, de ratione victus in acutis, qui morbos in minutioribus differentes, uno eodemque nomine nuncupare, neſas eſſe ducunt. Licitum itaque erit ſequentem caſum ad febres bulloſas referre, quantumvis ampullæ non tantum fauces, ſed alias etiam corporis partes externas occuparint. Anno 1667, Auguſt. Fridericus Klimpel, quinquagenarius & in ſuburbio noſtro degens, vicino ſuo in regenda nova domo ſuppetias fert: in culmine autem conſtitutus, malignaque quadam aura percuffus, inopinato dolorem capitis graviffimum cum calore præternaturali conjunctum perſentit. Sequenti mane accerſitus, audio patientem de intenſiſſimo calore capitisque dolore immaniſſimo, cum interiorum horripilatione quadam querelas agentem. Rebus ergo ſic ſtantiſus, pro more mihi conſueto ad nobiliora bezoartiſca & alexipharmaca cum præcipitantibus commixta ſtatim conſagebam, & pro calore præternaturali & fermento febrili compoſcendo, Antimonium ad modum Popii, debito modo calcinatum, nec non cum ocul. cancr. præparatis commixtum, ſingulis quatuor horis in aqua ulmaria exhibebam; pro levando autem capitis dolore Oleum Sal. armoniac. Sulphureum per instrumentum Glauberi deſtillatum, cumque aqua roſarum atque verbena combinatum, ut vertici guttatim afficeretur, curabam. Circa Solis occaſum advolat Uxor ejuſdem madidis oculis, faciemque mariti miram quantum intumuiſſe refert. Ego, cum vitium naturalium præſentiam acquiſiſſimam, eandem bono animo eſſe jubeo, & continuationem prædicti pulveris impero, addita inſimul portione panchreſta ſive Julapio ſambuci myrrhato cum ſpiritu ſal. armoniaci Sulphureo nonnihil ſcuro. Auguſti die 27. patientem rurfus viſito, faucibus ejuſdem & faciem bullis adeo deſcedatam deprehendo, ut vix cognoteſcibilis eſſet; imo ipſe etiam collum, manus, thoracem, tibiasque & alias corporis partes, quæ libero lovi fuerant expoſitæ,

bullis majusculis inſtar globulorum, quibus pueri ludunt, contextas monſtrabat, ut ne hilum genuinæ & naturalis cutis dignoſcere poſſem. Calor vero p. n. nonnihil remiſerat, reliquaſque Symptomata non adeo urgentia erant, ideoque à prædictis duobus medicaminibus non deſtiti, & ſic intra octiduum hiſce ſolis patientem, Deo benedicente, priſtino vigore reſtitui. *D. Chriſtophori Seligeri.*

De Febre Singultuoſa.

Febre ſingultuoſa continua ante plures annos robuſtum virum, ſere ſeptuagenarium, Johannem Krieger, ruſticum in Furfchke, pago Thorunenſi, *Schleſiſchen Hantz* (quoniam è Sileſia oriundus erat) appellatum, affectum recorder: cui levis purgatio bis inſtituta, & poſtea tam Elix. Propæ. Parac. cum eſſentia abſinthii, quam inuſtiones externæ circa ventriculi regionem cum oleo abſinthii & maſſichino multum profuerunt, tandem & vinum abſinthites: qui poſtea per aliquot annos vixit, & peſte interiit. Vide ſimiles caſus apud Hier. Cardanum in libello de Curat. & Prædiſtion. admirand. n. 21. & Læſ. à Fonte Conſil. 58. fol. 170. Item apud Greg. Horſtium Obſerv. Medic. ſing. lib. 4. prior. lib. 1. Obſerv. 22. p. m. 40. Præter hos inveniet benevolus lector apud Joh. Petr. Loricium ſingularem caſum lib. 1. Obſ. Med. cap. 7. Obſ. 1. de febre Lyrialethali maligna cum ſingultu. *D. Simonis Schultzi.*

Æſtus Febrilis inuſitata vis.

Fœmina quædam urbis Aurelienſis gravida, febris acuta & inflammatione circa umbilicum ſubitò correpta, opinione citius & *αλόγως* liberata fuit: æſtum verò febrilem in fœtum tranſiſſe eventus docuit, mortuus enim ex utero extractus, oſſa habuit in pulverem rubigundiffimum redacta, tanta vis ignis febrilis fuit. *D. Matthia Jacobi.*

Hæctica in febrem ardentem ſalutariter terminata.

Studioſus quidam Juris, Dn. Ludovicus Hermannus Roder, Giella-Haſſus, Francofurti degens, febris tertiana corripitur, qua, neſcio quibus remediis, intempeſtively ſublata, ut ſæpe fieri ſolet, Hæctica ſuccedit cum appetitûs proſtratione, calore poſt paſſum, ſudoribus nocturnis & marcore inſigni. Conſulto E. Medico ordinario, varia tum ex officinis, tum domeſticis in uſum vocantur, ſed in vanum omnia. Quare deſperabundo ſere animo Patriam ſuam Giellam repetens, mihi altera ſtatim die omne negotium exponere. Periculoſam hæcticam imminere dico, idque ex febris tertiana male curata. Idem & Francofurti ſibi à Medicis dictitatum eſſe regebat, deque eo, ſe peſſimè habere, ſed nullane ſanitatis ſpes mihi reliqua? inquires. Omnino reſpondebam, aſt cum periculum in mora, maturo conſilio opus eſſe, cum adhortatione, ut morigerum ſe præberet, Deoque T. O. M. & medicinae ab ipſo de terra creatæ conſideret. Præmiſſo igitur obſequio, digeſtivi loco præmiſi Sal. Armeniac. hoc in caſu unanimi celebriorum Prædicorum conſeſſione commodiſſimum, aliis quibuſdam præcipitantibus junctum, idque ad imitationem Pulv. anti-hæctici. Feliciſſimi D. D. Conerdingii, quem à Celeberrimo D. D. Scheffero obtinuit olim Beſtiſſimus D. D. Thoekiſius, Magnus quondam Haſſiæ Machaon, è cujus MSS. eundem curioſo Lectori lubentiſſime impero, cum omne bonum ſit communicativum ſui, eſt autem talis.

℞. Ocul. cæter. ʒj. Salis Armoniaci, Nitri præpar. an. ʒʒ. Div. in 6. p. æ.

D. una dosis quotidie. Nitrum autem studio omisi, cum ob nimiam digestionis primæ depravationem diarrhœa quoque subinde laboraret æger, cui sal facile fomitem addidisse poterat: Remedio hoc per aliquot dies continuato, præter omnem expectationem, supervenit febris ardens continua, intensissimo calore, siti, vigiliis ac delirio, quæ omni pulveri illi incherale insensissimo ascribentes consanguinei, mihiq; paulatim dissidentes Dn. Physicum hujus loci Ordinarium accersere jubent, qui præcedentium forte nondum certior reditus, triste prorsus prognosticum tulit, non tantum coram adstantibus, sed & in officina Pharmaceutica, à pulsa sine dubio impulsus, qui prioribus morbis, jam nimium quantum debilitatus erat. Ego verò spem neutiquam abjiciendam esse duxi; sperabam enim fore, ut materia morbifica, facta è primis viis in vasa sanguifera metastasi, fermentatione ejusmodi febrili eò citius subjugetur, atque æger à molesta illa Hæctica fortè liberetur; nec decollavit spes primitus concepta: Debellata enim febris illa audenti, omnia simul hæcticæ symptomata prorsus evanescere, convalescente sensim ægro, qui nunc athleticè vivit. *Michael, Bernardi Valenini.*

Hæctica cura.

Anno 1634. Patavii sub tempore verno, hæctica febre laborans, præmissa tantum potiuncula laxativa, singulis diebus jejunis mane haustum bonum lactis caprili recentis emulsi, cum paucis saccharo sumsi, nec non pro potu ordinario aquam simplicem coctam & succo puro citri expresso permixtam, itemque in alimoniam juscula esonum cum buccella panis similaginei, orizam, & hordeolum seu polentam, & præcipuè ranas, limaces ac testudines, repudiata omni carne, in brevi sanitatem pristinam adeptus sum, citra aliorum medicamentorum usum. *Joh. Helwigii.*

Hæctica in lactante.

Lanionis M. uxor, quadraginta duos annos nata, cholericæ, lactans, die 17. Octobris, anni 1681. apud me conquesta est, se tota æstate viribus defecisse, inde verò à decem hebdomadibus tussim siccam pati, cum siti, citra cordis oppressionem, rursus jam à 14. diebus cibum ferè nullum appetere, passionibus hysteriis crebrè affici, denique ab ostiduo ardore, rigores, defluxiones, sudores copiosos, capitis dolorem, cordis palpitationem, & maciem extremam sentire: suavi infantem ablactaret, urereturque vino medicato, & balsamo, antiphthiis, præterea biberet serum lactis cum conserva rosarum, & subinde acciperet Diaphoreticum Joviale. His vires instauratæ sunt, & ægra convalescit.

Infantibus fortiter sugentibus, etiam si & mamma & lac sanum fuerit, matri optimum nutrimentum decedit, & corpus exsuccum redditur, ita ut tandem marcore tabescat, imprimis si biliosa simul adest temperies; Vires ægræ nostræ paulatim defecere, qui optimum, dulcissimum, & pinguisimum sanguinis ad alendum infantem matri detractum est, juxta annexum 8. Exercit. de Bile in Clav. Ded. pag. 105. item de Spiritib. pag. 557.

Postmodum tussis sicca invaluit, ob siccitatem pulmonum, & partium vicinarum, ardentes febres, & alias causas, videlicet optimi nutrimenti ablationem. Hæc tussis species curanda est medicamentis attemperatis, modicè refrigerantibus &

Tom. II.

humectantibus. In primis conducit lac vaccinum & asinum, seu naturæ humanæ familiarissimum. Dein valde prodest vinum nostrum, aut serum lactis medicatum, cum balsamo antiphthiis.

Singularum ingredientia præcipua huic proponere, & examinare lubet.

Hætera terrestris vulneraria est, siccit, aperit, abstergit, & consolidat; asthmæ medetur, & phthisi, item Coryzæ, & calculo. Odorem habet terreum, gravem, saporum subamarum, ærem, qui multum salivæ provocat, & linguam abstergit.

Hætica nobilis saporum habet herbidum, & prope farinaceum, vix perceptibilem, odorem suavem, instar storacis. Modicè refrigerat, & adstringit, sanguinem emundat, hepatis & lienis obstructions refert, hernias curat, & phthisis cum succella exhibetur.

Mucus pulmonarius saxtilis saporum habet aromaticum, odoriferum, gravem, glutinosum, amaricantem, pifess redolet, summum phthisicos remedium est, modicè refrigerat, siccit, abstergit; hepatis valde prodest, & valè obstructions, item febris hæcticæ, ictero, scabiei, lichombus, gonorrhœæ, febribus. Extrinsecus vulnerum hæmorrhagias sanat.

Pinguicula Gœneri saporum pinguem, butyrosam, excellentissimam est virium in phthisi, & acris humoribus demulcendis, pingues resida homines, pectus amplificat: è plantæ hujus floribus albis & cœuleis paratur oleum per infusionem, quod balsamum nostrum antiphthiis constituit.

Tussilago saporum habet subamarum, balsamicum, costinum, æquum & aliquantulum ærem, hinc modicè refrigerat, pectori & inflammationibus prodest, tussim & phthisim curat; flores ejus mensè Martio collecti & cum passalis decocti tussim leniunt, alvum laxant, denique fluxiones falsas destillantes ad pectus & asperam arteriam emendant, atque resolvunt.

Viola suaviter olat Martio collecta, tenues & acres destillationes ad pectus persuat, in phthisi linguæ bonam consentiam largitur, & nervosum genus à convulsivis motibus tuerit.

Rosæ rubræ adstringunt, modicè refrigerant, corroborant, hæcticæ sunt, & stomachicæ, præservant à phthisi.

Balsamum antiphthiis, præter pinguiolæ & violarum rosarumque oleum, recipit quoque pinguedinem caninam, & oleum hyperici.

Pinguedo hæc reliquis calidior est. Internè adhibetur vulneribus & exulcerationibus abstergendis, ac consolidandis, item in phthisi, & si eruo à casu dissolvendus est: spinæ dorsi inuncta spiritus animales ferocientes mirum in modum refrenat.

Oleum violatum usurpatur ferè in Clysteribus & inflammationibus. Cæterum ardores internos lenit, si eo spina dorsi ungetur, inordinatos motus spirituum animalium tollit, formum concitat, tabem infantum curat, si addatur ei pinguedo canis & caponis.

Oleum rosatum nostræ compositionis, refrigerat, inflammationes tollit, tumores & œdemata penetrando solvit. Panacea est affectuum externorum, luxationem, & affluxum humorum impedit, acrimoniam mitigat, in phthisi curanda primas tenet.

Oleum Hyperici, vulnera curat, imprimis ligamentorum & nervorum, ad ambusta prodest, articulis refrigeratis succurrit, colicæ, dyentericæ, & phthisi inunctum solatio est.

At non tantum sicca tussis ægram nostram vexavit, sed etiam siccis humido exhausto à siccitate faucium, cui tamen sero lactis & rosarum rubrarum conserva subvectum est.

Appetitus prostratus erat ob bilem in ventriculo collectam, quæ ibi etiam ardorem excitavit, ad quem curandum usi fuimus decocto herbarum refrigerantium & humectantium, item balneo aquæ dulcis tepido, emulsionibus, conserva violarum & rosarum.

Passiones hystericæ adscribendæ sunt uteri imbecillitati, consensui matricis cum mammis. Manifestè hic observatur à Partu, cum lac ad mammas confluit, statim atque fugunt infantes: tormina exorta, quibus radice petroselini, cum semine anisi vel fœniculi decocta succurritur. Oleum nucum vel florum cheiri in cochleari exhibitum similiter decantatum est. Ventri etiam imponuntur sacculi ex herbis uterinis. Aegre nostræ multum profuit infantem lacte depulisse & usurpasse Diaphoreticum Joviale.

Primum enim cessavit uteri vellicatio à suctione mammarum orta; deinde alimentum matri non amplius subtractum fuit: quare ista sese reficere potuit, & recuperare vigorem pristinum.

Diaphoreticum autem Joviale, seu pulvis antihecticus Poterii, ad demulcendam acritudinem humorum, matricem & nervos irritantium, mirum quantum valet. Idem uterum corroborat, sæpe ex emaciatissimis quadratos & robustos homines efficit.

Calores & horrores ortum duxerunt ex intemperie calida sanguinis, febrem hecticam minante.

Defluxiones ortæ sunt à debilitate cerebri, acres eæ erant, ob falsedinem & acrimoniam sanguinis: hinc etiam capitis dolor ingravescebat, dum catarrhus tenuis & actis cerebri tunicas afflixit; cordis palpitatio itidem humorum, anodini imputanda est. Macies in toto corpore adfuit, ob chyli & sanguinis consumptionem. *D. Job. De Murato.*

De Febre Tertiana, in sene, in ipsa herba suppressa.

Cum Illustrissimus & Reverendissimus Dn. Mathæus Bissram, Episcopus Argivensis, Suffraganeus Culmensis, & Parochus Thorunensis atque p. 1. Episcopatus Culmensis Administrator, septuagenario paulo minor, anno 1672. 28. Aprilis Thorunium venisset, & de dolore ventriculi, post tempus quadragesimæ, conquereretur, usus est à consilio meo die 30. Aprilis medicamento laxativo, præmissa prius digestiva portione: à quo ille non solum per inferiora, verum etiam per superiora blandè, sed sufficienter purgatus, die 1. Maii in febrem incidit, quæ tertia die reversa est: cujus causa Reverendissimo ad ventriculum roborandum sequens remedium præscripsi.

℞. Elix. proprietatis Paracelli ℥ij. essent. absinth. ℥j. M. de qua mixtura singulis matutinis guttæ 11. 13. aut 15. cum jusculo sumantur. Sed ne paroxysmus febrilis tertia vice ipsum adoriretur, autor fui, ut hora una aut altera ante paroxysmum hoc antifebrili sæpius experto uteretur.

℞. Tartari alb. subtil. pulv. ℥j. salis absinth. ℥j. Pulvis. Quo assumpto paroxysmus nunquam rediit. Verum ad obstructionem alvinam tollendam sequente enemate Illustrissimus postea usus est.

℞. Spec. decoct. emoll. carminat. an. Mij. caric. ping. num. 4. sem. lini leviter contusi ℥ij. decoqu. l. s. in qu. aqu. font. colaturæ ℥ix. adde elect. diacathol. ℥vi. sacch. thom. ℥x. ol. chamæm. malvæ an. ℥vi. salis gemmæ ℥b. M. F. Enema. Tandem ad reliquias per sudorem, (ad quem natura inclinabat) expellendas, pulverem hunc pro duabus vicibus ordinavi.

℞. Pulv. rub. Pann. alt. ℥ij. salis cardui ben. Isp. prunell. an. gr. 6. M. Et sic benedicente summo Archiatro, Illustriss. Dn. Episcopus in tam pro-vesta ætate è febre liber factus, huc usque sanus atque vegetus vivit. *D. Simonis Schultzei.*

De Febre tertiana in sene post primam & secundam recidivam profligata, post tertiam verò lethali.

Prudenter sanè Hollerius commentario super Aphor. 12. Hippoc. sect. 2. hæc verba annotavit: Post crisin, hoc est, excretionem criticam, relicta materia, tum dispositio morbosa recidivas facere consueverunt: nisi antevertamus purgatione vel alteratione. Accidit tamen aliquando, etiamsi nulla subsit materia, nulla morbosa qualitas, ut fiat recidiva ob intemperantem victum ægri, quum scilicet plura sumpsit quam conficere possit. Recidit etiam in morbum sæpe convalescens propter externas injurias. Patet hinc, Aphorismum duodecimum sectionis citatæ secundæ, qui ita sonat: quæ in morbis post crisin relinquuntur, recidivas facere consueverunt, non simpliciter, sed cum certo respectu intelligendum esse, id quod etiam præfens casus demonstrat. Cum anno Christi 1668. Illustrissimus & Reverendissimus D. Johannes Rezycki, Episcopus Chelmeñsis, Abbas Mogilnensis, & S. R. M. Poloniæ Thesaurarius, Ragnique Poloniæ Senator, septuagenario major, Thorunii, ut Commissarius Regius degens, 11. Augusti in febrem tertianam exquisitam incidisset, ab eaque adhuc in isto mense per medicamenta opportune eidem à nobis exhibita, fortunante Deo, scilicet purgationem lenem, venæ sectionem, & pulverem nostrum antifebrilem ab eadem liberatus esset; accidit, ut ex pravo victu, nempe fructuum horariorum, atque vini cerasitis nimio usu, die 2. Septembr. recidivam passus fuerit: qua iterum, benedicente summo Archiatro, beneficio pilularum nostrarum antifebrilium feliciter profligata, hinc sanus usque ad Abbatiam Mogilnensem, novem milliariibus Thorunio distantem, profectus sit, ibidemque usque ad anni 1669. ultimos dies mensis Aprilis satis vegetus; in ista præsertim ætate, permansit: ubi tum ex nimio esu lactis coagulati, & cremoris ejusdem, secunda vice in febrem tertianam recidit, ad quem ego die 2. Maii veniens, post secundum paroxysmum, lenè evacuens potexi, subsequuto autem tertio paroxysmo venam dextri brachii medianam incidere jussi, tum ventriculo corroborantibus proficiens, febrem denuo, Deo propitio, abegi. Sed cum ille ex lacticiis, quibus admodum delectabatur, accedente ira, tertia vice in fine Junii, recidivam incurrisset, tertia Julii, viribus prostratis, vitam cum morte commutavit, ad quem ego 4. Julii ejusdem Mensis vocatus accedens, cadaver, cum permissione domesticorum aperire jussi, in quo omnia secundum naturam inventa fuere, præter peritonæum & mesenterium atque pancreas, quæ singula nonnihil corrupta & saniosa deprehendebantur; hepar etiam durius quam secundum naturam esse consuevit, erat. Apparet inde, quam vera fuerit hoc in casu Clarissimi Hollerii superius citata annotatio. De recidivæ febris cognitione videlicet Zaccurum Lusitanum de PP. M. lib. 4. hist. 21. *D. Simonis Schultzei.*

Febris tertiana pura intermittens, per emissionem vermis, supra juncturam scapulae & claviculae, remittens.

Vermes diversorum generum diversis in febribus evacuatos legimus. Horst. sect. 18. Epist. Med. pag. 493. Vermis in quartana, & alterius striati in febre tertiana notia meminit. Sic lumbricus latus in febre putrida evacuatus fuit, ut idem d. l. p. 500. notavit. Anno 1597. priusquam lues Servestam infellare inciperet, febres grassabantur malignae epidemicae, in adultis quidem plerumque cum petechiis; in junioribus autem cum vermibus, qui & ipso postmodum pestis tempore, à multis pueris per os & intestina rejiciebantur. Salmuth. Cent. 3. Obs. pag. 137. Vermes è capitibus febris Ungaricae mortuis proruperunt. Conradin. c. 11. de febr. malignis. Vobcher. Coiter in append. Obs. Chir. & Anatom. In Matronae cujusdam pestilenti haemorrhæo extinctae capite aperto, vermiculi cum cunicum copia reperti sunt. Cornel. Gem. in append. Oper. Cosmoerit. Juvenis quidam in febre acuta duos tresque vermes ad formam granorum pini rejecit. Valsc. de Taranta lib. 4. cap. 30. in febre quadam maligna vermes excretos vidit Forest. lib. 6. Observat. Med. 4. & 5. Zacut. Lusitan. lib. 2. Prax. admir. Observat. 42. & lib. 4. Med. Princ. hist. 46. quest. 42. in peste saevissima, quae totam Lusitaniam, & in ea Olyssiponem depopulata, principio morbi omnibus vermium rotundorum nigrorum copiam per nares emanasse observavit. Sic anno 1664. 5. die Mensis Junii St. N. Juvenis quidam Barbonni in valle Telina, 18. annorum, temperamentum sanguinei, quarto paroxysmo febris tertianae exquisitae sudoriferum aliquod fortes operationes edens à me accepit. Finito largiter effluente sudore, dolorem aliquem in sinistro latere supra articulationem capitis, humeri & claviculae percipit, ab insulibus febrilibus liber evadens, hinc ad scapularum motus tumorem excitavit inflammatorium, qui in principio materiam subtilem transudare permittebat, postea de die in diem crescens, praeterlapsis quindecim diebus ad magnitudinem nucis pistaciae attollebatur. Rupto hoc tumore quidam vermis paulisper prominebat, qui ligatus subtili vinculo extractusque, nigrum depressumque caput habebat, valde in cute haerens, in utroque latere quatuor pedes nigros ventrem versus decrecentes, reliquum corporis figuram parvae vesiculae cineritii coloris representabat, quae leviter compressa exstillabat primo liquorem ichorosum, deinde subsequente sanguine nigro & impuro. Vermes pro vera februm causa, & praesertim malignarum agnoscit Athanasius Kircherus in Scrutinio pestis c. 8. sect. 1. ut & in arte magna lucis & umbræ lib. 10. part. 2. pragmat. 2. non solum in variis rebus, sed etiam in sanguine febrilium vermes per microscopium observavit. Eiusdem sententiae sunt Christian. Langius in Praefat. Scrutin. pestis, & in disputat. de Morbilibus; Augustus Hauptmannus, aliique: Vermes in sanguine quoque observavit Boréll. Obs. Med. Phys. cap. 3. observ. 4. p. 198. ut & in venis Rhod. Observ. Cent. 3. p. 180. Sic Marchioni de Beveren, cum anno 1658. Lutetiae, duobus diebus ante obitum vena secaretur, vermem ex illa spirantiae longitudinis extraxerunt. *Franckfurtische Herbst-Relation selbigen Jahres p. 95.* Hinc vermium diversa genera generari posse, nemini impossibile videri debet, praesertim si

Tom. II.

consideret diversas plantas diversaque animalia, quibus ad sustentationem vitae homo vescitur. Ex illis vero certos vermes generari quotidiana experientia, & Sennert. de Consens. & Diss. ut & in suis Hypomnematum Physicis hinc inde satis abunde monstrant. Semen igitur illorum sive analogum quid feminis, si cum ante dictis in ventriculo fermentatione & concoctione, sequeretur, per venas lacteas asellii sanguini communicatur, & vel in ipsa sanguinis massa, vel etiam per circulationem ad alias partes detrusum, & sui juris factum, iterum sese exserit, usque pro natura vermem iterum generat, qui varia vel in aliis partibus, quod pervenit, symptomata & affectus producere aptus natus est. An vero omnes febres à vermibus excitentur? & an in nostro hoc casu febris à verme isto ad scapulas detruso originem duxerit? Sive an propter evacuationem copiosi sudoris illa cessaverit, & semen illius vermis ipse minimus adhuc, cum materia sudoris per accidens ad praedictum locum pervenerit, ibique haerens à copiosis humiditatibus separatus ob nutrimentum assumptum grandior factus, cutem eroserit? judicium meum suspendam, aliisque eruditis judicandum relinquam. *Gaspari Theophili Birlini.*

Febris Tertiana, cura neglecta, invehit symptomata.

Vir quadragenarius, habitus corporis frigidioris, laboribus duris assuetus, autumno anni 1679. Febre tertiana, hic tum endemia, quae diu fuerat infestata, sine medicamentis tamen liberatus, appetitum acculabat prostratum, obstructions alvi diuturnas, continuos ructus; nauseam, & propensionem ad vomitum, sudorem copiosissimum fetidissimum, praetera in abdomine per vices dolorem sensit rodentem & maxime mordacem, qui quoties repetebat, toties simul stuporem brachii sinistri induxit; urinae, cum emittebantur, erant profunda rubedine tinctae, mox turbidae, crassae, cum sedimento copioso, limoso; Consciens ergo ex symptomatum relatione, materiam febrilem in corpore detentam has dare turbas, & cruditates stomachi, hinc naturae subvenire pulvere emetico purgante constituit. Nil hic per inferiora evacuebat, solus vomitus ter securus, duos in lucem protulit vermes, alterum longitudine manus integrae, dimidia alterum. Propinatis hinc anthelminticis, infusioneque clysterum è lacte repetita, & purganti quodam alvo reserata nihil amplius in putredinosa colluvie verminosum apparuit, aeger autem perfecte convaleuit.

Formosa rustica consistentis aetatis, praegnans, eodem tempore febre eadem epidemia corripiebatur, suaeque aliorum, ne foetus scilicet noceret, usum medicamentorum negligebat, omnia naturae, & proprii corporis robori committens, unde post in tumores pedum oedematosos incidit. Tribus ante partus legitimi terminum septimanis, cum maxime torqueretur circa praecordia, obstetricem quandam consulit urbanam, quae ipsi pulverem polychrestum nostratam ex praecipitantibus, bezoardicis, & diaphoreticis mixtum propinavit. Hinc post excitata per dimidiam horam symptomata, velut allumatia foetum enititur mortuum, cum profusione, loco lochiorum, aquositate copiosissima, non tamen omnis, abdomen enim statim exinde majori aliquo tumore aquoso interiore obsidebatur, qualis à combustionem oriri solet, minoribus hinc inde illum cingentibus tumoribus serosis, quasi insulis, quorum pars, uti

Aaaa 3

&

& pedes tumidi, sponte sua erosi lympham effuderunt ærem. Sudore aliquoties usu myrrhatorum cum sal. volat. mixtorum concitato hæc symptoma omnia evanuerunt. *Job. Burgi.*

De singulari tertiana remedio.

Cum præterito Mense Martio anni hujus 1672. Terciana infestaret Patrem Cantorem familiae S. Dominici, virum obesum, qui diætæ leges tempore illo quadragesimali non ita strictè observaret, curæ illius me præfecit Adm. Rev. Pater Prior. Accessi, atque ubi eum nimio calore ac siti consiliari deprehendi, pro istius levamine julepum convenientem præscripsi, atque ut postridie pharmaco cacochymiam extorberet suavi. Qua intentione cum postera die mane adessem, ille se medicamentum propter certissima quædam negotia assumere non posse retulit, atque usum ejus post sequentem demum paroxysmum distulit. Interea verò dum istum instante nocte futurum coram Monasterii mercenario quodam conquereretur, hic paroxysmum omnino non rediturum sanctè asseveravit, modò æger cubitum iturus singulis digitorum utriusque pedis interstitiis lardi muriatici frustulum, digitorum longitudinem & latitudinem æquans, imponeret, & pedes linteis, ne lardum excidere possit, obvolveret, atque sic ad somnum se componeret. Monachus sanitatis avidus monita ista quàm diligentissime persequitur, & quidem non sine insigni eolumento. Morbus namque ita omnino est sublatus, ut ab eo tempore nec ullos febiles insulsus, nec horum reliquias vel minimas senserit, jamque dum ista scribo, saluus vivat ac incolumis. Questio hic oritur physica, qua ratione medicamentum hoc à febre liberavit ægrum. Ego quidem, nisi id tribuatur nimæ ægri confidentiæ, certam salutem ex applicatione hujus remedii sibi pollicentis, non tam lardo, quàm sali, vi penetrandi putredinique potenter resistendi prædico, hunc effectum adscriberem, sed ista jam oculatoribus expedienda committo.

Hactenus supra allegata, 26. April. præscripta Littera: At consequentia curam adeo præsentant, ex alia ejusdem Excell. Medici Epistola die 28. Junii excavata, verbis mox subijciendis B. Lectori haud invidendum est.

Pater Cantor Ordinis S. Dominici, visus quidem est ab eo tempore sanus esse, atque ob omni morbo immunis; Ast die 10. Junii hujus anni 1672. circa meridiem, cum è civitate in Cœnobium redeuntem de repente invasit Hemiplegia sinistri lateris. Et licet maximam adhibuerim curam, minime tamen prohibere potui, quominus septimo post die, eluso omni opere, ad plures abierit. Utrum Empiricæ illi curæ adscribendus sit repentinus hic casus, non aulam absolute affirmare &c. *D. Georgii Segeri.*

De singulari Tertiana remedio supra memorato.

De cura illa Tertianæ, beneficio Lardi muriatici, aliud referam exemplum. Alutarii nostratis uxor, annum ægens quadragesimum quintum, ex inordinata diætâ corripitur sub finem mensis Maii anni hujus 1672. Febre tertiana. Varia post venæsectionem adhibet medicamenta empirica, sed cuncta irritò successu. Accidit verò ut ille Pater Cantor Dominicanus, cujus mentionem feceram in nuperi observatione (vid. obs. 200.) die 2. Junii alutam empturus, illius intraverit aedes. Is è vultu eam ægrotare, conjiciens, atque quòd tertiana laboret percipiens, ut ad exemplum suum lardum muriaticum

pedum digitis applicet, facile persuasit. Sed tantum abest, ut febris remiserit, ut potius majori violentiâ invaserit ægram. Unde die quarto Junii maritus me accessit, atque ut uxori opem ferrem sedulo rogavit, simul tamen quid antescutum sit reticuit. Proposui pharmacum, à quo aliquoties atque cum *ἄπορρηξ* deiecit; unde optima spe freti, valetudinem brevi pollicebamur. Sed ecce nil aduersi nobis cogitantibus, quæ hæctenus simplex erat, in duplicem mox mutata tertiana adeo acerbe imposterum affligit ægram, ut non obstante diligenti medicamentorum usu omnia in deterius ruerent, ipsamque mortem in propinquo esse indicarent. Mirabar hanc inopinatam mutationem atque maritum me inscio succum è gammaro vivo expressum in vino rhenano uxori propinasse suspicabar. Hoc namque remedium sibi à Nobili commendatum fuisse, ante dictam mutationem retulerat ille, cujus tamen usum tum dissuavi. Maritus tandem in angustiis versans, se non quidem succum illum uxori propinasse, lardum verò muriaticum pedibus ad Monachi persuasionem applicasse falsus est. Ego his cognitis, relicta febre, ad acrioris salis in ægra redundantis ferociam coercendam me accinxi, nec sine successu, postquam enim salis C. C. volat. ὄβ. cum salis Card. bened. gr. 6. & salis Absinth. gr. 5. prius vice, idque hora una ante paroxysmum exhibui, iste non tantum ad bihorium tardius, sed & multo mihius invasit ægram. Unde huic medicamento instantes, atque ubi illud propter ingratum suum saporem nauseam excitare cepit, cum paulillo medullæ panis in pilulas id transformantes, ægram benedicente Deo ab orci faucibus feliciter reduximus. *Ex eodem.*

De curatione Tertiana per lagenas.

Illustris apud nos femina, ab annis aliquot phrenetica, & jam ante meum ex Italia reditum, à peritissimis Medicis, post varia incassum tentata, relicta prognostico, corripitur superiori anno tertiana exquisita; advocor, præscribo, quæ in rem videntur, rogo assumat. Illa pertinaciter reluctari: nihil pharmacorum admittere, oblatum etiam eum fremitu respuere cepit. Interea grassatur malum, & octavo jam paroxysmo invalescit, singulis accessibus ferocius. Assisto paulum ante paroxysmum novum; & cum ore refutaret ingesta omnia, jubeo lagenis aqua calente ferventibus ægram hinc inde circumdari, ut vel invita ad sudorem componatur. Illa contra, emoveri lagenas jubet, & nisi tollerentur, ad convicia se præparare. Nil ego clamore, nil indignatione ægræ commotus, jubeo ancillas peragere mandata, & vel invitam cogere ad sudandum, memor illius Hippocratis Epidem. 2. Curandum, ut in pallecentibus Excandescencia oriatur. Quod si (inquirebam mihi) excandescencia sive *ἄπορρηξ* occuranda, ut sanguis diffundatur per habitum corporis, & pallorem exturbet; exturbabit etiam fortassis febrim, solvetque intestinas obstructions, mali præsentis fomenta. Nec fefellit eugurium, cessavit febris è vestigio, & illa licet magnopere ferociente, quievit, nec unquam postea reversa est. *D. Olai Borrichii.*

De Febris tertiana admiranda, aquâ frigidâ curatione.

Balthasar Helwich, Civis Poseniensis, reliquorum civium ora eschinis medentum Observationes admiratione replevit, & certè febris luidibrium

dibitiam in scenam produxit. Hic tertiana intermittente laborans, post frigus sensit calorem præternaturalem ad usque delirium, Omnium adstantium amica seponens monita, suis demandavit, ut se ad transluentem ibidem fluvium deferant, in quem usque ad collum se demisit, & eo usque in aqua ista se continuavit, donec omnis calor præternaturalis desierit. Sæpius iteravit & pristinae sanitati restitutus est. Tota Civitas Posnaniensis moderni istius facti scientia abundat, sed non cuivis licet adire Corinthum. *D. Andrea Cnobesellii.*

Cur Tertiana hoc anno frequentissime in Quartanas excant.

Vix integro seculo tot in his Provinciis numeratae sunt quartanae, quot unico hoc autumno pululerunt. Nec initio vitæ sunt quartanae, sed tertianæ vagæ; quæ sensim in duplices, immo triplices quartanas degeneravere, nisi manus Medica initio admoventur. Nec difficulter parcere pharmacis, sed sibi relictæ, vel negligentius habitæ ferociter insularunt. Parcius tamen incumbere Urbi nostræ, quam agris, insulisque, ob diætæ, ut opinor, vitia: cives enim quod familiarem tum dysenteriam malignam formidarent, abstinere a fructibus horariis, leguminibus, aliis, quæ vicinis suis morbum invexisse adiebant, cæterum agrestes, & minutorum oppidorum incolæ, nullo metu, oblati pascabantur. Hinc integræ familiæ toti propemodum pagi, imò quandoque tertia pars oppidanorum, quasi fulmine icta lectis affixa est. Nec omnium tamen febres in quartanas abiere, sed eorum, qui neglexerunt curam omnium corporum, similes Virgiliano illi Georg. III.

----- alitur vitium, vivitque regendo,

*Dum medicas adhibere manus ad vulnera pastor
Abnegat, & meliora Deos sedet omnia poscens,*
vel eandem initio perversam insisterunt. Causam autem, cur ad tam frequenter ventum quartanas, hanc puto: extremum æstatis præter morem, modumque apud nos calorem, unde intestinus corporum calor ab externo evocatus est foras, quo facto reliqui humores tanquam in vappam subacidam desciverunt, promptam quartanæ genitricem. Explicatius loquar; videntur humores corporum id passi, quod cerevisia in cellis, tonante celo, accescit, paulo post, mucet, corrumpitur; quod vividiores ejus partes fulmineum illud sulphur, omnia pervadens secum in æra transtulerit, aut, si mavis, confuderit, & in aliud schema perverterit. *D. Olai Borrichii.*

De prole tertianarum pallidissima.

Quæ alia de causâ secundam Germanicarum Ephemeridum partem evolveremus, fortuito incidimus in illos Batavæ puellæ peste infectæ amores; subitque tum memoriæ similis ferè, sed desponsatæ, nec infimæ sortis, tertianarum superioribus annis curatio. Consummationem matrimonii, post annu penè sponsalia, sponsus æque ac illa, in omnem quoque eventum expetebant; & tradebatur tandem hæc, invicis ferè ob morbum parentibus. Inter primos statim dies, & forte prima (utpote intercalari) nocte ingravidate evanescebat quasi sua sponte febris, peperitque puellam elegantis formæ, nunc (ni breve vivere desierit,) viripotentem, adeo tamen per totam ætatem, etiam inter corporis animique motus pallentem, ut fe-

bris idolum videri potuisset: sponso de cætero sua impune tunc peragente: cum tamen sæpius & hoc ipso anno observavimus tertianas, non domus tantum, sed integros quoque pagos pervagantes. Praxin adorientium causa hic addimus, frequentissime notatum; quod scilicet in renitentiorum, aut per recidivas quotidianasve variationes protractiorum declinatione, cum remissius ut ferè nullum frigus est, calore licet aliquandiu persistente, consultius tum sit ab antifebrilibus, præsertim falsis aut insipidis, (dum amaricantia aliud insuper eo tempore, macilentis tamen non æquè semper in stomacho agere poterunt,) abstulisse, quàm sub negotiosiori (pro peremptoria mortificatione) talium continuatione, miasma animam sensim agens agitalle, vel ad novam conquiendam alimoniam pepulisse. Ut hic quoque non inconvenienter quandoque dicatur: *Ignem de gladio ne sodito.* *D. Danielis Ludovici.*

Quartana superventu pleuritis curata.

Nobilis quidam aliquot mensium quartana, propter diætæ vitia afflictus, cum ipso die paroxysmi, sed horis aliquot ante ejusdem accessionem pertinacius salisset, eoque, sudore manans, liberali cereviæ frigidæ haustu absterfisset sitim, pleuritis corripitur adeo effreni, ut de vita ejus dubii amici me accerferent; qui expiato venæsectionibus atque expectorantibus humore impetuoso, notavi illa via ita proflig tam quartanam, ut nullo amplius paroxysmo molesta fuerit, lætissimo ægro, qui ex eo rarum quartanæ remedium invenisse se gloriabatur, ignatus quod uni fuit salutare, id aliis sæpe noxiam deprehendi. *D. Olai Borrichii.*

De Quartanæ contumacia.

Mulier supra annum quartana vexata nullo remedium genere tam molestæ febris curam tentaverat; sed illa nihil tot medicamentorum etiam vehementium, impetum morata pertinaciter hærebat. Placuit semel intentatum sequi consilium, & vomitorii experiri vires. Vocatus Medicus, qui durissimè suos tractare consueverat, & emeticis macerare: qui, cum gummi gotte ad gr. 16. in conserva rosarum præbere quotidie solebat, idem hoc in muliercula, sed tenera jam, multisque paroxysmis debilitata, explorandum ratus, dosin, quæ aliis robustissimum quemque ex vulgo invadere pulchrum ducebat, quatuor ante paroxysmum horis exhibuit. Quid sit, ad vomitum & alvum sollicitata, adeo sæpè fellas petere, sæpè ore rejicere coacta est, ut jam ante illud paroxysmi tempus vicies alvum exonerasset, vitibusque confecta nec manus, nec pedes movere, ad extremum nec vocem mittere posset. In illo tamen corporis humorumque, & medicaminis turbulento motu sua exsente hora subiepit cum frigore paroxysmus, laboranti suprema minans, cum pulsu exilissimo, & tantum non insensibili. At neque sic cessabant vomitus & fellæ, verum, ut febris cedere vomitorio volebat, ita nec vomitorium febri servare fidem voluit, sed jam pari vehementia laborantis interitum contendit. Vicit tandem natura, seque velut sequestriam litigantibus, hinc febris, illinc vomitorio, adjecit, donec post quadraginta fellas multaque animi deliquis spirituosus, emplastroque stomachali adjuta, nonnihil solarii ægra perfensiceret, pleniusque ex illo paroxysmo

convalesceret: cum autem tam impetuosa, frequentique cacochymise purgatione actum de febre existimaret, inconsultum hospitem destinatis diebus recepit, tandem confictata, dum sponte & sine medicaminum usu sola veris temperis post binos menses, miseram jam plus satis desereret. Quo discant velim isti severioris Medicinæ advocati, etsi vehementium impetu feliciter sæpe febres abigantur, in plurimis tamen etiam fraudi esse, molliculamque & lentam curationem duræ atque præcipiti anteponendam. *D. Job. Nicolai Pechlini.*

De Quartana inversa.

Notum est illud Favorini apud Gellium, lib. 17. Noct. Att. c. 12. p. m. 428. Quartanæ elogium, quod biduo medio intervallata febris fortunata & laudanda sit, in qua sit *μία μνησσία, δύο μνηστίες*, una noverca, duæ matres, ut vero in reliquis febris variæ inordinationes occurrunt, non tam vulgata illæ duplicationes, quam aliæ minus adhuc in scriptis obviæ, uti tertianam sine rigore, & similia suo loco notabimus, ita quoque quoad paroxysmos quartanæ ipsos, seu typum, id videre contigit ita pridem. Viri Clar. filia novem annorum, præterito autumno in Hungaria febriles insultus experta est tales, ut duobus ex ordine diebus paroxysmus redierit, tertio intermiserit, idque constanter hæcenus post meridiano tempore accidit, quo, præeunte frigore, calore hinc, aliisque consuetis februm intermittentium symptomatis correpta fuit. Si itaque intermittentes febres à recursus tempore potius quam quietis denominantur, & hæc ad quartanam, sed inversam illam, referenda est. Profuit inter alia tinctura martialis ex arseno tartari liquido, menstruo aqueo soluto & filtrato, cum paucis guttulis liquoris martialis ex cap. mort. flor. salis ammoniac. martial. in momento tincto, & pulvis ex antim. diaphoretici, arcan. duplic. & conch. præp. an. ℞j. cum ol. antifebr. gut. 2. ante paroxysmum propinatus.

Dubium de quartana inversa dicta motum magni momenti est. Quod verò à communi appellatione abierim, & hoc nomen novum posuerim, iudicio vestro id committens, hæc fuerunt rationes: 1. Certum est, quartanam à circuitu nominari, ut quotidianam non minus & tertianam. 2. Non prævia quartanæ, propriè dicta, non posse, nisi improprie, dici duplicem mihi videatur. 3. Neque enim duplex ille fons, focus seu nidus, quem Sennertus & alii offerunt, vel proponunt, æquè liquet. 4. Aurores, qui quartanam duplicem observationibus suis describunt, communiter non exprimunt, in quo consistat ejus notio, typus, idea, magis ferè ex iusculacione scribentes, quam experimento; vel saltem hypothesebus suis innixi. Cum ergo Forestus, & pauci forsan alii, quartanam duplicem describant & vocent, ex præeunte quartana simplici, seu primaria, talem redditam, quæ ita commodè appellatur, ista verò proposita ab initio statim hunc typum, observaverit, cum iisdem quoad rigorem & symptomata aliis accidentibus, ac quartana ordinaria, putavi commodius illam ita nuncupari posse, & vel illo saltem nomine observabilem, quod non facile, si rectè memini, notatum, genuinum hunc suum typum constanter à primo insultu observaverit. Uti enim quartanam triplicem vocari posse vix admiserim febrem quotidie revertentem, quales primario tales aliquoties vidi; sed potius quotidianam; ex decidentia verò tertianæ vel quartanæ rectè ita vocatur: ita idem valere de quartana duplici videtur. *D. Georgii Wolffg. Wedelii.*

Quartana novo remedio sanata.

Quantum utilitatis ad curandum morbum fiducia in Medicum conferat, ego ipse non tantum aliquoties, sed & in primis præterito mense Septembri anni hujus 1671. singulari expertus sum exemplo. Accessit ad me Juvenis Germanus, 24. circiter annos natus, tam qua corpus, quam qua fortunam planè extenuatus. Is ultra medium annum à febre tertiana (sic quartanam per ignorantiam vocavit) & imprimis ferventissimo ejus calore omnino exuri conquestus est, atque ut sibi succurrerem per Deum petiit. Ego cognito morbo, facile assurrexi petito miseri istius, & in hypocaustum me conferens, præscripsi ei pulverem antifebrilem; scripturam verò recentem arena subrubea splendenti marina, quam Gedano ad nos deserte solent, conspersi, atque egrediens, schedulam complicatam aegro tradidi: Hoc addito monito, ut à pharmacopola pulverem tempestivè perat, & hora unam aut alteram ante paroxysmum, quem sequenti die instare dixerat, assumat. Simul quoque in ægri solarium id addidi, fore, ut febris aut omnino, aut maxima ex parte ab eo sit discessura. Sic igitur magna inflatus spe in hospicium suum se confert æger: Cui interim è memoria excidit, quod pulvis ille antifebrilis è pharmacopœia sit petendus. Reversus domum, schedulam probè asservat, sequenti verò die præterite hospite eam explicat, & primum quidem de paucitate pulveris conqueritur, mox verò ne quid pereat, & sanitas, quam certo sibi pollicebatur, remoretur, totam schedulam unà cum insperato pulvere in cerevisiam calidam immergit, hanc bene mistam ebibit, & optima spe fretus in stratum suum se confert, nec sefellit eum, spes concepta, vix enim quicquam de paroxysmo sensit. Unde sequenti die me accessit, quàm bellè morbus sit debellatus retulit, pro suppeditato medicamento gratias egit, & licet monuerim, ut, si forsan postero die in febrim recideret, mihi id nunciaret, non tamen rediit amplius, quod pro certo fecisset, si recidisset, cum de sanitate sua maxime fuerit sollicitus. *D. Georgii Segeri.*

Terror tertianæ & quartanæ remedium.

Epilepsiam terrori aliquando cessisse Thom. Bartholin. Cent. 3. Hist. Anat. p. 83. annotavit, podagricis eundem aliquando profuisse alibi relatum, quod & febricitantibus non ratò conducat, bigam exemplorum subjungam.

Nobilis quædam foemina tertiana correpta, & in ipso paroxysmo constituta, à bombardæ improvisa explosione ita terrebatur, ut animi deliquitio correpta pro mortua haberetur. Vocatus pulsus explorans sortem eundem adhuc invenio. Adhibitis igitur refectivis ad se rediit, calore febrili oppido evanescente, nec postmodum redeunte. Altera Virgo Nobilis per aliquot menses quartanaria, cum ab aliis invitata cymbam intraret, morbi tædium excussura, cymba derepente mergebatur, ut omnes aqua & morte simul corripi viderentur. Periculo verò erepta, quartanaria nullo postmodum paroxysmo tentata convaleuit. *L. Christiani Friderici Garmanni.*

Quartana post diuturnam violentiam sopita, tandem post usum Mercurii iterum evigilavit.

Homo militaris triginta annorum, ex doloribus vagis crura, dorsum, frontem, & præsertim nares infestantibus, incidit in suspicionem Venereæ luis, & perfunctoriè à nescio quo Chirurgo tractatus, quar-

tana tandem corripitur; speratque fore ut malum ultimum suspicionem prioris evertat, ex lege proverbii, Febrim id agere in corpore, quod incendium in camino, hoc est, faeces & fuligines ante natas in solidum secum aufert. Verum falsus aurgorii diu circumtulit invisam febrim, & licet institutis huc illuc peregrinationibus, sensit etiam post annum integrum ejusdem insultus; quibus demum circa æquinoctium autumnale quiescentibus, nondum quiescente pristina luis malignæ suspitione, commisit se Chirurgus satis in hac palæstra gnarus, qui ad Mercurium more solenni provocans, pyralissimum ad tres hebdomadas excitavit, nullo interea quartanæ vestigio usquam in corpore deprehenso. Postquam ea salivæ lentæ vis educta esset, ut malignitatem superesse nullam arbitraretur; ventum est ad decoctâ vulgaris ex guajaco, sarfa, aliis; quorum usu ad dies 12. continuato, imperatis ex intervallo sudoribus, rediit ex inopinato quartana, & jam antiquum obtinens, ægrum oppido perplexum impulit, ut meum exquiret consilium. Ego memor insidiarum quartanæ, suadeo, ut decocto primo, ceu generosiori abstineat, contentur diluxiori illo, quod secundum vocant Artis filii, donec aperta, fatigatæque ex Mercurialibus fibræ corporis collegerint se in robur antiquum. Quo facto, ex intervallo utatur pilulis de sagapeno, aculeatis grano uno aut altero trochiscorum Alhandal; tribus autem proximis ante solstitium hybernium (quod jam imminet) paroxysmi componat se ad sudores, assumpto gentianæ extracto, vel sale aliquo volatili, vel denique cortice gannanaperide, cujus usum etiam in tertianis laudant hodie Britanni; nostri inter initia febrim parcius usurpant, salibus lixivis in hoc malo plerumque contenti, ut quæ longo usu experti sunt salutaria, quamdiu malum quondam septies admonuit. Non invitum tamen post septem paroxysmos ad gannanaperidem descenderet, nisi à corticem fraxini similitudine fucus sæpe in Peruvianum hunc corticem emanaret. Aiunt quidem fraudem deprehendi frangendo, gannanaperidem in fractura nullas relinquere fibras, fraxini corticem relinquere, verum si cortex fraxini vetustior est, fortassis etiam fibras perdiderit. Optimum hætenus ab eventu indicium: dosis enim fraxinei corticis non suspendit paroxysmum, Peruviani suspendit, sed, nisi purgatissimo ægro, metuenda recidiva. Verum ad ægrum nostrum: cum de eventu consilii nihil hætenus possit constare, illud tantum hic nonere libuit ex allato hoc exemplo satis elucere, quam improbum, & pene invictum sit in veris quartanis acidum (nam spuria nonnunquam facile percurantur) ut quod post annum insultum, exclusa tanta pituita morbosa copia, Mercurio detrahitur parere. *D. Olai Borrichii.*

Febris ex imaginatione.

In febribus quantum valeat imaginatio, vulgò notum. Exemplo nupero illustrabo. Mulier quædam Hafniensis, cum diu febris quartanæ rædio laborasset, consilium ingeniosum cepit, transferre febrim in saxum quoddam, quod medio inter Hafniam & Congium itinere eminet. Igitur scriptis literis officiosis, incluso vinculo coccineo, favoris indicio, mittit hominem, qui salute præmissa officiose rogaret, ut febrim ad se reciperet. Servus mandata exsequitur, vinculoque eleganti saxum exornat, & prælectis literis discedit. Hinc illa melius habere cepit, à febre immunis. Alia ancilla Nobilis Matronæ febricitantis cum vel joco vel serio officio offerret Domine duobus solidis se redempturam febrim, statim febricitare occæpit, salva Domina.

Parili frequentique satis superstitione mulierculæ nostræ infantes suæ curæ commissos instruere solent, ut ab aliis variolis infectis pro aliquot obolis variolas certo numero emant, exillimantes, certa imaginatione illos qui emerunt hæc ingratas merces, & proventu pauciore infestari, & citius & tutius liberari.

Quantum imaginatio valeat ad curandos morbos testatur historia Portæ, qui Neapoli sollicitatus ut remedium parturienti præscriberet, pulverem & quinquas formulae (in qua Aq. capillor. Vener. serpsit) involvit, ne à vento deportaretur, quas ubi ægra assumpsit, forti imaginatione & opinione feliciter filium enixa est. *J. Jo. Faber in Not. ad Hist. Mexic. f. 497. Observavi, inquit Reiner. Solenander sect. 5. conf. 15. §. 17. quosdam chartulas in quibus medicamentorum formulae (receptæ dictæ) conscriptæ erant, comedisse, & sanitati restitutos esse, tantum potest apud plebsque concepta in re aliqua opinio vel fiducia.* *Thom. Bartholini.*

De triplici quartana & sextuplici.

Uxor cerevisarii in foro veteri conquesta mihi est anno præterito, singulis diebus calore se corripere sine frigore, semper jam à longo tempore recurrente sine sudore. Hypochondriaca verò est. Credidi eam triplici quartana laborare. Hinc variis ex methodo præmissis, tandem chalybeato vino convalescere visa, mihi valedixit. De triplici quartana quædam olim adduximus *Centur. 1. histor. 95.* Hoc anno non absimiles febres mihi Hafniæ grassari observatæ.

Sextuplicis quartanæ historiam & curationem olim à summi nominis Medico Pavano Hieronymo Capivaccio conscriptam seruo, quam apud me diutius latitare nolo. Forsan ex usu erit: est verò hæc.

Cum Perillustri Comitis affectiones diligenter considerarem, in hanc tandem sententiam ivimus, eum sex quartanis correptum. Quod etsi dictum forsitan mirabile & inauditum videatur, tamen qui volet singula sedula meditatione persequi, ita rem sese habere comperiet. Affectu enim melancholico, & præsertim hypochondriaco virum nobilissimum laborare certum est. Vitium est status, namque percipit in hypochondriis rugitus, tormina, & in ventris regione frigiditatem, capitis etiam dolore premitur, quem ex vapore superiores partes petente provenire in confesso est, cum siccibus cessantibus eum etiam cessare fateatur. Sed quod majorem fidem facit, est totius partis sinistrae corporis frigus, quod in sinistro etiam pede percipit. Accedit præterea, eum ex curis & vitæ sollicitudine habitum contraxisse melancholicum, ut ex his omnibus facile sit colligere, eum affectu melancholico esse correptum. Cum verò febris bis in die invadat, mane & vespere, nullo rigore aut sudore, quidnam aliud asserendum, quam quartanæ idem obritate? Eam autem sextuplicem esse, cum accessiones febriles in die bis invadentes, quartâ quaque die sibi mutuo respondeant?

Hæc igitur febris ex melancholico humore ortum ducit, cujus est multiplex vitium, copiosior enim est quam par sit, crassior, viscidior in liene impactus, quorum culpa factum est, ut viscus hoc humore obstruatur, copiosus enim à jecore generante transmittitur, nec commode à liene expurgatur ob facultatis expultricis imbecillitatem. Hinc etiam fit, ut cum totus à splene suscipi nequeat, in totius partis sinistrae frigidioris quam par sit, ve-

fit venas transfundatur, & multiplices sibi in sex quartanarum exortum focos comparet. Somnus vero ipsi facile conciliatur, quia rationi est consonum melancholico humori punitam esse permixtam, ut ex spuitionibus frequentibus intelligitur. Absque rigore invadit febris, quoniam à mobili humore, qualis est tenuis, fit potissimum rigor; at melancholicus hic humor est crassissimus, quandoquidem procedente febre, cum magis attenuetur, horror saltem aliquis potest oriri. Propter hanc etiam causam sudor non contingit, qui solet rigores consequi, cum humor terrestris difficulter attenuetur & liquecat.

His definitis, eliciendæ indicationes à contentis & continentibus. Contenta sunt humores illi pituitosi & melancholici, qui cum propter tot vitia lienem obstruentes putrescant, ideo remediis hæc vitia respicientibus indigent: neque enim obstructio aliquid ex usu indicat, cum remotis humorum vitis ipsa quoque removeatur. Continentia sunt hepar & ventriculus: illud refrigerandum, hic moderatè calefaciendus & siccandus; nec minus proportio calidamque infusum horum viscerum, & præsertim lienis, propriis remediis tuenda: Quos scopos absolvere admodum fore arduum putamus; quoniam magnitudo essentiae in hoc melancholice vitis, & à naturali statu plus recedentibus conspiciatur, nec non & in intemperantibus prædictis, quæ & dignitatis magnitudinem sibi adiciunt, cum temperies, ex Galeno, dignitate sit major. Verùm cum æger vires firmas habeat, & nullum generosum auxilium fuerit expertus, speramus eum convalituram.

Quod igitur spectat ad Chirurgiam: Sanguinis missionem probamus; cumque innatas hæmorrhoides non habeat, incidenda primò sinistri cubiti vena; & eò usque sanguis fluere sinendus, donec pro livido & crasso rubicundus & tenuis apparuerit. Sed expedit etiam sanguinis missio iterum molenda, ut multiplices focos febris, quantum fieri poterit, debellemus.

Pharmacia lenienda est alvus, ut Melle ros. Sol. & Cassia. Tam optimè præparandi sunt humores syrupi melancholico succo dicatis, ut de fumaris, de pennis, de epithymo, admixtis congruis decoctis, ex Cetrach, fumaris, borag. tamaric. Tum valenter expurgantis confect. hamech. Senna, Poly-podio, & aliis efficacioribus, si opportuna videbuntur. Peracta purgatione, decoctio Chinæ cum carne laudatur, quo per 60. dies utatur, & adjungantur herbe melancholiam respicientes, ut borago, tamarisc. agrimonia, cetrach, fumaris, ut & cichoreum & betonica pro ventris & jecoris intemperantiis; quo tempore sudor etiam conferrer. Ante Syrupos & cibos, pilulis utatur ex pulv. Chinæ agrimon. fumar. & cetrach. confectis. In summa, id observandum, ut (quemadmodum Aëtius præcipit) amaris adstringentia miscemus, ut humorum crassities tollatur, & lenis tonus fervetur, ut cum sanguinem repurgat, tum supervacua in ipso genita extra ad ventrem protrudere possit: hincque quanto crassiore utitur alimento, tanta valentioribus indiget. Magnæ antidoti & maxime Theriaci prodesse, sed quis adventant tempora calidiora, ab eorum usu erit abstinendum. Erig ergo satis conservas aliquas in usu habere familiari, ut confect. flor. borag. dianthos, ex flor. cichor.

Vitis ratio mediocris respondeat, strenuans sit, moderatè calefaciens & humectans. Vinum sibi pareat vindemiæ tempore medicatum, is quæ affectus lienis invant, cappar. corticibus, scolopendr. fumaris. China etiam, & tamarisco; nec à ratione alienum erit, si dolia & poculum, un-

de vinum hauret, ex hoc ligno sibi confici jubeat, quod melancholicis affectibus adversari experientia constat. Reliqua suis Medicis relinquimus. D. Joh. Helwigii.

Febris quotidiana Uterino - Sputatoria.

Inter varias febrium hæctenus mortales assilientium copias & sequentem, haud ita pridem annotare licuit febris quotidiana Uterino-sputatoria speciem, dum Juvenis 24. annorum, temperamentum calidi & humidi febre corripitur indies revertente, præcedente horrore & frigore quidem levi & brevi, calore vero eò intensiori, qui ad 6. horas durabat, subsequente. Hanc febrem per tres solidas fuere permittit hebdomadas, nihilque ad illam profligandam petit remediis; Imò totum negotium (ut vulgi perversus mos est) naturæ commisit, nisi à nimia (durante paroxysmo) & continua tam urinam reddendi quam salivam expuendi irritatione, hincque subsequente summa virium dejectione, ad requirendum Medicum coactus fuisset. Quoties enim & quamprimum febrilis invadebat paroxysmus, toties salivam & urinam reprimere vix poterat æger, sed continuè jam salivam, jam urinam in maxima quantitate egerebat, ita ut ne momentum quidem ab hac urinam & salivam egerendi irritatione liber esse possit. Causam hujus mali partim in sale bilis volatiliori, mediante effervescencia febrili, ad glandulas salivales copiosius delato seroque admixto, & eidem materiam tam copiosam, quam rariorem & fluidiorem conciliante, partim vero in acrimonia succi pancreatici serum julto acius reddente, & vesicam ad continuam urinæ exsolutionem irritante, consistere putavi. Curam itaque hoc modo aggressus sum, & tale præscripsi purgans:

℞. Extract. Mechoacan. ʒss. enicopharmac. ʒj. Resin. Gialapp. ʒij. Digyd. sulphurat. gr. 15. Ol. anis. gutt. 3. M. F. Pilulæ justæ quantitat. S. Purgis. Pillen auf zwol.

Diaphoreticum tale, acrimoniam seri temperans, sæpius reiterandum ordinavi:

℞. Spirit. theriac. camp. ʒss. CC. Sal. armon. an. ʒss. essent. anod. ʒj. M. D. S. Sondersche Schwitz Mistur. Dosis guttæ 50. ad 60. in vino.

Hiscæ adhibitis, remissit quidem nimius urinæ & salivæ egerendæ conatus, nondum tamen planè evanuit, quapropter & sequens exhibui:

℞. Aqua plantag. erdiv. porulac. an. ʒiv. Succ. eyden. rub. Id. an. ʒj. Tinct. corallor. ʒij. anod. ʒj. Pulv. absorbent. ʒss. M. D. S. Anhaltener liquot, ess. 2. zwoll davon zunehmen.

Quo usurpato, & ad dies 6. continuato, omnia, cum Deo, symptomata remiserunt. D. Benjamin Schafsi.

De febre quintana duplici.

Anno hoc 1678. d. 24. Jan. uxorem D. Andreæ Mische, Præfetti Uslatensis, foeminam 24. annorum, trium foemellarum matrem, habitus serofioris, tertiana, prout sub initium putavi, simplici jam per octiduum laborantem inveni. Nolui in principio febrifugis fortioribus dejicere ægram, saltem dedi lapid. cancr. corall. præp. nitr. antimon. cum tantillo opii, ut & potionem purgantem die intermissionis: nec venæsectio, neque vomitus indiesbantur. Cum autem paroxysmos tam vagos animadverteterem, ut hodie hora prima pomeridiana, perendie hora septima vespertina redirent, nec tamen hoc temporis intervallo postponere continuarent, sed is, qui triduo post, iterum hora prima pomeridiana revertetur,

revertetur,

reverteret, cœpi illos paulo exactius examinare, invenique rigorem illius paroxyfimi, qui hodie affligit circa meridiem, viz quadrantem horæ durare, caloris verò moram notavi diuturniorem, tamque vehementem, ut igni se injectam putaret ægra; istius è contra, qui perendie circa vesperam redit, schema immitti frigoris futuro, sed summa caloris clementia spirarum vidi. Quoniam igitur quinto quoque die paroxyfismorum facies & tempore & modo invadendi æqualis erat, quintana duplici ægram meam laborare suspitabar. Obvia est Sylvii non inepta de febris intermittentibus, illarumque variis speciebus hypothesis, cui hæc, qualiscunque demum sit, observatiuncula apprime favet. Verùm ad nostram ægotam, cui ante sextum, qui contingebat vesperi, paroxyfismum, propinavi dosin de Panacea D. Cranii, sed septimus circa meridiem insecutus nihil omnino remisit. Quatuordecim ita passa est paroxyfismos, frustra semper propinatis febrifugis, aliisque medicamentis, hinc tenuit horum usum. Quid sit? Decimus septimus sua sponte emansit, quamquam decimum octavum non leviter iterum senserit, sed postea evanuit, quicquid artus servabat frigidus corpusque febrile. Horret adhuc medicamenta, quibus, nisi recrementa, passim latitantia evacuabit, recidivam metuo. *D. Henrici Christophori Ebellii.*

Febris erratica Magisterii Martis aperitivi Myrsichti usu curata.

Vir quidam primarius longo tempore febre erratica oppressus, multis tentatis, quæ humores crassos, & tartareos expurgant, viscera aperiant, deobstruant, nihil est levatus, & accedente œdemate pedum, hydrophis rudimento, solum Magisterii Martis aperitivi Myrsichti usa, à febre & tumore ipsum liberavi. *D. Matthia Tilingii.*

De Febri octava die recurrente.

Abstrusa februm natura ipsa paroxyfismorum varietate mirabilis plurima hucusque exercuit ingenia; quæ tamen latentem ejus indolem plene detegere nondum potuerunt. In eorundem quoque numerum præfens paroxyfismorum distantia notabilis merito recensenda videtur. Spectabilis quidam Scabinus veteris civitatis A. B. quinquagenario major, ad hæc tam valde proclivis, die quadam Saturni Anni 1672. ad finem tendentis, post cenam sumptam cubitum iturus; percepit in lecto rigorem febrilem cum maximis dorsi doloribus, subsequente mox calore totius corporis urente, siti ingenti, anxietate cordis, & continuo urinae in magna quantitate effluentis stimulo: quæ omnia circa matutinum tempus post copiosum sudorem solvebantur, sed appetitus, qui ea die prostratus fuit, sequentibus rediit, hinc etiam munia domestica liberè expedit; verùm ob intensum aëris externi frigus aëdibus exire haut potuit. Liber hinc erat per totos septem dies à paroxyfismo, neque circa sex res non-naturales aliquam animadvertit mutationem, præterquam quod urina non parum tincta fuerat. Sed elapsis septem diebus, die Saturni, eadem hora paroxyfismus cum iisdem symptomatibus reversus est; eodemque modo, quo primus, solutus. Fuit iterum per septem dies à febre liber: at tertius paroxyfismus solito tempore, die scilicet & hora ordinaria, rediit, sic consequenter semper quartus & quintus, circumstantiis omnibus in & extra paroxyfismum in eodem statu permanentibus. Sextus autem paroxyfismus die quinta tres horas anticipans venit, qui etiam ulti-

mus fuit, & sic natura ipsa medicatrice, vir ille feliciter à febre prædicta liberatus est; Nullo interea medicamento usus, præterquam ad sudorem promovendum pulveris pretiosi sive cordialis simpl. & Marchion. epilept. an. ℞j. pro dosi, bis aut tecum cerevisia calida. Verùm natura ipsa partim per sudorem, partim per copiosam mictionem febrim istam solvit. De similibus raris & insolitis februm typis, scil. quintanis, sextanis, septimanis, octanis, nonanis &c. vide Hippoc. lib. 1. sect. 3. textu 2. de morb. vulg. item sect. 3. text. 7. ibid. & text. 9. ac 17. ibid. Galenum in comment. ad eosdem text. Schenkium l. 6. obs. de febris. Anat. Lusitan. cent. 5. cur. 67. & cent. 7. cur. 75. Zacutum Lusit. de P. P. Medi. hist. 37. lib. 4. fol. 732. Eund. de decimana de P. P. Med. hist. lib. 1. obs. 24. fol. 57. Talpium obs. l. 3. c. 52. Causas februm istarum longioris intercapedinis indagare difficile esse videtur: Sed quid verat secundum vulgatam humorum doctrinam statuere esse species simplicium typorum interpolata una accessione aut pluribus; ut sit quintana tertianæ species, in qua tertius dies sine accessione est, à pauca flava bile in naturam atræ bilis conversa, ob paucitatem materiae interpolatæ. Septimana quartanæ species, interpolata accessione diei quarti, ab humore melancholico non multum irritante ob pituitæ mictionem. Nonana, tertiana quædam intercepta, ab humore melancholico cum mictione pituitæ in parte biliosa, quæ ob frigiditatem minus stimulat, servatque typum tertianæ ob locum. Omnes autem diebus imparibus procedunt, in quibus major est vis ad commotionem, ideo non interpolant duas accessiones, sed aut unam aut tres. Et sic de reliquis typis statendum? liberum tamen cuique iudicium in tam abstrusa doctrina libenter concedimus, præsertim Neotericis, quorum sententias hic recensere non est nostri propositi, Plateri mentem de quintana & sextana febre lego *Prax. Med. tom. 2. cap. 24. de febr. generibus. D. Simonis Schultæ recii.*

Febris Oscitans.

Honestissima Virgo febre vaga jam levius jam gravius affligebatur, nonnunquam & induciæ aderant, cum incumberet gravius & sociam sibi jungeret nauseam, perpetua fatigabatur oscitatione, quæ non nisi absoluto paroxyfismo solebat placari. Adhibita à me remedia varia, subeßu non satis optato, donec vesicatoriis occipiti admotis, seroque acerrimo illa parte evacuato malum tandem desineret. Nihil tamen actum fuit vel vesicatoriis, vel salibus volatilibus, vel castoreis, vel sectionibus venarum in lethargo alterius primariæ virginis, quæ narcosi sex dierum, oppressa, cum omnia, quæ possent ars, Medici quæcumque exprompsissent remedia, nunquam evigilavit. *D. Olai Botrichii.*

De Febri ex umbra sambuci orta.

Quidam apud Quedlinburgenses Balnearior, Hermannus Worbs dictus, cacochymico corporis habitu gaudens, ac ferosis humoribus abundans, quoties sambuci frutici æstivali tempore approximât, ita ut umbra ejus tegatur, statim quandam in corpore alterationem, lassitudinem ac torporem, in primis verò glandulas inguinales ad ovi magnitudinem cum dolore intumescere sentit, una vel altera elapsa hora, rigore febrili non levi, ad horæ circiter spatium durante, hinc calore p. n. forti

forti, dolore capitis &c. corripitur, uno verbo, febricitat: Assumpto verò rob sambuci, vel alio quodam ex eodem frutice parato remedio sudorifero, intra 24. horarum spatium plenarie convalescit, & ab illa febre umbratili liberatur penitus: Hæc ipsam tali ritu sibi vel milites, quoties nimirum in umbra sambuci steterit, obvenisse jurato affirmat: Hanc p. n. ac febrilem sanguinæ massæ ac lymphæ fermentationem effluvia à sambuco exuentia inspirare non facile quis negaverit, D. Jacob. Schmid.

Febres malignæ nuper Hafnia frequentes.

Hoc anno 1673. Febres malignæ, & ut plurimum petechiales, cum insigni capitis dolore, & nonnunquam cum pleuritide spuria, delirio, sæpe etiam phrenitide conjuncta, plurimos hic Hafniæ invaserunt, quæ prima invasione in multis admodum mites erant, sed latebat anguis in herba, nisi enim ante quintum diem, qui semi-criticus est, Medici auxilium, placato prius Numine, implorabant Aegri, plurimi, præsertim in quibus Caco-chymia aliqua scorbutica sedem habebat, illuc unde negant redire quemquam, abierunt. Venæsectio, quantum ego experiri potui, nocuit plurimis, nisi in ipso morbi principio, & quidem corpore plethorico, celebrata esset, idque parè, & quò major malignitas, eò minus conferebat sanguinis missio, id quod multi suo malo experti sunt, qui inconsulto Medico dogmatico venam pertundi curarunt. Idem suo exemplo probatum fecit Civis quidam Zytropeptæ in Vico Boreali, qui eadem febre maligna petechiali cum insigni capitis dolore, delirio & pleuritide spuria conjuncta correptus lethaler decumbebat; ad hunc, cum nono die morbi, critico scilicet, vocatus essem (tum demùm enim de salubri Dieta cogitat Philoxenus:

Cum Latas aut Renes Morbo tentantur acuto,) in ædibus illius aegri-hominem medicæstrum juxta fenestram hypocauli stantem reperio, qui manibus patellam cruore repletam hinc inde rotabat, & veluti ad Archimedis tabulam contenta examinabat, qui quamprimum ad ægium ingressus eram, male, sibi conscius clanculum sese subduxit. Aegro & morbo secundùm artis leges examinato, quæstio ex matrefamilias an Vena secta fuisset, respondit illa, imò heri qui octavus morbi dies erat, celebrata fuit Venæ sectio, idque ex consilio illius hominis quem in hypocaulo vidisti: & hoc malè, dixi ego, ut ipse in malam rem abeat pessimus consultor cum malo suo consilio, hoc ipsum est quod in exitum præcipitabit tuum maritum, major enim hic est malignitas quàm febris, & apparent jam petechiæ in pectore, in brachiis, plumbei & nigricantis coloris, pessimæ notæ, ubi & quidem octavo morbi die Venæsectio locum non habet, detracto enim sanguine, bilis freno, magis effervesceat malignitas; nisi adsit plenitudo, idque in principio. Si summa & sola Veneni parnicies virium robur dissolvat, inquit Joan. Morellus de febre purpurata C. 10. tunc doctus prudensque Medicus aut penitus à phlebotomia abstinere; aut si febris urgeat, parca manu sanguinem detrahat: idque ante macularum eruptionem; & hoc in purpura scilicet, sive febre purpurata propriè sic dicta; ubi nonnullis in Gallia & Italia Medicis non est religio etiam post quintum diem Venam secare, quod tamen ego in Dania non suaserim, ubi major malignitas in ejusmodi febribus, ratione Scorbuti quàm ibi locorum reperitur. Id quod etiam Magnus in Dania Medicus vñ de alyois D. Olaus Wormius, Vir omni laude major, semper suavit, minusque esse peccati

in malignis curandis, si phlebotomia emittatur, quam si incautè adhibeatur, teste Excellentissimo Beati Viri Filio D. Wilhelmo Wormio Professore & Bibliothetario Regio, Affine n.ao honoratissimo. Eandem opinionem de peste etiam sectantur ille trium Imperatorum Medicus Crato, Sennerius, Heurnius & alii plures, dissipato scilicet Cordis, seu fontis Vitæ robore, ab illa sanguinis educatione. Sed ut ad Aegrotum meum Zytropeptam revertar, conquerebatur ille præter alia Sympromata etiam de insigni lateris dolore, quod procul dubio seduxit illum Medicæstrum ad symptoma respicientem, non ad morbum, pleuritidem esse ratus; sed malè hoc, ut plurimum enim illud Venenum in istis febribus malignis petechialibus consistit in Vitriolica aliqua qualitate, id est, acri & mordicante Sanguinis, quæ ad membranas delata illos vellicat, lancinat, & sæpe etiam, ipsa pulmonum vasa arrodit, id quod mecum ante annum & quod excurrit expertus est Vir Doctissimus Dn. D. Olaus Borrichius Professor Regius, in uxore Consulibus, de qua Vir Laudatissimus mentionem fecit in Actis Medicis prioris anni sub Titulo *Judor Atramenti*; quæ superata maligna febre petechiali, exulcerationem pulmonum passa est, fortè non aliam ob causam, quàm à Vitriolica illa qualitate sanguinis quam febris illa maligna induxit: quæ Vitriolica sanguinis qualitas, quantum ego divinare possum, & in praxi expertus sum, non tollitur sanguinis missione, sed medicamentis vim habentibus. Acidum illud præcipitandi, ut sunt oculi \mathcal{S} . crudi, margaritæ & ferè præparata omnia hujus fortis & farinæ: Videmus enim si oculis \mathcal{S} . crudis subtilissimè pulverisatis supersfunditur succus Citri acidissimus, illum dulcescere, idem in corpore humano.

Hoc præterea in febribus istis malignis observavi, quod multa laudatissima medicamenta nobis alioquin in ejusmodi malignis usualia, parùm aut nihil auxilii nobis præstarent. Tinctura enim illa Bezoartica Lipsiensis, quæ multis aliis alio tempore profuit, nihil hic potuit, Dascordium Fracastorii, Elixir pestilentiale Tichonis parùm efficaciæ dederunt: Sola Radix Contrayervæ subtilissime pulv. & cum rasura Unicornu Groenlandici subtilissima trita, itemque aliquot grana Lap. bezoar orientis simul mixta, & in certo vehiculo octava quavis hora exhibita, Deo benedicente, palmam reliquis videbatur præripere: nec sine efficacia fuit Spiritus C. C. per intervalla in vehiculo convenienti datus; nec Syrupus ille ex Carduo benedicto compositus Cratonis, si decoctus ex radicibus Scorzonæræ, Bradanæ & rasura C. C. admiscebatur, pro potu ordinario, ejus autem hæc est descriptio:

\mathcal{L} . Succi Cardui Benedicti depurati, & ad mellis consistentiam cocti \mathcal{Z} iv. Succi millefolii eodem modo parati \mathcal{Z} ij. Salis absinthii \mathcal{Z} ij. Sacch. sin. \mathcal{Z} iv. vel q. s. F. l. a. Syrupus.

Millefolium enim nonnulli Præctici etiam in ipsa peste commendunt, id quod nuper propriè experientiæ mihi confirmavit Vir quidam Reverendus Pastor in Cymbria. Apud tenuioris fortis homines non sine laudabili efficacia operationem suam exercuit Theriaca de Tribus Kneufelii, cujus ingredientia defampra sunt ex triplici illo regno, animali scilicet, vegetabili & minerali; quæ Theriaca forte illud est Theodoton Wolfgangi Gastoris, cujus Filius ipseus Flaminius Gasto meminit Tract. de peste f. 58. quod idem ex triplici illo regno compositum est. Sic etiam vesicatoria brachiis & femoribus applicata, alio tempore in malignis saluberrima fuerunt, sed ut plurimum hic nihil effecerunt, quod cum observassem, loco Vesicatoriorum gallinam nigram

nigram vivam per medium dissecandam & ipso momento plantis pedum ægroti, præsertim delirantis, imponendam, & cum fueret maxime, removendam curavi; quod Deo aspirante maximum levamen sepe attulit. Sic variantibus morbis etiam variantia sunt remedia: sepe etiam Deus iusto suo iudicio suspendit Consilia Medicorum, ut verum sit illud:

*Non est in Medicis semper relevetur ut ager.
Interdum doctus plus valet arte malum.*

Hinc felicissimus ille Medico-Chirurgus Fabr. H. danus Obs. Chir. cent. 4. obs. 72. recte & pie differit, dum inquit: Evenit ut sepius remedia quæ infinitis aliis profuerunt, in hoc vel illo ad vorum non succedant, ut inde agnoscant ægri, simul & Medici, non proprie esse remedia quæ sanant Languores, sed totam misericordiam atque benedictionem Divinam, D. Caspari Kôlichen.

Febris maligna ab haustu Aqua Putealis infecta oriunda.

Anni proxime elapsi hyberna constitutio, ut maximam partem clemens erat & austrina, ira eandem excipiebat ejusdem fere moris ac tenoris ver, multumque solati afferebat omnibus terra nascentibus, adblandiente quoque æstatis Genio nativo, id est, calido & sicco, qui frugibus quidem & fructibus prosperam spondebat maturitatem, sed is multis simul funestus accidit: Statim enim ab Solstitio hoc urbem nostram ejusque incolas, præsertim plebeios, & qui virium robore præ cæteris pollere videbantur, Juvenes pariter & Juvenulas, invasit horrenda quædam lues, sive ea ex æris vitio (quod tamen ob contagii raritatem vix credibile,) sive infecta & corrupta aqua puteali profecta sit, nondum satis constat; constat autem inter omnes, quotquot ex illo puteo primario quidem, sed de maleficio suspecto, aquas hauserant, primum omnium hoc malo laborasse; corripiebantur autem intensissimo capitis dolore cum sui inextinguibili, continuo aestu ac summa virium jactura, pectoris aderat angustia, dejectusque statim appetitus, quosdam enormis vomitus, nonnullos diuturna Diarrhoea, non paucos faucium aut gebat tumor & exulceratio, lingua quasi fumo indurata, acida & hirsuta, ita ut etiam liquida vix admitterent, hinc inedia & vigiliis quidam confecti ac enecti, mox in delirium abripiabantur, gesticulabantur, blaterabant, stœcos legebant, quosdam profundus obruebat somnus, ut fere impransii plures dies noctesque transmitterent, excitati verò & nonnihil refocillati itidem delirabant, & quasi comatosi in consuetam soporem iterum mergebantur, quibusdam pustulæ aquosæ circa pectus erumpebant, quæ in squamulas desinebant, quibusdam perechiæ fenestæ erant, & convulsiones Epilepticæ omnibus, quos invadebant, mortem intentabant, à diuturna ventris constipatione & nocturnis horripilationibus crebro revertentibus malum semper gravius, levius autem à Diarrhoea larga, sudore profuso, & hæmorrhagiis narium; quidam parotidibus judicabantur, quibusdam sanies ex auribus, vermes ex faucibus, tumor colli, dolores & ulcera dorsi crurumque, pedum vacillatio & eundem impotentia, præsertim iis qui ex morbo jam quodammodo eluctati videbantur, & se cibo potuque largius invitaverant, id quod fere omnibus convalescentibus familiare erat, insatiabile scilicet cibi potusque capessendi desiderium, ac denique capillorum desolvium.

Puerum tum notavi jam decennem, qui, postquam febri hæc maligna, quæ per aliquot Septimanas graviter laboraverat, fere defunctus esse vide-

Tom. II.

retur, singulari tentabatur Bulimia, ut omnem cibum potumque, & quicquid in buccam tubercinando quasi ingesserat, cum continuo ejulatu, canum instar duriora ossa rodentium, manderet & devoreret, ac lacrimas istas fusa cum lachrymis assumeret, quo malo nonnihil sedato aliud supervenit non minus rarum ac stupendum, quod idem puer, qui in eodem cubiculo cum Sorore eodem morbo jam correpta, omnia delirantis sororis, & adstantium verba ac sermones repeteret: Ego enim harum rerum omnino hospes, cubiculum pro more ingressus, quærebam ex Sorore, *habt ihr diese Nacht vvol geschlossen*, Ille, *habt ihr diese Nacht vvol geschlossen*: Ego iterum, *ist der Durst noch droß*, Ille, *ist der Durst doch groß*: Ego, *ibut auch der Kopf sehr wehe*, Ille, *thut sich der Kopf heur wehe*, tum ad illum non sine stomacho conversus, *zu bist ein Schelek &c.* ille omnia cordate & articulate sermo ac severe retorquebat, non aliter ac si Echo quædam à convalla repercuteretur: & simile quid ab illa ipsa ejusdem Sorore, nondum ad rectæ rationis usum penitus reversa, postea quoque expertus sum. D. Joh. Michal. Febr.

Extremus dies Divi Friderici III. Danie Regis, quem morbus malignus extinxit.

Excessisse tantum Regem nunquam sine lacrymis recordor, qui magnis in Patriam, in subditos, in Liberatos meritis æternitatem meruit, quam post facta possidet. Ut posteris constet, alioque sole calentibus, nihil à Medicis Regis omissum fuisse quod gravis morbus, qui optimum Regem è vivis sustulit, ex methodo indicavit, morbi historiam & adhibita remedia exponam, ea fide qua à Medicis Regis quinque, qui curationi præfuerunt, consignata accepi.

Sereniss. & August. Danie ac Norwegie Rex Fridericus Tertius, optima visus gaudere salute, Anno 1670. die 6. Febr. undecima noctis hora, sine ulla prævia manifesta causa, horrorem passus est, cum Dorsi, Lumborum ac Crurum dolore.

Ante primam noctis nausea supervenit cum vomitu, quem excepit præternaturalis calor, aliqua sitis, respiratio crebra & celer, cum pulsu frequenti, celeri, languido. Inter hæc mala inquiete transacta nox, cum quodam at non inconstituto pectoris infarctu. In diluculo reddita est urina parca, turbida. Inter septimam & octavam ante meridiem, à Jusculo alvi excrementa depositurus Sereniss. Rex in lipothymiam incidit brevi transeuntem nec amplius revertentem, in qua exhibitum est cochleare Aquæ Apoplecticæ, unde statim melius sibi esse retulit Sacra Regia Majestas. Plethora & morbi magnitudine generosam indicante præsidium, de sanguinis missione statim cogitatum est: hinc accitus Chirurgus Regius, venam, quam promptius in dextro quam in sinistro brachio invenerat, post decimam aperuit, ad extractionem unciarum septem crassioris & paucissimo sero scatentis floridi sanguinis. Post venæsectionem remansere sitis, Respiratio crebra, Pulsus frequentia, celeritas, languor, in somnum propensio, summa corporis gravitas, cum insigni omnium virium dejectione. Ad ea duodecima tres vel quatuor uncie jusculi assumptæ, à quibus alius expetitus potus, donec à morbo indicatum conficeretur Julapium ho-

2℞. R. d. Scorzon. Hisp. ʒj. Carlinæ ʒʒ. Contrayerv. ʒij. Rasur. rec. Unicornu ʒʒ. C. C. ʒj. Caric. pingv. n. vij. Fior. Cordial. ana P. j. Coqu. in Dec. Hordei q. s. postea dissolve in Cola. clarif.

Bbb

clarif. lbj. P. M. Syr. Rubi Idai. Violar. purpur. ana evj. spir. Sulph. acid. per Campan. q. f. Misc. Julapio per vices addidimus pulverem hunc Cordialem.

℞. Lap. Bez. Orient. veri ℥ij. Pulv. Bez. compos. Senn. ℥j. misc. f. l. a. pulvis. Utrique Carpo Epithema applicuimus sequens.

℞. Aq. Carbunculi, Cordial. temper. Carduibened. Cinam. c. v. à ℥ijj. Acet. Bezoar. ℥j. Spec. Cordial. temperat. de Hyacintho, Pulv. bezoar. compos. Senn. an. ℥j. Spec. Confect. Alkermes ℥ss. Misc.

Post levem tœnsm, hora octava Emplastrum ex Arthanitis & Ol. Diacolocynth. Querc. Umbilico impositum, à quo alvus commode mota, excrementa biliosa, valde feculentis ter exclusit.

8 Et quamvis Cardiacæ noctu non sint omiffa, finistiora tamen signa sensim emergere, ut Linguae ariditas, sitis, dolor ad apicem Cordis, Pulsus languor & frequentia, Urina rubra, turbida, parca, Respiratio crebra, Expectatio difficilis, quæ lenum quid, tenax ac viscidum post aliquot labores vix tussi è profundo pectoris ejectionem, cui & Linetus hic præscriptus est.

℞. Looch. san. & exp. ℥ij. Conf. Alkerm. c. M. & A. ℥ss. Oxy. Squillit. ℥j. Spir. sulph. per Campan. gutt. 9. Misc.

Quia autem Sereñiss. noster Rex jam sentiebat cordis anxietatem & dolorem ad inferiores costas finistri lateris, pannum cocco tinctum aqua Carbunculi irroratum cordi, Epithemata carpi superposuimus, ipsique collis emplastrum, prius tamen præmissis pectorali linimento.

℞. Ol. expr. de Palma, Amygd. dulc. an. ℥ss. destill. Rosæ. ℥ij. Li. Rhodii ℥j. Ungu. Pectoral. Senn. ℥ss. Misc.

℞. Empl. de Melilot. ℥ij. Sperm. ceti opt. ℥ss. ol. dest. Cervi ℥ss. Misc. f. l. s. Emplastrum.

Calor p. n. ad tactum nullus apparuit, sed potius leve quoddam per vices extremorum frigus, ad cuius depulsionem & spirituum revocationem Manus Regiæ tepido vino Rhenano immerse sunt. Alvus circa decimam liquidum, biliosum ac feculentum excrementum sponte deiecit.

Post undecimam iusculum datum cum buccæ panis & haustu cerevisiæ. Post secundam à meridie usurpatis Alexipharmacis Expectatio aliquantulum liberior visa & Pulsus paulo plenior, tamen cum frequentia & celeritate, sed non diu stetit hæc felicitas, nam sumpto ad sextam vespertinam iusculo vires omnes multo languidiores, auctior cordis dolor cum aliqua Extremorum refrigeratione, quæ p. n. mala post duarum horarum somnum parum remisere, ita ut Pulsu jam pleniore liberius & respirare & in utrumque latus in lecto se commovere ac convertere potuerit Sereñiss. Rex, urinamque reddere crassam, nec ita intense rubram aut turbidam ut antea. Cardiacæ nocte per vices adhibuimus, & Umbilico Empl. de Arthanita, quod tamen alvum non movit.

Succellit nox cæteris mitior, at inter vigilandum sicciore fauces gargarismo, interdum Julapio admixto Cordiali pulvere demulsumus. Erat gargarismus ex Aq. Plantag. ℥xij. Syr. viol. purpur. ℥ss. Sal. Nitri præparati & crystallisati ℥j. Misc.

9. Sargente nono Februarii, & quidam prima noctis hora, urina frequentius & copiosius reddi incepit, colore ad aureum vergeante, pulsus subinde plenior, & qui ad cordis apicem fixus hæserat dolor, bis hac nocte omnino evanuit, cetero flatulentæ, urinam non malignæ, suræ indicio. Tertia imprimis matutina evigilans Sereñiss. noster

Rex læte lassus est se jam de cordis anxietate vel dolore non amplius conqueri posse, sed subitam se virium refectionem & integram à morbo restitutionem sperare, si dolor, qui jam penitus discesserat, non amplius rediret, qui tamen post quartam secundo reversus est.

Hora sexta matutina iusculum oblatum, à quo Cervinam assam desideravit, quam tamen non obtinens iterum dormivit ad nonam usque diei horam.

Ab hoc somno omnia in deterius palam rere visa sunt cum extremorum refrigeratione, irgenti Cordis anxietate, Linguae ac faucium siccitate ac nigredine, difficiliore respiratione, ariditate, & summa omnium virium ac facultatum prostratione ac exsolatione.

Præter enarrata Cardiacæ, pectoralis hæc aqua, quæ & antea, jam quoque exhibita, item parum Aquæ Apoplecticæ.

R. Aq. Hyssopi ℥ij. Syr. Capillor. Vener. de Hyssopo an. ℥j. Oxy. Squillit. ℥ss. Misc.

Emolliens quoque Clyster injectus, sed huic nihil proficienti suppositorium additum, utrumque frustra. Tandem Oleum Diacolocynth. Querc. Umbilico adnotum, secundusque Clyster immittus, & tertius acrior, & Extremitates calidis manibus Aqua Apoplectica & Carbunculi humidis diutius & pressius frictæ, sed omnium pro dolor opem elusit occultum morbi venenum, quod vix biduo cum dimidio elapso circa duodecimam diei horam, Regiam Arcem & in vere Regium Corcum, summo omnium Bonorum luctu ac merore subdole expugnavit, ac penitus occupavit. Thom. Bartholini.

De Febris Maligna ex Merore

Humorem melancholicum coacturatum in corpore & putrescentem horrenda sæpius inducere Symptomata, multorum confirmatur Observationibus, siquidem juxta Galenum non solum atrabilis sit venenum, sed qualibet species Melancholiæ, imo quivis humor diu retentus, præcipue in cacochymicis corporibus, id quod vidi in primario quodam aulæ ministro. Is cum gratia Principis sui excidisset, elapsis aliquot mensibus, immani corripiebatur & maligna febris, calor equidem non videbatur usque adeo vehemens, sed anxietas cordis erat tanta, ut vix sese in lecto continere posset, quamvis ob summam virium prostrationem etiam primo statim die vacillantibus pedibus inniti non valeret, urina erat tenuis & clara cum copioso tartaro valde acuto, quinto, sexto & septimo die delirabat sæpius cum siccitate & ariditate linguae, exhibebantur frequentissime alexipharmaca mixta cum deoppativis & acrimoniam arenosæ illius humoris Melancholici temperantibus, nono præter omnium expectationem judicabatur perfecte sudore copioso. Lubet hic Cl. Riverii, Medici Regii, verba allegare, quæ casum hunc valde illustrent, dum de febris pestilenti p. m. 534. sic scribit. Animi pathemata corpus vehementer exagitant solent, humoresque conturbare, atque adeo ad hanc lucem capessendam maxime disponunt, imprimis verò Timor & Tristitia, adeo ut nonnulli existimaverint, in obsidionibus & castris morbos pestilentes non tam ex prava victus ratione & cadaverum fetore, quam terrore, metu, anxietate & mortis formidine provenire, quæ humores exagitet, eoque tumultuari ac fluctuare faciat. Hæcenus ille. Novi ego civem, qui ante biennium summo affectus moriebatur, longo tempore summo affectus morore,

moerore, quem postero die uxor eodem morbo extincta sequebatur, in tantum tristitia dominatur. Archeo, hinc Bravo Medicus Hispanus in Resol. Medicin. p. m. 726. repentinæ mortis causam Viri Excellentissimi eleganter deducit ex humoris Melancholici secundum Galenicis corruptione, quod Illustrissimæ cujusdam Personæ exemplo confirmare possem, nisi casum illum ad alia mihi reservarem. *D. Joh. Jac. Waldschmidii.*

*De Febri maligna singultuosa non lethali in
famina quadam.*

Typographi nostri Academici Uxor nuper in febrem malignam incidebat; cui statim ab initio aderant varia symptomata, ut membrorum omnium lassitudo, vitium imbecillitas, inappetentia, singultus, ingens oris amaritudo, sitis inexhausta & linguae scabrities. Singultus autem erat perpetuus, & tantus, ut abortum quoque concitaret. Horum pathematum causa erat humor malignus, acris & erodens, qui tonicis ventriculi impacis, singultum excitabat. Ego in auxilium vocatus, statim præscripsi Julapium malignum atque mordacem, istum humorem infrænans. Eum ad partes ignobiles, crurum vinculis, frictionibus, cucurbitulis distrahere, atque porto decocto Scorzonerae, cum Syrupis de rib. acetosi citri, granator. papav. rh. præparato, contemperare tentavi: extra ventriculo etiam olea & emplastra corroborantia apposui. Ast hæc omnia opem nullam tulerunt. Ad narcotica etiam accedere coactus sum, quæque ac priora vehementem ejusmodi singultum tollere non valebant. Tandem malum hoc ferax, solum emulsione ex semine melonum cum aquis convenientibus & Margaritis præparatis confecta, est edomitum; hæc enim narcotici medicamenti instar acerrimum humorem & corripit & infrænavit. *D. Matthea Tilingii.*

Urina nigra, à viro quodam Febri Maligna laborante emissa, non lethalis.

Juvenis quidam Steinbergæ in nostra vicinia habitans; alias melancholicus & hypochondriacus, incidebat, elapsis duobus annis, in febrem malignam, quæ tunc temporis admodum grassabatur. Ille febrili aestu, siti, inquietudine, doloribus capitis, totius corporis lassitudine, nec non vitium imbecillitate tentatus, per fratrem misit mihi urinam, maximopere contendens, ut ex ea morbi sui statum cognoscerem, & ipsi salutaria remedia præscriberem. Urinam videns, perterritus sum, cum plane nigra & instar arramenti scriptorii esset. Frater autem ejus dicebat, istam urinam esse verè nigram, fratremque suum hisce diebus semper talem urinam nigram reddidisse. Ego, signum hoc esse criticum considerans, auxilium meum ipsi non denegavi, & præscripsi statim sudorifera & alia convenientia remedia, quibus assumptis, etiam mox integram suam valetudinem recuperavit. *D. Matthea Tilingii.*

De Urina oleaginosa in febribus malignis lethali signo.

Verissimum est axioma Excell. D. Wedelli, Introduct. in Medicin. part. 3. sect. 2. theorem. 23. Urina oleaginosa quoad substantiam rara est, colliquationem notat malignam. Ejusmodi urinam oleaginosa, simul tamen impense rossera ceu pessimum & funestum signum deprehendi in duobus fratri-

bus; Coriarii Quedlinburgensis filii, quorum alter viginti, alter verò octodecim annorum, uterque febre summe maligna correptus, ille intra biduum, (erumpente simul circa pectus carbunculo pestilentiali livido ac funesto) hic verò intra sex horarum spatium ab invasionis tempore, (bezoartibus & expellentibus generosis & optimis frustra adhibitis) anno 1678. mense Martio, una eademque simul hebdomade extinguebatur. *D. Jacob. Schmid.*

De Floccorum collectione in malignis non lethali.

Illustrissima quædam Baronissa febre maligna Hungarica cum Perochiis laborans, cum à medico quodam solis refrigerantibus curaretur, incidit in Dysuriam, deinde in Convulsiones, quas ultra quinque dies passa fuit, easque floccos moribundorum more colligebat, ad quam vocatus ego, Alexipharmacis & Cordialibus tum internis tum externis, pristinae Sanitati, cum Divina Numinis ope restitui. Ex hoc videre est, quòd desperatos floccos & Convulsiones, funeste secundum Hipp. febribus supervenientes flocci quandoque facere, & non pròtinus desperare debeat Medicus. *D. Pauli de Sorbait.*

Manuum tremor & Festucarum collectio in febribus acutis non semper lethalis.

In acutis febribus interdum affectus seu motus ex tremore & convulsione mixtus accedit, qui *μανοτρεμωδης* appellari potest, ac lethale signum esse censetur, nam delirium & convulsio ipsum plurimum sequitur, unde ægri moriuntur; idque Hippocrates coac. prænot. aphor. 59. asserit: Et qui ad manum resiliunt, male habere judicantur. Verum curavi non ita pridem farorem meum fibre acuta laborantem, qui tertia die hoc affectu prehendebatur, & quod majus erat, festucas colligebat, de lecto floccos evellebat, quod ex sententia Hippocratis 1. pregn. aphor. 23. lethale habetur, vitium summa aderat prostratio, extrema frigebant, & in principio morbi die septimo sibi mortem prædicebat, quam quoque certo instare omnes adstantes putabant, ast tunc sudore critico accedente, æger, præter omnium spem, convaluit. Idem olim civi Wetunenfi adhuc viventi, de cujus vita quoque desperabam, & ante paucas septimanas Nobilissimæ cuidam mulieri contigisse, recordor. De nullius igitur salute, ex consilio Trincavelli, Consil. 62. p. 505. desperandum, quia, teste Averrhoë 7. colliget. c. 3. 1. p. m. 166. sæpe accidunt monstra in arte, quemadmodum in natura, & ut Celsus lib. 2. c. 6. ait, interdum deserti à Medicis convalescunt & plures sanantur, de quibus Medicus desperat, & contra moritur aliquis, de quo Medicus securos primò fuit: imò nonnullos cum signis costionis, mortuos esse, ex Schenckii Observationibus p. 840. patet. *D. Valentini Andrea Moellenbroccii.*

Urinarum insidum in morbis malignis judicium.

Quòd urinae in febribus malignis primis diebus turbidiores, hoc melius de ægri rebus sperare solet, quod vides magnam peccantis materiae partem ita commode evacuari, quæ retenta in corpore irruit sæpe in partes nobiles, & trægédiss excitat. Non tamen perpetuum hoc esse experimenta loquuntur. Quandoque enim, licet rarius, urina in malignis sana, nihil mali portendit, quod

peccans humor per metastasin aliò declinat. Id ut in aliis, ita nuper in locuplete 82. annorum collyista mihi spectatum. Postquam enim decrepiscit ille senex febre continua mali moris correptus, celeberr. Archiatri Simonis Pualii, meamque operam sollicitasset, urinam in medio aestu febrili jam sanissimæ similemprehendimus, jam ab aqua fontana colore non distinguendam, evasit tamen Libitinam, translatò in hemorrhoidas exteriores humore noxio, qui per abscessum copiosè exclusus ægrum à confinio mortis liberavit. *D. Olai Borrichii.*

Ex vena sanguis albus eductus in Febre maligna.

Fermentum subtile malignam miram habet vim destruendi succum nutritium totamque corrupendi massam sanguineam: Vocatus Segenstadium ad Canonicum quendam febri maligna correptum, inveni sanguinem ternis venæ sectionibus ante meum adventum extractum à Chirurgo, in quo ne vestigium quidem sanguinis apparebat, dixisses potius albumen ovi, feri gelatinam, vel ut Medice loquar, saniem: quod & in aliis observavi, quorum tamen nemo evasit, siquidem & hic Canonicus ea ipsa nocte ante meum abitum commissus Sacerdotibus placide obdormivit. *D. Joh. Jac. Waldfchmidii.*

De Rebus insolitis, post febrem malignam, per nares & alvum excretis.

Civis apud nos uxor, cum febre maligna aliquandiu conflictata, tandem morbo ad declinationem vergente, è naribus tres capituli pediculos, eosque vivos, emunxit, & non longe post magnam equinorum pilorum compactorum congeriem per alvum excrevit, mox succedente integra valetudine. Et alia Civis filia inupta, itidem febre maligna ultra ordinarium aliàs tempus graviter & dubia spe detenta, frequentissimis vomitionibus & ventris torminibus ita excruciatà est, ut de recuperanda valetudine plane desperans, ne tantillum medicamenti assumere cogi potuerit, sola aqua per 14. pene dies contenta, appetitu plane prostrato, denique per inferiorem gutturem, cum Plauto loquor, ultra mille lapillos nucleis mespilorum, vel mali aurei non absimiles egressit, quæ tamen ante nil quicquam ejus fructus unquam comedit, & paulo post integre convaleuit. *D. Georgii Abrahami Mercklini.*

Rarus casus in Febre Maligna.

Invenis quidam Arti pyrotechnicæ addiscendæ operam navans, incidit hyberno tempore frigore intensissimo, in febrem malignam, ubi septimo morbi die, critico scilicet, phreneticus è lecto nudus profiliit, & absentibus illis qui curam ejus habere debebant, per scalas quasi furis agitatus decurrit in hypocaustum inferius, ubi Materfamilias ipsum comprehendere volens, ad januam enim deproperabat, ipsius furorem experta est, instar enim canis rabidi brachium ipsius mordebat, unde bona mulier perterrita liquit ipsum; quo facto, per fores, quas apertas vidit, in plateam nivibus & glacie undique tectam rapido pede procurrat usque ad forum Amagrisense, ubi in puteum facis profundum & aquis plenum sese præcipitem dedit, mox tamen ab adstantibus aurigis, qui ante fores diversorii illius publici *Keckerbischen* vulgò dicti, ex Urbe abiturientes præstolabantur, ex puteo illo ex-

tractus & in proximas sedes M. Nicolai Boye Chirurgi Regii, ex opposito sitas, deportatus, cur & bonitate domesticorum ad se rediit, debilis tamen & vix sui compos in hospicium cum reportatus esset, ego vocatus ad volo, inveni hominem exanimem fere & Charonteis aquis proximum: tentavi ergo in tam præcipiti casu omnia quæ sana ratio dictabat, imprimis sudore alexipharmacis largiter provocato, maculis rubris undique pictus melius spirare coepit, & sic porro adspirante divini Numinis gratia, medicamentis ex arte præscriptis, & ab ægro, quamvis adhuc per aliquot dies deliraret, rite assumptis, convaleuit.

Sic cum fata volunt, bina Venæna juvant: secundum illud Ausonii. D. Caspari Kolichen.

Mors horrida Febre maligna laborantis rustici.

Anno 1666. Mense Septembri grassabatur hinc inde in pagis Bohemix Febres malignæ. Contigit ut in pago quodam Illustriss. Dni Comitis de Millefino, quidam robustus vir eadem corripere, qua incrementum fumente tantum delirium successit, ut 7. personæ fortes habuerint quod agerent cum ægro, ad eum continendum. Objectum autem delirii ejus erat, Ventrem suum scatere vermibus seu lumbricis, unde se torqueri ab iisdem affirmabat. Post aliquot dies videbatur delirium remittere, ad quietem sese componente ægroto, adstantes quoque quiescere coeperunt. Interea patiens, omnes alto somno stertentes conspiciens, seque liberum ad motum persentiens, novo cæstro delirii percitus, ventrem aggredi, & ut robustus erat, umbilico excepto, intestina continuato ordine extrahere coepit, in tantumque extraxit, ut jam medietas illorum educta fuerit. Interea nescio an casu aut studio unus ex adstantibus quid agat patiens aspiciens, eundem crudeli labore implicitum advertit, convocatis sociis, adque impediendum ægrum sese accingentibus, obstatus eisdem est æger, ut se sinant & non turbent in extrahendis è corpore suo lumbricis. Non diu perstitit sic æger, sed sensim imminutus viribus, crudelis laboris pertæsus, obiit. *D. Jac. Joh. Wenceslai Dobzensky de Nigroponte.*

Malignitas febrium hyberno frigore non mitigatur.

Experti id sumus pluribus jam annis tum Hafniæ, tum Helſingoræ. Enimverò febres malignæ hoc plerumque evadunt pertinaciores, quo sævius urget gela, imò & spargunt magis virus suum in domesticos, & nono plerumque die perimunt. Sed quamprimum circa veris initia remittit frigus, sensim remittit etiam violentia febrium, & regi se patitur malignitas, quæ ante ægerrime frænum admisit. An clausum visceribus malum, cum obstructis poris exitum non nisi difficulter inveniat, per antiperistasin infestat severius. Quod si laxes meatus sudoriferis, & suos hic manes patiuntur ægri, antequam pleno sudore madesant, & sæpe, dictu factum, stragulis à manu tantillum remotis pori iterum clauduntur, intusque cohibitus hostis novas resumit vires, priusquam ægri persuaderi queant, ut ad iteratos se sudores accommodent. Quid enim facient medentes, & ægris ipsis & ægrorum amicis sæpe non permittentibus repeti, quæ salutaria sunt, obtentu virium dejectarum? Quid quod aliquando nulla arte sudor exigi queat antequam victor morbus, supremum illum & lethiferum, licet diu satis calentem madorem protruseit. Quin & ejus quandoque

doque ferocia est malignitas, ut ægri licet toto propemodum morbi decursu moderatis fluant sudoribus, nihilominus pereant. Et his si vesicatoria applices etiam plura, in rugas quidem contrahitur pellicula, sed parum initio effluit humoris, & postmodum nihil, licet insistas sinapis, quod perditissimum signum est. Salsa volatilia, tanquam in malignis laudata Cl. Sorbato, & merito laudanda, nisi tamen prudenter regantur, pestiferam inducere solent hæmorrhagiam. Diaecordium suis non caret laudibus: sed declinatorium stomachi saporem illum plus odere, quam fullones ululam. Nec pulsui semper fides. Ad summum, ut tranquillo mari quilibet gubernator esse potest, fremente pauci; ita in his febribus, quando dira ingruunt symptomata, quandoque ars malum superat, quandoque ab eodem superatur. *D. Olai Borrichii.*

De Purpura epidemia maligna infantum.

Cum anno 1664. hyems mollis & pluviosa esset, grassabatur apud nos vere primo insequente purpura epidemia maligna, quæ per totam æstatem & autumnum usque in hyemem sæviebat, plurimosque infantes utriusque sexus, & 12. annum attingentes (nam ultra hanc ætatem vix ascendebat) perimebat. Plerique secunda die morbi, nonnulli etiam prima moriebantur; illi solummodo evadebant, qui nulla faucium inflammatione vel tumore œdematoso (variabant enim ista pro diversitate naturarum) infestabantur. Tum omnibus ab isto morbo liberatis, post copiosum sudorem (nonnullis etiam diarrhoea, sed tantum unius vel alterius diei critica profuit) squamæ decidebant, rubore cutis evanescente. Tandem, presertim natu majoribus, tumor rotius corporis, instar leucophlegmatæ, & infimi ventris sequebatur, qui per aliquot septimanas miseris molestus erat, sudoreque etiam solvebatur, interdum etiam urina largius profluente. Evasis tum etiam per divinam gratiam filiola mea unica, nondum annum supergressa, tum etiam privigna mea: in curatione admiscebantur sudorificis bezoartica. Excell. Dn. D. Segerus, tum temporis Collega meus charissimus hæc fidem dabit. *D. Simonis Schultzi.*

Febris Maligna cum Exanthematibus miliaribus.

Privigna Pharmacopœi hic Pofanii ad aureum Gryphum 11. vel 12. annorum puella sub initium veris hujus anni, mane, postquam consuetio inquietius dormivisset, expergesta bis vel tres vomuit, cui mater errorem fortè in victu commissum rata, aliquid Theriacæ exhibuit, quò accepto paulum quievit, & sudavit, post unam vel alteram horam de cordis compressione & spinæ dorsii dolore conquesta superveniente insigni calore, matrem in sententiam deduxit morbillos subesse, imprimis cum in colle & pone aures maculas observasset rubras: dedit itaque pulverem expellentem, & intra 24. horas bis reuteravit.

Tertio morbi die ruber quidam instar Erysipelatis per totum corpus diffusus apparuit cum cutis quadam asperitate, oris siccitate, ariditate lingue quasi filis, pulsu inæquali, delirio vehementi, &c. Accitus ego circa vesperam, ex signis morbum agnosco malignam, sed rubore per habitum corporis diffuso suscipiendo iudicium in erallinum, licet Rossalium esse vix dubitarim, præscriptis præscribendis discessi. Altero die reversus, totum corpus non tantum ita intente ru-

rubrum, ac si panno rubro involutum esset, deprehendi, sed & à collo usque ad genua parvis exanthematibus, granum multi vix æquantibus, plenis ichore quodam albo pallido, non tamen valde doleantibus, repleum. Pateriens quidem supra modum debilis, sed symptomata aliquantulum remissiora bonam spem faciebant; quare iussi continuare. Alexipharmacis & expellentibus usque in nonum vel duodecesimum diem, quo instar squamularum decidere, convalescente eximio matris cum gaudio ægrotæ, Pro Febri habui maligna miliaria, ut ovum ovo, simili illi febri, quam puerperis ante aliquot annos tam exitiosam descripsit Excell. Dn. D. Gotthofred. Welchius P. P. Lipsi. in peculiari Dissertatione, & quidem illi speciei, quam *den weiben Triefel* appellat, nisi quòd ratione subjecti evenit quædam fuerit disparitas, periculosiores quippe omnes morbi maligni gravidis & puerperis solent esse, quam aliis. Nunquam antea à me visum fateor istud exanthematum genus, nec ab alio Practico hujus loci observatum memini. Ancilla tamen, quæ ægrotæ semper aditabat, affirmavit, planè eodem morbo laborasse in juventute, & sumpto sæpius in die pulvere ex fl. sulphur. & nitro præparato, quia tenuioris conditionis erat, restitutam fuisse. Nonnullæ autem alie supervenientes & visitantes ægrotam sceminae asserbant se vidisse quidem talis nonnullam exanthemata plerumque exitialia, sed Germanice nominato mihi nesciebant. *D. Caroli Raygeri.*

Febris petechialis per diabem spurium soluta.

Anni hi hætenus ut bellorum, ita febrium malignarum fecundissimi, variè curam Medentium distinxere. Desere pleræque per sudorem crises, nonnullæ per diarrhoeas supervenientes quievere; una in juvene xxii. annorum, contumax, maculis subrubris comitata, & in deliquis subinde exiens, nec sudoribus paruit, nec aliis fomentis, donec tandem à vesicatoriis stimulatæ humores viam sibi fecerit per urinas, quas æger die xi. profudit adeo copiosas, ut verum diabem formidarem. Et hæc ipsa profusio ipsi salutaris fuit. Non est tamen eo tam fida aliquam crises hæc quam illa altera per sudores; quippe notati mihi plures in febribus malignis, quibus, negatis sudoribus, fluxere effluxit urinae, sine optato eventu, quod pestilens illud in malignis fermentum sæpe adhærescat tenacius sanguini ipsi, & lentis in eo humoribus, quam ut patiat se in vias lotii amandari. *D. Olai Borrichii.*

De Petechiis summe malignis.

Mortalitatis memorem me fecit calamitas domestica, quam sexennio abhinc experiri me voluit supremus rerum humanarum Director, justusque octavo morbi die, diris & lethalibus petechiis, quas pustulæ exiles variolas æmulantes comitabantur, ac per faciem, brachia & manus copiosè, raris in tribus & reliquo corpore, pectore excepto, quod tam ab his, quam ab illis immune plerumque erat, intermixtæ conspiciantur, acerbissimè consistant; ex hac miserarum valle, incossum adhibitis alexiteriis exquisitissimis, in æternum gaudium transiit. Morbi vehementiam & malignitatem præsumebam statim, magno cum cordolio, ex acerbissimo dorso ac hypochondriorum dolore, cui ferendo rari corac presculti vires non sufficiebant; accedebat insuper magnum præcordiorum æstus; nec non subsequenti die lethale alvi profluvium, ob carunculas fæcibus perlethale; Nam Hippocræti sententia excretiones mixtas; Nam Hippocræti sententia excretiones

eiusmodi esse sanestas è sect. 4. aph. 26. didici, præfertim ubi humor tam effusus & acris est, ut exiguo tali temporis intervallo intestina lancinando eorum pingue, epidermidam & tunicam interiorum, uti has partes describit Hollerius in Schol. Tertia die manifestus adhuc inevitabilis mortis signum me perterrefaciebat, macula nempe nigra carbonis instar, mediocrius pili magnitudine & rotunditate, apicem lingue in sinistra parte occupans, qualem Salmuth. Obs. Medic. 31. Cent. 2. raram, nec à quoquam in lingua observatam, nisi in quadam matrona, Lipsiæ intra triduum extincta, noxavit. Ingemisco quod ego alteram conspicerem, & historiae veritatem in propria mea morigeratissima filiola experiri habuissim necesse. Tum eruperunt etiam pustulae in dictis supra partibus pusillae, instar bullarum, quæ Hippoc. annotatione in Coac. Prænot. tex. 116. magis enucleato à Greg. Harit. in Progn. Febr. pag. 36. lethales censendæ in febribus continuis, nisi purulentus abscessus fiat; nec subsequeretur hic ulcus, quin potius facies crustis quasi artis undique obducta, ac ad formidinem usque defœdata fuit, quæ antea nitida & delectabilis erat. Quinto morbi die urinam mingere coepit eruentem, continendo sic usque ad ultimum quasi vitæ halitum, quod Symptoma, in morbis acutis, mortis prænuntium dicitur, præter alios magnæ in Medicinae autoritatis viros, Hochstetterius, Celeberrimus olim Patricæ Medicus, Observ. Med. rariorum Decad. 1. Caf. 7. 8. & 9. Nigras quandoque externi innoxie Velschius laprà merito jura laudatus, Syll. Curat. & Observ. Medic. Cent. 4. in Not. ad Observ. 10. ex Hipp. affirmat, aliquot insuper exemplis hoc ipsum illustrat Rhodius (quem Patavii olim singulariter mihi faventem colebam) observ. 31. Cent. 3. Truculentis igitur istis insultibus, cum resistere imbecilles puellulæ vires nequirent, morti victas dare manus, eheu fuit coacta æcerbam relinquens mihi, matri, atque toti familiae memoriam sui. Simile luctuosum fatum subiit mei vicini filiulus quinquennis, sed dispari sorte; bestia enim mea filiola per octiduum miserè consistebatur cum exitioso illo morbo, hic verò decem solummodo horarum, maxima ex parte convulsionibus gravissimis transactarum intervallo defatigatus, vitalem Spiritum emisit. Sinus quippè manè surrexerat, & sic diem transegerat ad horam sextam vespertinam usque, ast subito de ingentibus capitis & ventris cruciatibus conqueri incipiens, post trihorium atrocibus Epilepticis moribus, cum sensuum externorum abolitione, correptus, hora duodecima nocturna, & subsequente matutina secunda pari ferocia iisdem redeuntibus, ac vitale robur planè pessundantibus, tandem post bihorium, inter parentum suspensa naturæ debitum citò solvit. Dubio procul variolæ, cum Epidemicæ fuissent etiam subsecutæ in hoc putulo, quia ingens aderat præcordiorum æstus, pulsus velocissimus, ebulliens in vasis majoribus sanguis, Epilepsia, exanthematum frequens prænuntia, ni atrox malum vehementiâ suâ naturam prius proftravisset, antequam noxiam malignitatem à Centro ad ambitum Corporis propellere conaretur. Cæterum funera, morbi que malignitatem eam, qua simul prehendebantur filius meus natu minimus, ut & ædibus meis propinqui istius filiola, natuque superstes unicus, superarunt; unde grates solvebamus Divinæ Misericordiæ immensas, quod hanc nobis servavit trigam, porrò custodiendam.

Hippoc. summis Artis nostræ Dictatoris, Aph. 26. Sect. 4. Veritatem stabilivisse calamitosum domesticum meum exemplum, ante dixi. Ast felicio-

rem expertæ fuerunt eventum ætatis consistentis duæ Virgines, quas per aliquot dies, diverso tempore, Dysenteria exerceverat dolorosa valde, propter exulcerata à bile flava, pituitæ lassa permixta, intestina, materia primò abeunte copiosa, frequentis, liquida, varia, pinguedine postmodum quadam permixta, quam caruncula seu portiones quadam veluti carneæ, manifestè in excretis conspicuæ insequerantur. Ambæ tamen liberæ evaserunt, ope mea Medica adjunctæ. Inter alia salutaris admodum iis fuit Balsamus Peruvianus liquidus, ad intestina exulcerata à fœcibus acris, putridisque vindicanda & consolidanda, Clysteribus permixtus. Singularem quoque nobilissimi exotici hujus liquoris virtutem sui expertus, tum in immoderatis Diarrhois, tum dejectionibus eruentis, quando reliqua parùm proficere. Et sanè admirandus fuit ejus effectus in adolescente quodam, qui atrocissimis ventris torminibus nimium sæviter torquebatur, prodeunte cum excrementis, valde fœtentibus, saniosa materiâ, intestinorum ulcus certò indicante: Mitigari autem illa nullo pacto poterant, diversa licet sopiendis doloribus usurpata fuerint methodicè remedia, usquedum Clysterem sequentem infundi, atque insuper istius Balsami, cum nucl. Pineis dissoluti ℞. additis Syr. è Cort. Aurant. ʒij. & Sacch. clarific. ʒss. exhiberi ego, & mecum Medici alii duo primatu curavimus. Clyster erat talis:

℞. Rad. Tormentill. Symplyri. aa ʒss. Herb. plantagin. Bursæ pastor. Equiseti, Mentæ rubr. aa mʒ. Flor. Rosar. rubr. Balsustior Antos. aa. P. j. Sem. Samach. ʒij. Coqu. in ʒq. font. f. q. ad dimidias colatæ.

℞. ʒviii. In quibus dissolv. Sacch. Thom. ʒss. Bal. Peruviani c. vitello Ovi solut. ʒj. Succ. Plantag. rec. expressi ʒj. M. F. Clyster.

Cum patiens mox levamen exinde sentiret, post bihorium reiterari eundem iussimus, & sic Divina favente Gratia, ægrum jam conclamatum, pristinae sanitati restituvimus. D. Lud. Schrickij.

De morbo Hungarico severissimis symptomatibus stipato.

Cum anno 1656. Serenissimus Sveciæ Rex Carolus Gustavus in Polonia funestam cladem pertulisset, milesque ejus dispersus, & morbo Hungarico (quem Clarissimus Sennertus redè Castrensem nuncupat, Germani & Poloni nomine Capitalis morbi, Haupttauseit, expriment) infectus, Thoronium, quod tum numerofo Præsidio Svecico septum erat, fuga periiisset, Urbs quoque colluvie tanta hominum oppleta morbum istum epidemicum hospitio excepit: quo plurimi Germani Comites, liberi Barones, Nobiles, strenui Milites, Cives & plebeji miserè perierunt, & qui mortem evaserunt, plerique recidivam diuturnam, nonnulli etiam bis, licet non lethalem, perpessi sunt. Inter plurimos autem Casus, qui in eiusmodi morbis non rari sunt, sequens commemoratione dignus nobis visus est. Henr. Doring. Uraisl. Silesius, sed Civis Danciscanus, è mercatore miles & Centurio factus, mense Majo eodem morbo gravissimè corripiebatur, quem pessimi satellites, utpotè capitis & præcordiorum atrocis dolor, anxietas cordis, intensissima febris, sitis immodica, ingens delirium, vomitus enormes, maculae purpureo-lividae, noctes insomnes, inquietudo & summa virium prostratio assatim comitabantur, eisque tandem horrenda & septem dierum continua epilepsia se adjunxit, à qua ita debilitatus est æger, ut per duas septimanas sine intellectu, sensu, motu & loquela jacens, morti proximus esse videretur: nam neque de cibo,

cibo, neque de potu aliquid assumere poterat, nisi quod ex Medicamentis corroborantibus, & cordialibus, vinoque Rhodano penina intincta labijs semi-apertis instillabatur, quem affantes, & precipue ipsum saepe visitans olur. Reversendus M. Johannes Bonnaibaber. Eccles. Taorun. Senior ad Div. Mariae Pastor, & Gymnasi Professor, sine commiseratione inveni vix poterant. Verum Divina Dei Omnipotentis ope, Excellentissimique beatæ memoriæ D. Meisneri & nostræ diligentia, per selectissimorum Medicamentorum & analepticorum sedulam adhibitionem quasi ex orci faucibus ereptus, & pristinae sanitati cum multorum admiratione, sed demum post plures septimanas, feliciter restitutus est. Hic nunc relicta militia mercenoniam exercet Warlavie, & pancreaticè valet: utpote quocum ante aliquot septimanas Thorunii locuti sumus. Remediorum signationem ob nimiam prolixitatem Observationi huic adnectere supervacaneum esse duximus, cum plurimi Auctores curationem istius luis descriperint: præsertim autem Martinus Rulandus Libro proprio de Morbo Ungarico, cui cum reliquis adjuungi poterunt Crato in Consiliis Scholtzii; conf. 274. Sennertus lib. 4. de Febr. cap. 14. de Morbo Ungarico. Greg. Observ. Medic. lib. 4. prior. lib. 1. Obs. 29. Joan. Petr. Lotichius Obs. Med. Lib. 1. c. 7. Obs. 15. Baldass. Timentus Cas. Medic. Lib. 8. cas. 16. Johann. Hornungus in Cista Medica Epist. 110. Quibus adde, si lubet, Joan. Conradi Ramelii Historiam Morbi, qui ex castris ad rastro, à rastro ad rostra, &c. an. 1622. 1623. grassabatur. D. Sim. Schultz.

*De Morbo Hungarico
die decretorio per Temulentiam sublato.*

Lucas Fradel, Austriacus, Civis & Pandocheus Thorunensis extra portam habitans An. 1656. mense Aprili Ungarica febre correptus graviter decumbebat, sed cum à Nobis Natura ejus fortis medicamentis idoneis adjvaretur, quotidie majora concoctionis signa circa urinam, & in indicante, præsertim decima quarta morbi die, sudore paulatim erumpente, animadvertimus: tum ille hora vespertina à me petiit, ut ipsi concederem haustum unum vel alterum vini Rhodensis, cui cum, ut vini assueti, permiserim, ille non tantum haustibus, sed totis mensuris, illud bibebat, & ita per tres dies aliquot stoffos nostrates (quæ mensura continet quatuor libras civiles) exhauriebat, inde quasi è crapula, dies & noctes dormiendo, copiosissime sudabat, & vix non sudore diffluebat, expergefactus interim vinum largiter sorbebat, iterumque somno se dabat, donec tandem die morbi decima septima, ad se rediit, mihi que pro licentia (quanquam ille mensuræ concessa modum valde excessisset) gratias egit. Suffragatur nobis hæc in parte Excellentissimus D. Sachsius à Lewenhamb (præpropera, cheu! morte non sine ingenti literarii orbis detrimento è vivis nuper sublatus) qui *Αμπελογρ.* suæ Sect. 6. membr. 2. c. 6. ita statuit. Non semper ægris denegandum esse vinum, modò absque insigni noxa fieri possit, si avidè expetitur, cum & in hoc gratia Medici consistat, censente Rod. à Castro in Medico Politico lib. 3. c. 8. Imo copiosius sumtum in quibusdam morbis à malo liberat, secundum Primrosium lib. 3. de Völg. Error. Medic. c. 18. Et paulo post: Proprietas hominis in omnibus morbis curandis magnam habet potestatem, & sunt nonnulli usque adedò comparati ad vinum, ut etiam in extremis morbis eo non possint abstinere; quod nos quoque in isto ægro considerantes, apparentibus

signis concoctionis, & circa diem decretorium naturali appetitu accedente, non sine ratione fecisse existimamus, utpote qui ibi natus & educatus est ubi cerevisia nullum locum habet. Coniunge cum his Canonherium de admirandis vini virtutibus, qui lib. 1. cap. 3. §. 18. ita scribit: Vino in febris & ut alimento uti possumus, & §. 5. vinum sudores provocat, eoque ferosa materia non parum per lotium elicitur. Item §. 16. vinum ex quocumque morbo revalescentibus prodest: ut ibidem plura prolixitate vitanda causa reciteam. Poterit cum his curiosus Lector conferre Cosicium in Traët. de Potu in Morbis lib. 2. ut & Hippolyt. Obiciunt, atque Hippolyt. Antonellum in Apparatu Animadvers. in Eundem, D. Simonis Schultzeij.

Vesicatoria quid possint in febribus malignis.

Quid præstent in declinandis curandisque malignis morbis, imò verò peste ipsa fonticuli, ulcera vesicatoria, jam inde ab ævo Galeni cognitum fuit aliquatenus dignum sane, quod exactius adhuc inquiratur. Sub climate nostro, ubi humores plerumque crassi & pituita segnis, aliquando præsens è vesicatorijs solatium notamus, præsertim si ante septimum morbi diem applicentur internæ brachiorum, curumque faciei, secundum præcursum venarum ampliorum, est tamen, cum totis mensibus frustra admoventur, imò toto quandoque anno nullum ab iis evidens auxilium. Ratio à diversitate *μιασμα* petenda videtur: quoties particulae illæ malignæ non admodum firmiter cohærent, & tenacem non amplectuntur humorem corporis, excluduntur facilius vesicatorio, & virtus fugax cum sero prorumpente secedit: quando autem in viscida nidulantur materia, aut ipsæ mutuo facierum lavore sibi arctius junguntur, eludant ferè vesicatorum conatum. Sed qui internoscendum, in quales se malignitas armarit particulas? temperamenti ratio inspecta non sufficit, enim verò adverti vesicatoria nonnunquam segnissime pituitosis oppido fuisse salutaria, contra, bile tumentibus nil attulisse levaminis. Ut proinde hoc unum restet ex Ovidiano penu:

Semper tibi pendeat hamus.

Admovenda scilicet opportunè, præsertim ubi exemplis conspicerit, aliis eodem modo, & prope tempore laborantibus fuisse utilia; quod si frustrantur expectationem, persistendum in alexipharmacis quæ nihilo secius adhiberi solent. D. Olai Borrichii

Vesicatorii usus in Malignis Febribus.

Nunquam me fefellerit Vesicatoriorum usus in morbis malignis. Nuper sævientè febre maligna in pago Blozenberg, applicare iusseram duo vesicatoria carpi manuum vici 30. annorum graviter decumbentis. Paulo post intumescere manus cum inflammatione & livore, sed evidenti cum levamine & symptomatum febris malignæ remissione. Intra paucos dies cessavit tumor, livor, inflammatio sponte, ægerque convalevit. D. Joh. Jac. Waldsmidii.

Curatio Febris Malignæ, Viperarum vivarum deglutitione.

Mirabilem viperarum esse naturam, & maximam adhuc partem nobis incognitam, non ita pridem Nobilissimus Franciscus Redi ex Observationibus singularibus Oibi erudito notum fecit, Addam

hise morbi historiam non omnino incongruam, ab Illustr. & Nobiliss. Dn. Hamb. à M. Saren. Saxon. Elect. à Consiliis intimioribus, mihi ante aliquot menses communicatum. Apud Salmurienfes in Gallie Ducatu Andegavino Anno 1670. corripiebatur Nobiliss. Dn. Craff B. à B. febre quadam maligna, quæ omnium fere Medicorum ibi celeberrima opera illisit, adeo ut ipse Patiens prognostico relinqueretur. Alius Medicus ex vicinia fuit advocatus, Empiricus vel Methodicus an fuerit, accuratè non scio, is quoque conclamatum, & de vita Nobiliss. ægrotantis jam actum esse conspiciebat: nihilominus in morbo extremo ad extremum remedium confugiendum esse ipsi veniebat in mentem, propterea adstantibus ab eo suatum, ut si vellet adhuc experiri medicamentum aliquod, deberent procurare tres viperas easque vivas, quas Dn. Patiens vivas quoque deglutiret, experientia namque constare, viperas veneno resistere. Obstupescunt! sed obtemperant, atque summa cum molestia agonizanti fere, tres viperas vivas deglutientes præbent, quæ intra trihorium integram affluerunt veneni vel malignitatis labem, adeo ut postea per secessum extræ præ insigni Tumore, quasi rupi viderentur, quo facto sensim convaluit Nobiliss. C. B. à B. & per Dei gratiam peregrinationis metam profectus est. Si dubitare quis vellet de historie veritate, ei autentica testimonia, si fuerit opus, dehinc exhibebo. D. Pauli Ammanni.

De medicamento Febrifugo ex lapide Scissili.

Civis quidam facetiosus, videns Medicum vicinam suam sæpius visitare; quæsit ex famula causam, respondentem heram suam febricitare alternis diebus, ultro obtulit Medicinam, sequenti die ante paroxysmum exhibendam. Quid sit? Hera, inficio Medico, assumit pulverem ab ancilla allatum, & statim liberatur. Unde factum est, ut omnes fere febricitantes ab inopinato hoc Medico efflagarent auxilium, & cum in promptu non haberet suum specificum, ipsos sæpius jussit parumper commorari in ædibus, interea quæsit in aula lapidem scissilem & culcillo tantum abrasit, quantum pro dosi sufficere autumabat, sicque solo hoc pulvere multos curavit. Quis hic cum Ecclesiaste non quæret: Quid mihi prodest, quod majorem sapientiæ dedi operam? Cæterum, cum hic de febribus incidat sermo, recordor pulveris antifebrilis Clarissimi Kergeri, quo plurimos se curasse asseverat, omnis longis illis veterum præparationibus & decoctis: Innotuit quoque toti Medicorum Orbi compendiosa februm Barbetana, Salviana & aliorum Virorum curatio, imbibendo vel temperando acidum, seu juxta Excellentissimum Willisium & Kergerum, præcipitando, vel secundum Helmontium, Philosophum per ignem saturando. Mihi in frequenti usu est specificum febrile, cujus basis est antimonium nitratum, quo multos curavi, subsequente leni vomitu & copioso sudore. Sic memini, ante aliquot annos periculose ægrotasse suavissimam conjugem Viri Amplissimi & Consulissimi Domini D. Schmidii U. J. D. & Consiliarii Hanoviensis eminentissimi, & solo hoc pulvere, incassum exhibitis aliis, per Dei gratiam à febre liberatam fuisse, quod innumeris aliis Exemplis confirmare possem. D. Job. Jac. Waldschmidii.

Arsenicum Antipyretum.

Haut ita pridem fuit nonnemo, qui asserere fuit

ausus, cuilibet corpori naturali, quin, cuilibet animali, atque adeo homini, inesse suum venenum specificum, calidi innati & humidis radicalis intergerinum amicissimumque hospitem, naturæ quasi balsamum, hujusque conservativum: Hoc veneno, quovis modo excentrico facto, aut ab indole sua declinante, oriri morbos varii generis, hos autem indicare veneni conservativi restitutionem in integrum, & inde pendere sanitatis cardinem. Paradoxa est sane hæc opinio, & naturæ veneni quàm minimè competens, imò contradictorium, esse venenum, & esse naturæ conservativum. Quæ enim catachresi venenum vocatur, sanitatis architectus, cum omnium effato venenum tota sua essentia dicatur corpori, naturæ, vitæ insectum: Sicine cadet ab omni seculo irroboreta inter alimenta, medicamenta & venena, specifica differentia? Certe tale venenum est *viduēgōdū*. Nil prebat, animalia venenata nutiri suo veneno; morsus hominis irati esse venenosos, & quæ sunt alia: Nam uti illud est in controversia; ita hoc non est perpetuum; potest tamen ira effervescente degenerare in venenum, qui ante non fuit humor; adjuvant in moribus continui solutio, ipsius vulnerati ira, affluxus humorum, inflammatio; nec enim solo contactu ad instar torpedinis, vel halitu irati veneant: Est sanè opus vulnere. Alium virum celeberrimum olim statuisse, aut omnia esse venena, aut nullum esse venenum, cum omnia etiam saluberrima, vinum putà, excessu adhibita, possint esse veneni loco; jubet itaque venenum dosim vestigare, & tunc futura innocua. Scilicet, arduum Vir eruditus censet statueri, quod quidquam Deus creavit, hominis, propter quem omnia creata censentur (quanquam & hic aliqui controversiam faciunt) tota sua natura & essentia destructivum. Sed quis exactam venenorum dosim mensurabitur? Quid ni detur substantia, cujus sic talis à primordio elementorum texture, quæ intro sumta turbet, fermentet, congelet, convellat, enecet? nec enim inde sapientissimo Creatori dica scribitur? Namque, ut ut propter hominem esse omnia creata forte censemus, non sunt tamen in eum omnia finem creata, ut iis vescamur, sunt aliis destinata usibus (sic neque ligno, neque lapide, neque ferro ordinariè vescimur. Occasionem ista proferendi sequens historia suppeditavit: Cum nuper Goppingæ morarer, narravit Affinis meus Maskoskius Med. Lic. se miram oppido febrium intermittentium, at infallibilem in pluribus curam vidisse sequenti medicamine perfectam.

℞. Arsenici albi crystallini gr. iij. vel vi. pro ratione subjecti, injice pulverizatum in vitrum parvum lati orificii (*Zuchbergli*) ad funde fluvialis frigidæ s. q. apertum vas colloca super prunas; agitando, dum cesset strepitus, hæc mixtura probe confusa febrienti, per 12. plus minus horas ante jejunio, una vice propinatur; Ubi per horæ quadrantem, aut paulo amplius hanc stomachus retinuit, capiatur aquæ calidæ simplicis præterpropter quartanarius, in hac solvatur butyri notabile pondus cum ovi luteo, duabusque vicibus calide sorbeatur, imperata rursus aliquot horarum abstinentia. Insequitur anxietas magna largo sudore profuente: Tollit omnes intermittentes ipsamque adeo quartanam: Auctor perhibetur Mospeliensis Medicus Anonymus, cujus filius Raugravie Palatinæ è pedibus in Wurtembergico Ducatu plures hoc medicamine persanavit. Dicit Dn. Maskoskius periculum se facturum pollicitus est, effectum ubi edoctus fuero, nil restabit quam ut ocyus transcribam.

Paradoxa mehercule cura, arsenicum tantum non crudum intra corpus, idque jejunum sumere! quis

quis enim hanc præparationem sufficientem facile credat? Quantum conjicio, partes arsenici deleteriarum volatilibus, per effervescentiam cum aqua fluviatili, calcis vivæ æmulam, in auras avolant, relictis fixioribus, eoque magis factis: Effervescentiam autem & solutionem calor promovet: Ipsum verò arsenicum potestare Salina lactearum obstructions, quæ sunt perpetuæ fere intermittentium productrices, (quod in mea Inaugural. de febr. tert. interm. epidem. latius probavi) hand dubie promptius atque alia quævis, expedire notum est. Mixture pinguis butyræca videtur hoc sine exhiberi, ut veneni spicula, si quæ ab operatione forte supersunt in visceribus, obrundat; velut aliis iis, qui venena somniferæ, pinguis imperare solemus. Haustus autem pinguis non statim propinat, ne vomitu reddatur sine fructu, quod modo fuit absorptum. Ego alia methodo intermittentes feliciter abigere didici, tardiori licet, atqui tutiori: nolim imitari: ausim profecto asseverare, quantumlibet hæc febris tollatur, remanere tamen in corpore venæ characterem; nec ægros hæc via curatos adeo prospera valetudine per vitæ reliqua gaviferos. Alioqui novi Ambergæ in Palatinatu superiore adolescentem Iorarium à Magistro quotidie vapulantem, vitæ tædio, araneum prægrandem contritum cum calcis vivæ notabili quantitate deglutisse citra noxam. An hæc duo salia, aranei puta & calcis vivæ se mutuo destruxerunt; an araneus, quorum aliqui dantur, fuit *araneus*? D. Rosini Lentili.

Ex fagino fructu liberaliter comesto febris lypyria.

Virgo nobilis annorum sedecim, & corpore, animoque valens, dum mense Septembri & Octobri in prædio paterno animi gratia rusticatur, & ut erat delicatula, gustus oblectamenta variè quærit, tandem instigantibus paganis quibusdam mulieribus, faginos etiam fructus maturos crudosque ore stringit, dumque in iis nescio quid suave, & lingue blandiens offendit, largius se fuisse hoc pabulo per aliquot dies invitat, applaudentibus consiliariis muliercolis, invenisse se tam gratum herili filie nutrimentum, & non parca manu delicias illas quotidie in cubiculum virginis, matre inscia, inferentibus. Paulo post reversi cum matre in urbem, sensim fastidit cibos, & pallidior solito de gravitate capitis, angustiis pectoris, & ventris inexplicabilibus doloribus conqueritur. Accedunt, corporis totius imbecillitas, pulsus vix sensuum ullo observabilis, sitis, inquietudo, partium externarum frigus, illa interea non frigus, sed summum calorem in visceribus hærentem incusante. Advocatus, initio jocari credebam virgunculam, ut quæ de ardore corporis quæta, tota rigeat exteris. Sed tentato carpo, notatisque symptomatis comitantibus, agrè tandem causam mali exsculpo, febrimque lypyriam (qualis jam ante ab aliis, sed nuper erudite descripta est à Raymundo Forti Medico Patavino l. de febris) sed nimia glandium harum faginarum voracitate, proinde malum aggressus, disphoreticis & alexipharmacis feliciter tandem, Deo fortunante, expugno. Vivit illa valetque, fagum jam prudentior averfata. Maneat ergo glans fagina suum, sciurorum, glirumque pabulum, humani palati formido, quod de copiose tubercinantibus intelligendum. Mereturque hic adjici illud Bauhini in Histor. Plant. l. vii. Nobis sane observatum, fagineam glandem, potissimum virentem, & nondum exsiccata, si paulo copiosius comedatur, Jolli instat caput turbare, ac ipsos etiam

sues ejus esu turbulentos reddi, & tandem obdormiscere: id quod etiam Schwenkfeldius testatur: qui ait caput tentare, & inebriare eos, qui nimium comederint. Sed febrim lypyriam ejus esu excitatam nemo fortassis antea observavit. D. Olai Berrichii.

Tertiana halecis esu curata.

Soror quædam mea ex esu halecum tempore æstivo febrim sibi causavit tertianam, sed cum per dies aliquot febricitans, aliquando me halecem esitentem vidisset, appetitu insigni infestabatur, cui me adversantem simulante, sed clandestine semulis concessi, particulas quasdam halecis, esui ei porrigeræ. Quo facto, febris omnino decessit, & sanitatem ægra pristinam recepit: Idem mihi contigit in alio febricitante ex concessio potu aquæ frigidæ. D. Jac. Waldschmid.

De Curatione Febris tertiana per terrorem

Beatus Rollincius scripsit Ordin. & Method. med. spec. comm. pag. 1024. Non raro medici vice fingitur terror, & quod illius superat captum, hujus sequitur raptum. Finem imposuisse quartanæ refractariæ experientia docuit de improvilo subortum. Febris tertiana immersione aquæ fluentis curata notatur anno 3. Ephem. Germ. obs. 211. Retulit mihi nuper quidam Magister Equitum, se tertianarium servum in paroxysmo perterritum, exploso in ipsum inopinatum sclopeto, pulvere pyrio & papyro referto, à febre contumacissima liberavisse.

Scholium. Terrorem non solum in febris curandis, sed aliis etiam in morbis magnam habere efficaciam, scimus. Sic tertianam ex bombardæ improvila explosione Ephem. nostr. Dec. I. Ann. 11. Obs. 150. ex immersione in aquam Anno 111. Obs. 211. quartanam ex cybæ in aqua submersione cit. Obs. 150. ablatam recenset; quale per terrorem sanata quartanæ exemplum etiam in Ambros. Paræo libr. 1. cap. 23. Anno 2. Zod. Med. Gall. mens. Jan. & decad. 4. observat. 1. Schardeana refertur. Paralytin inveteratam & singulum gravissimum eodem remedio ablata describit Franc. Valleriola libr. 2. observ. 4. Paralytin & contracturam Dom. Beckerus de culturiv. Boruill. quest. 9. Epilepsiam Dom. Casp. Theoph. Bieringus advers. curios. 13. Dom. Thom. Bartholinus centur. 3. histor. anat. 41. Arthritidem Phil. Salmuth. centur. 1. observat. 48. Sanguinis ex utero fluxum & oris inflammationem Gærn. Rollincius ord. & meth. med. spec. comm. lib. 14. sect. 3. Scilicet cum spiritibus ab improvilo aliquo casu magnus terror incutitur, violenta eorundem commotio contingit, ut ita, qui antea sanguinem aliove humoris crassitie, quiete aut tempore peccantes sufficienter agitare atque attenuare hand valabant, nunc potentiori nisi subigendæ & alterandæ eidem pares evadant; quia & iidem viscosis præter naturam generis particulis incarcerationi quæta, sopiti aut etiam ab aliis hostili acedine infestis laceffiti, jam veluti relictis copiis ab eorum imperio sese evolvant, easque disiciant; aut regressi ad centrum suum, sanguinem in motu aberrantem, in ordinem sic redire cogant. Sed hæc sunt fortuita, nec facile à Medico imitanda, curam utpote satis incertam, & periculosa involvens; cum nec sepe ea sit causa morbificæ conditio, quæ illi extraordinario spirituum cedat insultui, aut eum patienter perferat, vel etiam spirituum non idem vigor, qui perturbationi illi sustinendæ sufficiat;

sufficiat; quin potius hos dissipari, omnino suffocari, morbumque augeri, aut navum induci, contingere queat, unde non pauciora, sed facile plura exempla recensere liceret, quibus terror incensus varios morbos aut ipsam etiam mortem inferendo, perniciosus exitiosusve existit. *D. Jac. Augustini Hunerwolffij*

Febris octava ad Luna periodos recurrens.
Rx clariss. Gothofredo Davide Mayero Ephemerid. Germanic. Centuriâ 5. & 6.

Vir juvenis Religiosus & D. Francisci Fratrum consortio junctus, ætatis XXVIII. annorum, plethoricus, ex Bohemia Ucrataviam ablegatus, eam mihi percurandam committebat: Febrim speciem, cum qua ultra annum se graviter constatum asserbat, cujus indoles & progressus sequens à me observabatur: nimirum octavo quoque die, quo Lunæ vicissitudines suis obire solenne est, certissima periodo ægrotantem immanis Cephalalgia adoriebatur, in qua dolores lancinantes, & punctorii interni accuratè cum pulsu conveniebant: hi nunc sincipitis regionem occupabant, concurrente graviore aurium tinnitû & susurrô. Vasa temporum infarcta quasi & inflata, è longinquo pulsationis sensum determinabant: totum corpus horrore concutiebatur, alvo tum temporis semper clausa remanente. Vertex sensu frigoris perentabatur, ac si glaciem impositam haberet. Destitabatur tunc quocumque strepitum & motum, levem licet & sanis vix observandum, cumprimis remotiones scabellorum, apertiones januæ, interlocutiones & colloquia: quin imò lumini infestus, tranquillitatem sitiebat & quietem, citra ullum ad cibis aut potum, nisi tenuissimum appetitum. Interdum obvenit vertigo tenebrosa, procul dabit partim ex opplezione cerebri, & meningum sanguine expanso, partim ex consensu partium nervosarum ventriculi, sinistri ejusdem maximè orificii à contentis flatibus. Ad hæc dolor aderat obtusus hypochondrii dextri, & post antea dictam horripilationem, æstus corporis continuus & intensissimus dolor artuum osteocopus, difficilis respiratio, pulsus magnus, celer & frequens, quandoque inæqualis: Urina primò rubra & diaphana: tandem cum sedimento incarnati coloris & turbida. Sic octavo quoque die à febre, Lunæ phasiam præcursore inseparabili, per tempus sex hebdomadam hic Ucratavie pium hunc & diætæ legibus apprime obedientem Religiosum miserè oppressum ipsemet observavi; exacerbatione quôvis paroxismo ad XIII. horas non interrupto ordine violentiam suam exercente, cum reliquis diebus, consuetis muniis præesse, ac sano similis officii rationibus defangi optimus patiens potuerit. Tandem continuatis congruis remediis, & largissima sanguinis per nares eruptione eveniente, felix contumacis hujus febris solutio obtenta fait.

ANATOMICÆ INSPECTIONES.

Febres Hæctica & lenta.

Filius Dom. Pouvert Regii in camera computorum Auditoris, cum bimestri Tertiana laborasset, nec ad medicamentum adduci potuisset, cum coelum incanduisset paulum, datur medicamentum cui indormiendum imprudens Pharmacopœus consuit: medicamentum inane fait, movit, nihil exclusit: Ab eo tempore vix febris expers: De Dolore capitis, de quo prius non conquerebatur, dum paroxysmus reperit, repente æstus fit, elatis in cerebrum vaporibus, imò & febre ipsa jam cerebrum

occupante (unde calor accerrimi sensus apparebat) ac si febris esset Capitalis, ut sic loquar: per xxiv. horas æstus fuit & hæcticus cum prehenderat; virtus erat debilis, nil natura præstitit quamvis irritata. Convulsus interiit.

In cerebro nihil deprehensum, venæ intumuerant parùm: vi febris interiit, oblesso cerebro quoque, ut interea non esset flabellatio cordis ob respirationem non liberam. *Jac. Thevart. Annot. 3. in conf. 58. Ballonii lib. 1.*

§. 4. Audimus D. Cardinalis Lotareni, qui febre velut capitali interiit, aperto capite repertas venas omnes adusto plenas sanguine, & meningis veluti tactas de celo & sideratas. *Ballonius Epidem. & ephemer. lib. 2. pag. 129.*

Illustr. Baronissa de Coudrée, ætatis ann. 65. sterilis, post casum ex rheda in partem capitis lævam, defluxum perensit in maxillam diurnum & dolorificum, unde Febris, sudores nocturni, melancholica phantasmata; vario successu dimicatum est, tandem febris invaluit, & mortalitatem exiit.

In aperto cadavere Pulmo repertus est inflammatus & lividus, cum maculis nigris: Ventriculus amplus, cor flaccidum; hepar extremo loco lieni adhærens, Uterus immense tumens & plane scirrhusus, Prostatae ovi magnitudine refertæ pure: Cystis fellea referta lapillis & scirrhusis. *Ex schedis Clar. Dom. D. Alexandri Diodati Medici Genev. & De ani.*

Duo sunt quæ inter accidentia symptomataque in febres, quæ hæc tempestate grassantur, incidentia numerantur, quibus plurimum ægri torquebantur, Singultus ac Tussis: Nec ita quidem molesta esse cœperunt, vel quòd totum febris tempus occuparent, vel quòd brevissimo tempore diuexarent: Vidimus enim ineunte statim accessione ita suffocationis periculum oboriri & tussis molestias, ac si nulla vitæ spes relinqueretur, desinente accessione placide ac sedate habebant: Singultus autem in nonnullis ita molestus fuit, qui febre nocturna, mox diurna, cum destillatione in pulmones laborarent, ut omnia præter Singultum molestè ferrent. In his fait Dominus de Bares, cui antequam cessaret singultus, totum corpus intumuit: Detumescente corpore reperit singultus, afferens ei aliquid permolestius quàm ante: nam & ulcusculum excitavit in partibus ad orificium ventriculi atinentibus, nam cum quid deglutiebatur aut calidiusculum, aut manifesta qualitate præditum, percipiebatur in inno œsophagi dolor: Illi autem à Singultu, cum abdomen inflatum fuisset, alvus biliosa reddidit, post excretionem biliosorum sequuta sunt purulenta, quod mirum est. Nec credimus hæc à pulmonibus emanasse quamvis hos laborare suspicaremur: cum enim à partibus superis tale quid contingit, id simul & semel fieri solet: at hic æger sæpe eam excrevit materiam.

Hic æger singultiens, tussiens, febriens, ad tabem vergens, interiit; Aperto cadavere inventus est hydrops ascites in abdomine: Inventi sunt pulmones purulenti, corrupti. Intestina livecebant, quasi siderata superna parte: unde credibile tum singultus magnam occasionem illinc natam, tum syncopes qua prehensus est, Lien plane putris: Denique nulla in toto corpore pars inventa est integritatem suam servans: Dejectiones purulentæ, nobis admirationi fuerunt, à puri mearæo manabant. Dejectiones antequam diem suum obiret, præcesserunt nigrae, pici liquidæ similes. *Ballonius confil. 25. lib. 1.*

Rarissimus affectus est quo obiit Sereniss. Venerorum Dux, Franc. Contareus; cujus ægritudinis causa ter Venetis vocatus fuit Joh. Prævotius,

Preterius, variisque nominibus cum aliis Medicis dissentientibus discrepavit. Die ipso Solstitii æstivi incidit in acutissimos dolores colicos, quibus erat obnoxius, inque vix altero die liberatus ope remedium præcalidiorum, incidit in Febrem quæ typum duplicis tertianæ servabat, redibatque modo anticipando per aliquot dies, modo per tertianæ & plures postponendo proportionaliter: Vigilia & fitis molesta fuit usque ad septimam, quo tempore, occasione levis medicamenti oborta est diarrhoea biliosa, quæ ad 40. usque diem perseveravit: Urine ab xi. die temper apparatus mediocris consistentiæ, ut plurimum rufæ, copiosæ, modo cum sedimento albo & levi, modo cum suspensio boni coloris, levi & satis coherente, aderat quoque levis tussicula quæ à faucibus videbatur aliquid pituitæ crassæ reddi, respiciendo satis erat libera, difficilis tamen ad latera decubitus: ad oblata semper bene se habuit: Pulsus erant magni & fortiores quam ætati convenirent. Ad 40. diem febris visa fuit remittere, neque ulla manifesta aderat exacerbatio: Alvi recrimenta coeperunt consistentia fieri & foeces bene coloratas præ se ferre: pulsus perseveravit robusti, retinebant aliquam non naturalem celeritatem, neque unquam recuperavit appetitum: Singulis autem 8. vel 10. diebus revertebatur manifesta febris, quæ duabus aut tribus accessibus manifeste finiebatur post levem alvi evacuationem, vel spontaneam, vel clystere aut levissimo pharmaco procuratam, perseverabat tussicula & difficilis decubitus: Sub æquinoctium increvit tussis & catarrhus ipsius alvæ familiaris; cæteræ perseveravit in statu proposito usque ad Octobris initium, valde emaciatas: Eo tempore rediit febris bis, æternis scilicet diebus, sed cum spirandi difficultate & anxietate tam insigni in principio accessions, ut vix duos illos insultus superaret, reddita autem copiosa bile per alvum beneficio clysteris, febris illa manifestè cessavit. Inde traduxit ferè mensem integrum quiete, & si tussiculam exciperes, difficilem ad latera decubitus & inappetentiam, quæ nunquam cessavit, videbatur Sereniss. ad convalescentiam pervenisse: dormiebat enim, comedebat sine nausea, aliquando surgebat à lecto, solus etiam absque inixta parum perambulabat, pulsus servans constantem, & robustum, qualem ab initio morbi habuerat: Ecce autem circa Decemb. initium spirandi repentinam difficultatem, cum anxietate & febricula, cujus obscura erat accessio æternis diebus, pulsuum mira inæqualitate & parvitate: decumbente cogebatur pene reclusus, neque poterat ad latera: Sentiebantur ingentia murmura ventris, & ob flatibus copiam subinde cibi & potus deglutitio impediebantur, spuebat difficulter crassa, cinerea, subflava, corruptum quid redolentia: urinæ erant crassæ cum sedimento copioso & crasso. Die 6. Decembr. in principio accessions, diætorum symptomatum vehementia obiit, cum ex pulso ante explorato in sequentem diem vivere posse crederetur. Medici Veneti malum semper reculerunt in insignem jecoris æstum & siccitatem pulmonis, quem consumptum & arefactum credebant: ideo mellita, saccharata, aliæque aperientia, detergentia, & medicamenta cathartica abstinentia, ne non ventriculum, & pulmones roborantia nunquam usurpare voluerunt.

Die 7. apertum fuit cadaver: Intestina omnia crassa & tenuia, flatibus distenta, erant: Jecur tumidum & spongiosum instar plenum materia alba, quæ omnem partis rubedinem abstulerat, adeo ut parenchyma variè diffectum, ubique album appareret. Cor prægrande, nulla tamen materia intus aut extra contaminatum. Cavitas pectoris lib.

circiter squosæ materiæ continebat: dextra pulmonis pars flaccida videbatur, crasso & muco humore oppleta: sinistra prorsus resoluta erat in faciem albicantem, quæ tunica pulmonis ut in sacco continebatur: Ea diffecta effluxit in cavitatem thoracis ferè ad 2xvi. circiter: Plane nullam pulmonis vestigium sinistro latere, præter membranæ, quæ costis adhærebat, indicium relictum erat. G. Hieronymus Velschius ex J. Prevotii observat.

Piscator in cævæsiaria taberna cum sociis potans, poculo lapideo in capite feritur: Solutio continui nulla, tumor cutis exiguus, quo litu oleorum à Chirurgo brevi diffecto. Piscator ad scapham suam, & post ad compositionem rediens, non multo post Febre correptus satis concessit: Qui percussor cadis male infirmatus, capitur, carceri mandatur, supra extincti sarcophagum ex more patriæ decolendus.

Venitur ad apertionem cadaveris: In capite eis & circa calvariam omnia sanissima, nec ullum lesionis vestigium: Aperro thorace, Pulmonis lobum dextrum pure referissimum, quantus erat, deprehendimus: In sinistro quindecim abscessus, unguenti pollicis æquantes observamus. Cum ab illis abscessibus, quos à capitis contusione processisse, si quæ fuisset, impossibile erat, enecatam Piscatorem iure jurando affirmaremus, compotorem carnis manu ereptam libertati restitimus. H. ab Heers observat. Spedan. cap. 2.

Mulier post xv. annos à connubio parere contigit, laboravit multum à partu: Secundinæ subsisterent, avulsæ frustillatim: Obstetrix assererat superesse aliquid: Febris nata, hinc nigra lingua, Dentium intervalla scabritie nigricantia, facies vultus, septimo die mortua.

Febris Hæctica Phlegmonarum internarum ferè comes est.

Vidi inflammationi laxioris Intestini diutinæ succedere marcorem, ac stomachi, ac vesicæ, ac renum: Fuerunt autem nonnulli qui affecti erant difficultate intestinorum. Et ut in summa dicatur, quoties præ exsiccatione cordis ipsius corpus fibrilem calorem susceperit, soluta difficilem. Hellet Gibaltus comm. ad cap. xii. lib. 1. de different. febrium Gal.

D. S. girarii (Serenissimi Ducis Baviaræ Consiliarii) cor tabidum ex toto apparuit, ita quidem exsuccum & parvum, ut quod Thonerus de ejus cerebro ab aliis illusos recenset, id nigredinem ex usu Tabaci frequenti contraxisse, hoc ego de corde verissimè affirmare possim: Sine aliquot septimanis antequam occumberet Vir clariss. consumptis magna ex parte spiritibus vitalibus & animalibus in utroque oculo visum perdidit: Mortuus tandem est anno hujus sæculi 47. non præciè ex vomitu, ut Hæferus narrat, ex tabe & febre Hæctica consumptus inierit: febris inquam Hæctica quærum magnitudinis gradum adepta. Franc. Ignatius Thiermair. conf. 5. lib. 1. p. 75.

Puerum novem annos natum XIX. Martii 1669 fecui: laboraverat is febre hæctica per quinque ferè annos; cor autem nobis mortuum ostendit durum, longe infra sææ aræis magnitudinem, vasis tamen prædium tam amplis, ut viri perfectæ ætatis capacitatem æquarent. Pericardium laxè illi circumdatum, siccis liquore repletum. Pulmones indurati costis adhæserant, omni sui parte purulenta materia expleti. Folliculus fellis

fellis tunica virilis magnitudinis, nigricantem quandam substantiam imbiberat.

Probabiliter magis quam verè scribit Vesalius in Viris minus aquæ, in foemellis plus inveniri: Seduxit etiam plures, ut Bauhinum, Jul. Casserium, Claudinum, & alios, qui eodem tenui conjectura mori, tradunt in hecticorum, Phthisicorumque & marasmo laborantium Pericardiis, nihil aut minus aquæ reperiri: Ego autem in iis semper plus humoris quam in aliis offendi: Rem eam pluribus experimentis veram hucusque cognovi, & mecum alii Excell. Chr. Majus, & D. Horstius Anatom. Observ. 7.

Ego ubi hoc loco (pericardio) nonnunquam tres, quatuor, quinque aut sex uncias, aliquando libram illius humoris inveni, tandem eorum cerebro, opera administri inspicere non superedi: profectò in ventriculis hanc aquam quoque multò cumulatorem sæpius deprehendi: in iis pedes aqua erant tumidi, in abdomine minus, plus aquæ in thoracis cavitate erat, ac in cerebri ventriculis aqua erat sane quàm notabilis. Horum quidam ante mortem amiserat memoriam, quidam mente non satis constabat: Quidam, inquit Dn. D. Wepferus phthisi obiit, ac remoto cranio, plurimum seri sub pallii in omnibus ventriculis & spatio inter meningas reperii. C.V. Schneiderus l. 2. de Catarrhis c. 9.

Inter febres symptomaticas refertur quæ vulgò Lenta appellatur: qui hæc laborant, plus debetò incalescunt, præsertim à pastu, motu quovis aut exercitio: urina plerumque rubicunda est, spiritus sunt debiles, & vires dejectæ, circa appetitum & somnum se mediocriter habent, Tussi aut sputo copioso carent, verùm in dies (tabidorum instar) & sine causa manifesta marcescunt.

Quendam tali morbo defunctum aperui, in quo viscera cõssioni dicata satis rectè se habuerunt, Pulmones verò erant exsiccæ & aridi, necnon materia fabulosa instar cretæ per totum oblitæ: Non in hoc affectu mesenterium glandulis tali materia argillacea repletis oblidetur. Fernelius.

Filiolæ Dom. de la Vau mirum quid contigit, febris continua, dolor lateris sinistri, is fugax fuit nec perseveravit: inde dilata est phlebotomia, bene habere visa est, febris recruduit, difficultas spirandi, mors.

Aperto corpore, Epiploon pure persersum erat, à thorace fluxerat, nam totus sinister pulmo, & thoracis pars sinistra pure plena erat, Catarrhus erat nec expectoraverat quicquam unquam. Gul. Ballonius Epid. lib. 2. pag. 262.

Pulmonis vitium ex tenui, acri, multaue distillatione capite in hunc ipsum illapsa, cum Lenta febre notavit Jodocus Lommius Observat. med. lib. 2. Tale quid anno 1624. in Olso Slangeldorpio observare licuit Patavii, qui à febre continua in itinere Neapolitano contracta, Romæ vix sanatus, extenuato corpore quum superatis Hetruriz montibus Patavium rediisset, intra paucos dies vitam cum morte commutavit: Viri eximii Guerneri Rolincii opera thorace aperto causa mali patuit. Joh. Rhodius cent. 1. observat. 4.

I. Hæcius ex gravi percussione lateris dextri versus dorsum in tribus primis costis spuris, à qua statulentus œdematosus tumor procreatus, per gangrenam & cariem 1638. extinctus est: in cadavere aperto pleraque sana, nisi quod in mediastini intercapedine vomica existeret crasso pure repleta: similisque sterno sub pleura incidere, eo loco ubi mediastinum connexum erat, vomica affectum, ita ut inter sese duæ hæc vomicæ communi aditu

patèrent: In abdomine magna puris copia innatabat, præcipue ad aqualiculum collecta, quæ ex pinguedine omenti & intestinis adnata, per Tabificam febrem eliquata fuerat; Quam suspicionem O. Heurnio auxit residua omenti & intestinorum pinguedo, quæ diffuens similem idæam purulentæ materiæ repræsentabat. Bartholinus cent. 2. Observ. 59.

Cadaver aperui cujusdam qui lateris apertionem admittere noluerat: in latere materia purulenta nidum habuerat, unde in thoracis cavitate decidens, ibidemque in copia ingenti aggesta, & pulmones continue immissos polluens, febrem lentam, & quasi Hecticam, à qua æger valde senex interit, excitabat. Willis Pharmac. rat. p. 2. sect. 1. cap. 9.

Multoties deprehendi integris pulmonibus, vel utramque pectoris cavitationem, vel alteram aqua plenam: Interim pulmones corruptos in aqua nantes vidi: unde cum Hippocr. asserere licet in Pectore hydropem fieri: hujus rei insignia duo asseram exempla: anno 1666. in schola Boniensi, Medicinæ Theoricæ Professor J. Peregrinus quinquagensarius, corporis constitutione ad phthisin proclivis, hydrope correptus fuit, à qua multo ac diuturno piperis usu seipsum liberavit, tandem in hecticam marasmodem incidit & animam dedit.

Aperito cadavere, inveni dextram thoracis capacitatem aqua plenissimam ac turgidam, Pulmonem illasum, &c. In Virgine quadam, præter alia animadversione dignissima & rarissima, deprehendi thoracis partem dextram aqua subnigra & putrida plenam, continebatque ejus aquæ cantharum & dimidium: Pulmonis etiam dextram partem, quæ in ea cavitate collocata erat, cum pleura corruptam & nigram. Coiter in Observation. Chirurg. & Anatom.

Illustr. Comites Itali, Alexander & Octavius Blandiadi, alter xij. circiter, alter x. annorum, cum ultra annum Monachii satis commoda usi essent valetudine, alacres & prompti corpore animoque, nisi quod Octavius semestri ante mortem ex febre continua, sed lenta, aliquot dies decubuit, & ea statim belle restitutus, mense Junio 1588. Octavius puer, qui prior rursus incidit in febrem continuam, lentam tamen & mitem, cum calore & dolore prope nullo, neque aliis malis accidentibus, pro ratione tanti affectus tunc adhuc latentis, ritatam, junctus tantum erat febris difficilis spiritus, sublimior quàm pro febris ratione, citra rufum, cum lateris dolore ad tactum, quem ferre non poterat, aliàs ferè nullo: ventris quoque aderat aliqua inflatio cum torminibus, urina turbida; Cum quotidie in pejus omnia laborarentur, decimo die obiit.

Dilecto cadavere, vitium incurabile, & forte à primordiis generationis illi, ut fratri, congenitum apparuit; cum enim abdominis viscera sana inventa essent, reterato thorace, reperta vomica in dextro pulmone, universam simul dextræ partis thoracis pleuram occupans; erat enim sub tunica pulmonis dextri, & pleura ejusdem lateris costas integre plurimum ac crassum pus: In cavitate verò thoracis dextri plurima aqua citrina, alterò pulmone illasò existente.

Alter verò frater, Alexander, paucis post diebus eodem propè morbo decumbere coepit, ex febre miti, continua, nullis comitata symptomatis pravis, præterquam vigiliis, siti aliquali, rufiebat interdum, dolorem nullum quàm sub axil-

la dextra indicabat, sed vinum desiderat valde, ut & frater, urine tamen suis accensæ erant, cum emoremate nigricante, quæ statim turbabantur: nocta magis incallescerebat, sine tamen manifesta epistematia, qui calor neque ita mordax fuit, ut in febribus essentialibus, ex materiâ in venis putrescente, & lentius illum conficiebat, paulatim enim vires concidebant, ut neque sedere posset, extrâ lectum sublimis fiebat spiratio, naturam pinne movebantur, dolebat in affectu latere ad levem tactum: In somno convulsi- bus erat oculis, capite ad pedes cepit devolvi: Tullis erat irrita cum quâ nihil extunde- batur: dolor sub axilla & appetitus vini augebantur: In 7, tussis crebrior, cum quâ aliquid purulenti exercebat, sed hærebat major pars in larynge & stertorem inducebat: ea nocte lumbricum rotundum alvo egressit, respiratio tandem, cum nihil efflatu dignum educeret, cepit valde coangustari, ut esset planè orthopnoicus puer: alvus fusca foeda exercebat liquamina, omnibus denique viribus intermorientibus cessit & ipse fato 10. mor- bi die.

Aperto cadavere abscessus, seu vomica purulenta reperta in sinistro pulmone & sinistra pleura, eratque ille pulmo intermedio pure coctis & pleuræ agglutinatus, flaccida aliâs substantiæ & repletus ventis quibusdam aqua viscida plenis. Reliqua tho- racis cavitas in eo latere aquâ similiter subviridi plena erat: Hepar enim durum habuit cum felle magno. *Ex Observationibus Histon. Fabri Medici Ba- vari.*

II. Domina Sporkia, Nobil. Baronis Spork conjux, Hæctica laborabat, atque una Ascite gra- vissimè præcesserat multis ab hinc annis lie- nis uterique obstructions, unâ cum continuis ventriculi doloribus: Primò ad eam ingressus, adeò eam vigilis, doloribus, imprimis ventri- culi, immensâ sibi confectam reperi, ut non tan- tum non animam trahere videretur, eapropter nihil minus quam afflictissimi hujus corporis cu- ram cogitabam: Victus tamen precibus, ratus quoque melius esse, Celsi nostri indicio, anceps quam nullum experiri remedium, primò om- nium, præmissis tamen leni clystere, confugi ad laudanum nostrum perlatum, tanquam ad sa- tram post Deum anchoram: Dedi & vidi his oculis felicissimum effectum: namque post horam placidissimus eam excepit somnus, quo, licet diu non duraret, mirè tamen se refocillatam aie- bat, adeoque petebat ut usum ejus continuarem: moram gelli, etiam multa adessent quæ cre- briorem opiatorum usum dissuaderent, in eo præparandi modo, qui usum Laudani mei tutissimum mihi polliceri poterat: perrexi ita- que & exhibui cum necessitas ita flagitaret, singulis ferme diebus, nunquam non felicissimo cum successu: Interdiu contra Hæcticam pugna- tum liquore cornu cervi, sale essentiali Satur- ni, uti & antihæctico Poterii, modò in Jusculis alte- rantibus, modò in Julapiis appropriatis: utque vires adhuc majus augmentum fumerent, gelatinam Zu- vei ferianam parandam curavi, additis quibusdam pre- tiosis pro virum majori reparatione: Atque his, Deo benedicente, in tantum profecimus, ut ad majora progredi nobis licuerit: Aquarum moles magnis il- lustrem Dominam patientem molestis premebat, atque quâ antehac movenda non erat, nunc de eâ, quantum fieri posset, removendâ consilium ceprum, & propinarum primò apozema vigens, aperiens, ex iis potissimum herbis confectum quæ sale essentia- li turgent: subjunxi hydrgogum lenè ex magiste-

rio gummi Gotte, Sale Martis subdulci & sa- le Tartari volatili constans, è quibus effectum ut pars aquarum versùs umbilicum secederet, pars quoque, licet exigua admodum, per alvum eji- ceretur, non sine tamen insigni Domina Patientis allevatione, quæ ut eò citius desiderato sine poti- retur, fortiora sibi expetebat: imò jam se portu- sanitatis navigare firmè persuasum habebat: Ve- rum longè alia mihi mens erat, quam R. P. Con- fessionario ejus clarè satis exposui, prædixique hunc esse extremum naturæ conatum, quandoquid- dem præter alia cadaverosus odor cubiculum sa- tis amplum implens moneret, interiora corrupta omnia esse, illustremque Dominam non procul ab ultimâ rerum lineâ consistere: Itaque dum dis- cedendum mihi esset, confortantium præcipuè u- sum commendavi, reservatis reliquis ad reditum usque usum, quo tamen opus haud fuit, paulò enim post, cum nihil minus quam mortem cogita- ret, subita lipothymia correpta obiit.

Cadavere me absente, quod valde doleo, a- perto, oppidò apparuit quæ subita mortis, quæ tot aliorum symptomatum, quibuscum per tot an- norum decursum consistata, causa fuerit: Mirò à Chirurgo observata, & lapidis in ventriculo reperi- ti formam, &c. Cerebrum, quia plenissimum ins- tabat, plenum erat & sanum: Pulmones velut are- facta spongia deformes, inter utramque alam pu- rulentis, undique adnatis: Cor valde parvum sed sa- num: Ventriculus contractior siccitate, magnitudine ovi asserini, plenus materia cruda, quasi ovi putridi: Intestini, ventriculo adrevertat lapis du- rus, griseus, quem abruptere coacti fuimus, crassus pollicem, longus articulum: Diaphrag- ma atefactum, Abdomen plenum aqua, circiter quatuor cantharorum: Hepar magnum, du- rum, densum & colore præternaturali: Lien parvus valde & contractus, sicut & Renes, omnia informia, Mesentericæ Venæ obstructæ omnes: Intestina flatu plena & aqua: Sum- ma omnes musculi tabe flaccidi, uterus & vesti- ca tam parva, ut puerilia, sed inania: Sles- wici 26. Julii 1659. *Joel Langelot Epistol. ad Thomam Bartholinum centur. 3. Epist. 49. & 50.*

X. Martii 1676, in Puellâ octo annorum, quæ Febre Hæctica interierat, observavimus ventrem in- finum mediumque sero valde lenio repletum: Pe- ricardium quoque ejus notabilem continebat copiam: Pulmo similiter totus purulentus pleuræ firmè ag- glutinatus: Glandule mesentericæ omnes, similiter ac ille quæ venæ Portæ tronco circa Hepar ad- sitæ sunt, insigniter tumefactæ glandulæ: Pan- creas cum conglomeratis aliis, integrè satis se habebat. *Gerardus Blasius Observat. Medicin. xij.*

Monachus Franciscanus ex Febre Lenâ, dysp- noea post menses aliquot, cum delirio ad plures abiit.

In cadavere aperto visi sunt nobis pulmones li- vidi & exsiccati: Lien cæculus & exilis, Intestina hinc inde inflammata, sicut & interior Vesicæ fa- cies: Nil tamen in urinâ viventis vitii compa- ret: Cætera sana videbantur, nisi quod totius cor- poris habitus fuerat extenuatus. *Bartholinus cent. ij. hister. x.*

Aperitum est cadaver Cathar. Mathyloo Leodiens- is, quæ nata erat annos xv. causam mortis in pul- lo viscere eximiam deprehendimus, nam animi anxietate ex serumnosa vitæ passionibus con- tractæ in Tabificam Hæcticam inciderat: quip- pè

pe in pravâ dietâ cum haberetur, & pessimè tractaretur ab iis apud quos victum laborando conquirebat, nullo commodo nutrimento partes sustentatæ, & ad incrementum naturale acquirendum fultæ fuere: Unde enata Diarrhoea, ex humorum corruptelâ & intemperie, viscerum naturalium & vitalium omnes vires devastaverat, cujus manifesta spectabantur indicia in visceribus omnibus valde flaccidis, præcipuè autem Corde & Pulmone: Vomica etiam in dextro pulmonis lobo aderat: & supra pericardium, ubi membrana mediastini ei connectuntur: ad cordis apicem glandula nucis juglandis solida, valdeque densa existerat: Thymus etiam glandula in jugulo eandem constitutionem obtinebat, sicuti etiam in Mesocolo eaque majores, & in mesenterio, sed minores, inter quas erant variae atheromatis materiam obtinentes: Plurima aqua pericardio inerat, cordi autem sanguis paucus: Sed Pancreas à magnitudine & consistentiâ naturali non variabat, sicuti nec Lien: Renes flaccidi erant & luci, præcipuè in parte imâ, sed ureteris utriusque extrâ renem in exordio progressus valde amplus: nihil tamen calculosi aut sabulosi in renibus aut vesica deprehendebatur: Omentum omni pinguedine exspoliatum erat: Hepar flaccidius & colore fusco ad luridum vergente, cæterum naturaliter comparatum: Uterus minimus erat & durissimus: Testis uterque gracilis & longior naturali figurâ: Testis non apparebat, sed vas deferens à teste ad uterum aliquatenus conspicuum erat: Vasa ad fundum & collum uteri protensa tenuia erant, quoniam nondum menstrualis fuerat: Totius corporis habitus gracilis & exsuccus erat. *Ortho Heurnus Hist. xv.*

Febre heclicâ Luteriæ quidam cum perisset, in corpore nihil observatum, quam quod glandulæ, illæ duæ, quæ Pyloro à naturâ appositæ, (vel potius circulus qui est in pyloro) duritiem & scirrhum contraxerant, ratione cujus proculdubio alimentis non.

Glandulæ lumbares conspicuè magnitudinis erant in corpore heclico, quarum cum lymphaticis commercium manifestè videbatur: Heclici hujus Mesenterium computruerat, Omento penitus absumpto, Ingentique aquæ ad viridem vergentis quantitate in abdomine collecta. *Thomas Bartholinus Epist. 70. cent. 2.*

Cadaver D. Miron Regii Consilarii, febre lentâ mortui, & adeo exsucco, ut nec carnem nec pinguedinem haberet, sed loco musculorum fibræ rubentes remanserint, & ossa cæte sicca & arida fuerint vestita, Parisiis 18. Junii 1639. apertum fuit plurimis præsentibus, imprimis Guidone Patino; visu digna hæc notabat vir doctissimus, 1. Omentum corruptam, gangrenatum & totum ferè consumptum. 2. Ren dexter gangræna correptus, putridus & nigro colore tinctus, cui impactus calculus in medio, crassus & longus minimi digiti magnitudine, cujus apex ureteres ingrediebatur, quos ramo bifurcato obstruxerat: hic ren adeo correptus fuit, ut nisi aliud mors obvenisset, mortis potuerit sola esse causa, ex suppressione urinæ brevi sine dubio sequutura: Alter Ren neque putridus erat, neque ulcerosus, sed lividus totus propter sympathiam cum dextro, qui præter figuram nihil reni habebat simile. 3. Hepar grande sed durum multis in locis, plenum pu-

tridis tuberculis de foris, & parvis abscessibus interioribus, ex quibus prodiit materia alba & crassa smegmatis instar: sed magis putrida inferior pars quæ renem tangit, superior collis adnata, color lividus, Sanguis contentus crassus, lividus & putridus: 4. Lien non valde vitiosus, solo colore liyebat, quod forsitan vitium ab hepate illuc amplitudine suâ protenso contraxit: 5. Intestina decolorata, imprimis jejunum nigroscolum, & nonnihil siccum durumque: 6. Mesenterium consumptum nihil spectatoribus reliquerat præter glandulas nonnullas vitides & pure foetido rectas: substantia ipsa mesenterii videbatur in pus resoluta, quod tribus ultimis morbi mensibus per ventris fluxum evacuerat: distincta tamen erant vasa, venæ & arteriæ, ob copiam sanguinis stagnantis: 7. Pancreas durum, scirrhosum & exile: 8. Ventriculo naturalis erat constitutio, & vesica lotio plena: 9. Pulmones duo planè purulenti, pleni tuberculis nigris & cæruleis, quibus apertis, effluxit pus album & spumololum cum sanguine livido & nigricante, præter partem inferiorem sinistri, quæ tota rubebat, dura & sicca, cum aqua rubræ claræ pintâ unâ in cavitate: 10. Cor exile & aridum, quale illorum esse solet qui febre lentâ moriuntur. *Thomas Bartholinus cent. ij. observ. xix.*

Nob. mulier adolescens nupta viro Illust. provecæ jam ætatis filium illi peperit: Marito è vivis sublato, viduæ in mamillâ sinistra tumore prodiit durus, &c. mox postquam sanata fuit in gravissimos dolores incidit, circâ essum nudam, præcipuèque articularum regionem, cum capitis intolerabilibus cruciatibus erumpentes. Medici suspicati à lûe venerea eos procedere, curationem eo dirigebant, atque sufficibus ex cinnabari medebantur: Acceritus ego, eam sub strato decubentem suffumigiisque ob lectum carbonibus accensis calefactum, calentem sudantemque deprehendi, & de doloribus circâ ossa atque calvariam conquerentem, febreque simul laborantem, quæ suas habebat certo tempore exacerbationes, easque præsertim post cibum sumptum: Cum & Medici & Chirurghi eam lue infectam mihi narrarent, ego singulis exactè perpensis, ostendi arthritidem esse hunc affectum, neque dolorem illum, circâ ossa se offerentem, quæ quartam luis speciem constituit, multis rationibus probavi: Quare à sufficibus illis, quibus jam diu usa fuerat, & qui Febrem Heclicam in ea pepererant, abstinere jussimus, & pro doloribus arthriticis remedia convenientia adhibuimus, verum cum præter hunc affectum, circâ coxas, humeros caputque eum assigentem, febreque Heclicam eam consumentem, febris Putrida simul accessisset, undè cardialgiæ, vomitio post cibum sumptum ferè continua, ac menses aliquot supervixerit, tamen sensim tot morbis labefactata, tandem è vivis excessit.

Corpus demortuæ à Medicis sectione divisum, atque undique diligenter inspectum, hoc pacto constructum deprehensum fuit: Capitis cranium crassum atque integrum sine futuris, Ventriculi in cerebro aqua limpida pleni: Mamma sinistra, qua dum viveret scirrho laboraret, circâ radicem scirrhosa, ut & circâ papillæ radicem scirrhus erat candidus, glandulam representans. In collis vena lota nigricans, latebat: Hepar sanum nec vitium:

tum: Vesicula felis exterius nigra, intrinsecus ulcerata, & bile atra, quæ picis instar splendebat, repleta: Lien totus putris sanguine nigerrimo oblitus: Venæ mesentericæ tumentes & sanguine atro turgentes, eoque crasso & veluti concreto, qui è majoribus venis, coralli instar nigri, invicem coherens extrahabatur, venæque ex illis ventriculum implicantes lætæ & varicosæ erant; In rene dextro calculus triangularis, albus, mucosus obvolutus inventus fuit, in sinistro tantum arenulæ: In reliquo corpore sanguis, in venâ cavâ paucus, uti & cor, quod parvum erat, exanguie carnebatur: Ex quibus præcipue his vitiiis satis conicere potuimus in venis causas & putridæ & hæcticæ febris, atrophicæ, aliorumque partium naturalium symptomatum fuisse, quæ mortem illi potius quam arthriti, quippe quæ curari potuisset, pepererunt. *Platerus Observat. lib. 2. p. 504.*

Anno 1595. puellam annorum xii. aperui, incantata quæ credebatur, ad eò miris symptomatibus per octennium correpta fuerat: Huic cor intra pericardium aquæ virulentæ innatabat, cui color viridis ac si macinam vidisses aquam: Causa mortis Pancreas erat, quod mirum in modum intumuerat, Jecoris cavæ parti ætissimè adnatum, ita scirrhusum ut lapidem tangere re existimaret. Dissectum candido planè intus conspicietur colore, haud aliter ac si albam pituitam admodum induratum tractasset. Extenuata omnino erat, extincta Febre Hætica. *P. Pavium Observat. 14.*

Femula quædam cum longo tempore non sine febre decubisset, per me tandem utcumque restituta fuit sanitati, ita ut aliquot mensibus feras prodiret. Verum postea facta recidiva, rursus aliquot mensibus decubuit, neque tunc ulla medicamenta adhibuit, nisi cum jam macie exhausta jaceret, cum Febre lentâ, Siquæ continuâ & fluxu colliquante: Atque cum tunc ad illam accitus essem, tumor circa stomachum apparuit rotundus, ita ut nunc apostema esse videatur, atque instante jam quasi morte, & remediis aptis adhibitis nihil juvantibus, & cum ex tactu pus sentiretur, constabat intus latere abscessum jam maturum. Chirurgus accitus incisionem in moribundâ tentare non fuit ausus, nam die uno vel altero sequente obiit.

Fæta post mortem incisione, inventus est lobus hepatis supra stomachum ascendisse, totius hepatis membrana illæsa quæ hepar continebat; sed ea incisa, tota hepatis substantia correpta & purulenta, vomica instar undique effluxit in capacitatem ventris cum putore intolerabili. *Forstus lib. 19. Observat. 10.*

Vidi cui Hepatis parenchyma, illæsa sola superficie, in pus versum fuerat sub languidâ Febre ac frequenti leipthymia. *Heurnus aph. 41. 6.*

Vir Nobil. Jacobus Myro, Senator Parisiensis, cum esset roræ texuræ & infirmæ valetudinis, circa initium Februarii 1640. incidit in Febrim continuam, quæ ex prægrandi abscessu rupto in Mesenterio, cum pravissis liquor symptomatis, præsertim verò diarrhœa biliosa & serosa, jugibus vigiliis, hæmorrhoidibus, & universi corporis colliquatione, versa est in lentam symptomatiscam, qualem graphice descripsit Scholæ nostræ lumen Fernellius 4. path. esp. 16. Ex hoc affectu postquam decubisset Nob. Senator, per quinque fere

Tom. II.

menses, quibus in dies pugnatum est arte mædendi, tandem exitium superavit opem quæ victa jacebat, fatisque cessit morte lenissimâ, sine ullâ vi, ullique torsione, quæque placidiorum nullam potuisset unquam sperare aut optare Augustus ipse, sine ullo cruciatu & tormento, quam *adæmælar* nomine indigitare solebat. Transactis ab excessu horis xii. dissectam fuit cadaver.

Inter cætera observatu dignissima quæ consulto annotavi, & hoc unum fuit, Ren dexter, ex cujus vitio supra annos x. seivissimis doloribus nephriticis multoties fuerat divexatus) totus putris & in tabum redactus deprehensus: In cujus mediâ substantiâ & cavitate oblongum & obliquum calculum comperi, angulosum, & ut ita dicam, cornicularem. Jam multum temporis erat ex quo haud dubie Ren ille non solum putris & saniosus, verum etiam totus gangrenosus affectus & corruptissimus, sui muneris nihil quicquam edebat, & propria fecernendi sanguinis & feri excernendi facultate destitutus erat. Qui enim potuisset obstructo meatu à grandiore calculo, & corrupta ad eum purædinis gradum propria substantiâ, ut ipsius renis nihil aliud quicquam haberet præter figuram & tunicam, quæ pro renis substantiâ merum tabum, idque nigerrimum continebat. Et tamen nulla unquam laboravit per totum morbum urinae suppressione: Quod sane sæpius quoque à xv. annis in hæc populosissimâ urbe, calculosorum feracissimâ, observavi. Ergo non est semper verum uno Rene obstruente alterum statim cessare ab officio, cum ægrotum plerumque urinam profundant alterius Renis beneficio ad ultimum usque vitæ momentum; *Ex Observationibus Excell. Guisotii Patini Doct. Med. Parisiensis & Facult. Decani.*

Laborabat vir Nobiliss. D. Gul. Poole, ultra sexagesimum aliquot annos progressus, habitu pleno, febre quadam lenta, ut plerumque solent senes, cum apestiâ, virium languore, aliisque symptomatibus, qui tandem jugulatus mortalitatem exiit.

Aperto post mortem corpore, inventus in vesicâ urinariâ calculos, derisissimus pyriformis, in medio secundum longitudinem pervius; urina ex eo tanquam canali quodam sine omni impedimento profluente xiv. unciarum pondere constans; In hoc Nob. Viro nulla apparebant calculi signa, quæ quidem fuerint observata; nullus ponderis sensus, nulla unquam calculi in vesicâ coagulati suspicio: ut miretur quis non sine causâ, quomodo fieri potuerit, ut tantæ molis & ponderis lapis ab ægro non discerneret. *Friederici Lessius observ. 53. lib. 3.*

Hæc nostræ memoria à corruptione uteri observatum est primates mulieres interisse, febre latente & blande ægras tractante, quod expectationem spemque Medicorum non sine infamæ notæ & ignorantis suspitione decepit. *Ballonius Histor. 1. lib. 2. consil.*

Febres Intermittentes.

Aliquoties publicè quibusvis præsentibus, in Nosocomio Academico ægrotum præter alios graves affectus, Intermittentibus quoque Febribus, & quidem non rarò multifariis diutine laborantium, & tandem mortuorum cadavera dissecantium,

tes, per syringam huic rei aptam, infudimus saltem volatilem liquidam, & tinctura cœrulea re-fectum in ductum Pancreaticum, ubi in tenuitate hinc intestinum, qui sal quoniam nunc in plures, nunc in pauciores glandulas non penetrabat, dum in cæteras tum viciniores tum remotiores, & quidem non coloratas, tam ulteriores quàm ceteriores admitteretur, ipsasque colore suo inficeret, obstaculum aliquod hinc inde latuisse, propter quod ne per laterales Pancreatis ductus omnes in connexas ipsi glandulas wearer, Liquor infusus impediretur, Spectatorum nemo non videbat, & procul omni dubitatione agnoscebat. *Fr. Sylvii Præcox l. 1. c. 30.*

Obstructionem in Pancreatis ductibus observavimus in scemina febrem Intermittentem passi: In cuius dissectione per syringam infudimus liquorem volatilem ac cœruleum in ductum Pancreatis majorem, ex quo in plerosque ductus laterales penetrabat, dum in perpaucis propter obstructionem sistebatur, undè dicto colore inficiebatur ipsa Pancreatis substantia in uno loco & non in alio. *Regnerii de Graaf Tractatu de succo Pancreatico cap. 2. Thesi 175.*

Recordor egregiam & Nob. Domicellam Annam de Gatinois, uxorem N. xx. autè annos Tertiana autumnali laborasse, quæ in continuam & modicam tamen mutata, totam hyemem viguit, sed insignita sævissimis stomachi doloribus, duas treve horas statim ab assumpto cibo juvenulam graviter exercentibus: Verosimile sanè fuit focum Febris causamque doloris ad eam scribi in Pancreate latuisse. Nam hujusmodi dolores deinceps observavi à Scirrhuso Pancreate, graviter premente ventriculum, cibo distentum excitari, aut potius recrudescere & exacerbari à compressu ventriculi cibo pleni: Et nominatim in Reverendo Canonico, qui quatuor ante mortem annis de his doloribus fuit apud me semper conquestus, id enim constitit satis ex dissectione corporis: *Car. Piso Selt. 6. de morbis ab Illuvie serosa pag. 594.*

Vir quidam Nobilis Campanus Sanguineo & melancholico temperamento, incidit in Febrem cum quòdam dolore ad Dorsum Lumbos, & totius corporis tremore insolito, qui post paucos dies feliciter desit fluxu hæmorrhoidali, lento quidem & paucò, sed dolorifico, post aliquot dies utroque symptomate adaucto. Is auxilium Medici recusat, nullam à Medicorum præceptis operi sperans, incurabili quodam, ut aiebat, affectu laborans: Morbum enim magicum esse; Ingravescente affectu & Febre incandescente, accitus D. Guido Parinus Medicinam illi fecit, venæ sectione iteratâ & purgatione blandâ ex castæ medullâ, foliis sennæ & syrupo diarrhodon agri statum perduxit ut in convalescentiæ spem habens devenerit: Tandem quum vino multo, coque meracioris usus esset, inscio Medico, invaluit Febris, prostrata vires, fetor corporis nulli ferendus: tandem cum *diarrhœa* & sagaci delirio extinctus est.

In dissecto cadavere apparuerunt omnia viscera nuda supra modum pallida, à veteri intemperie biliosa, quæ toto vitæ decursu dominatum obtinuerat, sed absque ullo eorum substantiæ vitio: Ex utroque Pulmone leviter compresso serum putres & fetidum defluebat; Substantiæ cerebri serum multum instar feri lactis subvirescens innatabat, cujus portio in spinam dorsâ decidit, Tremorem illum initio morbi concitaverat. Mortis autem causa fuit ingens abscessus in toto Pancreate lati-

tans, cum multo pure & fetore intolerabili; pure inquam valde putrido & subviridi, cujus ærimonis glandulosum corpus penè univertum exederat atque discerperat. *Thomas Bartholinus cent. ij. histor. xxxix. & Epist. 23. cent. ij.*

Febri Tertiana in senes lethalis ab vitium peritonæi, mesenterii & pancreatis.

Cum anno C. 1668. Illustr. & Rever. Dn. Joh. Rezycki Episcopus Cholmensis &c. septuagenario major Thorunii ut Commissarius Regis Poloniæ degens, 21. Aug. in Febrem Tertianam exquisitam incidisset, ab eaque adhuc in isto mense per medicamenta opportunè sidem à nebis exhibitâ, fortunante Deo, scil. purgationem levem, venæ sectionem, & pulverem nostrum antifebrilem ab eadem liberatus esset: accidit ut ex pravo victu, nempe fructuum hirsutum atque vini cerasitis nimio usu, die 2. Septembris. recidivam passus sit: qua iterum, benedictente summo Archiatro, beneficio pilularum nostrarum antifebrilium feliciter profligata, hinc sanus usque ad Abbatiam Megilnensem novem miliaribus Thorunii distantem profectus sit, ibidemque usque ad annum 1669. ultimos dies mensis April. satis vegetus, in istâ præsertim ætate permansit: ubi tunc ex nimio esu lactis coagulati & cremoris ejusdem, secundâ vice in Febrem Tertianam recidit, ad quem ego 2. Maii veniens, post secundum peroxysmum lenè evacuantem porrexi: subsequuto autem 3. peroxysmo venam dextræ brachii medianam incidere jussi, tum ventriculo corroborantibus prospiciens, febrem deinde, Deo propitio, abegi: Sed cum ille ex lasciviis, quibus admodum delectabatur, accedente itâ, tertiâ vice infine Junii recidivam incurrisset, tertia Julii viribus prostratis vitam cum nocte commutavit: ad quem 4. Julii ejusdem mensis vocatus accedens, cadaver cum permissione domesticorum aperire jussi.

In quo omnia secundum naturam, inventa fuere, præter peritonæum & mesenterium atque pancreas, quæ singula nonnihil corrupta & saniosa deprehendebantur: Hepar etiam durius, quàm secundum naturam esse consuevit erat.

Apparet inde quàm vera fuerit in hoc casu Clar. Hollerii annotatio, comm. in aph. 12. l. 2. Post crisin tum relicta materia, tum dispositio morbosa recidivas facere consueverunt, nisi antevestamus purgatione vel alteratione: Accidit tamen aliquando citrà hæc ut fiat recidiva ob interperentem vitium agri, si plura semper quàm conficere possit: Recidit etiam in morbum sæpè convalescens propter externas injurias, id quod præsens casus confirmat: Hinc refert apbor. eistum. *Simon Sultzeius in miscell. cur. anno 1674. 75. & 76. pag. 226.*

Memini febrem Tertianam, quæ tenuit Ampl. Præsidem, antè quinque annos focum habuisse in Hepate cujus indicium Tumor inflammatorius visceris ei superstes, qui in suppuratum abiit, ut consistit ex sero purulento, commixto sanguinis massæ, vena secta conspicuo, & lingua semper albescente, vapore scil. purulento tincta, quoniam accessu febris quartanæ exacto tandem anno mortem intulit.

Ejus in cadavere Hepar insigniter tumefactum & quasi rotundum, sed adhuc aspersum pura fuit repletum: Lien totus ambustus & carnis instar niger. *Car. Piso de morbis à serosa colluvie, Selt. 6.*

Recordor etiam Nob. adolescentem, Joh. de Pouilly,

Pouilly, Tertiana laborasse gravi admodum & producta, cujus proxiſmi circa meridiem à mediocri Rigore cum incipient, sudore largo sequenti solvebantur, Febre autem ingravescente, derepente & in continuam mutata, subito me absente suffocatus interiit.

Dissecto cadavere Hepar immani tumore, & jam scirrhoso distentum inventum, & vomica pure pregnant in pulmone, nam biduo ante peripneumonia oppressus fuerat. *Idem ibidem.*

Non ita pridem excessit è vivis Rever. N. à Tertiana febre comitata magno admodum tumore Hepatis, eoque duro, nec non abdominis dextri, & eo etiam infra umbilicum porrecto confectus.

In hujus cadavere, præter Hepar scirrhosum & oppido grande, observatæ glandulæ omnes; dextri lateris, una cum pancreatâ, tumore supra admirationem magno & duro distentæ retorridæque, ut verè lapideas diceret: Hic autem, ut accepi, ante Tertianam Lenta febre hybernaque detentus extabuerat. *Idem ibidem.*

Affligebat Nob. Scotum, & quidem juvenem Tertiana duplex, jamque xxij. diem persequebatur, comitante usque & usque diarrhoea biliosa: Urinæ malo obviam ibat Medicus peregrinus venæsectionis decies repetita, Prisana, confectio diarrhæcinthi, aliis: Quibus minimè respondentibus expectationi, æger allatum Londino spiritum Tartari, nescio quo popularium suadente, per intervalla ad guttas plures hauriebat, undè viribus quidem sibi auctior videbatur, febre tamen nequaquam immutata. Successere tandem faeces alvi nigricantes, quas post aliquot dies mors sequuta.

Aperto cadavere hæc patere, 1. Palmo exterius atris sparsus maculis, interius purè hinc indè restagnans. 2. Pars Hepatis gibba, sanæ simillima, sed coloris obsoleti & in album tendentis: Sima, quæ fellæ vesicæ propior, cærulea planè: neque lambebat duntaxat superficiem invisus ille color, sed in ipsam jecoris substantiam altè penetraverat: Ut conjicere hinc liceat bilem initio morbi hujus foedo colore tinxisse: qua per continuam diarrhæam tandem deficiente, non idè à morte vacuâ fuit vesicula fellis, sed alia sanè bile, & quidem subflava, eaque diluissima jam distendebatur, quæ perpetuè in intestina, ut erat texturæ nimis fluidæ excurrens, non poterat non alvum identidem ad excretionem frequentes sollicitare: Sed cur æruginosa ante bilis? laboraverat ante annum quartana in qua cum præcipue triumphet succus acidus, credibile aliquid ejus in vesiculam quoque fellis sese insinuasit, & colorem naturâ flavum convertisse sensim in viridiusculum. 3. Lien triplo major naturalis, & intus nigra quadam amurca hinc indè squallens. 4. Renes magni sed flaccidi. 5. In dextro cordis ventriculo dimidium cochleare sanguinis, sed lenti & pituitosi: In sinistro ne gutta quidem sanguinis reperta, adeò frequentes v. s. omnia exhausterant: Quod in simili posthac casu sanguis mittitur parcius, & usurpentur liberalius, non ea quibus attenuetur bilis, sed quibus nonnihil crassescat, rectius haud dubie ægro consuleretur. *Olaus Borrichius Observ. 91. In actis Th. Bartholini ann. 1671. & 1672.*

Vir ætate florente, epulans liberaliter, quotidianæ vomitioni biliosæ jamdudum fuerat obnoxius, hæc repente suppressa, ventriculi vehemens dolor prehendit, cum nausæ & tussi inani: Huic mox cæpit corpus citrà febrem ullam vehementi rigore tanquam invadente exquisita Tertiana,

Tom. II.

na, ex intervallis quotidie supra vicies concuti: Exactis diebus circiter xv. putrescente jam bile, Tertiana febre corripitur, qua multis post diebus soluta, resolutio insequitur omnium corporis partium quæ sunt sub capite, nec multo Corpore dissecto, tam multorum affectuum causam deprehendimus bilem sinceram, eamque prassinam, circum jecoris cava libræ pondo membranâ coercitam, & cujus jam portio in spinæ nervos obrepserat, *Fervellius Pathol. lib. 4. de febr. cap. 20.*

Anno 1580. obiit Sereniss. Princeps, Magnus Dux Etruriæ, inexpectato casu, ex febre Tertiana, quom Medici ipsi simplicem fatebantur: Quæ causa erat deinde vulgi & eruditorum judicia hinc indè audirentur, præsertim cum primo pharmaco assumpto statim melius habere incipiens, ex voto, quod fecerat, 2. supplicium meritis è carcere liberari jussisset: Erant qui fungorum esui repentinam mortem adscriberent, quo cibo ipsum maxime delectatum certum est, cum sanus viveret; Alii medicamenta non rectè exhibita inculpabant, quæ sanè omnia nive & glacie refrigerata gelidissime assumpserat.

In cadavere ejus Jecur durum & exsangue repletum, ut cui 5. sanguinis paucis interpositis diebus extractæ erant, subsequente siti intolerabili: ventriculi interiorem tunicam mæcor quidam saniofus arroserat, reliquis visceribus benè constitutis & integris omnino. *1. Udalricum Rumiæ observ. 94.*

§. 7. Bilem ejusque acrimoniam inculpandam, ex anatome famuli Helvetici, duplici Tertiana & simplici Patavii defuncti videor mihi divinare: Vesica enim fellis, quia ubi quæ obstructa observabatur, imprimis obstructis meatibus, qui per substantiam jecoris dispersi bilem ad vesicam deducunt, bilem calidum succum in corpore restitantes, & febris & rigoris causam fuisse verè sic simile: videatur Spigelius lib. 1. de Semitertiana cap. 15 qui venas portæ pro fomite hic agnoscat. *Th. Bartholinus cent. 4. Epist. 47.*

Febres tertiana naturam referentes à serositate biliosa in carnibus putrente orta.

Anno 1648. mense Augusto in Nob. urbe Lucensî, ipsiusque agro, morbi grassantes inter Epidemios sunt reponendi, non ratione essentiae, cum plures afficiant sub diversâ formâ, synochi scil. hæmorrhæici, ardentis, tertianæ, ephemeræ: sed ratione causæ, utpote qui à causâ communi ortum duxerunt, ære scil. valdè humido & in ætatis inæquali, modò calido modò frigido: Et quia hic affectus magis viguit in planitie quàm in montibus, ubi magis ventilatur ær, hinc factum est quòd in montibus degentes non ægrotaverunt, ægritudinesque variae extiterunt pro diversâ patientum temperaturâ & variâ victus ratione: Sicut enim excedens æris humiditas corpora afficiens, ea disposuit ad putredinem, cum humiditas sit putredinis subjectum, putredoque hæc sese insinuat in humores in corporibus prædominantes, eosque vel sanguineos, hinc synochi putridæ: vel biliosos, hinc ardentis & triphæphes: vel cum pituitosis putrescens, hinc hæmorrhæici: Nec solum variae fuerunt febres pro diversitate humorum, sed etiam pro diversitate loci in quo putrescunt: Hanc ob causam bile prædominante, modò fuit ardens, cum putruit in venis: modò Tertianæ naturam referens, dum putruit in parte determinatâ: Vel in carnibus ipsis, circa quas serositas biliosa inventa fuit in copiâ dum facta fuit cadaverum dissectio. *Ben. Silvaticus cons. 25. cent. 1.*

In Tertianæ Febris principio morbifica causa cor petens, circa Cor & Pulmones, quando immoratur, anhelosus, suspiriosus & ignavus facit, quia principium aggravatur vitale, & sanguis in Pulmones impingitur, incrassatur, non transit: Hoc ego ex dissectione illorum qui in principio accessionis mortui sunt, expertus loquor. *Harveum de motu cordis c. 16.*

Lienis viscus, est focus frequentissimus plerarumque febrium sive continuarum sive intermittentium, quæ ex inflammatione maximè fervidi, tenuis & atrabilis succendantur: quæ febres adustionem sanguinis, partim linguæ nigrore, partim urina fulgorum quandam emicantem præ se ferente demonstrant, ut ex dissectione cadaverum eorum, qui ab ejusmodi febrium violentiâ perierunt, nec non ex excrementis, atque etiam ex solutione ejusmodi febrium deprehendere est: In dissectis namque cadaveribus, aut Lien torus sanguine atrorem fulgentem præ adustione retinente carbonis instar turgere conspicitur (ut sæpè aliàs & nuper à me animadvertum in Ampl. Præs. Michale Bouveto extincto à quartana continuâ): Aut verò ejusdem Lienis parenchyma in succum quandam picum ac fulgentem dissolutum cernitur: cujus particule quandoque per alvum rejici solent, picem fusam substantia sua & nigrore fulgente referentes, ut animadverti quoque in mulieribus præsertim melancholicis à naturâ, post diuturnas febres: *C. Piso de morbis à sero sectione, 1. Theorem. 3. p. m. 40.*

Joh. Formageus dum juvenis esset valdè famelicus erat & ciborum appetens: vix famem satiebat: Observarunt primarii Medici eos, quibus aut imbecillis est Lien, utpote non satis officiose expurgans Hepar, aut putris, voraces esse, ac velut volumus quodam generaliter dicto occupari: At reverà hic de quo nunc agimus, Splenicus erat, corpore & habitu melancholicus per adustionem, sed tamen moribus & animo satis festivus & hilaris: Sed literarum illarum interiorum, quibus vitiosissima etiam natura potest emendari (exemplo Socratis) illum ad istam æquitatem & hilaritatem traducere potuerant: At febre Quartanâ longâ, qua derentus fuerat, & dolor fixus ad hypochondrium sinistrum, & apertio cadaveris satis testantur quale vitium in Liene fuerit: Et cum cibum ingesserat, conquelescebat dolor. Præter autem naturale & insitum ipsi Lieni vitium, quod corpusculum istud in tantam corruptionem adducere non poterat, sed juvere tantum, causa erat *veskalarupkâ*, quæ noxam magnam intulerat ipsi Lieni: Nam cum forte in equum conscendisset, artis equestris parùm peritus, tanta vi ab equo depressus ac decussus est in solum, ut mirum fuerit cur repente oppressus non fuerit: incidit in latus sinistrum, & Pulmo & Lien vitium ceperant: Ad medium mensis Martii dolore cœpit pedem dextrum, reverà arthriticus erat, eaque residua ex febre illa quartana, de qua dictum, nam narrabat se diuturnitatis tædio affectum omnia remedia undique quæsivisse quibus posset citò febre istâ defungi: Consultum est ut hauriret cyathum aceti destillati aqua diluti: Reverà febris visa est extingui: Sed vice illius totum corpus scabie est infectum, nec non ab eo tempore in magnis temporum mutationibus articulis doloribus est impeditus: Cum ergò duos integros dies magno pedis articulo laborasset, & ad anodyna more solito confugisset, dum cessat dolor iste, paulò post doloribus hypochondriorum, & præsertim sinistri conqueritur, in neutrum decumbere poterat; Erectâ cervice, spirare cogebatur: Murmur erat magnum & flatuum ilias, dolores istos à flatibus esse putabamus: alii verò ab illius refluxu materiæ, & orgasmo materiæ ante-

cedenti, quæ ejusdem erat naturæ cum ea quæ doleres articulares committebat; Mors, quæ repente ingruit, non fuit (ut putabamus) recursus illius materiæ quæ in pede dolorem excitaverat, aut suppressæ materiæ virulentæ & antecedentis commotio, sed rupta velut vomica interiit. Etenim in hypochondrio sinistro aded potens erat pullatio, ut quæcunque ei hypochondrio superessent ea subsultarent, & pulsatio talis percipiebatur, qualis in abscessibus ad suppuratum tendentibus: Nunquam memoria nostra tam altè palpitans pulsantque hypochondrium contigeramus, ut mirum non fuerit si ei post hæc doluerit semper, & si ita repentinæ cladis interitusque causam intus foverit: Ac initio quidem tanti momenti rem esse non putabamus: ac nos fateri oportet mali essentiam ignorasse deceptoque similitudine tantum: Nec illud evenisset, magna artis nostræ, quæ multis est auxilio, calumnia, quod contingit: Nam tribus à venæ sectione horis, derepente arteriâ valisque aliis, ut credibile est, in Lienis regione ruptis interiit: Sed mirum quod contingit, natura conabatur per vas venosum in capacitate rejectare eum sanguinem, qui suâ copâ & quantitate molestus erat, unde intumuit induruitque ventriculus, ut saxus lapideusque esse videretur: Sed credo libera non erat via qua id præstaretur.

Aperto autem cadavere, putris & semilacer inventus lien, & in magnam molem excreverat, sed corruptione propriæ substantiæ in partes veluti minimas concisus & semiosus videbatur, Lobi pulmonis sinistri adhæserant costis, & in Liene sanguis concretus erat, qui è propriis vasibus effusus, tandem ruptis tunicis, quibus concludebatur, inopinatam mortem intulit. *Ballonius cons. 107. libro 1.*

Michael Tedler ann. 25. anno 1640. cum per 16. circiter menses Quartana laborasset, non obstante eo quod diversis accommodatis remediis usus esset, ad superandam, quam ex victu pravo contraxerat, cacochymiam, tandem merbo medelam sperante noctu inter 23. & 24. Martii decessit: fuitque hic ejus vitæ exitus: aliquot diebus ante mortem à corrupto viscerum tono pedes & crura tumescere cœperunt, Viresque & appetitus paulatim dejiciebantur, manebat tamen idem febris circuitus, cujus paroxysmum etiam nocte, quæ ipsi penultima fuerat, passus est, sed & die subsequente antè vesperam, novo eoque vehementiori paroxysmo correptus fuit, qui ipsum manè antè tertiam abstulit.

Aperto in defuncto abdomine, hæc præcipue p. n. deprehensa fuerunt: Lien præter solitum, triplo major erat, flaccidus tamen & sanguine nigro ultra quam decet insuccatus: circa autem ejus arterias, earumque ramos, ad ventriculum & ad Portæ vevam tendentes, glandulæ erant multæ, quæ comprimendo ductus angustabant, & visceris hujus (ut facillè colligere est) obstructionem faciebant, simulque febrî huic dum viveret occasione præbebant, & omnium medicaminum vires eludebant: Sed & hujusmodi aliquot glandulæ erant circa vesicæ fellæ ductum ad intestina tendentem, eumque ita comprimebant, ut vix aliquo conatu instrumentis tenuissimis esset transitus: Et harum glandularum omnium maxima firmiter etiam Portæ trunco ad sinem Pancreatis necebat: aded ut mirum non fuerit nutritionem ipsi defecisse, & Ictericæ paulò ante mortem signa se in mutato corporis habitu obtulisse, & alvum (de qua tandem etiam querulus fuerat,) seignorem redditam: In Thoracis dextrâ parte etiam modica aquæ quantitas colligi cœperat, pulmo tamen mediocriter habitus & liber; sinistère autem pulmo passim partibus continen-

tibus erat adnatus, non corruptus quidem, sed flaccidior tamen & aquæ spuma impletus: Reliqua à naturali constitutione non multùm aliena erant. *O. Heurnium observ. 22.*

Helidæus secuit aliquando in Hospitali Bononiensi virum quendam, qui febre quartana, qua diu detentus fuerat, tandem mortuus est: Posteaquam autem cadaver istud aperuit, reperit in corde, venis, & quasi omnibus membris, frusta magna, longa, alba, pituitosa: Hoc est proculdubio id quod in venis cruditatem appellere solemus: *Ex observationibus Laurentii Scholæzi.*

Juvenem, cui perperam fuerat exsecutus testis, febris quartanaprehendit, ac in eas redegit angustias, ut nequiverit unquam in cubili quiescere; nedùm urgente etiam vel maximâ dormiendi necessitate, si ve nocte siue die, somnum capere, nisi vel pronus consideret in sedili, vel caput in lecto haberet sublime, interdita ipsi quasi omni decumbendi copia: corpore enim vel minimum, siue retrorsum, siue in alterutrum latus inclinato, dici vix potest quam acerbos illicò perferens dolores cum in lumbis tum in ventre, quorum cruciatibus, qualibet febris accessione tam miserandum in modum excarnificatus fuit, ut oppressas miseris, non invitus è vitâ discesserit.

Invenit autem Anatome Jecur inflammatum, intestina vitellina, ventriculorum verò atra bile perfusum, eandemque in turgidis omenti, ac multijugis lienis venis (quarum congeriem perperam vas breve vocant) admodò copiosam ut coram omnibus digito indè exprimeretur: In varicosis vasorum spermaticorum anfractibus, vesiculisque sub vesicâ postis, ob erectum alterutrum testem, plurimùm stabulabatur seminis; Sed admirationem movit pancreas, supra infràque ut turgidum & extuberans, sic intus sordido pure, ac viscidè pituita impendio nimis infarctum: cujus pondere depressis ocellisque venæ cava, ac arteriæ magnæ tunicis, visceri huic suppositis, ut juvenile hoc corpus emarcuit, genio suo defraudatum, sic excitavit contumax ipsius obstructio summas illas præcordiorum angustias, quæ comitabantur quascunque febris accessiones: incallescere proculdubio putrida hujus visceris proluvie, siue ab incendio febrili, siue à pulvinorum calore: cujus vapores deindè in ventrem spinalem, medullam cerebrumque delatos, ecquis non videt excitasse dira illa symptomata quibus corpus hoc quotidie fuit exagitatum, *Tulpius observat. med. lib. 4. cap. 32.*

Quinquagenarius, aut circiter, è febre tertianâ æstivâ autumno in quartanam simplicem, hinc in triplicem degeneravit, atque Novembrem in hydrophem: Desperatus est à Medicis quia Practici confirmatum hydrophem dicunt post secundum mensem: Relata causa ad hepar refrigeratum, partim morbo, partim usu aqua destillatarum, acetosæ & cichorii, quibus plurimùm usus fuerat.

Mortuo Febr. initio inventa sunt syderata intestina, similia squatilibus colubris: Omentum corruptum: Hepar multis occupatum scirrhis. *Hallerius observ. 20.*

Dom. Magnus ait in vulgari Quartanarum februra, observasse se plerisque toto autumno & hyeme quartanarios decubuisse, ac tandem interiisse, in quorum mortuorum cysti lapis loco fellis concreverat; His Quartanis Jecur auctor fuit. *Ballonius Parad. 135.*

Febris Semitertiana.

Quidam ex gravi dysenteria in Semitertianam spuriam incidit, quæ postea febris intermittens facta fuit. *Aegro 40. die mortuo, & corpore aperto, inventa est interna ventriculi tunica levi erysipelate inflammatorio affecta: Venæ n. esaraiæ, & quæ ad ventriculum tendebant, atque omentum, crasso nigroque sanguine refertæ erant, imò omentum semiputrefactum ab inflammatione erysipelatoide, quæ in omnibus venæ portæ ramis minoribus inerat. Adrianus Spigelius lib. 1. de Semitertiana cap. 15.*

Ego plures qui febre quotidie sese exacerbante, præcipuè circa vespertam, aut statim post meridiem, in modum duplicis tertianæ continuæ, vel Semitertianæ, perierunt, secui, & in his putredinem non in vena cava, sed inflammato alicujus primæ regionis viscere, vel aliâ aliquâ reconditâ parte, inflammationem paulò minorem quàm ut dolore ab ægro, vel tactu hypochondriorum à Medico & ægroto cognosceretur, deprehendi: *Idem ibidem cap. 16.*

In dissectis Semitertiana mortuorum cadaveribus, reperi inflammationes ex sanguine bilioso & pituitoso factas circa jecoris cavam partem, in ventriculo, intestinis tam crassis quàm tenuibus, mesenterio, omeato, liene, & sæpius in unâ partium commemoratarum, aut pluribus; aliquando etiam in omnibus, quæ celeris mortis causa erant, superveniente gangræna vel sphacelo: Præterea in plurimis dolores in ventre immanes vel continuos, qui certis horis plerumque exacerbabantur, vel intermittentes eos affligebant, orti fuerunt, ex factò abscessu, sanis ac pure, aut bile saniosâ & concoctâ per feculum vel vomitum redditis. *Idem cap. 14.*

Rarissimè Semitertiana laborant, qui firmis sunt visceribus, sed ii qui distillationibus laborant, jecur habent obstructum, aut lienem, aut mesenterium, pulmones malè affectos, per longa intervalla colicis doloribus infestantur: Nullius eorum, qui à semitertianâ perierant, cadaver inspexi, in quo pulmones & jecur non malè haberent: vel unâ cum his caput, lien, renes, mesenterium, intestina magna ex parte inflammata, & in aliquâ parte gangræna correpta erant, præsertim quo loco ileon colo jungitur. *Idem l. 2. c. 11.* In quodam juvene Belgæ, qui post dysenteriam in semitertianam incidit, & die 20. mortuus est, reperi intestina tenuia inflammata: Ileum, quâ parte colo & cæco adhaerebat, sphacelatum. *Idem ibid. c. 16.* Adolescens quidam Gallus semitertiana correptus 27. die mortuus est: in cujus cadavere dissecto tenuia intestina inflammata fuerunt deprehensa, & ilei portio magna versus colon sphacelata: jecoris etiam cavæ partis portio inflammata fuit. *Idem ibidem.*

Novi mulierem (eo morbo detentam) cui cum urinâ fluebant, primò surfures quædam, indè & pelliculæ magnæ, & postremò pus manifestum villis, festucis & tunicis variis intertextum: Profectò ea membranarum defluxio, pro quantitate sui, certum morituris prænantium misit, nam ex hepatis, aut pulmonis, aut cordis fideratione contigerant, ut etiam per anatomen deprehensum est: Plerisque dissecto corpore universa hæc viscera, aut major illorum portio, nunc nigra ut carbo quispiam visa est, nunc suppuratis pustulis plena: sit enim facillimè ut per consensus tunicarum pituita concretescens jugiter adhaereat e demque, fælior aut virulentior, subjectam œsophagi linguæque substantiam depascatur. Posse n. plurimos recensere, ut

mulierem Æthiopsis symbolo, & sub insigni Hierosol. &c. *Corn. Gemma* de febre pestilenti Hemitritæo.

In Ill. Domino à Calmontio febris erat assidua, alias interdium, alias noctu exacerbationes habens: una dies levior, altera acerbior, in morem *παραφύρον* aut *ήμιτετραίων*. Si fortè remissio aliqua erat, minima occasione prehendebat Horror, cum perfectione quâdam, ita ut ad hemitritæon accedere videretur: Anxietas erat summa, quæ à calore acri omnia confundente & os superius ventriculi molestante contingebat: Implacabiles erant dolores renum, urinæ ferè crudæ: conjiciebamus circum ventriculum collectam esse humorum copiam, undè defectiones animi excitato vapore sequerentur: Sed mirum quod apparuit, nam cum habitum corporis haberet tumidiusculum, pituitosum, minime dissilabilem, corpus internum æstuebat, omnia quæ exercebantur erant biliosa, tota massa sanguinis erat corrupta. Et quod mirum, pulsus erat vibrans, qualis in ingentibus inflammationibus apparere solet: Cumque esset annosa, mirabantur Medici, quomodo in febris assiduitate ista Pulsus vibratio, elatio, magnitudoque tamdiu perstisset: at animosa erat mulier nullis aut corporis aut animi laboribus defatigari solita, nulli penè celeritate cedens, irascibilis, ad omnes actiones expedita: cor compactum habebat, & facultatem vitalem omnium validissimam (nec enim tamdiu, tam violentæ diræque febris molestias tulisset.) Itaque pulsus erat validus cum facultas vitalis esset valida, auctus erat usus, instrumentum cedebat, ut mirum non fuerit, si talis pulsus extiterit: Sed quod magis mirum fuit, est quod uno die quinquies aut sexies rigeret, ac si nova accessio foret: Statim ab isto horrore, calor adurens surgebat, manum tangentis feriens, adeoque vola manus & planta pedum incaluerat ut nullus ferè cum calorem ferret, obiit die 27. totius morbi.

Aperto cadavere: sinistra pars Pulmonis erat purulenta. Et cum iræ esset præcipitis, in cysti cholidocho novem lapilli, ciceribus rubris duplo majore inventi sunt: Hepar incendio incanduerat, totus sanguis putris erat & lacteus. *Ballonius lib. 1. consil. 77.*

Febris acuta ab intestinorum inflammatione, subsequente vicinarum partium putredine &c.

Febre acuta correptus Fridericus filius Celsiff. Principis Norwegiæ &c. 1657. sexto die Parisiis exstinguitur: Aperto defuncti corpore, visa est cerebri partium integritas summa, cor ipsum quale in sanis: Pulmones per febrile incendium à constitutione naturali aliquantum degeneres; Hepar parte sui cavâ & majore lobo, à calore febrili excrucum & subnigricans: Lienis color immutatus, vergens in cœruleum, Omentum exaruerat: Renum parenchyma parte sui interiore subangustum & subdunum: Mesenterium magnâ sui parte putrilagine & sanie velut quadam conspersum: Intestina subtumida & subnigricans, Intestinum Ileum duobus in locis excum & perforatum. In vesicæ cavo glandulosa quædam substantia ad nucis avellanæ magnitudinem non adhærens, sed mobilis: Denique per totas alvinae regiones prorupta & effusa tam ingens viscosorum & serosorum humorum saburra, ut æquare videretur pondus librarum duarum & trium. *Thom. Bartholin. Cent. 5. Hist. 4.*

Febris ardens

Paravii puer quidam frequenti sicuum cibo scirrhum contraxit Jecoris, nec longè post in Febrem incidens Ardentissimam, die periit critico.

Ejus dissecandi cadaveris factâ copiâ, aperto abdomine, exta in foetida natata aqua, siccus thorax, pericardium expers aquæ, maximo & continuo cordis aestu depastæ, corrugatum conspiciebatur. Observatio Jesseni à Jessen.

Juvenis quidam intrâ triduum Febre Ardentissimâ, maximisque symptomatibus correptus, mortuus est: Secto corpore Cor torrefactum, pyri tosti imaginem representans, absque ulli pericardii aqua inventum fuit. Dominicus Panarolus Pentec. 1. observat. 31.

Ardente Sirio juvenis in Causum incurrit, cum linguâ nigra, Siti clamosa, viscerum ardore & nimio viscerum caumate pressus, applicitis remediis convaluit: Post duos menses debilis factus iterum incidit in Ignem; curatio non potuit fieri quin macie tabefactus è viâ migraret.

In ejus sectione inventum est cordis involucrium rugosum, & cordis ipsa substantia nœcida; Nec mirum, quum omnis ferè humor qui in pericardio naturâ suâ continetur, ab assanta colore fuerit exhaustus. *Zacutus Pr. Adm. lib. 1. Observat. 142.*

Sanguinem grumosum in sinistro & dextro ventriculo cordis internè affixum semel tantum observavimus, in tot quos secavimus. In quodam juvene febre ardentissimâ mortuo, non concretum, nigricantem & stagnantem, ut in aliis, sed maxime rubrum, aliquantum flavescens, in cordis ventriculis maxime adhærentem, ut secari non posset citrà lacerationem. *Panarolus Pentec. 2. observat. 29.*

Lictori cuidam Febre Acutâ prehenso statim vivere coepit supercilium sinistrum, & antequam viginti duæ elapsæ essent horæ, totum corpus Sphacelo fuit tentatum, ipseque exspiravit. Ego gravem subesse aliquam cordis affectionem suspicatus, curavi ut dissecaretur cadaver: Quo facto cor invenimus duplo majus quàm in sanis esse solet, cum venis tumebantibus & inflatis ad digiti crassitiem. *Hercules Saxonia Praelectio. Practic. Parte 1. cap. 1. §. 5.*

Quadragesimarius febre ardentissimâ correptus doluit etiam à latere: detractus mediocriter sanguis ad vascula duo: perseverant omnia, neque cedit dolor remediis: Sexto die detractus iterum sanguis ad duo vascula putris & corruptus: Sudor 7. levis, tenuis & tantum in capite & thorace: nihilo melius habet: deliria nocturna, æstus & inquietudo magna, urinæ turbidæ, sudavit: 9. & 11. nihilo levatâ febre, 10. levius habere visus, nocte eadem paritur: 11. urinæ subsident, sed divulso & nigro sedimento, sicut ut prius: pulsus perpetuo frequens & magnus cum paucâ inæqualitate: Jam tendines manuum sine manifesto membri motu revelli sentiuntur: urinæ benè coloratæ & corporatæ cum sedimento nigro: 13. Hæccos colligit, manibus revelluntur digiti, delirium ferè perpetuum: 14. mediâ nocte mortuus est. Pulmonibus corruptis nigricantibus inventus est. *Hollerius libello observat. §. 93.*

Intimus Sac. Cæs. Majestatis Consiliarius, à parente podagrico ortus, circâ annum 35. doloribus arthriticis infestari coepit, à quibus ut liberaretur, emplastris quibusdam à Chirurgo oblatis eff

abu-

abusus : Sed incidit in Scyllam volens vitare Charybdis, nam post unum vel alterum annum correptus Ardente febre, cum erysipelate Pulmonum suffocatus interit.

Cum autem mors semper ferè imputaretur Medicis, quasi terminum accidentalem potius essent devincere, idèd hanc ut calumniam fugerent, ad corporis dissectionem confugiunt, in qua Pulmo, post remotum sternum, niger admodum tumidus sese obrulit, ut naturali suo reddi non potuerit hospicio : Exar magnam plurimo nigroque sanguine conspersum, cum cysti fellea omni bile destituta examinanda se obtulerunt. Cum autem sufficiens mortis causa in Pulmone inventa fuisset, dubium fuit an aliam investigandam forent particulam : Ultra enim progressi, in utroque rene duo magni calculi inventi fuerunt ponderis 3vj. nullo signo præcedente, sive pedum torporem, sive lumborum gravitatem, sive urinæ indigentiam consideres : Nam copiosiores jussu fundebat urinas, sed aquæ simillimes, Sicutque edèd inolerabilem patiebatur, ut nullo potu ea sedari potuerit. *Antonius de Pazzis Observ. 32. Miscell. curios. ann. 7.*

Gener. Viri D. Thomæ Trenchard, Equitis aurati, famulus à pedibus, annos circiter xxv. numerans, proceræ staturæ, temperamento bilioso, cum ex officio multum incaluisse, hausto cerevisiæ, forsan frigidioris poculo, incidit in tussim, cum pectoris angustia & spirandi summam difficultate, accedente febre Acuta, cum intensa siti, & malarum rubore, pulmonibus laborantibus & inflammatione familiari : Hic ut erat robustus, initio hunc affectum parùm curans, de vocando Medico parùm erat sollicitus : Eo verò in dies ingravescente, Herus, servi amantissimus, me accessit curavit. Ad quem ingressus, pulsus inveni tangendo magnum, undosum quodammodo & languidum, consideratisque symptomatis, hominem peripneumonia laborare affirmavi, dato simul Hippocr. oracula, Quod pauci eam evadant : Ego tamen sine cunctatione, cum tertius esset à primâ invasione dies, basilicæ dextræ incisionem institui, & detraxi circiter septem sanguinis uncias, cum virum imbecillitas largiorem profusionem non admitteret, est sanguinis plenitudo adesse videretur : Sequenti die ad matutina impetum à pectore avertendum, & humeres vitiosos evacuandos, exhibui mannam, decocto pectorali diluam, adjecto syr. ros. sol. cum agarico : Leniter inde purgatus fuit, sed symptomata omnia ingravescebant, ut de salute ejus omninò desperarem, maximè cum sputum non procederet, & febris excandesceret : His ut subvenirem, præscripsi Eclegma.

℞. Conserv. viol. & horrag. mucil. sem. psyll. & cydon. cum aquâ decoct. malv. violat. & lactucæ extr. ana ʒij. tab. di. lch ʒβ. emuls. iv. frig. semin. & papav. alb. ʒij. syr. violat. & jupb. ana. q. s. m. f. Eclegma. Pectus unguento pectorali & resumptivo mixto inungi curavi, &c. Cum verò in lypothymiam creberrimè pronus esset, & refecti necesse haberet, usus sum, ex imitatione V. Herioliæ, succo ex vervecum cordibus expresso, addito tantillo confectiois. Alkermes : Sed sicuti exitiale signum est, ubi nunquam ullis auxiliis, ratione rectâ administratis recreatur natura, ita & in hoc agro contigit fractâ adhibitis præsidis, 7. tandem die, morbi magnitudine superatus, naturæ cessit.

Hujus corpore, Nobil. Heri jussu à me dissecto, omnes in infimo ventre contentæ partes apparebant benè constitutæ : Pulmones verò membrane costas succingenti in utroque latere per plures fibras erant connexæ, undè difficultas spirandi ex parte procul-

dubio processit, forsan etiam inflammationi ansam præbuit, Substantia eorum erat nigricans & sphacello correpta. Et hic fuit morbi exitus, ut verum sit quod Celsus ait, Peripneumoniam scilicet esse vehementem & acutum malum, quod plus periculi quam doloris habeat, paucique ea correpti evadant. *Fredericus Lessius observ. iv. libr. 2.*

Febris Epidemica.

Illustr. cujusdam Comitis Filiolus trimus, vigoris supra ætatem solidi 1. Dec. anno 1653. timorem pone aurem sinistram, ad juncturam maxillæ inferioris radicatum, sed tamen usque in collum protrusum, cum dolore ardente monstrabat : qui indelem suam provido Medico mox sequenti die cum febre acuta epidemica, gravi anhelitu & tussi sicca, constanter in mortem usque tenentibus hunc puerum, loquebatur : d. 5. hujus virulentæ epidemice sobole, successit alvi profluvium atro carbone nigrius & intensissimum cum dyphoria potius quam allevatione patientis, persistente tussi illâ sicca & præcordiorum quasi præcocatâ spirandi difficultate, nuncio hujus veneni in spir. vitali & liquorib. naturalibus jam habituati & tyrannidem suam exercitæ : cimeteris plusquam ignorantie tenebris occæcari duorum medentium oculi, hanc catastrophem è summâ virulentia non advertentes, cacarchi sigmento, quo totus orbis eluatur, assillis parentib. & adstantib. singulis imposuerunt : Post 4. septimanam per alvi recrementa rejecto vermiculo, totus in eorum expulsionem incubuit Medicus : etiam mercurium vomitivum exhibere paratus : Interea cum indices magis ardetet pro suo mercurio. Tumor oedematofus alb. s. nitens, circa Puelli hujus medicamentis mundati malleolos, in utroque pede exortus, supra furas, subitò perrepta abdomen, & primâ vice manum & faciem dextram occupat, ultima, & mortis, sinistram quoque, cum summâ palpitatione illius lateris dexteri : Die xi. Januarii exhibuit mercurius dulcis ad tris grana in pulve : Ex hoc deiecit hic æger octo sedes terribes mucosæ (verum verò nullum) liquidas, colore ferè gryseo, cum allevatione respiri & tussi illius continuæ, remissione etiam palpitatione dextri lateris, adeò ut cum hætenus ne manum quidem ferre posset, hic dextro lateri (quod pluribus septimanis non factum) incumbere, & indocimere satis placidè, Die 12. insequente proplnate quinque guttæ tincturæ martis in cerevisiâ : hoc à octavâ insequente ægum sat benè comedentem & avidè, & solito pauciores urinas vidimus : Die 13. alteratâ vice usu tincturæ Martis seposito, surrogatus est mercurius dulcis, dosi trium granorum, vermium & incipientis hydropis causa : qua totâ die nisi duas ante mediam noctem dejectiones coctas, naturales compactas habuit, & melius illâ nocte quievit : mirabantur nobiscum adstantes effectum & notabilem meliorationem, sed tamen perfidam ex hujus medicamenti usu bis repetito : nam continua tussis & pleuram dextram circumsilens palpitatio, remissior in tantum ebërata, ut pluribus, se nunquam hætenus, hinc æger huic lateri incubuerit, hodie de nullo querul : Secundò tumor, tempore vesperino, in pedibus & furis prominentior semper, solita mensura circa suram utramque, ad duos transversos digitos monstratus, spem Illustr. parentibus faciebat meliorem, quam tamen minus tutam satis semper prædixi : Die 14. eadem euphoria perseveranti ægro, post somnum præteritâ nocte satis commodum, denuò manè exper-

expergesto exhibitæ sunt guttæ 4. vel 5. die de tincturâ Martis: satis totâ die commodè valuit; Die xv. spes hæc meliorationis, prout prædixeram, concepta frustrari cœpit penitus, etsi domellici læcius sperarent: mihi unico nomine suspectas fieri cœpit, quod cum febris æstu immaniùs recidivante, præteritam noctem duxerit totam infomnem, mox omnem cibum tam subito respuebat, vix respirium ducens & quasi suffocandus: Die xvi. ubi ex enemate ægri euphoria sperabatur, præcedens nox infomnis & inquieta hujus injectioni successit: manus faciesque sinistra, itaque latus ad oculum intumescere: Abdomen mensuram folicam, qua in dies tumor explorabatur vel diminutus, in sex transversorum digitorum incrementum per horas notabile elongavit: pedum itidem tumor albus, œdematosus, nitens, circa suram ad duos transversos digitos adactus, & ad genua extensus cum respirio anxio & agnoscante: Ideò seposito usu tincturæ Martis, de spiritibus alis cerevisiæ usuali commixto, propinatum est ægro, ut urinae, quæ deficere sensim cœpere, liberius succederent: Die xvij. incrementum tumore & dyspnœa, æger sumpsit medullæ seminis ebulli curiosè excorticati grana vii. cum gr. iij. Mercurii dulcis in pulve è contusis amygdalis facta: interdum bis deiecit liquamina mucosa recrementis alvi commixta, circa vesperam satis vegetus: Ex quo post mediam noctem præfocationis sibi imminenti quasi præfagio excitus puerulus, hora secunda antelucana cum morbo vitam quasi præfocatus & anxius snivit.

Die sequente apertum & exenteratum est corpusculum puelli: Antequàm Chirurgus novaculam admoveret, invitavi Medicum Corrade & D. Davissonium, curationis comites, velint dispicere an putacitii & toties inculati vermes tantorum facinorum & mortis reatus postulandi fuerint? An potius, quod fieri amat in febrium harum Epidemiarum, maxime castrensiùm procrastinatâ curatione, viscus aliquod naturale, etiam Hepar ipsum eschar. vel lethali characterisatum: vel hospite malignitate habitata exfolium occasionalis causa fuerit illius hydropis, ad prædictas mensuras, duabus ante mortem hebdomadibus subito tumescientis, sub cujus adactu præfocatus videbatur hic puerulus: Aperto tamen abdomine, vermis nullus inventus: Sed ecce post hanc exenterationem, quod prognosi Medica nullus nostrarium augurari potuit, in sinistra parte obviabat magna diaphragmatis propendens instar sacci, purulentia ex albo virescente, è totali suppuratione sinistri lobi Pulmonis, salvis corde & pericardio, adeò infarcta ut liquamen illud purulentum, postquam scalpellum à Chirurgo per musculos intercostales in cavum thoracis penitus intruderetur, instar fontis profunderet, & è cavo thoracis, postmodum aperti, supra mensuram dimidiæ ollæ effunderetur, de parenchymate verò pulmonis ne vestigium quidem compareret reliquum: In abdominis cavo verò aqua inventa nulla. *Andreas Cnoelius in methodo med. feb. Epidemias.*

Filius Dom. N. novem annorum, bonæ complexionis, ægrotavit diebus xxxij. febre Ardentissima quæ spatio paucorum dierum consumpsit puerum. Mortui inveniebatur Hepar immensæ magnitudinis prorsus sanum, nisi quod in extremis partibus esset totum nigrum & durum. *Bartholinus cent. 3. hist. 34.*

Aurifaber habebat ministrum macilentum & longæ staturæ, qui incidit in febrem satis acutam: Monitus à sodalibus, accepit vinum malvaticum cum zinzibere & aliis aromatis ad provocan-

dum sudorem: sed cum ex hoc levi sudore parum uraretur, monitus accepit ab eisdem Theriacam & intravit balneum, ut magis pestem provocaret sudorem, quod & secundo fecit, sed res semper cessit in deterius: Vocatus, adhibui refrigerantia & omnia quæ possunt moderare illum æstum, sed frustra, & intra paucos dies exhalavit animam.

Secui corpus, Hepar ex nimia illâ caliditate combustum ferè inventum, ita ut haberet quatuor rimas in gibbo. Ex observation. *D. Joh. Helli Med. Norici.*

Scotus febre prenditur Assidua, &c. Aperto mortui abdomine primò se obtulit Hepatis lobus orificio ventriculi posteriori affixus diaphragmati notisque collis, ut non nisi frustillatim avelli potuerit. Portio hæc illius nigricans ex inflammatione quæ præcesserat, reliquum hepatis rectè se habebat. *Plateri observ. p. 471.*

Anno 1670. Auriga ex febre continuâ ardente quasi furibundus, in viâ Regiâ demortuus, jussu Sereniss. Electoris Saxonie secabatur: In exenterato cadavere inter cætera observavi viscera omnia bene constituta, excepto quod in ventriculo neque cibus neque chymus sese offerret: Erat autem repletus materia viscosa fluidiore, ex viridi nigricante, gelatinæ spissiori, adhuc tamen fluida similis, mensuram cantharum miscicum semè excedente: E cystide fellea adhuc integra & illasa, ovo columbino majore, excludasse vidi tenuiorem bilis portunculam, duorum vel trium digitorum transversorum spatium, circum circa superas inferasque & adjacentes partes undique creceo colore tingentem, irrigantem, itaque corrodentem ut partes ea illinitas & attractas putredinem acquisivisse manifestè non solum apparuerit, verum & præter hepatis substanciam, magnam partem hypochondrii dextri tingendo rodendoque putridam reddiderit, illasa planè vesicula biliaria: Undè facilè colligendum, erodentem vim bilis simul genus nervosum teigisse & agrotum furiosum reddidisse: Venulæ insuper & arteriæ in cerebro turgabant sanguine nigricante, è que corde dissecto sanguis nigerrimus, picis ad instar liquidæ dimanabat. *Melchior. Fribe in miscell. curiosis anni 1673. observ. 100.*

V. Veinmanni filius, cum Patavii diù miserè affligeretur, tandem in febrem incidit vehementissimam, cum urinae suppressione, cui postea stillicidium advenit: cum fecum retentione & maximâ hypochondriorum tensione, ita ut summè imbecillis evaderet: vermes quidam subesse suspicabantur, cum nares semper vellicaret, atque ideò miserum clysteribus perpetuò sollicitabant: Ego inflammationem & fecum retentionem solam causam divinabam, quare adhibito somento ex absynthio, agrim. cuscuta & carduo melius habere cœpit, expulso etiam sudore, urina reddita & fecibus excretis: cum verò naturæ debilitas nullis medicamentis tolli posset, obiit.

Secundo cadavere, vesicam invenimus maximæ molli musculis adnatam, urinâ aliisque excrementis plenam unâ cum ureteribus: Renes in puero tantæ magnitudinis quanta vix esse poterat in adulto: Splenis quoque & dextri hepatis lobi inflammatio aderat, vermes nulli. *J. Udalr. Rumlerus observ. 40.*

Observavi Lienem rubentem & acidum in quodam Duce militum: hic quamvis esset hepate bene se habente, nihilo tamen minus & sibi immoderata angebatur, & ardente febre cruciabat, fuitque hoc visum anno 1593. *Hippol. Bosum de Facultate Anat. Lect. 2. p. 14.*

Febris ardens, cum lumborum dolore ab inflammatione renis sinistri in corruptionem abeuntis.

Sereniss. & Potentissimus quidam Princeps, annos 53. natus, naturâ plethoricus & corpulentus, cum quodam tempore aestuante Sole inter venatorum turmas summo mane campos ingressus esset, non prius venari desistit quam sol ad occasum inclinans eundem abstinere cogeret: ibi vehemens ac violenta corporis, sub pondere gravis, & nedum optime post tot morbos composita, agitatio, occasione & causam fatalis morbi certo provocabat: ibatur enim venatico curru per invia tanto animi aestu, ut eum auriga non satis adaucter pro reverentiâ Majestatis, Regem saxis, sulcis stipitibusque superveheret, Dux ipse, excusso à curru homine, habenas raperet, & animo alacriter indulgens, cursumque nullâ lege temperans, nec curru parceret, nec ipse sibi: altera post mediam noctem hora tristis effectum exercere cepit violenta voluptas, ac primum quidem nephriticis correptus cruciatibus præter morem doluit: repetitum eâ die bis terve balneum, neque calculum, neque dolorem loco movit: altera tamen dies benignior visa est, jamque cum venatoribus nova expeditio designabatur, quamvis interim sitis faucium molesta & quædam inappetitæ fastidia non desisterent: quartâ morbi die vehementius exarsit renum viscerumque vicinorum dolor, quem excepit ingens ventriculi & præcordiorum, atque totius corporis concussio, cum vehementissimo ad vomitum conatu, & omnium, ut videbatur, vitalium immitti constitutione: apparebat ex illâ naturæ violentiâ, omnes, quicunque in tantâ corporis mole delitescerent humores ad tumultum excitos turbare, & omnia miserè, præcipuamque rebellionis sedem jam tunc in stomacho religere: febris certè manifestis sese prodidit argumentis, dolore capitis, aestu, siti, tædiis & aliis ejus generis: quare quæcumque contra nephriticos dolores sunt adhibita remedia, ita temperabantur, ut simul calorem expugnarent: Quintâ morbi die cum malum cresceret, aperta venâ emissus copiosè est sanguis, usque aded floridus ut nunquam hætenus ab annis plurimis observare licuerit meliorem, nam etsi primo vasculo nonnihil putridioris admixtum innataret, tribus tamen aliis aded purus exceptus fuit, ut vel inde perquam facile fuerit Medicis concludere febrem illam non ipsa in sanguinis massa exarsisse intrâ venas, sed extrâ vasa ab aestuante alicubi pravo quopiam, aut etiam maligno humore, & præcipue ab illâ intrâ ventriculum stabulante flamma conceptisse: Firmabatur hæc opinio ab incrementis deteriorum symptomatum: nam quamvis sanguinis illa missio in corpore plethorico opportuna fuerit & laudabilis, post illam tamen non imminuta sunt mala, sed advecta aliunde, inter quæ primas vindicare visos est gravis, & in omni febre periculosus singultus: hic cum in horas cresceret, nihil quod ad eundem compescendum conducibile videbatur, intermissum est, continuo enim biduo aptissima & præstantissima medicamenta propinata sunt, nihilominus febris restincta non est: singultus autem vehementia augebatur in momenta: hinc demum Medici cum ex aliis signis, tum præsertim ex illis atrocibus singultuum incrementis, præsentissimum & planè extremum periculum adesse præsciabant, credebantque fieri vix posse

ut Rex quantumcumque viribus polleat, diem unam aut alteram inter singultus illos supervivar: quare in eam partem omnes converterunt curas, ut stomachum ab illâ labe, seu aestuante bile, fundo ventriculi innatante, partimque ejus lateribus impacta liberum facerent: evidenter enim inde apparuit ab illâ solâ assurgere habitum venenatum, qui superius orificium ventriculi suffumigans, acrimonia sua singultus illos excitet totumque corpus concuteret: quia verò præviis purgantium curis nihil fuit effectum, conclusum est communi consilio, vomitorium porrigendum esse: adhibitus in eam crocus metallorum, sed beneficio naturæ factum ut medicamentum aliam aperiret viam, omnis enim illæ pravæ bilis apparatus, qui sanè magnus fuit, non vomitu, sed faciliore per alvum dejectione copiosè, ad admirationem usque, & quandam formidinem deturbatus est, nec sine manifesto emolumento, mox enim post unam aut alteram horam omnis illa Singultuum tempestas ad malaciam composita est, & tandem desit, cunctoque in spem erexit integræ ac perfectæ sanitatis: sed quamvis tanta adultæ bilis copia intrâ paucas horas educta sit, & major deinceps continuatis purgationibus copiosius educeretur, cessantibus tamen singultibus adhuc ardor febrilis ab incendio stomachi prorumpens, cor ipsum vehementer affligere, patientem ad extremas adigere angustias non desit: demum integro post sacram synaxin triduo, alternis eventibus cum morbo & doloribus luctabatur, victor interdum, & quasi periculum prætergressus morbo superior, interdum usque ad desperationem adstantium morbo succumbens, postquam ex diuturniore lucta insignis tum corporis, tum animi mutatio, vix aliquid boni promitteret: alternabant tamen spes & metus, donec ex multâ constitutione vires collapsæ penitèntique resoluere, nihil medicis in naturæ vel artis subidus bonæ spei relinquerent: tandem perfecta extrema unctione, circa horam undecimam nocturnam manifestæ deficientis vitæ signa se prodiderunt, ita ut ante secundam, post mediam noctem horam, illis verbis prolatis, Domine Jesu in manus tuas commendo spiritum meum, expiravit suavissimè.

Post meridiem sectione corporis factâ, videre licuit manifestam morbi mortisque causam, partim in rene sinistro, qui quantus fuit, sæcè computruerat, nihilque aliud fuit quam merissimus muccus & putrilago, partim in ventriculo, cujus fundo & inferiori orificio innatabat pars non minima bilis adultæ: cætera quoque viscera haud leviter inflammata conspicebantur. Cujus morbi historiam tibi B. L. candidè exhibeo, cæc eandem oculatus & verissimus quidam testis propriâ manu conscripsit: eamque mihi fideliter communicavit: sed D. Andreas Cnoselius Archiater olim Regius, in exercit. epid. febr. contra D. Augustinum Corrade exerc. 4. tragici hujus casus causam in crocum metallorum, quem unus Medicus, insciis reliquis à balneatore quodam mutuatam, temerè ad 13. grana in substantiâ propinavit, loco citato planè rejicit. De abscessu renum vide *Balloonium conf. 41. lib. 1. Simon Scholizium in Miscellan. Cur. anni 4. observ.*

134.

Nob. Venetus ardentissimâ febre correptus fuit ex piritâ salsa, cum maximâ albedine & lentore linguae, cum siti inextinguibili, vigiliis & extenuatione corporis: obiit tabesctus.

Dissecto cadavere, invenimus in rene sinistro abscessum jam suppuratum, jecur, vesicam, intestina,

cysti-

erysipelate detenta, ex quâ inflammatione erysipela-
cea obiit. *Bened. Silvaticus epist. ad Deverovicium,*
in hujus exercit. de calculo.

Vidi qui in acuta febre, utroque contento hy-
pochondrio plurima per alvum dejiceret, nigra
porracea, cruenta, flava, graveolentia: ei bre-
vis interdum cataphora, levis surditas: tempo-
rarium delirium, à quibus parotides expectaban-
tur ad 17. dolor sub auribus, undè magis illæ
sperabantur: verum præ imbecillitate naturæ,
recurrente materia, orta gravi dyspnœa, mortuus
est 30.

In altero quoque eadem omnia & graviora quo-
que, singultus, animi deliquium, frequens mutitas,
pulsus deficiens, sub 30. levi parotidum signifi-
catione edita & orta dyspnœa, alteri similiter o-
biit.

Utroque dissecto omnia viscera marcore confecta
& abscessu putrida inventa sunt. *Hallerius comm. in*
aphor. 17. sect. 2. Coacat. Hippocr.

*In vesicâ fellicâ eorum quos febris ardens aut diu-
turna rapuit, sæpè lapides deprehensi.*

Arenulæ febricitantibus non paucis (maximè
morbo jam defunctis) copiosè cum urina mingun-
tur, nulla vel præsentè vel præterita etiam nephri-
tide, sero à venis omnibus aut certè majoribus (u-
bi exustio humorum viguit) sabulum hoc sapientè
quod minùs mirum videbitur iis, qui bilem
totam intrâ propriam vesiculam in lapides, alias
numero paucos, alias numerosissimos induratum a-
liquando viderint, apertis eorum corporibus,
quos febris ardens aut etiam diuturna rapuerat.
*C. V. Schneiderus lib. de catharris specialiss. cap. de Ar-
thritide.*

*Febris acuta ab inflammatione juxta musculos
lumbares internos, in abscessum desinente.*

Dom. N. fantulum habebat, qui ex contusione
lumborum in eorundem internam inflammationem
vehementem, febrem acutam excitantem inciderat:
quo vita defuncto, cum venter aperiretur, ac in-
telligi removerentur, animadverti in integris mus-
culis abscessum à renem regione ad fundum vesicæ
exportectum delitescere, ex quo aperto magna poris
copia exiit. *Observ. Jac. Oethi Prasulis Aichstet-
tensis Medici.*

*Gravida acute febrilis infantem enititur, cu-
jus ossa vi æstus febrilis friabilia reddita sunt.*

Gravida febre acuta & inflammatione circa
umbilicum subito correpta, opinione citius &
ardens liberata fuit, æstum verò febrilem in lo-
cum transisse eventus docuit, nam mortuus ex
utero extractus ossa habuit in pulverem rubi-
cundissimum redacta, tanta vis ignis febrilis
fuit. *Matthias Jacobus observat. 116. in Actis Bar-
tholini.*

Illustr. virum temperamento cal. & humidum,
annum supra 63. agentem circa solstitium hyber-
num anni 1606. Borea derepente sæviente, de
manè horripilatio cum ingenti lassitudine invadit,
unàque siti vehementi & oculorum caligine: fa-
cies insolito rubore saturato ac livori propiore suf-
funditur: urinæ copiosæ, tenues & aquæ, instar
pellucidæ: hæc symptomatis totum diem urgenti-
bus appetente nocte somnolentia gravisque torpor
ac stupor & in motu atonia: taciturnitas denique,
oblivio & desipientia quædam obrepunt: atqui
cum non sine stupore omnium insolentem animi

stuporem ac desipientiam in hæcè mirantium,
quid rerum ageret prorsus inscius, & insultum ab
illo hectore mutatus transgressus duas horas, ecce
derepente evigilat atque ad se redit, sed attoni-
tus & immemor eorum quæ sibi evenissent: tum
verò primum è pulsu majore ac velociore, nec
non crebro & inæquali, simulque igneo in toto
habitu calore Febris emicat, eaque acri comitata si-
ti, & quæ plurimam noctis partem inquietam
traducere cogeret: Sequenti die assidua quidem
& vehemens sternutatio, unà cum tussi & rauco-
dine exercuit, indeque febris deseruit paulatim,
sed ea sequenti luce denudè ingravescere cepit:
Atque hunc cursum tenuit febris in xv. usque
diem, nisi quod à secundo paroxysmo in dies
lentescens magis magisque tandem prorsus elan-
guit: Secundus morbi recursus à priore nihil
omnino discrepavit, nisi quod nulla sternutatio
excretiove subsequuta, sed alterius brachii, in
quod caput rependum inclinabat, torpor & tanta
imbecillitas ut illud attollere per aliquos men-
ses ei non fuerit integrum. Tertio febris repe-
tuit sub novilunio in Februario incidente, stan-
tè desubito Borea, sed & 4. 5. 6. & 7. imò
quoties constitutio sævis mutaretur usque ad an-
num 1698. recurrit, inquam, febris, sed longè levio-
ribus symptomatis: Circa deliquium Lunæ quin-
tæ anni 1608, prægressis per unum & alterum
diem coryzâ multaque spuitione, & insigni colli
gravitate febris, recruduit terrificis magis quàm
unquam comitata symptomatis, 2. scilicet deliquit
die Borea sæviente, cum ab hæc causâ serosâ
colluvie intromissum vi frigoris compulsâ, plurimâ
mitione urgente & sopore jam sensim præente
sefe æger comminxisset, ecce subito horrore insoli-
taque rigescit gravitate & pariculatiene, oscita-
tioneque & sopore opprimitur, atque mentis quæ-
dam hallucinatione: Ea porro gravitas brevi a-
ded conerevit, ut sponte conciderit genibus la-
bantibus; reducto autem in lectum Sopore sensim,
unaque oblivio ac veluti desipientia obrepunt,
quorum ille quidem circa primam noctis vigi-
liam solutus est, hæc contra evidentius auxere,
itâ ut quanquam ad interrogata non absurdè res-
ponderet, tamen garriret & nugaretur præter con-
suetudinem: Ab eo tempore utens calor per uni-
versum corpus paulatim se prædere, fuisseque urge-
re totam noctem unâ cum sequenti luce, urinis
tenuibus aliequi ut antè, & instar aquæ perspi-
cuis, copiosè fluentibus: eam diem excepit rox so-
pore inerturbido & inquieto traducta: à quo evigi-
lantem gravitas statim opprimit pariter cum obli-
vione & desipientia, ut vel lectum commingeret,
moxque sopor horrorque, & tanta in motu stonia,
ut statum vel catalepticum in lecto diceret:
sub vesperam tamen primum evigilare, mugari,
æstare, sircire: reliquam noctem sopor, sed tur-
bidus interruptusque tenuit, febris ardor inde
remissior: Quinto morbi die, ecce paroxysmus
hora consueta, sed, longè gravissimus repetit, cum
ingenti extremorum refrigeratione, oblivione,
desipientia, commissione lecti, comate vigili,
aphonia, sensa sepulto, motuque abolito, &
tantâ corporis gravitate ut plumbeum crederetur:
neque verò quicquam deglutire, vel ad obli-
ta generosa, quæ somnum excuterent, sensus ali-
cujus superstitis signum ullum dare, respiratio
crebra difficilisque admodum & parva; pulsus
è magno & remittente, parvus, creber & mirè
inæqualis, vultus magis quàm ante flammans,
sed oculi lacrymas prægnantes: à meri-
die ad nonam largus sudor sese adjunxit, tandem
circa x. noctis æger sensim seminum excutere,
ad

ad se redire, sed inde æstus vehementior, qui tamen lentescere coepit declinante die: Hoc die manè de natum dolore querelæ, nam cum corpus illi à natura vastioris molis à sopore illo gravissimum redditum, durante per 15. horas veterano, totum in nates procumberet, gangræna successit, cujus cacoethia adjuncta vehementiæ paroxysmi quarti anticipantis, sive rigori, qui ex Hippocr. in continua febre, corpore jam debili lethalis est, oppressus naturæ cessit.

Aperto cadavere, Aqueam in capite impuritatem confirmavit reperta aqua plurima in toto capite stagnans, & adhuc in cadavere reses, nec ab ardore febrili resiccata: Febrem autem in sanguine inflammato hæsisse argumentum est, quod sanguinis massa ardore febris penè exsiccata exhaustaque est, ut dissectio docuit, cum in vasis vix libra sanguinis restisset in demortuo. *C. Piso de morbu à sero sect. 2. p. 2. cap. 4.*

Huic febrili comatosæ similem & germanam omninò vidimus in Nob. matrona 63. annorum, habitus eufarci: Similis inquam fuit in omnibus, sive ideam febris, sive syndromen symptomatum spectes: in his tamen duobus discrepans, quòd & epifemas tempus, ac initium exacerbationum non adedò pertinax, cum horas duntaxat novem desipientiaque premeret, & calor citius emicaret, Et verò non fuit producta, aut recursibus distincta; sed in quinti paroxysmi initio fatalis extitit.

Vasa similiter sanguine exhausta in cadavere reperta, & caput plurimà scatens aqua: sed speciatim vesica cholidochos distenta prægnansque pluribus calculis fibæ molem excedentibus, usque viridantibus. *Idem ibidem.*

Mulier Tineâ tentata, c. ebris lotionibus sanata, in capitis dolorem ac febrem continuam lethalem incidit: Media pars totius cerebri, cum membranis (erat dextra) pura inventa est, ichore citrino referta. *Saxonia Prælect. Pract. p. 1. cap. 1.*

Ventriculo nimis incalescente Pulmonis inflammatio perniciosissima, decreto Hippocr. de morbis lib. 2. Quali Oventus Lunge suæ familiæ postremus, Cimbricæ nobilitatis decus, Patavii anno 1617. abripitur; qui juvenis sanguineus vehementi in gymnasticis exercitiis febrem continuam sibi attraxit, inflammationis Pulmonibus; quos corpori exemptos, ita deprehendimus affectos, antequam ad suos in patriam transportaretur. *Joh. Rhodius cent. ij. Observat. 1.*

A 1601. in Ducatu Urbini, totaque Piceni regione hyems frigidior, ætate humidior fuit; autumnus frigidus & humidus; hyems denuo borealis, deinde placidior circa solstitia atque vernalis, etenim Austri Favonii, boreales alternatim vigere, bis terve tantum pluviae: quare Martio & Aprili, tota in regione Pisauri, atque Urbini, grassabantur tumores circa fauces, frequentes pleuritides, tussis, difficultates anhelitus, Thoracis dolores, frequenter lethales Peripneumoniarum excruciant, aliæ primo insultu fatigabant, plurimæ ab angina & pleuritide ortum ducebant, & in septima sæpè, rariò 11. interficiebant, neque hominum majorem partem occupabant, sed senes destillationi obnoxios, immoderationi victus deditos atque exercitiis violentis: plures ruris incolas quàm urbanos, eosque calidos atque

Tom. II.

crassos: febre prima die cum rigore, deinde continuâ corripiebantur, cum siti magna & lingua excrementosa humida, modò aspera & rubra, gravitate thoracis premebantur, levi dolore ad claviculam, costas, spinam, humeros vagante; densa & calida respiratione, tussitum sicca tum humida, cum sputo viscido, spumoso, crasso, raro, subflavo, subruento, subnigro, rarissima purulento: ægro spua dejectiebantur, aut nihil; floccos aut paleas à parietibus carpentes, 4. & 5. delitii peribant: Hanc febrem non admodum magnus calor, nec tactu insigniter mordax concomitabatur: urinae crassæ & confusæ inter initia apparebant, quæ si statim attenuarentur, moriebantur. Si verò paulatim clarescebant, sanabantur: eorum color est subrufus, pulsus magnus & mellis, aliquando intercurrentes erat, in salvandis validus, in morituris languidus, frequentissimus: Efflorescebat malarum rubor & oculorum: facilius supini & in latus decumbent; alii recta cer vice spirare cogebantur.

Quamvis auxilia necessaria adhibita fuerint, maxima ex parte tamen plurima pars ægrorum interibat: Sectis cadaveribus, reperti sunt pulmonum abscessus, ex quibus multa materia foetens prodibat. *Lalium à Fonte consult. ult.*

Melchior de Fresnoy annos 4. natus febre corripitur continua, sed quæ exasperationes haberet: catarrhus erat, tussis sicca, nec prætenella ætate quicquam excernere poterat: tamen inanis semper erat tussis, & tenuis humor eludebat spiritum: Vomitiones frequentes, alvus albicans dejectis, deinde substitit: urinae tenues crudæ, decolores pro febris vehementia: medicamentis alvus sollicitata reddidit multa biliosa: tussis perseverabat: dolores ad sinistrum hypochondrium, sed vagi nec eodem modo perseverantes, deinde sinistram lateris partem occupabant: alvus soluta est, viridia excreta, chylosa, sius quæ expleri non poterat: magnum in pulmonibus conceptum incendium conjectum est: hinc dolores ad sternum & latus sinistrum, sed qui ad latus sinistrum non perseverabant: Medici putabant vomitiones ab imbecillitate ventriculi oriri: Quod in eam suspicionem eos adduxit, est frequens dejectio, multaque rerum variarum, putridarum, viridantium: aliquando animus paulum desinebat: & nos animi distractiones & frequentes vomitiones in alio observavimus, cui inflammatio pulmonis à pleuritide aut fugaci dolore lateris oborta fuerat. Febris non erat admodum vehemens, destillatio erat magna, eludabat spiritum: sensim consciebatur; & incautis nobis cum cibum appeteret, biberet avidissime, 20. die, item cum de purgando eo cogitarent Medici, subatus est: debuerat mitti sanguis.

Aperto cadavere nihil p. n. in pulmone contentum inventum est: una pars pulmonis veluti stipula ardente desagraverat, lobus unius pulmonis livebat, Hepar quoque veluti desagraverat. *Ballonius consil. lib. 1. cons. 27.*

Multi incauti eripiuntur ob inflammationem Pulmonis, quorum in Pulmonibus nihil reperitur aperto cadavere, nisi quod vestigium aliquid flammæ apparet: Et hoc idiotæ non animadvertunt. Quod accidere verisimile est cum Erysipelas Pulmones obsedit. *Ballonius Epid. & Ephem. lib. 1. p. 23.*

Dddd

Vig

Vir Rever. biliosus & melancholicus, post multos animi corporisve labores multam sanguinis rubicundi cum tussi copiam rejecit, qui auxiliorum ope visus est melius se habere, quamvis febris Assidua reliqua fuerit, quæ bis septem diebus transactis aucta est, post cibum & nocturnis horis magis increfcens: conquestus per biduum de sinistri lateris dolore, eoque non admodum intenso, cui per hoc tempus aliqua tussis, somnis breves, difficilis spiratio conjunguntur, nihilominus desistente dolore febris in dies magis augetur, & præter somni brevitatem, in hoc tempore adest siccitas & ariditas linguæ sine siti, dolor universi corporis, dorsi præsertim, mingen- di difficultas, lotia clara & fæces duriores. Ego supposito sanguinis profusionem præcedentem à Pulmone fuisse, & cum non præcesserit dolor, potius per anastomosis factam esse quam per diæresin, existimo in substantia Pulmonis laxiori relicta, illius partis inflammationem concitavisse, deinde corruptionem & gangrænam; & ob id non esse mirum si in primis diebus adfuerit tussis & dolor, deinde parte affecta cancrofa redita, omnia delinuerint. Febris assidua à cibo & horis nocturnis ingravescens ex affectione proposita proficitur: An verò etiam febris fixa conjungatur? in dubio relinquo. Mingen- di actio fere ablata, & siccitas linguæ sine siti, proveniunt ex facultatibus harum partium deficientibus; cum non reperiantur aliæ cause in quas possint referri, quia ratione siccitatis cum non percipiatur sitis ob delirium, sequitur ex defectu facultatis sive fere symptomata procedat; Idem dico de mictione fere ablata.

Alii Medici putabant morbum futurum diuturnum, cum symptomatibus augetur spatio duorum dierum suffocatus obierit. Antequam fecaretur cadaver, sciscitatus quæ mea esset opinio? respondi corruptionem Pulmonis in parte sinistra versus dorsum vergente, quemadmodum in consultatione dixeram: Et secto cadavere, ita inventum est. *Lalium à Fonte consult. xlix.*

Rev. Pater post multos labores & in aëre pernicioso moram, ut & sub radiis solaribus febre Assidua cum destillatione ad partes spirituales, tertianæ duplicis formam referente fuit constitutus, à qua transacta xi. die visus est evasisse: Deinceps dum in novis erroribus versatur, in febrem Assiduam delapsus est, quæ à longo rigore exordium sumens, cum dolore sinistri lateris, cujusdam gravitatis thoraci incumbentis, cum tussi initio sicca, deinde progressionem humida, in qua pituitosa flavitie & cruore perfusa apparent; spirandi difficultate vehementi, cum pulsibus mollioribus, languidis & inæqualibus, malis rubentibus. Hic 14. die recidivæ suffocatus obiit.

Visum est secare cadaver, cum omnino ego præfagirem in pulmonibus offensionem esse: Secto cadavere, inventa est altera pulmonum pars aucta in magnitudine, ut quadruplo major esset quàm altera, & durior: qua secta multa aqua foetida fuit expurgata, & caro inventa densa, dura & rubra, quemadmodum esse solet hepatis caro, & ab eodem latere etiam musculi intercostales non sine læsione inveniunt. *Lalium à Fonte consult. 300.*

Nob. N. annor. 40. constitutionis sanguinæ, pleniorisque habitus, circa 4. Febr. 1617. cum febrilibus accidentibus incidit in pectoris angus-

tiam, respirationis difficultatem, subsequens parocruento & concurrente urinæ suppressione: pro- ut autem erat vir magnanimus, ita parum vel nihil hunc affectum curans, Heidelbergam proficiscitur, ibique deterius habens, venæ sectionem instituit, & post biduum Darmstadtium repetens, omnia symptomata magis ingravescere sentit, unde Francofurtum sequenti die sese confert, ibique Medicorum opem frustra implorat, viribus nature, ob gravia symptomata succumbentibus. Adfuit autem præter signa peripneumoniam comitantia, difficultas urinæ, qua mirum in modum affligebatur, cui fortassis ansam præbuit denegata seri copiosioris dissipatio per habitum corporis, ob aëris hybetni frigidioris inclementiam, in quo prædictum iter initio morbi suscipiebatur, imprimis cum aliis etiam nephriticis obstructionibus æger interdum laboraret. Desit ea difficultas urinæ remedium usu, sed adhuc sputum cruentum, dyspnoea, nullus dolor in pectore, calor p. n. summaque virium imbecillitas aderat, ex quibus signis, facillime pulmonum inflammatio lethalis colligebatur. Ingravescente ergo virium imbecillitate 25. Feb. tumor pedum succedit symptomaticus. Ac 26. viribus pedetentim oppressis, & uno atque altero pedum digito livescente atque emoriente, circa vesperam, præcedentibus diebus præeuntibus levibus deliriis, sæpius cum sopore quodam obortis, animam reddidit.

Aperto cadavere, in pectoris cavitate serum sanguinolentum copiosum aderat, pulmones, quorum substantia aliis spongiosa undique sanguine crassiore, qualis venosus est, scatebant, extremis eorundem partibus induratis & nigricantibus: cor flaccidum & intus penitus exanguie, conspiciebatur, à intestina sanguine purido stitibus permixto replebantur, unde paulò ante mortem copiosus sanguis odoris teterrimi, ob imbecillitatem retentis summam, etiam exercebatur. *Horstium observ. 9. lib. 3.*

Circa novilunium mensis Nov. anni 1607. cum Virum Illustriss. jam quindecim dies febris, arthritis, sopor aliæque symptomata crudeliter exercuissent, ecce derepente insolita accessit respirandi difficultas, ad sublimem accedens & recti spiræ, eaque dolore universi thoracis superioris comitata, atque gravi illo quidem magna quam puregente, & una tussicula, sed rara. Eo dolore quarto die evanescente, supervenere sopor generumque rubor, febre interea spirandique difficultate in crebescens. Quem morbi progressum tametsi ipse non viderim, sed ex relato tantum ægri & domesticorum, atque triduo duntaxat ante obitum vocatus fuero, illico peripneumoniam urgere & jam ad suppuratum & brevi ad mortem tendere significavi, cum tamen pro febre simplici catarrho conjuncta duntaxat ab omnibus haberetur: nam & pathognomonica signa eum affectum evidentè arguebant, & præter sputa toto morbi tempore alba, viscida, spumosa prorsus, rotundaque æstus, suffocatio & velut leipothymia, necnon ephidrosis superiorum partium cæteraque accidentia confirmarunt satis, quibus non multo post difficultas inspirando gravis, sudor toto corpore diaphoreticus successit, à quo sensim labefactari functiones omnes stertor subsequi coepit. Tum præter dejectiones alias, semper abominabiles, tunc fætoris expertes, hoc quoque memorabile fuit, quòd in illo ipso agone, antequam expiraret, è naribus per

per 4. horas destillavit humor albidus, tenaxque & foetidus omnino, ac verè purulentus, sed excoctus, qui in pulmonibus ebulliens sua sponte in nates despumaverat: cujus etiam reliquias repertum iri in dissecto pulmone denuntiavi, & revera observavi, quanquam longè major portio ante mortem distillasset.

Postremò cum viscera & hypochondria, intestinaque cum ventriculo & mesenterio, integra ac inculcata omnino fuissent reperta, præter renes calculis prægnantes & cæteroqui sanos; solas pulmo insigniter tumidus & quodammodo exesus repertus, in hisque unus humor albus & tenax ac purulentus delitescens. *Car. Pifo de morbis à sero sect. 5. cap. 1.*

Vir Illustris sanguineæ & biliosæ temperationis, in primo senio constitutus, qui multis ab hinc annis ruborem non naturalem in genis ferre cum pustulis exuberantibus consuevit, cum Venetias appelleret, ex nimis laboribus, & vigiliis in febrem assiduam delapsus est, cujus cum diuturno rigore cœpit initium, cum tussi, dolore pungente & respirandi difficultate ac pulsu duro, aspero instar ferræ, quæ auxiliis adhibitis septima die visa est mitior reddita, ut sputa non amplius cruenta, sed alba conspicerentur. Transacta septima die, rursus febris cum rigore invadit, cum tussi & maxima respirandi difficultate, dolore non ita intenso, ad mediam thoracis partem potiùs vergente, cum pulsu magno, undoso, & sputione cruenta nigricante uberrima, ut mirum videretur undè tam copiosa exsputio proficisceretur, ut aliqui ex Medicis ex capite proficisci opinarentur: lotia sanorum similia conspiciantur, faeces verò biliosæ apparere incipiebant; adest ingens faciei rubor.

Plurimis auxiliis adhibitis, non cessantibus vigiliis & respirandi difficultate, decima die accessit pseudo-delirium, & pulsus redditus sunt parviores, tandem 14. die vitam cum morte commutavit: secto cadavere, pars dextra pulmonum fuit inventa corrupta, nigricans, tanquam sanguis coneretus, & ejusdem lateris etiam pleura malè affecta; hæc omnia prædicente, cum alterius Medici opinionem non amplecterer, quòd materia noxia à capite prolaberetur.

Mea sententia fuit Virum Illustr. in primis diebus proculdubio ex morbo laterali laborasse; adfuerunt enim 4. signa pleuritidis proposita ab Hipp. & quantum à Gal. febris scilicet acuta, dolor lateris assiduus, difficultas spirandi, tussis, pulsus durus, celer, inæqualis febris hunc affectum comitatur ob inflammationem & situm partis laborantis, quæ cordi proxima est: dolor pungens sequitur, quia membrana, pars nervosa, inflammatione tentatur, & continuum solvitur. Difficultas respirationis accidit, quam Gal. 3. de loc. 3. debere esse frequentem & assiduam affirmat, quoniam pars respirationis instrumenti laborat & dolet: prohibet enim dolor quoniam instrumenta respirationis plurimum attollantur, undè respiratio fiat parva & crebra necesse est. Tussis verò succedit, quia ex pleura laborante inflammatione, sive pars est tenuis & rara, ob id necessario aliquid humiditatis refudat, quæ pulmone communicatur: pulsus verò ob febrem necessario est celer: propter verò nervosam partem malè affectam insigniter durus, sed minor

quàm febrim conveniat: postmodum verò ex pulmonis inflammatione confictari, pleuritide in peripneumoniam commutata, imò sputiones copiosæ & nigricantes ipsorum pulmonum caloris naturalis corruptionem conferunt factam, non mediocri indicium præ se tulerunt: Cujus affectionis causa proxima est sanguinis biliosi ad pulmones defluxio, prava qualitate affecti: remotiores verò jecoris intemperatio fervidior, mala dispositio pulmonum & errores exteriores. *L. à Fonte Consultatione 91.*

Adolescens 18. ann. optimæ cæteroquin constitutionis ex victu inordinato incidit in continuam cum respirandi difficultate: cumque aliquandiu, nihil proficientibus remediis laborasset, diarrhœa superveniente obiit.

Secto cadavere præter pulmones etiam hepar erat inflammatum, *Jo. Udaly. Rumlerus observat. 21.*

Illustr. & Rever. Matthæus Zante Patriarcha Venetiarum, sanguineæ & biliosæ temperationis, qui aliquibus abhinc annis difficultate excretionis fecum laborabat, quæ duriores & ictericorum similes deiciebantur, vigiliis obnoxius, mense Julii, post multos animi corporisque labores, præcipuè ad iram concitationem, in febrem assiduam delapsus est, quæ in principio accessionalis videbatur, cum longo rigore invadens: secunda autem major accessio primæ correspondens per decem horas anticipavit, in cujus remissione sudor copiosus insequutus est; deinde febris continua fuit animadversa, aliquot horis nocturnis augmentum capiens. Lotia erat sanorum similia & faeces, aderat maxima spirandi difficultas cum tussi, & albæ pituitæ exsputio, interdum etiam purida: rubor maximus in genis, non poterat in sinistram latus nisi cum difficultate decumbere: aderant vigiliæ & somni breves, cum sudatunculis circa pectus & collum, siccitas linguæ & labiorum albedo: pulsus magni, interdum molles, qui in sexta die in quarta pulsatione facti sunt intercepti, quo tempore etiam biliosa dejectio successit. Adhibitis remediis res tamen semper in pejus delapsa est, ex quo factum est ut alter ex medicis pronuntiaret febrem esse redditam malignam, de inflammatione pulmonis ne verbum quidem, 14. die vitam cum morte commutavit.

Secto cadavere, fuit inventus tumor in parte sinistra pulmonis, ex cujus sectione materia fetida fuit educta: quæ mea duntaxat fuit sententia, atque lupis in vesica fellea ingens, totam vesicam replens. *Laliv à Fonte Conf. 32.*

Illustr. & Rever. Offredus de Offredis, sanguineæ & biliosæ temperaturæ, in ætatis initio, post usum glaciæ luculentum, ac labores corporis vehementes, in febrem assiduam est delapsus, quæ cum ventriculi offensione & alvo liquidiore, in principio per circuitus succendi visa est, cum immensa respirandi difficultate, ut decumbere non posset & suffocari videretur, cum rubore genarum ac linguæ & labiorum siccitate & albedine, cum tussi & pectoris gravitate quadam, cui in fine tertiæ diei sudor copiosus successit: in toto tempore vigiliæ, circa frontem & collum sudatuncule, lotia alba crassiora, faeces verò sanitatis similes: pulsus magni, molles orinæ quales sexta die (dum per tres horas somnum capit) præter sudorem universalem deficiunt, biliosa, lotia turbulenta prodeunt, macula magnæ; cineritiæ per cutim erumpunt, pulsus magni, molles, sed in quinta pulsatione intercurrentes

percipiuntur: in fine sextæ diei succrevit delirium, pulsus redditi sunt in horas languidiores, in fine septimæ ad meliorem vitam fuit perductus.

Secundo cadavere, pulmones fuerunt inventi tumentes & pravi coloris, sed non fuerunt secti, cum operatio fuerit facta ab ignaro barbitonfore. *Lalins à Fonte consult. 122.*

Febris lethargica à pulmonibus putredine affectis.

Vidua Dom. Garnier ann. 45. nata in morbum incidit: habitu erat satis succulento, alba, genis rubentibus: ægritudine aliqua animi detinebatur, qua sese eximere non poterat facile: circa æquinoctium autumnale, cum præcessisset temporis constitutio inæqualis (qualem pauci admodum animadverterant) putredinis parens, in morbum incidit. Primum totum corpus maculis rubris, ac si morbillis laboraret, aut si ingens æstus foret, erat defœdatum, nonnullus corporis torpor, appetentia dejecta, ignavia, rerum omnium contemptus, cum aliqui prudenter rerum omnium satageret & ad omnia munera obeunda esset alacris, quod magnam morum dissimilitudinem significabat, & adjudicandum de dubio ancipitique exitu occasionem porrigebat, febris continua fuit, de nocte maxime exacerbabatur, nec exacerbationis ullum erat signum quod anteiret, sed confusa erant omnia: magna non ita febris apparebat ut ea nos moveret: febres eo tempore grassabantur mali ingenii, urinæ fallaces erant, nam nec incendii indices erant magni, & sedimentum laudabile satis, & encephala continebant: comatosa erat, nec nisi interrogata respondebat, alieni tamen iudicii nullum erat signum: capiebat satis belle cibum oblatum: diebus iudicibus nihil natura movit, nihilque excrevit nisi arte sollicitata: dejectiones variæ, putres admodum, sanguis bis missus plane putris: vires plurimum dejectæ apparebant, præsertim animales, quarum si non magna necessitas est in morbis, tamen ad iudicandum nobis magnam præbent occasionem: primis decem diebus exactis omnia satis moderata pacataque fuerunt, sed ab 11. aut 12. die magnum apparuit incendium; ex intervallis graveolentiſſimæ dejectiones, levia deliria, oculorum lacrymæ involuntariæ, genarum, ac præsertim sinistrarum, rubor satur admodum. Tandem cum urinam redderet involuntariam, aut retineret ac si suppressa esset, involuntarie quoque alvus descenderet, 14. morbi die ab illa exacerbatione manifesta, 20. autem totius historię morbi, cum sudore magno (nullus autem toto tempore febris apparuerat) deliria, risus, taciturnitas magna, tremores & quasi subsultationes manuum aderant: potus omnes sine discrimine admittebat, non sivebat, graviter febriens; potus veluti in profundum descendere videbatur: cum colluere os aqua juberetur, non poterat ore rejicere, bene ratiocinabatur, interit.

Aperto cadavere reperti sunt pulmones veluti putres, costis adhærentes, intestina plena fugaci tetraque flatu, cum serosi humoribus in spatii & inanibus foraminibus abdominis, qui meteorisnum inferebant. *Ballonius conf. 45. lib. 1.*

Quatuor annorum puella febre continua extincta erat: hæc curiositati nostræ anatomicæ

immolata post mortem, pulmones exhibuit costis & sterno firmissime adhærentes, multis locis duros, multo pure fluentes, & utraque parte, quod rarius occurrit, pure repletos: pericardium, panni lanci crassitie nigricantem cordis circumdabat substantiam: interim neque dyspnœa, neque tussicula ulla, neque phthicos specie laboraverat: reliquo enim corporis habitu bene constituta, carne solida & pingui erat. Addo verò plurimos me in hacce nostra Hollandia secuisse qui pulmones altera parte habebant exulceratos: raros qui utraque, qui tussi aut dyspnœa laborabant non aded multos. *Theod. Kerkringius Observ. Anat. 72.*

Anna Burgunda, 33. annorum nata, sanguinea, portatrix meri nulli secunda, ingluviei dedita febrem incurerat stipatam siti, cibi fastidio, vigiliis, orthopnœa, corporis iactatione, aliisque symptomatis: inter quæ non obscurum locum habebat pulsatio vehemens supra ventriculum: quem pulsus ergo arteriæ cœliacæ multis animo meo versatis, conieceram, quibus elevandis malis nulla præsidia profuere: verum in dies augete pulsatione, diutinos labores & extrema virium detrimenta jam passam mors occupavit.

Cadaver dissectando, compertum est mesenterii membranam, quæ à peritonæo deducitur, multo circum cruore suffusam atque intentam, nihil interim mali mesaræ vasibus expertis: quoniam autem nobis opinio fuerat male patientis arteriæ cœliacæ, ad hanc nos perlustrandam nostrum studium appulimus, eandem ab omni proximo corporum objectu expedientes. Exorti igitur ab inferioribus, postquam ad arterias emulgentes pervenimus, superata jam parte quæ magnæ arteriæ primos divaricatus sentit, corpuscula offendimus tria ex pituita concreta (hujus est uber modus arteriæ longèque amplior quàm venæ) vi caloris opinor sibi met incumbentia, quæ obturabili cujusdam modo arteriæ ductui sic offensa transversim erant, ut spiritui se transfundenti præcluderent viam: continuè autem ad superiora facto transgressu, tandem cœliaca sese obrulit, ita dilatata ut compressum pusillum admitteret, quæ naturæ suæ modo vix annularis digiti crassitudinem æquat, in quo sinu sanguis abundè stagnabat ater, grumofus, in putredinem abeuntis imaginem præ se ferens: à quo uno arteriæ sic depravato statu profectam interitus causam nemo est qui dubitet. *Ex observ. Nicol. Larchei Medici Rom. apud Severinum lib. de abscessibus p. m. 280.*

Cum Myrtilleti studio Medico vacarem, & inopinatò quidam à Seren. Elect. Satrapis ocelliduo spatio à febre quadam symptomatice jugularetur, exenteratio demandata est Archiatro, & sequentia notatu digna memoriæ infixi.

Abdomine secto, omnia salva & iusto loco posita invenimus: ubi verò sternum à costis separatum, & pleura dissecta, statim animadvertente licuit utrumque lobum Pulmonum valdè flaccidum dorso cum pleura firmiter adnatum. Lobis in superiore parte dissectis & manibus compressis, nihil erat conspicuum nisi spuma; sed circa medium alia sectione per transversum administrata, iterum lobis compressis, subito mulæ parvæ vomicæ, instar apicum digitorum eruperunt, quibus uterque lobus ad infimam usque partem, qua diaphragma appropinquat, referissimus erat. Corde aperto, in sinistro ejus ventriculo invenimus massam quandam fibrosam, pinguedinem

dimem referentem, nulla parte adnatam, sed liberam, ovi columbini magnitudine.

Hujus materie facti mentionem Cl. D. D. Wepferus Dissert. de apoplexia, p. 124. Sed nullus dubito quin eandem materiam in arteris invenissemus si modò inquisitio debita facta fuisset: interim hoc miratu dignum, Nobil. illum nunquam de ulla pectoris angustia conquestum, sive tussi, sed exercitio equestri & chorearum quotidie vacabat, cum tamen pulmonum minimi saltem pars in superiore parte sana esset. D. Goehf. Christianus Wincelerus in Miscell. cur. anni 1671. obs. 133.

Vidi ego in dextro cordis ventriculo mulieris, quam peripneumonia suffulerat, radicem enatam, carnosam, albidam, flaccidam, quæ prodiens ex corde, & cavam venam subiens, propagabatur usque ad caput & os factum: eadem carnea substantia ex sinistro ventriculo prodibat: quod in quatuor cadaveribus peripneumoniciis subinde observavimus. Obs. Nerati Neratii Med. Florent.

Anno 1596. Virum quinquagenarium disse-cui: hic inflammatione Jecoris laborabat, quod vitui torrido ac adulto conspiciebatur colore: pertusa autem eius membranula, parenchyma unversum in putrilaginem abierat, maximamque puris copiam effundebat, potissimum ea sui parte gibba quæ diaphragmati adheret: adfuerat continua febris, quæ cordis ucculentiam nativam ita consumpserat pyri in motum uti contactum conspiceretur, flaccidum plane, haud aliter ac si pulmonem teugisses: huc pulmo variis locis collis adnatus conspiciebatur. Pet. Pawius obs. 19.

Expendenti mihi sphericam div. Hipp. sentent. quòd sc. ex bubone fibres omnes malæ præter diarias, cum inviserem præcl. Vir. Adianum Spigelium, Celsus. Anatomic. è vivis sublatum, cum bubone sub axilla sinistra ann. 1625. ann. 47. non levis mihi scrupulus occurrit, nunquid ex bubonib. fiant solæ ephemerae, vel putridæ etiam: ex Hipp. enim sententia in aph. proposita, expressa luce clarius statui videtur, ex bubone febris putridas quin etiam fieri posse: non enim dixisset, ex bubone febres omnes malæ præter ephemeras, si ex bubone fierent solæ febres ephemerae: cui subscribentes omnes fere medicinae scriptores asserunt, fieri posse ex bubonibus, non solum febres ephemeras, sed etiam putridas. Atque de putridis id potissimum sit ex præsentis Spigelii morbo, à quo extinctus est, quem ferè continuè observavi 63. dierum spatio quibus decubuit. Hic etenim Vir Præclar. ex indicis digiti punctura, dolorem & tumorem insignem in sinistro brachio passus est, cui successit abscessus seu bubo sub axilla, cum dolore adeò gravi, ut non solum brachium, sed & totum corpus immobile factum sit, cum febre acuta sine annotationibus manifestis, inappetentia, vigiliis & gravi virium angore: vicesima sponte erupit abscessus & multam saniei copiam terduo effudit, suberuentam, fœtidam, liquidam, à qua remisit dolor, adeò ut in latus aff. dum decumbere potuerit, quod antea fieri non potuerat: persistit tamen febris vehementia, cum tensione & dolore dextri hypochondrii ad claviculam usque: cui successit diarrhoea, primò biliosa, mox & saniosa, non dissimilis materie ex abscessu emanantis, quod ansam præbuit dubitandi nunquid esset dysenteria vel abscessus jecoris: cum verò nulla præcessissent tormina, non ra-

menta, aut intestinorum erosiones, in jecoris abscessum conspirarunt sententiæ, cum præsertim præteritis annis abscessus ventriculi per vomitum expurgatus fuerit: interim plurima interna & externa fœre præscripta, cum durante febricula, cum dejectione materie saniosæ 63. die extinctus est.

Dissecto cadavere, occurrit abscessus in concava jecoris, juxta prognosticum. Ben. Silvaticus cent. 3. consil. 18.

Vir Illustr. Dominus Thomas Trenchard, ætatis consistentis, temperamenti melancholici, habitus gracilis & rari, spleneticus, hæreditario quodam jure à parentibus derivato, acutissimis ventris doloribus, colicæ æmulis crebro molestatus hic Nobil. affinem in Comitatu Hamptonensi invisurus, eò loci profectus incidit in febrim continuam, fatis acutam, cum vigiliis, & sinistri hypochondrii dolore, ad humerum usque tendente, in quo acerbos admodum dolores passus est, ut de nullis aliis esset querulus: adhibito in consilium Medico, Venæ sectio instituta basilicæ dextræ, neglecta rectitudine, quam observare solent practici, præmissa tamen pro more clystere: julapia quoque & alia exhibita; quibus nihil proficienibus, sed malo in pejus ruente me quoque Dorchestria accersiri curat: conscenso equo, quinque miliaria progressus, ab alio servo in via obviam facto, iter differre iussus, quòd herus melius haberet, domum revertor, hyeme validissima solstitio proxima, nive omnibus candescenibus: Quid sit & elapso solum die iterum vocor, quòd essem ei ordinarius; sed antequam ad eum pervenire poteram, morbo superatus natura sat fecit.

Dissecto à morte corpore, omentum in se circumvolutum, & umbilicum versus ad formam orbiculi conglobatum invenimus: lienem verò totum putrefactum, & parte interna penè absumptum, mali adeò materia, picis instar liquida, nigra, fœtente, ut minimè essemus ferendo; hep. etiam infima sui parte, in coportium malignans raptum est, ubi putredine corripit incipiebat; reliqua salva conspicebantur. Hieronimus Loffius, observ. 45. l. 1.

Joh. Fernellius uxoris morte ita repente percussus ac prostratus est, ut ante xxi. ab ejus funere diem, ex summo animi mœrore ac angustia in febrem incidit continuam: ad septimum hujus morbi diem cum urinae incalescerent, & febris symptomata omnia multò leviora facta essent, qui illi opem ferebant Medici felicem exitum unà cum agro expectabant: verum ad xxi. mirum in modum exasperata sunt omnia, ideoque aeger urinarum cruditate, atque aliorum symptomatum ævitia permotus, ac mortis metu percussus doctissimos Regis & urbis Medicos aliquot in consilium adhibuit. Hic febre quartana aliquando consistatus fuerat, & toto vitæ curriculo non solum vino oligophoro aqua abundè diluto usus est, sed etiam extra pastus ætate frigidæ poti sum expiere solitus erat, undè lien non parùm læsus videbatur: indè enim acoris cujusdam sensus ori ac faucibus integrum jam biennium inerat, qui nullis remediis discuti potuerat: quum ergò causæ quædam externæ, hæcque graves admodum, acerbissimum mœrorem auulissent, superveniente uxoris obitu, quo omnia exasperata sunt, humor in liene collectus tandem incalescens atque putrescens, inflammationem ejus visceris peperit, undè & febris accensa

est continua, quæ sensim increfcens, ita naturæ vires omnes attrivit, ut cum xviii. die nobis mors immatura eripuerit, anno ætatis 72. Christi 1557.

Causam interiûs ex anatomo peruestigantes, è lienis inflammatione perniciem mansisse iudicavimus; quum & valdè tumidum & profusum lividum ac virefcens id viscum esset; & scapello dissectum magnam saniei instar picis nigerrimæ copiam profuderit. *Gul. Plantius in ejus vitâ.*

Amplissimus Præses M. Bouvetus extinctus à quartana continua, eaque conjuncta cum phlegmone hepatis, ex parte suppurata, & ex parte in scirrhum degenerante; cujus phlegmone hepatis initium quartanam præcesserat vel annum integrum ante. *Car. Piso de morbu sero, sect. 1. p. m. 40.*

Sæpè jecur animadvertimus tuberculis & abscessibus instar furunculorum obsideri, nullo hypochondrii dolore, nullo tumore, nullo decubitu difficili: febris solùm inerat non admodum ardens, cum siti, cum cibi fastidio, cumque alvi profluvio interdum in menses multos perseverante: ut idcirco difficile malum quemadmodum & substantiæ corruptela, ab intemperie calida, aut ab obstructione internoscitur. *Fernelius, Pathol. lib. 6. cap. 6.*

Febris continua à corruptione gangranosa in parte renis interna. Ab abscessu in sinistri renis parte exteriori, ab inflammatione testiculorum & meatu urinarii.

Juvenis post diurnam gonorrhæam, cibi potionisque immoderationem febre assidua afflicta, quæ horis vespertinis magis augetur & amplificatur cum lotiis crassioribus & pituitosis: 11. die diarrhœa varia subsequuta est, quæ usque ad 19. permanens, vires maximè deiecit, undè siccitas linguæ, faciei rubor, inquietudo & totius macrorum successit, 20. lotia uberiora prodeunt & turbulenta, quæ tamen clarescunt: quamvis varia adhibita sint, semper adaucta est febris & symptomata succreverunt, adeò ut 30. accesserit rigor, cui successit febris vehementissima cum rubore genarum, & pulsum maxima frequentia & celeritate, quare die 34. in plenilunio interiit.

Secundo cadavere, inventa est corruptio gangranosa in parte interna renis dextri, ut lotia turbata gradum coctionis, quemadmodum erat opinio alterius Medici, non significarent, sed ex mea sententiâ alterius renis corruptionem: adeò ut etsi Galenus non comminiscatur nisi de lotiis turbidis quæ ex gradu coctionis suboriuntur, Medicus si sit Philosophus, debeat etiam alias causas indagare. *Lalius à Fonte, Consultat. 133.*

Illustr. Abbas à 14. diebus temperaturæ sanguinæ, post cibi potionisque immoderationem, duobus affectibus potissimum detinetur, scilicet distillatione à capite in subditas partes, alter est febris assidua sine certo ordine tenens, post cibum & horis vespertinis more duarum tertianarum increfcens: in quibus ita se habet, ut se vix morbum persentire asseveret, cum dormiat plus consuetò, nulla calor mordacitas persentitur, urinæ tamen copiosæ prodeunt albo sedimento refertæ, hæque multò uberiores quam

ingestis respondeant optimè: optimè se habet ad ea quæ offeruntur: horis vespertinis facies rubicundior inspicitur, præsertim circa genas, nares & aures, quàm aliis temporibus: adeest tussis sicca, assidua; pulsus humiliores & frequentiores percipiuntur: ea quæ excernuntur sunt similia sanorum: In regione renum non mediocrem fervorem experitur, neque sine adminiculo incedere potest: 20. die facta minoratione ex flore cassiæ, præter excrementa fecalia multus sanguis corruptus foetens fuit excretus, tandem die 40. interiit.

Secundo cadavere, inventa est corruptio & abscessus in sinistri renis exteriori carne, me ita prædicente antequam cadaver secaretur. *Lalio à Fonte, Consult. 68.*

In quodam à febre duplici tertiana continua extincto vermium in ventriculo & intestinis quantitas ingens deprehensa.

Febre duplici in tertiana continua correptum mortuum sequi, in quo quanta esset vermium copia, dictu incredibile est; ipsi enim in ventriculo & intestinis conglomerati atque coacti per œsophagum ad os usque ascenderant, absque eo quod alexiteriis remediis copiosè ægro administratis enecati fuissent, vermes porro ex materia heterogenea genitos, aliquos albos, aliquos rubros & alios nigricantes aspeximus. *Dam. Panarolus, Pentec. 1. Observat. 41.*

Febris continua, 1. A mesenterio pure referto. 2. Ab ejusdem abscessu.

Virgo in dolores colicis similes incidit; contra quos cum nullum remediî genus valeret, missa febre quotidie cum rigore insigni repente, doloribus jam dictis associata post paucos menses marasmo consumpta est.

Dissecto ventre, ingens copia puris, quo tum mesenterium refertum, ac quasi turgidum erat, erupit. *Ex observation. Th. Mermanni Archiatri Bavarici.*

Illustr. N. Febre valida correptus cum vomitu, 14. transacta, in alvi cruentam dejectionem devenit, ita ut sanguinem nigerrimum, corruptum, pessime olentem, ad 15. lb. pondus excreverit, undè animi deliquio correptus, omnes eum proximè morituros credidimus: nihilominus cibi per intervalla optimis refectus, vires resumpsit, ita ut, etsi febris continua, licet non ita intensa & uniformi continuo vexaretur, nihilominus salutis spem præberet: sed tamen cum quotidie fæces conspersas sanguinolenta saniosaque materia excerneret, in diesque magis, ac magis emaciaretur, infinitis prope remediis adhibitis, 63. à decubitu die occubuit, cum tamen postremis diebus ingens urinæ profluvium supervenisset, ita ut quinque libras & amplius quotidie per plures dies emitteret.

Cadaver dissectum fuit, atque in mesenterio ea in parte superiori, qua intestino recto annectitur, ulcus sordidum, ad spichamæ longitudinem adinventum: undè ea in parte collectum abscessum coniecimus, illoque disrupto, patridum sanguinem ea in copia profluxisse non dubitavimus: Sed quod mirum est, nunquam

quam per totum ægritudinis tractum, præterquam extrema die, qua illi venter intumuit, de illius partis dolore conquestus est. *Marc. Donatus, hiflor. mir. lib. 4. caps. 7.*

Franciscus primus Galliarum Rex Febribus Intermitentibus postea Continua occubuit, referente Tuvano tomo xv. hifloriar. lib. 3. calendis Aprilis anno 1546. Manu facta est diffectio corporis. Secto abdomine, omentum ruptum ad pubem & ad ventriculum sese exhibuit, sicut intestina, suo veluti velamine ablato nuda spectarentur. Sed qua parte duodeno & pyloro incumbere nigredinis speciem & corruptelam referebat, Duodenum putre, purulentum: Ventriculis inferiore tunica ruborem cum nigrore mixtum repræsentans, humorem atrum, majorem etiam quam pro ratione assumptorum copia, continebat: Gula ulcerata saniem subrustam eructans: Putris pulmo, dextra parte costis ad spinam sic pertinaciter hærebat, ut inde sine dilaceratione divelli non potuerit: qua parte sectione facta vitosa sanies effluxit: Cor & Jecur, Ren sinister plane illæsa, Lien non admodum insigniter affectus: Ren dexter ultima parte featus, à quo exortum vas seminarium exemplum, colluviem partes adjacentes effæderat, sic ut in illis omnibus insignes corruptelæ apparent: In collo vesicæ, ulcus latum pure multo refertum: Sub pube dextra omnia purulenta, & ipsa substantia gangranosa. Scrotum, parastitæ & partes omnes testes ambientes simile vitium contraxerant: Animæ rationalis sedes integerrima: Tam variorum affectuum, tam diversos focos obsidentium certæ cum sint causæ, nullum tamen ad generationes primordia referendum esse, aut in posteriores transire posse affirmare non dubitamus. *J. Cosme Holtzschii, Observatio.*

Mercatoris filia, antea frequenter hæmorrhagiæ obnoxia, ac promde cachexia fere consumpta, in febrem biliosam continuam incidit: Ordinatam vinum laxativum (cum ab aliis omnibus abhorret) inde pejor habet: Enema præscribo, leniendi ventris gratia simul non neglectis alterantibus & corroborantibus: Succedit autem pervigilia, dolor capitis, intumescencia ventris, cardialgia frequens, sit pulsus intermissus, convulsionesprehendunt, ærophæ tandem totalis adest, fluxu alvi symptomatico succedente: Prognostico facto, roborantibus tantum naturæ suppetias ferre conati sumus, imprimis tunc temporis ubi exacerbatio *καρδιαλγίας* vehementissima affligebat, quam admodum leniebat roborans in palpitatione cordis dolorifica, chrysolitus videlicet præparatus cum lapide bezoar, margar, magisterio, &c. Hoc sæpius adhibito, non tantum ad miraculum vehemens cordis dolor remisit, sed redit etiam appetitus cum somno moderato: vires vicissim colliguntur quasatenus: pulsus, qui per octiduum fere nullus, jam vermiculans, post intermissus, redditur: Sed plenaria restitutione gravius erat malum, ob incipientem hydroperem: qua de causa virium recolectio diuturnior esse non potuit, ideoque paulò post naturæ debitum solvit.

Post mortem aperitur: abdomen ichore foetido plenum, Omentum putrefactum, Lien atque Hepar scirrho laborabant: Pulmones pleuræ adnati, cum capsula cordis, in qua humor puridus: cor duplo majus, bubulum refe-

rens, invenitur: quodque notatu dignum, circa valvulas dextri ventriculi calculus ex Tartaro concretus, instar minoris castaneæ, nucis compressioris, membranosa valvularum substantiæ adnatus conspicitur, vehementioris *καρδιαλγίας* proculdubio causa proxima. *Greg. Hoffmannus observ. lib. 4. obs. 47.*

Curæ meæ commissus est Dominus Contant, febre Continua laborans, cujus primis diebus comites fuere vigiliæ, capitis dolor, præsertim occipitis, durities & contentio utriusque hypochondri sine dolore, cum mœstitia summa, quam pariebat metus, ne simili morbo, qui fratrem extinxerat, detineretur: Robur nihilominus aderat vitium, *ἐπιδοσάδιθ* erat, per cubiculum imò aream deambulans, appetitu non carens, maxime vini, quanquam solis jucis ex Medicorum præscripto uteretur & pilana officinali: Ter illi missus fuit sanguis ante diem septimam, bis in brachio, semel in pede, quæ venæ sectio eum immunem omnino reddidit è capitis dolore: enematis alvus quotidie sublevebatur, exhibebantur Julepi hepatici, fatus hypochondriorum adhibebantur, à quorum usu remittebat eorum durities manifestè: Tandem symptomatis omnibus remittentibus aut mitescentibus, cum evidentibus coctionis in urinis notis, octava die lenis purgatio & episcastica exhibita est, cui non defuit optatus successus: Toto eo tempore, quanquam non remitteret febris, sublevatum se testabatur, solitis deambulationibus insistens: Res eo in statu ad xi. usque qua se lecto tradere coactus fuit: xii. incanduit febris, dejectiones aliquot biliosæ superveniunt, sitisque intenditur, quæ parva hætenus fuerat: Buyatius Medicus vacationes symptomaticas aliquando dari pronuntiavit, quæ periculum denuntiant, hanc verò ejusmodi esse non credere, qua de causa venæ malleoli sectionem ad diem sequentem præscripsit, dummodo levis illa diarrhœa consisteret: At verò cum die xiiii. auctior foret, sanguinis missio facta non est: quamobrem injecto, juxta dicta Medici præscriptum, clystere, xiv. fluor ille ventris multo liberalior fuit, viresque ægri dejiciebat, qui tamen circa vesperam subfluit pene, sed succedentibus atrocibus hypochondri dextri doloribus & totius ventris: Accersitus D. D. Mouton, dolorem illum adscripsit humorum metastasi factæ à parte ignobili ad nobiliorem, periculumque denuntiavit Dom. D. Mousnerius xvi. die morbi superveniens, ritè explorato morbi & ægri statu, in hepar factam esse humorum depolitionem asseruit, nec procul abfuturam mortem, quæ die sequenti adfuit circa noctem & morbi 17. Septembris 27.

Postridie cadaveris dissectandi gratia, cum locum dictum adissem, rem peractam reperi: avidus tamen cognoscendi hypochondriorum & intestinorum statum, ob summos dolores quos ea in regione perpeffus erat æger, qui paulò ante obitum toxico se infectum fuisse credere mihi dixerat, laxatis futuris coram Dom. Garnier, deprehendi ventriculum sanum & integrum, at hepar & liene & omnino putrefacta, præsertim hepar quod lividum erat & lactis coagulati instar friabile: Intestinorum tunicam anteriorem corrosam & laceram diversis in locis, cum ulcere, cujus oræ callosæ erant, è quo materia purulenta prodibat, tantæ amplitudinis ut apicem auricularis digiti posset admittere,

ac substantiam intestini cujuscumque omnino pervaserat, quod quale fuerit designare non potuit, quia in abdomen confusa conjecta essent: cujus capacitate serositas biliosa exundabat, abominando & horribili foetore prædita, cujus libræ circiter sex eductæ fuerant ab eo qui dissectionem susceperat: Neque cor neque pulmones vidi, graveolentiam veritus, quæ referente Dom. Garnier, in statu erant naturali, si Pulmones aridiores non fuissent. Dabam Villettæ Antonia anno 1662. Octobris 2. Julien.

Nos infra signati, examinatis interioribus partibus cadaveris Dom. A Contant: intestinis pluribus in locis exulceratis, è quibus unum perforatum: Hepate & Liene corruptis intra bidui spatium, per quod doluerunt, Aquis & serositatibus intra abdominis capacitatem, extraordinarie foetidis collectum, aliisque symptomatis funestis, concludimus dictum Dominam morte violenta occubuisse, inductâ à causa maligna & veneno lente actionem exerente, quod substantiâ se non prodidit, sed tantum effectibus: Quod asserimus 2. Octobris 1662. Mouton D. M. Garnier, Julien.

Dominus Corbet, Procurator Regius Vienne Delphinatus, relationem præcedentem, quia res est momenti, communicatam mihi voluit. Ea præsertim de causa quia rumor erat defunctum à veneno exhibitio interiisse, quamobrem sententiam meam quoque ut proferrem voluit.

Egò D. Medicus Facultatis Montpelienensis, Lugdunensi Aggregatus, infra signatus, certum facio me legisse, & ad amissim examinasse relationes factas à Dom. Mouton Doctore Medico, ac magistris Garnier & Julien Chirurgis Delphinatibus, morbi & eorum quæ adnotata sunt in cadavere adaperto Domini A Contant: Qui de causa censeo morbi & mortis causam adscribendam esse insigni cacochymia & corruptelæ humorum, cujus malignitas proles est & alumna: necnon vermium copiarum, febris comitum, quandoquidem æger morbi initio famelicus fuit: Intestinorum unum perforatum fuit, è quo materia exiens, universum abdomen implens, putrida, abominando foetore donata fuit (proculdubio ob lumbricorum ingentem copiam mortuorum & in intestinis corruptorum: quos proculdubio videre licuisset iis apertis) & intestinorum exteriorum tunicam exulceravit, mesenterium & epiploon corruptit, necnon hepar & lienum, intemperie affecta & impuritatibus insarta: quandoquidem ab initio morbi observata fuerat insignis in utroque hypochondrio tensio, iis familiaris qui prava utuntur diæta; Neque enim locus est constituendæ legitimæ exhibitio veneni, cujus nullum signum univocum extat, cum ventriculus (qui primam veneni impressionem, ore dati, semper excipit) integer & sine labe repertus sit: Adde his memorata symptomata febribus à vermibus inductis ferè familiaria esse, quod hoc tempore præsertim innotescit, quæ Delphinatum finitimæque regiones peragravit, (Gratianopolim præsertim anno 1650.) plurimis funestæ: Atque hæc est mea sententia quam propria manu firmavi: Lugduni x. Octobris 1662, Gras.

Febres continua lethales, exustis visceribus ob denegatum potum.

Sunt quidam qui eandem ferè legem in omnibus febricitantibus servant, nimirum ut caveant maximopere à frigido potu: quam ob causam anno 1649. infinitus propemodum ægrotorum numerus è vivis sublatus est, cum tamen febres essent continuæ, cum mixtione diversorum humorum & præcipuè biliosa, non tamen solæ, qui cum Siti maxima torquerentur exusti obibant.

Sectis cadaveribus ventriculus, cor, pulmones & reliqua viscera tanquam exusta apparebant. *Domin. Panarolus Pentec. iv. Observ. 8.*

Febre continua extincti vasa omnia sanguine depleta reperta sunt.

Anno 1641. Novemb. v. dissectum fuit corpus Principis Ferdinandi, Hispaniarum Regis Fratris, qui lxxxix. diebus Febri continua, ætatis 32. ann. sublati, corde, hepate, pulmonibus, adeoque dissectis venis & arteriis, vix cochlear cruoris in cavum thoracis conflavit. Planè nimirum ostendit hepar exangue, cor verò instar crumenæ flaccidum: Biduum antè mortem plus edisset si ipsi concessum fuisset; Fuit nempe per venæ sectiones, purgationes, hirudines ita exhaustus, non desinebat tamen Terniana typum servare. *Helmontius Tract. de febris cap. 4. §. 16.*

In cadavere febre extincti in vasis vix libra sanguinis superstes fuit. *Car. Piso lib. de morbi à sero sect. 2. p. 2. cap. 4.*

Anno 1663. obiit in Gallia Serenissimus Princeps H. ab A. D. L. annos 63. natus, pusillæ staturæ, sed vividæ & robustæ constitutionis: Huic febre continua prehenso tam stricta diæta imperatur, quanquam largiori alimento, si concessum fuisset, libenter indulisset, tamque frequentibus venarum sectionibus eæ depletur, ut aperto post obitum corpore, vasa omnino exhausta reperta sint, viscera autem omnia integra, nullatenus, ut in sene, flaccida & marcida. Adde ut facile constiterit magis illi funestam fuisse medicorum industriam & sedulitatem, quam ipsam vim morbi.

Febres ardentes alimentarios humores corporisque substantiam calore suo absumunt: scribit Hippocr. 1. de morbis: Qui ex febre ardente moriuntur, omnes ex siccitate moriuntur. Et referunt authores quidam sanguinem totum fuisse absumptum, ut scribit Argenterius ad cap. 2. lib. 2. ad Glauconem de Mutio Medice, Arcis Pisanæ Præfecto, in cujus cadavere ne gutta quidem sanguinis reperta est. *Primerosius de vulgi erroribus lib. 2. cap. 6.*

Illustriss. Marchesia Rangona tribus abhinc diebus sollicitatur febre continua, è genere ardentium, imò etiam Leipyria: pulsus enim magnus est, celerrimus, frequentissimus atque etiam durus nonnihil, languidus tamen, qui Galeno teste, biliosas febres non omnes consequitur, sed lethales tantum.

Sitis licet non sit insignis, ob humorem à cerebro in os assidue labentem, insignem tamen calorem febrilem intus urentem indicat, aliàs enim ægra non sitiret, nec aquæ potum usque adeò

adeo expeteret. 3. Vigiliæ quoque immodicæ febris hujus naturam patefaciunt, quippe quæ vaporum à bile putrescente in caput elatorum acrimoniam consequantur: Cæterum, quoniam cerebrum destillationis principium multis subfrigidis abundat excrementis, ferè continuè in somnum propensa est, dormire tamen vix potest brevi etiam temporis spatio, undè colligitur Coma vigil. 4. Temporibus insignes pulsationes dicte febris pariter sunt indicia, humores enim biliosi facile sursum tendentes temporum arterias subeunt, eoque congressu membranas, tum internas tum externas invadunt feriuntque, idè 5. Capitis dolorem suscitant, ita ut. 6. Quædam Delirii præludia detegantur: quandoquidem morbum perquam gravem & acutum minimè (ut deberet) sentire videtur: interrogata enim quomodo se habeat, ut plurimum benè respondet: Quod mentem laborare indicat juxta aphor. 6. sect. 2. 7. Adest Spiratio frequens, laboriosa, & cum stertore quodam, à virium languore, usu aucto, ob viscerum, præsertim spiritalium, ingentem æstum atque viarum spirituum angustiam, capitis fluxionem in asperam arteriam consequentem, undè stertor, 8. Jungitur huic febrili dolor dextri lateris, non punctorius & acutus, sed admodum mitis, non continuus, sed longo temporis intervallo interjecto leniter suscitatus, qui parte laborante exterius pressa excitatur, minimè certo loco circumscriptus, sed modò hanc, modò illam dextri lateris partem invadens. 9. Excrementa, ut fæces & lotia, multa bile referta sunt: nec obstat quòd pituitosa etiam admixta biliosis excrementa conspiciantur, nam ex præcedentibus sunt collecta: quæ cum spumosa sint, magnam viscerum & venarum ebullitionem indicant: fæces non solum biliosæ spumosæque conspiciuntur, sed leves etiam ac nonnihil pingues, quæ nativum viscerum calorem ab ingenti calore putredinali & febrili violatum denotant, ut humores primum eliquentur, deinde carnes & pinguedines: Lotium autem primis morbi diebus rufum fuit & saturatum, tenuè tamen, infirmi caloris nativi soboles, crudique morbi indicium, deinde confusum apparere cœpit ob sanguinis & humorum, qui in venis sunt majoribus, confusionem, corruptionem & putredinem, cum putredo omnia perturbet, permisceat & confundat: 10. Sudores circa caput, collum & pectus, unà cum copiosiore urina erumpere cœperunt, qui mali, quia nullo in cæteris excrementis apparente coctionis signo, exigui, subfrigidi, febre non deficiente & in die pari promoti sunt: 11. Insignis calor percipitur circa thoracis & ventris regionem, licet exteriores corporis partes interdum frigidæ, nonnunquam moderatè calidæ contingantur, interiores tamen semper uri affirmat ægra; hinc linguæ nigredo, tametsi non multum arida cernatur, ob materiam à cerebro in os assidue distillantem: Ex quibus colligimus febrem hanc purridam & continuam, non solum biliosam & ardentem esse, verum etiam Leipyriæ naturam amulari, cujus focus est in venis, quæ ad partes spirituales ad jecur & hypochondria spectant, quod patet ex illarum partium æstu, dolore, atque hypochondriorum, præsertim dextri, elevatione potius quàm renitente tumore, febris autem binas exacerbationes quotidie habet, manè nimirum & vesperi, leves tamen, ac tertio quoque die, sed per dies pares manifesta excandescens apparuit, cum

verò maxima esset inter nos opinionum ambiguitas, statim discessi non amplius rediturus, verum hora quinta circiter sequentis noctis (die morbi quinta) summis precibus accersitus, Ill. Ægram inveni valde sicciosam, anxiam & inquiete, se jactantem, cujus extrema frigida non amplius recalescebant, difficulter & cum stertore respirantem, prompte tamen loquentem, quibus omnibus exacerbatis symptomatibus præceps destillatio ita impetuosè accessit, ut præclusa spiritus via temporis brevissimo momento præfocata perierit.

Difsecto cadavere, reperti sunt pulmones pene tabefacti & exsiccati, præsertim quoad partem sinistram, etenim, licet secundum propriam substantiam, in summam maciem siccitatemque dextri quoque pulmones ob eandem causam incidissent, multa tamen excrementitia humiditate suffusi ob inflammationem à sanguine pituitoso ea in parte inceptam, molles & flaccidi apparebant, imò corruptio quædam in membrana pulmones succingente ejusdem lateris dextri manifestè concipiebatur: Partes igitur internæ, ut prædicebam, non autem externæ, afficiebantur, nisi alio quodam leviori & peculiari affectu: *Zecchi in Consultation.*

Tantam in Leipyria febre renitentiam alexipharmacis omnibus observavimus, ut mortuis ægrotantibus, secto pectore, maculæ nigerrimæ inventæ fuerint, per totam pulmonum substantiam dispersæ & alte penetrantes: pulmones hoc modo variegati pardi pellem amulabantur, *Dom. Panarolu Pentec. 2. Observ. 14.*

Famulus cerevliarii Delphensis miserè ultra annum decubuerat, annos natus 36. Per integrum annum dolore hypochondri dextri conciebatur, atque in autumno febrem habuit non observantem typum, lentam tamen, qualis in corruptela substantiæ jecoris fieri solet: duravit deinde hæc febris, typum non retinens aut observans, per totam hyemem sequentem, quæ neque hominem in vere reliquit, & perduravit deinde ad æstatem usque &c. Cum autem per annum quasi tæbe consumptus foret, maximos dolores perpessus, ac tunc faciem ictericis similem haberet, qualis contingere ferè solet omnibus jecinorosis, tandem C. Eriçium accersivit, quo statim repudiato, cum opem non sentiret, variorum empiricorum opera usus est, ita ut tandem ad extremam atrophiam devenerit: Ego quoque accitus, homineque inspecto, admirari cœpi, cum in vita virum magis consumptum macilentiorumque nunquam vidissem, cui tantum pelvis rugosa unà cum ossibus restabat, jecore enim ita contabescente totum corpus tæbe absumptum conspiciebatur: Deinde huic non solum facies erat citrina, sed universum corpus flavum evaserat, etiam albedine oculorum in citrinum colorem planè conversa, quod & jecinorosis & ictericis evenire solet: Aderat & huic tussis sicca, admodum molesta, hominem omninò conciens: hypochondrium deinde dextrum apparebat durum & valdè subrumidum, & omnibus conspicuum: musculis abdominis planè consumptis & extenuatis: urina verò tenuis erat, sed supra modum tincta & ignea, ut vinum rubrum ac diaharum videretur: Sed & oris siccitas eum molestabat, præsertim febre hectica, ac pulsu vix apparente, & magis subnotè intensè: cæterum modò alvus adstricta erat,

erat, modò admodum liquida & plurima biliosa liquationis instar egerebat: postea iterum fuit arida & sicca: Præterea aderat & cibi fastidium sitisque inexhausta, ita ut in aquam frigidam ac gelidam magna in copia hauserit, ad hunc postquam ultra annum laborasset, ingressus, cum ab initio hanc sanguinis detractio esset prætermisissa, idque malè in hepatis inflammatione & apostemate, nunc id nullo modo licuit, in homine jam tabe & hectica febre consumpto, ipsoque humido radicali etiam absumpto: Ego verò apostema in hepate confirmatum atque incurabile pronuntiavi, & non diu post meam opinionem confirmavit cadaveris sectio: nam tumor admodum durus paucis diebus è regione hepatis ita in immensum excrevit, ut omnibus appareret, non sine dolore: quod signum erat abscessus futuri, nam si simplex scirrhus fuisset, minus doluisset: quare prædicto prognostico eum pro deplorato habuimus, cum apostema hepatis confirmatum non curetur, at postea cum idem tumor laxior fieri inciperet, febre magis invalescente, suppurationem expectavimus: hinc cum apostema maturum appareret, & materia satis esset deducta ad saniem, remittebantur quidem prædicta accidentia, gravitas tamen major remanebat, cum materia in uno loco magis congregata videretur, & tactu lenitas & mollities sentiretur, duritie, quæ prius sentiebatur, in totum ablata: statim autem cognovimus ex dolore redeunte, ruptionem appropinquante, punctione & febre rursus crescente & gravitate majore: cum tamen per se non rumperetur abscessus, ut Chirurgus ruptionem juvaret imperavimus: verum cum ejusmodi ingens apostema non rumperetur, Chirurgum incitavimus ut ad incisionem procederet, sed in corpore debili & exhausto id tentare noluit, vel non audebat; existimabat enim quod tandem per medicamenta apposita rumperetur: verum cum illud non succederet, & escharam quasi induxisset, denuò me in consilium adhibuit: ego autem cum ex signis præsentibus animadvertirem quod pus totam ventris cavitatem occuparet, potissimum à regione hepatis, ubi tumor ingens laxior apparebat (nam motio puris & fluctuatio quadam exaudiebatur) ulcus jam factum in hepate, malignum, putridum & corrosivum judicabam, quod hominem subito è vita tolleret, nisi ultio (ut veteres Medici facere solebant) vel inciso aut aperto statim fieret scalpello vel phlebotomo aliquo, quæ licet etiam in homine deplorato & viribus exhausto periculosa haberetur, tamen tentandum fore, ne æger statim ex putredine puris intus collecti expiraret, idè & secundus Chirurgus advocatur qui incisionem statim agendam censuit, præhabito tamen prognostico, quod cura coacta periculosa foret, tamen tentanda ne ulcus in pejus procederet: interim si fieret, atque æger animo dilinqueret, sicque vitam finiret, id in manu nostra non esse, cum vires exhaustæ essent, interea potius anceps quam nullum remedium adhibendum: Cæterum ægro ipso, tum amicis assantibus consentientibus, Chirurgus dextrè suo officio functus est; prima vice post adhibitam incisionem sanie virulenta & sanguinolenta absque pure exeunte, at cum vulnere impositum esset linimentum, quod secunda visitatione amovebatur, materia viscosa, purulenta, foetida, copiosa emanavit, cum tan-

to foetore ut totam domum eo implevit, ita ut vix quisquam nostrum in cubiculo apud ægrum persistere posset: Cum verò materia foret vitiosa, ut eò minus exire posset, denuò coactus est incisionem ampliorem facere, quod etiam dexterrime peregit, neque interiora læsit: exivit tunc materia admodum foetida & purulenta amurcæ similis: undè coniecimus omnia interiora corrupta, & hepar similiter, & ægrum non evasurum amicis prædiximus, juxta aphor. xlvij. 7. Tertio autem die ab incisione caro exterius facta est livida ac in gangrænam mortificata: nec tantum caro externa, sed & interior, quod cognovimus ex ingenti putredine & foetore qui ex loco inciso exhalabat dum vulnus reficeretur, non aliter quam ex homine cadaveroso & demortuo: præterea dum Chirurgus paulatim pus propelleret, & ad exteriora labia vulneris deduceret, tanta cavitas apparebat, ut & interna tandem etiam corrupta spectarentur: Paucis, septimo die ab incisione peracta, mortuus est.

Eo demortuo cadaver incisum: Et in tota ventris capacitate copia puris valde foetentis, ut præfentes in cubiculo perdurare vix potuerint. Occupabat autem pus tam partem sinistram quam dextram sub toto abdomine, usque ad imum ventrem, & repertum est omentum à pure virulento consumptum, peritonæum quoque disruptum & putridum conspicietur, similiter & intestina nigredine & plumbeo colore infecta spectabantur: Hepar autem durum videbatur, ingentis magnitudinis, albicans autem circa stomachum, sed in gibba sui parte, prope nothas costas, nigrum, exustum ac plumbeum, in eschiomenon transmutatum: erat enim hepar circa illam partem potius eschiomenatum, ut ita dicam, quam ulceratum: & in parte gibbosa, paululum descedente à costis, gangræna infectum: Et vix pus in hepate conspicietur, potius verò in concavitate ventris, quod ab hepate disrupta membrana eo defluerat: præcipua autem Hepatis corruptio erat in parte dextra, versus costas spuria, & circa musculos: intercostales quinetiam similiter nigredinem contraxerant: Costæ quoque spuria tanquam igne combustæ ex eschiomeno, nigritiem & exsiccationem contraxerant, ita ut carbonis instar nigræ adustæ frangerentur: Ulceratio verò ad musculos abdominis processerat, magis in parte dextra, qui muscoli similiter tandem nigredine & gangræna affecti erant. In parte verò hepatis eschiomenata potius virus & sanies spectabantur quam verum pus: mirum fuit quòd hic tamdiu vixerit.

Domina de Bobigni, cum per annos aliquot sensim atque paulatim emacruisset, omne alimentorum genus fastidivisset, & ut loquitur Hippocr. *ἔστιν ἀπὸ τῆς πρὸς τὴν σπλάγχνην*, tandem repente ac inopinato est extincta, ac cum cibum nec caperet nec appeteret (apud Hipp. autem *λαμβάνειν* significat cum aliqua appetentia accipere) quotidie vivendo moriebatur & moriendo vivebat, prehensa est paroxysmo febris tertianæ typum referentis: tertio post die idem paroxysmus, à quo revaluit & fuit *ἀπὸ τῆς σπλάγχνης*, & habebat more solito, locum & deambulationem cogitans: At accessit rigor *πρὸς τὴν σπλάγχνην* tertiani & tertii paroxysmi: fuit rigor ingens & tantus ut ab eo non potuerit, ut loquitur Hipp. *ἀναθρησκείσθαι*. Totum erat sanè *λιγυροειδὲς*, interna confla.

conflagrabant incendio: sequenti die rato concessit: conquerebatur maximè de dolore ad hypogastrium.

Invenitur aperto cadavere pulmo aliqua ex parte inflammatus, epar exsuccum & mali coloris: Sed uterus erat corruptus & quasi gangræna affectus, plenus tabo & sanie, quæ erat *συναιμία*. Maritus per tres annos ferè abstinerat à congressu: forte si æger fundusque cultus fuisset melius cum ea actum foret: laborarat olim *πρὸ γυναικείας*, qui erat tetri odoris, aliqua ex parte & ferè omninò suppressus erat: interit ferè à venena interno & genitivo: Hæc cum aliàs fecunda esset, (quod mirum) cum fecellam conceperat, stuebat ista materia, etiam copiosa: cum marem, aut minor erat aut sistebatur. *Jac. Thevart nota 2. in conf. 96. lib. 3. Conf. Ballonii.*

Filiolus septennis Ill. Baronis de Himton. ob varios in victu errores, doloribus intestinorum jam pridem obnoxius, Novembri elapso vomitionibus porraceis, alvi fluxu putrido, æruginoso interdum & variegato tentabatur; febre insuper exacerbationibus sub noctem cum anxietate, morsu ventris, nausea, stridore dentium, frigore extremo:um, & sibi inexplebili stipata: Per totum morbi cursum intractabilis pessimè se habuit ad oblata in dicamenta pariter & alimenta, solis gelatinis ex C. C. & rasura eboris in cerevisia tenui solutis refocillatus, quas etiam sæpissime, præmissis ractibus aliquot acidioribus, anxius extomachavit: Fauces interim aphthis & albicante mucilagine usque ad linguæ radicem conspurcabantur. D. D. Meara memorata symptomata & unà cum materia membranosa rejecta de phlegmone & sphacelo ventriculi hæsitantem tenuerunt, eam tamen non esse ex nobilitate partis affectæ, morbum tam lethalem in tot dies productum ferendo imparis, ex partium necessariò consentientium incolumitate, ex euphoria denique ad ejectionem consequente, passus est sibi persuaderi: Ob similitudinem potius substantiæ, materiam jam propè lumbricorum formæ dispositam, vel forsitan particulas esse lumbricorum putredine fractas coniecimus. Circa 8. morbi diem accersitus sum, consentiente autem D. D. Meara ad expurgandam morbi mineram in primis viis malignantate vermiformi putrescentem, infusum rhei mane exhibetur, coctione quadam in urinis apparente; 9. quo septies ferebatur alvus, excretionibus summum incendium redolentibus, sub nocte tamen ingravescebat febris, consuetis stipata symptomatis. 10. Summo mane substantiam quandam nigricantem, viscidam & quasi cutiformem summa cum inquietudine evomuit, ex quo sedatior aliquantulum ad somnum se composuit: nox eadem: 11. Delirus in lecto contineri noluit, laudano verò opiato sub nocte confopitus, sibi restitutus est: 12. Consimilis materiæ semel ac iterum cum priori molestia portio eiciebatur. 13. 14. Nausea, vomitus & diarrhoea aliquantulum sedabantur, ita ut appetitu quodam ad juscula incitari videbatur: Exacerbationes nocturnæ omninò cessabant, nisi quòd pro stridore dentium narium pruritus continuo scalpenti impetu urgebat. 15. Sedatis igitur symptomatis, discessimus, Pharmacopæo interim junctis consiliis infusum rhei repetendum cardiaca, aquam deinde caponis cum scolebotricis destillandam ad fercula ordinaria curavimus: 20. Alvus decies dato pharmaco ferebatur, nocteque sequenti refocillatus, mulier-

cularum curæ à Pharmacopæo tradebatur: At, at, quòd per diem unam vel alteram delituit venenum, jam tandem majori cum ferocia excaudit, ita ut perseverante fluxu, rebelli & colliquativo, emaciatus ad marasimum ducebatur: 28. Denuò vocatus, in tam stupenda macie, qua potui diligentia viribus incumbendo, cæterum de felici eventu omninò despondens, in morbo pariter ac ægro intractabili, modis tamen quibus licuit omnibus contendimus: cataplasmatibus præsertim, anodynis & roborantibus *τὴν ἐμφάλιν & τὸ ἥπαρ* munimus: analepticis exanguem relucimus, præcipue laudano opiato, tanquam sacra anchora hæremus, sine quo continuo egerendi conatu fatigato, vel minimas parare inducias impossibile duximus: Hisce tentatis, alvus supra quàm sperari potuit, denud sistitur, regio abdominis mollior & plenior allurgit, excrementa, quæ bis tantum vel ter in die dejecit, coqui parumper & ad mediocritatem quandam reduci videbantur, perseverante tamen nausea & rerum omnium fastidio, seseque per intervalla prodit pestis cum fluxu bilioso, sincero, pingui, spumoso foedo conspicua, & ipsissimis visceribus radicatus impacta: 36. Materiam jam quarto vermiformem rejecit, undè continuò in pessum eunibus, noè vo opus esse consilio, si quicquam adhuc superesse remediū speraverint, propono: 38. Clar. D. Dikes accersitus, vix dum audita historia conceptæ opinioni de morbi causâ calculum suum adjecit, de prognosi autem pauidè confidentior, fluxum istum perniciosum nec frangi posse nec debeti pronuntiavit, nec exangue sceleton renutriti, nisi veneno in ipsa culina & organis nutritiui inservientibus hærente per cathartica profligato: Vicit viri sententia, feliciori forsitan omne obeunda in principio morbi & constantibus viribus, ubi nec macies, nec facultatis lapsus cæteris omnibus intentionibus ingentibus præpolluere: Eadem nocte Marc. dulcis cum resina gialap. in syrupo garyo, hyll. propinabatur: frequenter dejecit foeda & pingua sine evidenti v. r. ruina, de vermibus autem sollicitus, eosque medicamento parere nullos dubitans, repetitionem hortatur pulveris & infusionem hydrarg. vice julapii. 41. Summo mane sub priori regimine administratur purgans ut ante, sed in minori, ut par fuit, quantitate & minori molestia: sub nocte levi deliquio, tremore manuum & motus impotentia affligebatur: hinc vino albo Valleriol. concesso, & laud. mop. gr. 1. ad ulteriorem spirituum dissipationem præcavendam, somno se commisit: xiv. sub mane, sudor diaphoreticus tempora & frontem occupavit, qui post horam unam vel alteram laxatis spiraculis per totum corpus calidiusculus erupit, sub vesperam, recreato parum & ad motum habiliori, carnes vitulinæ (poscenti sane) offerebantur, quas tandem succo spoliatas expuit, noctemque sentit insperato prægressis auspiciorem, cessante forsitan natura & indomitæ pesti succumbente: xv. Hæc interim tanquam læta auguria D. Dikes cum Illust. Fratre in ulteriora erigunt tentamina: Sub nocte repetitur pulvis compari regimine, minori tamen evacuatione, ita ut natura penitus deficiente nihil ultra periclitari placuerit, præsertim D. D. ore se subducente: xix. Mane sanguis tertis & ichorosis, tanquam ex liquamine Pulmonis, reciprocaione spiritus per asperam arteriam

in os ferebatur, linteis intromissis emulgendus: hora 3. pomeridiana frigidum & exangue simulacrum, tanquam exuvias deposuit Nobilis infans.

In aperto cadavere, rudi & inexercitata manu aperto, quæ observari potuerunt hæc sunt. 1. Ecchymomata circa musculos transversos. 2. Peritonæum nigricans & putridum 3. Omentum sicut & mesenterium extenuatum & omni pinguedine spoliatum. 4. Ventriculus laxus & inanis. 5. Intestina flatibus distenta, pellucida, excrementis vacua, internis quin etiam tunicis & fibrarum omni genere exuta. 6. Ileon colore flavo variegatum. 7. Hepar in parte concava lividum: Vesicula fellis quatuordecuplo quam par est tumidior. 8. Pulmones exusti, aridi & mucagine alba obducti. 9. Cordis ventriculus sinister sanguine grumoso repletus. 10. Venæ majores vice sanguinis sero repletæ. *D. Bidgood in histor. rarioribus Edmundi de Meava, p. 161.*

In sede febrium facio cum Sylvio esse intestina tenuia: id sensus docet, exempla obvia sunt, unum communicabo ex schedis paternis, Mulier germana Patavii, robusta & corpulenta, nonnihil pinguis, sexagenaria, nihil excrevit per alvum spatio novem dierum, nec clysterem admittere voluit: Incidit in febrem Malignam cum vomitu biliosa, moritur post biduum.

Aperto cadavere, pulmones ferè putridi, Hepar parum scirrhosum & inflammatum, Ventriculi tunica interior inflammata, Intestinum Ileum in medio gangrænosum & putridum (ut ruptum sit inopinato ex contactu) tota pars, supra gangrænam ilei, inflammata intus in tunica interiore, ut supra modum venæ mesaraicæ magnæ & turgidæ fuerint: Pars Ileii inferior tota coaluit, ut nihil pertransire potuerit: A quo succo ista inflammatio sit, sensu judicare non possumus, nisi faciem experientia sua præferat Magnus Sylvius, *Thomas Bartholinus centur. iij. Epist. 86.*

Credo Helmontio sedem malignarum febrium esse in ventriculo: Id testatur Anatomæ illo- rum qui eo morbo extincti fuerunt. Observatus enim est ventriculus cum Intestinis inflammatus: Undè ingens illa sitis, vomitus, faucium ardor & alia apparentia oriuntur: Ex hujusmodi profecto sectionibus & oculari demonstratione certius de sede affecta indicamus quam rationibus & conjecturis: Firmat historia mox citata &c. Non absimilia vidit in dissectione febricitantibus. *Spigelius lib. 1. de semitertiana cap. 16.* Romæ infirmi ægroti anno 1649. febre continua occubere, in quorum sectis cadaveribus ventriculus & reliqua viscera tanquam exusta apparebant, teste *Panarolo Pentecoste 4. obs. 8.* Quare refrigerio & humectatione postea multos sanatos scribit *Th. Bartholinus cent. 3. Ep. 4.*

Nob. adolescens relicta Germania, Brixie ad diem 27. Junii anni 1572. in iunere alvus ei primum fluere cœpit, idque durans per dies forte xv. debilem valdè reddidit: Quo fluxu tandem cessante, iterum convaluit, nisi quod faciei color usque cineritius remansit. Porro circa Januar. medium alvus ei strictior reddita, remansitque deinceps semper ita, ut nisi suppositorium adhiberetur rarius sedes haberet forte tertio vel 5. nonnunquam etiam sexto die laxari prunorum atque passularum, uvarum coctarum non potuit: nihilominus tamen comedit mul-

tum & hilariter nullos sentiens dolores, aut capitis gravedinem ullam, victus ipsi cum cæteris nobis communis; Ei vinum sine aqua, & extra prandium vel cœnam nunquam bibenti, nec excessum ullum facienti, semper fuit gratissimum: Ingruente æstate, ei in facie pustulæ obortæ sunt rubicundæ; atque ad diem Aprilis 29. Febri tertiana duplici laborare cœpit, à quo Doctorum auxilio mox liberatus, nunquam satis feliciter valuit: Cœnans nihilominus ac prandens more solito, usus subindè lactis sero usque ad decimum septimum Junij, quo denuò per integros decem dies inceptit vi febris putridæ & hecticæ decumbere, ac Medicorum præscriptionibus parere, quoad 26. præscripti mensis, statim post solis occasum vix diem ultimum clausit.

Hujus igitur cadaver, cum post horas x. vehementer intumesceret, nigerque sanguis à naribus erumperet, diversa suspicatus ut aperiretur omnino volui: Quocirca in aperto corpore primum Pulmones pustulis affecti, omnino putridi sunt reperti: Lien nigrior & grandior, Jecur ponderosum adeò & planè exsiccatum; Stomachus cum reliquis partibus purus & integer, continens adhuc aliquantulum brodii hordeacei, 4. horis ante mortem sumpti, apertum corpus foetidissimum edidit odorem.

Cum igitur prædictus Nobilis ad minus mensibus novem semper maximè sobriè, imò sine maximo etiam excessu quàm temperatissime vixerit, ab excell. Medicis causas scire desidero. 1. Unde alvus adeò stricta permanferit; Deindè undè Jecur, undè Lien usque adeò affecti, atque pulmones tam valdè putridi redditi sint, & undè mors ipsa provenerit, cum tam in ægritudine quàm extra nullum committeret errorem: ejusque optima habita sit ratio, victum quoque semper habuerit optimum: Num aër hic Italicus morbi hujus causa exiterit, & an diutius forsan in Germania vivere potuisset: Postremò quoque undè cadaver post mortis horam x. prius inceperit intumescere, & tantum cum maximo foetore nigri sanguinis copiam per nares egerit; &c.

De affectibus quos passus est Nob. Juvenis, de illius morte, necnon de iis quæ post mortem sunt subsequuta, ut ex arte loquamur, hoc unum imprimis statuendum est tanquam manifestum & confessum, juvenem hunc à primordio generationis suæ Jecur calidissimum habuisse, caput verò humidius, & pulmones satis imbeciles, matrem non usque adeò sanam: quo factum est ut Jecoris caliditate humor melancholicus in dies magis magisque augetetur, indè obstructions, & propterea etiam caloris incrementum, ex quo Jecinoris incendio omnia mala tandem sunt subsequuta, etenim Gal. 6. de diebus crit. 3. & 1. de loc. c. 7. dicebat Affecto jecinore, sensim animal, moraque temporis læsionem in alimento percipere & calorem contrahere: quare mirum non est si ex generatione humoris melancholici, & propterea frigidi alimenti, color ille lividus & cineritius exortus est: Sique ex multis obstructionibus Jecur exarsit & Lien tumidior factus est. Etenim cum plurimum sanguinis melancholici generaretur, atque ad lienem transmitteretur, neque virtus lienis tanta esset ut humorem illum distribuere aut absorbere posset. hinc lienis tumor subsequutus est: Et hanc esse causam putamus cur Jecur siccius, ac veluti aridum in cadaveris sectione obser-

ficcus, ac veluti atidum in cadaveris sectione observatum sit, & lien tumidior apparuerit, quod 2. loco quærebatur: Hinc etiam apparet causa cur post alvi profluvium alvus adstricta permaneret: Etenim sicuti alvus sic humidior quando cibus in chylum conversus parcius distribuitur in Epar, sic rursus ficcior & adstrictior redditur cum omnis humor in ea contentus ad Epar fertur: & sicuti parcius distribuitur, vel quia plus assumitur quam Epar indiget: vel quia citius irajicitur quam Epar attrahit, idque vel ob multitudinem bilis, expultricem debilitat: sic omnis humor ad Epar fertur, vel quia minus sumitur quam Epar indiget: vel quia Epar sui caliditate citius attrahit quam par sit, & omnem chyli humiditatem absorbit, imo propter obstructions venarum Epatis ad intestina bilis transmittitur, cujus causa facultas expultrix proritatur, atque propter caliditatem & siccitatem Jecoris, intestina quoque sunt calidiora & ficciora, & ob id ad retinendum robustiora, ut mirum non sit si in hoc Nob. Adolescente, præcedente alvi profluvio, subsequuta sit alvi adstrictio, non quod cibus plus justo fuerit subtractus, sed propter jecoris caliditatem & siccitatem, quæ omnem fere humiditatem absorpsit, adactam fortasse propter obstructions, quarum causa bilis quoque transitus ad intestina fuerit impeditus, & vis retentiva intestinorum facta fuerit robustior, & faeces ficciores, & hæc, uti arbitramur, est causa alius quod primo quærebatur: Quod verò & humorum exultio, cum quadam pravitate in corpore conjuncta, fuerit in causa ut pulmones putrescerent, ex hoc facile conjectari licet, quoniam fieri potuit, ut vapores & pravi succi in caput delati, cum in optimum nutrimentum commutari non potuerint, qui ad pulmones transmissi pustulas in pulmonibus excitarent, aut cum pulmones suapte natura imbecilliores extiterint, ob pravum alimentum pustulae istæ fuerint excitatae, aut utroque modo perpeffi fuerint: quibus pustulis excitatis, uti par est, febris maligna & fixa fuerit excitata, uti voluit Gal. 2. in Epid. 1. Hoc autem persuadere quoque videtur raucedo & catharrus insignis qui apparuit, ut mirum non sit si ob pustulas illas veneficas & malignas, quæ virus & materiam veneficam generant, calor natus pulmonum fuerit extinctus, unde putredo illa pulmonum insignis, & tandem mors per suffocationem est sequuta, quod 3. & 4. loco quærebatur: Quod cum ita sit, cur mirari debemus si post mortem intumuit, cum hoc sit opus materiae veneficæ, in iis præsertim qui per suffocationem pereunt? Quoniam humores & spiritus à proprio principio in materiam deleteriam revocati, liberi & soluti, quinimo ab eadem refugientes, quodammodo ad partes optimas delabuntur, & sic universum corpus atollunt, & ora venarum aperiuntur, unde sanguis effluere solet, quemadmodum in hoc præfenti cadavere contigit, è cujus visceribus sanguis niger & melancholicus, & ob insignem putredinem valde foetidus effluxit. Et hoc est quod postremo loco in dubium revocabatur: Ut concludendum sit materiam hanc, quæ febrem excitavit, & tandem mortem induxit, veneficam quidem fuisse, sed in corpore genitam, quod aliquando in corporibus male affectis contingere potest: Quare non æri Italico, non pravæ victus rationi, non ineptis & importunis medicamentis, non alicui causæ externæ, sed pravæ illius corporis constitutioni malum hoc est adscribendum. *Consil. Schoitzii 199.*

Parentes Illustriss. Ernesti Nalovici Comitiss. *Tom. II.*

liæ, annum vix egressæ, 23. Junii 1655, per literas conquerebantur: quod filia eufarca, florida & bene habens, enormi diarrhoea correpta fuerit, altero die aliqua ex parte sopita, sequenti verò cum vomitibus recurrente largius: Adveñtus 24. Junii deprehendi duriciem in dextro hypochondrio, calorem totius p. n. sitim, pervigilias, capitis dolores, alvi excrementa alba, virium prostrationem, quibus 26. Junii superveniens epilepsia finem vitæ imposuit. Post obitum tota dorsi regio fuit nigra à nucha ad finem spinæ dorsi, ventriculus verò in sinistra parte nigricans & quasi putrescens, viridi humore refertus. Hepar scirrhotum decem unciarum, vesicula bilis grandior & nigra bile inflata: Intestinum rectum quoque nigricans: Renes unciarum quatuor, bene dispositi & sani, ut & lien, vesica, ipsumque Cor unciæ unius & dimidia: Cerebrum verò libratum quinque copiosa aqua circumfusum erat, aderant ipsi pustulae aqua plenæ: *Thomas Bartholinus, ex Comm. J. Dan. Horsii. Cent. 3. Observ. 80.*

Virgo 31. annorum integro biennio ante mortem laboravit copiosissima narium hæmorrhagia quæ non nisi venæ sectione sisti potuit: paulo post incidit in cachexiam & hydropsis initium tumefactibus pedibus & ventre inferiore, remanente cachexia: Menfes fuere inordinati, aliquando non fluebant penitus, aliquando nimis erant copiosi: perduravit tamen hæmorrhagia, quæ alteris diebus crescebat, xiv. vel xv. die ante interitum corripiebatur tussi molestissima & sicca, nonnunquam quid foetidi exquebat; sentit punctiones & dolores in regione hepatis, evomebat bilem corruptam, prasinam ac cum ea vermem oblongum aliosque simul vermiculos: Ego ad eam vocatus deprehendi febrem malignam, quam comitabantur subsequencia symptomata, delirium, vigilia, inquietudo, sitis inextinguibilis, vomitus materiae corruptæ, dextræ partis faciei resolutio levis, hypochondrii sinistri ac lateris pectoris sinistri maximus dolor ac æstus: Nulli lateri incumbere potuit, color faciei flavus ac subniger: urinae erant subnigrae, ex dextra nare frequenter per intervalla aliquot sanguinis guttulae promanabant: Post multos perpeffos cruciatus morte occubuit.

Mortuam secui, atque primò occurrit vena umbilicalis (quæ in omnibus adultis unus ligamenti obtinet) sanguinis copia turgida atque extensa; in quibusdam locis, ubi hæc vena contorquebatur, instar varicum tuberosa: Hepar justam habuit magnitudinem, sed erat album, tuberosum, inæquale, durum & exangue, ut vix sanguinis guttula ex dissecto hepate exierit, ex gibbo nihil, ex ima parte parum. Thoracis capacitas dextra erat, aqua subnigra & putrida plena, continebaturque ejusdem aquæ cantharum & dimidium: Pulmonis dextra pars in ea cavitate collocata cum pleure corrupta ac nigra fuit: Ventriculus mirum in modum copia tum factum tum flatum inflatus ac tumidus reveriebatur: inventi & duas vesicas urinarias, alteram naturalem & in sua sede collocatam, alteram ex matricis collo dextro latere prognatam, naturali vesica duplo quasi majorem, lotio plenissimam & duabus tunicis, ut naturalis vesica, præditam: Hic nullus mestus aquam vel immittens, vel emittens conspiciebatur: Uteri corpus erat scirrhotum: reliquæ partes satis integre apparere. Caput non aperui. *Volcherus Coiter lib. 10. observat. Anat. & Chirurgic.*

D. de Malortie, Vir magni in militia nominis, ætatis annorum circiter 43. continuis vomitibus per aliquot retro menses vexatus, qui

Eccc nec

Grassabantur febres malignæ petechiales in ob-
sisione Hafniensi 1659. intra & extra muros :
Multi qui de dolore ventriculi conquerebantur,
concitato vomitu, vermes spithamam longos re-
vomuerunt, & febre extincta ad sanorum con-
fortium redierunt; quod sæpe quoque in No-
sodochiis sibi commissis observavit Exercitatus
Medicus & Chymicus D. Ahalverus Paynk. De
verme admirando è dextra nare Nob. viri Cæ-
sennatis post febrem acutam rejecto, legendæ
disputationes tres apud V. Allar. à Cruce
cent. 2. de quæst. per Epist. Bartholinus cent. 6. his-
tor. 29.

Medici tum præclarissimi, tum fide digni mi-
hi significarunt non unum vermem, sed aliquot,
in hominis lenticulis extincti vel oppressi ce-
rebro inventos, qui num in cerebri substan-
tia, num in duræ matris sinibus latuerint, non
sat scio: Coiter in appendice observ. Anatom. & Chi-
rurgic.

Ex corporibus eorum qui febre Hungarica The-
riode mortui sunt, vermes nonnunquam confer-
tim prorepisse animadverti sunt. Id quod expe-
rimento didici cum nemo subesse suspicaretur;
Nonnulli crassi quidem, sed non ita longi per aures
prodiisse visi sunt, quales etiamnum in Peste ob-
servavi, unde evincitur eosdem facilè in sævissi-
mis capitis doloribus, ex prava venenataque elu-
vie, quæ in cerebri ventriculis aliquibus coacer-
vatur, nasci posse: Eodem faciunt Anatomici
nonnulli, qui inibi inspectos deprehensosque tes-
tantur: quæ causa etiam fuit cur vulgus circa ini-
tia hujus luis febrem hanc Cerebri vermem multis in
locis nominavit. Conradinus cap. 10. febr. miscell.
Hungar.

Cuidam Matronæ post capitis vehementissimos
& diurnos dolores, pestilentis hemitricæ, dif-
fecta calvaria magnam putredinis vim ostendi cir-
ca substantiam cerebri, & inter meningis tum
vermiculorum tum cimitum incredibilem copiam.
Gemma in appendice oper. Cosmocris. de Hemitric. pesti-
lenti.

Joh. Jac. Heilmannus Med. & Chym. doctissi-
mus historiam retulit de quodam febre maligna
apud Germanos laborante, cujus nasi extremitatem
rubra quædam macula obsederat, symptomatibus
benignum quid portendentibus, nec cibi appetitu
plane dejecto, unde certam recuperandæ salutis spem
æger conceperat: Sed nox obitum præcedens si-
militer portendebat, omnia quippe in deterius
ruebant, ignisque quidam internus viscera com-
burebat, cujus ardorem externo ac culinario igni
nihil cedere aiebat, donec latius serpente ve-
neno miseram vitam cum felici morte commu-
taret.

Difsecto cadavere omnia viscera nigricantia
erant & sphacelata, quin & ventriculus ipse adeo
computruerat ut sine ruptura & læsione digitis at-
trectari nequirit, quocumque enim digitorum attac-
tu distumpebatur, cavitasque relinquebatur mani-
festa.

Post febrem ardentem passus est in Gallis recidi-
vam Generosus quidam Polonus: Medici de re-
cidiva consulti variis potionibus medicatis, venæ
sectione & aliis remediis frustra contra prostratas
vi morbi vires luctabantur, nam potiones omnes
vel respuebat, vel atemptas revomebat, unde fatis
cessit.

In aperto cadavere nullæ partes ullum vitium
visæ sunt contraxisse, sed omnes nativa temperie
sanæ comparebant: In ipso tamen ventriculo pustu-
læ quamplurimæ hinc inde conspiciebantur, quas à
calore malignæ febris fuisse elevatas tanto minus

Tom. II.

dabito quod semper fere ventriculus in hujusmodi fe-
bribus vel escharam, vel inflammationem, vel
alia hujus census contrahat. Th. Bartholinus cent.
3. histor. 92.

Paravii in collegium Anatomicum cadaver de-
portatum febre maligna extinctum, in cujus ve-
sicula fellea calculi in globum convoluti, in-
star globulorum asperorum thoracis inventi sunt;
quibus fractis substantia picem nigram amu-
lari videbatur; forte ex bile supra modum af-
sata & incrassata. Ex observ. Joh. Bilgeri Me-
dici Campodunensis ad Greg. Horstium Tom. 1. p.
m. 142.

J. 16. Agnovi virum qui uxorem reliquit, &
ab ea se separavit, & dedit ei venenum, quo
facta est Tymphanitica, & supervixit paucis annis
forsan sex aut septem, & ego curavi eam, sed
sanare non potui: Jecur autem per venas corrup-
pit colorem linguæ & perducit ad lentas febres,
& morbum facit similem naturali: Et ego vidi He-
ronymum Bartholium ita laborasse quasi esset amphi-
merina, sed quia eò pervenit ut lingua esset omni
fuligine nigrior, & adeo aspera & arida ut apposi-
to onichaleo non posset avelli, idè existimavi esse
venenum: Eoque difsecto apparuit ventriculi insum
quasi excoriatum, & jecoris superficies tota
convexa nigerrima. Cardanus lib. 2. de venenis
cap. 1.

Vidi aliquoties in febribus ardentibus malig-
nis concretum sanguinem intra venas, instar me-
dullæ sambucinæ, quod observatum fuit à Fer-
nelio in Physiologia. Riolanus Encher. Anat. lib. 2.
cap. 27.

Vidit Dom. Paylon doctiss. Medicus & Ana-
tomicus Parisiensis, in juvenula mortua febre ar-
denti, sanguinem concretum intra venas, à clavi-
culis usque ad inguina: & intra arterias sanguis
concretus erat tumida sebacea substantiæ, sive me-
dullæ sambucinæ porolæ similis: Riolanus in sine An-
throp.

Sanguinem in cordis ventriculis & vasis majo-
ribus fluidum, nec post obitum grumescens in ca-
daveribus febre continua defunctorum aliquoties, &
nunquam v. l. emissum febre maligna ægrotantibus
observavi. J. Jac. Wesperus Exercit. de Apoplexia.
p. 429.

Non solum existimamus cum aliis medicinam
facientibus, vivorum pestiferorum sanguinem ex-
tra corpus manere fluidum, sed etiam peste
extinctorum in corpore similem fluiditatem servare,
quemadmodum hoc semel per experientiam
didicimus. R. de Graaf de succo Pancreatico cap.
8.

Paravii in cadavere Germani febre continua mor-
tui, calculi reperti trianguli, quadranguli, omnium-
que formatum, carbonis in modum nigri.

In cadavere Cucullati cœnobitæ, febre Maligna
extincti, Olfredus septem calculos angulares nuciæ
avellaneæ magnitudine observavit. Joh. Abodius cent.
3. observ. 2.

In corde viri 28. annorum à Vellingo anno 1642.
difsecti, observavimus ventriculum dextram phleg-
monoso corpore pingui repletum, quo imo cono
firmiter annexum, ascendit ad patentem venæ arte-
riolæ dictam illamque obturavit: In sinistro ventri-
culo ejusdem substantiæ minor portio aderat: Ut
interceptam sanguini viam relaxaret provida na-
tura, paruit anastomosis illa amplo foramine, in-
ter venam cavam & arteriam venosam, qua san-
guis, ut in fœtu, in sinistram ventricularem fereba-
tur; sive quod natura costescere officium hoc
non siverit, sive quod leviter coalitum urgente
necessitate vi referat, & sanguinis impulsu,
Ecce 2 certe

certè longo tempore materia à phlegmone fuit congesta, & à calore cordis assiduo exsiccata & indurata, quin mortis attulerit homini necessitatem, vix dubito: Febrè maligna intra triduum extinctus fuerat, quòd aucta per calorem malignum materia, meatum sanguini liberum interceperit. *Bartholinus cent. 2. histor. 46.*

Pictoris depingo originale, per orbem notissimum, ignota Febrè delectum; incidit in febrè præsentem anno & mense, quam tertianam intermittentem credidit simplicem simplex Medicus, qua de re alterius veterani consilium dum explorat, missionem sanguinis fore necessariam pro exigentia morbi, & temperamenti sanguinei, percipit, & exequitur: mox ratione delicatæ complexionis blandam solito more præscribit solutivam purgantem, ne activiori medicamento quateretur nimis abdominosa moles: quo peracto per quinque continuos dies visibili febrè immunis statuitur, unde præparatam materiam quinque syrupis expurgandam pharmacum construunt, propinant; & hoc mixtas in humoribus evacuavit vires, moxque leve sequitur subdelirium, brevique quasi positus in Apoplexia obit, cedens tamen naturæ, quam toties vicerat pictoris. Inexpectatæ mortis attoniti Domestici cadaveris imperant dissectionem, cui præseus quæsitus ego, lividi primò corporis intense rubentes observo genas, mox pectus secari satago, in quo sani cordis incredibilem vidi magnitudinem, talem pulmonis corruptelam, ut illic substantia dissoluta simplici tantum membrana, tanquam in sacculo contineretur, quo reciso, copiosa effluxit, nigerrimi & fetidissimi sanguinis, ac corrupti Pulmonis quantitas: Simillimum pulmonis vidimus Lienis statum, cujus integra tantum membrana fluidam pariter, ac corruptam illius substantiam, præter nonnullas Malpighii glandulas continebat: Ulterius, metastasim in capite conjiciebant aliqui, quorum gratiâ cerebri tentavimus dissectionem, ideoque secato cranio crassissimo, futurisque adeo compactis ut deesse viderentur; Ablata dura meninge, tenuis occurrit admodum crassa, ut attoniti suspicaremur an tenuior aliqua inferius lateret, triplicique cerebrum illud involveretur meninge, quod non successit, sed hoc unum observabile, Piam matrem crassius & densitate duram æquare: Ablatis itaque duris hisce meningibus, corticales cerebri anfractus ita pulchre distinctos detegimus, hoc est, inter se adeo separabiles, ut notabilia vacua remanent, cum in aliis capitibus arcta contiguitate anfractuose copulentur: Anfractuum ergo hæc conformatio verè industria, dum æque benè ac intestinorum gyri semetipsis distinguerentur, & ideo si pia mater per corticales cerebri ambages undequaque se insinuat, cum illa crassa adeo extiterit, per consequens illa ablata notabile remaneret spatium inter anfractus, tanto magis considerabile quanto copiosiores gyri: substantia verò cerebri universa naturalis omnino & sana, præter solitam serositatem in minima quantitate, & corporis colorem nonnihil flavescens.

Symptomata totius morbi progressu inobservata non scrutor, incredibile nullatenus nullam exitisse diagnosim tanti morbi, ut assistens fateretur Medicus: equidem febris latuit maligna, de qua loquitur Fernelius lib. de Febr. cap. 17. foris mitis ut interius verò conturbans: ex oculis autem emerit excitata pharmaco, dum duplex inflammatio purgantium non resistit viribus, febrè

leque fermentum mutuans à pharmaco vires, effrenatas concitat sanguini effervescentias, inflammationeque parti flammam adauget; quamobrem non immerito cum antiquis recentiorum consensus, nonquam satis purgantium reprobata damna in inflammationibus, cum autem præcipuus in febricitanti sit scopus statum noscendi sanguinis, utrum nempe in compage sua nimis sit stricta, quapropter excrementa intricata sanguini adeo complicantur, ut fecerit ab ipso nequeant, quod sanguinis coagulationem nonnulli vocant, an diverso modo subvertatur cruor, quando scilicet ab heterogeneis particulis fermentativis secedit in partes, adeoque dissolvitur, ut corruptus usque ad fibras communiter nuncupatas, & tunc per parenchymatum poros se insinuans alicubi stagnat, putrefit, partesque ipsas corrumpit, ac universo sanguini maligna communicans vitia, unde spiritus non elaborat sanguis, quinimo veneni assumens naturam hos inficit, vitamque maligne perimit: ita affectus sanguis in hoc casu in partes spongiosas irruens intus filtratur, inde corruptivam inducens fermentationem, illas adeo alterat, ut nec propriam retineant substantiam, sed in fetidissimos degenerent chores, propria parenchymatis membrana simpliciter inclusos.

Quid autem sentiendum de rara piæ matris crassitie & diducta anfractuum cerebri contiguitate? Verè suspicor multum contulisse suæ perfectioni in pingendo, cum in hac arte excellens fuerit si quis alter. Equidem hoc unum est quod cogitatio ut ab anima, non ab organo, ideoque cum bruta non cogitent, illa probabiliter carere statuant Cartesiani; cogitationis autem scrutari vires, animæ ut essentiam indagare, idque exigere videatur aliquid supra animam, quia in tantum materialia, & omnia mortalia, cognoscit anima, quæ ut aliquid supra illa, cum sit immaterialis & immortalis, nullatenus in operando dependet anima ab organo, ita in fatuis, in quibus principes animæ facultates non exercentur uti debent, aliquid in cerebro insoliti apparet, ergo scrutari animæ operationes à corpore dependentes, nil aliud est quam organorum vires contemplari, quid scilicet, & quomodo concurrant in operationibus, & ad id non requiritur aliquid supra animam, cum hæc sit supra sui corporis organa: posita ergo tantæ cognitionis possibilitate, quaerendum esset utrum à particulari cerebri conformatione dependeat ingeniorum diversitas profecto cerebri anatomie suam detegit in omnibus structuram fere consimilem, quamvis probabili conjectura suspicari possemus an cerebri fibræ Willisianæ in omnibus ejusdem sint modificationis, quod non ita facile oculis observabile: Interæ ingenii vires in particulari animati cerebri conformatione dependere firmiter credo, verum non tantum in hoc, sed à diversa sanguinis constitutione, ex qua major vel minor spirituum perfectio & copia consistit: ita accidit maniacis, in quibus non pervertitur cerebri structura, sed spiritus animalis ab indole miti & benigna in acerrimam degenerant: ita hypochondriacis: in quibus sanguis ater, spiritus gignuntur nebulosi, ex quibus tot phantasmata.

Cum ergo ingenii vires consistant in particulari sanguinis, & animali cerebri conformatione, possumus industriam eruere tanti pictoris: & primò cordis insolita adeo magnitudo arguit copiam notabilem rarefacti sanguinis, qualibet systole expulsum, quæ dum in anfractus cerebri per-

perveniebat, espaciores exigebat, ut facilius & celerius filtraretur, ne sanguis subsequenter irruens ita copiosè sua mora noceret: ex copioso autem sanguine rarefacto naturaliter, copiosi & spiritus, ex quibus ingenii robur: verùm quamvis spiritus sub tenuissimo liquore concipitur, summe sunt tamen exhalabilis, quapropter piam meningem crassiorem effante natura, ut illos retineret facillimè dissipabiles, à nimis laxa cerebri structura, tum etiam ut cerebri anfractus sua interpositione dilataret ad faciliorem sanguinis instillationem: copiosi ergo spiritus, cum liberè per ductos cerebri anfractus permearent, libera etiam fluiditate per corpus expansi poterant. Uide ita ingeniosè imaginabatur, ut pura tantum originalia per Italiam celeberrima imaginationis sue viribus abstracta depinxerat, nullis unquam deditus exemplaribus. *Ex Communicatione Clariss. Dom. D. Joh. Baptistæ Fantoni, Medici & Professoris Taurinensis. Theoph. Bonetus in Sepulchro.*

Serenissimus Christianus Dux Brunsvicensis & Lunenburgensis, cum multis annis inordinate vixisset, cruda multa assatim ingessisset, acetariis, oleribus, fructibus hortensibus crudis, & ejus generis difficilis concoctionis cibus onerasset, incidit in febrem quartanam, qua curata aliquandiu bene habuit: Notandum tamen quòd in ipsa febre quartana cum usus esset vomitorio ex rad. azari, & multas cruditates magna cum perturbatione & molestia rejecisset, (nam oleribus & difficilis concoctionis cibus se ingurgitaverat) juravit se nunquam vomitorium deinceps assumpturum: Quod cum ego animadvertirem, & tamen Princeps ipse unà mecum quamprimum restitui vellet, neque id absque vomitorio commode fieri posse perspicerem, pilulis meis febrilibus, quibus ante singulos paroxysmos usus est, admiscui aliquantum pulveris rad. azari, quod tamen in parva quantitate fuerit, sæpius tamen usurpatum multa per vomitum eo ipso die, quo assumptum erat, rejecit, & q. excrementa viridia, tenacissime coherentia, quod omnibus adstantibus admirationem movit, convalevit post id & rectius habuit: Postea tamen cum iisdem crudis & difficilis concoctionis cibus iterum usus esset, incidit in gravem morbum, quem quidam, cum aliqualem calorem naturalem & præternaturalem perciperent, febrem malignam judicaverunt, quod ego postmodum adveniens falsum inveni: Nam cum nellen Principis, qui alioquin temperantissime vixit, in rebus crudis & cibus herbaceis intemperantiam, statim prospexi ex cruditate ortum quicquid mali erat, neque in eo deceptus sum, nam post aliquot dies propinato aceto bezoartico, & aliis medicamentis ad rem pertinentibus, ejecit Tæniam, sive vermem latum, raptum & per pares emissum; ita tamen ut tota longitudo ulnas circiter novem completeret: id factum est die 22. Maii 1626. Antequàm is excerneretur, & aliquot diebus post, quiescere non potuit, sed corpus hinc inde jactavit, donec exhibitis medicamentis expulsiis alexipharmacis (propter suspicionem veneni, vel ex mortuis vermibus intrinsecus nati, vel extrinsecus dati) cordialibus & confortantibus paulum tranquillior fuit: Interim die 1. Junii advertimus infra sinistram mammillam novem pustulas lividas, sive tubercula sicca, instar fragi per mediam dissecti & oppositi, ejusdem cum fragis, sed obscurioris aliquanto coloris & asperitatis, sine pura protuberante, unde veneni suspicio aucta est: Vires inde fractæ & men-

Tom. II.

tis hallucinatio nonnulla sequens est; longitudo etiam ita precipitata fuit, si quid diceret rari intelligere potuerint, nisi quid esset sæpius rogant: initio Princeps multum vomuit, præsertim assumpto cibo & potu: cerevisiam, qua alias delectatus fuit, vinum fastidians, semper reject, vinam retinuit, neque quicquam incommodi inde sensit, aut caloris præter naturam concepit: Pulsus initio propemodum naturalis, urinae quales jumentorum, postea prope ad statum naturalem in colore, substantia & sedimento pervenit, pulsus verò magis magisque languidior factus: In medicamentis assuetis difficilior fuit, nam vetita assatim appetivit, concessa respuit, & cum corpus maxime calidum servare debuisset, omnia tegumenta rejecit, & præterea aqua rosarum, & aliis refrigerantibus caput inundavit; cum tamen neque in pulsu, neque in urina, neque in tactu totius corporis ullum caliditatis signum appareret: Medicamenta, tum quæ ad exonerandam saburram, tum quæ ad excludendos vermes, extinguendum venenum, conservandum cor & resciciendas vires singulari virtute facere videbantur, diligenter administrata sunt, omnia tamen in pejus ruere, pulsus sese subducere & vires in horas labasci, appetitus prolesni, donec tandem spiritus omnibus humanis placide obdormierit d. 6. Junii 1626.

Aperto ad condituram cadavere, propemodum omnia viscera sana inventa sunt, solas ventriculus & intestina vitium contraxerant: Ventriculus enim muscolo phlegmate redundabat, & tunica ejus interior obscuriore, quàm pro natura, colore imbuta fuit: Intestina etiam plurimum pituitæ crassæ & mucosæ continebant, & interior tunica, intestinis tenuioribus fere nigricans, rugas instar plicarum orbicularem in intestina intrinsecus continuâ serie ambientem formaverat. In Colo verò de lato verme, sive tæniæ, particula ad longitudinem prope quinque ulnarum reperta fuit: Pulmones plane integri fuerunt: Cor nihil vitii habuit, nisi quòd dexter ventriculus solito flaccidior visus sit, & in eodem vesicula albicans ad longitudinem & crassitudinem digiti, utrinque acuminata, pisciculum duxiles, qua discissa & rupta, cum aquam contineri putassemus, materiam pinguem, crassam instar axungie reperimus: Hepar magnum fuit & omni labe caruit, nisi quòd quatuor quinqueve locis ad magnitudinem folii menthæ, maculæ lutei coloris apparuerint, carne subjecta similiter ad corruptionem vergente, reliquis partibus tum quoad colorem, tum quoad substantiam omnibus integris: Lien, quemadmodum & Renes omnis labe fuerunt exemptes. Membra virile supra modum flaccidum unà cum seroto nigrorem contraxerat. *Ex observationibus Adami Lichtenii Regi Daniæ Medici in Allu medicu Bartholini anni 1672. p. 25.*

Febria Epidemica Nervoso generi & Thoracis partibus infesta. Febria Epidemica ab inflammatione Pulmonum. Epidemica vermiculosa.

Circa æquinoctium vernale anni 1661. puella novem circiter annorum ægrotare cœpit, imprimis absque calore & siti intensis, appetitus dejectio & virium languor accesserant: insuper vertigo fore continua molestabat, cum crebro leipothymia

Eccc 3

metu,

metu, ut sæpius animi deliquium instare putaverit; cujus ægrotudo quoniam Tossi crebra & humida stipata fuerat, primò tantum frigoris susceptio putabatur, verùm intra paucos dies ista Tussis plane convulsiva: adeo ut inter tussendam, diaphragmate sursum elato, & cum systole repetita, ita aliquandiu retento stridor ingens & velut suffocativus ederetur: dein apertius Febricitans, ac de siti & calore conquesta, noctes insomnes cum insigni corporis agitatione ducebat, atque prope diem delire loquuta, de veste sua in aquas delapsa querebatur: cùmque omnia in pejus ruerent, motibus convulsivis primò in artubus, mox in facie & subinde toto corpore tentari cœpit, paroxysmi crebra vice, nempe bis aut ter intra horam repente, gravissime urgebant, adeo ut misella hæc inira nycthemeri spatium, à quo affectiones spasmodicæ graviores exortæ fuerint, spirituum animalium tenore labefactato penitus fatum obierit: Nam paroxysmi convulsivi urgerent, pulsus erat plurimum inordinatus, ac sæpe intermittens, etiam vomitione crebra afficiebatur.

Cadavere dissecto, symptomatum in hac febre præcipue urgentium rationes & vestigia clarius patebant: Nam calvaria: olla amota, statim vasa meninges perreptantia, sanguine plurimum turgescere conspiciantur, quasi fere tota cuoris massa in capite aggereretur: Venis enim circa viscera imi ac medi ventris sectis aut disruptis parum sanguinis effluxit: Porro membranæ istæ, ubi cerebellum investiant, atque altius instatæ ipsum à cerebro derimunt, sanguine pluribus in locis extravasato suffusæ, colore atro purpureo insigniebantur, ut minime dubitandum esset, quin phlogosis sive inflammatio, illic circum circa excitata, convulsionum adeo atrociter infestantium causa fuerit: Integumentis hisce ablatis, cerebri substantia prorsus madida, & humore aquoso supra modum irrigata videbatur: quinimo ejus cortice exempto, ventriculi omnes aqua limpida erant impleti, cujusmodi pellucidi liquoris plusquam libræ semissem eximere licuit, ventre inferiore aperto, viscera omnia in eo contenta satis facta & testa inveni: ventriculus, licet inani vomitione crebro laceratus, nihil præter liquorem nuper ore ingestum continebat: etenim neque in ipso, nec in appendice ipsius lumbrici, aut acres humores (qui sæpe ejusmodi convulsionum causa perhiberi solent) reperiebantur: Intestina tenuia pluribus in locis mutuo involvebantur, à viscerum istorum motibus convulsivis; Thorace aperto, pulmonum cava valde rubicunda, & velut suffusa, ipso in quibusdam locis quasi livida & fere nigra apparebat; ex eadem ubivis discissa ichor tenuis & spumofus exudabat: *Th. Willu pathol. Cerebri cap. 8.*

Temporibus inconstantibus morbi equidem sunt inconstantes, dummodo illorum perduravit inconstans: sed quando ipsorum inæqualitas uniformis aliquandiu persistit, prout factum est per duos annos fere continuos, ut plurimum fuerunt austrini, ventosi, frigidi, pluvii, & cum maxima aquarum illuvie, morbi supervenientes constantes apparent & fere uniformes: Cujusmodi sunt febres hoc tempore grassantes, non Bergomi tantum, sed Bononiæ, Venetiis, in Foro Julienti, agro Patavii, Vicentiæ & fere ubique locorum; In his enim omnibus locis populariter fuerunt febres, non quidem vere Pestilentes, quia licet multos interfecerint, ut plurimum tamen fuerunt salutare, nec alicui communicatum fuit contagium, sed sunt Ardentes spuria, ad conti-

nenrium naturam accedentes invadentes, cum dolore capitis, colli, lumborum & totius corporis perseverantes, cum siti, vigili, paraphrenitide, & aliquando cum phrenitide, vermibus & cum peti- culis erumpentibus, plerumque rubris, aliquando violaceis, nigris, diversis temporibus, ut plurimum circa septimam, & in puerulis cum morbillis & variolis, & urinis tenuibus, aliquando crassis & turbidis, & aliis accidentibus malum morem harum febrium commonstrantibus: hæcque febres viros magis quam mulieres affligunt, eosque ut plurimum infra secundum senium constitutos, si præsertim plethorici, biliosi, aut melancholici fuerint, si locorum humidorum fuerint incolæ, si incompositæ vixerint, immodice incaluerint, veneri indulserint, vitiosive succis redundaverint, raro Claustrales, tanquam minus incompositæ viventes.

Originem autem habuerunt hæc febres utplurimum à putredine circa viscera naturalia, ideoque & vermes fuerunt excreti, diarrhææ non raro subsequatæ, cùm criticæ tum symptomati- cæ: Fere tamen semper sese insinuavit putredo in totum venosum genus, non sine aliqua Pulmonum inflammatione, ut apparuit ex dissectione Cadaverum: Hincque factum fuit ut fere in omnibus apparuerint peticulæ, pluribus supervenerint sudores aliquando diaphoretici, non raro salutare, & fere omnes judicati sint per urinas copiosas. *Ben. Situationem consil. xiv. cent. 1.*

Sæpe decipiuntur Medici, Peripneumoniæ speciem pro febre mali moris & maligna judicantes, ac pro tali curantes: Et dum febres hujusmodi epidemiales vagantur, si corpora eorum qui perierunt secta sint, maxima ex parte inveni labem, vel in extremis lobis, vel in parte postica pulmonum, quæ ad gangranam perexiguam tendebat: Id ipsum etiam accepi à Doctore celeberrimo, qui se eadem experimenta multoties observasse testatus fuit: Ideo caute in his procedendum est ut cognoscatur pars affecta.

Scholia.

In Pulmonum affectibus non plerumque respiratio læditur, quod provenit, partim ex natura affectuum, partim ex situ. Nam Tabes, vel ulcus Pulmonum, ex se respirationem non lædit nisi per accidens, cùm scilicet pus vel pituita in arteriis eorum recipitur: Similiter pituita, quæ in pulmonum substantia recipitur, respirationem parum aut nihil lædit, nisi cum vasa obstruit, & æris ad cor ingressum vel egressum cohibet: aut pulmones magnificando, inanitatem pectoris, quæ ad liberè respirandum requiritur, repleri facit: Imo neque ex inflammatione particulari pulmonis, quæ scilicet extrema loborum ejus, vel partem aliquam externam, & maxime posticam obfideat, nisi maxima sit: ex illa enim cor potius prælocationem patitur quam magnam æstuationem; neque ob id arteriæ occluduntur, vel comprimuntur. Et ideo non sequitur neque ratione organi, neque ratione aucti caloris necessitas magna respirationis, neque impedimentum illius, nisi leve: Inde sæpe decipiuntur Medici, quia hæc est peripneumoniæ species, &c. Ideo caute in his procedendum est, ut cognoscatur pars affecta: Quæ ex levi, sed angustiosa respiratione, & subdificili in aliquo latere decubitu, sicuti ex pulsuum mollitie, ex sudore circa pectus & cervicem, cùm adsunt malignitatis notæ, colligi debet: Et maxime cùm alvus bene ab excrementis abstergitur, & videntur hujus-

hujusmodi ex sanguinis evacuatione sublevari, licet parum habita ratione languoris virium & febriculæ convenire videatur: Cognoscitur etiam ex pulsuum inæqualitate, nam ex parte affecta celeriores & majores, vel crebriores & oppreffiores erunt. *Sebastianus Nasus meth. med. Parte 2. p. 298. Vide Lal. à Fonte.*

Initio hyemis 1693, districtu domini Veneti universo, morbus quidam malignus & epidemius grassabatur, quo plusquam lx. millia hominum, ut ferebatur, cum horrore & febris corripiebantur: Horum nonnulli citò interibant, ceteri brevi evadebant.

Sectione cadaverum instituta, mira & vix credibilis vermiculorum minorum copia apparuit, causamque, quæ vel experientissimis nondum in mentem venerat, manifestavit. N. S. Gemmarius, ex illis locis redux, quamprimum ad nos appulit male habere coepit, sibi que propterea metuens ne simili morbo decumbere cogereretur, consilium nostrum expetit: purgandum censuimus spec. diatribich. cum Rhabarb. ꝑ. pulv. sem. santonie. Jalap. ana ʒss. m. duas doles sumpsit, juravitque se copiose purgatum plusquam bis mille vermiculos vivos excrevisse. *G. H. Velschius obs. Medico-Physic. hecatostea 2. §. 59.*

In capitibus eorum qui Febre Hungarica mortui sunt, cum sævissimis capitis doloribus, deprehensos vermes testatur Conradinus cap. 10, de Febre Hungarica.

FEBRIS ALBA,

Vid.

CHLOROSIS.

FICUS,

Vid. in *Biblioth. Chirurg.*

FISTULA,

Vid. in *Bibliothecâ Chirurgicâ.*

FLATUS.

DE iis forsitan jam satis in morbis quibus familiariter adjunguntur, ac præcipue in *Affectione Hypochondriaca* ab iis *Flatulenta* denominata, item sub titulo *Chylificationis vitia*: verum hic rursus pauca.

Flatus, qui intra ventriculum, & intestinorum cavitates plusquam in alia aliqua corporis parte aggeri solent, ad hunc modum produci videntur: dum alimenta in visceribus subacta, & digesta, à fermentis & calore ipsorum dissolvuntur effluvia quamplurima decedunt, quæ si spatium liberum & apertum obtinerent, in auras migratura evanescerent; verum eâ membrana conclusa, & simul egressa vaporum congeriem quasi ventum constituunt; qui intestina sæpe inflat, ac distendit, & qua data via ruens, secum excretionem promovet; conclusus verò tormina, & non raro ventris, inflationem creat. Flatus in visceribus ab alimentorum dissolutione emergentes, simili ritu gignuntur, ac cum Margaritæ, Corallia, aut alia concreta mactatio imposita à menstruis suis dissolvuntur: à solutionibus enim factis vapores quamplurimi dimanant, qui si strictius coarceantur, vas continens diffundi, aut dissilire cogunt: pariter ab alimenti intra primas vias, si-

ve dissolutione, sive coctione, aut fermentatione, effluvia copiosa decedunt, quæ simul aggerita, ac intra membranas conclusa flatum efficiunt, cuius insuper proventui uberiori causæ quædam aliæ contribuunt. Hoc etenim insigniter præstat, succorum non ritè miscibilium collectatio, & effervescencia. Quippe dum humores adventitii, aut ingesta heterogenea ac imprimis medicamenta cum aliis intestinorum contentis fermentescunt, à mutua particulam refractione, corpuscula quamplurima decedentia in vaporem aggeruntur. Porro ab ipso sanguine ebulliente cum halius copiosi ubique decedunt, eorum pars quædam ex arteriis in viscerum cavitates erumpens, flatuum aggeriem ibi productam auget. Cæterum ad uberiores flatuum proventus amplius adhuc faciunt, viscerum extensiones, & intumescencia convulsivæ. Quippe dum membranæ, ob majores spirituum explosiones, & excursus inordinatos plurimum distenduntur, cavitas interna sicut vesica inflata multum ampliatur, proinde ut humoris inclusi portio, intra vacuum istud spatium, velut cucurbitam, post flammam extinctam, in flatum rarefiat; qui postea, quando membranæ tetanus remittit, cum impetu erumpit, aut proximos subinde intestinorum anfractus tumultuose pervadit. Propter hanc rationem, quando intestini pars aliqua ex phlogosi, aut humorum acrimie decubitu, extensionibus convulsivis fuerit obnoxia, etiam flatus continuo producti molesti admodum evadunt. Complurimum à Coli inflammatione defunctorum cadavera aperti; reperi in omnibus cuncta intestina ad summum distenta, & quasi à veno inflata; quod proculdubio accidit, non quia flatus primo genitus viscera ista distendit, sed cum membranæ à spiritibus valde irritatis, ac intra fibras ipsorum explosis plurimum distenderentur; ideo ad vacuum implendum Flatus isti secundario, & per consequens progignebantur. Propter hanc causam, Tympanium oriri supra innuimus, & alibi forsitan aliquando fusius declarabimus. Quod itaque in Nephritide, passionibus Colica, Hypochondriaca, & Hysterica flatuum proventus uberrimus esse solet, hi non, uti vulgo fertur, morborum istorum causæ, sed tantum effectus sunt: nempe dum istorum paroxysmis membranarum affectiones superveniunt, atque viscera cava à spiritibus violenter explosis intumescunt, hinc ut spatium mane occupetur, humiditas quædam inclusa in vapores, à quibus flatus emergunt, resolvitur. Quamobrem cum partis affectæ distentio relaxatur, flatus ita ex tempore productus à membranis coincidentibus aliò propellitur. *Thom. Willis Pharmac. ratson. parta 1. sect. 3.*

Flatuum mirifici insus.

Nullus fere est morbus, quem non faciat aut augeat concursu suo flatus; imo, ut semper in humoribus vitium sit, rarissimum tamen est ubi non & flatuum aliquæ sint partes, sed tam obscure, & ita, ut nescias an ipsis humoribus imputanda sit tantorum tumultuum causa. Manifestus autem in prima regione, velut proprio diversorio, imperium suum exercent, est enim ibi ille intestinorum angulus, in quem Bilis succusque Pancreaticus, & quidquid desuper ex poris Oesophagi & Ventriculi destillat, perpetuo conflunt. Hic statim, ubi male convenit humoribus, & læsa hinc inde qualitatum temperies acius invicem effervescit, parata flatuum materia. Nempe alcalina Bilis, unde novis acrimoniæ stimulis

& flure animata, illam intestinorum hospitam, Picaam, in bullas extollit, quæ ipsæ ut superficiem orbemque nactæ sunt viscosiorem, hoc magis ab intestina illa vi elastica ampliantur, difficiliusque ob resistentiam visceri majorem, discutuntur. Jam verò etiam succedens alia post aliam Bilis, usdem armata spiculis fluoreque volatili oleoso, novæ usque flatuum molis, crescentibusque indies symptomatis scenam intruit, doloribus jam fixis, jam vagis, jam acutis, jam crassis & obtusis & ferè indeprehensis; tumori jam anodyno, jam sonoro murmureque se & borborygmis prodeunti, nunc etiam subito, nunc lento & paulatim eunti, omnia pro ingenio bilis & pituitæ. Quæ tamen ipsa tam dubiis sæpè indicibus se ostendunt, ut aliud pro alio existimes, & de flatu, non temere nisi ex flatu constare possit. Sunt lumborum Chronicis dolores duntaxat à flatibus, ea parte, qua intestinales in duodenum confluunt succi & vehementius mutud insurgunt, hinc enim spumæ bullæque viscidiores coortæ intestinum magis expandunt fibræque lacerant sensorias. Alligata est hæc *ævis* validis firmissimisque membranis, quæ & ipsæ, ut sunt expansum planum nerveam, & hinc mirificis invicem cum spiritibus consensu, vicinos nervorum plexus facilè sollicitant sensumque sui impediunt. Atque ex hoc fonte illi tam sævi ad febrium insultum initia, & grassantis ad ileum organum lumborum cruciatus; hinc etiam dubii illi ancipitesque in colicâ nephriticâ dolores, tam immanes sæpe, ut veru se transfodi ægri existiment. Jam verò etiam fixus magisque immobilis efficitur dolor, si in tunicarum intestinalium spatiis unde illapsus hæserit flatu, quod in colicâ Pichavientium accidere aliqui voluere, & cujus ego instar in viro quadragenario ex contumaci tandem & immedicabili octo mensium osphyalgia mortuo vidisse me planè sum persuasus. Similiter hypochondrii dolores etiam statim, non tam à lienis solido, quam flatuum in angulum istum intestini conjectorum obstinatione mora originem trahere videntur. Nempe obliquius assurgens tenuium illa pars lienem versus, acutiusque inde reflexa vel litus ingenio efficit, ut diutius ibi hæreat, quidquid justo viscosus allabitur, sive pica sit, seu lymphæ pancreatica, seu bilis, seu denique Flatus. Periclitatur autem quàm maximè hic locus in fæminis, ut quæ afortia horæorumque fructuum ingluvie crudicibus fermentationibusque flatulentis copiosam ministrant materiam, in illa imprimis corporum per balnearios, imò & ferreos thoraces strictura. Equidem, cum succi importunius effervescentes spatium requirant solito majus, in quo liberè se expandere possint, accidit, ut compresso illo hypochondriorum angulo, quem dilatari oportebat, & succi & flatu ibi hæreant, & fixa sede novis corruptelis fermentationibusque viam aperiant. Quòd si tamen inde dilabantur, insolito se murmure & borborygmis per ventris angustias propulsant. Sæpè quotidiano didici exemplo Virgines, quæ corporis integritate Viris se commendare debebant, gulæ intemperie & corporis nimia curatura hoc effecisse, ut, negato in illa ventris compressi angustia comæatu, continuo horrendoque murmure & velut arietantium in se spirituum rugitibus, etiam variato subinde per gradus mulcos sono vicinorum aures offendisse, non sine suspitione depravate valetudinis. Jam qui in reliquis inde intestinis ipsoque colo oriuntur dolores à flatibus, vehementes sæpè sunt & funesti. Ubi id quoque notavi, omnes promiscuè abdominis dolores, si acuti sunt cumque tensione conjuncti,

pro colicis vulgè haberi, qui tamen Ilici non raro sunt, & nunc in hypogastrio, nunc sub umbilico, dirissime ægrum excruciant; deinde vix quenquam ex ejusmodi dolore occubuisse, cui non simul inflammatio Intestinorum, stagnante nimirum ob tensionem in capillaribus sanguine, contigerit. Adeo putandum non est, ita uni Colo inhaerescere flatu, ut non in cætera quoque Intestina exspatiatur; imò verò, cum effervescenti occasio duntaxat in tenuibus sit, necesse est ex illis lente in coli spatia prorepant, & ob valvulosos cellulososque tunicularum processus, tum etiam segniorem motum peristalticum, diutius ibi hæreant, tandem quoque ab acescente cum tempore lymphæ fermento ad novam & tumultuariam flatulentiam disponantur, id quod in exquisita colica evenire auguror. Spurii coli dolores quotidiani sunt & causariis quibusque, tum maximè *ævis* laborantibus, familiares. Quin etiam hypochondriorum illi dolores, qua colum participant, eò pertinere videntur, ut quos à peculiari illius intestini fermento excitari maxime partem credibile est. Monstrata mihi est virgo annosa variisque exercita morborum tædiis, huic duabus plerunque horis post cibos intestina crassa, tam lateralia quam illa hypochondriis, subiecta, à flatulento spiritu adeo tumescere solent, ut imposita manus illam intestini à cæteris partem, convexasque & interstitiis ligamentosis divisa cellulas luculentè distinguere possit, subsidente rursum post trium horarum intervallum illo tumore, & complanato ventre. Alius autem erat & planè mirabilis Nobilis Matronæ casus, cui semel iterumque de die, sive jejunæ seu saturæ, in tantam subito molem efferi venter solebat, idque ferè sine dolore, ut veluti adflata ex æolio antro vaticinari velle videretur; hæc indicibus monita, in fellam se recipiebat, paroxysmumque unius ferè horæ generosè sustinebat. At nunc quoque qui ventriculi orificio incumbunt flatu, ob nervi ibi plexus subtiliorem sensum, cardialgiam sæpe excitant non ante destitutam, quàm in roctum eruperint; adeo etiam, quod in suffocatione hypochondriaca conjunctum, est animi deliquium, non ante securitatem præstat, quàm exortii identidem flatus ore rejecti fuerint. Nonnunquam verò etiam in ipso ventriculo focus & locus esse flatuum solet, effervescente ibi acri materia, atque tum augeri ventriculum in majus, & extra propelli necesse est; emphysema vocant hunc affectum præctici nonnulli, cujus tantam vehementiam in puella quadrienni vidi, ut cartilagineam scutiformem articulo suo, cui tum adhuc dum molliter hæret, excussam in alterum latum inclinasset. Ut verò hic quotidie flatu sese exerant, non tamen ita his carceribus contineri possunt, ut non etiam in sanguinem se proripiant, nam & in ipso sanguine concipi eos posse facilè inducor ut credam. Vidi ante annos viginti quinque, teste & arbitro Celeb. Sylvio, cadaver aperiri hominis à multis ventris doloribus pectorisque angustis tandem oppressi, quem etsi iam ante ex flatibus laborasse conjiceremus, sectio tamen rem omnem manifestè docuit. Primum ergo, ut abdomen aperiebatur, erumpentes ingenti copia flatus cameram sædo atque impudico odore replere. Intestina deinde omnia hinc inde, ut fieri solet, turgidula deprehensa, ventriculus quin etiam totus inflatum utrem referebat, adeo ille erat extensus. Et verò perambulasse jam ventrorum regionem videbamur, cum ad novum spectaculum magnitudo cordis, vel duabus partibus naturali major curiosos advocaret; itaque, qui polypum

lypum hinc aut copiosos sanguinis gromos adfuturos credebamus, ventriculum utrumque omni errore vacuum, sed à copioso flatu in immensum adactum, deprehendimus, imprimis verò dextrum illud, utpote cujus cavitas mollisque paries viscosi flatus lufum facilius admitterent; ejusdem ventriculi auricula, & ipsa multo flatu tumefacta sociam venam continuata flatuum serie insolitaque tensione luculente prodebat: quid quod toto corpore venæ, etiam coronaria illa, passim flatibus distinctæ mirificam succi purpurei fluidique ærei alterationem oculis ostenderent. Virginem etiam vidi, quæ, postquam in frigore tertianæ cum ventris doloribus, usque à flatu, colluctata erat, invalescente deinde calore, universi habitus tumore laborare cœpit: & verò repentinum insolitumque symptoma plurimis veneni suspicionem iniecerat, cum subsidens identidem cum calore tumor à flatu id fuisse luculente indicaret; nam & post quinque cum paroxysmo idem recurrit tumor, totiesque remittit, inde etiam quæ primæ regionis vitium corrigerent flatusque discernerent, morbum penitus delere. De causis verò flatuum toto corpore bacchantium, ut plurimæ eæ sint ac diversæ practiceque satis ventilatæ, mirum est sæpe eas quoque tam leves esse. Novi & ostendi jam ante, quibus animi passiones fortundam præbent flatuum materiam in universum corpus distenderent; Verum id quidem rarum, quod solus decubitus in unum alterumve latus in Titio tantam generaverit flatuum & horborygmorem copiam, comitantibus gravissimis symptomatis, cardiagia, frequentia Pulsus, & sudore frigido, ut nisi erecto in angulum corpore, & mutato viscerum situ à præfenti periculo liberari non posse videretur; & verò tum *ἀναξ* & *κατα* missi ructus crepitique in speciem cholerae ventriculum & intestina omnino exoneravere. Jam à voluntate etiam nostra flatus & excitari & regi ferè prodigiosum est; vidi tamen, qui quoties veillent, in os alvumque protrudere flatum poterant. Utrum consuetudo in libidinem versa, an obstinatio voluntas, specie animi affectus, bilem illam, flatuum dominam, provocaverit, alii exponant. Mihi satis est exploratum habere, nullos esse tam peregrinos mirificoque morbos, qui non & ipsi flatibus hisce vel totos se aut partem sui debeant. *Joh. Nicol. Pechlinus in Observ. Physico-Medic.*

De Flatu Furioso.

Fœmina quædam annorum 50, temperamenti phlegmatico melancholici, mensium inexperta, & mater octo liberorum, fieri circa vesperam, conquerebatur de anxietate, palpitatione cordis, vertigine, eamque paulò post excipiente inflatione, cum aliquali dolore in tibia dextra per dimidiam horam oberrante, hodie manè inflatio illa cum dolore ad sensum propebat instar serpentis per dorsum ad brachium sinistrum, & hora post ad brachium dextrum, mox ad pedem sinistrum, & ita hinc inde è loco ad locum instar mercurii discurrens, totam tandem corporis peripheriam vexat, adest sitis, appetitus depravatus, alvus tarda, urina est quodammodo turbida, pulsus inæqualis, somnus perturbatus, vires absumentur; pejora metuens quarit consilium.

Omnibus in casu proposito enarratis signis probè consideratis, subjectum hoc affectu Arabibus *Nakir* dicto laborare patet; Latinis appellatur flatulentus ambulo, Flatus Furiosus, ambulo furiosus, & vœni, rominibus scilicet ab insepara-

bili affectus proprietate desumptis: Germanis *die Natten*, *die Faren*, *die gute Kinder*, *die gute Holden*. Cum verò definitionis nominum magna sit utilitas, quòd ea mediante quæstionis flatum distinctè intelligamus, ne frustra disputeretur de vocibus, affectum nostrum desinimus, quòd sit inflatio cum dolore variè periodica, à vaporibus subtilissimis vehementissime in variis corporis partibus oberrantibus orta: pro genere proximo igitur ponimus inflationem cum dolore, & eatenus pertinet ad morbos solutæ unitatis. Ratione solius inflationis, ad morbos magnitudinis auctæ: differentia specifica reliquis definitionis verbis comprehensa, subjecti & causæ proximæ denominatione constituitur.

Subjectum affectus nostri duplex facimus, alterum inhaesionis, alterum generationis: subjectum inhaesionis dum in definitione varias totius corporis partes constituimus, non tam viscera, quam musculos & vasa intelligimus; generationis subjectum in hoc casu primum est 1. ventriculus cum intestinis 2. vasa sanguifera. Ventriculum dico, propter vitiosum ejus fermentum, quòd vitiosam efficit fermentationem seu concoctionem; cum concoctio proprie nihil aliud sit, quam per fermentationem minimarum scilicet particularum, ex quibus alimenta constant, solutio. Intestina, imprimis duodenum, propter ductum bilium & pancreaticum humores suos in id exonerantes, quibus commixtæ cruditates in ventriculo generatæ itidem peregrinam patiunt fermentationem & chylum vitiosum. Secundò vasa sanguifera, quia in his demum vaporum subtilissimorum elaboratio perficitur.

His missis, ad Causas accedimus, à quarum cognitione cum teste Divino nostro Coo lib. 1. de morb. mul. tota curationis pendeat felicitas, eaque sola sit, quæ verè Medicos à medicalis distinguat, in eas paulò accuratius inquiramus. Dividuntur autem in immediatam seu proximam, & mediatam, hæcque rursus in propinquiores & remotiores. Quoad immediatam, de ea Doctus Sennertus qu. 6. de arthrit. p. m. 82. ita sentit: Nostri homines ætatemque ad incantationem referunt, & nescio quid nati à succubis dolores illos parere putant, cum tamen dolores tales vagi etiam causas naturales habere possint, & à flatu quodam acri seu sero acri ex humore ferè scorbutico genito per partes membranosas & musculos vagante, ortum habeant. Ex qua sententia eam eligimus, qua serum ad motum talem celeritimum excitandum nimis sit pigrum, adeoque pro causa immediata vapores subtilissimos & acres statuimus; hi quomodo generentur, partim capite præcedente audivimus, partim inferius, ubi de symptomatibus agemus, uberius explicabimus. Causæ mediatæ propinquiores sunt, quæcunque propinqui vis ad vaporum concurrunt generationem, uti sunt obstructions variæ, imprimis hypochondriorum, particulari heterogeneæ cum Chylo sanguini immixtæ, quæ in eo vitiosè fermentescunt ejusmodi vapores producant, qui per arterias ad quasvis partes deferuntur.

Causæ mediatæ remotiores ex rerum naturalium, non-naturalium, præternaturalium, ac supernaturalium classe desumuntur. In naturalium serie primis ex casu observandus venit Sexus, ratio est in promptu, quia uterque sexus peculiates habet affectus, & ita alter præ altero magis in hunc vel illud morbum inclinat. Sufitor autem sexus fœmininus; qui ut plurimum vitæ sedentariæ deditus, quæ mater est variorum humorum vitiosorum, dum sanguis non debite ventilatur, concoctio mi-

nus rite perficitur, unde variae cruditates, hinc flatus, vapores, fuligines. Secundo Aetas, de qua Divinus noster Couis, & multum facit ad facilitatem difficilioremve curationem nosse aetatem, an juvenis vel senex, an juvenula, vetula, ut scilicet sciamus, an sit morbo conveniens, qui plerumque non tantum in recessu habet periculi & non tam graviter alligit, ac extra eam contingens, & ut vires inde, ceteris paribus, colligamus. Est verò agra nostra 50. annorum, qua aetate sanguis jam incepit vigorem pristinum deponere, variis particulis heterogeneis inquinari, spiritibusque minui, hinc variae oriuntur peregrinae fermentationes, unde exhalationes huic affectui generando aptae. Tertiò Temperamentum phlegmatico-melancholicum, quod cum humores viscosi & bilis adusta seu saburra bilis constituat, cooperantibus reliquis, ad hunc morbum producendum maxime est idoneum. Ex Nonnaturalium classe primò examinari meretur Aer, qui variis hoc tempore miasmatis ob putredinem, matrem nisi omnium, tamen plerorumque morborum autumnalium, vitiatus: dum per inspirationem sanguini in pulmonibus ventilando communicatur, varias ceteris concurrentibus peregrinas excitat effervescentias, hinc exhalationes & noster affectus. Hic obiter notandus magnus ille error circa influxum astralem, vel aspectus, uti vocant, quibusdam nimis superstitiose creditos, quippe quae, astra puro, quicquid etiam virtutis in affectibus statulentis generandis argentum vivum tanquam venorum & flatum patri, Lunae, ortui Herculis & reliquis ejusdem farinae signis Astronomi quandoque nimis creduli attribuant, excepto unico sole, nobiscum neque prospera neque adversa valetudine fruentibus, plane nullum habent commercium. 2. Cibus & Potus, qui huc quoque non parum forsitan contulerunt, uti sunt varia fructuum genera & novum vinum, ventriculum propter difficilem eorum concoctionem debilitantes cruditateque, ac obstructions augentes, 3. Quies, cui dum agra nostra ob temperamentum & consuetudinem nimium indulgit, malum fovit, 4. Animi Pathemata, tristitia, curae, moeror, quae cum figant quasi ac suppriment spiritus animales, coctionis viscera munia sua perperam obeunt. 5. Excreta & Retenta, quae alias vel peccant in excessu vel defectu, hic in defectu peccasse videntur, dum in casu narratur agram nunquam menses fuisse expertam, & nihilominus esse matrem octo liberorum, hoc verò naturaliter fieri posse & quotidie fieri, plurima probant exempla: rationem addimus, quòd in his sanguis non abundet, sed tantum ejus sit, quantum in aliis post purgationem relinquitur: credimus igitur sanguinem menstruum neque ad conceptionem, multo minus ad formationem vel conservationem esse necessarium, adeoque parum huic nostro affectui contribuisse, vel adhuc contribuisse. 6. Somnus & Vigiliae, quae cum Motu & Quiete convenire censemus, somnus sc. peccans cum quiete peccante, & vigiliae peccantes cum motu peccante, quoad afficiendi modum conspirant. Causae Praeternaturales sunt obstructions variae, peregrinae fermentationes & intemperies massae sanguineae. Quoad causas Supernaturales, & diabolum rerum naturalium consultissimum, hoc uti & alia omnis generis mala, permittente tamen Numine Divino, in corporibus humanis excitare posse, varia apud varios testantur exempla, & quotidiana, proh dolor! fatis evincunt experientia.

Differentiae sunt variae: Alius est hereditarius,

alius adscititius; alius sympatheticus seu per consensum, ex. gr. ex obstructione mensium, suffocatione hypochondriaca &c. oriundus, alius idiopatheticus seu per essentiam, ex fermentatione peregrina massae sanguineae proveniens; alius mitior seu benignior, alius gravior & quandoque malignus, pro humorum videlicet in corpore peccantium vicio. Hic monendum, Clarissimum Blancardum in Lexico suo Medico, caetera doctissimo, arthritidem vagam confundere cum nostro affectu; hos autem affectus valde inter se differre probo primò, quia in illa, teste Nobiliss. Willis tom. I. tract. de feb. c. 5. p. m. 563. plures salis fixi quasi congeries è massa sanguinea huc illuc circa membra aut articulos, velut totidem nidos, deponuntur, & eatenus est morbus articularis. 2. quia arthritidis vaga motu est pigrior, quàm Nakis, qui vapores pro causa habet subtilissimos & vehementissimos. 3. symptomatibus, de quibus cap. seq. Denique probo autoritate viri Doctiss. Sennerti, qui quaest. 6. de arthrit. p. m. 82. his verbis distinguit: verum morbus hic arthritidis non est, neque enim est saltem circa articulos, sed oritur à flatu seu spiritu furioso è vasis effuso, & per ambitum corporis discurrente. Varenos verò & Nakis esse unum eundemque affectum, cum Arabe Albucis. cap. 95. l. 2. Sennerto l. all. aliisque firmiter statuimus. Haec de differentia.

Sequuntur Signs, quae vel sunt diagnostica, vel prognostica. Diagnostica ex casu desumpta sunt sequentia: 1. Anxietas, à sanguine ad accensionem minus apto, qualis phlegmatico-melancholicorum est, ideoque nimiam moram in corde trahente, vel à fermento peregrino subtili & acrim sanguine ad cor delato, ipsiusque fibras & nervos l. xri paris leviter afficiente. 2. Palpitatio cordis, à sanguine viscido & terrestri, ope fermenti ante dicti rarefacto, adeoque majus spatium occupante, inde cordis ventriculi valde dilatantur, & spiritus copiosus impetuosisque influunt. Vel etiam oriri potuit à particulis dicti fermenti, jam post circulationes quasdam persctas magis explicatis seu solutis; adeoque cordis fibras magis vellicantibus & spasmodice contrahentibus. De caetero ad mentem veterum de palpitacione cordis egit Sebast. Pissinius fusc lib. peculiar. Francof. 1609. in 8. 3. Vertigo, à particulis quibusdam essentis ac indomitis sanguinis commeatu cerebro illatis, quae spiritibus animalibus, siquidem incongruae sunt ac impropportionatae, occurrentes, eos huc illuc à solitis itum ac redituum tractibus abigunt, adeoque in vortices ac gyros agunt. 4. Inflatio cum dolore in tibia dextri pedis per dimidiam horam oberrans: ab exhalationibus subtilissimis & acris per arterias ad ejus musculos sufficienti copia delatis, in iisque tam diu, propter poros corporis praesertim tibiae, arctiores, quàm ut continuo tantum per eos transpirare possit, quantum continuo per arterias advehitur, oberrantibus. Haec verò oriuntur à particulis heterogeneis seu fermento peregrino, teste Helmont. tit. de flat. §. 71. p. m. 424 peregrinam sanguinis fermentationem instituentem, quae dum ope articularum quasvis partes in nimia copia deferuntur, inflationes progenerant; & cum sint admodum subtiles, hinc inde in partibus eò celerius, quòd minorem inveniunt resistentiam, seu quòd majores sunt partium, ad quas deferuntur, pori, oberrant, donec perscta fermentatione nullae novae succedant, unde sensim & sensim transpirando in auras abeunt, adeoque inflatio remittit. 5. Invasio periodica, dum sc. novae vel in ventriculo,

vel

vel hypochondriis, vel alibi generatæ cruditates de novo massæ sanguineæ infusæ novam excitant fermentationem. Eadem hinc ratio reliquatam corporis partium inflatione cum dolore magis minuive affectarum est petenda. 6. Sitis, propter Lympham qualitate & quantitate peccantem. 7. Appetitus depravatus, ob fermentum ventriculi depravatum. 8. Alvus tarda, à materia viscida & glutinosa intestinorum parietibus adherente & glandulas ipsorum obstruente, orta à cibis in ventriculo male concoctis & vitiosa bilis cum succo pancreatico fermentatione. 9. Urina quodammodo turbida, à sanguine mixtione turbato. 10. Pulsus inæqualis, ob inæqualem sanguinis motum & flatus in arteriis & quandoque in venis, unde *Adæropyus*, vagantes, oriundus. 11. Somnus perturbatus, à spiritibus animalibus impuris & ipsorum motu perturbato. 12. Vires abijuntur, quia sanguis ad nutriendum (quod scilicet particulas ejus chylosas, quas solum nutrire credimus) ac generandos puros & incontaminatos spiritus magis magisque redditur ineptus. Quoad Signa Prognostica, affectus hic Naxir curatu difficilis huic esse videatur ac periculosus, primo, propter senectutem; secundo, quia jam altiores egit radices & totum corpus invasit; tertio, propter virium imminutionem; verum cum ægra adhuc sit senectutis crudæ, vires nondum plane sine abolitæ, sed quadantenus imminutæ, malumque nondum ad summum pervenerit, spes adhuc aliqua restitutionis in integrum affulgere videtur, sic scilicet nature illico remediis succurramus, cum aliis, teste Celeberrimo Rolf. meth. med. spec. comm. libro 3. sect. 2. cap. 27. p. m. 234. lethalitate terribilis esse possit.

Perspecta itaque morbi natura cum causis ejus, differentis & signis, restat ut ex methodi medendi legibus in omnibus affectibus & acutissimis observandis, Curationem maturemus; hæc ab indicatione dependet, quæ in genere præcipit conservationem illorum, quæ s. n. & ablationem eorum, quæ p. ne. se habent, estque triplex præservatoria, quæ causas, curatoria, quæ affectum cum symptomatibus; vitalis, quæ vires respicit. Prædicta his indicationibus satis facientia ex triplici auxiliorum penu depromuntur; Chirurgico sc. Pharmaceutico & Diæterico. Chirurgiæ jure merito primum locum vendicamus, licet ab ipsa non semper prima petantur auxilia, inter quæ primo consideranda occurrunt V. S. cujus indicantia reliquis observatis circumstantiis, ætate sc. viribus & tempore, sunt plethora ac nimius sine malignitate calor, quorum neutrum cum hic appareat, non video, quid nos ad illam suadendam moveat. 1. Curcubitæ magnæ, quas aliqui cum multa flamma sine scarificatione tanquam excellens remedium loco affecto applicari volunt. 3. Follis fabriis, & tandem punctio cutis ejusque cauterizatio, quæ omnia tanquam remedia in hoc casu non admodum efficacia, suis auctoribus relinquimus.

Fons Pharmaceuticus præcipua nobis remedia, causam morbi sc. debellantia suppeditat, qualia sunt, 1. Humores vitiosos cum euphoria evacuantia. 2. Obstructiones reserantia seu aperientia. 3. Vapores discutientia, ac 4. Vires restaurantia seu confortantia. Cum euphoria evacuationis suademus, cum fortiora massam sanguineam jam alias turbatam insigniter fermentando malum magis juvent, quam debellant. Cum verò ventriculus jam cibis non sit vacuus,

purgans *alio* alias exhibendum jam non proponemus, sed in crastinum differimus, ac interea & quidem statim post proximum sequentem clysterem carminativum & leniter alvum subducentem hic magni quoque faciendum injici curamus:

℞. Decoct. emoll. ℥ix. carminat. ℥ij. Elect. d. bacc. laur. ℥ss. Extract. cathol. ℥ij. Unguent. clyster. ℥v. r. lini ℥i. vitell. ov. num. j. nut. ℥ij. F. l. Clyster. D. c. sph.

Dein, hora post assumat medicamenta in hoc affectu auctoribus omnibus, qui ejus saltem mentionem fecerunt specifica, ex lumbricis terrestribus parata, eaque vel sola, vel cum aliis convenientibus composita, formula sit sequens:

℞. Aqua hirund. c. castor. ℥ij. carminat. ℥j. Eff. pini lumbric. terr. ana ℥ij. spi. sal. amm. gr. 10. sal. volat. Serpent. gr. viij. laud. opiat. gran. 2. M. D. S. *wind- und Schmerzstillende Essenz.*

De qua potiuncula subinde sumat cochlear unum, & stragulis bene cooperta, si fieri potest, levem expectet sudorem. Post, si cras alvus nondum bene respondere videatur & appetitus adhuc sit depravatus, ad depravatum ventriculi fermentum & humores vitiosos tanquam causas, placide educendos ac corrigendos manè sequentes exhibeantur pilule:

℞. Magill. jalap. Extract. helleb. n. à gr. v. MP. tart. Shrod. de ammon. Q à gr. vii. M. F. Pil. num. xv. deaur. D. S. *Corier Billen.* pro vehiculo.

℞. Aq. petros. Card. B. scorzon. à ℥ss. D. S. *Bafer ut den Billen.* Tum ad confortantia progredendum, quorum formula sit talis:

℞. Aquam cinam. ℥ss. sp. lumbr. terr. ℥ij. Tinct. bezoard. ℥ij. pareg. Excell. Dom. Præf. ℥ss. Syrup. cinnam. ℥ss. confect. alkerm. incompl. ℥ij. M. D. S. *Præfrigang. tumeilen, davon ein Loßer voll ut nehen.*

Tandem externa quoque spiritivosa, discutientia parti affectæ applicari possunt; uti sunt sp. lumbric. terrestr. sp. formic. pinguedo castor. oleum still. anethi, carv. cumin. fenic. &c. quæ vel sola, vel varie composita pro ratione status adhiberi possunt, hic formulam sequentem præscribere la-beat:

℞. Bals. Peruv. sp. lumbric. formic. essent. pini aa ℥ij. olei circulari ℥ss. still. anethi, carv. aa. ℥ss. M.

Hartmannus in Praxi commendat magnetem umbilico impositum ad flatus expellendos, sed Excellentissimo Præfidi experienti eventus non respondit, alii unum vel alterum granum Zebethi cum bombace umbilico imponunt, sed hic cautela opus est.

Cum verò teste Galeno de Theriaca ad Pamphilianum, nullum tam validum in Medicina sit remedium, quod ex se ortum auxilium inducere possit, si resistatur ab iis, quæ circa diætam sunt aut ab his non adjuvetur, non immerito ejus ratio habenda, in quo puncto prudens Medicus facile noverit, quæ suarum erunt partium. *Job. Michael, in Praxi Clinica speciali.*

FLUOR ALBUS.

De eò videri poterit Clariss. Etmullerus sub titulo *Mulierum Morbi*. Sed hic jam ad alios transimus.

Curatio Fluoris albi ex Clariss. Theod. de Mayerne.

Vix à solo utero procedit tantæ colluviei serosæ effluxus, sed liquidum istud excretum secedit à toto venoso genere. Idèd siccandi, absorbendi & divertendi ichoris, maxima & continua est habenda ratio.

Hoc symptoma, quemadmodum gonorrhœam, præsertim virulentam, potius detergendo, quam adstringendo, averruncare soleo; & sane tutior est via, ne præsidio inclusus hostis deinceps ferociat & ulcus faciat in renibus, vesica, utero, in quo sæpe cancer hæc de causâ generatur.

Ad peccantis materiæ evacuationem & diversionem facit, (1) vomitus sæpius provocatus; aliquando, raro tamen, per validiora Emerica, ut sunt Antimonialia. Vitriolum album astrictione roborat, & villos ventriculi firmat, neque inpetuose movet per inferiora, ut sæpius Antimonio contingit. (2) Sudoris provocatio per diaphoretica potens est revulsivum. (3) Per via urinæ evacuatio electiva peccantis materiæ maximi est ad derivationem momenti. (4) Cauteria etsi laudentur à plurimis, tamen non sunt adeo insignis effectus, nisi manifestè fiat à capite defluxio: tunc applicentur collo, humeris, brachiis. Vel ruentis in Uterum ichoris quærat divericulum & declivè emissarium: Et tunc internis coxis quatuor digitis supra genua inurantur. (5) Purgatio etiam hic locum habet, per quam ducatur satis potenter tenuis humor, idque sæpius repetitis vicibus.

Quod ad medicamentorum stadium decurrendum attinet, convenientissimus erit ordo sequens.

Quemadmodum morborum fere omnium longissimorum primus est focus in ventriculo, sic primarium illud est in eorum curatione, ut universo corpori prospiciens culina primò evertatur, & superfluitatum collectio quotidiana pene inevitabilis diligentissime præcaveatur; facile vomentium fors felix est, quippe per istam evacuationem antecedentium causarum incrementum avertitur, earumque in conjunctas impeditur transitus.

Sequatur Vomitus purgatio, quæ absolute necessaria est (etiam sæpius repetita) antequam ad detergentia & sudorifica fiat transitus, quæ immediate Cathartica debent succedere.

Purgantium formulæ.

℞. Terebinth. Venet. aq. rosar. ad albed. lot. ℥ii. pulv. rad. petrosel. glycyrrhiz. & rhabarb. ana. ℥i. camphor. gr. iii. m. f. bolus sumend. è cochl. cum syr. violar. hor. 4. ante prandium quatuor matutinis consequentibus.

℞. Mass. pilul. coch. min. ℥i. pulver. calomel. gr. xv. ol. anisi gutt. ii. M. f. dosis sumend. post bolos diè. Pilul. hæc sæpius reperantur prout vires ferant.

Hydragoga fluori huic convenient: viz Mechoacan. Jalap. ejusque resina, Scammonii resina; Elaterium aliis cathartica, ut pilul. aggregativis, permistum ad granum unum & alterum; Iris Florent. ad ℥i. cum resin. Jalap. vii. ad x. aut resinæ scammon. gr. v. Semen Ebuli, Gambogia, &c. Observando semper ut die purgationis circa horam somni cardiacum aliquod ex confectioe alkerm. lap. bezoar, magister. perl. & corall. exhibeatur.

Notatu dignum est in hoc affectu tantam haberi debere feti rationem (quippe cujus copia in venoso

genere fluctuans, morbum fovet) ut ei evacuando strenue sit incumbendum.

Corpore probe per sedem purgato, utilissimæ sunt ad everrendum & roborandum aquæ Minerale ferri & vitrioli virtutibus turgentes, quales sunt Tunbrigenses; quæ si desint, licebit ejusmodi arte parare. In corpore pituitoso, ubi magis siccandum, aquæ Thermales sulphuræe bibantur.

Diureticorum hic locus est, quæ sint hujusmodi.

℞. Raphan. per taleolas sect. ℥ij. sacchar. cand. ℥iv. crystal. mineral. ℥ij. Misceantur in paropside argentea. & excipiat liquor ad usum.

N. B. Hic liquor valde tæter, præsertim cum nitro, nè nauseam moveat.

℞. Rad. apii recent. ℥iiij. rad. petrosel. taraxac. asari ana ℥ii. alkekeng. ceras. ℥j. Infund. loco tepido per hor. 24. in ℥ii. feri lactis recenter clarif. deinde f. ebullitio ad f. consumption. Colatura f. per manicam, in qua dissolve liquoris prædicti ex raphano ℥iiij. M. pro 4. dos. sumend. bis in die, superambulando, per octiduum. Vel satius forte fuerit mane tantum istud diureticum exhibere in majori quantitate, ne si paulo post vel inter passus detur, coctionem præcipitet, & eruditatibus venas oppleat. Tunc ℥iij. sit pro duabus dosibus, & addantur tantum ℥ij. liquoris ex raphano.

Dum diuretica exhibentur, injiciatur Clyster nisi fluat alvus per se, quod vix fiet, alio diverso sero.

Nota, cum hoc malo sæpius complicari Gonorrhœam vel simplicem, vel virulentam; utraque tractanda erit juxta proprias indicationes detergendo strenue & indefinenter, sed gradatim quoad gradum virtutis remedium, & tandem sistendo & astringendo sive assumptis sive injectis.

Detergentibus succedant sudorifica, quibus utatur ægro pro *diaphoretico* modo, per septem vel plures dies.

℞. Antimon. diaphoret. Hartman. gr. xij. lap. bezoar. gr. vij. conf. flor. veronic. ℥j. diascord. ℥j. M. f. bolus sum. mane superhausto seq. li-
quore.

℞. Aq. stillatit. card. bened. & Mariæ scabios. ulmar. ana syr. veronic. ℥j. syr. veronic. ℥vj. M. f. dosis cum guttis sex sp. Vitriol. Provocetur in lecto sudor superpositis stragulis atque (ni aliis satis manaverit) ad pedes appositis lagenis aqua calida plenis.

Interim victus sit parcior, & nisi rite fluat alvus, provocetur clystere.

Cerevisia medicata diaphoretica talis sit.

℞. Sarsæ ℥ij. rad. chin. ℥iij. rad. guaiaci ℥i. sassafras. ℥iij. vodorum abietis resinol. ℥x. rad. pimpinell. & tormentill. ana ℥iiij. sem. bardan. ℥ij. sem. coriand. præp. ℥v. veronic. mar. & sanic. sicc. ana m. j. Omnia contusa & concisa crassiuscule, dividantur singulis lagenis lapideis ℥iij. capacibus, affundendo cerevis. & bene obturando vasa. Post infusionem sufficientem bibatur cerevis. pro potu ordinar. in passibus & extra passibus.

Vel. ℞. Sarsæ ℥xvi. rad. chin. ℥viiij. rad. filic. fœm. ℥xii. rad. asparag. fenicul. rusci ana ℥xv. santal. alb. & rubr. ana ℥ij. rad. symphyt. maj. ℥vi. rasur. ebor. C. C. dentis equi marin. ana ℥iij. summit. Archangel. alb. cum flor. sophiæ, herniarie, lysimach. purpur. ana m. iij. pilosel. auricul. mur. ana m. ij. agrimon. ceterach. cuscute meliss. ana m. ij. nuc. moschat. ℥ij. squamæ ferri quater in vino Hispan. extinct. & in prophyr. lavigar. ℥xv. Sicca omnia, concisa & contusa includantur sacco è tela

è tela rara, qui pendeat in Alæ generos. galon. decem, sinatur fieri fermentatio ad perfectam utque d. parationem. Liqueor limpidus includatur lagenis lapideis, quæ apprime clausæ feruentur loco subterraneo.

Vel loco diætæ decoctiones vniuersales & siccantes mane sumantur.

℞. Rad. chin. ℥i. fol. veronic. maris, alchymill. bugla, prunellæ, pilosell. nullefol. agemon. ana m. j. col. rubr. p. ij. santal. citrin. ℥i. lign. Rhod. ℥b. f. decoctio n. f. q. aq. font. chalybeat. Colaturam clarificam levi coctura redige ad tibi. pro 4. dof. marin. Dolcoretur pauco saccharo. Continuetur huius usus per 20. dies.

Quoad victum. Cibi sint boni facti & cocti faciles, carnes allatæ potius quam elixæ, panis bene coctus, bene fermentatus, sale modico conditus, additis feminibus paucis anisi & coriandri, postridie coctionis saltem comedendas. Vitentur lacticia, fortitiones multæ, potus largus, fructuum abusus præcipue opium. Vitentur etiam pinguis, mellita, saccharata, pisces mucilaginosi & molles; si quos appetat, sumantur durioris carnis, siue marini siue faxostiles. Abstineat etiam ab acetariis, salis, piperatis.

Violenta ne sint exercitia, quæ lumbos præferim fatigent. Pessima animi pathemata, ita & accor, cane pejus & angue fugiantur.

Quoad silentia, videndum ut tempore idoneo exhibeantur, id est ultimo, metus enim est ne à refluxu materis in viscera, grauius incommodum suboriat. Hocque incommodi habent astringentia, quod obstructions augent, vel generant, & aluum astringunt.

In silentium censa primas tenent succinam, radix symphyti maj. tormentillæ, flor. lysimach. purpur. santalum album, camphora tenuitate valde penetrans, & serena atque ignea vi insigniter sicca, & agens in partes generationi dicatas, in quibus odore solo semen consumere perhibetur.

℞. Conf. ros. rubr. ℥iij. conf. flor. Nenuphar. utriusque, Lysimach. purpur. bugloss. ana ℥i. myrobal. condit. cortic. citr. condit. ana ℥vj. magister. perl. & coral. ana ℥b. rasur. C. C. ℥v. succin. alb. præp. ℥iij. off. de corde Cervi ℥vj. spodii C. C. ad albed. usque ana ℥ij. croci Martis aperient. ℥iij. Mf. & cum syr. cort. citr. f. Elect. de quo capiat æger instar jugland. mane & vesperi longe à pastu.

Vel. ℞. Conf. ros. rubr. flor. lysimach. purpur. archangel. alb. veronic. rubr. salu. ana ℥i. crystal. Martis ℥ii. Mf. & cum syr. moror. rub. Idæi & sapâ cydon. f. Electuar. de quo capiat à ℥i. ad ℥ii. quotidie mane, superhausto vini albi momento per plures hebdomadas.

Crystal. Martis. ℞. limat. fert. puriss. q. v. cui instilla paulatim & successive oleum sulphuris, donec nulla fiat ebullitio. Assundatur aqua pluvia destillata, f. dissolutio; hanc filtra per chartam emporeticam, eique sp. vin. permisceto: Crystal. infra paucos horas decident ad fundum, quos in charta siccatos reponito ad usum.

Quæ absorbendo sistant, siccitate pollent & terrene sunt substantiæ, viz. bolus, terra sigillata, Lemnia, creta, interior pars albi & molis concharum ostrearum, mater perlarum, testæ & chelæ cancorum, oculi cancri, ovorum testæ coral. alb. (præferim in fluore albo, ut rubeus in rubro) perlæ, C. C. calcinatum, ossa omnia, præferim humana, calcinata ad summam albedinem.

Crocus Martis corallinus, qui fit ex vitriolo Martis ad summam albedinem calcinato, ad summam astringens in omni fluxu.

Sistantur etiam tenuium humorum effluvia eo-

Tem. 11.

rundem intrassatione siue congelatione, quæ procuratur ichthyocolla, gum. tragac. spumate ranarum (non bufonum) idoneo tempore collecto & diligenter exliccato citæ adustionem, ita ut possit in pulverem redigi; albumine ovorum indem desiccato; mucilaginosus seu. psyll. cydon. præferim autem nenupharis, ubi gluten est copiosum. Fit gelatina ex lacte & ichthyocolla, additis pul. eribus subtilissimis, santali albi, C. C. calcinati, spodii; additur parum sacchari & concinnatur ferculum non ingratum: potest addi aliquid cinamomi. Est in fluore albo efficac, si bis in die ad uncias duas ad minus devoretur longe ab alimento.

Pilulæ hæc specificæ sunt. ℞. Succin. alb. præpar. santal. alb. ana ℥b. C. C. calcin. ocul. cancr. præp. r. corall. alb. præp. nuc. moschat. ana ℥i. gly. yr. h. z. Hispan. sicill. ℥i. gam. Anim. camphor. ana ℥i. f. omnium pulvis subtiliss. excipiendus f. q. terebinth. Venet. f. massa pilular. Sum. ad pondus ℥i. mane hor. 4. ante prandium, & in ingressu lecti horis tribus à levi cæca, superhausto vini rubi siue claretti usque cum sacchar. & cinam. momento.

Vel. ℞. Gum. guajaci, animæ ladan. colophon. ana ℥i. mastich. thuris, sandrac. ana ℥iij. succin. utriusque flavi & albi præpar. ana ℥iij. rad. tormentil. histort. lymphit. maj. silipendul. ana ℥b. inter ossis sepæ, mandibul. Lucii magister. perl. & coral. cum ol. sulch. præparat. ana ℥ij. C. C. ad albedinem usque ℥vj. croci Mart. astringent. ℥x. camphoræ ℥j. umbr. gris. ℥ij. f. omnium pulvis qui excip. f. q. terebinth. Venet. f. massa pilular. Dosis ut supra.

Haud minus sistant tabellæ sequentes. ℞. Croci Martis optimi ℥b. coral. rubr. præp. marg. præp. vel potius falsis eorundem ana ℥ij. l. p. l. t. e. m. a. t. r. Præp. ℥ij. bol. armen. terr. sigillat. ana ℥i. sacchari albi. duplum pondus omnium inf. & cum mucag. gum. tragac. in aqua Rosar. extract. f. tabell. ponteris ℥j. Capiat unam mane & vesperi.

Ista nisi profecerint, & ad Narcotica sit deveniendum, concinentur tales pilulæ.

℞. Gum. guajac. ℥iij. colophon. ℥b. mastich. ℥ij. laudan. dysenteric. nostri ℥b. cum sapa cydoniorum F. massa. Capiat ℥j. quotidie mane super hausto vini albi tantillo per 10. vel 19. dies.

N. B. Vinum exhibendum ad correctionem opii, ne videl. caput feriat & somnum conciliat.

Laudanum autem Dysentericum hoc est.

℞. Extract. opii. ℥ij. extracti croci ℥i. tinctur. coral. ℥vj. magister. perl. croci mart. astring. an. ℥iij. ambre gris. benzoin. an. ℥i. moschi ℥b. M. F. Massa Dof. gr. iij. vel iv.

Quoad externa, ea sunt cauteria, insessus, suffitus metrenchyta, & emplastra lumbis &c. applicata.

De Cauteriis supra dictum est.

Intell. ex hysteriis, paucis astringentibus & vulnerariis plurius parandus est.

Suffitus siccus. ℞. mastich. sandar. an. ℥ij. styrac. calam. benzoin. an. ℥i. lign. Rhodii, santal. citrini ana ℥iij. laudan. puriss. ℥iij. carbon. silic. ℥v. M. & cum mucagine gomm. tragacanth. extract. in aq. Angelicæ aviculæ Cypricæ instar digiti crassæ & oblongæ, incidenda f. a.

Suffitus humidus, ex odoratis in sella perforata excepta etiam proderit, ut ex decocto ligni Rhodii, rasur. juniper. styrac. benzoin. in vino albo, addit. caryophyll. nuc. mosch. &c.

Metrenchyta. ℞. cortic. modii. querc. junior. ℥ij. radic. torment. & histortæ an. ℥i. salu. citrini & rubri an. ℥v. fol. querc. renell. potentillæ, plantag. centinod. an. M. j. archangel. albæ M. ii. salu. rubr. M. b. rosar. rubr. p. iij. Bull. omnia in

Ffff

aq.

29. fabror. ℥. vi. fiat injectio bis in die tepide, ter quaterve quavis vice. Postea utatur idoneo subligaculo.

Emplastrum applicandum lumbis & ossi sacro.

℥. Ladani puriss. ℥ij. radic. bistort. ℥i. gumm. Arab. lapid. hæmatic. battitur ferri in aceto præpar. an. ℥b. langu. drac. mastich. sandar. an. ℥vi. mirtyll. ros. rubr. an. ℥ij. olei glandium, cere, an. q. s. ut f. Empl. Theodor. de Mayerne Praxios Medic. lib. 3. Curatio Clariss. Herm. Nicol. Grim.

In Fluore Mulierum. ℥. Extracta lenn. ℥i. resin. turbit. h. gr. viij. res guajaci gr. vi. fyr. rosar. q. l. M. F. Bolus.

In fluxu seroso. ℥. Rob. samb. ℥ij. resin. jalapp. gr. x. mercur. dulc. gr. xv. M. F. Bolus.

Vel. ℥. Extract. rhei ℥i. fyr. rosar. ℥i. sal. hæmatit. gr. iij. M.

Humores crudi circa ventriculum cumulati, evacuentur per vomitoria, uti

℥. Exymel. ℥b. tapæ vomitor. gutt. v. M. F. vomitorium.

Post sufficientes purgationes, ad discutiendas humorum superfluum reliquias, sudorifera adhibeantur, uti

℥. Rob. sambuci ℥ij. antim. diaphor. terræ solar. an. ℥i. tinctur. antim. ℥b. decoct. lign. guajaci ℥ij. est F. sudoriferum.

Vel. ℥. Bezoartici C. C. ℥i. decocti rad. chin. ℥ij. M. F. sudoriferum.

Vel. ℥. Conserv. ros. rad. symph. cand. an. ℥b. coral. rubr. C. C. usli & præpar. an. ℥i. matris perlar. præpar. ℥b. sang. drac. croci mart. ana ℥ij. bol. armen. ℥i. cum fyr. corall. & de ros. sic. f. bolus. Dos. mane & vesperi à ℥i. ad ℥ij. Hermann. Nicol. Grimm. Compendii Medico chymici lib. 4.

Consultationes: Pro Perillustri, ac Nobilissima Famina Ausculana uteri fluore albo quoquo pacto flavescente affecta.

Affectus, quo nobilissima mulier detinetur, ita de se patet, ut à quoque vel medicæ facultatis ignaro cognoscatur, is etenim uteri fluxus albus existit aliqua ratione flavescens, qui sicuti omnibus quoad sensatam cognitionem, sic tantum Medicis quoad curationem meritò debetur, eorum namque est proprias causas, propriamque generationem attingere.

Circa quæ illud meo iudicio interim statuendum, hujus videlicet affectus causam unicum caloris nativi languorem existere, quod an ita se habeat, luis veneræ infectio, ejusdem occasione inunctio ex hydrargirio ad usum deducta, aliive fere innumeri in vivendi ratione errores perpetrati attestantur; quæ omnia an possint calorem nativum labefactare, proindeque diversos parere præter naturam affectus, vel ex hoc cognoscere licet, quod viscerum principalium temperamenta, ac proportionnes potissimum solent evertere, id quod perillustri nostræ patienti contingit dubio procul, hinc non mirum, si in ea sanguificatio male habeat, non tantum ob læsam hepatis facultatem, ac proportionem, verum & ob ventriculi intemperiam frigidam, ac humidam, ex qua multa pituitæ copia ibidem generatur, quæ postmodum in jecore non potenti non emendata, per venas diffusa, ad uterum demum tanquam ad omnium excrementorum in feminis partem expurgatricem deveniens, prædictum profluvium excitat.

Cæterum, an hoc in facultatis retentricis vitium, vel in expultricem sit referendum, non

erit abs re, si distinxero; ac ut in paucis expediam, puto ego in facultatem expultricem esse referendum, quod ex eo potissimum conjicere licet, quod ea omnia adsunt hoc in casu, quæ solent facultatem expellentem ad operandum suscitare, excrementa inquam tum copia, tum qualitate peccantia, quantitas in pituitam, qualitas in alicujus ichoris biliosi portiunculam (hinc exeuntis color quoquo pacto flavescens) referri debet.

Quæ omnia cum ita se habeant, pro hujus affectus, Symptomatumque concomitantium, palloris nimirum, appetitus dejectionis, totiusque lassitudinis, & aliorum (si quæ alia patitur mulier nobilissima) remotione, Medici curantis partes erunt, in unicam excrementorum ablationem non solum incumbere, verum etiam in id totum studium dirigere, ne scilicet de novo eorundem generatio fiat, ac propterea viscerum discrasias emendare, luis veneræ propriis Alexipharmatis corrigere, calorem nativum roborare, atque uterum, qui præsertim patitur, firmare tenebitur.

Quæ ne consequatur, non parum suspicor, multa liquidem pertimescenda deterrent, calor primùm nativus rei medicæ fundamentum adeo labefactatus; causa secundo illa maximæ activitatis luis gallica quam (ubi radices altiores jecit) est impossibile dimovere. Tercio præsentis affectus difficilis tolerantia, quam lassitudo totius luce clarius insignem ostendit; Quæ tamen si obstant curationi, non propterea Medicus à medicamentorum usu desistat oportet, atque enim è contra patientis perillustri ferè consistentiæ, ejusdem animus prudens, ac præceptis Medicis obsequens, Medicique curantis diligentia medicamenta, & auxilia medica si non absolutam sanitatem, maximum saltem fructum, ac utilitatem alitura pollicentur.

Qua bona spe concepta, ad materias præsidiorum devenio, & quod ad chirurgicam spectat, non habeo quod proponam, nisi cauterium tum in femore dextro secundum partem domesticam, tum in brachio sinistro suscitatum, item frictions primùm molles, mox asperiores, hinc ex melle probè cocto, & adu frigido, ea tamen frigiditate, quam aquæ fontis æstivo tempore sustinent, factas; Galenum præceptorem insequutus non possum non summo perere probare.

Quod attinet ad pharmaca, totius habeatur providentia, primùm per lenientia mel ros. & syrupum ros. solutiva, deinde per præparantia, decoctum, inquam, cicoraceorum, betonicæ, boraginis, agrimonii, senecii, capill. ven. semine melonum cum cortice, tandem per purgantia ex infuso Rhab. & agarici, adjecta manna, sed mitiora aliqua evacuantia perillustri patienti in usu sint oportet, eaque sæpe sepius reiteranda, inter quæ ego omnibus præfero pulverem radicis mechocani ex infuso myrobolanorum citrinorum in vino nigro austero facto.

Post hæc pro evacuatione sensibili per urinas ea Diuretica probò, quæ pariter Galenus hoc in casu probavit, decoctum videlicet asari, & apii, verum cum lacte semine melonum: pro evacuatione verò insensibili per habitum nil præstantius decocto guajaci, & falsæ, adjectis sandalis rubris, cicoracis, betonica una cum diureticis frigidis, aut saltem temperatis; A quibus ad uteri roborationem duo propono, unum est aquæ infusus ex thermis aliquibus aluminosis. Alterum est pulvis qui

℥. Carabæ. drag. ii. storum spicæ odoratæ tunicarum internarum ventriculorum gallinæ an. drg. i. M. & fiat pulvis subtilis, cujus drag. i. exhibeat ex decocto extremitatum vituli, in aqua culybeata parato.

Pro ventriculo autem, & hepate roborando, nec non proportionem eorumdem servanda, primum ratione hujus, si exterius succus cicorii ex aceto, ac speciebus cerati sandalini super propriam regionem administraretur, non improbarem, sed quod mirum in modum probò, est serum caprinum depuratum, est que chalybeatum cum succo acetosæ interius ad plures dies exhibitum. Ratione verò ventriculi intrus à confectione aromaticum rosatum dicta, sine Musco tamen, & ambra non recederem extra ceratum Mallicinum cum aromatibus applicatum; & his non conferentibus embrocum ex oleis stomachicis juberem administrandum, quibus omnibus confido calorem nativum insignem juvamentum percepturum, & eo magis, si proba vivendi ratio conjungatur.

De qua nil habeo dicendum, nisi quòd patiens nobilissima carnes comedat vitulinas, hædinas, pullorum, & ænum in montibus degentium, usque potius assis, quam elixis utatur, ova, ac pisces sint illi in usu, qui in aquis claris vitam degunt, circa quæ omnia illud præcipue notandum, quòd si edulis in aqua chalybeata coque enur, plurimum esset fructus; vinum habet nigrum, & asperum: quòd si oportebit, aqua diluetur. Verum eo tempore, quo guajaci decoctum assumer, eam vivendi rationem servabit quæ usui esse solet; quum etiam hic adnotarem nisi certo scirem excellentissimum curantem eam posse optimè præscribere, sicuti & omnia alia quæ ad salutem nobilissimæ patientis strinebant, quam utinam his à me propositis præsidis Deus O. M. de morbo ad sanum statum traducat. *Julius Cesar. Claudius in Consulatu. Medicin.*

Muliebri Profluvium.

Mulier annum ægens vigesimum tertium, temperamenti pituitosi, ductus abhinc annis viro nupta, post aliquot menses ab inito Matrimonio in muliebri profluvium incidit, primò satis mite, temporis autem progressu magis molestum. Materia peccat tum qualitate, ut plurimum ad glaucum sive croceum colorem, & quandoque albicantem vergens, tum etiam quantitate, quia fluxio est continua; suis tamen temporibus consueti Menses apparent. Hinc moerore & tristitia afficitur, cum filios, ut maxime optat, procreare non valeat. Multa quidem fuerunt tentata remedia, sed ea leviora omnia. Quare cum generosiora nondum experta nobis adhuc salutis spem faciant, sapientissimum consilium tuum & auxilium quaerimus.

Quoniam muliebri Profluvium Senioribus familiare esse solet, quo quinquagenariæ ut plurimum corripuntur, unde mirabatur Mercurialis cum Aërio, Adolescentes, & ante ipsum Fernellius, Puellas hujusmodi affectu corripit: ideo cum huic Nob. Adolescenti contigerit, magnus inde recessus à naturali statu est inferendus: eum enim per hujusmodi affectum totum corpus, scilicet excrementis, per Uterum expurgetur, tanta excrementorum sarcina non adeo facile in juvenili, minusque adolescenti ætate congeri debet, in quibus viget calor nativus. Quare in hac Nob. Adolescente non exiguum adesse partium principalium, & forsan principaliter inferentium intemperiem, facile credendum; at quænam sint, ambigere cogimur: siquidem totius ejusdem intemperies pituitosa in relatione describitur, materia verò ex utero fluens, crocea ut plurimum, & quandoque albicans observatur, caliditatis indicium: unde cogimur quoque stare, frigidam quidem atque humidam

Tom. II.

in toto, sed in jecore calidam reperiri intemperiem; quibus facile addita quoque fuerit aliqua ventriculi imbecillitas, si non positiva, saltem privativa: & forsan cum Hipp. à capite defluens humiditas, de quibus Schedæ nulla mentio: sicut nulla de modo vivendi, qui forsan & cruditates in ventriculo, & biliosos humores in jecore, indeque in toto congerere potest: Pro certo enim habendum quòd ad muliebri profluvium gignendum semper concurrat sanguinis impuritas, aut cum Expultricis robore, ut in Jovenibus, aut cum Retenticis venarum imbecillitate, ut in Senibus: sicque varia excrementorum copia, pro diversitate partis laborantis, & excrementum producentis. Et licet sæpe à ferostatibus procedat, nihilominus Auctor Definitionum dicebat, quòd in Profluvio muliebri colores plures contingunt, albus, rufus, ruber, niger: quòd confirmabat Galenus dicens, in profluvio muliebri expurgari, quòd in corpore redundat, vel rubram sanguinis saniem, vel excrementum album, ut pituita; vel pallidum, vel biliosum; unde mille coloris species observari asserbat Aretæus.

Quoniam verò Uteros humidos habentes non concipiunt, extinguuntur enim in eis genitura, vel præterlabitur ideo, Nob. Adolescens non concipit; quia continuo uterum humida materia rigatam habet, & forsan à diuturno excrementorum transitu aliqua intemperie & imbecillitate affectum: atque ita symptoma hoc in excretis immodice fluentibus, copia & qualitate peccantibus, causa sterilitatis evadit.

Cujus Curatio impossibilis censenda non est, licet valde difficilis: altas enim & quodammodo naturales radices habet, partium nimirum intemperies continua excrementa regenerantes, quas corrigere non adeo facile fuerit.

In tribus autem consistit ejusdem Curatio, in evacuatione materiæ peccantis, tum per Dejectoria, tum per Diuretica; in correctione intemperierum partium mandantium; & in aliqua Uteri excitatione atque roboratione.

Quibus intentionibus ut satisfaciamus, iterata, sed parca, opus erit sanguinis missione ex utroque brachio. Et quamvis differat casus iste ab illo in Uxore Boethi, à Galeno descripto, nihilominus fructiones quoque asperæ, ut in illo, totum corpus proficere poterunt.

Reliqua ex Pharmaceutico fonte sunt desumenda remedia; & primò, pro primarum viarum expiatione, conveniet portio ex manna clarif. cum tartaro. Pro primo Preparante sine diluto oxymel simpl. cum aqua menthæ paratum, & cinnam. atque cortic. citri aromatizatum, ad ℥. iij. Quinque verò transactis diebus, repetatur portio eadem. ut supra, addito tamen agarico infusioni conclusæ.

Qua prima peracta expurgatione, aqua Tettuciana, utpote præstantissimum remedium, quatuor aut quinque diebus cum vehiculo dejectorio propinanda erit. Mox pro secunda præparatione paratur mulla diluta, cui addantur succi depurati & per arenam trajecti, cich. borag. & agrimonie; in quorum usu quindecim diebus insistat: sed quinto quoque die assumat electuarii diaph. & de succo rosar. an. ℥. ij. cum flore cassiæ; vel infusionem agar. rhab. & senæ, addito syr. ros. solutivo, quibus superbibat aquæ hordeac. vel seri depur. lb. ij.

His transactis diebus, ad urinæ viras erit materia fluens Diureticis divertenda, cum Diaphoretica ab anni tempore calido non permittantur: Sic Galenus uxori Boethi præbebat æpii & alari decoctum: ego verò ejus alteratum ita parandum censo.

Ffff 2

℥. Chinæ

procedant. Quartò Jecoris & sanguinis fervor contemperandus; atque tandem uteri vasa nonnihil corroboranda.

Quibus intentionibus in fine veris, aut incunte Æstate satisfaciendum erit; & primò à fonte Chirurgico iterata erit depromenda sanguinis missio; & primò ex Jecoraria dextera, tempore intermedio à præterita & futura mensura expurgatione æque distenti: secundò ex sphaena dextera in fine mensuræ purgationis imminute procedentis. At si primus sanguis extractus forsan niger valde atque crassus apparuerit, unico intermisso die, ex altero brachio reperatur educio, ut facilius tota purificetur massa sanguinea, & ne ad Uterum à Natura transmissus, impedimenta adaugeat, magisque imminutas reddat mensuras purgationes, non omnia postea tertia ex sphaena educatione.

Ex pharmaceutico reliqua sunt depromenda medica auxilia. Et primò primæ viæ erunt expiandæ portione ex man. clarificata; aut syrupo ros. solutivo; aut cassia cum lenitivo. Deinde quinque diebus præparantibus utendum è Julapio acet. corticibus citri aromatizato. Quòd si abhorreat Illustriss. Pater, substitui poterit cremor tartari ad semunc. quotidie præbendus, in jure corticibus citri alterato dissolutus. Mox leniens supradictum erit repetendum. Et inde ad ulteriора præparantia deveniendum, quæ erunt potius succi depurati, quàm syrupi saccharati, illique ex cich. borrag. & pomis ad ℥iii. in decoct. echinaceorum, additis foliis malvæ & viol. in quorum succorum usu ad xx. dies saltem pergendum erit; sed quinto quoque die biliosi humores, & tandem etiam exulli erunt electivè educendi, prima & secunda vice exhibendo electuarium de succo rosarum ad ℥iii. fiori cassiæ mistum, cui post horam superbibat, aut feri capri ni, aut aquæ Noct. lb. ii. tribus verò horis ab assumpto potu prædest. Vice verò tertia & quarta, addatur quoque Extractum senæ ad ℥i. aut poly-podii, & pariter superbibat ferum, aut aquam jam dictam: nec quicquam de ventriculo dubitetur.

Jam dicta peracta purgatione, utilissimas, imo necessarias existimo fore aquas acidulas, & præsertim Villenses, ut quæ valeant non solum viscerum & sanguinis calorem contemperare, verùm quodammodo & aperire: quarum tamen usus tutior fuerit, si iisdem præmittantur aliqua alia præsidia Uteri venas referantia, quæ esse poterunt interna & externa. Et interna, erit cyathus aq. stillat. capill. Ven. & artem. additis gr. x. salis ejusdem artem. vel addita uncia aq. fabinæ, vel gutt. tribus: aut quatuor ol. fabinæ; in cuius aquæ potu insistat matrona illustrissima x. aut xii. diebus; & interim uteri regio foveatur spongia magna apposta, imbuta prius decoct. malv. puleg. orig. calamen. mercurial. radic. lil. alborum, quæ removeatur, ut altera calens admoveatur, & sic per vices ad integram horam; inungendo postea uteri regionem oleo lil. alborum.

Inde ad usum jam dictarum aquarum deveniat; & primis diebus vehiculo dejectorio, reliquis verò diuretico, ut moris est, sunt propinandæ: & tunc lactis usum per plures hebdomadas utilissimum fore censo; quo eodem tempore infusions quoque in aliqua aqua uterum corroborante prodelle possent, qualis apud nos est aqua Montis Ægrotorum, vulgo de Monte Grotto dicta; & ista esse poterit aqua jam dicta Villensis, ut venæ cervicis uteri quodammodo laxatæ aliquam corroboracionem acquirerent, qua forsan non indulgibit uterus nuper affectus.

Jam dictis omnibus congrua victus ratio est ad-

Tom. II.

denda; adeo ut à salitis, acerbis, calidis aperientibus alimentis abstineat: sicut ab usu aromatum & vini generosi; à nimio exercitio, & ab ira, & mæroribus: ad has enim animi passiones est valde propensa. Alacriter igitur vivat, ut optatam sanitatem consequi & conservare possit, quam ego eidem Matronæ Illustrissimæ à Deo enixe precor. *Idem ibidem.*

Muliebri Profluvium.

Nobilissima Matrona annorum viginti novem, staturæ mediocris, temperamenti totius ad calidum & siccum vergentis, jecoris calidioris, ut ex colore florido atque interno calore cum alvi stypticitate conjici potest, capitis humidi, quia capillos gestat & multos, & oblongos, & præterea distillationibus est obnoxia, unde ventriculum quoque lædi credibile est, sicut læditur etiam à libera victus ratione; sex abhinc annis, post partum felicem & naturalem, sibi observare cepit madida pudenda cum aliqua acrimonia & urinæ ardore, quæ humiditas hucusque major semper Æstate, quàm Hyeme apparuit, eaque coloris citrini ut plurimum, & quandoque aquosi; ab illo verò tempore sterilis reddita est, & successit vix perceptibilis quædam totius corporis gracilitas. Varia à Medicis Excellentissimis fuisse administrata remedia, nimirum aquæ thermales, boli ex terebintho, serum distillatum & china decoctum necessariis præmissis purgationibus, quibus tamen quicquam non cessit effluxio, licet nonnihil à china Decocto juvari sibi visa fuerit Nob. Matrona, quoad concoctiones & nutritionem, non autem quoad fluxionem ab Utero. Dabitum fuit, num Gonorrhœas, sive seminis effusio sit, cum addatur ignavia quædam ad Venerem & à coitu aversatio; an potius inbecillitas aliqua, sive laxitas vasorum renalium, sive tandem totius corporis excrementorum ad Uterum depositio. Pro hoc effectu sedando, si non auferendo, ad usum juris Chinæ ducta fuit triginta abhinc diebus Nob. Matrona, cum aliquod juvenem sibi asserere videatur. Proximo verò Autumno ad majora devenire cogunt isti Excellentissimi Medici, nimirum, post expurgacionem universalem, ad Decoctum falsæ, ligni quercini, radicis pæoniæ cum correctivis hordei, cinnam. & coriandri, tertio quoque die idem Decoctum alterando pulpa tamarindorum, & dissoluta cassia cum crem. tartari. De quibus omnibus à me consilium petit Nobiliss. Matrona.

Molesta ab Utero fluxio materiæ serosæ, & ut plurimum citrini coloris, qua sex abhinc annis divexatur Matrona Nob. & quæ primis temporibus cum urinæ ardore & acrimonia effluebat, progressa postea remissis, inter depravatos motus à Galeno recensetur, symptoma in exercitiis immodice fluentibus, qualitate, quantitate, modo & tempore peccantibus, quæ si modica esset atque fuisset, Uteri Rheuma, sive fluxus uterinus dici posset: verùm quoniam non adeo exigua effluit materia, eaque ut plurimum flavo ac citrino colore tincta, acrique qualitate ab initio prædita, idcirco non in Utero primum ortum habere, nec ab Uteri imbecillitate, sive intemperie scaturire credendum, adeo ut fluor uterinus tantum constitutur; sed ab alio superiori loco originem ducere; Uterum verò ut aqueductum eidem interire credo, nisi forsan adeo diuturno tempore à continuo humiditatis ad Uterum fluxu & Uterum ipsum aliquam labem contraxisse suspicemur; fluxionem tamen principaliter à partibus superioribus desluere, & muliebri profluvium appellandam statuo; quod tamen legitimum non esse, sed spurium ostendit signorum absentia, quæ non solum à

Ffff 3

Galeno

Galeno in Uxore Bæthi ad Posthumum, verum & ab Aëcio, & Paulo adducuntur; nimirum cibi fastidium, difficilis respiratio, tumor pedum, abdominis, faciei, oculorum, & tandem totius, cum virium insigni imbecillitate, quibus addit Hipp. urinam jumentorum similem. Neque confundenda est hæc affectio cum Gonorrhœa, sive seminis effusione; quoniam non adeo diuturno tempore sine insigni viciu jactura & totius emaciatione perseverasset, ut in Hipp. de Grypalope legimus: neque cum imbecillitate, cui necessario non associatur materierum effluxio; præterquamquod exiguo temporis progressu urina cruenta, quinimo & propter imbecillitatem laxatis venarum orificiis sanguis ipse excretus visus fuisset. Quare constanter asserendum, idem hujus affectus esse muliebri profluvium, quod nil aliud est, quam totius corporis redundantium excrementorum per Uterum expurgatio. Horum autem partes mandantes ex ipsorum qualitate, & totius, atque partium superiorum intemperie facile dignoscuntur, & ideo in casu nostro, cum Matronam Nob. in juvenili ætate constitutam totius, & jecoris temperamenti calidi & sicci, capitis vero humidioris, nec adeo firmi ventriculi esse considerem, hisque excrementorum ab utero prodeuntium color ut plurimum citrinus & flavus, nimirum biliosus, necnon quandoque albus & aquosus addatur, plures quoque atque diversas esse partes generantes ac mandantes certo decerno; à jecore namque citrini coloris materia, sicut à capite aquosa & pituitosa producitur, cui in ventriculum delabenti, & eundem quodammodo laxanti cruditates quoque ab eodem genitæ commiscuntur, indeque mista materia hujusmodi ad jecur & genus venosum distribuitur; utraque vero hujusmodi materia & biliosa, & pituitosa, Naturæ molesta, pro minori malo & individui tutela ad uterum transmittitur, magisque Æstate, quam hyeme, quoniam tunc temporis tenuiores generantur humores & per ipsum expurgantur magis, non sufficientibus consuetis mensuris evacuationibus. Ab hac vero fluxione quoniam impeditur conceptio, & sterilis reddita est nob. Matrona, ideo non per vasa cervicis, sed per interna corporis ipsius uteri effluere omnino credendum: dum enim ab hac irrigatur & humidetur uterus ipse, Genitura non retinetur, sed foras elabatur; Quæcumque enim humidus Uteros habent, non concipiunt, dicebat Hipp. à qua eadem humiditate excitamentum quoque ad coitum obrundi, & corugationem impediti credibile est. Gracilitatem vero vix perceptibilem à causa potius hujusmodi profluvii, nempe ab intemperie partium concoquentium, quam ab ipso profluvio & excrementorum ipsorum excretionem provenire censeo; non enim utilis succus, ut esset sanguis, excernitur.

Affectus ille, præterquam quod Mulieribus molestissimus esse solet, sterilitatem etiam inducit, & præterea temporis diuturnitate individuus quoque plura mala afferre potest; adscita namque intemperie, partium mandantium imbecillitate, suscipientium, & visam lubricitate: adaugetur quoque excrementorum profluvium, quod tandem bonorum succorum, imò & ipsius sanguinis portionem secum rapere & extrahere solet, unde corpus vel ad Atrophiam, vel ad Cachexiam ducitur; & idcirco omnia agenda, ut prorsus auferatur; quod tamen assequi non adeo facile erit, cum non adversus solam humiditatem pugnandum sit, sed adversa quoque biliosos, & calidos humores, sicque contra indicationes habeamus.

Nec illud in Curatione præcipuum à nobis est subtrahendum, quod nimirum de astrictione, vel de hujusmodi fluxionis suppressione solliciti esse non

debeamus, nisi prius excrementorum reproductionem prohibeamus, intemperies partium mandantium corrigendo, alioquin retenta excrementa, multa pejora mala Nob. Mulieri inducent.

Quare aliqua hoc anni tempore sunt agenda, ne augeatur affectus; sed vera, legitima & generosa curatio in Ver futurum erit differenda: in contumacibus enim affectibus quæ purgare oportet, Vere purgandos esse dicebat Hippocr. In præsens itaque levis esset incunda Purgatio, nisi jam à Viris Excell. Adstantibus præmissa fuisset, china Decocto modo ab iisdem præscripto, de cujus usu ita decerno, quod parum profluvio huic prodesse possit, cum primis qualitatibus non valde exicare & secundis, potius laxare, quam astringere & roborare valeat; attamen quoniam nostro calori nativo China satis analogæ est, & coctionibus ideo utilis, ut propterea ejus usum nutritioni potius nobil. mulieris, quam profluvio profuisse observatum fuerit; idcirco jus ejusdem admitti posse puto. Verum ventriculi coctionis fovendæ, & ipsius fluxionis, si non sistendæ, saltem, cohibendæ vim obtinebit, si lentisco è chio & santalorum alb. portiuncula eidem addatur, quod tamen jus ita alteratum, exacta Æstate, in Autumnum differre consultius censeo. Sed interim jecori calidiori aliquam opem feramus, matutina portione gustui non ingrata, qualis esse poterit cyathus integer aqua stillar. de succo cich. com syr. de succo lim. & guttulis tincturæ coral. chymicæ. Quod si hoc eodem tempore ventriculo quoque sit prospiciendum, deglutiat nob. Mulier duo aut tria grana mastich. integra statim à cona, ita enim capiti quoque proderunt. Et ut alvus magis efficiosa reddatur, in jure jam dicto china quandoque dissolvi poterunt ʒ. iij. aut iv. cremoris tartari; Cassiam namque dissolutam in eodem jure, licet optimam, non propono, utpote pro haustu insuavisimam. Convenire quoque poterunt passula prima mensa comansæ, superepoto jure, comis malvarum, aut mercurialis alterato. Et hæc pauca sat erunt pro proximo autumno, hyeme autem addatur quoque usus vini medicati pro mensa iisdem ingredientibus, china nimirum, lentisco & santalis, quæ ingredientia nullum vino sporem, aut odorem alienum inferunt.

Ad majora ante futurum vernum tempus deveniendum non esse censeo; & si de proposito Decocto loquamur, dico illud sine sudore potius nocere, quam juvare posse: siquidem omnia humores fundentia caput replere, & fluxum ejusmodi adaugere valebunt, nisi iisdem succedat sudor; eoque magis, cum illo anni tempore humores ad centrum ferantur, cum tamen ad circumferentiam moveri exposculent.

Quibus addo, hoc jam dictum anni tempus indicationibus necessaria pro intemperie calidi jecoris corrigenda opportunum non esse; quinimo neque pro Purgatione congrua præmittenda; quare jam dicta à viris excellentiss. proposita, erunt ad ver venturum differenda: tunc enim his indicationibus erit satisfaciendum; Primò primæ viæ erunt mandandæ. Secundò massa sanguinea depuranda. Tertio caput purgandum. Quarto ventriculus roborandus. Quintò Humida capitis intemperies exicanda. Sextò Caliditas jecoris corrigenda: ab harum enim trium partium intemperie excrementa proveniunt. Tandem pars recipiens, nimirum uterus, erit exicandus atque roborandus.

Pro quibus explendis intentionibus remedia tunc temporis erunt à me, jubente matrona nobilissima, præscribenda, cui à Deo opt. Max perfectam incolumitatem auguror & enixe precor.

Quare de more comedat panem bis coctum, aniso, aut foeniculo & (si placet) etiam saccharo conditum: addantur nuclei pinei, amygdalæ quoque, & præterea passulæ ad libitum. Tertio quoque die concedi poterit palumba turricola assata, aut aviculæ montanæ, quinimo & perdix una: & quandoque vel urgente siti, vel exuberante calore, prisana hordeacea concedenda, semel tamen, non bis in die. Absoluto sudore calida jecoris & renum intemperies corrigenda esset, hocque eximie præstare possent aquæ acidulæ vitriol. ut quæ non solum refrigerare, verum & renes, & vasa roborare, imo & fluxum ab utero ad urinam assatim divertere valeant. Verum quoniam tempus pro hujusmodi aquis epotandis omnino importunum erit, ideo in futuram ætatem differendus, non autem omittendus erit aquarum dictarum potus, & substituenda est potio aquæ stillat. de succo cich. & plantag. ad ʒ x. cum gutt. tincturæ coral. chymicæ, summo mane haurienda, eidem præmittendo Conservam rosar. ad ʒ j. sicque decem diebus, sicut mox aquæ de succo cich. addi poterit aqua stillat. ex tenerissimis quercus foliis, omissa illa plantaginis.

His iisdem diebus quibus jecur aquis præscriptis quodammodo refrigeratur, postremæ quoque intentioni aliquo pacto satisfacere erit tentandum, & in sessionibus in aquis sulphureis & aluminosis cum tubulo, quæ ob temporis inopportunitatem administrari nequibunt, substituendæ erunt injectiones clysteribus uterinis, primis diebus aqua Tetruciana simplici parandis, quæ diebus sequentibus alteretur sol. rosar. myrti, fævæ, ros. mar. orig. puleg. calam. montani, & facta colatura, addatur alumen crudum, atque tandem castillum troch. de gallia moschata, nimirum ad ʒ. ʒ. libris ejusdem aquæ commisceatur, tum pro utero exiccando, tum pro ejusdem tono conservando; hæc autem injectiones repeti poterunt & mane, & vesperi, aquam industrie in utero diu detinendo. Quo eodem tempore regio quoque renum sub ingressum lecti illinienda erit balsamo saturni, quo facile parabitur, oleum saturni cum oleo myrtino commiscendo, idque tum ad eorundem renum refrigerationem, tum ad laxitatis vasorum roborationem comparandam. Jam dictis omnibus addi potest aliquod medicamentum à proprietate juvans, à me non semel in hujusmodi casibus expertum, estque pulvis turturis ita parandus: Turur deplumatus & exenteratus, vino ablutus, granis masticis electi impletur, consuitur, & in furno reponitur ad exiccationem usque, deinde contunditur, in pulverem redigitur, & à ʒ. i. usque ad ii. quotidie post exactas purgationes, vel in jure carminum plantag. alterato, vel aqua stillacitæ ex foliis quercus per mensem exhibetur, quem Nob. Matrona quoque assumere poterit, præsertim quia tempus erit hyemale. Nec pigeat tandem in remedium usum persistere, ita enim morbi conditio expostulat, jam confirmati, & altas radices in corporis partibus principalibus fixas habentis.

Qui ideo congruam quoque vivendi rationem pro fundamento exigit, quo deficiente corrumpit quoque fabrica medica: unde dicebat Aërius, quod præcipua fiducia in recta victus ratione posita est, quæ in hoc casu mediocritas tum in attenuatione, tum in tenuitate esse debet. Et primo esput ab æris inclementis erit custodiendum, & præsertim ab extemporaneis aquilonibus ventis, sicut à diuturna mora prope ignem, corpusque totum toto hyemali tempore vestibus caute custodiendum. Secundo ex alimentis inter carnes vitentur concoctu difficiles & excrementosæ; quales sunt suilla, bubulæ quoque frequens usus, agnina, volucrum aquatiliu. In-

ter pisces, damnantur palustres & rimis glutinosi, non ut tales, sed ut crudissimi auctores; præter ostrea omnia & conchylia, vulgò apud nos pisci armati vocata. Inter edulia ex pasta parata damnatur tantum frequens usus. Inter læticia, prohibetur lactis usus, sicut usus quoque casei veteris: reliqua conceduntur. Inter legumina, permittuntur hordeum, oriza & lenticula, damnantur cætera. Inter fructus, conceduntur castanæ, nonnunquam persica, & pyra decocta, & uva pensilis. Inter bellaria, amygdalæ nuclei pinei, raro pistacia. Inter olera, in ætatis concedi possunt lactuca, endivia, cichorium. Inter condimenta, prohibentur aromata, exiguo cinnam. vel pipere ruditer confuso exceptis; damnantur quoque condimenta ex alio, capis; & renuente ventriculo, etiam valde acida, ut frequens usus succi citri, limon. arantiorum. Quandoque ad concoctionem in ventriculo juvandam, duo integra grana mastic. devoret. Prandio pleno potius, & parva cœna sit contenta. Superingestiones, tanquam pestis, fugiendæ, nil enim pejus, dicebat Avic. quàm comestio supra comestionem: sicuti comotationes quoque tum vini, tum aquarum vitandæ. Potus autem consuetus sit vini non generosi, non albi, non dulcis, sed rubri subtilissimi potius, lentisco & santalo rubro medicari. Tertio somnus concoquit, & ideo potius diuturnus & nocturnus, non autem diurnus proderit. Quarto probatur exercitium, sed in hoc affectu moderatum, ita ut lumbi & renes non defatigentur, aut in theca laxentur. Quinto alvus lubrica servanda cibi potius, quàm medicamentis, passulis scil. aut prunis Damascenis in jure decoctis, saccharo conditis, prima mensa assomendis, & iisdem jus carniu superbibendo; clysterium namque usu alvus torpescit, & non nisi auxilio aliquo excrementa reddit; quare potius cassia condita prima mensa uti poterit. Et tandem animi alterationes sunt arcendæ, & præsertim ira ac mœstitia. Hæcque omnia in salutem Nobil. Matronæ scripta snt. *Idem ibidem.*

Muliebri Profluvium cum Sterilitate, in Hypochondriaca.

Nob. Mulier, triginta annos nata, temperamenti calidi & humidus, plethorici habitus; cæto jam annis quadragenario Viro nupta, marem post annum feliciter enixa, cepit postea Muliebri profluvio lutei coloris vexari, cum ab ineunte ætate insigni dolore cum tumore in parte dextera uteri laboraverit, quod per totum hoc temporis spatium nullis tentatum remediis perduravit, imo etiam maligna febris jam quatuor annis accessit, medicis auxiliis sanata: & si quandoque siti aquæ potibus nobil. Par. indulgebat, ingentes cruciatus ad dorsum usque sese extendentes uterum invertebant. Sic se habentem unici filii obitus duobus abhinc annis tanto anxio dolore, ut in trœorem ac tœorem, aliaque melancholica symptomata incidit, quæ etiam in præsens unà cum ipso muliebri profluvio infestant, licet menstrua suis legibus per quinque dies satis prodeant. Tacto abdomine, dolorem magnum in pyloro atque liene perferit, vomit usque insipidæ materiæ illi facili, imo familiaris, prout alvus facillimè assumptis pharmacis solvitur; & interim infœcunda reddita est.

Inter affectus atque symptomata quibus divextatur Illustrissima juvenis, aliquis mihi propono hoc tempore consideranda atque curanda, aliqua tantummodò consideranda. Consideranda atque curanda sive saltem minuenda, est hypochondriaca affectio: præterea muliebri profluvium, atque tandem sterilitas.

rilitas. Tumoris autem antiqui in uteri regione existentis modò curationem non aggrediar: alias enim & antiquas sibi jecit radices, quæ ut evellantur, opportunitate tempore & ulteriori medicatione indigebunt.

Sterilem ad tempus, non absolute, esse juvenem Illustrissimam jam patet, cum anno primo nuptiarum marem conceperit felici partu, qui usque ad annum sextum sanus vixit, & ideo sterilitatis causam mox successisse censendum, quam adhuc in Muliere Illustr. reperiti, non autem ex parte viri, credendum est; hancque fuisse humorum excrementiorum copiam, facile conjicio, tum quia olim tumorem in uteri regione contraxit, tum quia quatuor jam annis malignam febrem fuit passa, quæ à libertate, & forsitan muratione aliqua in vivendi ratione ortum duxit: habitus enim ejus crassior redditus est; quare suspicandum menstruum sanguinem conditionem mutasse, & præterea muliebri profluvium (excrementorum indicium) non solum per venas cervicis, verum & per vasa uteri interna prodire, sicque uterum ipsum irrigando, conceptionem impedire. Hanc verò excrementorum generationem multo magis adauxit tristitia atque mæror, ob vicini filii obitum, dum turbatis in ventriculo alimentorum coctionibus à vehementi, diuturna & tristi meditatione, quotidianæ cruditates & in pyloro, & in mesenterio stabulantes, & obstructions producentes, à jecoris & circumstantium viscerum calore fervefactæ, imò adustæ redditæ, hypochondriacam affectionem excitarunt, cui facile melancholica accessit passio, ab iisdem obstructionibus sanguinis impedito motu, qui stagnans, idcirco crassior & magis exustus redditus, spiritus inficiendo, mærorem & timorem inducit, melancholicæ affectus symptomata propria. Sic Galenus hujusmodi affectum describendo, dicebat credendum esse in hoc affectu plus caloris, quam deceat, adesse in illis venis quæ cibum è ventriculo excipiunt, & in iisdem sanguinem crassorem esse redditum. Quoniam verò hypochondriaca affectione præsentè, multiplicatur excrementorum proventus, dum à minera melancholica ventriculus infestatur, & coctiones labefactantur; ideo à cruda materia in eodem quotidie genita, vomitus quoque materiam aquosam excitatur: & ab eadem ad jecur, indeque ad venas delata, muliebri profluvium fovetur atque conservatur; quod flavescens coloris ut plurimum observatur, quia à jecore fervidiori reddito, à proximis obstructionibus & à meracioris vini potu biliosa materia subministratur, quæ crudæ & pituitosæ materiæ transeunti associatur. Nolim tamen interim quòd decipiamur in imbecillitate ventriculi consideranda atque curanda, quæ à frigiditate privativa, non positiva procedit: privatur enim calore ventriculus ab exuberante calore jecoris atque hypochondriorum, eo modo quo minor flamma à majori allicitur atque extinguitur, unde & siccitas in pyloro, imò & in ventriculo ipso introducit, quæ tactu percipitur adeo, ut compressionem vel levem tolerare minime possit; quod ante oculos nobis esse debet, ut vulgarem errorem in curatione evitemus.

Aliqua igitur sunt hoc tempore agenda, ut affectiones jam dictæ imminuantur, & vere venturo facilius curari & superari possint, antequam ad incurabilem statum perveniant.

Et primò ventriculus & primæ viæ ab excrementis mundandæ. Secundò obstructions referandæ. Tertiò venosum genus ab excrementis, quantum fieri potest, depurandum. Quartò jecoris calida intemperies moderanda. Quintò uterus exiccandus; atque tandem aliqua à proptetate pro conceptione in usum

ducenda.

Pro quibus explendis intentionibus, omnium primò potio ex manna clarif. præscribi poterit, ad ℥. xv. vel ad summum ℥. v. cum alvus Illustrissimæ juvenis facillimè solvatur. Mox per quinque dies summo mane assumat.

℞. Julap. acer. ℥. ii. aq. florum citri ℥. i. aq. cinnam. ℥. β. m. pro una vice, & sic pro aliis. Quinque autem transactis diebus, repetatur potio jam dicta, addito cochleari aquæ cinnam. Pro ulteriori humorum Præparatione.

℞. Succis depur. cich. borag. endiviæ an. ℥. i. per arenam trajiciantur, deinde adde tart. vitriol. gr. xii. juris alterati borragine, malva, agrim. ℥. iii. m. pro una vice, & sic pro aliis septem. Hæc autem, aut sequentibus diebus, sanguis ex jecore à dextra est omnino educendus ad ℥. vii. vel ℥. viii. tempore nimirum intermedio & æque distanti à præterita & futura menstruorum expurgatione, Sed interim septem jam dictis transactis diebus, aliquod leve purgans erit exhibendum, quale esse poterit potio jam dicta ad unc. iv. addita drachma rhabarb. & agar. infusioni consueta, & evacuatione incepra, superbibat libram aquæ hord. vel juris hordeacei. Inde ad ulteriora præparantia, sperientia, at non valde exiccantia erit deveniendum, ut

℞. Succis depur. malv. agrim. an. unc. i. per arenam, aut manicam colentur, deinde adde salis tart. fixi gr. x. juris carniæ alterati malva borag. agrimonia unc. iv. m. pro syr. & sic pro aliis. Sequenti verò die summo mane bibat.

℞. Aquæ stillat. de succo cich. de succo agrimon. an. unc. iv. syr. de succo limon. unc. i. m. pro una vice, & sic pro aliis; cui præmittatur bolus ex ℞. i. Extracti de rhab.

Sic sequenti die reassumat sal. tart. fixum: ita alternatim procedendo usque ad dies viginti quatuor.

Interim postremis diebus se recipiat ad Balnea montis falconis, & fiant infusionses cum tubulo in aquis illis sulphureis & sa gem. oss., duodecim aut quindecim diebus, quotidie mane & vespere per semihoram, ascendendo etiam usque ad horam integram.

Posthæc Profluvio muliebri prospiciendum erit; in quem finem paratur pulvis turtoris eodem modo quo pro altera Illustrissima adolescente scriptum fuit.

Ita pro fecunditate recuperanda aliqua erunt in usum ducenda, & esse poterunt eadem, pro altera Illustr. præscripta; quibus addi potest pulvis stellaris in vino exhibendus, vel decoctio radicis imperatoris; quandoque etiam pastinacæ sylvestris.

Et victus ratio quæ fuit jam pro altera præscripta, erit observanda, cruditates arcendo, nec humiditates multiplicando, moderatis & opportunis cibis & potibus; corpus exercendo, præsertim jejuno ventriculo: & virum ejusdem Illustriss. monendo, ut decem dies ante menstruas purgationes à concubitu abstineat, & statim secus iisdem mensuris, cum uxore coeat, & penis glandem balsamo fastidio peruviano ante coitum illinat.

Reliqua pro jecoris fervore contemperando, & alia ineunte futura Æstate erunt adimplenda, nisi jam dicta, à me in præsens proposita suffecerint. Idem ibidem.

Muliere Profluvium cum uteri prolapsu.

Illustrissima & Excellentissima Comes ejus ætatis & habitus sic, ignotum est, temperamenti totius pariter non enarrati, hepatis tamen calidioris, capitis calidior

calidioris & humidioris, & ventriculi frigidi, de
cujus mensuris purgationibus nihil relatam est; cum
superioribus annis laboriosos tulerit partus, tribus
abhinc annis præcipuis tribus sympomatibus con-
sistari cepit, nimirum vehementi lumborum dolo-
re, muliebri profluvio, & uteri procidentia, ita
referente Excellentissimo Viro adstanti: quo ta-
men ordine invaserint, scire hætenus non licuit. His
accedunt quoque quandoque dentium dolores, &
occasione morbis tam corporis, tam animi, dorſi
dolor cum reliquis omnibus adeo exacerbatur, ut
totum corpus alteretur, & arteriarum omnium pulsa-
tio vehemens excitetur. Effluit autem ab utero ma-
teria heterogenea, tum cruda, tum assata, & fa-
cile quoque serosa, adeo acris & mordax, diver-
sique coloris, ut mordicando, excoriationem in u-
teri vagina excitare videatur: cum tamen nulla fan-
cies, minusque pus apparuerit unquam, & ideo
ab omni exulceratione prorsus immunis censetur.
Varia fuit experta medicamenta purgantia, Decoc-
ta radices cannæ sylvestris & salsæ; aquas Sancti
Mauricii, verum omnia citra levamen: quinimo
ex Purgantibus hystericos & colicos dolores non
semel passa fuit. Modò de agendis pro salute con-
sultit.

Quòd matrona Excellentissima quam ego in con-
sistenti ætate suppono, itemque mediocri habitus
& secundum totum temperamentum (ut conjicere li-
cet) ad calidum & siccum vergentis, vehementi lum-
borum dolore crucietur, fluxione variæ materiæ di-
versique coloris ab utero detineatur, & uteri pro-
cidentiam patitur, Excellentissimo Medico rela-
tori credendum. Verum num uterino fluore, an
muliebri profluvio laboret, mihi discernendum est;
& præterea ad quem gradum ex tribus uteri pro-
cidentia pervenerit, statuendum. Quæ ut distin-
guantur, plura in relatione desiderantur, quantitas
nimirum materiæ quæ per uterum manu, aut di-
gito tangentis, num scilicet fundus os uteri tan-
tum tangat, & primum; an ad vaginæ dimidium
perveniat, & ita secundum, an verò extra puden-
dum tangatur & prospiciatur, sicque tertium gra-
dam constituat. Facilius autem nobis erit mulie-
bre profluvium ab uterino fluore distinguere, si ma-
teria profluens diversi coloris, cruda & assata con-
sideretur, quæ à sola uteri intemperie & nativi
caloris imbecillitate provenire haud credi potest,
eoque minus, si copiosa fuerit: præterquamquod &
jecoris fervor, & capitis intemperie calida & hu-
mida, & ventriculi frigiditas, licet privativa, mul-
torum excrementorum heterogeneæ naturæ proven-
tum necessario arguere nobis videntur: à capite nam-
que calida & humida intemperie affecto, & per
consequens destillationibus obnoxio, catarrhalem
materiam, eamque copiosam, non in dentes solum,
unde dolores, sed multo magis in ventriculum con-
tinuo decidisse credendum, cujus portio crassior fa-
cile in vasis mesaraicis detenta, obstructions etiam
reliquit, quæ arteriam ortam comprimentes, faci-
lem à parva occasione ejusdem, & reliquarum om-
nium arteriarum pulsationem adaugent: & inde ex-
ortis hypochondriacis flatibus, dolores quoque,
hypochondriaci proprius, quàm colici, quando-
que excitantur; portio verò tenuior ad jetur &
venas delata, & à colore ejusdem liquata, unà
cum sanguine exusto, acido & acris, à facultate
expultrice ad uteri venas detruditur, & mulie-
bre profluvium excitat, quo, ut dicebat Gale-
nus, totum corpus per uterum expurgatur: hoc-
que fieri, nullo modo utero affecto. Verum pro-
gressu temporis, hujusmodi profluvium perseverante,
vel uterus ipse intemperie aliqua, vel aliquo
morbo in soluta unitate, quinimo & in situ mu-

tato tandem affici solet; quod in casu nostro
evenisse censendum, dum à perenni & diuturna
humorum in uterum fluxione laxatis superioribus
ligamentis, latis nimirum, quæ desinunt in uteri
fundum, laxatus quoque à suis appendicibus est
uterus ipse, unde ejusdem procidentia secuta fuit,
quæ adhuc major evadit, quotiescunque partus
difficultates, aut abortus accedant, adeo ut ali-
quando uteri fundus invertatur, & non solum pri-
mum, verum secundum & tertium procidentia
gradum constituat. Nec mirum lumborum dolores
his casibus excitari, cum jam dicta ligamenta lata,
sicut desinunt in uteri fundum prope cornua, i-
tò musculis lumborum proxima sint; Muliebri ve-
rò profluvium copiosius evadere solet, dum men-
strua, aut imminuta procedant, aut prorsus sup-
pressa fuerint.

Affectus isti sunt omnes magni faciendi: Uteri
namque prolapsus præterquam quòd sterilitatem
importat, præterea mulieribus turpis & molestis-
simus esse solet: muliebri verò profluvium quan-
doque cachexias, nonnunquam Tabes accersit, vel
utero aliquod grave malum imprimit, sterilitatem
& illud frequentissime indecens. Difficilis autem
curationis erunt in hac excell. Matrona, quoniam
plurimum annorum, & altas sibi radices confirma-
runt. Nihilominus ego floridam ætatem supponens,
bonumque corporis habitum, nondum graciliorem
reddidit, viresque robustas, salutem non despero:
eoque minus, cum propria hucusque non fuerint
administrata remedia, malorum horum omnium ra-
dices extirpantis. Utinam paschate proxime peracto
hæc scribere mihi datum fuisset.

Pro salute igitur comparanda, medicæ intencio-
nes erunt, primis vias mundare. Secundò ob-
structiones Humectantibus & Aperientibus resera-
re. Tertio venosum genus totum depurare. Quar-
tò caput expurgare, & ut mali fontem, exicca-
re. Quintò uterum deponere, si fuerit opus, ejus-
que ligamenta roborare. Sextò reliquias materiæ
in venoso genere existentes ab utero divertere, at-
que tandem calidam jecoris & venarum intempe-
riam corrigere.

Quibus intencionibus ut satisfiat, à chirurgico
fonte, quamvis Gal. in curatione uxoris Boethii
nullam de sanguine mittendo mentionem fecerit,
eadem tamen in casu nostro opus esse judico, ut-
pote ab illo dissimili: scatebat enim illa aquositate
multis, quæ retentæ, & in utero collectæ, uteri hydro-
pem excitaverant; quare brachii vena magis apparens,
præsentis Medico, erit aperienda, & sanguis q. s.
mittendus; cætera genera revulsionum non adeo
apta statim videntur ante totius repetitam minora-
tionem: conveniunt enim profluvio mensium mul-
tò magis, quàm muliebri, & ideo nec deriva-
tio locam habebit, nisi fortasse menstrua immi-
nuta aut suppressa fuerint. Cauterium sinistro
brachio affixum, opportunum foret, ad materiæ
catarrhalis à capite delabentis diversionem & eva-
cuationem, quamvis capitis exacta exiccatione se-
cuta, evitari possit. Uterina verò præsidia topica,
quoniam non nisi toto & capite expurgatis administra-
ri debent, cum Hipp. in uteri prolapsu curando di-
xerit: ventrem autem ne solvetis; ideo ordine exe-
cutivo proponentur.

Et interim reliqua remedia ex fonte pharmaceu-
tico depromentur. Pro prima explenda intencione
potio magistr. ex manna clarif. & post sex dies re-
petita, idoneum erit leniens, & intermedis quin-
que diebus julap. acet. ad ℥ij. addita oxymel. & aq.
flor. citri unica uncia, aptum erit præparans.

Pro secunda intencione tutum erit adhibere succos
depuratos & per arenam trajectos cich. borag. &
agrim.

agrim. ad ℥ij. additis gr. x. falis tart. fixi in jure pullæ cichorac. alterato. Præparati verò humores, octo aut decem dierum spatio, erunt expurgandi pilula de tribus ad ℥j. flori cassiæ commissa, superbibendum præbeat serum, aut aqua hordeacea.

Inde ad tertiam intentionem explendam succi pariter depur. exhiberi poterunt ex cich. agrim. & fumar. in jure pullæ cichor. melissæ, lupulo & asparago alterato, guttulas addendo spirit. tart. ter rectificati, qui sal quoque volatile continet in semetipso: humores enim præparando, ad urinæ vias quoque ducere poterit: cui syrupo, si placeat Viro Excell. adstanti, præmitti poterit oxymel dilutum, aqua agrim. paratum; in horum autem usu duodecim aut quindecim diebus erit insistentum; sed quinto quoque die electivè purgans erit exhibendam, indicationem desumendo ab extracto sanguine: namque electuarium de succo rosarum, diaphten. & confectio hamech. cum flore cassiæ, erunt purgantia eligenda, quibus semper aliquod hydragogum, exemplo Galeni, ut mech. Extractum addi poterit: quibus semper superbibendum serum, aut aqua noceriana sive hordeacea.

His peractis, pilulæ capitales pro quarta adimplenda intentione, bis aut ter quanto quoque die erunt exhibendæ, nimirum cochæ, aut & aggregat. ad ℥ss. simul mistæ; diebus intermediis succos depuratos præbendo cich. agrim. & beton. in jure cichorac. & capitalibus alterato, capurque Erchinis exourgando, ex pulv. radice ireos, major. & nigellæ, aut tabaci paratis: Inde ad capitis intemperiam humidam auferendam erit deventendum; in quem finem de decocto sudorifico præbendo omnino cogitandam, alioquin & jam à me præscripta, & præscribenda, inutilia, sicut reliqua omnia antehac administrata, profusus evadent: hoc enim remedium genere non solum caput, pars mandans, excabitur, uterus nempe, & cum utero universum corpus. Parabitur autem ex visco querc. modica salsa, lentisco, & china quoque, si macies aliqua inceperit, in aquis stillat. de succo cich. & beton. præmittendo pulverem viper. ad gr. xv. aut xx. Decimo quoque die potionem ex manna clarif. aut syrupum ros. solut. exhibendo, & quadraginta diebus in hujus usu insistentum. Quo tempore non adeo tenuis, licet attenuans esse debet viscus ratio; & pro potu consueto parabitur ex residuo aqua secunda, addendo in fine ebullitionis frustula cinnam. frustula citri & saccharum ad licitum, ut fiat aqua suavis vulgò cedrata.

Quinta intentio erat, uteri in situ naturali repositio, & ligamentorum roboratio; quare repositione si egeat, ut docet Aët. & Paul. Matriona illustr. supina collocata, coxis alioribus, reflexis poplitis & crucibus dispersatis, pessario ex lana astringentibus imbuto, uterum sursum repellendus; deinde aut eodem pessario, aut pessario ex subere in loco conservandus, imo circulus uterinus ex eodem subere in eundem finem parandus. Matriona ipsa cum Hipp. octo aut novem dies decumbente. Interim umbilico cucurbitula apposta prodest, necnon sub mammis; odorata naribus, foetida utero commendat Aët. cum Hipp. Lumbis verò ceratum aliquod corroborans erit apponendum, quod ex mastiche, pulv. constrict. & cerato de pelle arietina poterit reformari. Post hæc verò mirabiles experimur quotidiè infusionses, primò in aquis aponitanis, humiditates exiccandi & resolvendi facultatem habentibus: mox in aquis montis protri, sive agrorum, facultatem exiccandi & efficaciter roborandi obtinentibus.

Sexta erit intentio reliquias humorum ab utero divertere, more Galen. qui uxorem Boëthi hydragogis, diureticis, frictionibus asperis & cibo euchy-

mo curavit atque sanavit, nunquam astringentibus usus, ut perperam reliqui Romæ Medici fecerant. Nos igitur diversionem quidem cum eodem tentabimus, at non diureticis, quoniam serosus & aquosus humor fere simplex in illa Boëthi uxore peccabat, crassiores verò humores in casu nostro, quidem per alvum potius erunt ducendi electuario lenit. cum pil. de tribus aliquando, nonnunquam cum magilla methoac. bis aut semel in mense.

Postremæ tandem intentioni satisfacere posse videntur aquæ thermæ acidulæ, & præsertim vitriolatæ, quæ aliàs non profuerunt, quoniam mali fons non in hypochondriis & hepate solum, sed multo magis in capite reperiebatur. Verum quoniam impetuose & violenter ad vias urinarias & uteri tendunt, ideo suspectus habeo, & potius aliquot diebus cyathum aq. stillat. cich. anguriæ, & cucurb. cum julepio ros. & viol. totius substitui posse credo, ut tandem ad usum lactis asinini, ut quod quam celerrime distributur, nec caput feriat, ad quadraginta saltem dies, Matriona Excell. ducatur, eo fine, ut viscera naturalia contemperentur, sanguinis qualitas demolceatur & edulcoretur, totumque corpus, forsitan substantiis humectatione indigum, renuatur.

Hæc sunt, quæ pro vera, legitima & absoluta doctorum affectuum curatione mihi necessaria videntur: quorum administratio quoniam aptiori tempore eget; ideo aut ea tantum ex præscriptis eligenda, quæ ab anni tempore calidiori permitti poterunt, aut per se tota curatio in tempus magis opportunum differenda: addita congrua victus ratione, propositis indicationibus proportionata. Etsi ventriculo robur aliquod addere Viro Excell. Adstanti videatur, sal absinthii statim à cibo quandoque deglutendum præcipiat, cæteraque opportune præscribat. *Idem ibidem.*

Muliebri Profluvium & infecunditas in hypochondriaca melancholica.

Illustriss. Mulier annum trigésimum agens, Viro nupta, temperamenti totius & jecoris ad colidum & siccum vergentis, capitis humidioris; jam duodecim annis concepit, & octavo mense abortivit; dum verò in utero habebat, materia modò alba & viscida, modò flava & crassa ex utero stuebatur; post abortum locia copiosa nimis & abundantia eruperunt, adeo ut ad medicæ auxilia silentia & astringentia confugere coacti fuerint assistentes, à quorum administratione mensuræ purgationes, quæ antea convenientes & abundantes prodibant, imminute reddi coeperunt, & ab illo tempore paulatim semper magis defecerunt, ita ut in præsens duos tantum dies anticipantes parcissime effluent. Interim de ventriculi imbecillitate conqueri cepit, quæ in dies semper invaluit, cum pyralismo, rugibus in abdomine, copiis flatuosis & frequentibus vomitibus materiæ crudæ, ut plurimum acidæ, ad instar succi limenium: accedentibus suffocationis sensu, cordis oppressione, capitis gravedine & perturbatione, timore & frequentibus macoribus, etiam sine causa manifesta, cum imminentis delirii suspitione & vitæ desperatione; & multis diebus, antequam menstrua erumpant, omnia sæviora redduntur, cum dolore lumborum, perseverante adhuc jam dictæ materiæ, quandoque albæ & viscidæ, ut plurimum flavæ & crassæ per uterum effluxu. Accertitus fuit Medicus pro curatione, & aquam tetrucianam exhibuit, indeque alia medicamenta, ut conjectare possumus, calida, decocta nimirum & pulveres, sudorem provocando, à quibus tantum abest ut levamen reportaverit, quin potius abscessus sub ala sinistra confertim exuberaverit.

raverit, & quàm citissime suppuraverit, qui à Chirurgo adaperitus, copiose expurgatus fuit. Cùm autem vitam infelicem ducat, & infœcunda sit reddita, ad me pervenit, ops medica indiga: in quem finem hypochondria manibus tractavi, & obstructione non levis, valde exiccata, sub pyloro in mesenterio & utero manifestas percepi, nec ab iisdem jecoris gibbam partem immunem inveni. Quare hoc veris tempore congruo medelam infra scriptam confulo, non quidem ut ex toto ab hisce affectionibus omnibus hac sola vice vindicetur, sed ut ad multò meliorem statum redigatur.

Mensium imminutione & muliebri profluvio detinetur Illustrissima Mulier, atque ab affectu melancholico hypochondriaco conflictatur: neque credendum à facultatis imbecillitate neque ab Uteri densitate, sive duritie, neque à naturali angustia vasorum primum provenire posse symptoma: siquidem ante conceptionem satis abunde statis temporibus per Uterum expurgabatur; sed ejusdem duplex assignari potest causa, nempe sanguis crassus, qui occasione proflavii lochiorum abortum secuti, precipitavit in Uterum, & in eodem remansit, tenuiori parte assilente, ibidemque deinde confirmatus ab adstringentium medicamentorum usu, à Medico incaute præscripto, adeo ut ab illo tempore vasorum astrictio, & sanguis crassior quotidie semper redditus, imminutionis mensium semper etiam magis adauctæ, pro causa concurrant. Anticipationis causa est natura irritata à prava qualitate & copia ipsius menstrui sanguinis evacuationem exigentis, qui dum paulatim accrevatur in Utero, vasa replens atque distendens, cruciatus affert pluribus diebus, antequam menstrua erumpant: improbi namque sanguinis testimonium fuit muliebri profluvium, primis annis etiam ante conceptionem apparens. Et quoniam si menstrua plura fiant, accidunt morbi, & si non fiant, ex utero morbi contingant, hinc factum fuit quod excrementorum copia, tum à fervido jecore, tum ab imbecillo ventriculo quotidie genita, nec per uterum expurgata, in venoso genere detenta, à natura partim ad cervicis Uteri venas transmissa, muliebri profluvium conservaverit: partim ad venas internas, obstructions in Utero adauxerit, sicque mensium imminutio successerit, & infœcunditas: in vasis verò hypochondriacis retenta, in iisdem stagnans atque stibulans, motu & circulatione privata, affectum hypochondriacum melancholicum procreaverit, forsan etiam sine prægresso hypochondriaco affectu, qui tamen necessario successit, tum ob ventriculi naturalem quandam imbecillitatem, tum quia in melancholicis hypochondriacis necessaridè compatiuntur, unde cruditates, quibus & in lacteis & in mesentericis venis obstructions succedunt, & in casu nostro ad jecur quoque pervenerunt, & gibbam partem nonnihil obstruxerunt; ab his autem crasse factis & terreis redditis, exhalationes, flatuositates nempe crasse jugiter elevatæ, & tandem adducta omnia in relatione symptomata in naturali regione procedunt: hoc est rugitus ac murmura huc & illuc per ventrem vagantia, & ventriculi perturbationes, ciborum imminutiones, & nonnunquam ad acidum corruptiones, & diaphragmatis compressiones, unde suffocationis sensus emanant: sicut à minera sanguinis melancholica, & in Utero, & in mesentericis stibulante, terri & crassi vapores ad cor & in caput effervantur, qui spiritus obtenebrantes, timores insolitos & sine causa mœrores inducunt, imo Patientem Illustrissimam ad futuri delirii suspensionem, & ad propriæ vitæ desperationem deducunt; de quibus & Hipp. dicebat, quod Sanguis in Utero retentus, præ multitudine resilit in cor & septima un-

de cor fatuum fit: à fatuitate verò sequitur torpedio, & à torpedine delirium apprehendit: & ideo mortem, ut bonum, vel saltem ut minus malum, amant. Ad quæ omnia mala inducenda regari non potest, olim adhibita medicamenta, jecoris, hypochondriorum & sanguis fervorem, & astum adaugentia, non parum conspirasse; Utero itaque malè affecto existente, totius sanguinis impuritate ædita, quid mirum, si mox à conceptione destituerit, & Mulier ipsa Illustrissima infœcunda reddita fuerit, cum sanguis menstruus, ut tertium generationis principium, ad conceptionem concurrat, & nisi satis profliant menstrua, Uterus genitale sen en arripere non potest.

Sicut status hujusce Illustrissimæ Patientis Medicis eget auxilium, ita ab iisdem non adeo curò optatum levamen reportaturam esse credo: antiquæ enim & confirmatæ in ea sunt omnes jam dictæ affectiones, & quod pejus est, melancholica, & quæ magis industria atque diligentia ex parte Medici egent, sicut ex parte Patientis non minori obedientia, quam præstare eidem operæ pretium est, cum sit juvenis, & ideo de longa vita feliciter traducenda agatur.

Curacionem itaque alacri animo aggredietur, primo primas vias expiando atque mundando. Secundo obstructions in mesenterio stibulantes removendo, aut saltem hac prima vice imminuendo. Tertio mullam sanguineam depurando. Quarto, Uteri vias, quoad fieri poterit, aperiendo; atque tandem jecoris atque hypochondriorum calorem conterperando.

Propositis autem intentionibus, satisfaciendum remediis Chirurgicis, Pharmaceuticis & Dieteticis.

Et inter Chirurgica, omnium maxime convenit sanguinis missio, quia substantia, qualitate & motu peccat ipse sanguis, nec pichberi potest à gracilitate, quæ in hac Illustriss. non adeo evidens & insignis est: multi enim graciles, dicebat Gal. sanguine abundant, alii crassi parum habent: & subdebant: ob id ego mulierculæ, cui jam cetero menses menstrua defecerant, licet extenuatissima foret, primo die sanguinis sesquilibrium detraxi, secundo libram, tertio semilibram; at nos minori quantitate contenti erimus. Educatur itaque decem à purgatione saltem diebus, ex vena jecoris brachii dexteri, usque ad ℥vi. cujus color si in meliorem mutetur, exire permittatur usque ad ℥vi. cujus color, si in meliorem mutetur, exire permittatur usque ad ℥viii. si verò niger usque ad ℥vi. totus appareat, supprimatur, & tertia die repetatur vena scilicet brachii sinistri, sanguinem pariter ad ℥vi. educendo. Et quamvis ex pede quoque, ratione motus, sanguinis missio conferre possit, erit tamen in finem curacionis differenda, & facienda statim à secuta menstrualis purgatione, adhuc hiantibus orificiis vasorum Uteri, ad ℥v. aut ad ℥vi. ad summum: sicut parum antequam erumpant menses conferre potest cucurbitula sicca, & pabi & inguinibus affixa, eodemque tempore fomenta, spongia magna uterinis partibus admota & repetita, prius imbuta, & expressa decoctione malv. Mercur. dictami cretici, sabina, calam. montani, radic. althææ, & lil. alborum mane & vespere per horam; qua remota, fiat inunctio oleo lil. alb. cum aromatibus. Interim toto curacionis tempore abdomen illiniatur unguento malvino, oleo amygdal. reformato.

Ex Pharmaceuticis desumenda sunt primò Lientia.

Syr. ros. solut. clarif. ℥iv. pot. ex man. clarif. ℥iij. aq. florum citri parum, m. f. potio, cui, tribus transactis horis, superbibbar jus hordeo vel malva alteratum, & hora una ab assumpto jure prandeat. Sex sequentibus diebus assumat summo mane tale præparans:

℥. Julap:

℞. Julap. acet. ℥ij. aq. tor. citri ℥j. aq. cinnam. ℥b. m. pro syr. & sic pro aliis, à quibus subsequatur expurgatio.

Ita ℞. Syr. ros. solut. de polypod. an. ℥ij. aq. flor. citri, parum, m. f. potio, & tribus horis ab assumpta portione superbibat seri capr. depur. aut aquæ nocer. ℥b. s. duabus verò horis ab assumpta aqua prandeat. Sequenti verò die assumat tale præparans.

℞. Succī depur. & per arenam trajecti, cich. borag. intybi an. ℥j. decoct. in jure pullæ paratæ malvæ viol. melissæ, fonchi. ℥. v. pro syrupo. Sequenti mane assumat bolos ita parandos.

℞. Floris cass. rec. extractæ ℥. ij. Tart. vitriol. gr. x. m. f. boli, & post horam superbibat jus alteratum foliis cich. borag. endiv. malvæ, viol. agrim. & tribus horis ab assumpto jure prandeat. Tertio verò die repetat succos in jure alterato, ut supra; & quarto repetat bolos, ut supra, ita perseverando ad xv. dies; quibus terminatis talis præbeatur potio.

℞. Rhabar. opt. ℥. j. fol. senæ rec. mund. polypod. an. ℥. ij. cinnamomi integri ℥. j. aqua f. m. f. inf. per hor. xj. deinde f. expressio, & adde expressioni syrupo ros. solut. ℥. v. m. f. potio, & tribus horis ab assumpta portione præbeatur serum capr. depur. ad ℥. ij. duabus verò ab assumpto sero prandeat. Inde ad ulteriora deobstruentia erit deveniendum, sic

℞. Succī depur. & per arenam trajecti cich. agrim. pom. dulc. an. ℥. j. decoct. in jure paratæ borag. malvæ, agrim. capil. Ven. cuscute ℥. v. spirit. tart. ter redif. gutt. vi. m. pro syrupo. Sequenti verò die assumat bolos ita parandos.

℞. Flor. cass. rec. extr. ℥. ii. rhabarb. opt. ℥. ℥. m. f. boli, & post horam superbibat.

℞. Seri capr. destill. ℥. j. syr. de succo limon. unc. j. tribus verò horis ab assumpto sero prandeat. Tertia die repetat succos, ut supra; quarta bolos, & ita alternatim perseveret ad xv. dies, quibus absolutis, assumat potionem hujusmodi.

℞. Pot. ex man. clarif. unc. vi. addendo infusioni consueta rhabarb. opt. ℥. i. cui, tribus transfactis horis, superbibat serum depur. ad ℥. ii. & duabus horis ab assumpto sero prandeat.

Ita, referatis quoquo pacto & mesenterii, & jecoris obstructionibus, & massa sanguinea quodammodo purificata, ad uteri venas aperiendas deveniri poterit; in quem finem paratur Julapium hystericum tali pacto. Macerentur folia fabinæ, dictami cretici, artemisii, calamentii in aceto & aqua capil. ven. per hor. 12. deinde facta expressione, addatur ad ignem sacchari q. s. ut fiat julapium dilutum & longum, deinde

℞. Hujus julapii ℥j. aq. malv. capil. ven. artemisii an. ℥ij. salis artemisii gran. ʒ. m. pro potu matutino, decem aut duodecim diebus exhibendo; quo eodem tempore apponatur utero spongia decoctione supra proposita imbuta, & expressa, modo quo supra inunctionem subdendo, amota spongia, ut scriptum fuit.

His peractis, absoluta quoque erit curatio, sive totus & partium expurgatio, quibus duo sunt addenda alia remedia præstantissima, nullo modo omittenda, ad obstructionum reliquias delendas, & jecoris, hypochondriorum & totius sanguinis calorem contemperandum, ac ad totum corpus substantiæ humectandum & nutriendum, quorum alterum internum erit, alterum externum; primum erit lac asinum per quadraginta vel quinquaginta dies, mane

Tom. II.

de more quinque horis ante prandium assumendum, incipiendo ab ʒv. cum semicochleari albi, & ascendendo usque ad ℥x. cum integro ejusdem sacchari cochleari; sed assumatur nuperrime multum cum suo naturali calore, neque eidem super dormiendum. Alterum externum est balneum aquæ dulcis, tepidum & ad frigidum potius inclinans; alteretur autem aqua foliis malv. viol. mercur. fonchi, in quo moretur ad semihoram, vel paulo plus, horis vespertinis circa 12. horam & in hujus usu perseveret ad 30. dies. Interim non omitteudo licetis usum suumo mane, & in eodem, etiam terminato balneo, perseverando.

Dum lac assumit, decimo saltem quoque die sumat cassiam ita parandam.

℞. Floris cass. rec. extr. ʒv. crem. tart. ℥ij. m. f. boli, cujus in fine augeatur parumper dosis usque ad ℥j. Et quoniam, repurgio corpore massaque sanguinea purificata, & quod magis est, referatis uteri obstructionibus, & in integrum redacti menstrua purgatione, muliebri quoque profluvium cessurum esse jure credendum sit, ideo à supprimendis & attingendis hac vice abstinere utile fore puto, ne rursus obstructiones & in visceribus, & in utero adaugeantur.

Quare jam dictis omnibus sat sit, congruam vivendi rationem addere. Et primò incolat aërem, qui non sit crassus, paludosus, vitet crepuscula & quamcunque aëris inclementiam. Secundo victus sit potius refrigerans & humectans. Inter carnes vitentur fuisse, bubulæ, aves lacustres. Inter pisces, vitentur palustres coenosi, ut tinca, anguilla, & hujusmodi, testaces & ostreacei, & in sartagine fixi. Edulia ex pasta parata prohibentur, exceptis vermiculis Apuliensibus. Inter lactaria, damnatur caseus, præsertim antiquus. Inter legumina, permittuntur tantum oriza & hordeum. Inter fructus, prohibentur acidi, & nimis dulces, ut pruna omnis generis, cerasa acida & ficus, reliqui concedantur: uva tamen sit pensilis & alba. Inter olera damnatur brassica. Condimenta prohibentur ex aromatibus, cinnamomo & pipere ruditer confuso exceptis, pariter prohibentur ex alio & cœpis; acida item omnia. Vinum sit quidem album, sed non dulce, non austerum, mediocriter generosum: & interdicitur potare inter prandium & cœnam. Somnus sit diurnus, sed nocturnus: & si consuetus diurnus, sit brevis. Exercitium confert, sed ante cibum, nempe mane & postremis horis vespertinis. Alvus lubrica servetur passulis, vel prunis decoctis, jusculis quoque carnum superbibitis: quibus non sufficientibus, exigua sufficiat portio floris cassiæ ad ℥ij. vel iij. sub cibo sumenda. Animi passiones arceantur, consocietates procurentur, & solitudines evitentur, alacrique & confidenti animo sublineatur, & credat se iteratis purgationibus, non tamen adeo diuturnis & operosis, optatam sanitatem consecuturam. *Item ibidem.*

Muliebri profluvio cum sterilitate in hypochondriaca.

Nobilissima Juvenis vigesimum quartum annum agens, temperamenti calidi & sicci, mediocris habitus, & muliebri profluvio multis abhinc annis divexata, elapso proximè anno adolescenti Viro nupta, sex abhinc mensibus

G g g g

timore

bus timore ac mœrore sine causa cum alvi stypticitate affligi cœpit, ipsaque menstrua quæ stans temporibus per octo dies, licet cum aliquo dolore fluebant, imminui & quinque diebus absolvi. Mesenterium in parte dextera obstructionibus implicatum est, prout uterus in sinistra. Coitu parum delectatur, & tarde admodum semen emittit. Modò & inveterati profluvii; & aliorum malorum auxilium efflagitat, ut conceptioni quoque idonea reddatur.

Ex tribus affectibus de quibus conqueritur Illustissima Adolefcent, duo proprium individuum, tertius speciem & propagationem respicit. Individuum, melancholia hypochondriaca & muliebri profluvium: speciem sterilitas ipsa. Et quoniam postremum à primis duobus pendere cenfeo, ideo primi duo considerandi & curandi, demum tertius.

Postquam igitur Nobiliss. Nupta Viro juncta est, relictis propriis parentibus & familiaribus, ob hujusmodi status mutationem, aliquam animi apprehensionem pati cœpit, cui addita quoque victus mutatione & ciborum superinfectionibus, ventriculi coctiones deteriores reddi cœperunt, vade cruditates genitæ & in mesenterio firmatæ, in eodemque à calore circumstantium viscerum, & jecoris potissimum exiccatae, terræque redditæ, melancholicam naturam contraxerunt, & circulanti sanguini viam interceperunt, qui diutius inibi stabulans, & ipse crassiem à calore adeptus, hypochondriacæ & flatuosæ affectioni melancholicam quoque addidit: eoque facilius, cum sanguinis à toto pars crassior ad uterum transmissa, & in ejusdem venis retenta, reliquo sanguini transitum impedit, & menstrua consuetæ diminuta reddat: unde affectio melancholica non à solo mesenterio & epigastrica parte, verum & ab utero atque hypogastrica originem ducat. Verum quoniam antehac liberæ vivendi rationi indulfit, viscerum quoque, ventriculi nimirum & jecoris aliqua semper læsio emerfit, atque ideo excrementorum quoque proventus necessariò Nobilissimam Pat. molestavit, & potissimum cruditates in ventriculo, private potius, quam positive affecto genitæ, quæ à jecoris calore fuscæ atque liquatæ, ad venas transmissæ, inde per arterias ad uterum delatæ, per eundem ut plurimum aquosæ & pituitosæ, quandoque etiam, sed raro, bili mistæ excernuntur, & muliebri profluvium constituunt, quod uterum humiditate irrigando, feminis retentionem impediendo, sensum exquisitum ipsius uteri obtundendo, facile sterilitatis quoque causa evadit, cum Vir ejus sanitate fruatur, nec in toto Nobilem & pulchram Adolefcentem, ætate, atque colore florentem, adeo pravam dispositionem habere conjiciam, quæ sterilitatem inducere possit.

Quare ut eidem medicam opem præstemus, expiatis primis viis, obstructiones primùm mesenterii, tandem & ipsius uteri referandæ. Secundò Massa sanguinea ab excrementis depuranda. Tertio ventriculo robur addendum, & jecoris intemperies corrigenda, ut tandem uterus ab humiditatibus liberetur, & nonnullis quoque à proprietate juvantibus conceptio procuratur.

Quæ jam dicta omnia hoc anni tempore absolute exequi non poterunt, & ideo nec nostrum finem assequi; aliqua tamen sunt agenda, ut ipsius affectus diminuantur, & Vere venturo facilius evadat eorundem eradicatorio.

Interim repetita sanguinis missio ex Chirurgia depromenda, primò ex venis superioribus; tempore aque distanti ab utraque menstrua purgatione; secunda vice ab inferioribus, desinentibus usdem mensuris, hoc est, hianibus adhuc uteri vasibus.

Ex Pharmaca verò pro prima intentione.

℞. Pot. manna clarif. ℥vi. aq. florum citri parum, m. pro potu. Inde per quinque dies assumat summo mane.

℞. Crem. tart. ℥ß. dissolvatur in jure corticibus citri alterato, sicque quotidie. Inde repetatur potio jam dicta. Mox incunda præparatio ita.

℞. Tart. vitriol. gran. xii. & dissolvantur in jure alterato cichorio, boragine, endivia, malva & agrimonia, & ita per septem dies. Quibus transactis,

℞. Pot. ex man. clarif. ℥v. addendo infusioni consuetæ rhabarb. opt. ℥ß. rad. mechoac. ℥j. cinnam. integri ℥ß. aq. florum citri parum, m. f. potio, & incepta evacuatione superbibat feri capr. depur. aut aq. nocer. ℥ij. & duabus horis ab assumpto sero prandeat. Post hæc ultiores obstructiones aperiendæ ita.

Ita ℞. Aquæ stillat. capil. ven. malvarum an. ℥iv. spirit. tart. rectif. ℥j. m. pro una vice, & sic pro aliis; quod præparans alternis diebus est exhibendum: diebus verò intermediis.

℞. Flor. cass. rec. extr. ℥ß. rhabarb. ℥j. m. f. boli, quos assumat summo mane; & hora transacta superbibat jus malva & endivia alteratum: sicque alternatim, viginti quatuor dierum spatio sanat & spiritum tartari, & rhabarb. modo jam dicto. Quibus transactis, sumat portionem.

℞. Pot. ex manna clarif. ℥v. addendo infusioni consuetæ rhabarb. opt. ℥j. spice gr. x. florum citri parum, m. f. potio, cui pariter, ut supra, superbibat aut serum, aut aquam nocerianam.

Interim quindecim hisce postremis diebus se conferat ad balnea Montis Falconis, sedeat in femicupio, & per tubulum recipiat aquas sulphureas illas & salgemmosas, quotidie bis in die, saltem ad semihoram.

Tandem aliqua ad profluvium muliebri conferentia erunt in usum ducenda, simulque nonnulla à proprietate conceptionem juvantia. Pro profluvio coercendo, paretur pulvis ex turture & massiche; hoc pacto. Turtur à plumis denudetur, exenteretur, vino nigro abluatur, granis massich. impleatur, & acu consuatur, in furno reponatur, & ita assetur & in pulverem redigatur: cujus pulveris dosis erit ad ℥j. singulo mane per mensem in cyatho aq. stillat. è tenerimis quercus foliis.

Pro conceptione obtinenda, paretur pulvis ex matrice leporis, vino prius abluta, & pariter in fumo exiccata: cujus pulveris assumatur semidrach. in vino albo, parum ante coenam. Pariter conduci pulvis seminum eruce ad ℥j. eodem modo & tempore. Item sal satyrionis à ℥ß. usque ad ℥j. in vino albo generoso.

Familiaris sit inunctio partium ad uterum attinentium, ex oleo lil. alb. cum aromat. in quo dissolvatur exigua portio coaguli leporini.

Quibus omnibus congrua vivendi ratio erit addenda potissimum in cibo & potu: cruditates enim & ferositates sunt arcendæ: & ideo prandio

prandio & coena Nobiliss. Adolescens sit contenta, nec de more extra tempus bibat, vinumque sit tenuis substantiæ, nec generosum, nec dulce, nec austerum. Corpus exerceat in negotiis domesticis agendis: Scythæ namque Dominae propter otium steriles erant, sicut ancillæ, propter exercitium fecundæ. Ab Illustrissimo Viro observandum, quod ablineat à coitu octo aut decem dies ante menstrua, in quorum sine coire opportunissimum erit: facilius enim semen ab utero modice menstruato retinetur: sicut ab iisdem abundantibus extingueretur. Animi passiones sunt attendendæ, & potissimum mœror & ira: quarum omnis occasio est removenda à Nobiliss. Viro suo & ab omnibus ejus Domesticis. Quæ scripta sat sint usque in venturum Ver, quo tempore ad alia transendum, si opus fuerit. *Idem ibidem.*

Muliebri profluvium: & infœcunditas in hypochondriaca.

Illustrissima mulier annorum viginti septem, temperamenti calidi & humidum, mediocris habitus; quatuor abhinc annis fluxu muliebri, materiæ modò albæ, modò flavæ, modò alterius coloris torquetur: cui symptomati multis abhinc mensibus additur melancholia insueta, cum rugitibus & flatuositatibus; murmurationibus in hypochondriis, nec non cordis aliqua opprèssione. His tamen non obstantibus duos peperit filios, masculum unum, & femellam alterum. Sexdecim tamen abhinc mensibus infœcunda reddita est, mensuris purgationibus bene fluentibus. Quare de agendis consulit.

Duplici affectu, melancholia scilicet & muliebri profluvio detineri mulierem Illustrissimam ab exacta & erudita relatione intelligo, quibus tertius, nimirum infœcunditas, superadditur. Pro quibus expugnandis meum exigitur consilium. Et si melancholiam consideremus, hanc hypochondriacam invenimus, ex rugitibus, copiosis flatuositatibus, septem comprimentibus, ut propterea flatuosus affectus à Galeno dictus fuerit; qui licet solus sine melancholia dari possit, facile tamen & ut plurimum in melancholiam migrat, dum à clausuris in lacteis & mesentericis venis existentibus, caloris illarum partium ventilatione impedita, phlogosis introducitur, crassificato nimirum & arefacto ab eodem adaucto calore sanguine ipso, qui stagnans in illis venis, nec amplius circulans, vaporibus atris ab eodem elevatis spiritus inficit, qui tum in corde, tum in cerebro tenebrosiores redditi, timores atque mœrores sine causa manifesta incutiunt, melancholiæ characteres proprii, neque à toto venoso genere melancholiam consensum habere puto, cum temperamentum calidum & humidum, & habitus totius corporis mulieris Illustrissimæ carnosus & floridi facile coloris observetur. A toto tamen muliebri profluvium provenire minime dubito, quod etiam urina jumentorum similis, ab Hippocrat. asinina vocata, confirmare solet, ad differentiam uterini fluoris, qui non adeo copiosus esse solet, & præterea quoniam mulier Illustriss. jam concepit, viro gestavit, feliciter peperit, signa evidentia, quod vitium in toto, non in utero reperitur: profluvium enim muliebri est illud, in quo per uterum totum corpus expurgatur: hocque mulieribus frequens & familiare esse solet, & ideo muliebri profluvium dicitur: rarissimum autem

Tom. II.

fluor uterinus, quem ideo dari posse negarunt & Masaria, & Altmarus. A toto itaque effluunt humores diversi coloris & albi, & flavi, modò consistentis substantiæ, modò luxibilioris, quæ diversitas plures quoque; ac diversas esse partes affectas, tales humores junger reproducentes, nobis significat, & istæ sunt concoctionibus destinata: à ventriculo namque Bradypeptiæ & imminutæ primæ coctiones, indeque cruditates procedunt: sicut à jecore fervidiori reddito flava & biliosa materia; quandoque ab eodem calore nimis crassifecta, quandoque fusa atque liquata nimis, progignitur, qui humores utpote in massa sanguinea redundantes, copia & qualitate peccantes, & naturæ molesti à facultate expultrice irritata ad uterum extruduntur, & non per magna vasa in uteri corpore existentia; non enim concepisset, neque in utero gestasset: quæcunque enim uteros humidos habent, non concipiunt: sed per vasa cervicis, ubi quoque molestum percipit Illustrissima Mulier pruritus. Et quamvis modò infœcunda reddita sit, non in uterum, sed in improbum redditum sanguinem culpam referendam esse censeo: purus enim debet esse sanguis mensuris pro conceptione, cum tanquam tertium generationem ipsam concurrat.

Medica providentia eget status Illustrissimæ mulieris, non solum quia melancholico affectu præsentem infelicem vitam ducit, verum etiam quia, si muliebri profluvium augmentum suscipiendo ulterius progrediatur, color totius vitatur, & cachexia, aut atrophia postea succedunt. Verum tamen est, quod non adeo facile erit utrumque debellare affectum; & licet uno eodemque tempore, iisdemque remediis utrique providebimus, melancholiæ tamen incumbere est nostra potissima intentio, cum in ordine affectus melancholicus prior sit curandus, ut sine quo non aliter affectus, nimirum muliebri profluvium tolli possit, quibus sublatis, infœcunditas quoque recedet. Quare primæ viæ expianda. Secundò obstructions mesenterii aperienda. Tertio eadem reliquorum viscerum referenda. Quarto massa sanguinea ab humoribus excrementitiis vindicanda. Quinto fervor jecoris & renum temperandus, non neglecta aliqua Ventriculi & uteri tutela.

Et ex Chirurgico fonte sanguinis missio non unica tantum est depromenda ex utroque brachio, & potius parcior: quamvis enim de hac Galenus in hoc affectu curando nullam mentionem fecerit, unde & Boëthi citra ullam sanguinis missionem curaverit, eandem tamen omisit, quoniam muliebri profluvium omnino serosum fuit, sicut frequenter esse solet: in nostro vero casu biliosum ut plurimum, & à pituita forsitan etiam falsa, unde pruritus; quorum ratione & jecoris fervor, & humoris calor, & acrimonia missione sanguinis eget, quam & ætas, temperamentum totius, habitus corporis, & anni tempus permittunt.

Ex Pharmaceutico fonte pro primarum viarum expiatione aptissime & optime administrata fuere lenientia ex manna clarif. & syr. ros. sol. vel ex cass. lenit. & tartaro. Pariter præparati fuerunt humores julapio acet. addito pol. line crem. tart. aq. florum citri dissoluto, repetitumque fuit alterutrum ex lenientibus propositis, ut inde ad primi gradus deobstructionis deveniri posset; quæ exsiccatas obstructionibus humectantia esse debent, & ideo succi depur.

Gggg 2

& per

& per arenam trajecti conveniunt cich. borag. fonchi ad ℥iij. in decoct. jure pullæ parata cichorac. addita malva & violis, in qua dissolvantur gr. x. tart. vitriolati. Septem autem aut octo transactis diebus, præparati humoris purgandi potione ex manna clarif. addendo infus. consuetæ rhab. opt. ℥ij. tribus verò horis ab assumpta potione superbibendum serum depur. ad ℔ij. & duabus horis ab assumpto sero prandeat. Inde ad ulteriora aperientia progrediendum, quæ tamen in activis qualitatibus sint moderata, & humectantia in passivis; præbeantur itaque succi, ut supra, depur. cichor. malv. ad ℥iij. addendo ℔b. salis tartari fixi, in decoct. malv. viol. agrim. lupul. asparag. jure pullæ parata. Sequenti verò die parentur boli ita:

℞. Flor. cass. rec. extr. ℥ij. rhab. opt. ℔j. m. f. boli, quibus post horam superbibat feri capr. destillati libram, vel saltem ℥x. tribus verò horis ab assumpto sero prandeat. Tertia verò die rursus assumat succos, ut supra, & quarta bolos cum sero: sicque alternatim perseveret ad xx. usque diem; quo tempore assumat:

℞. Decoct. epith. Mes. syr. ros. solut. an. ℥. iij. aq. flor. citri parum, m. f. potio, tribus horis ab assumpta potione superbibat fer. capr. depur. ℥. ij. & duabus horis ab assumpto sero prandeat. Quod si sanguis jam extractus apparuerit valde impurus, repetenda erit duabus aliis vicibus eadem potio, eodemque modo, alioquin omitenda. Et pro reliquis intentionibus explendis alicujus aquæ chalybeatæ usus erit instituendus, cujusmodi esse poterunt Villenses, vel si præstò non fuerint, saltem nostræ Aponitanæ BV. tribus primis diebus cum vehiculo dejectorio præbendæ, reliquis verò quindecim cum diuretico, diligentissime facta observatione, ut ex toto transeant; in quem finem vehiculum diureticum tale esse poterit:

℞. Aq. stillat. asparag. capill. Ven. malv. an. ℔b. spiritus tart. ter rectif. ℥b. m. & summo mane præbeatur hæc potio, statim superbibendo cyathum aquæ mineralis; transacta verò hora, reliquam aquam potare incipiat usque ad ℥. vij. circiter, in cujus primis duobus cyathis exprimitur unius lim. succus; dosis verò ipsius aqua paulatim adaugeatur, usque ad x. vel xij. libras; retrocedendo usque ad vi. sed semper præmittendo vehiculum diureticum.

Terminato aquæ usu, lac asininum nullo modo omittendum; Melancholicis enim est singulare remedium, tum quia obstructions sicciore & contumaciores superare valet, dum topus quoque emollire Gal. asserat, tum quia hypochondriorum & jecoris fervorem contemperare, sanguinis acrimoniam & falsedinem demulcere, sicque ejusdem vitium corrigere valet, præbeatur autem, ut moris est, suo naturali tepore, nuper multum, incipiendo ad ℥. v. cum semicochleari sacch. albi, & ascendendo usque ad ℥. x. cum integro cochleari, cui tamen non superdormiat, & perseveret usque ad quadragesimum vel quinquagesimum diem.

Interim si ventriculo aliquod robur addere sit necesse, à cibo statim deglutiat gr. ij. mastich. integra aut ℔. j. salis absynth. aut pilul. ex succo absynth. densato; ita pro Uteri excitatione & roboratione infusions à Viro Excellentissimo propositas laudo in aqua Montis Falconis, quæ ut salgemmosa & sulphurea nostræ intentioni satisfacere poterit; caute tamen infusions administrandæ, nimirum infra renes & re-

liqua viscera naturalia, in aqua sedendo cum tubulo, ne renum & hypochondriorum calor reacendatur: imo ante Balnei ingressum jam dictæ partes sunt muniendæ, in frig. Gal. ung. ros. & fantalino renes; rosato verò simpl. totum abdomen illiniendo.

Neque de majeri astrictione solliciti esse debemus; profluvium enim hujusmodi ex seipso suppressum solet, deficientibus in venoso genere excrementitiis humoribus, qui deficient, intemperiebus partium remissis atque correctis; quod tamen omnino hac sola Purgatione nos consecuros vix credere possum.

Restat igitur solum, ut jam dictis omnibus conveniens addatur vivendi ratio, quæ erit ab Excellentissimo Viro adstanti exacte atque diligenter præscribenda, ut fundamentum nostrarum omnium operationum, cui reliqua quoque omnia & executioni mandanda, & si opus fuerit, etiam alteranda atque mutanda libenter committat. *Idem ibidem.*

Observationes Pro Fluore albo.

Purgato decenter corpore, mane & vesperi ante passum per decem dies utatur hoc balneo:

℞. Fol. Lauri, origan. calamenth. puleg. menthastr. Sabin. an. M. ij. attenuat. meliss. nepet. beton. majoran. an. M. iij. rad. rub. tinct. cypri. an. ℥ij. rad. rusci, asparag. an. ℥. j. spic. nard. (exsiccat enim humiditatem) uno odori an. ℔j. sem. rutæ, dauci, anif. fenic. sccl. an. ℔b. rad. valerian. ℥ij. coquantur in aq. pro balneo. Si valde fluant humiditates albæ, ne concitior fiat fluxus, slyptica magis addantur. Si adhuc fluor non vincatur, semel in hebdomada accipiat has pilulas:

℞. Pil. massich. agar. troch. an. ℔j. cortic. myroball. cheb. ℔j. excipiantur melle ros. ex ℔j. F. pil. vi. dentur xv. pro vice. Succini farina cum ovo sobili detur, Hæc sunt quæ ad album fluorem profunt & præcipue hic pulvis, quo multæ matronæ Nobiles post universalia remedia sanatae sunt.

℞. Faucium Lucii piscis, capitis caponis in furno exsiccati, an. ℔b. ossium dactylorum ℔j. coriandr. præpar. sem. anif. torrefact. an. ℔j. rad. nymph. ℔b. sacch. ros. ℥ij. datur ℔j. cum vino rubro. *Petrus Forestus. obs. 23. lib. 28. De morbis Mulierum.*

Ad evocanda ab utero ad alias partes recrementa, tria valde profutura præsidia occurrunt, diureticorum usus, repetita ex rhabarbaro purgatio, & ligni guajac. decoctum, quod ita fit:

℞. Ligni guajac. ℥j. rad. sassaphras ℥ii. fantal. om. omnium ℥i. infund. in aq. chalybeat. ℔ij. horis 12. deinde bulliant ad consumptionem tertie partis: sub finem ebullitionis adde fol. plantag. menth. j. matricar. artemis. fenicul. capill. ven. an. p. j. sumac. rad. petrosel. an. ℔j. colati ℥vij. vel viij. exhibe in aurora, & sudor molliuscule provocetur, idque viginti saltem diebus continuis præstandum: quo tempore cauterium cruris dextri parti interiori affixum, non possum non summopere laudare, *Jo. Zecchini consult. 35.*

Hujus mali maxima habenda est ratio, cum mulieres quas exercet, steriles ut plurimum reddere soleat, vel etiam gravidis abortum parere remediis usitatis peractis. Si vitium adhuc pertinaciter persistat, Elethuario mihi hoc in casu sæpe felici cum successu usurpato utatur:

℞. Gummi arabic. tragacanth. corall. utriusque,

que, an. ʒij. ciner. putamin. ovor. C. C. sem.

Pro revulsionem laudo vomitum cum diaforo Fernelii ad ʒb. detur ex aqua malsa, vel

ʒ. Rad. asari ʒb. detur cum oxymel.

Pro derivatione materię per alvum conveniens est medicamentum julapa, in hunc modum.

ʒ. Julap. pulv. ʒj. cinnamom. pulv. ʒb. m. & cum jure pulli F. potio. Deinde pro præparandis humoribus sumat singulo quoque manè tria cochlear. oxymel. simpl. per v. aut vi. dies: deinde sumat ʒb. hydragog. min. Fernel. vel in bolo cum sacch. vel cum pauco vino: his ad exsiccandum corpus & roborandum ventriculum, decoctum salia parill. cum pauco ligno guajac. confectum sumat per 15. aut 20. dies, & procuret sudorem semel in die, ut materia recellatur ad cutem; id quod Galen. procurabat facere in uxore Boethii lib. de Præcognitione, fricando corpus melle cocto, & etiam linteis primò lenibus, postea asperioribus: derivetur quoque materia ad urinam, quod fecit Galen. ex decocto rad. asari & apii: venter quoque si tumet & maderet, arena calida exsiccare debet: id quod Gal. in uxore Boethii fecit victus, denique sit exsiccans, & quàm minimum bibat. *Rodericus à Fonseca. tom. 1. consult. 4.*

Nonnunquam evenit mulieribus pituitosum profusivum, cum pruita per alias partes denegatur exiit, hæc per dorsum ad uterum defluit. Siccabimus in his caput & siccabimus illam pituitam decocto guajaci & syrupo Montagnanæ. Nam foetui & suffumigis curationem recipitur, inquit *Hippoc. de morbis mulierum. Jo. Heurnius ad aphor. 56. sect. 5.*

ʒ. Fimi asini m. iv. macerentur aq. rosac. magna rejiciatur, & cum sacch. f. syr. cujus in hoc affectu admirabilis vis est. Paretur etiam Syrup. ex succo urticæ mollis. Pro suffitu plurimum valet rasura ebor. carbonibus injecta, commendatur hoc facile paratu. Accipitur ebur tenuissime in lapide porphyrio pulverisatum, & propinatur ex aqua chalybeata. *Guil. Balonius, comment. ad hist. 2. lib. 2. consil.*

Nos sæpius hoc remedio hunc morbum sanavimus, nempe nucis pineæ decocto cum ligni visci quercini portione in potu administrato: mirabile remedium est huic morbo, sicuti nos pluries observavimus. *Dominic. Panarolus obs. 48. pentecost. 2.*

Fluore albo mulier quædam mediæ ætatis laborans diuturno & copioso, sic curata est.

ʒ. Pilul. assajaret. & foetid. an. ʒj. cum succo artemis. F. pil. v.

ʒ. Pulv. aromat. rosat. ʒj. ras. ebor. & C. C. an. ʒj. cortic. citri sic diamargar. calid. an. ʒb. galang. cyper. an. ʒj. ciner. spong. combust. & lota aq. pecul. rosac. ʒb. sacch. ʒj. f. pulvis. Capiat coch. j. mane ante ingressum balnei. Balneum tale ordinavi.

ʒ. Rad. bistort. lapath. an. ʒj. gallat. malicorri an. mij. fl. chamæm. melil. ros. rub. fol. absynth. an. mij. aluminis ʒij. sal. ʒj. tartar. p. j. f. decoctio pro incellione in balneo. Utatur in dies hora una in hypocausto calido & sic fuit pulchrè sanata. *Felix Platerus obs. lib. 3. pag. 781.*

His pessis sæpe usus sum in fluore uterino ad expurgationem illuviei.

ʒ. Fell. vacce ʒj. rad. asar. agar. cinnam. an. ʒj. succ. mercurial. ʒj. coq. cum melle paucoreliquisq. permixtis f. instar unguenti ad sacculos implendos. *Felix Plat. obs. lib. 3. pag. 782.*

ʒ. Pessis albi præmixtis universalibus quibusdam

Ten. II.

appropriatis emendantur, qualia sunt apud obfetricem gallicam. pag. 83. sem. citrulli, si singulis diebus numero xii. deglutiantur superbibito haustu lactis, vel

ʒ. Camphor. ʒb. scobis ebor. ʒij. aq. ros. nymphææ, an. ʒb. m. & repetatur sæpius pro dosi *Wolfgangus Hoeserius cap. 2. lib. 7. Hercul. med.*

Mulier quæ integro biennio fluxu albo laboraverat, accepit nucem moscatam, ejusque assatæ & divisæ partem ʒ. manè, alteram ʒ. vespere adsumpsit; sicque continuando sanata est. Hoc ipso remedio utebatur quoque Tho. Erasius in sistendis mensibus nimis & fluore albo. Ceu singulari experimento. *Hieron. Reusnerus observ. 101.*

Quædam jam aliquot annis fluxu albo contlicata hac ratione convaluit, accipiebat cineres famentorum vitium, & aquæ injiciens pedes fomentabat vespere immediate antequam cubitum iret, primoque die deglutiebat grana juniperi tria, altero v. tertio vii. semenque præterea urticæ adsumebat. *Idem obs. 103.*

Mulier quædam quadragenaria diuturno fluore albo laborans, post multa remedia frustra tentata, pusana laxante per mensem integrum singulis diebus usurpatâ, protinus liberata est.

Pusana compositio talis fuit.

ʒ. Sem. mundat. ʒj. sem. coriandr. præp. liquirit. ras. an. ʒb. aq. fortis in qua tamarind. ʒij. ligni lentiscini, ʒj. bulliant cyathum unum, infundantur frigidi per noctem, & colaturam capiat manè duabus horis ante passum. *Lazarus Riverius, obs. 81. cent. 3.*

Mulier quædam à septem mensibus fluxu muliebri seroso laborabat, quam curavi intra quinque septimanas, exhibendo singulis octo diebus gr. viii. resin. jalapæ: educta scilicet serosa illuvie, à qua pendebat affectus. Deinde recidive occasio sublata est usu sequentis opiatae.

ʒ. Conf. ros. antiq. ʒj. conf. absynth. ʒj. pulv. elect. triasant. & aromat. rosat. an. ʒj. coral. rub. præp. ʒb. theriac. vet. ʒj. cum syr. de rosis ficcis: hæc opiata: de qua sumebat ad magnitudinem avellanæ singulis diebus hora somni per longum tempus. *Simon Jacoz. obs. 8.*

Hic Syrupus bonus est & utilis in hoc affectu.

ʒ. Fl. artemis. matricar. meliss. beton. salv. origan. eupator. asari, an. mij. cumini anis. ammeos: sem. rutæ, carvi, an. mij. enulæ siccæ m. iv. cal. aromat. galang. zedoar. cinam. an. mʒ. bistort. gall. mosch. doronic. viol. citrinar. an. ʒij. liquir. ʒb. bulliant omnia in ʒ. xii. aq. usque ad mediæ consumptionem. Deinde cum forti expressione colentur, colaturæ addatur aceti ʒb. sacch. ʒ. xv. coquantur ad debitam consisteniam ut f. Syrupus: cujus dentur manè ʒj. cum aq. absinth. bet. & meliss. an. ʒj. & tardetur cibus post ipsum horis 4. *Barthol. Montagnana conf. 214.*

Puella quædam octodecim annorum fluore albo diu laborans, post multa & varia remedia quibus per annum integrum usa est, hoc uno sanata est. Sorbebat jejuno stomacho ovi vitellum recentem aq. rosacea exceptum, & intra quindecim dies sana evasit: cæterum album ovi prædicta aq. rosac. concussum, & jejuno stomacho ebibitum non solum ad album fluorem facere, sed gonorrhœam sanare, satis sumus experti. *Amatus Lusitanus curat. 12. cent. 4.*

De Puella octenni fluore albo laborante.

Puella nobilis octennis, habitus corporis gracilioris, corripiebatur per tres menses fluore muliebri, s. albo mensium fluxu; (qui, referent *Blachstettero*, Augustanis puellis, etiam parvulis virginibus.

Gggg 3

virginib. familiaris esse solet, ex nimio atque continuo sacchari usu, quo à pueritia assueta erat, & somno, cui indulgit hætenus contracto, cum pallore faciei & labiorum, cephalalgia gravi, respiratione anhelosa, palpitatione cordis, lassitudine gravativa, appetitu penitus prostrato, ac metu ne malum hoc in cachexiam aut atrophiam degeneret, idque ob depravationem nutrimenti sanguinis. Parentes de salute filiolarum non parum solliciti, consilium implorabant meum. Ordinavi varia, quæ aliàs cum felici successu in hoc affectu adhiberi sciebam, imprimis ad humores crudos præparandos, obstructions referandos, ac intemperiem corrigendam, optima tandem observata diæta, præscripsi vinum medicatum, ac postea tincturam coralliorum cum spiritu lignorum præparatam aliquoties exhibui, & ægram præter parentum opinionem divina benedictione optimæ sanitati restitui, quæ adhuc superstes atque incolumis vivit. *D. Job. Maib. Nerteri.*

De fluore albo in puella sex annorum.

Filia Civis cujusdam honesti sex annos nata, corpore erat cachectico, inquirenti in causam hujus cachexias, narratum mihi fuit emanare ex pudendis hujus filiarum materiam albicantem, quæ fluori muliebri simillima erat; ulcus enim adesse nulla signa denotabant; purgavi ergo illam per epicrasin infuso rhabarbari, & deinde tincturam coralliorum in liquore aliquo convenienti per aliquot dies exhibui, & sic Deo benedicente, feliciter fuit restituta. *D. Casp. Kolichen.*

De fluore muliebri croceo.

Nota mihi est Matrona Nobilis, quæ singulis mensibus ordinariò non sanguine, sed materia serosa crocea purgatur, hæc materia linteamina si tangit, nulla locura debilis existit: cæterum bene valet, nec ullum incommodum sentit, nisi quod sterilis existat: lochia aliàs flava esse rarum non est, præsertim si puerperæ crebrius in cibis & condimentis croco utantur; exinde enim lochia sæpè flavescere observavi. *Dom. Alardi Hermannii Cummeni.*

De fluore albo curato.

Scorbucicæ matronæ, fluore mensium albo fatigatæ, cum variis ex arte præscriptis remediis non satis ex voto procederet sanitas, consilio amici electuarium præparari iussit quod ex Abbate Italo acceperat, non huic tantum malo sed stomacho roborando, ruborique faciei profuturum, me tamen prius consulto. Dissuadere usum non potui, cum, præmissis quæ ex methodo præcedere debebant, electuarium hoc ex aperientibus ventriculorumque roborantibus compositum viderem. Nonnihil tamen à me immutatum fuit, cum à manu medicarum rerum non adeo perita scriptum esset.

℞. Limaturæ chalyb. pæp. & nutritæ in aceto commun. per novem dies ℥ij. myrobalan. chebulor. indor. belliric. emblic. nucis moschatæ an. ʒv. sem. nasturt. ind. ameos herb. origani piperis oliban. zinziber. pulv. tamarind. spic. nard. squinanth. rad. ciper. an. ʒij.

Contude contundenda, tere terenda, imprimis myrobalana, contundantur cum ol. amygd. dulc. quod deinde prorsus abstrahatur ut sicca fiat,

exinde in pulverem terantur. M. f. l. a. electuarium.

In mulso, vel vino, alternis diebus exhibendum quantitate nucis. Mucamentis præsentia probatum, non malè cessit Matronæ honestissimæ, usitatis antea meditorum experientiarum.

Aliàs non unam fluore albo afflictam restitui vino medicato ex aperientibus & uterinis, denique decocto rad. chinæ. Inter rara experimenta, & sæpenumero feliciter probat adversus albas mulierum fluxiones, hoc accepi in Italia; cremorem nempe seminis lactucæ prius maceravi in aqua extinctionis clalybis, addito pulvere eboris in tenuissimum pollinem reduct. *D. Thom. Barboini.*

Smegma uterinum.

Catharina Frowde, post sterile conjugium, ab obitu mariti ad secundas transiens nuptias, prægnans tandem redditur circa annum ætatis prope quadragesimum, infelici eventu. Postquam enim primis gestationis mensibus causo afflictæ præniissime in rationes Libitinæ venisset, ultimo sanè mense de doloribus uteri, febre vaga, torminibus horrendis conquesta Celeb. Vir. D. D. Simonem Paulli mecum (ut quorum ante fructuosè usa fuisset consiliis) advocavit qui excretorum novitate, & gravitate symptomatum impediti serius accessitos nos ostendebamus, nec jam immedicabili malo posse occurrere. Duravere parturientis dolores per plures omnino dies, omnem movente lapidem obstetricæ Regia, ut infans, quem exunctum certis signis docebat, protraheretur in lucem. Sed conatus parientis succubuerat; Prodidit autem ex utero interea plurimum liquoris crassi, densique, colore ita albo, ut nivem provocaret, odore nullo. Dixisses vel Smegma Venetum albidissimum modico humore subactum, vel delicatissimi generis pomatum, quod vocant. Admovimus candellæ inusitatum hoc spissamentum, quod tantum abest ut arderet, ut strepitu etiam candellam exstingueret. Tandem mors peregit mandata, & nos de crassamenti hujus natalibus ambiguos reliquit. *D. Olai Borrichii Profess. Regii Hafniens.*

Lympha uterina acris salsa & subinde caustica.

Dici vix potest, quàm varius sæpe humor per inferna & naturalia sceminarum destillet, si ve colorem seu acrimoniam spectes. De colore mensium variegato res sceminarum quàm Medicis notior, non enim omnia effutunt, & ne hoc faciant putant se religione prohiberi. Acrimonia verò adeò sæpe invalescit, ut instar cauterii lentè proserpentis vicina depascatur fibrarumque carnearum, quibus ipsis magis est inimica quàm solidioribus particulis, solvat contextum, atque hoc à levibus & vix cognoscendis principiis. Primum enim, quæ sanguinem fundit colliquatque acrimonia muratica salsa, nisi maturè reprimatur, auctis deinde gradibus lixivam causticamque induit naturam, & post hæmorrhagias fluoreque versicolores texturam corripit solidi, inque tabum liquidum subinde resolvit; imprimis quando à fermento venereo naturalis acrimonia contagium accepit. Hic autem velim observent naturæ custodes

custodes, quàm huic plerunque loco acrimonia sit vernacula, & velut in fermentum seu pignus generationis concessa. Distillat nimirum ab interna uteri superficie vaginæque rugis tubulatis ros quidam nitrosus, generationis feminarium, qui junctis tandem particulis in humorem se colligat salsum muriaticum, tam copiosè aliquando fluentem, ut menstrua mentiatur alba. De hoc vidi conquærentes feminas, tamen Virgines, quòd ordinarium sæpe mensium fluxum copia exsuperet, totoque inde tempore duret, non mutato propterea sanguinis menstrui ordine, prodire autem non floris tantum, sed & grumorum gelatinosorum specie. Narravit mihi femina fidei probatissimæ, sibi, cum virgo esset, menstruis cum Lunæ euntibus fluorem plerunque successisse album, frustulis crassioribus & instar albuminis ovi cocti comitatum, neque ante desuisse hoc vitium (si ita vocandum est, quod sine ulla valetudinis labe corpus succulentum occupabat,) quàm cum Viro confuisset, tum enim suppresso illo fluxu menstrua sola ordine profluxisse. Illa tamen ipsa, cum aliquando rei novitatem speraret, ex grumulis, qui naturam atque inter femineum inquinare solebant, unum manibus oculisque exploravit, reperitque materiam albo ovi cocto planè similem, cumque curiositate ductâ digitum ori admovisset, tam perdue acetum, ut quovis lixivio certare posset, infectumque os frigida diluere necesse haberet. Ego quoque, cum Juvenis Anatomica sequeretur experimenta, lympham ejusmodi viscosam crassitudine urticæ marinæ æmulam in vaccarum uteris, præsertim circa oculos internum & vaginam deprehendi; excussa uteri vaginæque superficie interna tubuli oculis obvii erant, qui ad cultelli striduram humorem sudarent viscosum, ex aliter ac rase cutis post pressionem solet. Atque illum humorem esse arbitror, qui degeneri & ferina acrimonia contextum tandem destruat solidorum, viscerumque crassim immutet. *Job. Nicol. Pechinus in observ. Physico-Medic.*

Anatomica Inspectio.

Elizabethæ Anglæ quinquagesimum jam agentis ætatis annum menstrua octennio ante fluere cessarunt, nunc inde ab anno redeuntia, sed inordinate: per tres menses eodem fluore corripitur albo, copioso, summaque cum virium debilitate, sensim arcto, adeo ut stanti ambulantiqve semper invitæ quid destillet: acrimonia humoris abditæ naturæ loci multum erodebantur, urinaque juxta supprimebatur: inde grumi sanguinis prodierunt, ingenti cum dolore, præsertim in hypochondriis; alvus per quinque continuos adstricta erat: adhibita autem incassum fuerunt à Medicis excellentiss. pharmaca: tandem supervenientibus intolerabilibus circa pubem & anum cruciatibus, & vomitu materiæ biliosæ mortua est.

Dissecto post mortem cadavere sequentia notavimus. 1. Omentum tenue, sine pinguedine. 2. Ventriculum magnum ac valde capax, biliosi humoris plenum, internè rubentem, & mulus quoque glandulis conspicuum. 3. Intestina tenuia in inguine sinistro contracta penitus, & crassa tum flatibus tum duris excrementis distenta, præterea variis in locis veluti

occlusa. 4. Pancreas cinerei coloris, durum tactu. 5. Lienem coloris nigricantis, & 6. Hepar pallidum, ad flavedinem biliosam vergens, nec sanguineo rubore tinctum: 7. Hujus vesiculæ copiosa bilis inerat: 8. Glandulæ in regione lumborum plures conglobatæ, atque alia prope uterum, valde duræ erant, humorem crassum, sebaceum, flavescens & puri analogum ex se fundentes, quo & vasa lymphatica distenta turgabant. 9. Venarum sanguis tenuissimus fuit, sero multo dilutus. 10. Cordi polypus erat. 11. Pulmones sani; 12. Ren similiter duplici cavitate, pelvim efformante, præditus. 13. Vesica urinaria lotio adhuc turgebat. 14. Uterus arcte undique partibus vicinis adhæsit, fundo ejus cum recto intestino, vesicæque urinariae juncto. 5. Circa testiculos, utroque in latere, hydatides sat magnæ conspiciantur, lymphæ turgentes insipida: Ipsi testiculi purulenti & ulcerati fuerunt, nec tubarum processus rite apparuit: liquor in arteriam spermaticam injectus, omnia uteri & vaginæ vasa implevit, indeque levi compressione, cum ex utero, tum è vagina manavit: uterus magnus erat, intrinsecus rubeus, exulceratus, excoriatus, parte factus, inque sinistram magis latus inclinans: ulcus extra uteri portæ, in vicinam quoque vaginam serpsit, nam illa, quasi gangrana tacta, profusè nigricare visa est: vasa uteri omnia cruore turgabant. *Ex lre is à Clar. Joh. de Muralt, Dig. Medico & Chirurgo die 27. Augusti 1677 ad Nobil. D. J. Conradum Peyer, Medicum S. h. p. s.*

In Anglia muliere quæ Leucorrhœa per plures annos decubuit, & tandem corrosivis matricis ulceribus misere obiit, unâ cum Clariss. Sylvio 14. Maii 1668. Lugduni Batavorum, glandulas totius corporis omnes lymphaticas, seu conglobatas, duriores flavasque extitisse, & humorem crassum, sebaceum, luteum, puri analogum continuisse: vasa vetò lymphatica valde repleta & distenta fuisse deprehendimus, insuper ad testes, in tubarum extremitate hydatides utrinque magnæ aderant. *Joan. de Muralt Exercit. de Lympha & Saliva.*

Mulier 40. ann. ex partu laborioso fluore albo se laborare conquerebatur: dolorificus valde hic fluxus, nec uniformis hic semper, cum tenuis modo, viscida magis exiret materia, diversi coloris odorisque: injectiones hic adstringentes variæ à Chirurgis variis adhibitæ, ast sine ullo successu: postquam enim per 14. septimanas misere sic vitam egit, abiit tandem exhibuitque corpus dissecanti uterum omnimodo purulentum, non uno loco materiam ex fundo ipso abdominis cavo communicantem: dissectio hæc instituta 22. Febr. 1675. *G. Blasius p. 50. observ. med. 3.*

Dec. 2. 1675. aperui cadaver mulieris 30. annorum: fluxu hæc laboraverat albo jam per 7. menses, qui ultimis temporibus gravis admodum & dolorificus, materiæ foetidissimæ. Urinam parce admodum exercebat, nec unquam sine dolore: dissectus venter vesicam urinariam offerebat mirum in modum distentam, urinæ insigni quantitate repletam, capitis humani magnitudini fere accedebat, ad umbilicalem regionem se extendens: ossum pubis margini firmiter undique adnata; incumbit hæc uteri non solum vaginæ, sed & fundo, imo pondere suo partem utramque graviter adeo comprimebat, ut non rotunda, aut saltem le-

potius sinuosa observata fuerit: fundus ipse substantiæ licet debita, vix à statu naturali recedentis, parte antica atque postica digiti transversali laterali utraque duplicis digiti crassitiem habebat: hinc ampla valde quamvis ipsi incumbens vesica, extenso ejus tanta ut urinusque manus digitis vix tēgi valeret: vagina ab extremo pudendi usque ad orificium internum ulcere sordido affecta notabatur, scatebat hæc materia purulenta, summe foetida, cujus etiam aliqua portio ipso in ventris cavo loco eo ubi vagina dicta intestino recto cohærebat, reperiebatur, eò quod consumpta substantiæ uteri particula materiæ illi concessus fuerit exitus, omnibus locis gravis æque hujus vaginæ exulceratio; levior quæ vicina magis orificio externo, gravis quæ interna: nec tamen ab ulcere quamvis liberæ magis pars antica vaginæ dictæ, alienæ constitutionis omnino expers reperiebatur, duritiem enim insignem hic reperiebamus, imo & crassitiem, utraque tanta ut substantia vix minimi digiti crassitiem habens naturaliter constituta, duorum pollicum crassitiem superaret, cartilaginosa fere constitutionis: atque huic substantiæ hujus cum crassitie, conjunctæ duritiei excedenti, urinæ suppressionem, aut saltem, parciorem excretionem, hinc vesicæ urinariæ extensionem summam, unice adscribendam ducebamus, angustato scilicet ab uteri substantia dicta meatu urinario eidem continuo. In latere dextro ruba uterina, circa extremitatem eam quæ ab utero est remotior & amplior, inflammata valde, toto reliquo corpore purulenta omnino, omni cavitate destituta, purulentus itidem testiculus. In sinistro utraque pars à statu legitimo notabiliter haud recedebat: in utroque testibus vicino, cornibus uteri adhærebat vesica, quarum dextra ovi gallinacei magnitudinem habebat: liquore gelatinoso, pellucido, subflavo, repleta; sinistra vix juglandis, aquosa magis; ren uterque sero mire extendebatur, forsitan quod urinæ excretio aliquamdiu parciore fuerit: ureteres amplius itidem, vesica fellis insignis quoque magnitudinis, bile turgida, hepar bonæ notæ, pancreas quoque lienis mira structura, numerum sive spectes figuram: ille duos exhibebat lienes intime connexos, sic ut nonnisi singulari adhibita circumspeditione separari potuerint: hæc locis variis incisam substantiam, adeoque quasi in lobos quosdam parte ea quæ ventris anteriora respiciebat, divisam, imo in liene hoc, duplici ex corpore dicto modo composito, appendicula singularis etiam observabatur, quam lobum ejus vere nominare licebat; circa renem sinistrum nucis moschatae magnitudinem habens globosa occurrebat substantia, vasis mire irruita, dissecta hæc lienis substantiæ similis observabatur. Cordis ventriculum dextrum insignis admodum occupabat polypus, tenax valde, albus, fibrosus, extendebat se ad plurimum digitorum longitudinem in arteriæ pulmonalis interiora: mediastino circa pericardium utroque latere, vesiculæ variæ statu turgidæ adstabant: in inguine sinistro glandulæ, quæ aderant, naturali in statu inveniebantur, quæ in dextro duplicis juglandis similitudinem referebant externam faciem spectantibus, licet valde essent inæquales: dissectæ plurimis ex particulis, albissimis, facile digitis resolubilibus, singulari tunica investitis compositæ videbantur: cor, renes, partesve aliæ variæ maculas hæ-

bebant, in tunicis se manifestantes, subnigras, lineæ albicante circumscriptas.

Ulcus dictum uteri, hinc fluor purulentus vesiculæ circa vasa pampiniformia, glandularum in inguine intumescencia, quæque alia huc facientia adduximus, quam causam habuerint, meum non est determinare, eò quod nonnisi viribus diuturnitate afflictionis omnino destructis, adeo ut etiam vix verbum proferre valeret, in Nosocomium delata fuerit defuncta nostra, lymphæ singulari vitio, simili omnino illi quale luis venereæ, præcipuam si non unicam causam, variis rationibus moti habemus, plurimum hic tribuimus multa ex dictis fuisse: Hæc an correpta fuerit defuncta dicere non possumus, hoc hic monuisse satis sit, vel sanguinem suis à causis corruptum, (etiam non raro à malignis, quas inter seminum palmam ducit) lymphæ dispositioni prævæ, ac speciatim magis coagulationi singulari, hinc circa glandulas, aliaque loca, ubi ductuum ejus motui destinatum copia collectioni, aliisque inde productis vitii occasionem præbuisse, licet nec ipse partibus aliis humoribusque pepercerit, sic ut non solum vitia alia in muliere hæc observata, verum & uteri ulcus ipsum ex sanguinis lymphæve constitutione præternat. originem duxerint, vel ex impuro congressu, seminisve prævi in utero detenti corrosiva vi ulcus uteri primò, hinc ex hoc sanguinis lymphæve vitia, quæque ab iis produci posse diximus, dependere. *Gerardus Blaius part. 5. Observation. medic. 9.*

Sæpius vidimus in dissectis cadaveribus puellarum seu virginum, & aliarum mulierum profusio uteri albo, dum viverent, laborantium, quæ ob alium aliquem morbum gravem extinctæ fuerant, in utero enim earum humorem limpidissimum invenimus, qui è cavitate ejusdem guttatum stillabat per verum collum in sinum pudoris, in quo candorem tantum acquirebat, ut cretam aut calcem dissolutam in aqua dixisses, & ejusdem mixtionis crassitiem quoque, in aliis majorem: an verò id fiat, id est, ista albedo & inspissatio humoris antica tenuis & limpidissimi, acquiratur coctione aliqua, vel aëris externi appulsu frigidus potius ut videtur, aliis judicandum proponimus. *Severinus Pinus de Notis virginum lib. 1. problem. 3.*

FLUXUS HEPATICUS.

DE Fluxu Hepaticò jam quidem supra capite de *Diarrhæa* aliquid attulimus, & alia videri poterunt ex Clariss. *Eismullerò*, sub titulo *Intestinum Morbi*: verum materiam non sic exhaustimus; de eò itaq; rursus in præsentiarum quædam restant adducenda, ac primò Clariss. *MENJOTII* Medici in Galliis Regii, *Dissertationem Pathologicam de Dysenteria Hepatica*. Secundo *Excell. MARTINI CARCEI Considerationem Medicam super Hepaticò Fluxu*; &c.

ANTONII MENJOTII Dissertatio Pathologica de Dysenteria Hepatica.

In genere quælibet cruoris per sedem exercitio, dysenteria nomine insignitur, ac Galenus quadruplicem ejus speciem commemorat, videlicet intestinale, sanguineam, melancholicam & hepaticam.

Primò dysenteria intestinalis quæ verè & propriè talis est, ideoque dysenteria sine adjuncto

juncto dicitur, fit *ἄσθ' ἐξ ἑσίου & πρῆκχομόν* propter abrasionem ac exalperationem in cunctorum.

Secundò dysenteria sanguinea oritur virtute jecoris, quâ sanguis toto redundans corpore, ilque ἀχρῆφθῆ periodicè ac nonnunquam typicè ἄσθρῆς & ἰσχυρῆς liberaliter atque fortiter per atvum prorumpit. Quia autem sanguis iste colore floridus est, ac ut ait Galenus, similis ei qui ab hostiâ jugulatâ profundior, idcirco κατ' ἐξοχὴν hæc dysenteria αἱματώδης & αἱματηγῆ, item rubra cognominatur: amittitque ab hæmorrhoidali fluxu, quòd hic sit affectio venarum in ano desinentium, eâque de causâ sanguis plane liquidus deturbetur; illa verò fiat per oscula vasorum quæ in intestinis, ac in ipso met recto, sed longius à podice terminantur; proindeque sanguis dejiciatur non ita fluidus; quippe qui pigro lapsu per sinuosa intestina descendendo, aliquantulum spissescat. Talis est verna dysenteria ephēborum, si forte careant hæmorrhagiæ commodis, quâ ætate propter sanguinis πλεονασμὸν & fervorem naturalis est nativum αἱματώδης, juxta illud Hippocratis ἰσχυρὰ ἀφροδισιάζον, ἢ πρῆκχίζον, αἱματηγῆσαι, ubi venarum agnoscere, aut hinc ire & erant, sanguinem per hinc mittunt. Vere autem gliscit sanguis ἐν τῷ τῶν ἐμῆραν & τῶν διεκχυμῶσαν, cùm ab imbris, tum a særo calidore, præsertim si vita vivatur desidiosa. Huc quoque refertur dysenteria eorum qui ad curationem perfracti cruris illud in sublimi collocant; quæ postea est quidem utilis ad prophylaxiam imminentis phlegmonis; secus vitiosa, quòd reliqui corporis πλεονασμὸν affert. Item illorum qui altero crure mutili à quotidiano victu non distiterunt; vel qui è vitâ actuosa ad otiosam citra ciborum subtractionem repente convertuntur; vel quibus solitum ac solemne menstruum aut hæmorrhoidum effluviū restituit; vel dum ob prægressas sanguinis ingentes perfusiones aliæve de causâ frig. factò corpore, minus quàm antea per cutem digeritur, vitrique aliquatenus συνακμῶσαι; vel denique synocho fibre detentis cruce supervenit. Ejusmodi igitur dysenteria affatim ac subito ἐνδὲ ἑσπῆρας τῷ πλεονασμῶδης peragitur, ac ut ait Hippocrates, Nec longa est (quippe quæ intra biduum quiescat) nec motiseta; non enim ciborum fastidiosi sunt, nec viciare consert. At tamen, ut obiter dcam, dysenteria illa αἱματώδης pauca & diuturna esse potest, si accesserit visceris oppressio, tuncque phlebotomiæ locus est; vel si ab acrimoniâ sanguinis oriatur, venarum ad intestina pertinentium elausulas irritans, unde catharsis necessaria est biliosorum ac falsorum humorum. Tandem haud solùm robore naturæ sanguis purus alvo pellitur, sed ruptâ nonnunquam aut aperta seu sponte seu à vulneribus viscerum venâ, perniciosè erumpit.

Tertiò dysenteria melancholica, quam tamen Galenus aliquando omisit, fit à sanguine adusto, nigro & splendente, quem hepar vel lien ad intestina prorudunt. Humor namque melancholicus affatione splendescit instar picis vel bituminis Judæici quod è mari mortuo affertur, inquit Galenus; unde Pœta de Oreste loquens, jussit quod splendida bilis; id est atra, quam idcirco bituminosam vocavit auctor definitionum Medicarum.

Ultimò dysenteria hepatica nascitur à κακο-

πρῆκχίῃ hepatis exoluti, de quâ nunc agendum.

Exquisita hæmatosis tria requirit; ἄσθρῆς probam chylasim, nam antecedentis coctionis vitium, sequens non emendat: ἄσθρῆς vaso- rum libertatem ad facilem chyli πῶδου: & ἄσθρῆς robur in hepate. His tribus amicè simul conspirantibus inoffenso cursu fit progressio τῆς ἰσχυρῆς πρὸς δυνάμιν, ἢ δυνάμειος πρὸς ἐκχυσι- ἄσθρῆς, virtutis ad facultatem & facultatis ad ac- tionem, redditumque à ventre χολῆν, jecur ingenitâ proprietate in optimum sanguinem commutat, lechis oritur δυνάμειος τῆς ἰσχυρῆς τῶσαν ἰσχυρῆς frustratio operis sanguifici: hæc quândiu sit à simplici impedimento functionis hepaticæ, scilicet vel ob chylum sive ventri- culi sive ingestorum culpa illaudabilem; vel ob mancam hujus distributionem, præclusis ductibus quibus itur ab intestinis ad sima hepatis, non dicitur proprie dysenteria hepatica seu fluxus hepaticus, sed duntaxat ubi effectum hepar atque elanguescens sui tædet effici.

Porro cùm domesticæ hepatis facultates quadruplices sint, attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix. Læsiō attractricis potentie aut supra modum agentis, putâ incultum adhuc chylum immoderato calore præpropere rapiens; aut propter frigidam humidamque inemperiem ignavioris, chylumque utut ador- natum ac excoctum vel non profus, vel saltem parcissime prolestantis, haud movet fluxum hepaticum; sed prostratio facultatis coctricis, simulque retentricis, uti mox dicitur. Expultrix autem accidentariò tantùm suam in hunc morbum confert operam, quatenus otuante retentrice, illa necessarò insurgit, sanguinemque aquosum à jecore deserunt, nec complexum eliminat. Itaque fluxus hepaticus quodammodo respondet aut henterico seu ponis cœliaco fluori in quo semichylosa egeruntur, aut vomitui ciborum ἐκχυμῶσαν: Jecur enim per vasa mesenterii veluti per ora quædam alimentum exugit rursusque per eadem semicoctum quasi καυπῶδης ablegat.

Hæc affectio fluxus hepaticus, nem dys- enteria ἰσχυρῆς & dysenteria ἰσχυρῆς vocatur, ac simpliciter hepaticis: quæ vox in scriptis Hippocraticis vnam cavam sive jecoriam designat. Hepatici etiâ in genere appellari possunt quocunque hepatis morbo correpti; in specie verò à Veteribus hepatici dicti fuerit, qui jecoris patuntur inflam- mationem, sicut peripneumonici & pleurici quibus pulmones ac latera inflammata sunt. Sed apud recentiores illi denominantur hepatici, nec non jecinorosi & jecorici, quorum jecur citra aliam ægritudinem ut phlegmo- nem, abscessum, scirrhum, ulcus atque pu- tredinem vietum evasit, pariter ac cœliaci atque stomachici nuncupantur, quorum venter ac stomachus debiliores proprio defunt mune- ri.

Est igitur hepatitis, velolutio facultatis san- guificæ & retentricis in hepate à præsigni eius in- temperie, quâ sanguis diluatur κατὰ τὸν πρῆκχόν πλεονασμὸν carnium recens macturam solutam refe-rens, ex alvo profuit. Diximus à præsigni in- temperie, sicut enim actio sanguificandi ac retinendi in jecore similis est, sitque à temperamento, non à conformatione, ita haud

haud ab organico, sed à simili morbo per se oblatitur. Cruenta ista ventris proluvies (signum hepatitidos pathognomonicum) καίλιος περιπλοσις ἑρυθρός ab Hippocrate dicitur, forsitanque legendum ἑρυθρός cum prærubra non sit, sed subrubra, nec tam sanguis, quam sanguinolentus ichor effundatur.

Subiectum huius affectus est partim parenchyma hepatis, præcipua videlicet huius pars, cui actio sanguificandi fuit demandata; partim venulæ per jecoris substantiam numerosâ sobole disseminatæ, quarum usus est cremorem in ventriculo confectum ad consummatam usque conversionem amplecti. Quia autem propagines origini suæ condoleant, hinc fit ut illa virtutis retentricis κατὰ φύσιν universo generi venoso interdum communicetur, nec sanguis modò per alvum, sed etiam per nares, os, uterum, urinas hæmorrhoidas, adeoque cutem ipsam specie sudoris elabatur, præcipue cum facile propter tenuitatem, vel tunicas vasorum permeet, vel ipsorum orificia recludat.

Inde etiam ratio petenda est, cur aqua hydropicorum ventre pariter non effluat, aut saltem id non sit de essentia hydropis, sed ἡδὴ φανερὸν, licet in hydrope gravius ostendatur vis αἰματωποιοῦσα, quam in hepaticide, illicque mera aqua, hic sanguis saltem αἰμορροῦσθε leviter & quasi in superficie coctus scaturiat: causa enim est quòd in hydrope incolumis perfert virtus contentrix quæ in hepatico fluxu collapsa est, maximè in cavis hepatis quæ sunt ejus portæ. Neque enim credendum inelaboratum sanguinem infra deponi quòd sit simpliciter dissentaneus atque ἀβρῆλος, cum magis gravior sit, quam aqua hydropicorum; nec etiam quòd propter viarum obstacula imperfectè distribuatur, ita ut vitium illud mixtum sit, partim ἰσχυρὸν, partim ἀσθενές. Nam hydropicorum viscera magis impedita sunt quam hepaticorum, ac πῶς ἂν ἡπατικὸν non in obstructione jecoris, sed in ejus ἀδυναμίᾳ suam habet ἰσχυρίαν. Quinimo si naturam ἀβρῆλου ἡπατικῆς attentius consideremus, videtur potius pendere à casu virtutis retentricis in hepate quam coctricis; siquidem fieri potest ut hæc ex accidenti atque secundariò solummodò deficiat, nempe quòd chylus in hepate, sicut cibus in ventriculo ob everfam retentricem lienterico, non satis diu detineatur, nec tempus ἰσχυρὸν æquale sit tempori ἰσχυρῶς. At vis jecoris καθαρτικῆ ex se ac primariò semper corrumpit in hepatico fluore; hæc namque salvâ, qualisunque sit lapsus virtutis concoctricis αἷμα ἑρυθρὸν sanguis quidem aquosus ac perliquidus procreabitur, sed is alvo non excidet, uti nec serosa ὑδραγωγία colluvies. Hancque veritatem evidenter demonstrat hepatici morbi medela, quæ præsidium non tam coctioni per se opitulantis, quam astringentibus ac præsertim corallò vim retentricem firmante, perficitur.

Dicet aliquis, si ob imbecillioem coctionem sanguis in hepaticis gignitur ichorosus: ergo in sanis consimilem quoque sanguinem necessariò creari, antequàm complementum suum ille attigerit, cum omnis coctio gradatim fiat. An infirmatâ per hepatis morbos hæmatasi, fabricatur sanguis non solum præstantiæ gradu, sed suâ quoque naturâ à legitimo sanguine discrepans, sicuti se habet pituitæ coctio in ordine ad sanguinem? An

verò hepaticorum sanorumque sanguis formaliter idem est? sed in his ulteriore coctione accidentaliter perficitur, in illis incoctus & crasse adumbratus permanet, propter hepatis impotentiam partes suas perperam agentis: haud secus ac fructus priusquam integrè maturescant, propriâ ac substantiâ formâ vestiuntur: quid enim obest in valentibus similiter ac in ægris crudum generari sanguinem? in illis quidem insensibiliter & ad tempus exiguum, in his autem sensibiliter & cum perseverantiâ ob hepatis ἀσθένειαν.

Tonus propriè dicitur nervi, & quemadmodum per metaphoram nervus pro robore usurpari solet, sic Medicis tonus partium, est earum vis, quomodo Galenus scripsit senibus imbecillum esse ζωτικὸν πνεῦμα, & πνευματικὰ medicamenta vocantur quæ vulgò corroborantia. Eademque licentiâ Hippocrates Cratevam radicifecum jubet ut remedia ad Democriti curationem mittat in fistilibus novis rite obturatis inclusa, ne perdant πνεῦμα πνεῦμα φαρμακτικὸν ἀσθενῶν ἀσθενῶν: imo πνεῦμα ad animum aliquando etiam transtulit, agnovitque Chrysippus facultatem quendam animæ à rationali diversam, quam tonum nominavit, & quæ esset ἰσχυρὸν ἔχει, δυναμὶς, ἀσθενὲς quæ quis à proposito cum ratione suscepto non facile dimovetur. Tonus autem membrorum atque soliditas opponitur debilitati, laxitati, flacciditati, ac mollietati: resultat enim ex qualitibus etiam secundis, quæ alii modos substantiæ appellant certâ mediocritate inter se commixtis; cumque qualitates secundæ sint primarum progenies; idè toni solutio sequitur intemperiem; eamque prægrandem admodum ac intensam. Et quòd maximè observandum, ab immoderatione qualitatum elementarium sanguis quidem producit vel putridus, vel intemperatus, vel impurus, putâ pituitâ, bile aut melancholiâ confuscatus pro qualitatis ἰσχυρίᾳ; at minime ἰσχυρὸν qui vix sanguinis essentiam possidet, sed quodammodo ambigit inter serum & sanguinem, atque ad illud magis quam ad hunc vergere videtur. Itaque excellens hepatis intemperies non asciscit sibi fluxum hepaticum, nisi quatenus hepatis calidum insium vel exstinguit ut potus aquæ glaciæ, vel discutit ut phlegmone hepatica, febresque diutinæ; eodem pacto quo ambientis caliditas potentialem vini calorem dissolvit: quin etiam ob immodicas evacuationes calorem ac spiritus, non turbatâ primarum qualitatum harmoniâ, exhaurientes, hepar non raro ἀσθενῶν; unde Galenus virtutem partis à temperie merito distinxit, quòd illa in calido innato, hæc in commoderatione primarum qualitatum consistat.

Si ἀσθένειαν hepatis proximè penderet ab exuberantiâ primarum qualitatum, non esset exposita difficile, cur inter virtutes hepatis, sanguifica ac retentrix pessum eant, stante tractrice atque expultrice, videlicet ob naturam intemperiei quæ huic potius quam illi potentie adversatur: Ut enim diversæ facultates, diversis gaudent temperamentis, sic à variis quoque labefactantur intemperaturis: Sed quia in jecoris ἀσθένειᾳ diximus immixtum calidum ejus ἰσχυρὸν quòd est commune instrumentum omnium facultatum, harumque quasi primus motor, quaeritur cur omnes hepatis vires eadem ruinâ non involvantur. Pro dubii solutione duo notanda sunt, primò coctionem inter actiones naturales esse validissimam, utpote quæ objecti sui naturam plane immutet: secundò retentionem esse functionem multò diuturniorem quam sit attractio atque expulsio,

pulsio, cum hac duæ operationes, potissimum expulsiō breviter peragantur, quemadmodum, inquit Galenus, idem homo qui sufficit deiciensdo oneri, gestare id totâ die non valet, sic internis organis extrudere quod contrahat, quam res amicas diu continere facilius est. Hoc posito dicimus, ad coquendum atque retinendum exigi pleniorē calidi mliā copiam quam ad trahendum atque expellendum, ideoque in hujus indigentia coctionem atque retentionem primū ac maxime languere; sicut motus animalis paucâ spirituum animalium irradiatione intercidit, tactu incolumi, quod ad motum quàm ad sensum liberatiore opus sit cerebri influxu.

Morbū hunc hepaticū in jacturâ calidi primigenii positum, sympathicū advenire potest non est, sed necessariō idiopathicus existit, licet interdum deuteropathicus: nam cum partes omnes alvo contentæ, exceptis membris genitalibus gratiâ hepatis constructæ sint, eique famulentur; illis a grotantibus, hepar prompte trahitur in consortium, hinc dysenteria hepatica intestinalē quādoque consequitur.

Fluxus iste, si dicere liceat, aqueo-sanguineus aut simplex est, aut ex chyloso, purulento, bilioso, tuitoso, vel melancholico compositus juxta aliarum affectionum complicationem ac variam hepatis intemperiem.

Turbante dictis de causis sanguificatione ἰσχυρὰ παραιώδεια hepatis rejectanea frequenter nec servatur, verum per plures dies alvo funduntur, citra ullum visceris vel tumorem vel dolorem, aliamve quamvis querelam, nisi ex eventu consocietur; puta jecore gravato, aut flatibus distento levis molestiæ sensus protendatur ad mendas costas. Non autem totus sanguis ventre fugit, secus homo non viveret, sed elaboratior quædam ejus portio in venis superest, quāquam ea quoque sit ἀδύνη, ut loquitur Hippocrates, id est imbecille nutrens instar vini ἐλάτου καὶ ἰλιγοφίῃ, quo etiam sensu diæta ἀδύνης dicitur Hippocrati paucum exhibens nutrimentum: cūque sanguis non modò sit πάντων τροφή, sed etiam πάντων ἄερα καὶ πάντων ζῴων, ut ait Aretæus, nil mirum si partes haud solum alimento cassæ intabescant, aut cachecticæ evadant, sed algescant insuper ac decolorentur, nec non quoque citra bilis suffusionem flavescant more plantarum sole diutius everberatarum, succoque nutrio defraudatarum, aut ad instar vini ob perditos spiritus enervati, quod citrino colore tingitur, ac ut ita dicat ἰσχυρὰ. Interdum autem post excretionem ferrosam paucò tindam cruore, venâ aliquâ à sero corrossâ, sanguis coloratior dimittitur; atque etiam Galeno autore, limus sanguinis crassi refunditur in consinio bilis atræ positus; isque vel à colliquatâ hepatis substantiâ, vel à diuturniore sanguinis, in intestinorum mæandris intercepti, commoratione: quandoque enim duorum aut trium dierum spatio sistitur evacuatio, deinde excrementa rursus revertuntur prioribus multò pejora; vel quod vis καχεκτικὴ conflaccens primò tenuem sanguinem atque ἰσχυρὸν (quippe qui arctiorem, ut retineatur, postulet circumplexionem) deinde ubi magis concidit, etiam crassum sanguinem effugere permittat; vel denique quod morbo excrecente introducat propter obstructionem & negatam ventilationem contraria intemperies calida sanguinem superaffans. Sicut autem inchoante hepatis ἀψύσια, sanguis ἔξ ἑωρρασιῶν quasi primam delineationem adeptus alvo ducitur, ita eadem adavstâ corrumpitur in hepate materia sanguinis, & nedum di-

minuitur, at depravatur hæmatosis, unde non amplius rudimenta sanguinis, verum deterioris qualitatis excrementa, eaque multiformia internè & quandoque etiam supernè emittuntur: quo pacto in cæliaca passione alimenta ἑμπελὸν primū exeunt per solam coctionis abientiam, tandemque graveolentia ac in peregrinum habitum mutata propter putredinem cruditati copulatam. Demum ab hocce morbo febris abert nisi aliquâ cunctans chyli portione aliive humoribus temporis progressu computrescentibus, lenta accendatur, tuncque destruitur appetitus, qui ad oblata huc usque belle se habuerat.

Distinguitur dysenteria hepatica à verâ atque ulcerosâ intestinorum dysenteria cum plurimis signis notissimis, tum præsertim quod in hac dejectiones pauciores sint, dolorificæ ac frequentissimæ, ita ut corrumpat somni tempora: in illâ copiosiores, indolentes nec creberrimæ, & tamen eò minùs raræ, quò retentrix magis languida fuerit. Quæres cur hepaticam dysenteriam nullus comitetur dolor cum serum salum sit atque pungens, ac teste Galeno, ichores sicut ex mixtionis elementi aquei & ignei. Respondemus cum Aristotele serum dupliciter generari aut quòd sanguis non sit perfecte coctus, aut quòd post coctionem corruptus sit. Cum itaque serum hepaticum à cruditate fiat, non à corruptione vel liquefactione sanguinis, ideo mite est, non acre atque mordax: adde quòd à permixtu sanguinis benignitate demulceatur.

Ardua est ἰσχυρὸς hepatis ἐκ τῶ κατὰ φύσιν ἐν normâ proprii temperamenti atque complexionis procul egressi, præsertimque in senibus hic affectus μέγιστος καὶ δυσάλθης longissimus & ægre sanabilis existit. Etenim si φύσις ἐρεκελή, quæ salutis spes affulget depopulato calido radicali membri principis? Nec modò hepatitis calamitosa est magnitudine causæ, partisque assæ nobilitate, sed subductione quoque materiæ ad alimoniam necessariæ, viriumque perenni inanitione: fluxus enim iste naturalem hepatis calorem in dies magis dederit, ac symptoma morbum fovet parentemque suum quasi νόμος ἀπαιταργικὸς hoc est lege ciconiata sustentat; quod si incautè competatur, vel cutanea vitia efflorescunt, comportata in corporis habitum serosa plenitudine; vel febres succenduntur ab humoris suppressi corruptelâ; vel mille alia tædia emergunt. Meteorismus hypochondrii cum rugitu à congesto spiritu flatuoso, intermorientem calorem nativum denotat, sicut empycis, aliisque quàmvis chronico morbo decedentibus contingit; nam cessantibus penè facultatis naturalis officii, crudi humoris & flatuum abundantia jecoris ζύμασι supervenit; pedes quoque trahente morbo flatibus tument; sed tantò morbus infaufto omine, quantò pedes longius absunt à vitæ principio quàm hypochondria.

Atque hæc de dysenteria hepaticâ dicta sunt juxta Hippocratis & Galeni doctrinam. Quod si quis ab eorum placitis ad Junerum opinionem de vas chylodochis, de sanguificâ cordis facultate, & sanguinis circulatione defiscat; ille crimina hepatis hic imputata adscribat cordi, notataque venarum mesaraicarum affectiones transferat in arterias quæ mesenterium alluunt. Hæc enim MENJOTIUS.

MARTINI CARCEI Cumano-Hungari, Consultatio Medica super Hepaticò Fluxu, Lugduni Batavorum Annò 1672. inventa ac virtute, eruditione, experientia, Nobilissimo, Excellentissimo, Clarissimoque Viro D. D. Cavolo Dialincurtio Philosoph. & Medic. Doctori, antehac in Gallis Cossuatio

congruens ligamentorum ope, aut fibrarum in vasis existentium, per hepatis substantiam sparsorum eluditur, undè vera *ἀπώια* & *ἀδυναμία*. Magnitudo si non increfcit, quid mirum? Pomum enim putre rarè (nifi *ῥύμωσι* accedat,) incorrupto tumidius fit. Decrefcere autem fi pergat, rationi confentaneum; quia profluit aliquid ejus fubftantiæ, præcipuè ubi mali labes dantiùs ferpfit. Pori vitiantur, evertuntur, undè naturalis fanguinis *ἔρσις* impeditur, *ἄχολία* depravatur, & *καρχήσις* accedit. Quid dicam de humore vegetativo, & calore vitali à quibus vitæ *ἐκπρωσις* adèft, & *σφακελιωσις* partem habet, hoc èft mortificatio & morticinum partis èft, non ergò his magis opus, quàm mortuo dapibus optimis.

Cauſæ corrumpentes internæ quatenus in ipſum hepar agunt. Sed, quia nihil à ſe corrumpitur, nec tamen quicquam extra ſphæram activitatis ſuæ agit, cauſæ proximæ in ipſo hepate perquirendæ. Alluit verò hepar fanguis arterioſus, qui arteriæ coeliacæ ramum dextrum affluit; aliudè verò, uti venæ portarum ſarcuſi concava jecoris irrigant, ita venæ cavæ radices ejus convexa perreptant. Accedunt ſpiritus animales, quos ſi ſuccum nervoſum vocas, non litigo, per nervulos à plexu coſtalium ſingulares; fanguis hic filtratur & tranſcolatur ad truncum cavæ aſcendentem. Bilis deriyatur per poros bilarios, ductus hepaticos, & confluit in inteſtinum. Lympha in receptaculum commune pellitur. Fluxus verò hic, quoniam per gyros inteſtinorum fit; viarum ad inteſtina per viarum ductum ſequitur, fanguis ſeroſior ſolito laxat poros vaſorum, aut etiam capillaribus pauulum dilatatis exit in ſubſtantiam, ubi imbibitur, & infiltratur, ceu ſpongia liquores imbibit; ceu ſpiritus ammoniaci, ceu alcohol vini parti affuſus per eam ſerpit. Poſtea ſero fanguinis tenuiore copioſius allabente, fanguis paulò craſſior filtratur quidem, tenuius verò ſerum in loca uliginofa effuſum cum aliqua fanguinis portione, dum poros, fanguini tranſcolando aliàs pervioſ, impervioſ offendit. Bilis motum ad poros bilarios ſequitur, ſicque fluxum hepaticum conſtituit. Aſt quoniam pars infiltrata, non exprimitur (vel comprefſione partium vicinarum, puta diaphragmatis motu, ſuperne deorſum, vel contentarum in abdomine interne ſuſum; vel conſtrictione illa, quæ fit partim per nervulos, partim per fibras textum hepatis conſtituentes, partim etiam per membranam hepatis, non tantum ejus extrema, ſed & intima pervadentem, ac vaſa comitantem) uligine vitata diluit acinulos, & coheſionem illorum diſſolvit, ſicque à communi vita ſeparat. Uti videmus carnes etiam recentes, in aquam puriſſimam & nulla ratione vitiatam immiſſas ſenſim corrumpi, & quidem æſtate citius, quàm hyeme. Ita motu partium naturali ſublato, acinuli decidunt, *κατὰ τὴν ῥοήν* ruina ſeu caſus fit; quam partim morticinum conſequitur, ſeu jecoris *διὰ τὴν ῥοήν*.

Qui magis inclinant ad hunc affectum; rarò hunc affectum etiam oculatiſſimi Medici obſervant, undè qui ſunt ad hunc affectum procliviores, quod ab experientia dependet, non facile determinatur; tamen rationi conſentaneum videtur, tales in quibus copioſum ſerum, pori bilarii patentiores, pori in vasis adducentibus laxiores, in abducentibus exiliores, & anguſti huic affectui magis obnoxioſi.

Res hunc affectum inducere valentes; aër

Tom. II.

frigidus, quia interiora calefacit, & fanguinem fluidiorem reddit, ut Hippocrates dicit, ventres hyeme calidiſſimi aph. 15. ſect. 1. Exteriora vero frigore conſtringit, affluenti fanguini copioſiori occaſionem dat, tranſituro eidem ac percolando obicem ponit. Vaſorum advehentium poros laxando, avehentium arctando fluxum producit, & reliqua parte acinorum corpufculis infiltrata corruptionem ingenerat. Tranſpiratione enim impedita rectè inter cauſas putredinis recentetur. Calidus, fanguinem liquat & ſuadit, calorem ejus vitalem turbat, non tamen prorfus incendit: ſpiritus conſumit à quibus robur hepatis. Hæc èſt ratio, cur homines ardente ſyrio ad laborem ſegniores deprehendantur. Humidus aër, poros corporis penetrat, ſalem liquat, qui liquefactus deſluxiones adjuvat. Alimenta admodum refrigerantia, ut ſunt olera frigida, potus glacialis importune hauſtus, ventriculo immiſſa, ſuam circa portas vim exerunt, frigore penetrante. Quod minus mirabitur, quicumque expenderit ad auram frigidam, totum corpus calore exaſtuans ſubito reſici: ad medicamentorum teſticulis aut plantis pedum admotorum vim, aſtuantem februm fervorem, reſtingui: ad halituum & vaporum motum horrores, rigores, excitari. Rigore etiam afficitur meſenterium, in quo venæ portarum variæ propagines, quæ fanguinem a frigore male alteratum in jecur infundunt. Et quicquid chyli per venas lacteas, aut lymphæ per vaſa lymphatica in receptaculum commune convehitur, ab indole nativa degenerat. Mutatur etiam chylus & lympa, in ipſo ductu thoracico, undè ratio patet, cur aſtuantes potum frigidum hauriendo, in ipſo potandi actu reſiciantur, alterationem quippè ſubit fanguis ipſe deſcendens. Sic varias mutationes, à quibus abhorret natura, dum patitur fanguis, illius filtratio vitioſe peragitur. Opiatorum & relaxantium abuſus motum tollit, cura quem nulla actio. Motus corporis nimis, motum humorum verſus inteſtina feſtinat. Evacuatio fanguinis in congerendo ſero, plurimum valet, ſeminis verò crebrior exhaurit. Decubitus in plumeis culcitris fanguinem calefaciens, proclivorem reddit, ut in inteſtina corrumpatur. Ira Humores movet. Mœror meatus obſtruit. Et ſic plura, quæ aliàs innoxia, in hujus vitæ perniciem conjurant.

Morbi qui hunc producant. Succedit hoc malum aliquando febribus colliquantibus, in quibus non tantum pinguedo, à bile fanguinem ad nutritionem ineptum reddente, liqueſcit; ſed corrupto priùs nutrimento, ipſa pars, ſucci nutritivi indolem ſequitur. Quod facilius in hepate, quàm aliis partibus contingere poteſt, èd quod filtrum & colatorium fit bilis. Idem contingit nonnunquam in febribus malignis, peſſilentialibus, & peſte ipſa; in quibus ſalacre malignum, & volatile, malignitatis ſuæ ſtigma profundè inurit, & vitus per ductum communem in inteſtina evomit. Idem in morbillis & variolis, ubi ſunt adèd vehementes, ut non tantum ſæviant in exteriora; ſed etiam viſcera occupent & corrumpant. Ita perfectè Vener. Præc. Meus plurimas variolas vidit, quæ ſuppurantes intus & extra fluxum hepaticum invexerunt, illumque perpetuò intra paucos dies lethalem.

Indolens, Contrecta, ure, ſeca manum illam, quæ hinc ab anno tormenti bellici volante

Hhhh

lante

lante globo abrepta est, atque curiositatis gratia apud Chirurgum asservatur, nec molestiam ullam manco facies, nec tristem ullam sensationem eidem excitabis. Quid enim cadaveri cum viro? Cadaver esse corruptum, Hepar, h. e. vitâ sensuque destitutum supra dictum: neminem itaque mirari subeat si tale hepar nullo afficiatur dolore. Non autem putandum est hepar per comminutam sui partem toti conjunctam sensu destitui, id quippe luculenter refutat experientia eorum, qui hepatidem h. e. inflammationem hepatis perpetiuntur. Negari tamen nequit eos qui hoc fluxu corripiuntur aliquando torminibus vexari; vel propter lumbricos in intestinis catullentes, vel ob medicamenta aut aciora aut etiam adstringentia, sed præpostere exhibita, ab his enim humor in cavernis hepatis moram facit, & acrimoniam acquirit, dumque per intestina devolvitur dolorem invehit.

Cruenti, & hostiarum recens macularum ablutio similis, sic e. g. videmus, & in artificiosa parenchymatis hepatici separatione: & in spongiæ sanguine infectæ ac aquis immerse secundâ aut tertiâ compressione, sanguinem aquosum exprimi: atque demum in ipso sanguinis venæ-sectione emissi feri, quod ubi vel leviuscule cremorem, & caseum ejusdem moveris, illico plus minusve rubescit. Ichorosi, *ixor* græcis dicitur sanies serosa & tenuis, qualis prodit vel ab ulceribus capitis manantibus, vel à capitis furfuribus violentius abrasis, vel demum ex cadaveribus diutius quàm par est inhumatis, dum solaris æstus in illa agit. Aristoteli *ixor* ille sanguis est crudus, qui vel nondum coctus vel in serum versus est. Allusi proculdubio vir magnus ad sanguificationem in hepate, quam medicina prisca docuit: sanguinem verò in serum converti, si benigne exponimus, profitebimur à sanguine lympham separari, quam si quis saniem nuncupat forte vapulabit: saniem quoque græci vocant *σάνη*, & *σάνη* quod albicat: undè sanguineus ichor commodius quàm sanies dicitur. Fit nonnunquam ut sedimentum crassum, vel fæces vini rubri, vel amurcam repræsentans dejiciatur, quod à substantiæ colliqutione fieri solet, ubi subtiliore liquore effluente crassius sedimentum in jecoris cavernulis ceu lacunis stagnat. Tale quid in collegio Anatomici Clariss. D. Drelincurt. videre mihi contigit, in liene tabido ex lienoso extracto, qui juxta caput permagnam cavitatem lutulenta, coenosa & limosa materia refertam; parte verò reliqua scirrhosam duritiem habebat. Lien autem substantiæ similitudine ab hepate non multum abhorret. Idem igitur in jecore concipio ac hisce oculis in illo liene deprehendi.

Fœtidi; fœtorem adesse in omnium carniū corruptione ubi aliquid partium volatiliū effluvia emittentium adest, ipsa docet experientia, cujus subjectum aliquid sulphurei esse, probat solutio sulphuris lixivio calcis vivæ facta, & aceto non fœtido præcipitata, fœtorem abominandum excitans. Ita sulphur accensum, & candelæ recenter extinctæ fumus pinguis & sulphureus fœtet. Ita omnia suffitibus & suffumigiis materiam præbentia, quantum quidem novi, ignem concipiunt, aut concipere apta sunt, sicque gratum odorem, quem fragrantiam nominant, aut ingratum & tærum, quem fœtorem vocant, ex se mittunt. At oleum sanguini in-

est, qui copiosus per hepar à partibus infernis remeat, & dum corrumpitur, fœtidissimus evadit; uti etiam destillatione oleum summe fœtens ex sanguine prolicitur.

Appetitus prosteritur; halitus teter, & execranda mephitis janitoris ostia transit & penuraturæ, ventriculū scilicet subit: ubi *ζυμωσις* corrumpit. Hac autem corruptâ stimulus ad alituram animalium datus, appetitus nempe, hebetat, idque partim, quia spiritu acido non imprægnatur lymphâ salivariâ, quæ fermento originem suppediat; partim verò quia deglutita non potest manere incorrupta, verum succo peregrino imbutur atque diluitur.

Carnes oderunt; suppetit ergo ratio cur hi carnem vehementissime oderint & averfentur. Ascendit enim ad ventriculū continuus ex hoc lacu vapor, qui condensatus in superiori ventriculi orificio ad nervos stomachicos fami præfectos penetrat, & averfationem carniū producit. Hujusmodi exempla passim prostant. Sic dantur, qui supplicia spectant dum latro securi subdere collum cogitur & aciem adeps sequitur, spectaculi dant pœnas pinguium averfatione. Sic ex improvviso offendentes cadaver vermibus luxurians, exindè caseos veteres vermiculis scatentes abominantur. At hic abeminationis causa continue adest, perpetuò enim renovatur, ut *εσχα* vultus infernalis immortale scilicet Titii jecur.

Vino delectantur; ast quantum hi à carne abhorrent; tantum vino delectantur, delicæ enim quas vinum habet in sui amorem hecicos imò & istericos pelliciunt. Documentum dedit hujus rei mercator Anglus prædives per biennium istericus, qui toto morbi decursu vini summo desiderio tenebatur. Is valetudinis recuperandæ causa ad excellentissimum doctorem D. Carolum Drelincurtium, in hanc urbem transfretaverat; sed post aliquot dies, itineris tædium, & salutis spem, cum morte commutavit, cujus jecur scirrhosum anatome docuit. Sapit vinum, quatenus glandulæ *σπυλοκοσι*, sporades, basilares, hypoglottides, proglottides, uvulares, palatinæ, cacochymo sanguine irriguæ, subtili ejus spiritu resciantur. Ventriculū ipse, ab ingrata illuvie, quæ illum subit, liberatur; venæ lacteæ irrorantur, & spiritibus animalibus in cerebro secernendis materia subministratur. Sed ohe malum! illecebris hisce blanditur hostis infensissimus, & sui amantissimis clam jugulum petit, inquit Fernel. Path. lib. vi. cap. vi. de substantiæ hepatis corruptela. Fundit enim sanguinem, calefaciendo intestina & mesenterium, in quibus radices portarum, uti rami in ipso hepate calorem vitalem æstu peregrino inficit, sanguini motum concitatioem conciliat, fluxum & corruptionem ipsam auget.

Febris aliquando adest; quòd si fluente sanguineo rivulorum, venæ portarum & cavæ, inquinamentum tenuius & parcius paludis coenosa hepaticæ, ad mare microcosmi abripitur, febris fit occulta, qualem Forellus lib. obs. 23. in dysenteria hepatica, ex intemperie frigida notat. Si copiosius, tunc se magis patefaciet, accedente præcipue notabili diætæ vitio. Quòd si frustum tetræ corruptelæ adducatur frequenter, non tamen continuo, insequetur animi languor & defectio, ac tandem cum sudore frigido, mortis prænuncia, Syncope.

Suis urget. Calori febrili comes ut plurimum solet esse lius, quia fauces ab haliibus ascendentibus arescunt. Accedit altera causa, feri sanguinis effluuium, unde sanguinis circulatio tardior, eisdemque ad glandulas oris, salivam eructantes, allapsus parior. Sic sanguis vitæ thesaurus vehiculo ex parte destitutus; linguam, & os universum rore suo defraudat.

Sanguinolenta excretio per nares, os, uterum; hæmorrhoidas, corporis poros; naturam providam quæ à nemine docta, conservationi totius intenta, noxia fugit, seculum hoc compellere non sinit. Sanguis ergo cordis contractione in partes pellitur, & in statu naturali reperit poros ad mensuram suæ magnitudinis accommodatos, qui præter naturam constringuntur aut dilatantur. Imò his illæsis, si sanguis tenuior existat, subtiliores etiam meatus, quam naturaliter habet, pererrat, ostiola horum cutanea, propter recursum naturalem impeditum, & continue influentis sanguinis impetum, effringit, ut

Unda impellitur unda,

Urgeturque eadem veniens, urgetque priorem.

Quidni enim, si

Gutta cavat lapidem non vi, sed sæpe cadendo.

Sanguis copia suo tenuem cuticulam distendens, & noviter pulsus, novis ictibus arctans, eandem perumpet.

Imprudenter cohibito, cachexia, pruritus, hydrops, pedum tumor serofus succedit. Naturam bene agentem spectare, adjuvare, & imitari decet Medicum. At scire, quomodo? quam? &c. bene agat? hoc opus, hic labor est. Et non abs re fluxuum cura, Cos ingenii Medici & iudicii ac prudentiæ practicæ lydius lapis audit. Ruenti cum impetu aquæ ostia opposito, murmur habebit, & frustra prohibente obice exundabit. Ita dum imperitorum error, molimen naturæ eludit, & quod prodire sinendum erat, sistit, operam perdit. Tuac enim immutato cursu, in varias partes ruit. Suffundantur hoc ichore aciore glandularum subcutanearum myriades, aderit pruritus; perfundantur interstitia subcutanea, & cuticula à cute plurimis in locis sejungatur, sicut scabies. Rumpantur vasa lymphatica, & serum sudet in abdomen, exoritur hydrops, in Pede tumor serofus. Si verò hoc serum per corporis poros eat atque redeat, variam pro sui varietate introducit cachexiam.

Prognosis 1. Exitus. Salutis, non illico desperandum hepatico fluxu consistatis, si in principio peritum Medicum nacti sint: non etiam ubi malum aliquandiu duravit sensim procedens, & lento gressu, nisi præveniatur ad exitum deducens: potest enim docta manus hoc malum debellare, Mortis. At ubi partus est febrium malignarum, pestis, variolarum, morbillorum, & sanguis suus fulens est & splendidus cum foetore intolerabili, tum docta plus valet arte malum. 2. Duracionis. Nec multum durare novit, ubi perniciosus & acutus affectibus successit, aut costum comitatus est: diu tamen aliquando fraudulenter hesitat. Idque vitio patientum, qui parum de hoc malo conqueruntur, eo quòd indolenter degant, sicque malum ceu latentem anguem sub herba relinquunt: aut etiam vitio delicatiorum Medicorum, quibus hoc unicum natum, *fluit mihi aivus*, sufficit,

Tom. II.

& vitium excretorum examinare dedignantur. 3. Modi eventus & mutationis, ubi verò æger sui exactam rationem habere cupit, & Medicus diligentem & arti congruam adhibet medelam, sanat sæpè, ac paulatim. Interdum verò morti ægrum eripere non potest, sed mora patientem ab amicis subito aut lente divellit.

Diagnosis; suo hic munere rectè fungetur Medicus ubi 1. sanguinis serum copiosum diminuendo, justam sanguini consistentiam conciliavit. 2. Hepar nondum corruptum roboraverit. 3. Idem à corruptione præservaverit, & cadaver hepaticum condierit. 4. Naturam in regeneratione corrupti juverit. 5. Patientem convenienter cibaverit.

Purgantia; indicationi primæ satisfaciendæ rhabarbarum, myrobalani citrinæ, aloë; non quasi hæc hydragoga forent, sed quia cholagoga, & per poros bilarios evacuant, qui sanguini seroso ad intestina fluenti, canaliculi existunt: & quia parti eidem, teste experientia opitulari deprehenduntur: tum etiam quia duo priora, vim adstringendi, huic affectui convenientem habent; tertium verò, inter ea quæ corruptionem arceant, optimè audit. Exhiberi verò hoc modo possunt.

Accipe Rhabarbari tosti. Drach. ʒ. Nucis Moschat. tostiæ. Mastiches ana Scrup. j. Sacchari clarificati Drach. j. F. Pulvis. Aut Accipe Myrobalanorum Citrinarum conditarum. Drach. ij. vel accipe Aloes, succo absint. min. & Centaurii nutritæ. Scrup. ij. olei Myrrhæ per deliquium. Drach. ʒ. conservæ absinthii. Drach. ʒ. M. F. bolus. Hæc Serum educunt, sanguinem magis consistentem reddent, hepar roborabunt, & Poros aperient.

Taxatio; Altera Indicatio complebitur extractis. Absinthii, Cardui bened. Aristolochiæ rotundæ, centaurii minoris; conservis Rosarum rubrarum, acetosæ, trifolii acetosi conditis. Enulæ campanæ, cydoniorum, nucis juglandis.

Condientibus. Balsamica virtus requiritur ad tertiam indicationem, quam, quia celebrat Bernardus Penotus à Portu, in balsamo præclaro ad cadavera inungenda, & à corruptione præservanda, quo Veteres in senio sublevando usus dicit: habe.

Ex descriptione Petri Aponensis Conciliatoris.

℞. Myrrhæ, aloes hepaticæ, spicæ nardi sanguinis draconis, thuris, Mumæ, opopanax, bdelli, carpobalsami, ammoniaci, sarcocollæ, croci, Mastice, gummi arabici, storaciliquidæ ana ʒij. labdani electi, ucci castorei ana ʒiʒ. Musci ʒʒ. Terebinthinæ ad pondus omnium, pulverizanda pulverizentur & cum terebinthina probe misceantur: pone totum in alembicum & ingeniose destilla, liquorem destillatum accipe, & in vas vitreum reconde. Dosis guttæ iii. extrinsece verò hoc ipso, at aqua rosarum temperato, regio hepatis inungatur. Felicem successum ex hujus balsami usu sperare licet.

Hepar regenerantibus; fortè hoc absurdum videbitur posse hepar regenerari; quod concessero ubi totum corruptum est; ubi verò, pars ejus duntaxat, nequaquam. Rarum in hanc rem exemplum & oculis charius habeo excellentissimi

Hhhh 2

pro

promotoris D. Caroli Drelincurtii observationibus & curationibus verè heroicis, & Regio Medico dignum. Historiam fidus narrabo. Angelus quidam Lutetiae Parisiorum conquererebatur de gravitate hypochondrii, decubitu molesto, respiratione difficili; pars affecta mollis deprehendebatur, maturantia juverunt, signa puris apparuerunt, apostemate aperto pus eruentum copiose per dies octo prodiit, pronunciantes D. Drelincurtio: pus à partibus internis manare; chirurgus risit; at digiti immisi in ipsum jecur penetrabant, quod in ambitu vulneris costis adhaeserat, ita ut nihil in abdomen delaberetur. Sicque Enunciati veritatem non tantum chirurgo, verum aliis cum Thoma incredulis digiti immisi firmiter probarunt. Adhibitis vulnerariis, Dei & artis ope restitutus est. Ergò idem contingere posse in fluxu hepatico, imò sæpè contingere, concludere quid vetat? Vulneraria ergò hic convenient, uti sunt radices symphyti, angelicæ, aristolochiæ rotundæ, imperatoriæ, bistortæ, caryophyllatæ; herbæ & folia equiseti, centaurii minoris, Plantaginis, millefolii, pentaphylli, hyperici, verbenæ; Cortices & lanugo florum salicis, &c. Sanguis draconis, sarcocolla, & hæmatites. Hæc s. a. administrata, ita sanguinem depurant, ut ex eo, quod perditum est, reponi possit; hæc tenuem ichora carnis generationi nocentem remouent, & naturæ subsidium ferunt. Observandum etiam, corruptis & desluentibus acinis glandulosis, non illico vasa corrumpi; nam separatione glandularum facta, vasorum divaricationes integræ seruantur.

Ultima indicatio. Dieta duabus vocibus enunciari solita, Cave, Cape, absolvi potest. Abstinentum ergò ab iis, quæ supra notauimus huic morbo occasionem præbere. Usurpanda verò ea, quæ iuant. Ut sunt alimenta morbo decrementum, ægrò virium augmentum adferentia. Amygdalata & hordeata consistentiæ spissioris quam Emulsiones. Pasta regia analeptica ex carne Testudinum nemoralium, cancrorum fluuiatilium, caponis, perdicis, cochlearum, ex hepate Luporum, Perdicum, Gallinarum, Anserum. Thyrsuli aparagorum teneriores decocti, capita cardui altissimi, acetosa ritè præparata, aceto & butyro condita. Oulus ex Seride seu intybo multos restituisse dicitur. Passulæ magnis laudibus extolluntur. Cerasa, pyra, mespila decocta magis quam cruda, sobria benè maturata. Observandum tamen: Nec simpliciter aperientibus, nec etiam solis adstringentibus utendum esse; ne illis sanguinem copiosius proliciamus, his sero copioso viam præcludamus. Intervalla ergò circumstantiæ docebunt. Potio fiat, ex decoctis & destillatis herbarum hepar roborantium. Chalybeata sua laude non carent.

Non libet ad causas eas, quas ex affectuum numero citauimus, ut febres malignas, pestem, variolas, & morbillos excurrere: uti etiam symptomata omnia, hæmorrhagias, cachexiam, scabiem, &c. pertractare. Sublatâ enim corruptione effectus tolluntur, & causis venturis præcautione nullum commodius remedium. Atque sic considerationibus nostris de hepatico fluxu, cum facis, cum apibus, & cum araneis concinnatis, non sine numine, quod venerandum in secula, finem imponimus.

Hactenus præmemoratam considerationem Medicam attulimus, Jam ad alia transimus.

Serosum fluxum & hepaticum dictum, qui viderint, pauci sunt: Curandum autem sibi persuadent per antidysenterica admista cum hepaticis; quæ scilicet roborent, & calefaciant. Hepati lupi plerique magnam vim in hoc affectu tribuunt, illudque variè præparatum exhibent. Sunt qui aquam ex illo cum aliis simplicibus commistò per alembicum eliciant: alii electuarium, alii pulverem. At aromata quocumque modò exhibeantur, optima erunt: cinnamomum, galanga, piper, zinziber, caryophylli, cubebæ, horumque essentia, spiritus, aquæ. Vinum absinthites, aliudve, è ligno guaiacò, cinnamomò, & pipere conditum: conditura & electuaria è baccis lauri, uvis passis, nucce odoratâ, cæterisque etiam proficient. Hydrotica moderatè sumpta à nonnullis commendantur ad superabundantis seris evacuationem. Tutiora verò videntur diuretica, & sudorifica, quæque alkali plurimo constant. Vitanda autem sunt humectantia, cathartica valentiora, acida, pingua, oleosa. Narcotica, si moderata fuerint, & cum roborantibus mista, pro rata suâ quoque proderunt. *Lucæ Tozzi Medicin. Pract. lib. 2.*

Consultationes.

Fluxus hepaticus legitimus.

Juuenis præstantissimi Senatoris œconomus, 30. annos natus, temperamentis jecoris & cordis, calidi & sicci, habitus gracilioris, vinis meracioribus semper delectatus, & nive refrigeratis, motibus corporis & animi continuo agitatus, & diarrhœis biliosis frequenter obnoxius, tandem declinante æstate diarrhœa biliosa correptus, eam neglexit, consueta vivendi ratione semper usus, ea opinione quod præteritarum more hæc duobus vel tribus diebus cum levamine suppressenda foret. Spes tamen illum frustrata est, plures enim dies perduravit, cum siti vehementi, & tandem ciborum fastidio, excrementis, quæ primis diebus biliosa erant, in rubida, & quandoque tenui sanie cruenta mista mutatis. Nihil tamen abrasionis Medicus domesticus observavit, sed pinguem potius & oleosam substantiam innatantem, postremo verò bilem crassam, graueolentem, valdè coloratam, & quandoque veluti vini fæcem. Hujusmodi autem evacuationes duobus aliquando, vel tribus diebus intermittunt, adeò ut pat. melius habere videatur, sed mox deterioris conditionis recrudescunt. Accedit quoque febricula, vespertinis horis invalescens. Quoniam autem Senatori excell. Juuenis hujus sanitas admodum cordi est, idèd illius jussu, ad te, tanquam ad artis medicæ fontem confugimus, ut quamprimum scriptis agenda committas, exactissime à nobis administranda.

Quoniam diarrhœis, vel crudis vel biliosis totum venosum genus nonnunquam expurgatur, idèd homines à quamplurimis malis præservare solent, undè observabat Gal. quod accidunt aliquando certis temporum intervallis, dum omnis corporum redundantia per ipsas educitur, prout commodum juveni isti contigit superioribus annis, quibus à copioso & consueto vini meracioris potu, necnon ab animi corporisque vehementibus motibus, calida cordis & jecoris naturali intemperie magis magis-

que

que adacta, copiosa bilis coacervata est, à valida tamen venarum expultrice ad intestina detrusa, & per alvum evacuatam trium aut quatuor dierum spatio, non sine patientis levamine. Verum, quoniam tum ratione ætatis, tum copiosioris meri potus, necnon invalescentibus corporis moribus, atque animi curis, ob domestica negotia jecoris potissimum intemperies eò provecta est, ut bilis à vehementi calore crassifacitæ copiosus proventus, non amplius ab expultrice deturbari potuerit, hæc proinde in jecoris venis subsistens tantum æstum in hoc viscere accendit, ut (accedente quinetiam consueto gelido potu) ejusdem tono labefactato, sanguificatrix facultas debilitari cæperit, undè ab initio suis vehemens cum ciborum fastidio, intemperiei calidæ indicio, indè crassæ bilis graveolentis & valdè coloratæ excretionis observatæ, necnon postremo innatantes pinguedines, colloquationis soboles quæ omnia fervidissima jecoris intemperiem produunt (prout frigidam demonstrant assiduæ excretionis, nec multæ, nec graveolentis, sed veluti limus & niger sanguis) hepaticum fluxum imminuentem prænucciantes, qui postea luculentius se exerunt, rubida proluvie apparente, quam, ingravescente malo, tenuis sanguinis lantes secta est, & nonnunquam veluti vini fex, semper tamen sine erolione, quorum evacuationio duos aut tres dies aliquando intermittit, mox deterius recrudescit. Quoniam autem sanguis in ipso viscere corrumpi cæpit, febris quoque accessit, quandoque medicis imperitis ignota. Omnia equidem symptomata fluxum hepaticum legitimum, ex sanguificatricis facultatis scilicet læsione atque imbecillitate, à calida intemperie proveniente manifestissime significantiâ, ait enim Galen. quod à quilibet octo intemperierum sanguificatrix facultas noxam pati potest, undè hepaticos appellavit illos, quibus citra manifestum in hepate vitium, in propriis actionibus illud debilitatur.

Ut igitur huic patienti opem feramus, biliosi atque corrupti humores sunt evacuandi. Secundò calida jecoris intemperies corrigenda. Tertio tonus ejusdem pristino statui restituendus. Ac tandem jecur ipsam propriis adstringentibus roborandum.

Et licet non adeò facile fit sanitatem consequi, cum affectus firmis innitatur radicibus, calidæ nimirum jecoris & cordis naturali intemperiei, erroribus in vivendi ratione magnopere adactæ, cujus ratione jecoris robur exolvi perniciosissimum est, nihilominus, quoniam juvenis præceptis medicis obtemperans, & ab initio propria à viro excellentiss. opportune administrata fuere remedia, idè spem salutis concipimus, remediis à tribus fontibus desumendis & administrandis.

Et primò quidem in chirurgico, peropportune fuit ab initio sanguis ex jecoraria vena detractus, post imminutam & medicamentis evacuatam bilis copiam, ad contemperandum jecoris & sanguinis fervorem, quod remedii genus in progressu non adeò facile admitti potest, ob ejusdem visceris imbecillitatem, biliofiquæ humoris redundantiam. Hepatis regioni refrigerantia & subadstringentia apposita fuisse supono, epithemata scilicet ex succo cich. Spec. Trionfant. & aceto, parata: sicut & illius ex ung. Ros. mel. cui, sub finem morbi, fanta-

stum quoque addendam fuerit.

Ex pharmaceutico promo desumenda bilem imminuentia atque excernentia: quæ, quoniam jam à viro excellentiss. prudentia iterum atque iterum præscripta & administrata fuere, idè repetita cassia, cum thab. Seroque asinino depur. superhausto, ad secundam explendam intentionem deveniri poterit, in quem finem, succus cich. depur. sicut & intybi, sonci commendari solent. Verum nobis experientiâ comperit aquas thermales & Villenses potissimum egregie huic morbo mederi: facultate enim polent, ratione ferri & aluminis, quibus constat, & jecur refrigerandi & subadstrictione roborandi, præterquam quòd, in diurno hujusmodi fluxu, diureticorum usus magnopere conferre solet. Præbeantur itaque primis diebus dejectoria, reliquis autem diuretica, primò scilicet præmissò syr. ros. sol. cum decoct. pulpæ tamarind. postea succo lim. vel. spiritu vitrioli, qui præter diureticam vim, substantiam jecoris densare & cogere, necnon sanguinem quoddammodo sistere poterit: in quorum usu ad 15. imò 20. dies pergendum fuerit.

His peractis eadem intentio continuanda, siquidem ex Gal. habemus, quòd, scopus curationis præcipuus est intemperiei contrarietas. Hinc Aetius & Trall. uno ore prodiderunt, quòd, primus curationis scopus est, ut intemperiem ad contrariam deducamus, & non, ut vulgares medici, qui nihil solliciti de intemperie, statim ad adstringentia & hepatica deveniunt. Quare eadem intentione adhiberi poterit vel succus cich. & sonci in decoct. End. acet. Plantag. Porul. & hepaticæ, vel bibatur quotidie, summo mane, cyathus ex aqua stillantia de succo cich. End. & plantag. addito lim. succo.

Interim tertia quoque intentio expleri poterit, exhibita hora una ante prandium & cœnam, tinct. Corall. chymica, ad gutt. v. aut vi. in semicyatho aqua Plantag. vel auro potabili, in aqua destill. ex tenerrimis Quercu foliis.

Tandem à proprietate juvare, & prærogativam obtinere hepar Lupinum Gal. asseruit, cujus dosis apud ipsum fuit ad ʒij. quod ab ipso Aetius quoque desumpsit. Reformetur igitur pulvis ejusdem Lupini hepatis, cum conf. Rosarum, & summo mane exhibeatur, cui succedat haustus ejusdem aquæ plantag. aut quercus, vel præbeatur cum Gal. Eupatorio mistum, hoc enim insigni jecoris roborandi facultate præditum est. Hoc etiam tempore, unà cum carnibus in aqua, de more bullat lignum cydonii, à Schenckio magnopere commendatum.

His addimus, quòd si cruentus alvi fluxus contumax fuerit, ut præstantissimum remedium à Galen. proponitur phil. Roman. iterum, vel etiam tertid per intervalla exhibendum, licet ipse eodem semel tantum exhibito hepaticam intemperiem se sanasse profiteatur.

Victus ratio jam à viro excell. præscripta diligenter servanda, cui addimus, quòd materia alimentorum sit hepatis substantiæ similis, quale proinde erit jecur omnium animalium, potius verò sit aqua nocetæ, utpote refrigerans & quoddammodo adstringens, cum terram saniam ejus alveus contineat. Quando verò vino uti henerit, sit album, tenue & subausterum. Quæ omnia confirmant ea, quæ à viro doctissimo, tum administrata, tum administran-

Fluxus hepaticus spurius.

Excell. Marchio 30. annorum, temperamentum calidi & humidi, habitus ad obesum vergentis, vitam otiosam ducens, & cibus, potibus atque veneri magnopere indulgens, frequentibus diarrhoeis superioribus annis obnoxius, anno tamen abhinc suppressis, ventris doloribus correptus est, simulque ephemeris febribus, à quibus evacuatione à Medico sollicitata sæpe liberatus est, licet de quodam ponderis sensu in abdomine conquestus fuerit semper, tamen neglecto. Tandem 40. abhinc diebus, alvus, præter consuetudinem, iterum, ac tertio quolibet die, cruda & liquida, potius quam solida egerere cœpit, non sine aliqua macie, & totius corporis lassitudine ac virium lapsu. Quibus deterritus pat. Excell. me domesticum Medicum accevit, qui præter hæc omnia mihi relata, evacuationes non semel inspexi, easque liquidas, ut plurimum, quandoque etiam compactas, sed & chylosas potius observavi. Decolor insuper patiens redditus est, atque consueto gracilior, & Mesenterium obstructionibus, prout tactu deprehendi, oclusum habet. Ideò curatione illi maxime est opus, quam quoniam lenienti medicamento inchoare decreveram, juvenis excell. illud renuens, respondit, se nolle currenti addere calcar equo, simulque iussit statim sui status historiam tibi præstantissimo viro transmitti, ut de hujus affectus natura certiores nos facias, & pro Marchionis excell. salute agenda proponas.

Quod alvi fluxu 40. abhinc diebus Marchionem excell. excrucians, maciem totius inducat, viresque atterat, quid mirum? cum chylosus observetur, ac proinde quotidianum corporis alimentum, vel omnino, vel saltem magna parte subducat. Consideratione autem dignum, & cognitum necessarium, quænam sit pars in hoc fluxu principaliter læsa, & num ventriculus, an potius mesenterium, vel jecur ipsum, vel intestina sint incusanda, ut scilicet & affectus idea, & illius causa innotescant. Et primò quidem ventriculus excludendus nobis videtur, quòd ejusdem male affecti nulla quietela præcesserit, & licet frequentes cruditates superioribus annis in eodem genitæ fuerint, unde frequentes pariter diarrhoeæ, & ab iisdem suppressis, ephemeræ quoque febres, quæ earundem excretionem solvebantur, id tamen non ventriculi vitio, sed potius improprietatis objectis, quantitate & qualitate peccantibus imputandum fuit, quo etiam obstructiones mesenterii referendas censemus, ventriculo autem secluso, ipsa hienteria proinde ableganda, & quidem potissimum cum desit celer ciborum non mutatorum transitus. Neque intestina hic locum habere credimus, quoniam licet chylosa observetur excretio, non tamen qualitas ciborum impetmutata discernitur, præterquam quòd tempore ab assumpto cibo valde distanti alvus movetur, & chylosa materia excernitur, cujus effluxus, læsis intestinis, non adeò cunctatur, quare de coeliaca passione non est cogitandum. Superest igitur, ut mesenterium, vel jecur, vel utrumque afficiantur. Atque sicut de mesenterio dubitari non potest, cum sit obstructionibus infarctum, tactu à viro excell.

& ab excell. Pat. gravitatis sensu perceptis, ita de jecore dubium esse potest, licet nobis pars affirmativa præferenda videatur, siquidem à promiscua assumptorum qualitate jecur ipsum imbecillitatem contraxisse suspicandum, accedente præsertim immoderato veneris usu, necnon vita otiosa, intermissio enim corporis motu, alimenta diutius in visceribus hærent, & tardius distribuuntur, undè calor natus agendo repatur, & à diuturna mora gravatur, atque in suis operationibus debilitatur. Quoniam verò calidum & humidum ipsius jecoris temperamentum non adeò facile alteratricis, sive sanguificatricis facultatis læsionem admittere potuit, idè attractricem lædi non adeò difficile fuerit, cujus noxa facilius intemperiem humidam sequitur, prout sanguificatricis calidam. Quamobrem ob mesenterium obstructum, chyli transfuxu intercepto ad hepar, ob ejusdem verò attractricis imbecillitatem, eodem non attracto, duplici nomine in mesenterio tandiu moratur, donec corrumpatur, corruptisque, varia specie coloris & consistentiæ, per alvum excernatur, undè hepaticus fluxus illegitimus constituitur, quem perperam Fernel. pro coeliaca passione usurpavit.

Ut autem auferatur, ventriculus primò expiendus. Secundò obstructiones in mesenterio, & forsitan in cava jecoris aperiendæ. Tertio jecur adstringentibus & à proprietate juvantibus roborandum.

Hoc autem assequi non adeò facile existimamus, cum obstructiones auferre arduum sit. Nilominus si pat. Excell. Medico obtemperaverit, cum obstructiones exsiccatæ non sint, optatæ salutis, tunc & citò consequentiæ illi spem facimus, multò namque facilius est attractricem jecoris facultatem, quam sanguificatricem læsam corrigere.

Ex Chirurgico itaque fonte primò consideratur sanguinis missio, quam quidem affectus ipse non exigit, tum quia nullum jecori robur addere potest, tum quia venæsectio non expurgat obstructiones, sed id faciunt incisiones & detersiones, idè vel omittenda, vel in aliud tempus differenda, dum coniciamus ab aliquo jecoris calore coindicari. Quare remedia sunt à fonte Pharmaceutico petenda.

Et primò quidem ventriculi expiatio cass. cum tart. vel syr. ros. sol. perficienda, ut inde ad mesenterii obstructiones aperiendas statim deveniamus, levioribus primò, mox validioribus. Paretur igitur oxymel. ex quatuor radicibus aperientibus, in aq. agrim. & aceto maceratis, ut addito melle Hispanico, & frustulo integri cinnam. fiat oxymel. suave, sed dilutum, cujus quolibet mane tres uncie præbeantur, epoto ab iis jure tenui cich. borrag. mellissa, pentaph. & agrim. alterato. Sex verò præteritis diebus assumat flor. cass. & lenit. ʒss. Deinde repetantur deobstruentia validiora, additis præscripto juri alterato tart. viriol. gr. xij. & exhibito alternis diebus rhab. non torrefacto, ex Avic. & Hipp. in ventris fluxionibus, quoniam in præsens non agitur de retentis imbecillitate. Præbeatut itaque ad semidrachmam, ruderiter pulveriz. & cum flore cass. refor. ut fiant bol. ij. aut iij.

ʒ. Extr. rhab. ʒj. tart. viriol. ʒss. m. His autem superbibat Excell. Pat. decoctionem præscriptam, & ita alternatim procedat assumendo oxymel.

oxymel. cum decoct. & tart. vitriol. altera vero die rhab. jam præscriptum, cum eadem decoctione. Quod si 15. dierum spatio obstructions magna parte non oblituerint, ad validiora pergendum, crocum scil. Martis aperitivum, cum acido sulphuris paratum, ut

℞. Croci maris aperit. gr. iij. Succi Eupar. condens. ℥j. m. f. b. & aur. à quo bibat. aq. agrim. ℥vj. plures dies, sed quarto quoque sumat. ℥i. pil. de trib. cum ℥i. Elect. lenit.

Ablatis, aut magna parte obstructionibus imminutis, aquæ tetucianæ locum habebant quatuor aut quinque diebus assumendæ, cum mell. ros. & syr. ros. sol. ad perficiendam primarum viarum ablutioem ac deterfionem.

Deinde tertie explendæ intentioni, mirifice conducet absint. ut quod & jecur roborare, & ejusdem meatus expedire possit, nitrosa enim & amara, cum subadstrictione, id præstant. Nonnulla quoque addenda à proprietate juvantia, in quibus troch. ex aniso, amygd. amar. & oxymel. proponit Galenus, ut & alios hujusmodi.

℞. Amygd. amar. ℥i. anis. ℥ij. absinth. sem. apii ℥ij. cumini ℥ij. vini albi generosi. q. s. m. f. pastilli, quorum unus cum ex quo vino absinth. assumatur. Nos autem libenter aliis compositionibus utimur, ut

℞. Pulv. hep. succi absinth. condens. Succi agrim. condens. succi cich. condens. an. ℥j. m. & cum vino albo aromatico refor. b. vi. quorum unus præbeatur, superhaulto cyatho aq. agrim. & cich. chalybeatæ. Vel paratur tale elect.

℞. Passul. mund. vino lotar. & per fetac. transmiss. lb. j. rhab. elect. ℥ij. sacch. opt. ℥ii. m. ad ignem, sub finem adde pulv. caryoph. ℥j. s. m. refor. elect. cujus dosis erit ad ℥j. epoto ab hoc haustu vini absinth. Tandem jecori & visceribus omnibus robur conciliare poterit theriaca antiqua, sequentibus tamen mensibus hyemalibus usurpanda.

His addatur congrua victus ratio. Parcius, sed optimis alimentis vescatur, & moderate bibat. Corpus exerceat. Venerem hoc tempore ableget, & alacriter vivat. Quibus ut D. O. M. aspiret, enixè obsecro. *Idem ibidem.*

Dysenteria Hepatica.

Vir Juvenis 22. annorum, Joh. Dan. Stru-
pius à B Inhausen, Ann. superiori 1620. sub
initium Martii, consili causa me visitat, de
cruentis dejectionibus quotidianis, carnis lotu-
ram ut plurimum representantibus, absque do-
lore, conqueritur: adest etiam sitis frequenter
urgens, urina subaurea tenuis, appetitus dejec-
tus, & nausea à carne.

Quamvis Dysenterie vocabulum propriè tantum
illas alvi dejectiones cruentas includat, quæ cum
intestinatorum exulceratione dolorifica sunt, abu-
sivè tamen, juxta Hippocr. & Galen. interdum
etiam pro aliis dejectionibus cruentis sumitur,
qua ratione dysenteria quædam hepatica dicitur,
ubi intestinis illæsis, propter jecoris imbecillita-
tem cruenta sit dejectio. Talis affectus etiam
in hoc ægro proponitur, ubi cruentæ sunt de-
jectiones, non dolorificæ cum pure permixtæ,

quales hactenus in dysenteria propriè dicta des-
cripsimus, nec etiam puri sanguinis, quod ve-
na quadam rupta vel aperta fieri solet; quoti-
diana, per intervalla scilicet, non tanta crebri-
tate, sicut in dysenteria propriè dicta fieri solet;
accidentes, carnis loturam, ut plurimum repræ-
sentantes, quatenus jecur imbecillius sanguinem,
nondum perfecte elaboratum, sibi non retinet,
sed per meseraicas ad al um transmittit, unde
dejectiones ejusmodi similes aquæ redduntur in
qua nuper mactatæ carnes animalium abluun-
tur; absque dolore, tali scilicet, qui dysen-
tericis aliàs accidere solet, ob intestina p. n.
aff. ta. Non enim negandum, quin hic etiam
gravativus dolor, ob jecoris imbecillitatem, levi
de causa sæpius observari solet. Adest sius fre-
quenter urgens, tam propter absorptionem hu-
mida substantia, respectu fluxionis præter na-
turam, quàm quod etiam hepar ad intemperiem
calidam inclinet, quod urina suboreta, tenuis,
cum appetitu dejecto nauleaque carnis magis con-
firmabant.

Est verò propterea, quod primis mensibus
non admodum affligit hoc malum, ægrotantes
interdum non admodum solliciti sint, nihilomi-
nus affectus hic periculo non caret, cum pars
aff. ta princeps sit, totique singulis horis prospic-
cere debeat, unde negligentia patientis facillimè
cachexiam, hyd opem, totius consumptionem, &c.
producere potest.

Quocirca, cum affectus in hoc ægrotante ad-
huc in principio esse videretur, ante omnia 1.
Jecoris intemperiam calidam, obstructioni mini-
marum venarum occasionem præbentem, corri-
gendam. 2. Eus robur dissolutum convenien-
tibus adstringentibus reducendum. 3. Primam
coctionem corroborandam esse statuam.

Quoad primam indicationem optimè conve-
niebat conserva radice cichor. modicè refrige-
rans & aperiens, respectu jecoris, cui juxta
secundam indicationem aliquid adstringentium ad-
miscimus, ut sunt conserv. rosar. antiq. cum
appropriata jecori carne, vel pulpa passularum co-
rinthicarum, & aliis hoc modo.

℞. Conf. rad. cichor. ℥j. rasur. antiq. ℥ss.
pulp. passul. corinth. ℥vj. linac chaly. p. ℥j.
coral. rubr. ppt. C. C. vsti ppt. ana ℥ss. syr.
de endivia s. q. s. F. Electuar. molle; cui
adde sp. vitr. ex marte ppt. ℥ss. M Hujus
electuarii usus ℥ss. frequens sit vacuo stomacho;
quotidie bis, tribus horis ante cibum, cujus lo-
co, variationis gratia, sumantur etiam interdum
rotulæ, quæ.

℞. Specier. diarrhod. abbat. ℥ss. diatrion. san-
talon. ℥j. conf. rad. cichor. ℥ss. semina melon. ℥iij.
sacch. in aq. ros. & endiv. solut. ℥vj. F. confectio
in rotulis.

Porro majoris corroborationis gratia, juxta
secundum canonem, interdum etiam vum rha-
barbari perumper tosti concessimus, quantitate
℥ss. cum pulpa passularum minor. permixtam,
haustu vini medicati superaddito, quod

℞. Rad. cichor. ℥j. herbar agrimon. marrub.
alb. ana m. s. absinth. m. s. sem fenic. ℥ss. ma-
cis, nucis mosch ana ℥i. incisa & coacta in-
fund. in lb. vi. vini Rhen. tenuioris, de quo
tempore prandii quoque, corroboracionis ergo,
pr mus haustus bibatur.

Exterius inunctionem ordinavimus mane vespe-
rique.

℞. Olei absinth. cydon. amygdal. amar. ana ℥i℥. flor. chamæmel. summ. absinth. agrimon. ana p. i. mastich. nucis mosch. caryophyll. ana, ℥j. aq. absinth. aceti sambuc. ana q. s. F. Decoctio & coletur pro linimento.

Præter dicta, quod tertium scopum attinet, victum facilis coctionis, modice refrigerantem & adstringentem ordinavimus, imprimisque crapulam angue pejus fugiendam esse diximus, quibus monitis, ad verum usque tempus servatis, pristinae sanitati patiens vicissim restitutus fuit, ita ut æstivis mensibus militiæ causâ ad Bohemos abiret. *Gregor. Horstius Observ. & Epistol. Medicin. lib. 4.*

Hepaticus fluxus cum febre.

A diarrhæa contumaci in lientericum, coeliacam & Dysentericum fluxum non infrequens transitus, & ab Hippocrate pluries notatus, sed in Hepaticum fluorem insolens planè aut saltem rarissima metastasis. Rarius etiam quod scribis hepaticæ colliquationi sociam adesse febrem conspicuam. Utrumque tamen in nobiliss. Domino Vuillet morbi genus agnoscis, & proprio caractere suisque coloribus ita graphice depingis, ut nullus superesse videatur dubitationi locus; sed ut clarius causarum, quæ tantæ calamitatis parentes sunt, æquivocatio detegatur & innotescat, nonne propius vasorum mesentericorum atoniam & imbecillitatem à nimio & diuturno fluxu oriundam, quàm ipsam hepatis tonum laxatum accusare liceat? An fortassis præcessit occultus licet phlegmonodes mesenterii dolorum incapax, abscessus, quo invalescente febris & diarrhæa fuerint suscitatae, eodem rupto & expurante febris remissio & dejectiones subcruentæ contigerint? In hepatico fluxu sincera solent esse alvi rejectanea & loturis carniū sanguine adhuc madentium simillima; at in hoc fluxu non sunt impermixtæ dejectiones, sed ex hepaticis, stomachicis intestinalibus, imò ex toto corporis habitu deciduæ & consociatæ, ut tu ipsemet observasti. Sed ulterius quæro attendi an quid purulenti vel puriformis admixtum habeant? Quod si desit, nec illæ præcesserint de mesenterio querelæ, tunc vel hepatis vel saltem venarum atonia, succorumque helleborina & deleteria malignitate impugnantorum cacochymia multiplex inculandæ venient; Ex quibus tanti mali dubium, imò funestum eventum ominari licebit, eo præsertim nomine quòd nullis cedat præsidis, licet technicè & ex methodo præscripitis. Ego verò quid addam vix video, cum astringentia & roborantia incassum jam & pluries usurpata fuerint, ut & narcotica quibus suppressa per aliquot horas efflavii copia, majori postmodum fluxus ubertate compensatur. At tamen ut aliquid etiam è mea supellecile conferam, illud imprimis assero, omni fluxui hepatico & visceris vasorumque atoniæ ac præsertim illi diarrhœæ *πολυμόρφου & πολυχροίου* abscessu vel corruptela oriundæ nihil esse conducibilis lacte bubulo ustulato vel sufficienter evaporato (etiam reclamanti febre) cum julepo alexandrino dulcorato; illud pro ratione opportunitatis & ægri idiosyncrasia ac Euphoria propinari poterit, bis terve in die, aut si bene fiat, pro omni potu offerendum; julepo alexandrino interdum admisceri poterit semuncia syrupsu papsaverini, ut diutius morari & vim suam exerere valeat; si tamen peculiaris quædam cacochy-

mia adhuc luxuriare ac fermentari videatur, eliminanda erit confectione universali quadruplicato rheo, vel pilulis ex mechoacanâ rheo & confectione hyacinthina, vel ex tinctura rhei & rosarum rubrarum vitriolata ac saccharata; hic etiam locum habent clysmi nutrientes stringentes, & roborantes, Gelatina è solo cornu cervi, mirobalani conditi, tragæa granorum actes Quercetani pulvis è spongis cynosbati, intestinorum levitati maximè conducibilis; & si ulcus subesse conjicias, alkool saturni crudi ad ℥j. alimenta omnia cichoreo alterentur, ac tandem si horum præsidiorum vim eludat *δυσλειτουργία* affectus, diaphoretica & hydrotica in subsidium vocentur, puta cornu cervi, terra sigillata, tormentilla, bisforta, pentaphyll. filipendul. & bezoard. Nec deesse debet suus diureticis locus, ut serum superfluum ab intestinis ad vasa urinaria deriveretur, & siccescant alvini ductus; conserva cynorrhodi & fructuum ejus decoctum pro potu offeratur, ac tandem ad lac humanum velut ad sacram anchoram, cæteris penè devictis, confugiendum; vulgata astringentia & corroborantia hic non transcribo, ne actum agere videar. Non negligenda topica interim moneo, tum fofus, tum cataplasmatibus, tum emplastris forma, ea præsertim quos ex santalo, menta, & cichoreis, mastiche, terra sigillata, cydonis, parari consueverunt. Longe plura concriberem si magis proficua arbitrarer. E thermis Aquensibus 4. Kal. Septemb. 1666. *Ex literis Manuscriptis Domini de Villefranchi D. M. ad D. Serpoulier Medicum Cambriacensem.*

Observationes.

Cuidam Fluxu Hepatico laboranti.

Omnium primo dedimus infusum rhei, myrobalan. citrin. & chebul. Postea hoc decoctum propinavimus.

℞. Marrub. absinth. rom. flor. ros. rub. menth. sic. & rubr. an. Mi. sem. sanguinar. plantag. coriandr. præp. an. ℥j. myrobal. citrin. ℥ss. rhab. el. ℥i℥. schænanth. ℥ss. rad. cichor. apii. petrosel. an. ℥ss. cal. aromat. incis. fanta. rubr. an. ℥j. coq. in aq. chalyb. ad ℥ij. in colat. adde syr. de menth. de cichor. cum rheo an. ℥ss. M. pro quatuor dosibus.

Deinde dedi semel ℥ss. rhei pulv. in modum pilul. cum syr. de rosis siccis; postmodum imperavi, ut bis in die ex hoc condito sumeret ad magnitudinem castanæ.

℞. Conf. ros. antiq. ℥ij. spec. aromat. rosat. sine moscho. ℥ss. myrobal. citrin. parum assat. & pulv. mastich. an. ℥j. cum syr. myrtino. F. conditum. Cum fluxus nondum cessaret, & jam ultra quatuor menses durasset, & valdè æger debilitaretur, sequens apozoma præscriptum est.

℞. Marrub. absinth. rom. menth. sic. fl. ros. rub. an. Mi. sem. myrtill. plantag. an. ℥ss. cinnam. el. santal. rubr. cal. arom. an. ℥j. coq. in vino rubro styptico, aq. equiset. & meliss. ad ℥ij. colat. adde syr. de menth. myrtill. cotoneor. an. ℥ij. M. sumebat bis in die: quia circa stomachum dolebat, ceratum stomachicum apposui, & hepatis regionem inunxi unguen-

to santalino & ol. absinth. Postea cum neque huiusmodi fluxus remitteretur, omni mane per tres dies hunc pulverem dedimus cum ovo forbilli, qui multum juvabat.

℞. Sem. plantag. nucis mosch. mastich. pulv. C. C. utri. an. ℞. cinnam. el. gr. v. F. pulvis subtilissimus; sed cum fluxus in totum non cessaret myrobal. cheb. parum tostos, cum rheo tosto ad ℞. cum aq. plantag. & syr. de ros. rub. sic. propinavi. & omni mane capiebat ad magnitudinem castaneæ ex elect. sequenti.

℞. Conf. ros. antiq. diacidon. sine speciebus, an. ℞. nuc. mosch. mastich. an. ℞. troch. de Carabe, de spodio, an. ℞. C. C. utri. pulv. fl. ros. rub. cortic. granat. balust. an. ℞. corall. rubr. gr. ij. seric. combust. gr. ij. cum syr. myrtill. menth. an. q. s. F. elect. moderate liquidum, cuius usum fluxus cepit cessare. Petrus Eschius obs. 21. lib. 22. De Profluvio alvi.

Vir quidam consistentis ætatis, temperamentum sanguineo-cholerici, capillis ruffis, crispisque præditus, gracilis, fuculosus & negotiosus, ad iram promptus, nuptiarum & conviviæ creber affecla, biliosis dejectionibus, & ventris rofionibus plurimum affliclus, ante hos decem annos inflammatione hepatis correptus est cum febrili horrore & calore circa vesperam in dies invalescente, cum tussicula sicca, colore lurido, vel citrino, respiratione difficili & quasi intercepta vel singultuosa, cum dolore & nonnulla intumescencia lateris dextri, nausea virumque summa debilitate; sed tum ab hoc periculoso morbi genere convenientibus medicamentis mentruo, & quod excurrit, spatio, per Dei gratiam fuit liberatus. Paulò verò post in eisdem diætæ errores delapsus, iterum ejusmodi rofiones ventris, & dejectiones biliosas experitur, præsertim à somno & prandio cum nonnulla cardialgia, urinae acrimonia, siti, appetituque ferè nullo, quin & fluxus hic quandoque per triduum quiescit, sed postea largius fertur, cum flatibus, rugitibus & tenesmo. Excrementa modò crassiora sunt & grumosa, sæpius autem liquida, dilutè rubea instar loturæ carnis, modò cinerea sine febrè, sine dolore, cum lassitudine spontanea; omnium rerum adeff tædium & somnolentia plurima. Cum autem malum hoc sæpius inducias daret, à variis quoque Medicis, variisque medicamentis adstringentibus pariter, & corroborantibus & topicis, e. g. hepate lupi, mastiche, theriac. tinct. corall. rhabarb. diu multumque per aliquot annos fatigatus parum levaminis inde sentiret, tandem tamen præter omnium spem crebro agrimonie vulgaris Dioscoridis usu, cum prædictis aliisque exhibitis plenariè restitutus est, sumpto in pulver. conferv. mixtura, decoctione, infusis & hisce rotulis.

℞. Pulveris agrimon. per setaceum transmissi ℞ij. rhab. hepat. lupi præp. an. ℞j. cass. lign. veræ ℞ij. confectio. alkerm. & compl. ℞j. cum sacch. in aq. agrim. fol. q. s. f. rotulæ inspergendæ oleo cinnam.

Cujus simplicis virtutes in ulceribus vesicæ consolidandis Forest. lib. 7. obs. Chirurg. 3. ac in involuntaria urinae emissionè Horstius l. 1. p. 2. de morb. mulier. obs. 1. præ cæteris felici cum effectu comprobavit. D. Job. Michaelis Febr. Academ. Natur. Curios. Præsidis.

Anatomica Inspectioes.

Vide supra Capite de Dysenteria.

F O E T U S.

DE Fœtû curiosa multa tradimus in Bibliothecâ nostrâ Chirurgicâ.

De eo item, ut & de Parturitionis termino aliique multis vide capite de partû. Hic tantum verbum de dentibus fœtibus jam inexistentibus contra vulgarem opinionem, ex peramicâ communicatione D. Guist D. M. ac rursus propter materiae affinitatem de serotinis dentibus aliique circa dentes ex eadem communicatione. Sic itaque ille.

Dentes per aliquot menses in infantibus latent secus ac in animantibus brutis sit, nam statim ac vitali aura fruuntur, dentibus instructas esse in vulgus quoque notissimum est. Dum autem in pueris per tempus adhuc in mandibulis ita conclusi manent, non idcirco tum demum, quando jam natus est infans, rudimenta illorum poni credendum est, hoc enim qui sibi persuadent, magnum cum Anatomis imperito vulgò errant errorem; nam utero contentis fœtibus illos adesse aversus docet. Vidi ipse sæpius antehac & haud ita pridem plurimos curiosè servatos embryonum dentes apud Clariss. D. Car. Drelincurtium, ubi simul etiam notabam parvula isthæc ossicula in superna potissimum parte sua non carere duritie, & in primis colore suaviter albicante jam tum posse distingui à radiculis suis quæ instar extremitatum in unguibus nostris, vultu se offerebant. Numerantur autem ut plurimum septem menses antequam fiant conspicui, prout jam olim Hippocrates, Aristoteles, Plinius, Galenus, aliique annotarunt. Inter rarissima enim meritò numeramus, quòd Plinius Laurentius & cum illis etiam alii testantur, se nonnullos haud infimæ fortis mox ab ipso ortu dentibus instructos vidisse.

Serotinos dentes in sexagenario latuisse, viro autem quadragenario erupisse.

Dentes circa septimum ætatis annum si non omnes plerique tamen in conspectum veniunt. Ultimo loco tandem genuini protruduntur, qui vulgò dentes sapientie, serotini, Græcè σαφεινιστην τε. εὐφροσύνη & κραιτερον dicuntur. Hos anno vigesimo viris pariter atque feminis prodire Aristot. scribit. Sed apud eundem, ut & Plinium legere est, aliis octuagesimo demum anno erupisse. Nonnulli decimo octavo, vigesimo sexto, vigesimo octavo, uigesimo demum anno provenire statunt. Et sic nec Auctores ipsi hac de re inter se conveniunt, nec unus solus experientiam habet sibi suffragantem. Uti enim reliqui dentes, ita & hi hinc citius illi ferius obtingunt. Repert eisdem adhuc intra gingivas latitantes in sexagenarii cadavere, quod publicè cum admiratione omnium dissecuit Excellentissimus D. Promotor meus; Qui ipse aliquando medicinam faciens Casidico-Parisiensi, (quadragenario majori quem ἀδολογία δementάbat)

bat) observavit omnibus incassum adhibitis remediis, tandem sapientia dentem dextrum superiorem produisse.

Idem 1675. De dentium ordine multiplici.

Mirum est, quod Plinius c. 37. lib. 11. narrat, Timarchum Nicæolis filium Paphii duos habuisse maxillarium dentium ordines, quod etiam de Mithridatis filia idem affirmat; imò Herculem triplici Dentium serie, ut & Pœbum, Realdi Columbi filium, necnon Ludovicum. XIIII. Galliarum Regem, annotante Bartholino, eadem ornatos dicam an deformatos fuisse, legitimus. Sic nuper, Clariss. Promotor meus, infantis cadaver publicis oculis subiecit, è cujus maxillis integram dentium seriem, scapelli cuspidè, revulsit, altera adhuc dum intra maxillas latitante: sed illam gingivis nudatam & expositam omnium oculis pari methodo sigillatim decussit.

Idem 1675. In odontalgia rabida arteriolam antitrangi urendam esse.

In atroci dolore solent etiam aliquando arteriotomiam instituere inque illis locis ubi usus obtinet feliciter sæpè administratur, constat mihi per sæpius laudatum Dn. Promotorem meum defurculo carotidis exterioris perreptante auris antitrangum, quem sæpius (dum apud Principem de Turenna Castrensium Medicorum comes esset) à Principis sui Chirurgus vidit caustico actuali (ad eos usus crescentis luna in modum affabre facto) felicissimo cum successu deuri.

FOETOR.

De Foetore narium vid. in Narium Affectibus: de Foetore oris, in Oris Affectibus: de Foetore pedum in pedum Affectibus &c. Hæcque omnia præcipuè in Bibliothecâ nostrâ Chirurgicâ.

FRACTURA.

Vid. in Bibliothecâ Chirurgicâ.

FULMINE ICTI.

Vid. COMBUSTIO in Bibliothecâ Chirurgicâ.

FUNGUS.

Vid. in Bibliothecâ Chirurgicâ.

FURFURES.

Vid. PILORUM VITIA in Bibliothecâ Chirurgicâ.

FUROR UTERINUS.

De Furore Uterinò, hæc habet Clariss. Antonius Menjotius.

Plato duas manice species celebrat, unam *ἄλογον* ab humanis morbis;

alteram *ἄλογον* à divina alienatione; hujus iterum quatuor constituit partes, quibus totidem Deos præponit; ac *μαρτυρὰν* tribuit Apollini, *παιδείαν* Dionysio, *ποικίλην* Musis, *ἔρωτα* Veneri & Amori, hancque omnium optimam esse docet.

De furore Venereo seu Amatorio, non Platonicè, sed Medicè hic differimus, quatenus morbi foetura est. Ejusmodi furor à membro principaliter affecto, scilicet utero, uterinus, Græcis *μητρομανία* dicitur. Sunt qui *νεφρομανίαν* vocitent, sed improprie, quod curacea illa pudendi muliebris epiphysis quam *ῥάβδος* & *τὸ μίτρον* appellant, verum non sit hujus passionis subjectum: attamen Nymphomania vocabulum admitti potest, eo sensu quo veteres Anatomici clitoridem Nymphæ nomine donabant; clitoris enim, veneris aculeus, in hoc affectu manifestè tumet atque incalescit.

Definitur Delirium ferinum sine febre, effraenem ac inexpletam veneris appetentiam inducens. Cum mania convenit conturbatæ mentis savitie, & *ἀνοησία*: sed ab illâ sejungitur, quod non ab atrâ bile, sed à feminis ferventioris plethorâ ducat originem; quodque desipientia pro halituum è semine evektorum ac imaginationem pulsantium conditione, circa rem veneream peculiariter versetur, ita ut petulcæ ægrotantes nihil aliud vel loquantur, vel cogitent.

Causa proxima non est putridum semen ut in hysterico pathemate, sed genituræ incorruptæ quidem, at uberis & actioris, in vasis uterinis orgasmus; hinc enim uterus, partesque ipsi annexæ cum internæ tum externæ, & præcipuè clitoris *φλύγωνα* concipiunt, ac cerebro per medios vapores in *εντιμωρία* trahit, foemina dementatur, & furiosorum libidinum aestu percellitur.

Cur sola mulier hocce furore crucietur, virque ab illo immunis vivat, quanquam semine præditus multo activiore, duplex est ratio: prior ex parte *ἰσχυροῦ*, id est causæ suscipientis, quod vir-tui potentior sit; foemina verò, judice Hippocrate, sit *ἀδυνατότερη* & *ἐπιγνώστη*, pusilli demissique animi: posterior ac præcipua ex parte *ἰσχυροῦ*, hoc est efficientis causæ, quod virile semen in vesiculis seminariis ac prostaticis glandulosis ad utriculi urinarii cervicem sitis, tanquam in penu ac promptuario asservatum, indè ad caput non commodè vaporet, nec istis particulis res sit cum cerebro: Mulieres autem ejusmodi vesiculis ac prostaticis destituantur, quarum quippè vascula ejaculatoria non ad vesicæ collum tendant, ut in maribus, sed ad vulvam cujus præsigne est consortium cum cerebro. Quemadmodum sonus secundum trabis ductum procul & retri excurrit, ac fumus juxta pali erecti longitudinem alte effertur; sic per continuitatem spinalis medullæ, cui uterus robustis connectitur ligaminibus, expedita est fuliginum ex arvis muliebribus ad cerebrum *ἀναστροφία*.

Hippocrates, si vulgò credatur, hunc morbum oriri ait à sanguine menstruo, qui in virginibus viro maturis effluvio carens, ad cor & diaphragma præ multitudinem regurgitat: undè cor primùm infatuatur, indeque torpor, & ex torpore dementia invadit. Satiùs tamen videtur textum istum de matricis strangulatu vel de melancholico delirio, vel de utriusque affectûs *συμμελοῦ* interpretari, quam de insaniam uterinam; ut reverà Hippocrates timoris à caligine nati